د رښتيا په لټه کي

Ketabton.com

ليکوال: محمد آصف خواتي

کال ۱۴۰۳

(c) ketabton.com: The Digital Library

د رښتیا په لټه کې

لیکوال : محمدآصف خواتي

د چاپ حق د لیکوال سره خوندي دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

سرليکونه — مخ

۱. سريزه .... و
۲. ولي مي سياست ته مخه کړه؟ .... ي
۳. د افغانستان د سياسي غورځنګ غم لړلی برخليک ۱
۴. د يحيی کورنی ۸
۵. د دموکراسی سره پردئ سلطنتي کورنئ ۱٤
۶. د دموکراسی لسيزه ۱۷
۷. نوی اساسي قانون ۲۱
۸. د دموکراسی د لسيزې سياسي ګوندونه ۲۲
۹. د انديښني وړتوپير ۳۰
۱۰. د عقرب د دريمي پيښه ۳۱
۱۱. د دموکراسی د لسيزې رسنئ ۳۵
۱۲. د دموکراسی د لسيزې پارلمان ۳۷
۱۳. سلطنتي کورنی او نوی سياسي بهير ٤۳
۱٤. د پل خشتي په جومات کي انقلابي ملايان ٤٤
۱۵. په پوهنيزو بنستونو او پارلمان کي نښتي ٤۹
۱۶. پټ جوړجاړی ۵۳
۱۷. د دموکراسی لسيزې ته کتنه ۵۹
۱۸. د جمهوريت ټينګښت ٦٤
۱۹. مصيبت جوړوونکی بری ٦٦
۲۰. تر ارګه يارانه ٦۸
۲۱. پوځي بنسټونو ته د ګوندونو ننوتل ۷۱
۲۲. خلکو ته د خطاب وينا ۷٤
۲۳. ويل کړل نه دي ۷٦
۲٤. کشمکشونه او مخالفتونه ۷۹
۲۵. ځان وژنه که له منځه وړنه ؟ ۸۳
۲۶. معکوسي پايلي ۸۸
۲۷. اختيار که اجبار ؟ ۹۰
۲۸. د ستر لاربښود د تجريد او انزوا پړاو ۹۳
۲۹. د سردارمحمد داود ژوند ته کتنه ۹۷
۳۰. دويم ځپرکی ۱۰۱
۳۱. د افغانستان د خلک دموکراتيکي تولني (ګوند) بنسټ اېښودونکي کنګره ۱۰٤
۳۲. په ګوند کي دوی تلوالي او انشعابونه ۱۰۹
۳۳. د همکاری او نه همکاری ستراتيژي ۱۱٦
۳٤. د افغانستان خلک دموکراتيک ګوند او شوروي اتحاد ۱۱۹

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳۵. د پښتونستان مسآله ۱۲۳
۳۶. ګوند څه غوښتل ؟.......... ۱۳۱
۳۷. ګوند د مبارزې په ډګر کې ۱۳۳
۳۸. په ګوند کې د انشعاب لاملونه.......... ۱۳۷
۳۹. د یوه نامه لاندې دوه ګوندونه ۱٤۷
٤۰. په ګوند کې پټ تشکیلات ۱٤۸
٤۱. ګوند او جمهوریت ۱۵۰
٤۲. د خلق او پرچم یووالی ۱۵۳
٤۳. تاریخي امانت.......... ۱۵۹
٤٤. هغه ترور چې د هیواد د تاریخ پاڼه یې واړوله.......... ۱٦۲
٤۵. **د خیبر په ترور کې د اسلامي بنسټپالو لاس**.......... ۱٦۷
٤٦. **د خیبر په ترورکې د حفیظ الله امین لاس**.......... ۱٦۸
٤۷. د ګوند وتلي څیرې.......... ۱٦۹
٤۸. نورمحمد تره کی.......... ۱۷۲
٤۹. ببرک کارمل ۱۷۷
۵۰. میراکبر خیبر ۱۸۲
۵۱. ډاکترعبدالکریم زرغون ۱۸۳
۵۲. ډاکترنجیب الله.......... ۱۸۵
۵۳. شاه محمود حصین ۱۸٦
۵٤. دریم څپرکی.......... ۱۸۸
۵۵. د ثور انقلاب برې(خلقي واکمني).......... ۱۸۸
۵٦. هغو مراسمو چې کابل ولړزاوه ۱۹۰
۵۷. برخلیک ټاکونکي ورځ ۱۹۳
۵۸. د محمدداود د کورنۍ د وژنې ربښتیا.......... ۲۰۰
۵۹. مسکو او د ثور د اوومې پوځي پاڅون.......... ۲۰۵
٦۰. د انقلاب خبره.......... ۲۰۸
٦۱. د دولتي نظام د جوړښت جنجالي بهیر ۲۱۲
٦۲. د انقلاب په وړاندې غبرګونونه.......... ۲۱٦
٦۳. د واک درې مرکزه ۲۲۰
٦٤. بې تاجه ټولواک ۲۲۳
٦۵. د دولت او ټولنې لارښوونکی ځواک.......... ۲۲۷
٦٦. ثور که واقعیت ؟ ۲۲۹
٦۷. سمونونه اوغبرګونونه.......... ۲۳٦
٦۸. د جهاد واقعیتونه.......... ۲٤۱
٦۹. اړې دوړې او بغاوتونه.......... ۲٤۹

(c) ketabton.com: The Digital Library

۷۰. د امريکي د سفير وژنه........ ۲۵۹
۷۱. د افغانستان او شوروي اتحاد ترمنځ د دوستۍ اوهمکارۍ تړون ۲۶۳
۷۲. د مسکو ښار د ۱۹۷۸ کال د دسمبر ۵ نېټه ۲۶۶
۷۳. د ګټو او موخو ټکر ۲۶۸
۷٤. د صداقت او منافقت ملګرتيا ۲۷۳
۷۵. د نورمحمد تره کي او حفيظ الله امين د اختلافونو بربنډېدل ۲۷٦
۷٦. ولي حفيظ الله امين کيوبا ته له تللو ډډه وکړه ؟ ۲۸۳
۷۷. د شاګرد بريالی بغاوت ۲۸٦
۷۸. تورپلنوم........ ۲۹٤
۷۹. د نورمحمد تره کي وژنه........ ۲۹۹
۸۰. د حفيظ الله امين لنډه واکمني........ ۳۰٤
۸۱. د حفيظ الله امين ترور او د خلقي واکمنۍ پای........ ۳۰۸
۸۲. حفيظ الله امين د شوروي دوست يا دښمن !؟........ ۳۱۳
۸۳. د افغانستان د اشغال لاملونه........ ۳۱٦
۸٤. څلورم څپرکی ۳۱۹
۸۵. افغانستان د شوروي اشغال پرمهال........ ۳۱۹
۸٦. کارمل ته د خلقي مشرانو بيعت........ ۳۲۳
۸۷. څه ډول وګړي يي واک ته ورسول ؟ ۳۲۷
۸۸. خپلواکي يا بلواکي ؟ ۳۳۰
۸۹. د پاک زړو خلقيانو فرصت غوښتونکي مشران........ ۳۳۲
۹۰. د نظام کاتبان او ساتونکي ۳۳٦
۹۱. د شوروي – پرچمي واکمنۍ تګلاره ۳۳۹
۹۲. د اشغال په وړاندي غبرګونونه ۳٤٤
۹۳. کرملن ته ترخه پيغامونه........ ۳٤۸
۹٤. په افغانستان کي د شوروي لښکر جګړه........ ۳۵۰
۹۵. ګوندي ناندرۍ ، شخړې او وژني........ ۳۵۲
۹٦. بې سره لښکر........ ۳۵٦
۹۷. د وسله والو مخالفينو ښکار........ ۳٦۰
۹۸. مسکو د وتلو په لټه کي........ ۳٦٤
۹۹. ګوندي کنفرانسونه او نظرپوښتني........ ۳٦۵
۱۰۰. په دولت کي دولت ۳٦۸
۱۰۱. پرچميان يي هم د بي اتفاقۍ په ويروس ککړ کړل ۳۷۰
۱۰۲. د نجيب الله د واکمنېدلو ربښتيا ۳۷۲
۱۰۳. ملي روغه جوړه ۳۷۷
۱۰٤. طرحه که عريضه !؟........ ۳۷۸

(c) ketabton.com: The Digital Library

١٠٥. نجیب الله او ورسره زیاتیدونکي مخالفتونه ٣٨٢
١٠٦. د ژنیو لوزنامې ٣٨٥
١٠٧. د شوروي ځواکونو د وتلو بهیر ٣٨٩
١٠٨. ځپلواکه دفاع ٣٩٢
١٠٩. د پوځ د درې ورې کولو نقشه ٣٩٥
١١٠. د کب د شپاړلسمي ډرامه ٤٠١
١١١. د مخامختیا پر ځای ملګرتیا ٤١٦
١١٢. خاینانه لوبې ٤١٨
١١٣. نجیب الله پلوي خلقیان څوک وو ؟ ٤٢٠
١١٤. د ګوند دوهمه کنګره ٤٢٣
١١٥. د ببرک کارمل نوی ماموریت ٤٢٥
١١٦. د دسترخوان یاران په غلیمانو واوښتل ٤٢٧
١١٧. نه وطن نه کفن ٤٣٣
١١٨. د نجیب الله ناکامه تیښته ٤٣٧
١١٩. د شوروي - پرچمي واکمنی پای ٤٤٢
١٢٠. د افغانستان د خلک دموکراتیک ګوند واکمنی ته کتنه ٤٤٥
١٢١. پنځم څپرکی ٤٤٩
١٢٢. د اسلامي انقلاب بری ٤٤٩
١٢٣. ولې تنظیمي جګړې پیل شولې ؟ ٤٥٠
١٢٤. د افغانستان خلق د موکراتیک ګوند(وطن ګوند) د نسکورېدو وروسته ٤٥٥
١٢٥. ولسمشران یا ممثلان ٤٦٠
١٢٦. قرآن وهلي لوزنامه ٤٦٢
١٢٧. د افغانستان د اسلامي امارت لومړۍ واکمني ٤٦٧
١٢٨. شپږم څپرکی ٤٧٣
١٢٩. د ترهګرۍ ضد که ډېرمخیزه نه ختمیدونکي جګړه ؟ ٤٧٣
١٣٠. پر افغانستان له پخوا پلان شوی یرغل ٤٧٧
١٣١. حمله که توطېه ؟ ٤٨٠
١٣٢. د ناین اېلېون وروسته بله نړۍ ٤٨٣
١٣٣. د بن ناولی کنفرانس ٤٩٠
١٣٤. د انګلوساکسوني اشغال زېږنده واکمنی تګلارې ٤٩٤
١٣٥. د امریکایي اشغال پرمهال پخواني خلقیان او پرچمیان ٥٠٢
١٣٦. ناکامي هڅې ٥٠٧
١٣٧. خلقي خونې ٥٠٨
١٣٨. له جګړې ترمصالحې ٥١٢
١٣٩. د شوروي او امریکایي اشغالونو پرتله ٥٢٤

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۴۰. اخځونه ۵۲۹

(c) ketabton.com: The Digital Library

سریزه

څه کم نیمه پېړۍ افغانستان د سیاسي ټیکاو څخه بې برخې دی. د اسلامي امارت د بیا واکمنېدو پورې په افغانستان کې د جګړو اورونه بل وو او د پردیو د لاسوهنو، تېریو او اشغالونو هدف ګرزېدلی وو.د افغانستان د دې اوږد مهال ناورین د لاملونو په هکله ارزوني وېشلې دي. یوه ډله د ناورین لامل د۱۳۵۲ کال د چنګاښ د شپږویشتمې پوځي کودتا ، بله ډله د۱۳۵۷ کال د ثور د اوومې نېټې سیاسي بدلون او نور د شوروي اتحاد اشغال ګڼي. ترڅو چې ځینې د دموکراسۍ لسیزه د کړکېچ په منځته راتګ کې بې اغیزې نه ګڼي. دا بیا ښیي چې د ټولنیزو پدیدو څېړل خورا پېچلې بهیردی. دا څېړنه هغه مهال واقعیت ته نږدې پایلې لرلی شي چې د پېښو ګڼ شمېر لاملونه او تسلسل له پامه و نه غورزول شي یعنې دا چې د پېښو دینامیکه څېړنه کولی شي د واقعیتونو د درک شونتیا برابره کړي نه ستاتیکه څېړنه . سربېره پردې پدې څېړنه کې د هېواد سیاسي تاریخ ، فرهنګ ، موقعیت، طبیعي جوړښت او د افغانستان په اړوند د زبرځواکونو سیاستونه هم په پام کې و نیول شي. د افغانستان د روان ناورین په اړه د صباح الدین کشککي دا ارزونه چې« د دې غمیزې اوغم لړلې کیسې پېره د پاچا او سلطنتي کورنۍ نه نیولې تر ټولو پورې چې کولای یې شول د هېواد د ژغورنې لپاره څه وکړي خو یا یې بې کفایتي وښودله ، یا لاس تر زنې کیناستل یا د غلیمانو د لاس وسیله شول» واقعبینانه برېښي . د پورتنۍ ارزونې او د افغانستان د تاریخ د دې خونړي پړاو د پېښو څخه دا پایله راوزي چې د روان ناتار تخمونه د محمدظاهر د واکمنۍ پرمهال چمتو، په جمهوري نظام کې وکرل شول او نورو په خپل وار تر دې تاوده تناره را ورسول. د هېواد د رواني غمیزې نه داسې برېښي چې د دموکراسۍ په لسیزه کې ولس ته دا امکانات ورکړل شول چې له اوږده استبداد وروسته سیاسي او ټولنیز سازمانونه جوړ کړي. خو د پاچا د ارادې له مخې واکمنۍ د دې سازمانو د جوړولو او د فعالیت څرنګوالی د قانون په چوکاټ کې تنظیم نکړاو د قانون پرته د سیاسي فعالیتونو پایله انارشي او د حکومتونو پرله پسې ړنګېدل شي او د۱۳۵۲ کال د چنګاښ پوځي کودتا په هېواد کې سیاسي ټیکاو زیانمن، کودتاوو او کودتایي هڅو،بغاوتونو ، ترهګریزو فعالیتونو ، جګړو، د پردیو لاسوهنو او اشغالونو ته لار هواره کړله . پردې بنسټ دا ارزونه چې د افغانستان « د دغې اوږدې بې ثباتۍ سرچینه د محمد داود په سرولۍ د سرطان کودتا ده» ۵۷/۱ د منلو وړ ښکاري. زموږ د هېواد د تاریخ دا خونړی پړاو د څېړونکو ، لیکوالو ، خبریالانو او حتی د فلمونو د ډایرکټرانو لپاره د څېړنې ، تبلیغاتو او شتمن کېدو یوه وسیله ګرزېدلې ده. خو په دې اړه تریخ واقعیت دا دی چې په افغانانو ددې تپل شوي ناورین عاملان (زبرځواکونه)، واکمنۍ او زیاتره خبریالان او څېړونکي د پټونې او ډیرونې د اصل له مخې عمل کوي پدې معنی چې په جګړه کې د ښکېلو اړخونو د یوه اړخ منفي کړنې پټوي او د مقابل لوري په هکله مبالغه کوي. د دا ډول چلند موخه دا ده چې د افغانستان د ناورین د لاملونو، د جګړې د ډګر خونړۍ پېښې او واقعیتونه او د افغان ولس کړاوونه داسې انځور شي چې د دوی موخې او بشري ضد جنایتونه بربنډ نشي او ډېر واقعیتونه پټ په تیارو کې پاتې شي. لکه څرنګه چې هره جګړه په دوو برخو، د جګړې په ډګر او عامه اذهانو کې پرمخ ځي. لدې کبله د افغانستان د جګړې اصلي لوبغاړو که له یوې خوا پر افغانانو جګړه تپلې ده له بله پلوه هغوی د خپل ستر تبلیغاتي ماشین پواسطه د افغانانو او نړیوالو د تیرایستلو په موخه په اذهانو کې هم جګړه پرمخ وړي او ټولې هڅې یې پردې راټولې کړې دي چې خپلې موخې او د افغانستان د جګړې او بې ثباتۍ پېچلي لاملونه بربنډ نشي ، د افغانستان د روان ناورین د رښتیني انځور د کښلو مخه ونیسي او غولوونکي اطلاعات خپاره کړي. که چیرې د افغانستان د جګړې د سمبالوونکو تبلیغاتي جګړې ته چې څرګنده رواني جګړه ده ځیر شو هغه د افغانانو لپاره د تودې جګړې نه ګواښمنه ده ځکه چې هغه د افغان ولس د تاریخ، فرهنګ او هویت په وړاندې ترسره کیږي او موخه یې د افغان ولس د معنوي

(c) ketabton.com: The Digital Library

بحران سره مخامخول، په خپل ځان بې باوره کول او پخپلو کې اچول دي .دا تشه د دې لامل ګرزیدلې ده چې د افغانستان د ناتار په اړه هغه څه خپاره شي چې نړیوال ستر استکباري ځواکونه یې غواړي . البته د دې تبلیغاتو اصلي هدف افغان ولس دی چې هغه د خپل هیواد د دې ناورین په لاملونو، د زبرځواکونو په موخو او شیطاني لوبو پوه نشي .

د بېلګې په توګه څه کم دوې لسیزې ناټویي اشغالګر د القاعده شبکې سره د مبارزې په نامه په افغانستان کې وجنګېدل. په داسې حال کې چې د امریکې د دفاع وزیر په۲۰۱۰ کال کې په افغانستان کې د القاعده غړي (۲۵ – ۳۰) تنه ګڼلي وو خو بیا هم ناټویي ځواکونه چې په پرمختللې پوځي تخنیک سمبال وو د دیرشو تنو له منځه وړلو جوګه نه شول. پدې هکله دا پوښتنه راپورته کیږي چې دا د ګوتو په شمیر جنګیالیو چې نه یې الوتکې لرلې او نه اوږد واټن توغندي څرنګه د ناټویي او افغاني ځواکونو په وړاندې جنګیدل. دا پوښتنه د شل کلنې جګړې ماهیت بربنډوي چې هغه د القاعده شبکې سره د مبارزې په نامه د افغان ولس سره پرمخ تلله. دا شل کاله هغوافغانانو چې د ناټویي پوځیانو شتون د افغانانو لپاره یو مصیبت او د جګړې د دوام اصلي لامل ګڼلو دا خبره نه کوله چې القاعده چا او د څه لپاره را وپنځوله او په افغانستان کې یې وجنګوله خو د دې پوښتنې حق یې درلود چې آیا دا شل کاله د القاعده ګواښ د منځنۍ آسیا د ځمکې لاندې پریمانه طبیعي زیرمو د خپلولو او نورو موخو ته د رسیدو لپاره یوه پلمه نه وه ؟ ددې سره سره ولیدل شول چې ګڼ شمیر افغان سیاستوالو په افغانستان کې د ناټویي پوځیانوجګړې ته د ترهګرۍ ضد نړیواله جګړه ویله.
د امریکې د متحده ایالتونو په مشرۍ لویدیځ د شوروي اشغالګرو په وړاندې د افغانانو د سراو مال زیانونو او بیا د تنظیمونو خپلنځي او د طالبانو او شمال تلوالې تر منځ جګړو ته په کتو سره داسې انګیرله چې افغانان نور د دوی په وړاندې د دریدلو وس نلري، د هغوی د مرئیتوب کړی به په غاړو کې واچوي او پدې توګه به وکولای شي په آسانۍ سره د منځنۍ آسیا د ځمکې لاندې په پریمانه طبیعي زیرمو خیټه واچوي او خپل سیالان (چین او روسیه) او سیمه کنترول کړي. هماغه وو چې د۲۰۰۱ کال د سپتمبر د یوولسمې مرموزې پیښې وروسته د اکتوبر په اوومه د القاعده شبکې سره د مبارزې په نامه پر افغانستان تیری وکړ.خو افغانانو د دوی ټول خوبونه او خیالونه د اوبو په ځګ واړول او اړشول له طالبانو سره د سولې تړون لاسلیک او د ۲۰۲۱ کال د اګست په یودېرشمه د کابل له هوایي ډګرڅخه پداسې حال کې ووزي چې د هوایي ډګر تجهیزات اوملکي او پوځي الوتکي او چورلکې ویجاړ کړي. د دې لپاره چې نیواکګر په افغانستان کې خپلې لاسوهنې پټې، ولسونه تیر باسي د لکونو افغانانو د قربانۍ پړه یوازې د افغانستان د خلک دموکراتیک ګوند (ا.خ.د. ګ) او پخواني شوروي اتحاد واچوي. دا ډول تبلیغاتو ښودل چې د کړکیچ په واکمنیدو او ژوریدو کې ډیر لږ لویدیځ او جهادي ډلو ته ګوته نیول کېدله اوهڅه کېده چې یوازې د افغانستان د خلک دموکراتیک ګوند او شوروي اتحاد پړ او ملامت وګڼل شي. د ا، خ، د،ګ د مخالفانو د تبلیغاتو منځپانګه دا پاتې شوې چې د دې ګوند واکمنۍ مشروعیت نه درلود ځکه چې واک یې د پوځي کودتا له لارې غضب کړی، نور یې په واک کې شریک نکړل، د مخالفینو سره یې له زورزیاتي کار واخیست او...

پورتنۍ څرګندونې د لویدیځ له معیارونو سره بشپړ سرخوري. خو په افغانستان کې هیڅکله هم د لویدیځ له معیارونو سره سم واکمنۍ ندي ټینګې شوې.سربیره پردې د دې هیواد تاریخي واقعیتونه د واک پر سر د خپلمنځي شخړو او جګړو یوه ټولیزه ده او غوڅ اکثریت واکمنان د جګړو، توطئو ، بغاوتونو، کودتاګانو، د بهرنیو د مستقیم یا غیرمستقیم ملاتړ پرمټ واک ته رسیدلي دي او د دې ګوند د واکمنۍ له نسکوریدو وروسته هم په همدې سناریو سیاسي اوښتونو ادامه موندلې ده. پردې بنسټ د ډیرو مشروعیت چې د خلکو اراده تمثیل کړي د پوښتنې لاندې راځي. له بلې خوا د دې هیواد سیاسي تاریخ د استبداد ، زورزیاتۍ او د واک د انحصار غم لړلی تاریخ دی. د پیړیو پیړیو واکمن استبداد پایله

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ټولنه کې د خشونت پالونکي فرهنګ واکمنيدل دي. د ټولنې د قبيلوي جوړښت سربيره په ټولنه کې د دوديزو او مذهبي بنسټونو او روحانيونو ژوراغيز، اقتصادي فقر، بيسوادي او د سياسي فرهنګ ټيټه کچه ، د مرکزي واکمنيو کمزوري او د موډرن دولت او مدني ټولنې د پياوړو بنسټونو نشتون هغه منفي پديدې وې چې د ا ،خ، د، ګ واکمنۍ ته په ميراث پاتې وې. له بله پلوه دا ګوند له آسمان څخه نه وو رالويدلی بلکه د همدې ټولنې له ګيډې راوتلی دی.

په افغانستان کې کورنۍ ننګونې او د مرکز څخه د تيښتې واکمن تفکر ټولې واکمنۍ اړ ابستلې دي چې خپل ظرفيتونه د واک د ساتلو او غزولو په موخه ولګوي او د هر مخالف غږ د خاموشولو په فکر کې وي. واکمنيو ته د شته ننګونو د لاملونو ريښې د هيواد د طبيعي جوړښت، جيوپولټيک او جيوستراتژيک ارزښت سره هم تړاو لري. د هېواد جغرافيايي موقعيت د دې سبب شوی چې افغانستان د وخت د زبرځواکونو د تيريو هدف او د هغوی د سياليو په ډګر واوړي او هيواد پراخه سيمې له لاسه ورکړي. کله چې واقعيت داسې وي او يوازې د ا، خ، د، ګ واکمني تر نيوکو لاندې نيول کيږي او ددې ګوند د فعاليت او د هغه د واکمنۍ په اړه واقعيتونه تحريفيږي دا د تاريخ ړندول او يا د تاريخ د يوه اړخ بيانول دي. پدې اړه تريخ واقعيت دا هم دی چې نه يوازې ددې ګوند مخالفانو د دې ګوند په هکله واقعيتونه تحريف کړي بلکې ددې ګوند ځېنومشرانو او کدرونو د دې پړځای چې د دې ګوند رښتيني تاريخ ته که ښه دی يا بد، انتقادي نظر واچوي د ليکلو موخه يې د دې ګوند په وړتيا او سلامتيا راتاويږي او په خپل ګوند کې هرڅه سپين او ښه ګڼي. د ګوند مخالفين پدې ګوند او د هغه په واکمنۍ کې يوازې تيروتنې ، ناروا وې ،تور ټکي او ناولې څيرې ويني او هلته ښه نيت، وړ سړی او مثبت ګام نه ويني . که چيرې د افغانستان د خلک دموکراتيک ګوند او د هغه د واکمنۍ په اړه ليکنو ته وکتل شي زياتره يې ستاينليکونو، ښکنځلنامو او يا تبليغاتي بروشورونو ته ورته دي . د دې ګوند ځينو مشرانو او کدرونو د خپل ګوند په پته ستاينليکونه چمتوکړي ،سيالانو او مخالفانو يې بيا ښکنځلنامې پرې ليکلي دي. د ساري په توګه د دې ګوند يو مشر په ۱۹۷۷ کې د خلقيانو او پرچميانو د يووالي په اړوند د ښکلو جملو په کتارولو سره داسې ليکي:« ...دا ستره پريکړه په انتقادي توګه د ګډې ملګرتيا په درک سره په يوه دموکراتيک چاپيريال کې ونيول شوه» ۲/ ۱۸۲خو واقعيت دا دی چې د يووالي په اړه پريکړه په يوه دموکراتيک چاپيريال کې نه ده نيول شوې بلکې هغو کدرونو چې د ګوند د يووالي سند يې لاسليک کړ د حکومت له وېرې يا د ګوند د مشرتابه د نه ليوالتيا له امله ونشوای کړای تر يوه چتر لاندې کښيني او د ګوند د يووالي پر اړتيا او څرنګوالي بحث وکړي. يا دا چې ددې ګوند يو مخالف چې د دې ګوند سره د هيواد د روڼ اندو مخالفت او د ګوند متقابل غبرګون ننداري ته کيږدي د هغه مهال د کابل پوهنتون وضعيت داسې انځوروي : «په ۱۹۷۷ کې د کابل پوهنتون د محصلينو شمير ۱۴۰۰۰ تنه او د نوموړې تحصيلي مؤسسې د استادانو شمېر ۱۰۰۰ تنه و.اووه سوه تنه استادان يا بنديان شول او يا له هيواده وتښتيدل.» ۳/ ۲۷۹ د اته ديرشو کلو په تيريدو سره« په کال ۲۰۱۳ کې د کابل په پوهنتون کې ۲۱۰۰۰ تنه محصلين په زده کړو بوخت وو چې د ۷۷۷ تنو استادانو لخوا ور ته تدريس کيده. » ۴ يا دا چې يو تاريخپوه د يوه مبلغ په رول کې راڅرګنديږي او ليکي:« تره کي چې لومړی فرمان صادر کړ باسواده او بېسواده يې برابر اعلان کړل» ۵/ ۱۰۸ ټولو ته څرګنده ده چې نور محمد تره کي د تحصيل په اړه کوم فرمان نه دی صادر کړی او لومړی فرمان يې د ثور د اوومې نېټې د سياسي بدلون وروسته د لوړ دولتي ارګان د جوړښت په اړه وو.

دې واقعيتونو ته په کتنې سره مې وغوښتل د دې ګوند د فعاليت په اړه خپلې اخيستنې پدې کتاب کې راونغاړم .د دې پريکړې د نيولو پرمهال مې دا پوښتنه په سرکې ګرزيدله چې اوس مهال پدې اړه خبرې چا ته په زړه پورې دي. له بله پلوه د دې ګوند مخالفان ددې ګوند کړنې د کرغيړنو کړنو يوه ټوليزه ګڼي. هغوی د نوموړي ګوند د سيالو ډلو(خلق او پرچم) تر منځ او د دې ګوند د مشرانو او د څه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پاسه يونيم لکو غړو ترمنځ هيڅ توپير نه ويني. د ا، خ، د،ګ د پرچم د ډلې د دوو مشرانو(ببرک کارمل او سليمان لايق) لاندې ځرګندوني کولی شي په نوموړې ډله کې د ځيرو توپير وښيي.

کارمل د ۱۳۵۹ کال د نوي کال په مناسبت په خپله وينا کې وايي : « د شوروي محدود قطعات چې د افغانستان د جمهوري دولت د قانوني غوښتني پربنسټ د بهرني تيري د دفعې، د افغانستان د خپلواکۍ، واکمنۍ او ځمکنۍ بشپړتيا د ساتني لپاره افغانستان ته راغلي دي ترهغه وخته پورې به دلته پاتې کيږي چې د لاسوهنو کوچنۍ نښې له منځه ولاړې نشي.» ۶ پداسې حال کې چې لايق په همدې کال کې د کارمل شوروي پوځې سلاکار ته ويلي وو:«هيڅوک بريالي شوي نه دي چې افغانستان لاندې کړي. نه مقدوني سکندر، نه چنګيزخان او نه هم انګريزان. او تاسې دا کار نشوای کولی . افغانستان يوازې پير(اخيستلی) شئ. خو تاسې خوار ياست. تاسې له اسلامي نړی ، له نفتي شيخانو او هم له امريکې سره سيالي نه شوای کولی. ځئ له افغانستانه لاړ شئ ، په سمه ووځئ ، په حيا سره» ۷/ ۳۲۵ ــ ۳۲۶ په افغانستان کې د شوروي لښکر په هکله د دوو پرچمي مشرانو دريځونو ته په کتو سره به يوازې د سليم عقل څخه بې برخې کسان د نوموړو تر منځ توپير و نه ويني.

لدې کبله د سياسي پديدو ځيړونکو او تاريخ پوهانو ته ښايي راتلونکو نسلونو ته روڼ او ښکاره تاريخ په ميراث پرېږدي او ملي فکر ولېږدوي.همدا لامل دی چې ليکوال د دې ګوند د فعاليت په اړه د ربښتيا موندلې په لټه کې دی او په ليکنه کې هڅه شوې ده چې تر ممکني کچې د ا، خ، د،ګ په اړه ربښتيا وړاندې شي. دا ادعا به سمه نه وي چې په ليکنه کې د دې ګوند د جوړيدو، واکمنيدو، راپرزيدو، کورنيو کشمکشونو، د واک پر سر سياليو ، د شوروي اتحاد سره د اړيکو د ځرنګوالي او همداراز د هغه د مخالفينو او د هغوی د نړيوالو ملاتړو د نقشو او کړنو واقعيتونه او ټول اړخونه تر سترګو کيږي. د محمد انور نوميالي دا وينا چې« د دې تاريخي بهير خارجي ماهيت تر هغو پورې څوک په واقعي ډول نشي پيژندلای څو چې د شوروي د کې جي بې اصلي اسناد يې د امريکا د سي آی اې له اصلي اسنادو سره يو ځای د کمپيوټر پلټنې په رڼا کې تر کتنې نه وي ايستلي . د دې معنا دا وي چې زموږ د بدمرغيو خارجي عوامل به د قيامت تر ورځې پورې يو مخ پټ پاته سي .» ۸ د نوميالي وينا د دې واقعيت ښکارندوی ده چې د افغانستان د غميزې په راتګ او ژوريدو کې چې ټاکونکی رول پکې د وخت زبرځواکونو درلود بشپړه پوهيدنه ناشوني ده. دا ځکه چې هغوی هغه اسناد چې د دوی موخې ،ستراتيژۍ او لاسوهنې بربنډې کړي نه خپروي او هغه څه يې چې خپاره کړي دي بيله شکه پکې د جعل تله ډېره درنه ده.

پورتنيو ځرګندونو ته په کتني سره پدې کتاب کې نيمګړتياوې لږ نه دي او د دې ګوند په اړه د بشپړو معلوماتو د وړاندې کولو جوګه هم نه دی . البته دا کتاب نه د ټولو واقعيتونو هنداره ده او نه هم ټول واقعيتونه همدا دي او نه هم يو کتاب د ټولو پيښو او واقعيتونو د ځايوني ځای لري. سره لدې ښايي په هغه کې د افغانستان د روان ناورين او په ځانګړې توګه د ا،خ، د، ګ د مبارزې او فعاليت يو لړ واقعيتونه د نويو کتنو او ځيرنو مينه وال راوهڅوي.

په کتاب کې د لوستونکو پام دريو ټکو ته راګرزول کيږي .يو دا چې د شخصيتونو نومونه بېله دې چې د هغوی علمي او ټولنيز لقبونه ياد شي راوړل شوي ، خو د هغوی کره وړه تر انتقادي کتنې لاندې نيول شوي دي. دوهم دا چې سياسي پيښې او سياسي بدلونونه په هغو نومونو راغلي دي چې هغسي يادېدل لکه سرطان انقلاب، ثور انقلاب او اسلامي انقلاب . وروستی دا چې په ليکنه کې زيار ايستل شوی د ا، خ، د، ګ او د هغه په واکمنۍ کې د يو لړ مهمو پيښو د پيښيدو په اړه دې پوښتنې ته ځواب ومونډل شي چې ولې دا پيښې منځته راغللي نه دا چې چا وکړل ؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

ولې مې سياست ته مخه کړه؟

په ژوند کې کله داسې هم پيښيږي چې يوانسان په خپله خوښه داسې پرېکړه وکړي چې د زندان او مرګ ګوابښ پکې ليدل کيږي. د يوه انسان د دا ډول پرېکړې د نيولو لامل د نوموړي په طبيعي او ذاتي ځانګړتياوو کې نه بلکې په هغه ټولنيز چاپيريال کې بايد ولټول شي چې پکې ژوند کوي او يا دا چې د دې پريکړې علت پيدا شي. يو انسان ښه يا بد دې نړۍ ته نه راځي بلکه په هغه چاپيريال کې چې دی ژوند کوي، روزل کيږي ،ښو او بدو يا ګټورو او ناوړه فعاليتونو ته مخه کوي او پدې ډول يې شخصيت بشپړيږي .بيځايه يې ندي ويلي «که د انسان کړه وړه د چاپيريال زېږنده دي بايد چاپيريال انساني شي.» پورتنيو څرګندونو ته په کتو سره غواړم دې پوښتنې ته ځواب ووايم چې ولې مې سياست ته مخه کړه؟ د خپلو لومړنيو زده کړو وروسته په حربي ښوونځي کې شامل شوم. هغه مهال دې مؤسسې ته د شامليدو طرزالعمل داسې وو چې د دفاع وزارت او حربي ښوونځي نه پلاوي ولايتونو ته استول کيدل چې د لومړنيو ښوونځيو ممتاز فارغان دې مؤسسې ته غوره کړي. د کابل ولايت ليوال د کانکور د آزموينې تابع کيدل. ما په آزموينه کې ګډون وکړ.پلار مې د يوه جنرال څخه ددې مؤسسې د قوماندان په نامه يو سفارشي ليک هم اخيستی وو. قوماندان د ليک او د آزموينې د نتيجې له مخې په دې مؤسسه کې د شامليدو امر ورکړی وو. په کانکور کې زموږ د ټولګي اول نمره هم ګډون کړی وو خو هغه ناکام شو. ښايي د ناکامۍ علت يې دا وي چې د هغه پلار د کوم جګپوړي سره پيژندګلوي نلرله او د بډو ورکولو وس يې هم نه درلود. پدې مؤسسه کې مې په خورا مينه زده کړې پيل کړې خو هلته د کړاوونو ډک ژوند سربېره د زده کوونکو سره د قوماندانانو او ځينو استادانو چلند د جنايي بنديانو سره توپير نه درلود. د مقرراتو څخه سرغړونې او حتی د درسي موضوعاتو د نه پوهيدو له امله ډول ډول سزاګانې ور کول کېدې. سره لدې د زده کوونکو ترمنځ قومي ، ژبني او مذهبي تړاوونو ته په نه کتو سره د ملګرتيا او دوستۍ مزي ټينګېدل. پدې مؤسسه کې د درسي کتابونه پرته د نورو کتابونو، مجلو او اخبارونو د لوستلو اجازه نه وه خو ليدل کيدل چې ځينو زده کوونکو او په هغو کې زموږ په ټولګي کې دريو تنو دا کتابونه لوستل. دا کتابونه هغه زده کوونکو لوستل چې ځيرک او د وخت د سياسي ډلو سره يې ليوالتيا يا سازماني تړاو درلود. ما د هغوی سره ملګرتوب درلود، له هغوی نه مې دا کتابونه ترلاسه کول او د هغه مهال د اړونده سازمانونو په اړه مې اړين معلومات تر لاسه کول. د حربي ښوونځي له پای ته رسولو وروسته مې په حربي پوهنتون کې خپلو زده کړو ته دوام ورکړ او دا مهال د محمد داود په مشرۍ پوځي کودتا وشوه او جمهوريت اعلان شو. د هماغه کال په مني کې شوروي اتحاد ته د پيلوټۍ په برخه کې د زده کړو لپاره واستول شوم. د دوبي د رخصتۍ پر مهال يوه محصل چې د ا. خ . د .ګ د خلقي اړخ د مرکزي کميټې د غړي عبدالحکيم شرعي جوزجاني سره خپلوي لرله هغه ته يوه تحفه راکړه . د شرعي سره د خبرو په ترڅ کې هغه خلقي ګوند ته دعوت کړم. ما د نوموړي نه د يو لړ پوښتنو سربېره د پرچميانو د انشعاب او د خلقيانو په مشرتابه کې د حفيظ الله امين په پټه د ځينو منفي څرګندونو په اړه وضاحت وغوښت خو د نوموړي څرګندونې د قناعت وړ نه وې. د هغه د وړانديز له مخې د ګوند دفتر ته ولاړم چې کوم ګوندي مشر پدې اړه قناعت راکړي. لومړی ځل مې د صالح محمد زېري سره وکتل ، هغه قانع نکړم خو د نوموړي له تونډ غبرګون څخه ښکارېدل چې د ګوند د مشرتابه په اړوند شک ښودل جواز نلري. هغه هم را څخه وغوښتل چې سبا ته بيا راشم ترڅو بل ملګری را سره وګوري او دا ځل غلام دستګير پنجشېري قناعت راکړ چې خلقي شم. د دې لپاره چې زما ګوندي اړيکې په شوروي اتحاد کې تنظيم شي زه يې په بهر کې د محصلينو مسئول شاه ولي ته واستولم او د نوموړي سره مې د هغه د کار په دفتر ثانوي تخنيک کې وکتل. په شوروي اتحاد کې افغاني پيلوټان د منځنۍ آسيا د جمهوريتو(قزاقستان او قرغزستان) په مختلفو ښارونو کې روزل کيدل او زما د زده کړو ځای لا څرګند نه وو هغه خپله پوستي پته راکړه چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د زده کړو د ځای له څرګندیدو وروسته ده ته لیک واستوم ما هم ورسره ومنل او له دفتر څخه یې ووتلم. وروسته اندیښنه را ته پیدا شوه که زه نوموړي ته د پوستې له لارې لیک واستوم خطر لري .هغه را ته د پټې سیاسي مبارزې څخه بې خبر سړی معلوم شو. د شاه ولي دا ډول نه ځیرکتیا او د زړېري عجیب چلند د دې لامل شول چې د دې ګوند له غړیتوب څخه لاس پرسر شم. په شوروي اتحاد کې په هرو شپږو میاشتو کې د محصلینو صحي کنټرول ترسره کیده. د صحي کنټرول په پایله کې بستري شوم او د صحی کمیسیون پریکړه دا شوه چې د پرواز اجازه نلرم او په نورو برخو کې د زده کړو واک د افغان حکومت سره دی. له روغتون نه ووتم او د حکومت د پریکړې انتظار مې یوست. د دوو میاشتو انتظار وروسته راته وویل شول چې باید افغانستان ته ولاړ شم. ما د پوځي آتشې مرستیال ته پدې هکله ټلیفون وکړ هغه راته وویل: « دا چې لاس تړلی دې هیواد ته نه استوم خوښ اوسه !» نوموړي دا ونه ویل چې لیکوال کوم جرم کړی دی چې له زده کړو محرومېږي. ښایي افغانستان ته د لیکوال د استولو لامل دا وي چې د روسی ژبې د آمادګی په کورس کې یې موږ شپېته تنه محصلین د ځمکي لاندې یوه دیپو کې چې شپه او ورځ له برېښنا ګټه اخېستل کېدله ځای پرځای کړو او را ته وویل شول چې څو ورځې به دلته ژوند وکړئ خو دا موده ډېره اوږده شوه او موږ د ډوډۍ نه خوړلو اعتصاب وکړ. د دې ستونزې د حل لپاره د مسکو نه د پوځي آتشي مرستیال راغی. پوځي آتشي ټول محصلین په یوه صالون کې را غونډ کړو تر څو زموږ د ډوډۍ د نه خوړلو په لامل او نورو ستونزو ځان پوه کړي. څو تنو چې په هغو کې لیکوال هم وو د ډوډۍ نه خوړلو د علت او خپلې ستونزې له هغه سره شریکې کړلې. ددې وروسته پوځي آتشه یوې کوټې ته لاړ او یو یو محصل یې وروغوښت چې جلا جلا ورسره وګوري . دا د لیکوال له یاده وتلي دي چې ټول محصلین یې وروغوښتل یا څو تنه . کله چې زه لیکوال هغې کوټې ته ورننوتلم سمدلاسه یې را ته وویل په صالون کې دې ډېرې غټې غټې خبرې وکړې اوس څه وایې . ما هغه څه چې په صالون کې ویلي وو تکرار او لږشانتې نور توضیحات ورکړل . فکر کوم چې د لیکوال خبرې ددې لامل ګرزېدلې وي پوځي آتشه فکر وکړي چې د اعتصاب د هڅوونکو څخه به وم او یا د کوم سیاسی سازمان سره تړاو لرم . پدې توګه د بې مفهومه څوارلسو میاشتو زده کړو وروسته هیواد ته را ستون شوم او په حربي پوهنتون کې مې له سره زده کړې پیل کړې. هیواد ته بیرته راستنیدل او هغه هم پدې ډول د دې سبب شو چې د نظام خلاف سیاسی مبارزه وکړم یا سیاست ته مخه کړم.

که چیرې په شوروي اتحاد کې له زده کړو نه وای محروم شوی ښایي سیاسي فعالیت ته مې مخه نه وای کړې.دا بیا ښیي چې ځانګړي شرایط او پیښې د دې لامل ګرزي چې د یوه انسان د ژوند پاڼه په بل مخ واړوي. کارل مارکس او خان عبدالغفار خان یې ښې بېلګې دي. وایي مارکس د پوهنتون څخه غوره دپلوم ترلاسه کړغوښتل یې په پوهنتون کې په تدریس لګیا شي خو د سیاسي افکارو له امله هغه ته اجازه ورنکړل شوه. ځیني مارکس پیژندونکي په پوهنتون کې د استادۍ څخه د هغه محروموول د هغه د انقلابي کیدو لامل ګني او پدې اند دي که په پوهنتون کې د مارکس د تدریس مخه نه وای نیول شوې ښایي هغه انقلابي مبارزې ته مخه نه وای کړې او د یوه نظریه ورکوونکي په توګه پاتې شوی وای . غفارخا ن ورته برخلیک لري د هغه په اړه ویل کیږي:« هوډ یې وکړ چې په پوځ کې برتي شي.خو د مخه تر دې چې په پوځ کې شامل شي هغه د یوه ملګري لیدو ته ،چې پوځي افسر و، لاړ او هلته د نوموړي د ملګري سره د یوه انګریز افسر له خوا د ده په وړاندې ډېر سپک سلوک و شو. دغې پیښې په غفارخان دومره ناوړه اغیز وکړ چې نه یوازې یې په پوځ کې د برتي کولو څخه ډډه وکړه بلکې د انګلیسانو پر ضد د ده د مبارزې د پیل ټکی هم شو. » ۹/ ۱۷ زما په وړاندې د حکومت دا ډول ظالمانه چلند د دې سبب شو چې د (ا، خ ،د ،ګ) د خلقي له اړخ سره سازماني اړیکې ټینګې کړم. هماغه دې چې یوه خلقي دوست ته مې پدې ګوند کې د غړیتوب وړاندیز وکړ او هغه را څخه وغوښتل چې په لیکلي ډول دا وړاندیز ولیکم. څو ورځې وروسته یې وویل چې حفیظ الله امین تا ګوند ته نه مني او وایي چې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګوند ضد دی. ما ور ته وویل دا خو په هېڅ منطق سره د منلو وړ نه دي چې غواړم ګوندي شم او د ګوند ضد اوسم. هغه وویل دا موضوع به له ملګرو سره شریکه کړم او څو ورځې وروسته یې راته وویل چې د ګوند په ملکي برخه کې به تنظیم شې. د امین مخالفت ښیي چې هغه له یوې خوا نه یوازې په ګوند کې تنظیم پوځیان پیژندل بلکه هغه پوځیان یې هم پیژندل چې د سیاست سره یې لیوالتیا لرله.د امین د دې ځانګړتیا په اړه د هغه یو ملګری لیکي: « دی (امین) د ډېر قوي فکر خاوند و او که یو سړی به یې یو ځل ولید نو وروسته له کلونو به یې د هغه نوم او خصوصیات په یاد وو. د ګوند د اکثرو غړو او په خاص ډول په اردو کې چې هغه ورسره اړیکې درلودل نژدې ټول د ګوند غړي په نوم پیژندل.» ۱۰/ ۴۳ د (ا، خ،د، ګ) خلقي اړخ سره د سازماني اړیکو د ټینګېدو لاملونه دا وو :

الف – غوڅ اکثریت خلقیان خوار او بېوزلې وو او د دې ګوند د کړنلارې مرکزي ټکی طبقاتي مبارزه او د ؟تولنیز انقلاب برى وو. لدې امله خلقیان د خپل دا ډول طبقاتي جوړښت او ټولنیز دریځ له مخې د زبېښونکو طبقو په وړاندې مبارزه کې هوډمن او رښتیني وو او د انقلاب په بري کې یې هېڅ له لاسه نه ورکول.

ب - د دې سازمان په مشرتابه کې د هیواد د ورونو قومونو د استازو متناسب شتون دا تصور راکړی وو چې دا سازمان د قام ، ژبې او سیمې په کوچني چوکاټ کې ایسار نه دی .

ج - د چنګابښ انقلاب وروسته په پوځ کې د دې ډلې ګړندۍ ودې ښودل چې دا سازمان په یوه ځواکمن سیاسي ځواک اوړي.

د ثور انقلاب د بري څه د پاسه دوې میاشتې مخکې مې د افسر په توګه د کندهار په قوا کې دنده پیل کړې وه او سازماني اړیکې مې لا نه وې ټینګې شوې چې ګوند واک ته ورسېدلو . د انقلاب وروسته د خپلو ګوندي اړیکو د ټینګېدو په موخه کابل ته ولاړم ترڅو خپل پخوانی ارتباطي غړی ووینم .هغه د ګوند د سیاسی بیرو غړي او د کرهنې وزیر زیري او هغه بیا د اطلاعاتو او کلتور وزارت نشراتي معیین عبدالرشید آرین ته ولیږلم . آرین د کندهار د ګوندي کمیټې منشي سره ټلیفوني اړیکه ونیوله تر څو زما سازماني اړیکي ټینګې کړي خو اړیکې ټینګې نشوې. بیا مې خپل ارتباطي غړي ته د ټلیفون له لارې د اړیکو د نه ټینګیدو خبر ورکړ. څو ورځې وروسته په قول اردو کې اوازه شوه ، حفیظ الله امین ټلفون کړی چې لیکوال د ګوند غړی دی او وروسته لدې د قطعي په ګوندي سازمان کې تنظیم شوم. کله مې چې له خپل ارتباطي غړي وپوښتل چې تا زما د اړیکو خبره د امین سره شریکه کړې وه هغه وویل چې دا موضوع یې د صالح محمد پیروز سره شریکه کړه . زما د اړیکو د ټینګیدو څرنګوالی ښیي چې د ګوند د واکمنۍ په هماغه لومړیو کې د سیاسي بیرو د غړي او وزیر خبره نه اورېدل کېده خو د صالح محمد پیروز د ټیلیفون له امله چې نه د مرکزي کمیټې غړی وو او نه وزیر، خو د امین له پلویانو څخه شمیرل کیده زما سازماني اړیکې ټینګې شوې. دې ډول عجیب حالت ښودل چې د ثور انقلاب وروسته د واک اصلي مرکز امین دی او د هغه پلویان د بشپړ واک څخه برخمن دي . دې حالت هغه ګوندیان چې په هیواد کې د قانونیت او ټولنیز عدالت د ټینګیدو په هیله د دې ګوند په لیکو کې مبارزې ته مخه کړې وه او پدې لار کې یې زندان او مرګ منلی وو نهیلي کړل. ښایي د ثور انقلاب مخکې د پنځوسوو تنو څخه زیات ګوندیان نه وي بندیان شوي . خو د ګوند د واکمنۍ پر مهال د زرګونو غیر ګوندي هېوادوالو سربېره زرګونه ګوندیان د زندانونو مېلمانه او یو شمېر چانواري شول . د ګوند د واکمنۍ پرمهال هغه ګوندیان د واکمن وضعیت څخه ناراضه او تر فشار لاندې وو، بندیان کېدل او وژل کیدل چې د ګوندي اصولو او قانون څخه سرغړونې ور ته د منلو وړ نه وې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لومړی څپرکی

د افغانستان د سیاسي غورځنګ غم لړلی برخلیک

له بده مرغه د افغانستان سیاسي تاریخ د استبداد او زورزیاتی یو غم لړلی داستان دی. واکمنانو، واکمنیو او همدا رنګه د واک مدعیانو خپل مخالفان او سیالان په پوره بیرحمۍ سره ځپلي دي. له بله پلوه افغانستان د خپل جیوپولیتیک او جیوستراتژیک موقعیت له امله د وخت د زبرځواکونو د تیریو هدف ګرزیدلی دی. دې تیریو واکمنۍ اړایستلي دي چې سیاسي مخالفان او شکمن کسان وځپي او شته ظرفیتونه د هېواد د دفاع په موخه وکاروي او ولس د خپلې خاورې د ساتلو او د خپلواکۍ د ګټلو لپاره وجنګیږي. په نولسمه پیړۍ کې چې اروپایي ولسونو د صنعتي انقلاب له برکته د پرمختګ په لور ګړندي ګامونه اوچتول افغانستان د لویې بریتانیا او تزاري روسیې د تیریو هدف ګرزیدلی وو او هر لوري هڅه کوله پدې« ستراتژیک معبر» واکمن شي.ترڅو هغوی د افغانستان په اړه یوه جوړجاړي ته چې افغانستان د دوی ترمنځ د یوه حایل په توګه ومنل شو ورسېدل او روسانو دې ته غاړه کیښودله چې افغانستان د انګریزانو د نفوذ د ساحې په توګه ومني . د شاه امان الله د لس کلنې واکمنۍ پرته د جمهوري نظام تر ټینګیدو پورې د واکمنیو تګلارې تر ډیره بریده د انګرېزانو د پالیسیو څخه اغیزمنې وې چې هغه د ملي-دموکراتیکو خوځښتونو په ځپلو او په تیاره کې د ولس په ساتلو څرخیدلې.د دې ادعا د اثبات لپاره به دوې بیلګې راوړو.«د انګلیس سفارت د جګړې (دوهمه نړیواله جګړه) پرمهال د هاشم خان موافقه ترلاسه کړې وه چې د جګړې تر پایه د ټول افغانستان د کنترول لپاره د انګریزانو د جاسوسۍ دستګاه په کابل کې د انګلیس د سفارت تر څارنې لاندې جوړه شي.» ۱۱/ ۲۰۴ د دوهمې نړیوالې جګړې پرمهال په کال ۱۹۴۳ کې په افغانستان کې وچکالي راغله او خلک له لوږې سره مخامخ وو خو حکومت د دې پرځای چې خلکو ته لومړني توکي برابرکړي د لرګیو په سوداګرۍ او د هیواد څخه په صادراتي توکو حکومتي انحصار ټینګ کړ او جبراً یې د خلکو څخه غنم او نور محصولات د جګړې مخکې کلونو په بیه اخیستل .د لرګیو په سوداګرۍ حکومتي انحصار چې د هیواد د جنوبي او مشرقي ولسونو دودیزه بوختیا ګڼل کیده د دې سیمو د خلکو د مخالفت سره مخامخ شو او د زمرک خان ځدران په مشرۍ ځدرانو پاڅون وکړ. وروسته منګل ، تڼي ، ساپي او سلیمانخیل ورسره ودریدل او د پولې د هغې خوا وزیرو هم ورسره همغږي وښودله. هاشم خان د افغانستان د سویل د پښتنو د پاڅون والو سره د وزیرستان د قبایلو د یوځای کیدو د مخنیوي په موخه د برتانوي هند حکومت ته مراجعه وکړه ترڅو وزیر اړ باسي چې د زمرک خان سره مرسته ونکړي. په کابل کې د انګلیس سفارت د خپل حکومت په استازیتوب د هاشم خان سره ژمنه وکړه چې آزاد قبایل به له ځدرانو سره مرسته نه کوي. لویه بریتانیا په خپله ژمنه ودرېدله. ځکه چې غوښتل یې د انګریزانو طرفدار د هاشم خان حکومت په واک کې پاتې شي. د۱۹۴۴ کال د جون په میاشت کې د انګلیس سفیر اسکوایر په خپله یوه لیدنه کې په کابل کې د شوروي سفیر باکولین سره د افغانستان او هند په پولو کې د زمرک خان د پاڅون له امله د وضعیت داسې انځور کاږي:« اوس په قبایلو کې دوې څیرې لیدل کیږي ، زمرک خان په افغانستان کې او ایپي په هند کې. ایپي د انګریزانو د حکومت په وړاندې جنګیږي او زمرک د افغانستان د حکومت خلاف مبارزه کوي. فقیر او زمرک کولی شي د افغانستان د حکومت خلاف سره یو شي دا مهال به قبایل له دولتي سپاهیانو نه ځواکمن شي. د قبایلو زور ټولو ته څرګند دی. نادرشاه په همدې زور د سقاو زوی را نسکور کړ. دا چې امان الله ونشوای کړی په تخت پاتې شي ،یوازینی دلیل یې دا وو چې قبایلو د هغه په وړاندې ښورښ کړی وو...، د هند د شمال لویدیځ، سرحدي ایالت مشر د هاشم خان د انګریزي پلوي حکومت د ژغورنې لپاره د وزیرستان د قبایلو مشران د بنو ښار ته راوبلل چې په تهدید او تطمیع سره یې اړ کړي د افغانستان په پیښو کې د خپلې نه لاسوهنې تضمین ورکړي، خو بیا هم وزیرو د ځدرانو کورنیو ته پناه ور کړه...، د

(c) ketabton.com: The Digital Library

افغانستان د حکومت په غوښتنه ، د بریتانیا هوایي ځواکونو هغه کلي چې ځدرانو پکې د پټېدو امکان درلود په وزیرستان کې بمباري کړل...، د انګلیس قوماندانۍ د افغانستان د وسله والو ځواکونو د مشرتابه سره د بم غورځوونکو الوتکو د ګوزارونو د اغیزمنتوب په موخه عملیات همغږي کړل.» ۱۲ پورتنۍ بیلګې د سیدقاسم رښتیا د دې وینا «افغانستان چې کلونه انګرېزان د ګواښ په وخت کې د خپل ځان ملاتړي ګڼل کله یې چې د هند نیمه وچه پرېښودله ستره سیاسي تشه لدې ناحیې احساس کړله. »۱۳/ ۹۶ د صحت مهر لګوي . دا بیا ښیي چې د یحیی کورنۍ د انګریزانو د پالیسیو او تګلارو تر اغیزلاندې وه او دواړو اړخونو د متحدینو په څیر د دواړو خواوو افغانانو په ځپلو کې همغږي او همغاړي وو.

سربیره پردې په افغانستان کې د پیړیو استبداد منطقي پایله په ټولنه کې د خشونت پالونکي فرهنګ واکمنیدل شوي دي. دا متل «چې ډب نه وي ادب نه وي » په افغاني ټولنه کې د خشونت د واکمن فرهنګ څرګند ساری دی. موږ د یوویشتمې پیړۍ په دوهمه لسیزه کې هم ولیدل چې څه ډول زموږ د خلکو ژبې، غوږونه، پزې، ګوتې او سرونه پرې کیدل او په کورنۍ او ټولنه کې انسان او د هغه انساني کرامت د دود او دستور له مخې تر پښو لاندې کېدلو. د ناټویي اشغال وروسته و لیدل شول چې د نسکور شوي واکمنۍ مخورو چې غوڅ اکثریت یې د شمال تلوالې اړونده کسان دي د دوهم مقاومت په نامه د هېواد بهر د جګړې نغارې ډنګوي .دا ټول د خشونت او زورزیاتۍ د فرهنګ څرګندې نښې دي. د نولسمې پیړۍ په پیل کې په اروپا کې سیاسي خوځښتونو د کارګرو او نورو صنفي ډلو د حقونو د ترلاسه کولو لارښوونه کوله ، د زبیښاک ، استبداد او بیعدالتۍ خلاف یې واکمنیو ته چلنجونه ورکول او د ورورګلوۍ ، برابرۍ ، دموکراسۍ او د قانون د واکمنۍ غوښتنې یې وړاندې کولې. خو افغانان یوه پیړۍ وروسته د امیرحبیب الله خان د واکمنۍ پر مهال د لندې مودې لپاره د سراج الاخبار افغانستان(جنوري ۱۹۰۶) د خپرونو شاهدان وو خو دا اخبار د واکمن استبدادي فرهنګ له کبله و نه زغمل شو او د خپلواکۍ او مشروطیت د لارې لارویان په بیرحمۍ سره وځپل شول . دې غورځنګ د هیواد په تاریخ کې د لومړي مشروطیت نوم خپل کړ. څه موده وروسته په ۱۹۱۱ کې د محمود طرزي په نوښت د سراج الاخبار افغانیه په نامه اخبار چې منځپانګه یې د ویښتیایي - روښانتیایې او د ملي خپلواکۍ د لاسته راوړلو پر محورڅرخیدله په خپرونو پیل وکړ. پدې ویښتیایي – روښانتیایي کار کې د لومړي مشروطیت هغو مبارزو مخکښانو رول درلود چې د استبداد له خنجر نه ژوندي پاتې وو. دې غورځنګ ته دوهم مشروطیت وویل شول. دې دواړو غورځنګونو د هیواد د تېرو سیاسي غورځنګونو په څیر کوم سازماني تشکیلات نه لرل او یوازې یې د خپرونو له لارې خپل افکار خپرول. د دوهم مشروطیت د راڅرګندیدو وروسته زماني پړاو کې د نړۍ په حالاتو کې زیات بدلون راغی او نړیوال پانګوال سیستم د ژور کړکیچ سره مخامخ شو. د دې کړکیچ پایله د لومړۍ نړیوالې جګړې پیښېدل دي چې د هغې له امله د سترو پانګوالو هیوادونو اقتصاد سخت ګوزار ولید او کمزوري شول. په تزاري روسیه کې د اکتوبر سوسیالستي انقلاب (۱۹۱۷) بري ته ورسید او د پانګوالۍ په وړاندې نوی سوسیالستي نظام د یوه غوړېدونکي سیال ځواک په بڼه ډګر ته راووت او د لویې بریتانیا امپراطورۍ د ګواښونو او ړنګېدو سره مخامخ شوله. د دې ړنګېدو د نوښت ویاړ د افغان ولس په برخه شو او دې سترې امپراطورۍ ته یې مرګونی ګوزار ورکړچې هغه د ۱۹۱۹ کال د اګست په اتمه انګرېزانو د افغانستان خپلواکي و منله او پدې ډول د شاه امان الله تر زعامت لاندې افغانستان بشپړه سیاسي خپلواکي ترلاسه کړله. د خپلواکۍ تر ګټلو وروسته شاه امان الله د یوه پرمختللي افغانستان د جوړولو په موخه ګړندي سمونونه پیل کړل. په هیواد کې یو نوی چاپیریال چې د مختلفو سیاسي بهیرونو را څرګندیدل او د بیان د ازادۍ راتګ دی منځته راغی او د واکمنۍ په د ننه کې لاندې سیاسي بهیرونو سر را پورته کړ :

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱-درباري سمونپالان – دوی د شاه امان الله د واکمنۍ پر مهال د حکومت سياسي او اقتصادي پاليسۍ او طرحې جوړولې چې محمود طرزي ، محمدنادر، غلام نبي خان څرخي ، والي علي احمد، ياورمحمود، سردارعبدالقدوس خان او محمدولي درواز ي يې مرکزي څېرې دي.

۲- جوانان افغان(افغان ځلميان) – د دې ډلې غړي عبدالرحمن لودين،غلام محی الدين آرتي، تاج محمد بلوڅ او ميرغلام محمدغباردي. دوی د شاه امان الله له لوري په جوړو شوو دوو لويو جرګو او نورو دولتي غونډو کې د حکومت په کړنو، په اداره کې پر شته نيمګرتياوو نيوکې کولې او د دولتي دستګاه د اصلاح او سمون لپاره يې خپلې طرحې وړاندې کولې. لدې امله دا ډله د ټولنې مختلفو قشرونو د خپل ليدلوري له مخې د کين لاسو، بنسټپالو ، ترورپلوه او دې ته ورته نورو نومونه په نامه يادوله .

۳-اعتداليون (منځلاري) – پدې ډله کې د لغماني ميرمحمدقاسم او عبدالهادي داوي په ګډون د شپاړلسو تنو نومونه ياديږي چې د دموکراسۍ او د هيواد د اقتصادي، ټولنيزې او فرهنګي ودې او پرمختګ پلويان وو.

۴-حزب نقابدار(نقاب لرونکی ګوند)- د ميرغلام محمدغبار له قوله دغه ډله د اماني دولت په وروستي کال کې د هيواد په ختيځ کې د جمهوري نظام د جوړولو په موخه تبليغات پيل کړي دي. د دې ډلې د مشرتابه، کړنلارې او تشکيلاتي اصولو په اړه لاسوندونه شتون نلري .

اماني نظام چې د ترقي ضد کړيو، بريتانوي هند او د هغو د تالي څټو لپاره د سترګو اغزی وو د دې شيطاني مثلث له لوري رانسکور شو او په هيواد کې د حبيب الله کلکاني د وحشت واکمني ټينګه شوه. د دې لنډ مهاله وحشت په وړاندې بيا هم ملي خوځښتونو سر راپورته کړ چې په هغو کې لاندې دوه خوځښتونه ياديدی شي :

الف – د آزادئ غوښتونکو ګوند - د کلکاني د واکمنۍ د را پرزولو په موخه د دغه ګوند بنسټ په پټه د اماني لېسي ښوونکي حبيب الله کېښود . ګوند اووه کسيزه مرکزي کميټه لرله چې مشر يې ښوونکی حبيب الله وو. د آزادئ غوښتونکو ګوند د هلوځلو له امله د سازمان د غړو شمير سلو ته رسيدلی وو چې د کلکاني څارګرو د دې پټې شبکې د مشرتابه پته وموندله او هغه يې چناوري کړله. لکه څرنګه چې دا شبکه ډيره پټه وه د مشرتابه پرته واکمنۍ ونه توانيدله ټوله شبکه کشف کړي.

ب- د جمهوريت ټولنه – دا ټولنه د کلکاني د واکمنۍ پرمهال محمد ګل مومند ، سيد غلام حيدرپاچا او د هغه د اکا زوی فرقه مشر سيد حسن شيون د جلال آباد د بابريانو په کلي کې جوړه کړې ده.

د حبيب الله کلکاني غلواکۍ ته د نادرخان له لوري د پای ټکی کيښودل شو او هغه يې د څو تنو ملګرو سره غرغره کړ.له بده مرغه د کلکاني د وحشت په ځای په هيواد کې د يحيی د کورنۍ د اختناق پير پيل شو. د نادرخان واکمنۍ د ستر استبداد نوم خپل کړ.د يحيي د کورنۍ د مستبد صدراعظم محمدهاشم د حکومت پرمهال د مشروطه غوښتونکو، د شاه امان الله د پلويانو، د افغان ځلميانو او منځلارو ډلو مخکښان له ډګره وايستل شول. د څرخي د کورنۍ اتلس تنه غړي له تيغه تير کړل شول. عبدالرحمن لودين،تاج محمد پغماني ، فيض محمدباروت او يو شمير نور ووژل شول.غلام محی الدين آرتي ترور شو. ميرغلام محمد غبار، مير سيد قاسم لغماني د مشروطيت او د غازي امان الله پلويان او زيات شمير روڼ اندي په مختلفو پلمو بنديان او تبعيد شول. « لنده دا چې د محمدهاشم خان د حکومت ټول پړاو د په خپلسر بندی کولو،ډول ډول فزيکي شکنجو، پوليسي څارنو، تبعيدونو او وژنو مشهور وو. » ۲/ ۹۵ – ۹۶ د يحيی کورنۍ د پرمختلونکو افکارو خاوندان او همدا راز ملي او د بريتانيايي ښکيلاک ضد څېرې وځپلې چې د خلکو د نارضايتی اسباب يې برابر کړل. له بله پلوه د دوهمې نړيوالې جګړې وروسته په

(c) ketabton.com: The Digital Library

نرۍ کې حالات د سولې ،ټولنيز پرمختګ او دموکراسۍ په ګټه بدلون ومونډ. هماغه دي چې د مستبد سردار محمدهاشم پرځای سپه سالار سردارشاه محمودخان د صدراعظم په توګه ګومارل کيږي. که څه هم شاه محمودخان د نرم مزاج خاوند وو خو ورور يې دومره ريبلي وو چې ده ته نور د ريبلو څه ور پاتې نه وو. دا مهال د محمدهاشم د استبداد وېره لږ شوه ، د هيواد د سياسي غورځنګ په رګونو کې وينه وبهيدله او د مخکښو روڼ اندو، ملي او دموکراتيکو ډلو سربېره واکمنی او په واکمنی پورې تړلو کړيو د لاندې سياسي سازمانو بنسټونه کېښودل .

ويښ ځلميان - د ويښ ځلميانوغورځنګ زموږ د هيواد په تاريخ کې لومړی ملي – دموکراتيک غورځنګ دی چې څرګندې سياسي – ټولنيزې موخې يې لرلې. د داسې يوه غورځنګ د جوړيدو اړتيا چې په هغو کې د ملي دموکراتيکو موخو لرونکي منورين تنظيم شي د« ويښ ځلميانو» په نامه رساله کې انعکاس ومونډ.دا رساله د کابل په مجله کې چې مسؤل مدير يې عبدالرؤف بينوا وو خپره شوې ده. په هيواد کې د ښوونې او روزنې عمومي کول ، د افکارو روښانتيا ، د بډو، اختلاص او بيروکراسۍ پرضد مبارزه ، د منځنيو پيړيو د زړو تصوراتو، زاړه او نوي ښکيلاک او استبداد پر ضد مبارزه، د مظلومو ولسونو د حقونو نه دفاع او د ملي يووالي ټينګښت د دې غورځنګ سياسي موخې ګڼل کيدې . د دې خوځښت د فعاليت اصلي مرکزونه کابل ،کندهار او ننګرهار وو او د هيواد د مختلفو قومونو استازو پکې ګډون درلود خو د پښتنو ونډه پکې درنه وه. د غورځنګ د جوړيدو په اړه محمدولي ځلمی د ويښ ځلميانو يو فعال پخېل (د استبداد او مطلقيت په مقابل کې د ځينوافغانانو مبارزې) نومې کتاب په ۲۶۹ مخ کې ليکي:« د هيواد يو شميرځلميانو چې د ويښ ځلميانو د تدارک د کميسيون د لارښوونې له مخې د کندهار، ننګرهار او کابل يو شمير ادبي او عرفاني ملګرو لکه عبدالرؤف بينوا، فيض محمد انګار، نورمحمدتره کي، قيام الدين خادم، صديق الله ربنتين،ګل پاچا الفت، نيک محمدپکتياني، محمد ارسلان سليمي، عبدالقدوس پرهيز، ابوالحسن هزاره، پاينده محمد روهيلي، عطامحمد شيرزوی، محمدظاهر تائب او څېنو نورو ليکوالانو چې شمير يې دوه ويشت تنو ته رسيدی، د دارالامان په افشارو کې د عبدالمجيد زابلي د نوې پروژې په يوه سالون کې د ماپښين په دووبجو د ويښ ځلميانود جوړولو (تاسيس) او د بيلابيلو ولايتونو د نمايندګانو د را ټولولو طرحه وړاندې کړه. دغې غونډې ته لمړی درې طرحې وړاندې سوې، چې يوه يې د عبدالرؤف بينوا او نورمحمدتره کي، بله يې د قيام الدين خادم او دريمه د صديق الله ربنتين په حمايه وه. لومړۍ يې مترقي او عصري، دوهمه ملي او وطني ، دريمې يې مذهبي او کلتوري رنګ درلود.» محمدعلم بڅرکی پدې هکله ليکي: « هغه کسان چې دا ډله (د ويښ ځلميانو ډله) يې جوړه کړه په کابل کې عبدالرؤف بينوا، ارسلان سليمي ، قيام الدين خادم ، نورمحمدتره کي، فيض محمد انګار ، غلام حسن صافي، ربنتين ، الفت په کورونو کې سره ليدل وروسته يې د ولاياتو سره ارتباط پيدا کړ ...، د ويښ ځلميانو تئوريسنان په کابل کې ناست وو.» ۱۴ / ۳۰ دې سازمان مشر نه درلود او د مديره هيات لخوا چې هغه د کنګرې له لوري غوره کيده رهبري کيده. د کنګرې فعالان نورمحمدتره کی، عبدالرؤف بينوا او قيام الدين خادم وو. د خوځښت لومړی مديره هيات نورمحمدتره کی ، عبدالروف بينوا، قيام الدين خادم او محمد ارسلان سليمي دي. د ويښ ځلميانو د کنګرې ګډونوال «نورمحمدتره کی، عبدالرؤف بينوا، قيام الدين خادم،ګل پاچا الفت، صديق الله ربنتين،فيض محمد انګار، محمد ارسلان سليمي، نيک محمد پکتيانی،ګل شاه صافی،پاينده محمد روهيلي، عبدالقدوس پرهيز، محمدظاهر، نورمحمد پونده، لعل محمد احدي ، عبدالکريم نزيهي ازبک، عبدالصمد پتک، غلام رحمن جرار، ولي زلمی، عبدالهادي خوږمن، شاه مرد، ابوالحسن» ۱۵ / ۵۱ دي. د دې غورځنګ يوغړی پدې هکله ليکي : «ويښ ځلميانو په ۱۹۴۶ز کال چې له ۱۳۲۵ه ـ ش سره برابر دی په خپل پيوستون او سياسي کار پيل وکړ .په دې وخت کښې ځلميان چې شا ته ګوري ډير تاريکه او بيرېدونکي مناظر ويني خو آينده ډېره روښانه ښکاره کيږي .مګر حال ورته د خوف او رجأ ترمنځ دی.» ۱۴/ ۲۷ د دې غورځنګ دوهمه غونده د

(c) ketabton.com: The Digital Library

میرمحمدصدیق فرهنګ په کور کې جوړه شوې چې په هغه غونډه کې غلام محمدغبار او محمدصدیق فرهنګ هم د ویښ ځلمیانو غړیتوب ترلاسه کړ خو هغوی په دریمه غونډه کې ګډون ونکړ ، د غورځنګ سره یې خپلې اړیکې وشلولې او د وطن د جریدې په خپرولو یې لاس پورې کړ. د ویښ ځلمیانو د یوه مشر عبدالهادي توخي په وینا « د ویښ ځلمیانو ګوند مخکې لدې چې سیاسي ګوند وي د اخلاقي بنسټونو یو ګوند و.» د ویښ ځلمیانو له ترکیب څخه ښکاري چې هغه د سیاستوالو پرځای د روڼ اندو، پوهانو، لیکوالو او شاعرانو یو ټولنیز جوړښت وو چې د ولس د ویښولو او روښانولو ستر رسالت ته یې ملا تړلې وه. له همدې کبله هغوی د هیواد په مختلفو سیمو کې د جریدو (انګار، ولس ، وروړغږ) په خپرولولاس پورې کړ چې هره یوه یې د واکمنۍ له لوري توقیف شوه . دا غورځنګ هغه وخت جوړ شو چې په افغاني ټولنه کې د څرګندو طبقاتي پولو څرګ نه لګیده او یا روڼ اندو او سیاستوالو د هغه د درک او پوهېدو وړتیا نه لرله. د هغه مهال روڼ اندو په ټولنه کې د واکمن استبداد، فساد او د بیعدالتیو سرچینه د طبقاتي ستم له کړکۍ څخه نه ، بلکې د افرادو د اخلاقو او کږووږو پایله ګڼله. د ویښ ځلمیانو سازمان په لنډه موده کې په یوه پیاوړي غورځنګ واوښت. د غورځنګ د پیاوړتیا بهیر حکومت په وېره کې واچاوه او د هغه د کمزورولو او پاشلو هڅې یې پیل کړې او بالاخره یې پرې مرګونی ګوزار وکړ. د غورځنګ د مشرانو او فعالانو په زنداني کولو، د دولتي کارونو څخه ګوښه کولو، د ښارونو څخه یې د فعالانو د بدلولو او یا په بهر کې په دندو ګومارلو سره یې هغه دړې وړې کړ.

وطن جریده - دې جریدې په ۱۹۵۱ کې په خپرونو پیل وکړ. د جریدې د امتیازخاوند میرغلام محمدغبار او مسؤل مدیر یې محمدعلي خروش وو. څه موده وروسته غبار د وطن د جمعیت(د وطن ټولنې) بنسټ کیښود او نوموړې جریده د هغه په نشراتي ارګان واوښته. د دستګیرپنجشیري په وینا میرغلام محمدغبار، محمد سرورجویا، کاکا فتح محمد فرقه مشر،براتعلي تاج ، ډاکټر ابوبکر، میرمحمد صدیق فرهنګ، علي احمد نعیمي، عبدالحی عزیز، میرعبدالعلیم هاتفي، قیوم رسول، سلطانجان ، ډاکټرغلام فاروق اعتمادي او علي محمد خروش د وطن د ټولنې مشهورې څېرې وې. د یو شمیر څېرونکو په آند د وطن د ټولنې او ویښ ځلمیانو دریځ یو بل ته ورته وو خو د جمعیت د غورځنګ سیاسي ، ټولنیزاو اقتصادي شعارونه څرګند او هراړخیز وو.« د دې غورځنګ موخه د مشروطه حکومت د واکمنۍ پرمهال د ټولنیز ژوند په ټولو برخو کې د ولسواکۍ د اساساتو ترویجول ، د بورژوازي (مدني) آزادیو تبلیغ ، د سیاسي ګوندونو او بهیرونو جوړښت ، د شغل ، دندې او د هستوګنې د ځای آزادانه انتخاب، د فردي آزادیو تامین ،د ملي اومذهبي حقوقو برابري ،د سترو خصوصي شرکتونو د اقتصادي برترۍ محدودول او نور... » وو. ۱۵/ ۶۵

د خلکو ګوند – د دې ګوند بنسټ په پټه عبدالرحمن محمودي د خپلو همفکرانو امان محمودي، ډاکټرحسن بهروز ، استاد محسن صحرایي، ډاکټرمصلح، داکټررحیم محمودي، ډاکټرهادي محمودي او موسی نهمت کیښود. مخکې لدې چې عبدالرحمن محمودي د دې ګوند بنسټ کېږدي هغه د ندای خلق په نامه یوه جریده چلوله چې د امتیاز خاوند یې دی پخپله او مسؤل مدیر یې انجینرولي محمد عطایي وو. « د دموکراسۍ او ټولنیزعدالت د تامین لپاره د آزادو، مستقیمو او پټو ټاکنو له لارې د پارلمان جوړول ،د دولت په اداره کې سمون، د بډو اخیستلو، اختلاص ، اجباري کار او بوروکراسۍ محکومول ، د ښوونې او روزنې او د سواد عمومیت هغه مسآلې وې چې ندای خلق په جرآت سره توضیح کولې. » ۱۵/ ۶۸ د ندای خلق د جریدې خپرونې او دریځ د ویښ ځلمیانو په پرتله روښانه او څرګند کیڼ لورې درلود . دا ګوند لږترلږه په لسو ډلو وویشل شو. د یادولو وړ ده چې پورته یادشوي غورځنګونه (ویښ ځلمیان، د وطن جمعیت او د خلکو ګوند» چې په هېواد کې د سمونونو د راوستلو او د ولسونو د ویښتیا په موخه د شاه محمود خان د صدارت پرمهال را څرګند شول د جلاجلا خوځښتونو په شان چې په کرنلارو کې یې د ګډو موخو

(c) ketabton.com: The Digital Library

تر ځنګ اختلاف هم درلود د يو بل سره يې دوستانه اړيکې ساتلې او د يو بل خلاف يې تبليغات نه کول. تردې چې د ندای خلق او د وطن جريدې د انګار د جريدې په چاپخانه کې چې په ويښ ځلميانو پورې يې تړاو درلود چاپيدلې .

ملي کلوپ – ملي کلوپ د سياسي سازمان په توګه د سردار شاه محمودخان د صدارت پرمهال د سلطنتي کورنۍ په نوبت جوړ شو چې موخه يې د سلطنتي کورنۍ د واک او اقتدار ساتل وو. د شمس الدين مجروح د ليکنې له مخې « د دې بدلونو پر مهال يو بل خوځښت چې د واکمنۍ د مهمو اراکينو له خوا يې ملاتړ کېده د ملي کلوب(ملي کلوپ) په نامه جوړشو ، موخه يې د زياتو ګوندونو د جوړېدو مخنيوی وو چې ورو ورو شورا ته خپل استازي واستوي او يوه ورځ وکولای شي يو ستر حکومتي ګوند جوړ کړي ، ددې خوځښت بنسټ اېښودونکي او ملاتړي د دفاع وزير سردارمحمد داود او د بهرنيو چارو وزير سردارمحمد نعيم ، د اقتصاد وزير عبدالمجيد زابلي او څو تنه نور وو او د دې خوځښت د دارالنشاء او سکرتريت مشري يې زما په غاړه کېښودله. » ۱۶/ ۹۵- ۹۶ سربيره پردې مجروح دا هم نه پټوي چې صدراعظم شاه محمود، عبدالمجيدزابلي او سردار محمد نعيم او نورلو لوړپوړو چارواکو د دې کلوپ جوړښت د دموکراسۍ د بهير د ودې او د تحصيل کړي ځوان نسل د سياسي روزنې لپاره ګټور باله. هغه ډله څېړونکي او د سياسي چارو کارپوهان چې محمدداود د ملي کلوپ بنسټ ايښودونکي ګڼي لامخکې ځي او وايي چې محمدداود د پاچا د کتبي اجازې له مخې د۱۹۵۰ کال په لومړيو کې د دموکرات ملي په نامه ګوند جوړ کړ. همدا رنګه محمدابراهيم عطايي دا سياسي جوړښت د هغه مهال د واکمنۍ د کليدي چارواکو يو جوړښت ګڼي او ليکي :«د سترو دولتي اراکينو، سردارانو او اشرافو يوه ډله وه چې د دموکراسۍ په نامه يې سر راپور ته کړ. سردارمحمد داودخان د دفاع او د کورنيو چارو د وزارتونو سرګروپ يې لاربنود وو. همدارنګه عبدالمجيد زابلي د اقتصادي او مالي چارو سرګروپ ، سردار فيض محمدخان د فرهنګي او معارف د چارو سرګروپ او د وزارتخانو آمران پدې ډله کې شامل وو.» ۱۷ / ۳۲۶ د شاه محمودخان د صدارت پرمهال د حکومت د چارو د بنې سمبالتيا په موخه هغه وزارتونه چې دندې يې سره نږدې وې د يوه سرګروپ له لارې په مرکزي ډول رهبري کيدل. خو دې ډول مېکانيزم ډيره موده دوام ونکړ. د ملي کلوپ د جوړولو څخه د سلطنت موخه دا هم وه چې د غوړيدونکي ملي دموکراتيک بهير سره مقابله وکړي يا په بله وينا د مشروطه غوښتونکي غورځنګ په وړاندې ودريږي. داودخان چې د واک او زعامت ليوال وو غوښتل يې د دې کلوپ له لارې له يوې خوا د شاه محمودخان سره سيالي وکړي او له بلې خوا په روڼ اندو او د محصلينو په غورځنګ ولکه ټينګه کړي. « د دولت په دستګاه کې د سپه سالار او سردار تر منځ اختلاف او سؤ تفاهم پيدا شو سپه سالار خپل وراره د قدرت د نيولو استازی ګاڼه د کلوپ غړي يې د هغې د انحلال او له منځه وړلو په موخه وهڅول او د هغه د کمزورولو لپاره هڅې وکړي تر څو په بشپړ ډول له منځه ولاړ.» ۱۶/ ۱۱۴ د نوي افغانستان د تاريخ د ليکوالانو له انده محمد داود په لومړيو کې هڅه کوله د هغه مهال د وطنپالو يونونو وتلي استازي خپل کړي خو کله چې پدې لاره کې بريالی نشو د وطنپالو په ليکو کې د اختلافونو په رامنځته کولو او د هغو په ځپلو لګيا شو. کله چې ملي کلوپ خپلو موخو ته ونه رسيد نو د پښتونستان د آزادۍ اتحاديه چې وروسته د پښتونخواه په نامه ياده شوله جوړه کړه . د دې اتحاديې مشر غلام حيدرخان عدالت د دفاع وزارت د نقلياتو مرستيال او منشي يې ببرک کارمل وو. خو د پردې تر شا محمد داود اداره کوله. د شواهدو څخه داسې برېښي چې ددې اتحاديې اصلي موخه د ويښ ځلميانو کمزورول وو چې غوخ اکثريت يې پښتانه وو. هغه مهال کندهار د ويښ ځلميانو يو پياوړی مرکز ګڼل کيده لدې امله« کارمل او غلام حيدرعدالت کندهار ته لاړل تر څو د تورنجنرال عبدالغني خان ګرديزي قلعه بيګي د کندهار د تنظيميه رئيس او د کارمل د پلار په شتون کې چې د فرقې قوماندان وو د کندهار د ويښ ځلميانو د مشرانو سره خبرې وکړي او هغوی خپل کړي. کله چې پدې کار کې پاتې راغلل په همغه مجلس کې د ويښ

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځلمیانو د مشرانو د نیولو امر ور کړل شو اوهغوی اوږده کلونه د دهمزنګ په زندان کې پاتي شول. »۱۸/ ۲۹۱ دلته لیدل کیږي چې محمد داود د پښتونستان له نامه څخه د خلکو د غولولو سربېره د ویښ ځلمیانو د غورځنګ د کمزورولو په موخه ګټه پورته کوله .

د محصلانو اتحادیه – دا اتحادیه په کال ۱۹۵۰ کې جوړه شوه. د عبدالحمید مبارز په وینا « د اتحادیې د اساسنامې طرحه د حقوقو د پوهنځي د استاد محمد اکبر پامیر په مرسته او د کابل پوهنتون د حقوقو د پوهنځي د بنسټ ایښودونکي او پخواني استاد او د بهرنیوچارو وزارت سلاکار مني منجي اوغلو په سلا تدوین شوې ده .» داسې ښکاري چې د محصلینو اتحادیه هم د حکومت په نوښت جوړه شوې ده ځکه چې«په لومړیو کې هغو محصلینو چې د محصلینو د اتحادیې په اړه بحث کاوه د صدراعظم شاه محمودخان سره یې خپلوي او نږدې اړیکي لرلې . د ساري په توګه : د غلام فاروق عثمان زامن محمداسحق او توریالی عثمان او خوریی عزت الله مجددي ، کبیر الله او احمد کبیر د محمد کبیرسراج زامن ، د ځیره لیکونکي زوی حفیظ الله (مشهور په سردارحفیظ) او عبدالبصیر حکیمي د محصلینو لومړۍ هسته چې د محمد انس د کابل پوهنتون د رئیس تر لارښوونې لاندې فعالیت درلود. » ۱۹/ ۵۲ دا اتحادیه ډیر ژر د محصلینو د لانجو په یوه مرکز واوښته او واکمني هغه غیرقانوني اعلان کړه. میرغلام محمد غبار د دې اتحادیې د اجراییه کمیټې غړي داسې راپیژني: « نیرعلی محمدخان شامل، محمدیونس خان سرخابي، محمدنعیم خان قندهاري،اسعد احسان غبار، محمد عارف خان غوثي، ببرک خان (ببرک کارمل) ،هغه وروسته له فاکولتې طرد او ملي شورا ته د مظاهرو په ترڅ کې د ۱۳۳۱- ۱۳۳۵ بندي شو (ببرک خان کارمل او محمدحسن خان شرق د محمد داوودخان له دلې تېلي وو)، محمدیحیی خان ابوي ، حبیب خان، عبدالواحدخان وزیري، محمداسحاق خان عثمان، هدایت خان ، محمدابراهیم خان او نور ځو تنه. خو ډیر ژر د محصلینو د اتحادیې کمیټه په دوو کېنو او ښیو ډلو وویشل شوه.» ۱۱/ ۲۶۱ « د استاد شاکر له قوله د عبدالهادي داوي پر وینا د محصلینو د اتحادیې د اساسنامې په جوړولو کې حیدر ژوبل، فاضل، میرعلي احمد، اسحق عثمان، ببرک کارمل ، حفیظ الله امین ،غلام جیلاني باختري ،حسن شرق ، عبدالواحد، احمدعیسی ، یونس سرخابي اوعظیم صابر برخه لرله. » ۱۵/ ۶۹

جمعیت خراسان (د خراسان ټولنه) - د دې ټولنې بنسټ په کال ۱۹۵۲ کې د شمالي ولایتونو ځینو سیاسي فعالانو او مخورو د کابل د بابر په بڼ کې کیښود. وکیل ګلدي ، طاهربدخشي ،عبدالحکیم مجاهد مزاري ،غلام رسول سینایي ،سلام تاشقرغاني ،ډاکټربرنا آصفي د دغه سازمان وتلي غړي وو. ویل کیږي چې د دې ټولنې هڅوونکي د هیواد د شمالي ولایتونو ځینې مخور او په هغو کې ابوالخیر خیري، نظرمحمد نوا او خال محمدخسته وو. د دې ټولنې د موخو او پروګرام په اړه لاسوندونه نشته .

که چیرې د پورتنیو سیاسي غورځنګونو برخلیک ته وکتل شي هغو خوځښتونو چې ملي دموکراتیکې موخې لرلې او په هیواد کې د ولسونو په ګټه د سمونو د راوستلو په خاطر رښتینې هلې ځلې کولې د سلطنت د دېنمنۍ سره مخ شول او غم لړلی برخلیک لري. زموږ د هیواد د دې زماني پړاو واکمنۍ چې د بریتانیا له پالیسیو څخه اغیزمنې وې د هغو سیاسي خوځښتونو د راځرګندیدو او ځواکمن کیدو مخه نیوله چې ملي آجنداوې لرلې، د دیورند د تېل شوې کرښې د دواړو خواوو افغانانو د یووالي پلویان وو او د یوه ځواکمن افغانستان د جوړولو لپاره یې هلې ځلې کولې. د شوروي او انګلوساکسوني اشغالګرو هڅې هم د ملي دموکراتیکو ډلو په کمزورولو او د سکتاریستي او پېنتني ضد دریځ لرونکو ډلو په پیاوړتیا څرخیدلې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د یحیی کورنۍ

وروسته له هغې چې افغانستان د انګریزانو او روسانو د جوړجاړي له امله د دوی ترمنځ د یوه حایل هېواد او د انګریزانو د ګټو د ساحې په توګه ومنل شو. د انګرېزانو پرته یې د نورې نړۍ سره سیاسي او ډیپلوماتیکې اړیکې نه لرلې چې پدې ډول زمونږ هېواد د نړۍ له پرمختګونو څخه اغیزمن نشو. له بلې خوا د انګریزانو او انګریز پلوه واکمنیو هڅې پردې متمرکزې وې چې په هېواد کې د علم او پوهې د خپریدو ګړندۍ مخه و نیسي او پدې ډول ولس په تیاره او خرافاتو کې وساتي. د دې سیاست پایله دا شوه چې افغانان د خپل تاریخ ، د افغاني ټولنې د واقعیتونو او نړیوالو حالاتو څخه بیخبره پاتې شي . همدا لامل دی چې زمونږ تاریخ د نه پوهیدلو او یا غلط پوهیدلو تاریخ ګرزیدلی دی. د یحیی د کورنۍ د واکمنۍ پرمهال په ښوونځیو کې د تاریخ د مضمون منځپانګه دا وه چې امیرانواو واکمنو څه کړي دي اویا څه پېښ شول؟ دې دا معنی لرله چې د تاریخ په مضمون کې دې پوښتنې ته ځواب ونه ویل شي چې ولې یې وکړل یا ولې پېښ شول ؟ دې مسئلې ته په کتنې سره اړینه بریښي د یحیی د کورنۍ په هکله لنډ بحث وشي چې هغه څه ډول انګرېزانو واک ته ورسوله.

« سردار یحیی خان د سردار سلطان محمدخان زوی ، د سردار محمد یعقوب خان خسر چې انګریزان پرې بدګومانه شول نوموړی یې په کال ۱۸۷۹کې برتانوي هند ته تبعید کړ. کله چې امیر عبدالرحمن خان سلطنت ته ورسید انګریزانو ته یې وړاندیز وکړ چې د سرداریحیی کورنۍ هم له کابل نه لېږي او په هند کې ځای پرځای کړي. دې کورنۍ ۲۳ کاله په هند کې ژوند وکړ، ډېری زامن یې هلته وزیږېدل، ښوونځي ته لاړل او د برتانوي هند له فرهنګ سره آشنا شول. » ۲۰/ ۲۴۶ د سردار یحیی پلار چې په سلطان محمدخان طلایي مشهور دی په دې تورن وو چې د انګریزي ضد پاڅون د را پرځولو په کار کې له انګریزانو سره پټې اړیکې لرلې او انګریزانو ده ته د دې چوپړ په مقابل کې د سرو زرو ژمنه کړې وه خو کله بې چې د انګریزانو په ګټه ستر خیانت تر سره کړ انګریزانو په ور کړل شوې کڅوړه کې د سرو زرو پر ځای کودړې ور ته ایښي وو. دا کورنۍ لومړی په امرتسر کې میشت شوه او انګریزانو وروسته په « دیره دون » کې د ژوند کولو شونتیاوې ورته برابرې کړې او هلته بې د دې کورنۍ غړې تر روزنې لاندې ونیول. د سردار یحیی خان زامنو آصف خان او یوسف خان او د یوسف خان زامنو محمدعزیزخان ، نادرخان، شاه ولي خان او شاه محمود خان په لودهیانه کې پوځې زده کړې وکړې . د یحیی اولاده او د سردار زکریا د یحیی خان د ورور کورنۍ د امیرعبدالرحمن خان د واکمنۍ په وروستیو کې د انګریزانو د پلان له مخې په ۱۹۰۱ کې کابل ته راولېږدول شولې. سره لدې چې امیرعبدالرحمن خان په انګریزانو پورې تړلی هم وو خو یو شمیر پدې اند دي چې انګریزان د امیر په دوو زامنو حبیب الله او نصرالله بې باوره وو اوغوښتل بې چې په راتلونکې کې قدرت د یحیی کورنۍ ته ولیږدوي. عجیبه دا ده چې دا کورنۍ کابل ته په راستنیدو سره امیر ډېره ونازوله او د کابل د علی آباد په باغي سیمه کې ځای پر ځای کړله پداسې حال کې چې د خپلې واکمنۍ په لومړیو کې یې پدې کورنۍ د نه باورله کبله له انګریزانو غوښتي ووهغه هند ته واستوي. دا بیا ښیي چې د نوموړې کورنۍ نازول د انګریزانو د ارادې له مخې ترسره کیدل. د امیرعبدالرحمن خان له مړینې وروسته د ده د زوی امیرحبیب الله خان د واکمنۍ پر مهال د دې کورنۍ پانه په غوړیدو شوه سردار یوسف او سردارآصف د امیر په مصاحبانو واوښتل. په تیره کله چې امیر د محمد نادر د خور سلطان نورالحرم سره چې وروسته یې د علیا جناب لقب تر لاسه کړ واده وکړ دې کورنۍ ته نورهم غوره موقعیتونه پلاس ورکړل. دغه کورنۍ له دې وروسته د واکمن کیدو خوبونو ته ور واووښته. ځینې دا هم وایي چې محمد نادر د امیرحبیب الله په وژلو کې لاس درلود. په هغه شپه چې امیر د کله ګوش په ښکار ځای کې ووژل شو د محمد نادرخېمه د ده تر څنګ وه.د امیر له وژل کیدو وروسته محمد نادر او ورونه بې د څو ورځو لپاره بندیان شول. د امیر حبیب الله له وژنې وروسته سردار محمد هاشم په هرات کې ونیول شو او په یابو سپور د هزاره جاتو له لارې کابل ته راوستل شو چې پدې ډول یې د شاه امان الله په وړاندې کرکه پیدا شوه.شاه امان الله د نادر د کورنۍ د را خپلولو لپاره خپلې دوې خویندې شاه ولي خان او شاه محمود خان ته ورنکاح

(c) ketabton.com: The Digital Library

کړې خو کله چې هاشم خان د شاه له دریمې خور سره د واده وړاندیز وکړ شاه ورسره ونه منل او سردار هاشم خان هم د ژوند تر پایه واده و نکړ.

په هند کې جلاوطنۍ دې کورنۍ ته یو لړ ځانګړتیاوې ور په برخه کړې چې سره متحده وي ، په خپلو کې ودونه وکړي ، لوړې زده کړې وکړي او د خپلې کورنۍ ګټې د هرڅه نه لوړې وګڼي. د سرداریوسف او سردارآصف د مړینې وروسته محمد نادر د خپل استعداد له مخې په کورنۍ کې د بیساره درناوي څخه برخمن شو. محمدنادر په ۱۸۸۳ کې په دیره دون کې وزیږیده ، هلته یې زده کړې وکړي او څه موده په پوځي چارو لګیا وو. په انګریزي او اردو ژبو یې بشپړ تسلط درلود په دري ژبه هم پوهیده خو په پښتو ژبه بې خبرې نشوای کولای. البته چې د یحیی د کورنۍ ټول غړي په پښتو نشوای غږیدلای.پدې اړه چې ددې کورنۍ غړي په پښتو نه پوهېدل د یوې بېلګې راوړل په زړه پورې دي . کله چې سردار داود د مشرقي نایب الحکومه او د فرقې قوماندان وو مشرقي ته د پولې د هغې خوا راغلو پښتنو ته په دري ژبه وینا کوله چې ژباړه یې دري ژبي جنرال میراحمد مولایي کوله . محمدنادرهیواد ته په راستنیدو سره په پوځ کې شامل شو او په پنځه ویشت کلنۍ کې جنرالۍ ته ورسید. د امیرحبیب الله د سلطنت پرمهال نادرخان د منګلو د بنوربن د ځپلو له امله د نایب سالارۍ رتبه ترلاسه کړه. یو لړ لاسوندونه ښیي چې انګریزان د هغه په واکمنولو کې ښکیل وو.په ۲۰۰۱ کې په پیښورکې د نادرخان او د هغه د کورنۍ په نامه په دري ژبه یوه رساله چاپ شوه چې لیکوال یې افغان مهاجر معرفي شوی دی.رساله داسې پیل شوې : « اقتباس از شماره اول جمهوراسلام ، اول سپتمبر ۱۹۵۱ ، طبع پشاور، صفحه ۱۰ تا ۱۸.» دا وخت په پیښور کې د عبدالحی حبیبي له لوري د افغانستان د موقتي جمهوریت د اعلان سره سرخوري . هغه مهال حبیبي د واکمنۍ سره د مخالفت له امله په پاکستان کې اوسېدلو. لدې نه څرګندیږي چې د رسالې لیکوال عبدالحی حبیبي دی. د رسالې په ۱۷ مخ کې د جنرال تاج محمدخان بلوڅ د سندونو پر اساس چې محمدنادر د امیرحبیب الله په وژنه کې لاس درلود راغلي دي :« د امیرحبیب الله خان د کله ګوش واقعه د۱۳۳۷ ق کار د جمادی الاول د اتلسمې په شپه پیښه شوه چې پدې مسئله کې د سپه سالار لاس ښیي، سندونه شته دي چې د پېښې حاضرینو او ناظرینو لیکلي دي ، د هغې د ډلې څخه (د افغانستان په هکله اسرار) د محمدنادرخان د خانداني خپلوانو څخه د سردار شیراحمد خان لیکنه ده چې ددې غمیزې د پیښیدو مهم لامل نادرخان ګڼي ، ځکه چې هغه د کابل د تخت تمه لرله او د هغه لپاره په ډهلي او کابل کې پلانونه جوړشوي وو. لاندې لیک چې جنرال تاج محمدخان لیدلی وو دا پټه طرحه روښانوي :« عالیجاه عزت و شجاعت همراه برادر بجان برابرم صالح محمد خان نائب سالار صاحب را واضح باد اینکه: ازین طرف خیریت است، شمایان خاطر خود را جمع دارید کوایف جلال آباد را آرندۀ این خط بشمایان خاطر نشان خواهد کرد. کارها بر وفق مرام است، آنچه با شمایان گفته شده بود، بهمان قسم شد. بعد از تدفین میت برادرش را امیر ساختیم و مایان تجویز کردیم که معامله بهمین قسم باقی نمی ماند. ارجمندم رکاب باشی (شاه ولی خان- لیکوال) متوجه احوال است و عالیجاه عزت مآب مستوفی المالک صاحب(د خلیل الله خلیلی پلار) درین معامله شریک مایان است و انشاءالله تعالی درین روز از راه تگاب بالای دارالسلطنة با قوم خود می آید. عساکر دارالسلطنة را به آن برادر بجان برابر بسپاریده ایم. باید متوجه احوال باشید که معامله از دست عساکر و شمایان بیرون نشود. انشاء الله و تعالی سمت جنوبی از خود مایان است. از آن جهت خاطر جمع داشته باشید. در جلال آباد و کابل هر کس که مدعی سلطنت شود، برای چند روز است. آخر کار بدست مایان و شمایان است. به نفری خود از طرف ما خاطر جمعی بدهید. باقی در حفظ الهی باشید. فقط مورخه ۱۹ جمادی الا ول ۱۳۳۷ ق – امضا محمدنادر» همدارنګه د رسالې په ۱۹ مخ کې راغلي دي چې لیک د امیرحبیب الله د مرګ په دوهمه ورځ نایب سالارصالح محمدخان ته استول شوی دی.د امیرحبیب الله د مرګ نه وروسته لنډه موده محمدنادر او ورونه یې له پامه ولویدل خو بیر ته امان الله خان په دولتی چارو وګومارل او نادرخان یې د جنوبي جبهې د قوماندان په توګه مقرر کړ.

لکه څرنګه چې د افغان – انګرېز په دریمه جګړه کې د نادرخان په مشرۍ جبهه د دوو نورو جبهو په پرتله ښه وځلیده شاه امان الله نوموړي ته د سپه سالارۍ رتبه ورکړه او د ده په نامه یې په کابل کې یو یادګاري منارهم جوړ کړ. د نادرخان تر قوماندانۍ لاندې د تل او وانې د نیولو په اړه ځینې دا هم وایي

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې انګریزانو په لوی لاس هلته شا تګ وکړ ترڅو نادرخان د خپلو راتلونکو پلانونو د پلې کولو لپاره په مطرح ځیره واړوي. البته چې دا ډول ادعا منطقي نه بریښي. خو د یوه څرګند واقعیت نه سترګې نشي پټیدی چې د افغان – انګریز په دریمه جګړه او په تیره جنوبي جبهه کې د دیورند د پولې د دواړو خواوو خلکو سرشندنو او په انګریزي چونیو بریدونو ټاکونکی رول درلود. پدې اړه جنرال یارمحمدخان وزیري په خپل کتاب (د افغانستان د خپلواکۍ او نجات تاریخ) په ۷۶ – ۷۷ مخونو کې مفصل معلومات وړاندې کړي چې ځینې برخې یې دلته راوړل کیږي: «په ننګرهار کې افغاني پوځ د انګریزانو په مقابل کې ماتې وخوړه . دغې ماتې محمدنادرخان او د وزیرستان د جبهې مشران اندیښمن کړل . د لمریز ۱۲۹۸ د ثور (۱۹۱۹) د میاشتې اخري ورځې وې چې ملاهمزالله آخوند د وزیرستان او شا وخوا سیمو مشرانو ته د وزیرو او مسیدو په لاس د جهاد د پیل امر وکړ. احمدزو وزیرو لومړی برید د ۱۲۹۸ د ثور په ۲۴ (۱۵ می ۱۹۱۹) د سروکې په چونۍ وکړ. دوی په وانه کې هم د انګریزانو په غټ پوځي مرکز برید پیل کړ او د جوزا په دویمه یې ونیو، او ورپسې یې د کچیري ، نیلي ، سپینکی کڅ ، تنایي او د توی چونۍ وهلې . هممهال په خپله سیمه کې د رزمک ، سیفلي توی ، ساړه راغه ، ډبرې اونجي چونۍ ونیولې . د دې سره جوخت ، مداخیل وزیرو د میرامشاه او تته خیلو په چونۍ بریدونه پیل کړل . ټل د انګریزانو غټ پوځي مرکز و چې د پکتیا لپاره یې غټ خطر لاره . غازیانو دغه ډیرمهم عسکري مرکز د ۱۲۹۸ لمریز د جوزا په ۳ (می ۱۹۱۹) له انګریزانو ونیو. بیا په زړه سپیڅلو غازیانو محمد نادرخان ته بلنه ورکړه چې د فرنګیانو د ټل ستر نظامي مرکز په تشریفاتي توګه فتح کړي او د ټل د سوبې مراسم پرځای کړي. محمد نادرخان چې تر همغه ګینټو یې د ټوپک نه یوه ګولۍ هم د فرنګیانو په لور ویشتلې نه وه ، د ټل پوځي مرکز یې د توپونو د ګولیو په اور سره فتح کړاو بیا یې په ډیره بې انصافۍ او بې عدالتۍ سره د ټل فتح په خپل نوم سره ونوموله .» د خپلواکۍ په جګړه کې د جنوبي جبهې برۍ د دې سبب شو چې نادرخان د۱۹۲۱ – ۱۹۲۲ کلونو کې د حربیې وزیر شي . وروسته کله چې محمدنادر د منګلو د بنوربنې ځپلو څخه ډډه وکړه د امان الله خان له لوري په قطغن او بدخشان کې د تنظیمیه رئیس مقرر او څه موده وروسته په فرانسه کې وزیر مختار مقرریږي. محمدنادر د لنډې مودې وروسته دا ماموریت پریښود او محمدهاشم هم چې په مسکو کې سفیر وو فرانسې ته ولاړ او شاه ولي خان هم ورسره یو ځای شو. په افغانستان کې د اغتشاش پر مهال غازي امان الله او کلکاني دواړو له نادرخان څخه وغوښتل چې هېواد ته راستون شي او د دوی سره همکاري وکړي خو هېواد ته رانغی اودری واړه ورونه د۱۹۲۹ کال په فبرورۍ کې هند او په مارچ کې خوست ته راستانه شول او هلته یې خپل فعالیتونه پیل کړل. د بمبیې نه تر خوسته به نادرخان هیواد ته د بیا راستنیدو په اړه مطبوعاتو ته ویل: « زه افغانستان ته په راستنیدو کې شخصي مقصد نلرم ، زه تاج او تخت نه غواړم ، زه دریم خیر غوښتونکی یم ، د اعلیحضرت د اوسني حال څخه اندیښمن یم د هغه د شخصي خیر او د ټولنې د ګټې په موخه به کار وکړم، زما مرام د امن پاڅون او په افغانستان کې سوله ده ، هر څوک چې ملت په پاچاهۍ ومني زه به هغه ته بیعت وکړم، زه به د شاه امان الله خلاف عمل ونکړم. » ۲۱ / ۳۴۹ - ۳۵۱ خوست ته په را رسیدو سره محمد نادراو ورونو یې د اووه میاشتنۍ مبارزې او د حبیب الله کلکاني د ځواکونو سره د جګړو وروسته هغه له واکه ګوښه او ځان یې د۱۹۲۹ کال د اکتوبر په شپاړلسمه د پاچا په توګه اعلان کړ. «کله چې نادرخان خپله پاچاهي اعلان کړه ، پدې خبره موږ حیران شوو، ولې یې داسې کار و کړ چې زموږ په خوب او خیال کې نه و، ځکه هغه خو د پاچاخان عبدالغفارخان سره په پیښور کې وعده کړې وه چې په خپله به دی نه پاچا کیږي. » ۲۲/ ۳۴۰

هېره دې نه وي چې نادرخان او ورونه یې خوست ته په رسیدو سره د۱۲۴۸ هجري قمري کال د ربیع الثاني په ۲۱ د پکتیا د ځاځیو په علیخیلو کې د سیمې د قومونو د مشرانو چې امین جان د غازي امان الله وررور هم پکې ګډون درلود جرګه راوبلله چې د کلکاني په وړاندې څه ډول مبارزه وکړي. پدې اړه جنرال یارمحمد وزیري د خپل کتاب په ۲۵۸ – ۲۶۱ مخونو کې د جرګې په هکله معلومات ورکړي دي چې په جرګه کې ۱۵ ماده یې پریکړه شوې ده. د پریکړې په ۵ ، ۶ او۱۴ مادو کې راغلي دي :« د وطن د نجات نه وروسته دې اعلیحضرت غازي امان الله خان سلطنت کولو ته راوغوښتل شي. او یا د ده د خپلخاني څخه و بل اهل ته سلطنت وسپارل شي. د اعلیحضرت غازي امان الله تر راتګ پورې به

(c) ketabton.com: The Digital Library

سپاه سالار صاحب د سلطنت وکیل وي. همدا ګینته دي د حبیب الله ټولو پلویانو ته عفوه او بخښنه اعلان شي. خو د جرګې د پریکړې خلاف خپل ځان پاچا اعلان کړ.» سره لدې چې یوه ډله څېړونکي پدې باور دي چې انګرېزان د محمد نادر په واکمنولو کې ښکېل وو خو محمد نادر پدې بهیر کې د انګریزانو ښکیلتیا په کله ردوي او انګریزان بیا د افغانستان په قضیه کې ځان بې طرفه ګني. پدې اړه ریه تالي ستوارت لیکي :« سرهاجسن په روسیه کې انګلیسي سفیر چې په رخصتیو پاریس ته تللی وو د۱۹۲۶ کال د جنوري په پنځلسمه د محمد نادر خان او د هغه ورور محمدهاشم خان سره وکتل . د نظریاتو د تبادلې په بهیر کې نادرخان او ورور یې نوموړي سفیر ته ډاډ ورکړ چې هغوی به د بریتانیې سره دوست او هم پیمان وي او د روسیې خلاف به فعالیت وکړي او اضافه یې کړل چې هغوی به د پولې په اړه دوستانه سیاست پرمخ بوزي...، دا لومړی ځل نه وو چې نادرخان د انګریز د استازي سره مذاکره کوله ، بلکې د۱۹۲۵ کال د می په دیارلسمه یې د کلونل ارنګ سره په پاریس کې لیدلې وو او یوه میاشت وروسته نوموړي په پاریس کې د بریتانیې د سفیر لاردکریو سره د بریتانیې په لګښت د اوسپنې د خط د جوړیدو او همدارنګه په کابل کې د ناآرامیو په هکله خبرې وکړلې. د بریتانیې استازي وویل : زموږ په ملاتړ دواړو ورونړو غوښتل افغانستان ته د خدای له خوا ورکړې زیاته خاوره موږ ته راوبښي او هاشم خان وړاندویینه وکړه چې ډیر ژر په افغانستان کې انقلاب پیلیږي او زه شخصآ د امان الله په وړاندې د بنوربښ او پاڅون څخه دفاع کوم.» ۲۳/ ۴۹ – ۵۰ همدارنګه د۱۹۲۸ کال د دسمبر په اوومه بل ځل هاشم خان د نیس په ښار کې د بریتانیې د قونسل ج،و کیوغ سره اړیکه ونیوه او د بریتانیې د بهرنیو چارو د وزارت سره یې د نادرخان د لیدو وړاندیز وکړ. د بریتانیې د بهرنیو چارو د وزارت په پټ یادداښت کې راغلي دي چې : « ورونه غواړي افغانستان ته ستانه شي ترڅو د ښوربنیانو سره مرسته وکړي.» ۲۳/ ۸۰

انګریزانو خپل لومړی ګام د۱۹۲۹ کال د فبروی په شپاړلسمه واخیست چې هغه نادرخان او د هغه دوو ورونړو ته یې دپلوماتیکې ویزې ورکړې او هغوی د فبروري په دوه ویشتمه د هند بمبیې ته ورسیدل. پدې هکله د کلکتې په یوه جریده کې راغلي دي : « انګریزان د سیاست په ډګر کې ماهر شطرنج بازان دي چې د سیال په ګټه څو چالونه لوبوي ترڅو په وروستي چال کې خپل مقصد ته ورسیږي. د افغانستان د سیاست په ډګر کې کلکاني حبیب الله د وسیلې پرته بل څه نه وو چې په کابل کې انګلیسي سفیر همفري ډګر ته وړاندې کړاو دا دي د بل سیال(نادرخان) په ګټه یې له منځه یووړ(یعني نادرخان یې د کابل په تخت کیناوه) » ۲۴ ورونه افغانستان ته په رسیدو سره له انګریزانو څخه وسلې، ګولۍ او نقدی مرستې تر لاسه کړلې چې د کلکاني د راپرزولو شونتیاوې ولري .نادرخان د انګریزانو د مرستو د ترلاسه کولو څخه انکار کاوه خو کله چې په ټولنه کې د انګریزانو د مرستو ګونګوسې زیاتې شوې هغه اړشو د۱۳۱۰ کال د چنګاښ په ۱۴ ملي شورا ته و وایي: «ما واک د قبایلو نه تر لاسه کړی دی. او انګریزانو وروسته له هغه چې زه د پاچا په توګه وټاکل شوم مرسته کړې ده. »۲۵/ ۱۸۰ جواهرلعل نهرو د نادرخان واک ته د رسېدو په هکله لیکي :« نادرخان پدې ماجرا کې په خپله ګټه عمل وکړ. کله چې بریالی شو شخصآ د نادرشاه په نامه د سلطنت واکې په لاس کې ونیولې . بیا هم په هیواد کې ښوربنونه منځته راغلل خو چې نادرخان د انګریزانو دوست وو او له دوی نه یې مرسته تر لاسه کوله حکومت یې دوام وکړ. د بریتانیا حکومت بیله سوده ورته قرضه ورکړه ، وسلې او مهمات یې ورته برابر کړل. » ۲۶/ ۱۶۶۶ « برتانویان چې تل په خپلو پولو د بی نظمیو اندیښمن ول ،د روان کورني جنګ د کنترولولو په خاطر د نادر خان سره د مرستې ګام اوچت کړ،کټ مټ لکه د پولادي امیر سره چې بې د مالي او پوځي کومک په تهیه کولو سره کړي و.په دې مرستو کې لس زره ټوپکونه،پنځه میلیونه کارتوس او یوسل او اویا زره نغد پونډونه شامل ول. » ۳/ ۱۵۶ همدارنګه کله چې نادرخان واک ته ورسېد انګریزانو د هند په بندرونو کې د شاه امان الله د زماني کنګل شوې وسلې ور ولیږلې .د محمدنادر له لوري د شاه امان الله سره مخالفت او د هغه له نسکوریدو سره لیوالتیا لدې نه څرګندیږي کله چې نوموړی د غازي امان الله د واکمنۍ پرمهال د دفاع وزیر وو چمتو نشو د پکتیا (منګلو) ښوربښ چې د حضرتانو او وروسته د ده د دربار د یوشمیر نورو نږدې کسانو په پټو او ښکاره لمسونو را پیل شو وځپي. لدې امله غازي امان الله محمد ولي خان دروازي د ښوربښ ځپلو ته وګومارلو . دروازي بلوا

(c) ketabton.com: The Digital Library

ماته کړه او هغه يې د نادرخان پرځای په کال ۱۹۲۴ کې د دفاع وزير مقرر کړ. د پکتيا په بغاوت کې د سر دار محمد يعقوب خان د مشکوک زوی(عبدالکريم) چې ځينې هغه د يعقوب خان د مينځې زوی ګڼي را مخ ته کول په ښورښ کې د انګريزانو څرګند لاس ښيي. لدې وروسته ښورښيان د عبدالکريم خلاف ودريدل او ا نګريزان پوه شول چې د يحيى د کورنۍ په لاس د غازي را پرځول اړينې حساب شوې پايلې نه لري.په کار وو چې داسې يو څوک رامخته کړي چې حالات دومره ترخه او کړکيچن شي چې ولسونه له مرګه په تبه راضي شي له ځان او جهان څخه بيخبره کلکاني يې را مخته کړ او د نوموړي پرمټ يې شاه امان الله له واکه ګوښه کړ. محمدنادر مخکې له دې چې کابل ته را ننوزي په چهلستون کې تم شو او د کابل لويان يې ليدو ته ورغلل. نوموړي په دې کتنه کې د راتلونکي مشرتابه په هکله پوښتنه وکړه او ډيرو ورغلو کسانو دی د سلطنت لپاره وړ وباله . په دې ډله کې محمد ولي خان دروازي د اماني دولت د سلطنت وکيل ، د شورا رئيس شير احمد خان د نادرخان د خورميره او د شاه امان الله د ماليې وزير مير هاشم خان وړانديز وکړ چې سپهسالار د اوس لپاره د سلطنت د کفيل په توګه چارې مخته يوسي او د پادشاهۍ خبره لويي جرګې ته پرېږدي.کله چې د چهلستون څخه محمدنادر ارګ ته راغی د سلامخانې د ماڼې په غونډه کې د وطن د ژغورنې له څرګندونو وروسته وويل دا کار يې د خدای او وطن ته د خدمت په خاطر کړی او د سلطنت خيال نه لري. خو ځينو قبايلي مشرانو او درباريانو له هغه ډلې څخه سردار فيض محمد خان زکريا ،علی محمد خان بدخشي، غلام محمد خان وردګ او نورو ټينګار وکړ چې ته بايد د سلطنت واګې په لاس کې ونيسې. ويل کيږي چې دې ناستې ته د پارس(ايران) ، شوروي او د ترکيې سفيران رابلل شوي وو او د ترکيې سفير هم هغه ته د سلطنت د منلو په وړانديز ټينګار وکړ. نادرخان له همدې ځايه واګې را خپلې او د لويې جرګې خبره يې شاته ووهله او د قدرت له همغو لومړيو شيبو څخه يې د مشروطه غوښتونکو او خپلو نورو مخالفينو وژنو ته متې را بډ وهلې. هغو درو تنو چې نادرخان ته وړانديزکړی وو چې د پاچا د ټاکنې په موخه لويه جرګه راوبلل شي پايله يې دا شوه چې مير هاشم د نادر خان د پادشاهي په همغه لومړي سهار په مرموزه تو ګه ووژل شي ، محمد ولي خان دروازي له کلکاني سره د همکارئ په تور لومړی په اته کاله بند محکوم او وروسته په پټه اعدام شي او سردارشير احمد خان د ژوند تر پايه د کوم مقام څښتن نشو. همدارنګه محمد نادر د خپل واک په دوهمه مياشت لاندې کسان د محکمې پرته ووژل: ميرزا محمد اکبر خان، امرالدين خان ، عبدالطيف کوهاتي ، محمد نعيم خان کوهاتي، عيسی خان قلعه سفيدي،تازه ګل خان لوګري، سلطانمحمد خان مرادخاني، محمد حکيم چهاردهي وال، احمد شاه خان ، دوست محمد خان، غند مشر پغماني، سيد محمد خان، غند مشر قندهاري او نور. د نادرخان د وژنو د دوهمې لړۍ لومړي قربانيان غلام محی الدين خان ارتي ، فيض محمد خان باروت ساز، تاج محمد خان بلوچ پغماني، عبدالرحمن خان لودين او نور ملي مبارزين وو.لومړۍ ډله او هم دوهمه ډله قربانيان د شاه امان الله له پلويانو اود مشروطيت غوښتونکو استعمار ضد مبارزينو څخه وو. د نادرخان واک ته د رسيدو وروسته د غبار په وينا يو شمير مشروطه غوښتونکوغونډه و کړه چې نوي حالات وڅيړي ، زياترو خپلې اندېښنې څرګندې کړې ،په همدې ناسته کې فيض محمد خان باروت ساز وويل:« د نوي واکمن د ماهيت د پيژندلو لپاره بس ده چې د کابل د نيولو په ورځ د جنوبي د حمله کوونکو په مخکې د دوو هندوستاني انګليسي جاسوسانو (الله نواز او شاه جي) ځيرې وګورو چې په اوږه په اوږه له سردار شاه ولی خان او سردار شاه محمود خان سره روان وو. بايد پوه شو چې لدې وروسته به د افغانستان واکمني د هندوستانيانو په لاس کې وي.»

غبار کله چې د نادر خان واکمنۍ لوړو پوړيو ته ګوته نيسي له يحيى کورنۍ او محمد زايي سردارانو وروسته دريم ځای هندوستانيانو او څلورم ځای لويو ځمکه والو او روحانيونو ته ورکوي. هندوستانی الله نواز لومړی د نادرخان په دربار کې د ژباړونکي دنده لرله ، بيا د پاچا ياور شو او وروسته د ټولکټو وزير وټاکل شو او تردې وروسته په برلين کې د افغاني وزير مختار دنده تر لاسه کړه. همدارنګه يو هندوستاني جاسوس چې د شاه جي سيد عبدالله خان همداني په نوم ياديده د يواځينی پوځي فابريکې رئيس شو، لدې سره سم د هيواد د وسله تون او همدا شان د بوټو جوړولو د فابريکې رئيس هم وو. د شاه جي اصلي نوم قربان حسين وو چې په ګاډيوان مشهور وو.دغه هندوستاني ګاډيوان وروسته د دومره غټ باور خاوند شو چې د پکتيا د تنظيمه رئيس دنده يې تر لاسه کړه .ويل کيږي چې يوه ورځ فرقه مشر سيد

(c) ketabton.com: The Digital Library

حسن خان کنړي چې د ننګرهار په بغاوت کې يې د نادر خان په ګټه غوره رول هم لوبولی وو په یوه غونډه کې په ریشخند سره د شاجي اصلي نوم (قربان حسین ګاډیوان) په ژبه راوړ،نادر خان په همدې ګناه هغه د دهمزنګ جیل ته ولیږه او هملته يې وواژه. غبار د نورو هندوستانیانو د ډاکټر نور محمد، ډاکټرقریشي ،مولوي جلال الدین نومونه یادوي چې په اړونده دولتي بنسټونو کې يې اعتبار او واک د نوموړو بنسټونو له مشرانو نه زیات وو.د نادرخان د پاچاهۍ پرمهال داسې اداره نه لیدل کیده چې هلته دې د طبیب ، مستشار او په نورو نومونو هندوستانیان شتون ونلري . محمد آصف آهنګ په یوه مرکه کې وایي ، د محمد نادر په واکمن کیدو سره د کابل ښار په یوه سیاسي بندیخانه واوښت.عبدالحمید مبارز لیکي چې د نادر خان په واکمنۍ او د هاشم خان په صدارت کې یوه ډیره ویره وونکې جاسوسي اداره ضبط احوالات را منځته شوه.

داسې ښکاري چې د نادرخان او وروسته د سردارمحمد هاشم خان په لاسونو د آزادي غوښتونکو او استعمار ضد روښانفکرانو ځپل، د یوه ړانده فرهنګ خپرول او په تیارو کې د خلکو ساتل بې له شکه د همدغو هندوستانیانو چې د انګریزانو جاسوسان وو تر نظرلاندې پلې کیدل. د نادر خان د دورې د ټولو زده کونکو شمیر ۴۵۱۹ تنه وو، په داسې حال کې چې د غازي امان الله د واکمنۍ په وروستي کال کې ۸۳۰۰۰ هلکان او نجونې په زده کړو لګیا وو. ویل کیږي چې د سید کمال په نوم محصل چې په برلین کې يې د محمد داود پلار محمدعزیز وواژه د خپل عمل دلیل يې دا راووړ چې انګریزان د نادر په واکمنۍ کې پر افغانستان واکمن دي نو ځکه مې دغه لوی سردار له پښو را وغورځاوه.دغه شان محمد عظیم منشي زاده د نجات د لیسې ښوونکي وروسته له دې چې د انګلیس په سفارت ورننوت او هلته يې یو انګلیس، یو هندوستانی او یو افغان ساتونکی وواژه په محکمه کې يې اعتراف وکړ چې پر افغانستان مې د انګریز واکمني لیدله غوښتل مې سفیر ته يې ځان ور ورسوم او هغه ووژنم خو تر هغه و نه رسیدم. د۱۳۳۲ کال د عقرب په اوولسمه په ارګ کې د عبدالخالق په واسطه د نادر خان وژنه هم ښيي چې دې کورنۍ د خپلي استبدادي تګلارې له امله د ولس د دښمنۍ سره مخامخ شوه. د دې کورنۍ د لویانو د وژنې څخه واکمنه کورنۍ پوهیدله چې د دې وژنو شا ته د استعمار ضد کړیو لاس دی نو ځکه يې د نادرخان له وژنې وروسته یو شمیرروڼ اندي او مشروطه غوښتونکي بندیخانو ته ولیږل. د یحیی د کورنۍ واکمني ښيي چې دې کورنۍ د خپل اقتدار د ساتلو په موخه د محمدزیو او په ځانګړې ډول د یحیی د کورنۍ پرته د ملي شخصیتونو د را څرګندیدو مخه نیوله ، ملي دموکراتیک خوځښتونه يې ټکول، خلک يې وړې او په تیارو کې ساتل او هېواد يې د ویده فیل په څېر جوړولو چې د زماني هیڅ غږ هغه را ویښ نکړي . همدارنګه دې کورنۍ د خپل اقتدار او واک د ساتلو په موخه د انګریزانو پالیسي چې بې اتفاقي واچوه او حکومت وکړه سربېره د زر، زور او زاریو تګلاره د ولسي پاڅونو د ټکولو او ځپلو لپاره کاروله. د یحیی د کورنۍ د نیمې پیړۍ واکمنۍ نه په څرګنده توګه ښکاري چې د خپلې کورنۍ ګټو او اقتدار ته يې لومړیتوب ورکاوه. پدې هکله به د دې کورنۍ د دریو مشرانو(محمدنادر، محمدظاهر، محمد داود) د کړنو یوه بیلګه راوړل شي.

۱– لکه څرنګه چې د کلکاني د راپرزولو وروسته د پاچا د ټاکني په اړه دریو تنو(محمدولي خان ، میرهاشم خان او سردار شیراحمدخان) نادرخان ته وړاندیز وکړ چې فعلا به دی د سلطنت د وکیل په توګه پاتې شي او د پاچا ټاکنه دې لویې جرګې ته پریږدي. د نوموړو دریو تنو څخه دوه لومړي ووژل شول او سردارشیراحمدخان د دې کورنۍ غړی ژوندی پاتې شو. ددې معنی دا شي چې د یحیی د کورنۍ پرته د مخالف نظر خاوند د ژوند کولو حق نه درلود.

۲-محمدظاهرد خپل د تره زوی پوځي کودتا تائید کړه ، د مبارکۍ د تلګرام په استولو سره يې د کودتا مشر ته خپل بیعت هم اعلان کړ. پداسې حال کې چې د قانون له مخې پاچا د اساسي قانون د ساتنې مکلفیت درلود خو د کودتا د مشر سره د کورني تړاو له امله د کودتایی نظام څخه ملاتړ وکړ. د پاچا ځیني پلویان دا دلیل راوړي چې د ده د کورنۍ یو شمیرغړي د محمدداود سره بندیان وو لدې امله اړ شو چې د کودتایی نظام څخه ملاتړ وکړي ترڅو هغوی ته کوم زیان ونه رسیږي چې دا دلیل بیا هم د خپلې کورنۍ ګټو ته د لومړیتوب معنی ورکوي. پداسې حال کې چې پاچا د ثور د کودتا خلاف دریځ ونیو.

۳ – سردارمحمدداود د یحیی په کورنۍ کې د افغانستان سره د دیورند د کرښې د هغې خوا د جلا شوو

(c) ketabton.com: The Digital Library

سيمو د بيا نښلولو سخت طرفدار ګڼل کيږي. خو کله چي د نوموړي او د هغه د کورنۍ د اقتدار خبره منځته راځي د پښتونستان مسئلې ته يې شا ګرزولې ده . پدې اړه بيلګې زياتي دي خو دلته به يې يوې ته ګوته ونيول شي. « کله چي په ۱۹۴۲ کې آلماني سپاهيانو په ستالينګراد(ولګاګراد) او قفقاز بريدونه پيل کړل، د افغانستان په حکومت کې د داودخان په مشرۍ د «ځوانانو» ډله قوي شوه. شوروي سفير ميخايلوف ، په يوه رپوټ کې مسکو ته وليکل : « انګريزان له داود څخه کرکه لري .ځکه هغه د افغانستان د خاورې د پراختيا ليوال دی او په لومړي ګام کې د سرحدي پټانو(پښتنو) قبيلو.» خپلې موخې ته د رسيدو په خاطر دا« ځوانان» چمتو وو د انګريزانو په مقابل کې افغانستان په جګړه کې ښکيل کړي ، داودخان او پلويان يې پوهيدل چي انګريزان د افغانستان د پوځ په پرتله د پښتنو سرحدي قبيلو له سرتاسري پاڅونو نه ډاريږي د هند او افغانستان په پوله کې يې وسلوالو پاڅونو ته لمن ووهله ...، د سردار داود استازي وړانديز وکړ د آلمان او ايتاليې له سفارتونو سره په اړيکو کې وي او کله چي آلمانيانو قفقاز ونيو او ايران ته ننوتل او د افغانستان پولو ته راورسيدل دا مهال دولتي کودتا شوني ده . وړانديز کېده چي هاشم خان او د انګريزانو طرفدارې نورې کړۍ ليرې او نوی حکومت جوړ شي چي د هند په لور د آلمانيانو او ايتالويانو سره مرسته وکړي. داودخان پدې شرط موافقه کړې وه چي په افغانستان د حاکمې کورنۍ واکمني تضمين شي. آلمان او ايتاليا سردار داود ته په واک کې د يحيی خيلو د کورنۍ د پاتې کيدو د تضمين ورکولو څخه ډډه وکړه .هغوی غوښتل امان الله خان د کابل په تخت کينوي ځکه د نوموړي په مرسته(څرنګه چي برلين او روم فکرکاوه) د هند او افغانستان په پوله کې د بريتانيا خلاف د پښتنو قبيلو د ښورښونو سازماندهي آسانه وه. »۲۷/ ۴۴۸، ۴۴۹، ۴۵۲

پورتنۍ څرګندوني ښيي چي د يحيی کورنۍ د خپلې کورنۍ د واک او اقتدار د ساتلو په موخه هر کار او حتی د پرديو سره معاملو ته چمتو وه. وروستۍ بېلګه يې ظاهرشاه دی چي د ناټويي اشغال پر مهال د څه کم دېرش کلني جلا وطنۍ وروسته هېواد ته راستون شو پدې تمه چي بيا د افغانستان پاچا شي چي اشغالګرو يې مخه و نيوله .

د دموکراسۍ سره پردۍ سلطنتي کورنۍ

د دويمې نړيوالې جګړې وروسته نړيوالو شرايطو د سولې او دموکراسۍ په ګټه بدلون وموند شوروي اتحاد او د امريکې متحده ايالتونو د وخت د زبرځواکونو (آلمان، فرانسي ، انګلستان) ځای ونيو. سلطنتي کورنۍ هم خپله پاليسي د نويو نړيوالو شرايطو سره برابره کړله. په کورني سياست کې يې بدلون د صدراعظم په توګه د محمد هاشم پرځای د شاه محمودخان ګومارل دي چي هغه نسبي ملايم سياست غوره کړاو د سياسي ګوندونو جوړولو او د خپلواکو رسنيو خپرونو ته يې د فعاليت اجازه ورکړه . يولړ سمونونه لکه ښاروالۍ او ملي شورا ته آزاده ټاکني يې ښېلګې دي . د کابل ښاروالۍ ته غلام محمدفرهاد او د کندهار ښاروالۍ ته بابا عبدالعزيز الکوزی چي ديارلس کاله يې په زندان کې تير کړي وو وټاکل شول او شورا ته هم يو شمير سمونپالو او د مترقي اندونو خاوندانو لار وموندله. په بهرني سياست کې د مسکو او واشنګتن سره د اړيکو پراختيا ده. افغانستان په ۱۹۵۰ کې د شوروي اتحاد سره د توکو د راکړې ورکړې او په ۱۹۵۱ کې د امريکې د متحده ايالاتوسره د اقتصادي – تخنيکي همکاريو لوزنامې لاسليک کړلې. د هيواد روڼ اندو ، سمونپالو او په سلطنتي کورنۍ پورې تړليو کړيو د دې نوي حالت څخه په ګټې اخيستنې سره د آزادو جريدو لکه انګار، ندای خلق، وطن ، نيلاب ، ولس ، پامير او آيينه په خپرولو او د سياسي سازمانو په جوړولو لاس پورې کړ. خو د دموکراسۍ سره پردۍ سلطنتي کورنۍ دا آزادۍ ونشوای زغملای ، د آزادو رسنيو د بندولو او د سياسي خوځښتونو د ځپلو تګلاره يې غوره کړله. واکمني کورنۍ پردې هم بسيينه ونکړه او د شاه محمود پرځای د دې کورنۍ مستبد غړی محمدداود د حکومت د مشرپه توګه و ګوماره. د داودخان ټاکنه به د ډګرجنرال عبدالرزاق څخه ولولو: « زه به کله ناکله د صدراعظم شاه محمودخان ځای ته تللم او بيليارد به مو کاوه.پدې شپه هم هلته د بيليارد په موخه تللی وم.پداسې حال کې مو چي بيليارد کاوه د کابل راډيو څخه خبر خپورشو چي شاه محمود

(c) ketabton.com: The Digital Library

خان د دماغ د تشي له امله د صدارت څخه استعفی کړې ده چې ما او په خپله شاه محمودخان حيران شوو شاه محمودخان زموږ خوا ته وکتل او و يې ويل دا سؤتفاهم دی. ما نه استعفی کړې او نه زما صحت خراب دی. حتماً سؤتفاهم دی.زه ځم د خپل دفتر څخه خبرې کوم. هغه خپل دفتر ته ولاړ او موږ د کور په لوري ولاړو.» ۲۸/ ۶۷-۶۶ له همدې کبله شاه محمود خان د صدارت څخه د ده ګوښه کول د پاچا او داود له لوري کودتا بلله او يو وخت يې به يوه مجلس کې ويلي وو:« ما د خپل مرګ پېشبيني کولای سو،خو زما پرضد مې د داود او ظاهر له خوا دغه کودتا نه سوای پېشبيني کولای.»۳/ ۱۷۰ د داودخان د صدارت پرمهال آزاد مطبوعات تعطيل شول ، د ګوندونو مشران بندي يا تر ځارنې لاندې ونيول شول چې پردې بنسټ عملاً د آزادو رسنيو او سياسي خوځښتونو تېغر تپول شو. د ولسي جرګې اتمې دورې ته ټاکني د حکومت د خوښې پربنسټ ترسره شوې او په ټاکنو کې د روڼ اندو او سمونپالو د ګډون مخه ونيول شوه. داودخان د هيواد د اقتصادي ويجاړ حالت د سمبالولو په موخه د دوو پنځه کلنو اقتصادي پلانونو په پلې کولوسره د هيواد په ټپه ولاړ اقتصادي حالت ته ساه ورکړه . پدې پلانونو کې زياته پاملرنه د کرنې پرمختيا ته چې د اوبو او برېښنا د بندونو او لويو لارو جوړول وو راګرزيدلې وه. د کابل – کندهار ، کندهار- سپين بولدک ، کندهار- هر ات ، هرات – قره تپه ، کابل - مزارشريف او کابل- تورخم لارې بشپړې شوې. د نغلو، ماهيپر، درونټې د بندونو او د مزارشريف د سرې او برېښنا د توليد د کارخانو چارې چې په ترتيب سره د۶۵۰۰۰، ۱۰۰۰۰ ، ۱۱۰۰۰۰ او ۱۰۰۰۰ کيلواټ برېښنا د توليد ظرفيتونه يې لرل جوړ شول او همدا ډول يو شمير توليدي او پوهنيز بنسټونه ګټې اخيستنې ته چمتو شول. د دې پير دا اقتصادي پرمختيايي بنسټونه اکثراً د شوروي اتحاد د اقتصادي مرستو پر مټ جوړ شول خو امريکې متحده ايالاتو افغانستان ته مرستې لدې امله ورنکړې چې افغانستان د سينټو په تړون کې د شامليدو څخه ډډه وکړه . د امريکې لخوا افغان لوري ته يوازينۍ ستره اقتصادي پروژه د هلمند د وادی پروژه ده چې د هغو د جوړولو کار رسوايۍ ته ورسيد او د شورا په اوومه دوره کې ځېنو وکيلانو هغه يوه توطئه ګڼله.

که چيرې د محمد داود لس کلن(۱۹۵۳ - ۱۹۶۳) حکومت ته وکتل شي له اقتصادي پلوه يوه پرمختلونکې او د سياسي – ټولنيز اړخه د اختناق دوره ګڼل کيږي. د دې اختناقي دورې په اړه غبار ليکي :« پدې دوره کې نور د دموکراسۍ خبره نه وه ، سلطنتي رژيم ، پخوانی پوځي حکومت ټينګ کړ چې چا د آزاد نفس کښلو وس نه درلود.» ۱۱/ ۲۷۱ داسې هم انګيرل کيږي چې د شاه محمود د واکمنۍ پرمهال د مطبوعاتو د آزادۍ او د سياسي خوځښتونو د راڅرګنديدو څخه موخه دا وه چې واکمني د هغوڅخه د خپل واک د ساتلو لپاره ګټه پورته کړي او يو پياوړی حکومتي ګوند جوړ کړي . د سردارداود په مشرۍ د ملي دموکرات ګوند، ملي کلوپ او د پښتونستان اتحاديه يې څرګند ساري دي چې يوه يې هم په روڼ اندو کې رېښې ونشوای زغلولی. د واکمنۍ د تمې خلاف نورو لدې فرصت نه ګټه پورته کړه. لدې امله واکمنۍ په ورکړل شوو آزاديو بنديزونه ولګول او د محمدداود پواسطه يې په بشپړ ډول د هغوی تېغر ورټول کړ. که څه هم د داودخان د پوځي ډوله سياست له امله په هيواد کې د سياسي خوځښتونو کمپله ټوله شوه خو بيا هم سياسي کړيو په پټه د يوه سالم سياسي چاپيريال د بيا را ژوندي کولو په موخه خپلو هلوځلو ته دوام ورکړ. له بل لوري په سلطنتي کورنۍ کې د واک د مدعيانو ترمنځ د اختلافونو د شتون پايله دا شوه چې پاچا دکتورمحمد يوسف د محمد داود د کابينې غړی مؤظف کړي چې نوی حکومت او نوی اساسي قانون جوړ کړي. دا لومړی ځل وو چې د سلطنتي کورنۍ بهر سياستوال د حکومت مشري ترلاسه کوي. د داودخان د ځای ناستي د حکومت په جوړيدو سره د هيواد د تاريخ بل پير چې هغه ته د دموکراسۍ او يا اساسي قانون لسيزه ويل کيږي پيليږي. دا دوره يوه بې ثباته، د حکومتونو د ړنګيدو، د مختلفو سياسي خوځښتونو د جوړيدو، مظاهرو او اعتراضونو دوره ده سره لدې دې دورې ته د آزادۍ او آرامۍ دوره ويلی شو. محمديوسف د (۱۳۴۲ کال د کب ۲۴) پنځلس ورځې وروسته خپله تګلاره اعلان کړه چې په هغې کې د نوي اساسي قانون په جوړولو ټينګار شوی وو. نوی اساسي قانون د لويې جرګې له لوري چې ۴۵۴ استازو پکې ګډون درلود د۱۳۴۳ کال د وږي پر ۲۹ تائيد او د تلې په نهمه پاچا توشيح کړ. د نوي اساسي قانون منځته راتګ د دموکراسۍ پر لور يو ګام وو. هغه خورو ورو سياسي کړيو او سياستوالو چې د داسې يوه فرصت انتظار ايست د نوي اساسي قانون د۲۲ مادې په رڼا کې د سياسي ګوندونو په جوړولو پيل وکړ چې پدې لار کې د افغانستان د خلکو دموکراتيکې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټولنې(ګوند) بنسټ اېښودونکي د نورو په پرتله مخکې شول او د ۱۹۶۵ میلادي کال د جنورۍ په لومړۍ نیټه (د۱۳۴۳ کال د مرغومې یوولسمه) یې د افغانستان د خلک دموکراتیکې ټولنې په نامه د یوه سیاسي خوځښت بنسټ کېښود. لدې وروسته نور سازمانونه هم یو په بل پسې را څرګند شول چې شمېر یې اتو ته ورسېد.

که چېرې د (ا ، خ، د ، ګ) تربنسټ اېښودلو پورې د سیاسي خوځښتونو موخو ته وکتل شي لومړي مشروطیت غوښتونکو غوښتل چې د دربار په لوړو پوړونو کې نفوذ وکړي او له پورته (دربار) څخه سمونونه پیل کړي. د هغوی موخه د سیاسي خپلواکۍ او د ولسونو د روا حقوقو ترلاسه کول او د قانون له لارې د واکمن استبداد مهارول وو. خو واکمنۍ دا غورځنګ په بیرحمۍ سره وځپلو. دوهم مشروطیت هم د پخوا په څېر بېله دې چې د لومړي مشروطیت ترخې تجربې ته پام راوګرزوي او د هغې څخه زده کړه وکړي د هغوی لار تعقیب کړه. هېره دې نه وي اماني دولت چې د ملا تیر یې مشروطه غوښتونکو جوړولو په یوه اړخیزه بیړنیو سمونونو چې د پاچا سلیقوي چلند پکې ټاکونکی رول درلود لاس پورې کړ او دې ته یې پام راونه ګرزاوه چې خلک پدې سمونونو کې ونډه واخلي او له بله پلوه یې د ګوندونو او مطبوعاتو د پراختیا په لور اړین ګامونه اوچت نکړل. سربیره پر دې په دربار کې د محافظه کارانو، اشرافیت ، په فیوډالانو پورې تړلي روحانیت په ګډه د قواوو تناسب او فرهنګي وروسته پاتې والی د دې سبب شول چې پیل شوي سمونونه په دربار، دولت او یا پلازمېینه کې ایسارپاتې شي، پرګنې ترې اغیزمنې نشي او پایله یې د دې غورځنګ نسکوریدل او د حبیب الله کلکاني په مشرۍ د ارتجاع واکمنیدل شي. د کلکاني وروسته هم د یحیی کورنۍ ملي خوځښتونه او د مترقي افکارو خاوندان وټکول او په هیواد کې استبداد خپل اوج ته ورسېد. د دې واکمن استبداد په وړاندې غبرګون خشونت او زورزیاتی وو. په جرمني کې د سردار محمدعزیز ، په کابل کې د انګلیس په سفارت کې د ستینجر په نامه د یوه انګریزمامور او د نادرخان وژنې یې ښې بیلګې دي . دې ډول حالت سلطنتي کورنۍ اړ ایستله چې پخپلو پالیسیو کې بدلون راوړي، د واکمن استبداد کچه راټیټه او خلکو ته آزادۍ ورکړي. لدې امله د دې نوي پیر د پایښت موده لنډه او د واکمنۍ له لورې خلکو ته د ډالۍ شوې دموکراسۍ حوصله خورا محدوده وه. په لومړي ګام کې د دموکراسۍ د پلار شاه محمود له لوري ورکړل شوې آزادۍ محدودې شوې، ملي – مترقي خوځښتونه ترفشار لاندې ونیول شول او په دوهم ګام کې محمدداود د دیکتاتورۍ پلار دا خوځښتونه وربېل.

د دوهمې نړیوالې جګړې وروسته د دوه قطبي نړۍ په نوي نړیوال چاپېریال کې سیاسي خوځښتونو پداسې یوه حالت کې ځانونه ولیدل چې د وخت په زبرځواکونو او د هغوی په ایډیالوژیو او تګلارو پورې وتړل شي. کیڼ اړخې د مسکو یا پکن او اسلامپال ظاهرآ د مصر د اخوان المسلمین خو د پردې شاته د امریکې- انګلیس او لویدیځ تر نفوذ لاندې راغلل. په اسلامي نړۍ کې چې ولسونه یې د هرډول سیاسي او مدني حقوقو نه بې برخې وو او ټولنو یې قبیلوي جوړښت درلود په ډېره آسانۍ سره د مترقي افکارو تراغیز لاندې راتلل. لویدیځ دا افکار د خپلو ګټو په وړاندې یو ګواښ ګڼله. لویدیځ د اسلامي نړۍ واقعیتونو ته په کتو سره چې په اسلامي ټولنو کې د مترقي افکارو د خپریدو او پدې ټولنو کې د شوروي او چین د نفوذ مخنیوی د دموکراسۍ او بشري حقونو ترنامه لاندې نشي نیولی ځکه چې د دې ټولنو سیاسي پوهه ټیټه او مذهبي ټولنې دي. لدې امله باید مذهب د مترقي افکارو پر وړاندې د یوې اغیزمنې وسلې او وسیلې په توګه استعمال کړي. دلته لیدل کیږي چې لویدیځ د ماکیاولي هغه خبره چې « د مذهب په واسطه په آسانۍ سره اردو او انضباط منځته راوړلی شي خو د اردو پواسطه نشي کیدی مذهب جوړ شي» ګټه پورته کړي. له همدې کبله دي چې زموږ په هیواد کې هر وخت چې د ټولنیز عدالت د ټینګېدو او سمونونو خبره شوې او مترقي غورځنګ سر راپور ته کړی دی پرهغو یې د بېدینه او کمونست ټاپې وهلې دي پداسې حال کې چې په لویدیځ کې چې مذهب او مذهبي مؤسسې کمزورې دي مترقي خوځښتونه د آزاد اقتصاد او لیبرالي افکارو په وړاندې خنډ ګڼي. د سړې جګړې پرمهال دا ډول شرایط د دې سبب شول چې په افغانستان کې هم دوه سیاسي بهیره (کیڼ لاسي او اسلامپال) ښه وځلیږي او ملي قوتونه د ځواکمن کیدو امکان تر لاسه نکړي. همدا لامل وو چې په اکثرو مواردو کې ملي ګرایۍ، ملي ژمنتیا، ملي فکرونو،ملي مبارزې او ملي ګټو ته شا وګرزول شوه . ملي ګرایۍ او ملي ګټو ته نوي تعریفونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورکړل شول چې په بهرنیو پورې خپل سیاسي او فکري تړاو او تړلتوب ته تئوریکي توجیه ورکړي. له بده مرغه پداسي یوه چاپیریال کې هغو ژمنو ملي – مترقي خوځښتونو او هغو سیاسي څیرو ته چې ملي ګټو ته یې لومړیتوب هم ورکاوه په ټولنه کې په پردیو پورې تړلي وګنل شول او پدې توګه په روڼ اندو او ټولنه کې د پراخ نفوذ څخه بې برخې شول. پدې ډول سلطنتي کورنۍ هم د سړې جګړې د واکمنو شرایطو څخه په ګټې اخیستنې سره د خپل واک د ساتلو په موخه د خپل سیاسي ، فرهنګي او دیني استبداد له کبله ملي ګرایي د تاریخ تیارو دهلیزونو ته ورټیل وهله او پخپله یې هم ونشوای کړی د یوه منځلاري ځواکمن سیاسي خوځښت د جوړولو جوګه شي دا ځکه چې دا کورنۍ او په هغې پورې تړلي نخبه ګان له دموکراسۍ سره پردي وو او د مشروطه غوښتونکو او ملي- دموکراتیکو نهضتونو د ځپلو له امله یې په روڼ اندو کې خپله اتوریته او اعتبار له لاسه ورکړی وو.که څه هم سلطنتي کورنۍ د شاه محمود د صدارت پرمهال د ملي کلوپ، دموکرات ګوند او پښتونستان د اتحادیې او وروسته د دموکراسۍ په لسیزه کې د خلیل الله خلیلي پر مټ د زرنګار په نامه سیاسي ګوندونه جوړ کړل خو یوه یې هم په ټولنه څه چې په روڼ ا ندو کې د پښو ایښودلو ځای ونه موند . د دموکراسۍ سره د سلطنتي کورنۍ د پردیتوب څرګنده بیلګه په خپله د دموکراسۍ لسیزه ده چې د اساسي قانون له مخې د هېواد سیاسي نظام مشروطه پاچاهي یا قانوني پاچاهي وو خو د پاچا واکونه او اختیارات د یوه ټولواک وو. سربیره پردې د پاچا له لوري د ګوندونو، ولایتي شوراګانو او غونډو د جوړولو د قانون نه توشیح د دې شاهدي ورکوي چې سلطنت د دموکراسۍ سره په بشپړډول پردی وو. پربله خوا بیا د دې کورنۍ ځینو غړو همدې ځواني له عیبونو ډکې خو هیله بښونکې دموکراسۍ ته ستونزې جوړولې ، محمد داود د پوځې کودتا له لارې د هغې جنازه پورته کړله او د جمهوریت په نامه یې بیا خپله استبدادي واکمني ټینګه کړه.

د دموکراسۍ لسیزه
(۱۹۶۳- ۱۹۷۳)

په افغانستان کې د دموکراسۍ لسیزه هغې زماني ته ویل کیږی چې د افغانستان په دولتي سیستم کې د سلطنتي کورنۍ په نوښت مطلقه پاچاهي په مشروطه پاچاهۍ واوښته. د دې بدلون له امله د سلطنتي کورنۍ د غړو واکونه محدود شول او حق یې نه درلود چې د حکومت د مشرۍ سربیره د کابینې ، سترې محکمې او ملي شورا غړیتوب ولري او سیاسي فعالیت وکړي. دا دوره د صدارت څخه د محمدداود د استعفی (مارچ ۱۹۶۳) څخه پیل او د محمدداود له لوري د پوځې کودتا (جولای ۱۹۷۳) پورې دوام مومي.دې دورې ته دوهمه دموکراسي هم ویل کیږي ځکه چې د شاه محمودخان د صدارت پر مهال هم ولس ته یو لړآزادۍ ورکړل شوې وې. د دموکراسۍ لسیزه د تاجداره دموکراسۍ په نامه هم یادیده خو محمدداود هغه قلابي دموکراسي وبلله او ځیني هغه تش په نامه دموکراسي هم ګڼي. هېره دې نه وي چې په نړۍ کې لړ پیښې شوي چې مطلق العنانه واکمنۍ په خپله خوښه نورو ته د دولت په اداره کې برخه ورکړي . خو په کال ۱۹۶۳کې محمد ظاهرشاه دا ګام اوچت کړ. د ظاهرشاه د دې بیساره اقدام په اړه دوې د غوراوي(اختیار) او تېرېدني (اجبار) نظریې شتون لري.

د غوراوي نظریه – یو شمیر پدې اند دي چې پاچا ملي او نړیوالو شرایطو ته په کتو سره په خپله خوښه د یوه دموکراتیک افغانستان په خاطر د سلطنتي کورنۍ د بشپړ واک څخه تېر شو او خلک یې د هیواد او دولت په اداره کې شریک کړل. پدې هکله د کرسچین ساینس مانیتر ورځپانه پخپله یوه سرمقاله کې راوړي: «هغه پاچاهان چې د مطلقه واک خاوندان وي او وغواړي خلک یې د پرمختګ او د عملي ولسواکۍ لاربښود رول تر لاسه کړي په ربښتیا سره لږ دي. خو محمد ظاهرشاه د افغانستان پاچا دا ځانګړتیا لري. د۱۹۶۳راهیسې هغه د دې لرغوني ټاټوبي دروازې د سیاسي آزادیو د نسیم په وړاندې پرانېستې دي.» ۲۹ د پاچا یو شمیر پلویان لا پرمخ ځي او وایي چې پاچا« د خپل واک په زمانه کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځوک د تاج او تخت د ساتلو لپاره ونه روزل او چمتو نکړل او داسې حرکت یې کاوه چې دی وروستی پاچا وي.»

د تېرېدنې نظریه – د دې نظریې خاوندان د پاچا دا حرکت د هغه د خپلې خوښې پریکړه نه بلکې یو مجبوریت ګڼي او پدې باوردي چې پاچا بله چاره نه لیدله بیله دې چې دموکراسی ته مخه کړي او د دموکراسی نه د یوې وسیلې په توګه د خپلې واکمنی د دوام لپاره ګټه پورته کړي. هغوی د دموکراسی په درشل کې په سلطنتي کورنی کې د نه حلېدونکو اختلافونو او بې اتفاقیو یادونه کوي . په سلطنتي کورنی کې د هغه مهال د کړکیچن وضعیت او د پاچا د دریځ په هکله د افغانستان د دیموکراسی او جمهوریت په کلونو کې د کتاب لیکوال د کتاب په ۸۱- ۸۳ مخونو کې د نوراحمد اعتمادي د وینا یوه برخه او خپل اندونه راوړي او لیکي :« د سلطنتي کورنی د زورورو اشخاصو لخوا په دغه کورنی کې بې اتفاقي راغلې وه. پاچا غوښتل په کراره ، ځان د اکاګانو او د اکا د زامنو د تاثیر څخه وباسي ، او په اصطلاح تشخص وکړي. د کورنی بل غړي ، سردار عبدالولي هم غوښتل چې څه کارونه ده ته وسپارل سي. محمد داودخان غوښتل چې حزب جوړ کړي او د حزب له لارې بیرته قدرت ته ورسیږي. پاچا غوښتل چې محمد داود په خپله استعفا وکړي او په دغه طریقه ځان د ده د شره خلاص کړي...، د افغانستان د صدارت په چوکی د پاچا اکاګان او د اکا زامن په نوبت مقرریدل، چې د محمدداود خان وروسته د شاه ولي خان د زوی، سردار عبدالولي نوبت وو او محمدداودخان نه غوښتل چې سردار عبدالولي د افغانستان صدراعظم سي ، نو ده پاچا ته پیشنهاد وکړ چې د۱۹۳۱کال په اساسي قانون تجدید نظر وسي، په هېواد کې دموکراسي راسي او خلکو ته د حزب جوړولو اجازه ورکړه سي.» دا هم ویل کیږي چې پاچا غوښتل ټول واک په خپلو لاسونو کې متمرکز کړي لدې امله یې مشروطه پاچاهي اعلان کړه. پردې بنسټ پاچا او په سلطنتي کورنی کې د هغه پلویان پدې سلا شول چې په کورنی کې د مخالف اړخ په زیان د دولت په اداره کې خلکو ته برخه ورکړي. لدې امله یې د داسې اساسي قانون جوړولو ته لار هواره کړه چې په سلطنتي کورنی کې د واک مدعیان قانوناً په لوړو دولتي ځوکیو د کار کولو حق و نلري.په نوي اساسي قانون کې دې بدلون د سلطنتي کورنی هغه غړي چې د زعامت خوبونه یې لیدل د دې واقعیت سره مخامخ کړل واک او زعامت ته د رسیدو لپاره له هلوځلو څخه لاس واخلي چې پدې توګه به په سلطنتي کورنی کې بې اتفاقیو ته د پای ټکی کیښودل شي. پاچا پدې کار هغه مهال لاس پورې کړ چې صدراعظم محمدداود پاچا ته د ۱۳۴۱ کال کې د چنګاښ په نهمه یو لیک واستولو چې په هیواد کې د سیاسي بدلونو غوښتنه شوې وه. په لیک کې یې د سلطنتي کورنی له وضعیت څخه سر ټکولی وو. له بله پلوه یې د دې بدلونو د نه راوستلو له امله د هیواد د تېرتاریخ د هغو ترخو پیښو یادونه هم کړې وه چې د واک د مدعیانو د سیالیو له امله پیښې شوې وې او دا یې هم پرې اضافه کړي وو« خدای دې ونکړي چې هغه ترخې پیښې پدې زمانه او ستاسو اعلیحضرت په سلطنت کې تکرار شي.» دا په واقعیت کې د ګواښ یو زنګ وو چې هغه ته باید پاچا پام را اړولی وای. پاچا د محمدداود لیک ته داسې ځواب ور کړ:« د ده د وړاندیزونو سره په اصولو کې همغږی دی خو پلې کول یې مناسب وخت او هغه کسان چې وکولای شي د هغو د پلې کولو مسؤلیت واخلي » لري. صدراعظم د پاچا د لیک له ځوابه خوښیږي او پخپل دوهم لیک کې د عملي ګامونو د اخیستو وړاندیز کوي خو پاچا غبرګون نه ښیي ترڅو صدراعظم د دریم لیک په استولو سره خپله استعفي وړاندې کوي ، پاچا هغه مني او محمدیوسف د انتقالي دورې لپاره د کابینې په جوړولو توظیفوي او د نوي اساسي قانون د جوړولو دنده ورسپاري چې د هیواد سیاسي سیستم په مشروطه پاچاهی واوړي هغه څه چې محمدداود یې لیوال وو. پاچا په خپله کورنی کې د واک د مدعیانو ترمنځ د سیالیو د مخنیوی یوازینی چاره دا لیدله چې سلطنت او حکومت سره جلا کړي او

(c) ketabton.com: The Digital Library

قانوناً د سطنتي کورنۍ غړي د سیاسي فعالیت او لوړو دولتي څوکیو او مقامونو ته د رسیدو څخه بې برخې کړي. خو د دموکراسۍ په لسیزه کې د پاچا له کړنو څخه داسې ښکاري چې په هېواد کې د دې نوي سیاسي بهیر(مشروطه پاچاهۍ) څخه یې موخه په سلطنتی کورنۍ کې د خپل ځان ، شاه ولي خان او عبدالولي د دریځ د پیاوړتیا او د محمدداود او محمدنعیم کمزوري کول وو. که داسې نه وای نو څرنګه د مرکزي قول اردو د درستیزوال سردار عبدالولي دفتر د ملي شورا د وکیلانو، قومي مخورو او مذهبي مشرانو په مرکز اوښتی وو. د دموکراسۍ د لسیزې بهیر دا وښودل چې ټولواک غوښتل په هیواد کې د نوي سیاسي چاپیریال په راوستو سره په سلطنتي کورنۍ کې اختلافونو ته د پای ټکي کیږدي ،سیاله ډله کمزورې او یا له سیاسي ډګره وباسي محاسبه یې دقیقه نه وه ،په سلطنتي کورنۍ کې مخالفتونو دوام وموند ، پدې کورنۍ کې د واک مدعیانو حکومتونو ته ستونزې جوړولې او پایله یې د واک څخه د پاچا راپرزول او د هغه د سیال محمدداود واکمنیدل شول. د سلطنتي کورنۍ د غړو دې ډول دریځونو د هیواد په سیاسي بهیرونو او د افغانستان د دموکراسۍ په ناکامۍ منفي اغیز پریښود او سربیره پردې یې په ټولنه کې د سلطنتي کورني اعتبار ته زیان ورساوه. پردې بنسټ کله چې د دموکراسۍ د ناکامي خبره کیږي نشي کیدای چې د سلطنتی کورنۍ له منفي اغیز څخه د ټاکونکي لامل په توګه سترګې پټې شي. دا بیا ښیي چې د پاچا له لوري دموکراسۍ ته مخه د دوهمې نظریې، تېرېدني (اجبار یا اجتناب) صحت ښیي.

اوس به وګورو چې محمدظاهر او محمد داود چې د مشروطه پاچاهۍ راتګ د دوی له نومونو سره تړلی دی او په تېره محمد داود چې ظاهراً د مشروطه پاچاهۍ غوښتونکی وو څه غوښتل؟ کله چې محمدداود ته د یوه سیاستوال په توګه کتل کیږی هغه د هیواد د پرمختګ او آبادۍ سره مینه لرله خو د دموکراسۍ سره پردی وو او غوښتل یې چې د یوه قوماندان په څېر د هیواد لارښوونه وکړي. صدراعظم محمدداود د هیواد وروسته پاتي توب ، په دولتي ادارو کې فساد، په سلطنتی کورنۍ کې ناوړه حالت او خپلو نقشو اوهیلو ته په کتو سره پاچا ته په دولت کې د سیاسي سمونونو د راوړلو په موخه لاندې وړاندیزونه وړاندې کړل چې هغه یې د کودتا وروسته د۱۹۷۴ کال د مارچ په شلمه افشاء کړل :
« ۱- د یوه واحد ګوند په جوړولو سره په ګوندي واکمنۍ باندې د شخصي واکمنۍ اړول او ټول واکونه هغه ته سپارل. ۲-
په سیاسي او حکومتي کارونو کې د پاچا د کورنۍ د غړو له ګډون مخنیوی چې پخپله د هغې غړی ونه شمیرل شي.»۳۰ د محمدحسن کاکړ په اند« محمد داود غوښتل چې پاچا فقط د دولت د رئیس په توګه تشریفاتي رول ولري.»۳۱

که چیرې د محمدداود وړاندیزونو ته ځیر شو لیدل کیږي چې هغه د مشروطه پاچاهۍ لیوال وو، غوښتل یې چې د سلطنتي کورنۍ غړي د سیاسي فعالیت او په لوړو دولتي څوکیو د کار کولو حق ونلري خو دی د سلطنتي کورنۍ د غړي په توګه ونه منل شي. عجیبه دا ده چې داودخان تر ټولو پنځوس کلنۍ پورې د سلطنتي کورنۍ د غړي او د یوه ځواکمن سردار په توګه د سترو امتیازاتو څخه برخمن وو خو کله یې چې دا امتیازات له لاسه ورکول ده ځان د سلطنتي کورنۍ غړی نه شمیرلو. د نوموړي د دا ډول دریځ نه داسې بریښي چې « هغه د غوښې سره پخلا او د ښوروا سره مرور وو.» نوموړي ته په دوه ویشت کلنۍ کې د دوه کلن پوځي کورس وروسته د جنرالۍ رتبه ورکړل شوه او د فرقي د قوماندانۍ سربیره د مشرقي نایب الحکومه هم وګومارل شو چې د ننني څلورو ولایتونو (ننګرهار، کنړ، لغمان او نورستان) مطلق العنان واکدار وو. پداسې حال کې چې د ده ټولګیوالو ته د بریدمنۍ رتبې ورکړل شوې .

(c) ketabton.com: The Digital Library

له پورتنیو څرګندونو څخه دا پایله راوزي چې په سلطنتي کورنۍ کې اختلافونه د دې سبب شول چې پاچا اړ شي د دولت په سیاسي جوړښت کې بنسټیزبدلون راوړي چې حکومتونه د خلکو د استازو لخوا جوړشي ،د سلطنتي کورنۍ غړي او په هغو کې د نوموړي اکاګان او اولادونه یې د سیاسي فعالیت او د درې ګونو قواوو له غړیتوب څخه بې برخې شي. د نوي اساسي قانون له تصویب څخه داودخان ته دا ګومان پیدا شو چې د ده سره خیانت شوی دی. لامل یې دا وو چې د نوي اساسي قانون په ۲۴ ماده کې چې هغه په سیاسي کړیو کې د داودخان د مادې په نامه شهرت پیدا کړهغه یې د سیاسی فعالیتونو څخه محروم کړ او د نوموړي هغه خیالونه چې د یوه ګوند د مشر په توګه واک ترلاسه کړي د اوبو په څګ واوښتل. ۲۴ ماده د اساسی قانون د کمیسیون له لوری په پنځو فقرو کې لویې جرګې ته وړاندې شوې وه. خو لویې جرګې شپږمه فقره هم پرې اضافه کړه چې هغه د سلطنتی کورنۍ غړو ته ځانګړې شوې وه چې د پاچا د اکا زامن هم د سلطنتي کورنۍ د غړو په توګه ومنل شول. همدا رنګه په هغې کې راغلي وو چې د سلطنتی کورنۍ غړي نشي کولای په سیاسی ګوندونو کې غړیتوب ولري او د سلطنتی کورنۍ غړي ټول عمر د دې کورنۍ غړي پاتې کیږي. لدې امله محمداود د سلطنتي کورنۍ سره خپل تړاو د لعنت طوق ګاڼه. د څلیرویشتمې مادې په اړه به د اساسي قانون د مسودې د جوړولو د کمېټې رییس سید شمس الدین مجروح څرګندوني ولولو:« مخکې لدې چې د اساسي قانون مسوده خپره شي یوه نسخه یې پاچا ته وړاندې شوې وه پاچا د هغې د لیدلو وروسته ور وغوښتلم یوازې یې د دوو مسالو په اړه خپل نظر څرګند کړ لومړی د څلېرویشتمې مادې چې د سلطنتي کورنۍ تعریف او له صدارت ، وکالت او قضا څخه د هغوی د ممنوعیت په اړه اندېښنه وښودله او ویې ویل که دا کار وکړو ما ته کورنۍ ستونزې جوړوي ښه دا ده چې هغه له پامه و غورځوو، ما خپل دلایل ورته وویل او په هغو مې ټینګار وکړ تر څو مې هغه قانع کړ. دوهم د پاچا ځای ناستي وو چې په تفصیل سره تشریح شوی وو. هغه پدې عقیده وو چې دا ماده له منځه یوړل شي او د سلطنت ځای ناستی د افغانستان د خلکو واک دی چې په خپله خلک هرڅه چې مناسب ګڼي ترسره کړي ، پدې هکله مې هم خپل دلیلونه وویل او هغه ته مې قناعت ورکړ.» ۱۶/ ۱۴۵ - ۱۴۶ د لومړۍ مسألې په اړه د پاچا اندېښنه پر ځای وه او ولیدل شول چې کورنۍ یې او په تېره محمد داود حکومتونو ته ستونزې جوړولې . د نوي اساسي قانون د تصویب وروسته محمد داود د نظام سره د دښمنۍ لار غوره کړه. پدې اړه صباح الدین کشککي لیکي: « پدې وخت کې هغو کسانو چې په نوي نظام کې یې ګټو ته ګواښ وو د هغه (محمدداود) په شاوخوا راغونډ شول او محمدداود د سلطنتی کورنۍ د غړي تر چترلاندې وکولی شول د شورا ، غیر حکومتي مطبوعاتو، د معارف د زده کوونکو او حتی حکومتي کدرونو له لارې د حکومت خلاف د زیاتو تخریبي فعالیتونو لاربښوونه وکړي. یو شمیرکسان چې وروسته د کمونست پرچم د اړخ غړي شول مخکې د محمد داود د صدارت پرمهال نږدې اړیکي درلودې او نورو چې په کال ۱۹۷۸ کې پخپله محمدداود له منځه یووړ د هغه نږدې متحدین شول او د سلطنت په رانسکورولو کې یې د ده سره مرسته وکړه. داسې شواهد نشته ثابته کړي چې نور کېن اړخي لکه خلقیان(د نورمحمد تره کي تر مشرۍ لاندې چې د ۱۹۶۰ لسیزې په منځ کې د کارمل سره اړیکي شلولې وې)، پیکنګ پلوه کمونستان(شعله جاوید)هم د محمدداود سره اړیکي ټینګې کړې وي .» ۳۲ / ۱۸همدارنګه محمد داود« په پوهنتون او عالی ښوونځیو کې د خپلو نفرو په واسطه د طلابو په لمسولو او بېلارې کولو لاس پورې کاوه او حکومت یې اندېښمن کاوه .» ۱۶/ ۱۳۹ البته چې د سلطنتی کورنۍ نوروغړو مارشال شاه ولي او زوی یې عبدالولي هم لاس تر زنې پاتې نشول او د خپل نفوذ د زیاتولو په موخه یې له هڅو څخه ډډه ونکړه. د دموکراسۍ په لسیزه کې د سلطنتي کورنۍ د غړو له لوري دا ډول کړنې دموکراسۍ ته سخت ګوزار وو او له بل لوري د محمد داود لخوا د پوځي کودتا له

(c) ketabton.com: The Digital Library

لارې پر ځوانه دموکراسۍ برید نه ښونکی اقدام دی چې هیواد یې د بې ثباتۍ په لور وخوزاوه. د مشروطه پاچاهۍ نظام ته تګ کې د محمدظاهر او محمدداود موخې په لاندې توګه رانغاړلی شو:
۱ - د پاچا لخوا د مشروطه پاچاهۍ غوره کول یو مجبوریت او تحمیلي ګام وو چې لامل یې په سلطنتي کورنۍ کې اختلافونه او موخه یې په هېواد کې د دموکراسۍ ټینګښت نه بلکې د خپل واک پیاوړتیا او د محمدداود له شره خلاصون وو. ۲
– د محمدداود له لوري پاچا ته وړاندیزونه هم په هیواد کې د دموکراتیک نظام ټینګښت نه بلکې د یوه ګوند د مشر په توګه بیا واک ته د ده رسیدل وو. ۳ –
په هیواد کې د پارلماني نظام له ټینګښت نه د محمد داود موخه دا وه چې د سلطنتي کورنۍ د غړو واکونه محدود شي خو دی د دې کورنۍ غړی ونه ګڼل شي او د سیاسي فعالیت شونتیاوې او په هغو کې د ګوند د جوړولو امکان تر لاسه کړي چې بیا واک ته ورسیږي. لدې څخه ښکاري چې مشروطه پاچاهۍ ته تګ د لعنتي واک پر سر د یحیی د کورنۍ سیالي وه چې یوه اړخ یې غوښتل په واک کې پاتې شي او بل یې غوښتل واک ته ورسیږي.

نوی اساسي قانون

د انتقالي دورې د حکومت مشر محمدیوسف بېله څنده د اساسی قانون د مسودې د جوړولو لاندې اووه کسیزه کمیټه جوړه او د پاچا د فرمان له مخې یې خپل فعالیت پیل کړ:

۱- سیدشمس الدین مجروح د عدلیې وزیر، رئیس
۲- سیدقاسم رښتیا د مطبوعاتو وزیر، مرستیال
۳- میرنجم الدین انصاري، غړی
۴- دکتورعبدالصمد حامد د کابل پوهنتون رئیس، غړی
۵- پوهنوال حمیدالله آدینه د کابل پوهنتون د حقوقو او سیاسي علومو د پوهنځي رئیس، غړی
۶- میرمحمد صدیق فرهنګ د پلان وزارت معیین، غړی
۷- محمدموسی شفیق د عدلیې وزارت د تقنین رئیس، غړی.

له پورتني نوملړ څخه ښکاري چې څلورغړي یې سیدان او دوه تنه (رښتیا او فرهنګ) ورونه دي. لدې څخه معلومیږي چې زموږ د هیواد د سیاسي او دولتي سترو پریکړو په نیولو کې سیدانو ، پیرانو او ځانګړو کورنیو چې د دربارسره یې اړیکي لرلې تر کومې کچې اغیز درلود. سربېره پر دې په هیواد کې د قحط الرجالو ستونزه هم ښيي چې د یوه ارزښتمن معتبر دولتي سند د چمتوکولو لپاره دوه ورونه ټاکل شوي وو. دې ورونو داسې آثارهم لیکلي چې په هغو کې د ځینو حقایقو د تحریف تر څنګ د سلطنتي کورنۍ نه سر ټکولی ګواکې چې د هیواد لړکیو ته په حکومت کې ونډه نه ورکول کیده. که دې کمېټې ته وکتل شي له اوو تنو څخه یې څلور تنه په لړکیو (سیدانو) پورې تړاو لري. دې کمیټې د۱۹۶۴ کال د مې په څوارلسمه د اساسی قانون مسوده چمتو او هغه یې د اساسي قانون دیرش کسیز مشورتي کمیسیون ته چې مشر یې عبدالظاهر وو وسپارله. همدا راز فرانسوي او هندي کارپوهان هم د سلا مشورو لپاره رابلل شوي وو. دې کمیسیون ته د محمد داود وړاندیزونه هم ورکړل شوي دي. همدا رنګه د نوي اساسي قانون مسوده هم هغه ته استول شوې وه او د هغې په هکله یې د نوموړي نظرغوښتنې وو. محمد داود په مسوده کې« د پاچا واکونه خورا زیات ګڼلي وو او وړاندیز یې دا وو چې لویه جرګه د پخوا په څیر په دودیزه توګه راوبلل شي . »۱۳/ ۱۸۶ هغه مهال د پاچا او محمد داود اړیکې ښې نه بریښیدې او دا اندیښنې هم وې چې ښایي محمد داود د لویې جرګې دایریدو ته ستونزې

(c) ketabton.com: The Digital Library

جوړې کړې له همدې امله د لويې جرګې د جوړېدو په درشل کې پاچا د محمدداود سره د سردار محمد عمر خان زکريا د پاچا د خور د ميړه په کور کې ليدلي او پاچا د دې کتنې د پايلې په هکله ويلي وو:«آغا لاله (سردار محمد داودخان) وويل زما نظريات تاسو ته څرګند دي خو زه ستاسو د کارونو سره غرض نلرم او هيڅکله به په کوم سيک حرکت او لوچکې لاس پورې نکړم ...، خو که هيواد په خطرکېووينم هيڅوک او هيڅ شی زما خنډ نشي ګرزيدلی .» ۳۲ / ۲۰۰ مشورتي کميسيون د اساسي قانون مسوده د څېړنو وروسته د تصويب لپاره لويې جرګې ته چې د۱۹۶۴کال په سپتمبر کې رابلل شوې وه وړاندې کړه. پاچا جرګه پخپله وينا د سپتمبر په دوه ويشتمه پرانيستله. پاچا د خپلې وينا په ترڅ کې وويل: « له هغه راهيسې چې د ده پلار محمد نادرشاه په ۱۹۲۹ کې واک تر لاسه کړ ده او د ده کورنی وکړای شول چې خلکو ته د واک د ليږد شرايط برابر کړي . اوس په هيواد کې مترقي بهيرونو او پرمختګونو ته په کتو سره هغه وخت را رسيدلی دی چې په افغانستان کې مشروطه پاچاهي چې پلار يې بنسټ ايښی دی زيات پرمختګ وکړي او د دولت چارې د سلطنتي کورنۍ څخه جلا شي ترڅو د دموکراسۍ يو اصل په هېواد کې عملي بڼه ونيسي .» ۳۳ د دې نوي بهير په پيليدو سره مختلف فکري ، ايديالوژيکی او سياسي خوځښتونه او آزادې رسنۍ را څرګند شول چې مخکې لدې يې پدې پراخه کچه څرک نه لګېده. د هغه مهال دا فکري بهيرونه په درو کتګوريو ويشلی شو :

الف – سوسيالستي ايديولوژي

ب- سياسي اسلامګرايي

ج- پارلماني دموکراسي

په هيواد کې د مختلفوعقايدو، ايديولوژيو، سازمانونو او آزادو رسنيو راڅرګنديدل ، غونډو او مظاهرو ته اجازه ورکول، د واکمني کورنۍ د واکونو د سترګو وړمحدوديت د هيواد په سياسي سيستم کې د سياسي انقلاب د پيل څرګنده نښه وه.خو ژوند وښودل پاچا ليوال نه وو او يا دا چې د خپلې کورنۍ د فشارونو له امله دې سياسي انقلاب ته وده وکړي او محمد داود د کودتا له لارې هغه زندۍ کړي او پايله يې د هيواد د ټيکاو له منځه تلل، د حالاتو کړکيچن او توپاني کېدل شي او هغه له کنټرول څخه ووزي.

د دموکراسۍ د لسيزې سياسي ګوندونه

د انتقالي حکومت په تګلاره کې د سياسي ګوندونو جوړولو او د آزادو رسنيو فعاليت ته اجازه ورکړل شوې وه . پر دې اساس د مختلفو سياسي اندونو د خاوندانو له لوري د سياسي سازمانو او ټولنو د جوړولو او د خپلو افکارو د خپرولو هڅې پيل شوې. هغه مهال لاندې سازمانونه جوړ او سياسي فعاليت يې پيل کړ :

۱ – د افغانستان د خلکو دموکراتيکه ټولنه (ګوند)

د دې سازمان بنسټ د۱۹۶۵ کال د جنورۍ په لومړۍ نيټه (۱۳۴۳ کال د مرغومي يوولسمه) د کابل ښار په څلورمه کارته کې د نورمحمد تره کي په کور کې کيښودل شو. په کنګره کې تره کی د ټولنې (ګوند) د مشر په توګه وټاکل شو. لکه څرنګه چې لا د ګوندونو قانون نه وو نافذ شوی ، دې نوي سياسي

(c) ketabton.com: The Digital Library

بنسټ د افغانستان د خلک دموکراتيکې ټولنې په نامه خپل شتون اعلان کړ. نوموړې ټولنې په کال ۱۹۶۶ کال کې خپل مرام د خلق د جريدې له لارې خپور کړ. ټولنه درې کلنه شوې نه وه چې په هغې کې انشعاب راغی. يوه ډله د نورمحمدتره کي او بله د ببرک کارمل تر مشرۍ لاندې په يوه نامه (د افغانستان د خلکو دموکراتيکه ټولنه) جلا جلا سياسي فعاليت ته دوام ورکړ. په لومړيو کې د تره کي په مشرۍ ډله د تره کيانو او د ببرک کارمل تر لارښوونې لاندې ډله د کارمليانو په نامه يادېدې. کله چې کارمل ته حکومت د پرچم په نامه د جريدې د خپرولو جواز ورکړ د تره کي ډله د خلقيانو او د کارمل ډله د پرچميانو په نامه مشهورې شوې. البته چې د دې ګوند له ګېډې څخه د انتظار محفل، جمعيت انقلابي زحمتکشان افغانستان او د کار ګروه په نامه ډلې هم وزېږېدلې . د۱۳۵۲ کال د سرطان د ۲۶ پوځي کودتا وروسته پرچم په جمهوري دولت کې د حکومت د يوې برخې په توګه راځرګند شو. پرچميانو د خپل دې دريځ څخه په ګټې اخيستنې سره هڅې پيل کړې چې خپل سياسي سيالان او په هغو کې خلقيان کمزوري کړي او په وروستي ګام کې هغوی د هيواد له سياسي ډګره وباسي. خو لکه څرنګه چې جمهوري نظام د بنسټپالو اسلامي، ماېويستي او سکتاريستي ډلو د مخالفتونو سره مخ شو محمدداود اړشو چې د لويديځ ارادې ته په ګونډو شي او خپل حکومت د بنې اړخو په ګټه د سمونپالو او پرچميانو څخه پاک کړي او د کين لاسو او په تيره د افغانستان د خلک دموکراتيک ګوند په ځپلو لاس پورې کړي. د محمدداود د دا ډول تګلارې له امله د خلق او پرچم سازمانونه د ۱۹۷۷د جولای په څلورمه يووالی ته اړ شول. د دې يووالي يو کال نه و تيرشوی چې د ۱۹۷۸ کال د اپريل په اووه ويشتمه خلقي پوځيانو په وسلوال پاڅون لاس پورې کړ او پدې ډول د محمدداود څه کمې پنځه کلنې او د يحيی د کورنی د څه کمې نيمې پېړۍ واکمنی ته يې د پای ټکی کېښود او سياسي واک يې تر لاسه کړ.

۲ - د ځوانانو مترقي سازمان (حزب دموکرات نوين)

دا سازمان چې د شعله جاويد په نامه يادېده په کال ۱۹۶۵ کې جوړ شو. اکرم ياري د دې سازمان بنسټ ايښودونکی او تئوريسن شميرل کيږي. د دې ګوند مشهورې څيرې ډاکترعبدالرحمن محمودي، عبدالرحيم محمودي،عبدالهادي محمودي، انجينرمحمدعثمان او صادق ياري دي.د دوهمې کچې کدرونه يې حيدرعلي لهيب، شاکر،داکټرفيض احمد،عبدالله رستاخيز ، قيوم رهبر او عبدالمجيد کلکانی ګڼل کيدل. د دې سازمان نشراتی ارګان (شعله جاويد) د۱۹۶۸ کال د اپريل څخه د جون تر مياشتې پورې په يوولسو جريدو کې خپروني وکړې. د دې اونيزې د امتياز خاوند او مسئول مدير ډاکټر محمودي وو. د شعله جاويد سازمان د مائوتسه دونګ له نظرياتو اغيزمن وو ، د چين د ولسي جمهوريت له تګلارو يې طرفداري کوله او په وسلواله مبارزه يې ټينګار درلود. پارلماني مبارزه،سوله ئيز بدلون او د مختلفو سياسي – اقتصادی سيستمونو او دولتونو ترمنځ د اړيکو د ساتلو مفکوره يې د مارکسيسم – لينينيزم له اصولو څخه سرغړونه ګڼله. د همدې تفکر پر بنسټ دې ګوند هم نړيوال مشهور شخصيتونه « لکه جمال عبدالناصر د مصر مشر، د هند مشر جواهرلال نهرو او د برما مشر نی وين د بيروکراتيکو رهبرانو په نامه يادول چې د سوسياليسم په نامه يې فعاليت درلود.» ۳۴/۶۱۷-۶۱۶ لکه څرنګه چې په نړيواله کچه د چين مشرانو د شوروي اتحاد پر کمونست ګوند د رويزيونيست ټاپه لګوله شعله يانوهم ورته دريځ درلود او د ا، خ ، د، ګ دواړه اړخونه خلق او پرچم يې په پارلماني مبارزو کې د ګډون له امله رويزيونيستان بلل. شعله يانو د دې اصل پربنسټ چې سياست د ټوپک له شپيلی راوزي ټينګار درلود او واک ته د رسيدو يوازينۍ لار يې وسله واله مبارزه او د کليو له لوري د ښارونو محاصره شميرله.هغوی د افغانستان په څېر وروسته پاتې هيواد کې د کارګري انقلاب پرځای د بزګرانو په انقلاب

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټینګار کاوه. د دې سازمان غوخ اکثریت غړي غیرپښتانه او زیاتره هزاره ګان او شیعیه مذهبي وو. د دې سازمان د فعالیتونو مرکزونه لکه د نورو سیاسي خوځښتونو په شان د کابل پوهنتون او نورې پوهنیزې مؤسسې وې او د دموکراسۍ په لسیزه کې یې په لاریونو او مظاهرو کې پرله پسې ګډون درلود. شعله یانو د خورا توندو او چپو شعارونو په ورکولو سره په لومړیو کې په روڼ اندو کې زیات نفوذ وکړ او د کابل پوهنتون د محصلینو په اتحادیه کې یې د نورو سیاسي ډلو په پرتله زیات استازي لرل چې وروسته دا مقام اسلامي غورځنګ ترلاسه کړ. خو د شعله یانو د چټکې ودې بهیر لنډ وو. ځینو یې د مائو له اندونو څخه لاس واخیست او د البانیا مشر انورخواجه یې تائیداوه. ځینو یې د افغانستان شرایط د چین د شرایطو په څیر نه د بزګري انقلاب لپاره مساعد ګڼل او نه د روسیې په څیر د سوسیالستي انقلاب لپاره او د ارنستوچګوارا په پارتیزاني مبارزه یې ټینګار درلود. دې متضادو نظریاتو دا سازمان د یو لړ انشعابونو سره مخامخ کړ. د داکټر فیض احمد په مشرۍ د افغانستان د ژغورنې سازمان او د عبدالمجید کلکاني په مشرۍ د سازمان آزادی بخش مردم افغانستان(ساما) ډلې یې مشهورې انشعابي ډلې دي. د جمهوریت په راتلو سره یو شمیر شعله یانو د مبارزې څخه لاس واخیست. هغه شعله یان چې خپلو ایدیالونو ته وفادار پاتې شول د پاکستان د پیپلزپارتۍ سره اړیکې ټینګې کړې او د هغې څخه د مرستې د تر لاسه کولو پرمټ د جمهوري نظام خلاف وسلواله مبارزه پیل کړه. ګلبدین حکمتیار چې د پاکستان له لوري د محمدداود مخالفانو ته د مرستې ترلاسه کوونکو څخه یو دی پدې هکله لیکي:« د شعله جاوید هیئت د جمعیت الله جلال تر مشرۍ لاندې پاکستان ته ولاړ، د بوټو حکومت، جنرال محمدموسی چې په ختِه هزاره وو، لدوی سره د تفاهم او تماس لپاره توظیف کړ، د ده په لاس دې هیئت ته د مالي مرستو تر څنګ څو میله وسله او څه منفجره مواد ورکړل سول او د مؤثر کار په صورت کې د کافي مالي او نظامي مرستو وعده ورکړې شوې وه.» ۳۵/ ۹۹ شعله یانو د ا، خ ، د، ګ د واکمنۍ خلاف د جهاد په نامه وسله والې مبارزې ته مخه کړه او د مذهبي او سیمه ئیزو تړاونو له امله په اسلامي تنظیمونو او خاصتآ شیعیه ډلو کې ورننوتل. لدې امله د هغوی ځینې مشران لکه اکرم یاري، مجیدکلکاني ، داکټر فیض احمد او عبدالله رستاخیز د ا، خ، ډ ،ګ په واکمنۍ کې بندیان او یا ووژل شول. د دې سازمان تشکیلات پټ ساتل شوي دي. ددې ډلې پاتې شوني د انګلوساکسوني اشغال زیږنده واکمنۍ په ملاتړ کې ودرېدل .

۳ - اسلامي غورځنګ

د مشروطه پاچاهۍ د اعلان سره سم د سوسیالستي ایدیالوژۍ څخه اغېزمنو کسانو ګټه پورته کړله او سیاسي خوځښتونه یې جوړ کړل . همداغه دي چې مذهبي او محافظه کارو وګړو د منظمو سازماني تشکیلاتو په جوړولو سره د کین لاسو په وړاندې ودریدل . که څه هم په ۱۹۴۲کې په هرات کې د سیداسمعیل بلخي په مشرۍ د هرات د اسلامي ټولنې(مجتمع اسلامی هرات) په نامه د یوه خوځښت بنسټ کیښودل شو او وروسته په ۱۹۴۴ یا ۱۹۴۵ کې نوموړي په کابل کې د کابل د اسلامي ټولنې د مرکزي کمیټې په نامه جوړښت ډېره کیښودله چې وروسته یې د حزب ارشاد نوم پرې کیښود. ویل کیږي چې د دې ګوند مشرتابه په ۱۹۵۰ کې غوښتل صدراعظم شاه محمودخان د کابل سخي کارتې ته د نوروز مراسمو ته د تګ په مهال په لار کې د بمب په ایښودلو سره ووژني چې دا دسیسه کشف ، بلخي او د هغه یو شمیر ملګري ونیول شول. همدارنګه د شاه محمود د صدارت پرمهال د اسلامي غورځنګ د جوړیدوهڅې وشوې خو هغه په کوم محسوس ځواک وانه وښت. ښایي لامل یې دا وو چې هغه مهال کین اړخه سیاسي بهیر چې د پانګوالۍ ضد کړنلاره ولري شتون نه درلود. لدې امله پانګوالې نړۍ په افغانستان کې د اسلامي خوځښتونو د جوړېدو اړتیا نه لیدله چې د سوسیالستی ایدیولوژۍ خلاف هغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

استعمال کړي. خو کله د دموکراسۍ په لسیزه کې په افغانستان کې کیڼ لاسي سازمانونه را څرګند شول لویدیځوال یې وهڅول چې د اسلامي غورځنګ په جوړولو او پیاوړتیا لاس پورې کړ. د پانګوالې نړۍ د ستراتیژیستانو له انده په اسلامي نړۍ کې د سوسیالستي او مترقي افکارو مخه د دموکراسۍ تر نامه لاندې نشي نیولی لدې امله هلته باید د دین او مذهب څخه د سوسیالستي او مترقي افکارو پر ضد ګټه پورته کړي . همدا لامل وو چې په افغانستان کې پیرانو او یو شمېر روحانیونو انګرېز پلوه امیران چې د ظلم او استبداد، فساد او فحشاء سمبولونه وو هغوی ته د ضیاء الملته والدین، سراج الملته والدین ، خادم دین رسول الله او دې ته ورته لقبونه ورکړي دي. په ډېرو مواردو کې د ملا ، روحاني ،شیخ او پیر دې منفي رول ته په کتو سره وو چې د نولسمې پیړۍ را هیسې انګریزي ښکیلاکګرو خپل جاسوسان د پیرانو ، حضرتانو او ملایانو په جامه کې افغانستان ته راولیږل او په وروستیو کې یې د اسلامي غورځنګونو د مشرانو او فعالانو په نامه نور وپیرل ترڅو د دین او مذهب څخه په ګټې اخیستنې سره خپلې ستراتیژۍ پلې کړي. دې انګریزي استازو په رڼا ورځ د جوماتونو د منبرونو څخه د شریعت د احکامو د پلې کولو او د اسلامي اخوت وعظونه کول خو د شپې په تیارو کې د غازي امان الله په شان مشرانو او په هیواد مینو روڼ اندو په وړاندې توطئې جوړولې. البته د دې څخه سترګې نشي پټیدی چې د تاریخ په اوږدو کې د اسلام فاکټور او روحانیونو د کورني استبداد او ښکیلاک په وړاندې تاکونکی رول هم لوبولی دی. لدې امله دا منطقي نه ده چې د ظلم او استبداد او بهرني ښکیلاک خلاف د خپل ولس پاڅونونه ، سرشندنې او سپیڅلی جهاد په پردیو پورې تړلیو سازمانونو او ارتجاعي روحانیت د کړنو او موخو سره یو وګڼل شي.

پورتنیو څرګندونوته په کتو سره ویلی شو چې د دموکراسۍ په لسیزه کې د اسلامي غورځنګ را څرګندیدل د یوه سیاسي خوځښت په توګه د دې واقعیت ښکارندوی دی چې محافظه کارو ډلو غوښتل د نوي پیل شوي سیاسي بهیر په وړاندې او د هغې څخه په استفادې سره د مدرنیته او د پرمختلونکو کړیو په وړاندې د خپلو منظمو تشکیلاتو په لرلو سره ودریږي. دا لومړی ځل وو چې د دموکراسۍ په لسیزه کې د افغانستان په دودیزه اسلامي ټولنه کې منظم اسلامي غورځنګ منځته راځي چې ځانګړي سازماني تشکیلات او کړنلاره لري چې د مسلمانو ځوانانو په نامه خپل شتون اعلانوي. ډېری « د دې اسلامي خوځښت اصلي څېرې چې په ریاست کې یې استاد نیازی (غلام محمد) وو لاندې کسان ګڼي. انجینرحبیب الرحمن، مولوي عبدالرحمن، انجینرسیف الدین، نصرت یار، استادغلام رباني عطیش، انجینر حکمتیار، استادګل محمد،استادغلام حبیب، عبدالقادر توانا، سیدعبدالرحمن ، ډاکټرمحمد عمر، خواجه منصور.» خو ګلبدین حکمتیار په خپل اسلامي نهضت نومي کتاب کې د دې غورځنګ مؤسسین لاندې اته تنه ګڼي چې لومړۍ غونده یې د کابل پوهنتون د ښوونې او روزنې په پوهنځي کې کړې ده :« عبدالرحیم نیازي، مولوي حبیب الرحمن، سیف الدین نصرت یار، عبدالقادر توانا، غلام رباني عطیش، سیدعبدالرحمن، استادګل محمد، حکمتیار. » د حکمتیارپه خبره «په دې غونده کې مو له اوږدو خبرو اترو نه وروسته فیصله وکړه چې منظم کار روانوو،ځوانان اسلام ته رابلو، ولس راویښوو، د کمونستانو مقابله کوو...، فیصله وشوه چې دا کار د یوې داسې شب نامې په ذریعه پیلوو... ، هماغه شپه دا شب نامه تیاره او تصویب شوه د شب نامې په پای کې ولیکلي شو: جوانان مسلمان ، شب نامه د یوه وړور په مرسته چې د ملل متحد په کوم دفترکې یې ماموریت درلود، ټیپ او تکثیر شوه.» ۳۵/ ۱۳۴د حکمتیار لدې خبرې څخه چې شپې پانه د م، م په کوم دفتر کې ټیپ او تکثیرشوه ښیي چې د دې غورځنګ سره پردیو اړینه لیوالتیا لرله. د ځوانو مسلمانو د سازمان له موخو معلومیږي چې هغوی د هېواد د اقتصادي ودې په اړه کومه نقشه نلرله لدې امله هغه سیاسي سازمان نه بلکې یوه سیاسي مذهبي ډله وه . ډېری د دې غورځنګ د جوړیدو وخت د ۱۹۶۹ کال د اپریل ۲۴ګڼي. د افغانستان د مسلمانو ځوانانو د فعالیت اصلي مرکزونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

لکه د کین اړخو ډلو په شان د کابل پوهنتون او نورې پوهنیزې خاصتآ مذهبي مؤسسي وې. هغوی د دموکراسی په لسیزه کې د لاریونونو ،مظاهرو او اعلامیو له لارې ولس ته خپلې موخې او کړنلارې بیانولې او خپلې لیکې یې پیاوړې کولې. دې غورځنګ په لوړو تعلیمي مؤسسو کې د شعله یانو په شان د نورو په پرتله څواکمن دریځ تر لاسه کړ. اکثرآ د اسلامي غورځنګ لاریونونه او مېتېنګونه د نورو سیاسي ډلو سره په اخ او ډب اوښتل . د اسلامي غورځنګ د غړو له خوا د کین لاسو په وړاندې د زورزیاتی څخه کاراخیستل خورا زیات وو. ښایی لامل یې دا وي چې کین اړخي یې کمونستان ګڼل او د هغوی وژل یې اسلامي مسولیت او وجیبه ګڼله. د مسلمانو ځوانانو او پلویانو له لوري په کابل پوهنتون کې د شعله یې سیدال سخندان ،په لغمان کې د پرچمي عبدالرحمن، په پکتیا کې د خلقي پاچازیدین او خلقي داکترنیازمحمد وژنې یې څرګندې بیلګې دي. د ګهیځ جریده چې د۱۹۶۸ کال په اکتوبر کې د منهاج الدين ګهیځ په مشرۍ خپرونې پیل کړې د دې غورځنګ نشراتی ارګان شمیرل کیږي خو پدې اړه کوم دقیق لاسوند نشته. منهاج الدين ګهیځ د۱۹۷۲ کال په ژمي کې د نامعلومه کسانو له لوري و وژل شو. اسلامپالو د هغه ترور د شورویانو کار باله. د افغانستان اسلامي غورځنګ چې په ټولنه کې د اخوانیانو په نامه یادیږي« د مولاناابوالعلي مودودي، حسن البنا او سیدقطب د فکرونو له مخې د دغسې اسلامي دولت په پینو درول و چې ټولنه اسلامي کړي ، یانې هغه اړخونه یې پاک کړي چې د دوی په فکرغیر اسلامي شوي وو. نو د دوی غټه ځانګړتیا د چپي ګوندونو په شان د ثابتو اصلونو یا ایدیولوجۍ له مخې حکومت کول و، بیله دې چې له نورو سره جوړه وکړي.» ۱/ ۸۲

په کال ۱۹۷۲ کې د دې سازمان د مشرتابه په غونډه کې برهان الدين رباني د سازمان د مشر، عبدالرب رسول سیاف د مرستیال او انجینرحبیب الرحمن د منشي په توګه ټاکل کیږي. دا مهال حکمتیار په زندان کې وو. د دې سازمان له لوري د ۱۹۷۵ کې د چنګاښ انقلاب د جشن د نمانځنې په ورځو کې په ځینو سیمو(پنجشیر، لغمان ، ننګرهار،لوګر، بدخشان...) کې د ناکامه اړو دوړو وروسته په غورځنګ کې اختلافونه منځته راغلل او غورځنګ د ګلبدین حکمتیار او برهان الدين رباني تر مشرۍ لاندې په دوو سیالو دښمنو ډلو وویشل شو. د دموکراسی په لسیزه کې حکومتونو د کین اړخو په پرتله د اسلامي غورځنګ په وړاندې سخت دریځ درلود او لامل یې دا وو چې سلطنتي کورنۍ او واکمنې پدې اند وو چې د افغانستان په دودیزه وروسته پاتې اسلامي ټولنه کې اکثرآ د مذهب څخه د مودرنیتې په وړاندې ناوړه ګټه پورته شوې ده. د دې سره سره یو شمېر چارواکو د نوموړي غورځنګ د غښتلتیا لپاره هم د خپلو دولتي واکونو څخه په ګټې اخیستنې سره هلې ځلې کولې. د اسلامي غورځنګ فعالانو د جمهوریت او د افغانستان د خلک دموکراتیک ګوند د واکمنی خلاف مبارزه یا جهاد کاوه. د ځوانو مسلمانانو د اندونو خاوندو ډلو د جمعیت(رباني) اتحاد(سیاف) او شیعیه ډلو د انګلوساکسوني اشغالګرو د پلې ځواکونو په توګه د اسلامي امارت په ړنګولو او د هېواد په اشغال کې ټاکونکې ونډه لرله او د اشغال زیږنده بلواک حکومت د ملاتیر یې جوړاوه. د مجددي او ګیلاني ډلو هم د بلواک دولت سره همکاري وکړه. د حکمتیار د اسلامي ګوند یوه برخه د اشغال لاندې حکومت سره همکاري وکړله او حکمتیار د اشغال خلاف خپل جهاد ورکړ خو د لس کاله جهاد وروسته د اشغال لاندې حکومت سره د یوه تړون له مخې له مخالفت څخه لاس واخېست او په کابل کې استوګنه غوره کړه چې حکومت ورته د ژوند ټولې آسانتیاوې برابرې کړې وې. یوازې مولوي محمد یونس خالص د ناټویي اشغال ملګرتیا ونکړله .

۴- ټولنپال ولسواک ګوند(سوسیال دموکرات ګوند)

(c) ketabton.com: The Digital Library

ددې ګوند مؤسسه کنګره د۱۹۶۶کال د کب اوولسمه په کابل کې د غلام محمدفرهاد په وینا سره دایره شوه او د هیواد خپلواکي ، ځمکنۍ بشپړتیا، ملت پالنه، ملی یووالی ، اسلام ، پرمختګ او ټولنیزعدالت یی د ګوند د کړنلاري عمده ټکي اعلان کړل اوغلام محمدفرهاد یې د مشر په توګه وټاکه. په دې غونډه کې ۶۲ تنو ګډون کړی وو. د مؤسسي کنګرې یوه میاشت وروسته د ۱۹۶۹ د کال د وري په ۱۶ نیټه یې خپل نشراتی ارګان (افغان ملت) خپور کړ. ددې جریدې د امتیاز خاوند غلام محمدفرهاد او مسؤل مدیراحمد علی ملتیار وو. د سازمان مشرد ۱۹۶۹ کال په ټاکنو کې ولسي جرګې ته لاره وموندله خو څه موده وروسته یې د ولسي جرګې څخه پدې نامه استعفي ور کړه چې ګنې ولسي جرګې د ولس په ګټه کارندی کړی. فرهاد د دموکراسی د لسیزې یوازینی سیاستوال دی چې د شاه امان الله سره یې په اروپا کې لیدلي دي. همدارنګه هغه د خلکو له لوري د کابل ښار لومړی منتخب ښاروال وو او په ټولنه کې د پاپا په نامه شهرت درلود. فرهاد په ملي شورا کې د یوي وینا له امله چې ګواکې د ګوند له تګلارې څخه یې سرغړونه کړې ده د خپل ګوند د ځینوغړو له نیوکو او مخالفت سره مخامخ شو.یوه ډله د فدامحمدفدایي په مشرۍ له ګوند څخه جلا او د سوسیال دموکرات ګوند په نامه یې نوی ګوند جوړ کړ او د۱۹۷۱ کال په سپتمبرکې یې د ملت په نامه د یوې جریدې په خپرولو پیل وکړ. فدایی په خپله جریده کې د یوې مقالې د خپرولو له امله زنداني شو. همدا راز یو شمیر نورغړي یې له ګوند څخه ووتل او د سیاسي فعالیت نه هم لاس پرسر شول او د محمدحسن ولسمل په مشرۍ یې آزاده جریده خپروله. افغان سوسیال دموکرات ګوند پخپلو خپرونو کې پدې ټینګار درلود چې شوروي اتحاد، پاکستان او ایران هغه سیمې چې له افغانستان څخه نیولې دي باید بیر ته افغانستان ته ورکړي. نوموړي ګوند د جمهوري نظام په ملاتړ کې ودرید. د ثورد بدلون وروسته دې ګوند د نوي نظام څخه ملاتړ اعلان کړاو ویل کیږي حتی د ګوند د مشرتابه په پته یې د مبارکی پیغام هم استولي وو خو په واکمنۍ کې د ځواکمن امین د ارادې له مخې واکمنۍ کوم مثبت غبرګون ونښود. همدا لامل وو چې کله په کال ۱۹۷۹ کال په اکتوبر کې یو شمیر خلقیانو د امین ضد د پاڅون هوډ درلود او هغه وځپل شو، دا پاڅون د افغان ملتیانو له لوري د کودتا ناکامه هڅه اعلان شوله. د شوروي د اشغال وروسته ددې ګوند مرکز پاکستان ته ولیږدول شو او د شوروي اشغال په وړاندې یې مبارزه پیل کړه. خو د اشغال په وړاندې د یوه غښتلي ځواک په توګه لدې امله وانه وښت چې پاکستاني چارواکو نه غوښتل د اشغال په وړاندې افغان ناسیونالست ، سکولار او کیڼ اړخي خوځښتونه ځواکمن شي.دې ګوند د ناټویي اشغال لاندې حکومت د قانوني حکومت په توګه پیژندلی وو.

۵ ـ د انتظار محفل

دا سازمان د ۱۹۶۸ کال د زمري په پنځلسمه په کابل کې د یوویشت تنو په ګډون د محمدطاهر بدخشي په کور کې جوړ شو.په دې غونډه کې محمدطاهربدخشی د منشي او مولوي بحرالدین باعث د مرستیال په توګه وټاکل شول. د غونډې زیاتره ګډونوال د بدخشي په مشرۍ د افغانستان د خلک دموکراتیک ګوند د خلق له اړخ څخه جلا شوي کدرونه وو. د دې سازمان پیژندل شوي کدرونه ظهورالله ظهوري، قیام، صدیق ، رنجبر، محبوب الله کوشاني، بشیر بغلاني، اسحاق کاوه، غلام سخی غیرت او خلیل رستاقي ګڼل کیدل. هغوی «په پښتنو دا تورونه لګول چې په نورو نژادي ډلو په ځانګړې توګه په ازبکانو او ترکمنانو او ځینو تاجکانو د اختناق له لارې واکمن شوي دي او خپلې واکمنۍ ته دوام ورکوي. » ۱۸۲/۳۲ د دې ډول تفکر له امله هغوی په ټولنه کې د ستمیانو او یا د ملي ستم د ګوند په نامه و پیژندل شول. د انتظار د محفل د فعالیتونو سیمې د شمال ولایتونه وو. د هغوی د فعالیت اصلي تمرکز په کلیو او بزګرو کې کار او په وسلواله مبارزه ټینګار وو. د دموکراسی په لسیزه کې هغوی کوم نشراتي ارګان

(c) ketabton.com: The Digital Library

نه درلود او د لاریونو او مظاهرو د تنظیمولو جوګه نشول. د دې ډلې مشرتابه خپل غړي هڅول چې د لوړو زده کړو پرځای په کلیو کې سیاسی فعالیت وکړي. د انتظار د محفل سیاسي فعالیتونه د شعله یانو په شان وو. دا سازمان د جمهوري نظام په وړاندې ودرید. دې خوځښت په کال ۱۹۷۵ کې د بحرالدین باعث په مشرۍ د افغانستان متحده ملي جبهه جوړه کړه او د بدخشان د درواز په ولسوالۍ کې د حکومت خلاف بغاوت وکړ خو حکومت وځپل. د دې ناکامې هڅې وروسته د هغوی په لیکو کې اختلاف راغی او د هماغه کال د وړې په پنځلسمه په دوو ډلو ،د بدخشي په مشرۍ سازمان انقلابي زحمتکشان افغانستان« سازا» او د باعث په مشرۍ د سازمان فدائیان زحمتکشان افغانستان «سفزا» وویشل شو. د ثور د سیاسي بدلون وروسته د سازا مشر محمدطاهر بدخشي د تالیف او ترجمې د رئیس په توګه مقرر شو.په پام کې وو چې بدخشي د ملي مسئلې د حل په چارو کې د دولت د مشر د سلاکار په توګه وګومارل شي خو څرنګه چې د سفزا ډله د ثور د بدلون وروسته د دولت خلاف په بدخشان کې وسله واله مبارزه پیل کړې وه چې زیات شمیر کدرونه یې نیول شوي وو د بدخشي په شمول د سازا یو شمیر غړي هم ونیول شي. ډېرې پدې اند دي چې د بدخشي زنداني کول د امین په دستور ترسره شول. بدخشي او د هغه زوی بایقرا چې هغه او د هغه مور له بدخشي جلا ژوند هم کاوه او د پولتخنیک د لومړي کال محصل وو د امین د واکمنۍ پر مهال ووژل شول. د شوروي د اشغال وروسته دواړو ډلو(سازا او سفزا) د کارمل تر مشرۍ لاندې حکومت سره همکاري کوله .د کارمل په حکومت کې یې درې وزیران اسحاق کاوه ، محبوب الله کوشاني او بشیر بغلاني لرل . همدا رنګه د دوو جریدو(میهن او آزادۍ) د خپرولو امتیاز یې هم ترلاسه کړ او د جریدو لګښتونه یې حکومت ورکول. د دې ډلو پلویانو د ناټویي اشغال لاندې واکمنۍ څخه بشپړ ملاتړ کاوه.

۶- مترقي دموکرات ټولنه (مترقي دموکرات ګوند)

د دې ګوند بنسټ د۱۹۶۶ کال د اګست په میاشت کې د صدراعظم محمدهاشم میوندوال له لوري کینودل شو. د ګوند کړنلاره د کابل رادیو څخه خپره شوه او د پارلماني دموکراسی له لارې سوسیالیسم ته تګ د نوموړي ګوند تکلاره شمیرل کیده. مساوات د ګوند نشراتي ارګان وو چې د۱۹۶۶ کال د جون د میاشتې څخه یې خپرونې لرلې. د دې ګوند زیاتره غړي د حکومت لوړپوړي وو. کله چې میوندوال د صدارت له مقام څخه استعفی وکړه ډیرو ملګرو یې ګوند پریښود. میوندوال د صدارت وروسته د سلطنت او حکومت په منتقد واوښت. هغه په ۱۹۶۹ کال کې ځان ولسي جرګې ته کاندید کړ خو هغې ته یې لار ونه موندله او لامل یې په ټاکنو کې د حکومت لاسوهنه ګڼله. عبدالروف بینوا د دې ګوند غړی ولسي جرګې ته د وکیل په توګه بریالی شو. « بینوا ویل څرنګه چې د سیاسي ګوندونو قانون رسماً ندی نافذ شوی هغه نه غواړي ځان د مترقي دموکرات ګوند غړی وبولي. » ۳۷ د دموکراسی په لسیزه کې مترقي دموکرات ګوند په کابل کې مظاهرې او لاریونونه تنظیمول او د خلق دموکراتیک ګوند د دواړو ډلو او اسلامي غورځنګ او شعله یانو په شان د نوموړي ګوند مظاهرې د کمیت او کیفیت له مخې د پام وړ وې. په ۱۹۷۲ کې د بینوا په ګډون د دموکرات ګوند یو شمیرغړي د ناڅرګند لامل له امله له ګوند څخه ووتل. د جمهوري نظام په راتلو سره میوندوال د کودتا په تور زنداني او په مرموز ډول ووژل شو . د میوندوال له مرګ وروسته د دې ګوند د فعالیت په اړه څه ندي ویل شوي او داسې بریښي چې د خپل مشر د مرګ وروسته یې سازماني ملګرو د جمهوري حکومت د استبدادي تګلارې له امله څرګند سیاسي فعالیت نه درلود. د ثور د وسلوال پاڅون وروسته د دې سازمان مشرتابه حکومت ته د مبارکۍ پیغام واستاوه او د

(c) ketabton.com: The Digital Library

همکارۍ ژمنه یې کړې وه خو حکومت د هغوی له همکارۍ څخه ګټه پورته نکړله او د سیاسي فعالیت اجازه یې هم ور نکړله.

۷- دعواموټولنه (جمعیت عوام)

دې ټولنې د عبدالکریم فرزان له لوري په ۱۹۶۸ کې په هرات کې د صدای عوام په نامه د یوې جریدې په خپرولو سره خپل شتون اعلان کړ. ددې ډلې موخه د کارګرو او بزګرو له ګټو څخه دفاع وه. دې ګوند ته د یوه سوسیالست سمون پال ګوند په څېرکتلی شو. د کمیت له پلوه دا یوه کوچنۍ ډله وه خو لکه څرنګه چې پخپله فرزان او معصومه عصمتي وردګ د دې ګوند سره سازماني تړاو درلود او په ولسي جرګه کې د خلکو استازي وو او همدارنګه د معصومې ورور ذبیح الله د کابل پوهنتون د محصلانو د اتحادیې رئیس وو دې ګوند شهرت وموند. دا ډله یوازې په هرات کې ددې جوګه شوله چې مظاهرې او لاریونونه تنظیم کړي. دې ګوند کومه ځانګړې تګلاره او پروګرام نه درلود خو د اقتصادي پلوه د سوسیالستي سمونو طرفدار وو او خپلو موخو ته رسیدل یې د خلکو د پاڅونونو له لارې شوني ګڼل. د دموکراسۍ د لسیزې وروسته د دې سازمان د فعالیت څرک نه لګیږي .

۸- د ملي یووالي ګوند(زرنګار)

دا ګوند د استاد خلیل الله خلیلي د پاچا د سلاکار له لوري جوړ شو.د جوړیدو وخت یې د نوي اساسي قانون وروسته چې د ولسي جرګې ټاکنو ته د چمتووالي پړاو اټکل کیږي. سیدقاسم رښتیا د صدراعظم محمدیوسف له قوله لیکي : « د یوې کتنې په ترځ کې سردار عبدالولي ور ته ویلي وو چې د دې ګوند مشري ومني او ډاکتر یوسف د دلایلو په وړاندې کولو سره رد کړې وه » ۳۲/ ۲۵۶ ښیي چې نوموړی ګوند د سلطنتي کورنۍ په اراده جوړ شوی دی .پدې هکله رښتیا د خپل کتاب په ۲۶۱ مخ کې راوړي:« د کورنیو چارو د وزارت په همکارۍ یې د نومونو د ثبتولو کتابونه ټولو ولایتونو ته ولیږل او د والیانو پواسطه یې خلک دې ګوند ته دعوتول چې پدې ډول یې هغه ته دولتي او رسمي صبغه ور کوله.د فراه ولایت والي عبدالعزیزخان دا کتاب دکتور محمدیوسف ته استولی وو.» ویل کیږي چې په یوه وخت کې نوموړی ګوند د عبدالحمید مبارز له لوري رهبري کیده. د ګوند نشراتي ارګان ملي یووالی وو او د مشرتابه غړي یې لوړپوړي دولتي ماموران وو. د دموکراسۍ په لسیزه کې د زرنګار ګوند غړي او پلویان هیڅکله هم د زرنګار په پارک کې چې د ګوندونو د غونډو مرکز وو را څرګند نشول. د ګوندونو په اړه له پورتنیو څرګندونو څخه ښکاري چې د دموکراسۍ په لسیزه کې ګوندونو فعالیت کاوه او د خپلو نشراتي ارګانونو او اعلامیو او په پوهنیزو مؤسسو،کارخانو او واټونو کې د غونډو ، مظاهرو او لاریونو په تنظیمولو سره خپلې کړنلارې ولس ته وړاندې کولې. د زرنګار ګوند پرته نورو د واکمنۍ سیاستونه غندل. پداسې حال کې چې په هیواد کې د سیاسي ګوندونو اوغونډو د جوړولو قوانینو شتون نه درلود.د دموکراسۍ په لسیزه کې د قانون پرته د سیاسي ګوندونو فعالیت د افغانستان دعجایبو د ټاټوبي رښتینی انځور کاږي.دا ځکه د عجایبو ټاټوبی دی چې هلته داسې څه تیرشوي چې په نورو هیوادونو کې یې ساری نشته. د بیلګې په توګه د دموکراسۍ په لسیزه کې د اساسي قانون له مخې د هیواد سیاسي سیستم مشروطه پاچاهي (پارلماني) یا قانوني پاچاهي وو خو پارلمان ته د ګوندونو د سیالۍ پر اساس استازو لار نه موندله. په پارلماني سیستم کې پارلمان ته استازي د ګوندونو د سیالي له لارې ټاکل کیږي خو د افغانستان پارلمان ته استازو په انفرادي توګه لار موندله چې دا په څرګنده د تئورۍ او عمل ترمنځ د تضاد ښکارندوی وو. د دموکراسۍ په لسیزه کې د قانون پرته د ګوندونو فعالیت په واقعیت کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د قانون خلاف عمل وو او دا ګوندونه ناقانونه ګوندونه وو. همدې ناقانونه ګوندونو په واټونو، کارخانو او پوهنيزو بنستونو کې غونډې رابللې او د خپلو سرو ، شنو او سپينو بيرغونو سره په واټونو کې راڅرګنديدل، مشران يې ټولو ته څرګند او ځينو يې ګوندي دفترونه هم لرل،خو حکومت د دې ناقانونه ګوندونو د فعاليت مخه نه نيوله. بېله شکه چې دې ګوندونو د پاچا يا د حکومت د همغږۍ پرته خپلو فعاليتونو ته دوام نشواى ورکولى . معلومېږي چې د هغه مهال د ګوندونو مشران د پاچا يا حکومت سره ځانګړو هوکړو ته رسيدلي وو چې د څه اجازه لري او د څه نه. پدې هکله محمد حسن شرق د عبدالغفارفراهي د ولسي جرګې د غړي له قوله د پرچم د ډلې په اړه ليکي :«ما د ښاغلي منصوري د کورنيو چارو د وزير څخه پوښتنه وکړه، آيا د هادي کريم خبرې واقعيت لري ، وزير وويل موږ د ګوندونو سره پروتوکول درلود چې د حکومت تر تعقيب لاندې کسانو ته به پناه نه ورکوي او د دا ډول کسانو په نيولو کې به که د ګوند غړي يې هم وي همکاري کوي. لدې کبله ښاغلي کارمل شخصاً ماته ټلفون وکړاو د کريم هادي د نيولو امر مې ورکړ. » ۳۸/ ۱۰۵ – ۱۰۶ عبدالهادي کريم د شورا ديارلسمې دورې ته ځان کانديد کړی وو او د ټاکنيز کمپاين پر مهال حکومت غوښتل هغه ونيسي. هغه چې د حکومت لدې هوډ خبر شوی خپل مشر کارمل ته ورغلی دی .پوليسو هادی کريم او دستګير پنجشيری له همغه ځايه نيولي وو. هادی کريم وروسته ويل چې کارمل د بلې کوټې څخه د ټلفون پواسطه مقامات خبر کړل ،پوليس راغلل او دوی يې بنديان کړل. دا بيا ښيي چې د دموکراسۍ په لسيزه کې ګوندونو د واکمنۍ د اجازې له مخې سياسي فعاليتونه کول او له حکومت سره يې ځانګړې پروتوکولونه لاسليک کړي وو.

د انديښنې وړتوپير

د دموکراسۍ د لسيزې د سياسي ګوندونو د فعاليتونو څرنګوالي، د يو بل سره اړيکو او د تبليغانو بڼې د يوې لسيزې مخکې سازمانو څخه د انديښنې وړتوپير درلود. منطقاً چې د دموکراسۍ د لسيزې سياسي ګوندونو د تېرې دورې په پرتله بايد د لوړسياسي شعور څخه برخمن وای او تبليغات يې د ملي - دموکراتيکو او مترقي ځواکونو د يووالي لوری درلودلای او فعاليت يې د يوبل سره د سياليو سربېره د همکارۍ پر محور څرخيدلای. خو هرڅه سرچپه را وختل . د شاه محمودخان د صدارت مهال سازمانونه د لوړ سياسي شعور لرونکي وو. د هغه مهال سياسي ګوندونو د يو بل په پټه منفي تبليغات نه کول او د دوی تر منځ خواخوږۍ او همغږۍ شتون درلود. د بيلګې په توګه هغه مهال وېښ ځلميانو د چاپ ماشين درلود چې د نورو سياسي ډلو جريدې او اخبارونه يې هم ور چاپول. د دوی دا ډول دريځ د لوړ کلتور د لرلو سربېره دا هم ښودل چې هغوی د خپلو خلکو د ذهنونو د روښانولو او وېښتيايي کار د پر مخ وړلو په وړاندې د ګډ مسؤليت احساس درلود.د دموکراسۍ د لسيزې غوڅ اکثريت سياسي ګوندونو د يو بل خلاف دښمنانه تبليغات پرمخ وړل، يو بل ته يې سپکې سپورې ويلې، د سيالو ډلو د فعالانو له وهلو ټکولو او وژلو څخه يې هم ډډه نده کړې او د مقابل لوري شتون ور ته د زغم وړ نه وو. د دموکراسۍ د لسيزې سياسي ډلو او حتی هغو سازمانونو چې ګډې موخې او ګډ سياسي او ايديالوژيکي ليدلوری هم درلود ، نه دا چې د مبارزې ګډ ټکي پيدا نکړل بلکې په لاريونونو او خپرونو کې د يو بل خلاف تبليغات کول ، يوبل يې د پرديو جاسوسان بلل او خبره وهلو ټکولو ،اخ اوډب او وژنو ته هم رسيدله. د ساري په توګه د ا، خ، د،ګ دواړو سيالو ډلو(خلق او پرچم) چې ګډې فکري ، ايديالوژيکي اوسياسي موخې او واحده فکري سرچينه لرله د دوو دښمنو سازمانو په شان د يو بل په پټه تبليغات کول

(c) ketabton.com: The Digital Library

تردې چې د پرچم فرکسیون د نورمحمدتره کي لپاره بیوگرافي جوړه کړه ، د رنگارنگ تورونو سربېره يې هغه د سي ای اي جاسوس معرفي کړی وو. دا بیوگرافي یا شپې پانه نه یوازې د تره کي د شخصیت ترور بلکې د ټولو خلقیانوسپکاوي ته ځانګړې شوې وه. .یا دا چې د ۱۹۷۲ کال د لړم میاشتې په یوه مظاهره کې د ځوانو مسلمانانو له لوري په یوه پلاکات کې چې د مساوات د ډلې مشر، میوندوال يې سپک کړی وي داسې لیکل شوي وو :« جاسوس پریروز، صدراعظم دیروز، مبارز امروز، شرمنده فردا، میوندوال بی خدا ! » او کینې لاسو په یوه لوی پلاکات کې دا بیت لیکلی وو:

ترسم نرسي به کعبه ای اخواني این راه تومیروی به انگلستان است

البته د دموکراسۍ په لسیزه کې یو ځل د ځوانو مسلمانانو، نوی دموکراتیک گوند، د انتظار محفل او د زرنگار گوند پرته نورو سیاسي گوندونو او سیاسي فعالانو کله چې د صدراعظم محمدموسی شفیق حکومت غوښتل د ایران سره د هلمند د اوبو د تړون په هکله خبرې پیل کړې او وروسته یې ورسره تړون لاسلیک هم کړ گډه ژبه وموندله او په باغ بالا کې د روزگار د جریدې د مسئول مدیرمحمد یوسف فرند په کور کې د افغان ملت ، پرچم ، خلق، مساوات او صدای عوام استازي سره جرگه شول چې د نوموړي تړون په وړاندې گډه تگلاره غوره کړي. هماغه وو چې د تړون خلاف يې گډه مظاهره تنظیم کړله. د دموکراسی په لسیزه کې د پورتنیو ډلو له لوري د یوې ملي مسئلې په اړه د گډ دریځ نیول لومړۍ او وروستۍ پېښه وه. هغه مهال د وخت غوښتنه وه چې سیاسي ډلو د دموکراتیکي جبهې په جوړولو سره ځواني دموکراسۍ ته وده ور کړې وای او د یوه قوي سیاسي اپوزیسیون په شکل په حکومتونو فشار راوړی وای چې د دموکراسۍ د ودې او د هیواد د اقتصادي- ټولنیز پرمختگ لپاره اړین گامونه اوچت کړي وای او پدې ډول يې د هیواد د بې ثباتۍ او د دموکراسۍ د ناکامۍ مخه نیولې وای. د دموکراسۍ د لسیزې د سیاسي ډلو دا ډول چلند دا گومان په واقعیت اړوي چې هغوی د خپلو بهرنیو ملاتړو او فکري سرچینو د ارادې له مخې عمل کاوه . البته دا به بې انصافي وي چې له یوه سره ټول دا سیاسي خوځښتونه او یا يې ټول مشران او په تېره کدرونه او غړي د پردیو د نقشو پلي کوونکي وبلل شي.

د عقرب د دریمې پېښه

کله چې د دموکراسۍ د لسیزې ځخه خبره کیږي نشي کیدای چې د ۱۳۴۴ کال د لړم (عقرب) د دریمې خونړۍ پېښې یادونه و نشي. که څه هم د دې پېښې ځخه د نیمې پیړۍ زیات وخت تیر شوی دی خو لا تر اوسه د هغې د پېښیدو د ځرنگوالي په هکله د نظر یووالی نشته او حتي د دې پېښې د قربانیانو کره شمېر ځرگند نه دی. د هر ځه د مخه به ددې پېښې په هکله دې پوښتنې ته د ځواب د لټولو هڅه وشي چې ولې دا خونړۍ واقعه پېښه شوه ؟ ویل کیږي چې د کابل پوهنتون د حقوقو د پوهنځي رئیس حمیدالله آدینه د دربار د وزیرعلي محمدخان زوی د ولسي جرگې د مشر محمدعمر وردگ د موافقې پراساس د دې پوهنځي د ځلورم ټولگي د دیپلوماسۍ د ځانگې محصلین چمتو کړي وو چې د لړم په دوهمه د ولسي جرگې په غونډه کې گډون وکړي چې آجندا يې محمدیوسف او د هغه کابینې ته د باور د رایې ورکول وو. حمیدالله د صدراعظم له ملگرو ځخه شمیرل کیده او د ۱۹۶۴ کال د اساسي قانون د مسودې د اووه کسیزه کمیټې غړی هم وو. په غونډه کې د دې محصلینو د گډون خبره چې نورو محصلینو او د سیاست مینه والو ته رسیږي هغوی هم د لړم په دوهمه د ولسي جرگې تالار ته ننوزي. هغه مهال د حقوقو پوهنځی د اریستوکراتو، اشرافو او شتمنو پوهنځی گڼل کیده لکه ځرنگه چې د ادبیاتو او ساینس

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوهنځي بيا د اطرافي بيوزلو کليوالو پوهنځي شميرل کيدل. د سياست مينه والو ته دا په زړه پورې وه چې د ولسي جرګې غونډې او هغه هم کابينې ته د رايې ورکولو بهير وويني. د نوي اساسي قانون د اووه پنځوسمې مادې له مخې د ولسي جرګې غونډې علني وې چې د قانون له مخې په غونډو کې ګډون قانوني ممانعت نه درلود.لدې امله زيات شمير کسان د لږم په دوهمه د ولسي جرګې تالار ته ننوتي وو ، د وکيلانو او د کابينې لپاره ځانګړې شوې څوکې نا بلل شوو ننداره چيانو نيولې وې. کله چې صدراعظم او کابينه يې د ولسي جرګې تالار ته ننوزي د کيناستو ځای نشته او پريکړه کيږي چې غونډه وځنډيږي. دا مهال د شورا ځينې غړي او په هغو کې کارمل په غونډه کې د ميلمنو ګډون د هغوی قانوني حق ګڼي. د فرهنګ په وينا«د محصلينو له لوري د ملي شورا د تالار نيول د ببرک کارمل د پرچم د اړخ د مشر چې د استازو د مجلس غړيتوب يې درلود وستايل شو او هغه يې د ولسواکۍ په نظام کې د ځوانانو مسلم حق وګڼه. کارمل ځوانان وهڅول چې د ارتجاع په وړاندې ودريږي او د خپل دريغ نه په شا نه شي. » ۳۰ /۷۴۱ د ستونزې حل پدې کې وليدل شو چې د لږم په دريمه به د تالار بهر لودسپيکر شتون ولري او د رايو ورکولې بهير به مستقيماً خپورشي. د دې پريکړې وروسته نابلل شوي ميلمانه او محصلين له تالار څخه ووتل پدې تمه چې سبا به د تالار بهر د لودسپيکر له لارې کابينې ته د اعتماد د رايې ورکولو بهير واوري. کله چې د لږم په دريمه سلګونه محصلين ، زده کوونکي او نور د ولسي جرګې مقر ته راغلل امنيتي ځواکونو تالار ته د ننوتو اجازه ورنکړه او د لودسپيکر څرک هم نه لګيده. دا مهال د کاکا حکيم پنجشيري په نامه يو څوک د ولسي جرګې د احاطې ديوال ته خيژي او د صدارت د مرستيال او ماليې وزير سيدقاسم رښتيا د فساد په هکله وينا کوي چې ګواکې هغه بيا په نوې کابينه کې نيول شوی دی. پوليسو د نوموړي د وينا مخه ونيوله او ويل کيدل چې توقيف کړی يې وو. لدې وروسته راټول شوي ځوانان د(زنده باد او مرده باد) د شعارونو په ورکولو سره د ښار د مرکز په لور خوځيږي او په لار کې د پوليسو سره لاس او ګريوان کيږي. څو تنه مظاهره چيان او پوليس ټپي کيږي او پوليس يو شمير مظاهره کوونکي نيسي.پدې هکله کابل ټايمز انګريزي ژبې حکومتي رسنۍ د لږم د څلورمې نيټې په ۱۷۶ ګڼه کې راوړي:« د دوشنبې په ورځ مظاهره کوونکو غوښتل تالار ته ننوزي او د پوليسو په لوري يې ډبرې ويشتلې.د ولسي جرګې تالار ته د نه ننوتو وروسته مظاهره چيان د دارالامان په لور ولاړل موټر او ودانۍ يې په ډبرو ويشتلې.پدې جمله کې د سوداګرۍ وزارت او حبيبيه ليسه زيانمنې شولې. ځانښت مظاهره چيان د ښار مختلفو سيمو ته لاړل ، امنيتي ځواکونو هغه وخت مداخله وکړه چې هغوی پوليس په ډبرو ويشتل. دولتي سرچينو د قربانيانو په اړه څه ونه ويل.» په پورتني خبر کې د خبريال يا رسنۍ بې خبرې لدې ښکاري چې دارالامان د ښار د مرکز په لور کې نه دی . هېره دې نه وي چې ځينې څيرونکي او ليکوالان د دې پيښې په هکله په خپلو ليکنو کې دا هم وايي چې مظاهره چيان د دريمې کارتې د پوليسو حوزې ته ننوتلي وو له هغه ځايه يې وسلې ترلاسه کړې او په امنيتي ځواکونو يې ډزې کړې چې امنيتي ځواکونه اړ شول متقابلې ډزې وکړي او مرګ او ژوبله منځته راشي. پداسې حال کې چې په کابل ټايمز کې د مظاهره چيانو له لوري د وسلې د ترلاسه کولو په اړه څه نه دي ويل شوي. پوهنتون ته د مظاهره چيانو د ټپي کيدو او بندي کيدو د خبر رسيدل د دې لامل شو چې د پوهنتون په دهليزونو کې حکومتي ضد شعارونه پورته شي او د پوهنتون زيات شمير محصلين د ابن سينا، دارالمعلمين ، غازي ليسې ، ثانوي تخنيک ، حبيبيې ليسې په لور وخوځيدل او د نوموړو مؤسسو يو شمير زده کوونکي هم ورسره يوځای او د شورا په لور روان شول خو پوليسو شورا ته د هغوی د ننوتلو مخه ونيوله. دوی بيرته د پوهنتون په لور وخوځيدل او د سيدجمال الدين افغان د مزار ترڅنګ يې ميټينګ جوړ کړ چې د انجينرمحمد عثمان مشهور په لندي احساساتي وينا محصلين وهڅول چې د خپل اعتراض غږ

(c) ketabton.com: The Digital Library

پورته کړي. انجينر عثمان هغه مهال د کوم سازمان غړيتوب نه درلود او وروسته د مترقي ځوانانو د سازمان (حزب دموکرات نوين) غړيتوب ترلاسه کړ. پدې ميتينګ کې پريکړه وشوه چې مظاهره به په پوهنتون کې پرمخ وړي. مظاهره چيان د اديتوريم مخې ته راغونډ او دولتي ضد ويناوې يې واورولې چې په ويناوو کې فريد شايان د ډاکټر محمودي د همفکرانو څخه يو شعر وويلو چې پرمحصلينو يې اغيز پريښود. محمد اعظم سيستاني د خپل مقدمه يې بر کودتای هفت ثور و فجايع هشت ثور نومي کتاب په ۵۹ مخ کې د شعر لومړی بيت راوړي:

ز کلک آهنين بر کاخ استبداد آتش زن به نوک خامه بر بنياد هر بيداد آتش زن

پوهنتونيکه درسش فکر نو ايجاد نتواند به مضمون و کتاب و کله استاد آتش زن

شعر پدې بيت پای ته رسيږي :

در اين عصريکه دنيا شد دگرگون ز نوربرق تو هم دشتی چراغ تيليی اجداد آتش زن

په پوهنتون کې د ميتيګ برخه والو پريکړه وکړه چې د ښار په مرکز کې خپله مظاهره پرمخ بوزي خو پوليسو په بريکوټ (دهمزنګ) کې د ښار زړه ته د محصلينو د تلو مخنيوی وکړ او هغوی د سخي د ګردنې له لارې ځانونه پل باغ عمومي ته ورسول او په مختلفو ځايونو کې حکومتي ضد ويناوې واورول شوې. په مظاهره کې د محمدطاهربدخشي او سلطانعلي کشتمند(د افغانستان د خلک دموکراتيکې ټولنې)، هادي محمودي (سازمان جوانان مترقي)، شاهپوررروئين يار، نوروزکبير او نورو غيرسازماني کسانو ويناوې کړې دي. د ماپښين وروسته د مظاهره چيانو يوه ډله د دريمې کارتې د پوليسو آمريت ته ورځي ترڅو نيول شوي کسان آزاد کړي. دلته دې چې امنيتي ځواکونه په هغوی ډزې کوي چې مرګ او ژوبله يې له ځانه سره لرله. د دې ډزو وروسته مظاهره چيان خواره واره شول او پدې توګه مظاهره هم ختميږي. وژل شوي کسان دری تنه او ټپيان لسګونه تنه يادېږي. ټپيان د علي آباد او ابن سينا(ګندنا) روغتونو ته د درملنې لپاره وړل کيږي. کله چې په ښار کې مظاهرې رواني وې ولسي جرګې حکومت ته د اعتماد رايه ورکوله. په مظاهره کوونکو باندې د ډزو پيره اکثرآ په سردارعبدالولي د مرکزي قول اردو په درستيزوال اچول کيږي حتی ويل کيدل هغه زرهپوښ چې په مظاهره چيانو يې ډزې وکړې سردار پکې ناست وو. ځينې بيا صدراعظم محمديوسف ته ګوته نيسي. په مظاهره کوونکو باندې د صدراعظم لخوا د ډزو د امر ور کولو ادعا ځکه ناسمه ده چې هغه او کابينې ته يې د مظاهرو پر مهال په ولسي جرګه کې د اعتماد رايه ورکول کېدله . پوليسو د مظاهرې پر مهال او وروسته د پوهنتون او ليسو يو شمير استادان او زده کوونکي او د مظاهرې نور فعال برخه وال ونيول چې په هغو کې د ا ، خ ، د ،ګ مشرتابه دوه غړي بدخشي او کشتمند هم شامل وو. د مظاهره چيانو د تيت پرک کېدو وروسته د کابل پوهنتون محصلينو د پوهنتون د ادارې د مانۍ مخې ته غونډه وکړه او لاندې پريکړه ليک يې د پوهنتون رياست ته وسپاره :

الف- د لړم د دريمې نيټې د پيښې څيړنه او د هغې د عاملينو مجازات .

ب- د نيول شوو کسانو آزادول .

ج- د سياسي بحثونو په موخه د محصلينو د اتحاديې جوړول .

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دې پیښې څلور ورځې وروسته محمدیوسف د ناروغۍ په نامه استعفي ته اړکړل شو او پاچا محمدهاشم میوندوال د صدراعظم په توګه ولسي جرګې ته ور وپیژاند. د محمدیوسف استعفی معنی ورکوله چې په مظاهره کوونکو د ډزو مسؤلیت ده ته متوجه شي او پدې توګه د پوهنیزو مؤسسو د محصلینو او زده کوونکو د نارضایتي کچه راټیټه شي. میوندوال د شورا نه د اعتماد رایه ترلاسه کړه او بیله ځنډه د محصلینو سره د غمشریکۍ د ښودلو په موخه توره دریشي اغوندي پوهنتون ته ځي او هغوی ته وعده ورکوي چې په مظاهره چیانو باندې د ډزو مسؤلین به وموندل شي، د مظاهرې بندیان به خوشي او د سیاسي بحثونو په موخه به د محصلینواتحادیه جوړه شي. دا هغه غوښتني وې چې محصلینو له حکومت څخه لرلې. « میوندوال بیله کوم قانوني دلیله د عقرب د دریمې نیټې د پیښې د څیړنې دنده ولسي جرګې ته وسپارله او جرګې هم بیله کوم فکر د موضوع د څیړنې لپاره یو پلاوی وټاکه ، خو دا پلاوی چې په یوه هیجاني چاپیریال کې ټاکل شوی وو، اصلاً هیڅ غونډه ونکړه او هیڅ کومې پایلې ته ونه رسید.» ۳۰/ ۵۰۷ ډېرې پدې اند وو چې په مظاهره چیانو سردار عبدالولي د ډزو امر ور کړی وو او دا ناشوني وه چې کوم مقام هغه دوسیه چې په هغې کې ځواکمن سردار ښکیل دی وڅیړي. د محمدحسن شرق د لیکنې پر بنسټ حکومت پدې اړه پلټنې وکړې او د پلټنو پر مهال دا ډول پوښتنې طرحه شوې وې . د حمیدالله نه پوښتنه شوې وه چې ولې یې محصلینو ته اجازه ورکړه چې د ولسی جرګې تالار ته ننوزي . هغه په ځواب کې ویلي وو چې د صدراعظم د امر له مخې . د ساتونکو او پیره دارانو نه پوښتنې شوې وې چې ولې مو د تالار دروازې خلاصي کړې وې . د هغوی ځواب دا وو چې له صدارت څخه امر شوی وو. د پلټنې د هیآت نتیجه ګیري دا وه چې که محصلین په بسونو کې ولسي جرګې ته وړل شوي وای د لړم د دریمې نیټې د پیښې مخنیوی کیده. د۱۳۴۴ کال د لړم د دریمې خونړۍ پیښې وروسته هر کال د وخت سازمانونو دا ورځ د ځوانانو د ورځې په نامه نمانځله او په لومړیو کلونو کې د لړم د دریمې نیټې د پیښې د څیړنې او د ډزو د عاملینو د محاکمې سربیره یو لړ سیاسي او صنفي غوښتنې مطرح کولې. خو ورو ورو په مظاهره باندې د ډزو د امر ور کوونکي ارکان د موندلو او د هغه د محاکمې یادونه نه کېدله ، د یوه دود او سمبولیک حرکت په شان دا ورځ نمانځل کیده او په هغو کې به احساساتي او جذباتي ویناوې کیدلې او ګوندونو به خپلې تګلارې پکې بیانولې. دې نمانځنو د جمهوریت تر ټینګښت پورې ادامه لرله او جمهوري دولت چې په غونډو او لاریونونو بندیز ولګاوه او پوځې حالت یې اعلان کړ ددې ورځې نمانځلې ته یې اجازه ورنکړله.کله چې د افغانستان د خلق دموکراتیک ګوند واک ترلاسه کړ د بریکوټ- دارالامان سړک یې دعقرب د دریمې او دا ورځ یې د ځوانانو په نامه ونوموله خو د کومو نمانځنو پته نه لګیده. د ا، خ، د، ک د واکمنی پر مهال د ځوانانو په نامه د دې ورځې نومول ددې سبب شول خلک ګومان وکړي چې د لړم د دریمې نیټې د مظاهرې سمبالوونکی همدا ګوند وو. همدارنګه د دې ګوند ځینو فعالانو پدې اړه د مبالغې ډکې لیکنې کړې دي تر څو وښیي چې د دوی ګوند د جوړیدو وروسته ډیر ژر وکولای شول په ځوانانو کې نفوذ وکړي. خپل ګوند یو سلطنتي ضد ګوند او فعال سیاسي خوځښت معرفي کړي هرهغه حرکت چې د نوموړي ګوند پرستیژ لوړولی شي د خپل ګوند د نوښت پایله وګڼي او د دې مظاهرې ټول ویاړ خپل ګوند ته ور وبښي. پر بله خوا د دې ګوند یو مشر چې د مظاهرې فعال برخه وال او ویناوال وو د حکومت له لوري د دوی توقیفول تر پوښتنې لاندې نیسي . دلته به د دواړو کتګوریو څرګندونو ته ګوته ونیول شي. دستګیر پنجشېری لیکي: « غورځنګ خود جوشه پیل شو. خو ژر د هغه لارښوونه د افغانستان د خلق دموکراتیکې ټولنې د مرکزي کمیټې دوو غړو او فعالینو اروابناد طاهر بدخشي او سلطانعلي کشتمند په غاړه واخیستله، پدې اړه اروابناد طاهربدخشي او کشتمند او د دموکراتیک خلق د ټولنې نورو فعالینو د پردې شاته ټولې توطئې پدې مظاهره کې افشاه کړې. » ۲

(c) ketabton.com: The Digital Library

/ ۱۸۵، ۱۸۶خو پخپله کشتمند لیکي: « دا چې موږ دوه تنه يې ونیولو څرګند نه شول (موخه په خپله کشتمند او بدخشی دي) ، ځکه موږ نه محصلین وو او نه د مظاهرو فعال ګډون کوونکي. خو ښایي پدې دلیل چې د نوي جوړ شوي د خلق دموکراتیک ګوند د مرکزي کمیټې غړي وو.» ۳۹/ ۱۱۳- ۱۱۷ د ځوانانو مترقيٍ سازمان (حزب دموکراتیک نوین) هم د مظاهرې د سمبالولو ویاړ خپل ګڼي. البته په سیاست کې د دا ډول دریځ نیول معمولي کار بریښي. هغه مهال د ځوانانو مترقي سازمان په هیڅ صورت دا وړتیا نه درلودله چې یوه ستره مظاهره تنظیم کړي ځکه چې دا سازمان د لږم د دریمې نیټې د پیښې یوه میاشت مخکې جوړشوی وو.د افغانستان د خلک دموکراتیکه ټولنه د خپلې لس میاشتنی شتون په ترڅ کې هم دومره نه وه ځواکمنه شوې چې زرګونه تنه کوڅو ته راوباسي. پدې اړه د صباح الدین کشککی لدې ارزوني سره چې « دا مظاهره یوازې د کمونستانو له لوري نه وه سمبال شوې . کمونستان د یوه مهم او منسجم ځواک په توګه نه وو راڅرګند شوي چې دا مظاهره په بشپړ ډول رهبري کړي» همغږي وښودل شي. د کیڼ لاسو سیالان او مخالفان دا خوځښت پدې محکوموي چې هغوی د دې مظاهرې د تنظیموونکو سربیره د محصلینو او زده کوونکو سوله ئیزه مظاهره په زورزیاتی واړوله. د شیر احمد نصری حقشناس په شان ځیني څیرې حتي په مظاهره کې د شوروي د سفارت د کارکوونکو ګډون ته هم ګوته نیسي. که چیرې د دې واقعي پیښېدو ته وکتل شي انګیزه يې د ولسي جرګې په غونډه کې د حقوقو د پوهنځي د څلورم ټولګي د محصلینو ګډون وو خو اصلي لامل يې د ځوانانو او د سیاست د مینه والو لیوالتیا وه چې د ولسي جرګې په غونډه کې برخه واخلي خو د حکومت له لوري د دوی دې لیوالتیا ته نه پاملرنی او خپلو ژمنو ته شا ګرزوني دې ته لار هواره کړه چې محصلین زورزیاتی ته مخه کړي. پر دې اساس ویلی شو چې د حکومت بیغوری او د خلکو د مخکښې برخې لیوالتیا ددې سبب شوه چې قهرېدلي ځوانان په مظاهره لاس پورې کړي او د دې ځوانانو او امنیتي ځواکونو ترمنځ چې ځوانانو د سوله ئیزو لاریونو او امنیتي ځواکونو د مظاهرو د کنترول تجربه نلرله او څېنو چارواکو مظاهرو ته د بغاوت په سترګه کتل خبره دې ته ورسیږي چې په بې وسلې ځوانانو د ماشینګنو او ټوپکو ډزې وشي او لسګونه تنه قرباني ولري. د دې مظاهرې نوښتګر کوم ځانګړی مرکز یا سازمان نه وو. دې خونړۍ پیښې وښودل چې چارواکو د ځوانانو د سوله ئیزو لاریونو د زغملو حوصله نلرله او په بې وسلو وګړو يې برید وکړ چې دا په واقعیت کې په ځوانه دموکراسۍ برید وو او پایله يې دا شوه چې د څلورو ورځو وروسته د ولسي جرګې له لوري تائید شوې واکمني ړنګه شي.

د دموکراسۍ د لسیزې رسنۍ

که چیرې د رسنیو رول ته وکتل شي هغه په واقعیت کې نه لیدونکي حکومتونه دي چې اکثراً د واکمنیو ټیکاو او پایښت په هغو پورې تړلی دی.رسنۍ د اطلاعاتو د لیږد د سیستم په توګه داسې وسیلې دي چې د هغو پرمټ واکمنه طبقه او ځانګړې ډله د کوم فزیکي ځواک څخه د ګټې اخیستنې پرته په خلکو حکومت کوي. د رسنیو او تبلیغاتو پرمټ دي چې د وګړو فکري اصول تغییر مومي او ذهنونه يې کنټرولیږي. رسنۍ د واکمنو طبقو او مخکښو کړیو په لاس کې داسې افزار دي چې نه یوازې وګړي کنټرولوي بلکې د هغوی اندونو، نظریاتو او غوښتنو ته بڼه او لوری هم ورکوي او وګړي هغه پخپله خوښه مني. د تبلیغاتو یا رسنیو حیرانوونکی اغېز په ولسي وګړو څه چې د سیاستوالو په اندونو لاندې بیلګه ښيي. په ۲۰۱۱ کال کې مې د یوه خلقي وزیرسره چې د خلقیانو د واکمنۍ د نسکوریدو وروسته لس کاله د زندان خوند هم څکلی وو په هیواد کې د ناټویي پوځیانو د شتون په هکله بحث درلود. نوموړي

(c) ketabton.com: The Digital Library

د غربي رسنيو له دريځه دې مسئلې ته کتل ګواکې چې دا لښکر د ترهګرۍ سره د مبارزې او د ولسواکۍ د ټينګښت په موخه ماموريت لري. نوموړي د خبرو اترو په ترڅ کې د ليکوال څخه پوښتنه وکړه چې ته ويب پاڼې، نړيواله ميډيا او په هغو کې مشهورې راډيوګانې لکه بي بي سي ، امريکا غږ او ازادۍ راديو نه ګورې او نه اورې چې هغوی څه وايي ؟ دې پوښتنې ښودل چې همدې معتبرو نړيوالو رسنيو د هغه فکر او ليدلوري ته تغيير ورکړی او تر کنترول لاندې راوړی دی ځکه همدا وزير د هغه ګوند له مشرانو څخه وو چې يو وخت يې امپرياليسم د زيارکښ انسان دښمن او د جګړو سرچينه بللو او اوس يې د افغانستان د خکو ناجي بولي. ددې پوښتنې په اورېدو سره مې د غني خان دا بيت را ياد شو چې وايي :

يا زه جوړ يم دا کل خلک ليوني دي يا دوی جوړ دي يو زه يم ليونی

زړه هسې بخښم خو ايمان په ټيپرنه خرڅوم ځکه ليونی يم خلکه ځکه ليونی

ليکوال هغه ته وويل : فکر نه کوم چې لويديځوال دومره ساده وي چې خپلو رسنيو ته اجازه ور کړي چې د خدايي خدمتګارو تبليغاتي مرکزونو په څېر نړيوالو او افغانانو ته په افغانستان کې د خپلو پوځيانو د شتون موخې ورسوي. دا راديوګانې د خپلو هېوادونو د ملي ګټو پربنسټ تبليغات کوي او هغه څه خپروي چې د هغوی ملي ګټې يې حکم کوي. امريکايي پوه هارولدلاسويل چې په امريکايي ټولنه کې د اړيکو د تئوريسن او د تبليغاتو او پروپاګند کارپوه ګڼل کيږي د تبليغاتو د رول په اړه ليکي: « د دموکراسۍ سيستم ، يعنی هغه حکومت چې د خلکو له خوا اداره شي ثابت او پايدار نه پاتې کيږي ترڅو د ځانګړو کارپوهانو له لوري داسې تبليغات او پروپاګند چې د خلکو عقيدو ته لوری ورکړي او کنترول يې کړي ترسره نشي.» څرګندساری يې د ناټويي اشغال پر مهال د افغانستان رسنۍ وې چې يوه برخه يې د بهرنيو له لوري تمويلېدله ، د يوې برخې مسؤلان يې د اشغالګرو د فکري اسارت لاندې وو ، دريمه ډله يې په افغان جګړه مارانو پورې تړلې وې او پاتې نورې يې ناپيلي او خپلواکه خو په اقتصادي لحاظ کمزورې وې د دې جوګه نه وې له نورو سره سيالي وکړي او ليدونکي او لوستونکي ځانله رامات کړي. دې رسنيو ولسمشريزو ټولټاکنو ته پدې روحيه تبليغات کول چې ګواکې ټاکنې دي چې د افغان ولس برخليک ټاکي او د ولس د رايو پر مټ ټاکل شوی ولسمشر به هيواد ته سوله راوړي. همدې رسنيو او په هغو کې ټلويزيونو په پرله پسې توګه د ټاکنو په اړه ګردي ميزونه رابلل حتي په دغو ميزونو کې د اشغال د سيوري لاندې د ټاکنو مخالفينو هم جرئت نه کاوه دا خبره وکړي چې د اشغال تر سيورې لاندې رڼو ټاکنو ته اشغالګر اجازه نه ورکوي او هغه څوک به ارګ ته لار مومي چې اشغالګر يې غواړي. دا ځکه چې ټولو رسنيو په يوه خوله د ټاکنو خبره کوله او د ولس ذهنونه يې ترخپل کنترول لاندې راوړي وو او دا خبرې زمزمه کېدلې چې ټاکنې د ولسواکۍ مرکزي اصل دی ، په اوسنيو حالاتو کې يوازينی مناسب ګام چې بايد واخيستل شي هغه ټولټاکنې دي. پداسې حال کې چې د څلورو ځلو ټاکنو وروسته حکومتونو هيواد ته نه سوله را وړه او نه مثبت بدلون . د دموکراسۍ د لسيزې مخکې حکومتونه په بشپړډول په رسنيو او تبليغاتي بنسټونو واکمن وو او افزار يې د کابل يوازينۍ راډيو، حکومتي ورځپاڼې، جريدې، مجلې او حتی د جوماتونو منبرونه او سينماګانې وې. دا ټول د واکمنۍ په ګټه څرخيدل. د دموکراسۍ په لسيزه کې آزادې رسنۍ د مطبوعاتو د قانون(جولای ۱۹۶۵) د نافذيدو وروسته راڅرګندې شوې. د دموکراسۍ د لسيزې غيرحکومتي آزادې رسنۍ د خپلو نيمګړتياوو سره سره په خپرونو پيل وکړ او په همدې دوره کې ټولټال يودېرش غيرحکومتي او پنځې حکومتي رسنۍ خپرې شوې. البته چې دا رسنۍ په يوه مهال نه خپريدلې بلکه په مختلفو وختونو کې يې په خپرونو پيل کړی دی او بيا

(c) ketabton.com: The Digital Library

يې خپروني درولې يا د واکمنۍ له لوري توقيف شوې دي. د چنګابش د پوځي کودتا په درشل کې په هيواد کې لس غيرحکومتي جريدې خپريدې.د دموکراسۍ په لسيزه کې د۳۱ رسنيو له جملې څخه د (خلق ، شعله جاويد، پرچم، افغان ملت ، مساوات، صدای عوام، اتحادملي) د وخت د سياسي ګوندونو نشراتي ارګانونه وو او نورې خپلواکه شخصي، ناپيلې او يا پټې حکومتي رسنۍ وې. په افغانستان کې د مطبوعاتو د قانون پر بنسټ بايد د يوې رسنۍ چلوونکي د حکومت څخه د ورځپاڼې ، جريدې يا مجلې د خپرولو جواز تر لاسه کړی وای. هغه مهال د دولتي چاپخاني پرته نورو چاپخانو شتون نه درلود. لدې امله ټولې غيرحکومتي جريدې په دولتي مطبعه کې چاپيدلې. دې ډول حالت حکومت ته دا امکان ورکاوه چې د جريدې د خپريدو مخکې هغه موارد سانسور کړي چې د حکومت نه خوښيدل. حکومت نيغ په نيغه د سانسور خبره نه کوله بلکې د دولتي مطبعي کارکوونکو د رسنيو مسؤلين پدې نامه وېرول که دا موضوع خپره شي ښايي دا ګڼه او يا د تل لپاره مو اخبار مصادره شي. د مطبوعاتو د قانون له مخې حکومت اجازه نلرله چې په رسنيو کې خپريدونکي مواد سانسور کړي. خو څرنګه چې جريدې په دولتي چاپخانه کې چاپيدلې او د جريدو د هرې ګڼې له منځپانګې نه مخکې له مخکې اړونده مسئولين خبريدل ، واکمنۍ به کله چې جريده له چاپخانې ووتله په لار کې به يې ضبط کړله بيله دې چې بازار ته وړاندې شي. د دموکراسۍ په لسيزه کې لومړۍ جريده چې حکومت د تل لپاره مصادره کړله د افغانستان د خلک دموکراتيک ګوند نشراتي ارګان د خلق جريده او دوهمه د پيام روز آزاده جريده وه. همدا ډول حکومت د مساوات جريده هم توقيف کړه خو بيرته يې د خپرولو اجازه ورکړه. د خلق د جريدې د خپرولو او بيا بندولو په اړه دا خبره د يادولو وړ ده چې د خلق د جريدې د لومړۍ جريدې د خپريدو په ورځ د مې په يوولسمه د مردم په نامه يوه جريده هم بازار ته راووتله چې پکې خپرې شوې ليکنې د خلق د جريدې خلاف وې. همدارنګه د مردم جريدې د خلق د جريدې د توقيف نه يوه ورځ مخکې د جون په شپاړلسمه خپلې خپرونې ودرولې. د نوموړې جريدې د امتياز خاوند سيدمقدس نګاه او مسئول مدير غلام محی الدين وو. د مردم جريده د کوم سازمان نشراتي ارګان نه وو بلکې د محمدزيو د مخورې کورنۍ فيض محمد زکريا له لوري خپريده او د خپرونو د دريدو لامل يې هم څرګند نشو. بيله کومه شکه چې هغه حکومت د خلق جريدې په وړاندې خپروله. د حکومت له لوري په خپلواکه جريدو او په تيره هغو جريدو چې پخپل قوت سره يې روښانتيايي او ويښتيايي هدفمن کار ته ملاتړلې وه فشارونه ددې سبب شول چې « د۱۹۷۲ کال د سپتمبر په مياشت کې ۹ غير حکومتي جريدو(خيبر ، مساوات، افغان، پکتيا، اتحادملي، پيام وجدان، روزګار، افغان ملت او کاروان) د احتجاج په ډول د غيرحکومتي رسنيو په وړاندې د صدراعظم ډاکترعبدالظاهر د اختناق څخه ډک سياست له امله د يوې ورځې لپاره د خپلو جريدو د خپرولو نه ډډه وکړه.» ۱۹۲/۳۲ بيله شکه دا بيا ښيي چې د دموکراسۍ د دورې حکومتونو هم نه غوښتل آزادې رسنۍ خپروني ولري. تردې چې د حکومت مشر هم ليوال نه وو چې په مطبوعاتو کې را څرګند شي او د حکومت د تګلارو او فعاليتونو په اړه ولس ته معلومات ورکړي. ټولو ته څرګنده ده چې پاچا به د نوي لمريز کال، اخترونو او د خپلواکي د ورځې په مناسبت د کابل راډيو له لارې په دري ژبه لنډ د مبارکۍ پيغامونه وړاندې کول .

د دموکراسۍ د لسيزې پارلمان

د۱۹۶۴ کال د اساسي قانون له مخې د هيواد پارلمان له دوو مجلسونو، ولسي جرګې او مشرانو جرګې جوړشوی وو. ولسي جرګې ته استازي د ولس د آزادو، عمومي ،پټو او مستقيمو رايو له لارې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ځلورو کلونو لپاره ټاکل کيدل. ولسي جرګې ته د استازيتوب شرطونه دا وو چې استازی لږترلږه د افغانستان لس کلن تابعيت ولري، ليکل او لوستل يې زده وي، ۲۵ کاله عمر ولري او د نوي اساسي قانون له نافذيدو وروسته محکمې له سياسي حقونو څخه نه وي محروم کړی. ولسي جرګې ته د ټول افغانستان څخه ۲۱۶ تنو استازو لار موندله. مشرانو جرګې ۸۴ غړي لرل چې يوه دريمه يې د پاچا له لوري د پنځو کلو لپاره انتصابيدل، بله دريمه يې د ولايتي جرګو له لارې د دريو کلو او پاتې دريمه برخه د خلکو له لوري د آزادو، عمومي ، پټو او مستقيمو رايو پواسطه د ځلورو کلو لپاره ټاکل کيدل. د مشرانوجرګې استازو د ولسي جرګې د غړو په شان شرايط لرل بوازې استازی بايد ديرش کلن وای. لکه څرنګه چې پاچا د ګوندونو د قانون په څير د ولايتي جرګو قانون توشيح نکړ.لدې امله د ولايتي جرګې استازو په مشرانو جرګه کې شتون نه درلود. پردې بنسټ د مشرانو جرګه نيمګړې وه او پرېکړې يې غيرقانوني وې. د دموکراسی په لسيزه کې پارلمان ته دوه ځله ۱۹۶۵ او ۱۹۶۹ کال کې ټاکنې ترسره شوې.ټاکنې د يوه حکومتي کميسيون پواسطه چې غړي يې د سيمي قاضي،ماموران او ښوونکي وو تر سره کيدلې.ولسي جرګې لاندې دندې لرلې:

۱- د قوانينو تصويبول.
۲- د اجرائيه قوې پر فعاليتونو څار او د حکومت استيضاح.
۳- حکومت ته د باور او نه باور د رايې ورکول.

حکومت ته د اعتماد د رايي د نه ورکوني او يا د رايې د بېر ته اخيستنې له امله حکومت ړنګيده او پاچا بايد نوی صدراعظم ولسي جرګې ته د اعتماد د رايي د ترلاسه کولو په موخه ورپيژندلی وای. د اساسي قانون په لسيزه کې لومړی پارلمان د۱۹۶۵ کال د اکتوبر په څوارلسمه چې د پاچا د زيږيدنې له ورځې سره سر خوړ پرانيستل شو. لومړي پارلمان ته ټاکنې د تېرو ټاکنو په پرتله رڼې وې او د دموکراسی په لسيزه کې لومړۍ ټاکنې د دوهمې په پرتله رڼې وې يعني دا چې د حکومت لاسوهنې پکې لږ وې. لومړي پارلمان (دوولسمي دورې) ته ځلورو ميرمنو، دوو له کابل او يوې يوې له کندهاراو هرات څخه لار و موندله. البته د دموکراسی په لسيزه کې د محمدهاشم ميوندوال د صدارت پر مهال د لومړي ځل لپاره يوې ميرمنې کابينې ته لار موندلې وه.هېره دې نه وي چې د دموکراسی تر لسيزې پورې ملي شورا شتون درلود خو ددې شورا غړي اکثرآ د حکومت له لورې د ټاکنو په نامه شورا ته رسول کيدل.

د حکومتونو دا ډول دريځ ددې سبب شوی وو چې خلک په ټاکنو باور ونکړي او ګډون کوونکي يې لږ وي. څرګنده بيلګه يې د ۱۹۶۵ کال په پارلماني ټاکنو کې په کابل کې چې د نورو ښارونو په پرتله د سواد کچه پکې لوړه وه د ځلويښتو زرو څخه زياتو کسانو نوم ليکلی وو خو په ټاکنو کې بوازې پنځلس زرو تنو ګډون وکړ. که څه هم د تيرو ټاکنو په پرتله د دموکراسی په لسيزه کې ټاکنې رڼې وې خو بيا هم د پخوا په شان سلطنت او حکومت د خپلې مزمنې ناروغی يا عادت له امله په ټاکنو کې د لاسوهنو څخه ډډه ونکړه او هڅه يې کوله چې ولسي جرګې ته د حکومت سياسي مخالفان لار ونه مومي. د محمديوسف د انتقالي دورې د کابينې غړی اود ټاکنو سمبالوونکی سيدقاسم رښتيا پدې هکله ليکي:« يوه ورځ ډاکتر عبدالقيوم د کورنيو چارو وزير ما ته وويل د استازو لست مې چې د ولاياتو غوښتی وو را رسيدلی دی. صدراعظم وويل چې زه او ته ، مجروح او خليلي به سره کښينو او بحث به پرې وکړو...، مطلوب او نامطلوب کسان به سره جلا کړو... ،عجيبه دا چې هغه کسان چې زما د کور په مجلس کې مطلوب کسان پيژندل شوي وو. استاد(خليلي د پاچا سلاکار) هغه د نامطلوبو په کتار کې شامل کړي وو،

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کورنیو چارو د وزارت له لارې په همدې نامه والیانو ته معرفي شوي وو. اوهغه کسان چې د کومو ملاحظاتو له امله نامطلوب ګڼل شوي وو لکه د ناوړه سابقې ، قاچاقبرئ او یا داسې نور. حکومت ته مطلوب معرفي شوي وو. » ۱۳/ ۲۳۶ ربښتیا په ټاکنو کې د واکمنئ او په تېره د صدراعظم او د خصوصي کابینې لاسوهنې نه مني . آیا دا د حکومت له لوري په ټاکنو کې لاسوهنه نه ده چې والیانو ته د مطلوبو او نامطلوبو استازو لست استول کیږي . ددې معنی دا ده چې د مطلوبو کسانوسره مرسته وشي چې شورا ته لار ومومي او د نامطلوبو استازو مخنیوی وشي. ربښتیا دوولسمې دورې د ټاکنو مسؤل بل ځای اعتراف کوي:« دا چې والیانو، ولسوالانو او د څارنې پلاوو د هیواد په مختلفو سیمو او اطرافو کې د مختلفو ملاحظاتو او د اشخاصو او مقاماتو د توصیې له کبله لاسوهنه کړې ده سترګې نشي پټېدی.» ۱۳/ ۳۲۱

په ټاکنو کې به د واکمنئ له لوري د لاسوهنو په اړه د دوو تنو نوماندانو نورمحمدتره کي او محمدهاشم میوندوال یادونه وشي چې ولسي جرګې ته لار ونه مومي. تره کي د دموکراسئ په لسیزه کې لومړئ (دوولسمې) او میوندوال بیا دوهمې (دیارلسمې) دورې ته د غزني د ناوې او مقر له ولسوالیو څخه ځانونه کاندید کړي وو. تره کی د ویښ ځلمیانو له بنسټ اېښودونکو او د یوه ګوند مشر وو. هغه د هیواد د ننه او بهر د ماموریت تجربه لرله ، د وخت په مطبوعاتو کې د پیژندل شوې سمونپالې څېرې په توګه پیژندل کیده . ولسي جرګې ته د هغه سیال هاشم د خپلې ترور د ملکیار د مشهورې کورنئ د یوې معتبرې ښځې شخصي موټروان وو چې شورا ته یې لار وموندله . د ملکیار د کورنئ دوه غړي عبدالله ملکیار او نصرالله ملکیار په څلورو حکومتونو کې د کابینې غړي پاتې شوي او عبدالجبار ملکیار او عبدالسلام ملکیار بیا جنرالان وو. ددې کورنئ دا ډول دریځ د دې لامل ګرزیده چې موټروان یې ملي شورا ته لار ومومي. پدې اړه د تره کي ورور، جان محمد تره کی چې د ټاکنو پر مهال په ولسوالئ کې د خپل ورور د رایو د صندوق د څارنې په موخه شپه تیره کړې وه وایي: « ماته خوب نه راتی د شپې مې غوښتل د باندې ووزم خو ګورم دروازه د باندې له خوا راپسې بنده ده . هرڅه نارې چې مې وکړې هیڅا دروازه نه راخلاصوله ...، سهار یې دروازه پرانستې وه کوټې ته ورغلم ګورم مهر لرې سوی او په احتیاط پر سرېښ سوی دی خو زما نښانې بیځایه سوې وه ...، پدې توګه شورا ته د نورمحمد تره کي لاره ونیول شوه.» ۴۰/ ۱۴۷ محمدهاشم میوندوال په ۱۹۶۹ کې د مقر له ولسوالئ څخه د خپل سیال سیمه ئیز خان په وړاندې ماتې خوري . میوندوال خپله ماتې د حکومت د لاسوهنې له امله ګڼله او خپل لیکلی شکایت یې د خپل استازي له لارې ولید حقوقي د سترې محکمې اداري رئیس ته چې کشککي د اطلاعاتو او کلتور وزیر هغه مهال د ولید حقوقي په دفتر کې ناست وو وړاندې کړی وو.کشککي د خپلو سترګو لیدلی حال داسې بیانوي: « میوندوال په خپل لیک کې د هغې حوزې د ټاکنو پایلې غیرقانوني ګڼلې وې چې ده ځان کاندید کړی وو. حقوقي چې د سلطنتي کورنئ سره قومي اړیکې لرلې او د نوموړې کورنئ د اعتماد نه برخمن وو ، لیک یې ټوټې ټوټې کړاو باطله دانئ ته یې واچاوه او دا کار یې پدې موخه وکړ وښیي چې واکمن نظام تر کومې کچې له میوندوال څخه کرکه لري. » ۳۲ /۵۹ کله چې په ټاکنو کې د حکومت د لاسوهنو په هکله د میوندوال چې په همدې د دموکراسی په لسیزه کې یې د صدارت لوړ مقام درلود، شکایت نه اوریدل کیږي که له یوې خوا قانون ته د حکومت له لوري نه درناوی ښیي له بله پلوه د قضائیه سیستم ترلتوب هم ننداري ته ایږدي. دا چې ولې میوندوال چې د مشروطه نظام سخت طرفدارهم وو د سلطنتي کورنئ دښمنې ګټلې وه لامل یې دا کیدای شي چې هغه د یوه سیاسي ګوند مشري لرله چې په هیواد کې د سمونو د پلې کولو په موخه سیاسي مبارزه کوله او د هیواد په

(c) ketabton.com: The Digital Library

کچه يوه پيژندل شوې څيره وه. که څيرې ميوندوال ولسي جرګې ته لار موندلي وای بيله شکه پدې معتبر دولتي ارګان کې يې د پام وړاعتبار او اغيزدرلود اوهلته يې د سمونپالي ډلې تله غښتلي کوله او په پايله کې هغه په يوه اغيزمن سياسي او ملي شخصيت اوښت. د يو شمېر څېړونکو او سياستوالو له انده سلطنتي کورنۍ ليواله نه وه چې د محمدزيو پرته بل څوک په ملي شخصيت واوړي همدا لامل وو چې د ميوندوال مخه يې نيولې ده چې شورا ته لار ونه مومي. هغه مهال نه يوازې د سياسي سازمانو د استازو او سياسي مخالفانو مخه نيول کېده بلکې د سياسي ګوندونو احتمالي بريالي نوماندان يې د قانون څخه د سرغړونو او يا پاچا او حکومت ته د سپکاوي په پلمه زندانونو ته اچول. څرګنده بيلګه د ۱۹۶۹ کال په ټاکنو کې د افغانستان د خلق دموکراتيک ګوند اړونده کسانو صالح محمدزيری او فدامحمد خواريکښ د کندهار ښار، غلام دستګير پنجشيری ،عبدالهادي کريم، حاجی قادربهياراو محمداکرم کارګر د پنجشير ولسوالۍ، عبدالکريم زرغون او عبدالخالق د خوست له لويې ولسوالۍ څخه وو چې توقيف او زنداني شول. د سياسي فعالانو او د سياسي ګوندونو اړونده څېرو د زنداني کولو څخه موخه دا هم وه په ټولنه کې ويره خپره کړي چې د سياسي ګوندونو څخه واټن ونيسي. په زندان کې يې د سياسي ګوندونو مشران او فعالان هڅول او اړايستل چې د ژمن پاڼو په ليکلو سره چې د سياسي فعاليتونو نه لاس واخلي له زندان څخه به آزاد شي. ښه بيلګه يې عبدالهادی کريم وو. هادي کريم د پنجشيرله ولسوالی څخه ځان کانديد کړی وو او دستګير پنجشيري د هغه په ګټه تبليغاتي کار پرمخ وړو. هغوی د حکومت له لوري د حکومتي ضد تبليغاتو له امله زنداني شول. زيری پخپل کتاب کې د تره کي له قوله ليکي:« هادی کريم ته احوال راغلی دی چې د مقاماتو په نامه يوه عريضه وليکي چې دی ناروغه دی او زندان نشی تيرولی او نوره سياسي مبارزه هم نه کوي، ډاکټران به هم دده ناروغي تصديق کړي او ښايي په دې توګه ايله شي...، بله ورځ تره کي راته وويل چې د دولت نمايندګان وايي ډاکټردې هم د هادي کريم غوندې د پاچا په نامه يوه عريضه وليکي او له خپلو کړو دې عفوه وغواړي او نور دې سياسي فعاليت نه کوي. » ۴۰ / ۲۵۴ ، ۲۵۹ ،۲۶۹ له زندان څخه د هادی کريم د آزاديدو مسئله ښيي چې د افغانستان په زندانونو کې يې سياسي بنديانو داسي ربړول چې د هغوی روحيه ورماته کړي او اړ شي د خپلوسياسي فعاليتونو له امله چې هغه يې مدني حق دی ښښنه وغواړي او تعهد ور کړي چې نور به سياسی فعاليت نه کوي که نه د زندان د کړاوونو ډک ژوند به تيروي. د دموکراسۍ په لسيزه کې سلطنت او حکومت ولسي جرګې ته نه يوازې د سياسي مخالفينو مخه نيوله بلکې دا شکونه هم کيدل چې د هغوی د فزيکي له منځه وړلو څخه هم ډډه نه ده کړې چې يو د هغو څخه امان الله حيدري د ترافيکو پخوانی مدير چې د داودخان له پلويانو نه شميرل کيده. هغه «څه موده مخکې له ټاکنو د خپل پلرني کلي تر څنګ د کابل- کندهار پرسړک په يوه مرموزه ترافيکي پيښه کې و وژل شو او يو شمير خلک پدې پيښه کې د واکمن رژيم د لاس لرلو تور لګوي. » ۳۲ / ۱۱۸

د دموکراسۍ د لسيزې د ولسي جرګې دواړه دورې د دوو ځانګړتياوو(د سترګو وړ واکونه او د غړو د ترکيب بيساري تنوع) په لرلو سره د تيرو ولسی جرګو څخه توپير درلود. نوي اساسي قانون جرګې ته پراخ واکونه او په هغو کې د اجرائيه قوې په کړنو د کنټرول واک ورکړی وو. د دموکراسۍ په لسيزه کې د حکومتونو استيضاح او د هغوی څخه د اعتماد د رايې بير ته اخيستل د ولسي جرګې د واک څرګندوی دی. په دواړو دورو کې د هېواد د ټولو قومونو، توکمونو، مذهبونو او مختلفو سياسي او ايديولوژيکی افکارو خاوندانو شتون د غړو د تنوع څرګندې بيلګې دي. هغه مساعد چاپيريال چې د نوي اساسي قانون د ښيګڼو په رڼا کې منځته راغلی وو استازو ته دا حق

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورکاوه چې خپل اندونه بيله وېرې په شورا کې بيان کړي ، ويناوې يې د راډيو ځخه مستقيماً خپرېدې چې د خلکو د ذهنونو په روښانولو کې اغيزمن رول ولوباوه . د پورتنيو ښيګڼو سره سره هغه څه چې د ولسي جرګې د فعاليت په پايلو منفي اغيز درلود او د حکومتونو څخه يې د نوښت شونتياوې اخيستې وې هغه دا وو چې ولسي جرګه د بحثونو او مشاجرو په يوه مرکز اوښتې وه. لامل يې دا وو چې ولسي جرګې ته استازي د سياسي ګوندونو د تکټ پر بنسټ نه ټاکل کيدل بلکې په خپلواک ډول شورا ته لار موندله. دا کار د دې سبب کيده چې هر وکيل په غونډه کې د خپل زړه خبرې وکړي او يا دا چې هغه وکيلان چې د وخت د سياسي ګوندونو سره يې تړاو درلود د خپلو ګوندونو کړنلارې وړاندې کړي او نورو چې د سلطنتي کورنۍ د سيالو غړو(سردار داود او سردار ولي) سره اړيکې درلودلې د هغوی د ديکټې اوارادې سره سم په ولسي جرګه کې کړکيچونه را وزيږوي. داچې ولسي جرګه د بحثونو او مشاجرو يو بنسټ وو لاندې نقل قول يې ښه بيلګه ده .« په کال ۱۹۶۹ کې مخکې لدې چې استازي دوهم حکومت ته رايه ورکړي ۲۰۴ تنو په څوارلسو غونډو کې په پرله پسې توګه ويناوې وکړي. په ۱۹۷۱ کال کې د اوولسو ورځو په ترڅ کې ۲۰۴ تنو وکيلانو د ډاکټر عبدالظاهر حکومت ته د اعتماد د رايې د ورکولو په مهال خبرې وکړې . » ۳۲/ ۱۱۷ که شورا ته د ګوندونو پراساس ټاکنې ترسره شوې وای د ګوندونو استازو به د خپل پارلماني ګروپ د مشرتابه او يا د ګوندونو د ائتلاف د رئيس له لارې خپل نظريات او وړانديزونه وړاندې کول نه دا چې ټول استازي ويناوې وکړي . په شورا کې د ګوندونو د پارلماني ډلو او د ګوندونو د ائتلاف د نشتون له امله نه يوازې شورا د مباحثو او مشاجرو په مرکز اوښتې وه بلکې په حکومتونو د ناروا فشار يوه وسيله هم ګرزيدلې وه.سربيره پردې په پارلمان کې د ګوندونو د پارلماني ډلو نشتون چې ويناوې او وړانديزونه يې د يوه سياسي سازمان نظر څرګندوي د چارو او د حکومت د تګلارو د ښه سمون لپاره د يوې اغيزمنې نقشې حيثيت هم لري. په تيره که چيرې پارلمان ته په پرديو پورې تړلو ځيرو لار موندلې وي داسې دريځ غوره کوي چې د پرديو ګټې تمثيل کړي او پايله يې دا کيږي چې په پارلمان کې مباحثې د پرديو او زبرځواکونو د تګلارو په تائيد يا تخريب وڅرخيږي.د دموکراسۍ د لسيزې په شورا کې هم کله ناکله داسې بحثونه کيدل. د ۱۹۶۶ د اپريل په ۲۵ نيټه د ولسي جرګې په غونډه کې د نغلو د برېښنا د بند د جوړولو د چارو د ځېړنو لپاره د يوه کميسيون د ټاکلو پرېکړه وشوه او پدې هکله کارمل ويلي وو:« د هلمند د وادۍ پروژه پرتله کړئ چې څومره توپير لري؟ د نغلو په پرتله د هلمند د وادۍ په پروژه کې لس برابره لګول شويدي. لدې امله که موږ پريکړه کړې ده چې يو انجمن جوړ کړو چې د نغلو چارې وڅيړي زه وړانديز لرم چې موږ داسې يوه کميټه وټاکو چې په سړه سينه ، بې پريتوب او وطندوستۍ غور وکړي . يوه استازي کارمل ته وويل. موږ چې اوس د نغلو د رئيس د خيانتونو او د موټړوانانو د تيلو د نه مجرايۍ په هکله بحث کوو. ببرک کارمل غواړي دا مسئله د نورو مسئلو تر اغيز لاندې راوړي او د دې موضوع په اړه د بحث مخنيوی وکړي. د ببرک کارمل له خبرو داسې پايله اخيستل کيږي څرنګه چې د هيرمند په وادۍ کې خيانت شوی نو په ټولو پروژو کې هم خيانت وشي .»۳۲ /۱۲۵ د نغلو بند د شورويانو او د هيرمند د وادۍ پروژه د امريکايانو له لورې جوړه شوې ده . په ادارو کې د شته فساد له امله په دواړو پروژو کې د فساد خبرې کيدلې. د اساسي قانون له مخې د حکومت مشر د پاچا له لورې ملي شورا ته ورپيژندل کيده او د هغې نه يې د اعتماد رايه ترلاسه کوله. څرنګه چې ملي شورا ته ټاکنې د ګوندي تړاوونو پربنسټ نه تر سره کيدې لدې امله هر وکيل خپل خيالات مجلس ته وړاندې کول. صدراعظمانو نشوای کولای د۲۱۶ تنو وکيلانو سره ګډه ژبه پيدا کړي لدې امله صدراعظم چاره پدې کې ليدله چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

په پاچا ډېره ولګوي، د هغه باور ترلاسه کړي او د هغه د غوښتنو او ارادې سره سم ځان عیار کړي چې پدې توګه د حکومت څخه د نوښت او خپلواک عمل امکان سلبیده. پردې اساس حکومت د ولسي جرګې په مخالفت کې درېده نو هغه وو چې ولسي جرګې حکومت استیضاح کاوه او د سلب اعتماد رایه یې ورکوله او پدې ډول حکومتونه ړنګیدل. که چیرې په ملی شورا کې قانوني ګوندونو شتون درلودلای او حکومت په ملي شورا کې د ستر ګوند یا د ګوندونو د ګډ ائتلاف له لارې جوړ شوی وای حکومتونه به پرله پسې ډول نه ړنګیدل. بله مسئله چې ولسي جرګې ونشوای کولای پخپل وخت مناسبې پریکړې وکړي او اړین قوانین تصویب کړي هغه په غونډو کې د نصاب نه بشپړېدل وو. د نصاب نه تکمیل دوه لاملونه لرل. یو دا چې سلطنت او حکومت ولسي جرګه ځانته مخالف دولتي بنسټ شمیره نو هغه ډله استازي چې د حاکمه هیئت پلویان وو هڅول یې ترڅو د ولسي جرګې په غونډو کې ګډون ونکړي چې د نصاب د نه بشپړتیا له امله پرهغو مسئلو پریکړې و نه نیول شي کومې چې سلطنت او حکومت نه غوښتلې. پدې اړه د ولسي جرګې د دیارلسمې دورې یو استازی لیکي: « د ولسي جرګې د نصاب په برخه کې تر وکیلانو د حکومت ملامتي ډیره وه. پدې چې په اکثرو حالاتو کې حکومت نه غوښتل چې ولسي جرګه نصاب ولري، د حکومت ډېر وزیران په دې عقیده وو چې د نصاب په صورت کې ولسي جرګه د تصمیم قدرت پیدا کوي او حکومت ته مشکلات جوړوي... ، هر وخت چې پاچا یا حکومت اراده کړې وي چې د ولسي جرګې مجلس باید نصاب ولري، نو په هغه وخت کې تر نصاب ډېر وکیلان ولسي جرګې ته حاضرشوي دي. د مثال په توګه: کله چې دولت اراده وکړه چې د ژبو مساله دې په ولسي جرګه کې تصویب سی نو دري ژبي وکیلان چې د شپږو میاشتو لپاره د اعتصاب په حالت کې وو د ولسي جرګې تالار ته حاضرسول. »۴۱ / ۲۱۵- ۲۱۷ دري ژبو وکیلانو شپږ میاشتې د ولسي جرګې په غونډو کې وروسته له هغې ګډون ونکړ چې « په کال ۱۹۷۱ کې د دولت د ملکي مامورینو قانون د تقنین په کمیسیون کې تصویب او ولسي جرګې ته وړاندې شو. په غونډه کې ځینو وکیلانو د مامورینو د استخدام په شرایطو کې دا وړاندیز وکړ چې دولتي مامور باید په پښتو او دري ژبو وپوهیږي . پردې موضوع د استازو ترمنځ اختلاف را پیدا شو چې راتلونکې ورځ دري ژبي وکیلان د شورا د غونډو تالار ته رانغلل او د شپږو میاشتو لپاره د دوی اعتصاب دوام وکړ او دې خبرې مطبوعاتو ته هم لار وموندله او پردې حساسه مسئله ډول ډول تبصرې کیدلې. د نوموړي پیشنهاد مخالفانو به د «افکارنو» په جریده کې چې د امتیاز خاوند یې نورالله نورزاد او مسؤل مدیر یې ضیا حیدري وو یو لړ پاروونکې مطالب خپرول. هغه مهال یو شمېر پښتنو استازو (د وکیلانو د قانوني موقف) تر سرلیک لاندې یوه لیکنه د« افغان» په جریده کې خپره کړه او حکومت دا ګڼه په دولتي مطبعه کې قید کړه. دا موضوع د دې لامل وګرزیده چې ډاکتر عبدالظاهر استعفی ته اړ شي او موسي شفیق د حکومت د مشر په توګه ولسي جرګې ته معرفي شي. شفیق چې د ایران سره یې د هلمند د اوبو تړون لاسلیک کړ باید چې دا تړون د ولسي جرګې له لوري هم تصویب شوی وای. د هیواد واکمنو دري ژبي وکیلان وهڅول چې د ولسي جرګې په عمومي غونډه کې ګډون وکړي چې په هغې کې به د هلمند د اوبو د تړون سربیره د دولت د مامورینو قانون چې د پښتو ژبې نوم یې ځانله غوره کړی وو هم حل شي. پاچا او صدراعظم دواړو د ژبو د پېشنهاد مخالفو وکیلانو ته سپارښتنه وکړه چې د ولسي جرګې عمومي غونډې ته حاضر سي . که پور ته لاربنودنه شپږ میاشتې پخوا د پیشنهاد مخالفو وکیلانو ته د پاچا او صدراعظم له خوا سوې وای او دوی د عمومي غونډې څخه نه وای وتلي نو دغه ملي نفاق به په هیواد کې نه وای پیدا سوی. داسې ښکاري چې د ژبو د پیشنهاد د مخالفو وکیلانو رهبري د افغانستان د دولت په لاس کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

وه چې (دولت په خپله کړل او هم په خپله ربيل) اما په افغاني ټولنه کې ولسي جرګه په دغه کارغندل کيده.» ۲۱۰/۴۱ د دولت د مامورينو په قانون کې د پښتو او دري ژبې د پوهيدو معيار د دوولسم ټولګي شهادتنامه ومنل شوه نه په دواړو ژبو پوهېدل.
په پارلماني سيستمونو کې پارلمان ته د ګوندونو د سيالۍ له امله ټاکنې ترسره کيږي او هلته د ګوندونو استازي خپل رئيس ټاکي او نوموړی رئيس دی چې په پارلماني بحثونو او پريکړو کې برخه اخلي او پارلمان خپلې دندې په نورمال ډول بيله ځنډه پرمخ وړي. په ولسي جرګه کې د ګوندونو او د ګوندونو د تلوالو نشتون ځيني وکيلان اړ کړل چې د قومي يا اداري واحدونو پر بنسټ مختلفې ډلې لکه د مشرقي (ننګرهار، لغمان ، کنړ) د وکيلانو ډله ، د پکتيا (پکتيا، خوست ، پکتيکا) د وکيلانو ډله ، د هزاره ګانو ډله او دې ته ورته نورې ډلې جوړې کړي چې د پورتنيو يادو شوو ډلو جوړول د ملت جوړونې بهير ته سخت زيان ورساوه.

سلطنتي کورنی او نوی سياسي بهير

معمولاً واکمنی او واکمن ګوندونه د زياتو واکونو د ترلاسه کولو، په واک کې د پاتې کېدو او يا د واک د انحصار په موخه مبارزه کوي او بېله استثنی د ټولو سياسي (مذهبي او غير مذهبي) ډلو او سياستوالو د مبارزې موخه واک ته رسېدل او يا په واک کې پاتې کېدل دي. په ۱۹۶۳ کال کې د پاچا له لوري د نوې تګلارې د غوره کولو اصلي موخه دا وه چې خپل واک او اقتدار وساتي. د دموکراسۍ په لسيزه کې پاچا هڅې کولې د واک اصلي مرکز پاتې شي او محمدداود د واک په مرکز واوړي. د دموکراسی په لسيزه کې د دې کورنۍ د دواړو سيالو اړخونو هڅې پدې راتاوېدې چې د نوي سياسي بهير څخه په خپله ګټه استفاده وکړي. پاچا د دولتي زعيم په توګه د دې پرځای چې ولس ته د ده له لورې د ډالۍ شوې دموکراسۍ د ودې لپاره له خپلو قانوني واکونو څخه استفاده و کړي د خپل سيال د کمزورولو او د خپل دريځ د پياوړي کولو په موخه ګټه پورته کوله او سيال يې بيا نوي بهير ته ستونزې جوړولې. د سلطنتي کورنۍ دا ډول دريځ هيواد يوه کړکيچ ته ورننه ايست.د دې کورنۍ سيالو اړخونو خپلو موخو ته د رسيدو لپاره د مختلفو لارو چارو او وسايلو څخه په استفادې سره سياسي ډلو، قومي او مذهبي مشرانو او ولسي جرګې ته پام را ګرزولی وو. دواړو خواوو دوی ته د وفادارو سازمانونو د جوړولو سربيره هڅې کولې په شته ګوندونو کې هم نفوذ وکړي. د دې نفوذ موخه د هغوی ضعيفول، ټوټې ټوټې کول او يا پخپله ګټه استعمالول وو. د سلطنتي کورنۍ واکمن اړخ چې د واکمن حالت د پايښت ليوال وو د محافظه کارو، ښي لاسو، قومي او مذهبي مخورو د لا ځواکمنولو او د هغوی پواسطه د کيڼ لاسو او سمونپالو ضعيفولو تګلاره غوره کړې وه. د دې کورنۍ د واک مدعي کيڼ لاسو او سمونپالو ډلو ته چې په هېواد کې يې سمون او بدلون غوښت ور ودانګل. په سياست کې د تلوالو او جبهو جوړول ، لندمهاله او اوږدمهاله ملګرتيا منل شوي اصلونه دي چې په هغو کې توطئو او دسيسو، د هيواد د نافذه قوانينو څخه سرغړونې ،حکومتونو ته ستونزې جوړونې ، د ملي ګټو پر ځای شخصي ګټو ته لومړيتوب ، د هيواد د ميشتو قومونو او قبيلو ترمنځ دښمنيو ته لمن وهل ځای نلري. له بده مرغه سلطنتي کورنۍ خپلو موخو ته د رسيدو لپاره پداسې کړنو لاس پورې کړ چې هم يې د حکومتونو د نوښت مخه نيوله هم يې ستونزې ورته جوړولې ،هم يې د قومونو او قبيلو ترمنځ دښمنۍ راپارولې او هم يې قوانين تر پښو لاندې کول. د دموکراسۍ په لسيزه کې د سلطنتي کورنۍ د غړو دا ډول دريځ د هېواد د پرمختګ مخه نيوله. د يحيی د کورنۍ په دا ډول کړنو د يوه امريکايي استاد دا وينا د صحت مهر لګوي چې « د

(c) ketabton.com: The Digital Library

افغانستان واکمنو د سوداګرۍ سره دښمني لرله. داسې بریښي چې هغوی خوار افغانستان ته چې په ټوله معنی پرې مسلط وي ترهغه افغانستانه چې د بهرنۍ سوداګرۍ له امله په نعمتونو کې ډوب وي او د دوی اقتدار کم کړي لومړیتوب ورکاوه. » ۴۲ /۱۲- ۱۳ که څه هم پورتنۍ څرګندوني د امیر عبدالرحمن خان او د هغه د زوی امیر حبیب الله د اقتصادي تګلارو په اړه دي خو د یحیي د کورنۍ د تګلارو سره هم سر خوري ځکه چې د یحیی کورنۍ هم د انګرېز د سیاستونو څخه اغېزمنه وه. د یحیی د کورنۍ څه کمې نیمې پیړۍ واکمنې ښیي چې هغې د هیواد د پرمختګ او د ولس د سوکالۍ په پرتله خپل اقتدار ته لومړیتوب ورکاوه. پدې اړه بېلګې ډېرې دي او څرګنده بېلګه یې د هاشم خان د فیل مرغانو کیسه ده. همدا رنګه د محمد حسن کاکړ په وینا د هغه وخت (د دموکراسۍ د لسیزې) د دغو نا آرامیو لوی یا شاید اصلي عامل محمدداود چې د ملي مصئونیت له سردار جنرال رسول نه ئې په خپل کور کې وغوښتل: « مبلغ پنج ملیون افغانی نقد حاضر است باختیارت میګذارم ، توسط آن اشخاص مانند مجید کلکانی ، ببرک کارمل ، سید ظاهر و بعضی از وکلای چپ ګرا را تشویق نمائي که در داخل مملکت و در مجالس ولسي جرګه بی نظمي و هرج و مرج را بوجود آرند.» ۱ /۱۵ د کاکړ په وینا که څه هم سردار رسول پیسې نه دي اخیستي خو د محمدداود له لوري د سلطنت د راپرزولو وروسته چې جنرال رسول پخپله پخوانۍ دنده پاتې شو ، ښیي ښایي چې د ملي مصئونیت مشر د داودخان سره همغږی وو او د محمدداود د نقشو سره سم یې د خپلو دولتي او وظیفوي امکاناتو څخه ګټه پورته کړې وي. همدې خبرې ته د ولسي جرګې د دیارلسمي دورې غړی داسې ګوته نیسي : « محمد داود خان او د ده ملګرو د ولسي جرګې وکیلانو ته هدایت ورکاوه چې په شورا کې بې نظمي راولړي. » ۱۶۷/۴۱ د دموکراسۍ د لسیزې په لومړۍ نیمایي کې د کیڼ لاسو او په تیره د ا، خ، د، ګ ګړندۍ ودې سلطنتي کورنۍ او واکمنې اندیښمن کړي وو او د دوی په لیدنو کتنو کې د دې غورځنګ د ځپلو په لارو چارو سوچ کیده. سیدقاسم رښتیا د وخت د کابینې غړی د خپل کتاب په ۲۳۴ ـ ۲۳۶ مخونو کې پدې اړه د پاچا او شاه ولي خان سره غږېدلی او دا یې هم پاچا ته ویلي وو چې کیڼ غورځنګ د چرګې په هګۍ کې چرګوړي ته ورته یو موجود دی چې له منځه وړل یې آسانه کار دی او که له هګۍ راووزي له منځه وړل یې سترې ستونزې او هنګامې جوړوي. سید قاسم رښتیا پدې اړه چې د کیڼ غورځنګ ټغرټول شي د شاه ولي خان غبرګون داسې بیانوي :« ضمناً مارشال د اعلیحضرت څخه شکایت درلود چې اجازه نه ورکوي که نه دا کار د حکومت د مداخلې پرته د قبایلي خلکو له لوري په آسانۍ سره کیدی شي. » ۱۳ /۲۳۶ د محمد آصف آهنګ په وینا « په ملي شورا کې یوشمېر وکیلان د مارشال شاه ولي خان په لمسون و ډبول شول.» دا بیا ددې ښکارندوی دي چې سلطنتي کورنۍ نوي سیاسي بهیر ته ستونزې جوړولې او پدې ډول یې په خپله خپلې ریښې له بېخه اېستلې او د خپلو دې کړنو د ناوړه پایلو د درک وړتیا یې نلرله.

د پل خښتي په جومات کې انقلابي ملایان

د دموکراسۍ په لسیزه کې په خپلواکو رسنیو کې نوي اصطلاحات او مفاهیم ترسترګو شول. محافظه کارانو او ارتجاعي روحانیت دا اصطلاحات د کفري نړۍ پدیده ګڼله او د هغو په اړه یې خپل ځانګړي تعبیرونه او تفسیرونه لرل. کیڼ اړخی او سمونپال غورځنګ یې کمونستي بهیر ګڼلو. د کمونست په اړه یې یو مسخره تفسیر درلود او ویل یې چې کمونست د کمو یعني خدای او نیست (نشته) ترکیب دی یعني دا چې کمونستان د خدای تعالی شتون نه مني. پداسې حال کې چې کمونیسم د بشري ټولنې د ودې هغه پړاو ته ویل کیږي چې هلته د تولید پر وسایلو ټولنیز مالکیت ټینګ او د ټولنې د وګړو ترمنځ

(c) ketabton.com: The Digital Library

یې طبقاتي ویش له منځه ولاړ شي او کمونستان هغه کسان دي چې انقلاب او د پرولتاریا دیکتاتورۍ ته د یوه دولتي نظام په توګه ګوري .له دا ډول تبلیغاتو چې د اپلتو پرته بل څه نه دي بریښي چې هغوی د کین لاسو او مدرنیتې په وړاندې د اسلام او زموږ د مسلمان ملت له سپېڅلو دیني باورونو څخه ناوړه ګټه پورته کړې او پورته کوي. سربیره پردې د افغانستان په وروسته پاتې ټرلې ټولنه کې چې د دموکراسۍ کوچنۍ تجربه یې نلرله سیاسي ډلو د دې وړتیا نه درلودله چې د دې نوي بهیر څخه معقوله استفاده وکړي ترڅو ارتجاعي ځواکونه را ونه پارول شي. له بله پلوه واکمنۍ هم د دموکراسۍ د سالمې ودې لپاره اړین تدبیرونه ونه نیول او حتی د اساسي قانون متمم قوانین یې جوړ نکړل. دې ټولو لاس سره یو کړ او په ځینو مواردو کې یې انارشۍ ، د دموکراسۍ بدنامۍ او ناکامۍ ته لار هواره کړله.یو شمیر د ناپوهۍ او بې تجربګۍ له امله او ځینو په شعوري ډول په سنګر کې د ناستو مغرضو سیاستوالو او یا په پردیو پورې تړلیو کړیو د دموکراسۍ د بدنامولو په موخه فعالیت کاوه. دې کړیو حتی د وینا د آزادۍ په نامه قومي او ژبنیو دښمنیو ته لمن وهله او د ملي ارزښتونو او اسلامي مقدساتو له سپکاوۍ نه هم ډډه نه کوله. په تیره زموږ په دودیزه اسلامي ټولنه کې د ټولنې د وګړو د اسلامي او مذهبي عقایدو په وړاندې بې تفاوتي ،هغو ته پام نه راګرزول او د اسلامي او مذهبي عقایدو په وړاندې دریډل په واقعیت کې د ولس سره د جګړې اعلان وو. وایي مهاتما ګاندي د یوه سفر وروسته خپل هیواد ته راستون شو، لومړۍ د ښار یوه لوی معبد ته ولاړ او هلته ډبرین بُت ته پرسجده شو. وروسته لدې پیښې له ده نه یې یوه ملګري وپوښتل ، تاسو خو په بتانو عقیده نلرئ نو ولې مو ور ته سجده وکړه ؟ ده په ځواب کې ورته وویل ، ماهیڅکله بت ته سجده نده کړې او نه به یې وکړم، ما د میلیونونو انسانانو (بت پرستانو) عقیدې ته د احترام سرټیټ کړ او بس. د دموکراسۍ په لسیزه کې د ځینوسیاسي کړیو، سیاستوالو او د رسنیو د چلوونکو له کړنو نه داسي بریښي چې هغوی په خپلو ویناوو او لیکنو کې افغان ولس ته د چوپړ ناړې سورې وهلې خو خپل ولس یې نه وو پیژندلی ، د خپلو خلکو رواني ځانګړتیاوې یې نه وې درک کړې او پدې نه پوهیدل چې اسلام د افغان ولس د تاریخ، فرهنګ او حتی ژوند برخه جوړوي. هماغه دي چې ځینو سیاستوالو او سیاسي فعالانو د مختلفو لاملونو(بې تجربګۍ، سیاسي او ایدیالوژیکي باورونو، د خپلو حامیانو د خوشالولو ، په ټولنه کې د فتنې د اچولو په موخه) د خپلو خلکو د مقدساتو سپکاوي ته متې بډ وهلې او په واقعیت کې یې د خپلو خلکو سره جګړه پیل کړله. پدې اړه به یوازې د رسنیو په اړه دریو بیلګو ته ګوته ونیول شي.

۱- په سینماګانو کې د حضرت یوسف (ع) په نامه د یوه فلم ننداري ته اینودل چې ځینې برخې یې د اسلام سره په ټکر کې وې.
۲- په ۱۹۶۸ کې د اصلاح په دولتي ورځپانه کې د(مرد ۹ زنه) په نامه د یوه کاریکاتو خپرول چې د ځینو خلکو په باور اشاره حضرت محمد(ص) ته وه. دا کاریکاتور د لویدیځ آلمان له کومې رسنۍ څخه اخیستل شوی وو او ویل کیدل هغه لومړی د اسرائیلو په مطبوعاتو کې خپورشوی وو.
۳- د۱۹۶۸ د اپریل په میاشت کې د ولادیمیرایلیچ لینن د سلمې کالیزې په مناسبت د پرچم په فوق العاده ګڼه کې د لینن د انځور او د بارق شفیعي د شعر خپرول چې پرلینن درود ویل شوی وو.

پورتني او دې ته ورته نور موارد او خاصتاً د پرچم په نشراتي ارګان کې پر لینین درود ویل د هیواد روحاني او مذهبي اړخ ولمساوه ، یوه ستره هنګامه یې جوړه کړه او د پلازمیینې د ستر جومات (پل خشتي) له منبرڅخه یې د خپل اعتراض غږ پورته کړ. د پل خشتي په جومات کې د ملایانو د احتجاجیه

(c) ketabton.com: The Digital Library

غونډو په اړه چې ۴۲ ورځې رواني وې د دوو ليکنو ځيني برخې راوړل کېږي ترڅو د دې غونډو په اړه لوستونکی اړين معلومات ترلاسه کړي او بيا پدې هکله قضاوت وکړي چې ترکومې کچې دولت او د پرچم مشرتابه د ملايانو د دې احتجاجيه غونډو د جوړولو لپاره پلمه ورکړه ، څوک ددې غونډو هڅوونکي او لمسوونکي وو ، چا غوښتل د دې غونډو نه سياسي ګټه پورته کړي او بالاخره کوم درسونه ترې واخيستل شي. پدې هکله د پرچم د جريدې د امتياز خاوند او مسئول مدير سليمان لايق ليکي: « د اخبار (پرچم) د خپريدو په لومړۍ ورځ د ښار د خلکو يوه اووه سوه کسيزه ډله چې زياتره يې د ديني مدرسو طالبان، د جوماتونو ملايان او د شوربازار د حضرتانو مخلصان وو، د صبغت الله مجددي او د هغه د پلار مياجان مجددي تر مشرتابه لاندې د کابل د باغ عمومي له لوري د اطلاعاتو او کلتور وزارت ته راورسيدل او د هغه مخامخ يې د پرچم په اخبار کې د "درود" د خپريدو په هکله احتجاجيه ميټنګ پيل کړ. د مظاهرې ګډون کوونکو د پرچم فوري مصادره او د هغه د خپروونکو خصوصاً د بارق شفيعي محاکمه غوښته. هغوی د لينن، شوروي اتحاد او کمونيستانو پر ضد شعارونه ورکول او دولت يې د پرچميانو د ملاتړ په تور محکوماوه. د دې ورځې په سبا له ولاياتو څخه د ديني عالمانو راتګ شروع شو. له هراته تر ننګرهاره پورې د ملايانو ډلګي کابل ته راورسيدل او د پل خشتي په جومات کې يې خپل منبر او مرکز جوړ کړ. ملايان په نوبت منبر ته ختل، «پرچم» او بارق يې تکفيرول او له دولت نه يې د "درود" د خپرولو په مناسبت د عاملانو سزا او محکمه غوښتله. اخوانيانو پدې اور کې خپلې پټيرې پخولې. هغوی ملايانو ته نيږدې شول او د هغوی لارښونه يې پخپل لاس کې واخيسته. هغوی د لومړي ځل لپاره پياوړي شول او د دين د خدمتګارانو بڼه يې پيدا کړه. پخوا تر دې به د اخوانيانو د مظاهرې په وخت يو څو کوچني سپين بيرغونه پورته کړي وو او ورپسې يې اووه يا اته کسه له پوهنتون نه را ايستل. خو اوس د هغوی شمير زرګونو ته رسيدلی وو. دوی ملايانو ته د پرچم پر ضد سازمان ورکاوه او د ملايانو د روان شوي نهضت سره يې د امريکې د متحده ايالاتو او پاکستان د جاسوسي شبکو روابط ساتل. د لومړي ځل لپاره د ملايانو او د ښي لاس مرتجعو روشنفکرانو روابط منځ ته راغلل او ديني ټولنه له دولت سره د مقابلې لپاره د مخامخ سياست ډګر ته را ووته...، دولت په لومړي سر کې د ملايانو له مظاهرو او خصوصاً د پل خشتي له مظاهره کوونکو سره همدردي وښودله. سلطنت چې د پرچميانو له پارلماني ګروپ نه په تنګ وو غوښتل يې چې د ملايانو له روان تحريک نه په استفادې د پرچم او پرچميانو له مصيبت څخه ځان خلاص کړي او د حادثې د ټولو عواقبو ملامتيا پرهغوی ور واچوي. ظاهر شاه او صدراعظم په ګډه د دربار مراجعينو ته دا بيان ورکاوه چې پرچميانو له دموکراسی نه په ناوړه ګټه اخيستنه دغه مصيبت (د پل خشتی د ملايانو تجمع) رامينځ ته کړ.ملايان د اسلام دفاع ته راغلي دي او موږ هغوی ته څه نشو ويلای. سردارشاه ولي خان او د ده زوی سردار عبدالولي د پادشاه، ظاهر شاه زوم او د دوی شاوخوا کسان لګيا وو او لګيدلي اور ته يې لمن وهله. هغوی د قبايلي سيمو ګروپ ګروپ ملايان ورغوښتل او ډاډه کول يې چې ستاسې جهاد برحق دی، زړونه قوي کړئ، خامخا بري ته رسيږئ.د امريکا د متحده ايالاتو او پاکستان جاسوسان لګيا وو د سوداګرو او د ښار د ديندارو خلکو په بڼه کې يې د پل خشتي د جومات متحصنو ملايانو ته د افغانيو بنډلونه او پخې ډوډۍ ګاني راچلولې. دې بهير ورو ورو د کابل تاجرانو او شتمنو خلکو ته هم سرايت وکړ. هغوی هم روپۍ او خوراکه را چلوله او د پل خشتي حوصله يې د مبارزې د دوام لپاره پياوړې کوله.د ورځو په تيرېدو ملايانو د پرچميانو د تکفير په اړخ کې دولت او د هغه په سر کې پادشاه هم تکفير کړل. ملايانو ويل، د پرچم جريده په دولتي مطبعه کې چاپيږي او هغوی دغه جريده د کمونيستانو د پياوړتيا لپاره پخپله مطبعه کې چاپوي. ټول بدعتونه لکه د ښځو آزادي، د زنانه مکتبونو رواج او نور له همدې دولت نه سر چينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

اخلي. نو د ټولو ناوړو په سر کې دا دولت او دا ظاهرشاه پخپله ولاړ دي. دی د افغانستان د سلطنت لیاقت نلري، باید خلع شي او دولت اتقیاوو، شرعی پیشوایانو او ملایانو ته وسپارل شي.دغه تبلیغ د دې موجب شو چې د دولت تېره چاره په پل خشتي کې د راټولو شویو ملایانو خیټې ته ور برابره شي. پادشاه امر وکړ چې پولیس دې د پل خشتي حریم ته، هلته چې ملایان متحصن شوي وو، ورننوزي او دوی دې د فهرست او اصلي ټاټوبي پر اساس خپلو ولایاتو ته ولیږدوي او د محل حاکمان دې له هغوی نه لیکلي تعهدونه او ضمانتونه واخلي چې بیا به نه راټولیږي او ضدِ دولتي تبلیغات به نه کوي.» ۴۳ د پل خشتي په جومات کې د ملایانو د احتجاجیه غبرګون په هکله یوه بل لیکوال مفصله لیکنه کړې چې دلته یې ځینې برخې راوړل کیږي: «سلطنتي کورني د کیڼ لاسو ځواکمن کېدو ته په کتو سره ښه فرصت وموند چې د هغوی پرضد یو تبلیغاتي کمپاین سمبال کړي.هماغه وو چې سردار عبدالولي روحاني شخصیت عطاءالله فیضاني هڅوي چې د خپل نفوذ له امله یو شمیر ملایان د پاچاهي نظام نه د ملاتړاو د کیڼ لاسو په مخالفت کې د پل خشتي په جامع کې را غونډ کړي او د دې جامع له منبر نه د پورتنی موخې لپاره ګټه پورته کړي. فیضاني د دې کار د ښه سمبالولو لپاره یوه لاربښوونکې کمیټه جوړه کړه چې په هغې کې د صبغت الله مجددي او د لوګر د چرخ مولوي سنګین په شمول یو شمېر دیني عالمانو شتون درلود. هغوی د پل خشتي له جومات نه په اصطلاح د کمونستانو پر ضد تبلیغات چې مظاهرو ته ورته شعارونه پکې ورکول کیدل پیل کړل. د فیضاني ملګرو او همدا راز اسلامي بنسټپالو فعالانو د پرچم د جریدې دا ګنه خپلو ارادتمندانو او د کین اړخو مخالفانو ته ورښودله چې په پل خشتی کې د دوی په مظاهرو کې د کیڼ لاسو او د دوی په خبره د کمونستانو خلاف مبارزه کې برخه واخلي . هماغه وو چې د هیواد د ګوټ ګوټ او په تیره جنوبي ، شرقي او د کابل شاوخوا څخه ملایان او طلبه کرام کابل ته راغې او د پل خشتي له منبر نه مرګ او نفرت پر لینن، مرګ په کمونستانو، مرګ په شورویانو شعارونو د ورکولو او دیني وعظونو لړی قوت مومي. معمولآ به مظاهره کوونکي ملایان د ماښام د لمانځه او خوړو وروسته چې د پانګه والو لخوا راوړل کیدل د خپلو دوستانو او خپلوانو کورونو ته تلل. پدې مظاهرو کې د دربار او حکومت سره د نه ترلیو عالمانو شتون ددې لامل شو چې په لینن او کمونستانو باندې د مرګ په ځای پاچا او حکومت د خپلو وعظونو هدف وګرزوي او د خلکو د بدمرغیو اصلي لامل واکمن نظام په ګوته کړي. د بیلګې په توګه مولوي عبدالوهاب بولغیني (کوهدامني) د منبرڅخه داسي وینا کوي: ای علمای کرام ولې په لینن نښتی یئ لینن دلته نشته . لینن ددې مملکت د واکمنی مسؤل نه وو او نه دی. پدې ټاټوبي کې هغه کسان مسؤل دي چې څلوېښت کاله یې د پاچا او اعلیحضرت په نامه حکومتونه کړي او د ملت شتمنی یې غلا کړې دي . ما تېره شپه په خوب کې ولیدل د الله سلګونه زره ملایکي د کابل په آسمان کې را ټولې شوې وې ددې هېواد په چارواکو او اعلیحضرت محمد ظاهر شاه یې لعنت ویلو، اې علمای کرام تاسو هم د آسماني ملایکو په څېر په پاچا او کورنی یې لعنت ووایئ ...» دې حالت ته په کتو سره سردار عبدالولي فیضاني ورغواړي او پوښتنه ترې کوي چې ولې داسي پیښ شول. فیضاني د دې کار پړه پر اخوانیانو اچوي. سردارعبدالولي فیضاني ته وایي چې نور حکومت د دې ویناوو زغم نلري او نن شپه دې مظاهرو ته د پای ټکی ایږدي او هغه ته دنده سپاري ملایانو ته ووایي چې نن شپه ټول د پل خشتي په جومات کې پاتې شي. فیضاني د سردار ولي سره د کتنې وروسته د پل خشتي جومات ته راستنیږي د مازدیګر له لمانځه نه مخکې منبر ته خیږي او حاضرینو ته وایي. ستاسو دیني علماوو بیسارې غونډې د کمونستانو، د اسلام د دښمنانو او ځینو چارواکو غوسه راپاروله او موږ ته اطلاع را رسیدلې ده چې دولت د دې ستر خوځښت د بدنامولو لپاره غواړي یو شمېر عالمان ونیسي او په جیبونو کې یې بهرنی روپۍ خاصتآ پاکستاني کلدارې او امریکایي ډالر واچوي.د احتیاط لپاره او د اسلام د دښمنانو ددې کرغیرن

(c) ketabton.com: The Digital Library

پلان د شنډولو په موخه د مظاهرو د رهبرئ هیئت پریکړه کړې ده چې علمای کرام نن شپه ترسهاره پورې همدلته پاتې شي او له جوماته ونه وزي، ترڅو د اسلام د دښمنانو دا کرغیرنه نقشه پلې نشي . د دنیا او سیاست نه بیخبره عالمانو د فیضاني په خبرو باور وکړ او د نورو شپو خلاف په جومات کې پاتې شول . فیضاني او د مظاهرو لارښوونکی هیئت د شپې تر لسو بجو پورې په جومات کې د نورو ملایانو سره وو خو بیا یو یو له جومات نه ووتل. د دوولسو بجو وروسته پولیسو د پل خشتي جومات محاصره کړ ټول ملایان یې لومړی د عیدګاه جومات ته بوتلل او له هغه ځایه یې په موټرو کې خپلو ولایتونو ته ولیږدول. سبا ورځ (د جوزا څلورمه) د پل خشتي په جومات کې د سلګونو انقلابي ملایانو ځرک نه لګیده خو د لومړي ځل لپاره د پل خشتي په جامع کې د سهار لمونځ ادا نشو ځکه چې پولیس د جومات د انګړ او شاوخوا په پاکولو لګیا وو. د ملایانو سره د پولیسو دا ډول چلند ددې سبب شو چې ملایان د مظاهرو د رهبرئ په هیئت او خاصتآ په فیضاني بې باوره شي چې هغوی ور سره خیانت کړی دی. اونئ تیره نه وه چې پولیسو عطا ءالله فیضاني بندي کړ. د فیضاني بې خبره ارادتمندانو او مخلصانو بیا د هغه په زنداني توب اوښکې تویولې چې دا ستر عالم پولیسو نیولی دی. خو کله چې د ملایانو د مظاهرو خبرې سړې شوې فیضاني هم راخوشی شو او د پل خشتي ترڅنګ پخپل کتاب پلورنځي کې کار پیل کړ.» ۴۴ د ملایانو د غونډو پرمهال یوه شپه د امریکې د سفیر نیومن له خوا میلمستیا شوې وه چې عبدالستار شالیزی د میوندوال د کابینې د کورنیوچارو وزیرهم وربلل شوی وو.«د خبرو په ترڅ کې د امریکا سفیرعبدالستار شالیزي ته ویلي و ږیره دې پرې ایښې لکه چې د ملایانو نه ښېرېدلی یې ! عبدالستارشالیزی چې ظریف او حاضرجوابه سړی دی، ده ته په جواب کې ویلي و، زه د ملایانو څخه نه یم ښېرېدلی ، بلکې په کابل کې خلک وایي چې هرهغه څوک چې ږیره ولري تاسې هغه ته پیسې ورکوئ . د امریکې سفیر په جواب کې ویلي و موږ پیسې نلرو. عبدالستارشالیزي ده ته ویلي و که ستاسو وروستئ خبره چې تاسې پیسې نلرئ ، رښتیا وي نو ما خپله خبره بېرته واخیسته ...، هغه مهال دا ویل کیدل چې د دیني علماوو په صفوفو کې خارجي عناصرو نفوذ کړی دی ، چې د هغو په لمسون دوی غواړي چې په افغانستان کې د ټولو نهضتونو مخه ونیسي ، او بېرته توره ارتجاع په هیواد کې مسلطه کړي ، چې د امریکا په شمول د څوهیوادونو نومونه به یادیدل چې دوی د دغو اعتصابونو شا ته ولاړ دي. » ۱۲۲/۴۱

لکه څرنګه چې شوروي اتحاد او چین د افغانستان د کین لاسو سره خواخوږي لرله بیله شکه یې د نوموړو ډلو د ځینو مشرانو سره ځانګړې اړیکې لرلې . امریکایانو بیا د هیواد د محافظ کارو او ارتجاعي کړیو اوهمدا راز اسلامي ډلو سره ورته خواخوږي او اړیکې لرلې چې د ملایانو د مظاهرو ترشا د امریکا د متحده ایالتو او د هغو د متحدینو په لاس لرلو کې شک نشته . که چیرې د دیني علماوو مظاهرې او د هغوی ویناوو ته وکتل شي هغه د پرچم په فوق العاده جریده کې په لینن د درود ویلو په وړاندې غبرګون وو . دلته دا پوښتنه را پیدا کیږي چې ولې یوه رسنئ او په تیره یو سیاسي سازمان په خپل نشراتي ارګان کې داسې څه خپاره کړي چې د ولسونو مذهبي احساسات جریحه دارکړي؟ ډیری پدې باور دي چې د پرچم په جریده کې په لینن د درود ویلو او د شوروي اتحاد د کمونست ګوند د ستاینې نه موخه دا وه چې پرچمي مشران د مسکو هژمونیستو مشرانو ته د خپلې وفادارئ د ښودلو سربیره ځانونه په روڼ اندو کې رښتیني مبارزان معرفي کړي . خو په ټولنه کې یې د رښتینو مبارزانو پرځای د شوروي د لاسپوڅې او د اسلام دښمنه ډلې نوم وګاټه. د دموکراسئ د لسیزې د پای ته رسیدو وروسته ښهیر وښودل چې پخواني شوروي اتحاد د افغانستان د هر سازمان او سیاسي مشر په پرتله د پرچم په سازمان او د هغه په مشر کارمل بشپړ باور درلود. دې اعتماد او باور د پرچم د مشرتابه له لوري د

(c) ketabton.com: The Digital Library

شوروي اتحاد د ټګلارو څخه په بشپړ ملاتړ او د شوروي اتحاد په ګټه د تبليغاتو سره تړاو درلود. د پرچم په فوق العاده ګڼه کې پر لينن درود ويل د پرچم د مشرتابه له لوري د ټوپک هغه ډز وو چې پخپل ځان او مترقي غورځنګ يې وکړ. دې ډز چې په هيواد کې يې لويه غوغا خپره کړه ددې لامل شو چې د افغانستان اسلامي بنسټپال اودوديزه اسلامي روحانيت ګډه ژبه پيدا کړي او د يوه منبر څخه د واکمنۍ او کيڼ غورځنګ په وړاندې تبليغات وکړي . د دې شعر د خپريدو پايله او بيا د حکومت له لوري د ملايانو سپکاوی د بنسټپالو اسلامپالو په پياوړتيا کې خپل ځانګړی رول ولوباوه.مظاهرو يې رونق وموند او هغوی په کابل پوهنتون او پولتخنيک مسلط شول.

په پوهنيزو بنسټونو او پارلمان کې نښتې

د دموکراسی په لسيزه کې کله ناکله د سياسي ډلو او سياستوالو ترمنځ اخ اوډب او نښتې هم پيښيدلې. د سياسي ډلو د نښتو په اړه ګلبدين حکمتيار د خپل اسلامي نهضت نومي کتاب « کمونستانو د نښتو لاره غوره کړه» ترسرليک لاندې رڼا اچولې ده . نوموړی دريو نښتو ته ګوته نيسي او هڅه يې کړې ددې نښتو پړه په نورو واچوي. البته پدې هکله د حکمتيار دا ډول دريځ چې دی يې يو لوبغاړی وو د تعجب وړ خبره نه ده. خو د ده له څرګندونو ، د ښکيلو اړخونو د مرګ او ژوبلې د کچې او د حکومت له لوري غبرګونونه کولی شي د نښتو په اړه لوستونکي ته د هغه مهال د سياسي ډلو د سياسي شعور د ټيټوالې سربيره د دې قضاوت امکان ورکړي چې کومو ډلوغوښتل د کابل د پوهنتون او د پوليتخنيک د انستيتوت فضا خړه پړه کړي.

لومړۍ نښته – د حکمتيار په وينا لومړۍ نښته د خلقيانو سره وه چې دی پکې ټپي شوی دی او د نښتې په هکله ليکي :« خلقيانو د پوهنتون په صحن کې غونډه درلوده، د ځوانو مسلمانو څو کسانو لدوی نه غوښتې وو چې اجازه ورکړي د دوی له ستيج نه څو خبرې وکړي، هغوی اجازه نه ورکوله. په همدې حالت کې زه هغه ځای ته نږدې راورسيدم، ځينې ورونړه راغلل او ماته يې جريان ووايو، زه هلته ورغلم ، وضعيت مې داسې وليد چې نږدې دي نښته وشي، ورونړو ته مې وويل چې صحنه تخليه کړي او د خلقيانو له ستيج نه په خبرو ټينګار پريږدي، ماهمدا خبره اعلانوله چې خلقيانو په شهيد انجينرمحمدشاه حمله وکړه،زه خلاصون ته ورغلم چې ناڅاپي له څلورو خواوو يې په ما بريد وکړ، د غوږ اړخ ته ټپي شوم ، په ځمکه ولويدم ،له ورونړو نه يوه کس په ما ځان وغورځاوه چې په ما د بريد مخه ونيسي ، خلقيان خواره شول او زه يې په شا د علي آباد روغتون ته ورسولم چې له معمولي تداوۍ نه وروسته ليليې ته ولاړم. » ۳۵/ ۲۰۳ که چيرې د نښتې لامل ته وکتل شي هغه د خلقيانو د ستيژ څخه د ځوانو مسلمانو غوښتنې ته منفي ځواب دی . دا د خلقيانو حق وو چې له خپل ستيژ څخه چاته د وينا اجازه ورکړي يا ورنکړي. خو داسې ښکاري چې ځوانو مسلمانو ټينګار درلود چې هرومرو وينا وکړي. منطقآ پداسې يوه حالت کې د جګړې يا نښتې ملامتي په مسلمانو ځوانانو لوېږي.

دوهمه نښته- د حکمتيار په وينا دا نښته په پوليتخيک کې د اسلامي غورځنګ او ټولو چپيانو او غيرديني ډلو ترمنځ شوې ده. « نښته داسې پيل شوه چې د مسلمانو ځوانانو يو کس د هغه چا مخې ته ودريد چې ډوډۍ يې له ځان سره خپل اطاق ته وړه، د روژې په مياشت کې دا کار د روژې خوړلو نښه ګڼل کيده موږ اعلان کړی و چې هيڅوک په څرګنده توګه روژه نشي خوړلی ، لدې کس نه پوښتنه وشوه چې ولې

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا کارکوي ؟ هغه پټنوس يوې خوا ته کېښود او پده يې بريد وکړ...، مرکزي ليليې ته د نښتې اطلاع راورسيده ، پدې وخت کې زه ، مولوي حبيب الرحمن او استادګل محمد د ده بوري په يوه کرايي کور کې په ګډه اوسېدو. دا اطلاع يې راکړه ، نه پوهيږم ولې په ډېر شوراو شوق د مرکزي ليليې په لور وخوځېدم. ګورم چې د ليليې په جومات کې ګڼه ګونه ده ... ، ورونه زما وينا ته منتظر وو، زما نظردا دی چې حتماً بايد له خپلو مظلومو ورونو نه دفاع وکړو، خپلو اطاقونو ته لاړشئ ، تياري ونيسئ ، همدا اوس د پوليتخنيک په لوري خوځيږو. په همدې سره ټول په منډه له جومات څخه ووتل ، څو شيبې وروسته د اوياوو په شا اوخوا کې با ايمانه زلميان د پوليتخنيک په لوري روان شوو ...، د پوليتخنيک د جومات په مخکې مې ټول ودرول او ورته ومې ويل. څوک چې د سر قرباني ته تيار وي او په هيڅ بيه په شا نه راځي له موږ سره دې وخوځيږي...، ما ورونه په دوو ډلو وويشل،يو شمير مې له داکترمحمدعمرشهيد سره په يوه استقامت وليږل او زه له نورو سره مخامخ په هغه استقامت وخوځېدم چې کمونستان راغونډ شوي وو...،موږ همداسې سريع او تند مخکې روان وو ، د تيرو ځواب مو ورکاوو، مقابل طرف ورو ورو شا ته تلو، خو هغه وخت په تېښته شول چې د زلميانو هغه ډله هم له موږ سره يوځای شوه چې په بل استقامت ليږل شوې وه...، د تېښتې په دوران کې ډېر کسان تر پښو لاندې شول ، مخصوصاً هلته چې د دوی ګڼ شمير کسانو څلورم بلاک ته د ننوتلو هڅه کوله ...، د دوی ۴۶ کسان ټپيان شول او زموږ دری کسان. په دې نښته کې ټول چپي عناصر اوغير ديني ډلې يوې خوا ته او موږ بلې خوا ته وو. د دوی د ماتې طبيعي نتيجه دا وه چې لدې نه وروسته نه په ګډه زموږ د مقابلې جرآت وکړي نه يوازې يوازې . دا په پوليتخنيک او په ټول پوهنتون زموږ د تسلط په لوري يو موثر ګام وو. پوليتخنيک د پوليسو لخوا په کلکه محاصره شوی وو، موږ ته يې د لودسپيکر په ذريعه ګواښونه کول چې خواره شئ ، ورونو ته مې وويل چې له خوريدو نه ډډه وکړي ...، زه د پوليتخنيک جګړه د اسلامي نهضت د بدر جګړه ګڼم. » ۳۵/ ۲۰۴ـ ۲۰۸

دريمه نښته – « دا نښته يوازې د شعله يانو سره وه . دوی د يوې نښتې شوق کړی و. په مخکنيو نښتو کې يې د خپلې ماتې په هکله به يې خپلوغړو ته ويل: زموږ صفوف مختلط وو، پرچميان او خلقيان د ماتې باعث شول، دوی پخپلې تېښتې سره په نورو کې ويره پيدا کړه، دا ځل د اخوانيانو سره يوازې مقابله کوو او سم ځواب به ورکوو. په همدې ترڅ کې يې د تعليم او تربيې يوه محصل ته چې نوی له نهضت سره يوځای شوی وو لاس واچاوه...، موږ د ده بوري په هغه کور کې غونډه وکړه ، ترڅو دا پيښه،لاملونه اوعواقب يې وڅيړو او د مناسب عکس العمل فيصله وکړو...، سبا له لسو دوولسو ورونو سره د تعليم او تربيې پوهنځي ته ورغلم، استاد نهضت فراهي درس ورکاوو، له هغه نه مې احترامانه وغوښتل چې اجازه راکړي د دې ټولګي له محصلينو سره څو خبرې وکړم...،په څو لنډو خبرو مې خپله وينا پای ته ورسوله او له ټولګي نه ووتم. له پوهنځي نه بهر ځينې ورونه په ډېره عجله راغلل او ويې ويل: هلته په ځنګله کې شعله يان د راغونديدو په حالت کې دي ...، ورونو ته مې وويل : اوس نبايد ميدان پريږدو، لدې نه دوی غلطه استفاده کوي. د مرکزي ليليې، دارالمعلمين ، ابن سينا، رحمن بابا، دارالمعلمين او نورو نږدې مرکزو ورونو ته اطلاع ورکړئ ځانونه راورسوي، خپل تياري ونيسي. دوه کسان مو شعله يانو ته ور وليږل ترڅو پوښتنه وکړي چې د څه لپاره راغونډ شوي ...، شاکراو لهيب د خبرو لپاره راغلل...، دوی ويل : په يوه وخت دواړه غونډې ختموو. ما ويل : نه لومړی به تاسو لدې ځايه ځئ بيا موږ. پدې وخت کې زموږ د ورونو شمير هم زيات شوی وو، دوی وضعيت داسې وليد چې مجبور د نښتې فکر له سره وباسي او زما خبره ومني او وايي : دا دي موږ ځو اوخپله غونډه ختموو، زموږ د تلو وروسته تاسو هم غونډه ختمه کړئ. دوی خپلو ملګرو ته ورغلل او پس له څو شيبو له هغه ځايه د کفتريا او ساينس

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوهنځي په لوري وخوځېدل. د دوی پخوانی ځای خالی شو، زموږ ورونه په همدې ځای کې راغونډ شول. زه د پوستې د غرفې په بام وختلم چې د غونډې پای اعلان کړم. ما لا خبرې نه وې پیل کړې چې د شعله یانو لخوا زموږ لوري ته څو تیږې راګوزارې شوې، پدې سره زموږ د ډلې نه محمدطیب فرقانیار د کندهار اوسیدونکی پداسې حال کې له غونډې ووت او د شعله یانو په لوري په زغاسته ولاړ چې هیڅوک د ده په را ګرځولو موفق نشو. هلته پده برید وشو. ټپی شو او په ځمکه پریووت. په همدې سره نښته پیل شوه، نښته توده روانه وه. ما له نښتې نه د مخه یوه ډله د هغه ځنګله مخې ته لیږلې وه چې په لومړي سر کې شعله یان هلته راغونډ شوي وو، د دې لپاره چې مبادا له شا نه په موږ برید ونشي. ناڅاپي هغه ډله هم بېرته را وګرزېده، د دوی تکبیرونو او ناڅاپي د نورو سره یو ځای کېدو،شعله یان ورخطا کړل او په تېښته شول. په لوی چمن کې هرې خوا ته تښتېدل او د چمن غواړې کورونو ته یې پناه وړه، زخمیان یې په میدان دلته هلته پراته. د دوی لومړی ټپي سیدال سخندان وو، دی د نښتې په پیل کې د پاخه سړک په سرټپي شو او همالته په ځمکه پریووت، په سر لګیدلی وو،همالته یې ساه وختله. د دوی شل کسان کم اوزیات ټپیان شول...، پولیس او د غونډ ضربه مجهز ډلګي ، پلي او سواره د نښتې ځای ته راورسیدل ، پوهنتون او لیلیه یې محاصره کړه. موږ له شا نه د آشپزخانې له لارې لیلیې ته داخل شوو او پدې سره هغه لویه نښته پای ته ورسیده...، پوهنتون هماسې محاصره وو، سبا ته ټولو غیر اسلامي ډلو د پوهنتون په انګړ کې غونډه درلوده، هاشم میوندوال هم پدې غونډه کې برخه واخیسته ، نطاقانو حادثه غندله ، موږ یې ملامتولو، له دولت نه یې غوښتل چې زموږ په خلاف جدي اقدامات وکړي ، د شعله یانو په نسبت یې خواخوږي ښودله. موږ په لیلیه کې محاصره وو. یوځل مو د پوهنتون په لوري د تلو اعلان وکړ خو په آسو سورو پولیسانو زموږ مخه ونیوله ...، پولیسانو ته ویل شوي وو چې ما حتماً ونیسي . په لیلیه یې د حملې جرآت نشو کولی. له لیلیې نه تدریسي ته په تلو راتلو کې به له ما سره ګڼ شمیر ورونه ملګري وو. د پوهنځي رئیس ته یې ویلي وو چې اجازه ورکړي زما د نیولو لپاره پوهنځي ته داخل شي . هغه نه یوازې موافقه ونکړه بلکې ماته یې اطلاع راکړه...، زما پلار یې له امام صاحب نه کابل ته راغوښتی وو، هغه یې لیلیې ته راولیږو، له مانه یې وغوښتل چې پولیس ته تسلیم شم. د ده په وینا مې له ورونو رخصت واخیست، له لیلیی را کوز شوم او د پولیسانو له راغلي ډلګي سره په جیپانو کې د ولایت په لور وخوځیدو. د امنیي د قوماندان سره له لیدو وروسته یې د اطفایي یوه اطاق ته بوتلم ، زما نور ملګري یې یو په بل پسې همالته راوستل.» ۳۵/ ۲۰۹ – ۲۱۴ د کاروان د جریدې په قول پولیسو دری تنه چې یو یې حکمتیار وو بندي کړل. حکمتیار په دری کاله بند محکوم شو خو په کال ۱۹۷۳ کې د موسی شفیق د صدارت پر مهال له زندانه خلاص شو. دا هغه لویې نښتې وې چې په کابل پوهنتون او د پلتخنیک انستیتوت کې د سیاسي ډلو ترمنځ شوې دي. لکه څرنګه چې د دوهمې نښتې په اړه حکمتیار وایی چې وروسته له دې نښتې ځوان مسلمانان په پولتخنیک او پوهنتون مسلط شول چې همداسې هم وه .د هغه مهال د پوهنتون یو محصل وایی :« زه تسبیح په لاس د پوهنتون په صحن کې ګرځېدم چې یوه اخوانې تسبیح را څخه واخېستلې او را ته ویې ویل تاسې حق نلرئ چې تسبیح وګرځوئ. ما هم کوم غبرګون ونښود ځکه هغه له خدای څخه دا غوښتل چې جګړه وکړي. هغه دا هم وایي چې کله به اخوانیانو د جګړو او نښتو شوق درلود د قلعه جواد د حضرتانو مریدان او د کوټې سنګي څخه به یې شیخ محمدیان چې کوټک به ورسره وو راوستل .»

د سیاسي ډلو ترمنځ د هیواد په نورو پوهنیزو بنسټونو، ادارو اوعامه ځایونو کې ور ته نښتې شوي دي چې مرګ او ژوبله یې هم لرله چې د اسلامپالو له خوا په لغمان کې د پرچم د فرکسیون د غړي عبدالرحمن او په هرات کې د شعله یانو له لوري د خلقي عبدالقادر وژنې یې بیلګې دي. اړینه بریښي د

(c) ketabton.com: The Digital Library

پرچمي عبدالرحمن او خلقي عبدالقادر د وژنو په اړه رڼا واچول شي. د۱۹۷۱ کال د اکتبر په میاشت کې د لغمان ولایت په مرکز مهترلام کې د پرچم فرکسیون د لړم دریمه نمانځله چې د ویناوو په ترڅ کې د پاکستان څخه د بنګله دیش جلاکیدل د بنګله دیش د خلکو د مسلم حق په توګه تائید شوي وو. اسلامپالو چې« اسلام پولې نه پیژني » تر شعار لاندې مبارزه کوله د بنګله دیش آزادي یې د اسلام ضد خوځښت ګڼله او په پرچمیانو یې برید وکړ او عبدالرحمن ملکي مامور یې وواژه. « د مهترلام د پیښې په غبرګون کې د پرچم پلویانو په کابل کې غونډه کړې وه .پدې غونډه کې د پاکستان د پښتنو زاړه مشر خان عبدالغفار خان هم ګډون کړی وو... ،کارمل پدې غونډه کې ادعا وکړه چې د عقرب په دریمه په مهترلام کې کله چې پرچمیانو د امریکا او انګلیس د امپریالیزم په دسیسه وپوهیدل خپله غونډه یې پای ته ورسوله. خو د وینو تږي سپین پوښي د پرچمیانو په لټه کې شول او عبدالرحمن یې وموند، وروسته له هغې یې نوموړی د یوې ودانۍ له دریم پوړ نه راخطا کړ ، بدن یې سوری سوری کړ...، د روزګار جریدې د ۱۹۷۱ کال د نومبر په دریمه ګڼه کې د مهترلام پیښه د ملا امیرزاده لمسون ګڼي چې د جریدې په قول نوموړی د دیوبند د مدرسې فارغ التحصیل وو. » ۱۵۹/۳۲ پدې اړه داسې هم ویل کیږي «معراج الدین ، عبدالرحمن له بامه را ګوزار کړاو مړ یې کړ. لاس او پښې یې مات ، سترګې یې وایستلې ، پزه یې پرې کړه ، هغه یې په آس کش کړ.» دا چې ترکومې کچې پورتنۍ ادعاوې سمې دي پرهغو قضاوت ستونزمن دی خو په هغو کې یو ټکی شریک دی چې اسلامپالو عبدالرحمن له بام یا دریم پوړ څخه را غورزولی او بیا یې وژلی دی. ښایي پداسې وحشیانه ډول د نوموړي وژنه واقعیت ولري ځکه چې د مجاهدینو د واکمنۍ پرمهال جهادي ډلو دا ډول وحشیانه کړني لکه د مړو نڅا، د خلکو په سرونو کې د میخونو ټکول ،په کانتترونو کې د خلکو سوځول او د ښځو څخه د تیو پرې کول تر سره کړې دي. د اشرف غني د واکمنۍ پر مهال (سپتمبر ۲۰۱۵) په کندهار او فاریاب کې د دولتي ځواکونو او اربکیانو له لوري تر سره شوې دوې پیښې یې څرګندې بېلګې دي.« د مجاهدینو د شهادت وروسته د جنرال رازق ټوپکیانو په سپین بولدک کې د شهیدانو په جسدونو باندې تیزاب وشیندل او دوه تنه یې په اور وسوځول او بیا یې نیمه بربنډ د لارې سره نږدې وغورځول او خلک یې دې ته مجبورول چې ورشي او د دوی جسدونه وګوري. د ارګ د واکمن لومړي مرستیال جنرال رشید دوستم د جوزجان ولایت په خمآب ولسوالۍ کې د یوه شهید جسد له موټر سره وتاړه او د بې عزتۍ په موخه یې په بازار کې وګرځاوه.» ۴۵ د خلقي عبدالقادر د وژنې پیښه داسې وه چې هراتي خلقیانو غوښتل د۱۹۷۲ کال د لړم دریمه ونمانځي. هغوی د جامي د لیسې او دارالمعلمین په انګړ کې راټول شول. دوی پلان درلود چې په نوموړو پوهنیزو بنسټونو کې راغونډ شوي کسان د سینما سره یو ځای شي ، د نوي ښار د چوک په لور به لاریون کوي او په چوک کې به میتینګ جوړوي. کله چې دا دوې ډلې د سینما سره یوځای شولې او د چوک په لور وخوځیدلې ګوري چې شعله یان دوی تعقیبوي. خلقیانو فکر کاوه چې شعله یان غواړي د دوی نه مخکې ځانونه چوک ته ورسوي . هغوی شعله یانو ته د سړک یوه برخه پریښودله . خو شعله یانو په خلقیانو برید وکړ څو تنه یې ټپیان کړل او د دارالمعلمین محصل عبدالقادر چې د خلقیانو بیرغ یې لیږداوه وواژه. نوموړی د سلطان ذیچک په نامه د یوه شعله یی له لوري د چاړې په واسطه وژل شوی دی. که چیرې د حکمتیار څرګندونې او په لغمان او هرات کې د دوو تنو وژنو ته وکتل شي هغه د ځوانو مسلمانانو او شعله یانو له لوري ترسره شوې دي چې د هغوی د زورزیاتۍ له تګلارو سره تړاو لري. هغه مهال دا ډول نښتې نه یوازې د ځوانانو ترمنځ پیښیدې بلکې په ولسي جرګه کې د پاخه عمر او د خلکو د استازو تر منځ هم لفظي مشاجرې او د وهلو ټکولو پیښې شوې دي چې د شورا په دوولسمه دوره کې لفظي مشاجره د ا، خ، د،ګ د مشرتابه د دوو غړو ببرک کارمل او نوراحمدنور په وهلو ډبولو واوښته چې دواړه پکې سخت

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټپیان شول. د ولسي جرګې د یوه غړي په وینا « د ولسي جرګې په عمومي غونډو کې به ببرک کارمل او د ده ملګرو د آجندا پر ټولو مسایلو باندې اوږد مسلکي بحث کاوه چې د غونډو ډیر وخت به یې نیوی،او د ډیرو وکیلانو به د دوی د دغو خبرو څخه ښه نه راتله او همیشه به د دوی او نورو وکیلانو ترمنځ لفظي مشاجرې کیدلې. یوه ورځ ببرک کارمل د ولسي جرګې په تالار کې د سیدکرم وکیل سدوخان اصیل ته د پاکستاني خطاب کړی و، چې د دغه اتهام په واردولو سره دی او د ده ملګري د سردار عبدالرشید د ډلې لخوا ووهل سول. » ۴۱/ ۱۵۳ ـ ۱۵۵

پټ جوړجاړی

پاچا د محمد داود بې کچې ځانغوښتني ده په کتو سره د هغه د استعفي د منلو وروسته له هغه وغوښتل چې په فرانسه کې سفیر شي . خو« محمد داود خان د صدارت څخه استعفی ورکړه په فرانسه کې یې د افغانستان سفارت ونه مانه او په کابل کې راتلونکو تحولاتو ته منتظر پاتې شو.»۴۶ /۵۵۶ دا بیا ښیي چې محمدداود پریکړه کړې وه چې له سیاست څخه لاس نه اخلي. لویې جرګې داسې اساسي قانون تصویب کړ چې محمدداود قانوناً د سیاسي فعالیت نه محروم شو. د محمدداود د پلویانو په اند دې کار د محمدداود نه « ټپي پړانګ» جوړ کړ او د نوي سیاسي بهیر په وړاندې ودرید. هغه پدې هڅه کې شو ترڅو داسې څیرې او خوځښتونه خپل کړي چې د پاچاهي رژیم ضد روحیه ولري چې هغه یې د کینو افکارو لرونکي سیاسي څیرې ګڼلې. هغه لا مخکې د شاه محمود خان د صدارت پر مهال یو شمیرد سیاست مینه وال چې کارمل د هغو څخه یو دی خپل کړي وو. د صدارت څخه د محمد داود د استعفی وروسته چې په هیواد کې سیاسي فعالیتونو ته زمینه برابره شوه مختلف سیاسي ګوندونه یو په بل پسې د هیواد په سیاسي ډګر کې راڅرګند شول. محمد داود د واکمنی ضد ډلو ټپلو، سیاستوالو او په تیره پوځیانو سره اړیکې ټینګې کړلې . د نورو ډلو په پرتله د پرچمیانو سره یې اړیکې خورا تودې وې. « څو میاشتې مخکې لدې چې محمدداود د جمهوري ریاست مقام ته ورسیږي یوه استاد د یوې جنازې پرمهال هغه ته ویلي وو: « د پرچمیانو سره مو نږدېوالی ستاسي شهرت ته زیان رسوي، محمدداود په ځواب کې ورته وایي: په موږ کې عادت ګرزیدلی چې د هر وطنپال په لکی سره لته وتړو.» ۱۹/۳۲ همدا رنګه د چنګاښ د کودتا وروسته په حکومت کې د پرچمیانو شتون ته په کتو سره په بلوچستان کې د هېواد د اونیزې مسؤل مدیر سلطان صابر د داودخان سره په یوه کتنه کې پوښتلي وو چې ولې مو په حکومت کې پرچمیان شته خوخلقیان نشته په ځواب کې ویلي وو:« پرچمیان ښه ملتپال دي.» د محمد داود له ځوابونو بریښي چې هغه په پرچمیانو بشپړ باور درلود او هغوی یې رښتیني وطنپالان شمېرل هغه وطنپالان چې د شوروي اشغالګرو چوپړیان او اردلیان راوختل. پر بله خوا خلقي مشرتابه هم د محمد داود هلې ځلې او په هغو کې پوځي کودتا ته د چمتووالي بهیر څاره او خپل پوځي پلویان یې وهڅول چې پدې کودتایي بهیر کې ورګډ شي. د خلقي اړخ د یوه پوځي له قوله چې د سرطان په کودتا کې یې برخه لرله له خپل ګوندي ارتباطي مسؤل څخه پوښتلي وو چې آیا د ګوند مشر په کودتا کې د خلقیانو د ګډون ملاتړ کوي یا نه په ځواب کې ویلي وو:« تره کی صاحب لدې امله په کودتا کې د خلقیانو د ګډون ملاتړ کوي چې کودتا کیدونکي ده او بری یې هم حتمي دی. د دې لپاره چې موږ په راتلونکي کې د محمدداود له ګواښونو څخه خپل ګوند وژغورو ښه ده چې زموږ ملګري په کودتا کې برخه واخلي.» د دموکراسۍ په لسیزه کې کارمل د افغانستان په سیاسي چاپیریال کې په یوه مطرح څیره اوښتی وو. نوموړی د یوه سازمان د مشر سربیره د ملي شورا غړی هم وو. هغه په شورا کې د حکومتي ضد ویناوې کولې لدې امله یې اړین

(c) ketabton.com: The Digital Library

شهرت ترلاسه کړی وو. محمدداود کولی شول د کارمل له داسې دریځ څخه ګټه پورته کړي. پربله خوا کارمل د افغانستان په کیڼ غورځنګ کې د مسکو باوري سړی شمیرل کیده ښایي مسکو داوړو (داود او کارمل) یا یوه اړخ ته لارښوونه کړې وي چې په ګډه کودتا وکړي. پدې اړه سلیک اس هاریسون امریکایي لیکوال لیکي :« پرچمیانو د مسکو په دستورد داود سره ائتلافي دولت جوړ کړ او په څرګند ډول یې هلې ځلې وکړې چې په پوځ او ادارو کې خپل اغیز زیات کړي.» ۴۷/ ۱۴همدارنګه پدې اړه ډګرجنرال عبدالرزاق ورته لیدلوری لري او لیکي :« پدې وخت کې د افغانستان خونخواره دښمن یعني روسان بیا د شاهي کورنۍ د اختلافونو څخه د ګټې اخیستنې په فکر کې شول. هغوی د کې جی بی پواسطه کشف کړي وو که وغواړي د افغانستان څخه استفاده وکړي د دې کار لپاره محمدداود مطلوب شخص دی...، لدې امله محمدداود ته د ک .ګ . ب له خوا او په قوي احتمال د حسن شرق او ببرک کارمل له لوري بلنه ورکړل شوه چې په کودتا لاس پوري کړي. » ۲۸/ ۱۰۳ « مرحوم سرداردادود په پاریس کې د خپل سفارت پرمهال د شوروي سفیر سره ډیرلیدل او دا موضوع په جریدو کې خپره شوې وه. هغه وخت مرحوم حبیبي(محمود) په پاریس کې محصل وو، د اوریدو سره سم هغه د سردار په ملاقاتونو کې حاضر وو. خو دې ملاقاتونو دا معنی نلرله چې سردار داود کمونست یا د روسانو د لاس آله شوی وي بلکې خپل هدف ته د رسېدو په خاطر چې واک ته ورسیږي کار کاوه، له همدې امله خلکو هغه د واک او زعامت تږی ګاڼه.»۴۸ د دواړو اړخونو(داود او کارمل) سره د مسکو اړیکې د دې لامل ګرزیدلې چې شورویان دواړه ګډ فعالیت یا په بله خبره کودتا ته وهڅوي. محمدحسن شرق د چنګاښ کودتا مرکزي او کلیدي لوبغاړی د پرچمیانو له مشرتابه سره د کودتا لپاره د چمتووالي په پړاو کې د خپل کتاب (کرباس پوشان برهنه پاه) په اته دېرشم مخ کې د میراکبر خیبر سره په هره اونۍ کې د لیدو خبره کوي چې د لیدنو پایلې کودتا ته د نویو غړو د جلبیدو لپاره ډیرې ګټورې بولي او دا هم وایي چې کله ناکله مې کارمل هم لیدلو او محمد داود مې پدې اړه مرتباً خبراوه . هره اونۍ د میراکبر خیبر سره د شرق منظمې لیدنې کتنې د پرچم د فرکسیون د غړو هغه سازماني اړیکې ښیي چې د حوزو په نامه یادیدې چې په اونۍ کې یو ځل دایریدې . پردې بنسټ د خیبر او شرق دا منظمې لیدنې کتنې د سازمانی اړیکو پرته بل څه نشي تعبیرېدی. هغه مهال خیبر د پرچم د سازمان د پوځي برخې مسول وو چې په پوځي برخه کې یې ذبیح الله زیارمل او د پولیسو په برخه کې یې عبدالصمد اظهر ارتباطي غړي وو . دا هم له یاده ونه باسو چې د ا، خ ، د ،ګ د جوړېدو وړاندې هغو پوځیانو په پوځ کې سیاسي فعالیت پیل کړی وو چې وروسته پرچمیان شول. دا هم ویل کیږي چې دا ډله پوځیان د شوروي اتحاد د پوځي استخباراتي شبکې (جي آر یو) سره اړیکې لرلې . د دې پوځیانو د لومړۍ غونډې له فعالانو څخه یو عبدالصمد اظهر دی چې د هغه په وینا دا غونډه د دارالامان ماڼۍ په بڼ کې شوې وه. د چنګاښ د کودتا وروسته د جمهوري دولت په لوړ ارګان مرکزي کمېټه ، کابینه او سیمه ئیزو دولتي ارګانونو کې د پرچمیانو د سترګو وړ شتون د داود- کارمل ترمنځ د پټ جوړجاړي پرته بل څه نه دي. د پاچاهي نظام د نسکورولو په موخه د محمدداود او پرچمیانو ترمنځ جوړجاړی د سلطانعلي کشتمند د هغو څرګندونو نه معلومیږي چې د خپل کتاب په ۲۵۰ مخ کې راوړي: « د چنګاښ په شپږویشتمه سهار زه هم خبر شوم چې د سهار په پنځو بجو د میراکبر خیبر په کور کې د ګوند د مرکزي کمېټې د اجراییه هیآت په غونډه کې ګډون وکړم ...، خیبر رپوټ ورکړ چې د محمدداود په مشرۍ د نیمي شپې راهیسې د پوځي کودتا فعالیتونه سرته رسېدلي دي . ده وویل چې یوه ملګري دکتور محمدحسن شرق په زرهپوښ سپور لیدلی چې یو ساعت مخکې له موضوع خبر شوی دی. هغه سمدلاسه کارمل خبر کړی دی...، کارمل د یوې پوښتنې په ځواب کې وویل چې د ګوند د مشرتابه څخه یو هم مخکې لدې خبر نه وو.» د کشتمند لدې داستانګي څخه ښکاري

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې هغه هڅه کړې ده د کودتا څخه د پرچمیانو نا خبرې وښیي. ځکه چې د هغه په خبره کوم ملګري یو ساعت مخکې کارمل ته خبر ور کړی چې شرق یې په زرهپوش سپور لیدلی دی کارمل یا خیبر پوهېږي چې داودخان کودتا پیل کړېده او دی د پرچم نورمشران خبروي چې د خیبر په کور کې بېړنی غونډه راوبولي او ټول لکه د اطفایې د نوکریوالانو په څېر د خیبر له لوري د آلارم په اورېدلو سره د ده کور ته ځانونه رسوي . پدې اړه عجیبه دا ده چې ولې کارمل د پرچم د مشر په توګه د پرچم مشران خپل کورته نه دي رابللي چې غونډه یې د خیبر په کور کې راوبلله؟ علت یې څرګند دی چې خیبر د پرچم د پوځي برخې مسولیت درلود او د ده کور پرچمي پوځیانو ته معلوم وو چې هغوی هلته را غونډ شوي ، اړین دستورونه ترلاسه کړي ، په کودتا لاس پورې کړی او د کودتا د بري وروسته پدې اړه ده ته رپوټ ورکړي . البته ثریا بها د نجیب الله د ورور مېرمن او پرچمی هم د خپل کتاب رها در دریا په ۲۱۰ مخ کې د چنګاښ په ۲۶ د بارق شفیعي کور ته چې د دوی په بلاک کې وو د پرچمیانو د مشرانو ، کدرونو او پوځیانو د تګ او راتګ او حتی د یوه ټانګ د راتګ په اړه لیکي چې د وکیل خور ثریا د یوه ټوپک سره ور جګه شوله او ورسره ولاړله . د دې لپاره چې کشتمند لوستونکي قانع کړي چې پرچمي مشران له کودتا خبر نه وو د کارمل خبره راوړي چې ګواکې مونږ له کودتا خبر نه وو. وایي غل په غره کې نه ځایېږي همدا لامل دی چې کشتمند د کارمل او پرچمي مشرانو د بې خبرۍ خبره کوي. که د کشتمند خبره ومنل شي دا پوښتنه را پیدا کېږي چې پرچمیانو څه مسؤلیت درلود سهار وختي چې ملایان هم ویده دي په پنځو بجو د خیبر په کور کې را غونډ شي ؟ دوی نه د کوم واکمن ګوند مشران وو ، نه د کابینې غړي او نه د کابل ګارنیزیون د امنیت مسؤلین چې د کودتا په اړه غبرګون وښیي . که پورتنی خبرې ته چې یوه پرچمي شرق په زرهپوښ کې لیدلی دا د دې معنی نلري چې هغه کودتاچي دی.آیا دا شوني ده چې د شپې په تیاره کې د زرهپوش د ننه څوک وپېژندل شي چې دې پرچمي شرق پېژندلی دی . واقعیت دا دی چې محمدداود او د پرچم فرکسیون په ګډه د۱۳۵۲ کال د چنګاښ د میاشتې د شپږویشتمې د شپې په یوه نیمه بجې په کودتا لاس پورې کړ .لدې امله د پرچمیانو مرکزي کمیټه په مکروریون کې د پرچم د پوځي برخي د مسول خیبر په کور کې جرګه شوې وه ترڅو د کودتا د بهیر څارنه وکړي او محمد داود بیا د خپل کور څخه د کودتا چارې رهبري کولې. کشتمند چې په کودتا کې د پرچمیانو برخه اخېستنه پټه کړې د سهار په پنځو بجو د پرچم د مشرتابه د غونډې د رابللو داستان جوړوي. د محمدداود او پرچمیانو ترمنځ پټ جوړجاړی یا ائتلاف لدې څخه جوتیږي چې په کودتا کې د برخه اخیستونکو پوځیانو ستره برخه د ا، خ، د،ګ د دواړو اړخونو(خلق او پرچم) سره تړاو درلود او یا یې لیوال وو. هېره دې نه وي چې په کودتا کې د غلام حیدر رسولي، حسن شرق ، پاچا ګل وفادار، حبیب الله زرمتي ، قدیر نورستاني ، عبدالحمید محتاط ، غوث الدین فایق، فیض محمد، مجید ضیآ ،محمداسلم وطنجار، اسدالله سروري او سید محمد ګلابزوی رول د نورو په پرتله زیات وو خو د کودتا وروسته په جمهوري دولت کې د خلق د اړخ یو غړی او طرفدار په لوړدولتي ارګان(مرکزي کمیته)، حکومت او د دولتي قدرت په سیمه ئیزو ارګانونو په مشرتابه کې راڅرګند نشو خو د جمهوریت مرکزي کمېټه کابو ټوله او د حکومت نیمایي برخه پرچمیانو جوړوله. د جمهوریت د لوړ دولتي ارګان مرکزي کمیټې لاندې ترکیب د محمد داود او پرچم ترمنځ د پټ جوړجاړي ښکارندوی دی.

۱- محمد داود د مرکزي کمیټې رئیس
۲- محمدحسن شرق د مرکزي کمیټې منشي
۳- د پښتني تجارتي بانک د بارچالانی د مدیریت مرستیال سیدعبدالاله غړی
۴- جګتورن غوث الدین فایق غړی

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵- متقاعد ډګروال سردارغلام حیدر رسولي غړی
۶- د ترافیکوتورن عبدالقدیرنورستاني غړی
۷- تورن محمدسرور نورستاني غړی
۸- تورن فیض محمد غړی
۹- جګتورن محمدیوسف غړی
۱۰- لومړی بریدمن عبدالحمیدمحتاط غړی
۱۱- لومړی بریدمن احمدضیاً مجید غړ
۱۲- لومړی بریدمن مولاداد غړی
۱۳- لومړی بریدمن عبدالخلیل غړی.

د پورتنیو دیارلسو تنو څخه د حسن شرق په شمول نور شپږ تنه (فیض محمد، محمدیوسف، عبدالحمید محتاط، احمدضیاًمجید،مولاداد او عبدالخلیل د پرچم د فرکسیون څرګند یا پټ) غړي وو. که شرق او محتاط د پرچم پټ غړي نه وای نو څرنګه شرق د نجیب الله د واکمنۍ پر مهال صدارت او محتاط د ولسمشر مرستیالی ته رسېدل . محتاط د نجیب د واکمنۍ پرمهال راسآ د ګوند د مرکزي کمېټې غړیتوب ترلاسه کړ پداسې حال کې چې د دې ګوند د غړیتوب شرط دا وو چې د ګوند لیوال به لومړی آزمایشي بیا اصلي غړی کېږي او وروسته به مرکزي کمیټې ته لار مومي خو محتاط راسآ د ګوند مشرتابه ته راپورته کړل شو. په لوړدولتي ارګان کې د یوه سازمان د دا ډول لوړې کچې شتون د دې ښکارندوی دی چې نوموړې واکمني یوه ائتلافي واکمني وه چې د پرچم سازمان یې یو اړخ وو. د کودتا خورا فعال او مرکزي لوبغاړی پاچا ګل وفادار چې خلقیانو ته یې علاقمندي لرله حتی په مرکزي کمېټه کې را څرګند نشو لامل یې دا کېدای شي چې پرچمیانو خلقیان خپل دښمنان ګڼل او خلقیانو ته لیوال کس یې هم د جمهوریت په لوړ دولتي ارګان کې نشوای زغملای. د فرهنګ په وینا « نوی دولت په خپله د محمدداود او د پرچم د ډلې ائتلاف دی ، تقریباً هر یوه ته د مساوي ونډې پربنسټ » ۳۰/ ۱۲ « د نعمت الله پژواک په مشرۍ د پوهنې له وزارت نه د هارون په وینا اتیا کسه پرچمي ښوونکي، د فرهنګ په وینا ۱۶۰ تنه او د عظیمي په وینا تر پنځوسو لوړپوړي پرچمي ښوونکي د کورنیو چارو وزارت ته معرفي شول او د ذبیح الله زیارمل په وړاندیز سمد لاسه ولسوالان وټاکل شول. » ۱/ ۷۲ همدارنګه که چیرې جمهوري دولت ائتلافي دولت نه وای نوڅه ډول « لږترلږه اته وزیران او د صدارت مرستیال ، د هیواد د ولایتونو۱۷والیان ، له ۱۱۷ نه زیات ولسوالان او لوی ولسوالان (حاکمان او لوی حکمرانان) او ۱۲۰ تنه دپلوماتان ټول له پرچمیانو څخه غوره شوي وو.» ۱۸/ ۲۹ د داود- کارمل پټ جوړجاړی به له شوروي جنرال ولولو: « پرچمیانو په دغه پړاو کې د واک په موخه مبارزه کوله. هغوی د محمد داود د پلویانو سره اتحاد وکړ... ، جنرال محمد داود د پرچم د لارښوونکي هیأت په مرسته عملاً سپینه کودتا ترسره کړه.» ۴۹ / ۲۲- ۲۳ کله چې شوروي جنرال د پرچم د لارښوونکي هیات په مرسته د سپینې کودتا خبره کوي معنی یې دا کیږي چې د پرچم مشرتابه کودتا ته د چمتووالي په پړاو کې ټاکونکی رول لوبولی دی. د دې لپاره چې د محمدداود او پرچم ترمنځ ائتلاف همغسي پټ په تیارو کې پاتې شي د پرچم د فرکسیون مشرتابه په حکومت کې ترسترګو نشو خو دوهمه کتګوري پرچمیان او همدارنګه پټ پرچمیان په لوړو دولتي څوکیو وګومارل شول. پربله خوا د پرچمیانو د پیژندل شوو څیرو خپلوان هم په سترو دولتي مقامونو مقرر شول چې کیدای شي د پکتیا د قول اردو د بولندوی په توګه د کارمل د متقاعد پلار تورن جنرال محمد حسین ، د پروان د والي په توګه د صمداظهرد پلار عبدالکریم عمرخیل او په پاکستان کې د وکیل تجار په توګه د نجیب الله د پلار اخترمحمد د مقرریدو یادونه وشي. د پرچم مشرتابه د جمهوري نظام د کړنلارو په جوړولو کې ښکېل وو. « کارمل د جون (چنګاښ) په پای کې د شوروي اتحاد کمونست ګوند مرکزي کمیټه خبره کړه چې محمدداود له ده څخه غوښتي دي چې د حکومت په کړنلاره کې د کورني او بهرني سیاست په هکله تزسونه جوړکړي. ببرک کارمل ته د سیاسي مسئلو په هکله د شوروي اتحاد د کمونست ګوند مرکزي کمیټې د ۱۹۷۳ ، ۱۸۲ -۹۲۷۱۶ مصوبې توصیې ورسول شې.د افغانستان د کورني سیاست په هکله د اړینو تدبیرونو په اړه تزسونه وړاندې کیږي.» ۵۰/

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۵۵ پورتنى اقتباس د هغه تلګرام يوه برخه ده چې مسکو په کابل کې خپل سفارت ته استولى وو. دا که له يوې خوا د پرچم او محمدداود تر منځ د دوو ائتلافي ملګرو اړيکې ښيي له بله پلوه دا هم ښيي چې د پرچم مشرتابه د مسکو سره په همغږۍ کې د جمهوري دولت د کړنلارې په جوړولو کې ښکيل وو. د داود- کارمل ترمنځ د ائتلاف په اړه نه يوازې کورنيو او بهرنيو څيړونکو څرګندونې کړې بلکې پخپله د ببرک کارمل ځينې ويناوې ښيي چې د داود- کارمل ترمنځ د پاچاهي نظام د راپرزولو په موخه جوړجاړى شوى وو . کارمل د۱۹۸۳ کال د نوامبرپه مياشت کې پخپله يوه وينا کې وايي :«زه اعتراف کوم په يوه پړاو کې مو د محمدداود سره همکاري وکړه چې شاهي نظام له منځه يوسو ترڅو په بل پړاو کې انقلاب ته لار هواره کړو. » ۱۷۴/۳۲

د پورتنيو څرګندونو په رڼا کې او د کودتا وروسته په جمهوري دولت کې د پرچميانو ستره ونډه پردې دلالت کوي چې د محمدداود او پرچم د فرکسيون ترمنځ پټ جوړجاړى شوى وو.خو د کودتا وروسته بهيراو پيښې ښيي چې يا داوړه خواوې يو بل ته ربښتيني نه وې او خپل ځانګړي پلانونه يې لرل يا دا چې حالات داسې راغلل چې مجبوراً د يوبل په وړاندې ودريږي. په لومړي حالت کې د دې جوړجاړي څخه د محمداود موخه دا وه چې د پرچم څخه د يوې وسيلې په توګه کار واخلي. د هغوى پرمټ واک ترلاسه او د خپل دريځ د پياوړي کولو وروسته پرچميان خپل سازمان منحل او د نوموړي ترمشرۍ لاندې فعاليت وکړي او که دا ورسره ونه مني له واکمنۍ يې وشړي . د محمد داود دا هوډ هغه مهال بربنډ شو چې کله هغه په کال ۱۹۷۷ کې سعودي ته سفر درلود ده « سعوديانو ته وويل چې دى به پر کمونستانو وار د مخه کړي ، داسې چې دى به هغوى د غرمې ډوډۍ لپاره وغواړي ، مخکې له دې چې هغوى يې د ماخستن ډوډۍ ته حلال کړي. » ۳ / ۱۹۶ پربله خوا پرچم غوښتل په ټولنه کې د محمدداود له اعتبار څخه ګټه پورته کړي د نوموړي سره په کودتا او واکمنۍ کې د ګډون له امله ځان پياوړى کړي د محمداود په واسطه خپل سيالان وځپي او د هيواد د سياست د ډګر يکه تاز پاتې شي او په اړين وخت کې محمدداود له ډګره وباسي .« يوه پرچمى د دې پوښتنې په ځواب کې چې محمدداود واقعاً يو مطلوب شخصيت دى ؟ وويل: فرق نه کوي. هغه خپلو موخو ته د مخکښ په توګه استعمالوو، هر وخت چې لازم شي له منځه يې وړو» ۲۰/۳۲ همدارنګه پدې اړه فضل احمدعبدياني چې د شوروي اشغال پر مهال د کندهار والي پاتې شوى دى د خلقيانو د واکمنۍ پرمهال د جنرال عبدالخليل سره بندي وو د خليل څخه د داودخان سره په کودتا کې د پرچميانو د ګډون په اړه پوښتنه کړې او هغه په ځواب کې ورته ويلي وو:« د ببرک کارمل په مشرۍ موږ يو شمېر پرچميان د پلچرخي دښتې ته راتلو او د يوې ونې د سيورې لاندې مو پدې دښته کې پټې غونډې کولې ...، پدې غونډو کې پرېکړه وشوله واک ته د رسېدو او د رژيم او سلطنتي کورنۍ د له منځه وړلو لپاره د دې کورنۍ د ننه استفاده وکړو. لدې امله داودخان غوره کس دى چې دې موخې ته د هغه په واسطه رسېدلى شو.داودخان په خپله هم غوښتل واک ته ورسيږي ...، لکه څرنګه چې هغه وطندوست او ترقي غوښتونکى وو او تل يې د رژيم د له منځه وړلو لپاره فعاليت کاوه موږ هم په زيرکتيا او بشپړ احتياط ورسره يوځاى شوو او د کودتا پلان مو د داودخان سره طرحه کړ او بريالي شوو. موږ غوښتل د جمال عبدالناصر پلان په راتلونکي کې په افغانستان کې پلى کړو.»۵۱ په مصرکې جمال عبدالناصر هم د جنرال نجيب سره ګډه کودتا وکړه د کودتا وروسته يې خپل ملګري په حساسو مقامونو وګومارل او بيا يې جنرال نجيب له ډګره وايست. د جمهوريت پنځه کلنې واکمنۍ وښودل چې دواړه اړخونه (داود او کارمل) يو بل ته ربښتيني نه وو. سيد شمس الدين مجروح هم پدې اند دى او ليکي:« هغه (داود) غوښتل چې دا وګړي د شوروي حکومت د غولولو په موخه په خپله ګټه استعمال کړي او کله چې په حالاتو مسلط شو هغوى له منځه يوسي (چې وروسته يې پدې کار لاس پورې هم کړ) خو هغوى غوښتل دى د يوه پله په څېر خپلو موخو يعني د کمونست ګوند واک ته په رسولو سره استعمال کړي. مجروح د دواړو اړخونو د دې لوبې په اړه لاندې بيت راوړي:

من از کار دزد و تويى دزد مزد
کجا خير ماند ميان دو دزد

ژباړه:

(c) ketabton.com: The Digital Library

زه د کار غل یم او ته د اجورې غل یې
د دوو غلو تر منځ کله خیر پاتې کېدای شي

د پرچم په نامه سازمان د نیمې پېړۍ شتون ښیي چې د طالبانو د واکمنۍ پرته د ټولو واکمنیو برخه وو او د هغو په ‌ وړاندې درېدلی هم دی. دا بیا ښیي چې پرچم د هرچا سره وو، خو د هیچا سره نه وو، هغه خپلې آجنداوې او نقشې لرلې چې مسکو ورته جوړولې .
د داود- کارمل د ائتلاف په هکله اړینه بریښي لاندې دوو پوښتنو ته ځواب ولټول شي:
۱- څه ډول انټرناسیونالست کارمل د ناسیونالست داود سره اړیکې ټینګې کړې او خبره دې ته و رسیږي چې په نا قانونه کار (پوځې کودتا) لاس پورې کړي؟
۲- کومو ګډو ټکیو دې ته لار هواروله چې ظاهراً دا دوه متضاد شخصیتونه ګډ دریځ غوره کړي ؟

د داود- کارمل د اړیکو د ټینګولو په اړه د میرمحمدصدیق فرهنګ او محمدحسن شرق څخه یادونه کیږي او شرق بیا فرهنګ د سلطنتی کورنۍ سره د کارمل د ټینګیدو وسیله ګڼي. ښایي د فرهنګ له لوري د کارمل اړیکې له سلطنتي کورنۍ سره ټینګې شوې وي ځکه چې د فرهنګ کورنۍ د سلطنتي کورنۍ له خورا ډاډمنې کورنۍ څخه شمېرل کېده . څرګنده بېلګه یې د پاچا له لوري د اساسي قانون د جوړولو په اووه کسیزه کمیټه کې د فرهنګ او د هغه د وررور سیدقاسم رښتیا شاملول وو. بل دا چې د فرهنګ زوی میرمحمد امین فرهنګ د پاچا باجه هم دی. سربیره پردې نورو دوو لاملونو هم رول درلود چې کارمل د سلطنتي کورنۍ سره اړیکې پیدا کړي. یو یې د ده کورنۍ تړاو دی. د هغه پلار جنرال محمدحسین د پاچاهي دورې یو مقتدر جنرال او واکمنې کورنۍ ته نږدې سړی ګڼل کیده. هغه مهال د پوځ هغه غیرمحمد زي افسران جنرالۍ ته رسیدل چې سلطنتي کورنۍ ته یې خپله وفاداري ثابته کړې وي.همدې مقتدرو جنرالانو او د کورنۍ غړو یې د دربارسره اړیکې لرلې چې کارمل د سلطنتي کورنۍ د غړو او په هغو کې د محمدداود سره د دوستۍ او ملګرتوب مزي ټینګ کړي دي. له همدې کبله د وخت سیاسي ډلو پرچم درباري یا سلطنتي کمونست ګوند باله. غوث الدین فایق د محمدداود له قوله لیکي :« د معلوماتو له مخې ببرک کارمل او اناهیتا د پاچا سره اړیکې ټینګې کړې دي » ۵۲/ ۲۱ همدارنګه د وخت یو ژورنالست زمان ستانزی چې د محمدداود له ډاډمنو کسانو څخه دی اود محمدداود سره یې د هغه د واکمنۍ په وروستۍ میاشت کې لیدلي او هغه ورته ویلي وو :« ببرک کارمل ته ما وده ورکړه، فاکولتې ته مې ورساوه، د زندان څخه مې آزاد کړ خو دا خاین زما سره خیانت کوي .» ۶/۵۳ سربېره پردې د داود - کارمل د ائتلاف لامل د دواړو د سیاسي افکارو نږدیوالی هم دی . د محمدداود کودتایي ملګری محتاط لیکي:«کله چې سردار داود د شوروي خلکو د وطنپالنې په هکله ویل ،د احساساتولاندې راتللو او د خپلو څرګندونو د پیاوړتیا لپاره یې عادت درلود ووایي خدای شاهد دی چې دا خلک څومره د خپل هیواد سره مینه لري. دا جمله د سردار داود تکیه کلام ګرزیدلې وه...، لومړی دا چې د غربي دموکراسۍ نه کرکه لري او هغه د ټولنې لپاره د منلو وړ نه ګڼي. دوهم دا چې په افغاني ډوله شرقي دموکراسۍ باور لري. ټولنیز مالکیت او افغاني فرهنګ. » ۵۴/ ۴۹ ، ۵۱
له پورتنیو څرګندونو څخه معلومیږي چې محمدداود هم د کارمل په څیر شوروي سوسیالستي نظام تائیداوه. د کارمل او محمدداود د اړیکو په ټینګولو کې بهرنۍ لامل شوروي اتحاد دی. شوروي اتحاد د افغانستان سره دوستانه اړیکې لرلې او زیات شمیر متخصصین یې چې بیله شکه په هغو کې د نوموړي هېواد د څارګرې اداري غړو شتون درلود په افغانستان کې فعالیت درلود.دا ډول اړیکو شوروي اتحاد ته د یوه زبرځواک په توګه دا امکانات ورکړي وو چې یو شمیر افغانان وپیري. حتي هغوی په سلطنتي کورنۍ ، کابینه او هغو ته نږدې کسانو کې ژورې ریښې وځغلولې. یو د دغو افرادو څخه کارمل وو .
پربله خوا مسکو د پښتونستان د مسآلې په اړه د افغان حکومتونو له دریځه ملاتړ کاوه چې په سلطنتي کورنۍ کې محمدداود د پښتونستان له مسالې سره زیاته لیوالتیا لرله.له همدې امله یې کارمل هڅولی دی چې د محمد داود د پالیسیو او په هغو کې د پښتونستان د مسآلې سره علاقه وښیي او د پښتونستان د اتحادیې غړیتوب ترلاسه کړي . د محمدداود او کارمل ترمنځ دا ډول نږدې اړیکې د دې ښکارندوی دي چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

دواړو شوروي اتحاد ته ځانګړی ارادت درلود ،لدې کبله یې د پوځې کودتا له لارې د پاچاهي نظام د نسکورولو په موخه پټ جوړجاړې ته هڅولي وو او د ۱۹۷۳ کال د جولای په اوولسمه یې خپل پلان پلی کړ. البته شورویانو هغه مهال داود- کارمل وهڅول په کودتا لاس پورې کړي چې صدراعظم موسی شفیق لویدیځ ته د نږدې کېدو په لور ګامونه اوچت کړل.

د دموکراسۍ لسیزې ته کتنه

د دموکراسۍ د لسیزې د پایښت موده لس کاله څلور میاشتې او اته ورځې وه چې پیلوونکې او ختمونکې یې د سلطنتي کورنۍ غړي وو. د دې معنی دا شي چې دې کورنۍ هم کرل او هم یې رېبل. د دموکراسۍ د لسیزې له بهیراو په تیره د پاچا له کړنو څخه بریښي چې د هغه له انده د مشروطه پاچاهۍ اعلانول او محمدداود د سلطنتي کورنۍ د غړي په توګه د سیاسي فعالیت نه محرومول پر محمدداود به داسې بریښنایي شوک شي چې هغه د بیا خوځښت او درېدو جوګه نشي او پدې توګه د هغه له شره ځان خلاص کړي. خو دې بریښنایي شوک محمد داود په خوځښت راووست کودتا یې وکړه او دا کودتا داسې قوي بریښنایي شوک شو چې د یوې زلزلې په شان یې ټکانونه تردې دمه نه دي دریدلي. که په رښتیا سره د پاچا موخه په هیواد کې د ولسواکۍ ټینګښت وو نو باید چې د دموکراسۍ د ودې لپاره یې هغه ګامونه پورته کړي وای چې په نورو ولسواکه ټولنو کې تجربه شوي وو. خو د سیاسي ډګر څخه د محمدداود د ایستلو پرته د مشروطه پاچاهۍ د ټینګښت په موخه کوټلي ګامونه اوچت نشول. پاچا تمه لرله په هیواد کې د مشروطه پاچاهۍ په ټینګولو سره د سلطنتي کورنۍ د غړو ترمنځ تربګنیو ته د پای ټکی کیږدي او محمدداود غلی کړي. د پاچا له لوري محمدداود ته بریښنایي شوک کومه ګټه ونکړه ، هغه ګواښ چې ترې بېرېده بالاخره داسې حالت غوره کړ چې دی بیواکه کړي.که چیرې په کال ۱۹۶۳ کې د مشروطه پاچاهۍ د اعلان څخه موخه په هیواد کې د ولسواک نظام ټینګښت وو نه دا چې محمدداود له سیاسي ډګره وایستل شي ټولواک ته پکار وو چې د نوي اساسي قانون د پلې کولو لپاره یې له ټولو امکاناتو ګټه پورته کړې وای . د دې نوې تګلارې د بریالۍ ودې لپاره چې د وخت غوښتنه او د هیواد د اقتصادي ـ ټولنیزو ستونزو د حل یوازینۍ چاره وه ټولو (پاچا ،سلطنتي کورنۍ ، حکومتونو، پارلمان ،مشروطه غوښتونکو، سیاسي ګوندونو او سیاستوالو) ته پکار وو چې د دې بهیر د ودې لپاره یې متې بډ وهلې وای چې له بده مرغه داسې څه ونشول. ټولو د دې پړاو چې د دې نوي پیل شوي سیاسي بهیر د ودې لپاره هڅې وکړي خپلو سیاسي موخو ته د رسیدو په خاطر یې د هغې څخه د یوې وسیلې په توګه کار واخیست. دلته دي چې شخصي او ګروپي ګټو ته د ملي او وطني ګټو په پرتله لومړیتوب ورکول کیږي.

اوس به د دموکراسۍ په لسیزه کې د ولسواک نظام د ودې، ټینګښت او پایښت په اړه د پورته یادو شوو بنسټونو، سیاستوالو او پاچا دریځ ته ځغلنده نظر واچوو:

۱- ټولواک محمدظاهرشاه : پاچا د قانوني پاچاهۍ د نوښتګر په توګه د دموکراسۍ په وده کې د هرچا په پرتله ټاکونکی رول درلود ځکه چې په نوي اساسي قانون کې ۹۰ مادې پاچا ته لاندې واکونه ورکړي وو:

۱ ـ د وسلوال پوځ اعلی سرقوماندان

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲- د جګړې او متارکې اعلان.

۳- د لويې جرګې دايرول او پرانيستل.

۴- د شورا د عادي غونډو پرانيستل.

۵- د شورا د فوق العاده غونډې دايرول او پرانيستل.

۶- د شورا انحلا ل او د نويو ټاکنو د فرمان صادرول.

۷- د قوانينو توشيح او د هغو د انفاذ اعلان.

۸- د تقنيني قوانينو صدور.

۹- د دولتونو تر منځ د تړونو د تړلو د اعتبارنامې ورکول.

۱۰- د دولتونو تر منځ د لوزنامو توشيح.

۱۱ - د صدراعظم ګومارل او د هغه د استعفی منل.

۱۲- د مشرانو جرګې د انتصابي غړو او د نوموړې جرګې د رئيس ټاکل.

۱۳- د قاضي القضات او د سترې محکمې د غړو ټاکنه.

۱۴- د قاضيانو ټاکنه او تقاعد.

۱۵- په بهرنيو هېوادونو کې د افغانستان د سياسي نمايندګيو د مشرانو ټاکنه.

۱۶- په نړيوالو مؤسسو کې د افغانستان د دايمي استازو ټاکنه او د بهرنيو سياسي استازو د اعتمادنامې منل.

۱۷- د مجازاتو تخفيف او ببښنه .

پاچا ته پکار وو چې د دې واکونو څخه يې د ولسواکۍ په وده کې ګټه پورته کړې وای او حکومتونه يې هڅولي وای چې د اساسي قانون متمم قوانين او لوايح جوړ، پارلمان هغه تصويب او دی يې توشيح کړي. په نوي اساسي قانون کې د سياسي ګوندونو اوغونډو او ولايتي جرګو جوړولو ته اجازه ورکړل شوې وه خو پاچا د پارلمان له لوري تصويب شوي دا قوانين د خپل کار د ميز په جعبه کې بندي کړل. په نړۍ کې داسې هېواد نشته چې د دموکراسۍ نظام يا پارلماني سيستم ولري او هلته سياسي ګوندونه د قانونی فعاليت حق ونلري. همدا راز د هر هيواد د ملي امنيت د ټينګښت، د انارشۍ د مخنيوي او د دموکراسۍ د سالمې ودې لپاره د غونډو د جوړولو اړونده قانون او مقرراتو شتون يوه حياتي اړتيا ده. د دموکراسۍ په لسيزه کې د ګوندونو اوغونډو د جوړولو د قانون په نشتون کې ګوندونو غونډې رابللې، حکومتي ضد مظاهرې يې سمبالولې او لاريونونه يې تر سره کول خو چا نه تري پوښتل چې تاسو د کوم قانون پربنسټ را غونډ شوي ياست ؟ دې ناقانونه ګوندونو په پوهنيزو بنسټونو کې د تدريس بهير اخلالاوه ، شخړې او جګړې يې سره کولې چې مرګ او ژوبله يې هم لرله خو بيا هم داسې بنسټ نه تر سترګو کيده چې د دې خپلسرو سازمانونو د بنسټ ايښودونکو او د لاريونو او مظاهرو سمبالوونکي د قانون

(c) ketabton.com: The Digital Library

منګولو ته وسپاري. خبره دې ته رسیدلې وه چې« په ۱۹۷۰ کال کې ببرک کارمل د ولسي جرګې په عمومي غونډه کې وویل چې ، تردې وروسته به د خلق دیموکراتیک جریان ته د خلق دموکراتیک حزب ویل کیږي ده دغه مطلب په دري او ماتې ګوډې انګریزي ژبو وواېه چې د ده وینا د ولسي جرګې په جریده کې ثبت شوې ده . څرنګه چې ده د قانون ترانفاذ د مخه خپله ډله د حزب په نامه اعلان کړه ، ډېرو وکیلانو داسې فکر کاوه چې دی به د دغه مشهود جرم په وجه تر عدلي او قانوني تعقیب لاندې راسي خو حکومت دغې موضوع ته توجه ونکړه. » ۴۱/ ۱۴۳ د ولایتي جرګو د قانون نشتون د دې لامل ګرزېدلی وو چې ولایتي جرګې جوړې نشي. څرنګه چې د مشرانو جرګې دریمه برخه د ولایتي جرګو له استازو جوړېدله نو لدې امله مشرانو جرګه نیمګړې وه او نصاب یې نه پوره کیده پردې بنسټ د دموکراسۍ د لسیزې د مشرانو جرګې ټولې پریکړې او مصوبې غیر قانوني وې. سربېره پر دې پاچا د حکومت په چارو کې مداخله کوله او د حکومت د مشرانو واکونه یې محدود کړي وو. د پاچا لخوا د حکومت په چارو کې لاسوهنه د محمد یوسف او عبدالظاهر لاندې څرګندوني ثابتوي :« کله چې زه د افغانستان صدراعظم سوم ماهیله درلوده چې پاچا به د حکومت په کارونو کې مداخله ونه کړي خو پاچا د سلطنت مقام دومره کښته کړ چې د حکومت په ټولو کارونو کې یې مداخله کوله .» ۵۵/ ۲۱-۲۲ «ده د خپلې کابینې د هیڅ یوه غړي څخه خبر نه درلود، یوازې یې د وزیرانو ورکړل شوی لست اعلاناوه.» ۵۶/ ۶۹ پردې اساس ویلی شو چې د دموکراسۍ په لسیزه کې د انارشۍ ، د کابل پوهنتون او پولتخنیک د تدریس د بهیراخلال پېره د هرچا نه زیاته پر پاچا پرته ده. د پاچا دې ډول دریځ ځوانه دموکراسۍ سخته زیانمنه کړه او د دموکراسۍ د نه ودې، د حکومتونو د پرله پسې ړنګیدو او د پراختیایي پروژو د نه پلي کیدو او د ټولنیزو ستونزو د نه حل کیدو له لاملونو څخه یو لامل وګرزید.د پاچا نرم مزاج ته په کتو سره فکر کېږي چې د دموکراسۍ ودې ته د هغه نه لیوالتیا د خپلې کورنۍ د غړو د فشار له امله وې.

۲- سلطنتي کورنۍ: د پاچا سربېره د سلطنتي کورنۍ نورو غړو د دولت د درې ګونو قواوو په چارو کې لاسوهنه کوله. د پارلمان په چارو کې د دې کورنۍ د غړو لاسوهنه د محمدآصف آهنګ لاندې مرکه جوتوي :« د دې خلکو یو شمیربیسواده خلک وو ټول فکر یې پدې څرخېده چې سهار له کوره ووزم د دارالامان ماڼۍ ته لاړشم او له سردارولي نه هدایت واخلم او نور یې هغه کسان وو چې د سرداردداودخان پلویان وو او هغوی کارهرج او مرج ته ورساوه ، حتی په شورا کې د شاه ولي خان په لمسون یو شمیر وکیلان و ډبول شول. هغه مهال له یوې خوا خارجي لاسونه داخل شوي وو او له بلې خوا د سردارولي خان او سرداردداودخان بازار تود وو. سرداردداود او سردارولي اصلاً په دموکراسۍ عقیده نلرله او قانون یې نه غوښت ...، ځکه دوی افغانستان هرج او مرج ته یووړ .»۵۷ هغه وخت سردار محمدداود د سردار عبدالولي په پرتله دموکراسۍ ته ژمن بریښېده خو د دموکراسۍ په لسیزه کې د نوموړي د کړنو په هکله ډګرجنرال عبدالرزاق لیکي : «محمدداودخان د مشروطه پاچاهي نظام مخالف وو خو څرګند فعالیت یې نه کاوه بلکې په پټه او د ځمکې لاندې فعالیت یې درلود. په پارلمان کې یې په ګوندونو کې لاس درلود او په هېواد کې یې نا آرامیو ته لمن وهله دا د څو حکومتونو د نسکورېدو سبب شول. »۵۸

۳- حکومت : لکه څرنګه چې لیدل کیږي د دموکراسۍ په کلونو کې اووه حکومتونه او پنځه صدراعظمان (محمدیوسف، محمدهاشم میوندوال، نوراحمد اعتمادي، عبدالظاهر، محمد موسی شفیق) یو په بل پسې راغلل. دا بیا ښیي چې د دموکراسۍ د لسیزې حکومتونه پخپله د کړکېچ سره مخامخ وو. د دې کړکېچ کچه دومره ژوره وه چې د انتقالي دورې وروسته د محمد یوسف حکومت څلور ورځې هم دوام ونکړ . پردې اساس د دې حکومتونو څخه د ولسواکۍ د ودې او د ټولنیزو- اقتصادي ستونزو د حل تمه یو

(c) ketabton.com: The Digital Library

خوب او خیال وو. د دې کړکیچ اصلي لامل دا وو چې حکومتونه په پارلمان کې د غښ ګوند یا د ګوندونو د تلوالي پر اساس نه جوړېدل . صدراعظم چې د پاچا له لوري د کابینې په جوړولو موظفېده اړ کېده چې پاچا خپل ملاتړی وګنې چې د خپل نفوذ له امله د صدراعظم ملا ور وتړي.

۴- پارلمان : ولسي جرګې ته استازو په انفرادي ډول ځانونه کاندیدول .« ځینو وکیلانو به په ټوکه ویل چې په ولسي جرګه کې ۲۱۶ حزبونه غړیتوب لري . » ۴۱/ ۱۴۴دې ۲۱۶ تنو استازو هر یوه ځانله خپل لیدلوری درلود.له بله پلوه د هغوی غټه برخه د سلطنتي کورنۍ د ځواکمنو غړو تر اغېز لاندې وه. یوشمیر به یا خپل نظریات او یا د خپلو اړونده سازمانونو تګلارې په ولسي جرګه کې مطرح کولې او ځینو به د خپلو سلطنتي یا حکومتي حامیانو د ارادې پربنسټ په پارلمان کې دریځ نیو چې هغه معمولاً پدې راتاویده چې پارلمان داسې قوانین او لوایح تصویب نکړي چې د حکومت اقتدار ته ګواښمن تمام شي. لدې امله د ولسي جرګې عمومي غونډې په جر او بحث تیریدې یا به نصاب نه پوره کیده. په ولسي جرګه کې پرله پسې بحثونه ، د استازو له لورې د خپلو اړونده سازمانونو معرفي کول او د نصاب نه پوره کیدل د دې سبب ګرزیدل چې ولسي جرګه خپلې دندې چې د اړینو قوانینو تصویب او د حکومت د چارو څارنه ده ترسره نکړي چې دا پخپله د ځواني دموکراسۍ د ودې او د قانون د حکومت د جوړولو په چاره کې ستر خنډ وو. د پارلمان او حکومت ترمنځ دا ډول بې باوري او مخامتیا په دموکراسۍ خپل منفي اغیز درلود.

۵- مشروطه غوښتونکي: مشروطه غوښتونکو او سمونپالو له نوي سیاسي بهیر سره لیوالتیا ونه ښودله . هغوی دموکراسۍ ته د پاچا په ژمنتوب او رښتینولۍ باور نه درلود.له بله پلوه د دموکراسۍ پلي کوونکي هغه کسان وو چې د مشروطه پاچاهۍ مخکې یې د استبداد او اختناق مخینه لرله. نو دا به معجزه وي چې د دموکراسۍ دښمن په دموکرات واوړي. د دموکراسۍ د اعلان سره سم سیاسي بندیان چې غوځ اکثریت یې مشروطه غوښتونکي وو، د بې خوځښته موجوداتو په شان له زندانونو څخه راووتل چې دموکراسۍ ته د مرستې او چوپړ جوګه نه وو او هغوی چې په فزیکي او رواني لحاظ غښتلي وو لیوال نه وو چې پدې لار کې همکاري وکړي. ځکه چې د سلطنتي کورنۍ مخینې ته په کتو سره دموکراسۍ ته د دې کورنۍ په ژمنتوب باور نه درلود. پدې هکله سیدقاسم رښتیا چې د اساسي قانون د مشورتي کمېټې غړی وو کله چې میرغلام محمدغبار د اساسي قانون په مشورتي کمیټه کې د ګډون څخه ډډه وکړه مراجعه وکړه چې هغه پدې کمیټه کې ګډون ته وهڅوي په ځواب کې ویلي وو:« حقیقت دا دی چې زه د دغه بهیر په رښتینولۍ او د هغو کسانو په صداقت اطمئنان او باور نلرم چې دغه بهیر یې منځته راوړی دی. زما په فکر دا هم لکه د سپهسالار د وخت یوه عوام غولوونکې لوبه ده زه نشم کولی او نه غواړم د دغسې ننداري لوبغاړی وم. » ۱۳ / ۱۸۳ همدا رنګه سردار محمد نعیم چې د هرچا نه یې زیات خپل د تره زوی پاچا او د نوموړي سلاکاران ښه پیژندل د پاچا له لوري ولس ته د آزادیو د ورکولو په اړه داسې ویلي وو: « زه د دې مسئلو په هکله کوم ځانګړی نظرنلرم. خو دومره وایم چې هیواد ته دموکراسي او آزادي پدې ډول نه راوړل کیږی . که په رښتیا سره غواړي خلکو ته آزادي ورکړي باید د زړه له کومې او واقعي وي.» ۱۳/ ۱۸۴ نوي نسل بیا د دموکراسۍ د اصولو هغه پوهه او تجربه نه لرله چې د دموکراسۍ ودې ته اغیزمن تمام شي. د تاجداره دموکراسۍ په هکله د مجروح د دې خبرې سره چې « د سیاسي ګوندونو پرته دموکراسي هغه ګاډی دی چې تیل نلري » سلیم عقل پوهاوي ته رسېږي. په هېواد کې د قانوني ګوندونو د نشتون له امله د پارلماني سیستم شتون په واقعیت کې هغه ناکامه هڅه وه چې د تیلو پرته ګاډی په خوځښت راولي چې هغه په خوځښت را نغی ځکه چې موټر بېله تېلو په خوځښت نه راځي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۶- سیاسي ګوندونه: کله چې په یوه هیواد کې د سیاسي ګوندونو قانون نه وي یقیناً هلته قانوني ګوند نشته. پردې بنسټ د دموکراسۍ په ودې او ټینګښت کې د ناقانونه ګوندونو د اغېز خبره معما او یا ټوکې ته ورته یوه خبره ده. سره لدې هغه مهال ګوندونو شتون درلود او فعالیت یې کاوه خو هغوی هم د لاسته راغلي فرصت څخه په اغیزمن ډول ګټه پورته نکړه بلکې هڅې یې پدې را تاویدې چې یوازې د حکومتونو په ټګلارو نیوکې وکړي او د حکومتونو سره خپل مخالفت وښيي . د ګوندونو دا ډول دریځ ځلور لاملونه درلودل.

لومړی - یو ناقانونه ګوند به څه ډول داسې دریځ ونیسي چې حکومت هغه ځانته ګواښ وګڼي ځکه تر یې پوښتنل کېږي چې تاسې د کوم قانون له مخې خپل ګوند جوړ کړی دی.

دوهم- ځېنو ګوندونو د پردیو د ارادې او دیکټې له امله په لوی لاس حکومتونو ته ستونزې جوړولې.

دریم- ګوندونه د اړینې سیاسي تجربې د نشتون له کبله د دې جوګه نشول چې ددې طلایي فرصت څخه د حکومتونو او نورو ټولنیزو بنسټونو سره د همکارۍ له لارې دموکراسۍ ته وده ورکړي او د دولت د اقتصادي- ټولنیزو کړنلارو د پلي کولو لپاره مرستندوی شي یا دا چې د متحدې دموکراتیکې جبهې د جوړولو له لارې د یوه ځواکمن سیاسي اپوزیسیون په توګه په حکومتونو فشار راوړي چې د ټولنیزو- اقتصادي ستونزو د لیرې کولو په موخه کوټلي ګامونه اوچت کړي.

ځلورم - اسلامپالو د خپلو سیاسي او عقیدتي باورونو له کبله د دموکراسۍ مخالف وو او هغه یې غربي پدیده ګڼله . هغوی په لوی لاس نوی دموکراتیک بهیر اخلالاوه.

په کال ۱۹۶۹کې د کابل پوهنتون او پولیتخنیک د شپږ میاشتني تعطیل په اړه د وخت د سیاسي ګوندونو چوپتیا او د اعتراض غږ نه پورته کول د هېواد د ټولنیز پرمختګ په وړاندې بې تفاوتي بربنډوي. هغه مهال هیڅ یوه ګوند پدې اړه د اعتراض غږ پورته نکړاو کله چې ددې عالي تعلیمي مؤسسو د تړلو ګواښ لیدل کیده خپل پلویان یې ونه هڅول چې له مظاهرو لاس واخلي. حکومت پلوه ګوندونو نه یوازې اعتراض ونکړ بلکې هیڅکله یې هم د حکومت د کړنلارو او سیاستونو په دفاع کې خپل پلویان واټونو او کوڅو ته راونه بلل او د پاچا له لوري یې خلکو ته د دې آزادیو د ورکولو په ملاتړ کوم حرکت ونکړ. د دموکراسۍ په لسیزه کې د زرنګار پارک چې د ګوندونو قرارګاه ګڼل کیده د پاچا د سلاکارخلیل الله خلیلی ترمشرۍ لاندې د زرنګار ګوند هیڅکله هم پدې پارک کې را ځرګند نشو. لامل یې دا وو چې دا ګوند سلطنت یا حکومت پلوی ونه ګڼل شي او یا دا چې هغه د سلګونو کسانو د راټولولو وس نه درلود یا په بله وینا وګړنیز ملاتړ یې نه درلود. پداسې یوه حالت کې د سلطنت او حکومت هغه مخالف ګوندونه او سیاستوال چې ملي او وطني ګڼو ته ژمن هم وو په ځینو مواردو کې له دې وېرې د حکومت د مثبتو ټګلارو په ملاتړ غږ نه را پورته کاوه چې د سیالو ډلو او حتی هغو سازمانونو څخه چې د سلطنت او واکمنۍ سره ځرګند اوپټ تعلقات لرل د هغوی له لوري د دولت پلوه سیاسي ګوندونو ټاپې ونه وهل شي. همدې رنګارنګ ګوندونو له یوې خوا پارلمان د خپلو ګوندونو د معرفي کولو لپاره ښه وسیله ګڼله له بله پلوه یې ځان په ټولنه کې د خلکو د خدمتګار په توګه د ثابتولو په موخه د حکومت او سلطنت مخالفت کاوه او په تبلیغاتو کې یې حکومتي او سلطنتي ضد دریځ غوره کړی وو. غیرګوندي وکیلانو هم همدا ډول دریځ درلود.په پارلمان او پوهنیزو بنسټونو کې کله ناکله د سیالو سازمانونو د غړو او پلویانو ترمنځ شخړې ، نښتي او جګړې هم پیښیدلې ککړې پکې ماتېدلې او انسانان پکې وژل کیدل خو المتوکل علی الله محمدظاهرشاه په کاریزمیر کې د خپلو ګلانو او د زراعتي فارم ننداره کوله او په هېواد

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې يې د زورزیاتی او د ناقانونه ګوندونو ناقانونه کړنو او مظاهرو مخنیوی نه کاوه او په بله خوا يې د هغوی روا غوښتنو ته هم مثبت ځواب نه ورکاوه. د دموکراسی د لسيزې يوه عجيبه ځانګړتيا دا وه چې مخکې به ښاروالیو ته ټاکنې ترسره کيدلې خو په دموکراسی کې به ښاروالان د کورنيو چارو د وزير په امر مقرریدل. د انتخابي ښاروالانو څخه د سلطنت او حکومتونو ویره لدې څخه وه چې ملي ګرایان، سمونپالان او کیڼ اړخي ښاروالان نشي. سیدقاسم رښتیا د خپل کتاب په ۳۰۶ مخ کې پدې اړه په ځانګړې توګه د غلام محمد فرهاد څخه اندیښنه څرګندوي چې بیا د کابل ښاروال نشي. دلته ليدل کيږي چې حکومتونه د هغه چا او هغه ډلو څخه ویره لرله چې د ستر افغانستان او په هېواد کې د بنسټيزو سمونونو او بدلونونو په موخه مبارزه کوله.

که چیرې د دموکراسی د لسيزې بهير ته وکتل شي لاندې پایلې ترې راوزي:

- مشروطه پاچاهی ته تګ په هېواد کې د يوه سياسي انقلاب پيل وو که لدې سياسي تحول څخه ټولو ملاتړ کړی وای د یوه پرمختللی او آباد افغانستان جوړيدل شوني وو .

– د پارلماني نظامونو لرونکو هیوادونو خلاف د افغانستان د۱۹۶۴ کال اساسي قانون دا تشه درلودله چې پاچا د زیاتو واکونو څخه برخمن او صدراعظم د هغو څخه بې برخې وو.پاچا د ملي حاکمیت د ممثل او د دولت د مشر په توګه مکلف نه وو چې د صدراعظم مشورو ته پام را وګرزوي.

– د پاچا له لوري د دموکراسی د نهادینه کولو په موخه د نیمګړو ګامونو اوچتول ، په ځینو مواردو کې بیغوري ، د دموکراسی د ودې او پرمختګ مخنیوی، د پاچا او سلطنتی کورنی د غړو لخوا د پارلمان او حکومتونو په چارو کې لاسوهنې او حتی د خنډونو جوړول.

– د حکومتونو د پرله پسي ړنګيدلو پایله دا کېدله چې د هېواد زیاتېدونکې ټولنيزې – اقتصادي ستونزې حل نشي.

- د اجراییه او تقنینه قواوو ترمنځ د همغږی او پوهاوي نشتون.

– د خلکو د زیاتوغوښتنو او د حکومتونو د کمزورې وړتيا ترمنځ ستر واټن.

- د سیاسي کړیو ترمنځ د همغږی او ګډې همکاری نشتون.

پورتنيو څرګندونو ته په کتوسره د تاجداره دموکراسی ناکامي په دريو ټکو(د سياسي ګوندونو پرته پارلمان ، بې واکه صدراعظمان او ټکني ټولواک) کې خلاصه کېدای شي.

د جمهوریت ټینګښت

د ۱۹۷۳ کال د جولای په اوولسمه(۱۳۵۲ کال د چنګاښ شپږويشتمه) د سهار په اوو بجو او شلو دقيقو د کابل راډيو ویاند وویل:« اوس به تاسو د سردارمحمد داود وینا واورئ . »محمدداود ولس ته د سلطنت د نسکوریدو او د جمهوریت د ټینګښت زيری ورکړ او دې سیاسي بدلون ته يې د چنګاښ (سرطان) انقلاب وواېه . دا بدلون د محمد داود په مشری د سپينې پوځي کودتا په پایله کې را منځته شو. کودتا داسي مهال ترسره شوه چې پاچا ځلور ورځي مخکې د چنګاښ په دوه ويشتمه د درملنې په نامه

(c) ketabton.com: The Digital Library

انګلستان ته تللی وو او د کودتا پر مهال هغه د ایټالیا په یوه جزیره کې استراحت کاوه. د پاچا پلویان وایي چې د پاچا سترګه د والیبال د لوبې پرمهال خوږ شوې وه .پربله خوا بیا د پاچا د یوه موټروان له قوله«ملکي د کومې موضوع په سر په هغه باندې د بیاتې په وارکولو سره د هغه سترګه زیانمنه کړې وه .» ۱/ ۳۱ د دې کودتا ځانګړتیا پدې کې ده چې ټاکونکی رول یکې په ارګ کې د پرتې شاهي فرقې د ټانک ټولي او د سلطنتي کورنۍ غړي محمدداود ولوباوه.دا د دې معنی لري چې کودتا د سلطنتي کورنۍ د غړي له لوري او له ارګ نه پیل شوله. کودتا بیله کوم مقاومته د شپږو- اوو تنو انساني تلفاتو په لرلو سره چې یوازې دوه تنه په ډزو کې او نور په ترافیکي پېښو کې ووژل شول د محمدظاهر څلویښت کلنې پاچاهۍ ته د پای ټکی کېښود.په وژل شوو پوځیانو کې د کودتا مرکزي لوبغاړی لومړی بریدمن حبیب الله زرمتي د ارګ د ټانک د ټولي کفیل هم شامل وو. هغه د کودتا د بري د اعلان وروسته د کابل سیند ته د نومړي ټانک د لوېدو له امله ووژل شو. کودتا داسې پلان شوې وه چې د چنګاښ د ۲۶ د شپې په یوه نیمه بجه به د تورن فیض محمد (د بالاحصار د کوماندو د قطعي د حرکاتو آمر) په مشرۍ کوماندویان د ارګ جنوبي دروازې ته ځانونه رسوي او دروازه به عبدالرشید ځدران چې په همدې دروازه کې دنده لرله او د تورن پاچاګل وفادار له لوري کودتا ته جذب شوی وو پرانیزي ، کوماندویان به ارګ ته ننوزي او دا مهال به د ټانک ټولی د حبیب الله زرمتي په قومانده په خوځښت راځي چې څلورچین (عرادې) ټانکونه به د محمداسلم وطنجار په مشرۍ په ارګ کې د شاهي فرقې د خوځښت مخنیوی کوي او شپږ ټانکونه به د کوماندو د یوه بلوک سره ګډ د لومړۍ او دویمې منتظره قطعې چې وضع الجیش یې د ارګ ختیځ ته د پخواني زاړه ګمرک په ودانۍ او د دهمزنګ د محبس تر څنګ قرار درلود د خوځښت د مخنیوي په موخه استعمالیږي. د کوماندو نور پرسونل به د ښاري انضباط د ټولي په مرسته چې قوماندان یې لومړی بریدمن احمدضیا مجید د اردو د استخباراتو د رئیس زوی د نورو کودتایي افسرانواو وړوضابطانو سره ګډ چې د ښار په مختلو ځایونو کې ځای پرځای شوي وو جګپوړي پوځي او ملکي چارواکي نیسي او موقتي توقیف ځای په کارته پروان کې د کابل د میوندوات د ترافیکو د افسر عبدالقدیر نورستاني کور ته لیږدوي. همدا راز د خواجه رواش او بګرام په هوایي ډګرونو کې د قوماندانانو د نیولو لپاره د هوایي اوهوایي مدافعې کودتایي افسران او واړه ضابطان ګومارل شوي وو. د په نښه شویو لوړ پوړو ملکي او پوځي مشرانو او قوماندانانو د نیولو وروسته به د څلورمې او پنځلسمې زغروه والو قواوو ټانکونه او زغره وال ګاډي د ښار په څلورلارو او مهمو سیمو کې ځای پرځای کیږي او جنګي الوتکې به د کابل ښار او د هغه شاوخوا نمایشي پروازونه ترسره کړي. سربیره پردې یوه ډله د مرکزي اتومات ټیلیفون د فعالیت د شنډولو په موخه ګومارل شوې وه.کودتاچیانو د سهار تر پنځو بجو پورې خپلې ورسپارل شوې دندې ترسره کړې. یوازې د سردارعبدالولي په استوګنځي د حبیب الله زرمتي ټانک یو ډز وکړ چې د دې ډز وروسته سردار توپانچه په لاس د پاچاګل وفادار له لوري ونیول شو. همدا راز د ټانک یو ډز په ارګ کې په شمالي برج شوی چې د برج یوه برخه یې ونړوله . په کودتا کې د ګډون کوونکو ستره برخه د هوایي او مدافعې هوایي او د ټانک د قواوو اړونده پوځیان وو.ګڼ شمیر یې د شوروي اتحاد د پوځي اکادمیو فارغان وو. کودتاچیان د مختلفو اندونو خاوندان وو خو ډیری یې د ا، خ، د، ګ د خلق او پرچم له ډلو سره اړیکي لرلې یا یې مینه وال وو. د راډیو له لارې د سلطنت د نسکوریدو د اعلان وروسته په هیڅ یوه پوځي بنسټ کې د ولایاتو په شمول د پاچا په ملاتړ څوک ونه دریدل. د کابل ښاریانو د خوښیو په ښودلو سره د کودتاچیانو هرکلی وکړ چې د خپلو ټانکونو او زرهپوښونو سره د ښار په ګوټ ګوټ کې ځای پرځای شوي وو. لومړۍ جنګي الوتکه چې هوا ته والوتله پیلوټ یې په ګاګارین مشهور خلقي جګړن میرغوث الدین خوستی وو. همدا راز لومړۍ چورلکه چې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

کودتا په شپه د کابل د هوايي ډګرڅخه د بګرام هوايي پوځي ډګر ته والوتله ترڅو د نوموړي ګارنيزيون نيول شوي مشران راوړي پيلوټ يې خلقي اسدالله سروري وو. هغه مهال د پاچا په وړاندې نارضايتي لوړې کچې ته و رسيدله چې د هيواد په لويديځ کې د وچکالی له امله ګڼ شمېر خلک مړه او د کابل په شمول د هېواد نورو ښارونو ته کډه شول. د وچکالی ځپلو خلکو ربړوونکی حالت لدې نه جوتيږي چې هغوی اړ شوي وو خپل اولادونه د توکو په شان وپلوري. هغه مهال « د افغانستان په لويديځ کې ملايانو د لمانځه وروسته د پاچا د نسکوريدو لپاره دعاوې کولې.» ۳۲/ ۱۳ لدې کبله ولس لدې سياسي اوښتون څخه هرکلی وکړ اوهيله يې لرله چې نوې واکمنی به په دولت کې شته ناخوالو(فساد، رشوت ، بې عدالتی او بې قانونی) او په ټولنه کې وزګارتيا او فقر ته د پای ټکي کيږدي يا لږترلږه پدې لار کې د ګامونو د اوچتولو شاهدان وي. جمهوريت غوښتونکو او مترقي کړيو د نوي انقلابي دولت له مشر څخه دا تمه لرله چې هغه به په عمل کې د نوموړي په خبره د «قلابي دموکراسی» پرځای «واقعي دموکراسی» ته د تللو زمينه برابره کړي د هيواد د رکود، سکون او جمود واکمن حالت په خوځښت راولي او جمهوريت به ټينګ کړي.

مصيبت جوړوونکی بری

د اماني دولت له نسکوريدو وروسته افغانان د حبيب الله کلکاني د وحشت او د يحيی د کورنۍ د استبداد شاهدان پاتې شوي وو . له همدې امله کله چې شاه محمودخان خلکو ته د آزادې ساه کښلو ،د خپلو روا غوښتنو د څرګندولواو د سازمانو او ټولنو د جوړولو امکان ورکړ هغه ته يې د دموکراسی د پلار لقب ورکړ. خو وليدل شول چې د دې نوي وضعيت د پايښت موده لنډه وه او د صدراعظم په توګه د محمد داود د راتلوسره سم بيا هماغه پخوانی استبداد د دوی د خاورينو کورونو نابللی ميلمه شو ، خولې يې ور وتړلې او د دموکراسۍ او د مشروطيت د لارې د مبارزانو څخه نمجن زندانونه بيا ډک شول. د محمد داود د ګوښه کېدو او د مشروطه پاچاهۍ په راتلو سره بيا ولس د دې اوښتون څخه خوښي څرګنده کړه او هغې ته يې تاجداره دموکراسي وويله. دا بيا ښيي چې افغان ولس د خپلو واکمنو څخه يوازې دا هيله لرله چې دوی ته لږ ترلږه د آزادې ساه کښلو او د خپلوهيلو او غوښتنو د بيانولو حق ورکړي. د دې هيواد واکمنو افغانان پداسي توره تياره کې ساتلي وو چې ددې واقعيت د درک وړتيا يې نلرله چې حکومتونه يې مسوليت لري دوی ته د کار او زده کړو زمينه برابره کړي او د کار د نه لرلو له کبله دومره څه ورکړي چې له لوږې مړه نشي. د دموکراسی په لسيزه کې د سياسي ګوندونو د فعاليت، د بيان آزادی او د آزادو رسنيو د خپرونو مثبته لاسته راوړنه دا شوه چې د ولس لوستي برخه پدې وپوهيږي چې حکومتونه يې دا مسئوليت هم لري چې د نړۍ د نورو پرمختللو ټولنو په شان ورته د ژوند او کار شرايط چمتوکړي. د سرطان انقلاب څخه يې هرکلی او د جمهوريت څخه يې ملاتړ په همدې ټکي کې نغښتی وو. ځکه چې د سلطنت له نسکوريدو او د انقلاب د بري په مناسبت د محمداود وينا په دوو برخو ويشل شوې وه : لومړۍ برخه يې د دموکراسۍ د لسيزې انځور کښلو ته ځانګړې شوې وه او دوهمه يې د نوي انقلابي دولت د موخو بيانول وو. د انقلاب لارښود « د دموکراسۍ لسيزه قلابي دموکراسي ، د سلطنت سياست يې عوامفريبانه ،غيرعادلانه او ملي ضد » وګڼله او د انقلابي دولت موخې يې « د جمهوريت ، رښتيني او معقولې دموکراسی ټينګښت ، د خلکو د حقوقو خونديتوب او د افغانستان اکثريت خلکو ته خدمت » اعلان کړ .

(c) ketabton.com: The Digital Library

د جمهوري نظام په راتلو سره خلک نه دا چې د جمهوریت ، رښتیني او معقولې دموکراسۍ د ټینګښت شاهدان نه وو بلکې د پاچا د واکمنۍ پرمهال جوړشوی پارلمان منحل، آزادۍ رسنۍ تعطیل، د بیان آزادي او سیاسي فعالیتونه منع او د سیاسي مخالفینو د ځپلو تګلاره غوره شوه. په بهرني سیاست کې د دودیز ناپېیلي سیاست پرځای یوه اړخ (سوسیالستي سیستم) ته د ښوئیدو او بل اړخ(پانګوال سیستم) په مخالفت کې دریدلو ته لومړیتوب ورکړل شو. دا ډول کړنلاره د دې لامل شوه چې د نوي نظام مخالفې ډلې او د هغو نړیوال حامیان منفي غبرګون وښیي او پایله یې په هیواد کې د امن او ټیکاو له منځه تلل،د کودتا ګانو او کودتایي هڅو پیلېدل، د ښورښونو او بلواوو پیښېدل، د ترور او اختناق واکمنېدل، د هیواد په کورنیو چارو کې د پردیو لاسوهنې او افغانستان د زبرځواکونو د سیالیو او کشمکشونو په ډګر واوړي. د داسې یوه حالت واکمنیدل ګڼ شمیر لاملونه لري خو په هغو کې پخپله د نوي نظام د مشرځانګړتیاوو او د هغه د مؤتلف (پرچم) نقشو ټاکونکې رول درلود. د جمهوري دولت د کابینې غړی غوث الدین فایق د نوي انقلابي رژیم مشر داسې را پېژني : «د هیواد نومیالی دولتي شخصیت، د هیواد د تاریخ نابغه، یوه ، نوښتګر، د وطن رښتینی او سرشندونکی بچی، د عدالت ، دموکراسۍ او د ترقۍ او پرمختګ الهام ورکوونکی، د پاکۍ او تقوا بیلګه، د وطن خادم » او دا هم پرې اضافه کوي :« د سپین انقلاب په بري سره محمد داود خان ته د اجل پیک راورسید چې سترګې یې د حقایقو د لیدو څخه ړندې او غوږونه یې د حقیقت له اوریدو څخه کاڼه شوي وو او د دوست او دښمن ، صادق او خاین د درک او پیژندلو نه عاجز پاتې وو، ده ته د وړتیا او لیاقت معیار غوړه مالي او ستاینه وه، د همدې خوشباوریو او د ظواهرو لیدل وو چې زموږ هیواد د روسي لښکر او د انګریزانو د نوکرانو او غلامانو د بریدونو موخه وګرزید... ، خودکامه، دیکتاتور مشرب او مستبدالرآی محمد داود د دې پرځای چې خپلوخانداني دوستانو او د پوهې او نظر خاوندانو ته مراجعه وکړي د خپل قبرکیندونکو څخه یې کابینه ترمیم کړه...، د غوراوي کمزورۍ او خوشباورۍ داودخان ځان د مرګ پولې او هیواد تباهی ته یووړ.» ۵۲/ ۸۴ ، ۱۳۷ ظاهرشاه د خپل د تره زوی په هکله وایي :« خلک شته چې دوست لټوي او خدمتګار لټوي او خلک هم شته چې غلام لټوي. داودخان د هغو کسانو څخه ووچې غلام یې لټولو. داودخان ځانغوښتونکی وو هیڅکله خپل وطن ته د خیانت په فکر کې نه وو.»۵۹ د داودخان د بې کچې ځانغوښتنې څخه فرصت غوښتونکو ، غوړه مالانو او په پردیو پورې تړلو وګړو ګټه پورته کړه .په جمهوري دولت کې د غلام حیدر رسولي او عبدالقدیر نورستاني په څیرکسان د دوو کلیدي وزارتونو مشرتابه ته ورسیدل چې یو یې صوفي مشربه چرسي او بل په فحشاه او بډو اخستلو روږدی وو. پورتنیو څرګندونو او د کودتا وروسته د هیواد ترینګلو حالاتو او د استبدادي واکمنۍ ټینګېدو ته په کتنې سره ویلی شو چې د چنګاښ د شپږویشتمې انقلاب برې هیواد ته یو مصیبت جوړوونکی برې شو. د محمدداود په وطنپالنه، تقوا او پاکۍ کې شک نشته. د نوموړي د ویناوو ،مرکو او ځینو ګامونو د اوچتولو څخه بریښي چې هغه د افغانستان د آبادۍ او ښیرازۍ ، د ولس د سوکالۍ او نیکمرغۍ لپاره ښه نیت درلود . خو تاریخ د سیاستوالو او واکمنانو د پلانونو، نقشو او نیتونو پرځای د هغوی په عملي کړنو او د هغوی د کړنو په پایلو قضاوت کوي. د۱۹۷۳ کال د کودتا وروسته بهیرونو او پیښنو وښودل چې د واکمنۍ تګلارې ناسمې او پایلې یې هیواد او ولس ته بدمرغۍ راوړې. دا ځکه چې له کودتا وروسته په هیواد کې په سیاسي او مدني آزادیو بندیز ولګید ،پوځ سیاسي شو، د هیواد سیاسي ټیکاو زیانمن شو، د هیواد په کورنیو چارو کې د پردیو لاسوهنې پیل شوې ، د کودتاګانو ،کودتایي هڅو او اړودوړو لړۍ پیل شوه، د سیاسي مخالفینو د ځپلو لارغوره شوه او ترور اواختناق واکمن شو. په یوه هیواد کې د دا ډول حالت واکمنیدل د یوه ملت لپاره د مصیبت پرته بل څه نشي کیدای. که چیرې د چنګاښ انقلاب برې او د دې سیاسي اوښتون پایلې په یوه کرښه کې را ونغاړو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ويلى شو چي هغه د افغانستان لپاره يو مصيبت جوړوونکى برى شو دا ځکه چي هيواد د سرې جګړې په تاوده ډګر واوښت ، د نا امنيو، جګړو او کډوالى لړى پيل شوله ، ميليونونه افغانان شهيد او معلول شول ، د سرې جګړې د اصلي لوبغاړو پوځونه يو په بل پسې دې خاورې ته راننوتل او هېواد اشغال شو.

تر ارګه يارانه

محمدداود پخپله لومړى وينا کې« د سلطنتي رژيم سياست غيرعادلانه او ملي ضد» اعلان کړ او د خپلي کودتا د موخې په اړه يې وويل چې« د هيواد د راتلونکې نيکمرغۍ لپاره ، د جمهوريت او رښتيني او معقولې دموکراسۍ جنډه پورته کړله چې د افغانستان اکثريت خلکو ته د خدمت پرېنسټ ولاړه وي.» عجيبه دا ده داودخان د سلطنتي رژيم سياست ملي ضد ګڼي چې دى د سلطنت له لوړپوړو (د قول اردو قوماندان ، وزير او صدراعظم) وو. آيا دى د سلطنت د ملي ضد سياست پلي کوونکى نه وو؟ ده په خپلې دې ادعا سره ځان ملي ضد معرفي کړى دى چې د ملي ضد سياستوال سزا زندان او مرګ ده نه دا چي بيا هم دا ملي ضد سياستوال پر هېواد واکمن شي . په هرصورت که چيرې د کودتا په درشل کې د افغان ولس ژوند او د هېواد حالاتو ته ځيرشو خلک د بيساره اقتصادي ستونزو او کړاوونو سره لاس او ګريوان وو او په هيواد کې يې بدلون او سمون غوښت.هغو پوځيانو چي د هيواد د نيکمرغه راتلونکې په خاطر د شاهي رژيم د نسکورولو په موخه د سر او ځان ښخه تېريدو ته چمتو شوي وو د هغوى دا احساس او مېړانه د ستايني وړ دي. هغوى د خپل سراو ځان او کورنيو ژوند ته د ګواښونو په منلو سره د شپې په تياره کې د يوې روښانه راتلونکې په هيله په کودتا لاس پورې کړ. هغوى د١٩٧٣ کال د جولاى د اوولسمي نيټي پاڅون ته ګواښمنه لار وهلې وه او د پاڅون په شپه يې خپله دنده په ښه توګه تر سره کړله . پاڅون ته د چمتووالي پړاو د دوى د ټينګې ژمنتيا ، رښتيني ملګرتيا او کلکې يارانې او د کودتا په شپه اتلولي د سرښندنې غوره بيلګه وه. که څه هم پوځې لوړې او اساسي قانون ته شا ګرزونه يې د منلو وړ نه ده. خو کله چې د کودتا لاربسوونکي ارګ او واک ته ورسيدل ملګرتيا او يارانه يې ختمه شوه ، خپلو ژمنو ته يې شا کړه او د يو بل په وړاندې ودريدل. د کودتا د دوو اصلي لوبغاړو داود او کارمل تر منځ د يارانې مزې هغه مهال سست شول او« د داودخان د جمهوريت په دولتي دستګاه کې درز هغه وخت پيدا شو چې د کرني وزير جيلاني باختري په ځرګند ډول پخپل وزارت کې د جمهوريت په تاسيس کې د کارمل د مشرى رول لوړ وګڼه .» ١٧/ ٣٨٦ د باختري دې افشاګرى د دوو ائتلافي ملګرو اړيکې بې خونده کړې دا ځکه چې محمدداود نه غوښتل خلک د پرچم سره د ده د پټ جوړجاړي او ملګرتيا ښخه خبر شي. د جمهوريت لوبغاړو نه دا چې د جمهوريت ، رښتيني او معقولې دموکراسۍ جنډه پورته نکړله بلکې « قلابي دموکراسي » يې هم نشواى زغملى. د جمهوريت د لوبغاړو د دا ډول دريځ نه ښکاري چې هغوى پوپوليست او عوام غولوونکي سياستوال وو د جمهوريت او ولسواکۍ سره په بشپړه توګه پردي وو او له بلې خوا د هغوى ملګرتيا او يارانه يوازې تر ارګه پورې وه . که چيرې د لسګونو پوځيانو سپيځلو احساساتو او نيتونو ته وکتل شي هغوى سترو انساني موخو ته د رسيدو په هيله ځانونه وقف کړي وو خو مشرتابه يې نور پلانونه لرل او د پوځيانو د احساساتو او ژوند سره يې لوبې کولې. د سرطان انقلاب د مشرتابه ، يا د هغه د يوې برخې او يا ځانګړې ډلې په پټو موخو او نيتونو پوهيدل ستونزمن دي. خو په زغرده ويلى شو چې د سرطان د انقلاب لوبغاړي يو موټى ټيم نه وو او د يوې ګډې روښانه کړنلارې ښخه بې برخي وو. دا ټيم يو نامتجانس ترکيب وو چې په هيڅ صورت

(c) ketabton.com: The Digital Library

ترپایه د ګډ فعالیت جوګه نه وو. د انقلاب لاربنود(محمد داود) هم په خپلو یارانو باور نه درلود او د هیواد راتلونکي ور ته تیاره بربښېده. د نومورړي ددې خبرې نه چې د کودتا وروسته یې جنرال نذیرکبیرسراج ته کړې وه:« مورږ دا کار وکړ. دا چې څه کیږي ؟ نه پوهیږم.» معلومیږي چې د انقلاب لاربنود ته د هیواد راتلونکي ناڅرګنده بریښیده. نومورړی د کودتا د بري وروسته چې د هیواد مطلق العنان مشر وو پدې نه پوهیده چې په هېواد کې به څه پیښ شي دا د دې معنی لرله چې هغه ته هم پوځي کودتا او هم د کودتا وروسته بهیر د قیمار یوه ناڅرګنده لوبه بریښیده او نه پوهېده چې دا لوبه به وګټي یا و بایلي. پدې کې شک نشته چې د پوځي کودتاګانو برخلیک د قیمار د لوبې په شان ناڅرګند وي. خو کله چې کودتا د کوچني مقاومت او مخالفت پرته بریالۍ شي بیا هم د کودتا مشر ټکنی بریښي ، اندیښمن وي او پدې نه پوهیږي چې څه به کیږي دا د خواشینۍ وړ یو تریخ واقعیت دی. د محمد داود دا اندیښنه د هرڅه نه مخکې د هغه د کودتایي ملګرو د سیاسي او عقیدتي اختلافونو او د کودتایي ټیم د نه وړتیا سره تړاو درلود. دې ټیم په یوه مسئله کې د نظر یووالی درلود چې هغه د نظام رانسکورول او واک ته رسیدل وو. خو د نسکور شوي نظام د بدیل د څرنګوالي، د دولت د لاربنوونې، د هېواد د اقتصادي- ټولنیزو ستونزو د حل او د ټولنې د پرمختګ لپاره او د نورو سیاسي ډلو سره د تعامل کوم ګډ پلاتفورم او پروګرام نه درلود. دا بیا ښيي چې کودتا چیان په ورانولو پوهېدل خو په جوړولو نه پوهېدل.لدې امله ویلی شو چې د جمهوریت چارواکي ورانوونکي وو نه جوړوونکي. د کودتاچیانو بې برنامګي او د یوې ګډې تګلارې نشتون لدې نه ښه جوتیږي چې د کودتا د بري وروسته محمدداود د پرچم له مشرتابه څخه غواړي چې ور ته د دولت کړنلاره جوړه کړي. تګلاره هم مسکو ورته جوړه کړله. له همدې کبله واک ته په رسېدو سره دا د مختلفو او مخالفو اندونو کودتایي ټیم د ملګرتیا پړاو ختم او د مخامختیا او د یوبل د بې اغېزه کولو او حذفولو پړاو پیل شو. دا دواړه پړاوونه په واقعیت کې د هیواد د بې ثباتۍ او د رواني غمیزې پیلامه شوه. لومړی پړاو لدې امله د رواني غمیزې پیلامه ده چې پدې زماني پړاو کې د هغې ځواني دموکراسۍ د له منځه وړلو په موخه چمتووالی نیول کیده او ورته ستونزې جوړولې چې هېواد یې د یوه ولسواک نظام په لور خوځاوه . البته چې دې دموکراسۍ د عیبونو او نیمګړتیاوو سره سره شرایط یوې مدني ټولنې ته هوارول ځکه چې د هېواد سیاسي کړیو او سیاستوالو واک ته د رسېدو په موخه سوله ئیزه سیاسي مبارزه پرمخ وړله او د سیاسي مبارزې فرهنګ نهادینه کېده. انقلابیونو ته پکار وو چې د دموکراسۍ د لسیزې د منفي اړخونو سره مبارزه کړې وای او مثبتو اړخونو ته یې وده ورکړې وای. که چیرې نویو چاروکو د هېواد د آبادۍ او د ولسونو د سوکالۍ او د دموکراسۍ د ودې او ټینګښت په موخه عملي ګامونه اوچت کړي وای ښایي تاریخ د دوی کودتایي ناقانونه اقدام نه وای محکوم کړی. خو کله چې دوی واک ته ورسیدل هغو ژمنو ته یې شا وګرزوله چې د کودتا د بري په لومړۍ ورځ یې خلکو ته ورکړه. د خواشینۍ وړخبره لا دا ده چې دوی د پخوانیو واکمنو په څیر د نظام د سمون ، د قانون د واکمنۍ ،خلکو ته د خدمتونو په رسولو او د هیواد د آبادۍ په چاره کې ډیر لږڅه وکړل او د سیاسي مخالفینو د ځپلو تګلاره یې غوره کړله . لدې امله دوهم پړاو د لومړي پړاو منطقی ادامه ګڼل کیږي چې د ټیکاو له منځه تللو، د ترور او اختناق واکمنیدو او د هېواد په کورنیو چارو کې یې د پردیو لاسوهنو ته لار هواره کړله .دا شونې نده چې د افغانستان په شان یوه وروسته پاتې ټولنه کې داسې واکمن ټیم د ګټور او اغیزمن فعالیت جوګه شي چې په هغه کې کیڼ لاسي او ښی لاسي، ملتپالان او انترناسیو نالستان او حتي د سیاست او حکومتولۍ د الفبا څخه بې خبره څیرې شتون ولري. ژوند هم وښودل چې د واک په هما غه لومړیو ورځو کې د انقلابي واکمنو ترمنځ د دوستۍ او ګډ کار مزي وشلیدل او د مخامختیا پړاو پیل شو او د دې مخامختیا پیلامه د دفاع وزارت د بنسټ د مشرتابه په

(c) ketabton.com: The Digital Library

هکله وه. د کودتا مشر د انقلاب په دوهمه ورځ جنرال خان محمد مرستیال د دفاع وزارت د سرپرست په توګه وګومارلو. عجیبه داده چې مرستیال د کودتایي جګتورن غوث الدین فایق له لوري د دفاع وزارت د قرارګاه جنرالانو او لوړرتبه افسرانو ته ور وپیژندل شو. مرستیال په کار پیل وکړ او په هماغه ورځ د انقلاب لاربښود نوموړی وروغوښت او ور ته و یې ویل:« فعلاً تاسو کور ته ولاړشئ زه تاسو بیا راغواړم.» د محمدداود پلویان پدې اړه وایي چې مرستیال په خپل سر د دفاع وزارت ته تللی وو او ځان یې د دې بنسټ مشر نومولی وو. د محمدداود دیکټاتورانه اومستبدانه کرکتر ته په کتو سره مرستیال دا جرآت نه کاوه چې په خپل سر د وزارت څوکۍ غضب کړي. خو د داودخان د پلویانو د دې ادعا ناسموالی د کودتا برخوال ناسم بولي ځکه هغه په خپل کتاب کې راوړي چې محمدداود ده ته دنده وسپارله چې مرستیال د دفاع وزارت د سرپرست په توګه د دفاع وزارت د قرارګاه منسوبانو ته ور وپیژني او هغه دا کار ترسره کړ. د دفاع وزارت د سرپرست په توګه د مرستیال ګومارل او په هممغه ورځ یې بیرته ګوښه کول د ماشومانو لوبې ته ورته یوه لوبه وه او له بله پلوه ښیي چې د محمد داود د مؤتلف او یا کوم بل مرکز چې د مرستیال ټاکنه ورته د منلو وړنه وه محمدداود اړایستلی چې خپله پریکړه نه دا چې بېرته واخلي بلکې وروسته هغه دې ته هم اړباسي او یا داسې اسناد ورته برابرکړي چې مرستیال د محمدهاشم میوندوال د کودتا په تور زنداني او له منځه یوسي. ویل کیږي چې د میوندوال د کودتا په تور نیول شوي کسان د محمد داود پخواني دوستان وو. دا بیا د دې واقعیت څرګندوی دی چې د محمد داود مؤتلف هڅې پردې را څرخیدلې چې د دولت مشر تجرید کړي.دا چې محمد داود جنرال نذیر کبیر سراج ته دا خبره کړې وه چې نه پوهیږي څه به کیږي د خپل کودتایي نامتجانس تیم د سیالي برخې د څرګندو فشارونو او مخالفتونو او دده د ډلې د نه وړتیا له امله وو او راتلونکې ورته ناڅرګنده برېښېده ،خپله بېوسي یې لیدله چې کوم پیاوړی کاري ټیم او منظم سیاسي سازمان نلري ترڅو د دولت د چارو لاربښوونه وکړي. داسې معلومېږي چې هغه د کودتا وروسته د پېښو او بهیرونو سره سم خپلې کړنې عیارولې او د هغو په وړاندې یې غبرګون ښود چې دا ډول چلند د ناوړه پایلو پرته بل څه هېواد ته نه راوړل. د داودخان په کودتایي ټیم کې داسې وګړو شتون درلود چې کړه وړه یې د دولتي ارګان د چلولو او اداره کولو په چارو کې ستونزې او خنډونه رازیږول او د دولت او نظام اعتبار ته نه منونکی زیان رساوه. څرګنده بیلګه یې سردار غلام حیدر رسولي د دفاع وزیر دی. د رسولي په اړه یې یو کودتایي ملګری لیکي: « د هغه اصلي نیمګړتیاوې د هغه په هغو بیځایه هلوځلو کې وې چې د هغه د کړو وړو نه را پیدا کیدې ، ځکه چې هغه له هرډول وګړو لکه پیر، شیخ ، غله ، داړه مار، فال لیدونکي او قاچاقبرانو سره نامناسبه اړیکې لرل او غوښتل یې په کودتا کې د دې ډول خلکو یو ځواک جوړ کړي. » ۵۴/ ۱۲۷ دا بیا ښیي چې د کودتا دا اصلي کړی او بیا د دفاع وزیر باید پرځه ډول ځیرو پانګه اچولې وي چې هغوی د واکمن نظام نسکورولو ته چمتو کړي او وروسته یې بیا د دفاع وزارت او پوځي قطعاتو د لارښوونې په موخه ګومارل. بیله کومه شکه په دولتي ارګانو او په تیره د امنیتي بنستونو په مشرتابه کې د دا ډول کسانو شتون دولت له سختو ننګونو سره مخامخوي . محمدداود د انقلاب څخه دوه کاله وروسته د۱۳۵۴ کال د چنګاښ په یودېرشمه د جمهوریت د مرکزي کمیټې په یوه غونډه کې ویلي وو: «ملګرو! ما د خپلو مامؤریتو په دوره کې دومره رنځونه او روحي فشار ندی لیدلی چې پدې لنډ وخت کې ولیدل. نه پوهیږم چې ددې ډله بندیو او اختلافونو لامل څه دی؟ نن مې پریکړه کړې ده چې د ملامتو کسانو په هکله پریکړه وکړم. لدې امله تاسو ته د الهي کلام او د ناموس او شرف په مقدساتو قسم درکوم چې د اختلافاتو لاملونه او حقایق هرڅه چې وي او په هر چا پورې چې تړاو لري د نارینه وو په شان ووایي. » ۵۲/ ۱۲۰ د محمدداود د پورتنی څرګندونو په هکله باید وویل شي چې د انقلابي ائتلافي دولت د اختلافونو د ګڼ

(c) ketabton.com: The Digital Library

شمیرلاملونو سربیره د هغه د یوه متشکل اړخ سنجول شوو ګامونو اوچتول وو چې مقابل سیال اړخ کوم چې جمهور رئیس یې په مشرۍ کې ولاړ وو یوموټی نه وو له بله پلوه د هغه په ترکیب کې خورا کمزوري ، د مختلفو اندونو خاوندان او غوړه مالان ترسترګو کیدل چې د خپل ایتلافي سیال په وړاندې د سیالۍ او دریدنې جوګه نه وو. کله چې جمهور رئیس پریکړه وکړه چې د یوه سیاسي سازمان بنسټ کیږدي د هغو معماران یې بیا هم همدا کمزوري لوبغاړي چې یوازې ده ته د وفادارۍ سینه ډبوله وګومارل چې د همدې نامتجانس ټیم یوې برخې د ولسمشر لدې غوراوي سره مخالفت وکړ او بیا د دې ګوند د جوړولو بهیر هم په ټپه و دریږد.

محمد داود ته د یوه باتجربه سیاستوال په توګه پکار وو چې په یوه ناقانونه کار (کودتا) یې لاس نه وای پورې کړی او کله یې چې دې کار ته ملا وتړله نو بیا یې پداسې یوه پیاوړي ټیم ډډه لګولې وای چې ګډ سیاسي او فکري اعتقادات یې درلودلی او په هغه کې د ژمنو او پوهو کسانو کمی نه وای. د دې ډول ټیم پرته په یوه ستر سیاسي اقدام لاس پورې کول چې د هېواد او ولس برخلیک ورسره تړلی دی یوه ستره او نه بښونکې تیروتنه وه. داسې ښکاري چې د۱۹۷۳ کال د پوځي کودتا لارښود د دې پړخای چې د ګډو فکري او عقیدتي باورونو یو پیاوړی ټیم جوړ کړي. د پاچا څخه د غچ اخیستلو او واک ته د رسېدو په موخه په یوه کمزوري ټیم ډډه و لګوله. سربیره پردې محمد داود بیله دې چې د خپلو کودتایي ملګرو پوهه ، تجربه او وړتیاوې په پام کې ونیسي له خان او جهان بیخبره حبیب الله کلکاني او یا تنکي ځوان المتوکل علی الله محمدظاهر شاه په شان د« توکل په الله» په ویلو سره د واکمن نظام د نسکورولو په موخه په پوځي کودتا لاس پورې کړ او پایله یې په هیواد کې د سیاسي ټیکاو له منځه تلل او افغانستان د پردیو د لاسوهنو، کشمکشونو او سیالیو په ډګر واوړي.

پوځي بنسټونو ته د ګوندونو ننوتل

د۱۹۷۳ کال د چنګاښ د انقلاب د بري وروسته په کودتا کې ګډون کوونکو پوځیانو ته د لوړو دولتي څوکیو سربیره دوې دوې فوق العاده ترفیعګانې هم ورکړې او ځینو نورو ته چې د کودتاچیانو سره یې راشه درشه لرله یوه یوه ترفیع ورکړه. پدې ډول په پوځ کې ټیټ پوړي په جګپوړو او جګ پوړي په ټیټ پوړو یا په بله خبره مادونان په آمرانو او آمران په مادونانو واوښتل. د کودتا پرمهال لیکوال په حربي پوهنتون کې زده کړې کولې چې زموږ د سپورت ښوونکی بریدمن پردل پنجشیري ته هم یوه ترفیع ور کړل شوه . د هغه د ترفیع په اړه ویل کیدل چې هغه د کودتا په ورځ د عملي له موټر پاتې وو او اړ وو چې په بسونو کې حربي پوهنتون ته لاړ شي . کله چې د پښتونستان په څلور لارې کې د ولاړ ټانک چارچاپیر خلک لیدلي او پوهېدلی دی چې کودتا شوې ده په احساساتو راغلی، ټانک ته ختلی او دا وینا یې کړېده: « ای مردم ! چی بود که نبود، چي کرد که نکرد، پیروز باد انقلاب ، زنده باد رهبرانقلاب !» د انقلاب په ملاتړ د پردل خان دا انقلابي وینا ددې سبب شوله چې هغه هم په یوه ترفیع ونازول شي. دا چې هغه په کودتا کې څه رول لوبولی او وینا یې کړې ده یا نه ، جلا خبره ده خو محصلینو ته د انقلابي دولت لخوا د ترفیعاتو ورکول یو مسخره بهیر برېښېده . کودتا نه یوازې پوځیان اغیزمن کړل بلکې د سیاسي ګوندونو او سیاستوالو په لیدلوري کې یې بنسټیز بدلون راووړ چې پوځي کودتا یې واک ته د رسېدو لنډه، آسانه او بې لګښته لار ومونده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هماغه دي چې سیاسي ډلې پوځي بنسټونو ته ننوزي او د پوځیانو سره سیاسي او سازماني کار پیلوي. د کودتا وروسته « د ا، خ، د ،گ (د خلق اړخ) مرکزي کمیټې پریکړه وکړه چې په گوند کې د وسلوال پوځ ځانگه جوړه شي تر څو د وسلوال پوځ منسوبین په گوند کې تنظیم کړي. » ۶۰/ ۳۳ ځکه چې « د داودخان تر کودتا پورې خلقیانو په وسلوال پوځ کې سیاسي تشکیلاتی فعالیت نه درلود» ۱۰/ ۲۳ البته چې د دموکراسۍ په لسیزه او حتی مخکې له هغې هم ځینو کړیو او سیاستوالو په امنیتي ارگانو کې په سیاسي کار لاس پورې کړی وو . ښایي محمد داود د لومړیو کسانو څخه وي چې په پوځ کې یې سیاسي فعالیت پیل کړی وي. څرگنده بېلگه یې غلام حیدر عدالت د دفاع وزارت د نقلیاتو د ریاست مرستیال دی چې هغه یې د پښتونستان د اتحادیې مشر گومارلی وو. لکه څرنگه چې د پوځ دنده د هېواد د خپلواکی ، ځمکنی بشپړتیا او ملي واکمنۍ ساتنه ده. خو کله چې په پوځ کې سیاسي سازمانونه چې موخه یې واک ترلاسه کول دي فعالیت پیلوي دا د دې معنی لري چې پوځ د خپلو اصلي دندو او مسئولیتونو د ترسره کولو خلاف د سیاسي کړیو د لاس په وسیلې اوړي . دا بیا د دولت ، واکمنۍ او هېواد لپاره څرگند گواښ دی. ځکه چې دا ډول چلند کودتایي هڅواو کودتاگانو ته لار هواروي. ژوند هم ښودل چې د چنگاښ کودتا وروسته په هېواد کې د کودتایي هڅو او کودتاوو لړۍ پیل شوه چې له یوې خوا یې په خپله کودتایي واکمنۍ د ننگونو سره مخامخ کړه او له بله پلوه په هیواد کې سیاسي ټیکاو له منځه ولاړ. کودتا د افسري کدرونو ترمنځ د کودتایي اوغیر کودتایي (انقلابي او انقلابي ضد) سره کرښه وکښله . په پوځیانو کې دا د انقلابي او انقلابي ضد ویش ددې سبب شو چې انقلابیون د انقلابي ضد په پلمه د امنیتي ارگانو څخه د خپلو سیالانو او مخالفینو د تېغر د ټولولو په هڅه کې شي او په پوځ کې پراخه څنډنه پیل شي. د چنگاښ انقلاب په پیل کې د دفاع وزارت له قرارگاه او د سترو جزوتامونو مشرتابه پاچا ته د وفادارو او ضعیف النفسه دوستانو په نامه یو شمېر لوړپوړي افسران له دندو گوښه کړل شول. د انقلاب په لومړي جشن کې ۲۱ تنه جنرالانو ته تقاعد ورکړل شو. همداراز د کودتا وو په تور لسگونه جنرالان او لوړپوړي افسران زندانونو ته واچول شول او له دندو گوښه کړل شول. د زنداني کولو او جبري تقاعد بهیر د پوځ په لارښوونکي هیئت کې ستره تشه منځته راوړه چې انقلابي نظام ترنسکوریدو پورې هغه ډکه نشوای کړای. د جمهوریت په لومړۍ نیمایي کې په پوځ او پولیسو کې سلطنت پلوي، اسلامپال ،مائویستان او سکتاریستان وځپل شول. د دوهمې نیمایي په لومړیو کې د پرچمیانو پرته نورکیڼ اړخي او سمونپالان تر فشار لاندې ونیول شول او په وروستیو کې د جمهوریت د مؤتلفینو تر منځ د همغږۍ او همکارۍ کچه را ولوېدله. ددې ډول حالت پایله دا شوه چې د خلق او پرچم ډلې ځواکمني شي. د یادولو وړ بریښي چې تر کودتا پورې په شوروي پلوه سیاسي کړیو کې د خلق او پرچم ډلې د نورو په پرتله ځواکمني وې. خو د سرطان انقلاب وروسته د ا، خ ، د،گ د پرچم د فرکسیون په پرتله خلقیان زیات پیاوړي شول. لامل یې دا وو چې نوي نظام د دې جوگه نشو خپلې ژمنې په عمل کې پلې کړي او د خوارو طبقو او په هغو کې د پوځ د ټیټ پوړو او سرتیرو ستونزو ته د حل لار ومونډي ، د پوځیانو د ښوونې او روزنې بهیر ته وده ورکړي او د پوځ په لیکو کې عدالت پلی کړي. په ډېرو مواردو کې د پاچا د واکمنۍ په پرتله د چارو وضعیت لا ناوړه حالت غوره کړ. پردې بنسټ خلقیانو د هغه پېره د انقلاب په لارښود(رهبر کبیر) او د هغه په مؤتلفو پرچمیانو اچوله چې هم لارښود او هم پرچمیان د خپل طبقاتي او ټولنیز دریځ له امله چمتو ندي د پراخه پرگنو او د ټیټ رتبه پوځیانو او سرتیرو په گټه اړین اصلاحي گامونه پورته کړي. د نوې واکمنۍ مخالفین یې هم پدې تورنول چې د پردیو په اراده خپل حکومت ته ستونزې جوړوي. په پوځ کې د پرله پسې څنډنو پایله دا کېدله چې د پوځ مشري د پرچمیانو، فرصت غوښتونکو اوغوړه مالانو په لاس کې ولوېږي چې پدې توگه د پوځ او سترو جزوتامونو مشرتابه د

(c) ketabton.com: The Digital Library

مسلکي مجربو او ژمنو جنرالانو او افسرانو له شتون څخه بې برخې شي او منطقي پایله یې په جمهوریت د پوځیانو د باوراو د پوځ د جګړه ئیزچمتووالي د کچې راټیټېدل وو. سربیره پردې د قرارګاوو او سترو جزوتامونو په مشرتابه کې د ټیټ رتبه کودتایي افسرانو ګومارل د لوړ رتبه افسرانو د نارضایتی سبب شول ، د دې بهیرانګیزه دا کېده چې هغوی هم د واک د مدعیانو او سیاستوالو ښکار شي ،یا د کودتاګانو په هڅه کې شي او ناراضي افسران رژیم تخریب کړي. دې ټولو لاس سره یوکړ او پایله یې په پوځ کې سراسري نارضایتي شي او د ښوونې روزنې بهیر په ټپه ودرېږي. لیکوال د۱۹۷۸ کال د مرغومي په وروستیو کې له حربي پوهنتون څخه فارغ او د کندهار د قول اردو د قرارګاه د توپچي په قطعه کې په دنده وګومارل شو. دې قطعې د دوو نورو قطعو سره ګډ په یوه ګارنیزیون کې داسې موقعیت درلود چې د ښوونې او روزنې ډګرونه یې په یوه سیمه کې وو. سرتیرو به د خپلو دلګی مشرانو تر لارښوونې لاندې درسونه پرمخ وړل. پداسې حال کې چې د ښوونې چارې باید اړونده قوماندانانو پرمخ وړې وای. د ټولیو (بطریو)او بلوکونو قوماندانان به ډلې ډلې په کټونو یا څوکیو ناست وو، بنداړونه او مجلسونه به یې کول. دا وضعیت نه یوازې پدې ګارنیزیون کې بلکې د کندهار د قول اردو په نورو جزوتامونو کې واکمن وو. د هوایي او مدافعې هوایي ځواکونو کې چیرې چې د سرتېرو په پرتله د افسرانو او ورو‌ضابطانو شمیر زیات دی وضعیت لا د اندیښنې وړ وو څرنګه چې « د پوځې ډګرونو ډېر کارکوونکي په بې ځایه او بې ارزښته کارونو لګیا وو، کرمبول، شطرنج (سطرنج) او قمار وهل د ډېرو افسرانو او وروضابطانو ورځنی مشغولتیا ګڼل کېده.» ۵۴/ ۱۱۸ که څه هم پورتنی وینا د پاچا د زماني حالت بیانوي چې په جمهوریت کې ورته حالت واکمن وو. هغه څه چې په پوځ کې یې د نظام په وړاندې نارضایتي زیاته کړه هغه شاوخوا شپږو زرو ورو ضابطانو ته د دریم بریدمنی رتبې ورکول وو پرته لدې چې د هغوی د مسلکي پوهې، وړتیا ،د خدمت مودې او د تنخوا کچې ته وکتل شي. انقلابي حکومت دې ته متوجه نه وو چې دې دریم بریدمنانو ته د هغوی د رتبې سره سم دندې ورکړې څکه چې د پوځ په تشکیل کې دومره د بریدمنی بستونو شتون نه درلود. د دې دریم بریدمنانو د تنخوا مسئله بله ستونزه وه څکه چې پرکمشرانو او قدمدار پرکمشرانو (درې یا څلورپلېته ورو ضابطانو) د بریدمنانو څخه زیاته تنخوا لرله. یوه ګډوډي او رسوایي راپورته شوه بالاخره تصمیم دا شو چې دریم بریدمنی ته رسیدلي واړه ضابطان به پخپلو پخوانیو دندو او امتیازاتو سره خپلو دندو ته ادامه ورکړي او وروسته دې دریم بریدمنانو ته ترفیع ورنکړل شوه. په پوځ کې دې ډول ناسمو پریکړو ناوړه اغیز پریښود تردې چې د حربي پوهنتون محصلینواعتراضیه مظاهره وکړه او هغوی هم امتیازات غوښتل او حکومت اړشو چې دا مؤسسه یوه میاشت تعطیل کړي. ښایي د دې مؤسسې په تاریخ کې دا لومړی مظاهره وي. دې غیرمعقوله پریکړو چې په پوځ کې یې نارضایتي را وپنځوله جمهوری حکومت اړ شو ټولو افسرانو ته یو کال قدم ورکړی. هغه څه چې د پوځ د افسري کدرونو د زیاتي نارضایتی لامل وګرزېده د میوندوال د کودتا په تور د مجربو جنرالانو او لوړرتبه افسرانو زنداني کول ،له دندو ګوښه کول او چانواري وه. په پوځ کې ددې ډول وضعیت پایله دا شوه چې نه یوازې پوځ ددې جوګه نشي د احتمالي بهرني یرغل مخه ونیسي بلکې د مخالف کورني خوځښت په وړاندې د دربدو لیوالتیا او وس هم ونلري . د۱۹۷۸ کال د غویي د اوومې نیټې د ا، خ، د، ګ د خلقي اړخ د پوځیانو بریالی پاڅون یې څرګند ساری دی. پداسې حال کې چې هغه مهال په مرکزي قواوو کې فوق العاده حالت(لومړی درجه پوځي احضارات) هم اعلان شوي وو خلقیانو د مرکزي قواوو قومانده په خپل لاس کې ونیوله او جمهوري ګارد ونه توانېد په رښا ورځ د خلقي پوځیانو د پاڅون په وړاندې ودریږي بلکه د شلو ګړیو کمزوري مقاومت وروسته پاڅون کوونکو ته تسلیم شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خلکو ته د خطاب وینا

د ظاهرشاه څلوېښت کلنه پاچاهي د سکون او رکود یوه زمانه ده او غوڅ اکثریت خلک د کړاوونو ډک ژوند درلود.د جمهوریت په ټینګښت سره ډیرو فکر کاوه چې افغاني ټولنه به په خوځښت راشي او د خلکو په ژوند کې به مثبت بدلون راشي. له همدې کبله د ټولنې مخکښانو د نوي نظام ټینګښت د هېواد د ترقۍ او پرمختګ لپاره مناسب فرصت او د وخت اړتیا وګڼله. البته چې د انقلاب په وړاندې د افغاني ټولنې د بیلا بیلو طبقو او قشرونو او سیاسي کړیو غبرګونونه یو شان نه وو. سمونپالو د جمهوریت ټینګښت ته هرکلی وواېه. د سکتاریستي اندونو پرته د ا، خ ، د ،ګ له ګېډې څخه راوتلو سیاسي کړیو د سلطنت راپرزیدل یو پرمختلونکی خوځښت و ګڼلو. چیني پلوه سیاسي ډلې ټپلې د نوي نظام په وړاندې ودریدلې. فیوډالي اشرافو،په سلطنت پورې تړلې مقتدر روحانیت او اسلامپالو د جمهوریت ټینګښت د ملي ګټو خلاف یو حرکت ګڼه. د ا، خ، د، ګ خلقي اړخ د نوي نظام څخه د ملاتړ په بنودلوسره د پراخې ملي دموکراتیکې جبهې د جوړیدو وړاندیز وکړ« دا وړاندیز د داود څخه مخکې د کارمل د ډلې د ماهرانه غبرګون سره مخامخ شو. پداسې ډول چې دوی په بیړه د داود څخه د جمال عبدالناصر په څیر شخصیت جوړ کړاو نوموړی یې علمي سوسیالیسم ته ژمن تبلیغ کړ او د داود د رهبرۍ نه بهر یې د کینې لاسومبارزې مردودې اعلان کړې دوی هم خپله مبارزه تعطیل کړه.» ۱۸/ ۴۲ د پرچمیانو د دې غبرګون موخه دا وه چې محمد داود ته د خپلې وفادارۍ په ښودلو سره هغه وهڅوي چې د خلقیانو په شمول کینې لاسو ډلو ته د سیاسي فعالیت اجازه ورنکړي .

د نوي نظام د ټینګیدو څه د پاسه یوه میاشت وروسته د انقلاب لارښود د وړې په لومړۍ نیټه د راډیو څخه د افغانستان خلکو ته خطاب وینا واوروله. خلکو ته د خطاب وینا چې په واقعیت کې د جمهوري نظام تګلاره وه د هغې په وړاندې د وخت د سیاسي مطرح ډلوغبرګون په لاندې ځو کرښو کې د پوهېدو وړدی: « د ا، خ، د ،ګ د پرچم ډلې په یوه اعلامیه کې خلکو ته د خطاب څخه هرکلی وکړ. د خلق اړخ له وینا څخه واټن ونیو. اخوان المسلمین او شعله جاوید(نوی دموکراتیک غورځنګ) د جمهوریت په مخالفت کې ودریدل. »۶۱ /۱۳۶ البته پاچا د کودتا له برې درې اونۍ وروسته د اګست په درویشتمه د سلطنت څخه خپله استعفي د یوه تلګرام پواسطه د نوي نظام لارښود ته استولې وه ، په هغې کې دا یادونه شوې وه چې هغه د افغانستان تر بیرغ لاندې ځان د یوه افغان په توګه شمېري. دې دا معنی لرله چې هغه د هېواد نوي مشر ته بیعت کړی دی. د پاچا له لورې د استعفي لیک استول په واقعیت کې د کودتایي واکمنې څخه ملاتړ وو کوم چې اساسي قانون یې ترپښو لاندې کړ. د پاچا پلویانوهم د ده دا کار یوه تیروتنه ګڼله چې ګواکې هغه د اساسي قانون څخه چې د ساتلو مکلفیت یې درلود دفاع ونکړه. یو شمیرسیاستوال او څیرونکي د پاچا دا ډول دریځ کورنی تړاو ګڼي چې د هغې په وړاندې ونه درید او که د کودتا په مشرۍ کې د سلطنتي کورنۍ بهربل څوک ولاړ وای ده به د هغه په وړاندې مخالفت ښودلی وای لکه څرنګه چې هغه د ا، خ، د،ګ د واکمنیدو په وړاندې مخالفت وښود. ځینې بیا کودتا د پاچا او داودخان د مخکینې جوړجاړي پر بنسټ ګڼي ترڅو دا کورنۍ د جمهوري نظام ترچتر لاندې خپلې واکمنۍ ته دوام ورکړي. پدې اړه د عبدالفتاح نجم د پاچا د کورنې ډاکتر یوه مرکه چې له پاچا سره په وروستي سفر کې هم مل وو دا ګومان په واقعیت اړوي چې ښایي د کودتا په اړه د پاچا او محمداود ترمنځ جوړجاړی شوی وي. د نجم په وینا کله چې پاچا د لندن په یوه هوټل کې مېشت وو نابېره سردار محمد نعیم لندن ته راغی او د پاچا سره یې دوه په دوه وکتل. نجم د ایتالیا د« اسکیا » په جزیره کې د کودتا مخکې او وروسته د پاچا د داسې عجیب سلوک یادونه کوي چې په تیرو۳۸ سفرونو کې له پاچا څخه نه وو لیدلی چې ځینې برخې یې راوړل کیږي : «... ژباړونکي نعیم جان ویل ته بیځایه نا آرامه یې د دوی ترمنځ جوړجاړی شوی ... ، څلوېښت کاله په خپله پاچا سلطنت وکړ اوس یې د تره زوی سلطنت کوي ... ، خو ځینې نور شیان هم وشول چې په نوموړې جزیره کې وو. ما د اعلیحضرت نه هیڅکله هم نه وو لیدلي. هغه یو کمیس خپل یاور ته ورکړ چې دا ستا سره یادګار وي، یوشی یې ماته راکړ او یو شی...، ما هیڅکله د اعلیحضرت نه داسې شیان نه ولیدلي.»۶۲ پدې اړه په کابل کې د شوروي سفارت هغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

رپوټ چې سلطنتي کورنی ته د یوه نږدې کس د معلوماتو پر بنسټ چمتو شوی ښيي چې کودتا د پاچا د همغږۍ په پایله کې ترسره شوې ده . د رپوټ په یوه برخه کې راغلي دي:« ... ځینو شوروي استخباراتي مامورانو چې د افغانستان د مسئلو په هکله یې مسلکي هر اړخیزه پوهه لرله ، پدې باور وو چې د وروستیو پیښو ماهیت دا ډول نه دی چې رسمي تبلیغات د هغو یادونه کوي. پاچاهي کورنی ته نږدې د کابل د خارجي کشف دفتر ته په پټه اطلاع ورکوله چې په خپله پاچا د کودتا په کړلو کې لاس درلود. د افغانستان هوښیار او لیرې لیدونکي دا په ښه توګه درک کول چې نور نشي کولی د افغانستان بدلېدونکي ، د غیرپیشبینی وړ او انفجاري وضعیت سره لاس او پنجي نرمې کړي ...، په همدې ډول وضعیت کې ظاهرشاه د ژرندې د دوو ډبرو ترمنځ قراردرلود. د افغانستان پاچا ځلوېښت کاله د افغانستان په شاهي تخت ناست وو، هغه پدې موده کې زیاته تجربه ترلاسه کړې وه، تودې او سړې شیبې او ورځې یې لیدلې وې . خو اوس یوه داخلي احساس نوموړي ته سپارښتنه کوله چې د واک څخه ګوښه شي ، یوې آرامې څنډې ته کډه شي او واک یوه قاطع تر ته وسپاري چې پدې توګه د هېواد وضع تر کنترول لاندې ونیول شي...، داسې یوه کس په هېواد کې شتون درلود او هغه د اعلیحضرت نږدې او خپل پخوانی صدراعظم سردارمحمد داود وو.په خپله پاچا د کودتا په درشل کې ایتالیا ته ولاړ .د پاچا ټول خپلوان، په پاچا پورې تړلي او نږدې کسان د کودتا په ترڅ کې او وروسته له کوم فشار، ستونزو...، سره مخامخ نشول. پدې اړه اطلاعات چې پاچا د جمهوریت د کودتا سره همغږی دی مسکو ته خبر ورکول کېده. »۶۳/ ۵۴ دا پوښتنه چې ولې محمدداود څه د پاسه لسو کلو انتظار وروسته چې نور بوډا شوی هم وو په کودتا لاس پورې کړ هم د شوروي د سفارت په رپوټ د تایید مهرلګوي. که هغه لس کاله د کودتا په پلان کار کاوه د منلو وړاو منطقي نه ښکاري. په رښتیا هم چې هوښیار او زیرک پاچا په هېواد کې د غیرمترقبه پیښو چې د هېواد د ملي امنیت او په تیره د ده د کورنۍ واکمنۍ ته ګواښ پیښاوه د هغو په اړه د تدبیرونو د نیولو په هکله لارې چارې سنجولې. کله چې د۱۹۶۴ کال د اساسي قانون مسوده جوړه شوه او مخکې لدې چې پدې اړه لویه جرګه راوبلل شي پاچا د اساسي قانون د مسودې د جوړولو د کمیټې ر ییس(مجروح) ، مرستیال (رښتیا) او صدراعظم محمد یوسف سره پدې مسئله خبرې کړې وې چې د اساسي قانون د ببړني حالت په څېرکي کې دا بدلون راوړي چې پاچا د نوي صدراعظم د موظفولو واک ولري چې نوموړو دریو تنو نه وو ورسره منلې. د رښتیا په ګومان د پاچا موخه داودخان وو. ښایي پاچا د کودتا په درشل کې د هېواد کړکیچنو حالاتو ته په کتو سره دا غوره ګڼلي وي چې له واکه ګوښه شي او د تره زوی یې د هېواد د چارو واګې په لاس کې ونیسي او د نوموړي له لوري د کودتا سره همغږی شوی وي. د کودتا په درشل کې د هېواد حالات زیات کړکیچن وو ، د پوځي کودتا د ګنګوسو د خپریدو سربیره « د دوبي په پیل کې آوازې خپرې شوې چې ظاهرشاه غواړي پارلمان ړنګ او د ناڅرګند وخت لپاره نوې ټاکنې وځنډوي. داسې بریښیدل چې یو بنسټیز بدلون پیښیدونکی دی. »۶۱/ ۱۲۸ هغه مهال احتمالي کودتا کوونکي پوځي قواوې هم څرګندې وې . له همدې امله پاچا هوډ درلود چې د بګرام له هوایي ګارنیزیون او د زرهدارو قواوو څخه لیدنه وکړي . د بګرام د هوایي ډګر د منسوبینو سره د پاچا کتنه د چنګاښ د شلمې وروسته ټاکل شوې وه او د دې کتنې لپاره ، امپلیفایراو لودسپیکرونه هم پیرل شوي وو چې عبدالحمیدمحتاط د رادارو د قوماندان تورنجنرال عبدالعزیز سره ګډ ه پیرلي وو. دا چې پاچا په ناڅاپي ډول بهر ته د درملنې په نامه ځي د تامل وړ خبره ده. ښایي په وروستي تحلیل کې پاچا غوره ګڼلې وي چې د تره زوی یې کودتا وکړي او دی د درملنې په نامه بهر ته لاړ شي. خو هغه په بریتانیا یا ایتالیا کې بستري هم نشو. دا بیا ښیي چې هغه ناروغ نه وو. دا چې کودتا د پاچا او محمدداود د همغږۍ له امله وشوه پدې اړه قطعي حکم کول ستونزمن دي خو کودتا د خلکو له ملاتړ څخه برخمنه شوه . خلکو ته د خطاب په وینا کې لاندې څو ټکي د سیاسي اوښتون په وړاندې د سیاسي ډلو د مثبت یا منفي غبرګون، مخالفت او ملاتړ لامل کیدل.

لومړی- د دموکراسی مسئله . محمدداود د دموکراسی لسیزه «قلابي دموکراسي» وبلله او په هیواد کې کې یې د«واقعي دموکراسی» د ټینګښت ژمنه وکړه.

دوهم- د پاکستان او افغانستان ترمنځ اړیکې. محمدداود د پاکستان سره اړیکې ستونزمنې وګڼلې او د پخوا په څېر یې د پښتنو او بلوڅو او د دیورند د ټپل شوې کرښې د ستونزې دعادلانه حل یادونه وکړله.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دريم - د خانداني او طبقاتي ګټو څخه تيريدل.
پورتنيو دريو ټکو د نوي نظام څخه د کيڼ لاسو، ملتپالو او جمهوريت غوښتونکو بشپړ ملاتړ ته لار هواروله او په محمد داود يې هغو شکونو ته د پای ټکی کيښود چې ګواکې هغه کودتا د خپلې کورنۍ د واکمنۍ د دوام په موخه ترسره کړې ده .
څلورم- د هيواد په اقتصادي – ټولنيز او سياسي ژوند کې د بنسټيزو بدلونونو او سمونونو په راوستلو ټينګار. دې مسئلې د هيواد د غوڅ اکثريت خوارو وګړو او د ملي – دموکراتيکو خواکونو هيلو او غوښتنو او همداراز د ولس ځورونکي حالت ته د پای د تکي اينودولو ته مثبت ځواب وو او له بله پلوه يې په هيواد کې د يوه ټولنيز انقلاب زيری هم ورکاوه ترڅو چې خلکو ته د خطاب په وينا کې د چنګاښ پوځي کودتا ته د ملي پاڅون (رستاخيزملي) اصطلاح هم کارول شوې وه.
که چيرې د افغانستان خلکو ته د خطاب د وينا منځپانګې ته وکتل شي هغې د افغانستان د پرمختګ زېرې ورکولو چې بيله شکه ملي او مترقي قوتونو او د غوڅ اکثريت وګړو له ملاتړ څخه برخمنه کېدله. خلکو ته د خطاب وينا د فرضي کربښې د هغې لوري ملتپالو پښتنو او بلوڅو له تاوده هرکلي څخه هم برخمنه شوه .پربله خوا په افغانستان کې دا سياسي بدلون د نړيوال پانګوال سيستم ، چين او د هغوی د سيمه ئيزو متحدينو په تيره پاکستان او ايران د اندېښني سبب شو. دا اندېښنې د محمدداود د صدارت د مهال تګلارو ، د ديورند د تېل شوې کربښې د ستونزې په عادلانه حل ټينګار او په دولت کې د پرچميانو شتون سره تړاو درلود. د محمد داود د صدارت پرمهال له پاکستان سره اړيکې زياتې خړې پړې شوې تردې چې د يونيم کال لپاره د کابل- اسلام آباد ديپلوماتيکې اړيکې وشليدلې او د تورخم- کراچۍ ترانزيتي لار وتړل شوه. هغه مهال حالات دومره کړکيچن شول چې افغان حکومت د پاکستان په وړاندې سفر بري اعلان کړه او لسګونه زره افغانان جګړې ته چمتو شول چې د امريکې او ايران په منځګړيتوب حالاتو عادي بڼه ونيوله. له بده مرغه د جمهوريت پنځه کلنې دورې وښودل هغه څه چې خلکوته د خطاب په وينا کې پرې ټينګار شوی وو هغو ته پام را ونه ګرزول شو او کوچنۍ برخه يې هم عملي نشوله.

ويل کړل نه دي

محمد داود د کودتا وروسته په خپلو ويناوو کې په ټولنه کې د هراړخيزو سمونونو په راوستلو ټينګاردرلود. د واکمنيو پراتيک ښيي هغه واکمنۍ په ټولنه کې د بنسټيزو سمونونو او بدلونونو د راوستلو جوګه کېدای شي چې د هرڅه د مخه ژمنه تخصصي اداره ولري او د هغې سربيره ښه حکومتولي ، د قانون واکمني ، سياسي مشارکت او د وينا آزادۍ ته لومړيتوب ورکړي. په يوه هيواد کې په دا ډول شرايطو کې شوني ده چې د پراخو پرګنو په ګټه سمونونه او بدلونونه پلي شي. د انقلابي دولت مشر په خپلو څرګندونو کې ځان او واکمني پورتنيو ژمنو ته ژمن ګڼل او د دولتي رسنيو له لارې هم ورته څرګندوني کيد لې. دا چې وايي ويل ،کړل نه دي د انقلابي دولت کړني د ښکلو شعارونو اوغوړو ژمنو خلاف بل څه وې او په ډېرو برخو کې برعکس وې. که چيرې په يوه ځانګړي هيواد کې د ټاکنو له لارې کوم ګوند يا سياستوال واک ته ورسيږي د دموکراسۍ د اصولو سره سم بريالی ګوند يا مخکښ سياستوال خپل حکومت جوړوي او د واکمنۍ په لوړو پوړونو يا په بله خبره سياسي پوستونو کې د نورو سياسي ډلو ګډون د دموکراسۍ د اصولو له مخې ونده نه ورکول کيږي او د پراخ بنسټه حکومت خبره خپل ارزښت له لاسه ورکوي.خو کله چې د کودتا له لارې چې يو ناقانونه عمل دی څوک واک ته رسيږي هغه ته ښايي چې نور سياسي ځواکونه چې د نوي حکومت له تګلارو ملاتړ کوي په واک کې شريک ، سياسي ډلو ته د فعاليت اجازه ورکړي او د ټاکنو لپاره چمتووالی وښيي. پدې توګه نوې واکمني مشروعيت او د نورو ملاتړ ترلاسه کوي .
د۱۹۷۳ کال د پوځي کودتا وروسته داسې يوه واکمني جوړه شوه چې يوازې په کودتاچيانو پورې يې تړاو درلود.د کودتا په بري سره داودخان د پخواني رژيم غوڅ اکثريت لوړپوړي ملکي او پوځي کدرونه پاچا او سلطنت ته د وفادارو ،نامطلوبه او«ضعيف النفسه دوستانو»په نامه توقيف، ګوښه او يا

(c) ketabton.com: The Digital Library

بې صلاحیته کړل. له بله پلوه په نوي نظام کې لوړدولتي ارګان (مرکزي کمیټه) د ټیټ رتبه پوځیانو څخه جوړشوی وو چې په هیڅ صورت یې د دولتي چارو د لاربښوونې وړتیا نه لرله. مرکزي کمیټه په واقعیت کې یوه پوځي کمیټه وه چې د محمد داود او حسن شرق پرته نور غړي یې د حکومتولۍ څه چې د ستروجزوتامونو د لارښوونې مخینه او تجربه هم نه لرله . دا چې د هیواد او دولت د اداري درووند پیټی د مقصود منزل ته ورسوي په هیڅ صورت یې دا وړتیا نه لرله. سربیره پردې هغوی د مختلفو سیاسي اندونو خاوندان وو. له بله پلوه د دې لوړ دولتي ارګان غړي د هیواد د اته ویشتو اداري واحدونو څخه په پنځو اداري واحدونو(کابل ، فراه، پروان ، پکتیا او کنړ) پورې تړاو درلود. د جمهوریت مرکزي کمیټه نه دا چې یو پراخ بنسټه جوړښت نه وو،بلکې یونامتجانس او کمزوری پوځي ټولګی وو چې طبیعتاً کړنې یې هم د پوځي ارګان په توګه په امراو نهی ولاړې وې چې د دموکراسۍ سره یې هیڅ سرنه خوړ. همدا لامل وو چې د۱۹۷۷ کال د لویې جرګې تردایریدو پورې په هیواد کې پوځي حالت واکمن وو. په لویه جرګه کې بیا داسې اساسي قانون تصویب شو کوم چې د حکومتي ګوند پرته چې هغه هم فزیکي شتون نه درلود نورو سیاسي ګوندونو د فعالیت اجازه نه لرله چې پدې توګه په هیواد کې د سیاسي پلورالیسم او سیاسي اپوزیسیون د راڅرګندیدو کوچنی احتمال له منځه ولاړ.د لویې جرګې له لوري په تصویب شوي اساسي قانون کې د قواوو تفکیک نه تر سترګو کېده ، په هغه کې د سترې محکمې تشکیلات نه وو او همداراز د قضا خپلواکي هم له منځه تلله.«د جمهوریت اساسي قانون یو متضاد ترکیب وو چې د احکامو یوه برخه په ځانګړې توګه د شخصي مصؤنیتونو احکام یې د۱۳۴۳ (۱۹۶۴) کال د اساسي قانون څخه اخیستل شوي وو ظاهراً یې د دموکراسۍ منل شوي اصول تائیدول اما په عمل کې یې د اړینو باصلاحیته مؤسسو لکه د مقننه او قضائیه قواوو د منځته راتلو مخنیوی کاوه.ډیرصلاحیتونه د جمهوري ریاست مقام ته ورکړل شوي وو چې د پاچا څخه یې زیات واکونه لرل (۷۸ ماده). مقننه قوه له دوو(ملي او لویې) جرګو څخه جوړېده خو حکومت د مجلس څخه د اعتماد د رایې اخیستلو مکلفیت نه درلود او نه مجلس کولی شول هغه سلب اعتماد کړي . د وزیرانو ټاکل او ګوښه کول د جمهور رئیس له اختصاصي واکونو څخه شمیرل کیدل . د دموکراسۍ څخه بربنده سرغړونه د قانون په څلورمه ماده کې وه چې په هېواد کې ګوندي نظام په یوازیني حکومتي ګوند« د ملي انقلابي غورځنګ» پورې محدود شوی وو.همدارنګه د ۴۹ مادې پراساس د ملي جرګې غړي لومړی د نوموړي ګوند له لوري ټاکل کیدل او بیا په تشریفاتي توګه د خلکو څخه رایه ترلاسه کوله. »۳۰ / ۱۱ د جمهور رئیس د واکونو په اړه د دې خبرې یادول اړین بریښي چې کله په کال ۱۹۶۴ کې د نوي اساسي قانون مسوده جوړه شوه هغه یې محمد داود ته استولې وه تر څو د هغه نظر واخلي . سردار د پاچا واکونه زیات ګڼل .خو د جمهوري نظام په اساسي قانون کې د جمهور رئیس واکونه د پاچا څخه هم زیات وو. دا وه د محمدداود د معقولې دموکراسۍ یوه بیلګه.

کله چې په یوه هیواد کې سیاسي ګوندونه چې د واکمنۍ کړنې انتقاد کړي او واکمنۍ ته د ټولنیزو-سیاسي ستونزو د حل او د ټولنې د هراړخیز پرمختګ په موخه بدیل وړاندیزونه وړاندې کړي نه وي هلته د ښې حکومتولۍ تمه یوخوب او خیال دی. سربیره پردې لکه څرنګه چې مخکې یادونه شوې وه چې په جمهوري دولت کې واک د یوه نامتجانس پوځي ټیم سره چې غوڅ اکثریت یې ټیټ رتبه پوځیان وو چې د سیاست ، اداري او د حکومتولۍ له الفبا سره یې پیژندګلوي نلرله هغوی په هیڅ صورت د دې جوګه نه وو، ښه حکومتولي رامنځته کړي چې پایله یې په اداري چارو کې خند، د قانون څخه سرغړونې،اداري فساد، زورزیاتۍ ،د انکشافي پروژو نه پلې کیدل او د ټولنیزو ستونزو زیاتیدل دي .په یوه هیواد کې د دا ډول اساسي قانون تصویب چې هلته سیاسي سازمانونه د فعالیت قانوني جواز ونلري،د وینا آزادي نه وي، د قواوو تفکیک شتون ونلري منطقي پایله یې دا کیدله چې په ټولنه کې استبداد واکمن شي. په جمهوریت کې د واکمن استبداد څرګنده بیلګه د عدلیې په وزارت کې د هلمند د نوزاد ولسوالۍ یوه اوسیدونکې له لوري ځان ته اور اچول دي. البته چې د شاه محمودخان د صدارت پرمهال هم یوه تن د کورنیوچارو په وزارت کې ځان وژلی وو اوهمداراز د محمدداود د صدارت پرمهال چې نوموړي د کورنیو چارو د وزارت چارې هم سمبالولې یوه تن په نوموړي وزارت کې ځان ته اوراچولی وو خو له مرګ څخه وژغورل شو. د جمهوري دولت دوره پخپله د اختناق او استبداد یوه دوره وه چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

په لومړیو څلورو کلونو کې یوځي حالت واکمن وو او وروستۍ یو کال یې د ترور او اختناق یوغملړلی کال وو. محمدداود جمهوریت اعلان کړ پخپله لومړۍ وینا کې یې د رښتیني دموکراسۍ ژمنه وکړه ، د ځمکو په اصلاحاتو یې ټینګار درلود او خلکو ته د دوی د حقوقو د خوندیتوب غوړې وعدې او ژمنې ورکولې. دا ټول په خبرو او ویناوو، په ښکلو جملو کې ادا کیدل او په زړونو ښه لګیدل. جمهوریت یعني ټاکنې، پارلمان ، سیاسي ګوندونه ، خپلواکه رسنۍ او د وینا آزادي .د ټاکنو او پارلمان په هکله خبره هم نه کیدله او د ګوندونو، ټولنو او آزادو رسنیو د جوړیدو څرک نه لګیده او په نوي اساسي قانون کې د هغو د جوړیدو اجازه نه وه. کودتاچیانو خپل یوځي عمل (کودتا) ته ټولنیز انقلاب ویلو انقلاب پدې کې وو چې د افغانستان د شاهي دولت ، د افغانستان د شاهي پوځ، د افغانستان د شاهي ګارد نومونه او نشانونه په جمهوري واوړي . د محمدداود ارادتمندان وایي چې د کودتا په لومړۍ ورځ په کابل رادیو کې کله چې ویاند وویل چې اوس سردارمحمدداود وینا اوروي ویاند ته یې وویل چې ده ته نور سردار و نه وایي خو ټوله ورځ د رادیو له لارې داودخان د سردار په نامه یادیده او وروسته که په رسنیو او رسمي مکتوبونو کې د سردار کلمه نه استعمالیده خو عملاً محمد داود د سردار په شان د بشپړ واک خاوند وو .
کله یې چې لویه جرګه راوبلله بیله دې چې جمهوري ریاست ته بل نوماند شتون ولري ځان د شپږو کلونو لپاره د جمهور رئیس په توګه ونوماوه او د رایو په اتفاق ولسمشر شو. داسې ولسمشران یوازې د هغه زماني په سوسیالستي هیوادونو کې د رایو په اتفاق ټاکل کیدل چیرې چې د پرولتاریا د دیکتاتورۍ ترنامه لاندې د مخالفو ګوندونو څرک نه لګېده او د یوازیني واکمن ګوند مشر د رایو په اتفاق ټاکل کیده. هغه مهال د دریمې نړۍ په هیوادونو کې هغه مشرانو چې د دیکتاتورانو نومونه ګټلي دي لکه صدام حسین، حافظ الاسد او معمرالقذافي دا هوښیاري لرله او اجازه یې نه ورکوله چې د ټاکنو داسې پایلې اعلان شي چې ګواکې هغوی د رایو په اتفاق ټاکل شوي دي. د لویې جرګې وروسته سردارمحمد داود د دولت ،حکومت او یوازیني واکمن ګوند چې هغه شتون نه درلود مشر وو د ګوند نایب یې سردار وحید عبدالله او د دفاع وزیرسردارغلام حیدر رسولي وو او ورور یې سردار محمد نعیم د هیواد د بهرني سیاست لارښوونه کوله خو پدې توپیرچې هغوی سرداران نه یادیدل. که څه هم خلکو ته د خطاب د وینا منځپانګه د افغاني ټولنې او وخت غوښتنه وه او دولت ته پکار وو چې د ټولنې د غوڅ اکثریت وګړو (بزګرو ، کوچیانو، ځوانانو) په ګټه د ځمکو، اوبو او د څرځایو د ستونزې عادلانه حل وو ګامونه پورته کړي او ځوانانو ته د زده کړو او خلکو ته د کار شرایط چمتو کړي هغه څه چې خلکو ته د خطاب په وینا کې پرې ټینګار شوی وو. انقلابي دولت وروسته له دوو کلو(۱۹۷۵) د ځمکو د اصلاحاتو قانون جوړ او د هغه نافذیدل یې په کال ۱۹۷۶ کې اعلان کړل .خو د ځمکو د اصلاحاتو پړځای یې د مترقي مالیاتو قانون پلې کړ.د مترقي مالیاتو د قانون له مخې لویو ځمکه والو ته د شلوهکتارو لومړۍ درجې او د هغې معادل ځمکې د لرلو حق ورکول کیده او له هغه څخه د زیاتې ځمکې خاوند باید مالیه ورکړې وای او یا یې اضافي ځمکه دولت ته پلورلې وی. دولت د پنځه ویشتو کلونو په ترڅ کې ځمکه والو ته د ځمکې د محصولاتو۵/ ۲فیصده ګټه ورکوله او چا چې له دولت نه ځمکه تر لاسه کوله حکومت ته درې فیصده ګټه ورکوله. د مترقي مالیاتو پربنسټ ستر ملاکان مکلف وو چې ملاماتوونکې مالیه ورکړي ،ښه یې دا ګڼله چې اضافي ځمکه پریږدي یا دا چې هغه د خپلو اولادونو ترمنځ ترکه کړي تر څو نه ځمکه له لاسه ورکړي او نه ملاماتوونکې مالیه پرې راشي .لکه څرنګه چې د پاچا او محمد داود په واکمنۍ کې« عدالت د رشوت په تله تلل کیده چا چې په تله کې د ډیرو پیسو د اچولو توان درلود هغه وړ او مقابل لوری یې پړ وو او د قوي سفارش څښتن بریالی ګڼل کیده.» ۶۴/ ۲۵ نو لویو ځمکه والو د بډو په ورکولو او د خپل نفوذ څخه په ګټې اخیستنې سره خپلو خپلوانو ته د اولادونو په نامه د ځمکې د ملکیت جعلي سندونه جوړ کړل چې هم د مالیې له ورکولو نه معافېدل او هم یې ځمکه له لاسه نه ورکوله . خو په خپله محمدداود په پغمان او پروان کې خپل جایداودنه خپلو بزګرو ته ورکړل ، هغه جایدادونه چې د خلکو ملکیت ګڼل کېده او سلطنتي کورنۍ خپل کړي وو . پردې بنسټ د ځمکو د اصلاحاتو قانون د یوه سند په توګه بیله دې چې عملي شي پاتې شو پداسې حال کې چې د هیواد سلګونه زره بې ځمکې بزګر چې د بیشمیره ستونزو او کړاونو سره لاس او ګریوان وو ،د سود خورو په پورونو کې ډوب وو، ځمکې یې له لاسه ورکولې ، کوچیانو د څرځایو پرسر د سیمې له خلکوسره ستونزې او شخړې لرلې ، باید دا ټولنیزې ستونزې حل

(c) ketabton.com: The Digital Library

شوې وای چې پدې لار کې کوم عملي گام اوچت نشو. جمهوري دولت د اتمو ټولګیو لپاره د کانکور د آزمویني طرحه پلې کړه چې لسګونه زره تنکي ځوانان د زده کړو نه محرومېدل او په کوڅه ډبو وګړو اوښتل .

د پورتنیوځرګندونو سره سره په جمهوري نظام کې د اقتصادي او انکشافي پروژو د سروې او تطبیق لپاره د سترګو وړ کارونه ترسره شول. د لوګرد عینکو د مسو د معدن د را ایستلو په موخه د هلوځلو پیل ،د سلما او کمال خان د بندونو د جوړولو د کار پیل ،په پکتیا کې د نفت او ګازو پلټنې ،په هرات کې د مسلخ ، په کندهار او هرات کې د سیلوګانو او یو شمیر سړکونو جوړول ،د شوروي اتحاد سره په شمال کې د نفتو د تصفیې د کارخانې او د جاپان سره د ټلویزیون د دستګاه د جوړولو د تړونو د لاسلیک یادونه وشي. د جمهوریت په پنځه کلنه موده کې داسې ستره تولیدي پروژه چې د هېواد د اقتصاد په وده او وزګاره لښکر یوې کوچنۍ برخې ته د کار شرایط برابر کړي ګټې اخیستنې ته چمتو نشوله که څه هم د زیات شمیر عام المنفعه کوچنیو مؤسسو او ټولنیزو خدمتونو د بنسټونو جوړول چې د پاچا د ځلوېښت کلنې واکمنۍ په پرتله د لیدو وړ وو د جمهوري نظام له بریاوو څخه شمیرل کیږي چې په هغو کې ښوونځي، پلونه ، سړکونه او روغتیايي بنسټونه شامل وو.

کشمکشونه او مخالفتونه

خلکو ته د خطاب د وینا په یوه برخه کې راغلي وو چې په هېواد کې د انقلابي واکمنۍ په ټینګیدو سره « د افغانستان خلکو او په تیره خوارو او محرومو طبقو او د ځوان نسل د مادي او معنوي پرمختګ له پاره مساعد شرایط برابرشوي او تعصب او ارتجاع ته به د راځرګندیدو اجازه ورنکړل شي.» ۶۵

پورتنۍ وینا د نوي نظام ماهیت ښیي چې د افغاني ټولنې ټولو طبقو، قشرونو اوسیاسي ډلو ته یې ځرګند پیغام درلود چې یقیناً د هېواد سیاسي کړیو د نوي واکمنۍ د تګلارې او همدارنګه د واکمنۍ ترکیب ته په کتو سره خپل غبرګون ښود. ملي اوشوروي پلوه مترقي ځواکونو د هغه نه ملاتړ وښود ، چیني پلوه کیڼ لاسو ،ارتجاعي او محافظه کارو ډلو ورسره مخالفت او دښمني وښودله .پدې هکله ګلبدین حکمتیارلیکي : «موږ ته د ده د دې پیغام معنی ځرګنده وه .موږ پدې وینا کې د اسلامي نهضت لپاره د بربنډ ګواښ نښې له ورایه لیدلې .» ۳۵/ ۲۴۸ په پرمختللو ټولنو کې خلک د سیاسي ډلو او حکومتونو کړنلارو ته ګوري او د هغو پر بنسټ د هغوی په وړاندې غبرګون ښیي. خو په وروسته پاتې ټولنو کې د وګړو د سیاسي شعور د ټیټوالي ، د وګړو ترمنځ یې د سیاسي پولو نشتون اوهلته د سترو هیوادونو اغیزاو نفوذ د دې لامل ګرزي چې سیاسي ډلې او سیاستوال د حکومتونو او سیاسي ډلو تګلارو ته نه بلکې څېرو ته وګوري. افغانستان د یوه وروسته پاتې هیواد په توګه چې د وګړو د سیاسي شعورکچه یې ډېره ټیټه وه ، سیاسي سازمانونه یې هم ځوان او بې تجربې وو او یو شمیر یې بیا د پردیو تر اغیزلاندې وو د جمهوري دولت په اړوند یې قضاوت د هرڅه د مخه د دولت د مشر او د واکمنۍ د ترکیب پر بنسټ وو. د جمهوري دولت مشر چې لویدیځوالو هغه سور شهزاده یاداوه او په دولت کې د پرچمیانو شتون چې د مسکو ټینګ پلویان شمېرل کېدل د هېواد د سیاسي کړیو قضاوت د جمهوري دولت په هکله د هغه په مترقي کړنلارو کې نه بلکې په دې کې وو چې هغه د شوروي ملاتړی یا لاسپوڅی وګڼي. جمهوري دولت خپله کړنلاره د«خوارو اومحرومو طبقو او د ځوان نسل د مادي اومعنوي پرمختګ او د ارتجاع د نه راځرګندیدو» په خاطراعلان کړه چې منطقاً باید د ټولو کیڼ لاسو اوسمونپالو کړیو له ملاتړ نه برخمنه شوې وای خو په عمل کې داسې نه وو.د ساري په ډول چین پلوي نوي دموکراتیک ګوند(شعله جاوید) د نوي نظام له تګلارو څخه چې مترقي لوری یې درلود نه دا چې ملاتړ ونکړ بلکې په مخالفت کې یې ودرید اوعلت یې دا وو چې داؤدخان او د هغه متحد پرچم یې مسکو پلوي ګڼل نو له دې امله یې د پکن د بهرنۍ تګلارې تر اغیز لاندې د جمهوریت خلاف د دښمنۍ دریځ غوره کړ.دا بیا د دې ترخه واقعیت ځرګندوی دی چې زموږ د هېواد اکثریت سیاستوالو او سیاسي کړیو د پردیو د ایدیالوژیو او سیاستونو په خاطرمبارزه کوله او جنګیدلي دي. ښایي ځینو سیاسي کړیو له دې کبله له نوي نظام څخه بشپړملاتړ

(c) ketabton.com: The Digital Library

نه وي اعلان کړی ، ووینې چې نوی نظام پخپلو ژمنو ولاړدی که نه ؟ ځکه چې یوازې د مترقي کړنلارو اعلانول نشي کولای د یوې واکمنۍ اصلي ماهیت او جوهر جوت کړي.هغه دری ټکي چې په نوې واکمنۍ یې د وخت د ځېنو سیاسي خوځښتونو او سیاسي کړیو نه باور ته لار هواروله او مخالف دریځ یې غوره کاوه د دولت د مشرمخینې ، د واکمنۍ غیرمتجانس ترکیب او په واکمنۍ کې د یوې ځانګړې سیاسي ډلې(پرچم) ستره ونډه وه.

د سرطان انقلاب وروسته لویدیځوالو په افغانستان کې حالات او د نوي رژیم عملي ګامونه په غور سره څارل. لدې کبله وو چې په کابل کې د امریکې سفارت د سپتمبر په اوولسمه واشنګتن ته ۶۷۵۵ لمبر رپوټ واستاوه چې په یوه برخه کې یې راغلي دي: « د پوځي کودتایي مشرتابه ترمنځ د تشنج او کړکیچ نښې نښانې لیدل کیږي خو له بهر نه هرڅه آرام بریښي. د دې روانو شخړو تر شا لاندې مسئلې پرتې دي :

الف – د مارکسیستي بدلونو د ګړندي والي درجه.

ب- د هغو اشخاصو چې د تش په نامه لس کلنې دموکراسۍ سره تړاو درلود د ګړندۍ څنډنې کچه.

ج - شمال یعني شوروي اتحاد ته د لویدیځ پلوي رژیم د تغییر درجه.»

https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1969-76ve08/d8

شوروي اتحاد ته د داودخان د نږدې کیدو لامل د سوسیالستي نظام سره په خپله د محمد داود لیوالتیا هم وه چې دا ډول نظام په افغانستان کې هم ووینې. ښه بیلګه یې د عبدالحمید محتاط لاندې څرګندوني دي چې د محمدداود له قوله راوړي :« په نړۍ کې دوه ډوله دموکراسۍ شتون لري غربي دموکراسي او شرقي دموکراسي.باید چې د دواړو دموکراسیو پلې کیدل د نړۍ په مختلفو هیوادونو کې مطالعه او د هغو څخه نتیجه ګیري وکړو. د مطالعې په پایله کې به وپوهیږو چې په هند کې غربي دموکراسۍ څه تضادونه زیږولي دي او دا هیواد د خپل لویوالي او زیات نفوس سره بیا هم نشي کولی په خپلو پښو ودریږي ...، شوروي اتحاد د۱۹۴۵ کال په پسرلي کې د فاشیستي آلمان ځواکونو ته ماتې ورکړه . د هغه وخته تراوسه دیرش کاله تیرشوي دي . اوس لیدل کیږي چې پدې لنډه موده کې هیواد په ټولو برخو کې سترې لاسته راوړنې لري...، د دې فورمول پلې کول په ټولو ټولنو کې د هغوی د تاریخي، عنعنوي او کلتوري ځانګړتیاوو په پام کې نیولو سره ممکن دی ...، زموږ په هیواد کې په سلوکې ۹۰ شرقي دموکراسي د پلې کیدو ده .لاکن لس فیصده نور به زموږ د ټولنې ځانګړتیاوې تعیین کړي. » ۵۴/ ۴۸، ۴۹، ۵۰

د نوي رژیم په سیاستونو کې بدلون او په تیره شوروي اتحاد ته زیات نږدې کېدل د واشنګتن ،پکن او د هغو د متحدینو د منفي غبرګون سبب شو او هغوی په دې لټه کې شول ترڅو جمهوري دولت ته د خپلو افغان چوپړیانو او د نظام د مخالفینو پرمټ ستونزې جوړې کړي.له همدې امله« د امریکې د بهرنیو چارو وزیر هنری کیسنجر دوه ځله د افغانستان د رهبرانو سره د خبرو اترو له پاره کابل ته راغی چې د هغه سره جوخت د امریکې استخباراتي کړی د ښي لاسو بنسټپاله اپوزیسیوني ډلو او همدارنګه د بنسټپاله کینې اړخو ډلو چې په هغو کې د مائویسم پلویان هم وو اړیکې ټینګې کړې.» ۶۶ / ۳۵ د واشنګتن دا ډول چلند چې له شوروي سره یې مبارزه د دموکراسۍ په خاطر مبارزه ګڼله د اسلامي او مائویستي دوو مخالفو بنسټپالو دښمنو ډلو سره د اړیکو د ټینګولو نه موخه دا وه ترڅو د افغانستان نوي نظام ته ستونزې جوړې ،امنیت کړکیچن او د هغو څخه خپلو هژمونیستي موخو ته د رسیدو په خاطرګټه پورته کړي.مسکو هم په افغانستان کې د خپل نفوذ د لا زیاتولو په موخه داسې لارې چارې لټولې چې د افغانستان مشرتابه د لویدیځ سره د نږدې کیدو په هڅه کې نشي ترڅو افغان دولت لاس تړلی د مسکو د ارادې پلې کوونکې وسیله وي. د مسکو دا نیت شوروي اتحاد ته داود خان د دوهم سفر(۱۹۷۷) کې جوت شو چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

برژنف د افغانستان په شمال کې د غربي کارپوهانو او متخصصینو د شتون په هکله خپله اندیښنه څرګنده کړې وه. پدې اړه د دواړو مشرانو ترمنځ د خبرو د تبادلې په اړه د نظر اختلاف دی خو د دواړو هیوادونو په اړیکو یې منفي اغیز پرېښود. مسکو خپلو موخو ته د رسیدو لپاره هم په افغان دولت کې او هم له هغه بهر د خپلو چوپړیانو نه استفاده کوله چې هغه مهال د پرچم ډلې او کیڼ لاسو سکتاریستي کړیو ته ګوته نیول کیده . د دولت په د ننه کې پرچمیانو بیا خپلې موخې لرلې چې په امنیتي ارګانونو او دولتي ادارو کې د خپل نفوذ د زیاتولو سربېره د خپلو سیالانو او سیاسي مخالفانو کمزوري کول وو. پرچمیان چې د مسکو له بشپړملاتړ څخه برخمن وو د مسکو د ارادې له مخې خپل فعالیتونه پرمخ وړل او مسکو د پرچمیانو له لارې کولای شول خپله اراده په محمد داود تحمیل کړي او هغه یې د شوروي اتحاد د نفوذ د مخالفو سیاستوالو په ځپلو کې لیدل .د غوث الدین فایق په وینا پرچمیانو « د خپلو بادارانو سیالان لکه میوندوال او خان محمد مرستیال له ډګره وایستل.» ۵۲/ ۹۴ پدې اړه یو بل افغان لیکوال ورته نظرلري چې« د بیګناه کسانو بندي کول او چانواري د محمد داؤد د پرچمي همکارانو له لوري یو پیل وو ترڅو هغه کسان چې د دوی د کړنلارې په وړاندې خنډ ګرزي او خطرناک یې ګڼل له منځه یوسي.» ۶۷/ ۲۱-۲۲ دا چې محمد داود د انقلاب په دوهمه ورځ د دفاع وزارت د سرپرست په توګه د جنرال خان محمد مرستیال په اړه خپله پریکړه بیرته اخلي په نوې واکمنۍ کې د هماغه پیل څخه کشمکشونه، اختلافونه او مخامختیا ښیي.د محمدداؤد د واکمنۍ په مهال د یو شمیر ځواکمنو سیاستوالو په زنداني کولو او بیا وژلو کې پرچمیانو ته لدې امله ګوته نیول کیږي چې د دولت په امنیتي او قضایي سیستم یې بشپړ کنترول درلود چې د وخت د کورنیو چارو د وزارت د تحقیق او د پوځي محکمې هیآت یې څرګندې بیلګې دي :

الف – د کورنیو چارو د وزارت د تحقیق هیآت

«۱-غلام فاروق یعقوبي رئیس، ۲–عبدالصمد ازهر غړی ،۳- نصراله عمرخیل غړی، ۴ - غلام رسول عمرخیل غړی، ۵- باقي (مشهورپه پټک) غړی،۶ -مهرالدین قطره غړی، ۷ – سیدکاظم پرواني غړی.د دغو اوو تنو څخه د سیدکاظم پرواني سازماني اړیکې څرګندې نه وې نور ټول د پرچم د اړخ غړي وو.» ۳۶/۱۸

ب – د پوځي محکمې هیآت

۱ – ډګرجنرال غلام فاروق رییس

۲ – محمد سرور نورستاني غړی

۳ – نبي عظیمي غړی

۴ – محمد آصف الم غړی

۵ -عبداستار سیدخیلي غړی

۶ – محمد یوسف غړی

۷ – مولاداد غړی. د

پوځي محکمې هیات غړي د رییس پرته نور ټول پرچمیان وو.

د سرطان انقلاب وروسته په افغانستان کې د زبرځواکونو د دا ډول دریځ له امله چې یوه اړخ یو شمیر افغان سیاستوال او سیاسي کړیَ د نوي رژیم پرضد کودتاګانو او ترهګریزو فعالیتونو ته هڅول او مرسته یې ورکوله او بل په دولت کې خپل چوپړیان د نورو سیاسي ډلو ، ناپییلو او ملتپالو سیاستوالو ځپلو ته هڅول پایله یې په هیواد کې د ټیکاو له منځه تلل کیدل. د دولتي ضد ډلو تپلو په هڅولو او لمسولو کې د (واشنګتن ، اسلام آباد ، تهران) مثلث په ګډه عمل کاوه.«تهران داود تر فشار لاندې نیولی وو چې شکمن کمونستان لرې کړي.هغه مهال ساواک د رژیم مخالفینو ته د امریکایي وسلو، د ارتباط د وسیلو او تجهیزاتو او غیرپوځي مرستو وسیله وو، دا مرستې مستقیماً د ایران له خوا د افغانستان په غربي سیمو کې ناراضه قبیلوي مشرانو ته چې د ایران د پولې سره یې فعالیت درلود او نورې یې پټې د پاکستان له لارې بنسټپالو ډلو ته ورکول کیدې. د پاکستان څخه د داؤد ناخوښي د پنجشیر په دره کې په پوځي اډو باندې د بریدونو له امله چې د پاکستان لخوا سمبالیدل لوړې کچې ته رسیدلې وه. همدا راز ساواک ، سیا او د پاکستان اطلاعاتي آژانسونو د داؤد د رژیم خلاف د۱۹۷۳ کال د سپتمبر او ډسمبر او د۱۹۷۴ کال د جولای په ناکامه کودتایي هڅو کې ښکیل وو.» ۴۷ / ۱۵-۱۶د ایران له لارې پاکستان ته د وسلو لیږد

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پاکستان د وخت د صدراعظم ذوالفقار علي بوټو او د امریکي د جمهور رئیس ریچارډ نکسن د هغو خبرو څخه جوتیږي چي د۱۹۷۳ کال د سپټمبر په اتلسمه او نولسمه یعني د چنګاښ کودتا دوې میاشتي وروسته په واشنګټن کي درلودلي چي په هغوکي د دواړو دولتونو د بهرنیو چارو وزیرانو(عزیزاحمدخان او کسینجر)هم ګډون کړی وو. دلته به ددې خبرو هغه برخه راوړل شي چي د ایران څخه پاکستان ته د وسلو د لیږد په اړه دي:

کسنجر- سفیرصاحب هلمز(مخکي د سی آی اې رئیس او هغه مهال په ایران کي سفیر) د نوامبر په میاشت کي پاکستان ته درځي . هغه به ستاسو سره (د ایران څخه پاکستان ته) د یو شمیر وسلو د ترانسپورت په هکله خبرې وکړي.

نکسن – څرنګه چي نوموړی د سي آی اې پخوانی رئیس دی په دا ډول مسئلو کي ډېر وارد دی. د جزئیاتو په هکله به سبا خبرې و کړو. تاسي کولی شئ په پاکستان کي زموږ د نوي سفیر ښاغلی بویرد سره آزادانه خبرې وکړئ. هغه غښتلی او سرسخت سړی دی. هغه د هندوستان طرفدارهم نه دی. هغه د منځني ختیځ څخه معلومات لري. تاسو ته یو سفیر مقرر شوی دی چي زموږ د پالیسی نه خبر دی.
عزیزاحمدخان- آیا موږ کولی شو د ښاغلی هلمز د عملیاتي دندي په اړه خبرې وکړو؟

کسنجر- هو، زه به د یادو شوو معلوماتو په هکله اطلاع ورکړم.

نکسن - هغه یو پوځي صاحب منصب دی او رتبه یې د جنرال ده.

عزیزاحمدخان – هو! هغه مخکي په افغانستان کي وو، پدې دنده د هغه مقررول ښه غوراوی دی.

https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1969-76ve08/d148

د وسله والومخالفینو دولتي ضد فعالیتونو چي ترشا یي لویدیځ او چین ولاړ وو او د مسکو او د هغه د متحد (پرچم) چلند محمد داؤد ته دې ته اړ کړ چي په خپلو تګلارو نوی نظر واچوي یعني دا چي د ایران او پاکستان سره خپل اختلافونه حل کړي ،د لویدیځ او لویدیځ پلوه عربي هیوادونو سره اړیکي پراخه کړي ، له شوروي اتحاد څخه واټن ونیسي، دولت له کیڼ لاسو او سمونپالو پاک کړي او مترقي ځواکونه وځپي. محمدداود عملآ پدې لار کي ګامونه اوچت کړل. د ایران سره یې د هلمند د اوبو د تړون اسناد مبادله کړل ، پاکستان ته یې سفر وکړ، د پاکستان پلاوی کابل ته راغی او په عربي هیوادونو وګرزید ، د دولت نه یې د کیڼ لاسو پر ایستلو پیل وکړ او د ا، خ، د،ګ د ځیلو په موخه د نوموړي سازمان د کدرونو او غړو په زنداني کولو لاس پوري کړ چي د۱۹۷۶ کال په پای کي یوازې د خلقیانو د سلو تنو څخه زیات کدرونه بندیان وو. پداسي حال کي چي د۱۹۷۳ کال د پوځي کودتا په درشل کي د تولو سمونپالو او کیڼ لاسو لاندې پنځلس تنه سیاسي بندیان وو چي د محمد داود د فرمان له مخي له زندان څخه خوشي شول:

۱ – انجینرعثمان ، مضطرب ،باختري ، داکترعبدالهادي محمودي ، سیدکاظم دادګر (دموکراتیک نوین)

۲ –بحرالدین باعث، ظهورالله ظهوری ،قیام ، محمدصدیق ،رنجبر (سازا)

۳ – دستګیرپنجشیري ، صالح محمدزیری ، فدامحمد خواریکښ (خلق)

۴ – فدامحمد فدایي (د ملت جریدي مدیر)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د امریکا سره د داودخان د نږدې کېدو هڅې لدې ښکاري چې هغه پلان درلود چې د۱۹۷۸ کال په جولای کې واشنګټن ته سفر وکړي .د جمهوري دولت په تګلاره کې د دا ډول بنسټيز بدلون پایله دا شوه چې کیڼ لاسي او سمونپالان هم د نظام په وړاندې ودرېږي. د انقلاب د مشر په تګلاره کې د دا ډول حیرانوونکي بدلون پایلې دومره ژورې وې چې د خلق دموکراتیک ګوند دواړه سیال دښمن اړخونه(خلق او پرچم) له لسو کلونو انشعاب وروسته سازماني یووالي ته غاړه کېږدي. د جمهوري دولت په تګلاره کې دې ډول بدلون نه یوازې په هیواد کې د ټیکاو او جمهوري دولت د ستنو د ټینګښت لپاره مرسته ونکړه بلکې حالات یې لا نورهم کړکیچن او توپاني کړل.

ځان وژنه که له منځه وړنه ؟

د۱۳۵۲ کال د وږي په ۲۹ د کابل رادیو د ماښام په خبري سرویس کې د جمهوري حکومت دوې ابلاغیې خپرې شوې چې په لومړۍ کې یې د افغانستان په کورنیو چارو کې د پاکستان د حکومت لاسوهنې غندل شوې وې او په دوهمه کې یې داسې راغلي وو:« د څه مودې راهیسې یوې ډلې مرتجعینو د جمهوري نظام ضد او د امنیت د ګډوډولو او د هیواد د انقلابي غورځنګ د له منځه وړلو لپاره غونډې کولې. له نیکه مرغه او په بریې سره هغوی د ټولو اسنادو او شواهدو سره ونیول شول. دا خاینان د انقلاب دوستانو په بردبارۍ او حوصلې سره ځارل ...، دوی عبارت دي : محمدهاشم میوندوال، د ننګرهار پخوانی والي خان محمد ، متقاعد ډګرجنرال عبدالرزاق او یو شمېر نور تیره پنجشنبه د حکومت په امر ونیول شول.» ۶۸ د دې اعلامیو د خپرېدو لس ورځې وروسته حکومتي رسنیو دا خبر خپور کړ چې میوندوال ځان وژلی دی. په دې اړه په حکومتي رسنیو کې راغلي وو چې میوندوال د کودتا نیت درلود، کودتا افشاء شوه، کودتاچیان ونیول شول او بیله شکنجې یې په کودتا اعتراف وکړ. د میوند وال پلویان او ځیني څېړونکي د کودتا تور یوه دسیسه ګڼي او پدې اند دي چې میوندوال د تحقیقاتو پر مهال د وهلو ټکولو له امله ووژل شو او په ځانګړي توګه پرچمي عبدالصمد ازهر د تحقیق مشر ته ګوته نیسي. د محمد داود پلویان وایي چې کله میوندوال ته د خان محمد مرستیال او وکیل سیف الدین شینواري اعترافونه واورول شول او محمداکرم پیلوټ د میوندوال په شتون کې له کودتا نه پرده پورته کړه په هماغه شپه میوندوال ځان غرغره کړ. د محمد داود ځانپالنې ته په کتو سره چې نه یې مخالف نظر او نه یې داسې ځواکمنه سیاسي څېره زغملی شوای چې دده نه زیات وطن او خلکو ته د چوپړ ویاړ تر لاسه کړي ښایي میوندوال د ده د ارادې له مخې له منځه وړل شوی وي. د میوندوال سربیره یې بیلګې انجینرغلام محمدفرهاد د افغا ن ملت بنسټ اینودونکی او عبدالملک عبدالرحیم زی دي. فرهاد لومړنی د کابل منتخب ښاروال وو چې په ښاروالۍ کې د ښه مدیریت له امله « سره لدې چې د کابل ښاریانو غوښتل چې انجینرفرهاد دوهم ځل وټاکل شي سردارمحمد داود یې مخنیوی وکړ.» ۶۹/ ۲۹۰ – ۲۹۱ عبدالرحیم زی د مالیې او اقتصاد وزیر چې په خپله محمد داود همدې مقامونو ته رسولی وو او د هیواد د لومړني پنځه کلن اقتصادي پلان جوړوونکی دی.کله چې نوموړی په ۱۹۵۶ کې امریکې ته رسمي سفر وکړ او د امریکا نه یې د زیاتو مرستو ژمنې تر لاسه کړې هیواد ته په راستنیدو سره یې د ژوند پاڼه واوښته او د څه مودې وروسته (د۱۳۳۶ کال د چنګاښ په څوارلسمه) د بې کفایتۍ له امله له دندې ګوښه او نظر بند شو. له دندې څخه د نوموړي د ګوښه کیدو مکتوب ګواکې د پاچا د فرمان له مخې د محمد داود په لاسلیک صادر شوی وو خو په مکتوب کې د فرمان لمبراو نیټې شتون نه درلود. پدې هکله ع۰ شیرعلومي د پاچا د ګارد د تشریفاتو رئیس لیکي :« د مالیې د وزیر په توګه د مرحوم عبدالملک

(c) ketabton.com: The Digital Library

عبدالرحيم زي نصب د وخت د صدراعظم په نوښت او شخصي پيژندنه صورت نيولی وو. همدارنګه مرحوم يې د سلطنت د مقام د اشارې او هدايت پرته ګوښه کړ.»۷۰ / ۷۲ عبدالرحيم زی د ګوښه کېدو څه موده وروسته زنداني شو. د نوموړي د زنداني کېدو په هکله صدراعظم محمد داود چې د دفاع د وزارت د چارو لارښوونه هم کوله په وزارت کې د غرمې د ډوډۍ د خوړلو پرمهال ويلي وو: « عبدالملک د يوه پردي هيواد په همکارۍ غوښتل په هيواد کې يوه هنګامه جوړه کړي چې مخه يې ونيول شوه. له نيکه مرغه صاحب منصبان او د اردو افراد ورسره همغږي شوي نه وو. تاسو به ډېر ژر د تحقيقاتو پايلې د شته سندونو پربنسټ واورئ چې څه ډول توطئه ترسره کېدله تر څو مملکت تباه کړي. کلونه تيرشول ، عبدالملک خان ۲۱ کاله په زندان کې پاتې شو، نه تحقيقات ترسره شول ، نه محکمه دايره شوه او نه اسناد ميدان ته راووتل چې د عبدالملک خيانت ثابت کړي. » ۶۷/ ۴۶ د چنګاښ د کودتا وروسته د بند څخه د عبدالرحيم زي د خوشي کېدو فرمان ورکړل شو خو هغه له زندان څخه پدې نامه ونه ووت چې هغه بېګناه وو. نوموړی د۱۹۷۸کال د ثور انقلاب وروسته د عقرب په پنځلسمه له زندان څخه آزاد شو.

دا ناشوني ده چې د ميوندوال د پوځي کودتا واقعيت او يا تور ثابت شي. خو کېدای شي د ميوندوال له لوري د کودتا هوډ يا په هغه تور ، د نوموړي د ځانوژني يا له منځه وړني په هکله د مختلفو سرچينو او لاسوندونو پر مټ، د هغه مهال حالاتو، د محمد داود تګلارو او د نوموړي د ائتلافي ملګرو نقشو ته په کتني سره قضاوت وشي. ميوندوال د دموکراسۍ د لسيزې له هغو صدراعظمانو څخه دی چې د متوسطې طبقې څخه يې سر را پورته کړ. د ملکيار د معتبرې کورنۍ سره د نوموړي خپلوي د دې لامل شوه چې ميوندوال د سلطنت پام ځانته را واړوي ،لوړو مقامونو او حتی صدارت ته يې ورسوي. داسې ويل کيږي چې د پاچا له لوري د صدراعظم په توګه د ميوندوال د غوراوي موخه دا هم وه چې د داودخان سره خپلې ترينګلې اړيکې جوړې کړي ځکه چې « ميوندوال د محمد داود روزلی نفر وو د محمد داود په لومړي حکومت (۱۹۵۳ ــ ۱۹۶۳) د بهرنيو چارو په وزارت کې د محمدنعيم د حمايې لاندې شخصيت ګڼل کيده.هغه د شوروي اتحاد ، بلغاريا، انګلستان، چکوسلواکيا، پولند اوعراق د سفر وروسته د محمد داود او محمد نعيم سره اوږده مجلسونه لرل. »۱۰/۷۱ کله چې ميوندوال په روڼ اندو او په تېره محصلينوکې اعتبار ترلاسه کړ د سلطنتي کورنۍ دښمني يې وګټله او ده هم د صدارت وروسته په پاچا او سلطنت نيوکې پيل کړلې. ښايي علت يې دا وي چې نوموړي د خپل صدارت پر مهال وليدل چې پاچا او سلطنتي کورنۍ د حکومت په چارو کې لاسوهنه کوله او ده ته يې ستونزې او خنډونه جوړول. ميوندوال د صدارت څخه د استعفې وروسته کشککي ته ويلي وو:« حتی د سلطنتي کورنۍ د هغو غړو نومونه چې لا په وروني کې هم دي په خبرونو کې د صدراعظم د نامه څخه مخکې چې ستر مسئوليتونه او کارونه ترسره کوي ځای ورکول کيږي. » ۳۲ / ۲۲ د ميوندوال سره د سلطنتي کورنۍ ځواکمن غړي محمد داود چې د هيواد د زعامت نيولو ته يې تابيا نيوله د پوځي کودتا د چمتووالي پر مهال د پاچا ګل وفادار په وينا دا آوازې خپرولې چې ميوندوال کودتا کوي. خو د هماغه مهال واکمن حالت او وروستيو پيښو نه داسې بريښي چې محمد داود غوښتل د خلکو پام ميوندوال ته راوګرزوي او په ولس کې دا ذهنيت واکمن کړي چې ميوندوال د واک ليوال دی او د خپلې واکمنۍ پر مهال دا ځواکمن سياستوال د کودتا په تور له سياسي ډګره وباسي . ميوندوال، ډګرجنرال عبدالرزاق او جنرال خان محمد مرستيال د۱۳۵۲ کال د سنبلې په ۲۹زنداني شول او وروسته نور جنرالان ، افسران ، د ولسي جرګې پخواني وکيلان او ملي سوداګر هم ونيول شول او د تلې په اتمه يې اعلان کړل چې ميوندوال په زندان کې د نکټايي

(c) ketabton.com: The Digital Library

، روجايي ، کوټ بند او کمربند په واسطه ځان وژلی دی. د ميوندوال له لوري کودتا د لاندې دليلونو له امله واقعيت نلري .

الف ـ د ميوندوال ځانګړتياوې

ميوندوال ولسواکۍ ته ژمن سياستوال وو او هغه د پوځي کودتا پايله « ترور، استبداد او اختناق ګڼل. » ښه بېلګه يې د جنرال عبدالقادر څرګندوني دي. د جنرال د خاطراتو په کتاب کې راغلي هغه غوښتل داسي يو سياسي شخصيت چې ملي او نړيوال شهرت ولري پيدا کړې چې د هغه تر لارښووني لاندې پوځي کودتا وکړي. هغه د ميوندوال سره د خپلې ليدنې په اړه د کتاب په ۱۳۳ مخ کې وايي: « ضياءالدين مې له تولګي والو نه وو ، هغه هم پيلوټ شوی وو، په امريکا کې يې زده کړې کړې وې ، د ميوندوال د کلي وو او د ميوندوال سره يې اړيکي لرلې. د ضياءالدين سره ميوندوال ته ورغلو، کيناستو او له هغه مو واوريدل. يوازې مې ترې وپوښتل : تاسو چې په هيواد کې مهمې دندې لرلې او ستر کارونه مو تر سره کړي دي د ټولنې د اوسني بن بست څخه د وتلو لپاره مو کوم کارونه په پام کې نيولي دي ؟ ميوندوال نرم او آرام وو. داسي يې ښودل چې په افغانستان کې دموکراسۍ رواج ومومي. نوی نسل بايد په دموکراسۍ باور پيدا کړي ، سياسي خوځښتونه سره نږدې شي او سياسي ځواک جوړ کړي. لومړي ځل مې د ميوندوال نه د ښايسته سالارۍ اصطلاح واوريده. ويل يې څوک چې د کار وړتيا ولري بايد ميدان ته راووزي ،په خپلو دندو کې رښتيني وي ، او د خلکو او وطن په ګټه کار وکړي تر څو افغانستان لدې بن بست څخه ووزي. د ميوندوال خبرې مو خوښې نشولې. و مو ويل وروره هغه څه چې موږ په هيواد کې لرو د هغو سره نه جوړيږي.» همدارنګه ميوندوال په ۱۳۵۰ کال کې په يوه مجلس کې د کودتا په اړه ويلي وو : « څرنګه چې کودتا يو پوځي ،توطئه آميز او پټ کار دی ، لدې کبله هغه نشي کولی ولسشموله او وګړنيزه وي. پردې ښسټ هغه د ولس د اکثريت قشر او عامه خبرتيا پرته صورت نيسي ، څه ډول چې د ملت سره اړيکي نلري او خلک د هغې په طرحه او عملي کولو کې ونډه نلري، لدې امله کودتايي رژيم د خلکو نه لرې پاتې کيږي د خلکو ملاتړ نشي ترلاسه کولی ...، که داسي رژيم ښه نيت هم ولري او په يو لړ سطحي او نمايشي کارونو لاس هم پوري کړي د خلکو ملاتړ نشي تر لاسه کولی ځکه چې ملي اتکا نلري ، هميشه متزلزل پاتې کيږي ، دا تزلزل رژيم اړ باسي د خپل پايښت لپاره استبداد ته مخه کړي او هرمخالف نظر د زور او ځواک په واسطه له منځه يوسي. بنآ ويلی شو چې د کودتا پايله ترور، استبداد او اختناق دی . »۷۲

ب- د چنګاښ د کودتا په وړاندې د ميوندوال غبرګون

د کودتا پرمهال ميوندوال په فرانسه کې وو. د کودتا څخه په خبرېدو سره محمد داود ته د مبارکۍ تلګرام استوي. د دې تلګرام وروسته هيواد ته د تلو په نيت خوځيږي او په عراق کې د افغانستان د سفيرخليل الله خليلي کور ته د هغه ليدو ته ورځي. پدې هکله به د خليلي له مېرمنې واورو: « د چنګاښ په اته ويشتمه پخوانی صدراعظم محمدهاشم ميوندوال د استاد خليلي د احوال اخيستلو په موخه زموږ کور بغداد ته راغلی وو خو دا وخت استاد خليلي په کابل کې وو. ما د ميوندوال نه پوښتنه وکړه آيا تاسي په بغداد کې پاتې کيږئ يا بل کوم هيواد ته ځئ ؟ ميوندوال په ځواب کې وويل چې سردار صاحب جمهوريت اعلان کړی دی او دا به مناسب نه وي چې پدې وخت کې د هغه تر څنګ و نه دريږو، دا پر موږ واجب دي چې د خپلو سپين سرو تر څنګ ودريږو او بايد ده ته د خدمت کولو آمادګي اعلان کړو.» ۷۳ « ميوندوال د خارج څخه هيواد ته په را ستنيدو سره د کابل په هوايي ډګر کې د محمد داود د جمهوري رژيم څخه

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ملاتړ احساساتي وينا وركړه .د محمدداود او ميوندوال ترمنځ نږدې اړيكې د كين لاسو چې د محمدداود په رژيم تسلط درلود د انديښنو سرچينه ګڼل كيده .» ۳۲/ ۶۰ داسې برېښي كله چې ميوندوال هيواد ته راستون شو حالات د خپلې تمې خلاف ويني تر دې چې ځان خوندي هم نه ګڼي. وخت پيدا كوي چې د خپل پخواني دوست او د نوي رژيم د مشر محمد داود سره ووينې او د كتني په پای كې سردار ته وايي چې غواړي بهر ته ولاړ شي خو سردار ورته وايي « مناسب نه وينم چې تاسو د هيواد نه بهرته سفر وكړئ» د دولت مشرميوندوال ته بهر ته د تللو مشوره ورنكړه ترڅو د وړې په نه ويشتمه پدې نامه چې سردار غوښتی دی د محمدنبي عظيمي له لوري لومړی ارګ ته وړل كيږي او بيا زنداني كيږي .

ج- د كودتا په تور د بنديانو څخه تحقيقا ت

په ولسواكه ټولنو كې چيرې چې قانون واكمن وي ترڅو چې د تحقيقاتو په پايله كې په يوه تورن تور ثابت نشي هغه د خائن ، مرتجع ، وطن پلورونكی او جنايتكار په نامه د رسنيو له لوري نه اعلانيږي او ضمناً مستنطق ته د تور اسناد وړاندې كيږي چې د هغه پربنسټ له تورن څخه تحقيقات ترسره شي. مخكې لدې چې له ميوندوال څخه تحقيقات وشي د هغه د بندي كولو په خبركې هغه د خاين او مرتجع په نامه اعلانيږي .دا په خپله ښيي چې خاين ميوندوال د ژوند حق نلري . د تحقيق په اړه د ميوندوال د تحقيق د هيئت مشر عبدالصمد اظهر ليكي: «كله مو چې اسناد وغوښتل، عمومي قوماندان قديرخان وويل تاسو تحقيق پيل كړئ اسناد به مو په اختيار كې كيښودل شي، د هغه مهال په ډاروونكي او وحشتناكه فضا كې چې د اسنادو پرته څه ډول تحقيق وشي ټينګار بې معنی وو.»۷۴ په هغه ورځ چې د ميوندوال د زنداني كېدو خبر خپور شو. سيف الرحمن شينواری او حاجی فقير د شورا پخواني وكيلان په همدې ورځ د ننګرهار والي عزيزالله واصفي خپل د فتر ته غوښتي وو چې د ماښام په اتو بجو كابل راډيو دوې اعلاميې خپرې كړې چې مخكې يې يادونه وشوه. دلته ځكه د پورتنيو دوو وكيلانو نومونه راوړل شول چې ګواكې د كودتا سند چې د پاكستان سره د كودتا چيانو تړاو ښيي د سيف الرحمن شينواري د كور د بخارۍ د دود كش څخه يوه ورځ وروسته وموندل شو چې په هغه كې نوموړي ته د پاكستان له لوري هدايت وركړل شوی وو چې خپلو حكومتي ضد كړنو ته دوام وركړي. والي دواړه وكيلان د مركز په هدايت راغوښتي وو چې كابل ته يې د ميوندوال سره د اړيكو لرلو له امله واستوي. د راديو څخه د دې ابلاغيو په اوريدو سره والي هغوی ته وايي: «ورونو هغه دليل چې تاسو مې رابللي يئ دا دی چې تاسو يې كابل ته غوښتي ياست، تاسو انديښنه مه كوئ ،ښايي د ميوندوال د همدې مسئلې په اړه ستاسو څخه معلومات واخلي او ډير ژر خپلو كورونو ته راستانه شئ ، دواړه جګ شول او د موټر په واسطه يې كابل ته حركت وكړ.» ۷۲ كه دې وكيلانو د كودتاچيانو سره اړيكې لرلی تښتېدلی به وای نه دا چې په خپله كابل ته لاړ شي . كه چيرې ومنل شي چې د كودتا په هكله اصلي سند دا ليک دی داسې يو خطرناک سند د سليم عقل خاوند له لوستلو وروسته له منځه وړي نه دا چې هغه په خپل كور كې وساتي او بل دا چې ددې ليک د ساتلو اړتيا څه وه؟ بيله شكه دا ليک د كوم چاراوكي په دستور د نوموړي د كور د بخارۍ په دودكش كې ايښودل شوی دی .د سيف الرحمن په كور كې د ليک د ايښودلو په اړه داود ملكيار د وخت د سرحدونو د وزير پاچا ګل وفادار له قوله په يوه ليكنه كې يادونه كړې ده چې دوو تنو ځوانانو دا ليک د كورنيو چارو د وزير فيض محمد په دستور ايښی وو. خو وفادار د دې كسانو په هكله نور معلومات نه وركوي. محمود سوما د خلقي واكمنی د لوړوزده كړو وزير د ليک ايښودونكی ببرک شينواری معرفي كوي . هغه وايي:« كله چې د خلقيانو مشر تره كی د ببرک لدې سپک كار څخه خبر شو د ګوند څخه د هغه د شړلو دستور وركړ او هغه له ګوند څخه وشړل شو. د ثورانقلاب له بري لنډه موده وروسته امين

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه د خلقي ځوانانو د سازمان د مشر په توګه مقرر کړ او د ګوند د غړي په توګه هم معرفي شو.» د امين له لوري نه يوازې له ګوند څخه شړل شوی ببرک شينواری د ګوندي په توګه ومنل شو او په لوړ مقام مقرر شو بلکې عارف عالميار هم چې د ګوند څخه شړل شوی وو نه يوازې د ګوندي په توګه معرفي شو بلکې د کابل ښار د نهمې ګوندي ناحيې د منشي او د ترانسپورت په وزارت کې د رييس په توګه مقرر شو . يو خلقي کدر ليکوال ته وويل کله چې ما د امين له لوري ګوند ته د شينواري د منلو اړوند مسآله د زيري سره طرحه کړله او د امين دا کار مې انتقاد کړ هغه را ته وويل چې شينواری هم انقلابي دی او ته هم انقلابي يې انقلابيونو ته ښايي چې د انقلاب څخه دفاع وکړي . د ميوندوال څخه شوي تحقيقات رسنيو خپاره کړل په يوه ځواب کې يې راغلي وو چې جمهور رئيس ده ته هدايت ورکړی وو چې انتظار وباسي او ده ته دنده ورکول کيږي. ميوندوال دا هم وايي د دې پرځای چې د رژيم د راپرزولو په لټه کې وي د جمهور رئيس د اوامرو انتظار ايست ترڅو د محمدداود له رژيم سره همکاري وکړي. د خان محمدمرستيال د اعترافونو په يوه برخه کې داسې راغلي دي: « د ميوندوال سره مې د هغه په کور دريمه کارته کې وليدل او د خپل پلان په هکله مې ورته وويل. » پدې هکله مستنطقی دې ته متوجه نه دی يا خبر نه درلود چې د۱۹۷۱ کال نه وروسته ميوندوال په دريمه کارته کې نه بلکې په نوي ښار کې ژوند کاوه . دا بيا د دې ښکارندوی دی چې مرستيال د چنګاښ کودتا وروسته د ميوندوال کور ته ندی ورغلی.دا ځکه چې مرستيال د ميوندوال د دوو کلونو مخکې کور پته مستنطق ته ويلې ده چې د کودتا په اړه نه بلکې د نورو مسآلو په اړه څه ويلي دي او لدې کتنې وروسته يې ميوندوال نه دی ليدلی . که د کودتا په اړه مرستيال اعتراف کړی وي هغه هم د شکنجو له امله دی . د شکنجو پرمټ د اعتراف په هکله ډګرجنرال عبدالرزاق ليکي :« د کورنيو چارو وزير(فيض محمد) وويل: ولې ځواب نه ليکې ؟ ومې ويل ، زه څه ووايم چې کودتا مې کوله ؟ پداسې حال کې چې نه مې کودتا کوله او نه هم د کودتا خبره وه. دا يوه دسيسه ده چې ماته جوړه شوې ده.ويې ويل : که په خپله رضا يې ووايې ښه ده که نه په زور به ستا څخه اعتراف واخلو...، هغه د شکنجو وروسته اړکيږي اعتراف وکړي او ليکي : نه غواړم بې آبه شم ، مرګ د دې ژوند څخه ښه دی .پدې ډول څه شی مو چې نه وو کړي ، پرهغو مې اعتراف وکړ...»
۷۵

د پورتنيو څرګندونو پربنسټ دې پايلې ته رسيږو چې په ميوندوال او د هغه سره په نيول شوو کسانو د کودتا تور يوه دسيسه وه . په هرصورت د ميوندوال په شمول ټولټال ۴۲ تنه جنرالان ، افسران، د شورا پخواني وکيلان او ملي سوداګر زنداني شول چې شپږ تنه يې اعدام او نور د حبس په مختلفو کلونو محکوم شول او چانواري شوي کسان ټول پښتانه وو . ميوندوال د اسلام په اړه بشپړه پوهه درلودله او دی معتقد مسلمان وو او پوهېده چې ځانوژنه په اسلام کې جواز نلري. سربېره پردې د غوث الدين فايق له قوله چې يوه ورځ مخکې يې ميوندوال د دهمزنګ په زندان کې ليدلی ليکي چې هغه په ملي جامو کې وو. همداراز ډګرجنرال عبدالرزاق خان ته په زندان کې يوه صاحب منصب ويلي چې ميوندوال د تحقيق پر مهال ووژل شو او ملي جامې يې اغوستې وې. دا هم په زندان کې معمول دي چې له بندي څخه اضافي شيان اخستل کيږي نو څرنګه د ميوندوال سره دريشي، کمربند او حتی کوټ بند شتون درلود ، ځکه د هغه د ځانوژنې په اړه ويل شوي وو چې هغه په کمربند، نکتايي، روجايي او کوټ بند ځان را ځړولی وو. که دا ومنل شي چې له ميوندوال سره دريشي او کوټ بند وو دا نو زندان نه بلکې مېلمستون وو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

معکوسې پایلې

د سلطنت په نسکوریدو سره د دموکراسی د لسیزې مطرح سیاسي سازمانونو(پرچم، خلق، شعله جاوید، ځوان مسلمانان ، مساوات) د نویو حالاتو سره خپلې تګلارې او سیاسي فعالیتونه عیار کړل. د پورتنیو شپږو ډلو څخه یوازې پرچم د جمهوري دولت برخه وه . په نظام کې د نوموړي سازمان امکانات د دولت له مشر څخه هم غوره وو. ځکه پرچمیانو د څه کم اتو کلونو سیاسي مبارزې تجربه لرله . محمد داود نه سیاسي ګوند درلود او نه یې غښتلی کاري ټیم او په خپله هم د زیات عمر له کبله اړینې فزیکي او ذهني وړتیاوې نه لرلې. په جمهوري دولت کې د پرچم دې برلاسی دې ته لار هواروله چې محمد داود تجرید او د خپلو سیاسي سیالانو د کمزورولو په موخه پوره ګټه پورته کړي.پرچمیانوخپلې هڅې پدې راګرزولې وې چې د هرڅه د مخه داودخان د خپلو پخوانیو دوستانو او همدارنګه سیاسي مطرح څیرو څخه چې له نوي رژیم سره د همکارۍ لیوال وو تجرید اوهغوی له ډګره وباسي. د دې کارڅخه یې موخه دا وه چې محمد داود په پرچم ډډه ولګوي.کشککي د دموکراسۍ د لسیزې د وروستي حکومت د کابینې غړی لیکي: «هغوی(پرچمیانو) هیڅکله ما ته موقع رانکړه ترڅو محمدداود ووینم.سره لدې چې په ۱۹۷۷کې د هغه د یاورانو څخه یوه راته څو ځلې ټلفون وکړ چې انتظار وباسم او ماته به احوال راکړي چې هغه ووینم. » ۱۰۷/۳۲ پدې هکله چې نورمحمدتره کی هم بریالی نشو محمد داود ووینی هغه به د صالح محمدزیري څخه ولولو چې د مرکزي کمیټې د یوې غوندې په اړه د تره کي له قوله راوړي : « په هرځای کې مو پرچمیان مخه نیسي. زه عبدالحلیم ارګ ته بوتلم او هلته یې له چا سره خبرې وکړې او زه یې په بنه توګه ارګ ته د ننه کړم . یو عسکرهم را سره ولاړ او زه یې کومې شعبې ته بوتلم ، هلته د علومي په نامه یوه صاحب منصب ته وروستلم ، هغه عسکر ولاړ ما علومي ته وویل چې زه غواړم د جمهوریت له مشر سره وګورم ، نوم مې نورمحمدتره کی دی. هغه وویل زه تا پیژنم ، ته کښینه زه به احوال ورکړم. علومي بیرته راغی ویل یې د جواب انتظار وباسم. ما ورته وویل سمه ده ، په څو ساعتو مې انتظار ویستی.په پای کې همدغه علومي راغی ویل ، ملي رهبر ستا سره نه ګوري او ستا څخه نفرت لري. ما هم هیڅ ونه ویل او راووتم . ملګري ډیر خوابدي سول چې داودخان څرنګه غوښتل له تره کي صاحب سره وګوري او بیا یې داسې کار وکړ. یوه ملګري وویل ښایي چې داودخان به غوښتل خو پرچمیانو یې لار بنده کړې ده. بل ویل، ښایي پخپله پرچمیانو زموږ د تحقیرولو لپاره دغه ټوله نقشه جوړه کړې وي. خو تره کي ویل چې دواړه امکانه موجود دي ځکه چې د علومي چلند هم دوستانه نه، بلکې تحقیرآمیزه و. » ۳۳۸/۴۰ (علومي د چنګاښ د انقلاب وروسته په ګارد کې د اپراسیون یا د حرکاتو مدیر وو) . همدارنګه ډګرجنرال عبدالرزاق د داود خان له دوستانو څخه چې د کودتا وروسته جمهور رییس هغه ته دنده سپارلې وه چې د هېواد د هوایي او مدافعه هوایي قواوو د نیمګړتیاوو او سمونونو په اړه رپوټ جوړ کړي اوغوښتل یې محمد داود ووینې خو د لیدنې فرصت یې نه وو ورکړی لیکي :« وپوهېدم چې محمد داودخان یې داسې محاصره کړی دی هغه کسان چې غواړي هغه ووینې نه یې شي لیدلای. لدې نېټې وروسته معلوم شول چې داودخان د دې خلکو تر کنترول لاندې دی.» ۷۵ د کودتا وروسته شعله یان، سکتاریستان او اسلامپال د نوي نظام په وړاندې ودرېدل، د دولت دښمني یې وګټله او اړشول د ځمکي لاندې پټو فعالیتونو ته مخه کړي. خو د جمهوري نظام چلوونکو د محمدهاشم میوندوال په مشرۍ د مساوات ډله او اسلامي غورځنګ د نورو په پرتله نوي نظام ته ګواښمن ګڼل. لدې کبله یې د هغوی د ځپلو هڅې پیل کړې. واکمنانو داسې انګیرل چې میوندوال په نړیواله کچه یو پیژندل شوی سیاسي شخصیت دی او ملګري یې هم اکثرآ پخواني لوړ رتبه ماموران وو او کولی شي د سیاسي

(c) ketabton.com: The Digital Library

اپوزيسيون د يوه غښتلي لېډر په درېځ کې سر را اوچت کړي. همدارنګه اسلامي غورځنګ ورته ځانګړتياوې لرلې او سربيره پردې د اسلام تر سيورې لاندې کولی شي دوديزه مسلمان هېوادوال د واکمنۍ په وړاندې راوپاروي. له بله پلوه د انګرېزانو څخه د خپلواکۍ د تر لاسه کولو وروسته د مدرنيتې په وړاندې د دين او مذهب څخه ناوړه ګټه پورته شوې ده او د جمهوري دولت مؤتلفينو (داود- پرچم) پردې اساس اسلامي غورځنګ او روحانيون نوي نظام ته ګواښمن ګڼل. په ميوندوال دا تور هم وو چې هغه د سي آی اې سره اړيکې لري او د نړيوال اسلامي نهضت ترشا هم لويديځ او په سرکې متحده ايالتونه ولاړ وو. خلقيانو د جمهوريت ټينګښت يو مثبت بدلون ګڼلو او د محمدداود افکارو ته په کتو سره چې د هيواد د پرمختګ ليوال او د ښې لاسو او په تيره د ارتجاعي روحانيت دښمن دی د جمهوري نظام د ملاتړ سربېره د مخالفينو د توطئو په خنثی کولو کې مرسته ورسره کوله چې د اسلم وطنجار له خوا د توپچی د قوماندان جنرال ميراحمدشاه د توطئې په اړه حکومت په جريان کې اچول يې څرګنده بيلګه ده.
د جمهوريت په وړاندې د خلقيانو دا ډول درېځ هغوی د نوې واکمنۍ له فشار او ګوزار څخه وساتل او په سړه سينه يې د خپلو ليکو د پياوړتيا لپاره هلې ځلې کولې. له بله پلوه د خلقيانو غوځ اکثريت د متوسطې او ټيټې طبقو استازې وو چې واکمنۍ د دوی دا رنګه تولنيز درېځ او شونتياوې دولت ته خطرناک نه ګڼل. لکه څرنګه چې سلطانعلي کشتمند پدې اړه ليکي :« د خلقيانو اړخ د پراخو سياسي فعاليتونو د پرمخ وړلو لپاره نه تصميم درلود او نه شونتياوې ...» ۱۸۰/۳۹ البته د کشتمند ددې ادعا په هکله چې خلقيانو د سياسي فعاليتونو د پرمخ وړلو لپاره تصميم نه درلود دا پوښتنه پيدا کېږي نو خلقيانو د څه لپاره سياسی فعاليت درلود خو د شونتياوو خبره يې د پرچم په پرتله سمه ده .بل لامل چې داودخان له خلقيانو څخه نه ډارېده د دې ډلې سياسي او ايديولوژيکي باورونه وو چې د شوروي اتحاد له تګلارو څخه په ملاتړ څرګندېدل. محمد داود هم د شوروي اتحاد سره خورا نږدې اړيکې لرلې. لدې امله جمهوررييس د خلقيانو څخه کوم ګواښ نه احساساوه او د خلقيانو د ځپلو هوډ يې نه در لود.

د پورتنيو څرګندونو په پام کې نيولوسره او د جمهوري دولت د لومړۍ نيمايي بهيرونو او پيښو هم وښودل چې دولت د ميوندوال ډله او اسلامي غورځنګ وځپل. البته د ميوندوال پلويانو د خپل مشر د وژلو وروسته د سياسي فعاليت څخه لاس واخيست. خلقيان چې د واکمنۍ له فشار خوندي وو د خپلو ليکو د پياوړتيا لپاره اړينه ګټه پورته کړه. د کودتا وروسته چې د هيواد سياسي او امنيتي وضعيت کړکيچن وو او انقلابي دولت د خپلو ژمنو کوچنۍ برخه هم ترسره نکړه .خلقيانو د اعلاميو په خپرولو سره د واکمنۍ په تګلارو نيوکې کولې او خپل وړانديزونه يې واکمنۍ ته وړاندې کول. د سياسي او امنيتي وضعيت په خرابېدتيا کې يې محمدداود، پرچميان او مخالفين ملامتول او خپل درېځ يې چې نه په دولت کې دی او نه يې د دولت خلاف درېځ نيولی دی يوازيني معقول درېځ او د افغانستان د لوړو ګټو سره برابر ګڼه . د خلقيانو دا ډول درېځ په روڼ اندو کې د هغه اعتبار او نفوذ ته ګټور تمام شو او په کمي لحاظ يې ليکې خورا پياوړې شوې. پرچم چې په جمهوريت کې د واک په ګدۍ ډېره لګولې وه د محمد داود پر مټ د خلقيانو پرته خپل نور سيالان ښه وځپل .بې ويلو ښکاره ده چې د هرې واکمنۍ لومړني او کليدي مسؤليتونه په هېواد کې د ټيکاو او امنيت ټينګښت او ولس ته د خدمتونو وړاندې کول دي. جمهوري دولت په همدې چاره او همدا رنګه په خپلو ژمنو کې پاتې راغی .د سمونونو او اصلاحاتو په اړه دومره ويل پکار دي چې دا سمونونه او اصلاحات يوازې په وېناوو کې خلاصه کيدل او په عمل کې يې څرک نه لګيده. په ادارو کې فساد د پاچا د زمانې په شان ادامه وموندله.دې حالت په لوستي قشر کې هم د محمد داود او هم د هغه مؤتلف (پرچم) اعتبار ته زيان ورساوه. د محمد داود سره د پرچم د ائتلاف موخه دا وه چې پدې پړاو کې ځان غښتلی، خپل سيالان او په هغو کې خلقيان کمزوری کړي او د يوه پياوړي

(c) ketabton.com: The Digital Library

سازمان په توګه د افغانستان د سياسي ډګر په يوازيني لوبغاړي واوړي معکوسي پايلې لرلې چې هغه د پرچم د فرکسيون کمزوري او خلقيانو غښتلتيا وه . همداراز د محمد داود د واکمنۍ د دويمې نيمايي تګلاره چې د کيڼ اړخو او په تيره د افغانستان د خلق دموکراتيک ګوند له ډګره ايستل ، لويديځ ته ځان نږدې کول او پدې توګه په واک کې پاتې کيدل وو هم معکوسې پايلې لرلې ځکه هغه د۱۹۷۸ کال د اپريل په پنځمه د ګوند ځينې مشران توقيف او غوښتل يې چې هغوی اعدام کړي او پدې ډول يوازينۍ قوي سازمان چې د واکمنۍ بديل وو هم له لوبې وباسي خو د ګوند د خلقي اړخ د پوځې پاڅون له امله جمهوري نظام نسکور او د ا، خ ، د، ګ واک ترلاسه کړ.

اختيار که اجبار ؟

د ظاهرشاه په پاچاهۍ کې د دولتي چارو د لاربښووني څرنګوالي ته په کتو سره هغه په دوو پړاوونو ويشلی شو. لومړی پړاو چې پاچا د ممثل او سمبول حيثيت درلود واک د صدراعظمانو (هاشم خان ، شاه محمود خان او داود خان) سره وو او دوهم پړاو د دموکراسۍ لسيزه ده چې پاچا عملاً واک په خپلو منګولو کې ونيو او د ربښتيني ټولواک له دريځ څخه برخمن شو. البته چې څلويښت کاله د هيواد بهرنۍ پاليسي په بشپړ ډول د سلطنتي کورنۍ او د حکومت امنيتي بنسټونه د واکمني کورنۍ او محمدزيو له لوري يرغمل شوي وو. په بهرينو هيوادونو او په ځانګړې توګه په ځواکمنو هيوادونو لکه متحده ايالتونو، انګلستان، فرانسه ، آلمان او شوروي اتحاد کې سفيران او زياتره ډپلوماتان د دې کورنۍ غړي وو. خود دې کورنۍ د ټنبلۍ له امله پدې څلويښتو کلونو کې افغانستان د يوه زراعتي هيواد په توګه حتی د دې جوګه نشو د کورنيو کرنيزو توليداتو له مخې پخپل ځان متکي شي بلکې د خوراکي توکو زياته برخه له بهر نه هيواد ته راوړل کيدله. بېوزلي ، بېسوادي او بېکاري د ټولنې د ځانګړتيا وه او خلک د بيساره ستونزو او کړاوونو سره لاس او ګريوان وو. دې ډول حالت په ټولنه کې داسې ذهنيت واکمن کړی وو چې ګواکې سلطنت د هيواد د پرمختګ د خنډ لامل دی او که شاهي نظام په جمهوريت واوړي هېواد به ګل ګلزار شي . همدا دليل وو چې روڼ اندو د جمهوري نظام څخه هرکلی وکړ. د کودتا په پايله کې د رازيږيدلي جمهوريت په مشرۍ کې بيا هم د سلطنتي کورنۍ غړی ولاړ وو. داود پلوی جنرال زکريا ابوي هغه«سرټمبه ، کينه کښ، ځانغوښتونکی سردار چې د تيريدنې او جوړجاړي نه بې خبره وو » معرفي کوي. د يوه دولتي زعيم د دا ډول ځانګړتياوو منطقي پايله د استبدادي نظام ټينګيدل دي. د محمد داود د ځانغوښتنې ، استبداد او سرټمبه ګۍ ښه بيلګه د ډګرجنرال غلام فاروق، د دموکراسۍ په لسيزه کې د پوځ لوی درستيز د مشر زوی صديق فاروق لاندې څرګندونې دي چې د محکمې د رئيس په توګه د خپل پلار د مقرريدو په اړه د خپلې مور له قوله وايي : « يو ماښام ډګرجنرال غلام فاروق خان چې د شهيد داودخان ليدو ته ورغلی وو د معمول خلاف ډير پريشان او ډير ژر کور ته راغی، ډګر جنرال غلام فاروق د معمول خلاف د کورنۍ غړو ته وويل چې ده د شهيد داودخان امر نه دی منلی او په قهر د ده نه راوتلی دی. پلار يې مور ته ويلي وو چې کالي او درمل يې چمتو کړي ځکه د داودخان له قهر اوغرور څخه چې خبر دی او هغه رويه چې ده نن کړې ، د نوموړي له امر نه يې سرغړونه کړې ده ،په قهراو بيله خدای په امانۍ د داودخان نه راوتلی دی حتماً نن شپه بندي کيږي. مور يې د فاروق خان نه پوښتلي دي چې د داودخان کوم امر يې ندی منلی په ځواب کې يې ويلي وو چې ده ته امر شوی وو چې د پوځې محکمې رئيس شي چې د ميونداوال او يو شمير نورو تورنو جنرالانو او صاحب منصبانو د پوځې محکمې رياست په غاړه واخلي. ده شهيد داودخان ته ويلي چې اکثرآ دا جنرالان د ده نږدې

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوستان دي چې کلونه یې ورسره ملګرتیا لرله او دا کار ورته نامکنه دی چې هغوی محاکمه کړي...، هماغه شپه د لسو بجو وروسته بیا ټلفون راغی او پیغام ورکړ شو چې رهبر امر کړی دی چې ډګرجنرال همدا اوس عاجل ملاقات ته ورشي . ډګرجنرال د کورنۍ سره مخه ښه وکړه او په بیړه د داودخان لیدو ته ورغی. هغه د عسکري کالیو او خولۍ سره خو د نکتایي پرته د داودخان لیدو ته ورغی. د داودخان یاور ضیاء مجید خپله نکتایي ورکړې وه ترڅو په منظمه عسکري دریشۍ کې د داودخان دفتر ته ورننوزي. د دې لیدنې وروسته غلام فاروق خان د پوځي محکمې ریاست منلی وو.» ۷۶ دلته لیدل کیږي چې پخوانی لوی درستیز د زندان له ویرې اړ کیږي داسې مقام ومني چې نه یې مسلک وو، نه یې د هغې تجربه لرله او مهمه دا چې نه یې غوښتل دا دنده ومني . د فاروق خان په خبرو کې د پام وړخبره داده چا چې د محمد داود امر او حتی وړاندیز نه دی منلی ځای یې زندان دی. لدې امله د محمد داود ځینې پلویان هغه باکفایته ډیکتاتور ګڼي. ښه ساری یې په ډګرجنرال فاروق خان د پوځي محکمې د ریاست منل دي چې د خپلو پخوانیو ملګرو او دوستانو د غرغرې فرمانونه لاسلیک کړي. فایق د خپل کتاب په ۱۵۷ مخ کې د دواد خان په اړه لیکي چې «د سردار محمد داود خان له هیبته د وزیرانو په مجلس کې چا ټوخی نشو کولی.» د داودخان د دې ځانګړتیاوو پایله دا شوې وه چې د جمهوریت په نامه د هغه فردي استبدادي واکمني ټینګه شي چې مناسب نوم یې د افغانستان جمهوري شاهي دولت دی. « داود خپل شاهي ضمایم نه سول پریښودلای ، او سره لدې چې ځان د افغانستان د جمهوریت ولسمشر او صدراعظم ، اعلان کړ خو عمل یې د یو پاچا غوندې وو او ډیر ژر یې د شاهي ولسمشر لقب وګټی.» ۳ / ۱۹۳ – ۱۹۴ هغه سیاستوال بریالی دی چې همکاران او سیاسي مخالفان یې د ستونزو او سیاسي مسئلو په هکله ورسره دوستانه خبرې اترې او مشاجرې وکړی شي او د تیریدنې او جوړجاړي هنر یې زده وي . پربله خوا په سیاست څه چې په عادي مناسباتو کې سرتمبه ګي ، کینه او ځانغوښتنه ځای نلري . د جمهوریت مؤسس د مخالف نظر د نه زغملو له امله د سیاسي مخالفینو د ځپلو تګلاره غوره کړه. څرنګه چې هر عمل عکس العمل لري همدا لامل وو چې د نوي نظام په وړاندې د کودتاګانو او مخالفتونو لړۍ پیل شوه چې منطقي پایله یې د امنیت خرپړکیدل، د سیاسي ټیکاو له منځه تلل او د ترور او اختناق واکمنیدل وو. په بهرني سیاست کې د ناپیيلتوب له دودیزه سیاست څخه ډډه ، د شوروي اتحاد په غیږ کې غورزیدل او د ګاونډیانو خلاف دریځ نیول لویدیځ ، چین ، پاکستان او ایران اندیښمن او و یې هڅول چې د نظام په وړاندې بنسټپالې کینې لاسې او مذهبي ډلې ولمسوي او نوي نظام ته ستونزې جوړې کړي. د نظام مخالفان چې اسلامي غورځنګ ، چین پلوه کینې اړخې او سکتاریستې ډلې وي پاکستان ته په پناه وړلو سره هلته ورته پوځي ټرینینګ ورکړل شو او افغانستان ته یې د ورانکاریو لپاره راولیږلې. البته هغه مهال د ایران شاهنشاهي رژیم هم د نظام د مخالفینو سره همغږي ښودله او هغوی ته یې وسلې برابرولې. د ایران د شاهنشاه اندیښنه او ویره لدې څخه وه که جمهوري نظام خپلې ژمنې چې د هیواد آبادي او د ولس سوکالي پکې لیدل کیده پلې کړي او افغانستان پرمختګ وکړي د ایران خلک به هم د شاهنشاه په وړاندې ودریږي. د افغانستان د حکومتونو په وړاندې ډیر لږ د ایران د لاسوهنو په اړه ویل شوي او ویل کیږي پداسې حال کې چې ایران د پاکستان په شان تل د افغانستان په وړاندې دښمنانه رول لوبولی دی. هغه مهال افغانستان ته د ستونزو په جوړولو کې د ایران رول ځکه زیات وو چې د ایران شاهنشاهی دولت په سیمه کې د امریکې د ژاندارم حیثیت درلود. حتی واشنګټن د تهران له لارې اسلام آباد ته پیسې او وسلې ورکولې چې د افغانستان په وړاندې د جمهوریت مخالفان ترینینګ کړي . جمهوري دولت هغه مهال اړ شو په خپلو تګلارو بیا کتنه وکړي چې د۱۹۷۵ کال د جولای په ۲۸ د انقلاب د دوهمې کلیزې په دریمه په کابل کې بریښنا پرې شوه او د هیواد په ځینو سیمو لغمان، لوګر، ننګرهار،

(c) ketabton.com: The Digital Library

بدخشان او پنجشیر کې د اړودوړو هڅې وشوې. وروسته لدې پېښو محمد داود چاره پدې کې ولیدله چې د لویدیځ ارادې ته په ګونډو شي او د هغه د غوښتنو سره سم خپل سیاستونه عیار کړي. د لویدیځ عمده غوښتنې دا وې :

- د کیڼ لاسو او په ځانګړې توګه د افغانستان د خلق دموکراتیک ګوند ځپل.

– د پاکستان او ایران سره د اختلاف وړ ستونزو حل او د پښتونستان له داعیې څخه تیریدل.

– د شوروي اتحاد او لویدیځ سره په مناسباتو بیا کتنه.

محمد داود بیله دې چې په خپلو تګلارو کې د دا ډول بنسټیزبدلون پایلو ته پام را وګرزوي عملی ګامونه اوچت کړل. دا مهال دي چې سردار یو ځل بیا په یوه ناڅرګنده لار روان شو. لومړی ځل یې د کودتا ناڅرګنده او د شوروي اتحاد په غېږ کې د لویدو لار ونیوله پایله یې دا شوه چې د لویدیځ ارادې ته په ګونډو شي او دا ځل یې د لویدیځ غوښتنو ته لبیک ووایه چې پایلې یې ناتار زیږونکې شوې. د محمدداود دا ډول سیاستونه بیا هم د نوموړي د شخصیت سره تړاو لري چې هغه د واک تږی او د زعامت لیوال وو. د کودتا له لارې یې غوښتل واک ته ورسیږي او په خپل کورني او بهرني سیاست کې یې د بدلون له امله هیله لرله چې د لویدیځ ملاتړاو مرستې به تر لاسه کړي او ضمناً به لویدیځ د جمهوري نظام مخالفین چې رژیم ته ستونزې جوړولې وهڅوي له مخالفته لاس واخلي او پدې توګه په واک کې پاتې شي. خو د لویدیځ اصلي موخه د محمد داود ورکه او د هیواد د مترقي غورځنګ بشپړه له منځه وړل وو. لویدیځ پوهیده چې ناسیونالست محمد داود د سترافغانستان خوبونه ویني چې لویدیځ ته دا ډول افغان سیاستوال د منلو وړ نه وو. خو محمد داود د لویدیځ دا لوبه درک نکړه چې غواړي هم دی او هم د افغانستان د خلک دموکراتیک ګوند چې د ده بدیل وو له منځه یوسي او د خپلو نوکرانو واک ته رسولو لپاره شرایط چمتو کړي. لکه څرنګه چې داودخان د خلقیانو د وسلوال پاڅون په پایله کې له واکه ګوښه کړل شو واکمن ذهنیت دا وو چې دا د مسکو نقشه وه چې خلقیان یې وهڅول او مرسته یې ور سره وکړله د داودخان خلاف کودتا وکړي . دا ډول ذهنیت بشپړ ناسم دی ځکه چې د افغانستان د هغه مهال له حالاتو او سیاسي بهیرونو څخه باخبره څېړونکي مسکو ته نه بلکې واشنګټن ته ګوته نیسي چې د داودخان قبر یې ورته وکېندلو . یو له دغو کسانو څخه امریکایي افغانستان پېژندونکی سلیک اس هاریسون دی چې د۱۹۷۹ کال د می میاشتې په ۳۱ د واشنګټن پوست په ورځپانه کې یوه مقاله خپره کړې او په دې اند دی چې دا د ایران شاه وو، نه بریژنف چې د افغانستان د پېښو ځنځیر یې د محمد داود ترنسکورېډو پورې کش کړ. د هغه په وینا د محمد داود سفر ایران ته او د ایران سره د استخباراتي همکاریو هوکړه ،د کیڼ لاسو اخراج له دولت څخه، د شوروي څخه لېرې والی، هغه څه وو چې د محمد داود نسکورولو ته یې لار هواره کړله. د چنګاښ د کودتا متفکر مغز حسن شرق هم ورته لیدلوری لري. لویدیځ پلوه اسلامي دولتونو محمد داود ته د پریمانه مرستو ژمنې وکړې خو د مرستو څرک یې نه لګیده . د بېلګې په توګه یوازې ایران افغانستان ته د دوو میلیاردو ډالرو د ورکولو تیتر وډبولو. د ایران د مرستوپه هکله « جعفرنادم د ایران د بهرنیوچارو په وزارت کې دریم مقام د فشار خبره کوي چې ساواک د داود د رژیم په اړه په کاراچولو .هغه وویل چې د کابل رژیم ته خپلې مرستې پدې شرط کوي چې خلق او پرچم وځپي او د هغې سربیره د افغانستان له مقاماتو نه یې ژمنه اخیستې وه چې د پاکستان سره به د سولې لوزنامه لاسلیکوي او پدې لار کې به د پاکستان د پښتنو او بلوڅو ښورښیانو څخه هر ډول ملاتړ ختموي. » ۴۷/ ۲۰ دلته لیدل کیږي چې په سیمه کې د امریکې د ژاندارم ، ایران موخه په هیواد کې د کړکیچ ایجادول

(c) ketabton.com: The Digital Library

وو ترڅو ددې کړکیچ څخه ناوړه ګټه پورته کړي. البته «د ایرانیانو اساسي وړاندیز چې د هلمند د اوبو د قرارداد په مقابل کې به د اورګاډي پټلی جوړوي هم عملي نسو...،ایران د ۱۹۷۴کال په اکتوبر کې د اورګاډي د پروژې او څو نورو پروژو لپاره افغانستان ته د لس میلیونه ډالرو وعده ورکړه ، سعودي عربستان هم د بېله سوده ۵۵ میلیونو ډالرو پور وړاندیز وکړ، عراق د لس میلیونو ډالرو پور او۲ میلیونو ډالرو بسپنې تخصیص ورکړ، کویټ او د خلیج نورو دولتونو هم د کټ مټ مرستو اشارې وکړې خو ایران د هلمند د اوبو د تړون تر تصوییبېدو وروسته اعلان وکړ، چې خپلې بهرنۍ مرستې کموي او د دوی سره افغاني لوري د جامعو خبرو اترو سره سره ایران په ۱۹۷۷ کې پخپله ژمنه کې پاتې راغی. » ۳/ ۲۰۴- ۲۰۵ لدې څخه ښکاري د ایران شاهي دولت چې د نورو په پرتله د زیاتو مرستو ژمنه کړې وه خپلو ژمنو ته شا کړه. له پورتنیو څرګندونو څخه دا پایله راوزي چې د محمدداود په تګلاره کې دا ډول بنسټیز اوښتون ، اختیاري نه بلکې اجباري وو. هغه فکر کاوه چې پدې کار سره به وتوانیږي خپلې واکمنۍ ته دوام ورکړي خو پایلې یې د ده د تمې خلاف معکوسې راوختلې.

د ستر لاربښود د تجرید او انزوا پړاو

ډېری داودخان د هیواد د پرمختګ لیوال، پرهېزګار ، ځانغوښتونکی، دیکتاتور او د واک تږی ګڼي. د نوموړي دې ځانګړتیاوو ته په کتوسره د هغه پلویان «محمد داود خیرغوښتونکي مستبد، زړه سواندی او باکفایته ډیکتاتور» بولي . د محمد داود د ارادتمندانو له لوري د هغه دا ډول انځور اېستل چې یو متضاد ترکیب دی په یوه ځانګړي شخصیت کې منطقي نه ښکاري. کله چې د محمدداود د حکومت پرمهال هغه مخکښ روڼ اندي او سیاستوال چې د ولسواکۍ ، د قانون د واکمنۍ او ټولنیز عدالت د ټینګښت او د هیواد د آبادۍ په موخه مبارزه کوله بندي او شکنجه کول او وژل په کوم منطق سره داسې یوه واکمن ته خیرغوښتونکی او زړه سواندی دیکتاتور وویل شي. زړه سواندي او ځورونه ، خیرغوښتنه او وژنه متضادې پدېدې دي. البته د نوموړي د ځانګړتیاوو سره د باکفایته دیکتاتور لقب بشپړ سر خوري ځکه چې ټول دیکتاتوران باکفایته دي. دیکتاتوران د خپلو نقشو د پلي کولو په خاطر له هرډول روا اوناروا لاروچارو څخه که د سلګونو او زرګونو انسانانو ککرې پکې ماتېږي ، د زندانونو د تورو تمبو شا ته کلونه تیرکړي ، جلاوطنۍ ته اړشي او بیساره لګښتونه پکې وشي استفاده کوي چې منطقاً پدې کار کې بریالي راوزي او پدې لار کې یعني د خلکو په ځورولو او وژلو کې خپل کفایت او وړتیا ثابتوي. د هر دیکتاتور د یوې نامعقولې پریکړې په وړاندې که زیات لګښتونه او انساني تلفات هم ولري څوک دا جرئت نه کوي چې اعتراض وکړي لدې امله دا پریکړه په هره بیه چې وي عملي کیږي. پر دې بنسټ محمد داود ته د خیرغوښتونکي او زړه سواندي لقب ورکول د هغه له شخصیت سره سر نه خوري له بله پلوه د ولسواکۍ او د ټولنیز عدالت د لارې مبارزانو ته چې خیرغوښتونکي او زړه سواندي دیکتاتور ځورولي او له منځه وړي دي څرګند سپکاوی هم دی. د محمدداود د صدارت او جمهوریت پرمهال سیاسي بندیان لکه عبدالملک عبدارحیم زی او موسی شفیق کوم غولیدلي جنګیالي او ترهګر نه وو چې وسله په لاس د خپل حکومت او خلکو په وړاندې د ترهګریزو کړنو د مخنیوی په موخه زندان ته اچول شوي وي. دا زندانیان د د موکراسۍ ، د قانون د واکمنۍ او ټولنیز عدالت د ټینګښت او نورو سیاسي ملحوظاتو له امله زندان ته اچول شوي وو . مستبد ، مستبد دی او دیکتاتور، دیکتاتور هغه ښه نلري. داودخان که ځیرک سیاستوال وای د خپل پلار محمد عزیز او تره نادرخان له ترور څخه د عبرت درس اخیستی وای او د استبدادي چلند سره یې مخه ښه کړې وای .

(c) ketabton.com: The Digital Library

د قانون د واکمنی او د ټولنيز عدالت د ټينګښت د لارې مبارزان د مستبدانو او ديکتاتورانو کړنو ته په هيڅ دليل برآت نه ورکوي او هغه محکوموي. د محمد داود همدا منفي ځانګړتياوې وې چې د۱۹۷۳ کال د چنګاښ د کودتا وروسته د ده د واکمنی په وړاندې مخالفتونو زور واخيست او په هيواد کې حالات کړکيچن شول. سمونپالو او ملي- دموکراتيکو کړيو ځکه د محمد داود د پوځي کودتا ملاتړ وکړ او په لومړيو کې د نوموړي د هغو اقداماتو چې د دموکراسی د لسيزې په لاسته راوړنو (آزادو رسنيو، د غونډو اوټولنو د جوړولو) يې بنديز ولګولو اعتراض ونکړ چې هغه يې موقتي اړتيا ګڼله چې ډير ژر به دا بنديزونه لېرې او خلکو ته به بشپړې آزادی چې هغې ته يې معقوله او رښتيني دموکراسي ويله ورکړې او پدې توګه به جمهوريت ټينګ شي. خو کله چې د۱۹۷۷ کال(جنوري ۳۱- فبروري۱۳) کې يې لويه جرګه راوبلله او د اساسي قانون د تصويب سربيره يې جمهور رئيس هم وټاکه. پدې جرګه کې د نوي اساسي قانون تصويب او د جمهور رئيس د ټاکنې مسخره ننداره د جمهوريت د ټينګيدو ټولې هيلې په نهيلې واړولې او دا جرګه په واقعيت کې د محمد داود بشپړې انزوا ته لارهواره کړله. البته د هغه مهال د دفاع وزارت د تشکيلاتو د رييس جنرال زکريا ابوي په وينا د کودتا وروسته « لومړی بدمرغي چې د داود خان په وړاندې پيدا شوله او د پوځ منسوبين يې پر هغه بې اعتماده او بدبينه کړل هغه کودتا وه چې جنرال خان محمدخان مرستيال او خدای بخښلي ميوندوال ته نسبت ورکول کېدله.» ۴/۷۷ لويې جرګې ته د چمتووالي او په خپله د جرګې بهير د پام وړ دی. جرګې ته د۲۲۰ ټاکنيزو مرکزونو(د ولايت مرکز او ولسوالی) څخه ښاروالانو او ولسوالانو شپږشپږ تنه د ولايت مقام ته معرفي کول. والي به بيا د هغوی څخه دری تنه د لويې جرګې مرکزي حکومتي کميسيون ته ورپيژندل او دې کميسيون به د هغو څخه يو تن لويې جرګې ته ور پيژاند چې پدې توګه به له هره پلوه چاڼ شوي استازي لويې جرګې ته لار موندله. سربيره پردې ۱۳۰ تنه لوړپوړي ملکي او پوځي چارواکي اود کارګرو، بزګرو او روڼ اندو د استازو په نامه جرګې ته غوره شول. د لويې جرګې د دايريدو څخه دری ورځې مخکې کابينه او د جمهوريت مرکزي کميټه ړنګه ، پوځي مقررات لغوه او د اساسي قانون مسوده په دولتي رسنيو کې خپره شوه ترڅو ولس د هغې په اړه خپل نظر وړاندې کړي. په رسنيو کې د لويې جرګې دری ورځې مخکې د اساسي قانون د مسودې خپرول په خپله د عوامفريبی يوه بېلګه وه چې څرنګه به د هېواد د ګوټ ګوټ نه خلکو خپل نظريات مرکز ته استولي وای . د اساسي قانون په مسوده کې د يوه ګوندي سيستم طرحه وړاندې شوې وه ، د قواوو تفکيک پکې نه ترسترګوکيده ، د مطبوعاتو د آزادی مسئله پکې ګونګه وه او د سياسي سازمانو پر فعاليت بنديز لګيدلی وو. د دولت نوم د افغانستان جمهوري دولت او د جمهور رئيس د کار موده شپږ کاله په پام کې نيول شوې وه . لويې جرګې دا مسوده د رايو په اتفاق تصويب کړه.د نوي اساسي قانون له مخې د هيواد سياسي نظام رياستي(پريزيدانسيل) ومنل شو. د اساسي قانون له مخې راتلونکی پارلمان د ملي جرګې په نامه نومول شوی وو چې په ۴۹ ماده کې پدې اړه داسې راغلي وو: « ملي جرګه د افغانستان د خلکو د ارادې ښکارندوی ده او د ټول ملت نمايندګي کوي او د هغې غړي به په سلو کې پنځوس د کارګرو او بزګرو څخه تشکيل ، د ګوند له لوري پيشنهاد او د آزادو، پټو او مستقيمو ټاکنو له لارې به د څلورو کلونو لپاره د خلکو له لارې ټاکل کيږي. » دا ډول ټاکنې د شوروي اتحاد لوړدولتي ارګان(عالي شورا) ته ورته وې چې هلته به هم واکمن ګوند عالي شورا ته استازي پيشنهادول او خلکو به همدې پيشنهاد شوو استازو ته رايې ورکولې. عجيبه دا ده چې دا ملي جرګه (پارلمان) هم جوړ نشو. د اساسي قانون د تصويب پرته جرګې دا دنده هم لرله چې جمهور رئيس وټاکي . د جمهور رئيس ټاکنه پخپله د اساسي قانون څخه سرغړونه وه هغه قانون چې همدې استازو څو شيبې مخکې تصويب کړی وو. د اساسي قانون په ۷۶ ماده کې راغلي وو:« جمهور رئيس د ګوند له لوري د کانديدو

(c) ketabton.com: The Digital Library

وروسته د لویې جرګې له خوا د دوو ثلثو د اکثریت رایو پر بنسټ د شپږو کلونو لپاره ټاکل کیږي. » هغه مهال دې ګوند شتون نه درلود. پردې اساس جمهور رئیس د اساسي قانون د تصویبیدو په هماغه ورځ د قانون خلاف ټاکل شوی دی .

د ملي انقلاب ګوند جوړښت بله کیسه لري چې هغه جوړنشو. کیسه داسې وه چې د ۱۹۷۶کال د جولای په میاشت کې یعنی د لویې جرګې نه څلور میاشتې مخکې د دولت رئیس د دفاع وزیرسردار غلام حیدر رسولي، د دولت وزیر عبدالمجید، د صدارت مرستیال سیدعبداله اله او د معارف وزیر عبدالقیوم وردګ د ګوند د جوړولو لپاره وګومارل خو د کابینې ځینو غړو د دې ترکیب په وړاندې مخالف وښود. دا مخالفت د دې سبب شو چې د ګوند د جوړیدو بهیر ودرول شي. سربیره پردې د جمهور رئیس ټاکنه په خورا مضحکه توګه پداسې حال کې ترسره شوه چې سیال نوماند شتون نه درلود. کله چې د ولسمشر د ټاکنو مسئله د لویې جرګې د رئیس لخوا طرحه شوه« د مخکني پټ پلان له مخې په دې غونډه کې یوې میرمنې وویل :ملي رهبر محمد داود دې خپل ځان دې دندې ته کاندید کړي.عزیزالله واصفي د لویې جرګې رئیس غږ کړ : خورې ! ښاغلی محمد داود ځان نه کاندیدوي ، هغه دا حق ملت ته ورکړی دی. ډیرې خبرې وشوې او محمد داود هم وویل نه غواړي ځان کاندید کړي. پدې وخت کې د خوست وکیل وریښمین په لوړغږ وویل : که د دولت رئیس نه کوي ، باید رسولي صاحب کاندید شي. داسې غږ د حصارک د وکیل حاجي عبدالوهاب له لوري هم اوچت شو چې د حاضرینو د خندا سبب شو. دا مهال محمد داود وویل : په یوه شرط یې منم که د دې ستر مسئولیت له عهدې و نه وتم استعفی کوم.» ۱۷/ ۳۸۹ د دې خبرې په اوریدو سره د جرګې رئیس وویل څوک چې غواړي محمد داود د هیواد د جمهور رئیس په توګه وټاکل شي خپل لاسونه دې جګ کړي. ټولو خپل لاسونه پورته کړل او پدې ډول د رایو په اتفاق محمد داود د شپږو کلونو لپاره د افغانستان د جمهوري دولت د رئیس په توګه وټاکل شو. عجیبه خو لا دا وه مخکې لدې چې د جمهور رییس د ټاکنې په اړه رای ګیري وشي د جرګې رئیس وویل د تالار د ننه او بهر هر څوک کولی شي ولسمشری ته ځان کاندید کړي. د تالار څخه چا ځان کاندید نکړ او د تالار نه بهر به څه ډول چا ځان کاندید کړی وای چې رای ګیري په همدې شیبو کې ترسره کیدله. نبي مصداق ته جنرال عارف چې د محمدداود تربور او یو وخت د دفاع وزیر وو د ولسمشر په توګه د ټاکل کیدو وروسته په هماغه ماښام روغتون ته د پوښتنې لپاره ورغلی وو ویلي دي: « که د دې مقام لپاره کوم سیال موجود وای نو ما به نه وو قبول کړی » ۳/ ۲۰۶ په اساسي قانون کې پر مدني آزادیو او سیاسي فعالیتونو بندیز روڼ اندي او سمونپال نهیلي کړل او په تیره کله چې د جزا قانون نافذ شو په هیواد کې د استبداد او اختناق واکمنیدل یقیني شول. همدا دلیل وو چې د لویې جرګې وروسته په هیواد کې امنیتي حالت خرابیږي او په جمهوریت او د هغه په مشرهغه مهال د روڼ اندو باور ټیټی کچې ته راپریووت کله چې د کابل ښار د زمان خان کلا کې د یوه قبرڅخه او په بله خبره له کوم غارڅخه « په څو روایتونو اوه او په یوه روایت پنځه سوه جسدونه کشف شول ...، دغه مړي له کفن او اسلامي سنتونو پرته خښ شوي وو د چاړواکو د کوښښونو سره سره چې دغه پیښه خپره نشي هغه خپره شوه .» ۱ / ۱۴۱ ویل کیدل چې دا مړي عقلی ناروغان وو. د جمهوریت په دوهمه نیمایي کې حالات کړکیچن کیږي. په ۱۹۷۶ – ۱۹۷۷ کلونو کې د عبدالمجید کلکاني ډلې د پروان شاوخوا سیمې ناآرامه کړې وې. د۱۹۷۷ کال په اګست کې په مکروریون کې د آریانا افغان هوایي شرکت پیلوټ انعام الحق ترور شو او د کارمل پلویانو ویل چې د ترور موخه کارمل وو.ځکه چې د نوموړي څېره کارمل ته ورته وه او ترهګرو په غلطۍ نوموړی وواژه . د همدې کال په نوامبر کې د پلان وزیر علي احمد خرم د مرجان په نامه یوه ښوونکي د پلان وزارت مخکې په رڼا ورځ وواژه. مرجان د وزیر دفتر ته د توپانچې سره هغه مهال

(c) ketabton.com: The Digital Library

ننووت چې د وزیر سره جاپانی پلاوی ناست وو. وزیر یې اړایست چې ور سره بهر ووزي او نوموړی ارګ ته بوزي. کله چې وزیر بهر راووت ارګ ته د تلو نه ډډه وکړه او مرجان پرې ډزې وکړې او هلته یې ساه ورکړه. مرجان وتښتیده خو وروسته ونیول شو. مرجان په زندان کې یوه زنداني ته د خپل دې کار په هکله ویلي وو: « زه کندز ته تبدیل شوم. له خپلې میرمنې سره هلته لاړم د اقتصادي ستونزو له کبله مې د موټرو په یوه سرای کې یوه کوټه په کرایه ونیوله. کله به چې سهار ښوونځي ته تلم له بهر نه به مې په خپله میرمن پسې دروازه قلف کړه. په کوټه کې کوم بدرفت نه وو. دا ډول ژوند راته د زغم وړنه وو او هغه مې د یحیی د کورنی د واکمنۍ څخه ګڼل او پریکړه مې وکړه چې کابل ته لاړشم او محمد داود و وژنم. هماغه دي چې توپانچه مې پیدا کړه او د پلان وزیردفتر ته ننوتم او د توپانچې پواسطه مې وزیر اړکړ راسره ووزي او ما ارګ ته ورسوي خو نوموي د وزارت باندې د تلو نه ډډه وکړه او په هغه مې ډزې وکړې. له سیمې وتښتیدم خو وروسته ونیول شوم .» همدارنګه د محمدداود د ملي کلوپ ملګری شیرآقا د سمنټو د کارخانې رئیس هم په خپل کور کې ووژل شو. د هیواد د وضعیت د خرابیدو په لاملونو کې د محمد داود کرکتر، بدلیدونکو سیاستونو او کمزوري ټیم مرکزي رول درلود. د نوموړي ځانغوښتنه او د شخصیت کیش د ده له لوري د جوړیدونکي ملي غورځنګ ګوند له شعار(خدای ، وطن، لاربنود، جمهوریت) څخه ښه څرګندیږي چې د نورو څخه یې دا تمه لرله اوغوښتل چې څرنګه خدای خپل خالق ګڼي ، د وطن سره مینه لري او جمهوریت د هیواد د آبادۍ او پرمختګ ایدیآل نظام ګڼي لاربنود(ده) ته هم پوره درناوی وکړي. د ستر رهبر د دا ډول کرکتر پایله دا شوه چې نه یوازې جمهوریت غوښتونکي او سمونپال د جمهوري دولت په مخالفت کې ودریږي بلکې خبره دې ته ورسیدله چې د نوموړي ملګري ، وزیران او خپلوان هم د ده څخه واټن ونیسي، په دولت کې د کار کولو څخه ډډه وکړي ، د هیواد څخه د وتلو او حتي د محمد داود د فزیکي له منځه وړلو په هڅه کې شي. څوک چې ورسره پاتې وو او د نوموړي د باور څخه برخمن وو غوړه مالان ، فرصت غوښتونکي او په پردیو پورې تړلي وګړي وو.

اوس به د پورتنیو څرګندونو په اړه څو بیلګې راوړل شي. د جمهوریت په دویمه نیمایي کې په کابینه کې د جمهور رییس څخه نارضایتي دې کچې ته رسیدلې وه چې اوو تنو وزیرانو او د دولت د مشر د دفتر رئیس له خپلو دندو نه د ګوښه کیدلو نیت درلود. هغوی د محمد داود له هیبته هغه ته خپلې اندیښنې او وړاندیزونه نشوای ویلی. هغوی لومړی د سردار محمدنعیم سره لیدلي وو ترڅو نوموړی د دوی وړاندیز محمد داود ته ورسوي او د ملاقات وخت ترې واخلي .محمدنعیم د دوی دا غوښتنه جمهور رییس ته رسولې وه ، دوی له جمهوررئیس سره وکتل او هغه ورته ویلي وو:« اوس ځان مکلف ګڼم چې لویه جرګه را وغواړم او په خپله استعفی وکړم او د افغانستان خلک دې د خپل حکومت په هکله په خپله تصمیم ونیسي. د معترضو وزیرانو سره د کتنې وروسته څو ورځې جمهور رئیس وظیفې ته نه تلو، لویه جرګه یې هم را ونه بلله او د مرګ د وخت تر رسیدو پورې یې کار ته دوام ور کړ.» ۵۲/ ۱۴۱ « په ۱۹۷۷ز کې د ملکي هوایي ریاست نه سلطان محمود غازي استعفی وکړه او حتی ویل کیدل محمدنعیم خان د هغه ورور د وطن نه د تلوقصد درلود.» ۴۶/ ۵۸۳ محمد حسن کاکړ هم دې مسئلې ته ګوته نیولې او لیکي چې محمد داود د خپلې واکمنۍ په وروستیو کې د « خپل ورور محمد نعیم او مشر زوی محمد عمر مشورو ته هم غوږ نه نیوه اوهغوی یې هم ناراضي کړل.» ۱/ ۱۵۴ محمد نعیم له خپل ورور نه تردې کچې خوابدی شوی وو چې د هغه نسکوریدل یې غوښتل اوغوث الدین فایق ته یې ویلي وو: «څرنګه چې تاسو د رژیم په بدلون کې میړانه او سرتیرېدنه وښودله بیا هم ستاسو د آزمایښت وخت رسیدلی دی راځئ مخکې له دې چې کمونستان نظام نسکور کړي واک پخپل لاس کې ونیسو او په

(c) ketabton.com: The Digital Library

احتياط سره کار پيل کړو.» ۵۲/ ۱۴۲ محمدنعيم ېخپله دې پريکړه کې چې داؤدخان له ډګره وباسي ترديې کچې جدي وو چې د کابينې بل غړي پاچا ګل وفادار ته د خپل ورور د وژنې وړانديز کوي او هغه د محمد نعيم د وړانديز په وړاندې وايي:« که داودخان د يوه لوړ غره پر سر ويده وي او زما په لاس کې ګل وي نوموړي ته به ګل ورنه وړم چې د خوبه يې راپاځوي تاسو خو لا د ترور خبرې کوئ.» ۶۰/ ۵۲همدارنګه مصداق ته وفادار ويلي دي: « د داود ورور محمد نعيم او د داود مشر زوی (عمر) راغخه وغوښته چې داود و وژنم خو ما پدې دليل ونه منله چې زه داود د(پلار) په حيث ګنم ، دواړو استدلال راسره وکړ، چې يوه راته وويل : هغه زما يوازينی ورور دی ، هغه بل راته وويل هغه زما پلاردی او يو څوک يې صرف په دې خاطر بايد ووژني چې هغه موږ ټول بربادوي. » ۳/ ۱۹۹

که چيرې د جمهوري نظام دورې او پدې ترڅ کې د هيواد د حالاتو څرنګوالي ته ځغلنده کتنه وشي ليدل کيږي چې د۱۹۷۳ کال د جولای د اوولسمې سياسي اوښتون (انقلاب) د تحول غوښتونکو کړيو له ملاتړ څخه برخمن شو او محمد داود د خلکو په زړونو کې ځای درلود خو د وخت په تيريدو هغه نه يوازې د روڼ اندو ملاتړ له لاسه ورکړ بلکې د خپلو خپلوانو ، کودتايي ملګرو او د کابينې د ځينو غړو له ملاتړ نه هم بې برخې شو او په وروستيو کې د انقلاب لاربنود« د داسې انزوا په حالت کې قرار درلود چې ديکتاتوران يې لري. » ۴۷/ ۲۴ رښتيا هم چې محمد داود د ثورد اوومې نېټې وسلوال پاڅون په درشل کې پداسې يوه کمزوري دريځ کې قرار درلود چې په ډيره آسانی سره د هغه د راپرزولو شونتياوو شتون درلود. د۱۹۷۸ کال د اپريل داووه ويشتمې پوځې پاڅون په وړاندې دا رګ د ساتونکو کمزوري مقاومت او پاڅونوالو ته تسليميدل يې څرګنده بيلګه ده.

د سردارمحمد داود ژوند ته کتنه

د محمدداود له نامه سره په هيواد کې د ښځو مخ لوڅي، پنځه کلن اقتصادي پلانونه او پوځي کودتا تړلي دي. محمدداود د افغانستان له هغو سياستوالو څخه دی چې د هغه د شخصيت په اړه اندونه وېشلي دي . يوه ډله هغه سوسيال دموکرات ګڼي. خو که چيرې د محمد داود مخينې ته وکتل شي د سوسيال دموکراتانو د کړنو سره قطعاً سرنه خوري او هغه يو ټيپيک شرقي مستبد سياستوال وو. بله ډله نوموړی د شوروي اتحاد او چين د هيوادونو په شان د يوه سوسيالستي نظام غوښتونکی معرفي کوي او هغه يو ځان غوښتونکی ، ديکتاتور او د دموکراسی سره پردی سياستوال ګڼي چې دا د محمد داود رښتينی انځور کاږي. لدې نه څرګنديږي چې د نوموړي په اړه قضاوتونه د تناقضاتو څخه ډک دي. يوه ډله هغه د هيواد د آبادۍ الګو شميري او نورهغه د افغانستان د تباهی او د روانې غميزې عامل ګڼي .لدې کبله اړينه بريښي چې د هغه شخصيت او ژوند ته ځغلنده نظر واچول شي.

محمد داود د سردارمحمديوسف د مشر زوی محمدعزيز زوی د محمد نادرخان وراره او زوم په ۱۹۰۹ کې په کابل کې زيږيدلی دی.نوموړي په ديارلس کلنی کې د حبيبی ليسي څخه په کال ۱۹۲۲ کې د غازي امان الله د واکمنی پر مهال فرانسي ته د زده کړو لپاره واستول شو او د فرانسې د «جيسن دوسيلي» په ليسه کې ترلسم ټولګي پورې زده کړې ترسره کړلې. په کال ۱۹۳۰ کې د نادرشاه د پاچاهۍ پرمهال هيواد ته راستون شو او د دوو کلو پوځي زده کړو د بشپړولو وروسته د فرقه مشرۍ (جنرالۍ) رتبه ورکړل شوه چې د هغه د سياسي ژوند پيلامه ګڼل کيږي. هغه د مشرقي قواوو د عمومي قوماندان او تنظيميه رئيس ، د قندهار نايب الحکومه او عسکري قوا د قوماندان ، د کابل د مرکزي قواوو قوماندان، د حربيې وزير، د کورنيوچارو وزير، په پاريس، برن او بروکسل کې مختار وزير (سفير) ، د سرې مياشتې رئيس او د صدارت د مرستيال په توګه دندې ترسره کړې دي.د۱۹۵۳ کال د سپتمبر د شپږمې څخه د ۱۹۶۳ د مارچ تر لسمې پورې د حکومت مشر هم پاتې شوی دی. نوموړي د صدارت د مقام څخه پدې نامه استعفی وکړه چې پاچا د ده وړانديزونو ته چې د هيواد سياسي نظا م په مشروطه پاچاهي

(c) ketabton.com: The Digital Library

واوري همغږي ونه ښودله. خو د محمد داود نږدې ملګری ډګرجنرال عبدالرزاق لیکي چې هغه د مشروطه پاچاهۍ مخالف او جمهوریت غوښتونکی وو. د پاچا له لوري د محمد داود د وړاندیز د نه منلو وروسته هغه له صدارت څخه استعفی وکړه او پاچا د هغه د استعفی وروسته سلطنت او حکومت سره جلا کړل. د نوي اساسي قانون له مخې محمدداود هم د سلطنتي کورنۍ غړی وشمیرل شو .دا هم منطقي بریښیده چې نوموړی د سلطنتي کورنۍ غړی وګڼل شي. ځکه چې داودخان په خپل ژوند کې د داسې امتیازونوڅخه برخمن وو چې شهزاده ګانو لرل. د بیلګې په توګه هغه ته د پوځي کورس د بشپړولو وروسته لکه شهزاده محمدظاهرته د جنرالی رتبه ورکړل شوله . هغه مهال سردار ته دا پوښتنه پیدا نشوه چې د ده په اړه دا ډول پیرزوینه او لوربینه واقعبینانه او عادلانه ده ؟ خو کله چې پاچا وغوښتل او که دقیقآ وویل شي محمدداود اړکړ د خپلې کورنۍ واکونه تر یوې کچې محدود کړي او محمد داود هم د سلطنتي کورنۍ غړی وګڼل شي ځان یې د سلطنتي کورنۍ غړی نه باله ، دا یې د ده په هکله د پاچا له لوري خیانت ګڼلو او د نوي سیاسي بهیر په وړاندې ودرید، په ناقانونه کار (پوځي کودتا) یې لاس پورې کړاو د جمهوریت په نامه یې خپله فردي دیکتاتوري ټینګه کړله. محمد داود د۱۹۷۸ کال د اپریل په اته ویشتمه د خلقیانو د پوځي پاڅون په پایله کې د خپلې کورنۍ د اوولسو تنو سره ووژل شو.

د محمد داود په اړه محمدابراهیم عطایي لیکي:« ویل کیږي چې ملي رهبر داودخان د شخصیت په درېو ناروغیو اخته وو:لومړی د نارسیس ناروغي چې ځان یې ډیرستر ګاڼه، دوهمه د ایګوسانتریک ناروغي چې ځان یې د پوهانو مرکز شمیره، دریمه د سکزوید ناروغي چې لس کلني انزوا په نوموړي کې عقدې پیداکړې وې. » ۱۷/ ۳۷۶ که چیرې د محمد داود مخینې او په تیره کله چې د۱۹۶۴ کال د اساسي قانون له مخې چې هغه یې د سلطنتي کورنۍ د غړي په توګه د سیاسي فعالیتونو څخه محروم کړ د نظام په وړاندې ودرېد او په پوځي کودتا لاس یې پورې کړ دا د هغه ځانغوښتنه ښیي. د سلطنتي کورنۍ دوه غړي (محمد ظاهراو محمدهاشم) د محمد داود د لوړې کچې ځانغوښتنې په اړه اندیښمن وو او باور یې درلود که چیرې محمدداود د هېواد مشری ته ورسیږي هیواد به له ستونزو سره مخامخ کړي. محمدهاشم (د محمدظاهر او محمدداود کاکا) د خپلې مړینې دوې میاشتې مخکې په ۱۹۵۳ کې ظاهرشاه د خپلې ناروغۍ بستر ته را وغوښت او ورته ویې ویل :« زویه ، سره لدې چې ما د کاکا په څیر محمد داود او محمد نعیم ستر کړي دي (سردارمحمدعزیز د محمدداود پلار په ۱۹۳۳ په برلین کې ووژل شو) خو پوهیږم که د چارو مشري د دوی په لاس کې ولویږي امکان لري هیواد تباه کړي. همدا راز پخپله پاچا یو شمېرخلکو ته ویلي وو د دولت په مشرتابه کې د محمد داود راتلل به هیواد ته خطرناک وي.» ۳۲/ ۳۰ د شاه محمودخان د صدارت پرمهال سلطنتي کورنۍ د ملي کلوپ په نامه یو سازمان جوړ کړ چې مرکزي رول پکې محمدداود او د هغه ورور محمد نعیم درلود. د دې کلوپ موخه دا وه چې په راتلونکې کې د یوه سیاسي ګوند په توګه په پارلمان کې د غټ ګوند په توګه را څرګند شي. خو شاه محمودخان او یا ښایي سلطنتي کورنۍ لیدل چې محمد داود د خپل ځان په ګټه د ملي کلوپ څخه ګټه پورته کوي هماغه دي چې د کلوپ د فعالیت مخه نیسي او پدې ډول کلوپ په کوم ځواک وانه وښت . دلته دي چې د داود خان او شاه محمود خان ترمنځ اختلافات رامنځته کیږي.« محمد داود په همدې نیت د شاه محمودخان د حکومت پرمهال د دموکراسۍ په نسبي مساعد چاپیریال کې د شاه محمودخان خلاف په نیمه پټو کړنو لاس پورې کړ او د وېښ ځلمیانو په ګوند او د پښتونستان د آزادۍ غوښتونکو ګوند کې یې یو شمیرمعین کسان په خوځښت راوستل ترڅو په شاه محمودخان فشار راوړي او واک ته د ژر رسیدو لپاره شرایط برابر کړي » ۵ / ۳۹همدا راز ابراهیم عطایي ورته نظر لري:« سربیره پردې سردارمحمد داودخان د دیکتاتورۍ پلار د سپهسالار په وړاندې ستونزې جوړولې او د نوموړي زیات کارونه یې سبوتاژول. » ۱۷/ ۳۲۹ د محمد داود دا ډول دریځ ددې سبب شو چې د هیواد اقتصادي - ټولنیزې ستونزې زیاتې شي.پدې هکله سیدشمس الدین مجروح د خپل کتاب سرګذشت من په ۱۱۴- ۱۱۹ مخونو کې مفصل توضیحات ورکړي چې لنډیز یې دلته وړاندې کیږي.« پاچا د کابینې څو غړو ته چې دی یو له هغو څخه وو دنده و سپارله چې د هیواد د ښې ودې په موخه خپل وړاندیزونه ده ته وړاندې کړي. هغوی پردې موضوع د بحث وروسته دې پایلې ته ورسیدل چې سلطنت او حکومت سره جلا شي. د لیدنو کتنو په ترڅ کې چې څوک د حکومت مشر شي، مجروح د علي محمد د دربار وزیر څخه غواړي

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې هغه دا مسؤليت ومني خو هغه دا وړانديز رد کړ. بله ورځ د دربار وزير د ګيلې په توګه ورته وويل چې ولې دې بيځايه وړانديز وکړاو دا هم ور ته وايي ترڅو دا خطرناک ښاماران يعنې داود او نعيم وي څوک دې خزانې ته نږدې کيداى نشي. د مجروح په خبره بيا هغه مجلس جوړ نشو او څه موده وروسته پاچا د شاه محمودخان پر ځاى محمدداود د صدراعظم په توګه د کابينې په جوړولو موظف کړ. مجروح دې ته هم ګوته نيولې چې کله محمد داود صدراعظم شو په لومړۍ کتنه کې د ملي کلوپ د موخو په هکله چې هغه لا پر ځاى پاتې دي يا نه پوښتنه کوي. داودخان د هيواد د اقتصادي او د دولت د بهرني کړکيچن وضعيت خبره ورته کوي چې هغه به په يوه يا دوو کلونو کې سمبال کړي او وروسته به نوموړي سياسي تحول ته پام راګرزوي. خو لس کاله تير شول او صدراعظم هغه ته پام راونه ګرزاوه.» ويل کيږي چې د محمد داود د استعفى وروسته پاچا د کبير لودين او ډاکټر محمدظاهر څخه غوښتي وو چې د صدارت دنده ومني خو دواړو نه وه ورسره منلې .

مخکې ويل شوي وو چې صدارت په نوبت سره د پاچا اکاګانو او د ترو زامنو ته رسيده چې د داودخان وروسته نوبت د سرداروليي وو خو داودخان نه غوښتل چې سردار ولي صدراعظم شي نو هماغه دي چې پاچا ته د دولتي سيستم د بدلولو وړانديز کوي پدې شرط چې دى د سلطنتي کورنۍ د غړي په توګه ونه پيژندل شي تر څو د سياسي ګوند د جوړولو پر مټ بيا واک ته ورسيږي. دلته د داود د ځانغوښتني او کينې هغه ځانګړتياوې جوتيږي چې هغه بيا واک ته د رسيدو او د سردار ولي د صدراعظم کېدو د مخنيوي په موخه د نظام د بدلون وړانديز کوي. د داود خان د ځانغوښتنې بله بېلګه پوځي کودتا ده . پوځي کودتا د قيمار لوبې ته ورته ده چې پايله يې ناڅرګنده وي. د هرې پوځي کودتا پايله يا تخت دى يا تابوت. داودخان يوازې تخت ليده او د تابوت فکر يې لدې امله نه کاوه ځکه ډاډمن وو چې که کودتا افشاه يا ناکامه هم شي د پاچا شخصيت ته په کتو سره هغه نه وژني. هغه د کودتا د پيل نه مخکې شيبو کې پاچا ګل وفادار ته ويلي وو که کودتا ناکامه شوه ما به وژني :« زه پوهيږم چې پاچا ما نه اعداموي او ما بښي خو زه دا ډول ژوند نه غواړم »۵۶/ ۷۱ خو محمدداود د خپلې ځانغوښتنې له امله ځوان پوځيان په خپله ګټه د مرګ په لور رهبري کول. بله بېلګه د جمهوريت د دوهمې نيمايي پر مهال د لويديځ غوښتنو ته د ده سر ټيټول دي چې د ا، خ، د،ګ د ځپلو سربېره د پښتونستان له داعيې څخه هم تېرشي تر څو په واک کې پاتې شي. د ځانپالو او د پوهې د مرکز د مدعيانو له ځانګړتياوو څخه يوه دا ده چې يوازې خپله مني، د بل چا او حتى نږدې دوستانو ، همکارانو او خپلوانو مشورو او وړانديزونو ته ارزښت نه ورکوي. ويل کيږي چې د۱۹۷۸ کال د اپريل د اته ويشتمې په لومړيو ګړيو کې کله چې په جمهوري ګارد کې ګډوډې رامنځته شوه او خلقي پاڅون کوونکو ته د تسليميدو لړۍ پيل شوله د نوموړي د کورنۍ ځينې غړي د محمد داود د دستور پر بنسټ دده د زوى ميرويس لخوا ووژل شول چې ژوندي د پاڅونوالو په لاس کې ونه لويږي . دا بيا د هغه د ځانغوښتنې سربېره د لېونتوب نښه هم ده .

د محمدداود سکزويد ناروغي څرګنده بيلګه د نوموړي د کودتا د اعلان په ورځ له لومړۍ وينا څخه معلوميږي چې د ضعيف النفسه دوستانو يادونه يې وکړه. هغه ونشواى کولى خپل هغه پخواني دوستان چې د ده له استعفي وروسته يې ليدو ته نه ورتلل ، د هغوى په هکله خپله کرکه پټه کړي . محمدداود د افغانستان په مشرانو کې يوازېنى مشر دى چې په ټولنه او سلطنتي کورنۍ کې د لېوني لقب ګټلى دى. جنرال يحيي نوروز د خپل پلار محمدنوروز له قوله چې د نادرشاه سرمنشي وو جنرال زکريا ابوي ته ويلي دي. کله چې محمدداود د مشرقي نايب الحکومه وو توند ليک نادرشاه ته راليږلى وو او پاچا هم ورته ځوابيه ليک ليکلى دى او نادرخان محمد نوروز ته ويلي وو:« زه د دې لېوني هلک څخه ترپوزې رسېدلى يم لدې پرته څه وليکم.» ۷۷ / ۲ جنرال زکريا ابوي کله چې داودخان د مرکزي قول اردو قوماندان وو د يوې پېښې داسې يادونه کوي :« يوه ورځ يې په آس سپور يو عسکر د نامنظمې قيافې سره وليد، و يې درولو...، هغه يوه پلمه وکړه ، سردار په غوسه شو او په څپېړه يې ووهلو، سپاهى غږ وکړ: دا چې تا ته لېونى وايي صاف او پاک لېونى يې . دا وو په ټولنه کې د هغه شهرت.» ۷۷/ ۳ د ابوي د ليکنې له مخې کله چې داودخان د مرکزي قول اردو د بولندوى په توګه و ګومارل شو ده ته د مرکزي

(c) ketabton.com: The Digital Library

قول اردو قوماندانې کوچنی برېښېده هماغه دي چې د پوځ ټول پوهنيز بنسټونه يې په قول اردو پورې و تړل او پدې ډول يې د دفاع وزارت تر ښځنګ بل وزارت جوړ کړ.
د هېواد د آبادی او پرمختګ په چارو کې د محمد داود اخېستل شوي ګامونه د ستاينې وړ دي خو د هغه له کچې لوړې ځانغوښتنې هيواد او خلکو ته ستر زيانونه راوړل. دا له ياده ونه باسو که يو سياستوال ښه صفتونه لکه وطندوستي او تقوا ولري چې محمدداود هغه لرل خو که د هغو سره ځانغوښتنه مل وي داسې يوسياستوال خورا بد سياستوال دی. د سياستوالو ځانغوښتنې او مقام پالنې هيواد او ولس ته ستري بدمرغۍ راوړي. د سردار داود د ځانغوښتنې او مقام پالنې دې ځانګړتيا چې نوموړی په هيواد کې لومړی کس او د ده پريکړه وروستۍ وي خبره دې ته ورسوله چې په يوه غيرقانوني کار(پوځي کودتا) لاس پورې کړي. نوموړي اساسي قانون چې ملي ميثاق ګڼل کيږي تر پښو لاندې کړ او د سياست ځخه بې خبره ځوان پوځيان د اساسي قانون څخه د سرغړونې سربيره عسکري لوړې ته شا ګرزونې ته وهڅول په ځواني هيله ښنونکې دموکراسۍ يې مرګونی ګوزار وکړ او پايله يې د کودتاګانو، کودتايې هڅو او اړو دوړو د لړی پيليدل شول. وايي اتل هغه څوک دی چې پيل يې کړي پردې بنسټ محمد داود د افغانستان د پوځ د سياسي کولو او د پوځي کودتا وو د اتلولی وياړلري ، چې د پوځ د سياسي کولو او کودتاوو پايلې په يوه هېواد کې د ترور، استبداد او اختناق د واکمنيدو پرته بل څه نشي کيدای. عبدالملک عبدالرحيم زی چې بېله کوم جرم څخه محمد داود د خپل صدارت پرمهال زنداني کړ د داودخان د شخصيت په اړه ليکي :« هغه يوازينی شی چې د خپلې کورنی له غېږې زده کړي وو هغه دا وو چې ونيسه ، و تړه او په بېرحمی سره شکنجه کړه او بس.» ۷۸/ ۵۹ د محمد داود کارنامو ته په کتو سره دا چې خلکو د هغه په اړه ويل: « داودخان په آبادی پوهيږي لاکن د آزادی سره هيڅ بلد نه دی » ۶۴/ ۵۷ بشپړ سم وو . که چيرې د سردار محمد داود جمهوريت ته وکتل شي ښايي د نړی په تاريخ کې استثنايی جمهوريت وي چې په هغه کې ټاکنې نه دي تر سره شوې .

(c) ketabton.com: The Digital Library

دويم څپرکی

د افغانستان د خلک دموکراتيک گوند د جوړيدو څخه تر واکمنيدو پورې

گوند ټولنيزه - تاريخي پديده

مخکې لدې چې د افغانستان د خلک دموکراتيک گوند د جوړيدو په هکله بحث وشي اړينه بريښي چې د سياسي گوند په اړه لنډې خبرې وشي. د گوند اصطلاح لومړی ځل په اتلسمه پيړۍ کې په اروپايي ادبياتو کې استعمال شوه. لدې نه معلوميږي چې سياسي گوند د يوې ټولنيزې- تاريخي پديدې په توگه د بشري ټولنې د ودې په ځانگړي پړاو(پانگوالی) کې را څرگند شوی دی. له همدې امله په وروسته پاتې ټولنو کې چې پانگوالی وده نده کړې گوندونه پخپله له ستونزو سره مخامخ وي او په ټولنه کې مخکښ رول نشي لوبولی.په وروسته پاتې ټولنو کې د گوندونو د نه وړتيا په اړه سيدجمال الدين افغان وايي: «سياسي گوندونه ډير ښه درملونه دي خو په ختيځ کې په ډيرو حالاتو کې په بد درد او ناروغۍ اوړي.» له همدې کبله د وروسته پاتې ټولنو په گوندونو کې د اختلافونو حل د احساساتو، دسيسو، توطيو او زورزياتی په ښودلو سره صورت مومي چې پدې ډول په گوندونو کې د شته ستونزو اود اختلافونو حل نورې ستونزې او اختلافونه را پنځوي پداسي حال کې چې په پر مختللو ټولنو کې په سياسي خوځښتونو کي اختلافونه تردېره بريده په عقل ، پوهې ، منطق او پوهاوي حل کيږي. ژوند هم ښيي چې په وروسته پاتې ټولنو کې سياسي گوندونه د مودرنيته او دودونو، عقل اوعادت د مخامختيا او ټکرونو له امله د ستونزو او کورنيو کشمکشونو سره لاس او گريوان دي.

سياسي گوند يعني څه ؟

د سياسي گوندونو په اړه منل شوی تعريف شتون نلری . ليکوال د گوندونو د تعريفونو څخه دا تعريف غوره کړی دی . گوند د هغو وگړو سياسي بنسټ دی چې د خپلې ټولنې د ودې او پرمختگ لپاره په يو لړ اصولو، فکري چوکاټونو اوعملي کړنلارو توافق ولري او د يوه سياسي چوکاټ په د ننه کې د خپلې کړنلارې د پلي کولولپاره مبارزه کوي. سياسي سازمانونه د ټولنيزو قشرونو او طبقو د گټو د سمبالولو او هغو ته د لوري ورکولو په موخه هڅې ځلي کوي چې موخه يې د سياسي واک ترلاسه کول دي. گوندونه په هغو ټولنو کې جوړوونکی رول لوبولی شي چې د ټولنې د قشرونو ترمنځ يې د سياسي او طبقاتي بيلوالي نښې نښانې څرگندې وي. يا په بل عبارت په تېرلو او د ساده ابتدايي ټولنيزه اړيکو درلودونکو ټولنو کې چيرې چې د وگړو ترمنځ يې اړيکې د دوديزه مشروعيتونو، نرخونو، رواجونو اوعادتونو پربنسټ تنظيم او عياريږي گوندونه جوړوونکی رول نشي لوبولی او د ستونزو سره مخامخ وي. گوندونه واک ته د رسيدو او په ټولنيزو فعاليتونو کې خپلې ښکيلتيا ته له مختلفو کړکيو گوري چې د هغو د ارزونې پربنسټ د گوندونو جوړښتونه ، تگلارې او سياستونه درک کيدای شي چې هغه په لاندې څو کرښو کې رانغاړو:

١ ـ د سياسي واک مساله، پروگرام او ايديولوژي ،

٢- د خلکو او پرگنو د تنظيمولو په چارو کې د برخې اخيستنې څرنگوالی،

٣- د سياسي نظام د پاينښت، سمون(اصلاح) او يا بدلون په موخه د خلکو د ملاتړ ترلاسه کول. پردې بنسټ گوندونه په محافظه کارو، اصلاح غوښتونکو او انقلابي گوندونو ويشل کيږي.

۴- گوندونو ته د ټولنې د مخکښانو جذب او د حرفوي سياسي کدرونو روزنه.

معمولآسياسي گوندونه د هغو اصولو د پلي کولو لپاره مبارزه کوي چې په ټولنه کې عدالت او قانونيت ټينگ شي او خلک سياست او ټولنيز فعاليت ته مخه کړي. د گوندونو د فعاليت موخه واک ته رسيدل دي او که دا وړتيا نلري د ټاکلې کړنلارې او پروگرام په درلودلو سره په سياسي اپوزيسيون کې پاتې کيږي. د سياسي گوندونو پراتيک ښيي هغه سازمانونه چې د معينو کړنلارو او ارمانو لرونکي وي د هغو گوندونو په پرتله د پاينښت او سياسي پايدارۍ وړتيا لري چې کاريزماتيک مشرتابه لري.

د پورتنيو لنډو څرگندونو له مخې گوندونه په لاندې ډلو ويشل کيږي :

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱– ليبرال دموکرات ګوندونه

د ليبرال مفهوم د لومړي ځل لپاره په ۱۸۱۵ کال کې انګريزي ادبياتو ته لار موندلې چې معنى يې آزادي غوښتنه ده . د فرانسې د سترانقلاب وروسته هغه سياسي خوځښتونه د ليبرالانو په نامه ياد شول چې ځانونه يې د انقلابي ميراثونو پلويان او ساتندويان او د برابرۍ ، وروروګلوۍ او آزادۍ اصولو ته ژمن ګڼل. په کال ۱۸۱۲په اسپانيا کې د ليبرالانو يو جوړښت چې د قانون او د قانون د دولت څخه يې ساتنه اعلان کړه سر را پورته کړ. په اروپا کې د دا ډول خوځښتونو د راڅرګندېدو په وړاندې محافظه کار بهير خپل شتون اعلان کړ. پدې ډول په نولسمه پېړۍ کې اروپا په دوو مخالفو (ليبرال دموکرات ،سوسيالست او محافظه کارو) غورځنګونو وويشل شوه. لومړی خوځښت يې د واکمنو نظامونو د ودې او بدلون او دوهم يې د هغو د ساتلو او پايښت په موخه مبارزه پر مخ وړله. د ليبرال ايديولوژۍ اصلي جوهر په عقل او د انسان په ښو ځانګړتياوو او باورونو ډډه لګوله. ليبرالان که له يوې خوا فردي آزادي د ټولو آزاديو په سرکې ګڼي له بله پلوه برابري لومړی شرط بولي. که د مطلقه واکمنيو په زمانه کې برابري انقلابي او راديکال اندونه ګڼل کيدل خو نن هغسې نه دي. زموږ په زمانه کې د ليبرالانو باورونه او په تيره په اقتصادي برخه کې د هغوی دا انګيرنه چې د آزاد بازار اقتصاد د معاصر دوران غوښتنوته ځواب ورکوي هغه يې د ټولنيزعدالت د ټينګولو د مخالف بهير په توګه هم اړولي دي. په افغانستان کې د ګوندونو مخينې ته په کتو سره ستونزمن دي کوم ليبرال غورځنګ يا سازمان ته ګوته ونيول شي.

۲- محافظه کار ګوندونه

دا د ليبرالانو په وړاندې مخالف غبرګوني غورځنګونه دي . دې غورځنګ په هغو هيوادونو کې سر را پورته کړ چې ليبرالانو، دموکراتانو او سوسيالستي خوځښتونو واکمن نظامونه ګواښل. دا بهير په حقيقت کې د دې موخې لپاره منځته راغی چې واکمنو نظامونو ته د را پيدا شوو ګواښونواو تهديدونو سره مقابله وکړي او يا دا چې د واکمن او يا شړيدلي نظام د پايښت او بيا په پښو درولو جوګه شي. محافظه کاران په ټولنه کې د شته ارزښتونو د ساتنې هڅې کوي. د هغوی له نظره هر بدلون کولی شي وراني او بلوا راوړي. هغوی د غربي دموکراسۍ او د قانون د دولت اصولو ته ژمن دي. د محافظه کارانو له آنده ټولنه يو واحد ارګان دی او دا واحد د خصوصي ملکيت او کورنۍ د ساتلو له برکته آزادۍ او نيکمرغۍ ته رسيږي. د صنعتي انقلاب په راتګ ، ښاري ژوند ته ليوالتيا، د سترو کورنيو د پاشل کيدو او د امنيت د خرپړکيدو له امله محافظه کارانو د صنعت د ودې سره مخالفت درلود خو کله چې د چاپيريال ساتنې غورځنګونه را پيدا شول ، محافظه کاران هم د علمي پرمختګونو په پلويانو واوښتل. په افغانستان کې هغه وخت د محافظه کار ګوند د جوړولو هڅې پيل شوې چې سلطنت د مشروطه غوښتونکو او د موکراتيکو کړيو د ګواښ سره مخامخ شو .هماغه دي چې د۱۹۵۰ کال په لومړيو کې د ملي دموکرات ګوند او همدا راز د ملي کلوپ په نامه د سياسي جوړښتونو بنسټ کيښودل شو چې بنسټ ايښودونکي يې سلطنتي کورنۍ وه. د دې سياسي بنسټونو موخه په نويو شرايطو کې واکمن سياسي – ټولنيز نظام ته ژمنتيا وه. د افغانستان خلک دموکراتيک ګوند د واکمنۍ پرمهال د سيد احمد ګېلاني ، صبغت الله مجددي او محمد نبي محمدي تر مشرۍ لاندې دريو مذهبي تنظيمونو دمحافظه کارو ګوندونو په نامه يادېدل. خو هغوی ته ځکه ګوندونه نشو ويلی چې هغه دوديزه ډلې او مذهبي کړۍ وې چې نه يې منظم تشکيلات لرل او نه کړنلارې. د هغه وخت د واکمنو حالاتو له امله يې ځانونه ګوندونه اعلان کړل تر څو د دې نامه لاندې د بهرنيو مرستو او وسلو د ترلاسه کولو او معاملو يوه پټه او قرارګاه ولري.

۳– سوسيالست او سوسيال دموکرات ګوندونه

دا ګوندونه په نولسمه پيړۍ کې د کارګرو د عادلانه مبارزو په بهير کې منځته راغلل. د لومړي سوسيال دموکرات ګوند بنسټ په ۱۸۷۵ کې د کارل مارکس او فرديناند د پلويانو لخوا په آلمان کې کيښودل شو. دا ګوندونه د سياسي آزاديو او ټولنيزعدالت ترمنځ متقابلې اړيکې په ګوته کوي. د هغوی له نظره د ټولنيز عدالت ټينګښت يوازې په دموکراسۍ ، آزادۍ او د خلکو د پراخه ګډون په هغې تمثيلي دموکراسۍ کې چې ګام په ګام او نيغ په نيغه ولسواکۍ ته ورسيږي شونې دی. د سوسيال دموکراتانو له

(c) ketabton.com: The Digital Library

نظره د انسان اساسي حقونه د شهروندۍ حقونه ، ټولنیز حقونه او نړۍ شموله حقونه دي چې بلا استثنی ټول وګړي ترې برخمن شي. سوسیال دموکرات لومړني ګوندونه وو چې د دموکراسۍ د پلې کېدو په موخه یې د ټولنې ټولو وګړو ته بیله دې چې د ملکیت ، مالیې او جنسیت شرط مطرح وي د رایې ورکولو امکان ورکړل شي. هغه مهال په اروپا کې یوازې هغو نارینه وو د رایې ورکولو حق درلود چې ملکیت یې درلود او دولت ته یې مالیه ورکوله. البته ښځو د رایو ورکولو حق نه درلود. سوسیال دموکراسي یو جمهوري غوښتونکی غورځنګ دی او سوسیال دموکراتان د دین او دولت د بېلوالي پلویان دي. په افغانستان کې داسې غورځنګ چې د سوسیال دموکراسۍ کرښلاره او تشکیلات ولري نه ترسترګو کېږي. خو د محمدهاشم میوندوال (حزب مترقي دموکرات) د نورو ډلو(د میرغلام محمدغبار د وطن ګوند، د غلام محمدفرهاد افغانستان سوسیال دموکرات ګوند) په پرتله سوسیال دموکرات ګوندونو ته نږدې وو.

۴– ښي لاسي افراطي او فاشیست ګوندونه

ښي لاسي افراطي او فاشیست ګوندونه د لومړۍ نړیوالې جګړې د بدلونو په پایله کې منځته راغلل. دا ګوندونه د نړیوال انقلابي غورځنګ د پیاوړتیا او د شلمې پېړۍ د دویمې لسیزې د اقتصادي او ټولنیزبحران له کبله وده وموندله. په ځینوهیوادونو لکه آلمان او ایتالیا کې هغوی واکمن هم شول. د فاشیستي او ښي لاسو افراطي ګوندونو ایدیولوژۍ سره توپیرلري. د آلماني فاشیستانو ایدیولوژي نژادي رنګ لري چې د آریایي او جرمن نژاد په برترۍ ټرخیږي او بیا د ایتالیا د روم په عظمت او د هغه په افسانوي مدنیت راتاوېږي. لدې ځخه ښکاری چې په دواړو کې د یوه نژاد، یوه فرهنګ او یوه قوم برتري لیدل کیږي. د فاشیستانو له آنده واکمني هغه پراخه واکمني ده چې هلته د فردي واکمنۍ پرځای فرهنګي واکمني ټینګیږي ، فردیت او استقلال یې له منځه ځي. ښي لاسي افراطي ګوندونه تل د یوه څرګند او ناڅرګند دښمن سره ځان مخامخ ویني ترڅو دا ټولنیزنژادي او مذهبي موجود له منځه یوسي. ښي لاسي افراطي ګوندونه د دښمن سره د مقابلې لپاره په یووالي ټینګار کوي او بل ډول لیدلوری ردوي او رټي یې .په ټولو ښي اړخو افراطي کړیو او سازمانونو کې د لاربنود، امام او امیر څخه اطاعت د دې سازمانو ایدیولوژیک اصل جوړوي. په وروسته پاتې ټولنو کې په ډیره آسانۍ سره په ښي لاسو افراطي ډلو، قدرت غوښتونکو ځواکونو او سیاستوالو د فاشیستانو ټاپې لګول کېږي. دا ډول فکر د فاشیسم او ښي افراطي ډلې بیلول ستونزمن کوي. د ګوندونو او سیاستوالو په اړه په قضاوتونو کې په کار دي چې د دموکراسۍ ضد، محافظه کارو او فاشیستي ډلو او افرادو ترمنځ توپیر له پامه ونه غورزول شي. په افغانستان کې د ګوندونو په راڅرګندېدو سره موږ د شوونیستي، قومي ، تنګ ناسیونالستي، سکتاریستي ،مذهبي، توتالیتار او بنسټپال سازمانونو او لیدلورو شاهدان پاتې شوي یو. د شوونیستي او قومي لیدلورو لرونکو ډلو او کړیو ته د فاشیستانو ویل سم او منطقي نه برېښي. موږ وینو چې ځینې ړانده قومي متعصبین نادرخان ، حفیظ الله امین او اشرف غني ته فاشیستان وایي . دا هغه وګړي دي چې د فاشیسم د اصطلاح د معنی او مفهوم د درک وړتیا نلري.

۵- کمونست او کارګري ګوندونه

د نولسمې پېړۍ په پای او د شلمې پیړۍ په پیل کې د سوسیال دموکراسۍ غورځنګ په دوو برخو وویشل شو. هغه ډله ګوندونه چې د قهري انقلاب څخه ډډه ، سمونو او دموکراسۍ ته وفادار پاتې شول د سوسیال دموکراتانو او هغوی چې انقلاب او د پرولتاریا دیکتاتورۍ ته د یوه دولتي نظام په توګه لومړیتوب ورکړ د کمونستانو په نامه یاد شول. کمونست ګوندونه د ولادیمیر ایلیچ لینن آندونو او د ۱۹۱۷ کال د اکتوبر سوسیالستي انقلاب ته وفاداري ښیي. د ایروکمونست (اروپایي کمونست) ګوندونو پرته نور کمونستي ګوندونه ایدیولوژیک ګوندونه دي. کمونست ګوندونه د لینن « د دولت او انقلاب »، « امپریالیسم د پانګوالۍ د لوړ پړاو په توګه » ،« د کارګري طبقي مخکښ ګوند » ته د داسې تئوریو په سترګه ګوري چې د نړۍ او ټولنې د بدلون لپاره اړین دي. دا ډول ګوندونه په ټولنیز مالکیت باندې د خصوصي مالکیت اړول حتمي ګڼي چې د ګوند تر لارښوونې لاندې د دولت او یا د کوپراتیفونو په واک

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې راشي. د دموکراتيک مرکزيت اصل د دې ګوندونو تشکيلاتي اصل جوړوي. د دې ګوندونو ايديولوژي مارکسيسم - لېنېنسم او په يوه ډله ګوندونو کې د مارکسيسم - لېنېنسم تر څنګ د مائوتسې دونګ نظريې(ليدلورى) دي. لکه څرنګه چې په وروسته پاتې ټولنو کې د پانګوالۍ څرګندې نښې نښانې نه تر سترګو کېدلې په ۱۹۶۰ کال په بخارست کې د کمونستي او کارګري ګوندونو په کنفرانس او د مائوتسې دونګ د نوي دموکراتيک انقلاب نوې تئورى او په هغو کې د ملي دموکراتيک انقلاب تئوري وړاندې شوه. دا په واقعيت کې د تاريخ د لارې د لنډولو يوه هڅه وه. پدې ډول د دريمې نړۍ کېن اړخو غورځنګونو چې د کمونستي غورځنګ سره ټينګې اړيکې لرلې د خپلو هيوادونو د پرمختګ لپاره يې د پانګوالۍ پرته د ودې او انکشاف لار غوره کړله. په افغانستان کې د افغانستان خلک دموکراتيک ګوند او حزب دموکراتيک نوين د هغو ګوندونو څخه وو چې د هيواد هراړخيز پرمختګ يې د پانګوالۍ پرته د ودې او انکشاف لار ګڼله کومه چې د آسيا، لاتيني امريکې او افريقا پرمختلونکو سياسي غورځنګونو هم غوره کړې وه.

د افغانستان د خلک دموکراتيکې ټولنې (ګوند) بنسټ اېښودونکې کنګره

د ۱۹۶۴ کال د مارچ په څلورمه (۱۳۴۲ کال کب ۲۴) پاچا محمديوسف د کابينې په جوړولو موظف کړ. نوموړي د شپږو مياشتو وروسته د اساسي قانون مسوده جوړه، د لويې جرګې له لوري تائيد او پاچا دا قانون د اکتوبر په لومړۍ نيټه (د تلې نهمه) توشيح کړ. مخکې لدې چې محمديوسف د صدراعظم په توګه وګومارل شي په سلطنتي کورنۍ کې د اختلافونو او په نظام کې د بدلونو د راتګ اوازې هم اوريدل کيدلې چې بيله شکه يې د سياستوالو په دريځ اغيز درلود يعنى دا چې د هغوى ليدنو کتنو قوت واخيست . البته د نورو ډلو په پرتله د هغو کسانو ليدنې کتنې چې د افغانستان د خلک دموکراتيک ګوند(ا ، خ، د ،ګ) بنسټ کېښود د پاملرنې وړ وې. د صباح الدين کشککي په وينا د شلمې پيړۍ په پنځوسمو کلونو کې د هغو څېرو او ډلو کومو چې د ا، خ ، د ،ګ بنسټ يې کېښود ليدنو کتنو او مجلسونو دوام درلود چې يو« د دغو مجلسونو څخه د سيدهاشم صاعد په کور کې جوړ شو چې په هغه کې نورمحمدتره کي ، ببرک کارمل ، ميراکبر خيبر او محمدآصف آهنګ هم ګډون درلود. د دې ناستې ګډون کوونکو د افغانستان د کمونست ګوند د جوړښت او په تېره د دې موضوع په اړه بحث درلود چې د ګوند د جوړيدو وروسته خپل غړي د معارف د زده کوونکو او دولتي مامورانو څخه وروزي يا دا چې د خلکو په منځ کې کار وکړي. د دې مجلس يو ګډون کوونکى چې وروسته يې پريکړه وکړه چې د کمونست ګوند سره يوځاى نشي وايي چې تره کي د دويمې لارې پلوي کوله. يعني ويل يې چې په پرګنو کې بايد نفوذ وشي خو کارمل د هيواد په زده کوونکو او روڼ اندو کې د اغيز اچولو پلوي کوله.» ۳۲ /۱۶۶(يادونه : د ا، خ ، د ، ګ هيڅکله هم د کمونست ګوند ادعا نده کړې خو د دې ګوند مخالفان هغه کمونست ګوند بولي. په کتاب کې راوړل شوي اقتباسونه په هغو کې امانت داري ده .) د ا ، خ ، د،ګ د جوړېدو په درشل کې د سياست د مينه والو د منظمو ليدنو کتنو په اړه عبدالمحمد درمانګرچې د همدې ګوند د بنسټ اېښودونکې کنګرې برخوال دى وايي. « هغه مهال د سياست مينه والو په مختلفو کړيو کې غونډې لرلې چې دى هم د هغې کړۍ غړى وو چې پوهاند علي محمدزهما، ډاکتر شاه ولي ، ډاکتر محمدظاهرځدران او حشمت غبار يې برخه وال وو. دوى د هېواد د حالاتو او د روڼ اندو د تشکل په اړه بحثونه کول او زهما د دې غونډو مشري کوله. زهما د لنډې مودې (درې مياشتنۍ) زده کړو لپاره دنمارک ته ولاړ او د هغه پرځاى ببرک کارملددې کړۍ د غونډو مشرى ته راتللو. کارمل د نورو

(c) ketabton.com: The Digital Library

مسآلو سربېره زهما انتقادولو چې هغه د دې پرځای چې پدې حساسو شرايطو کې زموږ سره ګډ د ګوند د جوړولو په موخه کار وکړي، شخصي ګټو او امتيازاتو ته لومړيتوب ورکړ او د زده کړو لپاره بهر ته ولاړ. » زهما د زده کړو وروسته چې ګوند جوړشوی وو د ګوند سره کومه ليوالتيا ونښودله او يا دا چې کارمل د هغه خلاف داسې چاپېريال راپنځولی وو چې زهما پدې ګوند کې ځان ونه وينې. همدارنګه درمانګر د ګوند د جوړېدو په درشل کې د تره کي په کور کې د يوې غونډې خبره کوي چې په هغې کې د څو تنو سربېره ميرغلام محمدغبار، ببرک کارمل ، ميراکبر خيبراو د غبار زوی حشمت هم برخه لرله. دا غونډه پدې په موخه رابلل شوې وه ترڅوغبار د کارمل هغو تورونو ته ځواب ووايي چې ويل يې غبار ته حکومت له زندان څخه د خلاصېدو وروسته امتيازات ورکړي دي. پدې اړه کارمل ويل چې حکومت غبار ته د هغه ضبط شوی کور پدې شرط بېرته سپارلی دی چې د حکومت خلاف څه ونه وايي. غبار پدې اړه ټول سندونه او قواله حاضرينو ته وښودل چې د قانون او قانوني پروسيجر له مخې صدراعظم محمد يوسف د ده ضبط شوې ځمکه چې حکومت پرې پوسته خانه جوړه کړې وه بېرته ده ته سپارلې ده. کله چې غبار دا سندونه برخه والو ته وښودل کارمل د غبار د شخصيت په اړه اوږده وينا واوروله خو غبار د کارمل وينا ته کوم پام را ونه ګرزاوه تردې چې د نوموړي د خبرو پرمهال به يې خپل زوی سره خبرې کولې ګنې چې هغه ته کوم هدايتونه ورکوي. په غونډه کې مير اکبرخيبر هم خبرې وکړې او د غونډې په پای کې غبار وويل تر څو ببرک او خيبر پدې بهير کې برخه ولري دی به ور سره ګډ کار ونکړي. د دې غونډې څو ورځې وروسته تره کی او درمانګر د غبارکور ته ورغلل .غبار او تره کي دوه په دوه سره وليدل خو تره کی بريالی نشو غبار قانع کړي چې د ګوند په جوړولو کې ور سره مخ ته ولاړشي. پدې ډول د هېواد پېژندل شوی سياسي شخصيت د ا، خ، د ، ګ د جوړوونکو له کاروان سره مخه ښه وکړه. دستګير پنجشيري هم د خپل کتاب په ۱۴۹ ـ ۱۵۰ مخونو کې ورته څرګندونې لري چې دی هم د شهرآرا او د پروان د کارتې د کړی له غړو سره د غبار او کارمل د اختلافونو په پوهېدو د غبار کورته ورغلي دي او غبار هم دوی ته د خپلې ځمکې قباله او نور اسناد ښودلي دي. د درمانګر او پنجشيري له څرګندونو څخه دوې پايلې راوزي . يوه دا چې د ا، خ، د ،ګ د جوړولو په درشل کې د سياست مينه والو په مختلفو کړيو کې منظمې ليدنې کتنې لرلې او د وخت په تېرېدو سره دا کړی له يوبل سره اړيکې ټينګوي او هغو کسانو چې ورته او يا يو بل ته نږدې نظريات لرل د دې ګوند بنسټ ايږدي. دوهمه دا چې کارمل له هماغه پيل څخه د هغو کسانو د بدنامولو په موخه هلې ځلې کولې چې هغوی يې خپل سيالان ګڼل تر څو د نوي جوړېدونکي سياسي خوځښت مشري ده ته ورسېږي. د پنجشيري په وينا د يوه سياسي خوځښت د جوړولو په موخه ګوند د شاه محمودخان د دورې د سياسي خوځښتونو(ويښ ځلميانو، وطن ګوند، د محصلينو اتحاديې ،ملي کلوپ، خراسان ټولنې) فعالانو نورمحمدتره کي ، ميرغلام محمدغبار، ببرک کارمل ، محمدطاهر بدخشي او ځينو نورو د۱۳۴۲ کال د وږي په اتلسمه د ګوند د تدارک کميټه د سرپرستي کميټې په نامه جوړه کړې وه چې غړي يې «ميرغلام محمدغبار د وطن د ټولنې مشر، نورمحمدتره کی د ويښ ځلميانو د رهبری وتلی مشر، پوهاندعلي محمدزهما د ادبياتو د فاکولتې استاد ، ببرک کارمل د شاه محمودخان د حکومت د دوران د محصلينو د اتحاديې فعال ګډونوال، ميراکبرخيبر، محمدطاهربدخشي او محمدصديق روهي وو.» ۲/ ۱۴۸- ۱۴۹ سلطانعلي کشتمند د محمدصديق فرهنګ او عبدالهادي محمودي څخه هم يادونه کوي چې د تدارک د کميټې په لومړيو غونډو کې يې ګډون درلود. عبدالحکيم شرعي جوزجاني هم د تدارک په کميټه کې د محمودي يادونه کوي. ويل کيږي چې د سرپرستي کميټې لومړی غونډه د کارمل په کور(جمال مينه) کې جوړه شوه. د سرپرستي کميټې د جوړيدو له څرنګوالي او د فعاليت په اړه کره معلومات ندي خپاره شوي. اصولاً دې

(c) ketabton.com: The Digital Library

کمېټې چې له نامه يې ښکاري دنده يې د نوي خوځښت د بنسټ اېښودونکي غونډې جوړېدو ته چمتووالی دی. معمولاً د يوه سياسي سازمان د جوړېدو لپاره د يوې کمېټې جوړېدل اړين برېښي ترڅو د ګوند بنسټ اېښودونکې غونډې ته د استازو د ټاکنې د څرنګوالي سربېره د جوړېدونکي سياسي خوځښت فکري کرښې ، اساسنامه او کړنلاره چمتو کړي. د ګوند مؤسسه کنګره جوړه شوه ، او د ګوند مشرتابه يې وټاکه خو اساسنامه او کړنلاره يې تصويب نکړه. د ګوند کړنلاره څه د پاسه يو کال وروسته د ۱۹۶۶ کال د اپريل په يوولسمه د خلق د جريدې په لومړۍ او دوهمه ګڼه کې خپره شوه. اساسنامه د۱۹۶۷ کال د مارچ په مياشت کې د مرکزي کمېټې له لوري تصويب شوه. داسې برېښي چې د سرپرستې کمېټې ترمنځ د نظر يووالي شتون نه درلود او غونډې يې پر بحثونو تېرېدلې يا دا چې د اړينې تجربې د نه لرلو له امله دې مسآلو ته يې پام ندی شوی. د نظرونو د اختلاف او مشاجرو په اړه تردې مهاله د نوموړي ګوند مشرتابه او کدرونو يوازې د غبار او کارمل ترمنځ د اختلافونو او د کارمل له لوري د غبار په پټه د تورونو يادونې کړي دي. پدې هکله پنجشيری د غبارله قوله ليکي:«زموږ د اختلاف ټکي سياسي ماهيت لري. په اوسني وخت کې نه ښايي د اساسي قانون او د مشروطه پاچاهی له بريده مخکې ګام اوچت شي. » ۲/ ۱۵۰ همدارنګه صالح محمد زيری د تره کي له قوله وايي چې غبار د مشروطه پاچاهی نه مخکې نه تللو او جوزجاني هم وايی چې غبار تره کي ته ويلي وو چې ستاسو رنګ سور دی او زه له تاسو سره نشم تللی. د سرپرستې کمېټې (د ګوند د جوړېدو د تدارک د کمېټې) د غړو ترمنځ اختلافونه د دې سبب شول چې غبار او د هغه همفکران چې زوی يې هم پکې راځي په کنګره کې ګډون ونکړي. زهما او روهي هم د زده کړو وروسته د افغانستان د خلک دموکراتيک ګوند سره سازماني اړيکې ټينګې نکړلې خو د تره کي سره يې دوستانه مناسبات ساتل. د ميراکبرخيبر پرته د سرپرستې کمېټې پاتې دريو غړو د نوي اساسي قانون د ۲۲ مادې څخه په ګټې اخيستنې سره د ۱۹۶۵ کال د جنوری په لومړۍ نيټه د کابل په څلورمه کارته کې د تره کي په کور کې د افغانستان د خلک دموکراتيکې ټولنې (ګوند) بنسټ اېښودونکې کنګره جوړه کړه. هېره دې نه وي چې په کنګره کې د نوي سياسي بنسټ نوم د افغانستان د خلکو دموکراتيکه ټولنه غوره کړل شو چې وروسته د افغانستان د خلک دموکراتيک بهير(جريان) او بيا يې د افغانستان د خلک دموکراتيک ګوند(ا ، خ ، د ، ګ) نوم خپل کړ. څرنګه چې هغه مهال د ګوندونو قانون شتون نه درلود د ګوند پرځای يې دا نوی سياسي خوځښت د افغانستان د خلکو دموکراتيکې ټولنې په نامه ونومولو. کنګره د ۱۹۶۵ کال د جنورۍ د لومړۍ نيټې(۱۳۴۳ کال د مرغومې يوولسمه) د ماپښين په دوو بجو جوړه او د شپې تردوو بجو پورې يې دوام وکړ.د مؤسسې کنګرې د ګډونوال پنجشيري د وينا له مخې هغه مهال په کابل کې د دې سياسي خوځښت غړي ۷۲ تنه وو چې په ۱۰- ۱۲ حوزو کې سره راټولېدل. په کنګره کې لاندې ۲۸ تنو برخه اخېستې وه : نورمحمد تره کي ، ډاکترصالح محمدزيري، غلام مجدد(سليمان لايق)، نوراحمدنور، ډاکتر محمد ظاهر طوطاخيل ، محمد ظاهرافق، عبدالحکيم هلالي، عبدالوهاب صافي ، عطامحمد شيرزي، آدم خان ځاځي ، وکيل عبدالله ځاځي، غلام محی الدين زرملوال ، ببرک کارمل ،محمد طاهر بدخشي، غلام دستګير پنجشيري ، ډاکتر شاه ولي ، محمد حسن بارق شفيعي، سيدنورالله کلالي، عبدالقيوم قيوم، عبدالهادي کريم، اکرم کارګر، سلطانعلي کشتمند،عبدالکريم ميثاق، ملاعيسی کارګر، شهرالله شهپر، سيدعبدالحکيم شرعي جوزجاني ، انجينرخاليار او ډاکتر عبدالمحمد درمانګر. کنګرې ته ټاکل شوو دريو تنو استازو (اناهيتا راتبزاد، محمداسمعيل دانش ، عبدالقدوس غوربندي) په دې تاريخي ناسته کې ګډون ونکړ. عبدالقدوس غوربندی اومحمد اسمعيل دانش د دولت د مامورينو په توګه اطرافو ته خدمتي تللي وو. اناهيتا راتبزاد د واکمنو دودونو له امله په کنګره کې برخه نه لرله. ويل کيږی چې ډاکترکاظم دادګرهم کنګرې ته د

(c) ketabton.com: The Digital Library

استازي په توګه ټاکل شوی وو خو نوموړي بیله کومه دلیله په کنګره کې ګډون ونکړ. سربیره پردې میراکبر خیبر د ګوند د بنسټ اېښودونکو فعال غړی چې برحاله افسر وو او پوځیانو د قانون له مخې د سیاسي فعالیت حق نه درلود کنګرې ته نه دی ټاکل شوی. د کنګرې د دایرېدو پر مهال څو تنو ځوانانو د تره کي د کورشاوخوا په بایسکلونو ګرزیدل چې د پولیسود چاپې پرمهال د غونډې ګډونوال خبر کړي. په کنګره کې د هیواد د شپاړلسو ولایتونو اړونده شپږويشتو تنو روڼ اندو او دوو کارګرو ګډون درلود.د قومي تړاو له مخې په کنګره کې ۱۳ تنو پښتنو ، ۹ تنو تاجکو ، ۳ تنو هزاره ګانو او ۳ تنو ازبکو ګډون کړی وو. هغه وخت قومي او ژبني توپیرونه دومره د پام وړ نه وو چې د سیاسي خوځښتونو په د ننه کې ځانګړي دریځونه را مخته کړي له همدې کبله د قومونو یا ژبې استازیتوب کوم ارزښت نه درلود بلکې د استبداد او نابرابریو پر خلاف د ټولنیز عدالت غوښتنې د استازیتوب لوری ټاکه .

د کنګرې رپوټ د تره کي لخوا ورکړل شو. د هغه له لوري د رپوټ ورکول او د هغه په کور کې د کنګرې دایریدل ښیي چې هغه د کنګرې په ګډونوالو کې د لوړ اعتبار څخه برخمن وو. دا خبره هم د یادولو وړ ده چې د کنګرې وروسته د هغې د ګډون کوونکو نیمایي د ټولنې (ګوند) سره اړیکې وشلولې. دا بیا ښيي چې د کنګرې برخه والو د استبداد پر خلاف ګډ دریځ درلود خو د ګډ فکر او د مبارزې په بهیر کې د واحد لیدلوري ، اړینې پوهې او د یوشان تجربو څخه بې برخې وو. ښایي همدې تشې دې ته زمینه برابره کړې وې چې د نوموړي خوځښت مشران د پېښو او بهیرونو د اټکل وس ونلري یا دا چې وخت ورنکړل شو چې راتلونکي په ژوره توګه اټکل او د دردوونکو پېښو، اوښتنو او بېلارې کیدو د مخنیوي وړتیا ولري. دغه خوځښت کېن اړخه ښکاریده خو د هغو کسانو شمیر هم پکې لږ نه وو چې یا د کېن اړختوب په مفهوم نه پوهیدل او یا یې هغه د هیواد له حالاتو سره په ټکر کې لیده. میرغلام محمد غبار د دې خوځښت په برخه والو کې د سلطنت په لاس له روزل شوو استازو څخه هم خبرداری ورکاوه . ویل کیږي چې هادي محمودي او انجینر عثمان تره کي ته ویلي وو که کارمل پدې جوړېدونکي خوځښت کې نه وي دوی چمتو دي چې پدې لار کې د تره کي سره ولاړ شي . وروسته دواړو خپل سازمان جوړ کړ چې د شعله یانو په نامه یې شهرت وموند. د غبار او محمودي په څېر څېرو دا ډول څرګندونې د کنګرې پر ځینو غړو بې اغیزې نه وې. همدا لامل وو چې د کنګرې یو شمیر غړي د راتلونکي په هکله زړه نازړه بریښیدل. ددې سازمان پورتنی تشه هغه وخت جوته شوه چې کله د خلق دموکراتیکې ټولنې کړنلاره خپره شوه چې پکې د یو ډول مارکسېستي – لېننستي فکري تمایلاتو څرګ ولګېد چ ځینو خپله لاره په پټه خوله ترې جلا کړه . په کنګره کې د نوي سیاسي خوځښت د جوړېدو او د هغه د رهبرۍ د ټاکنو پرته چې هغه په پټه او نیغ په نیغه وټاکل شوه بل کوم سند ندی تصویب شوی. د کنګرې برخه والو هوکړه کړې وه چې د ټولنې د مشرتابه لپاره به یوولس تنه وټاکل شي او هغې ته به مرکزي کمېټه وایي چې اووه تنه به یې اصلي او څلور تنه به علی البدل غړي وي . د معمول خلاف د دې ګوند د مشرۍ لپاره چا ځان نه دی نومولی بلکې داسې پرېکړه شوې چې هر برخه وال به په یوه ورقه کاغذ کې د یوولس تنو نومونه لیکي او پدې پاڼو کې چې د چا نوم زیات لیکل شوی وي هغه به د ټولنې مشر وي .

کله چې د ورقو له مخې نومونه وشمېرل شول لاندې کسانو ډېرې رایې ترلاسه کړې وې چې د ټولنې(ګوند) د مرکزي کمېټې د اصلي او علی البدل غړو په نامه د ګوند مشرۍ په غاړه واخېستله:

١. نورمحمد تره کی ٢٨ رایې
٢. ببرک کارمل ٢٧ رایې

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳. محمدطاهربدخشی ۲۶ رایې
۴. غلام دستګیرپنجشیری ۲۵ رایې
۵. شهرالله شهپر ۱۹ رایې
۶. سلطانعلي کشتمند ۱۷ رایې
۷. صالح محمدزیری ۱۵ رایې

د ټولنې علی البدل غړي شاه ولي ، عبدالکریم میثاق، محمدظاهر اوعبدالوهاب صافي وو. د کنګرې د برخه والو د شمېر په اړه اړینه برېښیي وویل شي هغو لیکوالو چې پدې اړه لیکنې کړې دي برخه وال یې اووه ویشت تنه ګڼی پداسې حال کې چې په کنګره کې اته ویشتو تنو برخه لرله. ښایي دا تشه لدې امله وي چې لومړی دستګیر پنجشیری پدې اړه په خپل کتاب کې د کنګرې برخه وال اووه ویشت تنه ګڼلي دي او نورو بېله دې چې په خپله څېړنې وکړي د پنجشیري پر کتاب ډډه لګولې ده. « وروسته له هغې چې د کنګرې غړو د پټو رایو له مخې مرکزي کمیټه وټاکله ، د کنګرې د غړو مخکې مرکزي کمېټې غونډه وکړه او نورمحمدتره کی د افغانستان د خلک دموکراتیک ګوند د مرکزي کمېټې د لومړي منشی (وروسته عمومي منشي) او ببرک کارمل د دوهم منشي په توګه » ۷۹ / ۴۱ او محمد طاهر بدخشي یې د تشکیلاتو د مسؤل په حیث وټاکل. د شرعي جوزجاني د لیکنې پر بنسټ عطامحمد شېرزي کارمل د منشي د مرستیال په توګه پیشنهاد کړچې دا پېشنهاد ومنل شو. په کنګره کې د غبار د نه ګډون په اړه د کنګرې استازو(زیري، پنجشیري ، غوربندي) د غبار او کارمل ترمنځ د اختلافونو یادونه کړې ده.دا بیا ښیي چې غبارله یوې خوا د کارمل سره شخصي او سلیقوي ستونزې لرلې او د نورو سره یې د نوي خوځښت د تګلارې په اړه سیاسي اختلاف درلود. غبار چې په سرپرسته کمیټه کې د عمر له پلوه تر ټولو مشر، د سیاسي مبارزې زیاته تجربه یې لرله د ګوند د مشرتابه امکانات یې ډېر وو. د راتلونکې جوړېدونکې ټولنې د مشرتابه د لیوال لخوا اړ ایستل شو چې د ګوند په بنسټ اېښودونکې کنګره کې د ګډون څخه ډډه وکړي. د غوربندي دا خبره چې «...خدای ښښلي غبار د کارمل د لمسون له امله د سرپرستي کمیټې څخه وایستل شو...، او هغه د تره کي په وړاندې هم پلانونه لرل» ۸۰/ ۱۲ د دې واقعیت څرګندوی دی چې کارمل لیوال وو د نوي خوځښت مشر شي چې غبار او تره کي یې خپل سیالان ګڼل ، غبار یې له لارې لېرې کړ او فکر یې کاوه چې په کنګره کې به دی د ګوند د مشرپه توګه راڅرګند شي چې دې موخې ته هم ونه رسید. د شرعي د لیکنې له مخې « ببرک کارمل لدې امله چې تره کی د مرکزي کمېټې د عمومي منشي په توګه وټاکل شو په غوسه وو او د بدخشي له لوري د تره کي د معرفي کولو پرمهال له هغو جملو د استعمالولو له کبله خوښ نه وو...، دا ټاکنه باید د مرکزي کمیټې له خوا ترسره شوی وای او هغه یې په بربنډ ډول په غونډه کې و نه ویل ، بلکې د کنګرې ځینو غړو ته یې په غوږو کې ویلي وو.» ۸۱ همدا لامل وو چې ناراضه کارمل څه موده وروسته خپل یو شمیر پلویان د ټولنې څخه جلا او د ا، خ، د ، ټ په نامه یې خپل مستقل سازمان جوړ کړ. د ګوند دا ډول جوړېدل هغه نوي زیږېدلي ماشوم ته ورته وو چې معیوب وزیږېدلو. د دې معیوب ګوند زیږېدل لاندې لاملونه لرلی شي :

لومړی: د ګوند د بنسټ اېښودونکو بیړه - په هیواد کې د نوي اساسي قانون پر بنسټ د مساعدو شرایطو او لاسته راغلي فرصت څخه ګټه اخیستنه چې د استبداد ضد او دموکراسۍ پلوه روڼ اندو لپاره د نفس ایستلو او د ولسونو د رواغوښتنو د بیانولو لپاره ټولنې او ګوندونه جوړ کړي.دوی غوښتل چې د دې فرصت نه په بیړه ګټه پورته کړي. بېله دې چې د همفکرو ملګرو یو خوځښت چې د انحراف پرته د نوي جوړشوي سازمان د ځواکمنیدو جوګه شي د ګوند په جوړولو لاس پورې کړ.

دوهم: بې تجربګي- د ګوند بنسټ اېښودونکو فکرکاوه ، مهمه دا ده چې د ګوند بنسټ کېږدي او وروسته به وکولی شي په ګوند کې شته اختلافونه له منځه یوسي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دریم: داسي فکرهم کیږي چي له هماغه پیل څخه سلطنت او یا پردیو خپل افراد بنسټ ایښودونکي کنګري ته راالیږلي وو. سلطنت غوښتل چي دا ګوند د ننه څخه د جنجالونو ، کشمکشونو او انشعابونو سره لاس او ګریوان کړي او په یوه ځواکمن سیاسي سازمان وانه وړي. پردیو چي ګوته شوروي اتحاد ته نیول کیږي غوښتل دوی ته د وفادارۍ ځیرې او یا ځیرو پرمټ ګوند د دوی د لاس په وسیله واوړي. ښایي پورته یادو شوو ټولو دریو لاملونو او یا یې یوه د دې معیوب سازمان په منځته راتګ کې خپل رول لوبولی وي. د ګوند د جوړېدو لومړنیو کلونو وښودل چي دا ګوند له هماغه پیل څخه د ناپایه کشمکشونو یو سیاسي جوړښت وو او د بې باورۍ په چاپیریال کې خپل فعالیت ته ادامه ورکړه او د پرله پسې انشعابونو سره لاس او ګریوان شو. وروستیو پیښو او په تیره کله چي ګوند واک ته ورسید ، د واک په هماغه لومړیو کې د مشرتابه ترمنځ یې پخواني اختلافونه د عمق نه سطحي ته راووتل تره کي د ګوند د مشر په توګه درک کړل چي باید د ګوند بنسټ ایښودونکو دې حیاتي مسالي ته له هماغه پیل نه پام راګرزولی وای. هغه په سیاسي بېرو کې ویلي وو: «موږ په پام کې لرو چي یوموټی واحد ګوند منځته راوړو. د مصنوعي اتحادونو او یووالي څخه څه نه جوړیږي. موږ غواړو چي ګوند په یوه نوي قالب کې واچوو او د فولادو په څیر یو ګوند جوړ کړو. موږ ولیدل ولډنګ کاري ګټه نلري. وسپنه چیرې چي ولډنګ شوې وي هلته بیا ماتیږي. زموږ ګوندي یووالی همداسي وو.» ۳۹/ ۱۱۹ ژوند هم وښودل چي دې تشي په خپله ګوند او ټولني ته زیاتي بدمرغی راوړلي. البته دا ګوند یوازیني ګوند نه وو چي دا تشه یې لرله بلکي د نړۍ په کچه خاصتاً د مخ په ودې هیوادونو سیاسي ګوندونه د ورته ستونزو سره مخامخ شوي دي. د دموکراسی په لسیزه کي نورو ګوندونو هم ورته حالت درلود او له کورنیو کشمکشونو، بې اتفاقیو او انشعابونو سره مخامخ شول. یو تریخ واقعیت چي یادول یې اړین بریښني هغه دا دی چي د ا ،خ ،د، ګ بنسټ ایښودونکو او مشرتابه د ګوند د فعالیت او هم د واک د ترلاسه کولو او د ا، خ، د ،ګ د واکمنۍ د نسکورېدو وروسته د ګوند د کورنیو ستونزو او واکمن حالت په اړه نه دا چي په بشپړه توګه واقعیتونو ته ګوته نده نیولې بلکي ځینو یې په لوی لاس حقایق تحریف کړي او په ګوند کې د واکمن حالت څخه ناسم انځورکښلی دی او هڅې یې پدې راتاویږي چي په ګوند کې د بېلارې توب، نیمګړتیاوو، ناکامیاو د ګوند اساسنامي او کړنلارې ته د شا ګرزوني، نه ښونکو تیروتنو ملامتي په ګوند کې په ځانګړو مشرانو او یا شورویانو واچوي او پدې توګه خپل ځانونه غیر مسؤل، سلامت او سپین ثابت کړي. عجیبه خو لا دا ده چي د دې ګوند د دواړو اړخونو په مشرتابه کې داسي مشران هم وو چي د خلق او پرچم په نامه د واحد ګوند د وېشلو وروسته چي د تره کي یا کارمل تر مشرۍ لاندې پاتي شوي وو د ګوند د واکمنۍ له نسکورېدو وروسته د ګوند د انشعاب پړه د خپلو ډلو په مشرانو تره کي یا کارمل اچوي. د ساري په توګه د خلقیانو مشران میثاق او پنجشیري د کارمل په پرتله د انشعاب زیاته ملامتي په تره کي اچوي ، لایق او غوربندي بیا خپل مشر کارمل د انشعاب مسؤل ګڼي. دلته دا پوښتنه را پیدا کیږي چي دوی ولې د انشعاب د مسؤل تر رهبرۍ لاندې مبارزې ته دوام ورکړ.

د دې ټولو خبرو سره سره د ا، خ، د ګ جوړښت چي موخه یې د استبداد او ټولنیزو بیعدالتیو پر خلاف مبارزه او د یوه پرمختللي افغانستان جوړول وو د وخت غوښتنه او د ستایلو وړ ګام وو. دې ګوند د خپل شتون او فعالیت پرمهال او د سیاسي مبارزې په ډګر کې د سترو تیروتنو سره سره د پرګنو او په تیره د روڼ اندو د ذهنونو په روښانولو کي د سترګو وړ ونده اخیستې او واک ته په رسیدو سره د ټولنیزو سمونونو په پلي کولو سره چي د رښتیني ټولنیز انقلاب پیلامه ګڼل کیده ګړندي ګامونه اوچت کړل او افغاني ټولنه یې د فیل له خوبه راویښه کړله.

په ګوند کې دوې تلوالې او انشعابونه

په سیاسي ګوندونو کې همفکران او د ګډ باور خاوندان پخپله خوښه د یوې اساسنامې په لرلوسره هغو موخو ته د رسیدو لپاره راټولیږي چي په کړنلاره کي یې تثبیت شوېدي . ګوندونه د سیاسي جوړښت له امله پخپلو کړنلارو، شعارونو او فعالیتونو کي د ټولنې د مختلفو طبقو او قشرونو اړتیاوې، غوښتنې

(c) ketabton.com: The Digital Library

او ګټې منعکسوي او د واکمنۍ، مدني ټولني او پرګنو تر منځ د تعاملي عناصرو رول لوبوي. هر ګوند په واکمنیو باندې د اغېز اچولو او سیاسي واک ته د رسیدو په لټه کې دی . دې موخو ته د رسیدو لپاره له تاکتیزو بهیرونو او کمپاینونو، رسنیو، سیاسي اعتراضونو او پوهنیزو څېړنو څخه ګټه پورته کوي. لکه څرنګه چې ګوند یوه ټولنیزه او تاریخي پدیده ده د هغه معنی او مفهوم هم د وخت او ځای تابع دی. دا د دې معنی لري چې په یوه وروسته پاتي هیواد کې د یوه ګوند تشکیلاتي جوړښت ، ستراتیژي او سازماني موخې د یوه پر مختللي هېواد سره چې په همدې نامه فعالیت کوي توپیرلري. له همدې کبله دي چې په دموکراتیکو ټولنو کې چیرې چې دموکراسي د هغې په اصلي مفهوم سره تر یوې کچې نهادینه شوې ده ګوندونه هم د سیاسي ګوندونو په اصلي مفهوم او ماهیت سره راڅرګندیږي. خو په ترلو وروسته پاتي ټولنو کې ګوندونه د هغو په اصلي مفهوم سره نشي را څرګندېدلی او پدې ټولنو کې د ګوندونو پرځای د ځمکي لاندې پټې ډلې، پارتیزاني سازمانونه او یا انقلابي خوځښتونه منځته راځي. پدې اړه د آلماني مارکسیست کارل کائوتسکي خبره چې« یو پټ ګوند نشي کولی دموکراتیک وي» د افغانستان د سیاسي ګوندونو او په هغو کې د ا، خ، د، ګ په اړه سرخوري دا ځکه چې هغه په پټه جوړ، په غیرقانوني ډول فعالیت درلود او د واکمنیو د دوامداره ځارنې، فشار او تهدید لاندې خپل فعالیت ته دوام ورکاوه.لدې امله د داسې یوه ګوند څخه د یوه دموکراتیک ګوند هیله او تمه واقعبینانه نه بریښي .

اوس و به ګورو چې د ا ،خ، د، ګ بنسټ اینبودونکي د کډ فکر او کډ باور خاوندان وو یا نه.که چیرې د ګوند د جوړیدو په درشل کې د هغه د بنسټ اېښودونکو هڅو ته وکتل شي معلومېږي چې هغوی د ګوند د جوړیدو د تدارک کمیټه جوړه کړه چې سرپرسته کمیټه نومېدله. د دې کمیټې څخه د ګوند ځینو بنسټ ایښودونکو اوهغه هم وروسته چې دا ګوند له واکه ګوښه کړل شو پخپلو لیکنو کې یادونه کړې ده. مخکې لدې پدې اړه څه ندي ویل شوي. د هغه مهال د واکمنو شرایطو له مخې چې واکمنی د خپل عادت له مخې پر استبداد او زورزیاتی ډډه لګوله روڼ اندو او د مترقي اندونو خاوندانو لیدني کتني درلودلې ترڅو د یوه سیاسي خوځښت بنسټ کیږدي. د هغوی د لیدنو کتنو په ترڅ کې هغو کسانو چې کډ فکري اندونه لرل یو بل پیدا او پدې وتوانیدل چې د ګوند بنسټ کیږدي. د ګوند په بنسټ اینبودلو کې د تره کي ، کارمل او بدخشي اعتبار د هغو رایو څخه جوتیږي چې د کنګرې ګډون کوونکو دوی ته ورکړې دي چې په ترتیب ۲۸، ۲۷ ، ۲۶ رایي کیږي. له بله پلوه د کنګرې پرمخ وړونکي بدخشي « د نور محمد تره کي او ببرک کارمل د ژوند، کار او مبارزې په اړوند رڼا واچوله او د کنګرې نورو ګډون کوونکو هم د خپل ژوند، کار او مبارزې په هکله بشپړ معلومات ورکړل.» ۲/ ۱۵۷ ښیي چې دې دریو تنو د ګوند په جوړولو کې ځانګړی رول درلود.د هغوی رول ته په کتو سره په واقعیت کې دوی د ګوند د زړې (هستې) حیثیت درلود. اوس به ګورو چې آیا هغوی ګډ سیاسي او ایدیالوژیکي اندونه لرل یا نه.

بحث به لدې پیل کړو چې ګوند د هېواد د وروسته پاتې والي لامل په څه کې لیدلو او د حل لاره یې څرنګه لټوله. ګوند د کارګرې طبقې د ایدیالوژۍ د بنسټیزاصل په بنسټ د افغاني ټولنې وروسته پاتې والی اصلي لامل طبقاتي ستم ګڼله چې باید واکمن تولیدي (نیمه فیوډالي) مناسبات مات شي چې هغه یې د تولید پر وسایلو د ټولنیزملکیت له لارې شوني ګڼل. هیواد د پانګوالی پرته د ودې لار چې د سوسیالستي ټولنې جوړول دي غوره کړي. سره لدې د ګوند د بنسټ ایښودونکو څخه بدخشي اصولاً دا تګلاره منله خو زیات ټینګار یې د ملي مسألې پرحل درلود . هغه پدې اند وو« پښتانه په افغانستان کې واکمن او ظالم ملیت او نور محکوم او د ستم لاندې ملیتونه دي. لومړی باید ملي ستم له منځه یوړل شي او بیا طبقاتی ستم. یوازېنی څوک چې د طاهر بدخشي د دې طرحې په وړاندې دربېده هغه تره کی وو او هغه په یوه شي ډډه لګوله چې هغه طبقاتي مبارزه او طبقاتی تحلیل وو. » ۷۹/ ۶۳، ۷۵ سره لدې چې د ګوند تګلاره د مرکزي کمېټې له لوري تصویب شوې وه او دې دا معنی لرله چې د ګوند مشرتابه کډ فکري باورونه لرل خو کشتمند چې په مؤسسه کنګره کې د مرکزي کمېټې د غړې په توګه ټاکل شوی د ګوند د واکمنۍ وروسته د خپل کتاب(یاداشت های سیاسی و رویدادهای تاریخی) په ۱۷۰ مخ کې د تره کي او کارمل ترمنځ د« سیاسي او اېډیولوژیکي اختلافونو» د شتون خبره کوي. که چېرې دې اختلافونو شتون درلود دا پوښتنه را پیدا کېږي چې کارمل ولې له تره کي سره ګوند جوړ کړ. دا بیا ښیي چې کارمل له تره کي سره سیاسي او اېډیولوژیکي اختلافونه نلرل او د کشتمند ادعا ناسمه ده. د ګوند له جوړېدو وروسته

(c) ketabton.com: The Digital Library

بهیرونو وښودل چې د کنګرې د جوړېدو په درشل کې کارمل تمه لرله چې دی به د ګوند مشر شي چې داسې څه پېښ نشول او تره کی د ګوند مشر شو. لدې امله یې د تره کي خلاف دریځ غوره کړ او د ګوند د ننه یې فرکسیوني فعالیتونه پیل کړل. دې دا معنی لرله چې په یوه ګوند کې دوو سیالو مشرانو او یا دوو تلوالو شتون درلود څکه هر یوه یې پلویان لرل. کشتمند د خپل کتاب په ۱۴۳ مخ کې راوړي، بدخشي« له سیاسي پلوه د کارمل له نظریاتو سره سر ښوراوه خو په رسمیاتو کې یې د تره کي دریځ تائیداوه .» کله چې کارمل جلا سازمان جوړ کړاو همفکران یې ورسره ولاړل خو بدخشي له کارمل سره نه ولاړ د بدخشي په اړه د کشتمند د ادعا ناسموالی هم ښیي. میثاق هم پدې اند دی چې بدخشي د تره کي له دریځ څخه ملاتړ کاوه. دا د دې ښکارندوی دي چې د ګوند په مشرتابه کي سیاسي او ایډیولوژیکي اختلافونو شتون نه درلود او اختلاف د ګوند د مشرۍ پر سر وو چې کارمل تره کی د ګوند د مشرپه توګه نشوای زغملای. د کارمل ځانپالنه او د ګوند د مشر په توګه د تره کي د اتوریټي تیټول لدې څخه څرګندیږي چې کله د ګوند په مرکزي کمېټه کې د حکومت څخه د یوې جریدې د جواز اخېستنې موضوع را پورته شوله کارمل غوښتل چې د جریدې د امتیاز خاوند دی وي او مرکزي کمیټې پرېکړه وکړه چې دا امتیاز د ګوند مشر تره کی ولري. د زیري په وینا « په مرکزي کمیټه کې د لمړي او دویم منشي ترمنځ بحثونه مرکزي کمیټې ته ورسیدل. زیاتره وخت ببرک کارمل عصبي کیده او نورمحمد تره کی به تل موسکی و. حتی پخپله دغې خبرې هم کارمل عصبي کاوه چې تره کی ولې نه عصبي کیږي. یوه ورځ کارمل ویل چې دی ترهرې جلسې د مخه (ویلیم پنځه) ګولۍ خوري.» ۱۶۷/۴۰ د تره کي او کارمل ترمنځ بې باوري او کشمکشونه په کال ۱۹۶۶ کې کله چې د ولسي جرګې دوولسمې دورې ته د ګوند له لوري د استازو د نومولو مسآله را پورته شوه بربنډ شول. تره کی او کارمل دواړه لیوال وو چې د کابل څخه چیرې چې د ګوند فعالیت محسوس وو د استازو په توګه ونومول شي. که چیرې کارمل د ګوند د اعتبار لوړولو ته ژمن وای معقوله دا وه چې هغه د ګوند د مشر لپاره په کابل کې چې د خلکو د سیاسي پوهې کچه لوړه او د ګوند فعالیت محسوس وو زمینه برابره کړې وای چې ولسي جرګې ته لار ومومي . خو ولیدل شول چې هم کارمل اوهم یو شمېر نور پدې لټه کې وو چې کارمل ولسي جرګې ته د استازي په توګه ونومول شي نه د ګوند مشر.په مرکزي کمیټه کې پدې اړه له بحثونو وروسته تره کی اړشو چې ځان د غزني د ناوې ولسوالۍ څخه کاندید کړي. پدې اړه غوربندي لیکي: « که څه هم دا مساله د تره کي د آزرده ګۍ سبب شوه ، خو تره کي چې د ګوند د عمومي منشي په توګه د ګوند د یووالي د ساتلو لومړی درجه مسؤلیت درلود هڅه وکړه چې دا آزرده ګي د کدرونو او صفوفو تر منځ درز او بېلوالی را نه وړي. خو کنترول او مرکزیت پیاوړی او ګوندې دسپلین ټینګ شي او پارلماني فرکسیون په بشپړ ډول د دې مرکزیت تر لارښوونې لاندې فعالیت وکړي او د هرډول بیځایه را څرګندیدو ډډه وشي. د ګوند استازي خپلې ویناوې او وړاندیزونه مخکې له مخکې د مرکزي کمیټې د پریکړې څخه تېر کړي. کارمل پدې دلیل سره چې په ورځنیو بحثونو کې باید سمدلاسه دریځ غوره شي خو بیا به پدې هکله رپوټ ورکوي. دا قیودات ونه منل او لدې ځایه اختلافونه پیل شول. له همدې امله کله چې ببرک کارمل او نوراحمدنور په پارلمان کې د ځینو استازو تر برید لاندې راغلل، نورمحمد تره کي هغه د بیځایه را څرګندیدو او افراطي شهرت غوښتنې پایله وګڼله. »۱۶/۸۰ . کله چې ولسي جرګې ته نوماندانو کمپاینونه پیل کړل کارمل محمود بریالی ،عبدالبصیر رنجبر او خلیل زمر ناوې ولسوالۍ ته د تره کي د ټاکنیز کمپاین لپاره استولي وو. « کله چې محمود بریالی او ورسره مل کسان د غزني ولایت د ناوې ولسوالۍ سره کلي ته رسېدلي وو ، لدې امله چې په خام سړک یې سفر کړی او د سفرپر مهال یې جامې او سر او صورت په خاورو لړل شوي وو او مخکې لدې چې له تره کي سره وګوري ، د کلي ترڅنګ چېرې چې چینه وه او په ویاله کې اوبه روانې وې ، ځانونه یې لوڅ کړي وو (البته نېکرونه یې لرل) صابون یې له بکسونو څخه را اېستلي دی او ځانونه یې مینځلي دي . د کلي مېرمنو د خپلو منګیو سره چې اوبه راوړي او یا هلته ګرځېدلې ، لدې وضعیت څخه یې بد راغلي او هغوی یې د کافرانو او بې شرمه او بې حیا ښکنځلې کړې دي . د کلیو خلکو هغوی په مرګ ګواښلي دي،وروسته لدې هغوی په تېښته بېرته راغلي دي. دې ډول چلند د دې پرځای چې تره کي ته ګټه ورسوي د هغه په زیان تمام شو او خلک یې د هغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

خلاف ودرول.» ۷۹/ ۵۳ ـ ۵۴ همدا لامل او د حکومت لاسوهنې وې چې تره کي پارلمان ته لار ونه موندله. هغه مهال کارمل، نوراحمدنور او اناهیتا راتبزاد ولسي جرګې ته وټاکل شول.

محمودسوما چې د خلق او پرچم د بیا یووالي مخکې د مرکزي کمېټې علی البدل غړی وو د تره کي او کارمل ترمنځ د اختلافونو تشدید ، په کارمل باندې د تره کي نه باور چې د دربار او حکومت سره اړیکي لري د« زندګي نوین » نومې کتاب خپرول ګڼي چې تره کي په مستعار (نظرزاده) نوم خپور کړ. هغه وايي چې « تره کی د محمدهاشم میوندوال د صدارت پرمهال شوروي اتحاد ته د درملنې لپاره ولاړ اوهلته يې دا کتاب چاپ کړ. هیواد ته په راستنیدو سره يې یوازې کارمل ته د کتاب د چاپ په اړه ویلي وو. څو ورځې وروسته میوندوال د کتاب د خپرولو په اړه د تره کي سره خبرې کوي او دا هم ورته وايي چې پاچا هم د کتاب له خپریدو څخه خبردی. پاچا هم تره کی ورغواړي او د کتاب د خپرولو پوښتنه ترې کوي . وروسته لدې تره کي په کارمل په بشپړډول بې باوره شو چې د کتاب د چاپ په اړه يې پاچا او صدراعظم ته رپوټ ورکړی دی .» پدې هکله میثاق ورته څرګندونې کړې دي او هغه وايي مخکې لدې چې کتاب چاپ شي هغه يې د کتنې لپاره د ګوند مشرتابه ته ورکړ او محمد اسمعیل دانش پرې کار وکړ. همدا رنګه کارمل بېله دې چې د ګوند مشرتابه په جریان کې واچوي د سردارعبدالولي سره کتلي وو. کله چې په مرکزي کمېټه کې ورڅخه د دې کتنې پوښتنه شوې وه په ځواب کې يې ویلي چې د شورا کاندید حق لري د مؤکلینو سره وګوري. تره کي ویلي وو ما چې د پاچا سره د کتلو تصمیم و نیولومرکزي کمېټه مې خبره کړه او د لیدنې رپوټ مې هم وړاندې کړ تاسې هم باید مرکزي کمېټه په جریان کې اچولې وای. دې مسالې هم په کارمل د مرکزي کمېټې ځینې غړي بې باوره کړل .

د تره کي له لوري په کارمل بې باوري لدې نه څرګندیږي چې د ګوند د جوړیدو لنډه موده وروسته تره کي د لومړي ځل لپاره د۱۹۶۷کال د فبروری په یوویشتمه د چین د سفارت مخې ته یوه مظاهره تنظیم کړه چې کارمل او د هغه پلویان يې پرې خبر نکړل. پدې کوچنې مظاهره کې دوولسو شاوخوا ګوندیانو ګډون کړی وو. د مظاهرې خبر د مسکو رادیو او ځینو نورو راډیوګانو هم خپور کړ. ددې مظاهرې برخوال زېړی لیکي: « د مرکزي کمیټې په غونډه کې د کارمل په شمول یو شمیرکسانو د مظاهرې په اړه پوښتنې کولې. موږ پوه شوو چې هغوی نه وه په خبر او نورمحمد تره کي ور ته وویل بنايي زموږ ملګرو کړې وي. خو زیاترو اعتراض وکړ چې مرکزي کمیټه نه ده په خبره او مظاهرې کیږي. لومړي منشي دغه خبره تیره کړه او نورې خبرې پیل شوې.» ۴۰/ ۱۳۴ پورتنۍ څرګندونې ښيي چې د ګوند د جوړېدو د لومړیو څخه د تره کي او کارمل په مشرۍ دوو تلوالو په ګوند کې شتون درلود او د ګوند د چارو او فعالیت د تنظیم لپاره متحدانه عمل نه کېدلو. د ګوند په رهبرۍ کې دوه ګوني توب ، د کارمل د فرکسیون شتون هغه وخت بربنډ شو چې مرکزي کمېټې د ګوند د جوړیدو دویمه کلیزه د تره کي په کور کې نمانځله. د دې نمانځنې پر مهال بارق شفیعي یو شعر لوستی دی چې په هغه کې يې کارمل او راتبزاد ستایلي وو. د شعر د لوستلو پر مهال بدخشي ، بارق ته ویلي وو« کبنینه مداح» چې غونډه کړکیچنه شوې او په غونډه کې بدخشي، میثاق ، نور، شفیعي، کشتمند، شهپر اوعبدالوهاب ساپی توندې څرګندونې کړې وې. البته دوو لومړیو ، بدخشي او میثاق د بارق خلاف دریځ نیولی او نورو د بارق په ملاتړ جبهه نیولې وه. په لومړیو کې چې کارمل تره کی تجرید او بې اغېزې کړي « ټینګار کاوه چې تره کی باید عمومي رهبري وکړي او ورځني کارونه ځوانانو ته پرېږدي او تره کي او بدخشي به ویل چې ګوند د ورځنیو پېښو رهبرۍ ته اړتیا لري .» ۴۰/ ۱۷۱ کله چې کارمل پدې کار کې پاتې راغی د ګوند د جوړیدو دوو کلو او درو میاشتو وروسته د ۱۹۶۷ کال په اپریل (ثور) کې کارمل د خپلو همفکرانو سره د تره کي نه جلا شو او د (ا ،خ ،د، ټ) په نامه يې جلا سیاسي فعالیت پیل کړ.

د ګوند د بنسټ ایښودونکې کنګرې پر مهال حفیظ الله امین چې وروسته په ګوند کې په یوې پیاوړې خو جنجالي څیرې واوښت په امریکې کې زده کړې کولې، هیواد ته په راستنیدو سره د ګوند غړیتوب ترلاسه کړ. د کارمل د ډلې له جلاکیدو وروسته د بدخشي او امین ترمنځ ظاهرآ د قومي او ژبنیو مسالو په اړه اختلافونه او جنجالونه پیدا شول. لدې امله دواړو ته د ګوند د مرکزي کمیټې له لوري سزا ورکړل شوه. بدخشی د ګوند د مرکزي کمیټې د اصلي غړیتوب څخه د ګوند اصلي غړیتوب ته او امین د ګوند د مرکزي کمیټې د علی البدل غړي نه آزمایشي غړي ته راټیټ کړل شول. امین دا سزا ومنله خو بدخشي

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خپلو همفکرانو سره چې د شمال په غیر پښتنو پورې تړاو درلود له ګوند څخه ووت او د انتظار د محفل په نامه یې خپل سازمان جوړ کړ. امین ته د سزا ورکولو له امله عبدالمحمد درمانګر چې د ګوند د مرکزي کمېټې علی البدل غړی وو له ګوند سره اړیکې وشلولې. پدې ډول ګوند په دریو ډلو د تره کي تر لاربښوونې لاندې ډله د خلقیانو، د کارمل ډله د پرچمیانو او د بدخشي ډله د ستمیانو په نامه یادیدلې وویشل شو. دا درې سازمانونه هم ونه توانیدل د یوموټې خوځښتونو په څېر خپل شتون ته ادامه ورکړي بلکه د کورنیو اختلافونو نه ځوریدل او د انشعابونو سره مخامخ شول. البته دا اختلافونه د جمهوریت تر ټیګښت پورې په پرچمیانو کې د خلقیانو په پرتله چې دواړو د(ا ، خ، د ،ګ) په نامه فعالیت درلود لږ او محسوس نه وو. لامل یې ښایي دا وي چې کارمل د خپلو همفکرانو سره خپل سازمان جوړکړ او د تره کي تر لاربښوونې لاندې اړخ کې د مختلفو افکارو او سلیقو خاوندان پاتې وو. څه موده وروسته د خلقیانو یو شمیر کدرونو محمدظاهر افق ، امان الله استوار،تازه خان ویال، عبدالباري جهاني ، نعمت الله ، خالق ، داکترکبیر، هاشم پیکار، فضل احمد طغیان، محمدعظیم ګوهري او نورو د ګوند د کړنلارې او اساسنامې د ځینو برخو د بدلون او د کنګرې د رابللو په اړه وړاندیزونه لرل چې مرکزي کمیټې ورسره ونه منل او هغوی د ګوند څخه د خپلو یو شمیر همفکرانو سره ووتل .هغوی هم ونه توانیدل ګډ سیاسي فعالیت وکړي او په دوو ډلو وویشل شول. د محمدظاهرافق په مشرۍ یې د «جمعیت انقلابي زحمتکشان افغانستان» او د اما ن الله استوار په مشرۍ یې د«کار د ګروه» په نامه ډلې جوړې کړې. د کار ګروه د بدخشي د ډلې په څیر نظریات لرل.

همدارنګه په ۱۹۶۸ کې د پرچم څخه یوه ډله چې مشران یې دستګیرپنجشیري ، شهرالله شهپر او شرعي جوزجاني وو جلا شول او د خلق کارګر په نامه یې جلا سازمان جوړ کړ. دې سازمان څه کم یو کال مستقلانه فعالیت وکړ او په مشرتابه کې یې اختلاف راغی . پنجشیري او شرعي د خپلو همفکرانو سره د خلقیانو سره بیرته یوځای شول او شهپر د سازماني مبارزې نه لاس په سر شو او پلویانو یې د امان الله استوار له ډلې سره ګډه مبارزه پیل کړه. عجیبه خبره دا ده سره لدې چې پنجشیري او جوزجاني د ګوند د واکمنۍ وروسته په ټولنیزو شبکو کې فعال وو ، د ګوند د فعالیتونو په اړه لیکنې هم کړې دي خو د تره کي او کارمل سره د دوی د اختلاف او انشعاب په اړه څه ندي ویلي . د ګوند د واکمنۍ وړاندې دستګیر پنجشیري او عبدالهادي کریم له کارمل څخه د جلاکیدو لامل دا ګڼلو چې کارمل دوی حکومت ته په لاس ورکړي وو چې بندیان یې کړي. البته چې د ګوند د لومړي انشعاب په اړه د پنجشیري اخښتنې په براالا نه خو په غیرمستقیم ډول تره کي ته متوجه دي. که چیرې د پنجشیري ادعا ومنل شي چې په انشعاب کې تره کي منفي رول درلود نو بیا ولې پنجشیری بېرته د ګوند د انشعاب اصلي عامل ، تره کي ته راوګرزید او د نومړي ترمشرۍ لاندې یې دوهم ځل مبارزې ته دوام ورکړ؟ د افغانستان خلک دموکراتیک ګوند په خلقي اړخ کې د پنجشیري دریځ ته په کتنې سره معلومیږي چې نوموړي په خلقیانو کې د کړکیچونو په راوستلو او کمزوورلو کې ښکېل پاتې شوی دی . پدې هکله بیلګې لږ نه دي خو دوو ته به یې ګوته ونیول شي. د۱۹۷۹کال د دسمبر په ۲۷ د امین او د ګوند د سیاسي بیرو د غړو د مسمومولو په پیښه کې د پنجشیري نه مسمومیدل ښیي چې نوموړي ته د شورویانو له لوري ویل شوي وو چې د خوړو له خوړلو ډډه وکړي. بله مسئله چې د خلقیانوتر منځ د اختلافونو په لمن وهلو کې د پنجشیري منفي رول ښیي د نوموړي خپله وینا ده چې د شوروي د یرغل په لومړیو کې څو تنو د بدخشي د پخوانیو پلویانو اړونده کسانو ته کړې وه او په یوه برخه کې وایي:« وروسته له هغې مې چې د ګوند پوځیان د بیګ شوونیستانو(موخه تره کی او امین دي) ضد متحد کړل او هغوی مې د یو بل خلاف راوپارول، د تره کي له نسکوریدو وروسته د حفیظ الله امین د حکومت په لومړۍ ورځ د هیواد نه ووتلم ، د انقلاب څخه د دادمنې دفاع او په ګوند کې د انحراف د مخنیوي په خاطر مې د شوروي دوستانو د قانع کولو په موخه چې خپل محدود قطعات افغانستان ته را واستوي د امین د حکومت په وروستۍ ورځ کابل ته راستون شوم.» ۸۲ کله چې پنجشېري په ویاړ سره وایي چې ما پوځیان د ګوند د مشرانو خلاف متحد کړل او یا مې شورویانو ته قناعت ورکړ چې په ګوند کې د انحراف د مخنیوي په خاطر خپل لښکر افغانستان ته راولیږي معنی یې دا ده چې ده د خلقیانو کمزوري او د تره کي او امین دواړو ورکه غوښتله او خپل منفي رول یې د شورویانو سره په همغږۍ کې لوبولی دی . د انتظارمحفل هم د بدخشي او بحرالین

(c) ketabton.com: The Digital Library

باعث ترمشرۍ لاندې په دوو جلاجلا ډلو(سازمان انقلابي زحمتکشان افغانستان- سازا او سازمان فدائیان زحمتکشان افغانستان- سفزا) وویشل شول. هېره دې نه وي چې د تره کي او کارمل ترمشرۍ لاندې د (ا ،خ، د، ګ) تر نامه لاندې دوو جلا سیاسي سازمانونو فعالیت درلود پدې توپیرچې خلقیانو د (ا،خ، د،ګ) سره د کارګرې طبقې مخکښ او پرچمیانو د زیارایستونکو مخکښ تېرل (لیکل). دا د دې معنی لرله چې دا تر یوه نامه لاندې دوه موازي ګوندونه وو.

د خلقیانو نه د څو ډلو له جلا کیدو سربیره په خلقیانو کې کورني جنجالونه او کشمکشونه ونه درېدل. بل جنجال په کرنلاره کې د ملي دموکراسۍ او خلقي دموکراسۍ په هکله ناسم پوهاوی او د نظراختلاف وو چې عبدالکریم زرغون د ګوند د کرنلارې خلاف په خلقي دموکراسۍ ټینګار درلود. سربېره پر دې هغه مهال د امین او زغون تر منځ هم اختلافونو شتون درلود او دواړو یو بل په فرکسیونبازۍ تورنول . سربېره پر دې امین زرغون د ماپویستانو سره په اړیکو لرلو هم تورناوه . همدا رنګه زرغون ببله دې چې ګوند خبر وي د مستربل په نامه یو کتاب په پاکستان کې خپور کړی وو چې د ګوند کورنۍ مبارزې ته ځانګړی شوی وو او هلته پرچمیان پکې ټکول شوي وو. دا ټول ددې سبب شول زرغون چې د مرکزي کمېټې علی البدل غړی وو له ګوند څخه واېستل شي . زرغون له ګونده اخراج شو خو څوک یې له ځان سره یونه وړل او خپلو ارتباطي غړو او پلویانو ته یې سلا ورکړه چې په ګوند کې پاتې شي. ده پخپله او پلویانو یې هېڅکله هم د خلقیانو ضد دریځ غوره نکړ. د ګوند څخه د زرغون د اېستلو وروسته امین هڅې وکړلې چې د زرغون سره ارتباطي خلقیان له ګوند څخه وشړل شي خو مرکزي کمیټې ورسره و نه منل . میثاق وایي چې تره کي په ګوند کې د هرچا څخه زیات په زرغون باور درلود او د خپل کتاب په ۸۷ مخ کې راوړي چې په ځېنو خاصو شرایطو کې چې د ګوند مشرتابه په خپلو کورونو کې نه وي او پټ شي تره کی به له زرغون سره تللو او یوازې زرغون د هغه د پټنځای څخه خبر وو. دا هم ویل کیږي چې د چنګاښ د شپږویشتمې د کودتا په شپه هم تره کی زرغون دارالامان ته نږدې یوه کور ته بوولی وو چې پدې شپه څوک زیان ور ونه رسوي پداسې حال کې چې زرغون له ګوند څخه اخراج شوی هم وو. ښایي همدا لامل وو چې کله امین بشپړ واک ته ورسېدلو په خلقي مشرانو کې یې د تره کي او زرغون ژوند ته د پای ټکی کېښود. د خلقیانو له اړخ څخه د بدخشي ، افق او استوار د واټن نیولو په چاره کې امین ته هم ګوته نیول کیده چې د هغوی سره یې اختلافونه لرل. سربیره پردې په امین دا تورهم لګیده چې فرکسیوني فعالیت کوي.کله چې د ۱۹۷۷ په جون کې خلق او پرچم یووالی وکړ د ګوند څخه د امین د اخراج مسآله د ګوند په سیاسي بېرو کې د ورځې په آجندا واوښته . پدې اړه د سیاسي بېرو دوو غړو پنجشیري او میثاق څرګندونې کړې دي چې له یو بل سره سر نه خوري. پنجشیري ادعا کوي چې ګواکې امین د وخت د اطلاعاتو او کلتور وزیر علي احمد خرم په ترور کې لاس درلود . میثاق بیا وایي چې د خلق او پرچم د یووالي وروسته کارمل او امین دواړو د یووالي ضد فعالیتونه کول خو د امین د یووالي ضد فعالیت زیاد وو او اړین سندونه ترلاسه شول او ده د ګوند څخه د امین د اېستلو مصوبه ولیکله. په سیاسي بېرو کې د لسو تنو څخه شپږو تنو د امین اخراج ته مثبته او څلورو تنو (تره کي ، کارمل ، شاه ولي او کشتمند) مخالفه رایه ورکړله. د امین له لوري د فرکسیوني مبارزې په اړوند د هغه پلویان وایي. کله چې د ګوند څخه د هغه د اېستلو هڅې پیل شولې هغه اړشو خپل جلا « د افغانستان ملي دموکراتیک ګوند» جوړ کړي چې مشران یې « محمود سوما، محمدمنصور هاشمي، عبدالرشید جلیلي ، صدیق عالمیار ، رازمحمد پکتین ، صاحب جان صحرایي و.» ۶۰/ ۵۸ البته چې پر امین د فرکسیوني فعالیتونو تور لا د مخه هم لګول شوی وو. رازمحمدپکتین دا نه مني چې هغه د دې پټ سازمان د مشرانو څخه وو. د ثور د پوځې پاڅون وروسته د پکتین دریځ ته په کتوسره هغه امین ته ځانګړی ارادت درلود. محمدالله صافی خلقي کدر وایي:« تره کي د پاچا د واکمنۍ پرمهال په پټه څو تنه (دی ،شازار لیوال او میرصاحب کاروال) د مرکزي کمیټې د غړو د همغږۍ پرته په پټه تنظیم کړي وو،چې ځانونه هېڅکله خلقیان معرفي نکړي ترڅو ضبط احوالات د وخت استخبارات هغوی د خلقیانو په نامه ونه پېژني ځکه که چېرې حکومت په ګوند برید کوي ،مشران او کدرونه یې نیول کیږي او یا له منځه وړل کیږي هغه مهال به دوی د ګوند بیرغ اوچت ساتي . د داودخان په واکمنېدوسره محمد الله صافی شوروي اتحاد ته د زده کړو لپاره واستول شو او د دې ډلې مشري فدامحمد

(c) ketabton.com: The Digital Library

فدا ته وسپارل شوه. د چنګاښ له کودتا وروسته دا ډله په اصطلاح پټ خلقیان تره کي زیري ته وسپارل . د ثور انقلاب وروسته چې ګوند واکمن شو او علني فعالیت یې درلود، صافی او لیوال په شوروي اتحاد کې په زده کړو لګیا وو. د صافي په خبره هغوی پکتین ته چې په مسکو کې سفیر ټاکل شوی وو ورځې او دا جریان ورته وایي ترڅوهغوی په ګوندي سازمانونو کې تنظیم کړي . پکتین ورته ویلي وو:« هغه تاسې وئ چې امین صاحب مو تخریباوه.» څه موده وروسته یې دواړه د آزمایښي غړو په توګه تنظیم کړي وو. زیري هم په خپل کتاب کې همدې مسألې ته ګوته نیولې ده چې د چنګاښ له کودتا وروسته دا مخفي ډله تره کي ده ته سپارلې وه چې د هغوی سره اړیکې ولري . د انقلاب له بري وروسته زیري د ده سره پټ تنظیم شوي خلقیان د کابل د ګوندي ښاري کمېټې منشي ، نجیب الله ته وربپیژندلي وو چې هغوی په ګوندي سازمانونوکې تنظیم کړي .

په ۱۹۷۶(۱۳۵۵) کال کې په ځینوخلقیانو کې دا اوازې خپرېدې چې د تره کي او امین ترمنځ اختلاف شتون لري. ددې اختلاف لامل دا وو چې امین د خلقي اړخ د پوځي برخې مسؤل په ۱۹۷۶ کې مرکزي کمیټې ته وړاندیز کړی چې خلقي پوځیان دا وړتیا لري محمد داود نسکور او واک ترلاسه کړي خو تره کي دا کار د ګوند د سوله ییز سیاست خلاف هڅه ګڼلې وه . د هغه مهال د مرکزي کمېټې غړی شرعي جوزجاني په یوه لیکنه کې د مرکزي کمېټې د هغې غونډې په اړه راوړي چې امین وویل:« تشکیلات مو په اردو کې پیاوړي دي ،همدا اوس په رڼا ورځ کولی شو دولتي واک ترلاسه کړو او ملګری تره کی د جمهور رییس په توګه اعلان کړو. څو ځله یې بیا هم تکرار کړل . تره کي په موسکا وویل ، او د کافر زو(دا یې تکیه کلام وو) اړینه نه ده د مرکزي کمېټې په غونډه کې د ګوند د سوله ییز سیاست خلاف ماجراجویانه خبرې وشي. د مرکزي کمېټې غړو د هغه څرګندونې جدي ګڼلې او هغه یې په ماجراجویۍ تورناوه او میثاق ویل ملګری تره کی ، همدا امین موږ او تاسې یوه ورځ مرګ ته ورکوي .» ۸۳ ښایي د مرکزي کمېټې لدې غونډې وروسته د امین پلویانو دا تبلیغات پیل کړي وي چې ګواکې تره کی زوړ شوی دی او باید د ګوند له مشرۍ نه لاس واخلي.

د عبدالقدوس غوربندی په وینا « د پرچم په فرکسیون کې د نظراختلاف د نوموړي فرکسیون د ملي او انترناسیونالستي دریځونو په هکله وو چې کوم یوه ته لومړیتوب ورکړل شي. کارمل پدې ټینګار درلود چې د شوروي اتحاد له سیاستونو نه باید په بشپړډول ملاتړ وشي او ګوندیان په انترناسیونالستي او سوویتستي روحیه وروزل شي .کارمل پدې اند وو چې زبرځواکونه د نړۍ د ملتونو برخلیک ټاکي. دا اختلاف هغه وخت ژور شو چې په کال ۱۹۶۷کې شوروي لښکر په چکوسلواکیا یرغل وکړ او د خپلې خوښې رهبران یې پرهغه هیواد وتپل او د شوروي دا بربنډ یرغل د پرچم په فوق العاده ګڼه کې د انترناسیونالستي مرستې په توګه تائید او ترې ملاتړ وشو.» دې اختلاف ته د ګوند د واکمنۍ وروسته هغو پرچمیانو ګوته نیولې ده چې ځانونه د خیبر پلویان او د کارمل مخالفان ګڼي خو مخکې لدې پدې اړه هیڅ نه ویل کیدل او د کارمل او خیبر د اختلافونو خبره هم نه کېدله. البته د پرچم اړخ هغه وخت د ژور کړکیچ سره مخامخ شو چې د محمد داود د پوځي کودتا دوه کاله وروسته د کارمل – داود تر منځ اختلاف راغی. غوربندي دا اختلاف د محمدداود په ملي غورځنګ کې د پرچم د سازمان د انحلال د مفکورې له امله ګڼي چې داودخان د کین لاسو د خپلو سیاست غوره کړ او کارمل د تسلیمۍ لاره غوره کړله. نوموړی د خپل کتاب نګاهي مختصر به تاریخ ح، د، خ، ا په ۴۲ مخ کې د پرچم په فرکسیون کې دې کړکیچ ته د حل لار د مرکزي کمیټې په پراخولو کې وینی هغه څه چې واقعیت نلري. واقعیت دا وو چې د جمهوري نظام په ټینګښت سره چې پرچم په نوي نظام کې د سترګو وړ برخه لرله خپله مبارزه چې واک ته رسیدل وو بشپړه ګڼله. د جمهوریت په دویمه نیمایي کې چې د محمد داود او شوروي اتحاد اړیکې سړې شوې او له لویدیځ سره یې د دوستانه اړیکو د ټینګولو هڅې پیل کړې. دا مهال مسکو کارمل و هڅولو چې د داود خلاف دریځ ونیسي چې د پرچم د مشرتابه تر منځ اختلاف پیدا شو. د کارمل ترمشرۍ لاندې سترې برخې د داودخان خلاف د دریدلو او حتي د هغه د راپرزولو هوډ درلود. نوراحمد نور چې دا مهال د میر اکبرخیبر پر ځای د نوموړي سازمان پوځي مسؤل وو د پوځي عمل وړاندیز کړی چې ګواکې یوازې په ګارد کې دیرش تنه پرچمي افسران کولی شي دا کار وکړي خو خیبر د محمد داود

(c) ketabton.com: The Digital Library

سره د همکارۍ او حتی په جوړیدونکي د ملي انقلاب حکومتي ګوند کې د پرچم ادغام غوښت. دې مخالفتونو ته هغه وخت د پای ټکی کیښودل شو چې د ۱۹۷۶ کال په ژمي کې د پرچم د فرکسیون کنفرانس جوړشو. کنفرانس مرکزي کمیټه پراخه کړه چې سروریورش، عبدالقدوس غوربندي، عبدالمجید سربلند، عبدالوکیل، نجیب الله او محمود بریالی مرکزي کمیټې ته راپورته کړل. د خلیل الله زمر په وینا « په کال ۱۹۷۶ کې د محمد داود د دولت په وړاندې مبارزه د میراکبر خیبر د نظرخلاف د پرچم د اړخ په کنفرانس کې تصویب شوه او پدې مبارزه باندې په تاکید سره د خلق د اړخ سره بیا یووالي تائید شو.» ۸۴ لکه څرنګه چې جمهوري نظام د هماغه پیل څخه د کورنیو کشمکشونو او ننګونو سره مخامخ شو او داودخان اړ شو د نظام د مخالفینو ارادې ته سرټیټ کړي او د کین اړخو په ځپلو او د پرچمیانو څخه د دولت د پاکولو او په بهرني سیاست کې لویدیځوالو ته نږدې شي . د محمدداود دا ډول چلند ددې سبب شو چې خلق او پرچم سره یوشي. خو دا یووالی هم رښتینی نه وو او په واحد ګوند کې د دوو څرګندو سیالو خو دښمنو تلوالو خپل شتون ته دوام ورکړ. غوره بېلګه یې دا وه چې د دواړو ډلو د ادغام په پروسه کې امین خپل یو شمېر پوځي ملګري او کارمل خپل یو شمیرملکي کدرونه پټ ساتلي وو . د (ا ،خ، د، ګ) له لوري واک د ترلاسه کولو وروسته بهیر د دې دوو سیالو خو دښمنو تلوالو کارنامې چې د یو بل په وژلو، زنداني کولو، بریالیو او ناکامو کودتایي هڅو او دښمنانه تبلیغاتو څرخیدلې ښیي چې دا ګوند یو واحد ګوند نه بلکې د یوه نامه لاندې دوې دښمني تلوالې یا دوه ګوندونه وو. د۱۹۷۸ کال د اپریل له اووه ویشتمې څخه د۱۹۹۲ کال د اپریل تر اته ویشتمې پورې ظاهراً د ا، خ ، د،ګ په نامه ګوند د واک په ګدۍ ډېره لګولې وه. خو پدې څوارلس کلنه موده کې په ټولیزه توګه واحد ګوند نه بلکې په لومړي پړاو کې چې شل میاشتې کیږي د تره کي او امین په مشرۍ خلقي ګوند او د شوروي د یرغل وروسته د کارمل او نجیب الله تر زعامتونو لاندې پرچمي فرکسیون واک چلولو. لدې امله دا واحد ګوند نه بلکې د واحد ګوند په نامه دوې نه پخلا کیدونکې تلوالې یا جلا جلا ګوندونه یا دموکراتیک اتحاد وو. له همدې امله پدې کتاب کې د (ا، خ، د ،ګ) په خلقي ګوند او پرچمي ګوند او واکمني یې هم په خلقي او شوروي - پرچمي واکمنۍ ویشل شوې دې. ښایي دا ډول ویش نه یوازې د نومورې ګوند ډیری غړو بلکې د هغه مخالفینو ته هم د منلو وړنه وي. خو دا یو څرګند واقعیت وو چې د هغه څخه سترګې نشي پټېدای.

د همکارۍ او نه همکارۍ ستراتېژي

د ګوند د جوړیدو سره سم د نورمحمد تره کي او ببرک کارمل ترمنځ تکتیکي او سلیقوي اختلافونه پیدا شول چې یو د هغو څخه د مبارزې د بڼې (شکل) یا د مبارزې د څرنګوالې مسئله وه. کارمل د ګوند په څرګندې (علني) او تره کي په پټې (مخفي) مبارزې ټینګار درلود. هغه مهال ولسی جرګې د ګوندونو اوغونډو د جوړولو قانون نه وو تصویب کړی او له تصویب وروسته هغه پاچا توشیح نکړاو ګوند هم د سیاسي ګوند په نامه نه بلکې د ټولنې په نامه خپل شتون اعلان کړی وو. که د ګوندونو اوغونډو قانون موجود وای منطقي وه چې ګوند په څرګند ډول سیاسي فعالیت وکړي. خو د ګوندونو د قانون د نه شتون په صورت کې د ګوند څرګند فعالیت واکمنۍ ته لاسوند ورکاوه چې پر سازمان برید وکړي مشران او فعالین یې پدې تور زنداني کړي چې د قانون پرته یې ګوند جوړ کړی او د تره کي په وینا دا «کوچنۍ ماشوم » په ډیره آسانۍ سره له ډګره وباسي. پردې اساس د ګوند د پټې مبارزې منطق سم وو ترڅو ګوند د واکمنۍ له برید څخه خوندي پاتې شي. له بله پلوه د کارمل له دریځه داسې برېښي هغه ډاډمن وو چې ده او د ده پلویانو ته د ګوند د څرګند فعالیت له امله ګواښ شتون نلري ځکه چې د واکمنۍ سره یې پټې اړیکې لرلې. د حکومت سره د کارمل پټې اړیکې د هغه د زوم له وینا معلومېږي چې د صدر اعظم محمد یوسف سره د ولسي جرګې د دوولسمې دورې ټاکنو کې ائتلاف کړی وو او هغه لیکي : « د ټاکنو په بهیر کې د هغه (محمد یوسف) کړی او د ا،خ ،د ، ګ د پرچم د اړخ ترمنځ یو ډول ائتلاف منځته راغلی وو چې د دې اړخ د بشیر ملاتړ له کبله د هغه د کړی یو شمیر منسوبین لکه

(c) ketabton.com: The Digital Library

میرمحمد صدیق فرهنگ او د هغه خور رقیه ابوبکر د کابل د ښار څخه ولسي جرګې ته لاره وموندله. » ۶۱/ ۱۲۲ که څه هم د محمد یوسف د حکومت پر مهال کارمل له ګوند څخه لاره نه وه جلا کړې خو په پټه یې د حکومت سره اړیکې لرلې او ایتلاف یې ورسره کړی وو. لکه څرنګه چې ویل شوي وو کارمل د پښتونستان د آزادۍ د اتحادیې (پښتونخواه) منشي وو چې دا سازمان د سلطنتي کورنۍ په اراده جوړ شوی وو. لدې کبله کارمل د سلطنتي کورنۍ له ملاتړ برخمن وو . همدا لامل وو چې په ۱۳۵۱ کال کې کارمل په شورا کې خپله ډله د ګوند په نامه اعلان کړه خو حکومت کوم غبرګون ونښود. د پښتونستان د اتحادیې په اړه د کارمل سلاکار فرهنګ لیکي: «دا مهال د یوې نیمه پټې او نیمه څرګندې ټولنې د پښتونستان د اتحادیې بنسټ کېښودل شو چې رهبري یې ظاهرآ غلام حیدر خان عدالت لرله خو اصلي بنسټ ایښودونکی یې محمد داودخان وو. پدې ټولنه کې د حقوقو د پوهنځي یوه محصل ببرک (ببرک کارمل) هم فعالیت درلود دا اتحادیه ظاهرآ د پښتونستان افراطي ناسیونالستي داعیې ته د مرستې په نامه تشکیل شوې وه خو په واقعیت کې یې د محمدداود واک ته د رسیدو لپاره کار کاوه.» ۳۰/ ۶۶۴ په لومړي څپرکي کې راغلي وو چې غلام حیدر عدالت او کارمل د ویښ ځلمیانو د کندهارد څانګې د خپلولو په کار کې د ناکامۍ له امله د نوموړي سازمان مشران زنداني کړل. دا بیا ښیي چې کارمل په یوه پیژندل شوي سیاسي شخصیت د اوښتلو په موخه هر کار او حتي د حکومت په خوښه د هیواد د سیاسي غورځنګونو د ځپلو او د سیاسي فعالانو زنداني کولو ته چمتو وو. البته په سیاست کې د سیاستوالو ، ګوندونو او واکمنیو تر منځ همکاري ، جوړجاړي، ائتلافونه او اتحادونه یوه طبیعي خبره ده. خو پدې کار کې باید یو لړ اصول او قواعد په پام کې ونیول شي او دا همکارۍ او ائتلافونه د ملي ګټو پر محور ، د بیړنیو حالاتواو ګواښونو په وړاندې ګډه مبارزه، د ملي او مترقي ځواکونو د پیاوړتیا موخې ولري نه دا چې د مترقي غورځنګونو د ځپلو په موخه صورت وموميي او پدې هکله مهمه خبره دا ده چې پدې همکاریو او ائتلافونو کې ربنتینولي له پامه و نه غورزول شي یعني دا چې په هغو کې دوکه ، توطئه او دسیسه نه وي او د شا څخه پرخپل ایتلافي ملګري ګوزار و نشي یا دا چې دا همکارۍ ،اتحادونه او ائتلافونه د پردیو د دیکتې له مخې ترسره نشي. ائتلافونو ته شا ګرزول نه یوازې د خپل ائتلافي ملګري سره خیانت دی بلکې هیواد او خلکو ته ستونزې راوړي او کله ناکله د ناورینونو سبب هم ګرزي. په ائتلافونو او همکاریو کې مهمه او پرنسیبي خبره دا ده چې هغه د چا سره ، د څه لپاره او د کومو موخو په خاطر کیږي. د کارمل له لوري د نورو سره د همکارۍ د ستراتیژۍ تګلاره په توطېه او دسیسه ولاړه وه او موخه یې یوازې د خپل ځان او خپلې ډلې غښتلتیا وه . پدې هکله صباح الدین کشککي لیکي:«دا موضوع چې کارمل له یوې خوا حکومت ته د همکارۍ لاس ورکوي او هممهاله د نظام د تخریب لپاره هڅو ته دوام ورکوي ، د پرچم د ستراتیژۍ سره سرخوړ.مثلآ کارمل د۱۹۷۲ کال په ژمي کې کله چې ما لیکوال د اطلاعاتو او کلتور د وزیر په توګه کار کاوه حکومت ته د همکارۍ وړاندیز وکړ. په هماغه کتنه کې هغه وړاندیز وکړ چې ډاکتر عبدالغیاث صافی (چې وروسته په کمونست رژیمونو کې د سرسخت کمونست په توګه راڅرګند شو) په وزارت کې د سلاکار په توګه مقررشي. د کارمل سره د کتنې څو ورځې وروسته صدراعظم شفیق راته وویل چې پرچمیانو د مکرویان په یوه اپارتمان کې غونډه کړې چې د حکومت خلاف د یوې مظاهرې پلان جوړ کړي. ما کارمل پدې موضوع باندې د بحث لپاره را وغوښت او ورته ومې ویل ، عجیبه ده چې له حکومت سره د همکارۍ د وړاندیز په رڼا کې بې ګوند داسې غونډه کړې ده. کارمل د دې غونډې د جوړیدو له امله چې حکومت پرې خبر دی تعجب وکړ خو د غونډې څخه کاملآ منکر شو.» ۳۲/ ۱۷۳

کارمل د پاچا او سلطنتي کورنۍ سره په همکارۍ کې د پاچا دومره باور ترلاسه کړی وو چې صدراعظمان هم ترې ځوریدل . د افغانستان د خلک دموکراتیک ګوند او د شوروي یرغل نومي کتاب لیکوا ل عطامحمد شیرزی د خپل کتاب په ۶۴- ۶۵مخونو کې په قرغه کې د موسي شفیق په کور کې پدې اړه د خپلو سترګو لیدلی حال داسې بیانوي : « حکیم کتوازي چې پدې وخت کې د امنیه قوماندان وو راغی د سالون په یوه څنډه کې یې د صدراعظم سره خبرې وکړې چې بیا صدراعظم ډیر ناکراره او په غوسه شو د حاضرینو په وړاندې یې په جګ آواز وویل چې پاچا ته تر بل هر چا نه ببرک کارمل مخکښی او ګران دی . دغه وخت داسې ورځې وې چې د پرچم ګروپ د یوه ملګري د مړینې په خاطر په ښار

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې مظاهرې په لاره کړې وې.» کارمل نه یوازې د دموکراسی په لسیزه کې د سلطنت او حکومتونو سره د همکارۍ په نامه خپلې لوبې پرمخ وړلې بلکې د خپل کودتایي ائتلافي ملګري داودخان سره یې هم هغو ته دوام ور کړ چې پایله یې پر پرچم د جمهور رییس بې باوري شوله. د داودخان د واکمنۍ پر مهال یوه پرچمي ولسوال یوه چا ته چې رشوت یې ترې اخیستی وو ویلي وو:« پرچمیان د یوه بل انقلاب په ګټه سیاسي رشوت خوړل روا بولي . دغه ډول رشوت دوه ډوله ګټې لري یوه یې دا ده چې انقلابیون په مالي لحاظ تقویه کیږي او بله یې دا ده چې لدې لارې دا تش په نامه جمهوریت په خپل نس کې په خپله ښه تخریب کیدلی شي.» ۸۵/ ۷۳

د۱۳۵۷ کال د ثور د وسلوال پاځون وروسته واکمنۍ کې چې نیمایي یې پرچمیان وو هغوی د خلقي حکومت د بدنامولو په موخه د چارو په سبوتاژ، وژنو او ورانکاریو لاس پورې کړ چې د موسی شفیق وژنه یې یوه بېلګه ده. د شفیق وژنه جنرال پادشاه میر د حامد کرزي د واکمنۍ پر مهال افشا کړله چې هغه په ۱۳۵۷ کال کې د پلځرخي په پولیګون کې دنده لرله او د کورنیو چارو وزیر نوراحمد نور یې د شفیق د وژلو پر مهال په پولیګون کې لیدلی دی. نوموړي جنرال د کرزي د واکمنۍ پر مهال د داودخان د کورنۍ د غړو د خښولو د ځای په موندلو کې هم مرسته کړې ده. لکه څرنګه چې د موسی شفیق د وژنې خبره راغلله د هغه د وژنې په اړه به د تره کي غبرګون ووینو. پدې اړه د بي بي سي په پښتو ویبپاڼه کې د ۲۰۲۳ کال د اګست په اتمه « د افغانستان کمسارۍ لومړی وزیر» تر سرلیک لاندې لیکنه خبره شوې په هغې کې راغلي دي :« موسی شفیقق له نورمحمد تره کي سره پېژندګلوي درلوده او وخت نا وخت به یې له هغه سره کتل او ان د استاد خطاب یې ورته کاوه.کله چې تره کی واک ته ورسېد او په ۱۹۷۸ کې یې د انقلابي شورا مشري تر لاسه کړه غوښتنه یې وکړه چې موسی شفیق ارګ ته را وبولي چې دی ورسره وګوري.خو حفیظ الله امین اطلاع ورکړه چې ښاغلی شفیق د کودتا لومړۍ اونۍ کې وژل شوی دی. دې موضوع تره کی خواشینی کړ او ویې ویل دا کار باید نه وای شوی.» پدې هکله شیرجان مزدوریار او سید محمد ګلابزوی ځینو کسانو ته ویلي وو: « کله چې امین تره کي ته د شفیق د وژلو خبره وکړله د تره کي د لاسه د چای پیاله ولوېدله او ور ته ویې ویل . زه یو عادي سړی وم یوه ورځ زما د کور دروازه و ټکېده دروازې ته ورغلم ګورم صدراعظم شفیق دی ورته و مې ویل خیرت وو چې راغلي یاست. شفیق وویل دې خوا ته راغلی وم و مې غوښتل چې تره کي صاحب ووینم . صدراعظم ډېر پاتې نشو او په ولاړو مو څې شیبې خبرې وکړې او هغه ولاړ.تاسو هغه زما په واکمنۍ کې وژلی دی.»

که چیرې د پرچم د ډلې مخینې ته کتنه وشي د پاچا څخه نیولې د انګلوساکسوني اشغال زېږنده واکمنیو کې د طالبانو پرته په ټولو واکمنیو کې برخه درلودله . دلته دا پوښتنه را پیدا کیږي پرچمي مشرانو چې ځانونه سلطنتي ضد ،جهادي ضد او امپریالستي ضد شمیرل څه ډول او د کومو اصولو له مخې د پاچا، سلطنتي کورنۍ ، جهادي تنظیمونو او د امپریالستي ښکېلاکګرو پرمټ کېنول شوي واکمنۍ سره همکارۍ ته غاړه اېښودلې ده. دا د پوهیدو وړنه ده چې څه ډول کارملیانو په ۱۹۹۲ کې د شمال تلوالې سره کوم چې هغو ته یې بې فرهنګه اشرار ویل ګډه ژبه وموندله ، د ملګرو ملتو د سولې پروګرام یې شنډ کړ او خپلې پرچمي واکمنۍ ته یې پخپله د پای ټکی کېښود .

په بله خوا د تره کي په مشرۍ خلقي ګوند د یحیی کورنۍ تګلارو ته په کتو سره اوهمدا راز د خپلو سیاسي او ایدیولوژیکي باورونو پراساس چمتو نه وو چې دې کورنۍ ته د همکارۍ لاس ورکړي دا ځکه چې د نورو سره د همکارۍ د ستراتیژۍ معیار یې ګډ عقیدتي باورونه ، ګډ او یا ور ته ټولنیز، سیاسي او اقتصادي پروګرام وو. البته د چنګاښ د انقلاب وروسته یې د جمهوري دولت سره چې په هېواد کې یې د هراړخیزو سمونونو د راوړلو تګلاره اعلان کړله د جبهې د جوړولو وړاندیز وکړ چې هغه ته دولت هرکلی و نه ویلو. په نړۍ کې د ګوندونو او سیاستوالو تر منځ اتحادونه او ائتلافونه د یادو معیارونو پربنسټ صورت مومي . په پرمختللې نړۍ کې نه دي لیدل شوي چې محافظه کار ګوندونه د کیڼ لاسو سره ګډ حکومت جوړ کړي. ځکه چې سیاسي، اقتصادي او ټولنیزې موخې یې سره سرنه خوري. خو کیڼ لاسي انقلابي کارمل د سلطنتي کورنۍ سربیره د بنسټپالو مذهبي ډلو سره همکارۍ او ائتلافونو ته غاړه ایښې ده .

(c) ketabton.com: The Digital Library

د افغانستان خلک دموکراتیک ګوند او شوروي اتحاد

د افغانستان خلک دموکراتیک ګوند ځان د نړیوال کارګري غورځنګ ایدیالونو ته ژمن ګڼلو او د داسي ټولني د جوړولو هوډ يې درلود چې په هغې کې د زبېښاک او ستم هيڅ ډول نښې نښاني ونه ليدل شي. د افغانستان کيڼ غورځنګ لکه د نړی د نورو کيڼ لاسو غورځنګونو په شان دوي فکري (د شوروي اتحاد او د چين کمونست ګوندونو) سرچيني لرلي.پردې بنسټ دې ګوند خپل فکري باورونه نه پټول او په نړيوالو مسئلو کې يې د شوروي اتحاد له سياستونو څخه ملاتړ کاوه. پدې کې هم شک نشته چې د افغانستان خلک دموکراتيک ګوند د شورويانو سره اړيکي لرلي. البته دا ډول اړيکې د پرنسيب له مخې د دې معنی نه لري چې ګواکې ګوند د شوروي اتحاد د لاس آله وه لکه څرنګه چې ددې ګوند مخالفينو دا ډول تبليغات کول. که پردې منطق چې نوموړي ګوند د شوروي اتحاد د کمونست ګوند سره اړيکې لرلي او د شوروي اتحاد د لاس وسيله وبلل شي نو د نړۍ مخ په ودې دولتونه او ګوندونه يې چې د سترو دولتونو سره سياسي ، اقتصادي او کلتوري اړيکي لري د سترو ځواکمنو دولتونو لاسپوڅي دي. البته شوروي اتحاد د يوه زبرځواک په توګه هلې ځلې کولې چې زموږ په هيواد او همدارنګه په دې ګوند کې سست عنصره څيرې وپيري او د هغوی نه د خپلو ستراتيژيو د پلي کولو په موخه ګټه پورته کړي. ډېرو ته څرګنده ده چې مسکو د يحيی د کورنۍ د واکمنی پر مهال په نظام کې دوی ته وفادار کسان لرل چې د کې جي بې سره يې پټ مزي تينګ کړي وو. پردې بنسټ که حکم وشي چې محمد ظاهراو محمد داود د مسکو د موخو پلي کوونکي وو منطقي نه برېښي. لکه څرنګه چې مخکې يادونه شوې وه په دوه قطبي نړۍ کې وروسته پاتې هيوادونه او د هغو سياسي خوځښتونه اړ شول چې د يوه زبرځواک سره دوستانه اړيکي وساتي . د ا، خ، د، ګ له لوري د دا ډول تګلارې غوره کول د وخت د واکمنو شرايطو تر سيورې لاندې غوراوی وو. هغه مهال يوې خوا ته لويديځ پانګوال سيستم د دموکراسۍ تر شعار لاندې او بل لوري ته ختيځ د خپل سوسيالستي غوړيدونکي نظام سره د سيالۍ ډګر ته راوتلي وو. البته کله چې چين په يوه ځواک واوښت په ختيځ قطب کې انشعاب راغی او د دې انشعاب ظاهري لامل د لويديځ سره په اړيکو او د دريمې نړۍ په هيوادونو کې د انقلاب په مسئله کې تبليغېده خو اصلي لامل يې د مسکو او پکن هژمونيستي دريځ وو چې د نړۍ په کيڼ غورځنګ ولکه تينګه کړي. شوروي اتحاد له لويديځ سره په سوله ئيز ژوند او په وروسته پاتې هيوادونو کې شوروي پلوه ګوندونو په پارلماني مبارزه تينګاردرلود . پکن د مسکو دا ډول تګلاره د نيکيتا خروسچف رويزيونيستي او انقلابي ضد تګلاره ګڼله. اصلي خبره دا ده چې يو ګوند د خپلې فکري سرچيني سره په اړيکو کې څه ډول تعامل لري. آيا پدې اړيکو کې خپلې ملي ګټې د خپلې فکري سرچيني د ګټو قرباني کوي يا دا چې خپلو ملي ګټو ته لومړيتوب ورکوي. ژوند ښيي چې د زبرځواکونو او ځواکمنو دولتونو له لوري د دموکراسۍ ، بشري حقونو، ګلوباليزم، انټرناسيوناليزم، د ستم لاندې ولسونو ملاتړ، اسلامي اخوت او داسې نور شعارونه د سياسي ښکلو شعارونو پرته بل څه ندي. پداسې يوه حالت کې ګوندونو، حکومتونو اوسياستوالو ته پکاردي چې د خپلو فکري سرچينو او نورو دولتونو سره په اړيکو کې د خپلو هيوادونو د سياسي خپلواکۍ ، پرمختګ او ولسونو د سوکالۍ په موخه ګټه پورته کړي نه دا چې د هغوی د لاس وسيله شي.

اوس به د شوروي کمونست ګوند او شوروي دولت سره د دې ګوند د دواړو اړخونو (خلق او پرچم) د اړيکو په څرنګوالي بحث و شي. د پشت پرده افغانستان نومي کتاب يو ليکوال د (ا، خ ، د ، ګ) د دواړو ډلو د ځانګړتياوو په اړه ليکي: « د ايديولوژيکي اړخه د خلق او پرچم اړخونه د چين او شوروي د سياليو په اړوند د شوروي سرسخت پلويان وو. خو د ختيځو مطالعاتو په مؤسسه کې د افغانستان د کارپوه يوري ګانکفسکي په قول ک ٠ ګ ٠ ب ،کارمل او پرچميان د هغه د سيال څخه معقول او خبرې اوريدونکي وموندل. د هغه په وينا د دې آژانس له نظره خلقيان ډېر افراطي ، په ځان متکي او د وړاندوېيني وړ نه وو.خلق د افغانستان د مسالو په هکله د پرچم په پرتله خالص مارکسيستي- لېننستي نظريات لرل. » ۴۷/ ۱۷د پرچميانو په هکله يو شوروي ليکوال ليکي : « موږ پرچميان روزلي وو. هغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

هم د لیننی کمونستي اصل پر بنسټ نه، بلکې د جوړجاړې په روحیه . د شوروي ملګرو د دستورونو په منلو او د خپلو مشرانو څخه په فرمان برداری کې چې د شوروي ټولني د هغه مهال ځانګړتیا وه.» ۵۰/ ۷۷ پورتني دوه اقتباسونه ښیي چې شوروي اتحاد د نړی د مترقي او کارګري ګوندونو د فکري سرچینې په توګه د خپل دا ډول دریځ څخه د مارکسیسم – لینینسم او پرولتري انترناسیونالیسم څخه د وسایلو په توګه د خپلو هژمونیستي موخو لپاره ګټه پورته کوله. که چیرې د شوروي کمونست ګوند په ربښتیا هم د مارکسیستي- لیننستي اصولو پربنسټ د نړی د مترقي او کارګري ګوندونو سره اړیکي ټینګولې او د هغوی سره یې مرستي کولې منطقي دا وه چې په افغانستان کې یې په هغه ډله د خپل ستراتژیک ملګري په توګه ډډه لګولې وای او ملاتړ یې کړی وای کومې چې خالص مارکسیستي- لیننستي نظریات لرل. خو شوروي مشرانو هغه اړخ خپل ستراتیژیک ملګری ګاڼه چې ښه غوړنیوونکی وو. پدې اړه د نجیب الله د ورور پرچمی مېرمن ثریا بها لیکي :« متاسفانه چې د پرچم د ګوند د اکثرو مشرانو د وجود ټولې ټوټې روسی شوې وې،هغوی انساني اوملي ارزښتونه د شوروي ګټو او سوویتیزم پربنسټ سنجول. سلطانعلي کشتمند د خپل سوویتیزم له مخې د خپل فرهنګي او توکمیز هویت په نفي کولو کې چې په متن کې یې سپکاوی لیدل کیده ویاړل.کله به چې کوم ملګري د شوروي په شوونیزم کوچنی نیوکه وکړه هغه به په غوسې سره د ملګري انقلابي ایمان تر پوښتني لاندې ونیو او په هیجاني توګه به یې ویل زما لپاره د آمو د سیند د هغه لوري ټولې ټولې غوماشي جبېت الوتکي دي. » ۱۰۸/۸۶- ۱۰۹ پرچمي مشرانو د مسکو له سیاستونو نه پدې خاطر ملاتړ کاوه چې د هغه نه یې واک ته د رسیدو تمه لرله او پدې توګه د پرچم د ګوند په کورنیو چارو کې د لاسوهني واک ورکړی وو. کارمل د۱۹۸۹ کال د دسمبر په میاشت کې د پراودا د شوروی اتحاد د کمونست ګوند د نشراتي ارګان د خبریال د دې پوښتني په ځواب کې چې د اپریل د کودتا مخکې د شوروي اتحاد د کمونست ګوند او (ا،خ، د ،ګ) اړیکې څنګه وې ؟ آیا د مسکو له خوا تاسې ته امر او نهی راتله، وویل:« مسکو ژر موږ ته پام را و نه ګرزاوه، ځکه موږ کمونست ګوند نه وو. البته موږ ستاسو د سفارت په دعوتونو کې د شوروي ملګرو سره کتنې درلودلې. خبریال : یوازې په دعوتونو کې؟ کارمل ورو کیږي، په څرګنده توګه خپله حافظه ترسنجش لاندې نیسي ووایي یا و نه وایي ! بالاخره د خپل غږ تون ټیټوي او میړانه کوي. که بربنډ وویل شي ، تاسي د دې ګوند تر تله پورې شتون درلود. که د هغو په هکله کیسه وشي ستره حیرانتیا به راشي ډیره ستره! نفي کول او درواغ ویل آسانه دي خو مشکل د وجدان د غږ په لور خوځښت دی. » ۸۷/ ۷۱- ۶۲ د کارمل په پورتنیو څرګندونو کې لاندې ټکي د غور وړ دي :« مسکو ژر موږ ته پام را و نه ګرزاوه ، ځکه چې موږ کمونست ګوند نه وو .» خو کارمل پدې اړه نه وایي چې څه وخت دا ګوند په کمونست ګوند واوښت، مسکوهغه ته پام راوګرزاوه او خبره دې ته ورسیدله چې شورویان د نوموړي ګوند ترتله ځان ورسوي. دا واقعیت دی چې مسکو ترهغه مهاله دې ګوند ته پام نه راګرزاوه چې کارمل پکې دوهمه څیره وه. وروسته له هغې چې کارمل د تره کي څخه جلا شو او د خپلې ډلې(پرچم) بنسټ یې کیښود دا ګوند په کمونست ګوند واوښت ، د مسکو پام یې ځانله راوګرزاوه ، نوموړي فرکسیون ته یې لار وموندله ، د هغه تر تله پورې یې ځان ورساوه، امراو نهی یې ورکولې او عملاً یې د هغه لارښوونه کوله. کله چې کارمل وایي چې د سفارت په دعوتونو کې یې ګډون درلود هغه ټولو ته څرګند دي. یو افغان ژورنالست د محمد داود د واکمنی پرمهال په کابل کې د شوروي په سفارت کې د یوه دعوت داسې انځور کاږي :« په سفارت کې د سفارت غړو او پخپله سفیر پوزانوف د میلمنو هرکلی کاوه. صالون ته ننوتم، ومې لیدل چې د پرچم وتلي غړي د ببرک کارمل، اناهیتا، بارق شفیعي او نورو په شمول چې شمیر یې شلو تنو ته رسیده لکه د سفارت د غړو په څیر د میلمنو هرکلی کاوه. خو د خلقیانو له اړخه هیڅوک هلته نه وو. شورویانو هیڅکله هم د خلق اړخ نه دعوتاوه. موږ هم د ډیر وخت راهیسي د خلقیانو هیڅ یوغړی په دعوتونو کې ندی لیدلی. او شورویانو هم خلقیانو ته کومه لیوالتیا نه لرله. » ۵۳/ ۷ د کشککي په خبره« تره کي حتی د شوروي سفارت په محفلونو کې حاضر نه وو. انسان دې پایلې ته رسیږي چې شورویانو د خلقیانو په پرتله د پرچمیانو سره نږدې اړیکي لرلې. » ۳۲/ ۱۷۲ د شوروي دولت عملي چلند هم وښودل چې مسکو د (ا، خ ، د ،ګ) په نامه ګوند خلقي اړخ هیڅکله هم باور نه درلود او د پرچمیانو واک ته رسولو او د هغوی د واک د ټینګښت او غزولو په موخه یې پداسې یوه احمقانه کارلاس پورې کړاو پداسې یوه جګړه

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې رابښکیل شو چې دا جګړه« له هغو وروستیو ځان وژونکو ماینونو څخه یوه راوختله چې یو لوی دولت پرې والوت او دړې وړې شو.» ۷ / ۲۹۶

پربله خوا د شوروي دولت له لوري د پرچمیانو سیال خلقیانو ته نه لیوالتیا او پرهغوی نه باور لدې نه ځرګندیږي چې کله خلقیانو د ۱۹۷۸ کال د اپریل په اووه ویشتمه واک ترلاسه کړ مسکو پدې ټینګار درلود چې په نوي حکومت کې پرچمیانو ته نیمایي ونډه ورکړل شي.کله چې شورویانو پدې اړه داډ پیدا کړ چې پرچمیانو ته به په حکومت کې اړینه برخه ورکړل شي د ثور د پاڅون دری ورځې وروسته یې د نورمحمد تره کي په مشری حکومت په رسمیت و پیژندلو. پداسي حال کې چې د داودخان حکومت یې د کودتا په ورځ په رسمیت پیژندلی وو. د مسکو له لوري د خلقي واکمنی د په رسمیت پیژندلو وروسته بهیرونو وښودل چې خلقي مشران د مسکو امر او نهی ته غاړه نه ایږدي نو د خپل پوځي یرغل پواسطه یې د خلقیانو واکمنی ته د پای ټکی کیښود او د پرچم ډله یې د واک په ګدۍ کینوله.

که چیرې د خلک دموکراتیک ګوند د مخالفانو دا ادعا چې پرچمیان او خلقیان دواړه د مسکو لاسپوڅي وو نو پر افغانستان یې خونړی پوځي یرغل ، د خلقي دولت نسکورول او د پرچمیانو واک ته رسول د څه لپاره وو؟ د شوروي اتحاد له لوري د افغانستان د اشغال او پرچمیانو ته د واک لیږد ښیي چې دې ډلې ته د واک لیږد د مسکو لخوا ددې ډلې پر مشر کارمل د یوه لاسپوڅي په توګه بشپړ باور وو. د افغانستان نیواک ښیي چې شوروي دولت هغو انترناسیونالستي اصولو ته شا ګرزولې ده چې باید د کمونستي او کارګري خوځښتونو ترمنځ شتون ولري چې هغه یوازې او یوازې په سیاسي او معنوي ملاتړ ځرخیږي. کله چې د شوروي د پوځي یرغل وروسته جنرال مایوروف د شوروي د لوی پوځي سلاکار په توګه افغانستان ته استول کیږي د کی جی بی مشر اندروپوف نوموړي ته داسي دستور ورکوي : « پوهیږو چې کارمل یوه کرغیرنه ځیره ده ، خو زموږ لاربښوونو ته کلک غوږ نیسي د هغه ملاتړ وکړه، پدې توګه نو هرڅه په خپل لاس کې ونیسئ او عمل وکړئ. » ۷/ ۵ حسن شرق د ګوند په دوو سیالو ډلو د مسکو د باور په اړه لیکي : « د پرچم په لاربښووني سره د سره پوځ پواسطه د افغانستان د اشغال وروسته که شوروي سلاکارانو لږ اداري واکونه د خلق دموکراتیک ګوند ته ورکول د پرچم اړخ ته وو ، نه خلقیانو ته. » ۳۸ / ۴۰۴ که چیرې شوروي کمونست ګوند د(ا، خ ، د ،ګ) او د هغې د واکمنی سره د لیننې اصولو پر بنسټ چې هغه سیاسي او معنوي ملاتړ او د نورو په کورنیو چارو کې نه لاسوهنه وه او د(ا، خ ، د ،ګ) هغه ته ژمن وو او وهمدې اصولو ته د ژمنتیا له مخې د شوروي کمونست ګوند او نورو کارګري ګوندونو سره اړیکې ساتلې په کار وه چې د دوو برابرو حقوقو لرونکو ګوندونو او دولتونو په شان د سیاسي، تخنیکي او مالي ملاتړ اومرستو په ورکولو سره خپل مناسبات ساتلي وای. خو ولیدل شول چې مسکو د دا ډول اړیکو لیوال نه وو بلکې غوښتل یې چې د(ا، خ ، د ،ګ) د دوی امر او نهی ته د یوه بې خولې او بې ژبې موجود په شان غاړه کیږدي. شوروي مشرانو دا ډول ځانګړتیاوې د ګوند د خلقي ګوند په مشرتابه(تره کي او امین) کې نه لیدلې. پردې بنسټ د محمداعظم سیستاني دا خبره « مسکو قطعاً نه غوښتل د تره کي او امین ترمنځ یو غوره کړي. » ۵/ ۱۴۴په بشپړډول سمه راخیږي دا ځکه چې د عبدالحمید مبارزپه وینا « خلقیانو پخپله سوق او اداره په لاس کې ونیوله ، د خلقیانو په اداره کې روسانو نشوای کولای د سلاکار د رول څخه تیری وکړي یعني څه ډول چې د پاچاهی او د محمدداود د جمهوریت پرمهال تخنیکي استفاده کیدله له دوی نه کار اخیستل کیده خو افغانستان ته د سره پوځ په راتګ سره د شوروي متخصصینو څخه د مشورتي او تخصصي همکاریو بڼې تغییر وکړ او د افغانستان د چارو په اداري یې د شوروي د تسلط بڼه ونیوله.» ۸۸/ ۷۰

د افغانستان خلک دموکراتیک ګوند په نامه ځوارلس کلنې واکمنی وښودل چې د شوروي اتحاد کمونست ګوند او شوروي دولت د (ا، خ، د، ګ) او د هغه د واکمنی سره په اړیکو کې که له یوې خوا د خپل بهرني سیاست لیننې اصول تر پښولاندې کړي دي له بله پلوه یې تولې هڅې پدې را ګرزولې وې چې د دې ګوند خلقي اړخ کمزوری کړي او د پرچمي اړخ ملا ور وتړي ، واک ته یې ورسوي او د خپلو ځوانانو د سر په بیه هغه په واک کې وساتي. د شوروي اتحاد سره د(ا، خ، د، ګ) د خلق او پرچم د مشرانو د اړیکو په ځرنګوالي به د شورویانو ولولو. الکساندر مازوروف چې د۱۹۷۵ څخه تر ۱۹۷۹ پورې په افغانستان کې د کی جی بی د مسئول مرستیال وو د تره کي سره د دې آژانس د غړو د اړیکو

(c) ketabton.com: The Digital Library

په اړه وايي: « د دوی سره د تره کي اړیکي وې خو داسي نه وې لکه څرنګه چي وای. که خبره د جاسوسی په اړه وي په هغه برخه کي تره کي زموږ سره اړیکي نلرلې.» ۸۹ محمدحسن کاکړ د همدې مازوروف له قوله لیکي :«نږدې ټولو هغو پرچمیانو د شوروي پټو اجنسي ګانو ته اطلاعات ورکول کوم چي د محمد داود په جمهوریت کې په مرکزي کمیټه کې شامل وو.» ۹۰/ ۱۶۱ همدارنګه د کی جی بی بل افسر ولادیمیر کوزیکچین د کارمل په اړه په یوه لیکنه کې راوړي : « کارمل د جمهور رئیس په څېر د نصبولو مخکې د ډیرې مودې لپاره د کی جی بي جاسوس وو.» ۹۱ د نجیب روشن په نامه یو پرچمي کدر چي د کرزي د بلواکي واکمنۍ پر مهال د افغانستان د ملي تلویزیون رییس پاتې شوی دی د ۲۰۲۴ کال د فبروري په اوومه په خپله فیسبوک پاڼه کې راوړي: « یوه پرچمي محمود بریالي ته ویلي وو اورېدلي مي دي چي ځیني د ګوند مشران د ک . ګ. ب د استخباراتو غړي دي او بریالي په ځواب کي ورته ویلي وو ښه ده پوښتنه وکړئ کوم یو نه وو .» یعني چي پرچمي مشران ټول د ک. ګ. ب اجنټان وو. زیاتره د ا، خ، د ،ګ مخالفان او حتی د دې ګوند ځیني پخواني کدرونه چي د ګوندي ګټو په پرتله هغوی ته فرکسیوني ټراوونو لومړیتوب درلود د شوروي د ک. ګ. ب په لاسوندونو او یا د دې سازمان د کارکوونکو په لیکنو او په تېره د ک. ګ. ب د ځارګر واسیلی مېتروخین چي بریتانیا ته پناه یووړله پر کتاب ډېره لګوي . پدې کتاب کې د دې ګوند د مشرانو او یو شمېر مطرح کدرونو مستعار نومونه هم ترسترګو کېږي او پدې اړه خپل حکمونه صادروي چي ګواکي هغه د ک ، ګ، ب اجنټان او جاسوسان تېر شوي دي. د دې ډله وګړو پام باید دې خبرې ته را وګرزول شي چي د هر هېواد او په تېره د سترو دولتونو بهرني ځارګر بنسټونه په یوه هېواد کې د هغه هېواد د چارواکو، مطرح سیاستوالو، مخورو ،جاسوسانو او اجنټانو اصلي نومونه نه یادوي بلکې مستعار نومونه ورته غوره کوي او خپل مرکز ته د هغوی په اړه په رپوټونو کې دا مستعار یا شفري نومونه استعمالوي. پر دې بنسټ د مېتروخین په کتاب کې ددې نومونو شتون دا معنی نلري چي هغوی ټول د ک، ګ، ب جاسوسان یا اجنټان وو.

دا برخه به د مسکو له خوا د پرچم ډلې ته د مالي مرستو په ورکولو سره پای ته ورسول شي چي دا مرستي خلقیانو ته نه ورکول کېدې .پدې هکله به دوې بېلګې راوړل شی.

الف ـ عبدالکریم میثاق د خپل «خاطره ها ګپ های ازګذشته» نومي کتاب په ۱۴۹مخ کي د خلق او پرچم د یووالي وروسته ددې لپاره چي د دواړو ډلو د سازمانونو د ادغام چاري تنظیم شي داسې راوړي : « سیاسي بېرو پرېکړه وکړه چي د ګوند مالي لګښتونه په مساوي توګه د دواړو خواوو لخوا ورکړل شي. کله چي تنخواوې وسنجول شوې ، خلقي اړخ اړیني پیسې نلرلې ، خو پرچمیانو ټینګار درلود چي باید پیدا شي ...، کله چي موږ وویل چي خلقیان دومره سپما نلري ، نوراحمد نور وویل : څرنګه یې نلرئ ، آیا نړیوالې چیني تاسو ته مرسته نه کوي؟ کله مو چي دا پوښتنه واورېدله ما او زېري یو بل ته وکتل . ما وویل نه . څرګنده شوه چي هغوی له نړیوالو سرچینو مالي مرستي تر لاسه کولي او موږ دا سرچیني نلرلې او نور وروسته لدې دې بحث ته دوام ورنکړ.» بېله شکه نړیواله سرچینه مسکو وو.

ب- ثریا بها د خپل کتاب په ۱۶۸ مخ کي د دموکراسۍ په لسیزه کي شوروي اتحاد ته د درملنی لپاره تللې وه پدې اړه لیکي چي هوټل ته دوریانکوف د هغې د پوښتنې لپاره ورغلی چي حیدر مسعود د نجیب الله د واکمنۍ پرمهال د ګوند منشي هم موجود وو. دوریانکوف له ثریا پوښتلي چي د سفر لګښتونه یې چا ورکړي دي په ځواب کي ویلي چي ورور مي را کړې دي. دوریانکوف پوښتلي وو:« ولي ګوند مرسته ونکړه؟ ومې ویل ګوند له کومه ځایه کړې وای؟ وویل ګوند کولای شول د ارتباطي شبکو له لارې مرسته کړې وای. په خواشینۍ سره یې حیدر مسعود ته وویل ، موږ ستاسي ټول مشرتابه ته هره میاشت پیسي استوو. ملګری کارمل د میاشتې پنځه دېرش زره روسي روبلو سره څه کوي ؟ ولي ګوند دې جېنګۍ ته د ټکټ په اخېستلو کي مرسته ونکړله؟ ...، موږ د څه لپاره پیسي درلېږو؟» عجیبه خولا دا ده چي د نجیب د واکمنۍ پرمهال دا جوړه(صدیق او ثریا) د خپلو دوو بچیانو سره پنجشیر ته ولاړل ، د احمدشاه مسعود میلمانه شول او څه موده وروسته مسعود هغوی امریکا ته واستول. په امریکا کې صدیق د نجیب الله را بشناسید په نامه یوکتاب ولیکه . د ثریا په وینا لګښت یې امریکایانو ورکړ چي د نجیب الله شخصیت

(c) ketabton.com: The Digital Library

يې تر ستري پوښتنې لاندې راوړې دی. د ثريا بها له لوري دا څرګندوني چې د کتاب لګښت امريکايانو ورکړی دی . بېله کومه شکه په کتاب کې د امريکايانو غوښتني او وړانديزونه له پامه ندي غورزول شوې چې له نجيب څخه د بد اخلاقه، جلاد او د شوروي اتحاد د نوکر انځور وکاږي. له بله پلوه صديق وايي چې کتاب ده نه بلکې ثريا ليکلی دی . دا ارزښت نلري کتاب چا ليکلی دی . اصلي خبره دا ده چې دا کتاب د امريکايي مقاماتو د ارادې له مخې او د امريکايانو په لګښت ليکل شوی دی چې هم د افغانستان د خلک دموکراتيک ګوند او هم نجيب الله پکې سپک شي.

د پښتونستان مسآله

د محمد هاشم د صدارت وروسته د پښتونستان مسآله د ځينو افغان واکمنيو او سياستوالو لپاره يوه ملي ستونزه او د نورو لپاره بيا د يوې سياسي او تبليغاتي وسيلې په توګه پاتې شوې ده. دا مسئله د افغانستان او پاکستان ترمنځ په يوه کړکيچ ، د لويديځوالو سره د سړو اړيکو او افغانستان ته د ستونزو د جوړولو لامل ګرزيدلي ده . د ا ، خ ، د ، ګ د دې مسالې ارزښت ته په کتو سره په خپله کړنلاره کې د هغې په عادلانه حل ټينګار کړی وو. دا ستونزه د انګريزي ښکيلاک او تزاري روسيې د هژمونيستي او پراختيا غوښتنې له ټکلارو سره تړاو لري خو کورنيو لاملونو او په تېره د واک پر سر د واک د مدعيانو اختلافونه ، بې اتفاقې ، شخړې او جګړې وې چې د هغه څخه انګريزانو ، روسانو او پارسيانو(ايرانيانو) ګټه پورته کړه او مور د خپلې خاورې زياتې برخې له لاسه ورکړلې چې پايله يې نننی په وچه کې پروت افغانستان دی. که چيرې د واک مدعيانو د خپلو شخصي، فاميلي او قبيلوي ګټو پرځای ملي ګټو ته لومړيتوب ورکړی وای ښايي چې د وخت د زبرځواکونو د لاسوهنو او تيريو پايلې دومره ژورې نه وای. د پورتنی ادعا ښه ساری په تهران کې د بريتانيا د سفير کپتان مکولم څرګندوني دي :« زما په ګومان د افغانستان پاچا شاه زمان د هند په نيمه وچه کې د انګلستان تر ټولو ستردښمن دی... ، د شاه زمان د نرې نيولو د هيلو سره يوازې او يوازې د هغو د خپلو خلکو په منځ کې د بې اتفاقی د اچولو له مخې مبارزه کولی شو. » ۴۲/ ۱۸۱ د انګريزانو د دې زيرکانه پاليسی له امله وو چې د افغانستان د وخت په مخورو او د واک په مدعيانو کې يې د بې اتفاقۍ تخمونه وکرل او حاصل يې د انګريزانو سربيره روسانو او پارسيانو هم ترلاسه کړ چې په شمال کې افغانستان مروه او پنجدې ، په لويديځ کې سيستان او په ختيځ او سويل کې د ديورند د فرضي کرښې د هغې لوري پراخې سيمې له لاسه ورکړې. د ډيورند د تړون لاسليک د افغانانو لپاره داسې ناسور ټپ دی چې لا تراوسه وينې ترې بهيږي. د هغه مهال د واک د مدعيانو ترمنځ د دښمنيو پايله دا شوه چې د کمزوري افغانستان برخليک تزاري روسيه او لويه بريتانيا وټاکي. په ۱۹۰۷ کې روسيې او بريتانيا پردې هوکه وکړه «چې د نننی افغانستان خاوره به د دوی ترمنځ د يوه بيليدونکې هيواد په توګه مني چې بهرنی سياست به يې د بريتانيا په لاس کې وي. روسيې ومنله چې افغانستان به د خپل نفوذ د ساحې نه د باندې ګڼي او د افغانستان پولو ته په درناوی کوي.بريتانيا به د افغانستان نوره خاوره نه نيسي او د افغانستان د خاورې څخه به روسيې ته کوم ګواښ نه وي. »

د افغانستان په اړه د بريتانيا او روسيې د جوړجاړي پايلې افغانانو ته دوې ستونزې پرېښودلې . يوه دا چې د انګريزانو څخه بشپړه سياسي خپلواکي و ګټي او بله د لاسه وتلې خاورې بېر ته ترلاسه کړي. په ۱۹۱۹ د غازي امان الله خان د واکمنۍ پر مهال « د افغان – انګريز دريمه جګړه پدې موخه پيل شوه چې افغانستان غوښتل د کمزوري شوي هند څخه خپلواکي او ځمکنۍ امتيازونه تر لاسه کړي ... ، د بريتانيا په وړاندې جګړه بايد په يوه وخت کې په دريو جبهو کې پيل شوې وای. د لوی قوماندان صالح محمدخان په مشرۍ په دکه ، د نادرخان په مشرۍ په خوست او په کندهار کې د عبدالقدوس خان په مشرۍ افغان ځواکونه بايد د قبايلي لښکرو له لوري تقويه شي. د افغانستان د بريد سره سم په پيښور کې پاځون وشي. خو دا فعاليتونه په ښه ډول سمبال نشول. د خيبر په جبهه کې مخکې له وخته اقدام، چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

نادرخان د مې په دوه ویشتمه د سپینوام په لور وخوځیږي او د مې په اته ویشتمه په ټل برید وکړي د بریتانیا له لورې د دکې د نیولو سبب شو. د کندهارپه جبهه کې د مې تر ۲۷ او۲۸ پورې چې د بریتانیې ځواکونو د سپین بولدک په کلا برید وکړاو د افغانانو د میړني مقاومت وروسته یې هغه ونیوله د پام وړکوم حرکت نه و شوی. د نادرخان د جبهې برې د جلال آباد په لوري د بریتانیا د حرکت خنډ شو او د بریتانویانو په مواصلاتي کرښو د قبایلي بریدونو سبب شول. په جلال آباد باندې بمباریو پدې ښار کې وارخطایي راوړه او د دې سیمو شا اوخوا افغانانو وسلې او نور شیان چور کړل. په کابل کې شاهي قصر د مې په څلورمه بمبارد شو.» ۹۲/ ۱۶۳- ۱۶۴ که چیرې د افغان- انګریزدریمې جګړې ته وکتل شي لیدل کیږي چې د جګړې دواړه اړخونه د یو لړ ستونزو او ګواښونو سره مخامخ وو. دواړو اړخونو د یو بل ځمکې ونیولې او په جګړه کې کوم پرېکړونکي عملیات ترسره نشول. دواړو خواوو د جګړې په ډګر کې ماتې ونه خوړه او نه یې د سترګو وړ پرمختګ درلود. بریتانیا لدې نه ویره درلوده که جګړه دوام وکړي په اسلامي نړۍ کې به بریتانیا نوره هم تجرید شي او د فرانسې سره به د سولې په خبرو منفي اغیز واچوي. له بله پلوه د انګرېزانو تلپاتې وېره د افغان ولس څخه وه. په لندن کې چارواکو ته جوته شوې وه او پدې یې اعتراف کاوه چې« موږ د افغانانو د منظم لښکر څخه نه ډاریږو بلکې د نامنظمو قبیلو څخه چې په پرله پسې توګه په منفردو کمپونو او مواصلاتي کرښو بریدونه کوي وېره لرو.» ۹۲/ ۱۵۴ همدا لامل وو چې د خوست په جبهه کې د برې له امله د وزیرستان جنګیالیو د اسماعیل خان په دیره کې پرمخ تلل او د اباسین غاړې ته رسیدلي وو چې د متارکې له امله هغوی ته د شا تګ او بیرته ستنیدو قومانده ورکړل شوه. پدې جګړه کې لومړی ځل وو چې انګریزانو پر افغانستان هوایي بمبارۍ وکړې چې د جنګیالیو او ولس په روحیه یې منفي اغیز پرېښود. د انګریزانو وېره له قومونو څخه پرځای هم وه ځکه د انګزیزانو سره په جګړو کې د منظم افغاني لښکر په پرتله د ولس ونډه ټاکونکې وه. د ساري په توګه د نادرخان تر قوماندې لاندې دریو زرو منظمو عسکرو جګړه کوله په داسې حال کې چې یوازې د خوست څخه لسو زرو تنو ولسي خلکو په جګړه کې برخه لرله. دواړو اړخونو خپلو دې ستونزو او مجبوریتونو ته په کتو سره غوره وګڼله چې متارکه وکړي. د۱۹۱۹ کال د جون په دریمه اوربند اعلان او د جولای په پنځه ویشتمه په راولپنډۍ کې د افغان- انګریز مرکچیانو علي احمد خان او هیمیلیتون ګرانت په مشرۍ د سولې خبرې پیل شولې او د همدې کال د اګست په اتمه د سولې لاندې تړون لاسلیک شو:

«سریزه: د لویې بریتانیې او د افغانستان د مستقل دولت تر منځ د۱۹۱۹ کال د اګست د اتمې د۱۳۳۷ د ذیقعدې د یولسمې د راولپنډې معاهده د لویې برتانیې او د افغانستان د دولت تر منځ د سولې د منل کیدو لپاره ده.

لومړۍ ماده: د دغې معاهدې له لاسلیک سره د لویې بریتانیې او د افغانستان د دولت تر منځ به سوله وي.

دویمه ماده: هغه حالت ته په کتو چې د برتانیې او افغانستان تر منځ د جګړې سبب شو د برتانیې دولت د خواشینې په څرګندولو د هند له لارې افغانستان ته د تیرو دولتونو په شان د وسلې او جګړه ییزو توکو لیږدول درو ي.

دریمه ماده:برسیره پردې د تېر امیر د سوغاتونو پاتې برخه کنګل او نوي امیر ته به دغه څه نه ورکول کیږي .

څلورمه ماده: د برتانیې دولت په همدې وخت کې دې ته لیوال دی چې پخوانۍ دوستي چې اوږده موده روانه وه په دې شرط بیا نوې کړي چې د افغانستان دولت دغه کار ته خپله لیوالتیا وښیي .شرط به دا وي چې د افغانستان دولت دغه کار ته په خپلو کړو وړو سره له ځانه لیوالتیا ښکاره کړي.هغه وخت به د برتانیې دولت دې ته چمتو شي چې له شپږو میاشتو وروسته د برتانیې او افغانستان د ګډو ګټو او د پخوانۍ دوستۍ د نوي کیدو د خبرو او پریکړو لپاره نوی سفیر ولیږي .

پنځمه ماده: د افغانستان دولت د هند او افغانستان تر منځ هغه سرحد چې تېر امیر منلی وو، مني او هم ژمنه کوي چې د خیبر لویدیځ لوري ته د نه په نښه شوې پولې هغه برخه چې په دې وخت کې د افغانستان له لوري تیرۍ وشو ډېر ژر د انګلیس د دولت د کمیشن له خوا وټاکل شي ، او هغه برخه چې د برتانیې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دولت کمیشن بې ټاکي ومني.د برتانیې د دولت عسکر به تر هغه وخته په خپلو ځایونو کې پاتې کیږي چې د پولې ټاکنه تر سره شي. »

له تړون څخه بریښي چې انګریزانو د افغانستان بشپړه خپلواکي په رسمیت پیژندلې ، د افغانستان او بریتانیا ترمنځ پخواني تړونونه منل شوي او د افغانستان د لاسته تللو سیمو بیا ترلاسه کولو ته هیڅ پا ملرنه نده شوې. دا ښیي چې « د علي احمدخان په مشرۍ د افغانستان د سولې پلاوي ، هغه کسان وو چې اکثریت یې مخکې لدې په هندوستان کې وو ، او په بشپړ ډول هغوی ته د (بریتانیې پلویان) وویل شي. » ۹۲/ ۱۶۹- ۱۷۰ ښایي همدا دلیل وي چې پیژندل شوي مشروطه غوښتونکي عبدالهادي داوي په پلاوي کې له خپل ګډون څخه ځان ګوښه کړ. ویل کیږي چې کله غازي امان الله تړون ولوست سردار علي احمدخان یې توقیف کړاو د خپلواکۍ ورځ یې لس ورځې وروسته د اګست ۱۹ و نومولې. که چیرې د پلاوي په ترکیب کې د سردارانو او د اشرافیت د مشکوکو څېرو پرځای مشروطه پالو برخه لرلی ښایي چې داسې تړون یې لاسلیک کړی وای چې افغانستان د ګټو پر محور څرخېدلی نه د برتانوي هند په ګټه. د افغان – انګریز له دریمې جګړې وروسته د راولپنډۍ د تړون په لاسلیک سره لیدل کیږي چې د افغانانو په وړاندې پرته لومړۍ ستونزه چې د بشپړې سیاسي خپلواکۍ ترلاسه کول دي حل خو دوهمه ستونزه چې د لاسه تللو سیمو بیا ترلاسه کول دي حل نشوه .

بریتانوي ښکیلاکګرو چې خپل نفوذ او اغیز په هند کې ساتلی وي د افغانستان په څېر یې هلته هم هغه د ښکېلاکګرو مشهور فورمول «بېل یې کړه ، ابل یې کړه» پلی کړ . انګریزانو هلته دا د بې اتفاقۍ سیاست د مذهب پربنسټ د هندوانو او مسلمانانو ترمنځ عملي کړ. انګریزانو په ۱۹۰۹ کال کې د مارلي منټو سمونونو په راوړلو سره « د هندوانو او مسلمانانو په منځ کې د بې اتفاقۍ اچولو په موخه دا اصل وړاندې کړ چې د ځایي او ښاروالۍ په ټاکنو کې به هندو،هندو ته او مسلمان به مسلمان ته ووټ (رایه) ورکوي او موخه یې دا وه چې د هندوستان اوسیدونکي د مذهبي عقیدې په اساس ځانته بېلې بېلې ډلې جوړې کړي. نوځکه یې د هند د ملي کانګرس په ضد د جناح په لارښوونه د مسلم لیګ ګوند په جوړولو اوغښتلي کولو کې مرسته کوله ...، انګریزانو په ۱۹۱۹ کې مونټیګو چیمسفورد سمونونه هندوستان ته ورکړل چې په هغو کې د ټاکنو پورتنی اصل ساتل شوی وو ترڅو هندوان او مسلمانان د دوی په وړاندې یو موټی نشي. خو انګریزانو دغه سمونونه د سرحد صوبې ته ورنکړل . د ولي خان په وینا دا مهال امان الله خان د افغانستان آزادي ګټلې وه او دوی وېرېدل چې دا سمونونه به د سرحد په صوبه کې د امان الله خان نفوذ لا زیات کړي. » ۹۳/ ۴۳- ۴۴ هېره دې نه وي چې د لومړۍ نړیوالې جګړې پرمهال په اسلامي نړۍ او هندوستان کې د اسلامي خلافت خوځښت لویې بریتانیا ته یو ګواښ وو نو له همدې امله یې د هند د مسلمانانو هغه ډلې چې د دوی سره اړیکې لرلې تقویه کولې او له بلې خوا یې د هند په مسلمانانو کې انحرافي او خرافاتي افکار خپرول. انګریزانو وهابیانو ته چې په هند کې د سلفیانو په نامه یادېدل او قادیانو ته چې غلام محمد قادیاني یې د پیغمبرپه نامه منلو ځانګړې پاملرنه درلوده او د دیوبند مدرسه یې هم ترڅارنې لاندې راوړې وه. سربېره پر دې هغه مهال په افغانستان کې د مجددي او ګیلاني کورنۍ لکه خرمېږي را پیدا شولې چې افغانستان ته ددې کورنیو په راتګ کې د انګریزانو ښکېلتیا له امکان څخه لرې نه ده. « د هند په ملي آرشیف کې د انګلیس د استخباراتي سرویس داسې اسناد شتون لري چې د انګلیس د پټو خدمتونو سره د مجددي د کورنۍ د مختلفو پوړو اړیکې ښیي...، د سید احمد ګیلاني پلار په فعالانه ډول د انګریزانو د استخباراتو سره همکاري کوله...، د نوموړي مور(مارته ریختر) د جرمني لوړپوړي پولیس لور وه.» ۴۹/ ۱۱۲- ۱۱۳ له بده مرغه زموږ تاریخپوهانو او څیړونکو ددې نا بللومیلمنو په اړه څیړنې نه دي کړي چې دوی څوک دي او د څه لپاره افغانستان ته راغلي دي ؟ که چیرې د شاه امان الله د راپرزولو، د حبیب الله کلکاني او نادرخان د واکمنولو پېښو ته وکتل شي د مجددي د کورنۍ رول پکې له ورایه څرګندیږي.

شلمه پیړۍ چې د زاړه استعمار د نړېدو زمانه ګڼل کیږي د دې پیړۍ په لومړۍ نیمایي کې په هندوستان کې د انګریزانو په وړاندې آزادي بخښونکی غورځنګ هم قوت مومي چې په هغه کې د کانګرس ګوند او خدایي خدمتګارۍ ډلې اغیز د نورو په پرتله زیات وو چې مشري یې مهاتما ګاندي او عبدالغفارخان لرله او دواړو په ډیرو مواردو کې ګډ دریځ درلود. په دویمه نړیواله جګړه کې که څه هم

(c) ketabton.com: The Digital Library

انګريزان او د هغو متحدين بريالي راوختل خو په نړيواله کچه د ځواکونو په انډول کې بدلون راغی. د امريکې متحده ايالتونه او شوروي اتحاد په زبرځواکونو واوښتل. هغه مهال شوروي اتحاد د خپل سوسيالستي جوړښت له امله پانګوال نړيوال سيستم ته يو ګواښ وو. امريکا او بريتانيا دې نتيجې ته ورسيدل چې د هند په نيمه وچه کې د خپل سيال نفوذ د مخنيوي په موخه د دين او مذهب ځخه ګټه پورته کړي اوهندوستان د مذهب پر بنسټ په دوو برخو هند او پاکستان وويشي. د پاکستان د اسلامي دولت په جوړولو سره له يوې خوا شوروي اتحاد د اسلامي دولتونو د کمربند پواسطه احاطه کړي اوله بله پلوه دا مصنوعي دولت د خپل ستلايت په توګه په سيمه کې د کړکيچونو د را پنځولو لپاره وکاروي. د هندوستان د ويش لپاره لويي بريتانيا د کابينې يو پلاوی د سرستيفورد په مشرۍ هندوستان ته واستاوه. کله چې پلاوي پدې اړه د هندي مشرانوسره د هند د نيمي وچې د برخليک په اړه په خبرو بوخت وو له بده مرغه افغان دولت د خپلې خاورې د بېرته لاسته راوړلو سره کومه ليوالتيا ونه ښودله . « په هغو ورځو کې د هند د ويش او د لارډ مونټ بيټن د ملکې اليزابت تره او په هند کې د انګليس وروستي وايسرای په هکله ډيرې خبرې کيدې . لاردمونټ بيټن د۱۹۴۷ کال د پريکړې په رڼا کې د کانګرس د ګوند او د مسلم ليګ له مشرانو سره د هند د آزادی لپاره په کار او خبرو لګيا و. د دې پريکړې له مخې د بلوچستان د ايالت او د هند د شمال لويديځ سرحدونو ته دا حق ورکړ شوی و چې د ټولپوښتني (ريفرندم) په اساس خپل سرنوشت وټاکي چې آيا غواړي د هند سره يوځای شي ، يا د پاکستان پلو ته لاړشي او يا دا چې خپلواک پاتي کيږي. د افغانستان لاس ته طلايي موقع ورغلې وه چې په سيمه کې د خپل حق نه ساتنه وکړي. خو افسوس چې د کابل ساتنپال حکومت په درانه خوب بيده و او باور يې نه درلود چې انګلستان هند پريږدي او حتي مرحوم شاه محمودغازي د افغانستان راتلونکي صدراعظم په هند کې د ښاغلي سرستيفورد کريپس سره ، چې خبرواترو ته حاضر و تماس و نه نيو.» ۹۲/ ۲۹ د محمد ابراهيم عطايي په وينا خان عبدالغفارخان د يوه پلاوي په مشرۍ ډهلي ته د هند د وروستي وايسرای ادميرال مونت بيټن ته ورغی او د پښتونستان د خپلواکۍ په اړه يې د پښتنو غوښتنه وړاندې کړه. خو وايسرای هغه ونه منله.

که څه هم کله چې د هندوستان د ويش په هکله خبرې رواني وې او انګريزي پلاوي(لاردمونټ بيټن) او مسلم ليګ د سرحد په صوبه کې پر ټولپوښتني ټينګار کاوه د۱۹۴۷ کال د جون په ۲۱ نيټه پښتنو د بنو تاريخي جرګه را وبلله او جرګې پريکړه وکړه چې د پښتونستان په نامه دې د پښتنو خپلواک دولت جوړشي. د بنو جرګې د پريکړې د متن سرليک دا وو چې « پښتنود خپل آزاد حکومت فيصله اوکړه ، پښتانه نه هندوستان غواړي نه پاکستان » خو د پښتنو دا غوښتنه ونه منل شوه او پاکستان جوړ شو. انګريزانو په ټولپوښتنه کې د پښتونستان په نامه د دولت جوړيدو مسئله شامله نه کړه. د خدايي خدمتګارې ډلې د ټولپوښتنې سره بايکات وکړ. انګريزانو په ټولپوښتنه کې د هندوانو او مسلمانانو د مذهبي احساساتو ځخه د ناوړې ګټې اخيستنې په موخه دوه صندوقونه ايښودلي وو چې په يوه يې قرآن او پربل يې د هندوانو مذهبي کتاب (ګنګ) ايښي وو. د ولي خان په خبره « د هغه وخت مشران د مسلم ليګ د مشرانو په سريټوب ، انسانيت او اسلامي جذبه ، مروت او وروروالی تيروتل.» ۹۳ / ۴۹۱ دا ښيي چې هغه مهال پښتنو د اسلامي اخوت له مخې د مسلم ليګ اړخ نيولی دی او ځينو بيا د پاچاخان ترمشرۍ لاندې د خدايي خدمتګارانو ګوند لدې امله غندلو چې د هند د ملي کنګرس سره چې غيرمسلمان دی ملګرتيا کوي. دلته ليدل کيږی چې د عقيدوي او مذهبي باورونو له کړکۍ سياسي پيښنو او ټولنيزو پديدو ته کتل څومره ناوړه پايلې لري او کله ناکله د سترو غميزو او ناورينو سبب هم کيږي. پدې توګه د۱۹۴۷ کال د اګست په ۱۴ د هند نيمه وچه په هندوستان او پاکستان وويشل شوه او محمدعلي جناح د مسلم ليګ مشر د انګريزانو له لوري د نوي جوړ شوي دولت (پاکستان) مشر وټاکل شو او د افغانستان ځخه د ديورند د کرښې پواسطه جلا شوې خاوره د پاکستان برخه شوله. پاچاخان د۱۹۴۸ کال د فبرورې په مياشت کې د پاکستان د مرکزي اسامبلې په غونډه کې د وفادارۍ لوړه وکړه او د وينا په مهال يې د هيواد د ويش په اړوند خپل اختلاف ته ګوته ونيوله او ويې ويل: « دا يو سياسي اختلاف وو. په سياست کې هره مسئله د دوو رای کيدای شي. موږ پخپل ذهن او سياسي پوهه تقسيم هم د مسلمانانو د پاره سودمند نه ګڼلو. خو کله چې د مسلمانانو اکثريت دا مطالبه تسليم کړله چې هغوی د ملک تقسيم غواړي او پاکستان جوړوي نو بيا موږ

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دغه اکثریت دغې فیصلې ته غاړه کیښوده او اوس چې پاکستان جوړ شو ما د دې سره د وفادارۍ سوګند پوره کړو. اوس دا زموږ شریک ملک دی ، سیاسي اختلاف ختم دی...، په هماغه اسامبله کې د خان نه پوښتنه وشوه چې ستا د پښتونستان نه مطلب څه دی؟ باچاخان ویل چې زموږ د صوبې نوم نشته ، د پښتونستان نوم د ورته کیښودل شي. » ۹۳/ ۸۱ - ۱۱۴ – ۱۱۵ د پاچاخان دا هیله په نیمګړې ډول په کال ۲۰۱۱ کې ترسره شوه چې د سرحد صوبې ته د پښتونستان پرځای د خیبرپښتونخواه نوم ورکړل شو. البته د پاکستان له جوړېدو وروسته غفارخان او ملګرو یې د پاکستان په د ننه کې خپل حقوق غوښتل نه خپلواکي او نه د افغانستان سره یوځای کېدل. دا هغه څه وو چې د دیورند د تپل شوې کرښې هغه خوا تیرشوي دي. البته کله چې په ملګرو ملتو کې د پاکستان د دولت په جوړېدو بحث وشو یوازې د افغانستان استازي منفي رایه کارولې وه . دلته د افغان پلاوي نه وړتیا له ورایه څرګندېږي چې نه وو توانېدلی اړینه لابې ګري وکړي او لږترلږه څو دولتونو ته قناعت ورکړي چې د افغانستان له دریځ څخه ملاتړ وکړي.
اوس به د دیورند د کرښې پواسطه د افغانستان له پیکر څخه جلاشوې خاورې د لاسته راوړلو او یا د هغې د برخلیک په اړه د افغان واکمنو په سیاستونو تم شو. د پاکستان تر جوړېدو پورې د امان الله خان پرته افغان واکمنې د برتانوي هند تر اغېز لاندې وې هېڅکله یې هم د خپلې خاورې د لاسته راوړلو په موخه غږ نه دی اوچت کړی. د پاکستان د جوړېدو وروسته هم افغان حکومتونو پدې اړه غلي وو خو کله چې ملتپالو افغان کړیو او په هغو کې د ولسي جرګې د اوومې دورې ځینو وکیلانو د حکومت لخوا دې ملي مسئلې ته د نه پاملرنې له امله د اعتراض غږونه جګ کړل. وروسته لدې شاه محمودخان د۱۹۴۹ کال د جون په دیارلسمه په کابل کې د انګلیس سفارت ته یو لیک واستاوه او په هغه کې غوښتنه شوې وه چې د دیورند د هغې خوا پښتنو ته د خپل حقوق ورکړل شي. دا مهال پاکستان د پکتیا په مغولګي هوایي او د چهارسدې په لویه جرګه هم برید وکړ. د یادولو وړ بریښي چې د۱۹۴۹ کال د سپتمبر په اتلسمه چې د۱۳۲۸ کال د وږي له نهمې نیټې سره سرخوري د کرښې د هغې خوا د قبایلو یو شمیر مشران او مخور په کابل کې جرګه شول او پریکړه یې وکړه چې د پښتونستان د خپلواکۍ لپاره به مبارزې ته دوام ورکوي او دا نیټه به د پښتونستان د ورځې په نامه نمانځل کیږي. همدا راز« د۱۹۴۹ کال د جولای په ۲۶ نیټه د صدر اعظم شاه محمودخان په بلنه په کابل کې لویه جرګه جوړه شوه . جرګې د پښتونستان سره خپل ملاتړ اعلان کړ، د دیورند توافق لیک ، د۱۹۰۵ کال د افغان – انګلیس تړون ، د۱۹۱۹ کال د راولپنډۍ تړون او د۱۹۲۱ کال د افغان – انګلیس تړون غیر قانوني او لغوه شوي اعلان کړل. دا یې هم څرګنده کړه چې هر هغه تړون چې د پښتنو په اړه شوی وي ، باطل دی.» ۹/ ۸۸ په همدې کال د ولسي جرګې اوومې دورې پورتني تړونونه رد کړل. وروسته لدې د افغانستان حکومتونه د وږي نهمه « د پښتونستان د ورځې » په نامه نمانځې او په رسنیو او دولتي مشرانو په ویناوو کې د پښتنو او بلوڅو د خود ارادیت د حق خبره کېده او د پښتنو او بلوڅو ځینې مشران یې چې د پاکستان له حکومت سره مخالفت درلود د میلمنو په شان په افغانستان کې ساتل. خو د داسې دپلوماتیکو ژوندیو هڅو څرک نه لګیږي چې د پښتونستان مسئله د م، م د سازمان عمومي غونډې یا د دې مؤسسې د امنیت شورا او یا نړیوالې محکمې ته وړاندې کړې وي . سلطنتي کورنۍ قطعاً د پښتونستان د ستونزې د حل په اړه اراده نلرله یوازې یې په ویناوو او د پاکستان د حکومت څخه ناراضو پښتنو او بلوڅو ته په افغانستان کې په پناه ورکولو قناعت کړی وو. د پاکستان د جوړېدو وروسته کلونه ښیي چې د سلطنتي کورنۍ د دې ملي ستونزې د حل په موخه په خورا مساعدو فرصتونو کې هم څه ندي کړي. پدې اړه محمدعزیزنعیم د دې کورنۍ یوغړی لیکي: «د افغانستان دولت او حکومت د هغو مساعدو شرایطو نه هیڅکله ګټه پورته نه کړه چې د هند او پاکستان ترمنځ د جګړو په مهال زموږ په ګټه منځ ته راغلي وو. »۹۴ د دې جګړو پر مهال د افغانستان حکومت ته ښه فرصت وو چې د هغې نه ګټه پورته کړي. د سیدقاسم رښتیا په خبره « د افغانستان لپاره زیاته اندیښنه وه چې له یوې خوا بنسټپال عناصر او د پښتونستان هواخواهان دا حالت د لوی افغانستان د پلان د جوړېدو لپاره یو تاریخي چانس وګڼي او له بل لوري سلیم عقل او د نړیوال سیاست غوښتنې او په تېره اسلامي او افغاني انګیزې حکم کاوه چې افغانستان د دې ښتې او د پاکستان د اختناق څخه سیاسي ګټه پورته نکړي او په اصطلاح په سیال د شا نه خنجرحواله نکړي. » ۱۳/ ۲۴۳ دا دی د یوه هیواد د حکومت د غړي منطق چې د حکومت منفي دریځ او د خپلې خاورې د برخلیک

(c) ketabton.com: The Digital Library

اړوند له بې تفاوتۍ څخه دفاع کوي او د سیاسي خیاط رول لوبوي چې د یوې ملي- تاریخي ستونزې د حل په اړه یې په یوه طلایي فرصت کې ګټه پورته نکړه. پدې منطق کې یو تریخ واقعیت هم پروت دی چې یو سیاستوال د عوامو خبره کوي چې په سیال له شا نه برید ونشي. دا سیاست نه بلکې د ولس پر اسلامي اوملي احساساتو لوبې دي. سیاست ته د فرصتونو څخه ګټه اخېستنې ته هم وایي . خان عبدالولي خان هم پدې باوردی چې« د ۱۹۶۵ کال جنګ د هندوستان سره د کشمیر په مسئلې وشو...، د پاکستان ټول پوځ هندوستان ته تللی و... ، مګر داسي معلومېده چې پاکستان د ایران د شاهنشاه په ذریعه د پاچا ظاهرشاه نه دا خپله تسله کړې وه چې هغه به حمله نه کوي بلکې دا ضمانت یې ور کړی و. »۹۳/ ۸۱ ولي خان د بنګالیانو لخوا د خپلواکۍ د جګړې (کال ۱۹۷۱) په هکله وایي: « که د افغانستان پاچا په ربنتیا پدې خاوره دعوی لرله ... ، نو د دې نه ښه موقع به کوم ځای وه ؟ » ۹۵/ ۱۲۰

په هندوستان کې د هغه مهال د افغان سفیر عبدالحکیم طبیبي له قوله « هندوستان ډېر کوښښ او هاند وکړ(او شاید همدا کار روسیې هم کړی وي چې زه د مرکز نه د لېږې والي له امله د هغه نه پوره مالومات نلرم) چې افغانستان د بنګله دیش د جګړې په وخت کې کولی شي د سرحد په صوبه او بلوچستان کې په ننوتلو سره د دې موقع نه ګټه پورته کړي. دا موضوع اندراګاندي ماته په شفاهي توګه وکړه او زیاته یې کړه چې دا غوښتنه پخپله پادشاه ته ورسوم. ما هم دا موضوع په لیکلې توګه د پادشاه د لیکنې دفتر ته همغه مهال ولیکله ځکه چې د هند ټینګار پدې و چې دا موضوع دې یوازې پخپله پادشاه ته وویله شي نه حکومت ته. بشپړ باورلرم چې دا مسئله پاچا حکومت ته وړاندې کړې ده خو د دې څخه چې پدې اړه څه کړنه شوې ده هیڅ مالومات نه لرم. » ۹۲/ ۱۳۳ د سلطنتي کورنۍ له لوري د خپلې خاورې د بیا لاسته راوړلو په موخه د منفعل سیاست پرمخ بیول هندوانو او په تیره د کانګرس ګوند ته چې د پاکستان سره یې ورته ستونزې لرلې د منلو وړ نه وو اوسخت ناراضه وو څرنګه چې پدې اړه سیدقاسم ربنتیا چې هند ته په سفرکې یې د مهاتما ګاندي د زوی (دیویداس ګاندي) سره چې پلاریې د انګریزانو په زندان کې شپې او ورځې تیرولې لیدلي وو لیکي:« د خبرو نه یې د پوهیدو وړ وو چې د افغانستان له رژیم او حکومت څخه هم پخپله او ټول کانګریسیان ناراضه وو.» ۱۳/ ۴۶ کله چې ددې ملي ستونزې او د افغان حکومتونو کړنو ته په هغو فرصتونو کې چې د دې ستونزې د حل موقع لاسته راغلې وه وکتل شي داسي نتیجه اخیستل کیږی چې د یحیی کورنۍ یوازې د خلکو د تیرایستنې په موخه د رادیو له لارې « دا پښتونستان زموږ» ترانې غږولې.

داسې ښکاري چې د پاکستان له جوړېدو وروسته د پښتونستان مسئله د یحیی د کورنۍ لپاره یوازې د یوې تبلیغاتي وسیلې پرته بل څه نه وه. حتی هڅه شوې ده چې د پښتنو او بلوڅو د آزادۍ ښنونکي غورځنګ په وړاندې خندونه رامنځته کړي او دا ډول چلند د دې لامل شي چې د پولې د هغې خوا د هغو پښتنو او بلوڅو مشرانو کومو چې په ربنتیني توګه د خپلو ولسونو د حقوقو د لاسته راوړلو په موخه هلې ځلې کولې په افغان حکومتونو باور له لاسه ورکړي او اړیکې یې ورسره سړې شي. ښه ساری یې د روان فرهادي او خان عبدالولي خان مرکه ده چې یوه برخه یې کټ مټ راوړل کیږي :«د خبرو په پیل کې روان فرهادي د ولي خان څخه ګیله کوي چې ګواکي ده د پښتنواو د پښتونستان سیاست پرېښود او د ټول پاکستان سیاست ته یې مخه کړه. ولي خان د روان فرهادي څخه پوښتنه کوي چې دا تاسو پښتونستان څه شي ته وایاست؟ ولي خان دا پوښتنه د افغانستان له پاچا څخه هم کړې وه خو پاچا ورته ویلي و چې د صدراعظم محمدهاشم میوندوال سره وګوره هغه به ځواب در کړي. میوندوال هم د خپلې کتنې په ترځ کې ځواب نه و ور کړی. روان فرهادي ولي خان ته ویلي و چې دا کلیمه د کوزې خوا څخه راغلې ده نو دا ځواب باید تاسو ووایاست. ولي خان ځواب ورکوي چې لومړی ځل د پښتونستان موضوع په هغې ټولپوښتنې کې چې د سرحد صوبه دې د هندوستان یا د پاکستان سره یوځای شي د بنو تاریخي جرګې راپورته کړه . دې جرګې وړاندیز وکړ چې په ټولپوښتنه کې دې د سرحد د صوبې خلکو ته د خپل سرنوشت د ټاکلو حق یانې د پښتونستان خپلواک دولت د جوړېدو موضوع هم شامله کړای شي. دوهم ځل کله چې د پاچاخان نه د پاکستان په پارلمان کې پوښتنه وشوه چې د پښتونستان څخه مو موخه څه ده نو هغه وویل چې د سرحد صوبه دې د پښتونستان په نامه یاده شي. ولي خان روان فرهادي ته وایي چې دا تاسو جشنونه نیسئ او په راډیو کې د پښتونستان پروپا ګند کوئ نو د تاسو مقصد د پښتونستان څخه

(c) ketabton.com: The Digital Library

څه شی دی ؟ تاسو څه غواړئ ولې مو د پاکستان سره اړيکې خرې پرې کړې دي او په نړيواله توګه مو پدې مسئله هندوستان او شوروي اتحاد ملګري کړي دي ؟ خو چې تاسو ځواب نه واياست نو زه به يې در ته ووايم.

د پښتنو کورنيو او بهرنيو دښمنانو د مغلو، سيکانو...، نه ترانګريزه پورې د پښتنو د کور د ورانولو لپاره د پښتنو دنياوي او ديني مشران لکه خان ، ملک ، ملا او پير استعمال کړي دي او د پښتون کور يې ټوټې کړ. نولنډه دا چې دا ټوټې شوی قوم بيا يوځای نه شي او د افغان کور بيا راټول نه شي ترهغه به پښتون قوم خپل پخوانی برم او مقام ته ونه رسي. دغه موهدف دی دغه مو مرام. زه ځان ته قطعآ پښتونستانی نه وايم ځکه دغو خو همغه د پيرنګي خبرې تسليمول دي چې افغان جدا او پښتون جدا. روان فرهادي بيا پوښتنه وکړه چې څنګه به حليږي. ما ورته ووې. نن پښتون په درې برخو ويشل شوی دی افغانستان، قبايلي علاقې او د تاسو په اصطلاح بل محکوم پښتونستان. د حل لارې يې درې دي.

لومړی: افغانستان دې را پاڅي ځکه الوتکې ، ټانکونه ، توپې او نور قوت لري او پاکستان ته دې ووايي چې دا سيمې خو زما نه پيرنګي په زور نيولې وې اوس چې هغه نشته نو زه دا خپلې سيمې لومړی په سوله غواړم او که نه نور وسايل هم کارولی شم. روان فرهادي وايي چې د ملي او نړيوالې وضعې له مخې دا امکان نلري.

دوهم : د چتراله تر وزيرستانه پورې د قبايلي علاقې پښتنو سره دې په پټه د افغانستان مرسته وکړي او هلته به موږ پورته شو پدې هکله څه وايي ؟ دا هم امکان نه لري.

دريم : بيا چې زه قبايلي ورونو ته مخه کړم چې ګوره موږ او تاسې د آزادۍ د نعمت نه محروم يو راځئ چې سره يو لاس شو او خپل وطن کې خپل حق لاسته راوړو. نو قبايلو فيصله کړې وي يا نه خو بيا هم فرهادي صاحب د خيبر نه سر راپورته کړي چې ولي خانه دا امکان نه لري. يعنې مطلب دا چې نه را سره مرسته کوي ، نه قبايل پريږدي او بيا چې د کور د ننه ملګري پيدا کوم په هغه هم ناراضي يې ياني معلوميږي چې ته هم زما په غلامی خوشحاله يې. نو دا به سرې ته ډيره د منافقت خبره ښکارېده چې په راډيو کې به يې د بابړې د شهيدانو په روح مشاعرې کولې او دې خوا به يې د بابړې د قاتل قيوم خان سره مرسته کوله . » ۹۶/ ۶۱۴ – ۶۲۲ پورتنۍ مرکه د دې ترخه واقعيت څرګندوی ده چې افغان دولتونوعملا د دې ملي - تاريخي ستونزې د حل لپاره قطعآ ليوالتيا نلرله . د دې مسالې څخه يې د يوې تبليغاتي وسيلې او د ولس او په تيره د پښتنو د تيرايستنې لپاره ګټه پورته کړې او په افغانستان کې يې د پاکستان په ميشتو مخالفو پښتنو او بلوڅو مشرانو يو ډول پوليسي کنټرول ساتلو او پاچاخان ته يې هم اجازه نه ورکوله چې د افغانانو سره وګوري او ور سره اړيکې ټينګې کړي. د پاچاخان لاندې څرګندونې چې د عبدالله بختاني د دې غوښتنې په اړوند چې افغانان د پاچاخان د ليدو ليوال دي ښه بيلګه ده. « ما دغه مدير صاحب نه پريږدي (د قبايلومديرته اشاره وکړه او مراد يې د افغانستان حکومت و) زه په کليو کې ډيرخوشحاله يم چې خپل قام عزيزسره کښينم ، خو څه وکړم ؟ دې مدير صاحب په کوټنۍ کې کښينولی يم او خلکو ته مې نه پريږدي. که نه زه خو همدې ته راغلی يم چې تاسو عزيزانو سره کښينم ، تاسو وګورم او تاسې سره وغږيږم. » ۹۱/۹۷ – ۹۲ لکه څرنګه چې سلطنتي کورنۍ د پښتونستان د ستونزې د حل لپاره ليوالتيا نلرله منطقآ د افغانستان حکومتونو پدې اړه کومه کړنلاره نشوای جوړولی . دا ځکه چې د يحيی د کورنۍ د واکمنۍ پرمهال د پښتونستان ستونزه کله د پښتنو د حق خود ارادیت ، کله د پښتونستان د خپلواکۍ او کله هم د پښتنو او بلوڅو د سياسي برخليک په نامه ياده شوې ده. پر بله خوا «دا پښتونستان زموږ» ترانې زموږ د هيواد ځينو متعصبو غيرپښتنو سياستوالو ته پلمه ورکړې چې په ختِه پښتون پاچا پښتون پلوی وګڼي . هغوی دا ادعا لري چې ولې حکومتونو د پنجدې، مروې او سيستان د لاسته تللي خاورې خبره نه کوله چې اوسيدونکي يې غيرپښتنانه دي. له بده مرغه دې ترانو د پښتنو په وړاندې پښتون دښمنه غيرپښتنو سياستوالو ته ښه د تبليغ مواد ورکول چې پښتنې ضد کمپاين وکړي او پدې توګه د افغانستان د ورونو قومونو ترمنځ د بې باورۍ او دښمنۍ تخمونه وکري.

د يحيی د کورنۍ په واکمنو کې محمد داود ترهغه پورې چې د هيواد مشرۍ ته نه وو رسېدلی په کلکه د پښتونستان د مسالې د حل غوښتنه کوله .نوموړی چې د پښتونستان د اتحاديې د جوړولو نوښتګر

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګڼل کيږی يو وخت يې پخپله يوه وينا کې ويلي و:« د افغانستان او پښتون ملت اړيکې او خواخوږي نه نتنی ځواک پرې کولی شي او نه د سبا ځواک .» ۹۸/ ۲۷۲ محمدداود د جمهوريت په لومړيو کې هم د پښتونستان د ستونزې پرعادلانه حل ټينګار کاوه. خو د ده ترمشرۍ لاندې نظام ته د متحده ايالتونو او د هغه سيمه ييزو سپوژمکيو له لوري د ستونزو د جوړولو له امله اړ شو د هغوی ارادې ته سرټيټ کړي او په خپلو سياستونو کې يې داسې حيرانوونکی بدلون راووست چې ګومان يې هم نه کيده چې په هغو کې يې د پښتونستان مسئلې ته هم شا وګرزوله . « هغه د۱۹۷۵ کال د نوامبر وروسته ...، د پاکستان د ښکاره فشارونو په ځواب کې ژمنه وکړه چې نور به افغانستان هغو پښتنو او بلوڅو ښورښيانو ته پناه ګاه نه وي چې د ذوالفقارعلي بوتو د رژيم په وړاندې جنګيږي...،کله چې د پاکستان له سفر څخه راستون شو د پښتنو او بلوڅو د مشرانو غونډه يې په کابل کې جوړه کړله او په هغو کې يې په افغانستان کې له پناه راوړونکو پاکستاني فعالو جنګياليو و غوښتل چې د اپريل تر دېرشمې هېواد پرېږدي. » ۴۷/ ۲۶،۱۶ دا بيا ښيي چې داودخان هم لکه ظاهرشاه د پښتونستان د مسالې څخه سياسي ګټه پورته کوله.

انګريزانو چې د امان الله خان د مدبرانه زعامت له امله په افغان- انګريز دريمه جګړه کې د افغانانو ارادې ته سر ټيټ کړ او د افغانستان خپلواکي يې ومنله خو د غازي امان الله او افغانانو په وړاندې يې کرکه او دښمني لا نوره هم زياته شوه. له همدې امله وو چې انګريزانو د اماني دولت په وړاندې بغاوتونو ته لمن ووهله او د سياست او پوهې څخه بيخبر وګړي يې د يوې وسيلې په توګه وکارول تر څو امان الله خان اړ کړي چې واک او بيا هيواد پريږدي. د فيض محمدکاتب په خبره د امان الله خان ځای ناستي « سقويان ګواکي د کابل د چور او تالان لپاره راغلي وو او پدې لار کې يې د هيڅ کار نه ډډه نه کوله .» د لوټمارحبيب الله کلکاني واکمنول پدې موخه شوي وو چې هغه د خلکو لپاره د منلو وړندی او هغه څوک چې دا لوټمار نسکور کړي د خلکو له ملاتړ نه برخمن کيږی. لدې کبله د محمد نادر ملاتړ کوي تر څو پر کابل واکمن شي. خان ولي خان د هند د وزير پيل د ليکنې څخه نقل قول کوي چې « نادرشاه موږ مايوسه نه کړو او موږ چې څه غوښتل تر کال ۱۹۳۰ پورې هغه هرڅه وشوو. روس وروسته شو ، کابل کې قلاري شوه او په سرحدونو امن قايم شو.» ۹۳/ ۹۲

د يحيی کورنی د راپرزولو وروسته د(ا ،خ، د ،ګ) واکمنی تګلاره د پښتنو او بلوڅو د خپل حق خودارادیت پرمحور څرخيده او د دې ګوند مشر تره کي د پاکستان جمهور رئيس ضياءالحق سره چې په غيررسمي سفر افغانستان ته راغلی وو په پغمان کې د کتنې په ترڅ کې پاکستاني مشر ته ويلي وو: « د ديورند کرښه يوه استعماري او تپل شوې پوله ده چې په کال ۱۹۴۷ کې د هند د وېشلو او د پاکستان د جوړيدو پر مهال پښتنواو بلوڅو خلکو ته د خپل برخليک د ټاکلو حق ورنکړل شو. د ثور انقلاب نه مخکې واکمنيو د ديورند د استعماري پولې هغه لوري پښتنو او بلوڅو د خپل حق خود ارادیت څخه په پرله پسې او فعاله توګه دفاع نده کړې. دا کرښه د يوه خنجر په څير ده چې د نولسمې پيړۍ په پای کې د افغانستان په پيکر ننوتې ده او دې استعماري کرښې د دواړو خواوو پښتانه او بلوڅ خلک په غير طبيعي او غير عادلانه ډول له يو بل څخه جلاکړي دي.» ۲/ ۲۰۸ – ۲۰۹ تره کي پدې هکله د پښتنو دا متل هم ضيآءالحق ته ويلی وو چې اوبه په ډانګ نه بيليږي. د۱۹۷۹ کال د سپتمبر په مياشت کې په هاوانا کې د ناپييلو هيوادونو د کنفرانس پر مهال تره کي او ضياءالحق د دواړو هيوادونو د اختلافونو د حل په اړه خبرې کړې وې او دې هوکړې ته رسيدلي وو چې پدې اړه دې دواړه خواوې خبرواترو ته دوام ورکړي او د پاکستان د بهرنيوچارو وزير په نږدې راتلونکي کې افغانستان ته سفر وکړي. دا خبره ښيي چې تره کی هوډ من وو چې د دواړو هيوادونو ترمنځ دې دوه ديرش کلنې ستونزې ته د متقابل پوهاوي پربنسټ د پای ټکي کيږدي. خو د شوروي له لوري د افغانستان نيواک هر څه له بنسټه واړول او افغانستان د وخت د زبرځواکونو د سياليو او کشمکشونو په تاوده ډګر واوښت. د شوروي او انګلوساکسوني اشغال پر مهال د کرښې د هغې خوا د پښتنو او بلوڅو د کشالې د حل په هکله خبرې پخپل ځان ملنډو وهلو ته ورته وې. د شوروي د اشغال پر مهال د افغانانو په وړاندې بيا د۱۹۱۹ کال مخکې لومړۍ ستونزه (د افغانستان خپلواکي) پرته وه کومه چې امان الله خان حل کړې وه. د(ا، خ، د، ګ) د پرچم واکمنی د نسکوريدو وروسته د پرديو د ارادې له مخې جوړ شوو او واک ته رسول شوو

(c) ketabton.com: The Digital Library

جهادي ډلو د پښتونستان د مسئلې د حل لپاره څه چې د هيواد د اداري او لاربښووني لپاره کومه نقشه نلرله. د امريکې- انګرېز د مستقيم پوځي تيري وروسته د اشغال زيږنده واکمنۍ منطقاً چې د پښتونستان د کشالې د حل د راپورته کولو غړ نشواى جګولى ځکه چې د ديورند تپل شوې کرښه او د پاکستان دولت د انګريزي ښکېلاک ميراث دى او انګلوساکسوني ښکېلاکګرو دا کرښه د نړيوالې کرښې په توګه په رسميت پيژندله. د اشرف غني د واکمنۍ پر مهال په پوله د اغزن سيم تېرول او د تورخم د دروازې د رسمي پرانېستلو په مراسمو کې د ننګرهار والي شاه محمود مياخېل ګډون ښيي چې غني دا کرښه د يوې پټې خاينانه معاملې په ترڅ کې منلې وه. د دې معاملې په اړه محمدفاروق وردګ د کرزي او غني د کابينې غړي په يوه ټلويزيوني مرکه کې وايي چې دريو تنو په دوبۍ کې اويا ميليونه ډالر ترلاسه کړل. ددې لپاره چې اشرف غني د محمد فاروق وردګ خوله ور وتړي هغه يې سمدلاسه په پارلماني چارو کې د وزير په توګه مقرر کړ. د جمهوريت له نسکورېدو وروسته اسلامي امارت چې هېڅ کوم هېواد په رسميت نه دى پيژندلى ، له ظالمانه بندېزونو او له ګڼ شمېر ستونزو سره لاس ګرېوان دى منطقاً چې د ديورند د معضلې د حل کولو جوګه نه دى.

ګوند څه غوښتل ؟

د ا، خ ، د، ګ بنسټ اېښودونکو د هيواد د وروسته پاتې والي اصلي لامل طبقاتي ستم يا په ټولنه کې واکمن غيرعادلانه توليدي مناسبات ګڼل. ګوند په دې آند وو چې د توليد پر وسايلو د ټولنيز مالکيت په ټينګښت او د پراخه پرګنو په ګټه د سمونونو په پلي کولو سره ولس او په ځانګړې توګه بزګران، کارګران، کوچيان، کسبګر او روڼ اندي د هر ډول ستم او زبېښاک او ټولنيزو ناخوالو څخه خلاصيدلى شي او سربيره پردې هيواد د پرمختګ په لور د تللو جوګه کيداى شي. د هېواد په اداره کې ولس ته د برخې اخېستلو يوازينۍ لار د ملي دموکراسۍ د حکومت ټينګښت ګڼلو. د دې لپاره چې د ګوند مشرتابه د خپل ګوند د جوړېدو موخه پرګنو ته ورسوي د ګوند د بنسټ اېښودونکې کنګرې څه کم درې مياشتې وروسته د ګوند د کړنلارې لاندې اساسي کرښې د سياست ليوالو او ولس ته وړاندې کړلې:

۱. د افغانستان د ځمکنۍ بشپړتيا، سياسي او اقتصادي خپلواکۍ او ملي واکمنۍ څخه ساتنه.
۲. د ملي دموکراسۍ د واکمنۍ د ټينګښت له لارې خلکو ته د دولتي واک سپارل.
۳. د خلکو د دموکراتيکو حقونو او آزاديو تامينول، د بزګرو او کارګرو ژوند ته پاملرنه او د دموکراتيکو او مساويانه اصولو پر بنسټ د هيواد د ولسونو د يووالي لا پياوړتيا.
۴. د دولتي پلان شوي اقتصاد له لارې د ملي اقتصاد وده، د دولتي سکتور پياوړتيا ، د ملي صنايعو پنځونه او په بهرنۍ سوداګرۍ د دولتي انحصار ټينګښت ،د ځمکو د اصلاحاتو سرته رسول او د هيواد د طبيعي زيرمو، سترو اقتصادي توليدي مؤسسو او صنايعو ملي کول.
۵. د يوې ملي او د زاړه او نوي استعماري مسئلې په توګه د ديورند د تپل شوي کرښې (۱۸۹۳) په رسميت نه پيژندل، د پښتنو او بلوڅو د خپل ارادیت د حق څخه دفاع او د پښتونستان او د افغانستان د خلکو د ارادې پر بنسټ د دې مسئلې حل.
۶. د خپلواکه بهرني سياست پر مخ وړل او په نړيوالو مسئلو کې د مثبتې ناپيیلې تګلارې، آزاد قضاوت او د ګډ سوله ييز ژوند تعقيب ، د امپرياليزم ، نوي او زاړه استعمار خلاف مبارزه ، په تيري کوونکو پوځي ، سياسي او اقتصادي بلاکونو کې نه ګډون او د استعمار او ملي ستم په وړاندې د ملي آزادي بښونکو غورځنګونو ملاتړ.

دا د افغانستان د خلق دموکراتيک ګوند موخې وې چې په خپلو تبليغاتو کې يې پر هغو ټينګار در لود. د دې اساسي کرښو پر بنسټ يې څه موده وروسته د ګوند کړنلاره د خلق په جريده کې خپره

(c) ketabton.com: The Digital Library

کړه. پورتنیو موخو ته د رسیدو په خاطر د دې ګوند بنسټ کیښودل شو ، مبارزه یې وکړه، د سیاسي مبارزې تودې او سړې یې وګاللې ، واک ته ورسید، د خپلې تګلارې په پلي کولو یې بیله ځنډه پیل وکړ، د پنځه ځلویښت زرو شا وخواه غړي یې د ګوند د واکمنۍ د ساتلو، د وسلوالو مخالفانو سره د جګړې په تاوده ډګر او همدا راز ترهګریزو بریدونو کې له لاسه ور کړل او بالاخره د یوه نړیوال افغاني ضد سازښت او دسیسې له امله واک له لاسه ورکړاو ګوند هم ورسره ټوټې ټوټې شو. پدې کتاب کې به پدې مسئلې هم بحث وشي چې د ا ،خ، د، ګ په نامه د دې سیاسي غورځنګ دوې سیالې ډلې د خپلې واکمنۍ پر مهال تر کومې کچې خپلې کړنلارې ته ژمنې پاتې شولې او هغه یې تر کومه بریده پلي کړه. همدا راز به پدې هم تم شو چې د ګوند د واکمنۍ په نسکورېدو کې د وسلوالو مخالفانو، کورنیو او بهرنیو لاملونو تر څنګ تر کومه بریده د نوموړي ګوند تیروتنو او بېلارې توب او په ګوند کې د وسلوالو مخالفینو سره د ګوند کومې ډلې او مشرانو پټو او څرګندو معاملو منفي اغیز درلود. په دې اړه د دې خبرې یادول اړین بریښي چې د یوه ځانګړي سیاسي غورځنګ او واکمنۍ سیاستونه ، بریاوې او ناکامۍ هغه مهال په واقعبینانه ډول ارزول کیدای شي چې زماني او مکاني او په تیره نړیوال شرایط ، د هیواد اقتصادي حالت ، د واکمنۍ په وړاندې د سیاسي مخالفانو دریځ او د بهرنیو فاکټورونو اغیز له پامه ونه غورځول شي. پدې کتاب کې به د افغانستان د خلک دموکراتیک ګوند د واکمنۍ تګلارې، کړنې او پایلې د پورتنیو مواردو په پام کې نیولو سره تر انتقادي ارزونې لاندې ونیول شي.

د ا،خ، د، ګ د واکمنۍ په مهال نړۍ د علمي – تخنیکي پرمختګونو له کبله کوچنۍ شوې وه . لدې امله د ۱۳۵۷ کال د ثور د اوومې د سیاسي اوښتون او په تېره د واکمنۍ له لوري د ټولنیزو سمونونو پیلول د نړیوالو، ګاونډیانو او شوروي اتحاد غبرګون له ځانه سره در لود. بیله شکه دې غبرګونو د خلقی دولت په کړنو، بریاوو او ناکامیو اغیز درلود. پدې معنی چې د نورو مثبت غبرګون او ملاتړ واکمنۍ ته مرستندوی او ګټور تمامیږي او پر بله خوا منفي غبرګون بیا ستونزمن او حتی ناتار جوړوونکی ګرزي. له یاده و نه باسو هغه ګوند او حکومت به په واک کې د اوږدې مودې لپاره د پاتې کېدوچانس ولري ،خپل پلانونه به پلي کړي، بریاوې به ولري او خپلو موخو ته به ورسیږي چې هم د کور د ننه او هم بهر زیات دوستان او متحدین او لږ مخالفین او دښمنان ولري. دا بیا د ګوند او واکمنۍ په مشرتابه پورې اړه لري چې څه ډول تګلاره غوره کوي چې هغه د نورو سره په تعامل څرخیږي یا تقابل. د ثور د اوومې سیاسي بدلون وروسته بهیرونو و ښودل چې د ګوند مشرتابه د خپلو سیاسي مخالفانو او پانګوالې نړۍ او د هغو متحدینو او سپوږمکیو سره د تعامل پرځای د تقابل تګلاره غوره کړله . له بله پلوه ګوند واک ته به رسېدو سره چې د واک اصلي ځواک خلقي اړخ وو د مشرتابه یوې برخې یې دا وړتیا ونه موندله وپوهیږي چې شوروي اتحاد ورسره رښتینی نه دی او پدې غدار دوست او متحد یې زیات باور وکړ. البته هغه مهال افغانستان په بهرنیو او خاصتاً د شووي اتحاد په تخنیکي ، مالي او پوځی مرستو پورې تړلی وو چې د خلقي دولت خپلواک دریځ د کرملن ناستو مغرورو هژمونپستو مشرانو په مزاج برابر نه وو چې دې حالت واکمنۍ ته ټاکلې ستونزې زیږولې وې ، پایله یې دا شوله چې شوروي اتحاد په خپل غلچکي خاینانه پوځي یرغل سره خلقي واکمني نسکوره ، افغانستان اشغال او پرچم ظاهراً واک ته ورسوي . د افغانستان اشغال دواړو اړخونو د افغانستان دموکراتیک جمهوریت او شوروي سوسیالستي جماهیرو اتحاد ته په خورا لوړه بیه تمام شو تر دې چې دواړه دولتونه د تاریخ برخه وګرزي او د شوروي امپراطوري ونړیږي . د شوروي اشغال وروسته په هېواد کې جګړو زور واخیست او پایله یې دا شوله چې شورویان په سرکوزۍ له افغانستان څخه ووزي . د شوروي اشغالګرو د اردلیانو(پرچمیانو) د مسکو د ارادې له مخې د ملګرو ملتو د سولې پروګرام شنډ او د ا، خ، د،ګ د واکمنۍ په نامه خپلې واکمنۍ ته نه یوازې د پای ټکی کېښود او ګوند ټوټې ټوټې شو بلکې په هېواد کې وحشت او بربریت واکمن شو . ددې ګوندي ضد او ملي ضد سازښت له کبله د هېواد د تمدن ټولې نښې نښانې له منځه ولاړې او د هېواد اداري ، اقتصادي او فرهنګي بنسټونه وران ، د وسلوال پوځ وسلې او تجهېزات تالان او کابل په کنډواله واوښت. د ګوند د واکمنۍ د نسکورېدو وروسته د دې ګوند د دواړو

(c) ketabton.com: The Digital Library

اړخونو د ځینو مشرانواو کدرونو د هلو ځلو سره سره هڅوی و نه توانېدل بېرته خپل سازمانونه په پښو ودروي او پدې ډول دا ګوند د تاریخ برخه وګرځي.

ګوند د مبارزې په ډګر کې

ګوند د بنسټ ایښودونکې کنګرې وروسته عملاً د مبارزې سیاسي ډګر ته را ودانګل. پدې ډګر کې د ګوند په وړاندې په ولایاتو کې د ګوندي سازمانونو او کمیټو جوړول او د ګوندي لیکو د پیاوړتیا سربیره ولس ته د خپلو سیاسي ، اقتصادي، ټولنیزو او فرهنګي موخو د رسولو درنې دندې پرتې وې تر څو د یوه سیاسي خوځښت په توګه خپل شتون په ټولنه کې تثبیت او پدې ډول په ټولنه کې ریښې وځغلوي. بیله استثنی په دموکراتیکو ټولنو کې سیاسي خوځښتونه عملاً په دریو برخو(د مطبوعاتو او تبلیغاتو، ټاکنیزو مبارزو ، غونډو او لاریونونو) کې د مبارزې په سیاسي ډګر کې را څرګندیږي. د ا ، خ ، د، ګ د ۱۹۶۵ کال د نوي اساسي قانون د بښیګنو په رڼا کې په یادو ډګرونو کې په فعالیت لاس پورې کړ چې په لنډ ډول به پرې مکث وشي.

الف – د مطبوعاتو او تبلیغاتو ډګر

د مؤسسي کنګرې د جوړېدو درې میاشتې وروسته مرکزي کمیټې د ګوند د کړنلارې اساسي کرښې چې د ګوند فکري بنسټ یې جوړاوه تصویب کړې. اړینه بریښېده چې د ګوند کړنلاره هم جوړه شي . « لکه څرنګه چې ګوند قانوناً نه وو ثبت شوی او په رسمیت نه وو پیژندل شوی ، کړنلاره یې د ګوند په نامه نشوای خپرولای . لدې امله د قانوني ملحوظاتو له مخې پرېکړه وشوه چې د خلک دموکراتیک کړنلارې تر سرلیک لاندې خپره شي. د کړنلارې مسوده د نورمحمد تره کي لخوا چمتو شوې وه . خو د هغې د کتنې او بشپړولو لپاره یو کمیسیون وټاکل شو. د کمیسیون غړي کارمل ، بدخشي، پنجشېري او ډاکتر شا ه ولي وو چې د تره کي تر مشرۍ لاندې یې کار کاوه.» ۷۹/ ۵۶- ۵۷

ګوند دا مهم سند د۱۹۶۶ کال د اپریل په یوولسمه (۱۳۴۵ کال حمل ۲۲) د خپل نشراتي ارګان (خلق) په لومړۍ او دویمه ګڼه کې په شلو زرو نسخو کې په پښتو او دري ژبو خپور او هغه یې د هیواد په سترو ښارونو کې توزیع کړ. په دومره لوړه کچه د خلق د جریدې سره د روڼ اندو لیوالتیا د دې واقعیت څرګندوی وه چې د ګوند په کړنلاره کې د افغانستان د ټولنیز- اقتصادي وضعیت رښتینی انځور یا ځمکني واقعیتونه کارل شوي وو او سربېره پردې په هغو کې نوي اصطلاحات او مفاهیم روڼ اندو ته په زړه پورې وو. د دې واقعیت څخه د ګوند مخالفین هم سترګې نه پټوي او پدې اړه یو د هغو څخه لیکي: « په داسې یوه هیواد کې چې څه نا څه ۹۰ فیصده وګړي یې بېسواده ول او په کابل کې چې هلته څه د باندې ځلویښت ورځپاڼې ، اوونیزې او میاشتنۍ خپرونې د۱۹۶۴ راهیسې راوتلې وې ، نوموړی شمیر خورا غټ وو. (خلق) سپینې خبرې کولې او په څرګنده یې د طبقاتي مبارزې او د (افغانستان د مظلوم ولس د ځوریدنو) په هکله لیکنې کولې. علاوتاً خلق څرګندوله چې د معاصرې زمانې اصلي مسئله او په نړیواله کچه د طبقاتي مبارزې هسته ، چې د اکتوبر ستر سوسیالستي انقلاب سره را پیلیږي د نړیوال سوسیالیسم او نړیوالې پانګوالۍ تر منځ مبارزه ده. » ۳ /۲۳۰ د خلق جریدې خپرونو سلطنت او واکمني را وپارول او د ګوند مشر تره کی صدراعظم میوندوال ور وغوښت او ورته ویلي یې وو چې په خپل اخبار کې مو ابلاغیه خپره کړئ چې د جریدې لیکنې ملي ضد دي لدې امله دا جریده خپلې خپرونې دروي. دا موضوع په مرکزی کمیټه کې طرحه شوه او پرېکړه وشوه چې دا ډول ابلاغیه نه خپروو او حکومت دې د قانون له مخې عمل وکړي.

امریکایي افغانستان پیژندونکی لویي دوپري چې هغه مهال په کابل کې ژوند کاوه وایي: « واکمنی د افغانستان د خلک دموکراتیک ګوند د نشراتي ارګان (خلق) خپرونې اسلامي ضد، اساسي قانون ضد او سلطنت ضد » وګڼلې او شپږمه ګڼه یې له چاپ وروسته بېله دې چې توزیع شی توقیف کړله او وروسته یې جریدې ته د خپرونو اجازه ور نکړه. د خلق د جریدې د درولو وړاندیز په مشرانو

(c) ketabton.com: The Digital Library

جرګه کې سناتور محمد هاشم مجددي کړی وو. پدې ډول د مجددي د ځواکمني کورنۍ د ارادې له مخې چې د هېواد د پاچاهانو د لېږې کولو او کېنولو او د جهاد د فتواوو ورکولو واک یې ترلاسه کړی وو د خلق جریده هم تعطیل شوله. په شپږمه، وروستۍ ګڼه کې د سعدي یو شعر چې په لاندې بیت پای ته رسېدلی وو خپور شوی وو چې ښایي د دې جریدې په توقیف او تعطیل کې همدې شعر هم رول لوبولی وي ځکه د سپین پوښو خو په عمل کې د تور طینتو روحانیونو ، پیرانو او حضرتانو اصلي څېره یې بربنډوله .

عبادت بجز خدمت خلق نیست　　　　به تسبیح و سجاده و دلق نیست

د حکومت له لوري د خلق د جریدې او د خپرونو د منځپانګې د ارزښت د ټیټولو په وړاندې بل تدبیر دا وو چې هممهاله د مردم په نامه یوې جریدې خپروني پیل کړې چې لیکنې یې د خلق جریدې د خپرونو خلاف وې. د خلق د جریدې د تعطیل وروسته د ګوند د مشر سرېېره خلقي مشرتابه خپل کدرونه (زېری ، میثاق ، محمد ظاهرافق او ظریف) د اطلاعاتو او کلتور وزارت ته واستول چې د خلق او یا په بل نامه د واکمنۍ څخه د جریدې اجازه ترلاسه کړي خو د تره کي تر مشرۍ لاندې سیاسي خوځښت ته هیڅکله د جرېدې د خپرولو جواز ورنکړل شو. تردې چې د جرېدې د جواز د ترلاسه کولو له امله د خلقیانو د مرکزي کمېټې غړی زیری د اطلاعاتو او کلتور په وزارت کې د کوم رییس له لوري ډبول شوی هم وو. د جریدې د جواز د ترلاسه کولو په اړه میثاق لیکي: « یو ځل زه عبدالکریم میثاق مؤظف شوم چې د یوې جریدې غوښتنه وکړم ، هغه مهال سردار انس د اطلاعاتو او کلتور وزیر وو. را ته و یې ویل شپږ سوه ځله در څخه آزموینه اخلم خو د اخبار اجازه نه درکوم. ما ته خندا راغله او په ځواب کې مې ورته وویل. پداسې حال کې چې د اخبار اجازه نه راکوئ نو آزموینې ته څه اړتیا ده؟ هغه وویل تاسې ته مو یو اخبار درکړی دی چې نوم یې پرچم دی، لاړشئ د هغه شاوخوا را ټول شئ. » ۷۹ / ۷۶ د وزیر له خبرې څخه معلومېږي چې هغه غوښتل خلقیان د کارمل ترمشرۍ لاندې مبارزه وکړي.

هغه مهال خلقي اړخ خپلې اعلامیې د نورو رسنیو لکه پیام وجدان ، افغان ملت، ترجمان او روزګار له لارې خپرولې. خو کله چې کارمل او پلویان یې له ګوند څخه ووتل او خپل سازمان یې جوړ کړ په کال ۱۹۶۸ کې حکومت هغوی ته د پرچم په نامه د یوې جریدې د خپرولو جواز ورکړ. حقشناس د پرچم د جرېدې په اړه لیکي :« د۱۳۴۶ کال په کب کې صدراعظم نوراحمد اعتمادي د محمد داود د توصیې پر بنسټ او د پاچا په موافقه د پرچم په نامه ببرک ته د اخبار اجازه ورکړه.» ځینې لا دا هم وایي چې د پرچم د جریدې لګښت هم محمد داود ورکاوه. پرچم د دوو کلونو په ترځ کې ۹۹ ګڼې خپرې کړې. کله چې د پرچم په فوق العاده ګڼه کې د شوروي روسیې بنسټ اېښودونکي لینن د سلمې کلیزې په مناسبت په دري ژبه د (لینن د خاورې) او د (ژوند ښونکي انقلاب) د ویاړنې اړوند یو شعر چې په لاندې بیتونو پای ته رسیدلی وو خپور شو د هیواد د ملایانو، طالبانو او د ملي شورا د استازو د سخت غبرګون سره مخامخ شو.

برای این دست آورد های بیمانند
ما به آن حزب پیشقدم درود میفرستیم
و به مردم قهرمان
ما به آن پیشوای بزرگ درود میفرستیم
به لینن بزرگ.

ژباړه:

د دغو بیساره لاسته راوړنو لپاره
موږ هغه مخکښ ګوند ته درود استوو
او اتلو خلکو ته
موږ هغه ستر لارښود ته درود استوو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ستر لينين ته .

د پرچم په جريده کې د پورتني شعر د خپريدو په ورځ د اطلاعاتو او کلتور وزارت مخې ته ملايانو او طالبانو اعتراضيه غونډه وکړه او وروسته تر دې د هيواد له گوټ گوټ نه کابل ته د ملايانو د راتلو لړۍ پيل شوه. ملايانو د پل خشتي په جومات کې سنگر ونيو، شپې او ورځې يې په جومات کې تيرولې او د جومات له منبر نه د کين لاسو او شوروي اتحاد پر ضد ويناوې کولې. سليمان لايق چې هغه مهال د پرچم د جريدې د امتياز خاوند او مسئول مدير وو ليکي: « نوموړی شعر د ده پرته د پرچم د جريدې د تحرير د هيأت ټولو غړو(کارمل، خيبر، کشتمند، نور احمد نور، دکتورس اناهيتا او بارق شفيعي) د هوکړې له مخې خپور شو او اضافه کوي چې ملايان د قرآن کريم د دې آيت « ان الله و ملايکه يصلون علی النبی يا ايهاالذين آمنو صلوا عليه و سلموا تسليما» چې معنی يې«خدای او ملايکې يې پر نبي باندې "درود" وايي. ای مومنانو تاسو هم پرهغه باندې "درود" وواياست ډېره لگوي. ملايانو "درود" ويل صرف د اسلام پر پيغمبر پورې محدودوي او پرغير مسلمان باندې د "درود" ويل حرام او له اسلام نه لرې بولي .» ۴۳ /۱۲۸ لايق د جريدې د مسؤل مدير په توگه له هرچا څخه زيات مسؤليت درلود د دې راپاروونکي شعر د نه خپرولو مخه ونيسي. پدې کار کې د پاتې راتلو له امله د داسې يوه گوند څخه بايد وتلې وای چې د خپلو خلکو عقيدتي باورونو ته سپکاوی کوي او سربېره پردې د هېواد د مترقي غورځنگ د بدنامی سبب هم کيږي . د دې شعر د خپرولو پايله دا شوله چې د هيواد دوديزه روحانيون او بنسټپال اسلامپال گډه ژبه سره وموميې او د يوه منبر څخه د هېواد د مترقي غورځنگ ، پرچميانو او شوروي اتحاد ضد کمپاين وکړي.د پرچم په جريده کې د دا ډول راپاروونکي شعر خپرولو د پرچم اړخ اعتبار ته سخت زيان ورساوه . پرهغوی يې د شوروي د عمالو تور يقيني کړ. د ملايانو د دې اعتراضونو پايله دا هم شوه چې حکومت اړ شي د پرچم خپرونې و دروي.

سره لدې د گوند د دواړو نشراتي ارگانونو(خلق او پرچم) خپرونو او اعلاميو د باسواده قشر په ويښتيا کې رغنده رول لوبولی دی او خپرونې يې د افغانستان د وروسته پاتې والي په لاملونو، د حکومتونو په نه وړتيا ، د خلکو د ستونزو بربنډول ، د مخ په ودې هېوادونو په وړاندې د امپرياليستي بلاک د سياستونو په افشا او د شوروي اتحاد د تگلارو او سياستونو په ملاتړ ځرخيدلې. د ساري په ډول په ويتنام کې يې د امريکايي اشغالگرو جنايتونه غندل او د فلسطينيانو د داعيې څخه ملاتړ کړی دی .خو کله چې په ۱۹۶۸ کې شوروي لښکر په چکوسلواکيا تيری وکړ د پرچم جريدې دا تېری تائيد او هغه يې د شوروي اتحاد له لوري انټرناسيونالستي دنده وگڼله. د شوروي له لوري پر چکوسلواکيا د يرغل په اړه خلقي اړخ کوم غبرگون ونښود. د خلق او پرچم په جريدو کې د لومړي ځل لپاره نوي ادبيات او سياسي اصطلاحات او د واکمنۍ څخه جوړوونکي غوښتنې ، وړانديزونه ، نيوکې او اعتراضونه تر سترگو کيدل او د بيان د آزادۍ په لور يو پرمختلونکی خوځښت وو. گوند نه يوازې د خپلو نشراتي ارگانونو له لارې د خپلو غړو او ولس د ذهنونو د روښانولو او د هغوی د سياسي شعور او پوهې د لوړولو لپاره اړين گامونه اوچت کړل بلکې د تبليغي پاڼو او اعلاميو د خپرولو سربېره يې يو لړ علمي ، سياسي او ادبي آثار وليکل او يا وژباړل. پدې ارزښتمن کار کې د پرچم په پرتله د خلقيانو او د دې گوند د نورو کدرونو په پرتله د تره کي ونډه د پام وړ ده.

ب- د پارلماني مبارزې په ډگر کې

د ا، خ، د، گ په تگلاره کې په سياسي مبارزه او په هغو کې په پارلماني ټاکنو کې په برخه اخيستنې ټينگار شوی وو.په پارلماني ټاکنو کې يې د گډون موخه دا وه چې گونديان د پارلماني مبارزو سره آشنا شي او سربيره پردې په ټاکنيز کمپاين کې د خپل گوند نږدې او لېرې اهداف ، د واکمنيو ناخوالې او د هيواد د وروسته پاتې والي لاملونه ټولنې ته ورسوي. په ټاکنو کې د برې له امله د هيواد په لوړتقنيني ارگان کې د داسې قوانينو په تصويب ټينگار وکړي چې د قانون واکمنې،اقتصادي پرمختيا او د دموکراسۍ ودې ته گټور تمام شي. له همدې کبله وو چې گوند د خپل جوړښت په لومړي کال (۱۹۶۵) کې ځوارلس تنه د ولسي جرگې دوولسمې دورې ټاکنيزو سياليو ته د مختلفو ولايتونو څخه د

(c) ketabton.com: The Digital Library

نوماندانو په توګه ور وپېژندل چې دريو تنو ببرک کارمل، نوراحمدنوراو اناهيتا راتبزاد ولسي جرګې ته لار پيدا کړه. په ديارلسمې دوره کې يوازې دوو تنو کارمل او امين وکولای شول په پارلمان کې د ګوند د استازو په توګه د خپلو اړونده سازمانونو د استازيتوب جوګه شي. ګوند دواړو دورو ته په ټاکنيزو کمپاينونو او همداراز په ولسي جرګه کې د خپلو استازو له لارې د خلکو د ويښتيا او د ګوند د سياسي هدفونو د تبليغ لپاره ګټه پورته کړله. ولسي جرګې ته په ټاکنو کې ګوندي کانديدانو لسګونه ميټينګونه جوړکړل او په هغو کې يې خپلې تګلارې پرګنو ته ورسولې او خلک يې سياسي مبارزې ته وهڅول. د دستګير پنجشيري په وينا د ملي شورا دوولسمې دورې په تاکنيز کمپاين کې« د واحد ګوند په نوښت يوازې د کابل په ښار کې څلويښت ميټينګه جوړ شول او د پنځوسو زرو شا اوخوا کسانو پکې ګډون وکړ.» ۲/ ۱۶۶ هغه مهال ګوند د هېواد په يو شميراداري واحدونو کې په ټاکنو کې په حکومتي چارواکو د درغليو تورونه ولګول چې حکومت د ګوندي کانديدانو د بري مخه ونيوله. سربيره پردې ديارلسمې دورې ته څو تنه ګوندي کانديدان او د هغوی د ټاکنيزکمپاين ملګري لکه (صالح محمد زيری، دستګيرپنجشيری، عبدالکريم زرغون ، عبدالخالق ،عبدالهادي کريم، فدامحمد خواريکښ، قادربهيار او اکرم کارګر) توقيف او زنداني شول.

په ولسي جرګه کې د ګوند استازو په دولتي دستګاه کې د اداري او مالي فساد په وړاندې په مبارزې، په هيواد کې د قانون د واکمنۍ د ټينګښت ، د مطبوعاتو د آزادۍ ، د اساسي قانون د دموکراتيکو ارزښتونو او د پرګنو د حقوقو په دفاع کې و دريدل . د کارګرو، بزګرو، کسبګرو، کوچيانو، زده کوونکو او محصلينو او د ټولنې د نورو زيارکښو قشرونو د اقتصادي او صنفي غوښتنو څخه ملاتړ وښود .د پښتنو او بلوڅو د حق خود ارادیت په موضع کې ولاړ وو او په نړيواله کچه يې د امپرياليسم او ښکيلاک خلاف د نړۍ د ملي آزادي ښنونکو غورځنګونو او په ځانګړې توګه د صهيونيزم په وړاندې د عربو او فلسطينيانو او د امريکې خلاف د ويتنام د خلکو د عادلانه مبارزو څخه ملاتړ کړی دی. په ډيرو مواردو کې په ولسي جرګه کې د ګوند د استازو دريځ په ټولنه کې د هغه د اعتبار د لوړو لپاره ګټورې پايلې لرلې. خو د کارمل ځينې ويناوې چې معمولآ د شوروي اتحاد له سياستونو څخه په بشپړ ملاتړ ځرخيدلې د ګوند او په تېره د پرچم ملي دريځ ته زيان ورساوه . د بېلګې په توګه په ولسي جرګه کې يوه استازي د کارمل د وينا په اړه ويلي وو:« هيله کوم چې ببرک کارمل شوروي اتحاد ته د بې کچې ښه نيت په ښودلو سره د افغانستان شورا او د افغانستان بهرني سياست ته درناوی وکړي. » ۳۲/ ۱۲۶ په ولسي جرګه کې د کارمل دې ډول ويناوو ځينو استازو ته پلمه ورکړه چې په شورا کې د ګوند پر استازو بريد وکړي د کارمل پښتۍ ورماتې او نور احمدنور په ککرۍ کې ژوره ضربه ووينې.

ج – په واټونو کې را ځرګندېدل

په دموکراتيکو ټولنو کې سياسي او ټولنيز سازمانونه او حتي حقوقي شخصيتونه د غونډو په جوړولو، د تبليغاتي پلاکاتونو په پورته کولو او لاريونو او ويناوو کولو سره خپلې او د ټولنې د ځانګړې طبقې سياسي او صنفي غوښتنې مطرح کړي او يا د واکمنۍ د تګلارو او پريکړو سره خپل مخالفت او يا موافقت ځرګند کړي.د ا، خ ، د ، ګ د دموکراسۍ په لسيزه کې په پلازمېينه او په ځېنو ولايتونو کې د کارګرو ،بزګرو، محصلانو، زده کوونکو او نورو صنفي قشرونو او همداراز د پښتنو او بلوڅو د حقوقو نه د دفاع په موخه سلګونه مظاهرې او لاريونونه تنظيم کړل. د دې غونډو او لاريونونو په ترڅ کې يې خپل سياسي ، اقتصادي ، ټولنيز او فرهنګي اهداف بيانول. هغه مهال د پرله پسې لاريونونو څپې د۱۳۴۴ کال د لړم(عقرب) د دريمې څخه پيل شوې. د دموکراسۍ په لسيزه کې د ګوند دواړو اړخونو معمولآ هر کال د لړم دريمه ، د مې لومړۍ نېټه (د کارګرانو د پيوستون نړيواله ورځ) او د وږي

(c) ketabton.com: The Digital Library

نهمه (د پښتونستان ورځ) نمانځله . یو په زړه پورې لاریون د کارګرو د نړیوالې ورځې په مناسبت خلقیانو د ۱۳۴۸ کال د ثور په میاشت کې تنظیم کړی وو چې د ډول(دهل) او اتڼ سره د میرویس میدان (کوټه سنګي) څخه پیل او د زرنګار تر پارک پورې ترسره شو . کله چې خلقیان د زرنګار پارک ته چې د مظاهرو په مرکز اوښتی وو را ورسېدل ، ټول سیاسي سازمانونه تر اغېز لاندې راغلل دا مهال د خلقیانو یو کدر ستېژ ته وخوت او په مکروفون کې یې وویل :« دلته راشئ چې تاسو ته سیاسي خبرې وکړو. هلته څه کوئ. تره کیان ډول وهي او ببرکیان ګډېږي. »۷۹/ ۸۴ پورتنۍ خبره د خلقیانو او پرچمیانو دښمني هم ښیي . همدا رنګه یې په کارخانو کې د کارګرو د صنفي غوښتنو او د کار د شرایطو ښه والي په موخه مظاهرې سمبالولې. د افغانستان د خلک دموکراتیک ګوند له لورې د لاریونونو او مظاهرو تنظیمول او یا د هیواد د ښارونو په واټونو او کارخانو کې راڅرګندیدل ، ګوند او ولس ته د هرسیاسي عمل په شان هم مثبتې او هم منفي پایلې لرلې. مثبتې پایلې یې ګوند ته دا وې چې په ټولنه کې خپل شتون تثبیت، خپل سیاستونه اوهدفونه، د هیواد د وروسته پاتې توب لاملونه وګړو ته ورسوي او هغوی فعالې سیاسي مبارزې ته وهڅوي او یا یې خپلو لیکو ته ورجذب کړي. په کارخانو کې د کارګرو په ګټه یو لړ سمونونه رامنځته کړي. په واټونو او کارخانو کې د نوموړي ګوند او نورو سازمانونو را څرګندیدل د خلکو د ذهنونو په روښانولو او ویښولو کې د سترګو وړ اغېز پرېښود. منفي پایلې یې دا شوې چې په پوهنیزو بنستونو خاصتآ کابل پوهنتون او پولیتخنیک کې د پرله پسې مظاهرو او لاریونونو دوام د ښوونې بهیر ته زیان ورسوي. د دې مظاهرو اوغونډو بل منفي اړخ دا وو چې اکثرآ په هغو کې د دې پرځای چې د حکومت تګلارې او کړه وړه انتقاد شي ، ناکامۍ یې په ګوته او په ادارو کې د فساد د بربنډولو لپاره ګټه پورته شي ،خلک د سیاسي سوله ئیزو مبارزو په فرهنګ سمبال کړي بلکې د وخت د سیاسي سازمانو او په هغو کې د خلقیانو او پرچمیانو ترمنځ په ناندریو او د یوبل په پټه د تورونو او تومتونو په لګولو تیریدلې . سلیمان لایق « زما د خاطراتو» په پنځه ویشتم ټوک کې د خلقیانو او پرچمیانو له لورې یو بل په پټه د دښمنانه تبلیغاتو او تورونو په اړه راوړي: « په نورمحمد تره کي پسې ویل کېدل چې دی د سي آی اې جاسوس دی ، دی پښتون فیودال دی ، دی د مجید زابلي نوکر و، ده په انحصاراتو کې د شکرې او پترولو غلا کړې ده ، دی سیاسي سواد نه لري، دی د قبیلې پدیده ده او داسې نورتورونه . متقابلاً په کارمل او د ده په ملګرو پسې ویل کېدل : دی د دربار جاسوس دی ، دوی اشراف زاده ګان دي ، جنرال زاده ګان دي ، زبېښونکي دي ، دوی د شتمنیو خاوندان او عیاشان ، فحاشان او د حکومتو سره په سازش او جاسوسۍ کې دي او نور.» خو کله چې په خپله د افغانستان خلک دموکراتیک ګوند واک ترلاسه کړ د مظاهرو ،لاریونو او خپلواکو رسنیو فعالیت ته اجازه ورنکړه لکه څرنګه چې داودخان هم اجازه نه وه ورکړې .

په ګوند کې د انشعاب لاملونه

په سیاسي ګوندونو کې د اختلافونو شتون یوه معمولي خبره ده خو دا اختلافونه تل ګوندونه له انشعابونو سره نه مخامخ کوي .معمولآ په سیاسي ګوندونو او تلوالو کې هغه وخت انشعابونه راځي چې په نوموړو سیاسي خوځښتونو کې په ستراتژیکي ، ایدئولوژیکي او سیاسي تګلارو کې اختلافونه پیدا شي. یا دا چې د زماني په یوه ځانګړي پړاو کې په ملي او نړیواله کچه بنسټیز بدلونونه راشي چې نوموړي سیاسي بنسټونه اړ شي په خپلو تګلارو او د مبارزې د مخفي اوعلني بڼو په مخته وړلو کې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

نويو حالاتو سره د بدلون اړتيا وليدل شي او پدې هکله په سياسي او ټولنيزو بنسټونو کې د نظر يووالى رانشي. يا دا چې په ټاکنو او يا وسلواله مبارزه کې د ماتې له امله ګوندونه او تلوالې له کورني کړکيچ سره مخامخ شي . تردې دمه پدې اړه د ا، خ ، د ، ګ د مشرانو، کدرونو او څيړونکو په ليکنو کې په ګوند کې د ستراتيژيکي او ايديالوژيکي اختلافونو په اړه څه ندي ويل شوي. البته د ګوند ځينو مشرانو او کدرونو پدې هکله وروسته پاتې توب، ځانغوښتنې ، ډله بنديو، فرکسيونبازيو، د روڼ اندو خرده بورژوازي ځانګړتياوو،د تجربې نشتون ، سليقوي توپيرونو، سيمه ييزو،قومي ، سکتاريستي او شوونيستي تمايلاتو او د تئورۍ او پراتيک کمزورتيا وو ته ګوتې نيولې دي. پدې کې شک نشته چې نوموړو مواردو په ګوند کې کورنيو ستونزو، اختلافونو او ښايي د انشعاب په رامنځته راتګ کې رول لوبولى وي خو پدې اړه مشخص بحث نه دى شوى . د بېلګې په توګه کله چې ويل کيږي سيمه ييزو، قومي او سکتاريستي تمايلاتو انشعاب ته لمن ووهله وويل شي چې چا يا کومې ډلې دا تمايلات لرل او يا يې څه غوښتل . په خلقيانو کې د کارمل د ډلې د تګ وروسته د امين او بدخشي د قومي تمايلاتو له کبله دواړو ته ګوندي سزا ورکړل شوه . خو کارمل او همفکرانو يې چې له ګوند څخه ولاړل د خپل تګ يا انشعاب د لاملونو په اړه څه ندي ويلي . د انشعاب په اړه د دې ګوند مشرانو د پخوا په شان د ځان يا خپلو همفکرانو د سلامت ښودلو په موخه يا د يوې قطبي نړۍ ننني مسلط ذهنيت ته په کتو سره واقعيتونه تحريفوي يا نيمګړي او ناسم معلوماتونه وړاندې کوي.ښه بيلګه يې د کشتمند څرګندونې دي چې د افغانستان د خلق دموکراتيک واحد ګوند او د پرچم د فرکسيون د پروني دريځ سره په څرګند ټکرکې دي.
هغه د خپل (يادداشتهای سياسي و رويدادهای تاريخی) نومې کتاب په ١٧٠ مخ کې ليکي: « د ګوند د جوړيدو له پيله د نورمحمدتره کي او ببرک کارمل ترمشرۍ لاندې د (ا ، خ ، د ، ګ) د دواړو اړخونو ترمنځ جدي سياسي او ايدئولوژيکي اختلافونو شتون درلود. د تره کي اړخ د يوه سره مارکسيستي-ليننستي ګوند طرفدار وو چې د نړۍ د ورونو کمونستي او کارګري ګوندونو په کتار کې په رسميت وپيژندل شي. خو د کارمل اړخ د يوه مترقي دموکراتيک ګوند چې د يوې پراخې دموکراتيکې جبهې په جوړولو سره د ملي دموکراسۍ د حکومت له لارې سوسياليسم د غايې او لېرې هدف ته د رسيدو لپاره مبارزه وکړي طرفداري کوله.که څه هم د کارمل طرحه د ځينوچپو اصطلاحاتو په منلو سره ومنل شوه خو اساسي اختلافونه په خپل حال پاتې شول. » که د کشتمند له څرګندونو سره همغږي شو ګڼ شمېر پوښتنې پيدا کيږي لکه ولې کارمل د مارکسيست- لیننست تره کي سره ګډ ګوند جوړ کړ؟ ولې هغه څلور کسيزه کميسيون(کارمل ، کشتمند،پنجشيری ، شاه ولي) چې د تره کي له لوري د چمتو شوې کړنلارې په مسودې کار کاوه هغه ومنله چې دريو تنو کارمل ، کشتمند او پنجشيري چې واحد ليدلورى يې هم درلود داسې کړنلاره چې ورسره همغږي نه وو جوړه او د مرکزي کميټې په غونډه کې د رايو په اتفاق تصويب کړله ؟ کله چې کړنلاره په مرکزي کميټه کې منل شوې وه نو بيا د کومو اساسي اختلافونو يادونه کيږي؟ وروستى دا چې ولې کارمل او د هغه پلويانو د انشعاب وروسته د ګوند په کړنلاره کې بدلونونه رانه وړل ؟ ټولو ته څرګنده ده چې د ګوند دواړو اړخونو د ګوند تر دوهمې کنګرې پورې د واحد ګوند د مرکزي کميټې له لوري د تصويب شوې کړنلارې د پلې کولو لپاره مبارزه کوله . د کارمل د واکمنى پرمهال چې کشتمند يکې دوهمه څيره وه د هغه مهال په دولتي رسنيو کې پدې اړه داسې راغلي دي: « د ايدئولوژيکي اړخه عملاً د دواړو خواوو ترمنځ اختلاف شتون نه درلود. د سياسي مبارزې په پام کې نه نيولو سره د ګوند دواړو برخو د هغو موخو لپاره مبارزه کوله چې د ا، خ، د، ګ کنګرې او د ګوند مرامي پروګرام ټاکلي وې.» ٩٩/ ٣٩ بل دا چې د لس کلن انشعاب وروسته ولې کارمل او د هغه فرکسيون د تره کي تر مشرۍ لاندې د خلقي اړخ سره بيا يووالي ته غاړه کيښودله چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د هغه سره يې سياسي او ايديالوژيکي اختلافونه لرل.دا بيا ښيي چې د انشعاب او بيا يووالي لاملونه بل څه وو چې کشتمند نه غواړي هغه په ډاګه کړي. په هغه صورت کې د ګوند د جوړېدو، انشعاب او بيا يووالي په اړه د کارمل پټې نقشې او موخې بربنډېږي .

همدارنګه د ګوند بل بنسټ ايښودونکی پنجشيري د کشتمند په څېرنه غواړي چې د انشعاب په اړه حقايق وړاندې کړي. هغه د۱۹۶۷ کال د اپريل په مياشت کې د انشعاب پرمهال د کارمل مشرۍ ته غاړه کيښودله خو لږ موده وروسته د کارمل نه جلا ، لومړی يې مستقل سازمان(خلق کارګر) جوړ کړاو د ۹مياشتني فعاليت وروسته بېر ته له خلقيانو سره يوځای شو. هغه هم پخپل کتاب کې لاندې پوښتنو ته چې هغه ولې د ګوند په لومړي انشعاب کې د کارمل سره ولاړ ، ولې له کارمل نه جلا او بيا بيرته له خلقيانو سره يوځای شو حتی اشاره هم نده کړې. ده ته پکار وو چې لږترلږه يې د خپل دې لالهانده منډو تړړو او د کوڅو او لارو د بدلولو په اړه رڼا اچولې وای. البته نور کدرونه لکه محمدطاهربدخشي ، محمدظاهر افق او امان الله استوار چې له خلقي اړخ نه جلا شول د ګوند په کړنلاره کې په ځينو تکتيکي او سياسي مسئلو کې اختلافونه لرل خو د کارمل اړخ د (ا، خ ،د ، ګ) په نامه او د انشعاب نه مخکې د واحد ګوند د مرکزي کميټې له لوري د تصويب شوې اساسنامې او کړنلارې د منلو او د هغو د پلې کولو په موخه خپل جلا سازمان جوړ او مبارزې ته ادامه ورکوله. د ګوند د اساسنامې او کړنلارې په اړه که هغه د افغانستان د ځمکنيو واقعيتونو سره برابرې وې يا نه مرکزي کميټې د رايو په اتفاق تصويب کړې وې او د هغو د پلې کولو لپاره دواړو اړخونو ګډ او يا جلا جلا فعاليت درلود. عجيبه دا ده ميثاق چې د ګوند د انشعاب وروسته د تره کي سره پاتې شو داسې يو کتاب ليکلی دی چې د هغه د مرګ وروسته خپور شو. هغه په انشعاب کې نبغ په نېغه تره کی نه ملامتوي خو د سياست د الفبا سره آشنا لوستونکي پوهېږي چې پکې د انشعاب اصلي عامل تره کی ښودل شوی دی نه کارمل. پدې اړه بيا دا پوښتنه پيدا کېږي چې که په انشعاب کې د کارمل په پرتله تره کي منفي رول درلود نو ولې ميثاق د تره کي سره پاتې شو، پرچمی نشو خو له مرګه وروسته پرچمی شو. د شته لاسوندونو او روايتونو پر بنسټ د (ا ، خ ، د ، ګ) د انشعاب لاملونه دا دي.

الف – تکتيکي او سليقوي اختلافونه

د ګوند د بنسټ ايښودونکو مرکزي څېرو تره کي ،کارمل او بدخشي ګډ فکري اندونه لرل. خو تره کي او کارمل په ځېنو تکتيکي مسآلو لکه د پښتونستان د مسئلې، د ګوند د مبارزې د بنې، ګوند ته د غړو د منلو او د هغوی ټولنيز دريځ ، د ګوندي فعاليت د څرنګوالي او د ګوند د نامه او بيرغ په هکله اختلاف درلود. په کنګره کي کارمل د ګوند له نامه او د بيرغ د رنګ په اړه د تره کي د نظرسره بشپړه همغږي ونښودله. د پښتونستان مساله د تره کي له لوري داسې طرحه شوې وه چې هغه بايد د ګوند په کړنلاره کې د افغانستان او پاکستان ترمنځ د اختلاف وړ يوې تاريخي - ملي ستونزې په توګه مطرح شي او د حل لار يې د پښتنو او بلوڅو د ارادې پر بنسټ ليدله. د کارمل او همدارنګه د غلام محی الدين زرملوال له انده د دې مسالې حل د حکومت دنده ده او اړينه نه بريښي چې هغه د ګوند په کړنلاره کې راوړل شي. خو وروسته وليدل شول چې د پښتونستان د ستونزې حل د ګوند په اساسي کرښو کې ځانګړی ځای درلود او دې هم دا معنی لرله چې کارمل د تره کي له ليدلوري سره همغږي ښودلي ده. د ګوند د نامه په اړه تره کي د افغانستان د خلک دموکراتيک ګوند باندې ټينګاردرلود او کارمل بيا د نوي جوړېدونکي ګوند نوم د افغانستان د خلکو ګوند (حزب مردم افغانستان) غوښت. دا چې کارمل د حزب مردم افغانستان په نامه د ګوند د نامه غوښتونکی وو پدې دليل د منلو وړ برېښي چې د پرچميانو هغې

(c) ketabton.com: The Digital Library

برخې چې ځانونه د کارمل د ليکې ربښتيني پلويان شميري په کال ۲۰۱۲ کې د حزب مردم افغانستان په نامه سازمان جوړکړ. تره کي د ګوند په پټې او کارمل پرعلني مبارزې ټينګار درلود. تره کي د ګوند د غړو طبقاتي دريځ ته ارزښت قايل وو چې د خوارې او منځنی طبقې استازې ګوند ته و منل شي او کارمل د غړو طبقاتي او ټولنيز دريځ مهم نه ګڼلو .

ب- د ګوند د مشرۍ پرسر اختلاف

د کنګرې د جوړېدو په درشل کې د تره کي او کارمل رول او اعتبار ته په کتو سره دواړو د ګوند د مشرتابه شونتياوې لرلې . په کنګره کې تره کی د ګوند د مشرپه توګه غوره شو. خو څه موده وروسته د کارمل د پلويانو له لوري تبليغات کېدل چې تره کي کارمل ته رايه نه وه ورکړې ترڅو د کارمل په پرتله خپل محبوبيت او اعتبار ثابت کړي. پدې اړه کشتمند ليکي: « د کنګرې د پرانيستلو پر مهال د کنګرې غړو ته د کنګرې د لومړنيو سازمان ور کوونکو په توګه ور وپيژندل شول چې دوی دواړو د ګوند د مشرۍ لپاره مساوي او يو شان رول درلود...، کارمل په داوطلبانه توګه دا موقف نورمحمدتره کي ته پريښود.» ۳۹/ ۱۴۲ دا نو بيا د کشتمند خپل ذهني خيالات دي . پدې اړه مخکې ويل شوي وو هر چا چې زياتې رايې وړې وي هغه به د ګوند مشر وي. دا دموکراتيک او مناسب غوراوی هم وو. کله چې کشتمند د کارمل له لوري په داوطلبانه توګه تره کي ته د ګوند د مشرتابه د پريښودلو ادعا کوي دا ښيي چې په ګوند کې د انشعاب يو لامل خو اصلي لامل د ګوند د رهبرۍ پر سر وو. د کارمل د پلويانو د ادعا خلاف ځيني غلام محی الدين زرملوال او نور ميثاق يادوي چې کارمل ته ووټ نه وو اچولی .دا چې زرملوال يا ميثاق او د پرچميانو په ادعا تره کي کارمل ته رايه نه وه ورکړې د مسالې يو اړخ دی خو تره کی د ګوند د مشر په توګه و منل شو. که کارمل ته د هغه غوراوی د منلو وړ نه وو خپل اعتراض به يې کړی وو چې پدې غوراوي کې درغلي شوې ده . يو شوروي ژورنالست چې د کارمل او د (ا، خ، د،ګ) له ځينو مشرانو او همدا رنګه له شوروي ملکي او پوځي جګپوړو سره د ګوند او د افغانستان د سياسي او ټولنيزو بهيرونو په اړه مرکې کړي دي او د هغو پر بنسټ يې کتاب ليکلی دی د ګوند د جوړېدو په مهال د کارمل د خيالونو دا ډول انځورکاږي : « ببرک کارمل د زړه له تله هيله لرله چې د ګوند د ليډر په توګه وټاکل شي. خوهغه ښه پوهيده چې د تره کي په وړاندې چې د بډايې بيوګرافۍ څخه برخمن دی او د ميلادي (څلويښتمو) کلونو څخه د ويش ځلميانو په خوځښت کې شامل وو چانس يې کمرنګه دی.» ۶۳/ ۳۱ بارق شفيعي د انشعاب مسئلې ته داسې ګوته نيسي: « د پرچم جريده د خلق د جريدې ادامه ورکوونکې وه. پرچم د خلق سره هيڅ تضاد نه درلود او اصلاً د خلق او پرچم اختلاف يو ايدئولوژيک اختلاف نه وو، سياسي اختلاف نه وو او د هغوی اختلاف د رهبرۍ پرسر وو. د ګوند په کورني ژوند کې اختلاف چې تره کی يا کارمل؟ کوم يو د ګوند مشري ولري. » ۱۰۰ پدې هکله عبدالعلي ارغنداوي ورته نظر لري او ليکي : « اساسي اختلاف په ظاهره توګه په رهبرۍ وو، او په اصولو کې کوم اختلاف نه وو موجود. » ۱۰۱/ ۱۴۸ پدې هکله يو افغان ليکوال ليکي : « د ګوندي ماشين په د ننه کې کارمل هڅه کوله چې تره کي د ګوند د عمومي منشي له دريځه پسې واخلي خو کله چې پاته راغی نو استعفی يې وکړه. کارمليانو وروسته خپل ملاتړي ورسره واخيستل او خپل ځانې ګوند يې جوړ کړ.» ۳/ ۲۲۹ سليمان لايق د خپلو خاطراتو په پنځه ويشتم ټوک کې د آيا کارمل واقعا تروريست دی؟ سرليک لاندې برخه کې ليکي :« د انتخاباتو په نتيجه کې نورمحمد تره کی د عمومي منشي د مقام لپاره ۲۷ رايې او ببرک کارمل ۲۶ رايې وګټلې او په دې توګه نورمحمدتره کی د افغانستان د خلک دموکراتيک ګوندعمومي منشي شو .ببرک کارمل له هماغه شيبې ، يعنې ۱۳۴۳ کال د جدې له يوولسمې نېټې نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې د ګوند لومړنی کانګرې ګډون کونکو یو له بل د افغانستان له خلکو سره د وفادری لوظ او لوړه کړې وه ، ببرک کارمل د تره کي پرضد او د ده د شخصیت د تخریب لپاره ملا وتړله ...، کارمل د مبارزې او شخړې په دوام کله چې پوه شو چې نورمحمد تره کی په آسانتیا له میدان څخه نشي ایستلای د خپلو روشنفکرانه هوسونو په څېر کي دې ته راغی چې نورمحمدتره کی په فزیکي لحاظ له میدان څخه وباسي،څکه خو نوراحمدنور ، وکیل او محمود بریالي د مرکزي کمیټې له ملګرو سره په ډېر احتیاط او په غیر رسمي توګه کار پیل کړ...، نور احمدنور تر اوږدې مقدمې وروسته وویل مثلاً زموږ په ګوند کې د انشعاب د لرې کولو او د پرچمي – خلقي د وحدت د تامین لپاره ضروري ده نورمحمد تره کی له منځه لرې کړو.» د لایق دا خبره ښیي چې کارمل او ترهګرو ملګرو یې د تره کي د ترور هوډ هم درلود تر څو کارمل د ګوند مشری ته ورسیږي.

د پورتنیوڅرګندونو څخه دا پایله راوزي چې د ګوند د انشعاب اصلي لامل د رهبری پر سر وو. تره کي د ګوند رهبری ته رسیدلی وو خو کارمل د هغې څخه بې برخې وو نو هماغه دي چې کارمل هغې ته د رسیدو په موخه مبارزه پیلوي. په لومړیو کي د کارمل مبارزه پر دې راڅرخېده چې تره کی تجرید او بې اغېزې کړي او حتی له منځه یوسي خو کله چې پدې کار کې پاتې راغی د خپلو پلویانو سره د ګوند څخه ووت او د (ا، خ ، د ،ګ) په نامه یې خپل سازمان جوړکړ چې په تولنه کې د پرچم په نامه وپیژندل شو.

ج- د ګوندیانو د ټولنیز دریځ توپیر

د شوروي اتحاد او د هغه سره جوخت د وارسا د تړون له ړنګېدو وروسته چې نور د طبقاتي مبارزې او د پرولتري انترناسیونالیسم شعارونو بازار نه درلود. لویدیځ د خپل پیاوړي تبلیغاتي ماشین او نورو شونتیاوو پر مټ په وروسته پاتې هیوادونو کي قومي ،ژبنیو او مذهبي مخامختیا او ټکرونو ته لمن وهل پیل کړل. افغانستان د چنګاښ د ۲۶ انقلاب وروسته د زبرځواکونو او ګاونډیانو د سیالیو او کشمکشونو په ډګر اوښتی وو. پدې زماني پړاو کي ستر ځواکونه او ګاونډیان په دې بریالي شوي دي چې په یو شمیر سیاستوالو او د نظراو قلم په خاوندانو پانګه واچوي . همدا ډله وګړي دي چې د روباتونو په څېر څه ډول یې چې کوک او چمتو کړي همغسي په خبرو او خوځښت راځي او د هیواد پیښو او قضایاوو، شته ستونزو او ناخوالو ته د قوم ، ژبې ،سیمې او مذهب له کړکۍ ګوري. پردې بنسټ دي چې دا ډله وګړي د (ا، خ ، د ، ګ) انشعاب ته قومي بڼه ورکړي. هغوی خپل دا ناسم حکمونه صادروي چې ګواکي د تره کي تر څنګ پښتانه او د کارمل سره غیر پښتانه ودریدل. پداسي حال کي چې هغه مهال د نوموړي ګوند په یوه اړخ کې هیڅا په بربنده توګه د قومي او ژبنیو تړاوونو خبره نه را پورته کوله . هغه مهال په ګوند کي واکمن ذهنیت دا وو چې د افغانستان د وروسته پاتې والي اصلي لامل طبقاتي ستم او د حل نسخه یې د تولید پر وسایلو د ډله ئیزحاکمیت ټینګښت ګانه. ښه بیلګه یې دا وه کله چې په خلقي اړخ کې محمد طاهربدخشي د ملي مسئلې د حل خبره ډېره زمزمه کوله او بیا یې خپله لار جلا او د(انتظار د محفل) په نامه یې خپل سازمان جوړ کړ سمدلاسه همدې د (ا ، خ ، د ،ګ) نوموړی سازمان د ستمیانو په نامه تبلیغ کړ او په همدې نامه په ټولنه کې وپیژندل شو . هغه ډله څېرونکي چې د ګوند انشعاب قومي تړاووړنه ګڼي د انشعاب پرمهال د دې ګوند د دواړو ډلو د مشرتابه لاندې قومي تړاو د هغوی د ادعا ناسموالی ښیي.

الف- د تره کي ترمشری لاندې د خلقي اړخ د مشرتابه قومي تړاو.

۱-نورمحمدتره کی   د مرکزي کمیټې اصلي غړی   پښتون

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲-محمدطاهربدخشي	د مرکزي کميټې اصلي غړی	تاجک
۳-دکتورصالح محمدزيری	د مرکزي کميټې اصلي غړی	پښتون
۴-دکتور شاه ولي	د مرکزي کميټې اصلي غړی	تاجک
۵-عبدالکريم ميثاق	د م،ک علی البدل غړی	هزاره
۶-دکتورمحمدظاهرځدران	د م،ک علی البدل غړی	پښتون
۷-محمداسمعيل دانش	د م،ک علی البدل غړی	قزلباش
۸-حفيظ الله امين	د م، ک علی البدل غړی	پښتون
۹-محمدظاهرافق	د م،ک علی البدل غړی	پښتون
۱۰-دکتورعبدالمحمد درمانګر	د م،ک علی البدل غړی	پښتون

ب- د ببرک کارمل ترمشرۍ لاندې د پرچمي اړخ د مشرتابه قومي تړاو.

۱-ببرک کارمل	د مرکزي کميټې اصلي غړی	تاجک
۲-غلام دستګيرپنجشيري	د مرکزي کميټې اصلي غړی	تاجک
۳-شهرالله شهپر	د مرکزي کميټې اصلي غړی	ازبک
۴-سلطانعلي کشتمند	د مرکزي کميټې اصلي غړی	هزاره
۵- نوراحمدنور	د مرکزي کميټې اصلي غړی	پښتون
۶ -عبدالوهاب صافي	د م، ک علی البدل غړی	پښتون
۷-عبدالحکيم شرعي جوزجاني	د م،ک علی البدل غړی	ازبک
۸- محمدحسن بارق شفيعي	د م،ک علی البدل غړی	تاجک
۹- غلام مجدد(سليمان لايق)	د م،ک علی البدل غړی	پښتون

پورتنی ترکيب ښيي چې په دواړو اړخونو کې د هيواد د سترو قومونو استازي ليدل کيږي . البته بله ډله څيړونکي چې په ګوند کې د انشعاب لامل قومي تړاو ګڼي د قضاوت معيار يې په ګوند کې ځينې پيښې او پدې پيښو کې د نوموړي ګوند د ځينو مشرانو دريځونه دي. د ساري په توګه محمداکرام انديشمند د اسلامي جمعيت کدر پدې هکله داسې ليکي :« د افغانستان په خلق دموکراتيک ګوند کې د هغه د واکمنۍ په زمانه کې کودتا ګانې او حتی د مجاهدينو له تنظيمونو سره د ګوند د واکمنۍ د نسکورېدو په درشل کې جوړجاړی د قومي او قبيلوي تفکر ريښې لرلې. د۱۳۶۹ کال په کب کې د خلق له لوري د شهنوازتڼي او ګلبدين حکمتيار کودتا ، بيا د ۱۳۷۱ کال په ثور کې د حکمتيار سره د اسلم وطنجار او رازمحمدپکتين ترمشرۍ لاندې د همدې اړخ ملتيا ، په همدې وخت کې د احمدشاه مسعود سره د پرچم د اړخ ملتيا او ګډون...، ريښه يې په دموکراتيک خلق کې قومي تمايلات دي. » ۸۷/ ۹۳- ۹۴ که چيرې د دې ادعا سره همغږي شو چې تڼي او حکمتيار په ګډه د نجيب الله خلاف کودتا کوله دوی دری واړه پښتانه او د پښتنو د غلزيو په څانګه پورې تړاو لري. دلته بيا قومي تړاو څه چې د قبيلوي تړاو خبره هم سمه نه ده. پر بله خوا پاکستان ته د تڼي سره په تښتېدلو جنرالانو کې تاجک توکمه کسان او حتی يو بدخشۍ جمعيتی د کابل پوهنتون استاد هم وو. همدارنګه د پرچميانو او مسعود ترمنځ جوړجاړي کې د ناپښتنو پرچميانو سربيره پښتنو هم شتون درلود او په مخالفت کې يې غيرپښتانه پرچميان هم ودريدل. څرګند ساری يې غيرپښتون غلام فاروق يعقوبي د امنيت وزير دی چې د خپل ژوند تر پايه د پښتون نجيب الله تر څنګ ولاړ وو او د نجيب الله سره د هغه درېدل د دې سبب شول چې د نجيب الله ِ مخالفين او په غالب ګومان پرچمی يارمحمد د مزدک ورور هغه ووژني . د مسعود سره جوړجاړی د ټولو ناپښتنو پرچميانو جوړجاړی نه بلکه د ړندو قومي متعصبوکارمليانو او مسعوديانو ترمنځ جوړجاړی وو. هغه پرچميانو

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې د مسعود سره جوړجاړی کړی وو ټول یې غیر پښتانه نه بلکې پښتانه هم پکې وو چې جنرال نورالحق علومي او جنرال عظیم زرمتي یې ځرګند ساري دي. که چیرې د مسعود سره د غیرپښتني پرچمیانو یووالی ومنل شي دا بیا ښیي چې اسلامي جمعیت هم تاجکي تنظیم وو. پردې بنسټ ویلی شو چې د ګوند انشعاب د قومي او قبیلوي تړاو پر اساس نه بلکې د مشرتابه اوغړو د طبقاتي تړاوونو او ټولنیز دریځ پربنسټ صورت ومونډ. که چیرې د ا، خ ، د ،ګ د دوو سیالو اړخونو د مشرتابه او کدرونو طبقاتي تړاوونو ته وکتل شي د خلقي اړخ غوڅ اکثریت غړي د ټیټې طبقې او کلیوالي چاپیریال څخه سر راپورته کړی او د پرچم اړخ ډیری د ټولنې په شتمنو او ښاري چاپیریال پورې تړاو درلود. «پرچمیان ، د خپلو شعارونو سره سره د کارګرې طبقې څخه نه ول، حال دا چې د خلقیانو له منځه ډیر د کروند ګرو کورنیو څخه ول ،... پرچمیان د خپلې ښاري سابقې پر اساس ډیر لویدیځ ځوله ول، او ویل کیږي چې زیاتره وخت به یې ګوندي غونډې په ډیسکو ډانس سره پای ته رسولې. » ۳/ ۲۲۳ ، ۲۲۷ پداسې حال کې چې هغه مهال کلیوالي خوارو خلقیانو یوازې د ډیسکو او ډانس نوم اوریدلی وو او د هغوی یوازې ملي اتڼ زده وو. د خلق او پرچم طبقاتي او ټولنیز توپیر ته بهرنیو هم ګوته نیولې ده . « د هغوی ترمنځ د ټینګو شخړو علت اصلاً په مفکوره کې دومره نه وو، څومره چې په عنعنوي منابعو کې نغښتی وو. یعني توکمیز توپیرونه، ټولنیزتوپیرونه او د کابل او ولایتونو ترمنځ دوه اړخیزه تحمیلي اهانت او سپکاوی.» ۱۰۲ /۱۴۱ دوه شوروي جنرالان (ګوریلوف او مایوروف) چې لومړی یې د خلقیانو په واکمنۍ کې د دفاع وزیر سلاکار او دوهم یې د کارمل پوځي سلاکار دی ورته لیدلوری لري لومړی یې لیکي:«خلقیان عمدتاً د ټولنې له ټیټ قشر څخه راوتلي وو او پرچمیان بالعموم د متوسطي او لوړې بورژوازۍ او فیوډالي کړیو، یعني اساسي اختلاف طبقاتي توپیرونه دي .» دوهم یې پدې اند دی چې« پرچم د شتمنو افغانانو لکه منځنیو اوغټو ځمکوالو ، د روڼ اندو د سر سر کسانو او د لوړو ملکي او پوځي مامورینو استازي وو. په خلق کې نور ګرده پاتې کسان راټول شوي وو. » پدې هکله امریکایي څیړونکی سلیک اس هاریسون لیکي :« د دواړو اړخونو ترمنځ ایدئولوژیک اختلاف د ټولنیزو توپیرونو تر پوښ لاندې پټېده . زیاتره پرچمیانو د ښاري پورتنۍ طبقې څخه سر را پورته کړی وو او په فارسي ژبه یې خبرې کولې. ډیرو یې د واکمنو نخبه ګانو سره کورنۍ اړیکې لرلې ، خلقیانو په هغوی د (سلطنتي کمونست ګوند) ټاپه وهله. حتی د پرچمیانو پښتنو هم په دري ژبه خبرې کولې او د فرهنګي نظره یې د پښتنو د قبیلوي ژوند سره واټن نیولی وو. په مقابل کې خلقیان د پښتنو د مخ په ودې تحصیل کړې متوسطې طبقې د ټیټ قشر استازیتوب کاوه. » ۴۷/ ۱۸

د امریکایي څیړونکي په څرګندونو کې د خلقیانو او پرچمیانو د طبقاتي دریځ او ټولنیز ترکیب څرګند توپیر ترسترګو کیږي خو د هغه په ارزونه کې لکه د ډیرو نورو په شان دا تشه شتون لري چې د دواړو اړخونو ترکیب ته یې قومي بڼه هم ورکړې ده . د طبقاتي تړاو پرته ښایي د پاچا او سلطنتي کورنۍ سره د پرچم د مشرتابه اړیکو د ګوند په انشعاب کې هم خپل رول لوبولی وي. لکه څرنګه چې د حزب دموکراتیک نوین (شعله یانو) لومړی انشعاب هم د دربار سره د نوموړي سازمان د مشر اکرم یاري اړیکو رول درلود. د نوموړي سازمان د مشرتابه څخه انجینرعثمان د پس منظر په نامه یوه لیکنه کې « اکرم یاري پدې دلیل د انقلابي مبارزې صلاحیت نه لرونکی او ناوړه اعلان کړ چې هغه څه موده د ظاهرشاه په کورکې اوسیدلی وو.» ۱۰۳ د سلطنتي کورنۍ او یا دربار سره د کارمل د اړیکو په اړه ډیری سیاسي ډلو او سیاستوالو څرګندونې کړې دي. پدې هکله صباح الدین کشککي لیکي :« په رښتیا سره کارمل همیشه پاچا لیده او دربار ته یې تګ او راتګ درلود. (پاچا دا موضوع دې لیکوال ته ویلې وه) همدارنګه ببرک کارمل په سلطنتي کورنۍ پورې تړلیو د واکمنې دستګاه د ځینو

(c) ketabton.com: The Digital Library

غړو سره نږدې اړيکي لرل.» ۳۲/ ۱۷۱ همدارنګه د پرچم د فرکسيون د رهبرۍ وتلي څيرې اناهيتا راتبزاد په سلطنتي کورنۍ کي لويه شوې وه څکه چي د هغې مور د صدراعظم شاه محمودخان په کور کي کار کاوه. کله چي يو سياسي ګوند د خپل هيواد وروسته پاتي والی په طبقاتي ستم کي ويني بيله شکه په دې ګوند کي د ټيټي او محکومي طبقي د استازو سره دا پوښتنه پيدا کيږي چي څه ډول يو فيوډال ، پانګوال ، د سوکاله ژوند خاوند د خپلي طبقي په وړاندې درېږي. پداسي يوه ګوند کي دا طبقاتي او ټولنيز توپير د دې لامل کيږي چي د دښمنو طبقو استازي په يوه سياسي خوځښت کي ګډ فعاليت ونشي کړای. افرآسياب ختک د پولې د هغې خوا سياستوال د کارمل د کليوالي ضد او ښتني ضد روحيې په هکله وايي: « دري ويونکي کابليان لکه کارمل اکثرآ ښتو ژبو ته ښي ګردي يا کليوال ښي لوځي ويل. » ۴۷ / ۲۰۱ په طبقاتي ټولنو کي دا ناشوني برېښي چي شتمن او بېوزلي ، بډای ښاري او خوار کليوال دې په يوه دسترخوان سره کښيني او په يوه سياسي غورځنګ کي چي دا سياسي خوځښت د طبقاتي مبارزې پر محور څرخيږي ګډه مبارزه او فعاليت وکړي. د (ا ، خ ، د ،ګ) د غړو د طبقاتي او ټولنيزو دريځونو توپير چي د هغوی په ورځنيو کړووړو او راشه درشه کي ليدل کيده د دې سبب شو چي هغوی د خپل طبقاتي او ټولنيز دريځ، کليوالي او ښاري تړاوونو له مخي سره جلا شي او په دوو ډلو چي شتمن او ښاريان په يوه ،خواران او کليوال په بل سازمان کي سره راغونډ شي . که چيرې ګوند د طبقاتي مبارزې پر بنسټ خپله تګلاره نه وای غوره کړې ښايي په ګوند کي شته طبقاتي او ټولنيزو توپيرونو خپل منفي رول نه وای لوبولی. که څه هم هر سياسي سازمان نه مذهبي سازمان د ټولني د ځانګړو طبقو او قشرونو د ګټو مخکښ او مدافع ګڼل کيږي. د (ا، خ ، د، ګ) په نامه سازمان خو په واقعيت کي د دوو مختلفو ټولنيزو دريځونو او مخالفو دښمنو طبقو استازو د څه پاسه دوو کلونو وروسته د۱۹۶۷ کال د می په څلورمه خپلې لارې سره جلا کړې او په خپلو جلا جلا سازمانو کي يې خپلي مبارزې ته دوام ورکړ او د خلکو خبره « کبوتر با کبوتر و زاغ با زاغ يکجا کنند پرواز» له مخي هر څوک د خپل جنس له مخي په دوو ډلو وويشل شول او په افغانستان کي د بې طبقاتو ارماني ټولني د جوړولو په لور والوتل.

د – په انشعاب کي د مسکو لاس

ټول دولتونه د نورو دولتونو سره د خپلو ملي ګټو پر بنسټ اړيکي پالي او ډېر لږ ليدل شوي دي چي ځواکمن دولتونه پدې اړيکو کي رښتيني وي او د نورو په کورنيو چاروکي له لاسوهنو ډډه وکړي. شوروي اتحاد لدې څخه نشي مستثنی کېدای. شوروي اتحاد چي د ۱۹۱۹ کال راهيسې د افغانستان سره سياسي، اقتصادي او کلتوري اړيکي لرلې او د وخت په تېرېدو سره يې لمن پراخېده او ګڼ شمېر متخصصينو يې د هيواد په دولتي بنسټونو کي موجود وو. د دواړو دولتونو ترمنځ دې ډول اړيکو شوروي اتحاد ته د يوه زبرځواک په توګه دا امکانات ورکول چي يو شمير افغان دولتي چارواکي او سياستوال وپيري. په افغانستان کي د مسکو د سترګو وړ اغيز له کبله د امکان څخه لېرې نه ده چي د (ا، خ ، د ،ګ) په بنسټ ايښودونکو کي مسکو داسي افراد لرل چي د شورويانو د لارښوونو پربنسټ يې ګامونه اوچتول. د ګوند د بنسټ ايښودو پرمهال کرملن ناستو دا خيال درلود چي دوی ته وفاداره او په دوی پورې تړلي څيره د ګوند مشري ترلاسه کړي چي د هغه په واسطه خپلي نقشي د دې ګوند له لارې پلي کړي. د دې ګوند د جوړيدو وروسته ببرر او د مسکو دريځ وښودل چي د ګوند په مشرۍ کي د تره کي په راڅرګنديدو سره کرملن نهيلی شو چي د دوی د پام وړ کس د ګوند په مشرتابه کي راڅرګند نشو نو پدې هڅه کي شو چي د خپلې دې باوري څيرې پواسطه پر ګوند انشعاب تحميل کړي . پدې اړه د

(c) ketabton.com: The Digital Library

خلک دموکراتیک ګوند ځیني کدرونه او په هغو کې میثاق د ګوند انشعاب ته هم لدې کرکې ګوري او لیکي:«کارمل لکه چي په خپله ارزونه او یا ښایي د نړیوالي سرچیني ځخه په الهام سره دي پایلي ته رسېدلی وي ښه فرصت دی چي له تره کي جلا شي .» ۷۹/ ۶۹ په نړی کي د شوروي پلوه ګوندونو په اړه د مسکو د سیاست په هکله امریکایي شوروي پیژندونکی هنری براداشر لیکي :« د کی جی بی استازو نه یوازې په کمونست ګوندونو کې انشعابونه تشویق کړي بلکې د هغو الهام ورکوونکي هم وو ترڅو پدي ډول د هري ډلي ځخه د مسکو د موخو لپاره ګټه پورته کړي.» ۱۰۴ / ۵۲ که چېرې شوروي اتحاد پر افغانستان یرغل نه وای کړی یو شمېر ځیرونکو او همدا رنګه خلقیانو به د براداشر پورتنی څرګندوني بابیزه ګڼلې وای چي څرنګه به مسکو د (ا، خ،د، ګ) چي د شوروي اتحاد دوست ګوند وو هغه ټوټې کړي. شورویانو د خپل څه کم لس کلن اشغال پر مهال بیا هم هڅه ونکړه چي د خلقیانو او پرچمیانو ترمنځ ارګانیک یووالی ټینګ شي بلکې د دواړو اړخونو ځخه یې ګټه پورته کوله خو هڅې یې د پرچم د ډلې په پیاوړتیا او د خلقیانو په کمزورتیا څرخېدلې. لامل یې دا وو چي خلقیان یې د ناسیونالستانو او پرچمیان یې د انترناسیونالستانو په نامه پیژندل. لیکوال ته یوه خلقي پوځي چي د محمدداود د واکمنی پرمهال په نوي دهلي کې زده کړې کولي ویلي دي. یوه ورځ په یوه کافي کې چي هلته به د ایران د تودې ګوند غړي راټولېدل مجلس درلود او ما هم د خپل خلقي توب خبره ورته وکړله . توده یانو وویل چي خلقیان ناسیونالستان دي او هغوی انقلابیون نه دي بلکې پرچمیان په افغانستان کې اصلي انقلابیون دي. پدې اړه محمدالله صافی خلقي کدر وایي: « په پولېتخنیک کې د زده کړو پر مهال مې د خپل شوروي استاد ځخه د یوه روسي کتاب غوښتنه وکړه. هغه راځخه پوښتنه وکړه چي ته د کومې سیاسي ډلې سره تړاو لرې او مشر یې څوک دی. ما ورته وویل چي خلقي یم او مشر مو نورمحمد تره کی دی. څو ورځې وروسته استاد را ته وویل چي تاسو انقلابیون نه بلکې ناسیونالستان یئ. څرنګه چي زه کمونست نه یم دا کتاب نشم پیدا کولی.کله چي زه د لوړو زده کړو لپاره شوروي اتحاد ته ولاړم همدا استاد زما رهنما وو او سربېره پردې د انستېتوت د ګوندي کمېټې منشي هم وو. ما ترې وپوښتل تاسي په افغانستان کې ویل چي کمونست نه یې خو اوس وینم چي د ګوندي کمېټې منشي یې. استاد وویل چي په افغانستان کې د کی جی بی د غړو پرته نورو شورویانو اجازه نلرله چي د افغانانو سره اړیکې ټینګې کړي.» همدا لامل وو چي مسکو نه غوښتل چي د ناسیونالست تره کي ترمشری لاندې ګوند پیاوړی شي او د کارمل پواسطه یې پرې انشعاب تحمیل کړ.

د افغانستان د خلک دموکراتیک ګوند چي هغه مهال د افغانستان د خلکو د دموکراتیکې ټولنې په نامه یادیده د۱۹۶۷ کال د مې په میاشت کې په دوو ډلو پرته لدې چي د ټولني د رهبری (مرکزی کمیټې) په غونډه کې پرې بحث وشي او یا کومه اعلامیه یا ابلاغیه خپره شي د نورمحمدتره کي او ببرک کارمل ترمشری لاندې په دوو برخو وویشل شو او د افغانستان د دموکراتیکې ټولنې په نامه یې جلا سازماني او سیاسي مبارزې ته ادامه ورکړه. دا چي دا ټولنه په دوو برخو وویشل شوه هغه وخت عملي جامه واغوستله چي د مرکزی کمیټې نوبتي غونډې ته چي د مې په پنځمه(غویي څوارلسمه) د پنجشنبې په ورځ د زیري په کور کې دایرېده کارمل او د نومړي پلویان غونډې ته رانغلل معنی یې دا وه چي ټولنه « ګوند» په دوو برخو وویشل شوه. البته چي د دې غونډې نه مخکې د انشعاب نښې نښانې څرګندې شوې وې او تره کي ته د کارمل پلویان معلوم وو.خو د کلیوالي پنجشیري دریځ ورته څرګند نه وو. تره کي د هغه د دریځ د معلوملو په موخه زیری او بدخشي هغه ته استولي وو. نومړو پنجشیري ته ویلي وو که چیرې « کارمل وغواړي له ګونده ځخه بېل شي دی ورسره ځي که څنګه ؟ هغه ویلي و تاسو بیغمه اوسئ زه له ګوند ځخه نه بېلیږم. » ۴۰/ ۱۷۲ خو پنجشیری د خپلې ژمني خلاف د کارمل

(c) ketabton.com: The Digital Library

سره ولاړ. د ګوند څخه د کارمل او ملګرو د تګ په اړه تره کي ګلدادخان د هغه مهال د ننګرهار د ګوندي کمېټې مسؤل ته ويلي وو :« کله چې زه د ببرک کارمل له خوا څخه د بېلې او جلا ډلې جوړولو په هڅو کولو باندې خبر شوم ، نو د مرکزي کمېټې په پراخې غونډې (د مرکزي کمېټې د علی البدل غړو په ګډون) کې مې هغه ته وویل چې دغه کارونه پرېږده ! دا ډول چارې چې تا پیل کړې دي ، نه تا ته ګټه رسوي او نه ګوند ته کومه ګټه لري. دا چارې زموږ ګوند او ډله کمزورې کوي. کارمل زما دا انتقاد پر ځان باندې بد ومنلو او هغه عصبي شولو او غبرګون يې وښود. د مرکزي کمېټې په بلې ور پسې غونډې کې موږ ډېر انتظار وایستلو، خو کارمل او د مرکزي کمېټې څو تنه نور غړي غونډې ته را نغلل. د مرکزي کمېټې په هېڅ کومې غونډې کې ، داسې خبرې چې ګڼي دوی (کارمل او ملو يې) ځانله بېله ډله جوړوي ، نه وې شوې. دوی موږ(د مرکزي کمېټې نورو غړو) ته د مرکزي کمېټې غونډې ته د نه راتګ څخه خبر هم نه وه راکړی. هغوی د مرورو کسانو په څېر، په پټو خولو يو ځايي او ګډ ګوندي فعاليت را پرېښود.» ١٠۵/ ١٧٧ ــ ١٧٨ د انشعاب په هکله شوروي ليکوال لياخوفسکي (د افغان غميزه اوميرانه) نومي کتاب د ١٨- ١٩ مخونو کې ليکي: «د ا، خ ، د، ګ د جوړيدو وروسته ډير ژر د هغه په مشرتابه کې د رهبرۍ پرسر د نورمحمدتره کي او ببرک کارمل ترمنځ مبارزه پيل شوه. وروستی چې په پارلمان کې د استازي په توګه ټاکل شوی وو لدې څخه ځورېده چې په ګوند کې دوهم رول لري. همدا رنګه د ځينو تکتيکي مسئلو په اړه اختلاف شتون درلود. د بيلګې په توګه ببرک کارمل او د ا، خ ، د ، ګ په مرکزي کميټه کې د هغه پلويانو په ګوند کې د علني مبارزې په پياوړتيا ټينګار درلود... ، نورمحمدتره کي پټو فعاليتونو ته لومړيتوب ورکاوه...، ګوند ته د جذبولو په اړه د ببرک کارمل وړانديز دا وو چې د نوماندانو طبقاتي دريځ (منشآ) ته پام را ونه ګرزول شي، يوازې د هغوی نظر او په ګوند کې د کار ليوالتيا ته وکتل شي. د ببرک کارمل دا دريځ د اريستوکراسۍ د استازو او د سلطنتي کورنۍ د ځينو غړو سره د نږديوالي له امله وو ځکه چې هغه يو وخت د پښتونستان د اتحاديي فعال غړی وو چې شهزاده محمدداود جوړه کړې وه، هغه د (ا، خ ، د ، ګ) ته شاه محمد دوست د صدر اعظم د قلم مخصوص مدير او نورو لوړو دولتي چارواکو د جذبولو وړانديز کړی وو. نورمحمدتره کي پدې هکله مخالفت وښود پدې دليل چې د (ا، خ ، د، ګ) ته د شتمنو او د سلطنتي کورنۍ د غړو منل طبقاتي پرنسيب ماتوي او په پايله کې په خلکو کې د هغه اتوريته له منځه وړي...، په غبرګون کې ببرک کارمل د١٩۶۶ کال په پسرلي کې د خپلو پلويانو سره د مرکزي کميټې څخه ووت او د پرچم په نامه يې نوی فرکسيون « پرچم » جوړ کړ چې رسمآ يې ځان د ا، خ ، د ، ګ (د ټولو زياراېستونکو مخکښ) ګاڼه. » ۴٩/ ١٨- ١٩ پورتنۍ څرګندونې ښيي چې د ګوند د انشعاب لاملونه د ګوند په مشرتابه کې که له يوې خوا طبقاتي توپيرونه دي له بله پلوه د رهبرۍ پرسرسيالي هم ده. البته د پورتنيو دوو لاملونوسربيره مسکو هم په انشعاب کې لاس درلود. د (ا، خ ، د ، ګ) انشعاب چې هم يې ګوند او هم افغانستان ته ډېرې بدمرغۍ راوړې ددې انشعاب عامل به د پرچمي عبدالقدوس غوربندي پدې وينا کې ولولو: « ببرک کارمل د لومړي انشعاب نه مخکې خپل ګوندي پلويان د دريو غونډو په ترڅ کې د ١٣۴۵ کال په ژمي کې يوځل په شهرآرا کې د هادي کريم په کور او دوه ځله په مرادخاني کې د سلام خان په کور کې را غونډ کړل...،دا غونډې معمولآ د کارمل د شپاړلسو پلويانو په ګډون جوړېدې. هغه غونډې چې د نورمحمد تره کي د ګوند د عمومي منشي د نه خبرتيا پرته د کارمل په مستقيم دستور او لارښوونه په بشپړډول پټې جوړيدې. دا په حقيقت کې د ١٣۴۶ کال د غويی د١۴ د انشعاب پيل وو چې په هغو کې د ګوند د يوې ستړې برخې پرضد کدرونو او فعالينو ته تبليغاتي او سازماني فورمولونه ورکول کيدل. لدې امله په زغرده ويلی شو چې په غورځنګ کې د لومړي

(c) ketabton.com: The Digital Library

انشعاب او د لسو کلونو د جلاوالي او بې اتفاقۍ د سترو مصیبتو پړه د ببرک کارمل په غاړه ده. » ۸۰/ ۱۹ـ ۲۰

د یوه نامه لاندې دوه ګوندونه

د۱۹۶۷ کال د مې په څلورمه (۱۳۴۶ کال غویي څوارلسمه) د ا، خ، د، ټ (ګوند) د مرکزي کمیټې په نوبتي غونډه کې د کارمل او د هغه د پلویانو نه ګډون معنی دا وه چې دوی دا ګوند پرېښود خو هغوی د سیاسي مبارزې لاس پر سر نشول بلکې د ا، خ، د، ټ (ګوند) په نامه یې فعالیت ته دوام ورکړ، پدې توګه په هیواد کې تر یوه نامه لاندې دوه ګوندونه را څرګند شول پدې توپیر چې د تره کي اړخ ځان د کارګرې طبقې او د کارمل ډلې د ټولو زیار ایستونکو مخکښ ګانه. هرې ډلې مقابل لورى انشعابګر، ځان اکثریت او مقابل لورى اقلیت باله او پدې اړه یې د شوروي اتحاد د کمونست ګوند په شان د بلشویکانو او منشویکانو اصطلاحات کارول. د کارمل اړخ استدلال کاوه چې تره کی د اقلیت مشر دی ځکه د ګوند د مرکزي کمیټې د اصلي غړو زیات شمیر چې د رایې ورکولو صلاحیت لري د ده تر رهبرۍ لاندې مبارزه کوي. پر بله خوا د تره کي پلویانو ویل چې موږ اکثریت یو او د ګوند د مرکزي کمیټې لس تنه (څلوراصلي او شپږ علی البدل) غړي زموږ سره پاتې دي او کارملیان په اقلیت کې دي چې ټولټال ۹ تنه د مرکزي کمېټې اصلي اوعلی البدل غړي ورسره تللي دي . د انشعاب پر مهال د ګوند د مرکزي کمیټې غړي نولس تنه وو چې ۹ تنه یې اصلي او لس تنه یې علی البدل غړي وو. د کارمل د ډلې له لوري د خلقیانو په پټه د منشویکانو تبلیغاتو ترهغه دوام وموند چې د هغه نه په کال ۱۹۶۹ کې درى تنه دستګیرپنجشیري ، شهرالله شهپراو شرعي جوزجاني چې لومړي دوه یې د انشعاب نه مخکې د مرکزي کمیټې اصلي او دریم یې علی البدل غړى وو بېل شول او د خلق کارګر په نامه یې جلا سازمان جوړ کړ. لدې پېښې وروسته د پرچم په خپرونو، اعلامیو او تبلیغاتو کې د خلقیانو په پټه نور د منشویکانو اصطلاح نه استعمالېده . کله چې د شهپر پرته پنجشېرى او شرعي او پلویان یې له خلقیانو سره یو ځاى شول ، د خلقیانو د تبلیغاتو تله درنه شوله چې پرچمیان په مطلق اقلیت کې دي . البته شهپر د مبارزې څخه لاس واخېست.خلقي اړخ ته د خلق کارګر د ډلې راتګ د خلقیانو تبلیغاتو ته نوې بنه ورکړه چې د ګوند څخه جلا شوې کړۍ به هرومرو بېر ته په خپل محور(تره کي) را ټولې شي . د پرچمیانو سره ددې ډلې پریکون او له خلقیانو سره یې یووالى د پرچمیانو په لاریونو منفي اغېز پرېښود او د خلقیانو لاریونونو رونق وموندلو. د انشعاب وروسته دواړو ډلو د خپلو لیکو د پیاوړتیا او د خپلو هدفونو د بیانولو لپاره هلو ځلو ته دوام ورکړ. خو د دواړو اړخونو هڅې د دې پر ځاى چې په دولتي ادارو کې فساد بربنډ، د هیواد د وروسته پاتې توب لاملونه، د ارتجاعي روحانیت ټګي او برګي افشا ، د پرګنو د پوهاوي، د مترقي غورځنګ د غښتلتیا، د ملي دموکراتیکو ځواکونو د یووالي لپاره راوګرزوي د یوبل په تخریب لګیا وو. پرچمیانو د خلقیانو مشران د امریکي جاسوسان ګڼل او دلیل یې دا وو چې یوشمېر مشرانو یې په امریکي کې زده کړې کړې او تره کی په امریکا کې د افغانستان په سفارت کې مطبوعاتي آتشه وو. خلقیانو د پرچم ګوند سلطنتي ګوند بللو. د خلقیانو دلیل دا وو چې د انشعاب سره سم خلقي اړخ د واکمنۍ د فشار سره مخ شو یو شمیر مشران او کدرونه یې د پلازمېینې نه اطرافو ته تبدیل کړل شول چې په هغو کې د مرکزي کمیټې دوه غړي زیری او شاه ولي هم شامل وو. بل دا چې د انشعاب وروسته حکومت کارمل ته د پرچم د جریدې د خپرولو امتیاز ور کړ خو خلقیانو ته دا امتیاز نه ورکول کېږي. پدې اړه د مطبوعاتو وزیر ډاکترانس د تره کي په عریضه لیکلي

(c) ketabton.com: The Digital Library

وو: «آغای نورمحمدتره کي ! به شما قبلاً امتیاز جریده خلق داده شده بود، ولې جریده از طرف مشرانو جرګه متوقف ګردید. لهذا بشما نه بنام خلق و نه به کدام نام دیګر امتیاز جریده داده نمیشود. » ۴۰/ ۱۹۹ د خلقیانو مشرتابه د وزیر دا امرعکاسي یا فوتوکاپی کړی وو او په ګوندي حوزو کې یې غړو ته ورښودلو چې جنرال زاده کارمل ته د دربار د نماینده په توګه دا امتیاز ورکړ شوی دی او موږ ته نه راکول کیږي. پرچمیانو چې د پرچم د جریدې د خپرولو امتیاز درلود او د تبلیغاتو ښه وسیله یې لرله او سربېره پردې د ملي شورا په دوولسمه دوره کې یې دری تنه وکیلان هم لرل چې د شورا له ستېژ څخه په خپله ګټه استفاده وکړي خو خلقیانو دا شونتیاوې نلرلې. خلقیانو به کله نا کله د نورو آزادو جریدو له لارې خپرونې کولې . په ۱۹۶۸ کال کې د افغان ملت په پنځوسمه ګڼه کې د خلقیانو یوه اعلامیه چې « پرچم د ا، خ ، د، ګ سره هیڅ سازماني تړاو نلري » خپره کړه . دا اعلامیه هغه وخت ورکړل شوه چې پرچم هڅه وکړله په پارلمان کې ځان د (ا، خ ، د ،ټ) استازی معرفي کړي . همدا راز «تره کي په ۱۹۷۱ کې د (روزګار) په جریده کې اعلان وکړ چې پرچم حق نلري د خلک دموکراتیک ګوند نوم پر خپل ځان کیږدي او د خلک دموکراتیک سره د افغانستان کلمه زیاته کړي.ځکه چې پرچم فرکسیون دی چې د ګوند له پیکر څخه جلاشوی دی. » ۱۰۶/ ۵۴-۵۳ دا اعلامیه وروسته له هغې خپره شوه چې کارمل په ولسي جرګه کې خپله ډله د افغانستان د خلک دموکراتیک ګوند په نامه اعلان کړله. د دموکراسۍ په لسیزه کې پرله پسې مظاهرو حکومت ته سرخوږی پیدا کړی وو حکومت له رسنیو څخه غوښتي وو چې د مظاهرو خبرونه به نه خپروي .د پرچم جریدې دا خبرونه خپرول خو واکمنۍ غبرګون نه ښود تردې چې « د سبا ورځپاڼې ته عجیبه وبریښیده پداسې حال کې چې د پرچم جریده د مظاهراتو لسګونه خبرونه خپروي بیا هم ترعدلي څارنې لاندې نه راځي خو څلور نورې جریدې تر پوښتنو لاندې دي. » ۳۲/ ۱۵۳ د دموکراتیک نوین ګوند (شعله جاوید) « د افغانستان د خلق دموکراتیک ګوند او په تېره د پرچم اړخ د حکومت تر سرپرستۍ لاندې ګوند ګاڼه او ویل یې چې د پرچم جریده د حکومت له لوري تمویلیږي. » ۱۰۷ د سبا ورځپاڼې او د شعله یانو له لوري د پرچم د جریدې په اړه څرګندونې د خلقیانو د ادعا سموالی ښیي چې پرچم یې سلطنتي ګوند بللو.

په ګوند کې پټ تشکیلات

هغه ټولنې چې د سیاسي ټیکاو څخه بې برخې وي هلته د هر ډول بېړني حالت واکمنېدل لکه انارشۍ، بلواوو، جګړو، ترور، استبداد او اختناق واکمنیدل شونې بریښي. پدې ټولنو کې سیاسي ډلې د بېړنیو حالاتو لپاره مخکې له مخکې چمتووالی نیسي تر څو وکولی شي د نویو حالاتو سره سم خپلو سیاسي فعالیتونو ته دوام ورکړي او یا دا چې د حکومتونو له لوري پردې ګوندونو د برید له کبله د نویو شرایطو سره سم خپله سیاسي مبارزه تنظیم کړي . د افغانستان د خلک دموکراتیک ګوند خلقي اړخ د حکومت د برید او د ګوند د بشپړ له منځه تلو له وېرې په پوره احتیاط ګامونه اوچتول. لدې کبله یې په پوځ او مېرمنو کې د فعال سازماني کار څخه ډډه کوله. په پوځ کې یې لدې امله سازماني فعالیت نه کاوه چې واکمني و نه پاروي او په ښځو کې یې د اسلامي او ولسي دودونو او رواجونو د حساسیت له کبله فعال سیاسي فعالیت نه درلود . د خلقیانو مشر پدې موخه چې حکومت د انقلابیونو نسل له منځه نه وي وړی ښېله دې چې د مرکزي کمیټې سره سلا او مشوره کړې وي دری تنه (محمدالله صافی، شازارلیوال او میرصاحب کاروال) تنظیم کړي وو او په پټه یې د هغوی سره حوزې دایرولې . دې دریو تنو ته ویل

(c) ketabton.com: The Digital Library

شوي وو چې هغوی به د خلقیانو په شمول له نورو ډلو سره له سیاسي بحثونو ډډه کوي او هېڅکله به نه دوی او نه د دوی له لوري تنظیم شوي کسان ځانونه خلقیان معرفي کوي . دوی ته دا هم ویل شوي وو که د ګوند مشرتابه زنداني او یا له منځه وړل کېږي دوی به د ګوند د تګلارې د پلې کولو په موخه مبارزې ته دوام ورکوي . محمدالله صافي چې د دې ډلې مشري کوله وایي چې دوی به په میاشت کې یو ځل ماخوستن نا وخته د دوو ګړیو لپاره د تره کي کور ته ورتلل. پدې کتنو کې به تره کي د هېواد او نړۍ د حالاتو او د مخفي مبارزې د پرمخ وړلو په اړه معلومات ورکول. په ۱۹۷۳ کال کې صافی د لوړو زده کړو لپاره شوروي اتحاد ته واستول شو او د دې ډلې مشري فدامحمد فدا ته وسپارل شوه . کله چې د جمهوري دولت په تګلاره کې د استبداد نښې نښاني څرګندې شولې او د دې پټې شبکې د پراخیدو له امله تره کي له ده سره ارتباطي کسان زیري ته ورپیژندلي وو چې د هغوی سره پټې سازماني اړیکي وساتي. کله چې ګوند واک ترلاسه کړ زیري د دې پټې شبکې غړي نجیب الله د کابل ښار د ګوندي کمیټې منشي ته معرفي کړل چې هغوی په ګوندي کمیټو او سازمانونو کې تنظیم کړي. د (ا ، خ ، د ، ګ) د ټوټې ټوټې کېدو وروسته د حفیظ الله امین پلویانو دا تبلیغات پیل کړل چې ګواکې امین او تره کي په خلقي اړخ کې د یوه فرکسیون مشران وو . ددې تبلیغاتو موخه دا وه چې ګواکې که امین فرکسیوني فعالیتونه کول تره کی ورسره همغږی وو.د امین د پلویانو دا ادعا پدې ساده دلیل بې بنسته ده که چېرې تره کی او امین د یوه فرکسیون مشران وای نو تره کي ولې دا پټه شبکه امین ته نه سپارله چې زیري ته یې وسپارله. د ثور د وسلوال پاڅون وروسته په ګوندي سازمانونو کې د دې پټې شبکې د غړو بربنډېدل په ځینو خلقیانو کې هم یو لړ پوښتنې را پیدا کړلې او د امین پلویانو هغوی زرغونیان تبلیغول او لا تر اوسه دا تبلیغات پر مخ وړي . د ۱۹۸۹ کال د کب د شپاړلسمي پېښه چې نجیب الله هغه د شهنوازتنې د کودتا په نامه اعلان کړه او د خلق د اړخ زیات شمیرمشران او په هغو کې زیری هم زندانی شو نجیب الله د امین د پلویانو په څېرپخپله یوه وینا کې زیری د زرغوني په نامه معرفي کړ چې زیري ده ته د ثور انقلاب وروسته د خپلو پټو تنظیم کړیو ګوندیانو او د نجیب الله په وینا د زرغونیانو لست ورکړی وو چې په ګوند کې یې تنظیم کړي. د شوروي اشغال پرمهال د زرغونیانو په نامه اعلامیې خپریدې او یوه رساله د(سره زرغوني خلقي لاره) په نامه د یوه ناڅرګند مرکز له خوا خپره شوه . ویل کېدل ددې اعلامیو خپروونکی د الله ګل په نامه یو پخوانی افسر دی چې سیدمحمدګلابزوی د وخت د کورنیوچارو د وزیر په دستور د نوموړي وزارت د عسکري جلب او احضار ګروپ ونیولو او د سرتیري په توګه یې د بدخشان ولایت کومې لېرې پرتې سیمې ته واستولو چې پدې ډول یې د خلقیانو خلاف د نوموړي تبلیغاتو ته د پای ټکی کېښود.

د پرچم فرکسیون هم پټ تشکیلات لرل. دا تشکیلات د خلقی اړخ د پټو تشکیلاتو خلاف نورې موخې لرلې او په هغو کې دوه کتګورۍ پټ پرچمیان تنظیم شوي وو. یوه ډله لوړپوړي دولتي مامورین وو. دوهمه ډله یو شمیرلنډغر او بدماشان چې د پرچم د فرکسیون له کورنیو سره یې د خپلوۍ او ملګرتیا اړیکي لرل ترڅو په خاصو شرایطو کې د پرچم سیالې ډلې او مخالفان تهدید کړي. د دې دواړو ډلو په اړوند غوربندي د خپل کتاب په اته ویشتمه او نه ویشتمه پاڼه کې راوړي: « یوه ورځ د پرچم په دفتر کې چې د کابل ښاروالی مخکې د نوراحمدنور سره کاري غونډه لرله د یوې اوږدې مقدمې وروسته یې وړاندیز وکړ چې یو شمېر بیروکراتان او لوړپوړي اداري مامورین چې موږ ته سمپاتي او لیوالتیا لري غواړي چې د ګوند د غړیتوب ویاړ تر لاسه کړي.خو د ځانګړو شرایطو له امله لکه نور ګوندیان نشي کولی په حوزو کې حاضر شي ، په مظاهرو کې ګډون وکړي او ځانونه په بشپړ ډول د ګوندي انضباط تابع کړي...، زما وړاندیز دا دی چې هغوی د سیاسي بیرو د غړو سره شخصي اړیکي ولري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغوی چې په دولتي ادارو کې نفوذ لري د دې سربيره چې د کدرونو په نصبولو او اداري دندو کې ترې کار اخلو د پردې تر شا بهيرونو لومړی لاس اطلاعات هم ترلاسه کوو او په معنی داره موسکا سره يې اضافه کړل کله مو چې واک ترلاسه کړ دا کسان چې اداري تجربه او مسلکي مهارت لري زموږ په درد خوري. بايد دلته اضافه کړو چې داسې کسان لکه حسن شرق،شاه محمد دوست، غلام جيلاني باختري،نجيب الله مسير او آدينه سنګين د دې ډول کسانو څخه وو...،څرنګه چې تاسو پوهيږئ چې د اخوان المسلمين او د شعله يانو او همداراز د ګوند د انشعابي اړخونو سره مبارزه او سيالی د ورځې په تيريدو سره زياتيږي او کله ناکله د جدي ستونزو او حتی فزيکي ټکرونو سبب کيږي. موخه دا ده چې موږ يو شمير قوي ، پهلوان، زړور اوعيار مشرب کسان ولرو چې د ګوندي غړو د خپلوانو او يا ليوالو څخه وي او د ګوند د باډي ګاردانو په شان وي. دوی هم د خپلو خصلتونو او رواني ځانګړتياوو له کبله نشي کولی د اساسنامې نورمونو ته ژمن وي. هغوی بايد د ځوانمردۍ په ډول او شخصي دوستۍ او د ګونديانو په نامه د ګوند د موخو په چوپړ کې ودروو.»

دا بيا ښيي چې د پرچم اړخ يو شميرپټ غړي لرل چې په هغو کې لوړپوړي دولتي چارواکي او لومړنان تر سترګو کېدل. هغه چارواکي چې هم له حکومتي امتيازاتو برخمن وو اوهم يې د راتلونکو امتيازاتو او مقامونو په اړه فکرکاوه چې بيله شکه دا ډول فرصت غوښتونکي د پرديو د څارګرو ادارو سره هم اړيکې ولري او د پنځم ستون رول و لوبوي. پورتنيو دوه يا څو کارت لرونکو کسانو د شوروي د اشغال لاندې واکمنۍ کې د غيرګونديانو يا آزادخياله نا پييلو افرادو په نامه لوړو مقامونو او دريځونو ته ورسول شول. پدې ډول له يوې خوا پرچم د خلکو په سترګو کې خاوري اچولې چې غيرګونديان يې هم په لوړو څوکيو ګومارلي دي او له بلې خوا خاد د دې غيرګونديانو پر مټ کولای شول د اشغال ضد کسانو څخه اړين معلومات تر لاسه او همدا د اشغال ضد کسان خاد ته ورو پيژني . دا ډول بې پرې او ناپيېلي کسان د هرچا سره وو او د هيچا سره نه وو ، هغوی د ورځې په نرخ خوړل او د موسم د بدلون سره خپلې جامې بدلولې . د پرچم په اړخ کې د لومړنانو شتون ددې سبب شو کله چې په کال ۱۹۶۹ کې د متحده ايالتونو د ولسمشر مرستيال سپيرواګنيو کابل ته رسمي سفر درلود د پرچم اړخ د هغه له سفر سره په مخالفت کې مظاهره تنظيم کړه . مظاهره کوونکو د حبيبيې ليسې مخې ته د هغه ګاډی (موټر) د چرګې په هګيو وويشت. د مظاهره کوونکو د دې سپک کار له امله پوليسو يو شمير پرچمي مظاهره کوونکي کدرونه چې په هغو کې نجيب الله هم شامل وو بنديان کړل. د پرچم مشرتابه د خپلو غړو له لوري دا ډول مظاهره او سپک کار « په روڼ اندو کې د ګوند د دريځ پياوړتيا او د ګوندي افرادو د روحيې لوړتيا ګڼله. » ۸۰/ ۲۶ د پرچميانوله لوري د دا رنګه سپک کار څخه موخه دا وه ، مسکو ته وښيي چې دوی د شوروي اتحاد د سيال د سپکولو او د کابل- واشنګټن د اړيکو د کمزورولو لپاره په هر کار لاس پورې کوي. د شوروي اشغال پرمهال د هېواد په لويو ښارونو او په کابل کې ځېنې ترورونه ترسره کېدل چې خلکو حکومت ته ګوته نيوله ښايي دا ترورونه د دې لومړنانو او د پرچميانو په وينا د همدې عيارانو لخوا تر سره کېدل .

ګوند او جمهوريت

د چنګاښ د انقلاب له بري وروسته يوازينی سياسي سازمان چې د محمدداود له ګوزارونو څخه خوندي پاتې شو هغه د (ا، خ، د،ګ) وو. لامل يې دا وو چې د ګوند دواړو اړخونو د جمهوري نظام څخه ملاتړ وښود. پدې توپير چې پرچم د جمهوري دولت برخه وه او خلقيان د سياسي اپوزيسيون په

(c) ketabton.com: The Digital Library

څېر سياسي فعاليت ته دوام ورکړ. پرچم د واکمن ګوند په توګه په دولتي چارو بوخت شو او د سياسي او سازماني فعاليتونو لپاره يې نه وخت درلود ، نه ليواتيا او عملاً يې له سياسي فعاليت لاس واخېست. خلقيانو د دې نوي فرصت څخه د خپلو ليکو د پياوړتيا په موخه پوره ګټه پورته کړله او په پوځ کې يې سازماني فعاليت هم پيل کړ او ددې کار لپاره يې امين مؤظف کړ. البته د انقلاب وړاندې يې د پوځيانو سره توضيحي کار کاوه نه سازماني . د خلقيانولومړی کدر چې په پوځيانو کې يې سياسي فعاليت درلود هغه عبدالکريم زرغون وو. د دې نوي فرصت پايله دا شوه چې په لنډه موده کې خلقي فرکسيون په کمي لحاظ پياوړی شي چې د حق العضويتونو د ترلاسه کولو له امله يې مالي حالت هم په غوړېدو شو. پداسې يوه غوره وضعيت کې اړتيا ليدل کيده چې د تره کي د کور سربيره يو ګوندي مرکز هم پرانيزې او له هغه ځايه د ګوند سياسي او سازماني چارې رهبري کړي. که څه هم مخکې لدې څه موده د تره کي د نور په نامه د دارالترجمې دفتر څخه د ګوندي کارونو د تنظيم لپاره ګټه پورته کېدله. په جمهوريت کې خلقيانو لومړی په ميوند واټ او وروسته د سپين زر هوټل مخامخ د ابيض رستوران په پورتني پوړ کې خپل دفتر پرانيست. هغه مهال زيری ، پنجشيری او ميثاق د ګوند د حرفوي کارکوونکو په څير په نوبت او يا ګډ په نومووړي دفتر کې د ګونديانو سره ليدني کتني لرلې او ګوندي چارې يې تنظيمولې. همدارنګه د ګوندي حوزو د دايريدو په موخه د کابل ښار په مختلفو سيمو کې کوټې په کرايه ونيول شوې . البته پرچميانو د کابل ښاروالي مخې ته د دموکراسۍ د لسيزې را هيسې ګوندي دفتر درلود. په پوځ کې د خلقيانو د پياوړي کيدو په اړه جورج آنې امريکايي ليکوال ليکي: « که څه هم پرچميان لومړی اړخ وو چې په وسلوال پوځ کې يې په جلب او جذب لاس پورې کړی وو خو د ۱۹۷۷ په نيمايي کې د خلقيانو نفوذ پکې ډېر شو.» ۱۰۸/ ۷۴ په پوځ کې د خلقي ګوندي سازمانونو پراختيا د دې لامل شوله چې مرکزي کميټې پريکړه وکړي د امين سربيره زيری او ميثاق هم په پوځ کې دې کار ته مؤظف کړي چې مشري يې امين لرله. البته د خلقيانو د سياسي فعاليت په اړه حکومت او د هغه سيال پرچم هم بی تفاوته نه وو او ستونزې يې ورته جوړولې. ښه بيلګه يې د کودتا د برې وروسته په بند کې د زيري ساتل دي. د جمهوريت د تينګښت سره سم ټول سياسي بنديان د دولت د رئيس د فرمان له مخې له بنده خلاص شول. خو زيری څلور مياشتې نورهم په بند کې پاتې شو. د ګوند مشر د زيري د خلاصون په موخه د کورنيو چارو وزير فيض محمد د پرچم د فرکسيون غړي ته عريضه وليکله خو ګټه يې ونکړه. ترڅو تره کي د حسن شرق سره تماس نيولی او ورته ويلي يې وو:« خپل ملګري مو وزيران او ولسوالان کړل. زموږ يو بندي هم نه راخلاصيږي. » ۴۰/ ۳۲۰ د دې اړيکې وروسته زيری له بند څخه خلاص شو. نبي مصداق او حقبين هم د پرچميانو له لوري په خلقيانو د فشار خبره کوي او حقبين ليکي: « خلق په بېرحمۍ ترتعقيب لاندې وو ، لدې کارسره د دوی د ګډې مبارزې ملګرو، پرچميانو مرسته کوله او بيا يې خلقيان د حکومت په لاس ورکول.» همدا رنګه حکومت د ابيض رستوران په ودانۍ کې د ملي مصؤنيت له لوري د ګوند د فتر د څنګ کوټې د سليم سرمست د موسيقي کورس څخه يو سيم را ننه باسلې وو چې خبرې ثبت کړي. همدارنګه د تره کي د کور لويديځ ګاونډي په کور کې د ملي مصؤنيت اداري يوه کوټه جوړه کړې وه چې د تره کي په کور کې خبرې ثبت کړي. پدې اړه به د نورمحمدتره کي له ورور څخه واورو: « تر انقلاب وروسته چې تره کي صاحب خپل رسمي ځای ته ولاړ، يوه ورځ زموږ د کور د قبلې د خوا ګاونډۍ د خپلې کورنۍ سره راغی، د انقلاب مبارکي يې را کړه او وروسته يې په ژړغوني څيره وويل زما کورنۍ له يوه لويه خطره سره مخامخ ده ، موږ او تاسو خو په کلونو سره ګاونډيان و ، ستا څخه يوه مرسته غواړم . ما ورته وويل څرنګه ، خيريت دی؟ ويل يې زموږ کور ته تر انقلاب پخوا يوه ورځ د ملي مصئونيت څو کسه راغلل ويل موږ ستا د کور په شرقي برخه کې يوه وړه کوټه جوړوو،

(c) ketabton.com: The Digital Library

ته به اجازه راکوي او چا ته به هم نه وايي. زه مجبوره وم څه مي نشواى ويلاى، د مصؤنيت کسان راغلل او ډير ژر يې يوه وړه کوټه جوړه کړه ، دروازه يې قلف او لاک او مهر کړه. په هفته کې يو ځل راتلل ، کوټه به يې پرانيستله ، څه مهال وروسته به يې هغه بيرته لاک او مهر کړه او ولاړل به. اوس چا مقاماتو ته اطلاع ورکړې ده چې زموږ له کور څخه د مرکزي کميټې د غونډو څارنه کيده. نو ته به کوې خداى به کوي او موږ به له دې مصيبت څخه خلاصوې، ما دوی ته اطمنان ورکړ. هغوی ولاړه ، ما سمدستي تره کي صاحب ته وويل چې له دغه بيچاره ګانو سره مرسته وکړي ، هغه هم چا ته ټيلفون وکړ او کيسه خلاصه شوه.» ۴۰/ ۳۴۴ همدا رنګه حکومت د خپل مؤتلف (پرچم) د اناهيتا راتبزاد د مکرويانو په کرايي اپارتمان کې هم د غږ د ثبت آلې ايښې وې چې په يوه کست کې يې د کارمل او اناهيتا راتبزاد د ميني او محبت خبرې هم ثبت کړې وې چې کست د داودخان د کورنيو چارو د وزير په دفتر کې ساتل کيده او د ثور انقلاب وروسته د امين لاس ته لوېدلی وو. په ۱۹۷۶ کال کې د اردو پوځي سازمان دومره ځواکمن شو چې امين د مرکزي کميټې په غونډه کې د پوځ لخوا د واک د ترلاسه کولو وړانديز کړی خو تره کي دا وړانديز نه دی منلی . لدې وروسته د دې لپاره چې تره کی د پوځ له لوري کودتا کولو ته راضي شي امين د پوځ يوه فعال خلقي غلام مصطفی چې مرغومي د شپژمي وروسته څه کم اته کاله بندي او نجيب د واکمنۍ پر مهال جنرال شو دنده سپارلې وه تره کي ته ور شي او د پوځيانو غوښتنه چې وسلوال پاڅون وکړي هغه ته ورسوي. د غلام مصطفی په وينا تره کي ور ته ويلي وو : « پدې اړه زموږ تګلاره دا ده چې موږ د زور له لارې د واک د نيولو هوډ نلرو.انقلاب ته شرايط برابر نه دي خو موږ د داود خان يوازينی بديل يو . پدې معنی که څوک د داود خان د چپه کولو خيال ولري موږ د حکومت په ملاتړ کې درېږو. که داود په خپل مرګ مړ شي موږ به واک نيسو او که حکومت پرموږ بريد وکړ موږ به له ځانه دفاع کوو . دا موضوع بايد خلقي پوځيانو ته ورسول شي.» د (ا، خ، د، ګ) لپاره د دې طلايي فرصت موده اوږده نه وه بلکې د۱۹۷۶ کال په پيل کې چې محمد داود پخپلو تګلارو کې بنسټيزبدلون راووړ د واکمنۍ څخه يې د سمون پالو د شړلو سره جوخت د خلقي کدرونو بنديانولو ته مخه کړه .په تيره کله چې لويې جرګې داسې اساسي قانون تصويب کړچې د دولتي ګوند پرته نورو ګوندونو د سياسي فعاليت اجازه نلرله او د واکمنۍ له لوري په ګوند د بريد شونتياوې حتمي بريښېدلې. خلقي فرکسيون د هرڅه د مخه ګوندي دفتر او د ګوندي حوزو لپاره په کرايه نيول شوې کوټې وتړل ، مرکزي کميټې د پټ ګوندي کار پريکړه وکړه او ګوندي غړو ته دستور ورکړل شو تبليغ وکړي چې « په اساسي قانون کې د يوه ګوندي سيستم تصويب ، موږ ته د حزبي مبارزې اجازه نه راکوي ، نو د وضعې تر معلوميدو ګوندي کميټې نه دايريږي او څوک دې ځان د ګوند غړی نه بولي ، خو د مرکزي کميټې ټولو غړو د خپلو حوزو غړي په ځنځيري توګه تنظيم کړل. » ۴۰/ ۳۴۳ د وخت په تيريدو سره په خلقيانو فشارونه زياتېدل او کدرونه يې زندانو ته اچول کيدل چې د خلقيانو د بنديانو شمير ترسلو تنو هم اوښتي وو. د ګوند مشرتابه د خپلو بنديانو د ستونزو د حل کميټه جوړه کړه چې رييس يې ميثاق د ګوند د مالي چارو مسؤل وو. همدارنګه داود خان په پرچميانو پدې موخه فشار راوړلو چې د دولت سره خپلې همکارۍ ته دوام ورکړي . پدې هکله کشتمند ليکي : « يو وارې د محمد داود د ارتباطی شبکو له لارې د پرچم مشرتابه ته شفاهي رسمي ظاهرآ د ګيلې ډک خو په واقعيت کې تهديدوونکی پيغام را ولېږلو او په پيغام کې ويل شوي وو چې پرچميان له دوستانه دريځه ګرزېدلي دي او د جمهوري نظام سره يې د دښمنۍ لار نيولې ده هغوی اوس په غارونو کې پټېږي (پټ فعاليتونه کوي) او که دا وضعيت دوام ومومي نور دولت هغه نشي زغملی.» ۳۹/ ۲۶۵ دا پيغام د محمد اکرم عثمان پيژندل شوي ليکوال په واسطه د پرچم مشرتابه ته رسول شوی وو. دا پيغام د داود- پرچم د ايتلاف ښکارندوی دی

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې ګواکي پرچم ائتلاف مات کړی دی او داودخان غواړي چې پرچم ببرته د دولت سره همکاری ته دوام ورکړي. د هغه مهال له حالاتو څخه داسي ښکاري چې پرچمیان اړ وو د مسکو د دستور له مخې له داودخان سره د همکاری ډډه او له خلقیانو سره یووالی وکړي ترڅو د جمهوریت په وړاندې قوي سیاسي اپوزیسیون را منځته شي.

د خلق او پرچم یووالی

د افغانستان د خلک د موکراتیک ګوند د انشعاب وروسته په دواړو اړخونو کې داسې کسان لږ نه وو دا پوښتنه و نکړي چې ولې دا دواړه ډلې د یوې واحدې اساسنامې او مرامنامې په لړلو سره جلا جلا فعالیت کوي او نه سره یو کیږي. د دې فشارونو له امله په ۱۳۴۷ کال کې له دواړو خواوو دوه دوه تنه د پلاوو په توګه وګومارل شول تر څو د یووالي په اړه بحث وکړي او د تره کي په کور کې یې غونډې کولې . خو د دواړو اړخونو تر منځ واټن زیات وو. وروسته دې هوکړې ته سره ورسېدل تر هغې چې سازماني یووالي ته رسېږي د یووالي د عمل د پرنسیب له مخې ګامونه اوچت شي او په ګډه د کارګر نړیواله ورځ ونمانځي. کله چې د کارمل استازو دا پرېکړه خپل مشر ته رسولې هغه نه وه منلې. سره لدې بیا هم د دواړو خواوو ګوندیانو د خپلو مشرانو او یا ګوندي ارتباطي غړو څخه پدې اړه وضاحت غوښت چې ولې یووالی نه کیږي. پرچمي مشرانو به خپلو ملګرو ته ویل چې خلقي مشران د سي آی اې اجنټان دي او سي آی اې اجازه نه ورکوي چې یووالی و کړي . د خلقیانو مشرتابه ببرک کارمل د دربار استازی ګڼلو چې د سلطنت په دستور یووالي ته غاړه نه ایږدي . تره کي د غیر ګوندیانو سره بیا کارمل د روسانو ګوډاګی بللو څرنګه چې د ۱۳۵۷ کال د وري په میاشت کې کله چې د جمهوري پلوشې په نامه مجلې مسؤل مدیر تره کي ته د ګوند د یووالي مبارکي ویلې وه په ځواب کې ویلي وو:« مننه کوم زموږ اتحاد وسو خدای دې وکړي چې دوام وکړي . دا څو ځلې دي چې اتحاد کیږي خو شمر ببرک دا د روسانو ګوډاګی دغه اتحاد له منځه وړي. » ۱۱ /۵۳ د دواړو اړخونو مشرتابه خپل سازمان د نړیوال مترقي غورځنګ برخه ګڼله او دا یې هم ویل چې نړیوال کارګري او مترقي غورځنګ یې تائیدوي. د ګوند د جوړیدو وروسته د نړیوال مترقي غورځنګ د ملاتړ تر لاسه کولو ته زیات پام راګرزول کیده او ګوندیان د نړیوال مترقي غورځنګ سره د پیوستون په روحیه روزل کیدل. لدې امله زیاتره ګوندیانو ته دا موضوع مهمه بریښیده چې ګوند یې د نړیوال مترقي غورځنګ له خوا تائید شي. که څه هم د کمینټرن د له منځه تللو وروسته په پرنسیب کې دې مسئلې خپل ارزښت له لاسه ورکړی وو خو دواړو اړخونو دې موضوع ته ارزښت ورکاوه. کله چې محمد داود په خپلو کورنیو او بهرنیو تګلارو کې بدلون راووړ او هغه پدې راتاویده چې په خپل حکومت کې د ښي اړخو او محافظه کارو په ګټه څنډنه پیل کړي پرچمیان ، پرچمیانو او خلقیانو ته متمایل چاراوکي لکه محمدحسن شرق، نعمت الله پژواک ، فیض محمد ، عبدالحمید محتاط او پاچاګل وفادار ګوښه او یا په دیپلوماتیکو دندو وګوماري او د دې سربېره یې د خلق د فعالانو په زنداني کولو هم لاس پورې کړ.کله چې محمد داود په ۱۹۷۵ کې له خپلې کابینې څخه پرچمیان وشړل پرچمیانو د افغانستان د خلک دموکراتیک ګوند تر نامه لاندې یوه اعلامیه خبره کړه چې منځپانګه یې د مترقي سازمانونو سره یووالی وو. ددې اعلامیې په غبرګون کې خلقیانو اعلامیه خپره کړه چې په هېواد کې د نورمحمدتره کي په نامه د افغانستان د خلک دموکراتیک ګوند فعالیت کوي او پدې نامه بل کوم ګوند شتون نلري. د خلقیانو ددې اعلامیې وروسته پرچمیانو د « تذکار تاریخی ۲۰ سنبله » په نامه بله اعلامیه خپره کړه چې د مترقي ځواکونو سره یووالي ته ځانګړې شوې وه . لدې

(c) ketabton.com: The Digital Library

وروسته د دواړو اړخونو څخه پلاوي وټاکل شول چې د یووالي په اړه خبرې وکړي . د پرچمیانو وړاندیز دا وو چې په لومړي ګام کې به واحد ګوند دوه مشران لري او وروسته به د یوه مشر تر لارښوونې لاندې فعالیت کوي خو خلقیانو ورسره موافقه ونکړله او د یووالي خبرې ودرېدلې. د جمهوریت د لویې جرګې د دایرېدو وروسته چې قانوناً ګوندونو د سیاسي فعالیت اجازه نلرله او د حکومت دا ډول دریځ او د مسکو مستقیم او غیرمستقیم فشار د افغانستان خلک دموکراتیک ګوند د دواړو ډلو مشرتابه اړ کړ چې یووالي ته غاړه کېږدي. مسکو د دواړو اړخونو د فکري سرچینې په توګه د یووالي سره زیاته لیوالتیا لرله ځکه چې د چنګاښ د یوځي کودتا وروسته په واکمنۍ کې د پرچمیانو د شتون له امله کولی شول په افغان حکومت اغیز ولري او د واکمنۍ له سیاستونو او ستراتیژیو او هغه څه چې د واک د مانیو په دهلیزونو کې تیرېږي ځان خبر کړي . له واکمنۍ څخه د پرچمیانو او پرچمیانو ته د متمایله خیرو شړل او د واشنګتن پلوه اسلامي دولتونو سره د جمهوري دولت د دوستانه اړیکو ټینګښت د کرملن چارواکي د دې ترخه واقعیت سره مخامخ کړل چې افغانستان لویدیځ ته نږدې کېږي او د مسکو نفوذ په افغانستان کې له منځه ځي . د افغانستان د خلک دموکراتیک ګوند د یووالي په نتیجه کې به هغه د یوه پیاوړي سیاسي اپوزیسیون په اوبښتو سره واکمنۍ له ننګونو سره مخامخ کړي او په نړیوالو تعاملاتو کې به موازنه په پام کې ونیسي ، خپل دودیز د ناپیلتوب او بیطرفۍ سیاست ته به د پخوا په شان دوام ورکړي او پدې توګه به په بشپړ ډول په لویدیځ پورې ونه تړل شي. مخکې لدې له شوروي استازو سره په کتنو کې د یووالي په هکله د تره کي دریځ دا وو چې « پرچمیان باید په خپلو تیروتنو اعتراف وکړي ، پښیماني وښیي، له سکتاریستي او رویزیونیستي کارونو لاس واخلي او بیر ته ګوند ته راشي ، کارمل موافقت نه کاوه ځکه چې ټول مسئولیت د ده په غاړه لویده.» ۶۳ / ۳۳ د مسکو د ارادې پربنسټ په دواړو اړخونو او خاصتاً پر تره کي فشار لدې نه معلومیږي چې د سیمې شوروي پلوه ګوندونو(د ایران تودې ګوند، د هند او عراق کمونست ګوندونو) پخپلو خپرونو کې د افغانستان د خلک دموکراتیک ګوند په یووالي ټینګار درلود . ددې خپرونو له منځپانګې بریښیدل چې ګواکې خلقیان د پرچمیانو سره یووالي ته لیوالتیا نه ښیي. د بېلګې په توګه د عراق د کمونست ګوند نشراتي ارګان د ۱۹۷۶ کال د جون په ۲۳ ګڼه کې راغلي وو:« ...کارمل د ګوند مؤسس دی او تره کی د عمر له امله لومړی لارښود دی .» همدارنګه پدې هکله زیری لیکي : « یوه ورځ تره کي د مرکزي کمیټې غونډ ي ته د الطریق الشعب په نامه د عراق د کمونست ګوند اخبار راووړ په هغه کې لیکل شوې وه که د خلق دموکراتیک ګوند دواړې جناحې سره یو نشي ، د دوی ګوند به پرچمي اړخ په رسمیت وپیژني.» ۴۰/ ۳۵۰ دې ډول بیان تره کي ته د خطرزنګ وو که یووالي ته غاړه کېنږدي هغه به د افغانستان د مترقي غورځنګ په پاشلو محکوم کړي. همدا لامل وو چې تره کی له خپل پخواني دریځ څخه پر شا شو او د کارمل د غوښتنو پر بنسټ یې یووالي ته غاړه کینوده. دا چې یووالي ته خلقیان لیوال نه وو د کښتمند له لاندې وینا څخه ښه څرګندیږي:« د ګوند د عمل د یووالي د تامینولو په موخه د پرچمیانو د اصولي لیوالتیا له امله د خلقیانو د مشرانو دریځ سخت او انعطاف ناپذیره وو. د زیاتو سیاسي امتیازاتو او په رهبرۍ کې د ښه دریځ د لاسته راوړلو غوښتونکي وو.» ۳۹/ ۲۷۳ د شته لاسوندونو او روایتونو څخه ښکاري چې د ګوند د یووالي هڅوونکی مسکو، نوښتګر یې پرچم او پلي کوونکي یې د ګوند د انشعابي دواړو ډلو مشران وو. د ګوند د یووالي نوښت ځکه د پرچم د اړخ سره و چې مشرتابه یې په ۱۹۷۵ کال کې د یووالي اعلامیه خپره کړه او همدا رنګه د شاه محمددوست د هڅو او منځګړیتوب له امله په کال ۱۹۷۷ کې د تره کي او کارمل تر منځ ناسته وشي. ښایي د شاه محمد دوست نه مخکې هم ځینو کسانو د تره کي او کارمل د دریځونو د نږدې کولو په اړه هلې ځلې کړې وي. سلیمان لایق په خپله یوه ثبت شوې وینا کې د تره کي له قوله وایي:« د ګوند

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بیا یووالي په موخه کارمل ور ته مراجعه کړې ده او تره کي ورته ویلي وو چې په ګوند کې به دوهم رهبر نه وې خو کارمل بیا هم د دوهم رهبر اکټونه کول.» په هر صورت د لسو کلونو بیلوالي وروسته د۱۹۷۷ کال د جولای په دریمه د ګوند د یووالي سند د۹۰ تنو مشرانو او کدرونو له لوري لاسلیک شو او د ګوند دواړه سیالي ډلې (خلق او پرچم) د تره کي ترمشرۍ لاندې پداسي یوه طرزالعمل سره متحدې شولې چې د واحد ګوند په مشرتابه او ګوندي کمیټو کې رهبري د فیفتي فیفتي فورمول له مخې په پام کې نیول شوې وه. د دې یووالي په نتیجه کې یوه دیرش کسیزه واحده مرکزي کمیټه چې اته ویشت تنه اصلي او دوه تنه علی البدل غړي یې لرل جوړه شوه. په مرکزي کمیټه کې د خلقیانو د ډلې مشران نورمحمدتره کی ، حفیظ الله امین ، صالح محمدزیری، غلام دستګیرپنجشیري، شاه ولي ، عبدالکریم میثاق، عبدالحکیم شرعي جوزجاني، محمداسمعیل دانش، عبدالرشیدآرین، محمودسوما، منصور هاشمي، محمدیاسین بنیادي، محمدحسن پیمان او عبدالاحد ولسي او د پرچم له اړخه ببرک کارمل، میراکبرخیبر، سلطانعلي کشتمند، نوراحمدنور، سلیمان لایق، محمدحسن بارق شفیعي ،اناهیتاراتب زاد، محمود بریالی ، نظام الدین تهذیب، عبدالوکیل، عبدالمجید سربلند، نجیب الله ، محمدسرور یورش او عبدالقدوس غوربندي وو. د خلق له لوري د سیاسي بیروغړي تره کی ، زیری، پنجشیری، میثاق او شاه ولي او د پرچم له اړخه کارمل، کشتمند، نور، لایق او شفیعي نمایندګي کوله. په خلقي اړخ کې د یووالي په اړه کومه غوندړه چې پیژندل شوي کدرونه پکې برخه واخلي را ونه بلل شوه بلکې پریکړه تره کي کړې وه . خلقي مشرتابه د پرچمیانو سره د بیا یووالي په اړه نه یوازې د ګوندیانو سره خبره شریکه نکړله بلکې د خلقیانو په مرکزي کمیټه کې هم پدې اړوند بحث نه دی شوی . د مرکزي کمیټې غړو ته د یووالي خبره د شاه ولي له خوا شوې وه چې تره کی مؤظف کړی وو دا موضوع د مرکزي کمېټې غړو ته ورسوي . میثاق وایي امین چې د پرچمیانو سره د یووالی سخت مخالف وو او مخکې لدې به کله چې د پرچم سره د یووالي خبره را پورته شوله ویل به یې « د پرچمیانو سره په یووالي سره ګوند مه مرداروئ.» خو د یووالي په درشل کې هغه د یووالي په کلکو پلویانو اوښتی وو. البته د پرچم اړخ پدې اړه یو کنفرانس راوبللو او پردې مسئله یې بحث وکړ او د ګوند د یووالي په لور یې پرېکړه وکړله . د خلّقي مشرتابه د خپلو لیکو سره د یووالي موضوع لدې امله نه شریکوله چې مشرتابه یې پوهیده غوڅ اکثریت خلقیان چمتو نه دي د پرچمیانو سره یووالي ته غاړه کیږدي دا ځکه چې په جمهوریت کې پرچمیانو خپله اتوریته له لاسه ورکړې وه او د کمیت له مخې هم کمزوري وو. کله چې د دواړو خواوو د سازمانو په یوځای کولو باندې کار پیل شو چې د ولایتونو په مشرتابه کې هم د دواړو خواوو څخه مساوي معیار پلی شي د میثاق په وینا « په ځینو ولایتونو کې پرچمیانو دومره غړي لرل چې یوازې په رهبري کې راشي او په ځینو ولایتونو غور ، بادغیس ، بدخشان ، کنر ، خوست ، هیرمند ، ارګون ، کټواز، ارزګان، فراه ، زابل ، سمنګان کې یې یوغړی هم نه درلود.» د پرچم کمزوري د کابل په پوهنتون کې د دواړو ډلو له غړو معلومیږي. « د۱۳۵۶ کال د یووالي پرمهال د ادبیاتو په پوهنځي کې ۳۸ تنه ، د اقتصاد په پوهنځي کې ۲۳ تنه ، د حقوقو په پوهنځي کې ۱۴ تنه ، د ښوونې او روزنې په پوهنځي کې ۹ تنه او د شرعیاتو په پوهنځي کې ۲ تنه خلقیان وو. د یووالي پرمهال د ادبیاتو په پوهنځي کې ۹ تنه ، د اقتصاد په پوهنځي کې ۴ تنه ، د حقوقو په پوهنځي کې ۸ تنه پرچمیان وو.د ښوونې او روزنې او شرعیاتو په پوهنځیو کې پرچمیان نه وو. » ۱۰۹/ ۱۱۲ – ۱۱۳

د ګوند د بیا یووالي پروسیجر پداسې عجیب ډول پلی شو چې د مرکزي کمیټې اصلي او علی البدل غړي او نور انتصاب شوي کدرونه به د دوو څخه تر پنځو تنو پورې د تره کي کور ته چې کارمل ورسره ناست وو ورتلل او دواړو مشرانو یا به یوه د ګوند د یووالي په اړه لنډې خبرې کولې او د دغو

(c) ketabton.com: The Digital Library

کدرونو څخه به يوه د نورو په استازيتوب يووالي ته خپله ژمنتيا ښودله او خپل لاسليکونه به يې د ګوند د يووالي په سند بېله دې چې هغه ولولي ايښودل. پدې عجيب بهير يې د ګوند د يووالي د کنفرانس نوم کيښود. منطقي دا وه چې همدې ګوندیانو ته چې د يووالي سند يې لاسليک کړ فرصت ورکړل شوی وای پدې اړه بحث وکړي تر څو د انشعاب عاملين او لاملونه په ګوته شي. د دې بحث څخه راوتلې پايلې د يوه جامع لارښوونکي سند په توګه چمتو او د ګوندیانو په واک کې ايښودل شوې وای. د غوربندي د ليکنې پر بنسټ د پرچميانو هغه کدرونه چې د تره کي په کور کې يې د يووالي سند لاسليک کړی وو د کارمل د مخکني دستور له مخې څو تنو ته دنده سپارلې وه چې پرچمي کدرونه د تره کي له کور څخه په وتلو سره په جمال مينه کې په يوه کور کې را غونډ شي. دا راغونډېدنه د ځېنو يووالي ته ژمنو پرچميانو له منفي غبرګون سره مخامخ شوی وه. پدې اړه پوښتنه دا ده چې ددې را غونډېدو اړتيا څه وه ؟ ددې پوښتنې ځواب به له ميثاق واورو. د ميثاق په ويناغوربندي « د ګوند د کنټرول کميسيون ته رپوټ ورکړی وو چې ببرک کارمل د مېرمن اناهيتا په کور کې يو شمېر پرچميان را غونډ کړي وو او ورته ويلي يې وو چې موږ او تاسو بايد خپل جلا سازمان وساتو او پدې يووالي ډېر ډاډمن نه اوسو او هڅه وکړو چې د پرچميانو سازمان ونه شړېږي او د يووالي په نامه په ګوند کې منحل نشي. ملګري بايد په جلا ډول خپلې اړيکې تنظيم کړي. د پرچم پېژندل شوو کسانو چې هلته شتون درلود داکتر نجيب ، مجيد سربلند، سروريورش ، مېرمن اناهيتا او څو تنه نور وو.»٧٩ / ١٥٥ همدا رنګه بارق شفيعي وايي چې د يووالي مخکې نوراحمدنور را ته ويلي وو چې تره کی نه غواړي چې ميراکبر خيبر د سياسي بېرو غړی شي . دا موضوع ما خيبر ته وويله او هغه وويل : « دا چالونه د ده په درد لګېږي. دا تره کی ندی چې ما نه غواړي دا کارمل دی چې ګوندي وحدت نه غواړي او ما پلمه ګرځوي.» بارق دا هم وايي چې د يووالي وروسته کارمل چې خيبر او کشتمند هم هلته وو را ته وويل: « ملګری بارق ! لدې وروسته به بيا هم موږ خپل سازمان يعنې پرچميان له خپلو تشکيلاتو سره وساتو ځکه چې د خلقيانو پر وحدت باندې چندان اعتبار نشته .» ، ويل کيږي چې د يووالي سند په نهو مخونو کې چمتو شوی وو خو هغه د ګوندیانو په واک کې کينښودل شو. لامل يې دا وو چې د يووالي وروسته د پخوا په شان په تش نامه واحد ګوند کې دوې ځرګندې تلوالې او دوو مشرانو شتون درلود او واحد ګوند يوازې په کاغذ باندې د ګوند د يووالي په سند کې ليکل شوی وو. د ګوند د دا ډول ميکانيکي يووالي په اړه چې کارمل يو ځل بيا تره کی د ګوند د مشر په توګه ومنلو دا پوښتنه راپورته کيږي څه شی د دې سبب شول چې کارمل خپلې مخکينی ځرګندونې چې: «په سياسي غورځنګ کې ساده بدوي عناصرد نورمحمدتره کي شاوخوا راغونډ شوي چې په قبيلوي نورمونو او ضوابطو سره د چارو اداره او د ګوند لارښوونه وکړي. » له ياده ووتلې او خپلې ځرګندونې يې بيرته واخيستلې يا دی هم د ساده بدوي عناصرو څخه يو وو. لدې څخه ځرګنديږي چې هغه مهال کارمل ربښتيا نه ويل او په تره کي يې تورونه لګول او يا دا چې د مسکو په دستور يې تره کي ته د ګوند د مشر په توګه بيعت وکړ لکه ځرنګه چې د ١٩٧٣ کال په پوځي کودتا کې له محمدداود سره د مسکو په دستور ائتلاف کړی وو. سره لدې يووالی وشو خو کارمل او امين او ارادتمندان يې يووالي ته ژمن نه وو او د يووالي ضد فعاليتونه يې کول . د ميثاق د ليکنې پر بنسټ د کارمل په پرتله د امين د يووالي ضد کړنې زياتې محسوسې وې. د بېلګې په توګه به امين خپلو پلويانو ته ويل چې په مشرتابه کې د فيفتي فيفتي پر بنسټ د يووالی پرنسيب سم نه دی پداسې حال کې چې د خلقيانو په مرکزي کميټه کې د امين په شمول يوازې تره کی او شاه ولي د يووالي او د دې پرنسيب کلک پلويان وو، خو امين خپلو پلويانو ته بل څه ويل. د ميثاق په وينا« بالاخره کره معلومات ترلاسه شول چې امين ، منصور هاشمي ، محمود سوما،صحرايي ، فقير، جليلي، صديق عالميار ،مسعودي ، ظريف او نورو دا رنګه د يووالي ضد

(c) ketabton.com: The Digital Library

فرکسيوني فعاليتونه کول...» ۷۹/ ۱۴۴ همدارنګه کله چې د دواړو اړخونو د پوځيانو د تشکيلاتو د يو ځای کولو کار پيل شو وليدل شول چې امين د تشکيلاتو کميسيون ته ټول پوځي خلقيان نه وو ور پيژندلي بلکې يو شمېر يې پټ ساتلي دي. د امين دې کار د تشکيلاتو کميسيون(زېری، ميثاق ، نور ، بارق) دې ته وهڅول چې سياسی بېرو ته وړانديز وکړي چې امين له ګوند څخه وايستل شي.(د ۱۳۵۶ کال منی) دا وړانديز د تره کي، شاه ولي، کارمل او کشتمند له خوا رد او نورو شپږو تنو تاييد کړ. البته مسکو- کارمل د ګوند د يووالي څخه خپل ګډ پلان درلود. د خلقيانو سره د يووالي په اړه د کارمل د لاندې وينا څخه چې سرور يورش او نجيب الله ته يې کړې وه د هغه موخې د پوهيدو وړ دي :« مخکې لدې چې د خلقيانو سره سازمان يو کړو هغه بايد د پرچميزم په قالب کې سمنټ کړو او بيا وروسته د خلقيانو په لور لاړ شو. زه يقين لرم که جدي کار وشي پرچميزم او مکتب به يې بريالی شي . موږ بلشويکان يو د منشويکانو سره به د ژوند تر پايه مبارزه وکړو. لدې امله اوسنی يووالی ، يووالی نه دی بلکې د واقعي يووالي لپاره د يوې جګړې پيل دی چې زموږ د مکتب مهر او نشان ولري.» ۱۱۰ د لايق په يادداښتونو کې د نجيب الله له قوله دا هم راغلي دي:« نن ملګري کارمل زه ، سرور يورش او مجيد سربلند د دکتورس اناهيتا کور ته يوړو هلته يې له مقدمې پرته د کاغذ پرمخ دا طرحه جوړه کړه چې ښودل يې خلقيان په دوو فاشيستي او سکتاريستي فرکسيونو ويشل شوي دي او ويل يې چې لومړی فرکسيون تره کی او حفيظ الله امين او دوهم فرکسيون پنجشيری ، ميثاق او زيری رهبري کوي. څرنګه چې د فاشيستانو فرکسيون اګرسيف دی او د سکتاريستانو فرکسيون پاسيف ، بايد په لومړي ګام کې د سکتاريستانو سره يو ځای شو او فاشيستان له پښو وغورځوو او په دوهم ګام کې د سکتاريستانو حساب ته ورسيږو.» د ګوند د بيا يووالي وروسته بهير هم وښودل چې په رښتيا هم کارمل د مسکو له لوري د ورکړل شوې نقشې د پلي کولو لپاره عملي ګامونه اوچت کړل. د يووالي وروسته ډير ژر د ګوند څخه د امين د ايستلو هڅې پيل شولې که څه هم بايد د ګوند څخه د کارمل د اېستلو هڅه هم شوې وای ځکه هغه هم د امين په څېر د يووالي ضد دريځ نيولی وو. پنجشېری د ګوند څخه د امين د اېستلو په اړه وايي چې ګواکې امين د پلان د وزير علي احمد خرم په وژنه کې لاس درلود. لکه څرنګه چې تر هګر مرجان ونيول شو او ښېله شکه د هغه څخه ښېړ تحقيقات شوي دي خو د هغه پرته بل څوک و نه نيول شول دا بيا ښيي چې د مرجان ملګري کوم چې په ترور کې ور سره شريک وو له هېواده وتلي وو او امين خو په هېواد کې ژوند کاوه. مرجان چې د ترور په ورځ په نورمحمدشاه مېنه کې د پوليسو له خوا ونيول شو د هغه څخه د تحقيقاتو وروسته څرګنده شوله هغه توپانچه چې خرم پرې وژل شوی وو له هغه سره نه وه. لدې څخه ښکاري چې توپانچه د هغه ملګرو ترې اخيستې ده . لدې امله پر امين د خرم په ترور کې لاس لرل د يوې دسيسې پرته بل څه نه وو چې پنجشېری پکې ښکېل وو هغه پنجشيری چې د کارمل په وينا د خلقيانو د فرکسيون د پاسيفو مشرانوڅخه يو وو. که چېرې امين له ګوند څخه اېستل شوی وای په هغه صورت کې تره کی په کمزوري حالت کې پاتې کيده ، د کارمل تله درنه کېدله او د دې امکان وو چې کارمل د ګوند مشر شي. له ياده ونه باسو چې تره کي دا ګواښ درک کړی وو او د ګوند څخه د امين د اېستلو مخه يې نيوله . د ګوند د واکمنۍ پر مهال په ګوند او دولت کې پيښو هم وښودل چې په لومړي ګام کې کارمل او شوروي اړخ په ګډه د کارمل په خبره د فاشيستانو (تره کي او امين) حساب ته ورسيدل او د سکتاريستانو د ځپلو دنده نجيب الله پيل کړه خو حالات داسې راغلل چې نجيب الله په خپله لوبه کې پداسې يوه لومه کې را ايسار شو چې دې پکې ووژل شو او د کارمل په وينا سکتاريستان له مرګه وژغورل شول.

(c) ketabton.com: The Digital Library

که چیرې د تره کي او امین د وژلو څرنګوالي ته وکتل شي هغه د مسکو د ارادې له مخې پلي شول او همداراز د دوهمې ډلې اړونده کسان هم د مسکو د ارادې له امله د شهنوازتني د کودتا په تور زندان ته واچول شول چې پخپل وخت به پدې اړه بحث وشي. لدې نه څرګندیږي چې د ګوند د بیا یووالي د هڅوونکي (مسکو) او نوښتګر(کارمل) نقشه یوه وه چې هغه د خلقیانو په نامه د سیاسي سازمان له منځه وړل او په پرچم کې یې د غړو ادغامول وو. د لایق یادداښتونه دا واقعیت بربنډوي چې د پرچم مشرتابه ټولو پدې اتفاق درلود چې د یووالي په نامه د خلقیانو خلاف مبارزه وکړي او هغوی له سیاسي ډګره وباسي. دا چې لایق خپل یادداښتونه وروسته له دریو لسیزو رسنیز کړل دا د دې معنی نلري چې د ګوند د یووالي په اړه نوموړی د کارمل له دریځ سره همغږی نه وو . که لایق او یا د پرچم بل کوم مشر د یووالي په اړه د کارمل له لیدلوري سره همغږي نه وو غوره دا وه چې اعتراض یې کړی وای یا دا چې له کارمل څخه یې خپله لار جلا کړې وای. لکه څرنګه چې خلیل الله زمر د پرچم د فرکسیون د مرکزي کمیټې غړي د ګوند د یووالي سره د مخالفت له امله د پرچم د فرکسیون له غړیتوب څخه استعفی وکړه. د ګوند یووالي د ګوند او خاصتاً د خلقیانو لپاره د ګوندي دستور په نامه په ګوندي حوزو کې اعلان شو. دا یووالی د خلقي مشرتابه او که دقیقاً وویل شي د تره کي د ارادې له مخې په خلقیانو تحمیل شو. د پرچمیانو سره یووالي د تره کي داسي ستره تیروتنه ده چې پایله یې نه یوازې د ده وحشیانه وژنه شوله بلکې خلقیانو او د افغانستان خلکو ته ستړې بدمرغۍ راوړلې. د یووالي وروسته په ګوند کې بې اعتمادۍ خپل سیوری غوړولی وو او د بیا انشعابونو امکانات خورا زیات وو. امین هرو مرو یا له ګوند څخه شړل کېده یا د خپلې ډلې سره له ګوند څخه ووت . د پرچمیانو یوه برخه د محمد داود سره یوځای کېدله. که محمد داود په ګوند برید نه وای کړی ګوند هرو مرو په څو برخو ویشل کېده ، د داود خان دریځ پیاوړی کېده او په واک کې د پاتې کېدو چانس یې زیات وو.

په هرصورت د ګوند یووالي ظاهراً واحد ګوند ته پیاوړې بنه ورکړله او د یووالي څه کم دوې میاشتې وروسته د وږي په نهمه د پښتونستان د ورځې د نمانځلو له امله په پلازمیینه کې میشتو ګوندیانو ته دستور ورکړل شو چې په هغې کې په ګډون سره د ګوند ځواک ننداري ته کیږدي. د پښتونستان واټ د ځلورلارې په شمالي برخه د افغانستان بانک ترڅنګ د افغانستان خلق دموکراتیک ګوند د مشرتابه را څرګندیدل او په مقابل لوري کې د خیبر رستوران مخې ته د جمهور رئیس او د حکومت د غړو شتون د حکومت په وړاندې غښتلي سیاسي ځواک ننداري ته کیښود. په تېره کله چې مراسم پای ته ورسیدل او ګوندي مشران د خپلو ګوندي ملګرو په بدرګه چې یوه اوږده کوڅه یې ورته جوړه کړې وه او ګوندي مشرانو د لاسونو په خوځولو سره د ښوونې او روزنې وزارت تر ودانۍ په پوره نظم سره لاریون وکړ حکومت ته دا څرګند پیغام درلود چې دا ګوند له پامه ونه غورزول شي او په بله خوا یې واکمنۍ ته کومه چې د سیاسي اپوزیسیون شتون ورته د زغملو نه وو او په تیره د هغې محافظه کار او ښۍ لاسي اړخ ولمساوه ترڅو په ګوند فشار زیات کړي اود هغه د ځپلو لارې چارې ولټوي. که د لیکنې دا برخه په څو کرښو کې را ونغاړو ویلی شو چې د ګوند یووالی د مسکو فشار سربېره په دواړو خواوو د حکومت د فشار، د جمهوري دولت له کابینې نه د پرچمیانو د شړلو، د پرچمیانو د کورنې اختلاف او د خلقیانو د پیاوړتیا له امله ترسره شوی دی او د مسکو- پرچم موخه په محمدداود د فشار راوړلو سربېره د خلقیانو د مشرانو بې اغېزې کول او پدې ډول د واحد ګوند مشرۍ ته د ببرک کارمل رسول وو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تاریخي امانت

د افغانستان په چاړواکو او سیاستوالو کې به داسې څوک و نه موندل شي چې د خپل حکومت ،خپل سازمان او په تېره خپلې تېروتنې ومني او ډېرې یې تېروتنو ته په تېروتنو ځواب ورکوي. یو شمېر یې د سیاسي او ټولنیزو پېښو په نامه پنډ پنډ کتابونه چې منځپانګه یې د ځان او خپلې ډلې ستاینه او د خپلو سیالانو او مخالفانو ملامتول دي خپروي چې پدې ډول تاریخ تحریف او راتلونکو نسلونو ته درواغ وړاندې کوي او نور یې بیا پټ رازونه ګور ته وړي. ظاهرشاه ، کارمل ، نجیب الله ، رباني او مجددي هغه دولتي مشران وو چې ډېر پټ رازونه یې ګورته یووړل پداسې حال کې چې کافي وخت یې درلود چې د خپلې سیاسي مبارزې او حکومتولی تجربې او خاطرې یې راتلونکو نسلونو ته په میراث پرې ایښې وای . له نېکه مرغه سلیمان لایق د (ا ، خ ، د ، ګ) د بنسټ اېښودونکو څخه د خپلې مړینې مخکې د سیاسي یادداښتونو په نامه خپلې خاطرې لیکلې دي او یوه اووه دېرش دقیقه اي ویډیو هم ثبت کړې ده چې د (ا ، خ ، د، ګ) د انشعاب اصلي عامل او د دې ګوند د یوه مشر میراکبر خیبر د ترور څخه پرده پورته کړې ده او دا ویډیو د هغه د زوی له خوا داسې وخت په ټولنیزو شبکو کې خپره شوه چې لایق لدې فاني نړۍ تللی او ځان یې حق ته سپارلی دی. داسې ښکاري چې لایق د څه د پاسه څلور لسیزې دا رازونه له ځان سره ساتلي وو او د وجدان د عذاب څخه د خلاصون په موخه یې مخکې له خپلې مړینې هغه ثبت کړي او خپله دا مرکه خو په واقعیت کې وینا تاریخي امانت ګڼي. د لایق له ثبت شوې وینا څخه د ګوند د یووالي ساتلو اړوند د تره کي او کارمل په دریځونو پوهېدلای شو چې تره کی د ګوند یووالي ته ژمن وو خو کارمل د یووالي ضد ګامونه اوچتول. د لایق ثبت شوې وینا د ګوند د سیاسي بېرو د هغې غونډې په اړه ده چې په هغې کې عمومي منشي تره کي د سیاسي بیرو غړیتوب ته د حفیظ الله امین او میراکبر خیبر د را پورته کولو مسأله وړاندې کړې ده چې د سیاسي بېرو ټول غړي لدې وړاندیز څخه ملاتړ کوي او د تایید لاسونه پورته کوي . لایق د سیاسي بېرو دا غونډه د خیبر له قتل سره تړلې ګڼي او د ګوند له پخوانیو غړو غواړي چې دا مسآله وڅېړي تر څو د خیبر قاتلین وموندل شي خو لایق د دې ترور عاملان کارمل او نوراحمد نور ګڼي.

هېره دې نه وي چې د دې غونډې څلور یا پنځه ورځې وروسته خیبر وژل کېږي. لایق او خیبر د پرچم د فرکسیون د مشرانو سربېره خپلوي هم لرله چې د لایق خور د خیبر مېرمن وه. بېله شکه هغه د خپلو یتیمو خوریانو او کونډې خور په لیدو سره د خیبر د قاتلانو څخه کرکه کوله . ښایي د ګوند د واکمنۍ پر مهال واکمنو شرایطو او د لایق اروایي ځانګړتیاوو هغه اړ ایستلی وي چوپه خوله پاتې شي او د ګوند له مشرتابه ونه غواړي چې د خیبر د ترور دوسیه تعقیب شي . په ټولنیزو شبکو کې د لایق د مرکې خپرول دا هم ښیي چې هغه خپل زوی ته سپارښتنه کړې ده چې د ده ثبت شوې وینا د هغه له مړینې وروسته خپره کړي نه دا چې دی هم د خیبر په څېر ترور شي. که څه هم لایق د دې واقعیت په اړه خپله چوپتیا مصلحت ګڼي چې دا په خپله د هغه اروایي ځانګړتیا یا کرکټر ښیي چې تل یې مصلحت ته لومړیتوب ورکړی دی او د خپل مشر کارمل د ځینو ګوندي ضد او ملي ضد کړنو په وړاندې نه دا چې درېدلی نه دی بلکې همغږي هم ښودلې ده. د دې ویډیو د منځپانګې لنډیز په امانت دارۍ سره راوړل کېږي: « د ۱۳۵۷ کال د حمل په ۲۳ یا ۲۴ د ګوند د عمومي منشي تره کي په کور کې د سیاسي بېرو نوبتي غونډه وه چې د سیاسي بېرو لسو غړو پکې برخه لرله. د آجندا د نورو مسألو سربېره تره کي دا مسآله هم طرحه کړه چې حفیظ الله امین په پرله پسې توګه له ده غوښتي دي چې هغه سیاسي بېرو ته را

(c) ketabton.com: The Digital Library

پورته کړي . تره کي د امين د ځانګړتياوو په اړه دا هم وويل چې هغه په خپلسر هم پرېکړه کوي .لکه څرنګه چې د خلقي اړخ پوځي سازمان له امين سره دى که هغه سياسى بېرو ته را پورته نکړو، مايوسه او عقده من به شي نه دا چې پداسې يوه کار لاس پورې کړي چې موږ د يوه تر سره شوي عمل سره مخامخ کړي. لدې امله که هغه سياسي بېرو ته را پورته کړو ښه به وي. د واحد ګوند د يووالي او په سياسي بېرو کې د پرونيو خلقيانو او پرچميانو د موازښې د ساتلو په موخه به ميراکبرخيبر چې اغېزمن او د غوره ځانګړتياوو څخه برخمن دى هم سياسي بېرو ته را پورته کړو. ټولو بېله کومې تبصرې دې وړانديز ته مثبته رايه ورکړله . تره کي وروسته لدې کارمل ته و ويل خيبر ستا دوست او ملګرى دى که تاسې د سياسي بېرو پرېکړه هغه ته ورسوئ او سربېره پردې که هغه زما کور ته راشي ترڅو ورسره خبرې وکړم او وپوهېږم چې آيا هغه دا پرېکړه ګټوره بولي او غواړي سياسي بېرو ته راشي يا نه. کارمل ورسره ومنله او پدې ډول غونډه پاى ته ورسېدله او موږ ټول د تره کي له کور څخه ووتلو او د خپلو کورونو پر لور روان شوو. په لار کې کارمل موږ پرونيو پرچميانو ته وويل . خاين مو د خاينانه طرحو سره وليدلو، بيا يې د کومې توطيې فکر کړى ، هره ورځ د توطيې په فکر کې دى. ما ورته وويل ولې دې په غونډه کې څه و نه ويل او هر څه دې ومنل او اوس هغه تخريبوې.مونږ څوک يو ، په خپل قول ، ژمنه او لاسليک ولاړ يو... خبره مو تر شخړو ورسېده او سره رخصت شولو. د شپې په ۹ بجو د خيبر ټلفون راغى او راته و يې ويل، ضرورت پيښ شوى دى ته راځې که زه در شم. ما ورته وويل چې زه درځم او د هغه کور ته ورغلم. هغه د ستړې مشي وروسته را ته وويل چې بارق شفيعي راغلى وو او د کارمل پيغام يې راوړى وو. ويل يې دا يوه توطېه ده چې تا سياسي بېرو ته را پورته کوي د نر په څېر تره کي ته منفي ځواب ورکړه. ما بارق ته وويل کارمل ته ووايه تره کى د ګوند د رهبرى مقام دى ، هغه د ګوند لېډر دى، د سياسي بېرو د لارښووني واک له هغه سره دى، ستا هدايتونه د ګوندي اصولو او اساسنامې خلاف دي هغه نه منم او بارق ولاړ. لايق وايي ما ورته وويل استاده ! لکه چې ډارشوى يې . هغه وويل، نه د افغانستان په څېر وروسته پاتې هېواد کې سياسي لوبې خورا ناوړه پايلي لرلى شي ، ضرورت دى چې يو شريف شاهد شتون ولري. زه خپل کور ته راغلم او سبا شپه د ۹ بجو وروسته بيا د خيبر ټلفون راغى او ويې ويل پرونى موضوع انکشاف وکړ ، ته زما کره راتلى شې يا زه درشم او زه د هغه کور ته ورغلم. هغه وويل :« نن نوراحمدنور راغلى وو د بارق خبرې يې تکرار کړې او دا يې هم وويل چې خاين تره کي ، قبيلوي پديدې ته منفي ځواب ورکړه، دا توطېه ده. ما ترې وپوښتل کومه توطېه؟ ويې ويل توطېه ده. خيبر وايي ما ورته وويل زه ورځم، خپله پرېکړه په خپله کوم، زه د کارمل دستورونو ته غوږ نه ابږدم. نور وويل ستا دا کارونه تا ته خطر لري.ما ورته وويل څه خطرلري ؟ نور وويل دا مسآله ساده نه ده سر به دې له لاسه ورکړې او و به وژل شې . ما ورته وويل څوک به مې و وژني؟ هغه وويل دا زه ، دا زه. خيبر خپله د پرونى شپې خبره تکرار کړه چې په منځ کې يو شريف شاهد بايد وي ، دا مسآله انکشاف کوي او يوه نامطلوب لوري ته ځي. د هغه له کوره راووتلم او خپل کورته را غلم . د نوراحمدنور خبرې را ته احساساتي معلومې شوې او جدي مې و نه ګڼلې . فکر کوم دوه ورځې وروسته ماښام ټلفون راغى او ځان يې پوليس معرفي کړ او و يې ويل د مطبعي شا ته خيبر وژل شوى دى ،څرنګه چې هغه ستاسې له خپلوانو څخه دى که راشئ چې د هغه په پېژندنه کې مرسته وکړئ . لايق خپل زوى ور استوي او زوى يې د پوليس د تلفون له لارې خبر ورکوي چې خيبر کاکا يې وژلى دى. زه هېڅ شک نلرم چې دا وژنه د ګونديانو لخوا وشوه ، خو ما په خپلو سترګو نه دي ليدلي چې کارمل ، نور يا بل چا پرې ډزې کړې وي . خو پدې پېښه کې دا کسان ښکېل دي که داسې نه واى نو ولې يې خيبر ته دا خبرې کولې چې دا ستا د وژنې او مرګ سبب کېږي . لايق وايي فکر کوم چې زموږ په ګوند

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې کوچنيو کوچنيو ګوندونو او کوچنيو فرکسيونو شتون درلود. زموږ د ګوند په تشکيلاتو کې پټ پنځه يا شپږ کسيز ترويستي سازمان شتون درلود چې ځينو مشرانو جوړ کړی وو ترڅو د دې او يا هغه د وژلو له لارې خپلې ستونزې حل کړي. لايق د کارمل په اړه دا هم وايي چې هغه تقوا نلرله ، درواغجن، ډوزمار، توطېه ګر، په ځان مين او فرکسيونباز وو. لايق د خيبر څخه هم ګيله من دی چې ولې يې تل د کارمل ملاتړ کاوه.» لايق بايد خپل ځان ملامت کړی وای چې د ده په خبره ولې يې د مرداريو ډک « بې تقوا، درواغجن ، ډوزمار، توطېه ګر، په ځان مين او فرکسيونباز» ګوډي، کارمل تر مشرۍ لاندې سياسي فعاليت کاوه او له داسې يوه انسان څخه يې لار جلا نکړله. ده هم بايد د يوه حقوقي شخصيت او سياستوال په توګه خپلواک ګامونه اوچت کړي وای نه دا چې د خيبر دريځ ته په کتو سره د هغه څخه متابعت وکړي او له څلورو لسيزو وروسته له خيبرڅخه ګيله وکړي. لايق د ګوند د بيا يووالي په اړه وايي چې« د پرچم مشرانو کارمل ته ويلي وو څرنګه چې تاسې انشعاب کړی دی شخصا تا او تره کي انشعاب کړی په خپله له تره کي سره د يووالي په اړه مذاکره وکړئ. هغه وايي د يووالي په هکله د تره کي شرط دا وو چې دوهم رهبر نه منم. هغه کارمل ته وويل تا مراجعه کړې ده. تره کي دا هم وويل چې په واحد ګوند کې کارمل په خپل حق قناعت نه درلود او انشعاب يې وکړ، کارمل يوازې په سياسي بېرو کې زغملی شم ، نه د دوهم رهبر په توګه. لايق دا هم وايي چې د ثور د وسلوال پاڅون وروسته بدمرغي دا وه چې کارمل غوښتل موازي رهبر وي.» لايق په ويډيو کې د افغانستان خلک دموکراتيک ګوند د تاريخ داسې ترخه واقعيتونه بيانوي چې د دې ګوند بدنامي او د هغې د واکمنۍ ناکامي ورسره تړلې ده چې هغه د ګوند په انشعاب کې د کارمل رول د۱۳۵۷ کال د ثور د اوومې نېټې د وسلوال پاڅون وروسته منفي دريځ دی . د لايق دا خبره چې په ګوند کې پټ ترويستي سازمان شتون درلود دا نو بيا د سياستوال کار نه بلکې د باند او مافيايي کړی د مشر کار دی. مخکې مو د « په ګوند کې پټ تشکيلات » په برخه کې د پرچم په فرکسيون کې د «پهلوانانو، زړورو او عيار مشربه» کسانو په پټه تنظيمولو ته ګوته نيولې وه چې په بېړنيو حالاتو کې د سياسي مخالفانو په وړاندې ددې وګړو څخه کټه پورته کړي يعنې دا چې هغوی وګواښې، ددې مافيايي تروريستي ډلې ارادې ته سرتيټ کړي چې لايق هغه پټ پنځه يا شپږ کسيز تروريستي سازمان ګڼي. لايق پدې پنځه يا شپږ کسيزه تروريستي فرکسيون کې په دوو تنو کارمل او نور شک کوي. دا چې د دې ترهګر سازمان يا شبکې نورغړي به کوم پرچمي کدرونه وي څېړنو ته اړتيا لري . ښېله شکه دا بايد هغه پرچميان وي چې د کارمل نږدې کسان او د هغه د ګوندي ضد دستورونو پلي کوونکي وو. غوربندي د خپل کتاب په ۱۰۴- ۱۰۵ پاڼو کې د شوروي اشغال په لومړيو کې د مزارشريف د ولايتي کمېټې د منشي عبدالاحد رهنورد په اړه ليکي چې نوموړي د ولايتي کمېټې يو غړی سيد عظيم ګوهري په ولايتي کمېټه کې وژلی، توټې توټې کړی ، د وجود غړي يې په بوجۍ کې اچولي او د ولايتي کمېټې په انګړ کې يې خښ کړي دي.(ګوهري پخوانی خلقي او بيا د کار د ګروه کدر وو) دا پېښه افشاء او د شوروي سلاکارانو د فشار له امله رهنورد بندي شو. غوربندي دا هم وايي چې رهنورد په زندان کې شاهانه ژوند درلود او د دې لپاره چې حقايق او دا راز پټ پاتې شي د هغه د اعدام حکم صادرېږي. « کله يې چې د شپې په پټو سترګو وژنځای ته لېږداوه ، په لوړغږ يې چيغې وهلې او ويل يې : نامردانو ! زما په وژنو ستاسو ګناوې نه پټېږي . هغه نوراحمدنور ياداوه او چيغې يې وهلې چې ولې هغه د ده د ژغورنې لپاره نه راځي .» ۸۰/ ۱۰۵ د پرچم په فرکسيون کې ددې تروريستي شبکې د مشرانو په پېژندنې کې د لايق لاندې څرګندونې مرسته کولی شي . لايق په خپلو يادداښتونو کې دا راوړي چې د ګوند د واکمنۍ پر مهال تره کي د ماښام ډوډۍ خوړلو ته وربللی او د خبرو په ترڅ کې يې ورته ويلي وو: « نه پوهيږم ببرک جان بيا کوم پلان لري محمود بريالی او نجيب الله را ليږي ، بريالی

(c) ketabton.com: The Digital Library

زما صفتونه کوي او نجیب بیا داسې چلند کوي چې ما عصبي کړي .» لکه څرنګه چې د ګوند د مشرۍ پر سر اختلاف په برخه کې راغلي وو چې کارمل غوښتل تره کی له منځه یوسي دا مساله یې د نوراحمد نور ، عبدالوکیل او محمود بریالي سره شریکه کړې وه ښيي چې دا درې تنه د پرچم د ترروریستي فرکسیون غړي دي . همدارنګه د ګوند د واکمنۍ په لومړیو کې بریالی ، نجیب او وکیل د ګوندي ضد فعالیتونو له کبله د ۱۹۷۸د کال د جون د شپاړلسمې نېټې د سیاسی بېرو په غونډه کې د لاسوندونو له مخې د ګوندي ضد فعالیتونو له امله د سفیرانو په توګه ګومارل کیږي. دا د دې ښکارندوی دی چې دا درې تنه (بریالی، نجیب ، وکیل) د کارمل ارادتمندان وو چې د هغه د دستور له مخې یې پټ ګوندي ضد فعالیتونه پر مخ وړل . پورتنیو بېلګو ته په کتو سره ویلی شو چې د پرچم په ګوند کې د لایق په خبره د پنځه کسیز ترروریستي فرکسیون غړي کارمل،نور، نجیب ، وکیل او بریالی وو دا ځکه چې هغوی د کارمل د پټو دستورونو پلي کوونکي وو . همدارنګه ځینې امتیازحسن هم پدې ډله کې شمېري چې پدې صورت کې د پرچم په ډله کې شپږکسیز تروریستي ګروپ بشپړکیږي. امتیاز حسن په پرچمیانو کې د عیار په نامه پېژندل کېدلو چې په جیب کې به یې بوکس پنجه او چاړه وه. البته د خیبر د قاتلینو په اړه حکم کول ستونزمن کار دی خو د غوربندي او لایق له لیکنو څخه داسې ښکاري چې د پرچم په فرکسیون کې پټې تروریستي کړۍ شتون درلود چې د پرچم د سیالانو او مخالفانو او په خپله د پرچم د ننه د کارمل د مخالفانو سره په خپل وخت محاسبه وکړي. دا چې د پرچم د واکمنۍ پرمهال کارمل او نجیب الله دواړو د خیبر د ترور دوسیه تعقیب نکړه او د نوموړي یادونه یې هم ونکړه ښيي چې د خیبر سره دواړو دښمني لرله او د هغه په ترور کې یې لاس درلود. سیاسي بېرو ته د امین او خیبر د راپورته کولو په اړه ددې خبرې یادول اړین برېښي چې تره کي د خیبر سره پدې موضوع خبرې کړې وې چې هغه به د خیبر له قوله د ذبیح الله زیارمل د نجیب الله د واکمنۍ پر مهال د دفاع وزارت د سیاسی رییس څخه واورو. زیارمل وایي: « تصادفا په ښار کې تره کی او خیبر سره مخامخ شوي او تره کي خیبر ته ویلي وو. موږ د وحدت د را منځته کولو لپاره په یوه فورمول توافق کړی دی او د همدغه فورمول پر بنسټ به ګوندي وحدت عملي کړو خو اوس ګورو چې یو شمېر اغېزمنې او مستحقې څېرې له سیاسي بیروڅخه د باندې پاتې شوې دي . موږ پرېکړه کړې چې د دواړو ډلو د توازن د نه خرابېدو لپاره د خلقیانو له پلوه حفیظ الله امین مستحق او اغېزمن ملګری دی او د پرچمیانو له پلوه تاسو ته په سیاسي بېرو کې دغېږیتوب ارتقا درکړو. لدې کبله اړتیا ده چې له نږدې خبرې وکړو. میراکبر خیبر ورته وویل : هر وخت چې تاسو لازم بولئ تاسو ته به درشم. تره کي وویل : پرېږده چې زه په خپله د هغوی په وسیلې تاسو ته زموږ د لیدو کتو وخت ووایم.»

هغه ترور چې د هیواد د تاریخ پانه یې واړوله

د چنګاښ انقلاب وروسته د وخت په تېرېدو سره امنیتي حالات کړکېچن کېدل. واکمنۍ هم د شکمنوکسانو په نیولو او د سیاسي مخالفینو په ځپلو لاس پورې کړ. د جمهوري نظام پنځه کلن اقتداراو د پیښو بهیر ته په کتنې سره هغه په دوو پړاونو ویشلی شو. په کورنۍ برخه کې لومړی پړاو د کودتا ګانو ،کودتایی هڅو او بلواوو او دوهم یې د مرموزو قتلونو ،تروروونو او اختناق پړاو دی. په بهرني سیاست کې د لومړي پړاو ځانګړتیا د لویدیځ او لویدیځ پلوه ګاونډیانوخلاف دریځ او د شوروي اتحاد سره دوستانه اړیکي او په دوهم پړاو کې د لویدیځوالواو د هغو د سیمه ییزو متحدینو سره د نږدې کیدو او له شوروي اتحاد څخه د لرې کېدو پړاو دی. جمهور رئیس د نظام په وړاندې د مخالفینو دولتي ضد فعالیتونو ته په

(c) ketabton.com: The Digital Library

کتو سره اړشو چې پخپلو تګلارو کې بنسټيز بدلون راوړي چې هغه د محافظه کارو په ګټه د حکومت څخه د سمونپالو او کيڼ اړخو شړنه او پرهغوی فشار او د لويديځ په ګټه په نړيوالو اړيکو کې بدلون وو. محمدداود فکر کاوه چې پخپلو تګلارو کې به د داسې بدلون په راوستلو سره وکولی شي د جمهوريت مخالفين او د هغو بهرني ملاتړي راضي کړي .خو وليدل شول چې حالات د پخوا په څيرکړکيچن پاتې شول اود واکمنۍ څرګندو او ناڅرګندو مخالفينو پخپل تکتيک کې بدلون راووړ او د لوړپوړو چارواکو ،ولسمشر ته وفادارو څيرو او سياستوالو په تروراو وژنه يې لاس پورې کړ. په لومړي پړاو کې د امنيت د خرپړ کيدو ملامتې په بنسټپاله اسلامي کړيو، چيني پلوه او سکتاريستي ډلو او د هغوی په بهرنيوملاتړو اچول کيده خو په دوهم پړاو کې پرچم او شوروي اتحاد ته هم ګوته نيول کيږي. په دوهم پړاو کې د پلان د وزيرعلي احمدخرم سربيره د يو شمير نورو د وژنې څخه يادونه شوې وه چې يوازې حکومت وکولای شول د خرم قاتل ونيسي اوهغه د اسلامي ګوند غړی اعلان کړي.د خرم د ترور پنځه مياشتې وروسته د اپريل په اوولسمه ماښام د دولتي مطبعې مخې او ارګ ته څېرمه ميراکبرخيبرد افغانستان د خلک دموکراتيک ګوند د مرکزي کميټې غړی چې د محمد داود له ارادتمندانو څخه شميرل کيدلو ترور شو خو ترهګر په تيښته بريالي شول. د خيبرد وژنې يوه ګړۍ مخکې د (ا، خ، د، ګ) سياسي بيرو پريکړه کړې وه چې د مې لومړۍ د کارګرانو نړيواله ورځ به د يوې مظاهرې په ترڅ کې نمانځې او پدې توګه به خپل څه کم پنځه کلن سکوت ماتوي. د خيبر له ترور وروسته نيمه شپه د تره کي په کور کې د مرکزي کميټې پلنوم را وبلل شو . په پلنوم کې «تره کي وړانديز وکړ چې د شهيد مير اکبر خيبرجنازه په ځانګړې پرتمين ډول د ماجراجويې او فتنې پرته بدرګه شي. د خيبر په ترور کې مختلفو مرکزونو او څيرو(شوروي اتحاد، کارمل ،اسلامي غورځنګ ، حکومت ، امين) ته ګوته نيول کيږي.د نوموړي په ترورکې د مختلفو مرکزونو ښکيلتيا ته په کتو سره د ترور موخه او د ترور په سمبالوونکي مرکز پوهيدل ستونزمن کيږي. عجيبه دا ده چې د (ا، خ، د، ګ) د واکمنۍ پرمهال نه يوازې د نوموړي د ترور دوسيه تعقيب نشوه بلکې د هغه د شخصيت او مبارزې په اړه مازې يادونه هم ونشوله. نجيب الله چې ځينې هغه د خيبر د ډلې څخه هم شميري په خپله واکمنۍ کې هم د خيبر د شخصيت او کارنامو په هکله هم يادونه ونکړله. خو ګوند د نوموړي د جنازې د تدفين مراسم پداسې پرتمينه توګه ترسره کړل چې د افغانستان په تاريخ کې يې ساری ندی ليدل شوی. د خيبر جنازه له مکرويان څخه تر شهدای صالحين پورې د دوولس زروڅخه تر پنځلس زرو کسانو په ګډون د امريکې د سفارت او ارګ له مخې تيره شوه چې برخه والو مرګ په ارتجاع ، مرګ په امپرياليسم، مرګ په سی آی ای شعارونه هم ورکول. « د تدفين د مراسمو وروسته نورمحمدتره کي د لومړي ځل لپاره د ګونديانو او د کابل د خلکو په وړاندې وينا واوروله او د خيبر ترور يې د اداري دستګاه د کمزورۍ او مستقيم فساد پايله وګڼله چې د کورنۍ ارتجاع او امپريالستي محافلو د خاينانه توطئې پربنسټ ترسره شو.» ۲/ ۶۵- ۶۸ همدا راز د خيبر د قبر پر سر کارمل او بارق ويناوې وکړې ،سليمان لايق او دستګيرپنجشيري د هغه د مرګ په هکله په پښتو او دري ژبو خپل شعرونه ولوستل. کارمل په خپله وينا کې د خيبرقاتلين داسې معرفي کوي: « زموږ د ګران ملګري د هيواد د خلکو د دې اصيل بچي قاتلين د تورې افراطي ارتجاع په مشرۍ کورني ارتجاعي ځواکونه ، واکمن ښې لاسي محافل ، د سيمې ارتجاع او امپرياليسم د هغه په سر کې د امريکې، پاکستان ، ايران او نورې نورې جاسوسي شبکې دي.» ۲/ ۷۲ د خيبرفاتحه د شاه دوشمشيره په جومات کې واخيستل شوه او فاتحه ورکوونکي تردې کچې زيات وو چې د پل لرزانه څخه تر جامع پورې په کتارونو کې انتظار يوست. که څه هم د ګوند مشرانو د خيبر ترور د کورنيو ارتجاعي کړيو،لويديځوالو او د هغه د سيمه ئيزو متحدينو د ځارګرو شبکو کار ګڼله خو هم په ګوند کې ا وهم له هغه بهر په

(c) ketabton.com: The Digital Library

تروركي د واكمنۍ سربېره د ګوند ځيني مطرح څيرې او شوروي اتحاد هم ښكيل ګڼي. ځيني د خيبر ترور د خلق او پرچم د يووالي سره تړي. د پنجشيري په وينا د دې يووالي څخه محمد داود، كارمل او امين خوښ نه وو. ځېنې بيا خيبر هم د يووالي څخه ناخوښ ګڼي .پردې بنسټ هغه مركزونه او افراد چې د دې يووالي مخالف وو او يا د يووالي له پايلو وېره لرله د هغوی لاس بايد په ترور كې ولټول شي.

خيبر د هغه له ترور مخكې د هيواد په سياسي غورځنګ كې د تره كي ، كارمل او امين پرته لكه د ګوند د نورو مشرانو په شان له شهرت نه برخمن نه وو خو د هغه د جنازې مراسمو هغه په يوه مشهوره څيره واړاوه. د ګوند د واكمنۍ وروسته د هغه يو شمېر پرچمي ملګري د ده د لوړ شخصيت په اړه ډېرڅه وايي . د پرچم په فركسيون كې د كارمل مخالفان هغه يو ملي ګړا او ژمن مبارز،د پرچم د اړخ تئوريسين او د خلق او پرچم د يووالي طرفدارګڼي. د خيبر يو شمير پلويان بيا د شوروي اتحاد له ړنګيدو وروسته نويو نړيوالو شرايطو ته په كتو سره هغه د ګوند د بيا يووالي مخالف او د محمد داود د ملي غورځنګ سره د پرچم د فركسيون د همكارۍ، ائتلاف او ځيني د محمد داود په ملي غورځنګ كې د پرچم د فركسيون د انحلال طرفدار بولي. يو شمېر كسان لكه غوث الدين فايق هغه د محمد داود له كلكو ارادتمندانو څخه شمېري چې د هغه په وينا خيبر د محمد داود د يوه انځور لاندې ليكلي وو : « يوه ورځ به دا با تدبيره ، د فكراو ارمان ډک سړی د دې ملت د دردونو او زمو‌ړ د خلكو د ناسورو ټپونو درملنه و كړي. » ۵۲/ ۲۲ سربيره پردې په ګوند او د ګوند بهر ځيني په هغه تور لګوي چې نوموړی د شاهي دولت د څارګري اداري (ضبط احوالات) او د جمهوريت د ملي مصؤنيت سره كاري اړيكي درلودلې. د خيبر په اړوند قضاوت له دې امله مشكل دی چې « انسان خپل جوهر هغه وخت جوتوي چې د واک په ګدۍ ناست وي» او خيبر دې دريځ ته و نه رسيد لكه څرنګه چې د هغه سازماني ملګري واک ته ورسيدل او اوس د هغوی په اړه قضاوت كيدای شي چې هغوی څوک وو ؟ د ګوند په څوارلس كلنه واكمنۍ كې د خيبرد ترور په اړه د پلټنو نه ترسره كول دا ګومان په واقعيت اړوي چې «د خيبر د ترور پيښه هم د هغو توطئو او دسيسو د ځنځير يوه كړۍ ده چې د روسانو د جاسوسي دستګاه(كی جی بی) له خوا د افغانستان د خلک دموكراتيک متحد ګوند د مشرتابه څخه د ببرک كارمل د مخالفانو او سيالانو د ايستلو او له منځه وړلو په خاطرطرح شوې او تر اجرا لاندې نيول شوې وه .» ۱۱۱ پورتنۍ څرګندونې تر يوې كچې د منلو وړ ځكه دي چې د شوروي دولت او د كارمل متقابله اړيكو ته په كتني سره ويلی شو هغه مهال چې كابل له مسكو سره واټن نيولو مسكو- كارمل په ګوند كې د محمد داود د پلويانو د تجريد، كمزورۍ او له منځه وړلو نقشه پلې كوله ځكه خيبر د محمد داود له پلويانو څخه وو.

اوس به وګورو كه چيرې ک ګ ب - كارمل د خيبر په ترور كې لاس درلود موخې يې څه وې او څه يې ترلاسه كول ؟ شوروي د افغانستان په دولتي دستګاه كې ژور نفوذ درلود او د چنګاښ د انقلاب په بري سره يې نفوذ لا نورهم زيات شو. كله چې محمدداود« د۱۹۷۵ كال د دسمبر په لومړيو كې د خپلې كابينې په جوړولو لاس پورې كړاو د هغې نه يې پاتې چپيان وايستل بيله ځنډه د شوروي اتحاد جمهور رئيس نيكلای پودګورني له كابل نه ليدنه وكړه او خپله اندينښنه يې څرګنده كړه .» ۴۷/ ۱۷ ښايي دې سفر اړينې پايلې نه لرلې نو مسكو په دې هڅه كې شو چې د افغانستان مشرتابه واوړي چې يوازينۍ لار يې د كودتا له لارې د رژيم نسكورول وو . د رژيم خلاف كودتا له پاره د شوروي په سفارت كې تياري نيول كيده چې باوري ځواک يې د پرچم فركسيون وو. د كارمل لاندې څرګندونې يې ښه بيلګه ده چې د شوروي په سفارت كې افغان ژورنالست شاه زمان وريځ ستانزي ته پداسې حال كې كړې وې چې نېښه وو:« هغه وخت رارسيدلی دی چې د غدار نادر د كرغيړنې كورنۍ زوړ نظام رانسكور شي. د هغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

مخاطب چې شاه زمان دی پوښتنه کوي چې ملګری کارمل څه وخت ؟ هغه وايي ، صبر وکړه پدې میاشت کې یا وروسته.» ۵۳/ ۸ پورتنی څرګندونې ښيي چې کارمل د نظام د نسکورولو په فکر کې دی ، د پرچم په مشرتابه کې خیبر د نظام د چپه کولو مخالف وو او ښايي پردې او یا نورو مسالو د کارمل او خیبر ترمنځ اړیکې ترینګلي شوې وي.پدې هکله د سلیمان لایق په یادداشتونو کې راغلي دي : « د میراکبرخیبر او کارمل ترمنځ د یووالي مخکې آزردګۍ پیداشوې وې. د دوی د آزردګیو یو لامل دا وو چې ملګری نور او ملګری وکیل او ځینې نور پدې عقیده وو چې د داود حکومت د کودتا له لارې نسکور شي او د نور د رپوټ له مخې هغه مهال تقریباً دیرش تنه ګوندي افسران چې زموږ ملګري وو د محمد داود په ګارد کې دنده لرله. ملګري نور او د هغه ملګروعقیده لرله چې موږ کولی شو د همدې افسرانو پرمټ د داود رژیم له منځه یوسو اوخپل رژیم اعلان کړو. خیبرد دې نظر سره همغږی نه وو.» ۱۱۲ له همدې امله او یا نورو لاملونو له کبله د کارمل او خیبر ترمنځ اختلاف د دښمنۍ تربریده رسیدلی وو چې یو وخت کارمل خیبر په مرګ ګواښلی هم وو او خیبرد دې ګواښ په هکله د کارمل نږدې ملګري نوراحمدنور ته ویلي وو: «ستاسې کارمل زه په مرګ ګواښلی یم زما له خوا ورته ووایئ چې زه له مرګه نه ویریږم. کارمل مستقیماً او په څرګنده توګه ماته خبرداری راکړی او په مرګ یې ګواښلی یم ،هغه د دې پرځای چې د یوه زړه سواندي لاربنود په څېرد غوره فضایلو ځانګړتیاوې ولري او وده ورکړي مینه لري چې د مافیا د دریمې درجې باند د مشر په رول کې ځان وآزمايي.» ۸۰/ ۵۴ د پرچمیانو له لوري د پوځي کودتا له لارې واک ته رسیدل د اولیانفسکی د شوروي اتحاد د کمونست ګوند د نړیوالو اړیکو د څانګې د مرستیال له څرګندونوڅخه معلومیږي چې د افغانستان د دفاع وزارت د سیاسي چارو د ریاست لومړي سلاکار جنرال زاپلاتین ته مخکې لدې چې افغانستان ته لاړشي ویلي وو: «په ربښتیا سره زموږ وړاندوېینه داسې وه چې انقلاب باید پرچمیان وکړي .موږ پدې عقیده وو چې پرچمیان زیات جدي او متشکل دي خو خطا وتي وو، ټول شیان سرچپه شول، اوس به تاسې ډیر د خلقیانو سره سراو کارلرئ.» ۶۳/ ۶۶ د اولیانفسکی دا خبره چې ټول شیان سرچپه شول دا معنی لري چې خلقیانو په خپل پوځي پاڅون سره د مسکو- کارمل نقشه شنډه کړله . هغه مهال نه یوازې پرچمیان په ارګ کې یو قوت وو بلکې د پوځ په نورو جزوتامونو کې هم په کلیدي څوکیو ګومارل شوي وو. د مهتاب کلا د توپچي لوا قوماندان عبدالخلیل او د زرهدارو د پنځلسمې قوا درستیزوال محمدرفیع دواړو د پرچم د فرکسیون غړیتوب درلود . کله چې لیکوال د ثور د اوومې نېټې په درشل کې له حربي پوهنتون څخه فارغ شو او د کندهارد قول اردو د قرارګاه د توپچي په قطعه کې په دنده وګومارل شو د دې قطعې قوماندان ډګروال حمیدالله او درستیزوال جګړن محمد ایوب ابوي دواړه پرچمیان وو او د قول اردو د بولندوی یاور جګتورن محمد اکرم هم پرچمي و. محمد ایوب ابوي او محمد اکرم د شوروي د اشغال پرمهال جنرالۍ ته ورسیدل. په پوځ کې د پرچمیانو دا ډول دریځ هغوی ته دا شونتیاوې ورکولې چې په آسانۍ سره واک ترلاسه کړي. غوربندي د خپل کتا ب په ۵۷ مخ کې راوړي . د ثور د پاڅون وروسته نورمحمدتره کي هره شپه د کابینې د یوه غړي سره کتل. ما په یوه کتنه کې د خیبر د قاتلینو د نه موندلې په اړه د نه پاملرنې له امله خپل نه رضایت وښود او ور ته و مې ویل که کوم ځای او یا مؤسسه د هغه په نامه ونوموو، تره کي وویل چې « د خیبر د ترور په شپه کارمل ورته ویلي وو څوک چې ډبله لوبه وکړي سزا یې همدا ده.» او په ضمني ډول یې وپوهولم چې « د خیبر ترور د کارمل په همکارۍ د کې جی بی کار دی .» د ګوند د یووالي وروسته« د بارق شفیعي او سلیمان لایق په خبره په هغو ورځو کې د نوراحمد نور پواسطه کارمل خیبر ته تهدیدوونکی پیغام رسولی وو ترڅو د انحلال غوښتونکې تګلارې نه ډډه وکړي.» ۲/ ۵۹ له دې کبله چې د داؤدخان د ملی انقلاب د غورځنګ سره د خیبر او د نوموړی د پرچمي پلویانو

(c) ketabton.com: The Digital Library

د یوځای کېدو مخنیوی شوی وي او یا دا چې خیبر د پرچمیانو له لوری د کودتا سره همغږی نه وو ښایي د کی جی بی او کارمل د ارادې له مخې خیبر ترور شوی وي. د محمد حسن کاکړ په وینا « د۱۳۵۷ د ورې د میاشتې په ۲۸ مه (اپریل ۱۷ ، ۱۹۷۸) د کابل ښار د دولتي مطبعي مخامخ سړک کې د مازیګرماښام ترمنځ له یوه روان روسي جیپ نه پرې ډزې وشوې .دغه ترور د پرچم ګوند کې د ننه په اصل کې د خیبر او کارمل ترمنځ د اختلاف نتیجه وه چې په غالب احتمال د کارمل د نږدې ملګرو نوراحمدنور او امتیازحسن لخوا عملي شو.» ۱/ ۱۴۳ حسن شرق د خیبرد مرګ په هکله لیکي : « د میراکبر خیبرمرګ ښایي د کې جي بې د کوماندوګانو نه د یوه تن له خوا چې د شوروي اتحاد په سفارت کې مؤظف وو د عبدالقدوس غوربندي په همکارئ چې میراکبر خیبر یې له خپل کور نه د قدم وهلو لپاره راوستی وو ترسره شوی وي. » ۳۸/ ۱۶۱ د شرق ادعا لدې امله ناسمه بریښي که غوربندي د کی جی بی سره تړاو درلود نو ولې یې د شوروي د اشغال پرمهال اته کاله زنداني کړ او هغه یې ونه وژلو تر څو دا قتل افشا نشي. عبدالوکیل د کارمل د ترور زوی د خیبر د ترور او د هغه د قاتلینو په اړه لیکي :« قاتلانو قصدا انتظار یوست چې څه وخت عبدالقدوس غوربندي له میر اکبر خیبر څخه جلا کېږي تر څو سهواً دواړه ترور نشي او یوازې خیبر ترور شي .» ۱۱۳/ ۲۴۴ د وکیل ددې وینا په هکله داپوښتنه پیدا کېږي چې وکیل څرنګه حکم کوي چې قاتلانو انتظاریوست چې غوربندي له خیبرڅخه جلا شي او بیا پرې ډزې وکړي. د وکیل لدې ګومان څخه چې قاتلانو انتظار یوست چې غوربندي له خیبر څخه جلا شي او بیا په هغه ډزې وکړي غواړي وښیي چې غوربندي پدې ترور کې لاس درلود لکه څرنګه چې د لایق په وینا کارمل هم غوربندي پدې ترور کې ښکېل ګڼي. پدې اړه د پرچم د فرکسیون غړی جنرال عبدالغني چې د عمرزي په مستعار نوم (شب های کابل) کتاب لیکلی دی، د کتاب په دریم مخ کې لیکي :« ځینو کړیو ویل چې د هغه مرتکب (د خیبرد قتل) ببرک کارمل دی ، ځکه چې د پرچم په اړخ کې خیبر یو مهم ، با اعتباره او پوه غړی وو او د کارمل ځای ناستی شمیرل کیده.»

د پورتنیوڅرګندونو له مخې کیدای شي د عبدالقدوس غوربندي د دې وینا سره چې « پوره دلایل شتون لري، وجداناً حکم وکړو چې خیبر د کی جی بی له لوري د ببرک کارمل د غلطومعلوماتو پراساس چې نوموړی په انقلابي غورځنګ کې لري ترورشو.» ۵۶/۸۰ همغږي وښودل شي .

د خیبرپه ترور کې د حکومت لاس

یو شمېر کسان چې زیاتره یې د ا. خ. د . ګ غړي دي د خیبر په ترور کې حکومت او یا په حکومت کې ځیني کړی ښکېلې ګڼي. دا ډله د خیبر ترور د ګوند د یووالی سره تړي چې حکومتي محافظه کار اړخ یې د ګوند ځپلو ته وهڅاوه .په حکومت کی هغو کړیو چې غوښتل ګوند وځپي دلیل یې دا وو« که چیرې هغوی (خلقیان او پرچمیان) نیول کیږي یا اعدامیږي د هغوی د نیولو لپاره باید لاسوند ولرو اوس د راپورونو پرته نور کوم سند نه لرو.» ۳۸/۵۳ د خیبر له ترور وروسته د چاروکو لپاره لاسوند د ګوند غبرګون وو. دا خبره چې« امین د نورو اوو تنو کمونست رهبرانو خلاف د جنازې په مراسمو کې وینا نه وه کړې و نه نیول شو. لدې امله هغه د نورو په ګناه وو تورن نه وو ...، خو کله چې پولیسو د هغه د کورشا وخوا شکمن حرکات ولیدل...، امین زنداني شو.» ۲۷/۴۷ هغه مهال ګوند پټ فعالیت درلود او حکومت ته یې پلمه نه ورکوله چې پر هغه د کوم دولتي ضد فعالیت پړه واچوي. خو په دولت کې داسې کړئ وې چې ګوند دولتي ضد اعتراضونو ته ولمسوي او دا اعتراض لاسوند وشمېري او په ګوند برید وکړي. د داؤدخان د کورنیو چارو د وزیر دا خبرې چې« دیر ژر به ټول تار او مار کړو او زه یقین لرم که دا د سرطان داني لرې نشي یوه ورځ به افغانستان بدمرغه او تباه کړي ،چاره دا ده چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

په افغانستان کې د کمونیزم ریښې وایستل شي او د دې مسلک پیروان له منځه یوړل شي. » ۵۳/ ۷ دا گومان پیاوړی کوي« چې قتل په مستقیمه یا غیرمستقیمه تو گه د کورنیو چارو وزیر نورستاني له خوا سازمان ورکړل شوی وو، هغه مخکې خپلو دوستانو ته ویلي وو اوس هغه وخت دی چې د کمونستانو کار مخکې له دې چې قوي شي پای ته ورسوو. هغه (نورستاني) وظیفه پیژندونکی (بریا) وو هغه فکر کاوه چې د داؤد په سلا بنه پوهیږي او لازم یې نه گڼل ټول شیان هغه ته ووایي .» ۴۷/ ۲۵ (بېریه لاورېنتین پاولوویچ د ستالین په واکمنۍ کې د شوروي اتحاد د څارګرۍ اداري مشر وو.)

همدارنگه ځینې په ترورکې د وخت د دفاع وزیرغلام حیدر رسولي ښکېل گڼي او دلیل یې دا راوړي چې خیبر هڅې کولې پرچمیان د محمد داود په ملي غورځنگ کې منحل یا ادغام شي چې پدې صورت کې په جوړېدونکي حکومتي گوند کې د ده اغیز او نفوذ پیکه کیده لدې کبله یې د خیبر ژوند ته د پای ټکي کیښود. دستګیر پنجشیري د جنرال عبدالقادر له قوله راوړي چې « د هوایي او مدافعه هوایي د قوماندانۍ د استخباراتو رئیس ورته وویل. سردار غلام حیدر رسولي د خیبر د ترور پلان جوړ کړ او د یوه بني لاسي بنسټپال سازمان په واسطه یې عملي کړی وو.د قاسم په خبره د (ا، خ، د،گ) ټول رهبران د خیبر په ځیر ترورېدل. » ۶۰/۲ د محمد داود ځانگړتیاوو ته په کتو سره هغه دا نشوای زغملی چې د ده د واکمنۍ پرمهال څوک پداسې یوه کار لاس پورې کړي چې د حکومت کمزوري وښیې. که د دولت لوړپوړي چارواکي په ترور کې ښکیل وو هغوی په خپل سر پدې ناوړه کار لاس پورې کړی دی. د خیبر له مرگ څخه د جمهوري حکومت د غړو خوښي دا گومان پیاوړی کوي چې ښایي د حکومت کوم چارواکي په دې ترورکې لاس درلود. د جمهوریت د مخابراتو وزیر پدې اړه لیکي:« د۱۳۵۷ کال د وري په ۲۹ د وزیرانو د مجلس نه مخکې د جمهور رئیس د دفتر په کوټه کې د کابینې د څو غړو سره ناست وو چې د فوایدعامې وزیرفایق راغی. هغه بېله ځنده وویل خبر یاست چې د دې لعنتیانو نه یو مردار شوی دی او کیسه یې وکړه چې د میراکبر خیبرمړی مطبعې ته نږدې د سړک د غاړې ویاله کې موندل شوی دی.» ۱۱۴

د خیبر په ترور کې د اسلامي بنسټپالو لاس

یو شمیرڅیرونکي او په تیره د (ا،خ، د، گ) مخالفان د محمدداود د واکمنۍ پرمهال د اسلامي غورځنگ او نورو سیاستوالو وژل او زنداني کول د پرچمیانو کار گڼي چې خپل مخالفان د محمد داود د واکمنۍ پر مهال له منځه یوسي. لدې امله اسلامي غورځنگ پرچم د حکومت متحد شمیره چې د هغه سره دښمنې د حکومت سره دښمني وه. هغوی د خیبر په ترور سره خپل دښمن له منځه وړلو، گوند یې کمزوری کولو او له بلې خوا یې کولای شول د دولت او د (ا،خ،د،گ) ترمنځ اختلافونو او مخامختیا ته لمن ووهي. اسلامپالو د خپلو عقیدتي باورونو له مخې د خیبر په شان د هر« کمونست » وژل خپل جهادي رسالت شمیره په تیره چې دا « کمونست» د هغه دولت متحد وي چې هغوی د هغه خلاف جهاد کوي. ځیني د خیبر ترور د حکمتیار له خوا سازماندهي شوی کار گڼي او یو د هغو څخه وحید مژده چې د حکمتیار له گوند سره یې یو وخت سازماني تړاو درلود لیکي : « په اردو کې مسلمان افسران پدې باور وو که چیرې کمونستان په کودتا لاس پورې کړي څوک یې مخنیوی نشي کولای ځکه چې حساسې پوځي څوکۍ یې په لاس کې دي لدې امله یوازینۍ لار دا ده چې د دې گوند مشران ووژل شي چې لږترلږه کودتا شا ته واچول شي.» ۱۱۵ مژده په خپله لیکنه کې د ترور د عاملانو نومونه هم راوړي دي. هغه مهال اسلامپاله ډلو(اسلامي حزب او اسلامي جمعیت) دواړو د شپې پاڼو په خپرولو سره د خیبر د وژنې

(c) ketabton.com: The Digital Library

مسؤلیت واخېست او د دې کار څخه یې موخه دا وه و ښیي چې په اصطلاح ربنتیني مسلمان مبارزین دي او له بله پلوه پاکستان ته ثابته کړي چې دوی ته د آی اس آی له لوري ورکړل شوې مرستې بېځایه نه دي لګېدلې . البته هغه مهال دولت هم د خیبر د وژنې پړه په اسلامي ګوند واچوله .

د خیبر په ترورکې د حفیظ الله امین لاس

د ۱۹۷۸ کال د اپریل پوځي پاڅون د حفیظ الله امین د دستور له مخې سر ته ورسید. د دې پاڅون له امله د محمد داود واکمني نسکوره ، د (ا، خ ، د ، ګ) واک ترلاسه کړ او امین د یوې ځواکمنې څېرې په توګه چې د کارمل دښمن هم ګڼل کیده را څرګند شو چې هم د محمد داؤد د پلویانو او هم د پرچم د مشرتابه له دښمنۍ سره مخامخ شو. د پرچم دښمني لدې امله وه چې د هغوی پلان چې د کودتا له لارې دواد را نسکور کړي هغه یې شنډ کړ له همدې کبله هغوی د خیبر وژنه د امین له لوري ګڼي. د جمهوري رژیم د پلویانو له خوا د خیبر د ترور په تړاو متضادې څرګندونې د منلو ځکه ندي چې د ثور د پاڅون نه مخکې د جمهوري دولت رسمي دریځ دا وو چې خیبراسلامپالو وژلی دی خو وروسته له پاڅونه عبدالصمدغوث د جمهور رئیس د اسنادو مسئول هڅه کوي پړه د امین په غاړه واچوي. د هغه په خبره « په کابل کې عقیده پردې وه چې امین د خیبر د قتل او د ببرک کارمل نابریالي قتل ته سازمان ورکړی وو.» ۴۷/ ۲۵

که چیرې ومنل شي چې د خیبر په ترور کې امین ښکیل وو، دې پوښتنې ته به ځواب ولټوو چې امین د دې وژنې نه څه ترلاسه کول ؟ ټولو ته څرګنده وه چې کارمل په پرچمیانو کې د لوړاعتبارڅخه برخمن وو . که امین په راتلونکې کې د رهبرۍ خوبونه لیدل او یا د کودتا فکر یې درلود او پرچم د امین د کودتا مخالف وو « هغه غوره ګڼله چې د کارمل له شره ځان خلاص کړي نه د بې آزاره خیبر نه.» ۱۰۶/ ۷۰ که چیرې امین غوښتل کارمل د خپل ځواکمن سیال په توګه کمزوری کړي منطقي دا بریښېده چې د هغه نږدې یاران سلطانعلي کشتمند یا نوراحمدنور چې « شهراله شهپر کشتمند د کارمل لایتر او نور یې ساتونکی » باله له ډګره وباسي او په پرچمیانو کې د هغه د یوازیني سیال سره چې خیبر وو نږدې شي او په ګډه د هغه خلاف مبارزه وکړي نه دا چې د خپل سیال ، سیال و وژني. له بله پلوه خیبر هغه مهال د پرچم په فرکسیون کې له کمزوري دریځ نه برخمن وو . د خیبر کمزوري هغه وخت بربنده شوه چې د۱۹۷۵ کال د پرچم د فرکسیون په کنفرانس کې د کارمل نظر چې د محمد داود خلاف مبارزه او د خلقیانو سره یووالی وشي تائید شو او یوازې خلیل الله زمر مخالفت ښودلی وو. یو شمیر شنونکې چې د پرچم د فرکسیون له کورني وضعیت څخه معلومات نلري پدې نظر دي چې امین د داؤدخان خلاف د پوځي کودتا په فکر کې وو او هغه د پرچم د پوځي کړی له مخالفت نه وېره لرله چې د هغې مسؤلیت خیبر درلود او لدې امله یې خیبرله ډګره وایستلو. په داسې حال کې چې د یووالي مخکې دا مسؤلیت له خیبر څخه نوراحمدنور ته لیږدول شوی وو. لدې امله د امین له لوري د خیبر له منځه وړل د منلو وړ نه دي چې هغه به د امین د کودتا مخنیوی وکړي او یا به پرچمیان په کودتا کې له ګډون څخه واړوي پداسې حال کې چې امین د کودتا قومانده یوازې خلقي پوځیانو ته ورکړې ده او پرچمیان یې نه وو خبر کړي. دا د میراکبرخیبرد ترور په هکله ګومانونه وو چې کیدای شي تر یوې کچې د دې سیاسي قتل په هکله هغه د قضاوت په تله کې واچول شي چې په دې قتل کې څوک یا کوم مرکز ښکیل وو. د پورتنیو ګومانونواو فرضیو سره سره د خیبر ترور یو سیاسي ترور وو چې د لاندې دوو مرکزونو څخه یوه ترسره کړ:

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱ ـ هغه مرکز چې غوښتل یې د محمدداود واکمني نسکوره شي،
۲ـ هغه مرکز چې غوښتل یې محمد داؤد او د (ا،خ،د ،گ) سره واچوي ، داود پرې برید وکړي او گوند له سیاسي ډگره وباسي.

په هر صورت میراکبرخیبر ووژل شو دا چې قاتلین څوک وو، د کوم مرکز په اشاره یې پردې کرغیړن کار لاس پورې کړ او موخې یې څه وې ټولې په گومانو او فرضیو ولاړې دي او که په راتلونکې کې پدې اړه څیړنې ترسره کیږي هغه به هم په گومانونو او فرضیو ولاړې وي. خو دا واقعیت چې د افغانستان د خلک دموکراتیک گوند له لوري د نوموړي د جنازې پرتمینه نمانځنه او په بله خبره د ځواک ښودنه محمدداود او د هغه نږدې کسانو ته د زغم وړ نه وه لدې امله یې د گوند مشران زنداني کړل او د حکومتي رسنیو له ژبې او د (ا، خ، د، گ) د مشرانو د بندي کولو د اعلان وروسته په پوځ کې د گوندي مشرانو د نیونې له امله د پرتمینوغونډو جوړول او په هغو کې د خوښې ډکو سندرو، اتڼونو او ویناوو نه بریښیدل چې واکمنۍ ټینگ هوډ درلود چې د نوموړي گوند مشران چانواري او دا گوند له ډگره وباسي. خو د محمد داود محاسبه ناسمه وه او پایلې یې سرچپه راوختلې. د دې پرځای چې د (ا،خ ، د،گ) له ډگره وباسي نوموړی په خپله له ډگره وایستل شو، و وژل شو، واکمني یې نسکوره او پدې ډول د یحیی د کورنۍ د څه کم نیمې پیړۍ (۴۸ کاله ،شپژمیاشتې او یوولس ورځې) واکمنۍ ته د پای ټکي کیښودل شو. پردې بنسټ د خیبرترور د افغانستان په راتلونکې داسې اغیز واچاوه چې د پخوا په پرتله د هېواد حالات توپاني شول ، د یوې کورنۍ واکمنۍ نسکوره او پرځای یې د خوارو او محکومو طبقو څخه د راوتلې آرمانگرا خلقي گوند واکمنیدل شول چې د زیارکښ انسان په گټه او د پرمختللي افغانستان د جوړولو په خاطر یې د چوپړ جنده پورته کړې وه او خپلو موخو ته د رسیدو په خاطر یې بیله ځنډه داسې گړندي گامونه اوچت کړل او پداسې بیړنیو سمونو لاس پورې کړ چې نه یې د پلي کولو وړتیاوې او شونتیاوې لرلې، نه یې بهرنۍ رښتینی ملاتړ درلود او نه د دې گوند ځینو سمونونو ته افغاني وروسته پاتې دودیزه اسلامي ټولنه چمتو وه. .

د گوند وتلې څېرې

د افغانستان خلک دموکراتیک گوند کې د هرسیاسي سازمان په څېر داسې اغېزمنو څېرو شتون درلود چې د دې گوند په جوړولو او ځواکمنتیا، د تشکیلاتي او سازماني چارو په تنظیمولو ، د گوند د ننه کشمکشونو په راپنځولواو کابو کولو، گوند ته د ستونزو په جوړولو او یا په بله خبره د گوند په بریاوو او ناکامیو کې یې ځانگړی رول لوبولی دی. دې گوند کڼ شمېر پوهان ، استادان ، شاعران، لیکوالان او غوره پوځیان لرل. پدې توپیر چې د دې گوند د خلقیانو په پرتله پرچمي اړخ یې د هېواد په کچه پېژندل شوي پوهان او لیکوالان نلرل او په مشرانو کې یې د خیبر پرته نورو په بهرنیو ژبو تسلط نه درلود. د بېلگې په توگه د ا ، خ ، د ، گ په لومړی کابینه کې د خلقیانو پنځو وزیرانو پوهاند محمود سوما ، پوهنوال محمد منصور هاشمي ،پوهنوال عبدالرشید جلیلي ، محمد اسمعیل دانش او حفیظ الله امین د هېواد په لوړو پوهنیزو بنسټونو (کابل پوهنتون، پولتخنیک انستیتوت او د کابل په عالي دارالمعلمین) کې استادان تېرشوي دي. د گوند خلقي مشرانو تره کي او زرغون دواړو په پښتو ، دري ، انگریزي او اردو ، امین او سوما په پښتو ، دري او انگرېزي بشپړ تسلط درلود. جلیلي د هېواد د دوو رسمي ژبو سربېره په انگرېزي او روسي هم پوهېده. د خلقیانو اکثرو مشرانو په بهر کې زده کړې او ژوند کړی وو. پداسې حال کې چې کارمل او نجیب یوه هم په بهرنیو ژبو لیکل نشوای کولای او بهر ته هم نه وو تللي. کارمل

(c) ketabton.com: The Digital Library

خو په پښتو ژبه لیکل او حتی خبرې هم نشوای کولای. امریکایی ژورنالستي روسانه کلاس چې په ۱۹۶۵ کال کې کله چې کارمل ځان ولسي جرگې ته کاندید کړی وو او له هغه سره یې مرکه کړې وه وایي: « په څو پوښتنو کې مې دا معلومه کړه ، چې کارمل د بلشویکي انقلاب پرته د فرانسي یا کوم بل انقلاب په هکله هېڅ هم نه وو اورېدلي.» (افغانستان ،ستره لوبه بیا را پیل شوې ،مخ ۴۰۹) په پوځي برخه کې هم خلقیانو غوره کدرونه لرل چې جنرال محمد آصف شور یې څرگنده بېلگه وه. هغه د ثور انقلاب مخکې په امریکې کې د پوځي اکادمی د لسگونو هېوادونو په محصلینو کې د ممتاز محصل په توگه د سرو زرو مدال تر لاسه کړی وو.

پر بله خوا دې گوند د سیمې په کچه پېژندل شوي تیوریسنان نلرل . البته هغه مهال د افغانستان د نورو سیاسي ډلو مشرانو هیڅا هم کوم علمي اثر نه درلود . سره لدې د دې گوند یو شمېر مشرانو او کدرونو یو لړ علمي، سیاسي ، ادبي او تاریخي آثار ولیکل او یا له نورو ژبو وژباړل چې د افغانستان د نورو سیاسي ډلو په پرتله د دې گوند د خلقي برخې ونډه د پام وړ ده چې د تره کي ، میثاق ، زېري ، حصین ، زرغون او پنجشیري ونډه د نورو په پرتله درنه ده . د دوی تخلیقي آثارو د گوندیانو او ځوانانو د نړی لید ، سیاسي شعور او پوهې په لوړولو او ادبي تندې په ماتولو کې ځانگړی ځای درلود. پر بله خوا د دې گوند په مشرتابه کې د تره کي پرته داسې مشر پیدا نشو چې د مسکو د خاینانه لوبو د درک وړتیا ولري. شورویان بریالي نشول تره کی داسې دریځ غوره کړي چې خلقیان سره ووېشي خو امین دا کار وکړ. همدا رنگه نجیب الله هم دا وړتیا نه لرله د شورویانو په لوبو وپوهېږي چې موخه یې په دوودښمنو ډلو د پرچمیانو وېشل او د خلقیانو او پرچمیانو تر منځ د پخوانیو دښمنیو تازه کول دي او کارمل هم دا وړتیا نه لرله و پوهېږي چې د شورویانو له لوري د نجیب الله خلاف د هغه د لمسولو موخه د کارمل بیا واکمنول نه بلکې موخه یې واک ته د اسلامي جمعیت رسول دي. د تره کي له لوري د خپلې ټولنې پېژندنه چې د شوروي اتحاد او د لینن له نامه سره خلک حساسیت لري په خپلو ویناوو کې د شوروي اتحاد او په تېره د لینن نوم نه یادولو خو کارمل ، نجیب او امین تل د شوروي اتحاد او لینن نومونه یادول په تېره د شوروي اتحاد نوم د کارمل تکیه کلام گرزېدلی وو. د دې گوند په مشرانو کې داسې مشر راڅرگند نشو چې د گوند د واکمنی پر مهال د ځانغوښتونکو(کارمل او امین) د دسیسو، بېلاریتوب او ناسمو پرېکړو په وړاندې ودرېږي او یا په بېړنیو حالاتو کې د گوندي او دولتي چارو د بنې سمبالتیا لپاره په خپل وخت اړین گامونه اوچت کړي . پر بله خوا د گوند په کورنیو جنجالونو، کشمکشونو او فرکسیوني فعالیتونو کې هم یو شمېر مشرانو او کدرونو منفی رول لوبولی دی چې د نورو په پرتله د کارمل او امین نومونه ډېر یادېږي . بېله کومه شکه د کارمل او امین دا ډول دریځ گوند او د گوند واکمنی ته ستونزې جوړې کړې دي، گوندي یووالي او د گوند اتوریتي او اعتبار ته یې زیانونه رسولي او پایله یې د شوروي اشغال او د گوند د واکمنی نسکورېدل او د گوند درې وړې کېدل شول. البته گوند داسې پیاوړي کدرونه هم لرل چې د حالاتو ښه ارزونه یې کولای شوای او د بې لارې توب په وړاندې دربدلې دي خو هغه مرکزیت چې په گوند کې واکمن وو د دې کدرونو د غوړېدو مخه نیول کېدله او غوښتنو او وړاندیزونو ته یې مشرتابه نه دا چې ارزښت ندی ورکړی بلکې بې اغېزې کړې ، بندیان کړي او حتی وژلي هم دي . ددې گوند په بنسټ اېښودونکو کې داسې کسانو هم شتون درلود چې د یوه قوم او توکم ، د یوه مذهب او ولسوالی په کوچني چوکاټ کې اېسار وو خو په ویناوو کې یې د خلکو د دوستی او وروړگلوی او انترناسیونالیسم نغارې ډنگولې. د گوند د واکمنی له نسکورېدو وروسته د هغوی اصلي جوهر څرگند شو چې د افغانستان په ګڼ شمېر قومونو ټاټوبې کې یې یوازې خپل قوم او توکم لیدلو. دستگیر پنجشیري د احمدشاه مسعود او شرعي جوزجاني د عبدالرشید دوستم صفتونه پیل کړل

(c) ketabton.com: The Digital Library

او له هغوی څخه يې اتلان جوړول. شرعي په ازبک او ترک پالنه کې تر دې کچې ډوب وو چې د ازبکستان د جمهور رييس اسلام کريموف په ستاينه کې هم له هلو ځلو ډډه ونکړله. سلطانعلي کشتمند خو اعلان کړل چې زه هزاره او شيعيه وم او يم . د کارمل د کاسې پرچمي لوړپوړو د پښتون ولسمشر د راپرزولو په موخه د لړکيو د حقونو د لاسته راوړلو په موخه د غيرپښتنو جهادي او غير جهادي ځواکونو سره ګډ د شمال تلوالې بنسټ کېښود او خپلې پرچمي واکمنۍ ته يې د پای ټکی کيښود . ميثاق په خپل کتاب کې د افغان په ځای ځان افغانستانی بللی دی. لدې څخه ښکاري چې د ګوند دی مشرانو د موسم د بدلېدو سره خپلې جامې بدلولې او يا يې هغه ايډيولوژي نه وه هضم کړې چې هغه يې د خپل ګوند د فعاليت رهنما ګڼله. البته تنظيمي مشران هم هغه څوک نه وو چې ادعا يې کوله. هغوی د شريعت د پلي کولو او د کفارو خلاف د جهاد نغارې ډنګولې خو په عمل کې دوی د کفارو مزدوران راوختل. تردې چې د خپل ټاټوبي په نيولو کې د صليبي اشغالګرو په چوپړ کې ودرېدل او د ناټويي اشغالګرو د اردليانو رول يې ولوبولو.

د افغانستان خلک دموکراتيک ګوند له جوړيدو څخه تر دړې وړې کيدو پورې په ګوند او د هغه نه بهر په ګوند کې د نورو مشرانو او کدرونو په پرتله د تره کي ، کارمل ، امين ، زرغون او حصين نومونه ډير ياديدل او کله چې ګوند له واکه ګوښه او ټوټې ټوټې شو د نجيب الله او خيبر په اړه هم ډېر څه ويل کېږي. په ټوليزه توګه د (ا ، خ ، د ، ګ) او د دې ګوند په دواړو اړخونو کې برياوې او ناکامۍ ، د ګوند پياوړتيا او کمزورتيا اکثرآ د دې څيرو د رول او کړنو سره تړاو لري. البته د نوموړي ګوند ځينې ځانګړې کړۍ او څيرې بيا يادو کسانو ته د خپلو ګروپي تړاوونو ، شخصي علاقمنديو او د ننني واکمنو حالاتو له مخې ګوري ، مجازي او جعلي شخصيتونه ورکوي ، د خپلو خيالي اتلانو د شخصيت د تبليغ لپاره د مبالغې او اغراق او بيا پر بله خوا د نورو د شخصيت د معنوي ترور نه هم ډډه نه کوي. پدې اړه ډېرې بېلګې شتون لري خو مشت نمونه خروار د خيبرد اوسنيو پلويانو د انګيرنو په تړاو چې په هغو کې څرګند تناقض ليدل کيږي ګوته ونيول شي. کله چې څوک غواړي د خيبر د ربښتيني شخصيت په اړه معلومات ترلاسه کړي، لار ترې ورکيږی چې د خيبر د کوم خواخوږي ليدلوری سم دی. د بيلګې په ډول کله چې د داودخان په مشرۍ کودتا وشوه او جمهوريت اعلان شو په جمهوري دولت کې د پرچميانو شتون پرچمي مشران وهڅول چې خپل سازمان منحل کړي او عملآ يې د سياسي فعاليت سره مخه ښه وکړه. پدې اړه د خيبر د پلويانو څرګندونې نه دا چې سره نږدې ندي بلکه په څرګند ټکر او تقابل کې هم دي. يوه ډله يې خيبر د پرچم د فرکسيون د انحلال مخالف ګڼي او بله يې بيا خيبر په جمهوري دولت کې د پرچم د ادغام پلوی ګڼي .هغه ډله چې لا تر اوسه هر څه ته د ايديولوژۍ او طبقاتي مبارزې له کړکۍ ګوري په جمهوريت کې د پرچم د فرکسيون ادغام خيانت ګڼي پړه يې پر کارمل اچوي او خيبرد دې ادغام مخالف ګڼي. بل اړخ يې د ننني شرايطو تر اغيز لاندې چې د طبقاتي مبارزې شعارونه بازار نلري ، د سياسي پلوراليزم نغارې ډنګول کيږي او د جبهو او ائتلافونو جوړل په زړونو ښه لګيږي د محمد داود سره ايتلاف د خيبر له لوري د هغه بصيرت ګڼي. که چيرې د دې ګوند اته ويشت کلن فعاليت ته او د دې ګوند د ځينو مشرانو دريځونو او کړنو ته وکتل شي همفکرانو ، د يوه ارمان لرونکو مبارزانو او ژمنو سياستوالو ته ورته نه دي بلکې هلې ځلې يې د ناروا او نامشروع لارې واک ته در سېدو ، د سياسي مخالفينو په ځپلو او د يو بل په معنوي او فزيکي ترور را تاوېدلې. د بېلګې په توګه امين د دوو خلقي مشرانو(تره کي او زرغون) او د دې ګوند د يوه بنسټ ايښودونکي محمد طاهر بدخشي ژوند ته د پای ټکی کېښود. د نجيب په هکله هم ويل کېږي چې غوښتل يې کارمل ووژني خو شورويانو اجازه نه وه ورکړې . کارمل پر تره کي د ناکامې کودتا تور له ځانه سره لري او د خپلو پلويانو پرمټ

(c) ketabton.com: The Digital Library

یې په نجیب کودتا وکړه . نجیب الله د کارملیانو له لوري د مرګ له ویرې غوښتل له هېواد څخه و تښتي. البته د خیبر په ترور کې اکثرآ کارمل او پرچمیان بیا امین ته ګوته نیسي . امین په خپل ځان سؤقصد د تره کي ناکامه هڅه ګڼي خو کله چې امین تره کی له واکه ګوښه او ډېر ژر یې بېله محاکمې ووژلو دا بیا د امین دا ادعا بې بنسټه او ترغتې پوښتنې لاندې راوړي چې ولې یې په دې اړه څېړنې ونکړې . د یادو مطرح څېرو دا ډول مخینې په ټولنه کې د (ا ، خ ، د ،ګ) اعتبار ته زیان ورسولو او د شوروي اشغال او د ګوند د واکمنی نسکورولو ته یې لار هواره کړله . اوس به په لنډ ډول د ګوند د وتلو څېرو بیوګرافی ته ځغلنده کتنه وکړو.

نورمحمد تره کی
۱۹۷۹ – ۱۹۱۷

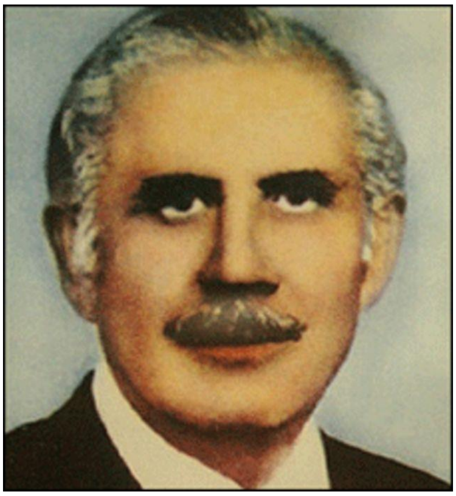

د نورمحمد تره کي له نامه سره د وېش ځلمیانو او د ا ، خ ، د ، ګ بنسټ اېښودل تړلي دي او سربېره پردې هغه د یحیی د سلطنتي کورنۍ بهر او هغه هم د افغانستان د محکومې او خوارې طبقې له ګېډې را وتلی لومړی دولتي مشر دی. بېله کومه شکه د تره کي دې ځانګړتیاوو ته په کتو سره هغه د سیاستوالو، څېړونکو، څارګرو او خبریالانو پام ځانته را ګرزولی دی. پر بله خوا د ده دا ډول ځانګړتیاوې او دریځ د هغه په وړاندې د واک څخه د نسکورشوو کړیو ، شتمنو طبقو ، محافظه کارو او په شا تلونکو ځواکونو د دښمنی سبب هم ګرزي . نورمحمد د نظرمحمد زوی د۱۲۹۶ کال د چنګاښ په درویشتمه (جولای پنځلسمه کال ۱۹۱۷) د غزني ولایت د ناوې ولسوالی په سره کلي کې په یوه بیوزله کوچۍ کروندګره کورنی کې زیږیدلی دی. د نورمحمد پلار د خوارۍ او بېوزلی له امله اړ شوی خپل پنځه کلن زوی د یوې کوندې ښځې سره مزدور کړي. تره کي د لومړني ښوونځي د پای ته رسولو وروسته د خپل پلار او ورونو سره ګډ لومړی کندهاراو بیا کویټې ته د زده کړو او کار لپاره وخوځید او د پښتون په سوداګریز شرکت کې په کار لګیا شو. څه موده وروسته هغه د هندوستان په بمبیي کې د دې شرکت د استازي په توګه وګومارل شو. دا مهال یې خپل پلارچې هغه په کوېټه کې چې د پښتون په شرکت کې د کارګر په توګه کار کاوه د۱۹۳۵ کال په زلزله له لاسه ورکړ. تره کي په هندوستان کې د شپې لیسه پای ته ورسوله ،انګریزي او اردو ژبې یې هم زده کړلې . د جورج آني امریکایي لیکوال په وینا هغه د رسمي وخت وروسته د حقوقو او سیاسي علومو کورس هم تعقیب کړ.هغه په هندوستان کې د کانګرس ګوند او نورو کیڼ لاسو سره اړیکې پیدا کړې . د هندوستان د سیاست د خاوندانو سره اړیکو ، د بریتانیایي ښکېلاک خلاف د هندیانو آزادۍ بښونکې مبارزې او هندي ټولنې د هغه په آندونو ژور اغیز پرېښود . سربېره پردې دریو نورو مسئلو هم د تره کي په اندونو او سیاست ته په مخه کولو کې اغیز درلود. لومړی د نوموړي د کورنۍ اقتصادي ستونزمن ژوند او بیوزلی . دویم د افغانستان د مترقي پاچا امان الله خان بیواکه کیدل او په هیواد کې د بشپړې انارشۍ واکمنیدل . دریم – په برتانوي هند کې د پاچاخان سره لیدنې چې د لینن او بلشویک ګوند له اندونو څخه

(c) ketabton.com: The Digital Library

اغېزمن شوی وو. تره کي په ۱۹۳۷ کې خپل هیواد ته په راستنیدو سره پدې سوچ کې شو چې څرنګه په تیارو کې ساتل شوي ولس ته د چوپړ جوګه شي. لدې امله یې په لیکنو او د پوهې او نظر د خاوندانو سره لیدني کتنې پیل کړې چې موخه یې د خلکو د ذهنونو روښانول او د یوه سیاسي خوځښت جوړول وو.تره کي پخپلو لیکنو او آثارو کې د افغانستان په وروسته پاتې ټولنه کې واکمن غیرعادلانه اقتصادي مناسبات ،د غوڅ اکثریت افغانانو بې وزلي ،په ټولنه کې د سودخورو او ملاکانو ناروا وې، په دولتي ادارو کې فساد او د ارتجاعي روحانیت ټګي او برګي په ګوته کړي دي. د تره کي له لیکنو معلومېږي چې هغه د ټولنیز سیاسي او اقتصادي نظام د ناخوالو په وړاندې په مبارزه ټینګار کوي .تره کي د ویښ ځلمیانو(۱۹۴۷) د بنسټ ایښودونکو څخه یو دی او ویل کیږي چې د ویښ ځلمیانو د کابل د برخې د غورځنګ د جوړیدو بنسټ ایښودونکي غونډه هم د ده په پرانیستونکي وینا سره جوړه شوه. د عبدالحمید مبارز په وینا «د۱۹۴۷ کال په پیل کې ویښ ځلمیانو د حکومت څخه د فیض محمد انګار په مدیریت د انګار د جریدې امتیاز ترلاسه کړ خو د پردې شا ته د جریدې د اداري ټول مسئولیت د نورمحمد تره کي په لاس کې وو. د مطبوعاتو په ریاست کې د رسمي کار وروسته مازدیګري مستقیماً د انګاراداري ته تللو او د جریدې د خپروني لارښوونه یې کوله .» د انګار په لومړۍ ګڼه کې د « چې میخواهیم » ترسرلیک لاندې مقاله د تره کي وه او بیا په پښتو ژبه د غلام حسن ساپي ویښ ځلمیان څه غواړي لیکنه خپره شوه چې دې دواړو مقالو د ویښ ځلمیانو کړنلاره انځوروله. د حکومت له لوري د انګار جریدې له مصادرې وروسته ، تره کی کندهار ته ولاړ او د کندهار د مطبوعاتو له مدیریت څخه یې د جریدې د خپرولو اجازه وغوښتله خو حکومت د خپرولو اجازه ور نکړله. محمدولي ځلمی لیکي: « پدې وخت کې چې دولت د ویښ ځلمیانو بنسټ ایښودونکي او مهم غړي په بهرنیو هیوادو کې په دندو وګومارل چې د سیاسي فعالیتونو څخه لیرې شي عبدالرؤف بینوا په دهلي کې مطبوعاتي آتشه او نورمحمدتره کی په واشنګتن کې مطبوعاتي آتشه مقرر کړل. څرنګه چې تره کي د سیاسي فعالیتونو څخه لاس نه اخیستلو د واشنګتن پوست په ورځپاڼه کې یوه شدیدالحنه مرکه چې موخه یې د دولت او رژیم مطلق العنانه افشآ وه ترسره کړه.په همدې دلیل د شپږو میاشتو ماموریت څخه سمدلاسه ګوښه او ژر هیواد ته راستون شو.» ۱۱۷/ ۱۶۷ـ ۱۶۸ هغه مهال حکومت غلام حسن ساپی د ویښ ځلمیانو بل غړی په پېښور کې قونسل مقرر کړی دی. سیدشمس الدین مجروح په خپل (سرګذشت من) نومي کتاب کې له امریکا څخه هېواد ته د تره کي د را ستنېدو په اړه لیکي: « لکه څرنګه چې د تره کي د څېرې رنګ سور، سترګې شنې او ویښته ژیړ وو ځېنو دوستانو په ټوکو هغه ته فرنګی ویل. هېواد ته د راتګ پر مهال د کراچۍ له لارې پاکستان ته راغی . خبریالان د ده له مرکې خبر وو او له هغه یې پوښتنې کړې وې چې ولې یې په بهر کې پناه ونه غوښتله. هغه په ځواب کې دا ویلي وو چې د ده له ځرګندونو ناسمه اخېستنه شوې ده. د هغه ځوابونو د ده په وړاندې د حکومت په غبرګون کې مثبت بدلون راووړ.» مجروح لیکي :« د خپل کار په دفترکې ناست وم د تلفون زنګ راغی ګوشي مې واخېستله و مې لیدل آشنا غږ سلام راکړ او ویې ویل زه دې وپیژندلم په پښتو یې وویل زه پیرنګی یم وپوهېدم ښاغلی تره کی دی ...، ومې ویل چېرته یې او له کومه ځایه خبرې کوې ویې ویل زه په کابل کې یم او د (کابل سینما) له دفتر نه مې ستاسې سره تماس نیولی دی ، غواړم وپوهېږم زما تکلیف څه دی او کوم زندان ته لاړ شم ، ما وویل دا په ما پورې تړاو نلري چې ستا زندان معلوم کړم ویې ویل چې په هرچا پورې تړاو لري د مرستې په ډول له هغه څخه پوښتنه وکړه ترڅو په خپل تکلیف پوه شم،ما وویل زه چمتو یم موضوع واکدار ته ورسوم او وروسته به خبر درکړم. محمداود ته ورغلم ...، نورمحمد تره کی کابل ته راغلی دی او زما څخه یې وغوښتل وپوهېږي چې حکومت څه ورسره کوي ...، سردار محمد داود له لږ فکر وروسته وویل ورته ووایئ په خپل کور

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې دې وي ...، ما وويل سردار صاحب هغه خو د دولت او د مطبوعاتو د وزارت مامور دی څرنګه ژوند وکړي په خندا يې وويل ته غواړې چې د ترفيع ليک يې هم را څخه واخلې پدې اړه به فکر وکړو...، ما د صدارت څخه سينما ته تلفون وکړ تاسې په کور کې اوسئ...، هغه نور دولتي ماموريت ونکړ او د وېش ځلميانو سره يې هم اړيکې پرې کړلې...، ما هغه د ده د رياست په وخت کې ونه ليدلو او کله چې د امين نيونې پيل شولې او ما هم د هغوی د څورونو انتظار يوست ، صحت مې ښه نه وو...،وروسته مې واورېدل څه وخت چې په مجلس کې زما په اړه هم يادونه شوې وه چې څه وکړي هغه ويلي وو خبر يم چې ناروغ او مړ کېږي هغه پرېږدئ... » ۱۶/ ۱۶۹– ۱۷۲ تره کي د ادبي او سياسي فعاليتونو سربېره په دولتي ادارو کې د سوداګرۍ په وزارت کې د اقتصاد د مجلې محرر، د کانونو د رياست سرکاتب، د اقتصاد د مجلې سرمحرر، د مطبوعاتو د مستقل رياست غړی، د راديو افغانستان د پښتو خپرونو مرستيال ، د باختر آژانس غړی، د فوايدعامې وزارت د قلم مخصوص مدير ، د نوموړي وزارت د بهرنيوچارو مدير، د پطرولو د چارو عمومي مدير، قطغن او بدخشان ولايت کې مامور او د باخترآژانس عمومي مدير دندې ترسره کړې دي. کله چې سردار داود د کورنيوچارو وزير وو د زابل د حکمران شريف تره کي له خوا تره کی د شينکی په ولسوالی کې د جزا د کاتب په توګه پيشنهاد شو سردار لدې امله د هغه د ګومارلو سره مخالفت وکړ چې تره کي په هند کې زده کړې کړې دي چې هغه مهال انګريزانو پر هندوستان حکومت کولو. تره کی د امريکې نه په راستنيدو سره په کابل کې د هالند د هوايي شرکت په نمايندګي کې د ژباړونکي دنده ترلاسه کړه.وروسته په کابل کې د ملګروملتو په دفتر او د امريکې د اقتصادي همکاريو په ادارو کې د ژباړې چارې پرمخ وړې دي او د نور دارالترجمه يې پرانيستله. تره کي د پښتو ټولنې د لغاتو په څانګه کې د پښتو – انګرېزي قاموس په جوړولو کې د پام وړ برخه لرله.که چيرې د تره کي دندو ته چې اکثرآ په مطبوعاتواو د ژباړې په ډګرکې دي وليدل شي هغه په پرله پسې ډول د يوه ځای نه بل ځای ته تبديل شوی دی ښيي چې هغه د سياسي فعاليتونو له کبله د واکمنۍ تر فشار لاندې لالهانده ژوند درلود ترڅو له سياسي فعاليتونو څخه واوړي. د دې سياسي فعاليتونو پايله دا شوه چې هغه د ۱۹۶۵ کال د جنوري په لومړۍ پخپل کور کې د افغانستان د خلک دموکراتيکې ټولنې (ګوند) بنسټ ايښودونکې کنګره جوړه کړي چې په هغې کې ددې ټولنې د مشر يا د افغانستان د خلک دموکراتيک ګوند د عمومي منشي په توګه وټاکل شو. د اپريل د۲۷ نيټې د پوځي پاڅون وروسته هغه د افغانستان د دموکراتيک جمهوريت د انقلابي شورا د رئيس او صدراعظم په توګه وټاکل شو. تره کی د۱۹۷۹ کال سپتمبر په څوارلسمه د امين له خوا له واکه ګوښه، توقيف او د اکتوبر په اتمه په خپل استوګنځي کې و وژل شو. درمحمد وفاکيش چې د خلقي واکمنۍ پر مهال د انيس ورځپاڼې مسؤل مدير وو د خپل « لسانسيه باسواد » نومي کتاب کې د نورمحمدتره کي په اړه ليکي: « د افغانستان د دولتونو په مشرانو کې استثنايي مشر وو چې هڅه يې کوله د مطبوعاتو سره مستقيمي او بلا واسطه اړيکې ولري.» همدا راز تره کي په افغان دولتي مشرانو کې لومړنی ليکوال او ژورنالست مشر دی چې د لسګونو مقالو، کيسو او نکلونو سربيره يې په پښتو اودري ژبو د شلو څخه زيات آثار لکه د بنګ مسافري ، څړه ، سپين، سنګسار ،موچي ، بې تربيته زوی، د ځلميانو لاربنود او په ځان باور ناولونه ، زنده ګی نوين فلسفي او د کارګرې طبقې ګوند تحقيقي اثرونه په ميراث پرې ايښي دي. د بې تربيته زوی په نوم ناول د افغانستان د پښتو ادب په تاريخ کې د راحت زاخيلي وروسته دوهم ناول شميرل کيږی. همدا راز هغه د بهرنيو ژبو څخه ژباړنې کړې دي چې عروسی من در خيبر، خاطرات جنګ چرچل و نطق ويشنسکي در يونو څخه نوم اخيستلای شو. د تره کي د داستانو څخه د بنګ مسافري، څړه ،سپين او سنګسار په روسي ژبه ژباړل شوي دي. د بې تربيته زوی او د ځلميانو لاربنود د هيواد د وخت مطبوعاتو

(c) ketabton.com: The Digital Library

جايزې هم تر لاسه کړې . همدارنګه د بنګ مسافري ناول د شوروي اتحاد د ختيځ پيژندني د پښتوڅانګې له لوري ادبي جايزه ترلاسه کړه. د دې جايزې په اړه د تره کي مخالفانو دا تبليغات کول چې ګواکې نوموړی د شوروي څارګرې اداري سره تړاو درلود چې دا جايزه يې دده کتاب ته ورکړې ده . که خبره د جايزو وي نورو پيژندل شوو افغان ليکوالو او په هغو کې عبدالرؤف بينوا، صديق الله رښتين ، سيدقاسم رښتيا او دکتورامين ضيايي هم د شوروي سوسيالستي دولت له لوري ادبي جايزې ترلاسه کړې دي.

زياتره د ادب خاوندان تره کی د ريالستيک هنر د نوي لارې پرانيستونکی او د خپل وخت او افغاني ټولني يو وتلی انځورګر ګڼي . عبدالروف بينوا په اوسني ليکوال کې د تره کي د ليکنو په اړه ليکي:« دی په خپلو ليکنو کې تل زيار باسي چې د ولس د حقيقي اوعوامي ژوند تصوير وباسي او د يوې جامعې په اجتماعي ژوند کې د افراط او تفريط عيبونه او نقايص وښيي.» هنري براد‌شر امريکايي ليکوال د تره کي د لنډو کيسو او داستانونو په هکله ليکي: « تره کی د ټولنيز عدالت په هکله رښتيانی فکر درلود ،چې هغه د ده د لنډو کيسو او داستانونو څخه په زغرده څرګنديږي » ۱۱۸/ ۳۷ خو پر بله خوا بي بي سي دا د دريمې نړۍ د ولسونو د تخدير او تحميق په تورو منګولو کې د يرغمل کولو تبليغاتي مرکز په فارسي وېب پاڼه کې په يوه ليکنه کې چې سرليک يې زندګی نامه تره کی ، از کارمند اخراجی تا رهبر حزب نوميږي د تره کي د پښتو ناولونو په اړه راغلي دي:« د ځينو کارپوهانو په اند دا آثار زيات داستاني ارزښت نلری . او د زندګي نوين په نامه فلسفي اثر په هکله لولو ... هغه د ده اثر نه دی او ښايي چې هغه شوروي فارسي ژبو يا د ايران توده يانو ليکلی وي .»۱۱۹ د تره کي د کيسو او داستانونو ارزښت لدې معلوميږي چې څه موده وړاندې په خيبرپښتونخواه کې « د نورمحمد تره کي داستاني کليات» چاپ شول.

د سوسيالستي اندونو او د ارتجاع ، نوي او زاړه استعمار ضد ليدلوري لرونکي اندونو خاوند تره کی او ارتجاعي کړيو هغه د کمونست په نامه ياد کړی دی. له همدې کبله تره کی مخکې لدې چې د (ا، خ ، د،ګ) بنسټ کيږدي نه يوازې په هيواد کې بلکې د هيواد نه بهر د کمونست ټاپې وهل کيدلې. کله چې تره کی د باختر آژانس عمومي مدير وو او د يوه مطبوعاتي پلاوي په مشرۍ د ۱۳۴۰ کال د لېندۍ په مياشت کې ايران ته تللی د هغه مېلمه پال ژورنالست ته ايراني چارواکو ويلي وو « تره کی کمونست دی ، د سياست او وضعي په اړه ور سره بحث ونشي او اطلاعات ورنکړل شي. » ۱۲۰ د تره کي ميلمه پال د « کمونست نماز ګزار » نومي مقاله کې راوړي . « د ايران هوا وريځ وه او ده له تره کي سره په يوه پارک کې وعده کړې وه چې سره و به وينو. کله چې دې پارک ته ورغلی تره کي ترې پوښتلي وو هوا وريځ ده او قبله نه معلوميږي قبله کومې خوا ته ده چې غواړي لمونځ وکړي. ميلمه پال حيرانيږي دا څه ډول کمونست دی چې لمونځ کوي .»

که چيرې د تره کي سياسي، ادبي او ژورنالستيکي فعاليتونو او په تيره د هيواد د دوو سياسي غورځنګونو (ويښ ځلميانو او د افغانستان د خلک دموکراتيک ګوند) په بنسټ ايښودلو کې د هغه مرکزي رول ته وکتل شي له يوې خوا يې د بهرنيو خبريالانو، څيرونکو، د پلوماتانو او څارګرو پام ځانته راګرزولی چې د هغه سره ليدني کتني او مرکې ولري تر څو د نوموړي له اندونو او پلانونو په اړه معلومات ترلاسه کړي. له بله پلوه پخپله سياستوال هم هڅه کوي چې خپلې ټولني او بهرنی نړۍ ته د خپل ځان او خپل اړونده سازمان د ورپيژندلو د رسولو په موخه له مختلفولارو او په هغو کې د خبريالانو او دپلوماتانو سره وګوري. کله چې دا ليدني کتني د سيالو ډلو غوړونو ته رسيږي نو بيا هغو ته پټې استخباراتي اړيکې وايي او دا سياستوال د دې يا هغه هيواد جاسوس معرفي کوي. له بلې خوا د تره کي سياسي، ادبي او ژورنالستيک فعاليتونه او مترقي او سمونپال افکار د واکمنيو، محافظه کارو او ترقي ضد ډلو ټپلو او د هغود بهرنيو ملاتړو دښمني هم ګټلې ده. دا ټول د دې سبب شوي چې د هغه په اړه منفي

(c) ketabton.com: The Digital Library

تبلیغات وشي او په هغه مختلفي ټاپې ووهي. له همدې کبیله په تره کي د وخت د زبرځواکونو شوروي اتحاد او امریکي د متحده ایالتونو د څارګرو ادارو سره په اړیکو در لودلو تورونه لګیدلي دي. سلطنت ، ارتجاعي ځواکونو او سیالانو هغه د شوروي او پرچمیانو هغه د امریکا جاسوس تبلیغولو او امریکایي افغانستان پیژندونکی لویی دوپري د تره کي ملي دریځ ته په کتو سره پدې باور وو چې « نورمحمدتره کی د امریکا په سفارت کې د افغانستان د حکومت د مخبر په توګه کار کاوه .» ۱۰۴ / ۴۱ د ا. خ . د . ګ کي د تره کي اتوریته لدې څخه معلومیږي چې هغه د خلک دموکراتیک ګوند له جوړېدو څخه د ګوند له مشرئ څخه د هغه تر جبري ګوښه کولو پورې د ګوند د مشرپه توګه پاتې شوی دی او د ګوند د مشرئ لیوالو دا جرئت نه دی کړی چې د هغه په وړاندې په څرګند ډول ودریږي. که څه هم یوځل کارمل هڅه وکړه چې تره کی بې اغېزې کړي ، پدې کار کې د پاتې راتلو له کبله د (ا ، خ ، د، ګ) څخه ووت او خپل جلا سازمان یې جوړکړ خو د لسو کلونو بیلوالي وروسته بیرته د تره کي ترمشرئ او لارښووني لاندې سیاسي فعالیت ته غاړه کینودله . تره کي وکولای شول د ده ترمشرئ لاندې سیاسي خوځښت (خلق ګوند) د واکمنیو او سیالو ډلو د دښمنانه هڅو سره سره یوموټی وساتي او د افغانستان په سیاسي غورځنګ کې د نورو ډلو په پرتله پیاوړی شي. د ساري په توګه د ثور د وسله وال پاڅون وروسته چې ګوند په واکمن ګوند واوښت او ګوند په علني توګه فعالیت پیل کړ د هغه مهال د افغانستان د دفاع وزارت د سیاسي رییس شوروي سلاکار د لیکنې له مخې « د پوځ په لیکو کې ټول ۱۹۷۳ ګوندي غړي وو چې د هغوی څخه شپږ په سلو کې پرچمیان او څلور نوي په سلو کې خلقیان وو.» ۱۲۱ پدې اړه د ثور د پاڅون وروسته د خلقي ګوند د مرکزي کمیټې د دارالانشا مشر لیکي: « د ګوند عمومي منشي نورمحمدتره کي ځانګړې ډله نه لرله. خو د سنجول شوي سیاسي تکتیک او د دموکراسی د تمثیل په خاطر یې په ګوندي فعالیتونو کې د ډلګړیو د سرکردګانو او د هغوی د ملاتړو آزاد جر او بحث ته لاره اواره کړې وه ...، پدې ترتیب نورمحمدتره کي مدبرانه مشرتابه وکړای شول چې د ثور د وسله وال پاڅون پورې نه یوازې خپله خلکي ډله له رنګارنګ ډلګړیو په همیشني شتون کې یو موټې وساتي ، بلکې د خلکیانو سره په یوځای کیدو باندې د پرچم ډلې ته هم ویاړ ور وبخښي.» ۱۳۰/۱۲۲- ۱۳۱ د افغانستان د دولتي مشر په توګه د تره کي د استثنایي شخصیت ځانګړتیا پدې کې ده چې ارګ ته په ننوتو سره پښتوهم ارګ ته ور ننوتله. ارګ ته د پښتو ننوتل دې ته لار هواروله چې پښتو ژبه کومه چې د هیواد د نیمایي څخه زیات اوسیدونکي یې پرې ګړیږي عملاً د هیواد رسمي- ملي ژبې ته د رسیدو په لور لومړنی ګام اوچت کړي. دا ځکه چې « د افغانستان هیڅ حکومت هم په ۱۷۴۷ کې د هغه د تاسیس راهیسې پښتو د رسمیاتو ژبه نه ده ګرځولې یا دا چې پښتانه دې پرې مسلط شوي وي. »۱۲۳ سربیره پردې تره کي د نورو افغان مشرانو خلاف خپل خپلوان او د کورنۍ غړي په لوړو دولتي څوکیو و نه ګومارل، واکونه اوامتیازات یې ورنکړل یعني دا چې د هیواد واکمنی ته یې فامیلي او قبیلوي بڼه او هویت ورنکړ خو د ده وروسته د ګوند مشرانو(امین او کارمل) دا کار وکړ.
کله چې د تره کي بیوګرافي ته وکتل شي هغه خپل هدفمن ژوند په هېواد کې د یوه سیاسي غورځنګ جوړولو او لارښووني ، ویښتیایي – روښانتیایي کار او د خپل هېواد د آبادئ په موخه وقف کړی دی. کله چې امین هغه له واکه ګوښه او په ارګ کې بندي کړی وو د خپل ژوند په اړه نه بلکې د انقلاب او نظام د برخلیک په هکله فکر کاوه. د هغه د خانه سامان سلیم په وینا هغه مهال تره کي ویل: « دا ډېر ځوانان دي اشتباه ونکړي . دا انقلاب او نظام را ونه پرزوي . دوی ډېر بې تجربې دي .» تره کي خپل فعالیتونه په دوو جبهو د خلکو په ویښولو او د یوه ولسپال ګوند د جوړولو او لارښووني ته راګرزولي وو. پدې دواړو جبهو کې یې د سترګو وړ بریاوې لرلې . د هغه له لوري د ګوند بریالی رهبري لدې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځخه جوتېږي چې ګوند په لنډه موده کې د دې جوګه شي چې واک ته ورسېږي . خو ګوند واک ته په رسېدو سره چې افغانستان د زبرځواکونو د سیالیو په ډګر واوښت تره کی پدې کې پاتې راغی چې حالات کابو کړي او پدې هم ونه توانېده خپل سازماني ملګري یو موټی وساتي بلکې ډېریو ده ته شا کړه او څېنو په ځرګنده او نورو په پټه ورسره مخالفتونه پیل کړل او پدې ډول امین د واک په اصلي مرکز واوښت. امین چې د زعامت لیوال وو تره کی یې محاصره او له ګوندیانو او سیاستوالو تجرید کړ او پدې ډول تره کی بې اغېزې شو. دا چې تره کی د امین د ارادې له محاصره شوی وو آقاګل بایس چې د هرات د ولایتي ګوندي کمېټې د مشری ځخه ګوښه او د سوداګرۍ په وزارت کې دنده ترسره کوله خپلوځو تنو ګوندي شاګردانو ته ویلي وو زه بریالی نشوم تره کی ووینم ځکه هغه یې محاصره کړی وو او هر چا نشوای کولی ورسره وګوري . د ثور د وسلوال پاڅون وروسته پداسې یوه حالت کې د ګوند او حکومت د مشر په توګه د تره کي پاتې کېدل چې د واک د لیوال له لوري محاصره او له ګوندیانو او خپلو پخوانیو دوستانو تجرید او هېواد د حالاتو ځخه بې خبره وي غوره دا وه چې هغه په خپله خوښه د دولت له مشرتابه ځخه استعفی کړې وای ترڅو د خلقي واکمنی پر مهال د هغو ناخوالو او په تېره بې محاکمې وژنو د مسؤلیت او ملامتي پېړه پر ده نه وای اچول شوې . که د ثور د وسلوال پاڅون وروسته تره کی له واکه ګوښه شوی وای ښایي هغه په افغاني ټولنه کې د روسي مشهور ریالست لیکوال لیو تولستوی په څېر دریخ ځخه برخمن وای .

ببرک کارمل
۱۹۲۹ - ۱۹۹۶

مخکې لدې چې د ببرک کارمل د بیوګرافي په اړه بحث وشي د ببرک له لوري د کارمل د تخلص د غوره کولو په اړه معلومات وړاندې شي. ببرک په ځوانی کې په سیاسي محفلونو کې د ببرک جان په نامه یادېده تر۱۳۴۶ کال پوری یې تخلص نه درلود. عبدالمحمد درمانګرچې د (ا، خ، د،ګ) د مرکزي کمېټې علی البدل غړی تېر شوی دی وایي:« د خپل لومړي زوی د زېږېدو وروسته د تره کي کور ته ورغلی وم چې د ځو تنو نورو سربېره ببرک هم هلته وو. تره کي زما د مېرمنې د روغتیا پوښتنه وکړه او ما ورته وویل چې شکر هرڅه په خیر تېر شول او خدای یو زوی راکړ. تره کي د هغه د نامه پوښتنه وکړه او ما ورته وویل چې تراوسه مو نوم نه دی پرې ایښی. هغه وویل کارمل ښه نوم دی دا نوم پرې کېږده. وروسته ببرک راته وویل چې په خپل زوی د کارمل نوم مه ایږده دا نوم زما خوښ شو غواړم چې زه د کارمل تخلص غوره کړم. ما هم ورسره ومنل او په خپل زوی مې د یما نوم کېښود.» د کارمل مخیني ته په کتو سره هغه عجیبه مخینه لري اصلي نوم یې سلطان حسین وو پر ځان یې ببرک نوم کېښود ،تخلص یې پدې ډول او سیاسي واک یې هم د پردي لښکر پر مټ او د هېواد د خپلواکۍ د بایللو په بیه ترلاسه کړ. د تره کي تر مشرۍ لاندې ګوند ځخه ووت ، خپل جلا سازمان یې جوړ کړ او د خپل ګوند نوم یې د تره کي تر مشرۍ لاندې ګوند په نامه اعلان کړ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ببرک د ډګرجنرال محمدحسين زوی د۱۹۲۹ کال د جنوري په څلورمه د کابل په کمريو کې زيږيدلی دی. د کارمل د قومي تړاو په اړه د نظريووالی نشته د تاجک ، پښتون ، پنجابي او کشميري په نامه يادشوی دی. کارمل ځان پښتون معرفي کاوه خو برياليي د هغه سکه ورور ځان تاجک بللو. هغه څيړونکي چې د کارمل اصل او نسب پنجابی يا کشميری ګڼي هغه داسي راپيژني .د کارمل نيکه پهلوان طاهر پنجابي د انګريزي پوځ د پاټې شونو څخه دی. طاهر لومړی په انګريزي چوڼۍ د بی بی مهرو په غونډۍ کي خدمت او ژوند کاوه او وروسته په ښار کي ميشت شو، کورنۍ يې جوړه کړه او د هاشم په نامه يې زوی پيدا شو چې د ميرزا هاشم په نامه مشهور شو. هاشم د انګريزانو په سفارت کې کار کاوه او په کمريو کي يې ښځه وکړه او هملته يې ژوند اختيار کړ. ميرزا هاشم د محمدحسين او ګل حسين په نامه دوه زامن لرل. محمدحسين د سلطان حسين ،سلطان محمود او سلطان مسعود په نومونو زامن لرل خو دريو واړو ورونو خپل نومونه په ببرک ، محمود او توريالي واړول. ګل حسين مړ شو او ښځه يې . ورور محمدحسين ځانته نکاح کړه. کارمل د دري ژبې تکړه ويناد وو په پښتو ، جرمني او انګريزي يې ګوډې ګوډې خبرې کولې.کارمل د اماني په ليسه کې زده کړې پای ته ورسولې او په کال ۱۹۴۷ کې د کابل پوهنتون د حقوقو او سياسي علومو په پوهنځي کې زده کړې پيل کړې او د کابل پوهنتون د محصلينو د اتحاديي فعال غړی وو. همدا راز هغه د پښتونستان د اتحاديي غړيتوب درلود چې بنسټ اېښودونکی يې سردار محمدداود دی. کارمل په پوهنتون کې د تحصيل پرمهال په يوه مظاهره کې د خپلې لاسي توپانچې د هوايي ډزو له امله په کال ۱۹۵۰ کې زندان ته واچول شو او ويل کيږي چې په ۱۹۵۴ کې د وخت صدراعظم محمد داود له لوری عفوه او له بنده خلاص شو. په زندان کې يې د ميراکبرخيبر سره ګډه ژبه وموندله . د دوو پرچميانو غوربندي او محمد نبي عظيمي په وينا کارمل او خيبر دواړو په زندان کې مارکسيزم- لينينيزم ته عقيده پيدا کړه. غوربندي د کارمل له قوله ليکي چې ده او خيبر يو استاد درلود. د دوی دا استاد د ديورند د کرښې د هغې خوا د مصطفي په نامه يوه مجهول الهويه او مرموز بندي دی چې څه موده يې په چين کې هم ژوند کړی وو. مصطفی د ناڅرګند جرم له امله زنداني شوی او له زندان وروسته په دارالتحريرشاهي کې د ژباړونکي په توګه مقرر شو. کارمل له بنده د خلاصيدو وروسته د پلان په وزارت کې د مامور په توګه مقرر شو. کارمل د افغانستان د خلک دموکراتيک ګوند د بنسټ ايښودونکې کنګرې د فعالو ګډونوالو څخه دی او په کنګره کې د مرکزي کمېټې د غړي په توګه وټاکل شو هغه د دوو دورو(۱۹۶۵ او ۱۹۶۹) لپاره د کابل ښار څخه ولسي جرګې ته د وکيل په توګه لار وموندله. د دموکراسی په لسيزه کي کارمل د ولسي جرګې له ستېژ څخه احساساتي او په حکومتونو انتقادي ويناوې کولې او په يوه مشهوره څيره واوښت او له بلې خوا يې د ځينو وکيلانو منفي غبرګون را وپاراوه پر ده او د ده په ملګري نوراحمد نور چې هغه مهال يې پنجوايي تخلص درلود اوهغه هم د افغانستان د خلک دموکراتيک ګوند سره سازماني تړاو درلود بريد وکړاو دواړه يې سخت وډبول. ويل کيږي: « که اناهيتا راتب زاد ځان پر هغه نه وای اچولی او افغاني دودونه نه وای چې ښځه په عام ځای کې نه وهي او نه هم تماس ور سره پيدا کوي. نو کارمل به د دغو قهرجنو پارلماني استازو لخوا وژل سوی وای.»۳ / ۲۲۶ کارمل په وينا وركولو كې ځانګړی مهارت درلود او اوربېدونکی يي تر اغيز لاندې راووړ. البته د پرچم زياترو مشرانو په ويناوو کې ځانګړی مهارت درلود او ويل کېدل چې هغوی به خپلې ويناوې ثبتولې او بيا اوربدلې او پدې ډول يې تمرين کاوه چې ښه ويناندويان شي. د ا. خ . د . ګ د جوړيدو وروسته کارمل د تره کي ترمشری لاندې سازمان نه جلا شو او د (ا، خ ، د ،ګ) په نامه خپل سازمان جوړکړ خو د لسو کلونو جلاوالي وروسته په کال ۱۹۷۷ کې بير ته د تره کي ترمشرۍ لاندې يووالي ته غاړه کيښودله او د واحد ګوند د سياسي بېرو د غړي او منشي په توګه ومنل شو. د ۱۹۷۸ کال

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ثورد پوځي پاڅون وروسته د (ا ، خ ، د، گ) په حکومت کې دوهم دريځ چې د انقلابي شورا او صدراعظم مرستيال وو ترلاسه کړ. د گوند په واکمنېدو سره ډېر ژر د خلق او پرچم پخوانۍ دښمنۍ جوتې شوې. ددې دښمنيو پايله دا شوه چې کارمل او د هغه پنځه تنه نور باوري ملگرو(جون ۱۹۷۸) ته په بهرکې ډيپلوماتيکي دندې وسپارل شي.په هيواد کې د هغوی پاتې مشران د واکمنۍ خلاف د پوځي کودتا په تور زنداني شول. په بهرکې په دندو گومارل شوي پرچمي مشرانو او په هغوکې کارمل ته هيواد ته د را ستنيدو هدايت ورکړل شو خو هيواد ته د راستنيدو نه ډډه وکړه او د ختيځې اروپا په سوسيالستي هيوادونوکې پټ شول. ويل کېدل چې دوی د سفارت پانگې هم له ځانه سره وړې وې . واکمنۍ هغوی له گونده اخراج او ملي خاينين اعلان کړل. کارمل او د هغه نور ملگري د شوروي اتحاد د تيري سره جوخت(۱۹۷۹ کال دسمبراووه ويشتمه) په کابل کې را څرگند شول. کارمل د گوند او دولت د مشر په توگه د گوند، دولت او خلکو په برخليک واکمن کړل شو. کله چې په ۱۹۸۵ کې په شوروي اتحاد کې ميخائيل گورباچف واکمن شو د هغه د ارادې له مخې کارمل هم د۱۹۸۶ کال د مې مياشتې په څلورمه د گوند د مشرتابه او څه موده وروسته د نوامبر په يوويشتمه د انقلابی شورا د رياست نه گوښه او په شوروي اتحاد کې ژوند کولو ته اړ کړل شو. کارمل چې کله د سياسي مبارزې په ډگر کې راڅرگند شوی دی تل د شوروي اتحاد د سياستونو په تائيد او دفاع کې دربېدلی دی حتي د افغان – شوروي دوستۍ ته وفاداري يې د هرافغان د وطنپالنې معيار گڼله. خو کله چې هغه د واک څخه د جبري گوښه کولو وروسته په مسکو کې ساتل کيده د شوروي اتحاد په سياستونو يې نيوکې پيل کړلې. ښايي دا نيوکې هم د مسکو د واکمنۍ او يا د شوروي دولت د ځېنو چارواکو په اراده کېدلې ترڅو هغه په افغان ولس کې له لاسه ورکړی شخصيت چې د مسکو گوډاگی شمېرل کېده بيرته ترلاسه کړي او د راتلونکو لوبو لپاره يې چمتو کړي. د ميرصاحب کاروال په وينا نجيب الله هم د افغا نستان څخه د شوروي لښکر د وتلو وروسته د شورويانو په مشوره د شورويانو په تگلارو نيوکې پيل کړلې. کارمل د۱۹۹۱ کال د جون په مياشت کې افغانستان ته را واستول شو او دا ځل يې د تېر ځل خلاف د لړکيو د حقونو د گټلو په نامه مبارزه پيل کړه پداسې حال کې چې مخکې يې د انترناسيوناليسم شعارونه زمزمه کول. هغه هيواد ته په راستنيدو سره د نجيب ضد فعاليتونو رهبري کوله او د نوموړې په راپرزولو او د مجاهدينو واک ته په رسولو کې ټاکونکی رول ولوباوه . په افغانستان کې د جهادي واکمنۍ پرمهال چې حالات کړکېچن او د شمال تلوالې د کنترول څخه ووتل کارمل اړشو چې لومړی بغلان ته د سيدکيهان د کورنۍ او څه موده وروسته په حيرتان کې د جنرال مؤمن ترچتر لاندې ژوند وکړي او بالاخره روسيې ته د تللو ويزه ترلاسه کړي. هغه د۱۹۹۶ کال د دسمبر په دريمه په مسکو کې مړشو او جسد يې په حيرتان کې خاورو ته وسپارل شو. د هغه د جنازې په مراسمو کې د شمال تلوالې قوماندانانو هم گډون کړی وو. ويل کېږي کله چې طالبانو حيرتان ونيو د هغه هډوکي يې د مقبرې راوايستل او د آموسيند ته واچول. کارمل واک ته په رسيدو سره خپل خپلوان لوړو گوندي او دولتي څوکيو ته راپورته کړل او د يوه پاچا په څير يې خپله کورنۍ او خپلوان د هيواد په مقدراتو واکمن کړل. کارمل د شوروي د څارگرې ادارې سره د اړيکو لرلو تور له ځانه سره وړي او د خپلې واکمنۍ پرمهال خلکو دوهم شاه شجاع او يا روسي شاه شجاع بللو. کارمل داسې يو سياستوال وو چې د هغه سياسي مخالفانو، لويديځوالو، د شوروي ليکوالو سربېره ځينو پرچمي لوړپوړو« بې تقوا، درواغجن ، چلباز،توطيه گر، تش مغزی ، ټنبل ، شرابي ، بد اخلاق، فرکسيونباز او ډوزمار» بللی دی . د کی جی بی په سندونو کې راغلي دي چې « د ببرک نفساني اخلاق هم ډېر ټيټ ول هغه د سياسي بېرو له غړې مېرمن اناهيتا راتب زاد سره ناوړه جنسي اړيکي درلودلې .» ۱۲۴/ ۳۰۴ همدا لامل وو چې د کارمل د پوځي سلاکار د دفتر غړو اناهيتا راتبزاد « نادېژدا» بلله.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نادېژدا د لينن مېرمن وه. په کارمل اناهيتا دومره ګرانه وه چې د خپلې لور نوم يې هم اناهيتا ايښی وو . د کارمل پوځي سلاکار هغه داسې معرفي کوي: « په ژوند کې مې احمقان ، لټان او شرابيان نه خوښېدل او دلته دا ټول صفتونه په يوه کس کې راټول شوي وو او دا سړی بيا ګوندي لارښود او د دولت مشر وو.» ۷/ ۱۲۴- ۱۲۵

حفيظ الله امين

۱۹۲۹- ۱۹۷۹

حفيظ الله امين د حبيب الله زوی د۱۹۲۹ کال د اګست په لومړۍ نېټه د پغمان د قاضي خېلو په کلي کې په يوه متوسط الحاله پښتنه کورنۍ کې زيږدلی دی. هغه په پښتو، دري او انګريزي ژبو مسلط وو.پلار يې د دولت يوټيټ رتبه مامور وو. هغه خپلې لومړنۍ زده کړې په پغمان ، متوسطه زده کړې په ابن سينا ليسه او لوړې زده کړې د کابل په دارالمعلمين او د کابل پوهنتون د ساينس په پوهنځي کې د رياضي په برخه کې ترسره کړې. د زده کړو د پای ته رسولو وروسته د کابل په مختلفو پوهنيزو بنسټونو (رحمن بابا، خوشحالخان ، ابن سينا او د کابل دارالمعلمين) کې د استاد په توګه دنده ترسره کړې ده . امين د ابن سينا او دارالمعلمين د مشر په توګه هم پاتې شوی دی. هغه په کال ۱۹۵۷ کې د متحده ايالتونو د نيويارک د کولمبيا پوهنتون ته د ښوونکو د روزنې په برخه کې د لوړو زده کړو لپاره وليږل شو. هغه بيا په کال ۱۹۶۲ کې نوموړي پوهنتون ته د دکتورا د لاسته راوړلو په موخه تحصيلي بورس ترلاسه کړ.په ياد پوهنتون کې « د افغانستان د محصلينو د اتحاديې يو فعال غړی وو او په ۱۹۶۳کې يې رئيس سو. ده د دې اتحاديې او نورو مسلمانو محصلينو د اتحاديو د خبرپاڼو لپاره منظمې ليکنې کولې، ده پر سلطنت او په تيره بيا د صدراعظم محمدداود په مستبدانه رويه باندې سخت انتقادونه کول. د همدې فعاليتونو په نتيجه کې د ده سکالرشيپ نيمګړی پاته سو او هيواد ته راوغوښتل سو.» ۳/ ۲۴۰ محمد نبي مصداق د خپل کتاب په ۲۴۰ مخ کې د وخت د ښوونې او روزنې وزير ډاکټر محمدانس د ليک خبره کوي چې امين په لندن کې ورښودلی چې پکې ليکل شوي وو :« لطفاً بيله ځنډه افغانستان ته راستون سه ، ځکه موږ تا ته اړتيا لرو.» نوموړي ته امين دا هم ويلې دي چې د امريکې پوليسو(ايف بی آی) څو ځله په نيويارک کې وغوښتم را ته ويل يې چې افغانستان ته ستون سه که نه نو موږ به دې په زوره په طياره کې کښينوو.»

امين هيواد ته په راستنيدو سره د (ا ، خ ، د ،ګ)غړيتوب ترلاسه کړ. هغه د ولسی جرګې ديارلسمې دورې ته د استازي په توګه لار ومونډله . امين ګوند ته په شامليدو سره په پوره انرژۍ سياسي فعاليت ته ادامه ورکړه او په کال ۱۹۶۶ کې د (ا، خ ، د ،ګ) د مرکزي کميټې علی البدل غړی شو. په افغانستان کې د جمهوري نظام په ټينګښت سره د افغانستان د خلک دموکراتيک ګوند خلقي اړخ هم په وسله وال پوځ کې سازماني کار پيل کړ. د پوځيانو سره سازماني کار امين ته وسپارل شو چې پدې کار کې يې زياتې برياوې لرلې. امين په ۱۹۷۶ کال کې د خلقيانو مرکزي کمېټې ته رپوټ ورکړچې خلقي

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوځیان کولی شي چې سیاسي واک ترلاسه کړي خو تره کي دا وړاندیز نه وو منلی. امین په ګوند کې یوه جنجالي ځیره پاتې شوی دی . کارمل د خپلې واکمنۍ پرمهال په خپلو مرکو او ویناوو کې هغه د سي آی اې د اجنټ په نامه یاداوه خو پدې اړه یې کوم سند وړاندې نکړ. یو روسي خبریال چې پدې اړه یې د کارمل سره مرکه کړې داسي لیکي: « ما د کارمل سره چې اوس په مسکو کې اوسیږي د۱۹۸۹ په اپریل کې مرکه وکړه : او ور څخه وپوښتل چې آیا تاسو په رښتیا باوري یاست چې امین د سي آی اې اجنټ وو؟ نو کارمل ځواب راکړ چې زه صرف پرهغه د خپلو اعمالو پراساس دا قضاوت کوم. که امریکا آن سل بیلیونه ډالر هم د افغانستان د بې ثباتۍ لپاره لګولي وای ، نو هغوی به دومره زیان نه وای ور اړولی څومره چې امین ورساوه. نو ما ورته وویل چې که تاسي دا منطق ځاریٔ ، نو بریژنف چې په واقعیت کې یې دا چټلي د شوروي اتحاد څخه بهر پیښه کړه باید څو ځلې د هر لویدیځ استخباراتي سازمان اجنټ وي ؟ » ۱۲۵/ ۶-۵ د میر اکبر خیبر د ترور څو ورځې وروسته د اپریل په ۲۵ نیټه د کارمل په شمول د ګوند ځیني مشران توقیف او نور په خپلو کورونو کې تر ځارنې لاندې ونیول شول. امین د تره کي د توقیف څخه په خبریدو سره په پوځ کې خپلو ارتباطي غړو ته دستور ورکړ چې د اپریل په اووه ویشتمه د واکمنۍ په وړاندې پاڅون وکړي. د نوموړي د دستور له مخې د اپریل په اووه ویشتمه د پوځ خلقي غړو پاڅون ترسره کړ او دولتي واک یې ترلاسه کړ. لدې کبله امین د ثور انقلاب د قوماندان په نامه یادیده ، د صدراعظم د مرستیال او د بهرنیو چارو د وزیر په توګه وټاکل شو او د بشپړ واک څخه برخمن شو. د ۱۹۷۹ د اپریل (وري) په میاشت کې د حکومت مشر شو. په همدې کال د سپتمبر په څوارلسمه یې تره کی د ګوندي او دولتي دندو نه ګوښه او د هغه پرځای د ګوند او دولت د مشر په توګه د چارو واګې پخپل لاس کې ونیولې . امین وروسته له ۱۰۳ ورځو د۱۹۷۹ کال د دسمبر په اووه ویشتمه د شوروي پوځیانو له لوري ووژل شو او د هغه پرځای یې د هغه سیال کارمل د هیواد د مشر په توګه نصب کړ. امین د کارمل په ځیرخپل خپلوان په لوړو ګوندي او دولتي څوکیو وګومارل او د سترګو وړ واکونه یې هم ورکړل. ګلداد چې د امین د واکمنۍ پرمهال د مرکزي کمیټې غړیتوب ترلاسه کړ د ثور د وسلوال پاڅون وروسته په خلقي واکمنۍ کې د امین داسي انځور کاږي:« امین د ثور میاشتي له پاڅون وروسته وختونه دا هڅې پیل کړې چې خپله دلګکۍ پر ګوند او دولت مسلطه کړي او ټول ګوندي او دولتي واک په خپل لاس کې ونیسي ، د هغه سترې او نه بښونکې کړنې وې...، امین د خپلې ډلګکۍ د یو شمېر کسانو په واسطې باندې د ګوند د ننه او د ولس منځ کې ډول ډول ځورونې ، ظلمونه ، شړل ، بندیانول او وژنې وکړلې.» ۱۰۵/ ۱۲۸ د کیوبا د انقلاب او د دولت د مشرفیدل کاسترو په اند« امین داسي سړی وو چې په کړنو کې د پولپوت سره ډېر زیات ورته وو.»

(c) ketabton.com: The Digital Library

میراکبر خیبر
۱۹۳۲ - ۱۹۷۸

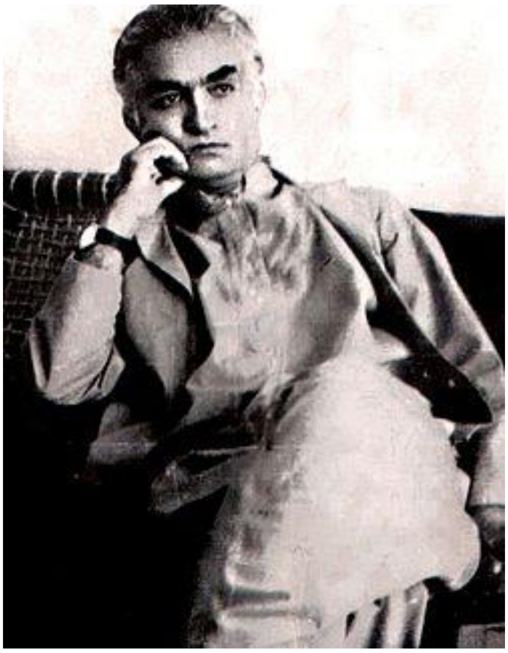

میراکبرخیبر د میرافضل زوی په ۱۹۳۲ کې د لوګر ولایت د مرکز پل علم په یوه بیوزله پښتنه کروند ګره کورنۍ کې زیږیدلی دی. خیبر په خپله پلرنۍ سیمه کې د لومړنیو زده کړو وروسته په حربي ښوونځي کې چې هغه مهال د رشدیه عسکري لیسه نومیده شامل شو او د هغې څخه په فارغیدو سره په حربي پوهنتون کې په زده کړو پیل وکړ. خیبرد حربي پوهنتون څخه د فارغېدو په ورځ (کال۱۹۵۱) د دې پر ځای چې د پلوم ترلاسه کړي د بندیخانې فرمان تر لاسه کړ . خیبر په ۱۹۵۷کې له زندانه خلاص شو خو د خپلې کورنۍ غړي یې ونه موندل. د غوربندي له قوله د خیبر مور، مېرمن او اولادونه د هغه له بندی کیدو وروسته د واکمنۍ لخوا له منځه یووړل شول . خو ځیني بیا صبغت الله مجددي ته چې له خیبر سره یې خپلوي او دښمني لرله ګوته نیسي.د مجددي او خیبر ترمنځ دښمني لدې نه جوتیږي چې « په ۱۹۶۰ کې د شوروي یو لوړپوړی پلاوی کابل ته راغلی وو د مجددي صاحب(صبغت الله مجددي) خلاف یې داسې یوه دسیسه جوړه کړه چې ګواکې هغه ۰۰۰ ، تصمیم نیولی وو چې د شوروي میلمنو په لاره کې بم کیږدي. د دې توطئې خبرد مجددي ورور رحمت الله مجددي پرچمي سلیمان لایق ته او د هغه له لارې د میراکبر خیبراو ببرک کارمل په مرسته سردار محمدداود ته ورسید...، سردار محمدداود د مجددي د نیولو امر ورکړ...، د دې توطئې مهمې پایلې دا شوې چې پرچمي مشران د محمدداود او روسانو د اعتبار وړ وګرزي. » ۱۲۶ رحمت الله مجددي هغه مهال د خیبر په کور کې اوسېده او ویل کیږي هغه څه موده وروسته په شوروي اتحاد کې د لمبېدو پر مهال په اوبو کې ډوب او مړ شو. کله چې خیبرله زندان څخه خلاص شو صدراعظم محمدداود هغه ته د دوهم بریدمنۍ رتبه ورکړه او د پولیسو په اکادمۍ کې یې د استاد په توګه مقررکړ پداسې حال کې چې هغه له پوځۍ خدمت څخه طرد شوی وو. ډیری خیبر د محمد داود د پلویانو څخه شمیري او مخالفین یې وایي چې خیبر«د داؤد خان د صدارت په مهال د ضبط احوالاتو غړیتوب ترلاسه کړ.» ۴۶/ ۵۸۲ د کار د ګروه د یوه کدر په وینا « پنجشیري اوهادي کریم او وروسته شرعي جوزجاني او شهپر،ببرک کارمل ، اناهیتا راتبزاد او میراکبرخیبر د دولت کسان ګڼل. » ۱۲۷/ ۱۳ د صدارت څخه د محمد داود له استعفي وروسته خیبر په ۱۹۶۴ کې په خوست کې د امنیې قوماندانۍ ته تبدیل شو. مخکې ویل شوي وو چې خیبر په زندان کې له کارمل سره آشنا او ملګری شو او د هغه سره یې ګډ د یوه سیاسي خوځښت د جوړولو په چاره کې هڅو ته دوام ورکړ. لکه څرنګه چې هغه برحاله پوځي وو او په اساسي قانون کې پوځیانو ته د سیاسي فعالیت اجازه نه وه هغه نه د (ا، خ، د، ګ) په بنسټ ایښودونکي کنګره کې ګډون وکړ او نه د ګوند مشرتابه ته وټاکل شو. کله چې په کال ۱۹۶۷ کې د افغانستان د خلک دموکراتیک ګوند په دوو برخو وویشل شو هغه د پوځي خدمت نه استعفی وکړه او د پرچمیانو مرکزي کمیټې ته راپورته او د پرچم په فرکسیون کې د پوځي برخې مسؤلیت ورکړل شو. د۱۹۷۳ کال د پوځي کودتا څه موده وروسته د پرچم

(c) ketabton.com: The Digital Library

په فرکسيون کې د نوموړي څخه د پوځي برخې مسؤليت اخيستل کيږي . ويل کيږي چې له خيبر څخه د پوځيانو د مسؤليت اخيستنې لامل د محمد داود په وړاندې د پرچم د فرکسيون دريځ وو چې خيبر غوښتل د پرچم فرکسيون د محمد داود د ملي انقلاب په غورځنګ کې منحل شي. کله چې د ګوند دواړه اړخونه په کال ۱۹۷۷ کې سره يوشول خيبر د واحد ګوند د مرکزي کميټې د غړي په توګه ومنل شو. خيبر د۱۹۷۸ کال د اپريل په اوولسمه د دولتي مطبعې ترڅنګ ترور شو. د خيبر ترور داسې يوه پيښه شوه چې د افغا نستان د تاريخ پاڼه په بل مخ واوړي . خيبر ته د پرچم د فرکسيون تئوريسن ويل کيږي خو له هغه نه کوم علمي او څيړنيز اثر يا رساله په ميراث ندي پاتې شوي . خيبر د پرچم په مشرتابه کې يوازينی بېوزله او د کليوالي چاپيريال څخه سر را پورته کړی وو . د (ا، خ ، د،ګ) د يو شمېر مشرانو له ليکنو او څرګندونو څخه ښکاري چې خيبر د کارمل له مخالفانو ، د کارمل له منفي ځانګړتياوو او حتی اخلاقي کمزورتياوو څخه سرټکاوه خو سره لدې يې د کارمل د رهبری لاندې فعاليت در لود، ټينګ ملګری يې وو او لار يې ترې جلا نکړله. خيبر په پښتو، دري ، اردو او انګريزي ژبو پوهېده. د امريکايي ليکوال هنري برادشر له انده خيبر « د کارمل لپاره هغسې رول و لوباوه لکه امين چې د تره کي لپاره لوبولی دی.»

ډاکترعبدالکريم زرغون
۱۹۴۳ - ۱۹۷۹

عبدالکريم زرغون د ګلريز زوی په ۱۹۴۳ کال کې د خوست په اسمعيل خيلو کې په يوه بېوزله کروندګره کورنۍ کې زيږېدلی دی. زرغون د خوست د څرمنو په لومړني ښوونځي کې د زده کړو وروسته د ابن سينا په ليسه کې خپلو زده کړو دوام ورکړ. د ليسې څخه په وتلو سره د کابل په دارالمعليمن کې شامل شو. د دارالمعلمين څخه د ډپلوم د ترلاسه کولو وروسته د کانکور په آزموينه کې ګډون وکړ او د کابل پوهنتون د طب پوهنځي ته بريالی شو.هغه په کال ۱۹۷۲ کې خپلې زده کړې پای ته ورسولې اود ډاکتر په توګه يې د کابل ښار په طبي بنسټونو کې په کار پيل وکړ. هغه د افغانستان د خلک دموکراتيک ګوند د جوړيدو په لومړيو کې د دې ګوند غړيتوب ترلاسه کړ او د کابل پوهنتون ګوندي مسؤليت ورکړل شو. زرغون د ولسي جرګې ديارلسمې دورې ته د خوست څخه ځان کانديد خو واکمنی هغه زندان ته واچاوه. د يادولو وړده چې په هماغه کال د خوست په لويه ولسوالۍ کې ښوونکي عبدالخالق هم ولسي جرګې ته ځان کانديد کړ چې عبدالخالق هم حکومت بندي کړ. د دې دواړو د بندي کيدو لامل په خوست کې د خلقي فرکسيون غښتلتيا وه او د دواړو د بري شونتيا لوړه وه. په خوست کې د خلقيانو دا ډول نفوذ اکثرآ د زرغون د هلوځلو او سياسي – سازماني اغېزمن فعاليت پايله ده ځکه « چې عبدالکريم زرغون د خوست په لويه ولسوالی کې ممتاز او د زيات باور خاوند و.» ۱۲۲/ ۹۷ زرغون په ګوند کې د ښه او بريالي سازمان ورکوونکي په توګه پيژندل

(c) ketabton.com: The Digital Library

کېږي. هغه د خلقيانو په اړخ کې لومړی خلقي کدر دی چې په پوځ کې يې سياسي فعاليت پيل کړی او ډېر پوځيان يې سياسي مبارزې ته هڅولي او روزلي دي. زرغون د اويايمو کلونو په لومړيو کې په ګوند کې د خلقي او ملي د موکراسۍ په اړه بحثونه راپورته کړل او ملي دموکراسي يې چې ګوند په کړنلاره کې تاييد شوې وه د کارګرې طبقې په ګوند کې« د طبقاتی مبارزی د انقلابی اصولو له تطبيق څخه سرغړونه » ګڼله . البته هغه مهال زرغون په ۱۹۷۲ کې د خلقي اړخ د مرکزي کميټي له خبرتيا پرته د مستربل په نامه يو کتاب په پاکستان کې خپور کړی وو . د زرغون له لوري د خلقي او ملي دموکراسی د مسالې راپورته کول او په خپلسر د مستربل کتاب چاپول او د امين له لوري پر هغه د فرکسيونبازۍ د تورونو لګول د دې لامل شول چې زرغون د مرکزي کميټي علی البدل غړی له ګونده اخراج شي(۱۳۵۳ کال د اسد شلمه). خو هغه څوک له ځانه سره يونه وړل، خپل ارتباطي کسان يې هڅولي وو چې په ګوند کې پاتې شي. د مستر بل د کتاب منځپانګه د ګوندونو په سياسی مبارزې څرخېده ، په هغه کې د (ا، خ، د، ګ) مبارزې څرنګوالي ته هم ګوته نيول شوې وه او په بربنډ ډول يې کارمل د افغانستان خلک دموکراتيک ګوند او د هېواد مترقي غورځنګ ته يو ګواښ ګڼلی وو او په کتاب کې د کارمل په اړه د خلقي کدرعلي ګل پيوند يو شعرهم راوړي چې د دې شعر لومړي او وروستي بيتونه دا دي .

ای د لوی جنرال بچيه زه د پېژنم چې غل يې

ته د خلکو لوی دښمن يې راوتلای په بل چل يې

په الفاظو دې ډېر خلک خطا کړيدي چل بازه

طبقه دې ده اوچته د ولس منځ کې غمازه

د خلکي بيرغ لاندې حکومتي اجنټان ورک کړې

مترقي ايديولوژي کې راوتلي لېوان سپک کړې

اې د لوی قصر خاونده پس لدې نه په زلزل يې

اې د لوی جنرال بچيه زه دې پېژنم چې غل يې

زرغون د مستربل سربيره لاندې آثار ليکلی يا ژباړلی دي :« په پښتو ژبه د سياسی او اجتماعی اصطلاحاتو ژباړه ، د مبارزی الفباء ، ملی ديموکراتيک دولت د خلقی ديموکراتيک دولت په څېر نه دی او له فيوډاليزم څخه تلل سوسياليزم ته.» کله چې ګوند واک ته ورسېد زرغون بېرته د ګوندغړيتوب ترلاسه کړ خو هغه د۱۳۵۸ کال د چنګاښ په يوويشتمه بندي شو او د هماغه کال د تلې په اووه ويشتمه د امين د واکمنی پرمهال بيله محاکمې ووژل شو. کله چې امين د۱۹۷۹کال د سپتمبر په څوارلسمه تره کي ګوښه او بيا يې وواژه د تلې په دوه ويشتمه يو شميرخلقي ګوندي افسرانو د ځينو ملکي کدرونو سره په همغږۍ کې د امين خلاف د پوځي عمل هڅه وکړه چې دا هڅه مخکې له مخکې افشا او شکمن کسان په هوايي قواواو زرهدارو جزوتامونو کې ونيول شول.د ريشخوروپه اوومه قوا کې پاڅون پيل شو خو هغه وځپل شو.دا پاڅون په رسنيو کې د افغان ملت د ګوند د بنسټ ايښودونکي غلام محمدفرهاد د پلويانو د بغاوت په نامه تبليغ شو خو په خلقيانو کې د حکومت دا تبليغبول چې پاڅون کوونکي د زرغون او پرچم

(c) ketabton.com: The Digital Library

پلویان دي او زیات شمیر خلقیان پدې تور بندیان او څو تنه چې زیاتره یې ملکي کدرونه وو بېله محکمې چانواري شول . همدا راز کله چې په ۱۹۸۹ کې د کب د میاشتې په شپاړلسمه نیټه د دولتي امنیت ځواکونو او د دوستم ملیشو د دفاع وزارت په قرارګاه برید وکړ او حکومت هغه د شهنوازتڼي او ګلبدین حکمتیار ګډه کودتا اعلان کړه د نجیب له لوري هغه په ګوند کې د زرغونیانو کار ګڼل کیده. د ګوند د واکمنی پرمهال اکثراً د ګوند په د ننه کې کله چې مخالفتونه له عمق نه سطحې ته راوتلي دي اود واکمنۍ په کړنو خلقیانو نیوکې کړې دي په عاملینو یې د زرغونیانو ټاپې وهل شوې دي هغوی بندیان ، له دولتي څوکیو ګوښه او یا وژل شوي دي چې دا بیا په ګوند کې د زرغون د اعتبار او اغېز ښکارندوی دی. زرغون د یوه ځیرک سیاستوال په توګه دا وړتیا لرله چې د راتلونکې وړاندوینه وکړي . د یوه خلقي کدر په وینا « یوه ورځ زرغون د کابل پوهنتون په انګړ کې د خبرو په ترڅ کې وویل امین به په ملي کچه او کارمل به په نړیواله کچه د ګوند او غورځنګ په وړاندې خیانت وکړي.» زرغون په پښتو ، دري ، انګرېزي او اردو ژبو پوهېده.

ډاکترنجیب الله
۱۹۴۷ - ۱۹۹۶

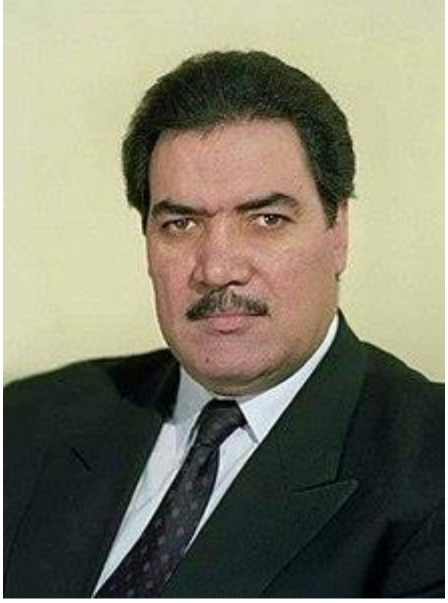

نجیب الله د اخترمحمد زوی په یوه متوسط الحاله کورنۍ کې د۱۹۴۷ کال د اګست په شپږمه د کابل په مرادخانۍ کې وزیږید. هغه په خټه پښتون او د ګردیز د احمدزیو څخه دی. پلار یې د محمد داود سره نږدې اړیکې لرلې او د هغه د صدارت پرمهال په ۱۹۵۶ کال کې په پیښور کې د افغانستان د سوداګرۍ قونسول وو. نجیب الله خپلې لومړنۍ زده کړې د ده افغانان په لومړني ښوونځي او متوسطه زده کړې یې د حبیبیې په لیسه کې ترسره کړېدي. هغه په کال ۱۹۶۳ کې له لیسې فارغ شو په کال ۱۹۶۵ کې د کابل پوهنتون د طب په پوهنځي کې زده کړې پیل او په کال ۱۹۷۵ کې چې اته ویشت کلن وو په پوهنتون کې د لسو کلونو زده کړو وروسته د ډاکتر په صفت دپلوم ترلاسه کړ خو په کومو روغتیایي بنسټونو کې یې دنده نه ده ترسره کړې . هغه په کال ۱۹۶۶ کې د افغانستان د خلک دموکراتیک ګوند غړی شو او د انشعاب وروسته د کارمل تر مشرۍ لاندې خپلې سیاسي مبارزې ته دوام ورکړ. نجیب دوه ځله په کال ۱۹۶۹ او ۱۹۷۰ کې د سیاسي فعالیتونو له امله څلور او نهه میاشتې زنداني شوی دی. هغه د پرچم د فرکسیون د مخکښو ویاندویانو څخه شمیرل کیده. نجیب الله په کال ۱۹۷۷ کې د پرچم د فرکسیون د مرکزي کمیټې غړیتوب ته راپورته کړل شو. ځینې هغه د پرچم په اړخ کې کارمل پلوی او د هغه ساتونکی ګڼي او نور بیا هغه د خیبر د پلویانو څخه شمیري. د ثور د اوومې سیاسی بدلون وروسته هغه د کابل ښار د ګوندي کمیټې د منشي مسؤلیت ترلاسه کړ. د۱۹۷۸ کال د جون په میاشت کې د ګوندي ضد فعالیتونو په تور په تهران کې د سفیر په توګه مقرر شو. هغه د کارمل په شان د سفارت نه له ګوښه کېدو وروسته هیواد ته راستون نشو او د وارسا تړون اړونده کوم سوسیالستي هیواد یا بنایي

(c) ketabton.com: The Digital Library

شوروي اتحاد ته تللی وي او کله چې شوروي لښکر په افغانستان یرغل وکړ نجیب الله هیواد ته راستون شو او د هیواد د څارګرې ادارې ،خدمات اطلاعات دولتي (خاد) د رییس په توګه مقرر شو او شپږ کاله د دې ادارې مشر پاتې شو. کله چې په شوروي اتحاد کې ګورباچف واک تر لاسه کړ د هغه د ارادې له مخې د ګوند په اتلسم پلنوم کې د کارمل پرځای د ګوند د عمومي منشي په توګه وټاکل شو او څه موده وروسته د انقلابي شورا رئیس شو. د ګوند د مشرۍ دا ډول بدلون ته د کارمل پلویانو د مسکو-نجیب کودتا ویله .هغه د ګرباچف د « ګلاسنوست اوپیرې سترویکې » بیاجوړونې اوعلنیت د تګلارې په رڼا کې د ملي روغې جوړې تګلاره غوره کړه او په کال ۱۹۸۹ کې یې د لویې جرګې په رابللو سره نوی اساسي قانون تصویب کړ چې په هیواد کې یې د سیاسي ګوندونو د فعالیت او د آزادو رسنیو خپرونو ته اجازه ورکړه. د ده د واکمنۍ پرمهال د ګوند دوهمه کنګره را وبلل شوه . د ګوند نوم یې د وطن په ګوند واړاوه . خو نجیب الله ونه توانید د ګوند د خلقي او پرچمي اړخ او همداراز نورو کیڼ لاسو چې د ګوند ترمشرۍ لاندې حکومت کې شریک وو ملاتړ ترلاسه کړي ، بلکې د ګوند ستره برخه او نور کیڼ لاسي د ده خلاف ودرېدل ترڅو د کارمل د پلویانو د کودتا له امله اړ شو چې د۱۹۹۲ کال د اپریل په شپاړلسمه د هیواد څخه د تیښتې هڅه وکړي چې د کابل په هوايي ډګر کې د دولتي امنیت اړونده قطعي لخوا چې دی یې جوړونکی وو مخه ونیول شوه او د ملګروملتو دفترته پناه یووړله. هغه د ملګروملتو په دفتر کې څلورکاله او پنځه میاشتې پاتې شو. کله چې د ۱۹۹۶ کال د سپتمبر په پنځه ویشتمه طالبانو کابل ونیو، د کابل د نیولو په لومړیو ګړیو کې یې نجیب الله او د هغه ورور شاه پور احمدزی ووژل او جسدونه یې د آریانا په څلورلارې کې وځړول. د نجیب الله دا ډول بېله محکمې وژنه او مړي ته سپکاوی او همداراز د ملي روغې جوړې د تګلارې غوره کول او د جهادي تنظیمونو د واکمنیدو په اړه د نوموړي وړاندوینه چې د کابل په ښار کې به د وینو سیندونه وبهیږي چې هماغسې هم وشول د نجیب الله په اړه خواخوږي راوزیږوله اوهغه ته یې د شهید لقب ورکړاو د ده انځورونه د شل کلن ناټویي اشغال پر مهال لکه د ځینو جهادي مشرانو په څیر په هیواد کې تر سترګو کېدل. نجیب الله په پښتواو دري ژبو بشپړ تسلط درلود.

شاه محمود حصین
۱۹۴۸ـ ۲۰۱۷

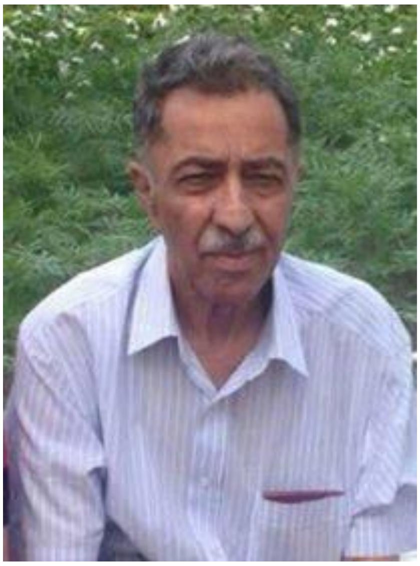

شاه محمود حصین د محمد شریف زوی په ۱۹۴۸ کال کې د میدان وردګو د مرکز اړوند د نایب خېلو په کلي په یوه روڼ انده کورنۍ کې سترګې وغړولې. لومړنۍ او منځنۍ زده کړې یې د میدان ښار د ټولنې په لیسه کې تر سره کړې. ورپسې د کابل ښار د ښوونکو د روزنې په اکاډمۍ کې شامل شو او د دغې دورې له بشپړولو وروسته د کابل پوهنتون د ادبیاتو اوبشري علومو په پوهنځي کې خپلو زده کړو ته دوام ورکړ. په ۱۹۷۲ کې له پوهنتون څخه فارغ او د ښوونکې په دنده وګومارل شو. هغه د کابل پوهنتون د تاریخ او فلسفې له پوهنځي څخه د ماسترۍ سند تر لاسه کړی دی.حصین د میدان ښار، میربچه خان، حبیبیې لېسو او د کابل عالي تخنیکم کې د تاریخ او دري ادبیاتو ښوونه کوله. د (ا، خ، د ، ګ) د جوړېدو په لومړیو کې د ګوند غړی شو.د ګوند د انشعاب پر مهال د کارمل سره لاړ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کله چې پنجشیری او شرعي له پرچم څخه لاره جلا کړه حصین هم د دوی سره ګډ بېرته د تره کي تر مشری لاندې سیاسي مبارزې ته دوام ورکړ. حصین په پښتو او دري ژبو سلګونه لیکنې کړې دي. هغه څه موده د ثور انقلاب د حقیقت ورځپاڼې (د ګوند نشراتي ارګان) د تحریر هیات غړی وو. هغه د ګوند د واکمنۍ د نسکورېدو وروسته بهر ته کډوال شو او په کډوالۍ کې يې د آزادو جریدو د خپرولو او د استقلال ویب پاڼې متصدي وو.حصین د افغانستان د لیکوالو د ټولنې د مرکزي شورا او د ژورنالستانو د اتحادیې فعال غړی وو او لاندې آثار یې لیکلي دي:

- جنګ ، صلح و سرنوشت جهان
- درس های مقدماتی آموزش سیاسی
- مختصرې از تاریخ زندګی اجتماعی زنان افغانستان
- وزارت داخله در ګستره تاریخ
- روابط روسیه و افغانستان
- تاریخ ویش ځلمیان
- مثلث بی عیب
- نګاهی به کنز المهملات و الاکاذیب
- د هیلو غوټۍ(د شعرونو ټولګه)
- زخمي ځانګې (د شعرونو ټولګه)
- ضحاک
- تاریخ پوهنه
- تاریخي لوېدنه

حصین د ثور انقلاب وروسته یوه موده د سواد د زده کړې د رییس او وروسته د پوهنې وزارت د تالیف او ترجمې لوی ریاست مرستیال وو. حصین ژمن سیاستوال او د لوړې پوهې کدر وو. په ګوند کې د انحرافاتو په وړاندې درېدلی دی او همدا لامل وو چې هغه د انقلاب په دواړو پړاوونو کې زندانونو ته اچول شوی دی. د تنظیمونو د واکمنۍ په لومړیو کې هم لنډه موده زنداني شو. د شوروي اشغال په لومړیو کې د هغه د ترور ناکامه هڅه وشوله . د هغه د ترور ناکامه هڅه د نوموړي د هغې انتقادي وینا پایله وه چې په یوه ستره ګوندي غونډه کې چې د ګوند یو شمېر مشرانو هم برخه لرله. پدې غونډه کې محمود بریالي د ثور انقلاب د لومړي پړاو او د خلقیانو په پټه د واقعیتونو خلاف سپکه وینا کړې وه . په غونډه کې حصین د بریالي خبرې رد کړې وې او سربېره پر دې یې صالح محمد زېري د خلقیانو مشر ته ویلي وو هغه څه چې ما ووېل باید تاسي ویلي وای. د دې غونډې وروسته هغه خپل کور ته چې په مکرویانو کې دی راځي . دا مهال د هغه کوچنی لور له بهر څخه کورته را ننوزي چې د لوبو سامان ورسره وو هغه خپل پلار ته ورکوي او هغه یې په لاس کې چوي د حصین لاس ټپي کېږي خو لور یې په ځمکه لوېږي ، ړنده کېږي او وروسته ساه ورکوي . په ګوند کې د حصین د اعتبار او لوړه پوهه لدې ښکاري چې کله د ګوند واکمني نسکوره شوله او ورسره ګوند ټوټې ټوټې شو خلقي مشرانو د ګوند د بیا په پښو درولو په موخه هلې ځلې پیل کړلې . د زېري په وینا هغه له حصین څخه غوښتي وو چې په نویو شرایطو کې جوړېدونکي ګوند ته کړنلاره جوړه کړي چې هغه کړنلاره جوړه کړله. د تنظیمي جګړو له امله هغه هم له هېواد څخه ووت او په آلمان کې یې د کډوالۍ له غربته ډک ژوند اختیار کړ .حصین د ناټویي اشغال خلاف دریځ غوره کړ. هغه د ۲۰۱۷ کال د اکتوبر په دوولسمه د آلمان د کولن په ښار کې لدې فاني دنیا څخه سترګې پټې کړلې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دریم څپرکی

د ثور انقلاب بری(خلقي واکمني)

ډېری په افغانستان کې د (۷ /۲/ ۱۹۷۸ تر ۸ /۲/ ۱۹۹۲) پورې واکمني د افغانستان د خلق دموکراتیک گوند واکمني گڼي. پداسي حال کې چې پدې څوارلسو کلو کې دوو مختلفو واکمنیو واک چلولو. په لومړیو شلو میاشتو کې د خلقي گوند په مشری خپلواکي واکمنی د خپل هیواد او دولت د لارښووني چارې پرمخ وړلې. وروسته له شلو میاشتو شوروي لښکر د منل شوو نړیوالو قوانینو او کنوانسیونو خلاف پدې هیواد یرغل وکړ، خلقي حکومت یې نسکور او د خپلې خوښې حکومت ته یې واک ولیږداوه چې د واک اصلي مرکز ارگ نه بلکې د شوروي سفارت وو. پردې اساس د شوروي د اشغال پر مهال شورویان په افغانستان واکمن وو . لدې امله دې زماني پړاو ته د افغانستان خلک دموکراتیک گوند د واکمنی ویل منطقي نه بریښي او د افغانستان د هغه مهال ځمکني واقعیتونه هم بل څه وو. لدې امله په کتاب کې د دې گوند واکمني په دوو (خلقي او شوروي – پرچمي) واکمنیو وېشل شوې ده. پورتنیو څو کرښو ته په کتو سره د۱۹۷۸ کال د اپریل د اووه ویشتمې څخه د ۱۹۷۹ کال د دسمبر تر اووه ویشتمي پورې د نورمحمدتره کي او حفیظ الله امین ترمشرۍ لاندې واکمنۍ کې خلقیان واکمن وو او پرچمیانو د خلقیانو د ارادې له مخې عمل کاوه. د۱۹۷۹ کال د دسمبر د اووه ویشتمې څخه د۱۹۹۲ کال د اپریل تر اته ویشتمې د ثور انقلاب د نوي تکاملي پړاو په نامه زماني پړاو کې عملاً په افغانستان شورویان واکمن وو چې په گوندي او دولتي بنسټونو او ادارو کې هم خلقیان ،هم پرچمیان او هم غیرگوندیان اړ وو د شورویانو د ارادې سره سم ځانونه او خپلې کړنې عیار کړي ، پدې توپیر چې شورویانو تر یوې کچې د پرچمیانو منله ، لږشانتې واک یې وکړی وو خو وروستۍ خبره بیا هم شوروي استازو او سلاکارانو کوله . د دې لپاره چې لوستونکی د دې ظاهراً واحد گوند د واکمنی په اړه اړین معلومات تر لاسه کړي پرهغو به مکث وشي. د موضوع د ښې روښانتیا لپاره به مسئله داسې طرحه شي چې څه ډول د ثورانقلاب دوه پړاوونه پیل شول او په هر پړاو کې د دولتي چارو لارښوونه چا کوله یا په بله خبره واک د چا سره وو؟

لومړی پړاو د محمدداود په وړاندې د خلقي پوځیانو د بریالي پاڅون څخه پیل او د شوروي اتحاد تر اشغال پورې دوام و موند چې پدې موده کې خلقیانو پر افغانستان حکومت کاوه . دوهم پړاو د ۱۹۷۹ کال د دسمبر په اووه ویشتمه د شوروي لښکر د خونړې یرغل په پایله کې چې خلقي واکمني یې نسکوره کړه پیل شو. د شوروي یرغلگر لښکر سره د کارمل په شمول پرچمي مشران او تښتیدلي دری خلقیان مل وو. د هغوی په اړه ویل کیږي چې عبدالوکیل د کارمل د ترور زوی د امین د واکمنی پر مهال د۱۹۷۹ کال په نوامبر کې کابل او نور د دسمبر په نیمایي کې په پټه د شورویانو له لوري بگرام ته رالیږدول شوي وو. وکیل په یوه روایت د شوروي په سفارت او په بل روایت د شوروي د سفارت د کی جی بی د مشر ډگروال اوسادجي په کور کې او نور د بگرام په هوایي ډگر کې پټ ساتل کیدل. پدې دواړو پړاوونو کې د سیاسي واک په اړه به یوازې له دوو تنو(انتوني آرنولد او جنرال نبي عظیمي) څخه ولولو. محمدحسن کاکړد انتوني آرنولد له قوله د (ا، خ، د، گ) د واکمنۍ په اړه لیکي: « د۱۹۷۹ کال په ختمیدو سره په افغانستان کې د خلک دموکراتیک

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګوند حاکمیت نه کاوه د شوروي اتحاد کمونست ګوند حاکمیت کاوه.» ۹۰/ ۱۶۷ عظیمی چې د شوروي د نیواک پر مهال د مختلفو قواوو قوماندان پاتې شوی دی د خپل شوروي سلاکار د واک په اړه لیکي : « هغه څه چې د فرقي سرمشاور ویل د افغانستان د دفاع وزیر حکم ګڼل کیده او هغه قانون وو.»۱۲۹/ ۲۴ پدې دواړو پړاوونو کې د واک مسئله په لاندې دوو بېلګو کې د پوهیدو وړ ده .
کله چې په کال ۱۹۷۸ کې د خلقي پوځیانو د پاڅون په پایله کې خلقیانو واک تر لاسه کړاو د شورویانو د فشار له کبله یې واک د پرچمیانوسره وویشلو لیکوال د کندهار په قول اردوکې دنده لرله. نوې واکمنۍ برید جنرال میرطهماس رؤف د کندهار د قول اردو د قوماندان او جګتورن محمداکبر وردګ د سیاسي آمر (د قوماندان سیاسي مرستیال) په توګه وګومارل . قوماندان د پرچم د فرکسیون او سیاسي آمر د خلق له ډلې سره سازمانی تړاو درلود. هغه مهال سیاسي آمر یو کمیسون جوړکړ چې د قول اردو د هرې قطعې څخه یو خلقی یې غړی وو ترڅو د قول اردو اړونده فرقې ، لوا او مستقلو جزوتامونو قوماندانان وټاکي. دې کمیسیون د سیاسي آمر په مشرۍ غونډې وکړې ا و د قطعاتو ټول قوماندانان یې وټاکل. څه موده وروسته د دې کمیسیون له لوري د نومول شوو قوماندانانو منظوري راغله او په دندو وګومارل شول. دا بیا ښیي چې واک عملاً د خلقیانو په لاس کې وو او پرچمیان اړ وو چې د خلقیانو د ارادې له مخې ګامونه اوچت کړي. کله چې د کمیسیون ټول غړي خلقیان او د قول اردو پرچمي قوماندان د خپل مرستیال له لوري تعیینات لاسلیکوي معنی یې دا ده چې پرچمي قوماندان بیواکه دی ، د تمثیل لپاره کینول شوی او خلقي مرستیال یې د بشپړ واک څخه برخمن دی. پورتنۍ بیلګه په لومړي پړاو کې د خلقیانو بشپړ واک ښیي. جنرال طهماس رؤف د سردارمحمدداود د واکمنۍ یوازینی جنرال وو چې د جهادي تنظیمونو تر واکمنېدو پورې یې په پوځ کې دنده لرله. هغه د یوه بوډا جنرال په توګه په خپله هم په پوځ کې پخپل شتون ملنډې وهلې چې دلته به د خپلو سترګو لیدلې حال راوړم. د نجیب د واکمنۍ پر مهال لیکوال د دفاع وزارت د ملکې مدافعي د ریاست په سیاسي څانګه کې دنده درلودله. د دې ریاست د تعلیمي پروګرام له مخې د ملکي مدافعي د مسؤلینو، والیانو او د کارخانو د رییسانو په کابل کې سیمینار را بلل شوی وو چې د اردو د موزیم کتنه هم په پروګرام کې نیول شوې وه چې رئیس یې جنرال میرطهماس رؤف وو. کله چې جنرال میلمنو ته د موزیم په دروازه کې ښه راغلاست وویل میلمنو ته یې په ټوکه وویل تاسو د موزیم یوازینۍ لرغونی اثر چې زه یم ولید فکر کوم نوره اړتیا نه وي چې موزیم وګورئ.
په دوهم پړاو کې چې د واک اصلي مرکزچیرې وو هغه به د صالح محمد زیري څخه ولولو. د زیري د لیکنې پربنسټ د شوروي اشغال په لومړیو کې د سیاسي بیرو پخوانی غړی او د مالیې وزیر میثاق له بنده خلاص شو او د اشغال وروسته د ګوند د لومړي پلنوم غونډې ته رابلل شوی وو.خو کله چې شورویان خبر شوي دي چې میثاق مرکزي کمیټې ته راپورته کوي کارمل ته یې ویلي چې میثاق کور ته واستوي. پدې اړه کارمل زیري ته ویلي وو:« ما لیست مسکو ته ورکړی وو. همدا اوس زما ډیر نږدې ملګري مشاور را ته وویل چې اوس میثاق کور ته واستوئ ...» په دغه وخت کې د کارمل هغه نږدې مشاور، د لمړیو ورځو مشاور چې لږ،لږ په پارسي هم پوهیدی راغی ، کارمل او مشاور سره وکتل، مشاور ما ته وویل مسکو ډیر په قهرشوی دی ، وایي تاسو ولې د خلکوعامه ذهنیت په پام کې نه نیسئ میثاق مو خوشی او اوس یې مرکزي کمیټې ته هم راپورته کوئ ، لطفاً هغه ته وواياست چې کورته ولاړشي. »۴۰/ ۴۷۶- ۴۷۷ پدې ډول یې میثاق کور ته لیږلی وو او د ګوند نوي مشرتابه ته یې لار ونه موندله. په تاریخ کې کله ناکله پیښې تکراریږي چې د میثاق بیرته کور ته استول د محمد داود د جمهوریت په دوهمه ورځ د جنرال خان محمدمرستیال کور ته استولو سره

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورته دي. د میثاق د بیرته استولو پریکړه مسکو کړې وه خو د دفاع وزارت د سرپرست په توګه د مرستیال سره د مخالفت مرکز ځرګند نشو که څه هم هغه مهال ویل کیدل چې په جمهوریت کې د پرچمیانو له لوري د مسکو د مخالفینو مخه نیول کیده. پورتنی ځرګندوني او دوې بیلګې ښیي چې په اصطلاح د افغانستان د خلک دموکراتیک ګوند ځوارلس کلنه واکمني واحده واکمني نه بلکې دوې متفاوتې (خپلواکه او بلواکه) واکمنۍ وې.

هغو مراسمو چې کابل ولړزاوه

د افغانستان خلک دموکراتیک ګوند د میراکبر خیبر د جنازې مراسم په شانداره توګه تر سره کړل. د هغه په جنازه او فاتحه کې د زرګونو تنو ګډون، د جنازې د لیږد پرمهال د ښار په زړه کې منظم لاریون او په هغه کې د رنګارنګ شعارونو ورکول او د جنازې د ښخولو وروسته د ګوند د مشرانو احتجاجیه ویناوې د زلزلې په شان کابل ولړزاوه او د دې زلزلې ټکانونه د قدرت په مانیو کې خورا زورور وو. کابلیان د پنځو کلونو ځنډ وروسته یو ځل بیا په ښار کې د افغانستان خلک دموکراتیک ګوند د پرتمین لاریون شاهدان وو. واکمنۍ دا ډول لاریون د جزا د قانون خلاف و ګڼلو. البته د۱۹۷۷کال د پښتونستان د ورځې د نمانځنې په مراسمو کې د ګوند له لوري د خپل ځواک ښودنې حکومت ناکراره کړی وو او د ګوند د ځپلو په لارو چارو یې فکرکاوه.خو د خیبر د جنازې مظاهره ډوله مراسمو چې د مذهبي مراسمو په پرتله یې سیاسي بڼه غښتلې وه د واکمنو په ټپونو د مالګې دوړول وو چې ښې لاسي چاروکي او په تیره سردار داود یې ډېر په غوسه کړ. د خیبر د جنازې د مراسمو په اړه د امریکې سفارت د اپریل په ځلېرویشتمه(۰۳۱۴۲۷۰۴۶) لمبر ټلګرام واشنګټن ته استولی چې پکې راغلي وو:« دغې پېښې وښودله چې د خلق کمونستي ګوند ددې هېواد په جوړښت کې تر ټولو لوی او تر نورو ټولو ښه سمبال شوی منظم ګوند دی.» د جمهوري دولت د مخابراتو د وزیر کریم عطایي د لیکنې له مخې د خیبر د جنازې یوه ورځ وروسته « د جمهور رئیس د مرستیال مرحوم سیدعبدالا اله تر ریاست لاندې په صدارت عظمی کې مجلس دایر شو د آجندا سربیره د خیبر د ښخولو په رپوټ هم خبرې وشوې. په مجلس کې ټول پدې نظر وو، د مظاهرې په وړاندې چې د قانون خلاف ترسره شوه قانوني اجرآت وشي. د جمهور رئیس مرستیال او د مالیي وزیر، سیدعبدالا اله او د کورنیو چارو وزیر عبدالقدیر وروسته دا موضوع له جمهوررئیس سره مطرح کړله . د۱۳۵۷ کال د وري په ۲۹ د وزیرانو په مجلس کې پرې هراړخیز بحث وشو او پریکړه وشوه چې د دولت دستګاه له خلقي او پرچمي عناصرو څخه پاکه شي او د مظاهرې د پرمخ وړلو په وړاندې د قانون سره سم اجرآت وشي. د۱۳۵۷ کال د غویي د پنځمې د وزیرانو په مجلس کې د عدلیې وزیراو لوی څارنوال مرحوم وفي الله سمیعي د کمونستانو د مظاهرو او د میراکبر خیبر د تدفین په ورځ په دولت باندې د هغوی د بیشرمانه تېریو په هکله د جزا د قانون له مخې توضیحات ورکړل. د ماپښین وروسته غونډه کې د پرچمي او خلقي سرګله ګانو (د رمې د مشرانو) د نیولو په هکله خبرې اترې وشوې او د کورنیو چارو وزیر خپل هدایتونه ترلاسه کړل. ځرنګه چې د مجلس آجندا ختمه شوې نه وه د ورځې په پای کې پردې سلا شوو چې راتلونکی مجلس د غویي په اوومه دایر شي. کله چې د مجلس څخه کور ته ورسیدم د صدارت نه ټلفون راغی راشئ چې مجلس دی. په صدارت کې د مالیي وزیر را ته وویل ښه ده چې دلته پاتې شو چې د نیولو موضوع پټه پاتې شي. د شپې تر ناوخته په صدارت کې پاتې شوو. د کورنیو چارو وزیر په پرله

(c) ketabton.com: The Digital Library

پسې ډول د پوليسو د اجرآتو په اړه مجلس ته اطلاع ورکوله. تر هغه ځايه مې چې په ياد دي د حفيظ الله امين پرته چې نيول يې څرګند نه وو نورې نيونې پاى ته رسيدلې وې. » ۱۱۴/ ۲۱ د عطايي په څرګندونو کې دوه ټکي د پام وړ دي . يو دا چې په يوه دين او آئين کې انسان او د هغه انسانى کرامت ته سپکاوى نه کيږي. خو د جمهوري دولت يو وزير د يوه سياسي ګوند غړو ته رمه وايي داسې ګوند چې په ليکو کې يې پروفيسرانو ، ښوونکو، انجينرانو، ډاکترانو، ليکوالو، شاعرانو ، افسرانو او د لوړو زده کړو خاوندانو شتون درلود. هغه مهال يوازې د کابل په پوهنتون کې د دې ګوند اتلس تنه (شپاړلس خلقي او دوه پرچمي) استادان په تدريس لګيا وو. کله چې د طالبانو مشر ملااختر منصور د پاکستان د بلوچستان په صوبه کې د بې پيلوټه امريکايي الوتکې په واسطه ووژل شو، د امريکې ولسمشراوباما په ويتنام کې د ملااختر منصور د وژنې خبره وکړه خو هغه يې ښاغلي اختر منصور وباله . د جمهوري دولت د مخابراتو د وزير په کتاب کې د ګوند د مشرانو او غړو په پټه سپکې سپورې د محمدابراهيم عطايي دا ارزونه چې « د داودخان شاوخوا يا د کى جى بى غړي او يا مغروره بې عقلان راټول شوي وو .» ۱۷/ ۳۹۴بشپړ واقعيت لري. بل دا چې د خيبرد جنازې د مراسمو وروسته حکومت د (ا، خ، د،ګ) د برخليک په اړه دوامداره بحثونه درلودل چې يقيناً بحثونه پردې کېدل چې څه ډول د دې ګوند سره حساب تصفيه کړي. د جنازې وروسته د ګوند د مشرانو او مطرح کدرونو آدرسونه تثبيت او هغوى تر څارنې لاندې نيول شوي وو او د مرکز په قطعاتو کې بيړنى حالت اعلان شو. د ګوند د مشرانو د نيولو د پريکړې په اړه محمدابراهيم عطايى ليکي : « د ده (داودخان) بې عقله او خاينو همکارانو چې د هغه شاوخوا يې نيولې وه هغه يې ولمساوه چې د خلق او پرچم رهبران ونيسي. »۱۷/ ۳۹۴ د کريم عطايي په وينا د کابينې په غړو کې يوازې صديق محبي د لوړو زده کړو وزير د خپل اړونده وزارت څخه د خلقيانو او پرچميانو د تصفيې په چاره کې د تدبيراو مدارا وړانديز کړى دى. هغه مهال د (ا، خ، د،ګ) د غړو شمېر د ديارلسو زرو شا وخوا اټکل کيدل چې غوڅ اکثريت يې د ټولنې باسواده قشر (ماموران ، ښوونکي او افسران) وو. د دولتي ادارو په تېره له پوهنيزو بنسټيزو څخه د دې ګڼ شمير ګونديانو څنډنه په دولتي چارو او په تيره تدريسي بهير ناوړه اغيز پرېښودلو. هېره دې نه وي چې د جنازې په مراسمو کې شوې ويناوې ، شعارونه او شعرونه پوليسو او د ملي مصؤنيت مسؤلينو ثبت کړي وو. « د لوى څارنوالۍ په دفترکې د راديو کست د فيتې څخه په واضح ډول د ويناوو د اوريدلو وروسته حکومت پريکړه وکړه چې د ا، خ، د،ګ مشران د محکمې لپاره حاضرکړي. څرنګه چې امين پدې مراسمو کې وينا نه وه کړې نو هغه ونه نيول شو خو وروسته چې پوليسو د هغه د کورشاوخوا د شک وړ حرکات وليدل نو بيا حکومت د هغه د نيولوامر هم ورکړ او د ورځې يوولسو بجو مخکې ونيول شو.» ۱۳۰/ ۲۵۷ ګوندي مشرتابه ګوند ته د واکمنۍ لخوا شته ګواښونه احساسول او په پوره احتياط سره يې ګامونه اوچتول. د وري په اته ويشتمه(اپريل اتلسمه) د خيبر د ترور وړاندې د ګوند د سياسي بيرو په غونډه کې پريکړه شوې وه چې د مې لومړۍ د کارګرانو نړيواله ورځ به د پنځو کلو چوپتيا وروسته نمانځې او راتلونکې غونډه به د غويي په پنځمه د سليمان لايق په کور کې کيږي چې د کارګرانو نړيواله ورځ څه ډول ولمانځل شي. په غونډه کې پرېکړه شوې چې د کارګرورځ و نه نمانځل شي ځکه د جنازې وروسته بله مظاهره ماجراجويي ښکاري او ښايي حکومت سخت غبرګون وښيي. په همدې ماخوستن ناوخته پوليسو د تره کي او کارمل په شمول اووه تنه ګوندي مشران بنديان کړل او د نورو ګوندي مشرانو کورونه ترڅارنې لاندې و نيول شول.د غويي په شپږمه چې امين خپل کور د پوليسو تر څارنې لاندې وينې خپل مشر زوى د ګوند د مشر کور ته استوي چې احوال يې

(c) ketabton.com: The Digital Library

واخلي خو زوی يې د تره کې د زنداني کيدو خبر ورته راوړي چې د شپې پوليسو وړی دی. امين لدې وروسته په کابل کې د پرتو قواوو او قطعاتو او همدارازد هيواد د پوځي هوايي ډګرونو لپاره خلقي افسران د قوماندانانو په توګه ټاکي ،ترڅو د اپريل اووه ويشتمه (د غويي اوومه) پاڅون وکړي. د محمداقبال وزيري خلقي کدر په وينا تصادفآ دا وخت د امين يو دوست سرمعلم عبدالغفور د خپلې ميرمنې سره د امين کور ته راځي او امين د نوموړي څخه غواړي چې د کابل ښاروالۍ ته لاړ شي او د ښاروالي مامور فقيرمحمدفقير د هغه کور ته راولي .هغه ښاروالی ته ځي او فقير ورسره راولي. امين فقير ته د انقلاب قومانده ورکوي چې ملګرو ته يې ورسوي خو هغه د امين څخه ليکلې قومانده غواړي. امين هر ارتباطي غړي ته په کوچنيو ورقو کې د پاڅون قومانده ليکي او هغه ته يې ورکوي.د پاڅون ورځ د غويي اوومه ۹ بجې ټاکي چې د څلورمې زغره والې قوا څخه پيل شي. فقير ته پوليس د وتلواجازه نه ورکوي ترڅو د امين د مشر ورور د زاريو وروسته فقير ته اجازه ورکوي چې له کورڅخه ووزي او پدې ډول پوليسو ستره تيروتنه وکړه او هغه چا ته يې د امين له کور څخه د وتلو اجازه ورکړه چې په جيب کې يې د وسلوال پاڅون(انقلاب) ليکلې قومانده وه. همدا رنګه امين خپل زوی عبدالرحمن د پوليتخنيک انستيتوت ته استوي چې استاد خيرمحمدماموند د امين کور ته راولي هغوی ګډ ټکسي نيسي. ماموند ليکي : « د سيلو مخامخ د خوشحال مينې کورونو سره د تکسي څخه ښکته شوو . دغه مهال عبدالرحمن وويل : استاده کيدای شي ما او تا دواړه يو ځای پوليسان زموږ کور ته پرې نه ږدي، زه به ورشم چې د امين صاحب نه هدايت واخلم . عبدالرحمن چې کور ته ننووت مور ئې ورته وويل چې دی (امين) همدا اوس پوليسانو بوت او استاد ته ئې دا پيغام پريښی دی چې ستا سره په ارتباط کې پوځي ملګرو ته ووايه چې سبا په نهو بجو پر خپلو وظيفو حاضر وي ، او تاسو ته ټاکل شوي ملګری به د انقلاب قومانده درکړي او د هغه د قوماندې سره سم به عمل کوئ .عبد الرحمن وويل : امين صاحب زما مور ته دا هم ويلي دي چې ملګري بايد پوه وي چې دولت ما (امين) او تره کی دواړه وژني او کارمل يواځې هغه ته د اعتبار ورکولو په خاطر زموږ سره بندي کوي . کارمل نه وژني. » ۱۳۱/ ۲۳۶ پوليسو چې د امين د کورشاوخوا د شک وړ حرکات ويني په همدې ورځ د يوولسو بجو مخکې يې له ځانه سره وړی دی.د ګوند پوځي مسؤلينو ته د انقلاب د قوماندې په رسيدو سره په همدې ورځ د غويي په شپږمه نيټه خلقي پوځيان په خوځښت راغلل او هرڅوک خپلو ارتباطي غړو ته د وسلوال پاڅون (انقلاب) قومانده رسوي ، د پاڅون پرمهال د ګډې همکارۍ پلان جوړوي او پريکړه کوي چې د غويي په اوومه سهار وختي به د زوبڼ تر څنګ د استقلال د څلي سره ويني. البته چې د ګوندي رهبرانو د نيولو خبر د غويي په شپږمه د ماښام د اتو بجو د پښتو د خبري سرويس څخه د دولت د اعلاميې په بڼه خپور شو. په اعلاميه کې د ګوند د مشرانو د بندي کيدو سربيره هغوی د دولت د تخريب او په هغوی د پرديو د عمالو او خاينانو تورونه لګول شوي وو. د راډيو له لارې د ګوندي رهبرانو د نيولو اعلان ټولو ګونديانو ته د حکومت له لوري د ګواښ او خطر سګنال وو چې هغوی بايد هوښياري له لاسه ورنکړي او ځانونه ګواښمنو او بېړنيو حالاتو ته چمتو کړي. دا د دولت داسې تيروتنه وه چې په خپله يې د (ا، خ، د،ګ) غړي او په تيره پوځيان خبر کړل چې د مرګ او ژوند سوال يې طرحه دی. دې اعلان خلقيان د دوی ګډ کور ته د راغلي اجل په وړاندې مقابلې ته و هڅول چې له يوبل سره اړيکې ټينګې او حالاتو ته په کتو سره مناسب غبرګون وښيي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

برخلیک ټاکونکې ورځ

د۱۳۵۷ کال د غویی په شپږمه د ماښام د اتو بجو د کابل راډیو په پښتو او بیا په اته نیمو بجو دري خبري سرویسونو کې د دولت اعلامیه خپره شوه او په هغې کې راغلي وو:« په لاندې شهرت وطن ته خاین عناصر نورمحمد مشهور په تره کي ، ببرک مشهور په کارمل ، ډاکترشاه ولي ،حفیظ الله امین، غلام دستګیر پنجشیري او... ونیول شول.» په نیول شوو کسانو کې یوازې کارمل د پرچم له ډلې څخه وو او نور ټول خلقیان وو. هغوی د غویي په پنځمه د ماخوستن وروسته پولیسو له خپلو کورونو څخه وړي وو. حفیظ الله امین یې د غویي په شپږمه د غرمې مخکې نیولی دی. ویل کیږي چې لایق او بارق په خپله خوښه د غویي په اوومه د غرمې مخکې ځانونه پولیسو ته تسلیم کړي دي . پولیسو ته په خپله خوښه د بارق او لایق تسلیمیدل داسې وو چې د غویي په پنځمه ماښام نوراحمد نور، سلیمان لایق ، بارق شفیعي ، عبدالکریم میثاق او عبدالقدوس غوربندي په کلوله پشته کې د یوه ګوندي په کور کې د خیبرد جنازې د مراسمو کست تنظیمولو. نوراحمدنور د کوم کار لپاره خپل کور ته تللی دی ویني چې پولیس د ده د کور شاواوخو ولاړ دي او هرڅوک چې هلته ځي ترې پوښتني کوي او دی بېرته کلوله پشته ته راځي او دا جریان نورو ته وایي . ټول هملته پاتې کیږي . سبا ماښام چې له راډیو څخه د ګوندي مشرانو د بندي کېدو خبر اوري پدې بحث کوي چې څه وکړي دری تنه بارق ، لایق او غوربندي وایي چې دوی پولیسو ته ځان تسلیموي، میثاق او نور غواړی پټ شي او هغوی په ششدرک کې د داود رزمیار په کور کې پټیږي او کشتمند او نجیب هم هلته ورځي. د ګوندي رهبرانو د زنداني کیدو وروسته دفاع وزارت په پلازمېینه او ولایتونو کې ټولو قواوو ته دستور ورکړ چې د غویي په اوومه په لسو بجو د ګوند د مشرانو د نیولو په مناسبت غونډې جوړې کړي. د غویي په اوومه د سهار په اوو بجو د امین له لوري ځیني ټاکل شوي قوماندانان د خپلواکۍ د څلي (د کابل زوبڼ) سره راغونډیږي ترڅو د پاڅون عملیات سره کوردینه کړي. خلقي پوځیان خپلو جزوتامونو ته په رسیدوسره د پاڅون لپاره چمتووالی نیسي او د جزوتامونو مشرتابه د میتینګونو د تنظیم په چارولګیا کیږي.همدارنګه په همدې ورځ په یوولسو بجو کابینې د ګوند د مشرانو د برخلیک په اړه په ارګ کې د جمهور رئیس تر ریاست لاندې غونډه لرله. د ابراهیم عطایي په وینا« داودخان پدې وخت کې د کابینې غړي رابللې وو ترڅو د نیول شوو په هکله پریکړه وکړي. البته د هغوی په اړه اعدام په پام کې نیول شوی وو.» ۱۷/ ۳۹۴- ۳۹۵ د کابینې په غونډه کې د دفاع د وزیر پرته په پلازمینه کې ټولو موجودو وزیرانو ګډون کړی وو. ښایي د دفاع وزیر د میتینګونو د ښه تنظیم او یا د بیرنیو پیښو د مخنیوي په موخه د کابینې په غونډه کې برخه نه وي اخیستې. د غویي په اوومه په دولت کې د واکمن وضعیت او د خلقیانو د پوځې برخې له کړنو څخه داسې بریښي چې دا ورځ دواړو خواوو ته برخلیک ټاکونکې ورځ وه. دولت غوښتل چې په دې ورځ د دې ګوند د برخلیک په اړه پرېکړه وکړي او خلقیانو د خپل پاینت په موخه په یوه خورا خطرناک کار وسلوال پاڅون لاس پورې کړ. لکه څرنګه چې یادونه وشوه د پرچم د پوځي سازمان مشر نوراحمدنور د ځو تنو ګوندي مشرانوسره د غویي په شپږمه او اوومه پټ وو. د غوربندي په وینا له هغه پوښتنه شوې وه څه باید وکړو هغه ورته ویلي وو ، زه د غلام جیلاني باختري د کرنې د وزیر احوال ته منتظر یم او میثاق وایي چې باختري د پرچمیانو او شورویانو د ارتباطي کړۍ رول درلود او شورویانو ورته ویلي وو چې ګوندیان باید پټ شي. دا بیا د دې ښکارندوی دی چې پټ پرچمي باختري د جمهور رییس نبض ، د کابینې پرېکړې او شورویانو دستور ته په کتو سره نور احمدنور ته معلومات

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورکول. کله چې په عسکري ګارنیزیونونو کې غونډو او مېتېنګونو ته تیاري نیول کیده د څلورمې او پنځلسمې زغره والو قواوو خلقیانو د همدې فرصت څخه ګټه پورته کړله ټانکونه، زرهپوښونه او د شلکا دستګاوې یې خوځښت او جګړې ته چمتوکولې. ویل کیږي کله چې دا وسایط خوځښت ته چمتو شول جګړن محمداسلم وطنجارد خلقي پاڅونوالو د ځمکنیو قواوو قوماندان د څلورمې زغره والې قوا د ټانک د کنډک قوماندان د قوا کفیل جګړن محمدرفیع ته چې د پرچم د فرکسیون سره سازماني تړاو درلود د خلقیانو د پاڅون پریکړه اعلان کړه نوموړی ورسره همغږی شوی دی. همدامهال د پنځلسمې زغره والې قوا اړونده خلقیانو د خپل هوډ په اړه د قوا قوماندان مولاداد ته ور ته خبره کړې وه چې هغه مخالفت ښودلی وو او سمدلاسه پاڅون کوونکو هغه وواژه او د قوا واک یې په لاس کې ونیو. پردې اساس د یوولسو بجو شا و خوا پوځې وسایط د ښار په لور وخوځیدل. د کابینې د غونډې په هکله د مخابراتو وزیر لیکي : « د مجلس څخه لا ډیر وخت نه وو تیرشوی چې د جمهوري ریاست د یاورانو څخه یو کوټي ته راننووت او مستقیماً جمهور رئیس ته ورغی او یو کاغذ یې ور کړ. مرحوم یاور ته څه وویل او د سر په اشاره یې رخصت کړ. څو شیبې نه وې تیرې شوې ، د جمهوري ګارد قوماندان صاحب جان د یوه بل کس سره تالار ته راغی بیا یې هم یو کاغذ ورکړ، جمهوررئیس د کاغذ د لوستلو وروسته سملاسي خپل ځای پریښود او په ګړندیو ګامونو سره د خپل کار دفتر ته ولاړ. څو دقیقې وروسته د توپ یوه ډاروونکي ډز مانۍ ولړزوله. » ۱۱۴/ ۲۲ویل کیږي چې په لومړي کاغذ کې د پلچرخي څخه د ښار په لور د وسایطو د خوځښت رپوټ ورکړل شوی وو ، جمهوررئیس خپل یاور ته ویلي وو چې د دفاع وزیرڅخه پدې هکله معلومات واخلي. دفاع وزیر ته ویل شوي وو چې قوا د کلني تعلیمي پلان له مخې پوروا (مشق او تمرین) لري. په دوهم کاغذ کې لیکل شوي وو چې زغره وال وسایط ښار ته ننوتي دي ، دې خبر ولسمشر ورخطا کړ بیله دې چې کابینې ته څه وواېي خپل دفترته ځي . پاڅون کوونکي د دفاع وزارت قرارګاه ته په رسیدو سره په دوولسو بجو چې د ځاښت د توپ د ډز د وخت سره سمون خوري په مانۍ ډز وکړ. هغه مهال د دفاع وزارت قرارګاه د ارګ مخامخ وه. د ډز پر مهال دفاع وزیر ، لوی درستیز ډګرجنرال عبدالعزیز او جنرال روکی د وزیر په دفتر کې ناست وو د لوی درستیز پرته دوه نور محمدزي دي. د دفاع وزارت او ارګ مخې ته راغلي ټانکونه د جمهوري ګارد د ډزو هدف ګرزي. هغه مهال د ارګ د دفاع لپاره ۱۰۰۰ تنه پوځیان او۲۴ ځنځیر ټانکونه ګومارل شوي وو. د پاڅون کوونکو لومړی ټانک چې د اور په لمبو کې وسوځیده د خلقي محمد زي جګتورن محمد عمر ټانک وو. د پوځې عملیاتو پلان داسې جوړشوی وو چې په یوه وخت کې به ځمکني اوهوایي ځواکونه دولتي ضد عملیات پیلوي. ځمکنیوځواکونوعملیات پیل کړل خو د الوتکو څرک نه لګېده . دا د دې لامل وګرزید چې ځمکني پاڅون کوونکي په سختو شرایطو کې راګیر او ټکني شي او پدې تمه یې انتظارایست چې هوایي ځواکونه پر ارګ برید وکړي او دوی ته ارګ ته د ننوتلو شرایط برابرکړی. ارګ ته د یوې مستحکمې کلا په توګه ننوتل او د هغې نیول ستونزمن وو. دا چې هوایي ځواکونو ولې په خپل وخت عملیات پیل نکړل واقعیت یې دا وو قادرخان د هوایي او هوایي مدافعې مرستیال چې د امین له خوا د هوایي ځواکونو د قوماندان په توګه نومول شوی وو د دولت د پلویانو له لوري توقیف شوی وو. شیرجان مزدوریار چې په پاڅون کې یې فعال رول در لود وایي: « عبدالقادر د دولت د پلویانو له خوا ترڅارنې لاندې نیول شوی وو او د غرمې وروسته دری ټانکونه د هغه د خلاصون په موخه خواجه رواش ته ولیږل شول او هغه یې آزاد کړ، بګرام ته ولاړ او الوتکو ته یې د پروازامر ورکړ.» ۱۳۲/ ۶۶غوث الدین فایق د وخت د ټولګټو وزیر هم په همدې اند دی او لیکي

(c) ketabton.com: The Digital Library

: « قادر او نور كمونستان مرتضی قل خان بندي كړل او په يوه كوټه كې يې اچولي وو، هغه ټانكونو آزاد، ملي خاين قادر د چورلكې پواسطه د بګرام هوايي ډګر ته ولاړ د هغه ځای كمونستان يې ولمسول ترڅو الوتكې پرواز ته چمتو كړي. » ۵۲/ ۱۷۷ مرتضی قل د هوايي قواوو سرانجينر وو. لكه څرنګه چې جنګي الوتكې د بګرام په هوايي ډګر كې وې هغه مهال د بګرام د هوايي ګارنيزيون د خلقيانو مسول محمد هاشم نوري وو. هغه وايي چې ده ته چا د پاڅون دستور نه دی وركړی. هغه وايي چې د ده او امين تر منځ داسي شفر شتون درلود كه څوک د امين انځور ده ته وښيي د هغه د دستور له مخې به د حكومت خلاف خپلو ارتباطي ملګرو ته قومانده اويا دستور وركوي . هغه مهال يعني د غويي په اوومه چا ما ته د امين انځور نه دی ښودلی او چا كوم هدايت هم ندی راكړی لدې كبله ما خلقي پيلوټانو ته د الوتنې دستور ورنكړ.

كله چې ټانكونه او زرهپوښونه ښار ته ننوتلي دي د دفاع وزير يا ښايي د جمهور رييس لخوا هوايي قواوو ته هدايت ور كړل شوی وي چې جنګي الوتكې ښار ته ننوتي ټانكونه او زرهپوښونه له منځه يوسي. هماغه دي چې درې جنګي الوتكې چې پيلوټان يې جګتورن ميرغوث الدين مشهور په ګاګارين ، جګتورن وهاب لوګری مشهور په ماما وهاب او تورن تيمور فراهي د بګرام له هوايي ډګر څخه پروازكوي. وروستيو دوو تنو دوی ته په وركړل شوو هدفونو توغندي وويشتل چې يو توغندی په خواجه رواش كې په يوه ټانک ولګيد څلورتنه پكې ووژل شول او سيدمحمد ګلاب زوی يې ټپي كړ خو خلقي ميرغوث الدين خپل توغندي په كوم غره ويشتلي وو. دې پيلوټانو د خلقي واكمنۍ پرمهال خپلو دندو ته دوام وركړ ماما وهاب او ميرغوث الدين د (ا، خ، د،ګ) تر نسكوريدو پورې په پوځ كې دنده ترسره كوله او تيمور د وسلوال پاڅون څه موده وروسته د الوتكې د غورزېدو له امله ووژل شو. همدې دريو پيلوټانو د غويي په اوومه لكه نورو پيلوټانو د پاڅون كوونكو په ګټه پروازونه تر سره كړل . په ارګ او دفاع وزارت باندې د ټانكونو د بريد وروسته د دفاع وزير او لوی درستيز د دې پرځای چې په مركز كې ميشت قواوو چې دوې فرقې ، د توپچي لوا او د كوماندو، پاراشوت او انظباط قطعې د ياغيانو په وړاندې سوق او اداره كړي په يوه موټر كې كښيني او د قرغې اتمې فرقې ته ځي ترڅو دا فرقه د پاڅون كوونكو خلاف د جګړې لپاره چمتو كړي. دوی دومره وارخطا وو چې موټر يې ټكركړی او د دفاع د وزيرلاس هم خوږ شوی وو. هغوی بريالي شوي چې د اتمې فرقې څخه يوځواک د ياغيانو په وړاندې د ارګ د دفاع لپاره چمتو كړي. كله چې ددې ځواكونو د كتار په سر كې چې د ټانک كنډک وو او قوماندان يې خلقي جګړن علاوالدين كوم چې د امين له لورې د اتمې فرقې د قوماندان په توګه نومول شوی وو پوليتخنيک ته ورسېد د خپل ټانک ميل د اتمې فرقې په لور را وګرزولو او د اتمې فرقې په لور يې يو ډز وكړ. دې ډز د دفاع وزير ته دا تريخ پيغام وركړ چې د ټانک كنډک هم د پاڅون كوونكو سره دی . لدې وروسته د دفاع وزارت مشران اړشول چې د برچي دښتې له لارې د دارالامان په لور چيرې چې د لومړي لمبر قول اردو(قوايمركز) قراركاه ده لاړشي او له هغه ځای څخه دولت ته د وفادارو ځواكونو د قوماندې چارې پرمخ بوزي. دوی بريالي شول چې د ريشخورو فرقې څخه يو ځواک د ډګروال محمدهاشم كندهاري په مشرۍ د ارګ د دفاع لپاره چمتو كړي او د ماښام په رارسېدو سره د حبيبيې لېسې پورې راورسيږي خو د هوايي بمباريو له امله نوموړی ځواک وپاشل شو. همدارنګه د قوايمركز درستيزوال عبدالعلي وردګ د ننګرهار يوولسمې فرقې سره اړيكه نيسي خو د دې فرقې قومانده خلقيانو په لاس كې نيولې وه. د تلفون ګوشكي خلقي بهرام الدين وردګ پورته كړې ده او بهرام الدين ورته ويلي وو چې دی د فرقې مشري كوي عبدالعلي نور څه ندي ويلي او د تلفون ګوشكي يې اېښې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ده. البته د ننګرهار د فرقې څخه د کوماندو یوه قطعه چې قوماندان یې پرچمي وو د کابل په لور خوځېدلې وه خو مخه یې د څلورمې قوا نیولې او بېرته خپل سوق الجیش ته ستنه شوې ده .د غویي په اوومه نېټه د درې نیمو بجو وروسته د پاځون کوونکو په ګټه هوایي بریدونه پیل شول ځکه چې د غرمې وروسته دریو ټانکونوعبدالقادر له توقیف څخه خلاص کړ بګرام ته د چورلکې پواسطه په تللوسره یې پیلوټانو ته د پرواز امر ور کړ او د مهتاب کلا په توپچي لوا او د ریشخورو نه ارګ ته د مرستې په موخه راوتلیو قطعاتو بمبارۍ پیل کړې. د دې بمباریو د پیلېدو وروسته پاځون کوونکي اکتیف عملیات پیلوي ،خپل مشران له توقیف څخه آزادوي او کابل رادیو ته یې رالېږدوي. که د غرمې وروسته لومړیو شیبو کې د ارګ مدافعینو او یا د کابل ګارنیزیون کوم جزوتام په پاځون کوونکو برید کړی وای شونې وه چې پاځون ځپل شوی وای.
د بندي شوو مشرانو د خلاصون لپاره د څلورمې زرهدارې قوا د شلکا دوه تنه افسران (سیدرحیم سرباز او محمد یوسف سهار) دنده اخلي . هغوی د کورنیو چارو د وزارت د پولیسو افسرغني سره چې د ګوندي رهبرانو د بندي کېدو ځای ورته معلوم وو ورغلي دي . غني د خپل کتاب (شب های کابل) په ۳۸ او ۳۹ مخونو کې د ګوندي مشرانو د آزادولو په اړه راوړي :« د تره کي د لاس ولچکونه مو خلاص کړل...، د انقلاب تبریکي مو ورکړه تره کي په تعجب وویل څه اورم؟ انقلاب کوم، انقلاب؟ او دا فیرونه د انقلاب دي؟ شاید کومه بله توطېه منځ کې وي؟...، د انقلاب په تبریکۍ ورکولو دواړو تره کي او کارمل باور نه کاوه . د انقلاب څخه د دوی دواړو بې خبري ما ته هم سوال پیدا کړ چې دا څنګه انقلاب دی چې د ګوند عمومي منشي او دوهم منشي ترې خبر ندي؟ ...، تره کي امین ته وویل چې تاسې له انقلاب نه خبر یاست؟ امین وویل بلې کله چې ستاسو له زنداني کېدو نه خبرشوم نو مې د انقلاب قومانده ور کړه...، دستګیر پنجشیري امین ته وویل ببشک بچه وطن که مرد میدان هستي(بېشکه د وطن بچیه چې د ډګر نارینه یې.) د سلیمان لایق له سترګو اوښکې تللې ومې پوښت ولې اوښکې ؟ ویې ویل د خوشالۍ اوښکې دي.» د انقلاب څخه د ګوندي مشرانو بې خبرۍ ښيي چې د امین پرته نور ګوندي مشران نه پوهېدل چې پاځون یې ملګرو کړی دی. پاځون کوونکو ته د کورنیو چارو د وزارت د منسوبینو د تسلیمېدو پېښه په زړه پورې ده چې دلته یې یادونه کېږي. کله چې پاځون کوونکي د کورنیو چارو وزارت ته رسېږي د کورنیو چارو د وزارت د نیولو د جزوتام مشر جګتورن توفیق احمد نورستاني د لودسپیکر په واسطه د وزارت له منسوبینو غواړي چې ټول د وزارت انګړ ته راشي. کله چې هغوی ټول را وتلي دي هغوی ته یې امر کړی دی چې خپلې کورتۍ او کمیسونه وباسي . هغوی کرتۍ او کمیسونه اېستلي دي او په سپینو زیرپېرانیو کې یې د وزارت په انګړ کې کېنولي او پیره یې پرې درولې ده . دا مهال د هغوی څخه پوښتنه کېږي چې څوک د ګوند د مشرانو د توقیف ځای څخه خبر دي غني ځواب ورکړی چې زه خبر یم او هغه توقیف خانې ته بیایي. د هوایي بمباریو د پیلېدو وروسته د دفاع وزیر د لوی درستیز او د مرکزي قول اردو درستیزوال سره « د دلکشاه د مانۍ باغبانشي عبدالمجید کور ته چې د خپلوانو نه یې دی ورغلي او غوښتل یې چې شپه به همدلته تیره کړي او سبا سهار وختي به یوې خوا ته وتښتي خو له بده مرغه د باغبانباشي زوی دغه خبره کودتاچي ځواکونو ته ورسوله ، هغوی راغلل او درې واړه یې ونیول.» ۱۳۳ د راډیو تالار ته د ګوندي رهبرانو د لیږد وروسته هغوی د راډیو څخه د اعلامیو په خپرولو پیل وکړ. لومړۍ اعلامیه چې د ماښام د اوو بجو شاوخوا خپره شوه انانسر یې حفیظ الله امین وو او هغه وویل :« توجه! توجه ! توجه ! د نظامی انقلابي شورا اعلامیه اسلم وطنجار د زرهدارو قوا جګړن او د هوایي قواوو ډګروال عبدالقادراوروي .» د وطنجار له وینا وروسته

(c) ketabton.com: The Digital Library

عبدالقادر په دري ژبه نوموړې اعلامیه ولوستله چې منځپانګه یې د محمدداود د واکمنۍ په نسکوریدو څرخیدله. سره لدې چې اعلامیه واورول شوه خو حالات کړکېچن او ناڅرګند وو او کارمل ویل چې زموږ په ملاتړ یوازې ۶۲ ځنځیرتانک ولاړدي په داسې حال کې چې د دولت په ملاتړ د ریشخورو اوومه او د قرغې اتمه فرقه ، د ګارد لوا، د بالاحصار لوا، د مهتاب کلا د توپچي لوا ، د کوماندو ضربتي قطعه ، د پولیسو قوماندانې ، منتظره قطعې او نورې ولاړې دي او« وړاندیز یې وکړ چې د ګوند رهبري ، د ثور د پاڅون په هماغه لومړیو کې پټه شي او د پاڅون مستقیم مسئولیت په پوځي افسرانو واچوي. خو نورمحمدتره کي د رهبرۍ د پټیدو سره په کلکه مخالفت کاوه او په لوړه انقلابي روحیه او په څرګند ډول ویل او دا خبرې یې تکرارولې یا به د پاڅون د پوځي مشرتابه د انقلابي پاڅون سره بریالي کیږو او یا به په یوه سنګر کې وژل کیږو.» ۲/ ۹۱ دا اندیښنې هغه وخت زیاتې شوې چې د اوومې فرقې ځواکونه حبیبي لیسې ته راورسیدل او د مهتاب کلا د توپچي لوا په الوتکو ډزې وکړې او یوه جنګي الوتکه یې را نسکوره کړه. ددې الوتکې پیلوټ عبدالوهاب وردګ وایي چې کله مې کته پولت وکړ په یوه کور کې په یوه ونه کې بند شوم ، د دې کور ښځینې میرمنې ترې پوښتلي وو ته روسی یې ، هغه ور ته ویلي وو نه افغان یم ، وروسته میرمنې شیدې ورکړې وې.د راډیو د نشراتو د پای ته رسیدو وروسته د ګوند مشران خواجه رواش « محل چنار » ته لاړل او د سهار تر شیږنیمو بجو پورې هلته وو او بیرته کابل راډیو ته راغلل. د شپې په راتلو سره حالات د پاڅون کوونکو په ګټه واوښتل. د کریم عطایي په وینا دا مهال وزیرانو داودخان ته وړاندیز وکړ چې کندهار ته لاړشي اود هغه ځایه د بغاوتچیانو په وړاندې د پوځ لاربښوونه وکړي او د جنرال نذیرسراج د لیکنې په اساس « د ارګ نه د مرکزي قوا کومې قطعې ته ولاړشي او ټوله قومانده په خپل لاس کې ونیسي. محمدداودخان دغه سلا ومنله یو تور والګا ه موټرد ارګ د ګلخانې مانۍ ته رانږدې شو ولسمشر له دروازې راووت او غوښتل یې چې په موټر کې کښیني ، زوی یې محمد عمر ورپسې ورغی په دغې شیبې کې د ګارد د قطعې لخوا د دوی په لوري ډزې وشوې ، عمرجان ټپي شو او ولسمشر بېر ته ګلخانې ته ننوت او ویې ویل : نه ! هرڅه پای ته رسیدلي دي د دغو ټولو بدمرغیو پاڅوالي زما په غاړه ده هرڅوک چې نه غواړي ووژل شي د مانۍ شا تالار ته دې ولاړشي، وروسته ویل کیدل چې په داودخان اوعمرجان د کلاشنکوف ډزې د داودخان د ډاډ وړ صاحب منصبانو له ډلې نه د یوه تن صاحب منصب له پلوه وشوې. » ۱۳۳ خو واقعیت دا وو چې محمد داود نه بلکې سردارمحمد نعیم او د هغه لور زرلښتې غوښتل له ارګ څخه ووزي پرې ډزې وشولې چې دواړه ټپیان شول. دا خبره ګلالی ملکیار د محمد داود د مشر زوی محمدعمر میرمنې څو کاله وروسته په امریکا کې داود ملکیار ته کړې ده . د« اپریل دوه ورځې» په نامه روسي مستند فلم جوړوونکي د دوو تنو جګتورن عبدالمجید او بریدمن ببرک سره مرکه کړې ده او هغوی وایي چې دوی د پاڅون له رهبرۍ سره اړیکه لرله او دوی له ارګ څخه د هغوی د وتلو مخه ونیوله او ډزې یې پرې وکړلې. ببرک وروسته د تره کي ساتونکی وو . د محمدداود د مخابراتو د وزیر په وینا په ګارد کې د شپې د دوولسو بجو وروسته پیره داران نه ترسترګو کیدل ، دې دا معنی لرله چې نور ارګ د خلقیانو لاس ته لوېدونکی دی. د هغه په خبره دا مهال د ګارد قوماندان په ملکي دریشی کې راغی او ولسمشر ته یې وویل چې په ګارد کې خیانت پیل شوی او نور مې څه په وس کې نشته. داودخان هم وضعیت ته په کتو سره دې پایلې ته ورسید چې د پاڅون کوونکو سره ووینې هماغه دي چې د ګارد قوماندان د ولسمشر د دستور له مخې د ګارد د مخابرې آمر تورن آغامحمد کندهاری پاڅون کوونکو ته ورلیږي چې د هغه پیغام پاڅون کوونکو ته ورسوي. « هغه یې راووست . هغه وویل : جمهور رییس

(c) ketabton.com: The Digital Library

وایي : قوماندانان یعنې قادرخان او وطنجار دې ماته راشي، زه چمتو یم هغوی ته تسلیم شم. دا وړاندیز د مشرتابه لخوا و نه منل شو، خو وویل شول چې موږ مذاکرې ته چمتو یو او تره کي خیال محمد کټوازي ته دستور ورکړ چې یوه کوټه د داود سره لیدنې ته چمتو کړي . څرنګه چې وخت تېر شو او معلومه نشوه، د ګوند عمومي منشي نورمحمدتره کي دا مهمه موضوع طرحه کړله او هغه دا چې د داود خان په اړه څه پرېکړه وکړو؟ د رهبری غړو مختلف نظرونه لرل، ځېنو ویل چې هغه محاکمه او سزا ورکړل شي ،ځېنو ویل هغه اعدام شي ، ببرک کارمل د هغه د ژوندي پاتې کېدو طرفدار وو...، سلیمان لایق وویل : دا فرعون باید ووژل شي.هغه د سودان پېښې ته اشاره وکړه وویل : ملګرو کله چې په سودان کې مترقي کسانو انقلاب وکړ، د زړه سوي له کبله یې جعفرالنمیري ونه وژلو. لکه څرنګه چې بیا نمیري واک ته ورسېدلو دا ټول انقلابي کسان یې ووژل. څرنګه چې ملګري کومې پایلې ته ونه رسېدل ، تره کي افسرانو ته وویل هڅه وکړئ هغه ژوندی راولئ. » ۱۳۴ پدې هکله دستګیر پنجشیري د خپل کتاب د دوهم ټوک په ۹۴ مخ کې راوړي چې ده تره کي ته ویلي دي چې هغه (داود) به د لړم په شان خپل وروستي زهر او وروستی مرمۍ د پاځون په قوماندانانو باندې تشې کړي لدې امله غوره دا ده چې دا دری تنه ور نشي او تره کي د ده خبره ومنله. پنجشیري د دوو تنو په ځای د دریو تنو یعنې قادر ، وطنجار او مزدوریار نومونه را وړي چې ګواکي داودخان هغه غوښتي وو. همدارنګه پنجشیري د داودخان سره د چلند په هکله د خپل کتاب په ۹۵، ۹۶ ، ۹۷ مخونو کې توضیحات ورکړي او په ځانګړې ډول وایي چې ببرک کارمل د داودخان سره د انساني چلند غوښتونکی وو ، ده هم د داودخان په هکله د هومانیزم او د ټولنیزې مبارزې اصولو ته د وفادارۍ خبره کړې ده او د سلیمان لایق له قوله وایي چې دا فرعون ووژل شي. خو بالاخره تره کي وویل: « که چیرې سردارمحمد داود او پلویانو یې د انقلاب له فرمان څخه سرغړونه وکړه او د پاځون کوونکو په وړاندې یې وسلې ته لاس کړ او د ګوند د دستور په وړاندې بېله څه ویلو تسلیم نشي زموږ وسلوال ځواکونه حق لري د خپلې آزادۍ او شخصي امنیت او د انقلابي نظم څخه په میرانې او قاطعیت دفاع وکړي او که چیرې د مقاومت نه لاس واخلي او وسله په ځمکه کیږدي باید یوه خوندي ځای ته ولیږدول شي او د هغه سره د مملکتي قوانینو د درناوي وړ ، انساني او افغاني چلند وشي. » ۲/ ۹۷ د غویي د اتمې په پیل سره ګارد دنده پرې ایښې وه هماغه دي چې د کوماندو د قطعي تورن امام الدین د مخابرې افسر ته دنده ورکول کېږي چې د وسلې پرته د پوځي شورا پیغام ولسمشر ته ورسوي. هماغه دي چې هغه د ګلخانې مانۍ ته ورځي. د اپرېل دوه ورځې نومي مستند فلم جوړونکی خبریال د ثور د پاځون په لومړیو کې د تورن امام الدین سره په څلورسوه بستریز روغتون کې چې ښی لاس یې په پلستر کې دی مرکه کړې ده او هغه د داودخان او د هغه د کورنۍ د غړو د وژنې په اړه وایي :« د اپرېل په اته ویشتمه په شپږو بجو د (ا ، خ ، د ، ګ) مرکزي کمیټې دنده راکړه چې ولسمشر ته د مرکزي کمېټې پیغام ورسوم. پدې ورځ د پخواني ولسمشر ، د هغه د خپلوانو او ځېنو وزیرانو پرته زیات شمېر پلویان انقلابي واکمنۍ ته تسلیم شوي وو...زه مانۍ ته ورننوتم هلته داود د هغه نږدې کسان او ځېنې وزیران مسلح وو او هلته یو ماشیندار هم وو. ما په ډېر احترام ورته وویل : محترم ښاغلی جمهور رییس ! د ا، خ، د ، ګ د مرکزي کمېټې د دستور له مخې تاسې زنداني یاست، وسله په ځمکه کېږدئ او تسلیم شئ. ماته دنده سپارل شوې ده چې تاسې له مانۍ وباسم او د پاځون کوونکو قرارګاه ته بوزم. هغه غوښتل د خپلې توپانچې پواسطه پرما ډزې وکړي ما پرې چیغه وکړه ډزې مه کوه لاسونه جګ کړه خو په لړزېدلي لاس یې ډزې وکړلې . دا مهال د داود زوی د ماشیندار پواسطه پرما ډزې وکړې او دوې ګولۍ زما په ښی اوږه ولګېدلې. زوی

(c) ketabton.com: The Digital Library

او یوه بل په منډه بلې کوټې ته ولاړل او قدیر د کورنیو چارو وزیر ماشیندار ته لاس کړ خو ډزې یې ونشوای کړای او ماشیندار ترې ولوېد. دا مهال نعیم خان چې په پښه ټپي وو او په کوچ کې ناست وو د قدیر څخه لوېدلی ماشیندار واخېست او په مورې یې ډزې وکړې خو د ماشیندار ګولی یې خلاصې شولې. دا مهال د ځان د ساتنې په موخه مو پر هغوی متقابله ډزې وکړې . ددې ډزو پرمهال د ګاونډې کوټې څخه چې د داود کورنۍ هلته وه چیغې او ډزې واورېدل شوې، داود خپل اولادونه او لمسیان چې ده ته زارۍ کولې پاڅون کوونکو ته تسلیم شي ووژل . پدې ډول زموږ په ډزو کې د تمې خلاف داود او پلویان یې ووژل شول. پدې توګه ما ونشوای کړای خپله دنده ترسره کړم البته ملامت زه نه یم...» د امام الدین له څرګندونو څخه معلومیږي چې د ګلخانې په ماڼۍ کې د ولسمشراو د هغه سره موجودو کسانو د ډزو وروسته کوماندویانو په ماڼۍ برید کړی چې په پایله کې یې د کوماندویانو او په خپله د جمهور رییس د زوی له خوا د افغانستان لومړی جمهور رئیس د یحیی د کورنۍ وروستۍ واکمن او د هغه اوولس تنه د کورنۍ غړي او سیدعبداله اله د ولسمشرمرستیال هم ووژل شول او قدیر نورستاني ټپي او وروسته په څلورسوه بستریز روغتون کې ساه ورکړه. د یحیی د کورنۍ د وروستي واکمن محمدداود په وژل کیدو سره د افغانستان د تاریخ نوی خو خونړی پړاو پیل شو. وروسته لدې د رادیو نه د محمد داود د وژنې اعلان خپور شو چې د اعلان په خپریدو سره د نوې واکمنۍ په پته د هیواد له ګوټ ګوټ نه مرکز ته د مبارکۍ تلګرامونه راورسیدل او نوې واکمنۍ دا سیاسي بدلون د ثور د ملي دموکراتیک انقلاب بري په نامه اعلان کړ. د جمهوریت د ګارد تسلیم شوي منسوبان وروسته لدې چې بې وسلې شول ټول د خیبر رستوران ترڅنګ د آریانا په سینما کې تر ځارنې لاندې ونیول شول.

د ارګ ساتونکو ټولټال ۳۰ تنه پاڅون کوونکي له پښوو غورزول چې ۱۲ تنه سرتیري،۶ تنه واړه ضابطان، ۷ تنه بریدمنان ،۴تنه تورن او یو تن جګتورن وو چې د(پروان، جوزجان، ننګرهار، فاریاب ، کابل ، پکتیا، هلمند، بغلان ، وردګ ،لغمان، بادغیس ، کندز اوغور) اوسیدونکي وو. همدارنګه یو تن د ریشخورو په اوومه فرقه ، دوه تنه د غزني په ۱۴ فرقه او څلور تنه د خواجه رواش په هوایي ډګر کې ووژل شول. همدا رنګه د امام الدین سره د محمد علي په نامه یو سرتېرې هم ووژل شو. که چیرې د خلقیانو د پاڅون انګیزې ته وکتل شي هغه د داودخان د جمهوري دولت له لوري د ا. خ. د. ګ د مشرانو د زنداني کولو په وړاندې وسلوال غبرګون وو. د راډیو څخه د خاینانو په نامه د ګوندي مشرانو د نیولو اعلان ، د پیژندل شوو ګوندي کدرونو د کورونو ځارنه او د حکومت له لوري د ګوند د مشرانو د نیولو په مناسبت د خوښیو ډکو غونډو جوړولو او د ګوند د مشرانو د چانوارۍ د ګنګوسو او اوازو څخه معلومیدل چې دولت هوډ درلود دا ګوند درې ورې کړي . پردې بنسټ د خلقیانو د غوبي اوومي نیتي وسلوال پاڅون یا انقلاب او د دې ګوند د مخالفانو په خبره خونړۍ کودتا یا بغاوت د فرانسوي فیلسوف آلبرټ پدې ارزښتمنه خبره د صحت مهرلګوي چې «د بغاوت احساس په ظلم کې زیږیدلی دی .» پربله خوا بیا د واک د ساتلو په موخه د پاڅون کوونکو په وړاندې په وروستیو شیبو کې چې جمهوري ګارد تسلیم شوی وو د داودخان بیځایه مقاومت د جارج اورول د۱۹۸۴ نومي مشهور ناول لیکوال د دې خبرې سموالی ښیي چې « هیچا هم ځواک د پرېښودلو په نیت نه دی غضب کړی، ځواک(قدرت) یوه وسیله نه ده ، دا یو پای دی.» له همدې کبله محمد داود د کودتا له لارې د غضب شوي واک څخه تېرېدلو ته چمتو نه وو او تر پایه وجنګېده او دې ته هم چمتو نشو چې د کورنۍ زاړه او واړه غړي یې ژوندي انقلابیونو ته تسلیم شي او هغوی یې د خپل زوی په واسطه ووژل او همدا زوی یې هم د خلقي پوځیانو په ډزو کې ووژل شو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د محمدداود د کورنۍ د وژنې رښتیا

په دې وروستۍ نیمه پېړۍ کې د افغانستان ځینو چارواکو او سیاستوالو داسې کارنامې د تاریخ حافظې ته سپارلې دي چې د ژمنو چارواکو او ځیرکو سیاستوالو سره څه چې د عادي وګړو څخه یې تمه نه کېږي. پداسې کړنو یوازې رواني ناروغان او له اقتصادي ستونزو سره مخامخ وګړي لاس پورې کوي. زموږ د هیواد دا ډله سیاستوال نه رواني ناروغان وو او نه یې اقتصادي ستونزې لرلې بلکې د هغوی بې کچې ځانغوښتنې او مقام پالنې هڅولي دي چې په عجیبو نه منونکو کړنو لاس پورې کړي او د تراژیکو خونړیو پېښو عاملان او لوبغاړي پاتې شي چې شپږ تنه (محمد داود، حفیظ الله امین ، ببرک کارمل ، ګلبدین حکمتیار ،احمدشاه مسعود او محمد اشرف غني) لدې سیاستوالو څخه دي. د پورتنیو سیاستوالو د کارنامو یوې برخې ته به ګوته ونیول شي. خبرې به د عمرله پلوه له کشر نه پیل کړو.

احمدشاه مسعود د جمهوري نظام او بیا د (ا، خ ، د ،ګ) د واکمنۍ خلاف جهاد!؟ پیل کړ او پوره اووه ویشت کاله چې د عمرد نیمایي څخه زیاته برخه یې جوړوي خپل جهاد ته ادامه ور کړله. د شوروي د اشغال پر مهال مسعود د یوه پیاوړي جهادي قوماندان په توګه تبلیغېده او د وطن د آزادۍ او جهاد په نامه به یې ځومره خپل جهادي ورونه چې د ده ترقوماندې لاندې جنګیدل د شهادت ترکچې سرشندنو ته هڅولي وي او ځومره نور افغانان به یې د اشغالګرو د پلویانو او د ده او د هغه د سنګر د ملګرو په وینا د کمونستانو په نامه ربړولي او وژلي وي. خو داسې وخت راغی چې د شوروي اشغالګرو د نازولو لکه محمود بریالي ، نجم الدین کاوياني ، فریداحمد مزدک ، عبدالوکیل ، محمد نبي عظیمي ، محمدآصف دلاور، عبدالرشیددوستم، جنرال مؤمن ، جنرال منصورنادري او د هغوی د دسترخوان له نورو یارانو سره د ورورۍ او دوستۍ مزي ټینګ کړل او په ګډه یې د نجیب الله حکومت نسکور او دولتي واک یې غضب کړ ، پدې ډول یې د ملګرو ملتو د سولې پروګرام شنډ او په هېواد کې یې د ځمکې پر سر محشر جوړ کړ. څرنګه یو سیاستوال او په تیره مسلمان ځان ته اجازه ورکوي چې خپل اصول تر پښو لاندې کړي او د واک په خاطر د خپلو جهادي ورونو او وطنوالوهغه هیلې چې د م، م د سولې د پنځه فقره یي پروګرام په پلې کیدو کې لیدلې په خاورو واړوي. یوازې د پردیو د فکري اسارت لاندې وګړی او مزدور او یا ځانغوښتونکی سیاستوال پداسې ملي ضد او اسلامي ضد کارلاس پورې کوي. دا چې نوموړي د شوروي اشغالګرو سره پټې لوزنامې لاسلیک کړې وې چې د اشغالګرو خلاف به نه جنګیږي او د هغوی سره به د خپلو جهادي ورونو په ځپلو کې مرسته کوي او د اشغال تر پایه دې لوزنامو ته ژمن پاتې شو هغه هم ددې وګړي د لېونۍ ځانپالنې سره تړاو لري. د مسعود د ځانپالنې په اړه یو وخت محمد قسیم فهیم مسعود ته د هغه ددې پوښتنې په اړه « چې کوم ډول سیاسي جوړجاړی به یو باثباته افغانستان را منځته کړي ویلي وو: یوازینی لامل چې موږ د افغانستان په مساله کې پرمختګ نه کوو، ستاسې له لوري د افغانستان د مشرۍ غوښتل دي...، تاسې دې خبرې ته تیار نه یاست او نه غواړئ چې دویم کس و اوسئ.»۲۴۳/ ۲۲۳ لکه څرنګه چې مسعود داسې سیاستوال وو چې هغه باید په هېواد کې لومړی کس وي د محمد داود په اړه هم ډېرې څېړونکې ورته لیدلوری لري .

ګلبدین حکمتیار د مسعود د فکري ملګري په توګه چې د مسعود غوندې د داودخان د واکمنۍ د پیل څخه د آی اس آی نازولی وو ګډ د جمهوري نظام او بیا د (ا، خ، د، ګ) د واکمنۍ په وړاندې جهاد کاوه او د یوې توري معاملې په ترڅ کې د (ا، خ، د،ګ) د واکمنۍ نسکوریدل یې د اسلامي انقلاب بری او د مجاهدینو ستره لاسته راوړنه او ویاړ ګڼه. پر بله خوا حکمتیار د همدې اسلامي انقلاب د بري په پایله جې د منځته راغلې واکمنۍ خلاف پدې پلمه چې ګواکې د کمونست دوستم ملیشې او پرچمي

(c) ketabton.com: The Digital Library

جنرالان ددې واکمنۍ سره همغږي او همغاړي دي خپل بل سپيڅلی جهاد!؟ پيل او په کابل يې د توغنديو باران جوړکړ چې له امله يې لسګونه زره کابليان شهيدان شول ، سلګونه زره تنه مهاجرت ته اړشول او کابل په کنډواله واوښت. خو وليدل شول چې ده د هماغه کمونست دوستم او همغو پرچمي جنرالانو سره د هما هنګي شورا جوړه کړه او د رباني - مسعود خلاف يې بل جهاد پيل کړ . حکمتيارته هيڅکله هم دا پوښتنه پيدا نشوله چې د څه لپاره يې د دوستم د مليشو د شتون په پلمه په کابليانو توغندي ويشتل او بيا يې د همدې دوستم سره ګډه ژبه وموندله . په سياست کې دايمي دوست او دايمي دښمن شتون نلري او همدارنګه په سياست کې د نورو سياسي ډلو سره د تلوالې جوړول يو منل شوی اصل ګڼل کيږي خو دا تعاملات ځانګړې اصول لري او سياستوال بايد د همدې اصولو پر بنياد عمل وکړي. وايي چې خپلو نظرياتو اوعقايدو ته تغيير ورکړئ خو خپل اصول وساتئ. حکمتيار او مسعود د دې منل شوي اصل برعکس خپلو نظرياتو او عقايدو ته تغيير ورنکړ خو اصول يې تر پښولاندې کړل چې دا د ژمنو سياستوالو او مؤمنو مسلمانانو سره نه ښايي.

حفيظ الله امين د (ا، خ، د، ګ) په مشرانو کې يوازېنی مشر وو چې د ګوند د عمومي منشي نورمحمدتره کي لاسونه به يې ښکلول او د تره کي سره د مخامخيدو پرمهال به لکه په هندي فلمونو کې چې د روغبړ او مخې ښې پرمهال يو بل ته د درناوۍ په موخه سرونه ټيټوي هم سر ټيټاوه او هغه ته يې غوره لقبونه کتارول . د امين له داسې چلند نه داسې برېښيدل چې ګڼې هغه تره کي ته د يوه استاد او يا پلار په شان درناوی لري. خو کله چې د هيواد د زعامت مسئله طرحه شوه د عزرائيل په شان يې د خپل استاد ژوند ته د پای ټکی کيښود. د امين د ځانغوښتنې کچه دومره لوړه وه چې هغه حتي په سمبوليک ډول د ګوند او دولت په سر کې د تره کي شتون نشوای زغملی .

ببرک کارمل په ځوانۍ او د خپلې واکمنۍ پر مهال ارتجاعي ځواکونه او امپرياليزم په سختو ټکو غندل او د خپلې واکمنۍ وسلوالو مخالفينو ته يې بې فرهنګه اشرار ويل. خو داسې وخت راغی چې خپلو پلويانو(برياليانو،مزدکيانو ، کاويانيانو.عظيميانو، علوميانو ، دلاورانو، دوستميانو) ته دستور ورکړ چې د بې فرهنګه اشرارو سره ګډه جبهه جوړه کړي او د خپل فکري ملګري ، شاګرد او باډيګارد نجيب الله ترمشرۍ لاندې د خپل ګوند واکمنۍ ته د پای ټکی کيږدي. د نجيب الله سره يې دښمنی د نوموړي له ځانغوښتنې سره تړلې وه چې ولې نجيب الله د کرملن ناستو د ارادې له مخې دده پرځای د ګوند او دولت مشري ومنله. د نجيب الله څخه د غچ اخيستنې په نامه يې په واقعيت کې د ټول افغان ولس څخه غچ واخيست او دا ولس يې د داسې کړاوونو سره لاس او ګريوان کړ چې د ده د بلواکې واکمنۍ کړاوونه او ناروا وې يې هيرې شولې .

اشرف غني چې د اکاډميک شخصيت اکتونه کول او انګلو ساکسوني اشغالګرو د سياست ډګر ته راوړاندې کړ او زعامت ته يې ورسولو د خپلې واکمنۍ پرمهال جهادي لوټماران او حرفوي قاتلان (عبدالرشيد دوستم ، محمد سرور دانش ، امرالله صالح)خپل مرستيالان غوره کړل دا ځکه چې دا لوټماران او قاتلان د اشغالګرو نازولي وو. د تش په نامه نورو جهادي لوټمارانو او حرفوي قاتلانو د خوشالولو په موخه يې د مزاري او مسعود پيژندنې وړاندېزونه کول. آيا د يوې اکاډميکې څېرې سره ښايي چې د مسعود او مزاري په څېر جګړه مارانو ته چې د وژنو او ورانولو پرته نورې کارنامې نه لرلې د هغوی د پيژندنې وړانديز وکړي. خو د ځانپاله غني لپاره د واک او ځواک مسالې لومړيتوب درلود. د خواښينې وړ واقعيت دا وو چې دې اکاډميکې څېرې کله چې امريکايي اشغالګرو د طالبانو سره د سولې خبرې پيل کړلې د سولې له خبرو سره مخالفت کاوه ، ستونزې او خنډونه يې ورته جوړول ترڅو دی په واک کې پاتې شي او په واک کې د پاتې کېدو په موخه د سولې يعنې د افغانوژنې او اشغال د پای په وړاندې و

(c) ketabton.com: The Digital Library

دربېږي. هغه مهال ټولو غني ته ویل چې د ۲۰۱۹ کال ټاکنو څخه تېرشي او د سولې لپاره کار وکړي خو هغه د اشغال لاندې هېواد کې ټاکنو ته لومړیتوب ورکاوه هغه ټاکنې چې د نړۍ په یوه هېواد کې چا داسې مسخره ټاکنې نه وې لیدلې چې پایله یې دوو ولسمشرانو هممهاله د لوړې ترسره کول شي. د ځانغوښتونکی غني د دسترخوان یار داود عمرزي په وینا چې د هغه سره یې د هغه د فرار وروسته په دوبۍ کې لیدلي دي غني د نظام په نسکورېدو کې خپلې تېروتنې نه مني او نور ملامتوي .

محمدداود د یوه جنرال او پاخه سیاستوال په توګه چې زعامت ته ورسیږي ټیټ رتبه پوځیان د پاچاهي نظام د رنګولو او د جمهوریت د ټینګښت په نامه یوه ناقانونه کار او عسکري لوړې ته شا ګرزونې ته وهڅول او د هغوی پرمټ یې خپله تنده ماته کړه. واک ته په رسیدو سره یې د دې پرځای چې جمهوریت راولي خپله فردي دیکتاتوري ټینګه کړه او د مخالف غږ د خاوند سیوری یې هم په ټوپک ویشتلو چې منطقاً پایله یې د نظام په وړاندې دریدل ، بلواوې ، وسلوال مخالفتونه او پاڅونونه شول چې وروستۍ وسلوال پاڅون یې د (ا، خ، د،ګ) د غویي د اوومې نیټې تحمیلي پاڅون شو کوم چې دولتي ځواکونو و نشوای کولی د پاڅونوالو په وړاندې ودریږي او د تسلیمۍ پرته بله لار ونهویني. هغه مهال سره لدې چې د ولسمشر امنیتي زر کسیزه ګارد خپلې وسلې په ځمکه کیښودلې خو ولسمشر چمتو نشو د پاڅونوالو سره خبرو ته کېني. هغه نه دا چې په خپله دا کار ونکړ بلکې پرېکړه یې کړې وه چې د ماشومانو په شمول د ده د کورنۍ یو غړی هم پاڅونوالو ته ژوندي تسلیم نشي . همدا لامل وو کله چې د ۱۳۵۷ کال د غویي په اتمه پاڅون کوونکي پر ارګ واکمن شول او د ده هستوګنځي ته ورسېدل د ده د مخکنۍ دستورله مخې یې زوی میرویس چې په کورنۍ کې د ویس په نامه یادېده د خپلې کورنۍ ښځینه او ماشومان چې د ده مېرمن او بچیان هم پکې وو وژل. دا د یوه ځانغوښتونکي شخصیت انځور نندارې ته ایږدي چې ټول باید د ده ارادې ته غاړه کیږدي که نه نو د ژوند حق هم ترې اخیستل کیږي.ببځایه هم نه وو چې خلکو هغه ته لېونی سردار ویل.

اوس به په اصلي موضوع د سردار داود د کورنۍ په وژنې تم شو. ډېری پدې اند دي چې د محمد داود په شمول د ده د کورنۍ اوولس تنه غړي خلقي پاڅون کوونکو وژلي دي. خو واقعیتونه تر قیامته پټ نه پاتې کېږي . همدا لامل دی چې پدې اړه د واقعبینو څېړونکو له څېړنو او د پېښې د شاهدانو له څرګندونو څخه روښانه شوله چې د محمد داود په دستور دده د کورنۍ ماشومان او مېرمنې د غویي په اتمه سهاري وختي د ده د کشر زوی میرویس له لوري ووژل شول . که څه هم مخکې مو د امام الدین څخه پدې اړه لوستي وو . پدې هکله به د ځینو نورو لیکوالو لیدلوری او اخېستنې او د ده د کورنۍ د یوې غړې چې د دې غملړلې پېښې شاهده وه هم ولولو.

د ۲۰۱۵ کال د جون په یوویشتمه د افغان – جرمن آنلاین کې د داود ملکیار چې د سلطنتي کورنۍ له غړو سره یې د خپلوۍ اړیکې لرلې یوه لیکنه خپره کړه چې د یوې داسې زړه بوګنوونکې او هینوونکې پېښې څخه پرده پورته کوي چې د محمدداود د کورنۍ د وژلو په اړه یې نه یوازې واکمن ذهنیت تر پوښتنې لاندې راووړ بلکې هغه ته یې تغییر هم ورکړ. داودملکیار د محمدهاشم میوندوال سره چې د محمدداود د جمهوري ریاست پرمهال د کودتا په تور زنداني او بیا په زندان کې په مرموز ډول و وژل شو هم کورنۍ اړیکې لري. هغه د څو کلونو په ترڅ کې د میوندوال د کودتا او د هغه د وژنې په اړه څېړنې ترسره کړې دي. د څېړنو پایلې یې په رسنیو کې خپرې کړې او د ټولنیزو- سیاسي پېښو ځینو څېړونکو، تاریخپوهانو او سیاستوالو سره یې هم شریکې کړې دي. د هغه څخه یوه پیژندل شوي لیکوال او څېرونکي چې د داود خان له ارادتمنانو څخه دی پوښتنه کړې چې د میوندوال د وژنې په اړه څېرنې یې کوم ځای ته رسولی دي په خپله یوه لیکنه کې ګوته نیولې او ضمناً یې د سیاسي شوو لیکوالو او

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځیرونکو رښتینی انځور هم کارلی چې لنډیز یې دلته وړاندې کیږي: « ما دې ځیرونکي ته وویل زه دې پایلې ته رسېدلی یم چې د میوندوال شهادت د قدیر نورستاني د ارادې پرته ناشونی وو. هغه را ته وویل که ته دې پایلې ته رسېدلی هم وې تاسې ته مشوره درکوم دا موضوع مه خپروئ ترڅو د دې دسیسې او قتل مسؤلیت پر کمونستانو او روسانو ولویږي . همدا رنګه مې د داودخان د کورنۍ د یوه شاهد له خولې چې د محمد داود د کورنۍ بل غړي د خپلې کورنۍ څو تنه سهار وختي شهیدان کړل وویل بیا یې را ته وویل چې زما له خوا هغه محترم شاهد ته ووایئ چې دا موضوع د کورنۍ د یوه راز په توګه وساتي ځکه دا د کمونستانو په ګټه ده او پرېږده چې د محمد داود خان د ټولې کورنۍ د وژنې مسؤلیت د کمونستانو په غاړه وي. دې بېلګو ته په کتو آیا په هغو لیکوالو او ځیرونکو چې د ناپیېلتوب ادعا هم کوي خو د افغانستان تاریخ تحریفوي څنګه باور وشي ؟» ۱۳۵ داودملکیار د محمدداود د کورنۍ د غړو په اړه د خپلو څېړنو پایلې د ګلالۍ د داود د مشر زوی د مېرمنې سره د مرکې پر بنسټ د افغانستان آریانا آنلاین په ویب پاڼه کې د ۲۰۲۳ کال د اګست په شپاړلسمه (محمد دواد و خانواده چګونه کشته شد؟) ترسرلیک لاندې په یوه اوږده لیکنه کې خپرې کړې چې لنډیز یې دلته راوړل کیږي:«، ... کله چې پر ارګ برید وشو د کورنۍ ټول غړي یې ارګ ته راوستل نارینه او د کابینې غړي په هال کې او میرمنې او ماشومان په دوهم پوړ کې وو. ماخوستن وروسته د هوایي بمباریو له امله مېرمنې او ماشومان هم د هال تر څنګ یوې کوټې ته راغلو. لومړي پوړ ته د کښته کیدو پرمهال له بهر څخه چې ډزو دوام درلود د محمد داود مشر زوی عمر او د هغه مېرمن ګلالۍ ټپي شوي دي . ګلالۍ وایي ښایي بابه جان (محمد داود) ویلي وي چې څوک ژوندي د دښمن په لاس کې ونه لوېږي. د غویي په اتمه چې کودتا چیان مانۍ ته را ننږدې شول میرویس د مېرمنو کوټې ته راننووت لومړۍ یې په خپله مېرمن او دوو ماشومانو ډزې وکړې او کله یې چې ماته ټوپک ونیو ما ورته وویل چې په مخ مې مه وله او هغه په خېټه کې وویشتم او لور مې یې هم په خېټه کې وویشتله . دا مهال ویس ولوېده چې له شا څخه کودتا چیانو وویشت او د دروازې په لخک کې پرځمکه ولوېد. څو تنه مېرمنې چې د دېواله تر څنګ ولاړې وې ویس نه لیدلې او ژوندۍ پاتې شولې. وروسته خلقیانو غږ وکړ څوک ژوندي دي او ژوندیان او ټپیان یې په موټرو کې کېنول چې روغتون ته مو بوزي او زما لور په موټر کې مړه شوله. ګلالۍ دا هم وایي چې محمد داود په هال کې چې قره قلي یې له څنګ سره پرته وه پر ځمکه پروت وو او محمد نعیم په کوچ کې ناست مړ وو. »

محمدحسن کاکړ هم د یوه عیني شاهد چې له نوم ښودلو څخه ډډه کوي داسې لیکي :« ښځې او ماشومان په اصلي کوټه کې او نارینه د ناستې کوټه (هال) کې ول ،پرېکړه شوې وه چې هېڅوک به ژوندي نه تسلیمیږي ، د دې فیصلې له مخې ویس د محمد داود زوی د سهار پر مهال د ښځو کوټې ته ورننوت په کلاشنکوف سره یې اول په خپلې ښځې ، بیا په خپلوماشومانو، مور او نورو ډزې وکړې .» ۱۳۶ / ۷۴ بل ځای کاکړ د خپل کتاب په ۷۵ مخ کې د فایق له قوله دا موضوع په لږ توپیر سره داسې راوړي: « دا کار د داود په خپلې کورنۍ او لمسیانو باندې بېجوړې غټ ظلم کړی دی ،هغه د دې حق نه لاره او هم دا یقیني نه وه چې کودتاچیان به دوی وژني او یا ورته سپکاوی وکړي ، ده په واقعیت کې په دغه بېرحمۍ سره د کودتاچیانو کار آسان کړ.» په همدې ورځ د داودخان سره د شته کسانو څخه شل تنه ووژل شول چې د ده په شمول اوولس تنه دده د کورنۍ غړي وو او د ده د کورنۍ اووه تنه ټپیان شول چې له درملنې وروسته رخصت کړل شول او هغه خلقیانو زنداني یا و نه وژل. همدا رنګه د داودخان لور، درخانۍ چې په ارګ کې نه وه ، خلقیانو زنداني نکړله او سویس ته ولاړله. « ویل کیږي چې داود په خپله پخپلو لورانو ډزې وکړې چې د کودتاچیانو په لاس کې ونه لویږي. »۸۶ / ۲۶۳ رازمحمدپکتین

(c) ketabton.com: The Digital Library

هم ورته څرګندوني لري او ليکي : « څومره چې شواهد څرګندوي حتی داودخان پخپله د خپل فاميل په هغو غړو باندې هم ډېرې کړې دي چې عذر يې ورته کړی وو چې ځان تسليم کړي .» ۱۳۷ / ۷۴

د داودخان ځانغوښتني، سرټمبه ګی او د خپلو خپلوانو مشورو ته نه پاملرنه د دې سبب شوې ده چې کورنۍ يې دې پايلې ته ورسېږي هغه داسې ګامونه اوچتوي چې کورنۍ يې تباه کوي. پدې اړه به د محمد داود د مشر زوی محمد عمر (عمرجان) څخه واورو چې د ۱۳۵۶ کال د ثور په مياشت کې يې حسن شرق ته ويلي وو:« زما د پلار ترڅنګ د راسپوتين شتون به نن يا سبا د دې لامل شي چې زموږ کورنۍ د رومانوف د کورنۍ په څېر ووژل شي.» دا چې د عمرجان موخه له راسپوتين څخه څوک وو خو د محمد داود خپلوان پوهېدل چې محمد داود په داسې يوه لار روان دی چې هم هېواد او هم خپله کورنۍ تباه کوي. راسپوتين په روسيه کې يو جرمن توکمه کډوال وو چې د روسيې د وروستي پاچا په دربار کې د اعتبار وړ سړی وو. که څه هم هغه د انقلابيونو د پاڅون پرمهال د پاچا د پلويانو له لوري ووژل شو خو هغه خپل کار کړی وو .

د پورتنيو شپږو ځانغوښتونکو افغان سياستوالو له کړووړو څخه ښکاري که هغوی د ځانغوښتنې پر ځای ملي ګټو ته لومړيتوب ورکړی وای او د نورو سره د پوهاوي او تعامل لاره غوره کړې وای ښايي د هېواد حالات دومره نه وای بحراني شوي يا غميزه دومره نه وای ژوره شوې او يا يې د ژوربدو او پراخېدو مخه نيول شوې وای. پدې اړه به د (ا، خ، د ، ګ) د دوو ځانغوښتونکو(امين او کارمل) په هکله لږ شانتې په تفصيل سره بحث وشي .

امين د ثورانقلاب له بري وروسته د بې تاجه ټولواک له دريځ څخه برخمن وو که هغه د تېرو رژيمونو له مخورو ، د وخت سياسي ډلو، پرچميانو او په تېره د دولت د سمبوليک مشر تره کي او خپلو خلقي ملګرو سره جوړجاړي او ګډ کار ته لومړيتوب ور کړی وای، د ګوند د مشر او نورو خلقي کدرونو ګوښه کولو، بنديانولو او وژلو ته ملا نه وای تړلې دی به نه اړ کېده چې د واک د ساتلو په موخه د تاجېک مانې شاوخوا د شوروي د مسلمانانو کنډک ځای پرځای کړي او د افغانانو په ځای شوروي آشپزان هغه ته خواړه پاخه کړي چې همدې آشپزانو او همدې مسلمان کنډک دده ژوند ته د پای ټکی کېښود. په شورويانو د دا ډول بې کچې باور لامل دا وو چې د تره کي ، زرغون او يو شمېر خلقي کدرونو د بندي کولو او وژنې له امله امين په خلقيانو کې ځان پردی احساس کړ او له خلقيانو ډارېده نه دا چې دده خلاف پاڅون وکړي او يا په خوړو کې ورته زهر وا چوي. هماغه دي چې د خپل استوګنځي د امنيت د ساتلو او د خوړو د پخولو لپاره شوروي پوځيان او آشپزان را وغواړي خو خبر نه وو چې دده باوري شوروي دوستان به دی ووژني . د امين په څېر د خلق دموکراتيک ګوند د بل مشر ببرک کارمل ځانغوښتنې پايله د شوروي اشغال شو چې دی تش په نامه ګوندي او دولتي مشر وو خو واک د شوروي سلاکارانو سره وو. لکه څرنګه چې دی انټرناسيونالستانو واک ته رسولی وو همدارنګه يې هغه په نجيب الله تعويض هم کړ. کارمل دا تعويض ځانته سپکاوی ګڼله او د نجيب الله سره يې د دښمني دريځ غوره کړ او پدې کې شو چې له نجيب الله څخه غچ واخلي او د اسلامي جمعيت او وحدت ګوند سره ګډه ژبه وموميې او د خپلو پرچمي ملګرو پرمټ نجيب له واکه ګوښه او واک د ده په خبره بې فرهنګه اشرارو ته چې د ده ملګري به په نوي دولت کې برخه ولري وسپاري. البته دې ملي ضد کړنې ته يې شوروي بادارانو هڅولی وو خو د امين په څېرد دې ځانغوښتونکي هم پدې سر نه خلاصېده چې شورويان خپلې نقشې لري او دا دواړه لکه لانځکې او يا د مسکو له لوري جوړې شوې ډرامې د لوبغاړو په توګه لوبول کېږي . لکه څرنګه چې د شوروي اشغال ته ځانپاله امين او کارمل لار هواره کړله د نجيب الله خلاف د

(c) ketabton.com: The Digital Library

کارملیانو کودتا د شوروي اشغال څخه هېواد ته لا ګوابنمنه تمامه شوله چې د هغې په پایله کې د افغانستان د مدنیت تولې نبنې نبناني له منځه ولاړې او افغانستان په کنډواله واوښت.

که چیرې امین او کارمل ته د سیاستوالو په توګه وکتل شي هغوی د افغانستان د خلک دموکراتیک ګوند او د هېواد د کینې غورځنګ په تندي تور داغونه دي. دواړه د شوروي د سیاست د سکې دوه مخونه دي. پدې توپیر چې امین دا ساده لوحانه تمه لرله چې شوروي انترناسیونالستان به د ده واکمنی ساتي او دی به د افغانستان خپلواک مشر وي خو کارمل د شورویانو هژمونیستي سیاستونه ښه درک کړي وو چې شورویان غواړي افغانستان د شوروي اتحاد په شپاړلسم جمهوریت واوړي او دی (کارمل) لکه د شوروي اتحاد د نورو پنځلسو جمهوریتونو د مشرانو په څېر د افغانستان د شوروي سوسیالستي اتحاد د جماهیرو د جمهوریت جمهور رییس وي . د افغانستان رواني اوږدمهالي غمیزې وښودل هغه ځانغوښتونکي سیاستوال چې شخصي ګټو ته د ملي ګټو په پرتله لومړیتوب ورکړي واک ته د رسېدو یا په واک کې د پاتې کېدو په موخه پردیو ته مخه کړي کېدای شي چې همدا پردي دوی له واکه ګوښه کړي ، تبعید او یا تېښتې ته یې اړ باسي، په خپله ګټه یې ولوبوي او حتی و یې وژني.

مسکو او د ثور د اوومې پوځي پاڅون

د افغانستان خلک دموکراتیک ګوند مخالفان د خلقیانو په پوځي پاڅون کې د مسکو ښکیل ګڼي.ځیني یې مستقیماً په پاڅون کې د شوروي پیلوټانو او د شوروي د کی جی بی د ځانګړو ځواکونو د شتون خبرې هم کوي. دوی دا دلیل راوړي چې افغان پیلوټانو دا وړتیا نه لرله چې د شپې بریالي جنګي پروازونه ترسره کړي ، هدفونه وولي ، افغان پوځیان د ارګ په څېر مستحکمې کلا ته ورننوزي او هلته په بري سره پوځي عملیات تر سره کړي. په پاڅون کې د شوروي پیلوټانو ښکیلتیا افغان پیلوټان نه مني او تخنیکر دولت زی معصومي چې د غویي په اوومه یې د بګرام په هوایي ډګر کې الوتکې پرواز ته چمتو کولې وایي چې دې پیلوټانو جنګي ښکاري الوتکې والوزولې: د میګ ۲۱ (حکیم ، شیرمحمد، ګلیار ،رحیم) د سو ۷(میرغوث الدین، سنت الله ، تیمور، اسحق، عبدالرؤف ، شرف الدین ، کافی خان ، مختارګل ځدران ، لطیف لګنوال ، علاوالدین ، ماما وهاب ،دوران او وهاب وردګ .) جنرال نذیر سراج هم په خپل « رویدادهای نیمه اخیر سده بیست در افغانستان » نومي کتاب کې د ولید په نامه د یوه افغان پیلوټ له قوله په کودتا کې د شوروي پیلوټانو ښکېلتیا په کلکه ردوي. د داودخان د حکومت د مخابراتو وزیر د تورن امام الدین سره مل سرتېري شوروي نښه ویشتونکي ګڼي چې افغاني پوځي یونیفورم یې درلود او لیکي :« هغه کسان چې پدې برخه کې مطالعه لري او په تیره د پوځ صاحب منصبان ښه پوهیږي چې د اردو منسوبینو هیڅکله هم د داسې عملیاتو(د جمهوري ریاست په مانۍ برید، د جمهور رئیس د نیولو او یا وژلو) لپاره روزنه نه وه لیدلې او هیڅکله تدریس نه وو ور ته شوی. یعني د یوه تن یا څو تنو افرادو ګرندي نیول ، اوهغه هم په یوه کوټه او مخامخ ...،خو بیاهم لیدل کیږي چې پنځه تنه د یوولسو(یا اوو لسو) له ځان څخه تېرو وسلوالو په وړاندې ، او بیا په یوه کوچنۍ تړلې ساحه کې، په داسې حال کې چې د مدافعینو شمیر له بریدکوونکو څخه زیات وو او د محیط سره یې آشنایي هم لرله تول له منځه یوسي بیله دې چې دوی و وژل شي. البته یو تن امام الدین د کوماندو د قطعې افسر ظاهراً لږ زیان ووینی او بس. د بحث او د پوښتنو د طرحه کولو څخه زما نتیجه ګیري دا ده چې د جمهور رئیس محمد داود قاتلان نه د افغانستان د اردو اړونده منسوبین وو او نه د هېواد د پوهنیزو مؤسسو

(c) ketabton.com: The Digital Library

منسوبين وو، بلکې هغه څلور تنه د پخواني شوروي د څارګرۍ ادارې (کی جی بی) وتلي روزل شوي افراد وو.» ۱۱۴ / ۲۹- ۳۰ پدې اړه باید وویل شي د تورن امام الدين سره د مل څلورو سرتېرو څخه يو د محمد علي په نامه ووژل شو اوبل يې نورمحمد کوهنورد د اشرف غنی د واکمنۍ پر مهال د غور والي وو.

د دې وزير څرګندونې احساساتي او د سياسي ملحوظاتو تله يې خورا درنه ده . عجيبه خبره دا ده چې دا وزير د داود خان د کورنۍ غړي چې زياتره يې ښځې ، ماشومان او بوډاګان وو له ځان څخه تېر وسلوال ګڼي د خندا وړ خبره ده. د دې وزير دا احساساتي څرګندونې د هغه بې عقلي هم ښيي. پر بله خوا د هيواد د رواني غميزې او په ځانګړې ډول د۱۹۷۸ کال د اپريل د اوومې ډراماتيکې پيښې په اړه زيات شمير بهرنيو څيړونکو او په هغو کې شوروي او ځينو افغان ليکوالو واقعيت ته نږدې آثار ليکلي چې هغه د غويې د اوومې نيټې په پوځي پاڅون کې د مسکو نه ښکيلتيا ته مناسب ځواب ورکوي. سليک اس هاريسون د پشت پرده نومي کتاب په يوه برخه کې چې (افغاني کودتا په افغاني سبک) ياده کړې ليکي : «د کودتا شبېه په شېبه ارزونه ښيي چې کودتا په خپله افغانانو سازماندهي او ترسره کړه که چيرې د شوروي اطلاعاتي آژانسونو او پوځي سلاکارانو ملاتړ واقعيت ولري هغه،هغه وخت صورت ونيو چې هغوی د يوه ترسره شوي کار سره مخامخ شول. »۴۷ / ۲۷ که څه هم يو شمير امريکايي ليکوالان د ثور د اوومې نيټې په سياسی بدلون کې د مسکولاس ته او په ځانګړې توګه په بمباريو کې شوروي پيلوټانو ته ګوته نيسي خو د واشنګتن رسمي دريځ چې رياليستيک بريښي دا وو چې واشنګتن، مسکو پدې پيښه کې ښکيل نه ګڼي او د هغه وخت د امريکې د متحده ايالتو د بهرنيو چارو د وزير سايروس وينس د وينا له مخې« موږ داسې شواهد نلرو چې شوروي په کودتا کې ښکيل وي. »۴۷ / ۳۷ پدې اړه د قربانګاه مردم افغانستان نومي کتاب په ۱۱۵ مخ کې د هغه مهال د امريکې د ملي امنيت مشاور برېژنسکي له قوله راغلي دي « موږ څه کولی شو ، دا يوه کورنۍ پيښه ده او موږ د روسانو د مداخلې هيڅ سند نلرو . لدې امله د اعتراض ځای نه وو.» همدا رنګه د جاسوسانو ځالي اسنادو کتاب د ۲۹ ټوک په ۱۴۷ مخ کې په کابل کې د امريکې سفارت څخه واشنګتن ته په مخابره شوي رپوټ کې د ثور د اوومې پاڅون په اړه راغلي دي:« پداسې حال کې چې هيڅ مدرک نه دی موجود چې د ۲۷ اپرېل کودتا چې تره کي يې قدرت ته راووست ، تر شا يې شوروي اتحاد وي هغوی (شورويانو) دغه تغيير ته ښه راغلاست ووايه او په چټکی يې داسې کارونه په احتياط سر ته رسول چې کودتا په خپله ګټه را وڅرخوي.» همدارنګه د پخواني شوروي اتحاد يو شمېرملکي او پوځي چاروکي ، څيړونکي او ژورنالستان هم په پاڅون کې د خپل دولت ښکيلتيا ردوي چې دلته به يې ځينو ته ګوته ونيول شي. يوري کوزنتس چې د ثورانقلاب وروسته زياته موده د (ا، خ، د،ګ) په مرکزي کميټه کې سلاکار وو وايي :« هرڅوک چې فکرکوي پدې پيښه (ثورکودتا) کې د مسکولاس دی سخته اشتباه کوي زما يو دوست چې هغه مهال په کابل کې کار کاوه ويل چې انقلاب موږ شورويانو ته داسې له انتظاره وتلی کار وو چې حتی سفير جرئت نه کاوه چې د انقلاب خبر مسکو ته ورکړي. » ۱۳۸ همدې موضوع ته يو شوروي ژورنالست چې هغه د ثور پاڅون لس کاله وروسته په کابل کې د وخت د شوروي سفير پوزانوف سره په شوروي اتحاد کې مرکه کړې ليکي :« پوزانوف د ځان سره فکر کاوه : ل ،برژنف او نور ملګري به زما د رپوټ سره د آشنا کيدو وروسته څه وکړي ؟ ولي زموږ دوستان چې موږ ته رښتيني دي کودتا ته د چمتووالي په هکله موږ ته څه ونه ويل؟ ولې يې مشوره ونکړه؟ راتلونکې به څه ډول وي فرض کړو چې داود کودتا چيان وځپي او بريالی شي بيا څه ؟ آيا پدې صورت کې موږ باید کودتاچيان د ياغيانو په توګه محکوم کړو؟ خو که کودتاچيان بريالي شي بيا څه؟ آيا موږ لومړی هيواد وو چې په کابل کې نوی نظام په رسميت وپيژنو؟ دا ډول

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوښتنو د سفیر سر په حرکت اچولی وو. » ۶۳ / ۱۶ هېره دې نه وي چې د پورتني کتاب لیکوال په څلورم مخ کې په کابل کې د شوروي د سفارت د یوه ځارګر له قوله دا هم لیکی چې د محمود په نامه یوه افغان جاسوس د غویي په شپږمه ماښام ناوخته د سفارت د ځارګرۍ اداري یوه مسئول ته د هغه په کور کې د ترسره کېدونکي پاڅون په هکله رپوټ ورکړی وو. نوموړي ځارګرد خپلي میرمني پواسطه دا رپوټ سفارت ته لیږلی چې هغه مسکو ته مخابره کړي خو مسکو کوم غبرګون نه وو ښودلی. همدارنګه د هغه مهال د ک. ګ. ب د آرشیف مرستیال د خپل کتاب په ۶۲ مخ کې د ګلابزوی او رفیع یادونه کوي چې په کابل کې یې میشته ځارګره اداره « د راپیښیدونکي فوق العاده حالت په اړه خبره کړه. د اپریل په ۲۶ نیټه میشتي ځارګرۍ اداري د اکسپرس تلګرام له لارې مرکز ته خبر ورکړ، سفیر پوزانوف سیاسي بورو خبره او څرګنده یې کړه چې د افغانستان د خلک دموکراتیک ګوند د مرکزي کمیټې په غړو کې د شته خپلسرۍ له امله د دې وېرې اټکل کیږي چې ښایي یو شمیرګوندي مشران له حده وتلیو اقداماتو ته لاس واچوي . ښایي هغوی د اوسني دولت د خاصو جاسوسي ارګانونو د پاروونکو اجنټانو له پلوه پارول شوي وي . زموږ په اند د هیواد اوسنی اکروکر د دغسي له حده وتلیو اقداماتو پایلې ښایي د پرمختلونکي کارګري ډیموکراتیکي لړۍ راپرځیدنه وزیږوي. کې جی بی (مرکز) ته په هماغه ورځ ځواب ورکړ او په ځواب کې یې د نورو خبرو ترڅنګ وویل چې دغه شونیتوب له پامه نه شو غورځولای چې ښایي موساد د خلک ډیموکراتیک ګوند پوځي څانګه د دولت پر وړاندې پارولې وي ترڅو په هیواد کې یوه سیاسي چاودنه رامنځته کړي. » د پورتني ټیلګرام او د هغه په وړاندې د مسکو د غبرګون په هکله د ک. ګ. ب د آرشیف مرستیال لیکي: « داسي ښکاري چې نه میشتي ځارګرۍ څانګې ، نه سفارت او نه د مسکو مشرتابه په هیواد کې د روان اکروکر په اړه بشپړمالومات درلودل. » ۱۲۴ / ۶۳ د افغان غمیزه او میرانه نومي کتاب د شوروي لیکوال په وینا د۱۹۷۸ کال د اپریل د اووه ویشتمي نیټې پیښه « په کابل کې د شوروي استازو او همدارنګه زموږ د څانګړو خدماتو لپاره لکه په شنه آسمان کې د تالندې په څېر شوه او هغوی یوازې په خوب کې ولیدله. د (ا، خ، د،ګ) مشرانو د داود د رانسکورولو په اړه خپل پلانونه او سربیره پردې هغوی پدې اړوند مشوره هم نه کوله ، ځکه پدې پوهیدل چې په مسکو کې له هغه سره غبرګون منفي دی. »۴۹ / ۳۱

د پاڅون په هکله د مسکو د چارواکو غبرګون لدې امله منفي وو چې کارمل د دې پاڅون څخه ناخوښ وو. پدې هکله د جنګ در افغانستان په نامه کتاب د شوروي لیکوالانو ډله داسې لیکي: « سر بیره پردې معلومات په لاس کې دي چې ببرک کارمل او یوري اندروپوف (د کی جی بی رئیس) د اپریل د انقلاب نه مخکې یو بل ته لیکونه استول. سره لدې یوري اندروپوف د ۱۹۷۸ کال د اپریل د۲۷ کودتا مخالف وو چې ناخوښ ببرک یې ده ته رپوټ ورکړی وو.»۱۰۶ / ۲۴۴ د خلق او پرچم په اړه چې د دواړو موخه په هیواد کې د زبېښاک پرته ټولنې جوړول وو د محمدحسن کاکړ د لاندې څرګندونو څخه جوتیږي چې مسکوخلقیان نشوای زغملای او پرچمیان یې خپل ستراتیژیک متحدین ګڼل او غوښتل یې د هغوی ملاتړ وکړي : « خلقیان کمونست ناسیونالستان دي غوښتل یې د کمونستي اصولو پراساس افغانستان آباد کړي پداسي حال کې چې پرچمیان انترناسیونالست کمونستان دي، غوښتل یې اوغواړي د افغانستان په بیه کمونیسم ته خدمت وکړي. لدې امله لومړیو علاقه نه لرله شورویان د خپل ملک واکداران ووینې پداسي حال کې چې په راتلونکي دولت (پرچم) کې واک د شوروي مشاورینو په لاس کې ولوید. »۱۲۶ / ۱۲۴ له همدې امله مسکو نه یوازې په پاڅون کې ښکیل نه وو بلکې مخالف هم وو ځکه دا پاڅون خلقیانو ترسره کړ. د پاڅون سره مخالفت د کی جی بی د خارجي کشف د مشر کریچکوف له څرګندونو څخه بریښي چې خپل مرستیال جنرال میدیانیک ته ویلي وو:« وینئ ملګری میدیانیک ، افغانانو زموږ

(c) ketabton.com: The Digital Library

خبرې وانه وريدې. موږ په څرګنده او قاطعيت ورته ويلي وو چې د داود سره غرض ونلرې ، بيره ونکړې. اوس وګورئ ټولو دې بيګناه قربانيانو ته: جمهوررئيس، ټوله کورنۍ يې ، د کابينې وزيران، د جمهورى رياست د ګارد منسوبين، حکومت ته وفادارجنرالان..» ۶۳ / ۵۱ .

پورتنۍ لنډې څرګندونې ښيي چې د اپريل د اووه ويشتمې په ډراماتيک پوځي پاڅون کې چې د ثورملي دموکراتيک انقلاب ويل کېږي مسکو ښکيل نه وو او د خلقيانو پاڅون شورويان د يوه ترسره شوي کار سره مخامخ کړل . له همدې امله تره کي په خپلو ويناوو کې ويل « د ثور انقلاب برې ته مسکو او واشنګټن ګوتې په غاښ ورته ونيولې، هک پک شول ، د ثور په انقلاب باندې نه يو کپيک او نه يو سنټ مصرف شوى دى.» په پاڅون کې د بهرنيانو د نه لاس لرلو په اړه حسن شرق وايي: « داسې سند نشته چې د امين پلويانو د دوو زبرځواکونو د يوه لوري د فرمان له مخې د جمهوري رياست په ماڼۍ بريد وکړي.» ۱۳۹

د انقلاب خبره

د دموکراسۍ د لسيزې وروستي دوه کلونه د ظاهرشاه د سلطنت کړکيچن پړاو وو. لامل يې پرله پسې وچکالۍ وې چې کليوال او مالدار يې اړ ايستل د ښارونو په لور د کار د موندلو په موخه راوخوځيږي خو ښارونو هم د هغوى د جذب وړتيا نه لرله. کورني صنعتي توليدات په نشت حساب وو او څه چې وو هغه د بهرنيو توکو په وړاندې د سيالۍ جوګه نه وو او په دولتي ادارو کې فساد او بيکارۍ خلک ځورول. ددې حالت پايله د دولت څخه د ولس نارضايتي وه . پداسې شرايطو کې د کيڼ لاسو او ښي لاسو بازار تود وو او ځواکمنېدل. دا سياسي خوځښتونه د سيمې او نړۍ د ځواکمنو دولتونو د پام وړ ګرزيدلي وو. د وضعيت څخه جوتيدله چې په هېواد کې سياسي بدلون رلتلونکی دی . محمد داود د خپلې کورنۍ د واکمنۍ د دوام سربېره د زعامت سره د لېونې مينې له کبله په يو لړ تشبثاتو لاس پورې کړ چې هغه د تحول غوښتنونکو او سمونپالو ډلو له هغې برخې سره پوهاوي ته ورسيږي چې ولسي ملاتړ يې نه درلود تر څو د هغوى څخه واک ته په رسېدو کې افزاري ګټه پورته کړي. د همدې تشبثاتو پايله دا شوله چې د پرچم د ډلې پرمټ سپينه کودتا تر سره کړي ، جمهوريت يې اعلان کړ او دې سياسي اوښتون ته يې د سرطان د۲۶ انقلاب وwايه. محمدداود د افغانستان خلکو ته د خطاب په وينا کې د يوه پرمختللي افغانستان زيرى ورکړ چې د تحول غوښتونکو او سمونپالو له ملاتړڅخه برخمن شو. ځيني په جمهوري دولت کې د پرچم د فرکسيون شتون ته لدې کړکۍ ګوري چې ګواکې داودخان د کيڼ لاسو او مترقي خوځښتونو سره خواخوږي درلوده. خو واقعيت دا دى چې هغه نه يوازې د هغوى سره خواخوږي نه درلودله بلکې په ډېرو مواردو کې يې د هغوى د ودې او غښتلتيا مخنيوى هم کاوه او ځيني يې ترشديد اختناق لاندې راوړل او و يې ځپل چې څرګند سارى يې د ميوندوال ډله ده. د (ا، خ، د،ګ) خلقي اړخ د جمهوريت څخه ملاتړاعلان کړ او د محمد داود سره يې د پراخې ملي دموکراتيکي جبهې د جوړولو غږ پورته کړ او د پرچم فرکسيون عملاً د سياسى مبارزې څخه لاس واخيست او د جمهوري دولت د يوې برخې په توګه راڅرګند شو. چين پلوه خوځښتونه ، اسلامپالې ډلې او سکتاريستان د نوى نظام په وړاندې و درېدل. جمهوري دولت د شوروي اتحاد سره د لانږدې کيدو تګلاره غوره کړه چې پر نوي نظام باندې د لويديځ د شک سبب وګرزيد. پر بله خوا د شوروي د مشر بريژنف له لوري په مسکو کې داودخان ته د لويديځ د کارپوهانو څخه خلاصون هغه و هڅولو چې له شوروي اتحاد څخه واټن ونيسي . د کودتا د برې

(c) ketabton.com: The Digital Library

وروسته په دولتي دستګاه کې د پرله پسې ځنډنو څخه فرصت غوښتونکو ، غوړه مالانو او پرچمیانو ګټه پورته کړله چې پردولتي دستګاه واکمن شي او د غلام حیدر رسولي اوعبدالقدیر نورستاني په شان کمزورې غوړه مالي څېرې د رژیم هرکاره او نور په هیڅ واوړي. جمهوري نظام خپلې ژمنې عملي نکړې د ځمکو اصلاحات په مترقي مالیه واوښتل ، فساد او اقتصادي بحران خپل اوج ته ورسیدل او د مسخره لویې جرګې په رابللو او په هغې کې د داسې اساسي قانون تصویب چې د جمهوري غوښتونکو ټولې هیلې یې په خاورو واړولې او پدې ډول رژیم د سمونپالو ملاتړ له لاسه ورکړ. داودخان لویدیځ پلوه هېوادونو ته سفرونه وکړل او هغوی هم افغانستان ته د زیاتو مرستو ژمنې وکړې چې دا کار د مسکو د اندېښنو لامل شو. د لویدیځ او د هغه د سیمه ئیزو اسلامي متحدینو د مرستو ژمنې ډېرې وې خو مرستې یې محسوسې نه وې. داسې ښکارېدل چې واشنګټن د رژیم نسکوریدل غوښتل او مسکو پرې شکمن وو. البته هر یوه پدې اړه خپلې موخې او ځانګړي محاسبات لرل. داودخان د خپلو تیرو کړنو او تګلارو او همدارنګه د جمهوري نظام پرمهال د موسمي بدلیدونکو تګلارو له امله د دواړو سیالو زبرځواکونو د شک لاندې وو. ولسمشر د پخوا څخه د لویدیځ تر پوښتنې لاندې راغلی وو او وهغه یې سور شهزاده بللو او ختیځ ته بیا د رژیم نوي تګلارې او مانورې د اندیښنې او پوښتنې وړ ګرزیدلې وې. پداسې یوه وضعیت کې چې د جمهوري رژیم سقوط حتمي وو دا پوښتنه رازیږیدله چې د رژیم بدیل به کېن لاسي وي یا ښي لاسي ؟ ځکه منځلارو او ملي ځواکونو دا وس نه درلود چې واک ترلاسه کړي. خو د وضعیت څخه داسې بریښیدل چې چانس د دموکراتیک خلق سره دی ځکه چې قوي شوی وو ،په دولتي دستګاه کې یې د سترګو وړ نفوذ درلود او په پوځ کې یې هم ژورې ریښې ځغلولې وې. د (ا، خ، د،ګ) ځینوغړو د سرطان په کودتا کې د ګډون له امله د واک د نیولو اړینه تجربه ترلاسه کړې وه او اسلامي غورځنګ ځپل شوی وو. پداسې یوه حالت کې چې رژیم سخته تبه لرله او پایښت یې له ګواښ سره مخامخ وو نو پدې لټه کې شو چې احتمالی ځای ناستی له ډګره وباسي نوهماغه دي چې په خلک دموکراتیک ګوند باندې برید کوي او مشران یې نیسي. دا چې داودخان په خپله خوښه دا کار وکړ یا د خپلو ښي لاسو همکارانو په فشار او یا د بهرنیانو په اشاره، خو داسې بریښي چې د امریکا او د هغو د سیمه ییزو سپوږمکیو فشار داودخان هڅولی دی چې د (ا ، خ ، د ، ګ) باندې برید وکړي . پدې هکله آسترلیایي ژورنالست او لیکوال جان پلېچر لیکي : « په ۱۹۹۸ کې بریږنسکي ومنله چې واشنګټن په افغانستان کې د خپل نقش په اړه درواغ ویلي وو. د هغه له وینا سره سم ، د رسمي تاریخ له مخې مجاهدینو ته د سي آی اې مرسته په ۱۹۸۰ کې ، یعنې پر افغانستان د شوروي یرغل نه وروسته پیل شوه... خو واقعیت چې تر اوسه پټ ساتل کېده، په بشپړه توګه بل څه وو. د ۱۹۷۵ کال د اګست په میاشت کې له کابل څخه د امریکا سفارت خبر ورکړ چې د متحده ایالاتو لوړې ګټې به د خلق دموکراتیک ګوند په له پښو ِغورزولو کې وي.»

)The new rulers of the world, John Pilger, P 150 (

د ایران له سفر څخه هېواد ته په راستنېدو سره په هرات کې د داود خان دا وینا چې د صادراتي ایدیولوژیو په وړاندې به ګامونه اوچت کړي ښيي چې ایراني چارواکو هغه قانع کړی وو چې د خلک دموکراتیک ګوند کمپله ورټوله کړي. تردې چې د جمهوریت په وروستیو کې د ساواک(د ایران څارګرې اداري) کارکوونکو د کورنیو چارو د وزارت د استخباراتو سره ګډ کار هم کاوه.دې مسالې ته مو په تېر څېرکې چې ایران خپلې مرستې پدې شرط کولې چې د (ا، خ ، د ، ګ) وځپي ګوته نیولې وه. لدې څخه ښکاري چې داودخان د امریکا ارادې ته سرټیت کړ، په ګوند یې برید وکړ او خلقیانو د خپل پایښت په موخه وسلوال غبرګون وښود.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوس به د ثور انقلاب په برې تم شو.پدې هکله کاکړ ليکي :« کله چې حکومت تره کی او ځينې نور رهبران بندي کړه نو د ګوند لپاره سياست د مرګ او ژوند سوال شوی وو. پدې ډول يا غوڅ عمل کول يا کور ته د راغلي اجل منل و.»۱۳۶ / ۳۱ خلقيانو د يحيی د کورنۍ او په هغو کې د داودخان له مخينې او د جمهوري دولت له پنځه کلنې واکمنۍ څخه د عبرت درس اخيستی وو چې څوک دې کورنۍ جيلونو ته اچولي او يا يې ترشک لاندې راغلي دي ښه ورځ يې نه ده ليدلې ، ځيل شوي او يا وژل شوي دي او حتی د کورنيو د غړو ژوند يې هم د مرګ او زندان له ګواښونو سره مخامخ وو. د رژيم له لوري د (ا، خ، د،ګ) د مشرانو د نيونې په اړه د دولتی رسنيو له ژبې او له دې امله د جشنونو جوړونه خلقيانو ته دا څرګند پيغام درلود چې نور يې د ژوند چانس نشته هماغه دي ، په پوځي پاڅون لاس پورې کوي چې البته مرګ او ژوبله يې له ځانه سره لرله. د نړۍ په ګوټ ګوټ کې هر انقلاب ، هر پاڅون که کارګرو کړی ، بزګرو يا پوځيانو د ځانه سره مرګ او ژوبله او ورانۍ لرلې. نړيوال انقلابونه او ولسي پاڅونونه ښيي ترڅو چې پوځيان نه دي ورسره يوځای شوي برخليک يې ناڅرګند او حتی له ناکامۍ سره مخامخ وو. د فرانسې په ستر انقلاب کې د پاڅونوالو سره تر هغه پورې چې د باستيل توپخانه مل شوې نه وه انقلابيونو کوم کار ونشوای کړای. د اکتوبر په سوسيالستی انقلاب کې هم که له لومړۍ نړيوالې جګړې څخه راستانه شوي روسي پوځيان او د «اورورا» بيړۍ د انقلابيونو سره مل نه وای برخليک يې څرګند نه وو. د انقلاب په اړه بايد وويل شي چې په شلمه پيړۍ کې د آسيا ، لاتينې امريکا او افريقا په هېوادونو کې چې سياستوالو د پوځي کودتاوو او پاڅونونو له لارې واک ترلاسه کړی دی بلا استثنی ټولو د انقلاب خبره کړې ده. په انقلاب کې اصلي خبره په پوځي عمل او يا د واک په ترلاسه کولو کې نه بلکې پدې کې ده چې دا عمل د څه لپاره او د کومو موخو په خاطر ترسره کيږي. که دا عمل د ولسونو د سوکالۍ ، د هيواد د پرمختګ او آبادۍ ، په ټولنه کې د بنسټيزو سمونو د راوړلو او د ټولنيز عدالت د ټينګښت په موخه شوی وي او پدې لاره کې عملي ګامونه اوچت شي د ستاينې او ملاتړ وړ يو عمل دی او دا د انقلاب معنی ورکوي. پاڅونونه که کارګرو کړي وي ، بزګرو يا پوځيانو د انقلاب بشپړه معنی نه ورکوي بلکې انقلاب هغه وخت عملي جامه اغوندي چې دا بدلون د وخت په تيريدو سره د خوارو او محکومو ولسونو په ګټه ، د هيواد د پرمختګ او د ټولنيز عدالت د ټينګښت په لور ګامونه اوچت کړي.

د۱۹۷۸ کال د اپريل پوځي پاڅون (انقلاب) داسې يوه پېښه وه چې د يحيی کورنۍ چې ټول حقونه، امتيازونه او هر دول آزادۍ يې لرلې او نورو يوازې مکلفيتونه اقتدار ته د پای ټکی کېښود او د ټيټو او خوارو طبقو استازي واک تر لاسه کړ دا پخپله په ټولنه کې يو بنسټيز اوښتون يا سياسي انقلاب وو. د پاڅون وروسته د خلقي واکمنۍ له لوري د بنسټيزو بدلونو پيل ښودل چې د ټولنې په ټولو ډګرونو کې انقلاب عملی جامه اغوندي. خو د دې ګوند په مشرتابه کې داسې کسانو هم شتون درلود چې د ګوند داعيي ته ژمن نه وو بلکې لکه د سلطنتي کورنۍ په څېر يې خپلې کورنۍ ته حقونه، امتيازونه او آزادۍ او نورو ته يوازې مکلفيتونه غوښتل . ښه بېلګه يې امين او لايق دي. دواړو د وسلوال پاڅون وروسته بېله ځنډه خپل زامن عبدالرحمن او غرزی چې د پولتخنيک د انستيتوټ د لومړي کال محصلين وو د کابل پوهنتون د حقوقو او سياسي علومو پوهنځي ته تبديل کړل چې په راتلونکې کې سياسي رهبران شي او يا کارمل او امين واک ته په رسېدو سره خپل خپلوان لکه د يحيی د کورنۍ په څېر په لوړو څوکيو وګومارل. پدې اړه د لايق د بلې کارنامې يادونه هم د پام وړ ده. لايق ته تره کي دنده وسپارله چې په کيوبا کې د ځوانانو نړيوال فېستيوال ته د ځوانانو د سازمان د ملکي برخې څخه ځوانان غوره کړي. هغه د ګوند د مشرانو بچيان او خپلوان لکه عبدالرحمن امين ، ګلالۍ امين، ملالی تره کي، غرزی لايق ،

(c) ketabton.com: The Digital Library

غرنی شفیعي، خوشحال د پنجشیري زوی، سلیم د شاولی زوی، عبدالرحیم میثاق او نور یعني د ګوندي مشرانو بچیان او خپلوان غوره کړل. دې ډول کړنو په ګوند باندې د خلکو باور ته سخت زیان ورسولو.

نوې واکمنۍ بیله ځنډه د خلکو په ګټه ، د هیواد د آبادۍ او پرمختګ په موخه یو لړ ګړندي سمونونه پیل کړل چې د یوه ربښتیني انقلاب زیری یې ورکاوه . البته د ګوند د بې تجربګۍ او تیروتنو او په ګوند کې د واک د مدعیانو له لوري د دولتي چارو د سبوتاژ او وژنو سربیره د نوې واکمنۍ د مخالفانو او لویدیځوالو او د هغه د سیمه ییزو متحدینو لاسوهنې او د جګړو د اورونو د بلولو او خاصتآ د خلقي حکومت په وړاندې د شوروي اتحاد خاینانه دریځ او د شوروي اشغال پایله دا شوله چې انقلاب ماتې وخوري او پرهیواد بنسټپال مذهبي ځواکونه واکمن شي. د۱۹۷۳ کال د جولای د اوولسمې او د۱۹۷۸ کال د اپریل د اووه ویشتمې سیاسي اوښتونه د توپیرونو او تیروتنو سره سره یو بل ته ورته والی درلود چې هغه د یوه ټولنیز انقلاب په لوري خوځیدل وو. دې دواړو انقلابي خوځښتونو د اماني غورځنګ وروسته د یوه پرمختللي افغانستان زیری ورکاوه. له بده مرغه دا دری واړه مترقي غورځنګونه ګډ برخلیک هم لري چې هغه د هغوی ماتې ده او د دې ماتې عاملین هغه ځواکونه وو کوم چې د سپیڅلي جهاد او د شریعت د ټینګښت جنډې یې جګې کړې وې او د نړیوال پانګوال شیطاني مرکز او د هغه د سیمه ییزو چوکره ګانو ملاتړ یې درلود.همدې ځواکونو اماني غورځنګ را نسکور کړ، همدې ځواکونو د هیواد لومړی جمهوریت له انقلابي سمونونو را وګرځاوه او د هغه قبر یې وکیندلو او همدارنګه یې د ثور انقلاب هم زندۍ کړ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دولتي نظام د جوړښت جنجالي بهير

د ثور د پوځي پاڅون وروسته د ګوند د مشرتابه په وړاندې د نوي نظام د څرنګوالي او د واکمنۍ جوړښت مطرح وو. د اپریل په اووه ویشتمه کله چې ګوندي مشران له توقیف خاني څخه راډیو ته راولیږدول شول او ډګروال عبدالقادرپه پلازمیینه کې دولت ته د وفادارو ځواکونو د ټکولو په موخه د جنګي الوتکو د سوق او اداري چارې پرمخ وړلې ، د پاڅون برخلیک څرګند نه وو او تر ډېره بریده د پاڅون برخلیک په هوایي قواوو پورې تړلی وو د عبدالقادر وړاندیز دا وو چې د پاڅون د بري وروسته « د ا، خ، د،ګ باید خپل لاربښوونکی رول په پټه ترسره کړي او پوځي شورا ظاهرآ انقلابي دندې پرمخ بوزي. »۲ / ۱۰۰ هغه مهال د پوځي شورا غړي امین ، قادر او وطنجار وو. البته چې د نوموړي د دې وړاندیز په وړاندې د تره کي غبرګون منفي وو. د پاڅون په لومړیو ورځو کې « عبدالقادر د ګوند د مشرتابه سره دا سې چلند کاوه لکه چې هغوی یې عسکر وي . هر وخت به چې راتللو د مجلس په سر کې کیناستلو او ډېرې خبرې یې کولې او داسې یې ښودل چې دی لاربښود دی او په هرڅه پوهېږي...، خو محمداسلم وطنجارد احترام ډک چلند کاوه ، ډېرې لږ خبرې یې کولې...، د بېلګې په توګه د انقلاب په دریمه ورځ د ۱۳۵۷ لمریز د غویي په نهمه کله چې ټول د غرمې د ډوډۍ لپاره راټول شول، عبدالقادر د مجلس په سر کې کېناست ، په مغرورانه ډول او په سپکه یې د مرکزي کمېټې په پټه خبرې وکړې او له خبرو یې ښکارېدل چې ستاسو ناجیان موږ(پوځیان) یو، موږ یو چې اتلولي مو کړې ده او تاسو باید وپوهېږئ او ډېرې غوښتني ونلرئ...»۷۹ / ۲۲۸ _ ۲۲۹ ددې څخه ښکاري چې عبدالقادر غوښتل د دولت او ټولنې اداره د ده په مشرۍ پوځیان پرمخ بوزي. کله چې د اپریل په اته ویشتمه(غویي اتمه) داودخان و وژل شو او د ولایتونو اوعسکري جزوتامونو څخه پوځي شورا ته د ملاتړ او وفادارۍ تلګرامونه را ورسېدل د اپریل په نه ویشتمه (غویي نهمه) د دفاع په وزارت کې غونډه را وبلل شوه چې د ګوند د مرکزي کمیټې د اصلي او علی البدل غړو سربېره د پوځي پاڅون د ځمکنیو او هوایي ځواکونو قوماندانانو(وطنجار او عبدالقادر) هم پکې ګډون درلود. د غونډې د رابللو موخه د راتلونکي نظام د جوړښت د څرنګوالي مسآله وه چې عبدالقادر بیا خپله د لومړۍ ورځې خبره تکرار کړله. تره کي چې معمولآ په غونډو کې په پښتو ژبه خبرې کولې د عبدالقادر د وړاندیز په وړاندې په دري ژبه ویلي وو: « د ثور پاڅون د هیواد د خلکو د اوږدې مبارزې او په تیره د ا،خ، د،ګ د ځوارلس کلن سیاسي ژوند د آګاهانه مبارزې پایله ده. همدا ګوند وو چې خلک او په هغو کې یې وطنپال افسران په سختو او مختنقو شرایطو کې متشکل او متحد کړل. همدا ګوند وو چې پوځي سازمانونه یې د سازماني او سیاسي پلوه د وسلوال پاڅون او د دولت د نسکورولو لپاره چمتو کړل. وسلوال پوځ او د ګوند پوځي سازمان یوازې خپله ساده انقلابي دنده ترسره کړې ده. وروسته لدې به هم دا ګوند د پوځ،غورځنګ، ټولنې او دولت د لاربښوونې دنده په غاړه ولري. »۲ / ۱۰۱ د عبدالقادر له لوري د دوهم ځل وړاندیز په وړاندې په دري ژبه د تره کي غبرګون دا معنی لرله چې ګواکې هغه په پښتو نه پوهېږي او غواړي هغه په دري ژبه وپوهوي. « د هغه (تره کي) خبرې د مرکزي کمېټې د ټولو غړو لخوا تایید شوې او ټول منتظر وو چې د پوځیانو استازي څه وایي . محمداسلم وطنجار بیله ځنده د نورمحمدتره کي له خبرو سره همغږي وښودله او عبدالقادر د څو شیبو سکوت وروسته وویل چې وطنجار همغږی دی زه هم مخالفت نلرم.» ۷۹/ ۲۲۹ وطنجار په خپلو خبرو کې دا هم ویلي وو:« موږ د خپل ګوند سپاهیان وو او یو. یوازې ګوند او مشرتابه یې کولی شي چې غورځنګ، ټولنه ، انقلاب او دولت او په هغو کې پوځ رهبري کړي.» ۲/ ۱۰۲ د وطنجاردې خبرې د نوي نظام د جوړښت او د هغې د لاربښوونې د څرنګوالي مسآلې ته د پای ټکی

(c) ketabton.com: The Digital Library

کېنود چې ګوند به دولت او ټولنه رهبري کوي. وروسته لدې په غونډه کې د لوړ دولتي ارګان په توګه د انقلابي شورا د جوړيدو پريکړه وشوه چې د مرکزي کميټې اصلي او على البدل غړي او اتلس تنه پوځيان به يې غړي وي کوم چې د امين په اند د ثور د اوومې نيټې په پاڅون کې ښه ځليدلي وو. همدا رنګه نوي نظام د افغانستان د دموکراتيک جمهوريت په نامه ومنل شو . د انقلابي شورا په غونډه کې تره کی د دې شورا د رئيس او کارمل يې د مرستيال په توګه وټاکل شول.د انقلابي شورا په جوړيدو سره واک د پوځي شورا څخه انقلابي شورا ته ولېږدېده. ويل کېدل چې کارمل عبدالقادر لمسولی وو چې واک ګوند ته ونه سپاري او په خپله کارمل بيا ويل چې ده عبدالقادر قانع کړ چې واک ګوند ته ولېږدوي.

هيره دې نه وي چې د انقلابي شورا پوځي غړي د ګوند د خلقي اړخ سره سازماني تړاو درلود دا ځکه چې د پاڅون برخه وال خلقيان وو او يوازې دوو پرچميانو پکې برخه اخيستې وه . د غويي په لسمه سياسي بورو د حکومت د جوړولو په موخه غونډه وکړه . دا غونډه په جنجالو واوښته . جنجال لدې پيل شو چې د کابينې ترکيب د امين له لوري د ګوند مشرتابه ته وړاندې شو او کارمل ويلي وو چې « امين صاحب کابينه جوړه کړې او غواړي پر موږ يې و منې. امين وخندل او په خندا يې وويل: امين نه ده جوړه کړې، هغو کسانو جوړه کړې ده چې رهبري يې له زندانه را واېستله، د داود رژيم يې نسکور کړی دی او پر ځای يې خلقي رژيم کېنولی دی. کارمل په غوسې سره وويل د داود رژيم ګوند نسکور کړ ، لدې کبله بايد کابينه هم ګوند جوړه کړي.» ۷۹/ ۲۳۷ کارمل د کابينې لست ته په کتو سره چې خلقيان پکې زيات وو اعتراض درلود او خپلو پرچمي ملګرو ته د مساوي برخې غوښتنه کوله. همدارنګه هغه غوښتل چې د بهرنيو او کورنيوچارو او مطبوعاتو وزارتونه پرچميانو ته ورکړل شي. د پنجشيري په وينا« د حاکمه قدرت د کليدي مقامونو د ترلاسه کولو لپاره هلې ځلې، سياسي مانورې او قدرت ښودنه پيل شوله حفيظ الله امين د ثور پاڅون او د واک تر لاسه کول د خلق د سازمان د پخواني اړخ د افسرانو د وسلوال پاڅون مستقيمه پايله ګڼله. لدې امله د قدرت په کليدي دولتي څوکيو د پرچميانو د وتلو ګونديانو ګومارلو سره مخالفت ښود.» ۲ / ۱۰۲ خلقي اړخ د هغه مهال نازکو شرايطو او يا ښايي د مسکو فشار ته په کتو سره د کارمل ارادې ته غاړه اېښې وي او پرچميانو ته يې په حکومت کې غوښتنه برخه ورکړله اوپدې ډول د خلق او پرچم د ائتلافي حکومت بنسټ د بې باورۍ په چاپيريال کې کېښودل شو.د وزارتونو پدې ډول وېش سره د افغانستان د خلق دموکراتيک ګوند انقلابي مشرانو د خپل ګوند د کړنلارې چې ملي دموکراتيکې جبهه جوړه کړي له پامه وغورزوله او مشران يې پدې کې وو چې وزارت خانې په خپلو کې سره وويشي او په ويش هم نه جوړيدل. البته هغه مهال سمدلاسه د ملي دموکراتيکی جبهې جوړول ناشوني وو خو کولی يې شول نوې کابينه سرپرسته اعلان کړي او نورو سياسي ډلو ، ناپييلو سياستوالو او تکنوکراتانو ته يې بلنه ورکړې وای چې د نوي نظام سره همکاري وکړي او د سرپرستو وزيرانو پرځای د افغانستان د دموکراتيک جمهوري حکومت برخه وګرزي. د افغانستان د کارګرې طبقې او ټولو زيارکښو مخکښ ګوند مشرتابه د انقلاب له مقولو څخه يوازې دا مقوله چې په انقلاب کې اساسي مسئله د واک مسئله ده په پام کې نيولې وه او پدې کې وو چې واک انحصار کړي. د ګوند په ځينو مشرانو کې د واک ليوالتيا دومره پياوړې وه چې ځانته يې نوې وزارتخاني جوړې کړې ځکه د وزارتونو شوقيان ډيراو وزارتونه لږ وو. د بيلګې په توګه انقلابي شاعرانو« بارق شفيعي او سليمان لايق دواړو د اطلاعاتو او کلتور له وزارت سره علاقه درلوده ځکه له دغه وزارت سره يې سروکار درلود او دواړه شاعران او ليکوالان وو خو وزارت يو و، پردغه خبره د دوی ترمنځ څه خبره هم راپور ته شوه په پای کې ملګرو پريکړه وکړه چې دغه وزارت پر دوو برخو وويشل شي چې د اطلاعاتو وزارت د بارق او د راديو تلويزيون وزارت مشري دې لايق ته وسپارل شي په دغه خبره ټول راضي شول. د ډاکتر اناهيتا

(c) ketabton.com: The Digital Library

راتبزاد لپاره هم د يوه وزارت د پيدا کېدو مسئله طرحه وه ځکه هغه د سياسي بوروغړې نه وه خو په پرچمي اړخ کې د لوړ اعتبار لرونکې وه د دې لپاره يو بل وزارت جوړ کړل شو چې نوم يې د اجتماعي چارو وزارت يا وزارت اموراجتماعي کښيښودل شو.»۴۰ / ۳۶۷- ۳۶۸ يوه ورځ وروسته د غويي په لسمه د انقلابي شورا غونډه را وبلل شوله او د سياسي بورو له خوا تصويب شوی لاندې حکومت غونډې ته وړاندې شو او هغه يې تاييد کړ:

الف – د خلق اړخ

١. نورمحمدتره کی صدراعظم
٢. حفيظ اله امين د بهرنيوچارو وزيراو د صدارت مرستيال
٣. محمد اسلم وطنجار د مخابراتو وزير او د صدارت مرستيال
۴. عبدالقادر د دفاع وزير
۵. غلام دستگيرپنجشيری د ښوني او روزنې وزير
۶. صالح محمدزيری د کرنې وزير
٧. شاه ولی د عامې روغتيا وزير
٨. عبدالکريم ميثاق د ماليې وزير
٩. سيدعبدالحکيم شرعی جوزجانی د عدليې وزيراو لوی څارنوال
١٠. محمداسمعيل دانش د کانواو صنايعو وزير
١١. محمدمنصورهاشمی د اوبو او برېښنا وزير
١٢. محمود سوما د لوړو زده کړو وزير

ب – د پرچم اړخ

١. ببرک کارمل د صدراعظم مرستيال
٢. نوراحمدنور د کورنيوچارو وزير
٣. سلطانعلی کشتمند د پلان وزير
۴. سليمان لايق د راډيواو تلويزيون وزير
۵. بارق شفيعی د اطلاعاتواو کلتور وزير
۶. عبدالقدوس غوربندي د سوداگرۍ وزير
٧. اناهيتا راتبزاد د ټولنيزوچارو وزيره
٨. محمدرفيع د ټولگټو(فوايد عامې) وزير
٩. نظام الدين تهذيب د سرحداتو وزير

امين ته د صدراعظم د مرستيال په توگه د امنيتي چارو او کارمل ته د اقتصادي چارو د لارښووني مسؤليتونه ورکړل شول. د حکومت د جوړېدو دا ډول جنجالي بهير ښيي چې د (ا، خ، د،گ) دواړو اړخونو هڅه کوله چې مهم کليدي وزارتونه خپل کړي. د حکومت له جوړولو څو ورځې وروسته د گوند سياسي بيرو د افغانستان د دموکراتيک جمهوريت د انقلابي دندو اساسي کرښې چې د دولت د کړنلارې حيثيت يې درلود تصويب کړلې او په انقلابي شورا کې پرېکړه وشوه چې هغه د انقلابي شورا د رئيس تره کي له لوري د راډيو ټلويزيون څخه ولوستل شي او دري متن يې د يوه تکړه وياند له خوا قرائت شي.« په دې اړه بيا ببرک کارمل د ژورناليزم د ټولو اساساتو خلاف د راډيو افغانستان څخه د انقلابي

(c) ketabton.com: The Digital Library

دندو د اساسی کرښو د لوستلو د ویاندۍ داوطلب شو. که څه هم سیاسي بیرو د کارمل دا ادعا د ا، خ، د ، گ د مخکنیو فرکسیونو د یووالي خلاف وګڼله. خو ببرک کارمل د خپل دریځ څخه یو ملي متر شا تګ ونکړ. او بالاخره د انقلابي دندو د اساسی کرښو دری متن د۱۳۵۷ کار د غوبي د نولسمې په شپه د پښتو د متن وروسته د ببرک کارمل له لوري قرائت شو. پدې ډول د ګوند غړي او کدرونه او د هیواد خلک د ا، خ، د، گ د دواړو مخکنیو اړخونو په یووالي نورهم بدګومانه شول. »۲ / ۱۰۷ د کارمل دې ډول دریځ ګوندي کدرونو ته پوښتنې پیدا کړې او په خصوصي ډول یې د ګوندي مشرانو څخه د مسئلې روښانول غوښتل لایق یوه ته ویلي وو:« ما له هغه (کارمل) نه هیله وکړه چې زما خبره واوري د هغې د دري متن لوستل د ده شخصیت ته زیان رسوي خپل ځان د یوه ویاند تر کچې مه ټیټوه لاکن و یې نه منل. »۸۰ / ۷۰ د ثور له پاڅون مخکې د ګوند په لاربښوونکي ارګان (مرکزي کمیټه) کې پوځیان نه ترسترګو کیدل. د پاڅون وروسته د غبرګولي د میاشتې په څوارلسمه په سیاسي بېرو کې پدې مساله بحث وشو. که څه هم امین د سیاسی بېرو غړی نه وو خو د پاڅون وروسته هغه دا امکانات ترلاسه کړي وو چې په ټولو ګوندي پرېکړو کې وروستی خبره وکړي. د سیاسي بېرو په غونډه کې امین برخه لرله او د سیاسي دفتر غړیتوب ته را پورته کړل شو. خو کارمل پدې دلیل چې پوځیان اړینه سیاسي پوهه نلري مخالفت وښود. « نور محمد تره کي د مجلس له غړو وغوښتل چې په مرکزي کمېټه کې د پوځیانو دغړیتوب په هکله نظر ورکړي.لومړی یې د کارمل له ملګرو(پرچمیانو) پیل وکړ. لومړی محمدحسن بارق شفیعي د پوځیانو د اتلولۍ وویل ...، د هغه وروسته سلیمان لایق څو تاییدي خبرې وکړې...،د خلقیانو اړخ ټول د کارمل د څرګندونوخلاف مرکزي کمېټې ته د پوځیانو د راتګ ملاتړي وو...،کله چې کارمل په سیاسي بېرو کې دا وضعیت ولید، په نهیلی سره یې ټولو ته وکتل ...، په غوسه شواو خپل مخ یې بارق شفیعي او سلیمان لایق ته را وګرزاوه او بدې خبرې یې ورته وکړلې. پدې وخت کې تره کي خپل ښی لاس د هغه په اوږه کېښود و یې ویل : دا خبرې د څه لپاره ، موږ ملګري یو، اوس نه څوک پرچمی دی او نه بل څوک ، موږ ټول د افغانستان د خلک دموکراتیک ګوند غړي یو، پوځي ملګري هم د ګوند غړي دي ...،وروسته تره کي وویل اوس رای ګیري کوو او کارمل سمدلاسه وویل رای ګیری ته اړتیا نشته خبرې او رایې معلومې شوې. یوه هیله مو له ستاسې څخه داده چې پوځي ملګرو ته وویل شي چې د رایو په اتفاق ومنل شول. بله هیله مې داده د پوځي ملګرو نه چې د مرکزي کمېټې غړي کېږي محمدرفیع هم و نیسئ چې هغه هم ومنل شو.» د شرعي جوزجاني د وینا له مخې« د پرچم د اړخ عبدالقدوس غوربندي، بارق شفیعي او سلیمان لایق په شمول د خلق د اړخ د مرکزي کمیټې ټولو غړو دا وړاندیز تایید کړ. خو ببرک کارمل، کشتمند ، نوراحمد نور او اناهیتا راتبزاد ددې وړاندیز په وړاندې ودرېدل، دا یې د ګوند د سازماني اصولواو د ګوند د طبیعي ودې خلاف ګڼل او ویل یې چې دا ملګري په افتخاري مدالونو، لقبونو او د رتبو په ترفیعاتو ونازول شي نه دا چې د ګوند رهبری ته را پورته شي،ځکه د ګوند د کمزورۍ سبب کیږي.» ۱۳۴ د پنجشیري په وینا ددې غونډې وروسته « د۱۳۵۷ کال د جوزا په څوارلسمه د پرچم د فرکسیون پټ فعالیتونه پیل شول. »۲ / ۱۰۹

د کارمل له لوري د پوځیانو د سیاسي پوهې د کمزورۍ څخه موخه دا وه چې د پاڅون اتلان د ګوند د خلقي اړخ سره سازماني تړاو درلود، ده نه غوښتل چې په مرکزي کمیټه کې خلقیان په اکثریت واوړي لدې امله یې د پوځیانود سیاسي پوهې مسئله طرحه کړې ده. که په ربښتیا سره کارمل د ګوند لاربښوونکي ارګان (مرکزي کمیټې) ته د زړه سوي له کړکې کتل نو بیا یې ولې د شوروي د اشغال وروسته چې کارمل د ګوند او دولت د مشر په توګه نصب شو څو تنه پوځیان نه دا چې مرکزې کمیټې ته بلکې سیاسي بیرو ته هم راپور ته کړل. که چیرې د ثور د اوومې نیټې د پاڅون په لومړیو ورځو کې چې د ګوند د

(c) ketabton.com: The Digital Library

پاینښت او مرګ او د پاځون کوونکو پوځیانو د ژوند سوال طرحه وو او د وسلوال پاڅون پرمهال او وروسته د کارمل دریځ یا په بله خبره مخالفتونو او جنجالونو ته ځیر شو لیدل کیږي چې نوموړي نه یوازې د پخوا په شان په فرکسیوني ناروغیو اخته وو بلکې غوښتل یې چارې سبوتاژاو نوې واکمنۍ ته چې کابو نیمایي برخه یې د ده ډلې ته ورکړل شوې وه ستونزې جوړولې. لامل یې دا کیدای شي چې ببرک کارمل پکې دوهمه ځیره وه او دا یې نشوای زغملای چې د واکمنۍ په مشرتابه کې بل څوک ووینې. داسې بریښي چې ددده د دا ډول دریځ څخه مسکو هم ملاتړ کاوه ځکه چې د پاڅون یوه ورځ وروسته تره کي « د ثور په اتمه صالح محمد پیروز سفارت ته استوي او د سفیرله خوا هدایت ورکول کیږي چې سبا ته ورشي. سبا د لیدني په وخت کې سفیرد ببرک کارمل د صحت پوښتنه کوي. همدا راز تره کي ګل محمد نورزی هم ورلیږي سفیرد دې پرځای چې د تره کي سره وګوري پرچمیانو ته په دولت کې د نیمایي څوکیو غوښتنه کوي او په پای کې د اندروپوف مرستیال ګریچکوف کابل ته راغی او په تره کي یې ومنل چې په دولت کې نیمایي څوکۍ پرچمیانو ته ورکړي. »۶۰ / ۹۶ پورتنۍ خبره امریکایي لیکوال سلیک اس هاریسون هم تائیدوي او لیکي :« کریچکوف د خلق او پرچم د دواړو اړخونو په مساوي استازو ټینګار درلود.»۴۷ / ۳۲ کله چې مسکو ډاډ ترلاسه کړ چې په حکومت کې به پرچمیانو ته اړینه برخه ورکول کیږي شوروي سفیر پوزانوف د ثور په لسمه د تره کي سره ګوري او نوی رژیم په رسمیت پیژني. د نوي نظام د جوړښت جنجالي بهیر او د۱۳۵۷ کال د غویي او غبرګولي د میاشتو د ګوندي مشرانو ناندرۍ چې د پاڅون پرمهال تویې شوې وینې لا وچې شوې نه وې ښیي چې په ګوند او حکومت کې د خلق او پرچم په نامه دوو مخالفو دریځونو او دوو سیالو دښمنو ډلو شتون درلود.

د انقلاب په وړاندې غبرګونونه

دا ارزښتمنه خبره چې کله جګړه پیل شي لومړۍ قرباني یې ربښتیا ده د ثور د وسلوال پاڅون پر مهال د مرګ او ژوبلې په اړه په بشپړ ډول سرخوري. نوې واکمنۍ ټولټال تلفات ۷۰ تنه اعلان کړل او د ا، خ، د،ګ مخالفان تلفات زیات ګڼي او په هغو کې د ایران د شاهنشاهي دولت د اطلاعاتو ورځپانه تلفات ۲۰۰۰ تنه ښيي . لویس دوپري امریکایي لیکوال « معتقد دی چې د دریو زرو څخه زیاتو کسانو په جګړه کې برخه نه لرله . »۴۷ / ۲۸ لکه څرنګه چې د جمهوري ګارد منسوبین زر تنه ، پاڅونوال دری سوه تنه وو او د ارګ د دفاع لپاره د اوومې فرقې راغلی ځواک چې یو غونډ وو دا ټول شاوخوا دوه نیم زره تنه کیږي لدې امله د لویس دوپري ادعا سمه ده . دا بیا ښیي چې د۲۰۰۰ تنو تلفات د مبالغې پرته بل څه نه دي . سره لدې چې د نظام په اوښتون کې وینې تویې شوې ، د ولسمشرپه شمول د هغه د کورنۍ اوولس تنه غړي و وژل شول خو خلکو او په تېره د کابل اوسېدونکو د انقلاب څخه تود هرکلی وکړ او په ښار کې یې په ولاړو ټانکونو او زرهپوښونو د ګلانو ګېډۍ اېښودلې او هره ورځ خلک صدارت او وزیرانو ته د مبارکۍ ویلو لپاره ورتلل . دې وضعیت اداري چارو ته خنډونه او ستونزې جوړولې لدې کبله واکمنې پدې اړه یوه اعلامیه خپره کړله له خلکو یې د مننې په ښودلو سره غوښتي وو چې « وروسته لدې د حکومت غړو ته د مبارکۍ او نېکو احساساتو د څرګندولو ډېره وکړي او هغوی ته وخت ورکړي چې خلکو او هېواد ته خدمت ، رسمي کارونو او ورځنیو دولتي چارو ته ورسیږي. » ۷۹ / ۲۴۳ د نوې واکمنۍ څخه د ولس دې تاوده هرکلي دوه لاملونه لرل. یو دا چې له بده مرغه د افغانستان سیاسي تاریخ د زورزیاتي او خشونت یوه خونړۍ ټولیزه ده. د دې هیواد د تاریخ په اوږدو کې ډیرلږ لیدل شوي چې واکمنیو په سوله ئیز ډول بدلون موندلی وي او څوک په خپله خوښه له واک څخه

(c) ketabton.com: The Digital Library

تيرشوي وي. لدې امله ولس ته د واکمنيو دا ډول خونړۍ اوښتني يو معمولي دود برېښېده او د نوي واکمنۍ څخه يې ملاتړ وکړ. بل دا چې داودخان د چنګاښ د انقلاب د بري وروسته په ورکړل شوو خپلو ژمنو کې په بشپړډول پاتې راغی، د خلکو د بيوزلۍ او وزګارۍ او په دولتي ادارو کې د فساد کچه را ونه لوېدله ، د ولس او په تيره روڼ اندو د غوښتنو او هيلو خلاف يې د جمهوريت په نامه خپله فردي واکمني ټينګه کړه. خلکو د يحيی کورنۍ د نيمې پيړۍ واکمنۍ ته په کتو سره چې پر استبداد او عوام غولوني څرخيده خوښ وو چې د دې کورنۍ د واکمنۍ ټغر ټول شو. پرهمدې بنسټ يې د خلقي نظام څخه چې زيارکښ انسان ته د چوپړ په نامه جنده پورته کړې وه د زړه له کومې هرکلی وواېه. د داودخان د واکمنۍ څخه د خلکو د نارضايتی په هکله نيويارک ټايمز د۱۹۷۸ کال د مي په نهمه د پاڅون دوولس ورځې وروسته يوه مقاله خپره کړه چې په يوه برخه کې يې راغلي وو: « د ګڼو بهرنيو څارونکو په اند په افغانستان کې د کودتا څخه د افغانانو اکثريت هرکلی وکړ ځکه چې د داود رژيم د خلکوغوښتنو ته په ځواب ويلو کې ناکام پاتې شوی وو.» د داودخان د رژيم د ناکامۍ په اړه مخکې هم بحث شوی وو خو دلته به خلکو ته د خطاب د وينا د غوړو ژمنو يادونه و شي چې هغه پلې نشولې.

- د ځمکو اصلاحات ، د دهقاني کوپراتيفونو او زراعتي تعاوني شرکتونو جوړول،
- بې کوره خلکو ته د کورونو توزيع،
- د کارګرانو د اړتياوو پربنسټ يې د تنخوا تنظيمول (د مساوي کار پربنسټ د مساوی مزد اصل) دا په واقعيت کې د سوسياليستي ټولنې يو اصل وو.
- د کار د مترقي او دموکراتيک قانون جوړول ،
- د کارګرانواو ټولو زيارايستونکو لپاره اجتماعي بيمه،
- د کورونو، مؤسسو او هټيو د کرايي تثبيتول،
- د ماشومانو(نجونو او هلکانو) لپاره عمومي ښوونه او روزنه ،
- د مطبوعاتو او دموکراتيکو خپرونو پراختيا ،
- د کوچيانو ميشت او بې ځمکو ته د دولتي ځمکو ويش.

د جمهوريت په پنځه کلنه موده کې د پورتنيو ژمنو څخه يوازې د کار قانون او هغه هم د ثور د وسلوال پاڅون څو ورځې وړاندې جوړ شو . البته د پورتنيو ژمنو پوره کول ستونزمن کار وو او لسيزې وخت يې غوښت او د داسې غوړو ژمنو ورکول د عوامفريبۍ او د خلکو په سترګو کې د خاورو د اچولو پرته بل څه نه وو ځکه چې هيواد اقتصادي سرچينې، شوننياوې ، تخنيکي او مسلکي کدرونه نلرل. خو اصلي خبره دا ده چې پدې اړه د عملي ګامونو د اوچتولو د هڅو کوچنۍ نښې نښانې ترسترګو نشوې. خلکو د (ا،خ ، د،ګ) واکمنېدو ته د وخت اړتيا او د هيواد د سمسورتيا او آبادۍ لپاره د جمهوري نظام د ښه بديل په توګه کتل او د يحيی د کورنۍ د نسکورېدو له امله د نوې واکمنۍ په وړاندې د مخالفت غږ پور ته نکړ. واک ته په رسېدو سره د خلقي واکمنۍ لومړني ګامونه د بېسوادۍ د له منځه وړلو ، د ښوونې او روزنې د بهير د ښې سمبالتيا او پدې برخه کې د شته ستونزو او نيمګړتياوو د له منځه وړلو او په تيره د اتمو ټولګيو د زده کوونکو د کانکور لغوه او د مامورنيو او دولتي کارګرانو (اجيرانو) د حقوقو ترمنځ توپير له منځه وړل وو. د واکمنۍ له لومړيو ګامونو د اوچتولو او خاصتاً د ښوونې او روزنې په برخه کې د خلکو ملاتړ د ملي سوداګرو او شتمنو هيوادوالو له مرستو معلومېږي . يوازې د هيواد ستر پانګوال عبدالمجيد زابلي د هيواد د پولي او مالي بنسټونو بنسټ ايښودونکي څلويښت ميليونه افغانۍ (يو ميليون ډالر) انقلابي دولت ته مرسته ورکړه. نوموړي د رحمن بابا او خوشحالخان ليسو

(c) ketabton.com: The Digital Library

لګښتونه هم په زمه واخیستل. خلکو د حکومت له لوري په اشرونو(د خپلې خوښې کارونو) د ښوونځیو، سړکونو ، ټولګټو پروژو په جوړولو کې فعاله برخه اخیستله چې ځرګند ساری یې د دریو میاشتو په ترڅ کې په خیرخانه مینه کې د پنځه سوه فامیلیو د پروژې جوړول دي. خو پربله خوا د ثور د وسلوال پاڅون وروسته بیله ځنډه هغو طبقو او کړیو چې د (ا، خ، د،ګ) د کړنلارې په پلې کولو کې ګټې له لاسه ورکولې د نوي نظام خلاف یې نه یوازې تبلیغات پیل کړل بلکې عملا یې د خپلو بهرنیو ملاتړو د ارادې سره سم د نظم او امن په ګډوډولو لاس پورې کړ. د پاڅون شپږ ورځې وروسته د پکتیا د زیروکي په علاقداری کې چې اوس مهال ولسوالي ده ناآرامیو ته لمن ووهل شوه د پوځ په ګاډو او ښوونځي وسلوال برید وشو. د دیورند تپل شوې کرښې ته څیرمه دا ډول ورانکاری د اسلام آباد د لمسونې او مرستې پرته ناشونې وې او د هغو په اصطلاح جهادي ډلو کار وو چې د داود خان په واکمنۍ کې یې په پاکستان کې ځاله جوړه کړې وه. ځینې څیرونکي د خلقي واکمنۍ په وړاندې مخالفتونه او مقاومتونه د دې حکومت د بیړنیو سمونونو، تیروتنو، د خلکو دودونو او اسلامي ارزښتونو ته په نه درناوي کې خلاصه کوي او هغه ولسي خودجوشه حرکتونه ګڼي. خو کله چې د سیاسي اوښتون په لومړۍ اونۍ کې اوهغه هم د پاکستان سره په پوله کې اړو دوړو او ورانکاریو ته لمن وهل کیږي بیله شکه د نوې واکمنۍ د کړنلارو ، بیړنیو سمونونو او تیروتنو سره هیڅ تړاو نلري. دې مخالفتونو او مقاومتونو سیاسي ریښې لرلې او پورتنۍ څرګندونې یوازې پلمې او په واقعیتونو د پردې اچول او د خلکو تېرایستل دي. البته لدې څخه سترګې نشي پټېدی چې وروسته په سمونونو کې د نوي انقلابي حکومت تېروتنو ،آرمانګرۍ او د واک د مدعیانو د ارادتمندانو لخوا د چارو سبوتاژ خپل منفي اغېز درلود .

د خلقي واکمنۍ او د هغې د پروګرامونو څخه د ولس او په تیره د پلازمېینې د اوسیدونکو ملاتړ د۱۳۵۷ کال د تلې په اووه ویشتمه چې نوی دولتي بیرغ اوچتېده بربنډیږي. ولسونه سره بیرغونه په لاس د سهار د اتو بجو څخه د مازدیګر ترڅلورو بجو پورې د ارګ مخکې ته چې هغه مهال ور ته د خلکو کور ویل کیده د ولولو او خوښیو په څرګندولو سره د دولتي مشرانو ترمخ تېرېدل او ټول ښار سره ښه نیولې وه. « د مراسمو په پای کې د شمالي کوریا سفیر نورمحمدتره کي ته یادونه کړې وه چې د ثور انقلاب ژورې خلقي ریښې لري خو دومره باید زیاته کړم چې څومره مې د پوزانوف او یو شمیر نورو شوروي ګډون کوونکو په څېرو کې ناخوښي لیدله نو هغوی د تاسو انقلاب نشي زغملی او غواړم تاسو ته د شوروي له خوا خطر په ګوته کړم. »۶۰ / ۸۸ هغه مهال د شوروي اتحاد او شمالي کوریا تر منځ اړیکې خړې پړې وې. د شمالي کوریا او د افغانستان د دموکراتیک جمهوریت تر منځ د ډپلوماتیکو اړیکو له ټینګولو څخه هم مسکو خوښ نه وو. د (ا،خ ، د، ګ) مخالفان اکثرآ د ملي بیرغ تغییرغندي چې ګواکې د دودیز بیرغ پرځای یې سور بیرغ چې د کمونیسم نښه ده غوره کړ چې پدې توګه یې د افغانستان تاریخ او ویاړونو ته شا وګرزوله. د یادولو وړ بریښي چې د افغانستان تاریخ د شاه امان الله څخه د داودخان تر جمهوریته پورې چې نیمه پیړۍ هم نه کیږي نه محدودیږي چیرې چې هیواد درې رنګه (تور، سور، زرغون) بیرغ د محراب منبرنشان په لرلوسره د ملي هویت د سمبول په توګه درلود. پداسې حال کې چې د تاریخ په اوږدو کې دې هیواد رنګارنګ بیرغونه او دولتي نشانونه لرل چې رنګونه یې اکثرآ تور، سره ، شنه، زرغون وو او په هغو کې د لمر، سپوږمۍ ،غره ، زمري ، پړانګ ، ښامار، لېوه ، طاووس ، تورې ، ټوپک او نیزې نشانونه ترسترګو کیدل. دا چې ویل کیږي د خلقیانو سور کمونستي بیرغ غوره کړ باید وویل شي چې د غزنویانو بیرغ هم سور رنګ درلود. آیا سلطان محمودغزنوي هم کمونست وو؟ ننني ترکیه ، تونس او مراکش هم سره بیرغونه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په هر هیواد کي ملي بیرغ ، دولتي نشان او ملي سرود د ملي هویت ښکارندوی دي او وګړي یې هغو ته د زړه له کومي درناوی کوي. دا درناوی هغه مهال د تقدس کچې ته رسېږي چې نسلونو هغه یو بل ته په میراث پرېږدي ایښي وي. کله چې ولسونه د دې ملي نښو د نه بدلون شاهدان پاتې شوي وي ، هر رژیم ، هرې واکمنۍ او هر واکمن هغو ته درناوی کړی وي ، په ولس کي هم هغو ته د درناوي روحیه قوت مومي. خو که د واکمنیو په اوښتو سره دا سمبولونه او نښې بدلیږي هغه خپل ارزښت ، درناوی او سپېڅلتیا له لاسه ورکوي او ولسونه ددې سمبولونو او نښو د بدلون په وړاندې بې تفاوته پاتې کیږي. له بده مرغه زموږ په هیواد کي د واکمنیو په بدلیدو سره دا نښې هم بدلې شوي دي. که چیرې یوازې د شلمې پیړۍ د پیل څخه تر دې دمه د هیواد بیرغونو او دولتي نشانونو ته وکتل شي په پرله پسې ډول هغو تغییر موندلی دی. داسې برېښي چې د افغانستان هر واکمن ملي بیرغ او دولتي نشان ته د شخصي ملکیت په توګه کتلي او د خپلي خوښې پراساس یې هغه غوره کړي دي. پداسې حال کي چې د ملي بیرغ او دولتي نشان بدلون د ولسونو صلاحیت دی. ملي سرود چې د خپلي معنی او مفهوم له مخې د یوه ملت آرمانونه ،هیلې ، ځانګړتیاوې ، دودونه او تاریخ نندارې ته ایږدي هغه ترجمهوریته پورې شتون نه درلود. له بده مرغه د (ا، خ، د،ګ) مشرتابه هم واک ته په رسیدو سره د تیرو واکمنیو په شان ملي بیرغ او دولتي نشان ته تغییر ورکړ او همدارنګه یې د خپلي خوښې ملي سرود چې د خپلو سیاسي او ایدئولوژیکي باورونو سره یې برابر ګڼه غوره کړ. خو ولس چې د ملي بیرغونو او دولتي نشانونو د پرله پسې بدلېدو سره عادت موندلی وو په ۱۳۵۷ کال کي د نوي بیرغ او دولتي نشان بدلیدل کومه ناوړه پیښه ونه ګڼله او د نوي ملي بیرغ د جګېدو په مراسمو کي یې په ولولو سره برخه واخیستله.
د شلمې پیړۍ د پیل څخه تردې دمه افغانستان لاندې بیرغونه اودولتي نشانونه لرل . ویل کیږي چې افغانستان په نړۍ کي هغه استثنایي هېواد دی چې ملي بیرغونو یې ډېر تبدیل شوي دي.

۱۹۰۱ ـ ۱۹۱۹

۱۹۱۹ ـ ۱۹۲۸

۱۹۲۸ ـ ۱۹۲۹

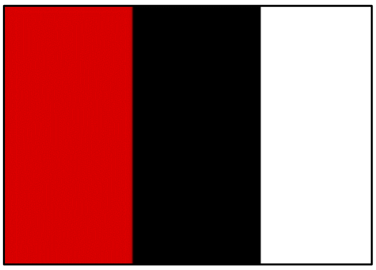
۱۹۲۹

۱۹۲۹ ـ ۱۹۳۰

۱۹۳۰ ـ ۱۹۷۳

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۹۷۳ – ۱۹۷۸

۱۹۷۸ – ۱۹۸۰

۱۹۸۰ - ۱۹۸۶

۱۹۸۶ - ۱۹۹۲

۱۹۹۲ – ۱۹۹۶

۱۹۹۶ – ۲۰۰۱

۲۰۰۱ - ۲۰۲۱

۲۰۲۱

د واک دری مرکزه

د افغانستان د دموکراتیک جمهوري دولت په جوړیدو سره نورمحمدتره کی د ګوندي- دولتي زعیم په توګه وټاکل شو خو د واک دوو نورو مرکزونو چې د رسمي مرکز څخه ځواکمن وو هم شتون درلود چې هغه د حفیظ الله امین او ببرک کارمل تر مشرۍ لاندې مرکزونه وو. ځکه چې د امین سره وسلوال پوځ او د ده فرکسیون د کارمل سره مسکو او نیمایي کابینه وه . ښیله شکه د واک د مختلفو مرکزونو شتون ددې لامل ګرزي چې د دې مرکزونو ترمنځ کشمکشونه پیدا شي او دولتي چارې له خنډونو سره مخ یا سبوتاژ شي.« دواړو(امین او کارمل) هڅه کوله چې له نورمحمد تره کي سره ځانونه نږدې کړي او د هغه ملاتړ ترلاسه کړي.هر یوه په خپله برخه کې غوښتل تره کی وپوهوي چې مشري ته یې د (هغه) لخوا ګواښ دی ، یعنې امین غوښتل تره کی له کارمل نه و بیروي او کارمل غوښتل تره کی له امین وبیروي.خو ح ، امین نورمحمد تره کي ته ډېر نږدې وو او دې نږدېوالي څو کلن تاریخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

درلود چې د ا، خ، د ، ګ د جوړېدو نه مخکې پيل شوی وو.»۷۹ / ۲۶۳ البته امين د ګوند د جوړېدو وروسته تل د تره کي ترڅنګ پاتې شوی وو ، خو کارمل د تره کي په وړاندې جبهه نيولې وه. د تره کی په وړاندې د واک د مدعيانو دا ډول دريځونو ته په کتو سره يقيناً چې تره کي پر امين ډېره لګوله او د کارمل خلاف يې دريځ غوره کاوه. د هغه مهال له دولتي تبليغاتو نه ښکارېدل چې تره کي او امين ګډ دريځ لري او د تره کي په وينا دواړه د نوک او اوری په څير نه بېلېدونکي دي خو واقعيت داسې نه وو.هغه مهال د تره کي او امين دوه اړخيزو اړيکو ته د صداقت او منافقت اړيکې ويلی شو. تره کي پر امين بشپړ باوردرلود اوهغه يې خپل رښتينی عقيدتي ملګری ګاڼه ، د هغه هر وړانديز يې په ورين تندي مانه او نوموړي ته يې پراخ واکونه ورکړي وو يا که دقيق وويل شي دا واکونه يې په وسلوال پوځ د بشپړ کنټرول او د پاڅون وروسته د خلقي اړخ د سياسي بېړو له لوري د هغه څخه د ملاتړ له کبله ترلاسه کړي وو او واقعيت دا وو چې د پاڅون وروسته واک د امين سره وو. پرامين باندې د تره کي دا ډول باور د امين له لوري د تره کي د بې کچې درناوي سربيره د کارمل په وړاندې په څرګند ډول د تره کي له دريځ څخه د امين ملاتړخپل رول درلود چې د خلقيانو نورو مشرانو د دا ډول پرېکنده ملاتړ څرک نه لګېده . البته د امين زړورتيا، زيرکتيا ،څرګند دريځ او کاري وړتياوو هم د تره کي له خوا پرامين د زيات باور په ترلاسه کولو کې خپل اغيزدرلود. د امين له لوري تره کي ته د درناوي په اړه يو خلقي کدر ويل : « د۱۳۵۷ کال مخکې کله ناکله د تره کي ليدو ته ورتلم او د هغه سره مي د يوه مشر په څېر نه بلکې د يوه ملګري په ډول چلند کاوه. يوه ورځ مې امين چې د ولسی جرګې وکيل وو د تره کي په کور کې وليد. کله چې تره کی له کوټې نه وتلو او بيرته راستون شو امين هغه ته د درناوي له امله جګ شو. د امين دې ډول حرکاتو هک پک کړم چې تره کی يو ستر شخصيت دی او وجداناً ناآرامه شوم چې ما هيڅکله هغه ته دا ډول درناوی نه دی کړی.» ښايي تره کي د امين دا ډول کړو وړو ته په کتوسره دا ګومان کاوه چې امين په رښتيني توګه د يوه ګډ انساني او ملي ارمان لرونکو مبارزينو په توګه له ده سره راشه درشه او اړيکې پالي. دا ستونزمنه ده پدې هکله حکم و شي چې امين د صداقت له مخې تره کي ته درناوی کاوه يا يې نورې موخې لرلې . ښايي امين په لومړيو کې د زړه له کومې هغه ته درناوی کاوه خو کله يې چې په خلقيانو کې اعتبار زيات او د ګوند د مشری نښه ورته پيدا شوه يا نورو وهڅاوه نو هماغه دي چې د تره کي د صداقت څخه ناوړه ګټه پورته کړي او بالاخره د تره کي په وړاندې و دريږي. د (ا،خ ، د،ګ) په واکمنيدو سره د واک او زعامت ليوالو هر يوه کارمل او امين د خپل دريځ د غښتلتيا او د تره کي د اغيز او اتوريتې د راټيټولو په موخه خپلې نقشې پلې کولې. تره کي د کارمل په موخو پوهېدلو او په خپله کارمل هم خپل مخالفت نه پټولو چې غواړي د پرچم د سازمان د مشر يا موازي رهبر په توګه دريځ ولري. دې دا ښودله چې هغه د واک يو مرکز دی خو په امين يې دا شک نه درلود چې د ده په اړه به د کارمل په شان نقشې ولري. لکه څرنګه چې مخکې يادونه شوې وه ،کارمل د لسو کلونو د انشعاب وروسته پدې موخه د تره کي تر مشرۍ لاندې يووالي ته مخه کړله چې د خلقي اړخ هڅونه ورمات کړي د خلقي اړخ ځواکمن مشران له ډګره وباسي او پدې ډول د خلقي لښکرمشر هم شي. کارمل حتی د خيبر د جنازې پرمهال چې د تره کي سره څنګ په څنګ او د جنازې په سر کې روان وو دا ډول فکرونه او سوچونه وهل :« دا د تظاهر پرته بل څه نه دي، ډير شيان مخکې دي، نوې شخړې ، د يو بل نه منل ، حتي ټکرونه ، او هيڅ شی به تغيير ونکړي. »۶۳ / ۳۳ له همدې امله کارمل د ثور د پاڅون د هماغه لومړيو شيبو څخه په ډېرو مواردو کې د تره کي خلاف دريځ درلود. تره کي د کارمل دې دريځ ته په کتو سره غوښتل چې د کارمل له شره ځان خلاص کړي او د خلقي اړخ په مشرتابه کې امين د تره کي څخه څرګند ملاتړکاوه پر امين ډېره ولګوي . امين چې د زعامت ليوال وو په څرګند ډول

(c) ketabton.com: The Digital Library

يې د کارمل او کارملیانو د ځېلو ترځنګ په احتیاط د تره کي د تجرید او ګوښه کولو په پروژه هم کارکاوه. څرنګه چې د ګوند د جوړېدو وروسته « کارمل ټینګار کاوه چې تره کی باید عمومي رهبري وکړي او ورځني کارونه ځوانانو ته پرېږدي او تره کي او بدخشي به ویل چې ګوند د ورځنیو پېښنو رهبري کولو ته اړتیا لري.» ۴۰/ ۱۷۱ د انقلاب وروسته امین په ګوند کې د دوهم شخصیت په توګه ورته دریځ غوره کړ او هڅې یې پردې را ګرځولې وې چې تره کی د چارو د لاربښوونې څخه بې برخې کړي او اړیکې یې د ګوندي کدرونو، قومي مشرانو ، ژورنالستانو ، سیاستوالو او شوروي سلاکارانو سره محدودې کړي. پدې هکله څو بېلګې راوړل کېږي.

د حفیظ الله امین یو شخصي ملګرې چې د ګوند غړی نه وو د۱۳۵۷ کال د چنګاښ په میاشت کې د امین سره د بهرنیوچارو په وزارت کې لیدلي وو او غوښتل یې چې تره کی هم وویني خو امین منع کړی وو هغه وايي :« له همغې شیبې نه مې احساس کړل چې حفیظ الله امین په دوو جبهو کې مبارزه پرمخ وړي یوه په احتیاط سره د تره کي او د هغه د یارانو په وړاندې او بله په څرګند ډول د پرچمیانو په وړاندې.» ۱۴۰ / ۱۴۰ – ۱۴۳ محمد عزیز قیومي د لامعه شهید ورور چې د کوم سازمان سره سازماني اړیکې نلرلې وايي. په ۱۳۵۷ کال کې د خپل پلارد هدایت له مخې د اوبو او بریښنا د وزیر محمدمنصور هاشمي دفتر ته د یوه امر د اخیستو په موخه چې د مازدیګرشپږ بجې وې ورننوتم. دا مهال په ټلویزیون کې تره کي خبرې کولې. وزیر په عریضه باندې د احکامو د لیکلو پر مهال وویل: « او باز چې میګه؟» یعني دی بیا څه وايي؟ د وزیرلدې خبرې څخه پوه شوم چې هغه د تره کي مخالف دی. لامعه یوه ښوونکې وه چې د ثور د اوومې نېټې په ورځ د هغوی په کور جمال مېنه کې کوم بمب یا مرمۍ لګېدلې وه او هغه شهیده شوله . خلقي حکومت د هغې په نامه په مکرویانو کې یو ښوونځی ونومولو . د طالبانو د اسلامي امارت په لومړۍ دوره کې د ښوونځي ادارې د لامعې له کورنۍ څخه د هغې داسې انځور غوښتی وو چې د اسلامي حجاب سره برابر وي چې د ښوونځي په اداره کې یې ولګوي. شوفیلډ شوروي لیکوال لیکي:« امین چې غوښتل یې په ټولو حکومتي جزئیاتو خبر وي. د راپورونو له مخې دا تدبیر ونیو چې سفرونچوک او پوزانوف د تره کي څخه لېرې وساتي. څنګه چې هغوی هره ورځ له تره کي سره لیدل ، ځکه نو ده ډاډ ورکاوه چې همدا زه د شورویانو د تماس اصلي سړی یم. »۱۴۱ / ۱۰۴ همدارنګه د دفاع وزارت لوی پوځي سلاکار جنرال ګریلف د امین کلک ملاتړی په یوه مرکه کې وايي :«په هغه لومړیو کې تره کي ته زما رپوټونو د امین حسادت راپارولو. یو ځل یې ماته وویل چې په راتلونکي کې یوازې ماته رپوټ راکړئ حتمي نه ده تره کی ستا رپوټ واوري.» ۱۴۲ امریکایي لیکوال سلیک ، اس هاریسون د امین سره د خپلې کتنې په اړه لیکي :« په هغو لومړیو کې د بهرنیوچارو د وزیر په توګه چې د ملګرو ملتو سازمان ته تللی وو د ده سره مې په کابل کې وکتل او د ده نه مې وغوښتل که امکان ولري د جمهور رئیس تره کي سره وګورم. هغه په ځیر ځیر،وچ او عصبانیت سره ځواب راکړ تاسې کولی شئ ما وویني. دا د قدرت پرسر د شخړې یوه نښه وه. » ۴۷ / ۳۳ د۱۳۵۷ کال په وروستیو کې د سیاسي لوبو او د سیاست له رازونو څخه خبر کسان پوهېدل چې د تره کي او امین تر منځ اړیکې دوستانه نه دي لکه څرنګه چې شرعي جوزجاني لیکي: « د۱۹۷۹ کال د جنوري په لومړۍ د ګوند د تاسیس په کلیزه کې امین په خپله وینا کې د تره کي نوم یاد نکړ. دې د لومړي ځل لپاره د دوی دواړو ترمنځ چې د ګوند او دولت په سر کې ولاړ وو اختلاف او نه همغږي ښودله .» ۱۴۳ کله چې په یوه دولت کې د واک مختلف مرکزونه شتون ولري بېله کومه شکه پایله یې د واکمنۍ ناکامي کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بې تاجه ټولواک

د ا، خ، د ، ګ په پټه جوړ شو او د یوه غیرقانوني ګوند په توګه یې فعالیت در لود. د مؤسسي کنګرې وروسته بله کنګره را ونه بلل شوه چې په هغې کې ګوندیان د خپل ګوند د سیاسي فعالیت د بریاوو او ناکامیو، د ګوند د فعالیت د مثبتو اومنفي اړخونو اودې ته ورته نورو مسآلو په اړه بحث وکړي او د ګوند د نوې رهبرۍ د ټاکنې سربېره کلیدي کدرونه یو بل له نږدې وپېژني. هرڅه په پټه پر مخ تلل او د ګوندي حوزې د مشر یا ارتباطي غړي هر دستور د ګوند او یا د ګوند د عمومي منشي دستور ګڼل کېده. د ګوندي مشرتابه پرېکړې د اعلامیو له لارې ګوندیانو ته د همدې حوزو د مشرانو او ګوندي ارتباطي غړو له لوري رسېدلې او هغه هم په کوچنیو ورقو کې چې همدې ګوندیانو په خپله لیکلې او ګوند کوم ځانګړی نشان یا مهر هم نه درلود چې پدې اعلامیو کې شتون ولري. همدا لامل وو چې ګوندیانو د خپلو ارتباطي غړو هر دستور د ګوند د ستور ګڼلو او د ارتباطي غړي د دستورونو له مخې یې خپل فعالیتونه تنظیمول. پدا ډول یوه غیر نارمل حالت کې ګوند فعالیت درلود . د ګوند اته ویشت کلن شتون وښودل چې د تره کي پرته ځینو ګوندي مشرانو خپل دلګکي او کارمل او امین بیا خپل فرکسیونونه لرل . پدې هکله زېرې لیکي:« نورمحمدتره کي په مرکزي کمېټه کې د کوم ملګري مخالفت نه کاوه او نه یې د نورو په مقابل کې د کوم ملګري دفاع کوله .ټل یې د یوه مشر په څېر بې پرې دریځ درلود. »۴۰ / ۱۶۸ همدار راز یو خلقي کدر ورته نظر لري او لیکي: « دا خبره د ګوند ټولو غړو ته روښانه ده چې نورمحمد تره کي هېڅکله هم د ګوند په غړو او ګوندي کدرونو کې پخپله ګټه کار نه کاوه. د ګوند ټول غړي یې د ګوند د خیر په لار کې رهنمایي کول.» ۱۰۹ / ۱۴۸ د پرچم په مرکزي کمیټه کې د کارمل فرکسیون څرګند وو چې هغه « نور احمد نور ، سلطانعلي کشتمند، اناهیتا راتبزاد، محمود بریالی ، عبدالوکیل او نجیب الله » وو. په خلقي اړخ کې د امین پلویان صاحب جان صحرایي ، محمد منصور هاشمي ، صدیق عالمیار، محمود سوما ،عبدالرشید جلیلي او ظریف وو. کله چې په ګوند کې فرکسیون شتون ولري منطقا د ګوند د دستور په نامه د فرکسیون مشرخپلو ارتباطي غړو ته خپل شخصي دستورونه هم ورکړي دي. که داسې نه وو نو ولې دې مشرانو فرکسیونونه جوړول؟ ټولو ته څرګنده ده چې د سیاسي مبارزې او د سیاسي ګوندونو د جوړولو موخه واک ته رسېدل دي. کله چې په یوه ګوند کې یو مشر ځانګړی فرکسیون جوړوي بېله شکه ددې فرکسیون د مشر موخه د ګوند مشرتابه ته د ناقانونه او ناروا لارې رسېدل او د ده د مخالفانو له ډګره اېستل دي. پدې هکله یوه بېلګه راوړل کېږي. د ۱۳۵۶ کال په وروستیو کې په خلقي اړخ کې د امین د پلویانو له لوري یوه اعلامیه خپره شوه چې هغه د سیاسي بېرو د غړو(پنجشیري، زیري او میثاق) خلاف وه .البته دا مهال د امین پلویانو دا تبلیغات هم پر مخ وړل چې تره کی او امین د یوه فرکسیون مشران دي. تره کي دې ناسمو تبلیغاتو ته په کتو سره د ۱۳۵۷ کال د وري (حمل) په میاشت کې لنډه اعلامیه خپره کړه او ګوندي حوزو ته ابلاغ شوله منځپانګه یې دا وه چې تره کی په ګوند کې د هیڅ کوم فرکسیون سره تړاو نلري. لدې مخکې په سیاسي دفتر کې د ګوند څخه د امین د اېستلو مساله مطرح شوې وه او امین د افغانستان ملي دموکراتیک ګوند په نامه د خپل ګوند په جوړولو لګیا وو ترڅو په ګوند کې د تره کي د اتوریټې او اعتبار څخه په ګټې اخېستنې سره ډېر خلقیان خپل ګوند ته جذب کړي. هغه مهال په حربي پوهنتون کې ددې اعلامیې خپروونکي سلطان احمد بهین وو چې د خلقیانو په واکمنۍ کې د څارګرې ادارې (اګسا او کام) سیاسي آمر شو. د دې اعلامیې د خپرولو له کبله له ګوند څخه د بهین د اېستلو مساله هم د حربي پوهنتون په حوزو کې طرحه شوله. دلته لیدل کېږي چې څه ډول د ګوند د پټې مبارزې پر مهال فرکسونبازانو حتی د ګوند د اعلامیې په نامه اعلامیه خپروي او د ځانګړو دستورونو ورکول خو عادي خبره وه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ا. خ. د .ګ دواړو اړخونو پداسې یوه وضعیت کې فعالیت درلود او هر خلقي خپل ارتباطي غړي ته ځانګړې ارادت درلود. پداسې یوه حالت کې ګوند د وسلوال پاځون په پایله کې واک ته ورسېد او د دې وسلوال پاځون نوښت له امین سره وو. امین پدې کار سره نه یوازې ګوندي مشران او ټول خلقیان کور ته له راغلي اجل څخه وژغورل بلکې واک ته هم ورسول. همدا لامل وو چې امین د غوښ اکثریت خلقیانو چې د ګوند د ننه کشمکشونو او فرکسیوني فعالیتونو څخه خبر نه وو له درناوي څخه برخمن شو او د واک په اصلي مرکز هم واوښت. څرګنده بېلګه یې د توقیف څخه د پاځون کوونکو افسرانو د خلاصون پرمهال د پنجشېرې او لایق څرګندونې دي چې مخکې ورته ګوته نیول شوې وه . یا دا چې کله چې د ګوند د مشرانو د نیونې وروسته میثاق ، کشتمند، نور او نجیب الله په ششدرک کې پټ شوي وو د امین لخوا د راډیو څخه د وسلوال پاځون د بري د اعلان پرمهال د میثاق په وینا« د افغانستان راډیو څخه ددې خبر په اورېدو سره د خوښۍ فضا واکمنه شوله ، یوبل مو په غېږ کې ونیول او ښکلې کړل اوڅو ځله مو یوبل ته مبارکي وویله . ډاکتر نجیب الله ډېر خوښ او احساساتي شوی وو. اوښکې یې راغلې او سردار داود ته یې ښکنځلې کولې او ویل یې ښه شول چې د خپلې بې وفایی او نامردۍ سزا یې ولیدله او غچ ترې واخیستل شو. له موږ سره یې ډېره نا ځواني وکړه. »۷۹ / ۱۸۳ همدا رنګه د امین ددې نوښت له امله د زېرې په وینا« ملګري ډلې ډلې شول اوهر یوه ځان امین ته نږدې کاوه. زه په وجداني توګه د امین په اړه له بد نظر څخه پښېمانه وم او له ځانه سره مې ویل په دې سرې کې دومره استعداد و چې د ګوند په غیاب کې یې انقلاب تر سره کړاو موږ یې ټول له مرګه خلاص کړو...، خو حدس مې واهه چې میثاق او پنجشیري هڅه کوي ، د امین په وړاندې تر انقلاب پخوا خپل مخالفت تلافي کړي ... »۴۰ /۳۶۳ البته امین د انقلاب مخکې د پوځ مسؤل وو او غوښ اکثریت خلقي پوځیان ده او یا د ده له باوري کدرونو له لوري روزل شوي وو او ده ته پالیاله وو. پر بله خوا د خلقي حکومت تر جوړېدو پورې (په لومړیو دریو ورځو کې) امین د پوځي شورا د مشر په توګه د وسلوالو ځواکونو د جزوتامونو قوماندانان وټاکل چې ښېله شکه ده ته وفادار کدرونه پکې ډېر وو. د پاځون اتلان (عبدالقادر، وطنجار، مزدور یار، ګلابزوی، سروري) او نور افسران یې په لوړو څوکیو و ګومارل او کابینه هم د ده د وړاندېز له مخې جوړه شوه. دې دا معنی لرله چې دی بې تاجه ټولواک او د افغانستان د دموکراتیک جمهوریت د وسلوال پوځ اعلی سر قوماندان دی . محمدنبي عظیمي د خپل « من و آن مرد مؤقر» نومي کتاب په نهم مخ کې را وړي چې د ثور د وسلوال پاځون وروسته د بهرنیو چارو وزیر (امین) دی ، ډګرمن محمد آصف الم او جګتورن عبدالستار د بهرنیو چارو وزارت ته غوښتي وو او دی یې د څوارلسمې فرقې د قوماندان او محمد آصف الم یې د وسلوال پوځ د محکمې د رییس په توګه مقرر کړل . آیا دا د خندا وړ خبره نه ده چې د بهرنیو چارو وزیر د دفاع وزارت د قرارګاه رییسان او د جزوتامونو قوماندانان مقرروي یا ګوښه کوي. خو د عجایبو په هېواد کې د بهرنیو چارو وزیر د امنیتي ځواکونو(پوځ ، پولیس او استخباراتو) قوماندانان او مشران ګومارل او ګوښه کول. د میثاق په وینا « ډېر ژر ټول دولتي او ګوندي واک د حفیظ الله امین په لاس کې پرېووت، ن .تره کی او ځواکمن پوځیان لکه محمد اسلم وطنجار،عبدالقادر،اسدالله سروري ، شیرجان مزدوریار او نورو له حفیظ الله امین څخه ملاتړ او دفاع کوله...، مرکزي کمیټه او سیاسي بیرو د حفیظ الله امین د لاس په وسیله اوښتي وو. »

پدې کې شک نشته چې د زعامت لیوال پدې لټه کې وي چې یوازې ځانته وفادارکدرونه په کلیدي څوکیووګوماري. د زعامت لیوال د دې کدرونو وړتیا او ژمنتیا ته نه بلکې یوازې ده ته وفاداری ته ګوري .همدا لامل هم وو چې دې وکړو او د کارمل پلویانو د خپلو مشرانو(کارمل او امین) د ارادې له

(c) ketabton.com: The Digital Library

مخې د خلقي واکمنۍ سمونونو او خلکو ته د خدمتونو وړاندې کولو بهير سبوتا ژاوه ، په شعوري ډول يې خپل مخالفين، قومي او مذهبي مخور بنديانول او وژل ترڅو تره کی بدنام کړي. همدا لامل وو کله چې د ۱۳۵۸ کال د وري په پنځه ويشتمه امين تره کی بېواکه کړ د دوولسو زرو تنوشا وخوا لست يې د کورنيو چارو په وزارت کې ځوړند کړ چې ګواکې د تره کي د ارادې له مخې وژل شوي دي . امين دې ته متوجه نه وو چې د ۱۳۵۸ کال د پيل څخه دی صدراعظم وو او ده د حکومت د مشر په توګه مسؤليت درلود چې د بې محکمې وژنو مخنيوی وکړي. پدې اساس دی هم ملامت دی چې د دې وژنو مخنيوی يې نه دی کړی. خو د ټولني د ټيټ سياسي شعور څخه يې د تره کي د ملامتولو په موخه هغه مهال ګټه پورته کړې ده تر دې چې ارادتمندان يې لا تر اوسه د هغه مهال تبليغات زمزمه کوي او وايي چې امين يوازې سل ورځې واکمن وو او کومې وژنې چې شوي دي دی پکې ښکېل نه وو.

د کارمليانو او امينيانو لخوا د حکومتي چارو د سبوتاژ بېلګې په ودونو کې د خلکو د دېګونو چپه کول، د سواد زده کړې کورسونو ته د مېرمنو او نجونو اړايستل، د ځمکو د اصلاحاتو پرمهال د دولت د تګلارو د بيانولو په نامه ملاکانو او خانانو ته سپکې سپورې ويل او دې ته ورته نورې ناوړه کړنې او په هغو کې بېله محکمې وژنې دي. د بېله محکمې د وژنو غوره بېلګه په ۱۳۵۸ کال کې د کونړ د کرهالي د کلي د اوسېدونکو ډله ييزه (شاوخوا ۴۵۰ تنه) وژنه ده چې ځای پرځای د ۴۴۴ د کوماندو د غونډ او د۶۹ پلي غونډ قوماندانانو صادق عالميار او عبدالحق فراهي ترسره کړلې چې دواړه د بې تاجه ټولواک پلويان وو. البته ولسونو ته دا معلومه نه وه چې دا کسان د چا پلويان دي او که ورته څرګند هم وو ارزښت يې نه ور کولو. هغوی دا کسان خلقيان او د پوځ قوماندانان يا د حکومت استازي ګڼل او پايله يې دا کېدله چې ولسونه د حکومت خلاف ودرېږي. ددې خپلسرو وژنو په اړه يو خلقي چې هغه مهال د کابل پوهنتون د انجينري پوهنځي محصل وو وايي : « د۱۳۵۷ کال د تعليمي کال د ختم وروسته خلقي محصلينو ته دستور ورکړل شو چې په ژمي کې به په خپلو سيمو کې د ګوند په ګټه تبليغات کوي. د ننګرهار ، کنر او لغمان خلقي محصلينو سره صاحب جان صحرايی د ننګرهار ولايت په مقام کې وکتل او د خبرو په ترڅ کې يې وويل: « د تبليغاتو پرمهال د اشرارو سره د جګړې امکانات هم شته دي . لدې امله تاسو ته وسله هم درکوو.خو که د جګړې له ډګره وتښتئ زه مو په خپله وژنم . صحرايي دا هم وويل چې د لغمان ولايت خلقي ولسوال محمديوسف ولسوالي پرې ايښې وه او ننګرهار ته راغی ما هغه ته وويل چې تا ولسوالي د اشرارو له ډاره پرې ايښې ده او ماته را غلی يې . که پر ما زور راشي زه به کابل ته تښتم. دا نشم زغملی چې ځوک دښمن ته مورچل پرېږدي او په هغه مې د کلشنکوف جاغور تش کړ .» پدې ډول د صحرايي لخوا په خلقي ولسوال صحرايي محکمه پلې شوله .

د بې تاجه ټولواک لپاره ده ته د وفادارو کدرونو موندل يوه ستونزه وه . دا حالت د دې سبب کېدلو چې په ځو کليدي ځوکيو ده ته وفادار يو تن وګوماري.پدې هکله د وخت د ګوند د دارالنشاء د ځانګې رييس ليکي: « مجبور شوم يوه ورځ مې حفيظ الله امين ته وويل چې د مرکزي کمېټې د ځانګو فعاليت د خنډونو سره مخ دی. ځکه د هرې ځانګې رييس د خپلې دندې په ځنګ کې ډېره درنه دولتي دنده هم لري.ښه به وي چې دغه ملګري د دغو دوو دندو له منځه يوه دنده د خپلې خوښې سره سمه د ځان لپاره غوره کړي. دوی په ځواب کې راته وويل چې د دوهمې دندې لپاره د باور وړ کسان نه شو ميندلی.په زړه کې مې وويل دا چې په دومره غټ ګوند کې دومره لږ باوري کسان لرو، نو بيا دې خدای پاک زموږ پرتمين انقلاب ته خير پېښ کړي.» ۱۲۲ / ۱۸۴ که چېرې امين د ګوندي او حکومتي چارو د ښه تنظيم او خلکو ته د خدمتونو د وړاندې کولو ليوال وای او په ګوند کې يې باوري او وړ کسان نشوای موندلای غوره دا وه چې په ګوند کې يې د خپل باور وړ کسان په مهمو ګوندي ځوکيو ګومارلي وای او غير

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګوندي تکنوکراتان د وزیرانو او والیانو په توګه مقررکړي واى. دې کار دوې ګټې لرلې . یو دا چې خلقي واکمنی د ګوند د کړنلارې له مخې دموکراتیکې جبهې جوړولو ته لار هواروله او ملاتړ یې زیاتېده او له بلې خوا د ده باوري کسانو د ګوند د مرکزي کمېټې څانګو د مشرانو په توګه داسې مصوبې جوړولې چې حکومت ته د غوره لاربنوونکو سندونو په څېر د عمل لاربنود شوې واى او ګوند د دولت او ټولنې په ربنتیني لاربنود اوبنتی واى. بېځایه به نه وي چې د امین بشپړ واک ته رسېدو په درشل کې د ګوند د مرکزي کمېټې د څانګو مشرتابه و پېژنو چې هغه ټول د بې تاجه ټولواک پلویان وو او د هغوی د نورو دولتي مقامونو سره هم آشنا شو.

۱- د دارالنشاء اداره(د اسنادو او اړیکو څانګه) . رییس محمدعلي هوما

۲- د تشکیلاتو څانګه. رییس د بنوونې او روزنې وزیرعبدالرشید جلیلي.

۳ -د نړیوالو اړیکو څانګه . رییس ګلنواز

۴ – د اقتصاد څانګه. رییس د پلان وزیر محمدصدیق عالمیار.

۵ – د تبلیغ او ترویج او د زده کړو څانګه. رییس محمد صدیق عالمیار.

۶ - د ګوندي کنټرول او نظارت څانګه. رییس د اطلاعاتو اوکلتور وزیر خیال محمدکټوازي .

۷ – مالي څانګه. رییس فقیر محمد فقیر.

۸ - د عدل او انصاف څانګه. رییس د وسلوال پوځ د سیاسي ریاست رییس محمد اقبال وزیري.

بنایي ډېر نور د امین د باور وړکسان هم وي چې څو لوړګوندي او دولتي مقامونه یې لرل چې یو د هغو څخه سیدعبدالحکیم شرعي جوزجاني وو چې څلور لوړ مقامونه (لوی څارنوال، د عدلیې وزیر، د سترې محکمې سرپرست او د کابل د ولایتي ګوندي کمېټې منشي) یې لرل . افغانانو شاه دوشمشیره اورېدلی وو خو صدیق عالمیار شاه سه شمشېره او شرعي شاه چهار شمشېره وو. ویل کېږي چې د امین وراره او زوم اسدالله امین نهه لوړې څوکۍ لرلې چې هغه نو شاه ۹ شمشېره وو.

دې عجیب او غریب حالت ته په کتنې سره دا پوښتنه را پیدا کېږي چې ولې امین په بې تاجه ټولواک اوبنتی وو؟ که څه هم دې پوښتنې ته مخکې ځواب ویل شوی وو او شاه محمود حصین د خپل (مثلث بې عیب) نومي کتاب په ۱۲۸ – ۱۲۹ مخونو کې پدې اړه راوړي : « د نجیب الله د واکمنی پر مهال د دستګیر پنجشیري په کورکې کریم میثاق، شرعي جوزجاني او اسماعیل دانش د نورو خبرو سربېره د هغه پلنوم په اړه خبرې وکړې چې تره کی یې له واک څخه ګوښه کړ. څلورو واړو د تره کي د ګوښه کولو او د هغه پرځای د امین د ټاکنو په اړه چې دوی مثبته رایه ورکړې وه پښېماني ښودله. پدې بهیر کې پنجشیري له ما وپوښتل چې وواېه تره کی څه ډول سړی وو. ما ور ته وویل یقینا تاسو زما څخه پدې اړه زیات معلومات لرئ. زه فکر کوم او ستاسو له خبرو پوه شوم چې تره کی داسې شخصیت وو چې هغه مهال یې خندا ، خندا ته نه وه ورته او ژړا یې ژړا ته. هغه یوازې وو څوک یې نه لیدل چې د خپل زړه خبره ورته وکړي او چا د زړه له تله ملګرتیا نه ورسره کوله. پنجشیري دا ارزونه سمه ګڼې او دا هم وایي چې هغه مهال تره کي د سیوري احساس کړي وو، هغه سیوري چې د ګوند او وطن سوکالي یې تهدیدوله خو نیغ په نیغه یې د هغو طرحه کول مصلحت نه ګڼل. هغه دوه ځله بېله مخکنی آجندا د سیاسي بورو غونډه را وبلله. هر ځل یې د اصلي مسألو پر ځای طنزونو ته ورته کیسې موږ ته کولې چې په موخو یې نه پوهېدلو. موږ د مسکو په شعارونو چې مترقي غورځنګونو ته ربنتیني مرستې کوي ډېر قوي باور درلود. هغه تبلیغات چې سرچینه یې څرګنده نه وه کله ناکله یې موږ په فکر کې اچولو چې بنایي تره کی د شخصیت کېش ولري د انترناسیونالیسم خلاف یو ډول ملتپالنې ته تمایل موندلی وي ، د خپل پایښت په خاطر په هر شي او په هغو کې پر شوروي هم بې باوره شوی وي ...، خو پېښو وبنودل

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه ځينې شيان لمس کړي وو مګرد هغو په وړاندې يې د مقابلې وس نه درلود غلی وو او په ځپل ځان کې سوځيده. هغه د سوسلف او باريس پاناماريف پرله پسې غوښتنې چې د سياسي بورو غونډه را وبولي او د پرچم سره د بيا يووالي او يو لړ پوځي مسالي طرحه کړي خو په عمل کې يې دا کار ونکړ او د وخت وژنه يې کوله. ښايي لامل يې دا وو چې په سياسي بورو يې هم باور نه درلود.» د پنجشيري د ځرګندونو په اړه بايد وويل شي يو د هغو مشرانو څخه چې په يوه ليدنه کې پوناماريوف ته له تره کي څخه شکايت کړی وو دی په خپله وو.(سوسلف د شوروي کمونست ګوند د سياسي بېرو غړی او د کمونست ګوند تيوريسن ګڼل کېده او پونوماريوف د کمونست ګوند د بهرنيو اړيکو د څانګې رييس وو.)

پورتنی ځرګندونې ښيي چې تره کی يوازې وو، د سياسي بورو په غړو يې هم باور له لاسه ورکړی وو ، پوځيان او د ثور د پوځي پاڅون اتلان سروري، وطنجار، ګلابزوی او مزدوريار هم د امين سره وو، د انقلاب بل اتل عبدالقادر لا د مخه مسکو د پرچميانو سره کودتا ته هڅولی او بندي وو . د سياسي بورو غړو چې خپل پلانونه لرل ، فرصت ته کتل او خپل دريځونه يې نه بربنډول خو عملاً د بې تاجه ټولواک سره ولاړ وو. د تره کي د بېوسی ځواب پدې واقعيت کې پروت وو چې د ثور انقلاب وروسته د دولت لوړپوړي دده سره نه بلکې د امين سره ولاړ وو او تره کی اړ وو چې د بې تاجه ټولواک ارادې ته سرټيټ کړي او ښايي موخه يې دا وه، هغه ګوند چې ده يې په جوړولو کې د هرچا څخه زياته ونډه لرله او څوارلس کاله يې مشر وو ټوټې ټوټې نشي او د دې ګوند واکمنی ته زيان ونه رسېږي. د تره کي ورېرې ملالی يوه ورځ د ټلفون په کرښه د تره کي د يوې عجيبې انديښنې په اړه داسې را ته وويل : « کله چې امين کاکا له واکه ګوښه او په توقيف کې وو او موږ لا ور سره اوسېدلو ما ته وويل ډارېږم امين ځوان دی او داسې کوم کار ونکړي چې ګوند ته زيان ورسيږي.» تره کي پداسې حال کې چې بندي وو د خپل ځان او خپل برخليک په اړه انديښنه نه لرله يوازېنی انديښنه يې دا وه چې امين پداسې کار لاس پورې نکړي چې ګوند ته زيان ونه رسوي. دا چې د وسلوال پاڅون شپږو۔ اوو مياشتو وروسته د پاڅون اتلان چې د امين پلويانو او شورويانو د تره کي څلورياران بلل د امين خلاف د تره کي ملاتړ ته ورو دانګل ګومانونه وېشلي دي. ځينې پدې اند دي چې دا څلور تنه چې د امنيتي بنسټونو مشران پاتې شوي او له پوځيانو سره يې اړيکي لرلې دوی په امنيتي بنسټونو کې د امين د لاسوهنو، نيولو، بندي کولو او وژنو شاهدان وو اړ شول چې د امين خلاف دريځ غوره کړي او نور بيا پدې اند دي چې شوروي سلاکارانو دوی هڅول چې د امين په وړاندې ودرېږي. واقعيت دا دی چې دواړه ګومانونه سم دي. د امين د ارادتمندانو له خوا د توقيف شوو کسانو د محکمې پرته وژنو په اړه د ثور د پوځي پاڅون وروسته د کورنيو چارو د وزارت د ژاندارم او پوليسو د قوماندانی د استخباراتو مشر وايي چې کله به مو غوښتل له توقيف شوي کس څخه تحقيق وکړو را ته وبه ويل شول چې هغه د ژاندارم او پوليسو عمومي قوماندان سيدداود تړون د دستور له مخې له توقيف څخه اېستل شوی يعني له منځه وړل شوی دی .

د دولت او ټولنې لاربښوونکی ځواک

د افغانستان خلق دموکراتيک ګوند واک ته په رسيدو سره د يوه ستر آزماينت سره مخامخ شو چې هغه د دولت او ټولنې لاربښوونه او په هېواد کې د سمونونو پلي کول وو. دې سترو مسئوليتونو ته يې پداسې يوه حالت کې اوږه ورکړه چې ګوند لا ماشوم وو، يو موټی نه وو او د دولت او ټولنې د لاربښوونې او ادارې تجربه يې هم نلرله . پردې اساس دې ماشوم د يوه وروسته پاتې هېواد چې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

جیوپولیتیک او جیوستراتیژیک ارزښت څخه هم برخمن وو د دولت اوټولنې د لاربښوونکي ځواک په توګه راڅرګند شو.د دولتي چارو د لاربښوونې سره د ګوند د نابلدۍ په اړه زیرى لیکي : « د بده مرغه موږ د نوي ډول ګوند د کار د ډول، ګوندي غونډو ، د ګوند لخوا د دولت د رهبرۍ په مساله او نورو اصلاً خبرهم نه و. نو د ګوند او دولت رهبري د یو څو ملګرو لاس ته ولویده چې عمده یې امین و. »۴۰ / ۳۷۲ میثاق لیکي :« ګوند په نامه واکمن ګوند وو او په عمل کې ګوند د دولت په چوپړ کې وو. ګوند د دولت لاربښوونه نه کوله بلکې دولت ګوند په خپل چوپړ کې نیولی وو. » ۷۹ / ۳۰۵

هغه څه چې وضعیت یې لا کړکیچن کاوه هغه د زعامت د لیوالو(کارمل او امین) د ارادتمندانو ګوندي او حکومتي ضد کړنې وې. دواړوهلې ځلې کولې چې په کلیدي پوستونو خپل پلویان وګومارې بیله دې چې د هغوی ژمنتیا او وړتیا ته پام را وګرزوې. د واک په لومړیو ورځو کې انقلابي واکمنانو خپل پام د دولتي قدرت د سیمه ئیزو بنسټونو، ګوندي کمېټو او د امنیتي ارګانونو مشرتابه ګومارنې ته راګرزولی وو. د دولتي قدرت د سیمه ئیزو بنسټونو(والیانو او ولسوالانو) د مشرانو د ټاکلو واک د کورنیو چارو وزیر نوراحمدنور درلود. د ګوندي کمیټو منشیان او د امنیتي ارګانونو مشران امین ټاکل. د دولتي قدرت سیمه ییزو بنسټونو او امنیتي ځواکونو مشرتابه د هردولتي نظام د ملا د تیر حیثیت لري. منطقاً چې دې بنسټونو ته اکثرآ امین او کارمل پلوه کدرونو لار موندله چې هغوی بیا خپلې نقشې پلې کولې. د په اصطلاح نوي ټیپ ګوندونو کې معمولاً ورځنۍ چارې د ګوند دارالنشاء رهبري کوي. د دارالنشاء دنده په لومړیو کې څلورو تنو تره کي ، کارمل ، امین او نوراحمدنور پرمخ وړله او هغوی هم زیاتره پر امنیتي او کدري مسآلو غونډې لرلې. کله چې د۱۳۵۷ وسلوال پاڅون شاوخوا دوې میاشتې وروسته په واکمنۍ کې د پرچمیانو رول پیکه شو« داسې یوه باصلاحیته قرارګاه چې اپراتیفي ، سیاسي او پوځي چارې یې سمبالولې په غیررسمي توګه راڅرګندیږي چې تقریباً ټولې سیاسي ملي (سیاسي ، پوځي او کادري) چارې حل او فصل کوي چې وروسته په فورمالیتي توګه د ګوندي او دولتي ارګانونو له خوا تائید او تصویبېدې. د دې قرارګاه غړي نورمحمدتره کی، حفیظ الله امین ، اسدالله سروري، سیدمحمد ګلابزوی، شیرجان مزدوریار وو. د قرارګاه په کاري ډله کې اسدالله امین، فقیر محمد فقیر، ګلنواز، نواب ، یعقوب (لوی درستیز)، سید داود تږون ،جانداد(د ګارد قوماندان) او نور وو.» ۱۲۸ / ۸۳ ددې قرارګاه غړو او د هغې د کاري ډلې غړي له انقلاب مخکې د امین سره ګوندي اړیکې لرلې. پردې بنسټ ټول د امین پلویان وو. له همدې امله د پریکړو په نیولو کې د امین ارادې ټاکونکی رول درلود لکه څرنګه چې زیري هم دې مسالې ته ګوته نیولې ده. لدې نه معلومېږي چې ګوند خپل لاربښوونکی رول له لاسه ورکړی وو . دې بیا دا معنی لرله چې څو تنو هم ګوند او هم دولت رهبري کولو او دا څو تنه د امین پلویان وو. دا هغه څه وو چې د هغه مهال د تبلیغاتو خلاف چې ګواکې ګوند د دولت او ټولنې لاربښوونکی ځواک دی په عمل کې پلې کېدل. د یوه دولتي بنسټ سروال د نوموړي بنسټ په ګوندی چارو کې لاسوهنې کولې او حتی خپل دستورونه او امرونه ورکول. په ۱۳۵۸ کال کې لیکوال د کندهارد قول اردو د قرارګاه د توپچي د غونډ سیاسي مرستیال وو. یوه ورځ د قول اردو قوماندان نورمحمد سروضه وال ور وغوښت او د قطعي د چارو د څرنګوالي د پوښتنې وروسته یې خپله اصلي خبره وکړه چې د یوه ټولي قوماندان جګتورن معراج الدین د ګوند د غړي په توګه ومنل شي. لیکوال ورته وویل چې ستاسې وړاندیز به په ګوندي سازمان کې طرحه کړي . مسئله په سازمان کې طرحه شوله خو د اکثریت نظر منفي وو. نوموړی د شوروي- پرچمي واکمنۍ پرمهال جنرالی ته هم ورسید او کله چې په کال ۱۹۹۲ کې د کارملیانو له لوري د کودتا له لارې دولتي واک د تنظیمونو په نامه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د شمال ټلوالې ته ولیږدول شو جنرال معراج الدین د ننګرهار د سیمه ئیز ټلویزیون په پرده را څرګند شو او د خپلې وینا په ترڅ کې یې وویل چې دی د اسلامي حزب غړی دی.

تور که واقعیت ؟

د په اصطلاح د افغانستان خلک دموکراتیک واحد ګوند څوارلس کلنه واکمنې د واک او زعامت پرسر په ګوند کې د زعامت د مدعیانو د سیالیو ، توطیو او دسیسو، کودتایي هڅو او کودتاوو یوه ټولیزه ده . پدې اړه د واک هرمدعي او هر اړخ هڅه کړې چې مقابل لورى تور او ملامت خو ځان سپین او سلامت ثابت کړي. د دا ډول چلند منطقي پایله دا شوې ده چې ډیر واقعیتونه یا پټ په تیارو کې پاتې شي او یا حقایق تحریف شي. پدې لیکنه کې هڅه شوې چې په دې ګوند کې د هغو ټکرونو او پیښو کومو چې د سلګونو ګوندیانو سرونه یې واخیستل ، ګڼ شمېربندیان شول ، شکنجه شول او سلګونه نور د هیواد څخه تیښتې ته اړایستل شول یادونه و شي. د دې سیالیو، مخامختیاوو،شخړو او ټکرونو لامل د هرڅه د مخه باید د ګوند د ځینو مشرانو په ځانغوښتنه او شوروي پالنه کې ولټول شي نه په شورویانو. ځکه چې پدې هکله ځینې ګوته پخوانې شوروي اتحاد ته نیسي چې ګواکې د ګوند کورنیو شخړو او مخامختیاوو ته یې لمن وهله. دا واقعیت لري چې د شورویانوهلې ځلې پردې متمرکزې وې چې اوبه خړې کړې اودوى پکې کبان ونیسي خو اصلي خبره دا ده چې ولې یو سیاستوال، چاراوکی او ګوندي کدر د پردیو د لاس وسیله شي او یا د ماشوم په څېر ولوبول شي.

د ګوند د څوارلس کلنې واکمنی په ترڅ کې د ګوند د ننه دریو پیښو د نورو په پرتله په ګوند او دولت کې د سیالو دښمنو ډلو په راتلونکي دریځ ، برخلیک ، د هیواد په وضعیت او د ګوند د واکمنی په نسکورېدو اغیز پرېښود. دا پیښې د وخت په دولتي رسنیو کې په لاندې نومونو یادېدلې:

الف- د ثورانقلاب په وړاندې د ببرک کارمل په مشرى د پرچمیانو پوځي کودتا

ب- د نورمحمدتره کي له لوري پرحفیظ الله امین سوء قصد

ج- د تڼي- ګلبدین کودتا.

البته د دې پېښو مخالف اړخ چې لوبه یې بایللي وه دا ډول حکومتي تبلیغات او څرګندونې بې بنسټه تورونه ، د واقعیتونو د پټولو ، د عامه ذهنونو د انحراف او د ولس د تیرایستنې هڅې ګڼلې .د لیکنې پدې برخه کې به په لومړی پیښه چې خلقي اړخ د پرچمیانوله لوري د پوځي کودتا ناکامه هڅه تبلیغوله او پرچمیانوهغه پر دوی تور ګاڼه مکث وشي او په دوو نورو به په خپل وخت بحث وشي.

د۱۳۵۷ کال د وږي په دریمه دولت یوه اعلامیه خپره کړه چې یو شمیرخاینینوغوښتل په لوی اختر کې په پوځي کودتا لاس پورې کړي چې مخه یې ډب شوه اوعاملین یې ونیول شول. په نیول شوو کسانو کې د پلان وزیرسلطانعلي کشتمند، د دفاع وزیر ډګروال عبدالقادر، د ټولګټو وزیر جګړن محمد رفیع ، لوی درستیزجنرال شاه پوراحمدزی او نور یادیدل. څه موده وروسته د هغوی اعترافات چې د کودتا هوډ یې درلود په رسنیو کې خپاره شول. د اعلامیې وروسته د مشکوکو ملکي او پوځي پرچمیانو د نیولو او له دندو ګوښه کول پیل شول.اوس به وګورو چې آیا د پرچمیانو له لوري کودتا ته چمتووالي واقعیت درلود یا دا چې هغه په پرچمیانو یو تور وو او پدې به هم تم شو چې ولې خبره پوځي کودتا او یا پر پرچمیانو دې تور ته ورسیدله ؟

مخکې یادونه شوې وه چې د (ا، خ، د،ګ) د خلق او پرچم سیالو دښمنو ډلو د لس کلن انشعاب وروسته سره یو شول خو دا یووالی یو تحمیلي یووالی وو. د ګوند د یووالي وروسته ډیر ژر په ګوند کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

پخوانۍ ډله بندۍ بربنډې شوې او فرکسیوني فعالیتونه پیل شول. که چېرې داودخان حوصله کړې وای او پرګوند یې برید نه وای کړی بنایي چې ګوند په څو ډلو ویشل شوی وای ، د پرچم ستري برخې د جمهوریت د ملي غورځنګ ګوند ته مخه کړې وای او پدې ډول به د داود خان دریځ پیاوړی او په واک کې پاتې شوی وای. پدې اړه څرګنده بېلګه په ګوند کې د جمهوریت د پلان د وزیرعلي احمد خرم د ترور وروسته د دستګیر پنجشیري په مشرۍ د یوه پلاوي ګومارل وو ترڅو پدې ترور کې د امین ښکېلتیا یا لاس لرل وڅېړي. پدې اړه دا پوښتنه پیدا کېږي چې آیا دا ګوند حاکم ګوند وو چې د یوه چارواکي د ترور پېښه څېړي ؟ بل دا چې نه خرم او نه ترهګر د دې ګوند غړي وو چې ګوند د دې ترور د څېړنو مسؤلیت ولري. د ګوند له لوري د خرم د ترور د پېښې څېړنه د ماشومانو لوبو او یا ټوکې ته ورته یو بهیر وو. د خرم د ترور څېړنې دا ګومان په واقعیت اړوي چې دا څېړنه د کارمل – مسکو ګډه پروژه وه چې امین له ګوند څخه وشړي ، د تره کي دریځ کمزوری کړي او پدې ډول کارمل په واحد ګوند کې د بشپړ اغېز او نفوذ څخه برخمن شي. مخکې ویل شوي وو چې د خلق او پرچم د یووالي څخه د کارمل موخه په لومړي ګام کې د هغه په وینا د خلقیانو د اګرسیف اړخ مشران(تره کي او امین) او بیا پاسیف اړخ(زېري ، میثاق او پنجشیري) له ډګره ایستل وو. دې پلاوي کندز ته سفر وکړ د پرچمي نظام الدین تهذیب پرمټ یې امین ضد سندونه جوړ کړل او د پنجشیري په وینا د ګوند څخه د امین د اېستلو مصوبه هم مېثاق ولیکله خو تره کي د امین ملاتړ کاوه او امین ته یې ویلي وو:« زه پوهېږم چې سیاست هم د نېشه یي عمل غوندې احساس لري . ته چې خارج شې خو آرام نه کښېنې او زموږ ملګري به هم د ځان سره کېنوې . زه نه غواړم چې ته جدا شې.» ۱۳۱ / ۲۳۱ خو میثاق د ګوند څخه د امین د اېستلو لامل دا ګڼي چې د خلق او پرچم د یووالي وروسته کارمل او امین دواړو د یووالي ضد فعالیتونه پیل کړي وو. کارمل ته د تفتیش او کنترول په کمیسیون کې توصیه وشوله او پر امین د کره لاسوندونو له امله د ګوند څخه د امین د اېستلو پرېکړه و شوه چې تره کي او کارمل مخالفت وښود. د تش په نامه واحد ګوند د هغه مهال کورني وضعیت ته په کتو سره که د ثور په اوومه وسلوال پاڅون نه وای شوای هرومرو امین د ګوند څخه اېستل کېده یا په خپله لکه کارمل د خپلو پلویانو سره له ګوند څخه ووت. پدې ډول ګوند په دوو برخو وېشل کېده ، کورنۍ ستونزې یې لا زیاتېدلې او شونې وه چې ګوند په نورو څو ډلو وېشل شوی وای. که ګوند په څو ډلو نه وای وېشل شوای خو په ډاډ سره ویلی شو چې په ګوند کې د تره کي دریځ کمزوری او د کارمل دریځ قوي کېده او له څه مودې وروسته د کارمل د ګوند د مشرۍ ارمان هم پوره کېده .

. د داودخان له لوري پرګوند برید د دې لامل شو چې د ګوند خلقي اړخ د خپل پایښت په موخه په متقابل برید لاس پورې کړي، د داودخان واکمني نسکوره اوسیاسي واک ترلاسه کړي. د داودخان دا ډول نسکورېدل کارمل او مسکو نه غوښتل . هماغه دي چې کارمل په څرګند ډول او مسکو په پټه د نوې واکمنۍ په وړاندې درېږي. ځکه چې کله د ثور په اوومه خلقي پوځیانو ګوندي مشران له توقیف څخه آزاد او کابل راډیو ته را ولېږدول « کارمل د یو ډول رواني بحران سره مخامخ وو، نوموړي د کودتا برۍ او ماتۍ دواړه پخپله ګټه نه بلل او خپل ځان یې د دوو ډبرو ترمنځ احساساوه. د پاڅون په برۍ او ماتې په دواړو حالتونو کې یې خپل ځان قرباني ګاڼه او د دریم چانس پټه نه لګیده ...، لدې امله اندیښمن او ناراحته وو. پرله پسې یې سګرټ څکول او په کوټه کې ګرزیده ، په څېره کې یې غوسه اوهیجان څرګند وو. هغه به کله وړاندیزکاوه چې رهبري باید پټه شي او پاڅون یې یو فتنه جوړونکی عمل ګاڼه چې د ماتې سره مخ دی. خو کله چې د ځواکونو تناسب د پاڅون کوونکو په ګټه تغییر مونده ویل یې چې ګوند د پاڅون د مسؤلیت له منلو ډډه وکړي. »۸۰ / ۸۶ هغه مهال عبدالقادر ویل چې ګوند دې په پټه د

(c) ketabton.com: The Digital Library

دولت لارښوونه وکړي او دولتي چارې پوځي شورا یعني دی رهبري کړي کارمل هم همدا غوښتل. مسکو هم د کارمل په څیر د پاڅون څخه ناخوښی وو. د مسکو ناخوښي د ګرباچف له دې وینا « دا اشتباه وه چې تره کی او امین واک ته ورسیدل. » معلومیږي. د کارمل نارضایتي او د تره کي په وړاندې دریدنه د هغه له هغو څرګندونو څخه بریښي چې د پاڅون دوه ورځې وروسته د ثورپه نهمه (اپریل ۲۹) چې تره کی ، کارمل او پوزانف لومړی ځل سره ولیدل او تره کي د ګوند د یووالي خبره وکړه کارمل ویلي وو:« په اوسنی شیبه کې عملاً واحد ګوند شتون نلري پداسې حال کې چې ادعا کیږي ګوند واحد دی بیا ولې دوه ګونی چلند کیږي. »۳۹ / ۳۶۱ د پاڅون په دوهمه ورځ چې لا حکومت نه دی جوړ شوی د شوروي سفیر په شتون کې د ګوند د مشر د څرګندونوخلاف دریدل د ژمنو سیاستوالوسره نه ښایي. سیاستوالو ته په کاردي چې خپلې کورنی ستونزې په خپل منځ کې د خبرواترو او پوهاوي له لارې حل کړي نه دا چې د پردیو په شتون کې هغه طرحه کړي. خو د کارمل موخه دا وه چې سفیر ته د یوه دوست هیواد د سیاسي استازي په توګه پلمه او موکه ورکړي چې د ګوند او واکمنی په چارو کې لاسوهنه وکړي. د ګوند له لوري د واک د ترلاسه کولو په هکله د کارمل ناخوښي د محمداعظم سیستاني له څرګندونو نه ښه جوتیږي : «حتی هغه وخت چې د دولت کړنلاره د کابل له راډیو ټلویزیون څخه خپریده ، خلکو کولی شول د ببرک کارمل ناراحتي د هغې د دري متن د لوستلو پرمهال احساس او درک کړي.» ۵ / ۱۱۰ مخکې ویل شوي وو چې د غبرګولي په میاشت کې د سیاسي بیرو په غونډه کې کله چې د پرچم مشرانو(لایق او بارق) هم مرکزي کمېټې ته د خلقي پوځیانو د راپورته کولو څخه ملاتړ وکړاو کارمل متقین شو چې پرچم په سیاسي بورو کې په اقلیت واوښت « د۱۳۵۷ کال د جوزا په څوارلسمه د پرچم د فرکسیون پټ فعالیتونه پیل شول. » د پټو فعالیتونو د پیلولو معنی د دولتي چارو سبوتاژ او اړو دوړو ته لمن وهل او په وروستي ګام کې د واکمنی نسکورول دي . د پنجشیري په وینا د سیاسي بیرو د غونډې د پای ته رسیدو وروسته کارمل وړاندیز وکړ « چې اعلان کړئ په ګوند کې نور پرچم د مساوي حق د لرلو فرکسیون نه دی » په همدې نامه د افغانستان د خلق دموکراتیک ګوند د مرکزي کمیټي اعلامیه خپره شوه. غوربندي لیکي چې « د۱۳۵۷ کال د غبرګولي د۱۴ اعلامیې د خپریدو وروسته د تره کي لیدو ته ورغلم او د نوي وضعیت نه مې خپله نارضایتي وښودله. تره کي په ځواب کې وویل ډیره حوصله مې وکړه اوهڅه مې وکړه چې کار دې سرحد ته ونه رسیږي خو کارمل چې پدې مخامخ څوکی کې ناست وو په نیمه تهدید ډوله لهجه راته وویل که د امین د ځانغوښتنې مخه ونه نیسئ و پوهیږئ چې یوه ورځ به ټانک له ټانک سره وجنګیږي. زه پوه شوم چې زموږ د خلکو د حکمت څخه ډک متل له مخې چې دوه پاچاهان په یوه اقلیم کې نه ځاییږي او یا دوه پوځه په یوه ځمکه کې نه ځاییږي. لدې امله چې د ټانکونو د جنګیدو مخه نیول شوی وي یو کار باید ترسره شي چې له ډیر غور وروسته اړ شوم دا پریکړه وکړم. »۸۰ / ۷۱ پدې هکله چې ولې د پرچمیانو له لوري د خلقیانو خلاف دښمنانه دریځ غوره شي میثاق لیکي:« امین د کورنیو چارو په وزارت کې چې وزیر یې نوراحمدنور وو د هغه ترځنګ سیدداود تړون د ژاندارم او پولیسو د عمومي قوماندان په توګه مقرر کړی وو او تقریبا د هغه په واسطه یې نوراحمدنور بې واکه کړی وو. د امین لخوا د دفاع وزارت په کارونو کې لاسوهنې عبدالقادر ناراضي کړی وو. ببرک کارمل چې وضعیت څارلو، غوښتل د عبدالقادر د ناراضي توب څخه په خپله ګټه استفاده وکړي.میرمن اناهیتا یې ورنږدې کړې وه او هڅه یې کوله د لوی درستیز شاه پوراحمدزي او نورو پرچمي صاحب منصبانو په همکاری د دفاع وزارت او کورنیو چارو وزارت کارونه کوردینه کړي ، ترڅو واک ته د رسیدو په موخه کارونه سر ته ورسوي. » ۷۹ / ۲۷۴ همدا رنګه پدې اړه د سلیمان لایق زوی ، غرزی د سپرغی په ویب پاڼه کې د۲۰۱۴ کال د جون په شلمه د (نګاهي به نیم رخ دیګرواقعیت) تر سرلیک

(c) ketabton.com: The Digital Library

لاندې يوه ليکنه خپره کړېده چې دا ليکنه يې د خپل پلار د يادداښتونو ، څرګندونواو خپلو مشاهداتو پربنسټ چمتو کړې ده چې د کارمل د پلويانو د ګوندي ضد کړنو د يوې برخې څخه پرده پورته کوي او بالمقابل د خلقي اړخ غبرګون هم يکې راوړي. دلته به د نوموړې ليکنې لنډيز وړاندې شي :« د نوموړي فرمان د متن د پلې کولو په موخه په پرچميانو کې د پټ کار د سمبالولو لپاره په لومړي ګام کې نجيب الله ، محمود بريالی او عبدالوکيل غوره شول. ډير ژر د کابل په هوټل کې د ناراضي پرچميانو د ليدنو کتنو جلا او نوې قرارګاه جوړه شوه اوهغه د ملکي او پوځي پرچميانو په ګڼه ګوڼه واوښته. سربيره پردې د ځوانانو د دموکراتيک سازمان دفتر(برهان غياثي) او د سرې مياشتې د رياست مرکزي دفتر(دکتورس اناهيتا راتب زاد) هم د ناراضه پرچميانو د ليدنو کتنو په بې درد او سره ځايو واوښتل. له پلار څخه مې اوريدلي وو چې يو ماښام تره کي خپل هستوګنځي ته بللی وو او د خبرو اترو په ترڅ کې يې د ګيلې په شکل ورته ويلي وو: « لايق صاحب زه ببرک جان ته حيران يم، د ګوند باندې يې د پټ سازمان په جوړولو لاس پورې کړی دی . تاسې وګورئ چې بريالي ته دنده سپارې په منظم ډول زما ليدو ته راشي او زما صفتونه وکړي ، ما ته رهبراو لاربنود ووايي او ماته ډاډ راکړي ، خو نجيب په پرله پسې توګه زما خلاف ولمسوي او په ليدنو کې پر ما راودانګي او خپله غوسه او کينه وښيي او ما د هغه په وړاندې يوه اقدام ته اړباسي. نه پوهيږم چې هغه بيا په کومه لوبه لګيا دی ؟ بالاخره د۱۹۷۸ کال د جون د اوولسمې په غونډه کې نجيب ، وکيل او بريالی د ګوند د يووالي د کنفرانس د لوزنامې څخه په سرغړونه اوډ ګوند نه بهر د ګوندي هستې د جوړولو له امله د رايو په اکثريت پرېکړه وشوله چې هغوی سفيران شي. بارق او لايق هم د سفيرانو په توګه د نوموړو د ليږلو په اړوند موافقه رايه ورکړه چې پدې توګه د لومړي ځل لپاره د پرچمي مشرتابه ترمنځ درز پيدا شو. د همدې غونډې پريکړه په پرچميانو کې خپره شوه او اعلان يې کړل چې لايق او بارق د وزارت د څوکيو او د تسليمۍ د روحيې له امله د دښمن سره يوځای شول. د جون په اتلسمه يعني يوه ورځ وروسته کارمل د نورمحمدتره کي سره په غيرمعمولي کتنه کې له هغه نه غواړي چې دی هم خارج ته وليږي.» غرزی لايق په خپله ليکنه کې د انټرينټ څخه د پوزانوف يو يادداښت چې د کارمل د څرګندونو يا په بله خبره پوزانوف ته د شکايتونو پربنسټ تهيه شوی له انګريزي نه ژباړلی او يکې راغلي دي: « په وروستيو کې ليدل کيږي چې په ګوند کې يووالی له منځه تللی ، زه نه غواړم ستونزې جوړې کړم. د سياسي بيرو د جون د اوولسمې نيټې د پريکړې له مخې يو شمير ملګري د سفيرانو په توګه ټاکل شوي دي زه او نوراحمدنور غوره ګڼو چې موږ هم د سفيرانو په توګه يا د درملنې په نامه بهرته ولاړ شو...له بده مرغه زه نه په ګوند او نه په پوځ کې امکانات لرم چې له خپلو تزسونو څخه دفاع وکړم.» غرزی د نوراحمد نور سربيره د اناهيتا نوم هم يادوي. ضمنا هغه دا هم ليکي چې نور په پراګ او کارمل په واشنګټن کې سفيران ګومارل شوي وو او هغوی خپل سفارتونه سره بدل کړل. غرزي لايق د خپل پلار د يوه يادداښت يوه برخه هم راوړې چې ليکي : « پدې ترڅ کې ځينې ګوندي رهبرانو هڅه وکړه چې سفيران خارج ته له دندو څخه منصرف کړي او هغوی وهڅوي بهر ته لاړ نشي. په يوه ناکامه هڅه کې ، د ځېنو سفيرانو سره د يوې خصوصي کتنې په ترڅ کې وغوښتل شول خپل ګوندي ملګري يوازې پرې نه ږدي. نور احمد نور او عبدالوکيل دواړو ټينګار کاوه چې د دوی تګ حتمي دی ، موږ خپله پريکړه کړې ده ، که لاړنشو امين مو وژني ، د ټولو دنده ده چې خپل سر وساتي. » غرزی په خپله ليکنه کې اعتراف کوي چې دی هم يوځل کابل هوټل ته نجيب الله ته ورغلی وو.

د پورتنيو څرګندونو څخه بريښي چې کارمليانو د هغه د دستور له مخې په ګوندي او دولتي ضد کړنو لاس پورې کړی وو چې د پوځي کودتا لپاره چمتووالی يې هم له پامه نه وغورزولی. د هغه مهال

(c) ketabton.com: The Digital Library

د غزني د څوارلسمي فرقي د قوماندان محمدنبی عظیمي څرګندوني يې ښه بېلګه ده چې عبدالوکیل په کابل کې ورته ويلي وو: « ماغوښتل د اردو د وسلوال پاڅون په اړه ستا او د څوارلسمې فرقې د ملګرو چمتووالی ملګري ببرک کارمل ته ورسوم.څه فکرکوې ؟ آیا کولی شئ په هغه ځای کې د فرقې خپلواکي اعلان او زموږ د غوښتنې په صورت کې د کابل په لور مارش وکړئ. » ۱۲۹ / ۱۵۸- ۱۵۹ عظیمي د خپل چمتووالی ډاډ ورکړی او په بل ځای کې لیکي چې د ۱۳۵۸ کال د مرغومي د شپږمې وروسته د چهلستون په ماڼۍ کې کارمل له ده څخه د ده د چمتووالي له امله خپله مننديې هم څرګنده کړې وه. د پرچمیانو له لوري کودتا ته د چمتووالي په اړه جنرال لیاخفسکي د افغان غمیزه اومیرانه نومي خپل کتاب په ۵۶ مخ کې د پرچمیانو د کنګرې په اړه راوړي چې د۱۹۷۸ کال د جون په میاشت کې په پغمان کې جوړه شوې وه چې په هغې کې د واک د نیولو پروګرام جوړ شو. همدا رنګه«د ثور د کودتا وروسته ببرک کارمل د خلق د اړخ خلاف د بلې کودتا په فکر کې شو، خو مخکې لدې چې اقدام وکړي حفیظ الله امین او همکارانو یې له ډګره وباسه . » ۳۰ / ۹۰ کله چې وکیل ، نجیب او بریالی د ګوندي ضد فعالیتونو له امله سفیران شول یوه ورځ وروسته کارمل د تره کي څخه غواړي چې دی ، نور او راتبزاد هم غواړي خارج ته د سفیرانو په توګه ولیږل شي. تره کی چې د داسي یوه فرصت په تمه ناست وو کارمل په چکوسلواکیا، اناهیتا په یوګوسلاویا،نوراحمدنور په امریکا، عبدالوکیل په بریتانیا، نجیب الله په ایران، محمود بریالی په پاکستان کې د سفیرانو ،عبدالمجید سربلند په بمبیي کې جنرال قونسل او فدامحمد دهنشین په کویت کې د قونسل په توګه مقرر کړل. البته یو شمېر پرچمیانو چې په هېواد کې د ټیکاو لیوال وو خلقي مشرتابه ته د خپلو پرچمي ملګرو د ګوندي ضد او حکومتي ضد کړنو په اړه رپوټونه ورکول چې میثاق د خپل کتاب په ۳۰۰ مخ کې د نورمحمدتره کي او د حفیظ الله امین د رپوټ له مخې د بارق شفیعي اوغوربندي نومونه یادوي. عجیبه دا وه سره لدې چې کارمل پخپله خوښه سفارت منلی وو خو « د جون په یوویشتمه په غیرمترقبه ډول کارمل ، بریالی، سربلند، او اناهیتا د سفارت د دروازې د مخې سره را څرګندشول. خو د سفارت د ساتونکو سره د لنډو خبرو وروسته د موټرو کتار چې څلورعرادې وو د سفارت له مخې لیرې شول او په کوڅو کې تري تم شول . میلمنو ته ویل شوي وو چې پوزانوف ښار ته تللی دی پداسې حال کې چې داسې نه وو ځکه سفیرسره لدې چې رخصتي وه په دفترکې وو. د موټرو کتار د څه واټن وهلو وروسته د تاس ماڼۍ ته چې هلته خبریال ژوند کاوه ودریدل. کارمل د تاس د آژانس له پخواني مسئول سره پیژندګلوي لرله چې اوس د کابل څخه تللی وو او د هغه په ځای د کی جی بی نوی مامور لئونید بیریوکوف راغلی وو...، د ماښام په لسو بجو د ده د کور د دروازې سره د درېدلو پیژندل شوو پرچمیانو په لیدو سره بیریکوف حیران شو.کله چې بیریکوف دروازه خلاصه کړه ببرک کارمل وویل : زه ببرک کارمل یم پداسې حال کې چې د ده سره راغلي کسان یې معرفي کول اضافه یې کړل دوی ټول زما ملګري او د مرکزي کمیټې غړي دي. بیریکوف چې لړزیده وویل هو ملګری کارمل زه تاسې پیژنم ، ډیرخوښ یم مهرباني وکړئ ننوزئ . کارمل ښه به وي چې موټرهم سرای ته د ننه یوړل شي ...، هغه د ناڅاپي راتلو موخه داسې توضیح کړه لازم دي فوراً د ملګري پوزانوف سره ملاقات وشي ، خو زموږ دا هیله ردوي ، خو دا کار خورا عاجل دی . بیریوکوف د وروستیو توضیحاتو نه پوه شو چې د میلمنو له نظره شوروي ملګري د سیاسي بیرو له پریکړې څخه یعنې د پرچمیانو د افتخاري تبعید څخه خبرندي او که د شوروي مشرتابه له واقعیت څخه خبر شي فوراً به مداخله وکړي او سپین سترګي خلقیان به په ځای کینوي. کله کله به میلمنو د ټلفون څخه زنګ واهه او کوښښ یې کاوه په پښتوخبرې وکړي ځکه چې بیریوکوف پرې نه پوهیده...، هغوی په څرګنده توګه تره کي ته ښکنځل کول او په سپکه به یې امین یاداوه.» ۶۳ / ۸۹ – ۹۰ لکه څرنګه چې د امنیتي ملحوظاتو له امله د شپې ګرزیدو

(c) ketabton.com: The Digital Library

بندیز لګیدلی وو، نابلل شوو پرچمي مشرانو د شپې نوم نه درلود شپه یې همله تیره کړه او سبا سهار له دې کور څخه ووتل. لدې څخه ښکاري چې کارمل هیله لرله چې پوزانوف به له هغه سره مرسته وکړي خو سفیر پوهېدلو چې تره کی یې خبره نه مني او یا دا چې سفیر هم غوښتل چې پرچمي مشران له هېواد څخه لاړ شي. د کشتمند دا وینا چې تره کي ورته ویلي وو هم ښیي چې تره کي د شوروي د سفیر وراندیزاو د پرچمیانو په اند فشار ته غاړه نه ده ایښي « هیڅوک حق نلري چې د بل چا استازیتوب وکړي. ستاسي رهبر کارمل شوروي سفیر ته شکایت وکړ څه ګټه یې وکړه چې ته یې بیا تکراروې.» ۴۰۶ / ۳۹

د پرچم مشران بهر ته ولاړل خو څه موده وروسته د هغوی یو شمیر ملګري د کودتا په تور زنداني شول او په تحقیقاتو کې یې ویلي وو هغوی د پوځي کودتا هوډ درلود او په بهر کې پرچمي سفیران په کودتا کې ښکیل دي نوهماغه دي چې د دې سفیرانو نه غوښتل کیږي چې هیواد ته راستانه شي خو هغوی هیواد ته نه راستنیږي او د خلقي حکومت د ادعا له مخې د سفارتونو شتمنی یې هم له ځانه سره وړي او د وارسا د تړون اړونده هېوادونو کې پټ ژوند غوره کوي. په پاکستان کې سفیر محمود بریالی لومړی خپل وررور کارمل چکوسلواکیا ته ورځي او د هغه نه یو لیک د شوروي مشرانو په نامه اخلي او بیا مسکو ته ځي. نوموړی د نیکراسوف په نامه د کی جی بی یوه مامور ته د ټیلیفون له لارې وایي: « د بشریت په نامه ! موږ وژغورئ ! د بشریت په نامه! موږ وژغورئ! هغه دا خبره په څوځو ځله تکرارکړه او په هرځل یې په سلګیو سلګیو ژړل. زه نه پوهیږم چې څه وکړم . زه هیڅ شی په لاس کې نلرم چې پخپله یې وکړم . زموږ یواځینی او ټوله هیله شوروي ملګري دي . زه له ببرک کارمل څخه لیک لرم خو نه پوهیږم چې دغه لیک چاته ورکړم. » ۱۲۴ / ۸۱ د شب های کابل نومي کتاب پرچمي لیکوال په بهر کې د سفیرانو د خلقي ضد فعالیتونو په هکله د کتاب په ۷۱ مخ کې لیکي: « تره کی او امین پدې نظر وو چې د کارمل او د هغه د ډلې په تبعیدولو سره به د پرچم د اړخ د جنجالونو څخه بیغمه شي خو دا یوه تیروتنه وه. ځکه چې د هیواد څخه بهر د افغانستان د دموکراتیک جمهوریت د سفیرانو او سیاسي استازو په توګه د پرچم د اړخ د مشرانو ګومارنه چې له هره اړخه خوندي وو د هیواد په د ننه کې د خپلو پټو سازمانو سره اړیکې لرلې او هغوی ته یې دستورونه ورکول. د ظهور رزمجو، فرید مزدک، نجم الدین کاویاني، محبوب سنګر، سیداکرام پیګیر، خدایداد بشرمل او ... په څیر کدرونه او سلګونه نورې کوچنی او لویې کړی فعالې وې ،په پټه یې د ځمکي لاندې خپل اپوزیسیوني فعالیتونه پرمخ وړل او د رژیم خلاف یې د هیواد په ګوټ ګوټ کې ورانکاره فعالیتونو ته سازمان ورکاوه.» پرچمي مشران چې اړ شول د سفیرانو په توګه بهر ته لاړشي د نجم الدین کاویاني په وینا بهر ته د تللو مخکې « د کارمل یواځینی توصیه خپلو پلویانو ته د خدای په امانی په مهال دا وه چې ټولې هڅې د تره کي او امین د رژیم د بدنامولو او ناکامولو په موخه را ټولې کړئ او بس.» ۵ / ۱۱۱

کله ناکله په تاریخ کې واک ته د رسېدو په موخه د ځینو سیاستوالو کړه وړه تکراریږي. دلته خبره د هغو سیاستوالو څخه ده چې په ولس کې اعتبار نلري خو د واک مدعیان دي ، واک ته رسیدل د پردیو پرمټ غواړي او د هغوی د مرستې او ملاتړ د ترلاسه کولو لپاره په هرکار،حتي د خپل پلرني ټاټوبي په خرڅولو هم لاس پورې کوي. انترناسیوناست محمود بریالی ، سترمجاهد او د ناټویي اشغال پر مهال اعلان شوي ملي اتل!؟ احمدشاه مسعود د دغو سیاستوالو څخه دي. په ۱۹۷۸ کال کې په مسکو کې شوروي څارګر نیکراسوف ته د بریالي د ژړا او زاریو په هکله مو ولوستل . د څه د پاسه شلو کلونو وروسته احمدشاه مسعود چې د هغه بهرني حامیان نوموړی چګوارا ، ناپیلیون ، پوځي نابغه او... شمیري د امریکایي لیکوال ستیوکول په وینا« په دوشنبه کې پخپل کور کې مسعود تامسن ته ژړا وکړه چې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

افغانستان په ګوټ ګوټ کي د ده پاشلو متحدينو ډېر محدود پرمختګ کاوه ، اکمالات يې محدود وو ، کرزيان د کندهار په شاوخوا او پاکستان کي ترسخت فشارلاندې وو. تامسن ته يې وويل دوستم داسې فکرکاوه چې له راستنيدو سره سم به يې ټول ازبکان وسله پورته کړي او په پاخون به لاس پورې کړي خو دا کار ونشو. زه پخپله پردې ګروهه نه يم چې د طالبانوماتيدل به ژر شوني وي.» ۱۴۴ / ۸۱۷ پرديو ته د انقلابي بريالي او مجاهد مسعود ژړا که له يوې خوا د هغوی د شخصيتونو کمزوري ښيي له بله پلوه په پرديو پورې د دوی تړلتوب هم ننداري ته ايږدي . روسان او امريکايان د همداسې لوېدلو سياستوالو په لټه کې وو. روسانو او امريکايانو هغوی او د هغوی همفکران پخپلو غيږو کې ونيول او ونازول او د افغانستان د نيولو په بيه يې ظاهرآ واک ته ورسول.

اصلي موضوع يعني د پرچميانوخلقي ضد او دولتي ضد کړنوته را ګرزو. د ثور انقلاب وروسته د اګسا کامرې او دوربينونه د پرچميانو لوري ته راګرزول شوي وو. په پرچميانو کې ملي ګټو ته ژمنو او همدارنګه اپورتونېستو غړو يې چې دوهمې ډلې يې دوه ګونی رول لوباوه هم اګسا ته د خپلوملګرو د نقشو او د پرچميانو په خبره د مخفي مبارزې په اړه رپوټونه ورکول . د کارمل د دستور پربنسټ د هغه پرچمي پلويان د حکومت د اداري چارو او سمونو د سبوتاژ ، په خلقي اړخ کې دې يا هغه مشر ته په غوږه مالۍ او ورانکاريو بوخت شول. لکه څرنګه چې پورته ويل شوي وو بريالی د تره کي د ستاينې او غوړه مالۍ او نجيب بيا د هغه د غوسې راپارولو لوبه پيل کړې وه او وکيل هم د امين سره د لا نږدې کېدو تمرين کاوه څرنګه چې پدې هکله يو کست د اګسا په لاس کې لويدلي وو چې « نوراحمدنور وکيل ته وايي چې لانورهم د امين سره ځان نږدې کړئ او وکيل د نوراحمدنور په ځواب کې وايي چې زه خو ډير کوښښ کوم خو امين پدر ۰۰۰ راباندې باور نه کوي. »۶۰ / ۸۲ د اګسا د کشفي اوڅارګري فعاليتونو پايله دا شوه چې د پرچميانو د ګوندي او دولتي ضد کړنو په اړه لاسوندونه برابر شي او د جون د اوولسمې نيټې د سياسي بيرو غونډې ته يې وړاندې کړي. په سياسي بيرو کې لايق او بارق د پرچم د فرکسيون مشران هم د خپلو ځوانو پرچمي ملګرو(نجيب الله ، بريالي او وکيل) ګوندي ضد کړنې وغندې او د سفيرانو په توګه مقرر شي . کله چې کارمل وليدل چې د ملګرو د پټو فعاليتونوڅخه يې پرده پورته شوه او پدې ډول په خپله پيل کړې لوبه کې پاتې راغی يوه ورځ وروسته« د جون په اتلسمه پداسې حال کې د تره کی دفترته ننووت چې د شوروي سفير پوزانوف او لوی ګوندي سلاکار خازاروف د تره کي سره وو،کارمل بيله دې چې لوی سفير ته پام وګرزوي د واکمن وضعيت نه شکايت وکړاو د تره کي څخه يې وغوښتل چې نه منونکي وضعيت ته د پای ټکی کيږدي.» ۳۹ / ۳۷۸

د پورتنيو څرګندونو نه او د هغه مهال له بهيرونو څخه بريښي چې کله د جون په اتلسمه په خپله خوښه کارمل د ګوند مشر ته وړانديز وکړ چې دی، نوراحمدنوراو اناهيتا راتبزاد هم بهرته ولېږل شي سياسي بيرو د جون په ۲۴ پريکړه وکړه چې هغوی هم سفيران شي اودوی ټول د خپلو نويو دندو په لورخوځيږي. کارمل چکوسلواکيا ته د تګ په لار څو ورځې د مسکو په اکراين نومې هوټل کې تم شو. کارمل په مسکو کې د (ا ، خ ، د ، ګ) د ګوندي کميټې ځينو غړو ته چې ده ته ورغلي وو د سفير په توګه دندې ته د غاړې ايښودلو په هکله ويلي وو : « په يوه زين باندې دوه کسه نه ځائيدلو، نه مې غوښتل چې د وينو سيلاب وبهيږي نو ځکه مې د آس زين نورمحمدتره کي ته پريښود او زه ترې راووتلم. » ۱۲۲/ ۱۶۰ د کارمل دا وينا د تره کي د هغه خبرې سموالی ښيي چې غوربندي ته يې ويلي وو چې دوه پاچايان په يوه اقليم کې نه ځايږي. يو بهرنی څيړونکی د کارمل شونتياوو او واک ته د رسيدو د ليوالتيا په اړه ليکي :« ددې حقيقت سره سره چې ببرک کارمل د خلک دموکراتيک ګوند د خورا مشهورو لارښوونکو څخه معرفي شوی خو دا يې نشو کولای چې د خلک دموکراتيک ګوند او يا د وسلوالو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځواکونو اړين ملاتړ حاصل کړي ترڅو د تره کي يا امين پرضد يو بريمن چلنج پيښ کړي .» ۱۴۵ / ۱۳۰ کارمل سفارت ته د تلو مخکې خپلو پلويانو ته ددې سربېره چې د تره کي او امين د رژيم خلاف کړنو ته دوام ورکړي دا هم ويلي وو:« هغه به بيرته هيواد ته سور بيرغ په لاس کې راستنيږي. »۴۹ / ۵۴ چې بيله شکه دا ډاډ شوروي اړخ هغه ته ورکړی وو او د مسکو چارواکو خپلې ژمنې ته د۱۹۷۹ کال د دسمبرپه اووه ويشتمه عملي جامه ورواغوستله. کارمل نه يوازې سور بيرغ په لاس بلکې د شوروي د سره لښکر سره افغانستان ته راستون شو. کارمل او د هغه فرکسيوني ملګري (نوراحمدنور، اناهيتا راتبزاد، بريالي، نجيب ، وکيل) له هيواده ووتل خو خپلو ملګرو ته يې د کودتا دستور پريښود او د مختلفو شبکو له لارې چې د شوروي سفارت شبکه يې خورا فعاله وه د پرچميانو د پټې مبارزې په مخته وړلو کې مرسته کوله. په هالند کې مېشت پرچمي آرين اميني وايي چې بهر ته د کارمليانو د تګ وروسته چې تنکی ځوان وم د خپل مشر ورور د هدايت له مخې په بايسکل د شوروي سفارت مخې ته تللم او يوه شوروي به اعلاميې را کولې او هغه به مې خپل ورور ته ورکولې او يا به مې هغه په پټه وېشلې .د پرچميانو دا کړنې د اګسا نه پټې نه وې او پايله يې د زيات شمير پرچميانو زنداني کيدل او د شاه پور احمدزي په څېر د هغو پرچميانو وژل شول چې د کی جی بی سره يې اړيکې نه درلودلې او هغوی چې د کی جی بی تنخوا خواره وو لکه کشتمند، رفيع ، قادر او نور ژوندي پاتې شول . لدې څخه ښکاري چې د پرچميانو له لوري د خلقي واکمنی په وړاندې پوځي کودتا تور نه بلکې واقعيت وو. خلقي مشرانو بهر ته د پرچمي مشرانو شړنه بری ګڼلو خو دا د غازی امان الله خان په شان د تره کي تيروتنه وه چې هغه هم نادرخان او ورونه د سفيرانو په توګه وګومارل ګنې چې هغوی يې بې اغيزې کړل خو وليدل شول چې څه موده وروسته انګريزانو نادرخان او روسانو کارمل واک ته ورسول.

سمونونه او غبرګونونه

د افغانستان د خلک دموکراتيک ګوند داسې مهال واک ترلاسه کړچې افغانستان د نړۍ د خورا وروسته پاتې هېوادونو څخه شمېرل کېده . غوڅ اکثريت خلک يې په کرنه او مالدارۍ بوخت وو. خو بيا هم دومره کرهنيز توکي نه توليدېدل چې د ټولنې لومړنۍ اړتياوې پوره کړي لدې امله د لومړنيو خوراکي توکو(غنم ، وريجې ، شکره ،غوړي) ستره برخه له بهرڅخه واردېدله.لامل يې د واکمنو غيرعادلانه توليدي مناسباتو سربيره کرنه د بابا آدم (ع) د زماني په شان پرمخ بيول کيده. زياتې کرهنيزې ځمکې د لويو ځمکه والو په واک کې وې او هغه يې بې ځمکي او لږځمکي بزګرو او زراعتي کارګرو ته په دهقانۍ يا اجاره ورکولې. کروندګر اړ وو چې ټول کال د خپلې کورنۍ سره ګډ د ملاکانو په ځمکه کار وکړي او د حاصلاتو د راټولولو پرمهال دومره څه ترلاسه کړي چې يوازې ژوندي پاتې شي. هرې کورنۍ ته د غم او خوښۍ پېښې راتلونکې دي .په افغاني ټولنه کې د واکمنو دودونو او رواجونو له امله د خپلوعزيزانو په ماتم کې ناست بزګر مکلف وو چې د تدفين او تکفين او يا د خپلو زامنو د واده ملاماتونکي مراسم ترسره کړي. دا کارهغه وخت شونی وو چې بزګر د سيمې د شتمنو څخه پيسې قرض يا په سود واخلي او يا خپله ځمکه ګرو کړي. شتمن چې د دې فرصت په تمه وو د بيوزلو ځمکې په ګروۍ اخيستې او يا به يې په لوړ سود پيسې ورکولې. سود په اسلام کې ناروا دی خو زموږ په ټولنه کې روا کار شميرل کېږي. بې وزلو چې د ملاماتوونکي سود د ورکولو وس نه درلود د وخت په تيريدو سره اړ کيدل خپلې ځمکې سودخورو ته وپلوري . کله به چې د سود د نه ورکولو له امله خبره محکمې ته ورسيده په قضايي ارګانونو کې د شته فساد له امله بزګران اړ وو چې بدې ورکړي او يا بنديان شي. هغو بزګرو

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې ځمکې له لاسه ورکولې د کارمونډلو لپاره ښارونو ته مخه کوله خو په ښارونو کې هم هغوی کارنه موندلو ، ډیری یې او په تیره ځوانه برخه یې اړکیدل چې په ناقانونه ډول بهرنیو هیوادونو ته لاړ شي. د چنګابش د کودتا وروسته د اتمو ټولګیو له فارغانو څخه د کانکور د آزمویني قانون د دې لامل شو چې هرکال زرګونه تنکي ځوانان د زده کړو نه محروم او په دې ډول په هېواد کې وزګاره میلیوني لښکر زیاتیده. شاوخوا دوو میلیونو کوچیانو د سیمې له خلکو سره ستونزې او کله ناکله شخړې لرلې. هغوی په بشپړ ډول له روغتیایي خدمتو نه محروم وو او د ماشومانو لپاره یې ښوونځیو شتون نه درلود. ډیری بزګرو د اقتصادي ستونزو له کبله دا وس نه درلود چې خپل زامن ښوونځیو ته واستوي او په غوڅ اکثریت کلیوالي سیمو کې د نجونو د ښوونځیو څرک نه لګیده. پدې توګه بېسوادي د افغاني ټولنې ځانګړتیا وه. په پرمختللو ټولنو کې په مورنۍ ژبه لومړنۍ زده کړې د هر ماشوم حق دی خو په افغانستان کې لرکیو دا شونتیاوې نلرلې. عجیبه خو لا دا وه چې په پلازمېینه ،کابل کې چې نیمایي اوسیدونکي یې پښتانه وو ، پښتانه ماشومان هم اړ وو په دري (پارسي) ژبه خپلې زده کړې تر سره کړي. د پلازمېینې په لوړو پوهنیزو بنسټونو کې زده کړې په دري ژبه پر مخ تللې چې اوس مهال هم همداسې ده.

په دولتي ادارو کې د مامورینو په استخدام کې بیعدالتي موجوده وه. د مامورینواو کارګرو(اجیرانو) په ماکولاتو کې توپیرشتون درلود. دولتي کارګرو روغتیایی بیمه نلرله. البته چې د مامورینو پرته ټول ولس هم د روغتیایی بیمې څخه بې برخې وو لکه څرنګه چې اوس هم وضعیت د هغه مهال په څېر دی. لدې څخه معلومېږي چې د ټولنې غوڅ اکثریت وګړو او په تېره کروندګرو او کوچیانو د ستونزو او کړاوونو ډک ژوند درلود، بېسوادي او بیکاري یوه ملي ستونزه وه. د افغانستان د هغه مهال وضعیت د آلمان شپېګل مجله داسې ارزوي:« افغانستان د نړۍ یو وروسته پاتې خوار هېواد شمېرل کېږي او د نړۍ ماجراجو هېواد پېژندل شوی دی. دا هېواد د وسپنې پټلۍ نلري او د سمندر څخه بې برخې دی. د غونډیو او درو نه یې د لوست او لیک څخه محروم کوچیان د اوښانو ، آسونو او پسونو سره ځي او راځي، د ځېنو ښارونو پرته تر اوسه د منځنیو پېړیو شرایط واکمن دي. د درو او غرونو تر منځ یې کوکنار کرل کېږي چې افغانستان یې د تریاکو په ستر تولیدوونکي اړولی دی. د وینې کسات شتون لري، ښځې په بشپړ ډول پټې دي،د ژوند متوسط عمر څلوېښتو کلو ته رسېږي...، دا چې څومره نفوس لري هېچا ته معلوم ندي. کېدای شي ۱۳ میلیونه یا ۱۹ میلیونه وي . تر اوسه دا غرنی هېواد غیر اقتصادي دی خو د آسیا مهمه ستراتېژیکه نقطه ګڼل کېږي...» ۱۴۶ په مجله کې د یوې مسألې پرته چې افغانستان ماجراجو هېواد ښیي نوره ارزونه یې بشپړه سمه ده او د هغه مهال د افغانستان ربښتینی انځورکاږي. له بده مرغه د څه د پاسه څلورو لسیزو په تېرېدو سره اوس هم موږ د هماغه افغانستان شاهدان یو. د بېلګې په توګه اوس هم معلوم نه دي چې افغانستان څومره نفوس لري ، پنځه دېرش میلیونه یا پنځه څلوېښت میلیونه. خلقي حکومت وو چې په ۱۳۵۸ کال کې یې سرشمېرنه تر سره کړه چې د هېواد د اوسیدونکو شمېر یې څوارلس نیم میلیون تنه اعلان کړ .

واکمنې د دې ګڼ شمېر ستونزو د حل چاره د پیاوړي وفاداره پوځ په جوړولو، د بیوزلو وګړو په ګټه د سمونونو په پلي کولو، د ځمکو په دموکراتیکو اصلاحاتو ، د بیسوادۍ د له منځه وړلو ، د ملي مسئلې په عادلانه حل او د ښځو د حقوقو په خوندي کولو کې لیدل او خپله دنده یې ګڼله چې دا حالت بدلون ومومي او د سمونونو او اصلاحاتو په پلي کولوسره دا ګڼ شمېرستونزې حل کړي. له همدې کبله انقلابي دولت د سمونونو د راوستلو په موخه یو لړفرمانونه صادر او اړین قوانین او لوایح جوړکړل چې د انقلابي شورا شپږم، اووم او اتم لمبرفرمانونه یې د یادولو وړ ښکاري. دا فرمانونه د ګوند د مخالفینو له لوري اسلامي ضد، بېوخته او بېړه ناک وګڼل شول پداسې حال کې چې « د خلقیانو د ځمکو اصلاحات

(c) ketabton.com: The Digital Library

د افغانستان د ټولنې او د فیوډآلي نظام نابرابریو او ټولنیزو ستونزو ته یو مناسب او خیرغوښتونکی ځواب وو.» ۴۷ / ۳۵ پر بله خوا د همدې لیکوال له انده شورویانو د خلقیانو دا حرکتونه ډېر ځانغوښتونکي شمېرل. که څه هم د خلقي حکومت دا سمونونه د اسلامي ارزښتونو سره په ټکر کې نه وو ، ډېر بنسټیز هم نه وو بلکې د وخت غوښتنه او اړین وو خو د وروسته پاتې افغاني ټولنې له واکمنو دودونو او واکمن ذهنیت سره په ځېنو برخو کې په ټکر کې وو . خلقي واکمني سره لدې چې د کورنیو پرشا تلونکو او محا فظه کارو کړیو او له بهرڅخه د پانګوالي نړۍ د پټو او څرګندو لاسوهنو هدف ګرزېدلې وه د ګوند د عمل د کړنلارې د پلي کولو په موخه د هیواد اقتصادي په ټپه ولاړ حالت ته د ساه ورکولو او د خلکو په ژوند کې د مثبت بدلون په موخه په ګړندیو هراړخیزه سمونونو لاس پورې کړ. حکومت د انقلاب دې اصل ته په کتو سره چې انقلاب هغه وخت ارزښت لري چې د ځانه دفاع وکړي د پوځ د جګړه ئیز چمتووالي لوړولو او پیاوړتیا ته متې بد وهلې. پوځ ته یې د وفاداره افسري کدرونو د چمتو کولو په موخه د لنډې مودې پوځي کورسونه جوړ او په هغو کې یې د ګوند او د ځوانانو د سازمان د غړو روزنه پیل کړله . د دې کار پایله دا شوه چې د افغانستان پوځ په یوه ډاډمن او ځواکمن پوځ چې د هیواد کورنیو او بهرنیو دښمنانو ته د سترګو اغزی وو واوړي. په ادارو کې د سمونونو د راوړلو په موخه لومړی ګام د مامورانو او کارګرو(اجیرانو) ترمنځ د تبعیض او توپیر له منځه وړل وو. حکومت د مامورینو او کارګرانو د کوپوني توکو او ماکولاتو ترمنځ شته توپیر له منځه یووړ.د نویو اصلاحاتوله امله هم دولتي مامورین او هم کارګران د یو شان غلګې او ماکولاتوڅخه برخمن شول. همدارنګه کارګرانو ته د مامورانو په څېر روغتیایي بیمه په پام کې ونیول شوه. د افغانستان د دموکراتیک جمهوري دولت له لوري پورتني سمونونه ښيي چې موخه یې د ټولنې د ټیټې او خوارې طبقې په ګټه د طبقاتي نابرابریو له منځه وړل وو چې دا د رښتیني ټولنیز انقلاب د پیل په لور لومړني ګامونه وو. د ظاهرشاه او داودخان د واکمنۍ پر مهال د قانون له مخې هغه کسان په ادارو کې د مامورانو په توګه استخدامېدل چې د دوولسم ټولګې شهادتنامه ولري. خو په هیواد کې داسې پوهان لږ نه وو چې د لیسو مخ یې هم نه ولیدلی خو په خصوصي توګه یې زده کړې کړې وي چې پوهه یې د لیسانس د دېپلوم لرونکو نه هم لوړه وه چې عبدالحی حبیبي اوعبدالشکور رشاد یې څرګندې بېلګې دي چې دواړو حتی متوسطې زده کړې نه وې کړې . دواړو شېژکاله زده کړې ترسره کړې وې خو د خپل ذکاوت، وړتیا ، هلوځلو او شخصي څېړنو له امله یې د دایره المعارف حیثیت درلود. د حبیبي څخه ۱۳۲ څېړنیز- علمي آثار په میراث پاتې شول او له رشاد څخه ۵۹ چاپ شوي او ۸۰ ناچاپه آثارپاتې دي. رشاد د لومړني ښوونځي د پای ته رسولو وروسته چې دیارلس کلن تنکی ځوان وو د ښوونکي په توګه مقرر شو او نوموړي د کوچنی ښوونکي لقب تر لاسه کړ. د ظاهرشاه د زمانې د مامورانو د استخدام قانون څرګنده طبقاتي بڼه لرله او د ټیټو طبقو خلاف جوړشوی وو. د ګوند د واکمنۍ پرمهال هغو کسانو چې اکثرآ د لېرې پرتو کلیوالي سیمو څخه وو چیرې چې لیسو شتون نه درلود او یا هغو کسانو چې د اقتصادي ستونزو له کبله خصوصي زده کړې کړې وې حق وموند چې د آزموینې په ورکولو سره په دولتي ادارو کې د مامورانو په توګه مقررشي. د ثورانقلاب مخکې د مامورینو ترفیعات د بست د لرلو په صورت کې ترسره کېدل او کوم مامورچې بست نه درلود کلونه کلونه به یې ترفیع نه کوله. هیره دې نه وي چې د یحیی د کورنۍ د واکمنۍ پرمهال بستونه د روابطو پر بنسټ ورکول کېدل نه د ضوابطو او وړتیا پراساس. البته یو شمېر د خوارو کورنیو اړونده کسان هم لوړو مقامونو ته رسېدل خو هغه هم د معتبرو کورنیو سره د پېژندګلوۍ او خپلوۍ له برکته . له همدې امله خوار ،بې وسیلې او بې واسطې مامور په لوړ بست نه مقرریده.نوې واکمنۍ داسې قانون پلی کړ چې مامور به د خدمت د ټاکلې مودې د تیرولو وروسته د مساعدسجل د لرلو په شرط ترفیع کوله. البته

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کارمل د واکمنۍ پر مهال بېرته د پاچا د زماني قانون پلی شو. واکمنۍ خپل اصلاحي پروګرامونه یوازې په دولتي بنسټونو کې محدود نکړل بلکه په ټولنه کې یې هم بنسټیزو بدلونو راوستلو ته متې را بډ وهلې.

د افغانستان د خلک دموکراتیک ګوند د کړنلارې منځپانګه د زیارکښو طبقو په ګټه د بنسټیزو سمونونو په راوړلو څرګندېده چې د ځمکو دموکراتیک اصلاحات، د بیسوادۍ له منځه وړل ، د ملي مسالې عادلانه حل او د ښځو او نارینه وو د حقوقوبرابري یې مرکزي ټکي وو. ګوند د واکمنیدو وروسته بیله ځنډه پدې برخه کې عملي ګامونه اوچت کړل.

لومړی ګام یې په هیواد کې د ښوونې اوروزنې د بهیر ښه سمبالتیا او شته ستونزو او په تیره د اتمو ټولګیو د زده کوونکو لپاره د کانکورلغوه کول وو چې د خلکو له پراخ ملاتړ نه برخمن شو. نوې واکمنۍ د ماشومانو لپاره په مورنۍ ژبه د زده کړو د پلې کولو هڅې پیل کړې چې د کابل په لومړنیو ښوونځیو کې د پښتنو ماشومانو لپاره ځانګړې ټولګي جوړ کړل. د بیسوادۍ د له منځه وړلو سره جهاد اعلان شو. د افغانستان د وړونو قومونو د ژبې او فرهنګ د ودې لپاره په ازبکي ، ترکمني او بلوڅي ژبو د ګوراژ ، یولدوز او سوپ په نامه د جریدو خپرول هغه بیساره اقدام وو چې په سیمه کې یې ساری نه درلود. خلقي حکومت د هیواد په سیاسي - ټولنیزو چاروکې د خلکو د ګډون د تامینولو په موخه د مختلفو ټولنیزو او صنفی بنسټونو او جوړښتونو لکه د ځوانانو،ښځو، د کارګري اتحادیو، دهقاني کوپرایتفونو اوتعاوني صندوقونو د جوړولو هڅې پیل کړلې. په ۱۹۷۹ کال کې حکومت د سرشمیرنې په حیاتي او حساس کار لاس پورې کړ چې د هرهیواد او د حکومتونو د اقتصادي – ټولنیزو پلانونو د تطبیق لپاره اړین بریښي. په افغانستان کې د دې کار حساسیت پدې کې وو چې په کلیو کې څوک چمتو نه وو د ښځو په اړوند معلومات ورکړي .د دولت مخالفینو پدې اړه بې بنسټه تبلیغات پیل کړل ترڅو ولس د حکومت خلاف ولمسوي یو د دغو تبلیغاتو نه دا وو چې « دا سرشمیرنه پدې موخه ترسره کیږي چې ځوانا ن تثبیت او بیا یې سایبریا ته واستوي.» ۴۹ / ۳۸

ګوند پدې باور وو چې د ولس د باسواده کولو له امله د ارتجاعي روحانیت او د بهرنیو د تبلیغاتو اغیز کمیږي چې پدې ډول نشي کولای ولس د دولت د اصلاحي پروګرامونو خلاف راوپاروي. د ځمکو د اصلاحاتو په سرته رسولو سره د حکومت وګړنیز ملاتړ پیاوړی کیږي او بزګر د دولت د دفاع په سنګرکې دریږي. د دولت د مخالفینو اصلي وسله په دې لاره کې دین او مذهب وو چې پیل شوي سمونونه چې ټولنه یې د پرمختګ په لور بېوله هغه یې د اسلامي اصولو خلاف ګڼل بیله دې چې پدې اړه په روښانه توګه څه وواېي. په یاد ولرو چې په اسلامي ټولنو کې د اسلام او مدرنیزم ترمنځ ټکرونه تل د دې ټولنو د سیاسي بهیرونواصلي لاملونه وو. په دې ټولنو کې د مدرنیزم او سمونو په وړاندې دیني او مذهبي غبرګونونه په مختلفوکچو خپل اغیز پرې ایښی دی چې د ثورانقلاب وروسته د نوې واکمنۍ د سمونو په وړاندې یې ټاکونکی رول ولوباوه . په افغانستان کې چې غوڅ اکثریت خلک په کرنه او مالدارۍ لګیا وو د واکمنوغیرعادلانه فیوډالي او نیمه فیوډالي تولیدي مناسباتو له کبله د زبېښناک لاندې وو . ددې ستونزې د حل یواځینۍ لاره د ځمکو اصلاحات وو ترڅو واکمن تولیدي مناسبات چې د ټولنې د ودې اوپرمختګ خنډ ګرزیدل بدلون ومومي .له همدې امله وو چې نوي رژیم د انقلابي شورا د شپږم او اتم لمبر فرمان په صادرولو سره د دې غیرعادلانه مناسباتو د ماتولو په لار کې عملي ګامونه اوچت کړل. واکمنۍ د بزګرو دې ستونزو ته چې ټولنیزه ستونزه ګڼل کیده په کتلو سره د سود سلم او ګروۍ د ستونزې د عادلانه حل په موخه د افغانستان د دموکراتیک جمهوریت (ا. د . ج) د انقلابي شورا شپږم لمبرفرمان صادرکړ. پدې فرمان کې داسې یومیکانیزم په پام کې نیول شوی وو چې د سود خورو او قرضدارو کسانو له خوا ورکړل شوې روپۍ محاسبه او د سود خوړونکو یا ګروي دار له خوا نور له پوروړي

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځخه د سود اخیستل بند او ځمکه بیر ته د هغې اصلي خاوند ته ورکول کیده.د دې فرمان پر بنسټ « یوولس میلیونه افغانان د سودخورو او ګروي لرونکو له ظلم نه وژغورل شول اوهغوی د یودیرش میلیاردو افغانیو له ورکولو څخه معاف شول. » ۱۴۷ / ۲۵۱ ددې فرمان د څلورمې مادې له مخې هغو کسانو چې د لسو جریبو لومړۍ درجې او د هغې معادل یا لږځمکه لرله او« هغه یې د۱۹۷۴ ز کال پخوا د سود، سلم او ګروی پراساس چې د چا پوروړي وو د پور او سود څخه معاف وو.هغه بزګران چې د لسو جریبو لمړۍ درجې یا د هغه معادل یا ترهغه د لږ ځمکې خاوندان وو ، که په کال ۱۹۷۴ کې یا تر هغه وروسته د سودسلم یا ګروی پراساس د چا پوروړي وو ، د پور اصلي پیسې یې له سود پرته وروسته تر یوه کاله ، پدې شرط چې قانوني سند موجود وي په لاندې ډول ور کولي :که د پور اړوند سند په کال ۱۹۷۴ اړه لرله تر یوه کال وروسته د ټول پور شل په سلو کې، که سند په کال ۱۹۷۵ کې وو څلویښت په سلوکې تریوه کال وروسته په دوو کلو کې، که سند د کال ۱۹۷۶ وو شپیته په سلو کې تریوه کال وروسته په دریو کلو کې، که سند د کال ۱۹۷۷ وو تر یوه کال وروسته اتیا په سلوکې په څلورو کالواو که سند د کال ۱۹۷۸ وو نو په سلو کې سل تر یوه کاله وروسته په پنځو کلونو کې ورکړل شي .» ۴۰ /۳۹۵ د ګوند د کړنلارې پربنسټ د واکمنو تولیدي مناسباتو د ماتولو اصلي چاره د ځمکو د اصلاحاتو پلې کول وو له همدې کبله د ځمکو د دموکراتیکو اصلاحاتو قانون د ۱۹۷۸کال د ډسمبر په میاشت کې د انقلابي شورا د اتم لمبر فرمان په صادرولو سره نافذ شو. ددې فرمان پربنسټ هرې بزګرې کورنۍ پنځه جریبه لومړۍ درجه ځمکه یا د هغې معادل په وړیا ډول ترلاسه کوله. د ځمکې په اصلاحاتو کې د ورکړل شوو شمیرنو له مخې د۱۳۵۸ کال د ثور ترمیاشتې پورې ۱۳۴۰۰۰۰جریبه ځمکه څه د پاسه ۱۳۲۰۰۰ بې ځمکې بزګرو ته په وړیا توګه ورکړل شوه. له دې سره سم د دهقاني کوپراتیفونو شمېره چې په تیر نظام کې له ۱۳۵ کوپراتیفونو څخه پورته نه وه او غړي یې ټولټال ۱۲۸۳۸ تنه ښودل شوي وو، د کوپراتیفونو شمېره له ۸۲۰ څخه واوښته او څه ناڅه ۹۰۰۰۰ غړي یې پیدا کړل چې ټوله ونډه یې د ګډون د حق او د غړیتوب د حق له مخې ۳۶ملیونو افغانیو ته رسیده. دغه شان د بزګرانو د مرستې صندقونه هم ۱۸۴۰ صندقو ته پورته شول چې د ورکړل شوو شمیرنو له مخې یې ۷۲۰۰۰۰ غړي لرل. همدارنګه د دولتي فارمونو د جوړولو پلان هم ونیول شو .په دې برخه کې ۱۴۵۰۰۰جریبه ځمکه بیله شوه چې له دې جملې څخه ۱۷ زره جریبه دولتي فارمونو او پاتې کوپراتیفونو ته ورکړل شوه. د ځمکو اصلاحاتو وښودل چې خلکو د هغو هرکلی وکړ او په ډیرو سیمو کې لوی ځمکه وال پخپله خوښه چمتو وو چې خپلې ځمکې بزګرو ته ورکړي. د ساري په توګه د غزني د مقر په ولسوالۍ کې د حاجي فضل په نامه یوه خان چې دری سوه بزګر یې لرل خپله زرګونه جریبه ځمکه په خپله خوښه دولت ته ورکړله خو همدا خان د پرچمي ولسوال د دسیسې له امله ووژل شو . سره لدې د ځمکو د اصلاحاتو پر مهال له قانون نه سرغړوني و شوې چې لاندې دوه لاملونه یې لرل:

الف – د ځمکو د سروې اړیني شمیرنې په لاس کې نه وې،د اصلاحاتو په پروسه کې پاخه د تجربې او مسلکي پوهې درلودونکی پرسونل په هیڅ حساب وو.

ب- آرمان پالنه تر واقعیتونو لوړه او د خامو احساساتو بهیر واکمن وو.

د دې ستر ټولنیز- سیاسي پروګرام د پلې کولوپه موخه واکمنۍ ته په کار وه چې اړین چمتووالی یې نیولی وای ، په تجربوي توګه یې د ځمکو وېش په یوه یا دوو ولسوالیو کې ترسره کړی وای او د دې تجربې له مخې یې بیا په ټول هیواد کې پلې کړی وای. د ځمکود ا صلاحاتو د پلې کولو څخه د واکمنۍ موخه د واکمنو تولیدي مناسباتو له ماتولو پرته په هیواد کې د اړتیا وړ خوراکي توکو د تولید د کچې لوړول او د پرمختلونکي صنعت لپاره د اومو توکو برابرول هم وو. خو د شوروي له اشغال وروسته

(c) ketabton.com: The Digital Library

عملاً دا بهیر و درید او برهان الدین رباني د۱۹۹۳ کال د ډسمبر په اته ویشتمه یو فرمان صادر کړ چې د هغه له مخې د پخواني دولت ټول قوانین لغوه شول او په ځانګړې ډول چا چې د«کمونستانو» په واکمنۍ کې ځمکې ترلاسه کړې وې هغه یې باید د ځمکې پخوانیو خاوندانو ته ورکړې او که یې خاوندان نه وي هغه دولت ته وسپاري. البته چې د خلقي واکمنۍ په ریفورمونو او په ځانګړې توګه د ځمکو د وېش په ترڅ کې نه منونکې تیروتنې وشوې تر دې چې لوی ملاکان سپک هم شول.

که چیرې د خلقي واکمنۍ د سمونونو په وړاندې د مخالفینو تبلیغاتو ته ځیرشو هغوی هیڅکله د نوموړې واکمنۍ سمونونه او ټولنیز- اقتصادي پروګرامونه د قرآن کریم د احکامو او د اسلام د ستر پیغمبر(ص) د حدیثو په رڼا کې نشوای ردولی ځکه چې هغه د اسلامي احکامو او اصولوسره مخالف نه وو له دې امله یې د عامو شعارونو لکه اسلام په خطرکې دی، کمونستان واک ته رسیدلي او داسې نورو بې بنسټه شعارونو په ورکولو سره د خلکو له بیسوادۍ او د هغوی له سپېڅلو مذهبي احساساتو څخه ناوړه ګټه پورته کړه ، خلک یې د واکمنۍ خلاف بغاوتونو ته وهڅول چې پایله یې کورنۍ جګړه او د پردیو پراخې لاس وهنې ، د شوروي یرغل او د افغانستان نیواک شو.

د جهاد واقعیتونه

که چیرې د جهاد په هکله د جهادي تنظیمونو او د هغوی د کورنیو او نړیوالو ملاتړو تبلیغاتو ته وکتل شي پردې څرګنیږي چې جهاد د۱۳۵۷ کال د ثور د اوومې پوځي کودتا وروسته پیل شو. د جهادي ډلو د جهاد په اړه قاضي حسین احمد د پاکستان د جماعت اسلامي امیر د هېرالد پاکستاني ورځپاڼې سره په مرکه کې وایي:« د افغان مجاهدینو جګړه د ښاغلي بوټو په زمانه کې پیل شوه. هغه (بوټو) د افغانستان اسلامي رهبرانو ته ټول امکانات ورکړل ترڅو شوروي ته متمایل د داود دولت په وړاندې جګړه پیل کړي. ګلبدین حکمتیار، رباني ، یونس خالص، ټول پاکستان ته د دولتي میلمنو په شان راغلل. د ښاغلي بوټو د بلنې پربنسټ هغوی ته پوځي ښوونې ورکړل شوې. بوټو زموږ د افغاني پالیسۍ مهندس وو. ضیاً یوازې دې پالیسۍ ته ادامه ورکړه.» ۱۴۸ پدې اړه د واشنګټن پست په یوه مقاله کې راغلي دي : « په افغانستان کې د پاکستان ستراتیژیکه لیوالتیا طبیعي او د پوهیدو وړ ده. د اشرارو څخه د نوموړې هیواد ملاتړ څلور کاله مخکې د شوروي د۱۹۷۹ کال د مداخلې نه پیل شو. یعنی هغه وخت چې پاکستاني اجنټانو، افغان مسلمان فعالان شوروي ته د کابل متمایل جمهور رئیس، محمد داود د نسکورولو په موخه روزل. »۱۴۹/ ۳۱ پدې اړه به د صبغت الله مجددي څخه واورو چې خپلو جهادي ملګرو ته په یوه غونډه کې وایي: « ورونو ولې درواغ وایئ ، آیا ما ، رباني، حکمتیار او ځینې نورو مجاهدو ورونو د مرحوم محمدداود خان په وخت کې پاکستان ته نه ولاړو او جهاد مو پیل نکړ.» پورتنۍ څرګندونې جوتوي چې جهاد نه د ثور د وسلوال پاڅون او نه د شوروي د ننوتو وروسته پیل شوی بلکې د محمد داود د جمهوري ریاست پرمها ل پیل شو. او مهمه خبره دا چې د جهاد لارښوونکي افغانان نه بلکې پردي وو چې د سني مذهبه ډلو د جهاد د قوماندې واک د پاکستاني جنرالانو او د شیعه مذهبو د ایراني آخوندانو سره وو. د خواشینۍ وړ واقعیت بیا دا دی چې د جهاد لارښوونه او قومانده هغه هیوادونو لرله چې د افغانستان سره تاریخي ستونزې لري او کمزوری افغانستان یې د بهرنۍ ستراتیژۍ اصلي برخه جوړوي.پردې اساس هرهغه څوک چې د افغانستان د دې تاریخي دښمنانو د سیاسي ، مالي او پوځي ملاتړ او مرستې پر بنسټ د افغانستان د خپلواکو واکمنیو په وړاندې جنګیدلي دي د دوی جګړه په هېڅ منطق او په هیڅ دلیل د توجیه وړنه ده .

(c) ketabton.com: The Digital Library

پدې هکله اړینه بریښي د علامه عبدالحی حبیبي په وړاندې د اسلام آباد د چارواکو د افغاني ضد موخو او پخپله د حبیبي ځیرکانه او مسؤلانه دریځ په اړه لنډې خبرې وشي او پکار وه چې جهادي مشرانو د دې ځیرک سیاستوال له کړو وړو د عبرت درس اخیستی وای. حبیبي د سلطنتي کورنۍ د کورنیو تګلارو سره د مخالفت له امله په ۱۳۳۰ لمریز کال کې پاکستان ته کډه شو او هلته یې د آزاد افغانستان په نامه اونیزې او د جمهوریت ږغ په نامه مجلې په خپرولو لاس پورې کړ. هغه مهال چې حبیبي پدې کار لاس پورې کړ یو شمیر درباري فرهنګیانو او حکومتي لیکوالو چې د ناتوېي اشغال پر مهال یې د سیاسي خیاطانو نوم ګټلی دی ،واکمنې کورنۍ ته د خوش خدمتۍ له امله د حبیبي د شخصیت د ترور په موخه د ادب او کلام څخه بهر نظمونه او نثرونه لیکل چې د ټولو په پرتله درباري شاعر، د پاچا سلاکار خلیل الله خلیلي خورا فعال وو.حبیبي د خلیلي د سپکو سپورو په ځواب کې د(خلیلي نامه) په نوم رساله ولیکله چې په یوه برخه کې یې داسې یو شعر تر سترګو کیږي :

خلیلي ای خلیلي جان من بین — چراکردی بمن تحقیر وتوهین
شنیدم این که یک پیغام دادي — وقاحت کردي و دشنام دادي
خوی راد مردانست دشنام — بجزاشخاص بی وجدان بدنام

لکه څرنګه چې خبره د خلیلي راغله د هغه او د هغه د کارنامو په هکله لنده تبصره بې ګټې نده. خلیلي د حبیب الله کلکاني د پاچاهۍ په لومړیو کې د هغه د دربارمنشي وو او بیا په مزارشریف کې د مستوفي په توګه مقررشو. د ظاهرشاه د پاچاهۍ په مهال بیا دربار ته لار پیدا کړه او د پاچا د سلاکار په توګه کارکاوه او په عربستان اوعراق کې سفیرهم پاتې شوی دی . د ثور انقلاب د بري وروسته له عراق څخه امریکا ته ولاړ خو څه موده وروسته پاکستان ته استول کیږي او برهان الدین رباني دا د آی اس آی خادم ته ځان رسوي. هغه نه یوازې د رباني په صفت کې خپل استعداد ته لا نوره وده ورکړه بلکې د حبیب الله کلکاني په ستاینه کې هم خپله وړتیا د آزمایښت لاندې ونیوله. هغه د (عیارې ازخراسان) په نامه کتاب کې د کلکاني څخه چې افغان ولس هغه د لوټمار اوغله په نامه پیژني اتل جوړوي. د خلیلي له لوري د کلکاني څخه د اتل جوړول تصادفي کار نه وو هغه د پاکستاني دولت دا د انګریزي ښکیلاک د مخلوق په دستور لدې امله د خپل کتاب اتل کلکاني غوره کړی چې د امان الله خان دا د انګریزي ښکیلاک ماتوونکي څخه او د خپل پلار محمدحسین د امیرعبدالرحمن اود هغه د زوی امیرحبیب الله مشهور شکنجه ګر انتقام واخلي چې غازي هغه اعدام کړ. همدارنګه خلیلي د پاکستان جمهور رئیس دا د جهادي تنظیمونو بادار ضیاالحق هم له پامه نه غورزوي د ظاهرشاه په شان د هغه ثنا او صفت کوي چې لاندې بیت یې څرګنده بیلګه ده :

شو ضیاالحق چراغ آرزوی مسلمین — شوعلمدار مسلمان ، شومیهن سرباز دین

په پاکستان کې د حبیبي له لوري د افغان دولت خلاف تبلیغات د پنجابي واکمنو په مزاج ښه ولګیدل او حبیبي یې ونازاوه خو وروسته پوه شول چې حبیبي هغه څوک نه دی چې دوی یې تمه لرې. نو هماغه دې چې نوموړي ته ستونزې جوړوي، بندي کوي یې او تر څارنې لاندې یې نیسي . حبیبي چاره پدې کې ولیده چې په پاکستان کې د افغانستان سفارت ته پناه یوسي . دولت چې حبیبي یې د هغه د تبلیغاتو له کبله له تابعیت نه محروم کړی وو د سفارت مطبوعاتي آتشه مقرر کړ. حبیبي په سفارت کې د مطبوعاتي آتشې په توګه د ګومارلو وروسته بیا هم پاکستانیانو ترکلکې څارنې لاندې نیولی وو. په کال ۱۳۴۰ کې د افغانستان او پاکستان ترمنځ سیاسي اړیکې وشلیدې او دواړو هیوادونو خپل دپلوماتان ور وغوښتل خو

(c) ketabton.com: The Digital Library

اسلام آباد حبیبي ته افغانستان ته د تگ ویزه نه ورکوله. افغان دولت ورته دریځ غوره کړاو د مارشال ایوب خان ورور(محمداقبال) د پاکستان د سفارت غړی یې ترهغو په کابل کې وساته چې حبیبي هیواد ته راستون شي. د حبیبي سره د پاکستاني واکمنو د کړووړو او د خپل هیواد ملي گټو ته د هغه د ژمنتیا په هکله اجمل خټک د حبیبي د قبر پرسر د خپلې وینا په یوه برخه کې وایي:« د افغانستان له حکمرانانو خپه راغلی و. پاکستاني حکمرانانو ورته د سرو او سپینو فرشونه جوړول. خو ده د خپلې خاورې ، د خپل قوم خلاف یوه خبره ونکړه...، پردي بندي سو، پدې ووهل سو، پردې ورټل سو خوهغه یې ونکړه.» ۱۳۲/۱۵۰ – ۱۳۳ یو پوه سیاست داسې تعریفوي : « سیاست د ممکن هنر نه دی. سیاست هغې پریکړې ته وایي چې د غمیزې او کرغیرنتیا ترمنځ کیږي.» په رښتیا سره سیاست یو حساس کار دی چې پراخ لیدلوری او ژمنتیا، بصیرت او ځیرکتیا، پوهه او هنر غواړي. د پورتنیو ځانگړتیاوو څخه بې برخې لوبغاړي کله چې سیاست ته مخه کړي د کرغیړنو معاملو او خیانتونو عاملان او د پردیو په چوپړیانو اوړي. حبیبي د خپلې پوهې او بصیرت له برکته درک کړل چې د پاکستاني مقاماتو سره په همغږۍ کې د سیاست پرمخ وړل یې پلرني هیواد ته غمیزې راوړي . هماغه دي چې په پاکستان کې افغان سفارت ته سره لدې چې د واکمنۍ د کورني سیاست سره شدیداً مخالفت هم درلود ځان رسوي تر څو د پاکستان د خوسا ډنډ څخه ووزي. دې ته وایي وطندوستي او دا ډول شخصیتونه د رښتینو روڼ اندو او ژمنو سیاستوالو انځور ننداري ته ایږدي. حبیبي پاچا ته د افغانستان په اړه د پاکستان او د امریکې د متحده ایالتونو د گډو تگلارو په هکله مفصل لیک واستاوه چې په یوه برخه کې یې راغلي دي :« د هغه هیواد د یوولس کلني مطالعې او د هغه د چارواکو سره د مفصلو مذاکراتو نه مې وموندل چې زموږ ملي ژوند گواښ تهدیدوي او حتی د پاکستان لومړي صدراعظم لیاقت علي خان په څرگند او واضح ډول ماته وویل چې د سرحدي سره پوښو(موخه د پاچاخان گوند دی) د ستونزې د حل وروسته افغانستان حتماً د پاکستان ضمیمه کوو ...، حتی ډیر امریکایان پدې عقیده دي چې افغانستان باید د پاکستان سټلایت وي نه د خپلې امریکې سټلایت. » ۱۵۱ / ۱۳۳ لیاقت علي د ببرک خان ځدران د زوی سیداکبر ځدران له خوا په ۱۹۵۱ کې هغه وخت وویشتل شو او ځای پرځای یې ساه ورکړه چې په یوه لویه غونډه کې یې د افغانستان په پته سپکې سپورې وویلې.

د هیواد د وروستۍ نیمې پیړۍ حالات هم ښیي چې د افغانستان په اړه د پاکستاني او امریکایي گډو تگلارو څخه د حبیبي اخیستنې په بشپړ ډول سمې راوختلې. د هیواد روان ناتار چې گڼ شمیر کورني او بهرني لاملونه لري خو په هغو کې د امریکا او پاکستان ونډه او رول پریکړونکی دی. د دوی دا رول پدې کې دی چې پاکستان د سپیڅلي جهاد په نامه د اسلامي نهضت لارویان چې د داودخان د جمهوري دولت سره یې سیاسي اختلافونه لرل او نوموړي هیواد ته پناه وړې وه پوځې ټریننگ ورکړ، په وسلو یې سمبال کړل او د جمهوري دولت خلاف یې اړودوړو ، بغاوتونو او ترهگریزو فعالیتونو ته وهڅول ترڅو داودخان د خپلو اصلاحي پروگرامونو نه پرشا شي او د لویدیځ د ارادې سره سم خپلې تگلارې عیارې کړي. کله چې لویدیځ داودخان په گونډو کړ نو دا د فشار توکي یعنې د اسلامي غورځنگ مشران او فعالان چې د۱۳۵۴ کال د پیښو وروسته په دوو ډلو (اسلامي جمعیت او اسلامي حزب) ویشل شوي وو د خپلو راتلونکو لوبو د پرمخ وړلو په موخه په پاکستان کې وساتل. دې مسالې ته حسن شرق په خپل کتاب (کودتای پنجم «درسقوط دولت جمهوري» سرخ یا سیاه؟) کې گوته نیولې او راوړي :« خو کله چې په ۱۳۵۵ کې د افغانستان او پاکستان اړیکې ښې شوې او پاکستانیانو نور وسلوالو ښورښیانو ته او د دوی په خبره (افغان ورونو) ته اړتیا نلرله لدې امله یې بار او بستره ورتړي او د افغانستان د سرحد څخه لیرې سیمو ته تبعیدوي.» واقعیت دا وو چې هغوی یې لیرې سیمو ته تبعید نکړل بلکې دستور یې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورکړ چې غلي کښېني او نور د داود خان دولت ته ستونزې جوړې نه کړي یا په بله وینا هغوی یې په یخچالونو کې کنګل کړل. کله چې خلقي ګوند کوم چې د داودخان په پرتله زیات سمونپال ، انقلابي او هوډمن وو واک ته ورسید. دا مهال پاکستان دا کنګل کړي توکي له یخچالونو را واېستل او افغانستان ته د ورانکارۍ لپاره را ولېږل. خو د لویدیځ موخه دا وه چې د هغوی پر مټ خلقي حکومت نسکور کړي او پدې ډول د ملي دموکراتیکو انقلابونو د طرحې ناسموالی ثابت کړي او په دریمه نړۍ کې په اصطلاح د ملي دموکراتیکو انقلابونو د پېښیدو مخنیوی وکړي . د محمدانور نومیالی له انده د ثور انقلاب « د بشري تاریخ یوه داسې ستره واقعه ګڼل کیدای شي چې د وطني، منطقوي او جهاني ابعادو متحول ترکیب یې په نوعیت کې پوره څرګندیږي .» ۱۵۲ د ثور انقلاب دا اغېز وو چې بیله ځنډه د نوي نظام په وړاندې د لویدیځ په میډیا کې د افغانستان اړوند لمسوونکې تبلیغات پیل شول. د فدرال آلمان د شپیګل مشهورې مجلې په ۱۹ ګڼه (۱۹۷۸ می اتمه) یعني د ثور د پاڅون دیارلس ورځې وروسته یوه لیکنه خپره کړه او په هغې کې د ثور د پاڅون داسې انځور کاږي :« د وسلې په زور یوه کمونستي حکومت ځان واک ته ورساوه. لومړی سویلې آسیا کې پاکستان او ایران په خپلو پولو کې د یوې احتمالي کیوبا ګواښ احساسوي.» سربیره پردې داسې هڅې پیل شوې چې افغانان وهڅوي خپل هیواد پرېږدي او ورسره جوخت یې لوستي قشر ته لویدیځ ته د تللو آسانتیاوې برابرولې او د نوي نظام مخالفانو ته د پېتو مالي او تسلیحاتي مرستو بند او بست ونیول شو. د لویدیځ ټولې هڅې په دې راتاویدې چې د نوي رژیم په وړاندې د مخالفت او مقاومت مختلفې ډلې جوړې کړي. دې ډلو ته چې په هیواد کې یې د فعالیت شونتیاوې لږ وې د هیواد بهر، پاکستان او ایران کې د فعالیت اړینې آسانتیاوې ورکول کیدې. هماغه دي چې په نوموړو هیوادونو کې د جنګیالیو د روزلو د کمپونو تر څنګ د سیاسي سازمانونو د جوړولو د کارخانو بنسټ هم کېښودل شو. پدې هکله ستیوکول امریکایي لیکوال د امریکایي څارګر رابرټ ګیس د لیکنې پربنسټ لیکي :« د استخباراتو مدیر، رابرټ ګیس وروسته ولیکل چې عجیبه تماشاه وه چې قباه پوښلې ږیرور مجاهدین سیاسي مشران له یوه دفتر څخه بل دفتر ته ، له یوې ودانۍ نه بلې ودانۍ ته تلل او د مرستې لپاره به یې پخپله خپلې دوسیې وړاندې کولې. هیڅوک هم باید پدې خیال نه وای چې دا کسان دې له روسانو څخه د مخه او یا د هغو د ماتې وروسته ، له سیاسي پلوه په یوه ګډ میز سره کیناستلي وای. »۱۴۴/ ۱۸۷ ـ ۱۸۸ ویل کیږي چې د ثور انقلاب وروسته په پاکستان کې شاوخوا ۷۰ سازمانونه جوړشول خو « د آی اس آی شبکې اوه تنظیمونه په رسمیت وپیژندل او له حده زیاتې وسلې او پیسې او د جهاد لپاره ټولې آسانتیاوې یې د دوی په لاس کې ورکړې او مجاهدین او مهاجرین یې مکلف کړل چې د دوی د ګوندونو او تنظیمونو غړیتوب واخلي ...، له دغو اوو ګوندونو او تنظیمونو نه غیر نور ټول پخواني او د جهاد په دوره کې منځته راغلي ګوندونه او ګروپونه غیر رسمي اعلان شول او ځینو ته د نامطلوبه عناصرو نومونه ورکړل شول. »۶۴ / ۶۹ پدې هکله د پېریانو جګړې د کتاب لیکوال ورته نظر لري او لیکي :« د۱۹۸۰ کلونو تر پایه آی اس آی پدې و توانید چې په اغیزمنه توګه هغه چپي ، نامذهبي او پاچا پلوه سیاسي ګوندونه له ډګره وباسي چې له کمونستي حکومت څخه د افغان مهاجرینو د ورتیښتې په لومړیو کې یې جوړکړي وو...، سي آی اې چمتو نه وه چې جهاد یې د څو آزاد خیالو بېډبه هنرمندانو په لاس کې وي. »۱۴۴ / ۲۴۰- ۲۴۱ دا کومه د حیرانتیا خبره نه وه چې سي آی اې او آی اس آی ګڼ شمیر سیاسي ډلې نامطلوبې اعلان کړي ځکه چې دوی ته ښه غوړنیوونکي مطلوب نوکران په کار وو . امریکایانو او پاکستانیانو د زیاتو څیړنو وروسته برهان الدین رباني ، ګلبدین حکمتیار، عبدالرب رسول سیاف ، صبغت الله مجددی ، محمدیونس خالص ، محمدنبي محمدي او سیداحمد ګیلاني مطلوب کسان وموندل او د دوی تنظیمونه یې په رسمیت وپیژندل. په ایران کې ورته سناریو پلې شوه اوهلته یې اته

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګونو ته د فعالیت زمینه برابره کړه. پدې ډول اسلام آباد اووه ګوني او تهران اته ګوني د جهاد په نامه خو په واقعیت کې د افغانستان د ورانولو لپاره غوره کړل ،هرڅه یې په واک کې ورکړل ترڅو یې د۱۳۷۱ کال د ثور پر اتمه د کابل په پلاز کینول. لکه څرنګه چې د جهاد هڅوونکو او د جهاد د ستراتیژۍ جوړوونکو(لویدیځ) موخه د شوروي اتحاد څخه د ویتنام د ماتې غچ اخیستل او د ملي دموکراتیکو انقلابونو د نظریې د ناسموالي ثابتول وو او د جهاد د لاربنوونکو(پاکستان او ایران) موخه د افغانستان ورانول وو نوهماغه دي چې د ثور د ملي دموکراتیک انقلاب د ناکامولو وروسته د جهاد هڅوونکو او ستراتژیستانو خپلو جهادي چوپړیانو ته شا وګرزوله ځکه چې نور د هغوی ماموریت پای ته رسیدلی وو. خو د جهاد د لاربنوونکو موخې په بشپړډول نه وې پلې شوې نوهماغه دي چې د دوی پواسطه جوړشوي جهادي تنظیمونه یې په افغانستان او په تېره پلازمیینه کې لکه بنرمښان سره واچول او کابل یې چې په اصطلاح د جهاد په دوره کې نه وو وران کړی هغه یې هم پرې وران او افغانستان یې تباه کړ. د ثورد وسلوال پاڅون سیمه ئیز اغیز له دې څخه هم ښه جوتیږي چې د امریکې په مشرۍ لویدیځ اړشو د ایران شاهنشاهي دولت چې د سیمې د ژاندارم رول ورسپارل شوی وو په اسلامي جمهوریت تعویض کړي. لویدیځ د دې نه وېره لرله نه دا چې په ایران کې د افغانستان په شان کین لاسي واک ترلاسه کړي نو هماغه دي چې د دین او مذهب نسخه یې غوره وګڼله او د مذهب ترنامه لاندې یې په ایران کې د کیڼ لاسو او سمونپالو واک ته رسیدو مخه ونیوله. په کال ۲۰۰۵ کې امریکایانو د ایران د اسلامي انقلاب په هکله یو شمېر پټ سندونه له محرمیت څخه وایستل. پدې سندونو کې د ایران د اسلامي انقلاب د لاربنود آیت الله خمیني دوه لیکونه(۱۹-۱- ۱۹۷۹ ، ۲۷- ۱- ۱۹۷۹) چې د امریکې د وخت ولسمشر ته لیږلي دي هم ترسترګو کیږي. خمیني دا لیکونه د فرانسې څخه ایران ته د ستنیدو په درشل کې استولي دي او خمیني واشنګټن ته ډاډ ورکوي چې د امریکې ګټو ته د زیان رسولو هوډ نلري. ددې لیکونو ځیني برخې دلته راوړل کیږي. « د ده لفظي بریدونه سؤ تعبیر نشي ځکه چې دی په ایران کې د امریکې د ګټو ملاتړ کوي ...، اسلامي جمهوري به د نفتو نلونه د لویدیځ په لور و نه تړي ، انقلاب به سیمې ته صادر نکړي ، د امریکې سره به دوستانه اړیکې ولري...، وړاندیز کیږي چې پوځ ته سپارښتنه وکړئ چې د بختیار څخه ملاتړ ونکړي او دا فعالیتونه ودروي. »۱۵۳ په وروستي لیک کې مهم ټکي ته ګوته نیول شوې ده چې امریکایان د ایران پوځ ته لاربنوونه وکړي چې د صدراعظم شاه پور بختیارملاتړ ونکړي . هغه مهال امریکایانو د ایران په پوځ کې د سترګو وړنفوذ درلود. د ایران نه د رضاشاه له تګ وروسته د هغه مهال له پیښو څخه داسي بریښي چې امریکایانو د خمیني غوښتنو ته مثبت ځواب ورکړ او پوځ د بختیار څخه مخ وګرزاوه او د خمیني په ملاتړکې ودرید. بله خبره د خمیني له لوري د امریکې خلاف تبلیغات دي چې د ایراني ولس ټولنیز روان ښيي چې هغه مهال یې امریکایي ضد احساسات لرل دا ځکه چې واشنګټن د پهلوي رضا شاه یواځینی ډاډمن حامي ګڼل کیده. له همدې امله خمیني د امریکې مشرانو ته ډاډ ورکوي چې امریکایي ضد تبلیغات یوه اړتیا ده چې خلک پر ده راټول شي او دا تبلیغات امریکې ضد تعبیر نشي. په پاکستان کې د مېشتو جهادي ډلو د اوولس کلن(چنګاښ ۱۳۵۴- غویي ۱۳۷۱) جهاد واقعیت به د پاکستاني ډګروال یوسف په کتاب کې ولولو:« ما په آی اس آی کې د افغاني څانګې د رئیس په توګه نه یوازې د مجاهدینو د مسلح کولو او روزلو مسئولیت درلود، بلکې د هغوی عملیات مې د افغانستان د ننه هم تنظیمول...، زما موخه دا وه چې افغانستان سوکه سوکه وسوځول شي.» ۱۵۴ / ۳ پاکستانیانو نه یوازې د پوځي عملیاتو پروګرامونه جوړول او تطبیق یې د جهادي تنظیمونو څخه غوښت بلکې خپل پوځیان یې هم ورسره لیږل چې عملاً د جهادي تنظیمونو د جګړې او د افغانستان د سوځولو د بهیر لاربنوونه وکړي. د ډګروال یوسف لاندې څرګندوني یې څرګنده بیلګه ده :« یقیناً پوهیږم چې موږ

(c) ketabton.com: The Digital Library

په آی اس آی کې د پاکستان پوځي پرسونل د۱۹۸۱- ۱۹۸۶ د افغانستان د ننه لیږل...، هغه کسان چې موږ افغانستان ته استول جاسوسان نه ، بلکې د پاکستان د اردو پوځیان وو چې د آی اس آی د افغاني څانګې سره یې نږدې همکاري لرله. د هغوی د ګومارلو موخه په ځینو ځانګړو عملیاتو کې د مجاهدینو سره ګډون وو. همدارنګه هغوی د سلاکارانو په څیر عمل کاوه او د قوماندانانو سره یې د هغوی د دندو د ترسره کولو پرمهال مرسته کوله.» ۱۵۴ / ۱۲۸ ډګروال یوسف خپلو افغان ورونو ته د ځارویو په سترګه ګوري او لیکي : « یوائځېني لار چې ما کولای شول تنظیمونه او قوماندانان ترخپلې اداري او اغېز لاندې راولم او وکولای شم دوی هغه لوري ته وهڅوم او سوق کړم چې موږ غوښتل د هغوی د اکمالاتو او روزني لپاره د تخصیص ورکول یا نه ورکول وو، پدې توګه مې په یوه لاس کې پروړه نیولې وه او په بل لاس کې ډنډه چې هغوی ته مې وسله ورکوله.» ۱۵۴ / ۱۶۴ په ایران کې میشتو اته ګونو ورته حالت درلود او حتي په ځېنو برخو کې د اووه ګونو په پرتله په آخوندانو پورې زیات تړلي وو او د خپلواک فعالیت واک یې نه درلود. اته ګوني تردې کچې د خپلواکی نه بې برخې وو چې د خپلو ایراني آمرانو د اجازې پرته یې د سني تنظیمونو د قوماندانانو او مخورو سره د اړیکو نیولو واک هم نه درلود. یو وخت احمدشاه مسعود خپل یو ملګری عبدالعلي مزاري د وحدت اسلامی حزب مشر ته استولی وو ترڅو هغه ته د مسعود دا پیغام ورسوي چې مسعود غواړي د ده سره وګوري، مزاري ور ته ویلي وو: « که زما کتنه او هغه هم په خصوصي توګه د هغه سره وشي موضوع ایرانیانو ته رسیږي او زه د ایرانیانو د استازي په مقابل کې بې اعتباره کیږم.» ۱۵۵ / ۲۴۹ ډیری کورني او بهرني څیرونکي د افغان جهادي ډلو د جهاد بهیر ته په انتقادي کتني سره دې پایلې ته رسیدلي دي چې « د اخوانیانو مشرتابه یو اسلامي انقلابي غورځنګ منځته را نه ووړ څرنګه چې دوی یاداوه. د هغوی فعالان (اخوانیان) چې وروسته د مقاومت په ستره برخه مسلط شول، عملاً یې د افغانستان پر ضد جګړه پیل کړه.» ۱۸۵/۱۵۶ د تنظیمي مشرانو د بیواکی په اړه عبدالرسول امین لیکي:« پردیو د جهاد پلانونه جوړ کړل،مشران او قوماندانان یې پخپله خوښه ټاکل ...، د دوی خوښه وه چې څوک پورته کړي ، څوک را کښته کړي ، څوک له صحنې وباسي او چا ته واک ورکړي او څوک بیواکه کړي او څوک د خپل هېواد په مسایلو کې له برخې اخیستني څخه محروم وساتي. »۶۴ / ۷۸ ۷۸

دا خبره له یاده ونه باسو چې د سیاسي ډلو او سیاستوالو ترمنځ سیاسي اختلافونه یوه طبیعي خبره ده. د سیاست او د سیاسي لوبو څخه آګاه سیاستوال چې د خپلو او یا د خپلو اړونده ګوندونو د اقتصادي- ټولنیزو پروګرامونو د پلي کولو په موخه سیاست ته مخه کوي مرکزي ټکی یې ملي ګټو ته لومړیتوب ورکول دي چې د سوله ئیزو لاروچارو څخه ګټه پورته کړي. هغوی ځان ته دا حق نه ورکوي چې د خپلو خپلواکو ملي حکومتونو سره د سیاسي اختلافونو له امله اړو دوړو ته لمن ووهي ، وسلې ته لاس واچوي ، او یا د پردیو د مالي او تسلیحاتي مرستو پرمټ واک ته د رسیدو هڅې وکړي. له بده مرغه په افغانستان کې د سلطنت د سقوط وروسته ولیدل شول چې ځینو کړیو د جمهوري نظام سره د مخالفت له امله پردیو ته پناه یووړله او د پردیو له خاورې یې د واکمن نظام په وړاندې د دوی په خبره جهاد خو په واقعیت کې د خپل هېواد او خلکو په وړاندې جګړه پیل کړه. پربله خوا ځینو د سیاست او پوهې خاوندانو او سیاسي کړیو سره له دې چې د جمهوري او بیا د خلقي نظام د تګلارو سره مخالفت هم درلود ځانته اجازه ورنکړه چې د خپلو نظامونو په وړاندې وسلواله مبارزه وکړي ، یا پردیو ته پناه ور وړي ، د هغوی د پوځي او مالي مرستو پرمټ نظام ته ستونزې جوړې کړې او پدې ډول هېواد ته غمیزې راوړي. دا کتګوري وګړي هغه کسان وو چې د سیاست په رمزونو او رازونو ، د ملي ګټو د خوندي ساتلو په څرنګوالي،په مورچل کې د ناستو ګاونډیانو او د زبرځواکونو د ستراتیژیو او موخو د درک وړتیا لرله

(c) ketabton.com: The Digital Library

او سربيره پردې سياست ته يې يوازې په دې موخه مخه نه وه کړې چې سياسي واک ته ورسيږي بلکې سياست ته يې هېواد او خلکو ته خدمت د يوې وسيلې په توګه کتل. د حامدکرزي لاندې څرګندونې د جهاد او د جهاد د واقعيتونو انځور کاري: « ماپښين له فاکولتې څخه له راتګ وروسته مې خبرونه واوريدل روسانو افغانستان اشغال کړی وو هلته مې هوډ وکړ چې له درس څخه وروسته به ځم او جهاد به کوم ...، د حضرت صاحب په ګوند کې شامل شوم چون انګريزي مې زده وه نو د ترجمان په توګه مې کار کاوه. يوه بهرني دفتر ته به ډير وخت ورتلو، يوه ورځ دغه دفتر ته په لار خبره شوله چې شوروي وزي. مولوي شمس الدين د زابل وو، يوه ډيره پخه خبره يې وکړه او ويې ويل چې يواځې د شوروي په وتلو نه آزاديږو موږ ويل څنګه؟ ويل يې ترڅو چې له دغه دفترڅخه خلاص نه شو...، ډير وختونه وروسته چې د پاکستان فقيد رئيس جمهور ضيآ الحق ومړ نو د پاکستان حکومت وويل چې افغان تنظيمونه دې راټول شي او د پاکستان د غير مذهبي ګوندونو سره دې کيني...، په پيښور کې دا وظيفه ماته وسپارل شوه چې له عوامي نشنل ګوند سره تماس ونيسم ...، د دوی د حزب له يوه معزز شخص سره مو مجلس وکړ په مجلس کې هغه موږ ته وويل چې موږ نشنل پارټی ستاسو د جهاد مخالف نه يو، موږ د جهاد ملګري يو، موږ ته افغانستان لوی مرام دی ، موږ ته پياوړی او مستقل کابل لوی مرام دی خو زموږ مخالفت ستاسو سره دا دی چې دا حالات چې تاسو په پاکستان کې په ځان راوستي دي د دغو مخالف يو. اصلي دښمن شوروي نه دی بلکې شوروي ظاهري دښمن دی. تاسې داسې چا ته پناه راوړې چې هغه مو ريښې درکاږي. په موږ هلته وخت تيرشوی وو او پدې پوهيدو چې دا حقيقت دی خو چون زموږ ريښې ژورې دي هر څومره چې يې راکاږي نه راخيږي نو نيت يې بالکل دا وو چې ريښې مو را وکاږي او برباد مو کړي.» ۱۵۷

د کرزي په څرګندونو کې د تبصرې وړ ټکي ليدل کيږي چې په لنډه توګه به پرې تم شو.

الف - کرزی مني چې ده اوجهادي مشرانو هغه هېواد ته پناه وړې وه چې زموږ ريښې يې راکاږلې او موږ يې بربادولو. خو کرزی دا نه مني چې زموږ ريښې يې راکښلي دي او موږ يې برباد کړي يو. يا للعجب! کرزی د يوه هېواد د پوځ بشپړ پوپناه کيدلو ، د هيواد د ټولو دولتي ادارو د تجهيزاتو او لرغونو آثارو چوراو تالان، د زيربنايي او پوهنيزو بنسټونو له منځه تللو ته د هېواد بربادي نه وايي. د ده په واکمنۍ کې به پاکستانيانو په سرحدي سيمو توغندي ويشتل او پوځ داسې توغندي او توپونه نلرل چې متقابله ځواب ورکړي. ده يو وخت ويلي وو په شمال کې ناڅرګندې الوتکې اورپکي کوزوي خو افغان پوځ د رادارو تجهيزات نه درلودل چې د هيواد فضا ته ننوتونکي الوتکي کشف او د جنګي الوتکو په واسطه هغه کينولو ته اړباسي. کرزی د هېواد د ملي موزيم او په هېواد کې د نورو لرغونو آثارو تالان چې د يوه هېواد د تاريخ او هويت څرګندوي د ريښو کښل نه ګڼي.

ب- کرزی په پاکستان کې د يوه بهرني دفتر يادونه کوي چې د مجاهدينو مخور به هلته ورتلل او مولوی شمس الدين ويل ترڅو د دغه دفترڅخه خلاص نشو که شوروي له هېواده ووزي موږ نه آزاديږو. مولويٍ صاحب ليدل چې دې دفتر د دوی لاس ، پښي او فکرونه داسې تړلي دي چې د خلاصيدو وس يې نه ويني. بېله کومه شکه دا دفتر د پاکستان د استخباراتو دفتر وو چې هغه ته د سي آی اې پاکستاني څانګه ويلی شو.

ج- کرزي کليدی مسلې ته ګوته نيولې چې د ضيآ الحق د مړيني وروسته د پاکستان حکومت وويل چې تنظيمونه دې د پاکستان د غيرمذهبي ګوندونو سره کيني. کرزی دا نه وايي چې دستور ورکړل شو

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې دا کار وکړي. دوی خواران اړ وو څه چې بادار ویل هغسې وکړي او ده ته هم دنده ورکړل شوه چې د عوامي نشنل پارټۍ سره د کیناستو بند اوبست وکړي. پدې کتنه کې د دې پارټۍ غړي ورته وایي« زموږ مخالفت ستاسو سره دا دی چې دا حالات چې تاسو په پاکستان کې په ځان راوستي دي د دغو مخالف یو» د پاکستان میشت پښتون سیاستوال ته د زغم وړ نه وو چې د دوی افغان ورونه د خپل هېواد او خلکو د برخلیک د ټاکلو واک پنجابیانو ته ورکړی دی چې زموږ سره ملي – تاریخي ستونزه لري. افسوس د کرزي په حال چې د هغه هېواد مشر چې زموږ ریښې یې را کاږلي او تباه کولو یې هغه ته درناوی کوي او هغه ته فقید هم وایي .

- کرزی د شوروي د اشغال په وړاندې خپل غبرګون د خپل جهاد پیل ګڼي. دا به افغانان ورسره ومني چې ده د شوروي د اشغال په وړاندې ودرېدلو خو د ده مشر مجددي شپږ کاله مخکې د داودخان د خپلواک حکومت په وړاندې جهاد پیل کړی وو . دلته دا پوښتنه پیداکیږي که چیرې داودخان هېواد او خلکو ته خاین وو نو بیا ولې کرزي څلورسوه بستریز روغتون د داودخان په نامه ونوماوه ؟ او که چیرې داودخان یو ربښتینی وطنپال افغان مشر وو نو ولې ده د داسې چا تر رهبرۍ لاندې جهاد پیل کړ چې هغه د داودخان په وړاندې د پنجابیانو په قومانده جهاد کولو.

دا پوښتنې نه یوازې کرزي ته متوجه دي بلکې د ده ځای ناستي اشرف غني او ټولو تنظیمي مشرانو او هغه څېرونکو، لیکوالو او سیاستوالو ته هم متوجه دي چې تردې دمه د داودخان او د خلقیانو د خپلواکو حکومتونو په وړاندې جګړو ته سپېڅلي جهاد وایي. د افغانستان د جهاد واقعیتونه او د جهاد د ستراتیژۍ د جوړوونکو موخې به د ستیوکول څخه ولولو چې لیکي :« د افغانستان پرسر د الوتنې پرمهال به کله چې د امریکا د کانګرس یوه سیلاني غړي یو پل پر ځای ولاړ ولید. نو واشنګټن ته د بېرته ستنیدو په موکه به یې لوړ شکایتونه پیل کړل چې هغه باید والوزول شي .» ۱۴۴/ ۱۹۳ د جهاد ستراتژیستانو اولاربښوونکو خپلو موخوته د رسیدو لپاره چې د محمد داود او یا د (ا، خ، د،ګ) د واکمنۍ وروسته د افغانستان په پلاز داسې یوه واکمني ووینې چې د یوه متمرکزځواکمن دولت د جوړولو جوګه نه وي او پخپلو کې د ګور د چنجیانو په شان یو بل وخوري نوهماغه دي چې اووه ګوني او اته ګوني یې په رسمیت وپیژندل چې د یوبل سره د ګډې ژبې او ګډ کار د موندلو څخه عاجز وي او دوی د تنظیمونو د مشرانو د نه وړتیاوو او مخالفتونو څخه ګټه پورته کړي.

د جهادي لیډرانو په هکله عزیزالدین الفت د خپل (جهاد و دست های پشت پرده) نومي کتاب په ۹۳ مخ کې لیکي :« یوازې د جهاد نوم او کلمه ده چې دا لیډران یې په یوه کتار او څنګ ترڅنګ درولي دي او اوسني لیډرشپ ته اسلامي رنګ او بڼه ورکوي. دا لیډرشپ د اضدادو او د مخالفینو د مجموعې پرته بل څه نه دي چې د یوبل څخه زیات واټن لري .» نوموړی په خپل کتاب کې د جهادي تنظیمونو د جهاد د څرنګوالي په اړه په زرمت کې د یوه تنظیم د جهاد داسې انځورکاږي :« په زرمت کې یو شمیر خلک (بیدینه خلقیان) له منځه یوړل شول، ددې ګوند پلویانو د هغوی کورونو ته ځان ورساوه ، د هغوی ښځې او اولادونه یې برمته کړل او(د کرم او تولګي) په سیمه کې یې وپلورل.» دا د جهادي ډلو د جهاد یوه بیلګه وه چې د خپل پلرني ټاټوبي ښځې او ماشومان د هېواد بهر د توکو یا څارویو په شان پلوري چې پدې ډول شتمن شي . په ۱۳۵۷ کال کې د غزني په ولایت کې مجاهدینو یو خلقي نیولی وو. نوموړی یې په یوه ونه کې آویزان کړ او د لاندې یې اور ور ته بل کړ. په یوه ټایپ کې یې یو کست چې د افغانستان د دموکراتیک جمهوریت ملي سرود پکې ثبت شوی وو چالان کړ ،دې خلقي ته یې وویل اوس وواېه « ګرم شه لاکرم شه » پدې ډول یې نوموړی کباب کړ. جهادي ډلو دې ډول کارونو ته چې خپلې افغاني

(c) ketabton.com: The Digital Library

خویندې او بچیان په پردیو وپلورې او انسانان کباب کړې چې نه د اسلام سره سرخوري او نه د افغاني تولنې له دودونو او رواجونو سره ډډه لګوي بلکه د انسانیت ، افغانیت او اسلامیت ضد کړنې او د وحشت او بربریت څرګندې بیلګې دي د سپیڅلي جهاد نوم ورکاوه.

دا برخه به د جنرال رحمت الله صافي د « مسعود پیژنی؟ » نومي کتاب پدې وینا د پای ټکی کیښودل شي :« حقیقت دا شو چې د جهاد قومانده بشپړه د پاکستان په لاس کې وه د تنظیماتو مشران یوازې امرمنونکي وو نه امرکوونکي. په هرحال هرڅه چې وو هغه ترسره شول او نتیجه مو د سر په سترګو ولیده.» چې هغه د افغانستان وراني او تباهي، ملي نفاق ، فساد او شرارت، د وسلوال پوځ نړیدل او د هېواد او خلکو په برخلیک د پردیو واکمنیدل شول.

اړې دوړې او بغاوتونه

د ثور پوځي پاڅون د وخت واکمنو، د ګوند مخالفینو، شوروي اتحاد، پانګوالې نړۍ او د هغه سیمه ییزو سپوژمکیو ته هیښوونکي ښېښه وه. د افغانستان په تاریخ کې لومړی ځل وو چې یو سیاسي ګوند کوم چې غوڅ اکثریت غړي یې د محکومو طبقو له لمنې را وتلي وو او په هېواد کې یې د خوارو او ستم لاندې طبقو په ګټه د بنسټیزو سمونو د راوړلو ژمنه کړې وه سیاسي واک ترلاسه کړ. د دې سازمان کړنلارې ته په کتو سره نسکورشوو واکمنو کړیو، محافظه کارو ډلو او ارتجاعي روحانیت پدې ګوند د کمونست ګوند ټاپه لګولې وه. د انقلابي واکمنۍ اونۍ نه وه تېره شوې چې د پکتیا ولایت د زیړوکې په علاقدارۍ او ښوونځي وسلوال برید وشو علاقدار، د هغه ماشوم ، میرمن اودرې تنه ښوونکي ووژل شول. د پاکستان سره په پوله کې دا ډول پېښه ښیي چې هغه نه خپل پاڅې خلقي ضد خوځښت وو، نه د نوې حکومت د فرمانونو، بیړه ناکو سمونو او تیروتنو سره تړاو درلود لکه څرنګه چې مخالفینو تبلیغول بلکې سیاسي انګیزې او لاملونه یې لرل چې ریښې یې د فرضي کرښې هغې خوا په پاکستان کې وې. یو افغان لیکوال د ثور د سیاسي اوښتون وروسته د نوې واکمنۍ د وضعیت داسې انځور کاږي: « په هیواد کې د ننه د رژیم پرضد وسلوال پاڅون، د هغه په مقابل کې د پرچمیانو او ستمیانو سرسخته مبارزه او له بهر څخه د نړیوالې توطئې ورځ په ورځ پیاوړتیا، ټول هغه توکونه وو چې د نورمحمد تره کي د رژیم پښې یې خورا کاواکه کړې وې. » ۲۱/۱۵۸ پدې هکله د اروپا د دریو سترو دولتونو(فرانسې ، لویدیځ آلمان ،انګلستان) د خبریالانو پوښتنې چې د نورمحمد تره کي څخه یې د هغه په لومړۍ مطبوعاتي مرکه کې کړې دي ښیي ترڅو د افغان ولس مذهبي احساسات راوپاروي .

فرانسوي خبریال – ښاغلی رئیس! آیا ځان او خپل حکومت کمونست ، سوسیالیست او یا ریفورمیست بولۍ ؟

ځواب – زموږ حکومت یو دموکراتیک حکومت دی چې د افغانستان د خلکو د زیارکښو طبقو یعنې د کارګرانو، بزګرانو او د وړې بورژوازۍ د منځنې پوړ ګټې خوندي کوي.

پوښتنه : له شوروي اتحاد سره به خاصې اړیکې ولرئ ؟

ځواب : زموږ اړیکې به له ټولوهیوادونو، شوروي اتحاد ، زموږ له ګاونډیانو او نورو هیوادونو سره زموږ له حکومت څخه د ملاتړ او په سیاسي او اقتصادي برخو کې د هغوی د مرستو له مخې ټاکل کیږي.

د لویدیځ آلمان د خبریال پوښتنه : آیا ستاسو حکومت به په سیمه کې دوه اړخیز او یا څو اړخیزامنیتي ترتیبات ونیسي او یا یې ردوي ؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځواب :لکه مخکې مې چې وویل موږ به د هیواد د ناپیلتوب سیاست پرمخ بوزو او په کوم نظامي پکت کې به هیڅکله هم برخه وانخلو. موږ دا کار نه کوو او له ټولو هېوادونو څخه غواړو چې پداسې پکتونو کې شامل نشي او زموږ هیله زموږ په هېواد او نړۍ کې سوله ده.

د مانچسترگاردین د نماینده پوښتنه: ستاسې په هېواد کې به د اسلام د دین موقف څه ډول وي ، آیا دیني مناسک پرځای کوئ او آیا له کومو مذهبي مشرانو څخه د مخالفت انتظار لرئ؟

ځواب : ما لکه چې په خپله راديويي اعلاميه کې تذکر ورکړی دی موږ د اسلام د مقدس دین اساساتو ته احترام لرو. موږ څوک د مذهبي مناسکو له اجراکولو څخه نه منې کوو. زموږ پر ضد ستر پروپاګند پیل شوی دی. زموږ ملت یو مسلمان ملت دی . موږ د دې ملت په خدمت کې یو او موږ په نظر کې نلرو چې په مذهبي چاروکي مداخله وکړو.

د بي بي سي د خبریال پوښتنه : آیا په داسې هېوادونو لکه افغانستان کې به د یوه ماټریالست او یا مارکسیست رژیم تاسیس له اسلامي قوانینو سره تصادم ونکړي؟ آیا ستاسې د ځمکواصلاحات او ټولنیز اقدامات د اسلام له اساساتو سره ټکر کوي که نه ؟

ځواب : د اسلام اساسات دا غواړي چې اصلاحات د خلکو په ګټه صورت ونیسي او د ځمکو اصلاحات د اسلام له اساساتو سره مخالفت نلري.

د بي بي سي نماینده : لیکن یو مارکسیست او یا ماټریالست رژیم له دې سره مخالفت لري.

ځواب : هغه څه چې موږ په نظرکې لرو او زموږ په پروګرام کې ۱۳ کاله مخکې طرح شوي او تراوسه يې لا تعقیبوو، مارکسیزم – لینینیزم مطرح نه دی لیکن بیا هم دا یو ډیرمترقي ، ملي او دیموکراتیک پروګرام دی.

د بي بي سي نماینده : ومو ویل چې پدې پروګرام کې مارکسیزم مطرح نه دی؟

ځواب : په دې پروګرام کې مو مارکسیزم – لنینیزم ته ځای نه دی ورکړی.

پوښتنه :آیا تاسې خپل ګوند مارکسیست او یا غیرمارکسیستي تلقي کوئ؟

ځواب: زموږ ګوند د کارګرانو، بزګرانو، روڼ اندو، کسبګرو او د وړې او منځنۍ بورژوازۍ ګوند دی او د هغه رسمي نوم د افغانستان د خلک دموکراتیک ګوند دی.

پوښتنه : آیا یو کمونست ګوند نه دی ؟

ځواب : نه خیر، موږ په افغانستان کې کمونست ګوند نلرو. زموږ د ګوند نوم د افغانستان د خلک دموکراتیک ګوند دی.

د بي بي سي نماینده : موږ دموکراتیک خلق د یوه مارکسیستي ګوند په توګه پیژنو.

ځواب : څه چې زه وایم دوستان دې يې واوري . زموږ ګوند د ا، خ، د ، ګ په نامه یادیږي.

پوښتنه : دوې ورځې مخکې ستاسې راډیو یوه توضیح خپره کړه چې ارتجاعي امپریالستي خپرونې يې انتقاد کړي دي . که موږ ستاسې حکومت مارکسیستي معرفي کړو نو ستاسې په نظر آیا موږ امپریالست او مرتجع یو؟

ځواب : نه خیر تاسې که موږ حتی د دموکراتیک خلق افغانستان په نامه هم یاد کړئ تاسې بیا هم امپریالستان یاست. امپریالیزم یوه علمي اصطلاح ده چې هیڅوک هم د هغه معنی نه شي بدلولای. دا چې تاسې ښه یاست یا بد یاست دا په دې پورې اړه نه لري چې موږ د مارکسیست او یا دموکراتیک خلق په نامه یاد کړئ . موږ له ټولو دوستانو او د نړۍ له خلکو څخه دا انتظار لرو چې موږ زموږ د پروګرام سره سم د افغانستان د خلک دموکراتیک ګوند په نامه یاد کړي، زموږ پروګرام په هرځای کې خپورشوی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پورتنیو پوښتنو ځخه معلومېږي چې د دې دریو امپریالستي دولتونو خبریالان پدې شخوند وهي چې د (ا، خ، د،ګ) کمونست او مارکسیست ګوند وښیي دا ځکه چې په اسلامي ټولنو کې غربي میډیا کمونیسم او مارکسیسم د کفراو الحاد په نامه تبلیغ کړي دي او په راتلونکې کې به یې هم تبلیغ کړي. لویدیځ په تبلیغاتي ډګر کې پوره تجربه لري پوهېږي چې که یو دروغ په پرله پسې توګه تکرارشي خبره دې ته رسیږي، اوریدونکي ځه چې په خپله دروغجن هم په خپلو دروغو باور پیدا کړي چې دی رښتیا وایي. له همدې امله دي چې د ناټو د سازمان د دریوسترو دولتونو خبریالان یوه پوښتنه په مختلفو بڼو تکراروي. همدا راز د فدرال آلمان د شپیګل مجلې د۱۹۷۸ کال د می په اتمه یوه لیکنه چې سرلیک یې (افغانستان: په زهرو لړل شوی دی) خپره کړه. د لیکنې سرلیک پخپله د دې مجلې د تبلیغاتو لوری او موخه بربندوي. البته چې دې ډول تبلیغاتو بیله شکه خپل منفي اغیز درلود چې ولس د نوې واکمنی خلاف راوپاروي. د اسلام په هکله د (ا، خ، د،ګ) د تګلارې په اړه به بیا د تره کي ځخه واورو چې هغه د بي بي سي د خبریال د پوښتنې په ځواب کې وایي :« ځرنګه چې مو پخپله راډیویي اعلامیه کې ذکر کړه موږ حقیقتاً د اسلام اساساتو ته احترام لرو، موږ یو مسلمان ملت یو. موږ په ټولنیز ژوند کې د اسلام اساساتو ته احترام کوو، موږ د اسلام په اساساتو تکیه لرو او همدا خبره، زموږ د معرفي لپاره کافي ده.موږ د مسلمانانو بچیان یو زموږ ولس مسلمان دی ، د اسلام د سپیڅلي دین اساساتو ته په درنه سترګه ګورو. هیڅوک به دا ادعا ونشي کړای چې موږ د اسلام دین سره مخالفت کوو. موږ که چیرې اصلاحات منځته راوړو، د اسلام مخالف نه دي ، لکه چې د اسلام په سپیڅلی آئین کې په ډاګه سره د وروری ، برابری او ټولنیزعدالت حکم شوی دی هغه ځوک چې د اسلام مخالف دي د اصلاحاتو مخالف دي . د اسلام اساسات د دې غوښتنه کوي چې د خلکو د ګټو په جهت کې اصلاحات رامنځته شي، د ځمکو اصلاحات د اسلام د اساساتو مخالف نه دي .» ۱۵۹ خو د ګوند بې تجربګی ، آرمانګری ، د واک د انحصار ، په ګوند کې ډله بندیو او د سیاسي اپوزیسیون نه زغمل دې ته لار هواروله چې خلک پر نوې واکمنی بې باوره شي، هم د ګوند د سیاسي مخالفینو او هم د پردیو د تبلیغاتو ښکارشي او د نظام په وړاندې ودریږي. پدې هکله دا واقعیت له پامه ونه غورزول شي چې د ثور د پاځون وروسته په ګوند او دولت کې ناوړه حالت واکمن شو او د ګوندي - دولتي زعامت د مدعیانو د ارادې له مخې د هېوادوالو د بېله محاکمې وژنې، د قوانینو او د ګوند د جمعي رهبرئ اصول تر پښولاندې کول ، د ګوندي او دولتي چارو سبوتاژ ، د سواد د زده کړې ، د ښځو د فرمان او د ځمکې د اصلاحاتو په پلې کولو کې د زورزیاتئ ځخه کار اخیستل د واکمنی وګړنیز ملاتړ د له لاسه ورکولو کې منفي رول درلود.لکه ځرنګه چې پدې اړه محمدابراهیم عطایي لیکي :« د حفیظ الله امین په مشرئ خلقي اړخ یکه تازي پیل او هځه یې کوله چې ټول واک د خلقیانو په لاس کې ولویږي ...، او پرچمیانو د خلقیانو د ناکامی په موخه کارونه سبوتاژول. »۱۷ / ۴۰۴د عطایي ارزونه ښیي چې د واک مدعیانو خپل نظام ته په خپله ستونزې جوړولې او د خپلو دې کړنو د ناوړو پایلو د درک وړتیا یې نلرله.

کله چې په یوه واکمنی کې یوه ډله په یکه تازئ او بله د چارو په سبوتاژ لاس پوري کړي خلک له واکمنی واټن نیسي ، وګړنیز ملاتړ له لاسه ورکوي ، ولسونه د هغې په وړاندې دریږي او خبره بغاوتونو ته رسیږي. منطقاً دې ډول کړنو دې ته زمینه برابره کړه چې د هیواد په ګوټ ګوټ کې د واکمنی په وړاندې وسلوال مقاومتونه پیل شي او په ځینو پوځي جزوتامو لکه د هرات او ننګرهار په فرقو، د کابل د بالاحصار په ګارنېزیون کې د بغاوتونو او مخالفینو ته د اسمارد غونډ اوښتلو یادونه وشي . پر بله خوا هغه مهال بلا استثنی ټولو سیاسي ډلو که ورته اسلامي وویل شي ، کیڼ اړخي، ښي اړخي او منځلاري ، هر یوه دا ادعا کوله چې د خلقي واکمنی په وړاندې د پاځون نوښتګر دي. د ساري په توګه د بالاحصار

(c) ketabton.com: The Digital Library

او چنداول د پيښو نوښت او وياړ هم چين پلوه سياسي کړۍ په غاړه اخلي ، هم اسلامي غوڅښتونه او هم افغان ملت.حتي د کابل پوهنتون يو شمير استادان د بالاحصار د پيښې وياړ خپل گڼي. د ننگرهار د يوولسمې فرقې د اړو دوړو مسئوليت د اسلامي ډلو سربيره افغان ملتيان او د هرات بيا صبغت الله مجددي، برهان الدين رباني او چين پلوه سياسي ډلې مني. عجيبه لا دا چې پرچميان چې د واکمنۍ کابو نيمايي برخه يې هم جوړوله د شوروي د اشغال وروسته ځانونه د خلقي واکمنۍ په وړاندې د مخالفتونو او مقاومتونو نوښتگر گڼل. د بېلگې په توگه محمد نبي عظيمي ليکي :« لومړني مخالفتونه او پاڅونونه د واکمن رژيم په وړاندې د پرچميانو له خوا وشول. » ۱۲۹ / ۶۴ د افغان ملت مشر نورالحق احدي په پاکستان کې د خپل گوند په کنگره کې وايي چې د دوی گوند د ثور د اوښتون د لومړيو څخه د دې واکمنۍ په وړاندې دريدلی دی او د ننگرهار په فرقه کې د پاڅون نوښتگر هم دوی وو. که چيرې د دې ډلو څرگندونې ومنل شي چې د ټولو څرگندونې د منلو وړنه دي او د مبالغې ، درواغو او د ځان من گڼلو تله يې خورا درنه ده خو د څرگندونو نه يې داسې پايله راوزي چې ټولو د هماغه پيل څخه د خلقي واکمنۍ خلاف دريځ درلود، د نوې واکمنۍ سره د پوهاوي ،جوړجاړي او رښتينې همکارۍ ليوالتيا نلرله او د مخالفت او دښمنۍ تکلاره يې غوره کړې وه. پردې بنسټ د هېواد د حالاتو په کړکېچنتيا او د ناورين په را پنځولو کې د خلقيانو او پرچميانو سربېره نورې سياسي ډلې هم ملامتې دي . دا بيا ښيي چې د دې گوند سربېره د وخت ټولې سياسي ډلې پدې مزمنې ناروغۍ چې د نورو سره له پوهاوي او جوړجاړي ته له رسيدلو ډډه کوله اخته وې. البته د خلقي واکمنۍ تيروتنې چې د نورو سياسي سازمانو اړونده روڼ اندو په وړاندې د زورزياتۍ څخه ډډه نده کړې د توجيه وړ ندي لکه څرنگه چې د خلقي واکمنۍ په وړاندې د نورو سياسي سازمانو دريځ او مخالفتونه هم د توجيه وړ نه دي . د خلقي حکومت په وړاندې په بغاوتونو او وسلوالو مقاومتونو کې د هرات ، چنداولو او مخالفينو ته د اسمار د غونډ د اوښتنې پيښې د سياسي ، امنيتي او تبليغاتي اړخه د واکمنۍ لپاره يو سترچلنج او د مخالفينو لپاره برۍ گڼل کيده چې په هغو به مکث وشي. البته هغه به وشي چې د دې پيښولاملونه او په هغو کې د بهرني عامل اغيز ته ځانگړې توجه وشي ځکه چې د افغانستان د روان ناورين ريښې بايد د هيواد نه بهر او هغه هم د زبرځواکونو په ستراتيژيو او سيالۍ کې ولټول شي نه دا چې د خلقي واکمنۍ په وړاندې مخالفتونه او پاڅونونه خودجوشه وگڼل شي هغه څه چې د افغانستان د هغه مهال د ځمکنيو واقعيتونو سره په څرگند ټکر کې دي.

الف – په هرات کې د۱۳۵۷ کال د کب (۱۸ تر ۲۹) دوولس ورځنۍ پيښې چې د (ا،خ ، د، گ) مخالفانو ورته د هرات پاڅون او واکمنۍ ورته ښورښ ويل چې د کب د څلورويشتمې پېښې په نامه هم ياديږي. د واکمن گوند مخالفين د هرات پيښې د ځايي چارواکو د ناکامه مديريت او ناوړه چلند په وړاندې د ولس خودجوشه غبرگون گڼي او حکومت بيا په هغې کې د پرديو لاس ته گوته نيسي. اوس به وگورو چې د هرات د(پاڅون يا ښورښ) انگيزه څه وه ، بهرني عامل او د ځايي چارواکو کړنو تر کومې کچې پکې رول درلود.

وايي ويروس په کمزوري ارگانيزم کې د ننوتلو او ودې چانس لري. د هرات د پيښو په درشل کې نه يوازې د هرات د ولايت په ملکي مشرتابه کې د نظر اوعمل يووالی نه تر سترگو کېده بلکې د دې ولايت ملکي او پوځي بنسټونو د يو بل خلاف دريځ هم نيولی وو. په يوه دولتي ارگان کې د داسې حالت شتون د دولتي چارو د پر مخ وړلو او خلکو ته د خدماتو په وړاندې کولو کې خنډونه ايجادوي ، گډوډې منځته راوړي او دښمن په ډېره آسانۍ سره کولی شي د يوه گواښمن ويروس په شان په دولتي بنسټونو او پرگنو کې نفوذ وکړي. دې دا معنی لرله چې د هرات د ولايت ضعيف اداري سيستم ته د ويروس د ننوتلو او په

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه کې د ودې مناسب شرايط برابر وو. د دې ادعا ښه بېلګه په خپله د والي او د ولايتي ګوندي کميټې د منشي نظيف الله نهضت لاندې څرګندونې دي : « د يادونې وړ ده چې دغو دواړو کدرونو آقا ګل او سيدمکرم ازبک د ګوندي رهبرئ په د ننه ډلبندئ کې د حفيظ الله امين ضد فرکسيون سره اړيکې درلودلې او په هرات کې له لومړئ ورځې څخه تر پايه پورې نه يوازې دا چې همکاري يې ونکړه بلکې دوئ بر عکس ستونزې يې را ته پيدا کړې.» ۱۶۰ /۳۴ پورتنئ وينا ښيي چې آقا ګل بائس او سيدمکرم د امين ضد فرکسيون سره تړاو درلود چې د ولايت ګوندي - دولتي مسؤل ته چې د امين اړونده فرکسيون غړئ دئ ستونزې جوړولې . خو نهضت د هغوئ د فرکسيوني تړاو په هکله څه نه وايي . ددې معنی دا شي چې هغوئ د کوم ګوندي فرکسيون غړي نه وو او واقعيت دا دئ چې په خلقيانو کې د امين ضد فرکسيون شتون نه درلود . البته چې د امين د فرکسيون پرته په خلقيانو کې بل فرکسيون قطعاً موجود نه وو . په يوه ګوند کې فرکسيونبازي ګوندي اصولو ته شا ګرزونه او د ګوند داعيې ته بربنډ خيانت دئ . کله چې يو هيواد د پرديو د لاسوهنو هدف ګرزيدلی وي او د جګړې اورونه بل وي د يوه سرحدي ولايت مشران يوموټي نه وي، د همکارئ روحيه پکې مړه شوې وي ، يو بل ته ستونزې جوړې کړي ، منطقاً چې د دې ولايت سياسي او امنيتي حالات کړکيچن کيږي او د خورا ناوړه پيښو پيښيدل شوني دي . مرکز هم د هرات د کب (۱۸- ۲۹) پيښو ته په کتني سره دې پايلي ورسېدلو چې د هرات د اړوړ دوړو لامل د ولايت د مشرتابه نه وړتيا ده هماغه دي چې په هرات کې د حالاتو د کابو کولو يوه ورځ وروسته د۱۳۵۸ کال د وري په لومړئ نيټه د هرات ملکي مسئول نظيف الله نهضت مرکز ته وروغوښت او د غزني د والي او ولايتي کميټې د منشي په توګه يې مقرر کړ. په هرات کې د وضعيت د کابو کولو يوه ورځ وروسته د نهضت بدلول ښيي چې د هغه د نه وړتيا له امله په هرات کې بلوا وشوله، وينې تويې شوې ، د فرقې وسلې چور شوې او زيات مالي زيانونه ورسېدل . نو مرکز بايد هغه محاکمه کړی وای .
لکه څرنګه چې نهضت د بې تاجه ټولواک د فرکسيون اړونده غړئ وو لدې امله د محاکمې پرځای د غزني په ولايت کې د والي او منشي په توګه مقرر شو. کله چې نهضت په غزني کې هم ښه ونه ځليده هغه په کوبا کې سفير وټاکل شو. هغه مهال ځينو خلقيانو د هغه کارنامو ته په کتو سره په ټوکو ويل نه دا چې کوبا ته د نهضت په رسېدو سره هلته هم اشرار پيدا شي . کله چې په يوه دولت کې د مکافاتو او مجازاتو اصل په پام کې ونه نيول شي او د ضوابطو ځای روابطو نيولی وي پايله يې په دولتي ادارو کې بې نظمي او د دولتي پروګرامونو نه پلې کيدل کيږي او د افغانستان د هغه مهال وضعيت ته په کتو سره چې د هغه په وړاندې نااعلان شوې جګړې دوام درلود د سياسي او امنيتي وضعي کړکيچن کيدل او د هرات د پيښې په شان د ناوړو پيښو منځته راتګ منطقي بريښيده. د هرات د خونړيو پيښو په هکله دا ارزونه چې «د هرات والي او د اوولسمې فرقې قوماندان سيدمکرم خلک پاڅون ته اړايستل اوله بله پلوه ايران چې په کمين کې ناست وو د هرات پاڅون ته وسلې او وګړي استول.» ۱۷ / ۴۰۶د منلو وړ ده. دا ډول منصفانه ارزونه ښيي چې ښورښ ته د هرات د خلکو هڅوونکي او سمبالونکي د هيواد څخه بهر وو او د ځايي چارواکو تر منځ د يوهاوي او ګډې همکارئ نشتون او د ولايت د رهبرئ د مقام نه وړتيا دې ته شرايط برابرکړل چې پردي او په پرديو پورې تړلي سياستوال او سيمه ييز مخور د ولس د نارضايتئ څخه ناوړه ګټه پورته کړي.
اوس به د کب د ځلېرويشتمې په درشل کې د هرات ولايت په مربوطاتو کې د حالاتو جاج واخلو چې ولې هلته حالات کړکيچن شول او خبره په ښار کې اړودوړو او په فرقه کې بغاوت ته ورسيده . ويل کيږي چې د کب په نهمه د هرات ښار ته څيرمه د پښتون زرغون ولسوالئ د سليمي کلي ته د سواد د زده کړې نارينه او ښځينه کارکوونکي تللي وو تر څو خلک وهڅوي د سواد د زده کړې په کورسونو کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځان ثبت کړي. په یوه روایت کلیوالو دا مسئولین وهلي او په بل روایت چې محمدصدیق فرهنګ او محمداعظم سیستاني هم پدې ډله کې راځي هغوی یې ووژل. حکومت تورن کسان ونیول. خلکو د خپلو بندیانو د خلاصون په موخه دولتي ضد تحریکات پیل کړل او یوه ناځرګند لاس د ولایت په مربوطاتو کې یو من ربښتیا او سل منه درواغ تبلیغات پیل کړل.دا تبلیغات پدې څرخیدل چې دولت غواړي بیسواده ښځې او نارینه جبرآ د سواد د زده کړې په کورسونو کې شامل کړي او څوک چې په کورسونو کې نه شاملیږي هغه بندیانوي. د سلیمي د کلي د پیښې ۹ ورځې وروسته (کب اتلسمه) د غوریانو په سرحدي ولسوالی برید وشو خو بریدګر پدې بریالي نشول چې ولسوالي ونیسي. بله ورځ د کب نولسمه همدا بلواګر د زنده جان ولسوالی په لور خوځیږي خو دا ولسوالی چې اړین استحکامات یې نلرل لا د مخه تخلیه شوې وه او دا وسلواله ډله د ګذرې ولسوالی په لور خوځیږي چې د زنده جان د ولسوالی څخه هم یو شمیر کسان ورسره ملګري کیږي. د ګذرې ولسوالی ساتونکي هم د بغاوتګرو سره جنګیږي او ښورښیان نشي کولای ولسوالي ونیسي او همدا بلواګر د انجیل ولسوالی په لور چې د ښار ترڅنګ پرته ده حرکت کوي او پرهغې برید کوي چې بیا هم د ولسوالي مدافعینو د ولسوالی څخه په کلکه ساتنه وکړه. البته چې د سرحدي ولسوالی غوریانو څخه تر انجیل ولسوالی پورې د دولتي ضد ښورښیانو شمیرهم زیاتیږي. ترڅو هغوی د کب په درویشتمه د ښار څنډو ته ورسیدل او« د مالان د پله له لوري هرات ته ننوتل . د کولاب کارته چې هلته اهل تشیع میشت دي د فتنې د مرکز په توګه وکاراوه .» ۱۶۰ / ۳۴ غلام محمد زرملوال پخپل د (افغانستان تروروستي افغانه) نومي کتاب د دویم ټوک په ۲۲ مخ کې پدې اړه راوړي: « د هرات ښاریان د ښار کوڅو ته راووتل او په دولتي ادارو او موسساتو کې یې د شوروي سلاکارانو او خلقیانو په (ښکارکولو) او وژنه لاس پورې کړل، د وسلو او مهماتو زیرمو ته اور اچول او دولتي ادارې د اور خوراک شوې. » ښورښیان د کب په ۲۴ او۲۵ بریالي شول چې د ښار په زیاترو سیمو واکمن شي. هغوی په افغانستان بانک حمله وکړه د بانک دروازې یې ماتې کړې خو فلزي صندوقونه یې مات نشوای کړی او دولتي ذخیره خوندي پاتې شوه. د هرات په ښار کې ښورښیان بریالي نشول د ولایت مقام ، ګوندي کمیټه او د څارندوی(پولیسو) قوماندانی ونیسي. د کب په ۲۶ د هرات په فرقه کې یو شمیر افسرانو چې مرکزي رول پکې جګتورن علاوالدین او تورن اسمعیل درلود بغاوت وکړ. په یوه روایت د هغوی پلویانو په خوړنځي برید وکړ او هلته یې د شپیتو تنو شا اوخوا ګوندیان او دولت ته وفادار افسران ووژل او په بل روایت هغوی د فرقي په صالون کې چې غونډه روانه وه برید وکړ. همدارنګه د دافع هوا په توپ یې په قوماندانی ډزې وکړې. د فرقي مشران د شینډنډ هوایي ډګر ته وتښتیدل. په فرقه کې یو ناڅرګند وضعیت او یوه انارشي واکمنه شوه. بغاوت کوونکو افسرانو د وسلو د دیپوګانو دړې خلاصې کړې او وسلې او مرمی یې په خپلو پلویانواو ملګرو وویشلې. دا مهال د شینډنډ د هوایي ډګر څخه جنګي الوتکو په ښار بمباری کوي ،د کابل او کندهارڅخه یې مرستندوی ځواکونه راوغوښتل. د کابل څخه د شهنوازتني په قوماندانی د کوماندو قطعه د شینډنډ په هوایي ډګر کې دیسانت شوه او د کندهار مرستندوی ځواکونه د کب په ۲۷ هرات ته راورسیدل. د کندهارڅخه کومکي ځواکونو او د کوماندو قطعي په ښار او فرقه باندې عملیات پیل کړل او ښورښي پوځیانو ددې وس ونه موند چې مقاومت وکړي اود فرقې څخه وتښتیدل او د هرات ولایت په ځینو ولسوالیو(ادرسکن ، اوبې) بریدونه وکړل نوموړې ولسوالی یې ونیولې ولسوالان او نور مسئولین یې ووژل او ولسوالی یې چورکړلې او یوه ډله یې د بادغیس ولایت په لور ولاړل د نوموړی ولایت په مرکز واکمن شول والي او یو شمیر چارواکي یې ووژل او د ولایت ملکي او پوځي تجهیزات یې چور کړل. د کابل څخه راغلي کوماندویانو ښورښیان تعقیب کړل او د بادغیس په ولایت کې یې بېرته دولتي نظم ټینګ او ښورښیان په شاوخوا کلیو کې خواره واره شول .

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کندهار څخه د هرات ښار ته د مرستندوی ځواکونو ننوتل په زړه پوري دي. هغوی پخپلو وسایطو سپین او شنه بیرغونه پورته کړي وو. ساده ښورښیانو چې دا مهال په وسلو ښه سمبال هم وو پدې فکر کې شول چې کندهار هم د دوی مجاهدو ورونو نیولی او دا ځواکونه د دوی مرستې ته راغلي دي هماغه دي چې ښار ته هغوی د ننوتلو خنډ نشول. د کندهار څخه راغلي ځواکونو مورچلونه ونیول په ښورښیانو یې برید وکړ او ښورښیان یې تاراومارکړل ، ښورښیان اړشول چې له ښاره پښې سپکې کړي او پدې توګه د شپږو ورځو وروسته په هرات کې بېرته دولتي نظم ټینګ شو. په هرات کې د تلفاتو په اړه د ځمکې او آسمان ترمنځ توپیر لیدل کیږي. ځینې خو بیا نجومي شمیرې وړاندې کوي. حکومتي اړخ ټولټال تلفات ۳۲۰ تنه ، راجا انور د افغانستان تراژیدي کتاب په ۱۵۶ مخ کې د شوروي متخصصینو او سلاکارانو په شمول تلفات اته سوه تنه ، شوروي سرچینو زر تنه ، نبي عظیمي په خپل کتاب (اردو وسیاست درسه دهه اخیر) په ۱۹۱ مخ کې ۲۵۰۰ تنه ، اعظم سیستاني (مقدمه بر کودتای ۷ ثور و فجایع هشت ثور) په ۱۳۲مخ کې یوازې د مخالفینو تلفات څلېرویشت زره ، او ځینې هغه پنځوس زره تنه تبلیغوي. خو واقعیت دا دی چې د حکومت په شمول کوم ارګان پدې اړه څېړنې ونکړې.
اوس به د هرات په ښورښ کې د وخت د جهادی مشرانو رول او د پردې شا ته د پردیو ښکیلتیا ته نظر واچوو او بیا قضاوت وکړو چې دا یو خودجوشه خوځښت وو یا دا چې په افغانستان کې د پردیو د لاسوهنو او لوبو څخه یوه لوبه وه . محمداعظم سیستاني د خپل (مقدمه بر کودتای ۷ ثور و فجایع ۸ ثور) نومي کتاب په ۱۲۹ مخ کې لیکی :« په داسې یوه وضعیت کې د کب په اتلسمه د صبغت الله مجددي له لوري یو لیک د حاجي محمدایوب پواسطه هرات ته را ورسید چې خلک یې عمومي پاڅون ته رابلل. د دې لیک نقل په بیړه په ښار او د هرات نږدې کلیو کې خپور شو او مولوي بهاءالدین د هرات په جامع جومات کې خلک د رژیم پرضد جهاد ته راوبلل.» غلام محمدزرملوال د(افغانستان تروروستی افغانه) کتاب دویم ټوک په ۲۲ مخ کې راوړي چې برهان الدین رباني په پېښور کې د مارچ په لسمه اعلان وکړ:« د ایمان ځواکونو د ده پر لارښوونه د هرات پروالي نظیف الله نهضت برید کړی او ټپي کړی یې دی.» اوهمدارنګه د مارچ په دوولسمه صبغت الله مجددي د کابل د ملحد رژیم پرضد د جهاد فتوا ورکړله. کله چې د مجددي له لوري د جهاد فتواوو ته وکتل شي سړي ته دا فکر پیدا کیږي چې دې کورنۍ په افغانستان کې د جهاد د فتواوو د ورکولو او د پاچایانو د لېرې کولو او کینولو ماموریت درلود. د دې کورنۍ کارنامو ته په کتو سره د داود خان د دې خبرې سره چې یو وخت یې ویلي وو :« ترڅو چې دا قلعه جواد وي افغانستان به د پرمختګ مخ و نه ویني» همغږي وښودل شي. د مجددي او ګیلاني د کورنیو کارنامو ته په کتو سره ویلی شو چې هغوی انګریزانو افغانستان ته د خپلو موخو د پلي کولو لپاره را لېږلي دي. همدا دلیل هم دی چې کله اشرف غني په ۲۰۱۴ کال کې د امریکې سره امنیتي یا د افغانستان د خرڅلاو تړون لاسلیک کړ د هغه د لاسلیک پرمهال د جهادي مشرانو څخه یوازې صبغت الله مجددي او سیداحمد ګیلاني موجود وو .

(c) ketabton.com: The Digital Library

لاندې څو بېلګې د هرات په پېښو کې د ایراني آخوندیانو ښکېلتیا ښیي :

د مارچ په شپاړسمه د آیت الله خمیني د حکومت ځواکمن غړي آیت الله علي شریعتمداري د ټولې نړۍ په مسلمانانو ږغ وکړ چې « د افغانستان د مسلمانانو ترڅنګ ودریږي او د کابل رژیم نسکور کړي. »۱۵۸ / ۲۱ بیورلي میل (انقلابي افغانستان) نومي کتاب په ۱۶۲ مخ کې راوړي: « په هرات کې د ایران قونسل جنرال د هرات په پاڅون کې غټ رول ولوباوه. نوموړي په کابل کې له خپلو اجنټانو سره منظم ارتباط لاره او هغوی ته یې د هرات د ښار د وضعې په هکله کره معلومات ورکول. د دې لپاره دلایل شته دا فرضیه ومنو چې دا معلومات په کابل کې د امریکا سفارت ته ورکول کېدل او پخپل وار دې سفارت د تبلیغاتو جوړولو په فابریکه کې له ضرورو زیاتولو او کمولو وروسته د نړۍ په مطبوعاتو کې خپرول.» له همدې کبله وو چې حکومت په هرات کې د ایران قونسل د ناوړه شخص په توګه اخراج کړ. انورراجا ۱۹۸۸ په ۱۵ مخ کې لیکي : « دا په هرات کې راپاریدلي هغه پخواني کارګران ول ، چې ځیني یې په ایران کې د شاه د کرغیړن استخباراتي ځواک یعني ساواک له خوا روزل سوی هم ول ترڅو په افغانستان کې هم لکه د عمان غوندې حالات پیښیدل نوهغوی د یو مخنیویزه ځواک په توګه عمل کوي.» د قیام هرات په نامه کتاب لیکوال د هرات په پیښه کې د ایران د دولت له تګلارې څخه چې د اسلامي انقلاب صادرول دي داسې پرده پورته کوي: « یو ښوونکی چې نوی د ایران د اسلامي جمهوریت نه راغلی وو او د ځانه سره یې اعلامیې راوړې وې ...، رژیم پخپلو تبلیغاتو سره هڅه کوي چې د خلکو فکر له اسلامي انقلاب څخه وګرزوي او موږ هم د اعلامیو او اطلاعیو پواسطه د غلیم د تبلیغاتي جګړې مخه نیسو، موږ په ښارونو او کلیو کې د اطلاعیو په خپرولو سره خلکو ته پوهه ورکوو.» ۱۶۱ / ۶۸- ۶۹

پورتنیو څرګندونو ته په کتو سره ویلی شو چې د هرات اړې دوړې د دې ولایت د چارواکو تر منځ د نه پوهاوي او ناوړه مدیریت پایله وه چې د هراتیانو د نارضایتي او مخالفت سبب شول او د هراتیانو له نارضایتۍ څخه پردیو او په ځانګړې توګه ایراني آخوندانو ګټه پورته کړله او په ښار کې یې اړو دوړو ته لمن ووهله. د هرات ولایت د مشرتابه نه وړتیا او ناکامي لدې څخه ښکاري چې بلواګر ونه توانېدل ولسوالۍ ونیسي ځکه چې د ولسوالیو مسؤلان په خپلو چارو کې بریالي او د خلکو له ملاتړ برخمن وو خو په ښارکې بلواګر بریالي شول ځکه چې د ولایت مشرتابه بشپړ ناکام مشرتابه وو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ب- د کابل د چنداول بلوا

د۱۹۷۹ کال د جون په درویشتمه د لسو بجو شا اوخوا د کابل د میوندوات په لوموړی برخه کې یو شمیر خلک چې غوڅ اکثریت یې هزاره ګان او شیعیه مذهبي وو راغونډ شول او دولتي ضد شعارونه یې ورکول. هغوی د پولیسو په ماموریت برید وکړ ، ورننوتل ، د ماموریت څخه یې وسلې ترلاسه کړې او ودانۍ ته یې اور واچاوه. دا مهال امنیتي ځواکونو ښورښیان محاصره کړل او د ښکیلو اړخونو ترمنځ نښتي وشوې چې په پایله کې ښورښیان د میوندوات شاوخوا کوڅو له لارې تیت او پرک شول او پدې ډول بلوا ناکامه شوله . امنیتي ځواکونو زیات شمیر کسان چې اهل تشیع وو ونیول. پدې اړه ویل کیږي چې « مختلفي اسلامي ډلې پردې سلا شوې وې چې په یوه وخت کې به په کابل کې سراسري پاڅون کوي او واک به ترلاسه کوي. د دې پروګرام مشرتابه د پاڅون په وخت کې بدلون راوړی وو خو د چنداولو مسئول نفر چنداولیان ددې بدلون څخه نه وو خبرکړي او شیعه مذهبه چنداولیانو د پلان سره سم اقدام وکړ.» د سراسري پاڅون خبره په بشپړ ډول ناسمه ده او یو شمیر شیعه مذهبي جهادي مخور هم هغه نه مني ، هغه د هرات د ښورښ په څیر خودجوش خوځښت ګڼي او یو د هغو څخه لیکي: « د سراسري انقلاب ادعا غلطه ده او د چنداول پاڅون خودجوش وو.» ۱۶۲ واقعیت دا وو چې ایراني« آیت الله حاجی سیدحسن طباطبایي د جون په یوویشتمه نیټه په خپلو افغان ورونوغږ وکړچې مقاومت ته ادامه ورکړئ »۱۵۸/ ۲۹ د افغانستان د اهل تشیع مذهبي مشرانو د آیت الله طباطبایي پیغام ته لبیک ووایه او خپل پلویان یې د جون په درویشتمه وهڅول چې په چنداولو کې په ښورښ لاس پورې کړي. دا چې د چنداول په بلوا کې څومره کسانو ګډون کړی وو او څو تنو پکې خپل سرونه وبایلل د هرات د پیښې په شان د نظر یووالی نشته . واکمنی ښورښیان دوه سوه تنه اعلان کړل، انتوني هایمن غربي لیکوال په خپل کتاب افغانستان زیرسلطه شوروي په ۲۱۴ مخ او همدارنګه د افغانستان د جهاد د ثقافتی شورا دفترسل زره تنه او محمد اعظم سیستانی په ۱۳۷ مخ کې څو زره تنه ګڼي. بی بی سي د دولت او ښورښیانو تلفات یوولس تنه ، دهلي سټیټمین سل تنه ، د افغانستان د جهاد ثقافتي شورا د خپلو شیعه ورونو تلفات ۳۰۰ تنه ، عظیمي د۲۰۰۰ څخه زیات او محمداعظم سیستاني د مخالفینو تلفات لس زره تنه ګڼي. د دې لپاره چې د اهل تشیع د جهادي ډلو شورا په ولس کې خپل نفوذ نندارې ته کیږدي د پاڅون کوونکو شمېرسل زره تنه ګڼي چې په تبلیغاتوکي د دومره شمېرې یادونه عجیبه خبره نه ښکاري. د اهل تشیع شورا چې د مذهبي تړاو له امله یې معلومات کره دی دا هوښیاري لري چې د خپلو قربانیانو په شمیر کې احتیاط وکړي خو سیاسي شوي غیرجهادي څېرونکي کوم چې د (ا، خ، د،ګ) په واکمنۍ کې لوړ مقامونه هم لرل دا هوښیاري نلري او د ښورښیانو تلفات زرګونه تنه یادوي. پدې اړو دوړو کې د سلوزرو تنو برخه څکه منطقي نه ښکاري چې هغه مهال په کابل ښار کې شاوخوا پنځه سوه زرو(نارینه ، ښځو او ماشومانو) تنو ژوند کاوه چې په بلوا کې د سلو زرو نارینه وو برخه اخېستل منطقي نه ښکاري . کله چې د افغانستان د روان ناتار په اړه د زیاترو لیکوالو او په هغو کې د سیاسي شوو څېرونکو ارزونو ، شننو او قضاوتونو ته وکتل شي د ریالي ستیوارت امریکایی لیکوالې ددې خبرې سره چې « د افغانستان ربښتینی تاریخ یوازې د خلکو په سینو کې موندلی شئ نه په پاڼو اوسندونو کې » همغږي وښودل شي. دا د خواشینی وړ تریخ واقعیت دی چې ولس د خپل هیواد د ربښتیني تاریخ په هکله نه پوهیږي. دا چې تېرو واکمنانو د خپلو استبدادي ځانګړتیاوو له امله اجازه نه ورکوله چې څوک حقایق ووایي ملامتي د واکمنانو وه خو اوس مهال هغه ډله د قلم او نظر خاوندان کوم چې په لویدیځ کې ژوند هم کوي اوهغوی ته کوم ګواښ متوجه نه دی بیا هم جعلیات خپروي او د خپلو ذهني تمایلاتو او سیاسي اوعقیدوي تړاوونو له امله د درواغو په خپرولو سره تاریخ مسخه کوي دا بیا د خواشینۍ وړ یو تریخ واقعیت دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ج – مخالفینو ته د اسمار د غونډ وراوښتل

د اسمار غونډ په مهمه ستراتژیکه او غرنی سیمه کې د کونړ د سیند پر غاړه پروت وو. دې غونډ د۱۳۵۸ کال د دوبي د پیل څخه د مخالفینو په محاصره کې شپې او ورځې تیرولې او یوازې د هوا له لارې ورته اکمالات کیدل. ښایي د محاصرې او یا نورو لاملونو له امله وو چې د غونډ غیرګوندي قوماندان ډګرمن عبدالروف نجرابي (ساپي) د مخالفینو سره همغږی شوی وي چې غونډ هغوی ته تسلیم کړي. نوموړي دا کار هغه مهال وکړ چې د کونړ والي نظام الدین د غونډ لیدو ته ورغلی وو. قوماندان په لومړي ګام کې دولت ته وفادار ۱۵۰ تنه افسران، والي او د هغه سره راغلي کسان ووژل او بیا یې دا دوه زره کسیز مجهز سرحدي جزوتام مخالفینو ته تسلیم کړ. مخالفینو قوماندان د همدغه ځواک د مشر په توګه ومنلو.څه موده وروسته د دولت مخالفینو چې د اسمار تسلیم شوی غونډ هم ورسره وو په چغسرای (اسعدآباد) د کونړ په مرکز برید وکړ. « یوه لنډه نښته وشوه چې مجاهدینو خپلې درنې وسلې په ښارګوټي باندې سپرو لوړو سیمو ته خیژولې. وروسته برید د یو لړ ترخو خپلمنځي نښتو په ترڅ کې په ټپه ودرید. ډګرمن عبدالرؤف د ده په ځواکونو باندې د حکومتي بمباریو د وېرې له کبله غوښتل پر شا ولاړ شي. د مقاومت ډلې پخپل منځ کې پدې شخړه بوختې وې چې څنګه ترخپل منځ د پنځمي لوا (د اسمارپنځم لمبرغونډ) وسلې وویشي. پدې موکه د چغسرای ګارنیزیون ته نوي هوسا پوځونه راورسیدل او پر هغه برید شنډ شو.» ۱۶۳ / ۳۶ « د ډګرمن عبدالروف د غونډ ګڼ شمیرغړي د دې پیښې په نتیجه کې نهیلي شوي وو، پیښور ته لاړل او ورڅخه شا ته د پاتې شوو وسلو او تجهیزاتو پر ویش د مجاهدینود قومانداناتو ترمنځ خونړی جګړې وشوې.» ۱۵۸ / ۳۴ د همدې پېښې په هکله د وحدت اسلامي ګوند د مشرتابه غړی مصباح زاده ورته څرګندوني لري: « له بده مرغه په پیښور کې میشته ډلو د سیالی له امله چې د غونډ پر امکاناتو لاس پیدا کړي، د افسرانو ترمنځ اختلاف پیدا شو او پایله یې د افغانستان د سرحدي غونډ چور شو.» ۱۶۲ د دولتي ځواکونو څخه د ترلاسه شوو وسلو او پوځي تجهیزاتو پرسر همیشه د مجاهدینو ترمنځ شخړې او خونړی نښتې شوې دي . دا وسلې بیا قوماندانانو خرڅولې او پدې ډول یې شتمنۍ ټولولې. د وسلو او مهماتو سربیره جهادي قوماندانانو ویجاړ شوي او یا غیرفعال پوځي وسایط ټوټې ټوټې کول او د پاکستان په بازارونو کې د کباړ په ډول پلورل. ځینې وختونه به یې سلامت جنګي وسایط د ماینونو او چاودېدونکو توکو پواسطه الوزول او ټوټې به یې په بهراو په ځانګړې توګه په پاکستان کې پلورلې او دا کارهغه مهال د غنیمت په نامه یو دود او مشروع سوداګري ګڼل کیده. کله چې تنظیمونه واک ته ورسول شول د خپل عادت او کسب له مخې چې سوداګري یې دوام ومومي حتی د خاورو لاندې غزیدلي د برېښنا کیبلونه د ټانکونو پواسطه راایستل او خپلو بهرنیو مشتریانو ته یې رسول. ددې سوداګرۍ له امله په پاکستان کې دومره فولاد ذخیره شول چې په ۱۹۸۶ کې پاکستان د فولادو د صادروونکو هیوادونو غړیتوب ترلاسه کړ او د جاپان سره یې د فولادو د خرڅلاو تړون وکړ. د افغان مجاهدینو له لوري د وسلو او مهماتو د سوداګرۍ په هکله مارک آربن لیکي : « د وسلو او ګولیو د پلورلو له لارې د درې په بازار کې ، کوم ځای چې د کلاشنکوف اوکارتوسو بیه زرو ډالرو ته رسیدله،خورا زیاتې پیسې ترلاسه کیدې دې کار(د افغانستان) جګړه په خورا ګټوره سوداګرۍ بدله کړې وه.» ۱۶۳ / ۳۶

(c) ketabton.com: The Digital Library

د امریکې د سفیر وژنه

د ۱۳۵۷ لمریز (۱۹۷۸ز) کال د یخنیو په تیرېدو سره په افغانستان کې د داسې خونړیو پېښو لړۍ پیل شوله چې په هېواد کې یې د ناتار ترخه پیغامونه له ځانه سره لېږدول . د دغو پیښنو څخه یوه په کابل کې د امریکې د سفیر آدولف سپایک دابس اختطاف او بیا وژنه وه. دابس د مارچ په څوارلسمه سهار په خپل موټرکې سفارت ته د تلو پرمهال د کابل د نوي ښار د انصاري په څلورلارۍ کې یوه تن چې د پولیسو یونیفورم یې درلود د نومړي موټر ته د دریدو اشاره ورکړه. موټر ودرید او اختطاف کوونکی د موټر چلوونکي ترڅنګ کیناست او دا مهال دوه تنه نورهم راغلل او په موټر کې د سفیر ترڅنګ کیناستل او ډریور ته یې وویل چې د کابل هوټل په لورحرکت وکړي. هوټل ته په رسیدو سره یرغمل نیوونکو سفیر له ځانه سره هوټل ته یووړ او ډریور (ګل محمد) ته یې وویل چې سفارت ته خبر ور کړي چې سفیر په کابل هوټل کې دی.سفارت د پیښې څخه په خبریدو سره د حکومت سره اړیکه ونیوله او وسلوال ځارندویان هوټل ته راورسیدل. د ځارندوی قوماندان جګړن سید داود تړون هم هوټل ته راغی . د څه وخت په تیریدو سره د کورنیوچارو د وزارت د جنايي جرمونو سره د مبارزې شوروي سلاکار ډګروال الکساندر کلیوشینکوف، د شوروي سفیر امنیتي دستیارډګرمن سرګې بختورین ، د سفارت دوهم سکرتر کوتیپوف ، د امریکې د سفارت سیاسي سلاکار بروس پلاتین او د امریکې د سفارت نور کارکوونکي او د سفیر مېرمن هم هوټل ته راورسیدل. یرغمل نیوونکو سفیر د هوټل دوهم پوړ ۱۱۷ لمبر کوټې ته چې د افغانستان بانک مخامخ ده وړی وو . د سفیر د خلاصون په اړه د افغاني، شوروي او امریکایی اړخونو د ګډو مشورو، د یرغمل نیوونکو د غوښتنو او د عملیاتو د څرنګوالي په اړه د «چګونه ما با ویروس آ هجوم بر افغانستان مواجه شدیم» کتاب د۱۳۲ څخه تر۱۴۳ مخونو کې توضیحات ورکړل شوي دي چې دلته یې لنډیز راوړل کیږي. سید داود تړون د لودسپیکر له لارې د یرغمل نیوونکو څخه د هغوی د غوښتنو په اړه وپوښتل هغوی د زندان څخه د مولانا بحرالدین باعث د آزادېدو، د بهرنیو ژورنالستانو سره د کتنې او د یوې الوتکې غوښتنه لرله چې بهر ته دوی او سفیر ولیږدوي . د امریکایانو له لوري د دروازې د قلف له سوروي څخه د سفیر سره په انګریزي خبرې وشوې او هغه د خپل صحت ډاډ ورکړ او دا یې هم وویل چې د ده سره ښه چلند کیږي. امریکایانو هڅه وکړه چې د خپلو سمندري پوځیانو په واسطه چې د سفارت د ساتنې دنده یې لرله سفیر وژغوري خو پدې کار کې پاتې راغلل. هغوی یوه اوږده زینه د بهر له خوا د هوټل د هغې کوټې لاندې ځای پرځای کړه چې سفیر پکې یرغمل نیول شوی وو. خو هغه ځوان چې باید د کړکی نه کوټې ته ننوزي جرئت ونکړ چې جګ شي . همدارنګه ځارندویانو د اوروژنې په شان د ګازو بالون راووړ، چې کوټې ته په بالون کې د شته کیمیاوي توکو چې ګواکې خفه کوونکی یا بیسده کوونکی اغیز درلود په پمپ کولو سره یرغمل نیوونکي او سفیر بې سده کړي ، بیا کوټې ته ننوزي او پدې ډول سفیر د یرغمل نیوونکو له منګولو څخه وژغوري. خو د بالون څخه څه راونه وتل او داسې ښکاري چې د بالون ګازو د زیات وخت د تیریدو له امله خپل خواص له لاسه ورکړی وو یا دا چې کوم بې کیفیته مواد وو. یرغملګرو وروستی ضرب العجل د ماپښین یوه بجه وټاکه. دا مهال امریکایانو ته وویل شول چې دابس د انګریزي پرته په بله کومه ژبه پوهیږي ترڅو هغه ته په هماغه ژبه وویل شي چې د معدې د تکلیف له امله تشناب ته د تلو اجازه واخلي او دا مهال به په کوټه برید وشي. هغوی وویل چې په روسي او جرمني پوهیږي. هماغه دي چې په جرمني ورته وویل شول چې دا کار وکړي خو یرغملګرو غبرګون ونښود. د بیویرلی میل د افغانستان انقلابي نومي کتاب انګریزي لیکوال په وینا د امریکې د سفارت سیاسي سلاکارفلاتین د دې کارڅخه ډډه وکړه. ویل کیږي

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې دا مهال د۱۱۷ کوټې څخه يو ډز وشو او نور بيا وايي چې په هوټل کې ډزې پيل شوې او د ډزو په اوريدو سره د افغانستان بانک له مانۍ او هم له دهليز نه په ۱۱۷ کوټه ډله ئيز ډزونه وشول او دې ډزو يوه دقيقه هم دوام ونکړ پوليسو دروازه ماته او کوټې ته ورننوتل. کله چې سيداود ترون ورننوت سفير په څوکۍ کې بيحاله او سر ځوړند ناست وو څلور تنه نورهم دې خوا او هغې خوا په وينو کې ښوريدل او دوه تنه يې چې ژوندي وو هغه ترون وويشتل او پدې ډول يرغمل نيوونکي او سفير ووژل شول. د کتاب روسي ليکوال پدې ټينګار کوي چې د کورنيوچارو د وزارت شوروي سلاکار د دا ډول عملياتو مخالف وو خو ترون د چا سره د ټيليفوني خبرو وروسته ورته وويل چې مقابل لورى وايي چې شوروي سلاکار حق نلري په عملياتو کې مداخله وکړي. په يوه روايت سفير لا ژوندى وو او د امريکايانو په روغتون کې يې ساه ورکړه او په بل روايت د ډزو پرمهال وژل شوى وو. په همدې ورځ د شپې په خبري سرويس کې د پيښې په اړه خبرخپور شو او بله ورځ د فبرورې په پنځلسمه په دولتي رسنيو کې د امريکې د سفيرد وژنې پيښه خپره او همدارنګه د وژل شوو يرغمل نيوونکو عکسونه خپاره شول او هغه څلور تنه ښودل شوي وو. د «مولانابحرالدين باعث مردي ازتبارآزادګان» نومې کتاب ليکوال(دکتور جمال سينا دليري) د وژل شوو څخه درى تنه د باعث پلويان او څلورم د هوټل کارکوونکى ګڼي او هغوى داسې معرفي کوي:

۱. ځوان شاعر شريف نايل، د بدخشان د جرم
۲. قادر د بدخشان د شهر بزرګ
۳. عبدالله د بدخشان د شهربزرګ
۴. د کابل هوټل يو کارکوونکى چې هغه اورپکى نه وو.

جمال سينا دليري وايي : « له بده مرغه رهبر يې د سلواغې په يوولسمه (۱۹۷۹ جنورى ۳۱) په شهادت رسيدلى وو او دولت بله لار نلرله بېله دې چې د امريکې د متحده اياﻻتو د سفير يرغمل نيوونکي وځپي.» که چيرې د باعث د دې خواخوږې له وينا سره همغږي وښودل شي چې مشر يې وژل شوى وو نو بيا يې ولې سفير يرغمل ونيو؟ پدې صورت کې دا احتمال لري چې د دې پيښې سمبالوونکي مرکز غوښتل د افغان دولت او امريکې اړيکې خړې پړې کړي. که د دې دسيسې طراح مسکو وي موخه يې دا وه چې افغانستان لا نور هم په مسکو پورې وتړل شي. پر بله خوا که د دې پيښې طراح امريکايي اړخ وي موخه يې دا وه چې سفير له منځه لاړشي ځکه هغه د خلقي حکومت سره د تعامل او ښو اړيکو غوښتونکى وو او سي آى اې د افغانستان سره دوستانه اړيکې نه غوښتلې. باعث د بدخشان اوسيدونکى او د انتظارد محفل مرستيال وو. کله چې دا سازمان په دوو ډلو (سازا او سفزا) وويشل شو ده د سفزا د ډلې مشري ترلاسه کړه چې دې ډلې د سلطنت ، جمهوريت او د خلقي واکمنى خلاف وسلواله مبارزه پرمخ وړله. نوموړى په ۱۹۶۶، ۱۹۶۸او۱۹۷۲ کلونو کې د حکومتي ضد کړنو له امله زنداني شوى وو. د جمهوريت د اعلان شل ورځې وروسته له زندانه راووت او په ۱۹۷۶ کال کې بيا په بدخشان کې د جمهوريت خلاف ښورښ له کبله بندي شو. هغه د۱۹۷۸ کال د اګست په پنځلسمه چې د علي آباد د روغتون په عقلي او عصبي سرويس کې تردرملنې لاندې وو د روغتون څخه وتښتيد او د هغه معالج ډاکتر اسعد احسان غبار د هغه سره د همکارى په تور بندي شو. د باعث پلويان وايي چې حکومت د۱۹۷۹ کال د جنورې پر۲۹ نېټه د خيرخانې مينې په يوه کور کې ونيو او دوه ورځې وروسته يې وواژه. ليکوال ته په هالند کې د مرادي په نامه يوه بدخشي د خيرخانې مېنې څخه د پوليسو له لوري د باعث د نيولو پېښنه تاييدوي چې دى هم هلته کله ناکله ورتللو. د(انقلابي افغانستان) کتاب د ليکوال په وينا کله چې پدې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ماجرا کې د امريکايي او افغاني اړخونو ځرګندونو ته وکتل شي په هغو کې په ځرګند ډول د پلمو او د حقايقو د پټولو هڅې ليدل کيږي. امريکايان يرغمل نيوونکي « شيعه کوچنی د چپو آرمانو خاوند سازمان» ګڼي. امين هغه « افراطي کيڼ لاسي او تنګ نظره ناسيونالستان » معرفي کوي . دا هم عجيبه برېښي چې ځيني بيا د يرغمل نيوونکو غوښتنه له زندان څخه د دريو تنو« بحرالدين باعث، عطا الله فيضاني ، مجيدکلکاني » آزاديدل غوښتل چې نوموړي دری تنه د مختلفو عقايدو لرونکي وو. امين هم په خپله وينا کې د يرغمل نيوونکو شرط د دريو تنو بنديانو آزادول وويل خو يوازې يې د باعث نوم ياد کړ. د پيښې وروسته د فبرورې په پنځلسمه په دولتي رسنيو کې د امريکې د سفير د وژنې خبرونه خپاره شول، منځپانګه يې پدې راتاويده چې آدولف دابز(دابس) د افغانستان د خلکو د دښمنانو له خوا ووژل شو. کابل ټايمز پخپله سرمقاله کې راوړي: « امريکايان پوهيږي چې داسې يو پاروونکی عمل به د دواړو هيوادونو ترمنځ د ملګرتيا اړيکې خرابې نکړي » خو د امريکايانو غبرګون ډير سخت وو هغوی کابل ته بل سفير راونه ليږه ، خپل کومکونه يې که څه هم لږ وو ودرول. د پنځو مياشتو وروسته يې د جولای په درويشتمه د افغانستان څخه د خپلو وګړو او ډيلوماتانو ايستل پيل کړل او د اګست په ۱۴ يې په افغانستان اقتصادي بنديزونه ولګول چې لويديځې اروپا او متحدينو يې د امريکې په پله ګامونه پورته کړل. امريکايي اړخ د خپل سياسي استازي د وژنې پړه پر شورويانو واچوله. په واشنګټن کې يې د شوروي سفير احضار کړ همدارنګه په مسکو کې د امريکې سفير رسماً خپل احتجاج د شوروي د بهرنيو چارو وزير ته وړاندې کړ. پدې هکله د سفير ميرمن وايي :« د هوټل په دهليز کې د افغان حکومت امنيتي کارکوونکي ، د هغوی روسي سلاکاران او زموږ د سفارت افسرانو هڅې کولې چې د يرغمل نيوونکو سره د هغوی د غوښتنو په اړه خبرې وکړي. د څو ګړيو بې نتيجې خبرو وروسته ، روسانو چې ظاهراً يې حوصله له لاسه ورکړې وه افغانانو ته يې د اور امر ورکړ.»

)Wiliam Hardwoord.Time week . December 18 . 2001(

دستګيرپنجشيري د ګوند د سياسي بورو د هغې غونډې په اړه چې د امريکې د سفير د اختطاف او وژل کيدو مسئله يې ځيرله او شوروي سفير هم پکې ګډون کړی وو ليکي:« پوزانوف د اورپکو له لوري د دبس يرغمل نيوني ، د امنيتي ځواکونو بيړه ناکو عملياتو او د دبس وژنې له امله سخت انديښمن او غوسه ناک بريښيده. هغه بيړه ناک او ماجراجويانه پوځي عمل د افغانستان او سيمي امنيت ته زيانمن ګاڼه، په آمرانه ډول يې له تره کي وپوښتل: ملګری تره کي ! ولې مو دا خورا پيچلې سياسي مسئله د خبرو اترو، پوهاوي او زياتو احتياطي تدبيرونو د نيولو له لارې حل نکړه ؟ تره کي د شوروي سفير په وړاندې دا رنګه غبرګون وښود: ملګری پوزانوف ! تاسې زموږ په دربار کې سفير ياست نه زه ستاسو سفير. دا د افغانستان کورنی مسئله ده. شوروي سفير د دې ځواب په اوريدو سره بيله کوم غبرګونه د ګلخانې له مانۍ ووت. »۲ / ۱۱۹ د پوزانوف او تره کي له ځرګندونو بريښي چې د عملياتو لارښوونه افغانانو کوله. پدې هکله او په تيره د افغان څارندويانو د فعاليت په اړه د امريکې د څارګرې ادارې (سيا) د يوه غړي ځرګندونې په زړه پورې دي چې د شوروي څارګر سره کړې دي. « زما څخه ته ښه پوهيږې چې سفير د افغانستان د پوليسو د منسوبينو له لورې ووژل شو، بدفعلو، احمقو، ظالمو او بيسوادو پوليسو يا ښايي برعکس؟ دا پوليس ډيرهوښيار، ماهر او روڼ اندي وو چې ويې کړای شوای موږ او تاسو، امريکايي او روسي انټليجنټان تير باسي. »۶۳ / ۱۴۸ د پشت پرده افغانستان نومی کتاب کې راغلي دي : « د۱۹۷۸ په وروستيو او د۱۹۷۹ په لومړيو کې برژنسکي او دابس هر يوه پداسې هدفونو کار کاوه چې د يو بل مخالف وو. برژنسکي په پرله پسې ډول هڅه کوله ولسمشر وهڅوي چې د سيا د بهرني

(c) ketabton.com: The Digital Library

سیاست د څارنې د کمیټې واکونه چې سرپرستې یې د بهرنیو چارو وزیر لرې د ملي امنیت د شورا ځانګړې د هماهنګۍ کمیټې ته ولیږدوي چې مشري یې ده د ملي امنیت د مشاور په توګه لرله چې پدې ډول د وینس(د امریکې د بهرنیو چارو وزیر) واکونه محدود کړي. پدې صورت کې برژنسکی کولی شول د شوروي ضد یو لړ پټ یرغلیز اقدامات تر سره کړي ، بیله دې چې د بهرنیوچارو وزارت د هغو په اړه څه وپوهیږي.» ۴۷ / ۳۸ د ثور د پاځون وروسته د افغان دولت په هکله د امریکې د متحده ایالاتو په دولت کې د بهرنیو چارو وزیرسایروس وینس او د کارتر د ملي امنیت مشاور زبینګوبرژنسکي ترمنځ اختلاف وو. وینس پدې عقیده وو چې « په نوې رهبرۍ کې د کمونیزم او ملي ګرایۍ ترکیب په پام کې ونیسو او د شوروي په لور د نوي رژیم د لا نږدې کیدو مخه ونیسو»۴۷ / ۳۷خو مقابل لوري بیا نوي رژیم ته د ستونزو په جوړولو ټینګار درلود لکه څرنګه چې «کله برژنسکي د امین خلاف وسلوال مقاومت هڅاوه دابس د هغه سره مذاکرې پرمخ وړلې.» ۴۷ / ۳۹ ښایي ددې اختلاف له امله د سي آی اې د پلان له مخې دابس له ډګره ایستل شوی وي . د یرغمل نیوونکو په وړاندې د امریکې د سفیر د غبرګون په اړه په سیاسي کړیو کې دا پوښتنه کیدله ، ولې سفیر چې دپلوماتیک مصئونیت یې هم درلود خپل موټر پولیس ته ودراوه ؟ امین هم په هماغه ورځ وروسته له هغې چې د کابل په هوایي ډګر کې یې د عراق د بهرنیو چارو وزیر ته مخه ښه ویلې وه د سفیرانو او خبریالانو یوې غونډې ته داخبره کړې وه. د ویروس آ نومې کتاب لیکوالانو یوې حیرانوونکې مسئلې ته ګوته نیولې چې پرهغې باورنشي کیدای خو د تامل وړ هم بریښي هغوی لیکي چې کله په ۱۱۷ لمبر کوټې برید وشو د سفیر په دپلمات بکس کې د مخ دستمال ، د غاښو برس او داسې نور شیان چې په سفر کې ضرور بریښي موجود وو. « افغان چارواکو څو میاشتې مخکې وړاندیز کړی وو چې د ساتونکو یوه ډله (ګارد) پولیس د سفیر د موټر لپاره وګومارل شي. حتی (ګل محمد) موټر چلوونکي یې ویل چې د سفیر ترغوږ.و یې د موټر د تعقیب خبره رسولې وه. ددې سره سره امریکایانوامنیتي تدبیرونه ونه نیول. امریکایي چینو سره لدې چې د سفیر موټرتعقیبیده خو د افغانستان د مقامونو له لوري د ساتونکو (ګارد) وړاندیز رد کړ.»

. Kidnapping of US Ambassador Dubs, Summary of report investigation( ) Prepared by US state Department vikrant(Delhi) may 1980 pp44-53

د دابس د یرغمل نیونې د ماجرا په هکله شورویانو د افغانستان د اشغال پر مهال د خپلو پخوانیو ادعاوو خلاف څرګندونې کولې . د بیلګې په توګه وایي چې د امین د کړنو په اړه پلټنو ښودل چې « اسلامپالو له ځان څخه تېرو شیعه ګانو داسې پلان درلود چې د مرګ په تهدید سره سفیر اړ باسي چې په کابل کې د امریکا د سفارت سره د امین د پټو اړیکو څخه پرده پورته کړي. کله چې دابس په کابل هوټل کې یرغمل وو امین د غیر ضروري او بې لزومه برید امر وکړ ، سفیر مرګونی ټپي شو، یو ترهګر ووژل شو، بل ټپي دوه نور زنداني او سبا ته د امین په امر تړون له منځه یووړل او تړون هم د۱۹۷۹ کال د سپتمبر په ۱۴ په مبهمو شرایطو کې ووژل شو.» که چیرې پورتنۍ ادعا ته وکتل شي دا پوښتنه پیدا کیږی چې شورویان له کومه ځایه د یرغمل نیوونکو له پلان خبر شول پداسې حال کې چې څلور واړه ووژل شول؟ او که د دابس د یرغمل پلان پخپله شورویانو او یا د نوموړې هیواد څارګرو تنظیم کړی وي نو دا بیا ښیي چې ددې ماجرا هڅوونکې او طراح مسکو وو. همدارنګه امریکایي اړخ ته ورته پوښتنه راجع کیږي چې امریکایان یرغمل نیوونکي شیعه اسلامپاله کوچنۍ ډله معرفي کوي چې امریکایانو د روسانو په شان له یرغمل نیوونکو څخه نه تحقیق کړی او نه حکومت د هغوی سره د کتنو شرایط برابرکړي وو. د دابس د مرګ په لومړۍ ورځ او تر دریو نورو ورځو پورې په امریکایي رسنیو

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې د يرغمل نيوونکو غوښتنه چې بحرالين باعث له بنده خلاص شي بيانوله. باعث ټولو ته څرګند دی چې اسلامپاله افکارنلرل بلکې د چپوسکتاريستي افکارو خاوند سازمان د مشرانو څخه وو. خو امريکايانو وروسته د خپلو د لومړيو ورځو خلاف د باعث نوم هيڅ نه راوړي او يرغمل نيوونکي اسلامپال شيعيه ګان ښودل. که چيرې د امريکې د سفير د يرغمل نيونې په اړه پورتنيو څرګندونو ته وکتل شي ناشونې ده چې د يرغمل اصلي مرکز بربنډ شي. خو پدې کې شک نشته چې د يرغمل نيونې هڅوونکي او لمسوونکي بايد په افغانستان کې نه بلکې په لوبيانکه (د کی جی بی مقر) او لانګلي (د سيا په مرکز) کې ولټول شي. ځکه چې لومړي مرکز غوښتل د امريکې او افغانستان اړيکې خړې پړې شي چې همداسې وشول. سيا او په سپينه ماڼۍ کې د بريژنسکي ډلې غوښتل د پاکستان سره په پوهاوي کې د تره کي رژيم نسکورکړي يا دا چې افغانستان « د روسانو په ويتنام واړوي » چې دوهمه سناريو يې پلې هم شوه او دابس بيا ددې ډول تګلارې مخالف وو. د امريکې د سفير د يرغمل نيونې او په کابل هوټل کې بيا د هغه د وژنې په اړه ددې ارزونې سره چې « د ستم ملي دې عمل، او ورسره د حکومت بېړه ناک اقدام او د واشنګټن ناسنجول شوي يا ممکن عمداً غليمانه غبرګون د افغانستان او امريکې په اړيکو سخت ګوزار وکړ.» ۱۵۸ / ۲۰ او د افغانستان د دموکراتيک جمهوريت دريځ ته يې په نړيواله کچه ستر زيان ورساوه.

)Linguistic Mission to Afghanistan, March 2007 (

د افغانستان او شوروي اتحاد ترمنځ د دوستی اوهمکاری تړون

تر۱۳۵۷ کال پورې د افغانستان او شوروي اتحاد تر منځ دوستانه اړيکو اوږد مزل وهلی وو . شوروي سوسيالستی روسيه لومړی هېواد وو چې د۱۹۱۹ کال د مارچ په اووه ويشتمه يې خپلواک افغانستان او همدارنګه افغانستان هم لومړی هيواد وو چې د شوراګانو دولت يې په رسميت وپيژاند. د دواړو هېوادونو تر منځ د ډيپلوماتيکو اړيکو په ټينګېدو سره مسکو له افغانستان سره زياتې مرستې کړې دي . که څه هم افغانستان د نورو هېوادونو او په هغو کې د امريکا متحده ايالتونو څخه هم مالي او تخنيکي مرستې ترلاسه کړې دي خو د شوروي د مرستو کچه ډېره لوړه وه. يوازې د۱۹۷۰- ۱۹۷۷ کلونو کې شوروي اتحاد افغانستان ته ۵۶۹ مليونه امريکايي ډالر مرستې ورکړې دي چې په همدې موده کې د امريکې د متحده ايالتونو مرسته د۱۷۵،۲ ميليونو ډالرو څخه نه جګيږي. په پوځي برخه کې د شوروي اتحاد ونډه ۳۳۰ ميليون او د امريکې ۶، ۱ميليون ډالره وه. افغانستان ته د بهرنيو مرستو په سلو کې ۶۵ د شورويٍ اتحاد له لورې ورکول کيدې. دا ډول اقتصادي تړلتيا د دې سبب شوې وه چې د افغانستان واکمنۍ هڅه وکړي چې د شوروي دولت سره دوستانه اړيکې وساتي. خلقي حکومت پداسې شرايطوکې واک ترلاسه کړ چې د هيواد اقتصادي- ټولنيزې ستونزې پريمانه ، افغانستان د اقتصادي او پوځي پلوه په مسکو پورې تړلی وو او له بلې خوا لويديځ او د هغه سيمه ئيزو متحدينو د دولت د مخالفينو پر مټ ورته ستونزې جوړولې . پداسې يوه وضعيت کې خلقي واکمنۍ بله لاره نلرله بيله دې چې د مسکو په مرستو ډډه ولګوي. مخکې يادونه شوې وه چې مسکو د خلقيانو د پاڅون له امله خوښ نه وو خو مسکو هم اړ وو چې د خلقي حکومت ملاتړ وکړي. مسکو نوي نظام ته په شا ګرزونې سره ليدل چې نظام رانسکوريږي او بديل يې شوروي ضد ځواکونه دي . مسکو د خلقي حکومت مجبوريتونو ته په کتو سره خپل شرطونه اينودل چې يو يې پرچم ته په واکمنۍ کې د پام وړ برخې ورکول وو. خلقي مشرانو د مسکو دې شرط ته غاړه کېښودله خو د پرچم مشرتابه بيا د شورويانو سره په همغږۍ کې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپل دریځ د لا پیاوړتیا او راتلونکو نقشو د پلي کولو په موخه ناوړه ګټه پورته کوله.پدې اړه محمد حسن شرق لیکي:« د ثور د اوومې کودتا وروسته هم شوروي سلاکارانو اوهم پرچمیانو هڅې پیل کړې چې د پرچمیانو د واک تشه ډکه کړي . د پرچم لیکو ته په پټه د اردو د صاحب منصبانو جذب د دې لامل شو چې خلقیان د ګوند د یووالي په اړه د پرچمیانو په ربنتینولۍ شکمن شي. »۱۹ / ۲۵۱ د پورتنۍ وینا په هکله اړینه بریښي وویل شي چې په پوځ کې د پرچمیانو او شوروي سلاکارانو د پټو فعالیتونو موخه بېله کومه شکه د خلقي حکومت خلاف پوځي کودتا ته د تابیا نیولو معنی لرله چې لږ موده وروسته یې د کودتا په اړه هڅې کشف او مخه یې ونیول شوه. د خلقي واکمنۍ په وړاندې د مسکو موخې او دریځ د ن. تره کي له هغو ځرګندونو څخه معلومېږي چې د کیوبایي خبریال د دې پوښتنې چې تاسو د شوروي اتحاد سره په اقتصادی اړیکو کې داسې څه وینئ چې پرهغو مذاکره وکړئ په ځواب کې ویلي وو: « موږ همدا مهال د شوروي اتحاد سره اقتصادی اړیکې لرو...، موږ د شوروي اتحاد او نورو هیوادو څخه تمه لرو چې موږ ته بېله قید او شرطه مرسته وکړي. موږ مرستې منو خو د شرطونو سره مرستې نه منو.» ۱۵۹ / ۷۰ پداسې یوه حالت کې د افغانستان د دموکراتیک جمهوریت او د شوروي اتحاد ترمنځ اړیکو شتون درلود. شوروي اړخ حکومت ته د مالي ، تخنیکي او پوځي مرستو سربېره د واکمنۍ د ټینګښت او سمونو د پرمخ وړلو په موخه سلګونه ملکي او پوځي سلاکاران راولېږل. خو ډېر ژر معلوم شول چې زیاترو یې تخصصي وړتیاوې نلرلې . دا بیا ښیي چې هغوی د کارپوهانو په نامه ځارګر وو. واسیلي میتروخین شوروي ځارګرد خپل کتاب په سلم مخ کې د شوروي سلاکارانو د نه وړتیا په اړه د افغاني اړخ د ناخوښۍ په اړه لیکي :« له هغې ورځې چې سلاکار بریاسکین د افغان سرتیرو سرمشري کوي افغان پوځ د انقلاب ضد ډلو په ټکولو کې ځرګنده ناوړتیا ښودلې ده...، دا موږ ته د دې معنی راښندي چې ستاسو ټول سلاکاران ناوړ او بې کفایته دي موږ هغو تجربه کارانو جنرالانو ته اړتیا لرو چې موږ یې په شوروي اتحاد کې پیژنو...، پرته له هغې ، موږ ته به ډیره ګرانه وي چې ستاسو له جنرالانو سره په دې ډول چلند وکړو.» همدارنګه د کرنې او ځمکو د اصلاحاتو وزیر د خپلو دوو شوروي سلاکارانو په اړه لیکي : « دوی دواړو د ارضي اصلاحاتو په اړه تقریباً هیڅ معلومات نه درلودل او ما به په دریمه نړۍ کې د شوروي پلوه ګوندونو ارضي اصلاحات ورته توضیح کول او د افغانستان د زراعتي وضعې په اړه به مې معلومات ورکول. په عمل کې دوی ماته د مشورې راکولو صلاحیت نه درلود .» ۴۰ / ۳۸۸ د کرملن چارواکو د خلقي مشرانو څخه دا تمه لرله چې شوروي سلاکاران باید د افغانستان د دولت د چارو لارښوونه وکړي . « د بیلګې په توګه سلاکار ن. ک. ګریچین وویل چې هغه دې د پټ وزیر په توګه وټاکل شي چې د پلان وزیر ترڅنګ کار وکړي او اقتصادي او مالي چارې ورسره په ګډه پرمخ بوزي او هم به هغه پلانونه چې دوی ته ورکول کیږي پلي کړي، په حقیقت کې دی د هر څه پازوالي (مسئولیت) په غاړه ولري نوموړي وړاندیز وکړ چې ټولې اړوندې خواوې یعني وزارتونه دې د دوی له ټولو پریکړو سره همغږې وي. د مالیې وزیر عبدالکریم میثاق او د سیاسي بیرو غړي پرځای نیوکه او ګوتڅنډنه وکړه چې دا خو ملکري ملتونه نه دي ! میثاق وویل هر وزیر د خپل وزارت د ټولو چارو پازوالي لري او هیڅ کمیسیون نه شي کولای د هغوی د دندو ځای ونیسي. » دواړو اړخونو (کابل – مسکو) د خپلو مجبوریتونو له کبله خپل مناسبات ساتل ترڅو د۱۹۷۸ کال په دسمبر (قوس) کې د ن . تره کی په مشرۍ یو جګپوړی پلاوی د شوروي اتحاد د ګوندي او دولتي مشر د رسمي بلنې له مخې شوروي اتحاد ته سفر وکړ. پدې سفر کې شوروي اړخ افغان لوري ته وړاندیز وکړ چې افغانستان په کومیکان(د سوسیالستي هیوادو د اقتصادی تعاوني شورا) کې ور ګډ شي. افغان لوري لدې امله دا وړاندیز و نه منلو چې د افغانستان د

(c) ketabton.com: The Digital Library

ناپېيلتوب له دوديزې تګلارې سره سرنه خوري. سره لدې پدې سفر کې د دواړو هيوادونو ترمنځ د دوستۍ او همکارۍ لاندې تړون لاسليک شو:

لومړۍ ماده : دواړو عالي هوډ کوونکو خواوو(طرفيين عاليين متعاهدين) په رسمي توګه ټينګ نيت وکړ چې د دواړو هيوادونو ترمنځ خلل نه منونکې دوستۍ ته ټينګښت او ژورتيا او هراړخيزې همکارۍ ته پراختيا ورکړي او د دواړو هيوادونو د حقوقو د برابرۍ او د ملي حاکميت او ځمکنۍ بشپړتيا حق ته درناوی او د يوبل په کورنيو چارو کې د نه لاسوهنې اعلام کوي.

دوهمه ماده : دواړه عالي هوډ کوونکې خواوې به هڅه وکړي ترڅو په خپل منځ کې د متقابلو ګټورو اقتصادي، علمي او فني همکارۍ پياوړې او پراخه کړي. د دې لپاره دواړه خواوې د صنايعو، ترانسپورت ، مخابراتو ، کرهنې ، له طبيعي زيرمو ګټه اخيستنه ، د انرژۍ توليد او نورو اقتصادي برخو ته وده او پراختيا ، د ملي کدرونو په روزنه او د ملي اقتصاد د پلان جوړولو په برخه کې همکاري کوي. سوداګرۍ ته به دواړه اړخونه د برابرۍ او متقابلو ګټو پربنسټ پراختيا ورکوي.

دريمه ماده: دواړه عالي هوډ کوونکي خواوې به د علومو، فرهنګ، هنر، ادبياتو،ښوونې او روزنې، روغتيايي خدمتونو، مطبوعاتو، راډيو، ټلويزيون، سينما، توريزم، سپورت او نورو برخو کې پراختيا، همکاري او د تجربو تبادلې ته وده ورکړي. دواړه خواوې به د دولتي ارګانونو، وګړنيزو بنسټونو او علمي او کلتوري مؤسسو ترمنځ همکارۍ ته وده او پراختيا ورکړي چې دا به د دواړو هيوادونو د خلکو د ژوند، کار، تجربو او برياوو د لا ښې پېژندنې په لار کې مرسته وکړي.

څلورمه ماده: دواړه عالي هوډ کوونکې خواوې به د دوديزه دوستۍ او ښه ګاونډيتوب له روحيې او د ملګروملتو له منشورسره سم دواړه هيوادونه د امنيت د تامين، خپلواکۍ او د ځمکنۍ بشپړتيا لپاره يو له بل سره مشوره کوي اود دواړو خواوو په هوکړې سره مناسب تدبيرونه نيسي. د دواړوعالي هوډ کوونکو اړخونو د دفاعي ځواک د پياوړتيا په خاطر به په پوځي برخه کې د هغو لوزنامو په اساس چې لاسليک شوې دي همکاري پراختيا ومومي.

پنځمه ماده: د شوروي سوسيالستي اشتراکيه جمهوريتونو اتحاد د افغانستان د دموکراتيک جمهوريت د ناپېيلتوب کړنلاره چې د سولې او نړيوال امنيت د ساتنې اصلي عامل دی ، درناوی کوي .د افغانستان دموکراتيک جمهوريت د شوروي اتحاد د سولې تګلاره چې موخه يې د نړۍ د ټولو ملکونو او خلکو سره د دوستۍ ټينګښت او همکاري ده، درناوی کوي.

شپږمه ماده: هريو د عالي هوډ کوونکي خواوې په رسمي توګه اعلانوي چې يو به هم په کوم پوځي تړون او يا نورو اتحاديو کې نه شامليږي او د يو شميرهيوادونو په ډله او يا په هغوعملياتو کې به ګډون ونه کړي چې د بلې هوډکوونکې خوا پر ضد وي.

اوومه ماده: دواړه عالي هوډکوونکې خواوې به خپلې هڅې د نړيوالې سولې او د ولسونو د امنيت د نړيوال تشنج د کمولو د عمليې د ژورتيا او د آسيا په شمول د نړۍ ټولو سيمو ته د هغه پراخوالي او د دولتونو ترمنځ د ګټورو متقابله همکاريو د مشخصو طريقو د پلي کولو او په سوله ئيزه توګه د اختلاف وړ مسئلو د حل په لارو کې ونه سپموي . دواړه خواوې به په فعاله توګه د ذروي وسلو په شمول د بشپړې بې وسلې کولو بهير تر نړيوال اغيزمن کنټرول لاندې راوستلو ته زمينه برابره کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اتمه ماده: دواړه عالي هود کوونکي خواوې به د آسيايي هيوادونو ترمنځ د همکاريو د پراختيا ، د دوستۍ ، ښه ګاونډيتوب ، متقابل اعتماد د اړيکو ساتلو او د دې لوېي وچې د ټولو دولتونو د ګډوهڅو له لارې د اغيزمن امنيتي سيستم په خاطر ،په آسيا کې د دې وچې د ټولو دولتونو په ګډون د يوه فعال امنيتي چاپيريال جوړولو ته اړيني آسانتياوې برابرې کړي.

نهمه ماده: دواړه عالي هوډ کوونکي اړخونه به د ښکيلاک او د نژادپالنې پرضد چې په هر شکل سره را وټوکيږي په پرله پسې توګه به مبارزې ته دوام ورکړي. دواړه اړخونه به له يوه او بل سره او له نورو سوله غوښتونکو هيوادونو سره د خپلواکۍ ، آزادۍ ،ملي واکمنۍ او ټولنيز پرمختګ په لاره کې د خلکو د عادلانه مبارزې په ملاتړ همکاري او مرسته وکړي.

لسمه ماده: دواړه عالي هوډ کوونکي خواوې به د ټولو مهمو نړيوالو مسئلو په اړه چې د دواړو هيوادونو له ګټو سره تړاو لري ، يوله بل سره مشورې کوي.

يوولسمه ماده: دواړه عالي هوډ کوونکي خواوې اعلاموي چې هغه نړيوال تړونونه چې لدې تړون سره په تناقض کې نه وي تائيدوي او دې ته ژمن دي ترڅو هغه لوزنامې لاسليک نکړي چې له دې تړون سره په تناقض کې وي.

دوولسمه ماده: هغه مسايل چې د دواړوعالي هوډ کوونکو له خوا د دې تړون د کومې مادې د تفسير او يا تطبيق په هکله منځته راځي دا به په دوه اړخيزه توګه او د دوستۍ، پوهاوی او متقابل احترام پربنسټ حل او فصل کيږي.

ديارلسمه ماده: دا تړون د هغه د نافذيدو د نيټې وروسته شل کاله اعتبار لري. او که يو له دواړو عالي هوډ کوونکو خواوو څخه د تړون د وخت له پای ته رسيدو څخه شپږ مياشتې د تړون د فسخه کولو خبر ورنکړي نو تړون د پنځو کالو لپاره نورهم د اعتباروړ دی. او که يو له دواړوعالي خواوو د دې پنځو کلونو له تيريدو څخه مخکې د اعتبار د فسخې غوښتنه په ليکلي ډول ورکړي.

څوارلسمه ماده: که چيرې يو له دواړوعالي اړخونو څخه وغواړي چې د تړون اعتبار د شلو کلونو په جريان کې د ټاکلې مودې څخه مخکې پای ته ورسيږي ، بايد د فسخې له نيټې څخه شپږ مياشتې مخکې بلې خوا ته په ليکلي توګه اطلاع ورکړي او تړون له ټاکل شوې نيټې څخه ملغی وګڼل شي.

پنځلسمه ماده : دا تړون بايد اړونده ارګانونه تصويب کړي او د تصديق شويو اسنادو د تبادلې له ورځې څخه چې په کابل کې به صورت ونيسي اعتبار پيدا کوي. دا تړون په روسي او دري ژبو په دوو نسخو کې ترتيب شوی او دواړه سندونه مساوي ، مستند او معتبر دي .

د مسکو ښار د ۱۹۷۸ کال د دسمبر ۵ نيټه

که څه هم د افغانستان او شوروي اتحاد تر منځ تړون لاسليک شو خو په مسکو کې د افغانستان د سفير په وينا د دواړو هېوادونو د مشرانو لومړی رسمي غونډه دوستانه نه وه او د شوروي اتحاد مشر د ن . تره کي دې غوښتنې ته چې افغانستان ته اقتصادي مرستې ورکړي منفي ځواب ويلی دی او هغه راوړي :« په همغه ورځ د مسکو په وخت د ماښام په پنځو بجو د کريملين په ماڼۍ کې د دواړو هيوادونو د رهبرانو او ورسره هيئتونو ترمنځ رسمي غونډه يعنې خبرې اترې پيل شوې. په غونډه کې اول بريژنف افغاني پلاوي ته ښه راغلاست وويل او د بين المللي مسايلو په هکله يې خپل سياسي نظر څرګند کړ او د

(c) ketabton.com: The Digital Library

ثور له انقلاب څخه يې خپل ملاتړ اعلان کړ. وريسي نورمحمدتره کی د دوی له تاوده هرکلي او مېلمه پالنې څخه د زړه له کومې مننه وکړه ...، موږ اوس خلکی انقلاب کړی دی او خلک له موږ څخه زياتې غوښتنې لري. موږ غواړو چې نوې پروژې په کار واچوو. د دې لپاره ستاسې مرستو ته ضرورت لرو. بريژنف د تره کي د خبرو وروسته وويل چې موږ هم د هيواد په کچه اقتصادي ستونزې لرو. په اوسنيو شرايطو کې به د موجوده پروژو کار ته دوام ور کړو او دا پروژې چې تکميلې شوې نو بيا به د نويو پروژو په هکله تصميم ونيسو. غونډه د ډيلوماتيکو نورمونو سره سم پای ته ورسيده. کله چې استوګنځي ته راغلو نو نورمحمدتره کي ملګرو ته وويل چې دوی يعنې شورويان مرستې نه کوي دا وطن به موږ پخپله جوړوو.» ۱۳۷/ ۱۱۱ د دې غونډې په اړه شرعي جوزجاني د افغان پلاوي د دوو تنو شاه ولي او زېري له قوله ليکي :« شوروي اتحاد افغانستان ته د خپل هېواد د اقتصادي ستونزو له امله د نويو مرستو د ورکولو ډډه وکړه او وايي چې د داودخان د زمانې د پروژو د بشپړېدو وروسته به افغان دولت ته مرستې ورکړي . سربېره پردې بريژنف وايي: ستاسو په ګوند کې يوازې د يوه قوم پرته نور مليتونه شتون نلري خو تره کي وويل : دا زموږ مخالفان د واقعيت خلاف زموږ پرضد تبليغوي. زموږ په ګوند او دولت کې د ټولو قومونو او مليتونو استازي شتون لري، لکه د کانو او صنايعو وزير ملګری دانش د قزلباش له قوم څخه او د اوبو او برېښنا وزيرمنصور هاشمي د تاجکو د قوم څخه چې دلته شتون لري...، تره کی چې غونډه ګټوره نه ګڼي افغان پلاوي ته وايي. ملګرو ! څرنګه چې دوستان نشي کولای زموږ سره همکاري وکړي ، د مذاکرې د دوام څخه څه شی لاسته نه راځي .ښه دا ده چې غونډه ختمه کړو. پدې ډول لومړی کتنه بېله کومې لاسته راوړنې پای ته رسېږي. هماغه شپه سوسلوف امين ورغوښتی وو او ډاډ يې ورکړی وو چې هرڅومره مرستې غواړئ موږ چمتو يو در يې کړو.سبا ته چې کتنه وشوه او برېژنف هم پکې ګډون کړی وو، وضعيت په بشپړ ډول بدلون موندلی وو.» ۱۶۴ د خلقي ګوند په اړه د برېژنف څرګندونې د پښتني ضد ړندو قومي متعصبينو د څرګندونو کاپي شوې نسخه وه چې خلقي پلاوي ته يې وړاندې کړې ده . پداسې حال کې چې د انقلاب وروسته د کابينې د دوولسو تنو خلقيانو(تره کي ، امين، زېري ، سوما ، وطنجار، پنجشيري ،شاه ولی ، ميثاق، جوزجاني ، دانش، هاشمي، عبدالقادر) څخه پنځه تنه لومړي پښتانه او نور اووه تنه د هېواد د نورو ورونو قومونو څخه وو. د دواړو خواوو لومړی ناکامې غونډې ته په کتنې سره يو شمير خلقيانو په خپلو ليکنو کې هڅه کړې ده وښيي چې ګواکې خلقيانو شوروي ضد دريځ درلود. د بېلګې په توګه ويل کېږي چې په لومړی رسمي غونډه کې امين د بريژنف د خبرو په وړاندې ځوابيه وينا وکړه چې په مسکو کې سفير پکتين او سوما د پلاوي يو غړی دا ادعا بې بنسټه ګڼي او سوما وايي چې د تره کي پرته په غونډه کې بل چا وينا نده کړې . دغه کسان غواړي خپل ربنتيا په درواغو ثابت کړي چې له بده مرغه ډيری افغانان پدې ناروغی اخته دي. دا کسان غواړي پدې ډول د شوروي اتحاد سره د تره کي او په تېره امين دښمني ننداري ته کيږدي. پداسې حال کې چې تره کي او امين هېڅکله هم د شوروي ضد ويناوې نه دي کړې او شوروي ضد دريځ يې نه دی نيولی. دا له ياده ونه باسو چې خلقي مشران د شورويانو دښمنان نه وو بلکې شوروي اتحاد يې د يوه دوست هېواد په توګه پېژندلو. د ثور انقلاب وروسته لويديځ د افغانستان په وړاندې نا اعلان شوې جګړه پر مخ وړله خلقي واکمنی شوروي اتحاد د مرستې يواځينی چينه ګڼله پداسې يوه حالت کې له شوروي اتحاد سره دښمني ځانوژنه وه. دا څرګند حقيقت له پامه ونه غورځول شي چې د وروسته پاتې هېوادونو بدمرغي او په ډېرو مواردو کې د دې هېوادونو د مشرانو ناکامي د دې هېوادونو د مشرانو په نه وړتيا او بې کفايتی کې نه بلکې په مجبوريتونو کې ده چې شتمنو مرسته کوونکو هېوادونو خپل شرطونه ، پلانونه او موخې لرل چې خلقي مشران نشي ترې مستثنی کېدای.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ګټو او موخو ټکر

د افغانستان د خلک دموکراتیک ګوند خلقي مشرتابه واک ته په رسیدو سره په دې هیله په سمونونو لاس پورې کړ چې ولسونه یې په پرمختللي افغانستان کې د هرډول ستم او نابرابرۍ څخه خلاص سوکاله ژوند ولري. خلقي مشرانو فکر کاوه چې ښايي شوروي اتحاد به د (ا، خ، د ،ګ) له واکمنۍ سره چې د پانګوالۍ پرته د ودې او پرمتګ تګلاره غوره کړې ده د انترناسیونالیسم د اصولو له مخې چې پرهغو ټینګارکوي بیله قید او شرطه اړینې مرستې وکړي. خو د افغانستان د دموکراتیک جمهوریت سره د مسکو تعامل او چلند وښودل چې شوروي اتحاد د خپلو هژمونیستي نقشو د پلي کولو ستراتیژي پرمخ وړي اود انترناسیونالیسم څخه د یوې وسیلې په توګه کار اخلي.مسکو د دوهمې نړیوالې جګړې وروسته افغانستان د خپل نفوذ د ساحې په توګه ګڼله او لویدیځ هم دا واقعیت منلی وو. مسکو زموږ په هیواد کې د خپلې دې برلاسۍ له برکته په ځینو سیاستوالو پانګه اچولې وه کوم چې د مسکو ګټو ته د خپلو ملي ګټو په پرتله لومړیتوب ورکولو او ځینو خو د جاسوسانو په توګه د مسکو لپاره کار هم کاوه. په ګوند کې داسې کدرونه لږ نه وو چې د خپلو سیاسي او ایډیالوژیکي باورونو پر بنسټ یې شورویان خپل ډاډمن دوستان ګڼل او پر هغوی یې بشپړ باور درلود. خو په ټولیزه توګه د خلق ګوند د مشرتابه غوڅ اکثریت خپلو ملي ګټو ته لومړیتوب ورکولو او د مسکو هرې غوښتنې ته یې هرکلی نه دی ویلی. له همدې امله مسکو د۱۹۷۸ کال د اپریل د اووه ویشتم سیاسي اوښتون څخه ناخوښی وو دا ځکه چې ددې بدلون په پایله کې د واک په ګدۍ ناست سیاستوال د مسکو د موخو بې ارادې پلي کوونکي نه وو. د دا ډول وضعیت د واکمنېدو پایله دا شوه چې د کابل او مسکو د موخو او ګټو ترمنځ ټکر په یوه واقعیت واوړي. هغه مهال افغانستان د اقتصادي او پوځي پلوه په بشپړ ډول په شوروي اتحاد پورې تړلی وو. دې تړلتوب، د شوروي دولت هژمونیستي تګلاره او د خلقي نظام په وړاندې د لویدیځ دښمنانه دریځ او کورني مقاومت خلقي مشرتابه د سترو ننګونو سره مخامخ کړی وو. پداسې یوه وضعیت کې ګوندي مشرتابه په واقعیت کې د دوو ډبرو تر منځ قراردرلود.سربیره پردې په ګوند کې د ګوندي زعامت د مدعیانو هلوځلو وضعیت د مسکو په ګټه اړولو . مسکو د مطرح دریو سیاستوالو(تره کي، امین ، کارمل) څخه دریم ته ترجیح ورکوله چې د افغانستان د قدرت په ګدۍ یې ووینې خو د ثورد پاڅون وروسته کارمل له کمزوري دریځ څخه برخمن وو. هغه مهال د کارمل په اړه تره کي او امین ګډ دریځ درلود. دې دا معنی لرله چې تره کی- امین د لوبې په یوه اړخ او مسکو- کارمل په بل اړخ کې ولاړ وو. د واک پدې سیالۍ کې ظاهرآ کارمل له لوبې و ایستل شو خو مسکو بیا هم داسې لارې چارې لټولې چې څه ډول کارمل د کابل په پلاز کېنوي. ددې ادعا سموالی به د امریکایي لیکوال هنري برادشر څخه ولولو :« د۱۹۷۹ کال د مې په لومړیو کې د متحده ایالتونو حکومت ته ځارګریز رپوټونه رسېدل چې شورویان غواړي د ا، د، ج اوسنی خلقي مشرتابه د پرچم په تبعیدي مشرتابه او احتمالآ د صدراعظم د پخواني مرستیال ببرک کارمل چې په اروپا کې په پټه ژوندکوي واړوي.» ۱۶۵ / ۸۷ که څه هم مسکو ظاهرآ د خلقي واکمنۍ له دریځ ملاتړ کاوه خو د کارمل د واکمنولو ، د تره کي او امین ترمنځ د اختلافونو د زیږولو او د امین د ځواکمنولو په پروژه لګیا وو . د دې سربېره یې هڅې کولې تره کی قانع کړي چې یو شمیر شوروي پوځیان د خپل امنیت د ساتلو لپاره ومني چې تره کي د هغې سره مخالفت ښود. د شورویانو دا موخه هغه وخت څرګنده شوه چې مسکو ته نورمحمدتره کي رسمي سفر درلود او د شوروي له مشرسره یې دوه په دوه ولیدل چې ژباړه یې تورن انځرګل کوله. انځرګل وایي چې بریژنف تره کي ته وړاندیز وکړ چې په چېلي کې د سلوادورآلندې په څیر پیښې د مخنیوي په خاطر موږ چمتو یو د

(c) ketabton.com: The Digital Library

شوروي پوځيانو يوه ډله ستاسي د امنيت لپاره ستاسو په واک کې کېږدو. تره کي په ځواب کې د مننې په څرګندولو سره ورته وويل :« زه په خپلو ګوندي ملګرو باور لرم. هغوی له زندان څخه آزاد کړم او د واک په ګدۍ يې کينولم. لدې کبله ستاسو د پوځيانو ضرورت نه وينم .» انځرګل وايي چې بريژنف په خپله خبره ټينګار وکړ خو تره کي ورسره ونه منل. د بريژنف موخه د تره کي د ژوند سره ليوالتيا نه وه بلکې غوښتل يې په افغانستان کې د خپلو پوځيانو د شتون له امله د افغانستان په مشرتابه د نفوذ او فشار وسيله ولري او د هغوی پرمټ خپلې راتلونکي نقشې چې د تره کي له ډګره ايستل او د کارمل واکمنول وو پلې کړي چې د تره کي له ډګره ايستل يې وروسته د امين پر مټ پلې کړل او بيا يې د خپلو پوځيانو په واسطه چې ګواکې د امين او د هغه د واکمنۍ ساتنه کوي امين ترور او کارمل يې واک ته ورسولو .

په افغانستان کې مسکو خپلو موخو ته د رسيدو لپاره د مختلفو وسيلو، پلمو او امکاناتو په وړاندې کولو سره غوښتل يو شميرخپل پوځيان په کابل کې ځای پرځای کړي. د ساري په توګه هغوی د خپلو دپلوماتانو، پوځي او ملکي جګپوړو سلاکارانو د ساتونکو او موټروانانو په نامه خپل پوځيان لرل. په عسکري کلوپ کې يې يوه ډله پوځيان ځای پرځای کړل چې ګواکې د مسکو سره د مخابراتي اړيکو د ټينګولو دنده لري. ويل کيږي چې په هرات کې د ١٣٥٧ کال د کب د مياشتي په خونړيو پيښو کې څو تنه شوروي ملکي او پوځي متخصصين هم ووژل شول چې شوروي اړخ يې هم انديښمن کړی وو او د شوروي اتحاد د کمونست ګوند سياسي بيرو پدې هکله بيړنۍ غونډه راوبلله. د غونډې پرمهال او د هغې نه مخکې صدراعظم آلکسي کاسيګين ته دا پته لګيدلې وه چې يو شمير شوروي چاروکې د کې جي بي د ناسمو اطلاعاتو له مخې افغان مشران هڅوي چې شوروي پوځونه وغواړي. د سياسي بيرو په غونډه کې کاسيګين پدې هکله ويلي وو: « زه پدې عقيده يم موږ ته نه ښايي د افغانستان رهبري وهڅوو چې زموږ څخه د ځواکونو غوښتنه وکړي. »٦٣ / ١٦٨ دا بيا ښيي چې شوروي اړخ هڅه کوله چې افغان اړخ وهڅوي چې د ثور انقلاب ډادمنه دفاع د شوروي پوځونو پرمټ شونې ده . په شوروي مشرتابه کې افغانستان ته د شوروي لښکر ليوالو د امين سره ورته لوبه پرمخ يووړله او هغه يې په لوی لاس د ناسمو اطلاعاتو په ورکولو سره قانع کړ چې د تاجبيک د مانۍ د ډادمن امنيت د ټينګښت او د بلواوو د مخنيوي په موخه د شوروي د مسلمانو پنځه سوه کسيز کنډک او وروسته د نورو دريو کنډکونو را تګ ته غاړه کيښودي. مسکو د دريو کنډکونو پرځای دوې فرقې افغانستان ته راوليږلې او د هغو پرمټ يې امين ترور او خلقي واکمنۍ ته يې د پای ټکی کيښود. هېره دې نه وي چې کاسيګين افغانستان ته د شوروي لښکرد ليږلو د مخالفينو څخه وو او د کمونست ګوند د سياسي بيرو د هغې غونډې برخه وال نه وو چې د١٩٧٩ کال د دسمبر په دوولسمه جوړه شوې وه او افغانستان ته يې د شوروي لښکر د استولو پريکړه وکړه.

پدې هکله چې شوروي اړخ هڅې کولې افغانان وهڅوي شوروي پوځيان وغواړي بيلګې لږ نه دي او دوې به يې دلته راوړل شي. د١٣٥٧ کال د زمري په مياشت کې د بدخشان ولايت د جرم، بهارک ، کشم او شهربزرګ او د تخار ولايت د رستاق په ولسواليو کې د سکتاريستي ډلو(سازا او سفزا) له لوري پوځي خوځښتونه او ښورښونه پيل شول چې حتی د ولايت د مرکز سقوط هم ليدل کيده. په بدخشان کې منصور هاشمي ته چې د حکومت د فوق العاده استازي دنده لرله شوروي سلاکار مشوره ورکړې وه چې د ګواښونو د دفعې په موخه مرکز وهڅوي ترڅو د شوروي پوځيانو غوښتنه وکړي. د دې غوښتنې په ځواب کې د امين له خوا هاشمي ته لاندې تلګرام استول کيږي : « ملګری منصور هاشمي! ما هيڅکله هم ستا نه د يوه ګوندي ملګري او شخصي دوست په توګه دا توقع نلرله ، موږ څو ځله ويلي چې موږ داسي انترناسيونالستي مرستې ته چې لوی سلاکار تاسې ته وړانديز کړی اړتيا نلرو. موږ به پخپله د انقلاب څخه ساتنه وکړو، که هغوی د مرستې ليوال وي د يوه دوست هيواد په څيرد دوی اقتصادي مرستو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ته هرکلی وایو تاسو د مرکز (کابل) نه د پوځي مرستي منتظر اوسئ. » ۱۶۶ / ۱۱۵ په بدخشان کې د ښورښونو د ځپلو په بهیر کي او وروسته یو شمیر سازایي او سفزایي مشران او کدرونه ونیول شول او بشیربغلاني د سازا د مشرانو څخه یو په پټه منځنی آسیا ته ولاړ چې د شوروي د تېري وروسته د کارمل په څېر افغانستان ته راستون شو او څخه موده وروسته د عدليې د وزیر او لوی څارنوال په توګه مقررکړل شو. دا بیا ښیي چې د بدخشان په اړودوړو کي د شورویانو مستقیم لاس وو چې د خپلو لاسپوڅو سکتاریستي ډلو پرمټ يي غوښتل وضعیت په لوی لاس کړکیچن او امنیت خرپړ کړي او پربله خوا یي افغان چاړواکي هڅول چې له شوروي څخه پوځیان وغواړي. د هرات د پېښي پر مهال هم مسکو هڅه وکړه چې افغان لوری د مسکو څخه د پوځونو غوښتنه وکړي چې بیا هم بریالی نشو. حتی ویل کېدل چې د هرات په اړو دوړو کي هم د مسکو لاس وو. پدې اړه دوهمه بېلګه په مسکو کې د افغان سفیر پکتین څرګندوني دي :« کله چې زه په مسکو کې سفیر وم د شوروي اتحاد د کورنیو چارو وزیر شیولوکوف ما ته وویل چې د حیرتان ـ کابل لاره ستراتیژیک اهمیت لري او هغوی حاضر دي خپل قطعات په افغاني یونیفورم کي د ساتلو لپاره واستوي. کله مې چې تره کي ته په خاص ټلفون کې اطلاع ورکړه هغه په ځواب کي راته وویل څرنګه چې موږ له دوی سره په خاصو اړیکو متهم یو خلک را سره جنګېږي ، که دوی دلته راشي نو موږ به پخپله ملي قیام ته زمینه برابره کړې وي.» ۱۳۷ / ۲۴۱ ـ ۲۴۲ هېره دې نه وي چې تره کي د افغانستان خلک دموکراتیک ګوند د دواړو اړخونو مشرانو کې په ټولنه کې د شوروي دولت په اړه حساسیتونه درک کړي وو او په خپلو ویناوو کي یې د شورویانو او په تېره د اکتوبر د انقلاب او لینن د نامه له یادولو ډډه کوله. علي ګل پیوند خلقي شاعر راوړي چې ده د خپلو شعرونو یوه ټولګه تره کي ته ور وړې وه چې په سریزه کې یې د لینن نوم راغلی وو. تره کي ورته ویلي وو د لینن نوم اړین نه وو چې راوړل شوی وای ځکه چې خلک لدې نامه سره حساسیت لري. د هرات د پیښو پرمهال شوروي مشرانو تره کی مسکو ته دعوت کړ چې په هرات کې د پیښو د کابو کولو او په راتلونکي کې د ورته پیښو د مخنیوي په اړه ورسره خبرې وکړي. که څه هم په هماغه ورځ چې تره کی مسکو ته په لار کې وو(کب نه ویشتمه) ښورښیان وځپل شول او هلته بېرته دولتي واکمني ټینګه شوه. تره کي په مسکو کې د شوروي د ځینو لوړپوړو او په هغو کې د دفاع وزیر، صدراعظم او بریژنف سره وکتل. څرنګه چې د کتنې اصلي موضوع د هرات په پیښو څرخیده او هغه مهال د دفاع وزارت چارې امین رهبري کولې ښایي شوروي اړخ تره کي ته سلا ورکړې وي چې د دفاع وزارت چارې یوه افسر ته وسپارل شي . تره کي د مسکو نه هیواد ته په راستنیدو سره د اقبال وزیري د اردو د سیاسي رییس په وینا د انقلابي شورا په غونډه کي وویل :« ما اسلم وطنجار د باصلاحیته لوی درستیز په توګه وټاکه او پخپله د ملي دفاع وزارت په چارو کې ورسره مرسته کوم خو له بلې خوا د ملي دفاع وزارت سرسلاکار ګاریلوف دا تبدیلي یوه تیروتنه بولي ...، د امین کمزورې نقطه روسانو ته معلومه وه. هغه د نوموړي ځانغوښتنه وه.» ۶۰/ ۱۵۹ ګاریلوف او نورو شوروي سلاکارانو ته جوته شوې وه چې امین د دې پریکړې نه خوابدی شوی دی نو سلاکار دا تبدیلي تیروتنه ګڼي چې د ځانپال امین په ټپونو مالګه ودوړوي او امین د تره کي په وړاندې ودروي. په ربښتیا هم امین د تره کي لدې پریکړې خوابدی شوی وو ترڅو « د ملګرو په مرسته د امین او تره کي ترمنځ پخلاینه کیږي په پای کې تره کي پریکړه وکړه چې امین د لومړي وزیر په توګه ، وطنجار د دفاع وزیراو یعقوب د لوی درستیز په توګه وټاکي. امین بیرته د ملي دفاع وزارت سره همکاري پیل کړه. » ۶۰ / ۱۰۷ یوه مسئله چې د خلقي حکومت د سمونو په اړه ده او د مسکو د اندیښني سبب شوې وه هغه په ازبکي او ترکمني ژبو د ګوراژ او یولدوز په نومونو د مجلو خپرول وو او حکومت پټېیلي وه چې د هیواد د میشتو لړکیو ورونو قومونو په ژبو به

(c) ketabton.com: The Digital Library

لومړنۍ زده کړې پیلوي. که چیرې دا پروګرام پلې شوی وای او همدارنګه په ازبکي او ترکمني ژبو نورې رسني ډګر ته راوتلې وای د ازبکستان او ترکمنستان شوروي جمهوریتونو او د منځني آسیا د مسلمانانو روسي ضد روحیه لاپسې قوي کوله. دا ځکه چې د اکتوبر د انقلاب نه مخکې د منځنۍ آسیا خلکو چې غوڅ اکثریت یې مسلمان دي عربي رسم الخط درلود. خو د اکتوبر انقلاب وروسته جبراً پر هغوی روسي رسم الخط تحمیل شو. پردې بنسټ د منځنۍ آسیا مسلمانانو نشوای کولای د قرآنکریم تلاوت وکړي. د افغانستان یو شمیر ازبکان ، ترکمنان او نور چې د اکتوبر د انقلاب وروسته افغانستان ته کډوال شوي وو او د پولې د هغې خوا خپلوانو سره یې اړیکې ساتلې او په افغانستان کې د ازبکو او ترکمنو ژبو د غوړېدو څخه خبرېدل په شوروي کې میشت ازبکو ، ترکمنو ، قرغزو او تاجکو هم پخپلو ژبو او عربي رسم الخط د رواجولو غږ پورته کاوه چې مسکو ته یې ستونزې جوړولې. پردې اساس مسکو په افغانستان کې د داسې یوه حکومت شتون نشوای زغملای . د شلمې پیړي په دوهمه نیمایی کې د مطبوعاتو او رسنیو رول د پام وړ وو او اوس مهال یې د انترنیت شبکې او ګرځنده ټلفونو د راڅرګندېدو له کبله لا اوچت شوی دی. د خلقي حکومت له لوري د پښتنو او بلوڅو د خودارادیت د روحیې د اوچتولو په موخه د تبلیغاتو او په ځانګړې توګه د دیورند د تېل شوې کرښې هغې لورې ته د ثور انقلاب د جریدې استول د پاکستان واکمنان اندیښمن کړي وو. د پاکستاني واکمنو دا اندیښنه هغه وخت افغاني لوري ته جوته شوه چې کله د۱۳۵۸ کال د وږي په لومړۍ اونۍ کې په کوبا کې د ناپیلو هیوادونو د کنفرانس په ترڅ کې تره کي او ضیاءالحق سره وکتل. د خبرواترو پر مهال د پاکستان جمهور رئیس په پاکسان کې د ثور انقلاب د جریدې د توزیع په هکله خپله اندیښنه څرګنده کړې وه.
دا واقعیت د لمر په څېر روښانه دی چې د دولتونو تر منځ اړیکې د ملي ګټو پر بنیاد ټینګېږي او شتمن هېوادونه خوارو دولتونو ته د خدای تعالی د خوښۍ په خاطر مرستې نه دي ورکړې او په راتلونکې کې به هم همداسې وي. د وروسته پاتې هیوادونو مشرانو ته ښایي چې د نورو سره په تعاملاتو کې د مقابل لوري سره چنې ووهي او دواړو اړخونو ته د منلو وړ پریکړې ته ورسیږي نه دا چې د غښتلي او شتمن اړخ په ګټه د خپلو ملي ګټو په زیان او یا د سیاسي او اقتصادي خپلواکۍ دلاسه ورکولو په بیه د پردیو ارادې ته سرټیټ کړي. خلقي واکمنۍ دې اصل ته په کتنې سره د نورو دولتونو او په هغو کې د شوروي اتحاد سره په تعاملاتو کې خپل پام راګرزولی وو چې مسکو د افغانستان د تیرو حکومتونو دریځونو او د افغانستان سره د متقابلو اړیکو تجربو ته په کتنې سره د خلقي واکمنو دا ډول دریځ د زغم وړ نه وو.
ښه بیلګه یې شوروي اتجاد ته د ګازو بیه ده چې عبدالقدوس غوربندي د خپل کتاب (نګاهی به تاریخ حزب دموکراتیک خلق افغانستان) په ۷۶- ۷۷مخونو کې توضیحا ت ورکړي چې لنډیز به یې راوړل شي. د۱۹۷۹ کال په مني کې د شوروي یو پلاوی کابل ته راغی او د سوداګرۍ وزارت ته یې یو سند وړاندې کړ چې د۱۹۸۰ کال له پیل نه یې د نفتي توکو په بیه کې په سلو کې سل زیاتوالی راوړی وو او لامل یې په نړیواله کچه د انرژۍ د بیې دوه برابره لوړیدنه ګڼلې وه او د سند په پای کې یې یادونه کړې وه که دا سند د سبا ورځې ترلسو بجو پورې لاسلیک نشي دا بیې اعتبار له لاسه ورکوي او موږ نوې بیې ور کوو چې البته هغه به لوړې وي. دې ډول یادونې د التیماتوم معنی لرله. افغان لوري پریکړه وکړه څرنګه چې ګازهم په انرژۍ کې راځي او د افغانستان ګاز د نړیوالو بیو څخه درې ځله ټیټ شوروي ته صادریږي افغان دولت هم د ګازو بیه درې برابره لوړوي. هغه مهال یو مترمکعب ګازپه ۳۵ کلیرنس ډالرشوروي ته صادریده او خلقي حکومت د یومترمکعب ګاز بیه ۱۱۵کلیرنس ډالره وټاکله. شوروي اتحاد ته د ګازو د لیږد په اړه عجیبه دا وه چې د ګازو د لیږد مېټر د افغانستان په خاوره کې نه بلکې د پولې هغې خوا د شوروي اتحاد په خاوره کې نصب شوی وو.د ګازو د لیږد په تړون کې راغلي وو چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

هرکال به په بیو کتنه کیږي خو د یحیی د کورنۍ عملاً دا کار نه کاوه. د حسن شرق په وینا په ۱۹۷۷ کې جمهوری دولت هم دا کار ونکړ. د یحیی کورنۍ واکمنو چې د هرڅه څخه زیات د خپلې کورنۍ د اقتدار د ساتلو په اړه فکر کاوه د طایي حاتم په څیر د افغانستان سرچینې د پردیو د خوشالولو په موخه د هغوی په واک کې کېښودلې . بنه بېلګه یې په ۱۹۷۲ کال کې د ایرانیانو سره د هلمند د اوبو تړون دی. په تړون کې په هره ثانیه کې ۲۲ مترمکعب اوبه ایران ته ورکول کېدلې خو ظاهرشاه څلور مترمکعبه نورې اوبه لکه خپله شخصي پانګه ایران ته ډالۍ کړه او سربېره پردې یې د ایران صدراعظم ته د ملي موزیم څخه یو تاریخي اثر هم ورکړ. د شوروي اتحاد سره په دوه اړخیزو اړیکو کې د خلقي واکمنۍ له لوري ملي ګټو ته لومړیتوب ورکول د دې لامل وګرزید چې مسکو افغان دولت ته ستونزې جوړې، د هغه د نسکورولو لارې چارې ولټوي ترڅو یې د ۱۳۵۸ کال د مرغومي په شپږمه پخپل غلچکي خونړي پوځي یرغل سره هغه رانسکور او ببرک کارمل یې د واک په ګدۍ کېنولو. د شورویانو له لوي د خلقي واکمنۍ د نسکورولو د لاملونو څخه یو لامل د دواړو دو لتونواو ولسونو د ګټو او موخو ټکرهم وو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د صداقت او منافقت ملګرتیا

د ثور د وسلوال پاڅون وروسته له رسنیو څخه د تره کي او امین له لوري د یو بل په پټه ښکلو وېناوو د ټولو پام ځانته را اړولی وو. ډېرو فکر کاوه چې دواړه د یوه فکر او یوه ارمان کلک ملګري دي . امین د ګوند د جوړېدو پرمهال په امریکې کې په خپلې دکتورا کارکاوه چې د هغې په اخیستلو بریالی نشو. امین هیواد ته په راستنیدو سره د ا، خ، د،ګ غړیتوب ترلاسه کړ او ډېر ژر د مرکزې کمیټې علی البدل غړی شو. سربیره پردې په ګوند کې په یوه پیاوړې او جنجالي څېره هم واوښت. ډېری هغو ګوندي کدرونو چې د خلقیانو سره یې سازماني اړیکې وشلولې یا نوي سازمانونه جوړکړل د نورو لاملونو سربیره د امین کړنې انتقادوي او له هغه سره د مخالفتونو خبرې هم کوي. امین یوځل د بدخشي سره ګډه ګوندي جزا ولیدله ، لدې کبله بدخشي له ګوند څخه ووت خو امین په پوره بردبارۍ سره جزا ومنله او لا په ډیرقوت سره یې د ګوند د پیاوړتیا لپاره خپلو هلوځلو ته دوام ورکړ.نبي مصداق چې د امین له شاګردانو څخه دی وایي :« امین ګوند پخپل شمولیت سره ډېر غښتلی کړ. تره کي پخپلو صفونو کې د دغسي یولایق روښانفکر په ور زیاتیدو سره د خپل بخت هیڅ اندازه نه سوای کولای.» ۳ / ۲۴۲ زیری د ولسي جرګې د دیارلسمې دورې کاندید د تبلیغاتي کمپاین پرمهال بندي شواو تره کی یې لیدو ته ورتللو یو ځل یې ورته ویلي وو:« مور په مرکزي کمیټه کې لږ کسان پاتې یو او هغوی چې پاته دي کله یې ولایتونو ته خدمتي واستوي او کله یې بل ځای ته بیخي تبدیل کړي نو ځنې وخت حتی په غونډو کې دوه ، دری کسه سره ناست یو...، دغه د کافر زوی (امین) زیاته جزا ولیدل اوس ډیر ښه سوی هم دی . زه وایم که یې مرکزي کمیټې ته راولو، د یوې خوا به زما لاس په خلاص وي او د بله پلوه به د ګوند لپاره هم ګټور کار وي چې د پارلمان نماینده یې د ګوند د مرکزي کمیټې غړی دی.» ۲۵۱/۴۰ دا چې تره کي د ګوند په مشرتابه کې د امین شتون ته ځانګړی ارزښت قایل وو هغه باید د امین په ځانګړتیاوو کې ولټول شي. امین د هرانسان په څیر هم مثبتې او هم منفي ځانګړتیاوې لرلې خو ډیری پدې اند دي چې هغه زړور، ځیرک ، قوي سازمانده ، ناسیونالست او ځانغوښتونکی وو. ښایي د ځانغوښتنې پرته د هغه یادې ځانګړتیاوې چې د یوه سیاستوال د بریاوو راز پکې پروت دی د دې لامل ګرزیدلي وي چې تره کي د ګوند د عمومي منشي په توګه د نورو په پرتله پرامین زیات حساب وکړي. دا هم ویل کیږي چې د کابل پوهنتون د محصلینو د اتحادیې د اساسنامې د جوړولو پر مهال امین او کارمل دواړه د اساسنامې د جوړولو د کمیسیون غړي وو اوامین د کارمل سره په دې ګډ کار کې په هغه شکمن شو چې د سلطنت سره اړیکې لري او ګوند ته په شاملیدو سره چې د تره کي او کارمل ترمنځ اړیکې خړې پړې شوې امین د تره کي له دریځ څخه څرګند ملاتړ کاوه. ښایي دا هم ددې سبب شوی وي چې تره کی د امین سره ګډه ژبه موندلې وي چې دواړه د کارمل ضد دریځ ونیسي او د دوستی او ملګرتیا مزي ټینګ کړي. دا چې ولې د ثور د اوښتون څه موده وروسته د دوی دا توده او خوږه دوستي سړه او په ترخې دښمنۍ واوښته تردې مهاله ورته قانع کوونکی ځواب ندی موندل شوی . د امین له لوري د تره کي د هېښوونکې درناوي په اړه هغه وخت پوهیدل شوني دي چې په واکمن ګوند کې د هغه مهال حالت او په خپله د تره کي او امین رواني ځانګړتیاوې ترهر اړخیزې څیړنې لاندې ونیول شي. د ګڼ شمیر افغانانو او په هغو کې د خلقیانو له انده د تره کي په وړاندې د امین چلند

عجیب ،غیرمعمولي او هېښوونکی وو چې یومهال یې تره کي استثنایي سیاستوال، خپل استاد ، د شرق نابغه او د افغانستان لینن ګڼلو او لاسونه یې ورښکلول او بیا یې داسي دښمن شو چې د واک څخه په

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګوښه کولو سره يې د دښمنۍ ګراف را ونه لويد، هغه او د کورنۍ غړي يې زنداني او بيا يې په وحشيانه ډول ووژلو او ټول کليوال يې هلمند ته تبعيد کړل. امين دوه ورځې مخکې تر دې چې تره کی يې عملاً بې واکه کړی هم وو شوروي سفير او دريو شوروي جنرالانو ته د تره کي په شتون کې ويلي وو: «که مړشم د تره کي نوم به مې په شونډو کې وي او مړ به شم . که تره کی مخکې له مانه مړ شي زه به يې ټول پلانونه سرته رسوم.» ۱۲۸ / ۸۸ د سفير پوزانوف د سپتمبر د ۱۹ يو يادداشت چې د هغه لومړي سکرتر ليکلی ورته څرګندوني پکې ليدل کېږي چې امين د ۱۹۷۹ کال د سپتمبر په ديارلسمه د تره کي په استوګنځي کې د شوروي سفيراو دريو جنرالانو په شتون کې وايي:« تره کي يو پېژندل شوی مشر دی او دی (امين) وياړ لري چې د تره کي يو لارروی دی ...او که دی (امين) له تره کي مخکې مړسي نومړينه به يې ددې زباد وي چې خپله دنده يې سر ته رسولې ده. ان که تره کي د خپل ټاټوبي له چوپړ څخه لاس واخلي، نو دی(امين) د تره کي د يوه رښتوني پلوي او لارروي په توګه به ترخپلې وسې هر هغه څه وکړي چې د خپل استاد کار او هيله سرته ورسوي.» ۱۲۵ / ۱۳۲ د تره کي په پټه دا ډول څرګندونې د امين سپين سترګي ښيي ځکه چې تره کی يې بېواکه کړی خو بيا هم هغه ستايي. د تره کي په وړاندې د امين د شخصيت په اړه رازمحمد پکتين ليکي :« امين دومره رياکار او دوکه باز و چې له يوې خوا يې د تره کي د را پرزولو لارې چارې لټولې له بلې خوا يې تره کي ته يو اوږد نوملړ القاب ورکړه او ځان يې تر ټولو وفادارښکاراوه ...، په لومړي سر کې د امين په دستور د ځوانانو د خلکي سازمان لخوا داسې ډنډورې خپرې شوې چې تره کي صاحب اوس سپين ږيری دی . هغه بايد د ګوند افتخاري رييس وي او دولتي کارونه امين صاحب ته وسپاري.» ۱۳۷/ ۱۳۳- ۱۳۴ دا چې د امين د فرکسيون اړونده غړو د ثور د وسلوال پاڅون وړاندې هم د امين په ګټه تبليغات کول يو له هغو څخه عبدالرشيد جليلي وو. هغه چې د اکراين په کيف کې زده کړې کولې د هوايي قواوو اړونده خلقي محصلوافسرانو (شېرآقا حرکت ، محمد حکيم خوستي ، عزيز احمد عزيزي ، ضراب ګل او د دافع هوا افسر اسدالله) په يوه مجلس کې د امين د غوره ځانګړتياوو په اړه وينا کړې او د امين په نامه يې شعار هم ورکړی وو چې د محمد حکيم خوستي له سخت غبرګون سره مخامخ شوی او مجلس په ناندريو اوښتی وو. دا مجلس د شيرآقا حرکت د ډيلوم د ترلاسه کولو په موخه جوړشوی وو. د ګوند د واکمنۍ مخکې د تره کي او امين د دا ډول دوستانه او تودو اړيکواو ګډ دريځ په هکله د ګوند د باندې نور سياتوال څه چې د ګوند زياتره غړي هم نه پوهيدل. خو د ګوند د واکمنۍ پرمهال د يو بل په پټه د دواړو ويناوو او د تره کي په وړاندې د امين له عجيب سلوک څخه خلکو ته دا انتباه پيدا شوه چې امين تره کي ته بې کچې درناوی کوي . د تره کي له لوري پرامين باور تردې بريده وو چې « تره کي د امين د مشورې پرته هيڅ کارهم نه کاوه.» ۱۲۲ / ۱۷۱ خو هغه څه چې په خبره پوه کسانو ته عجيب برېښيدل د امين له لوري د تره کي د لاسونو ښکلول او هغه ته د ډول ډول لقبونو کتارول وو. زموږ په زمانه کې داسې ښېلګه نشته چې کوم وزير د حکومت يا دولتي مشر لاسونه مچې کړې وي . يوازې روحاني او مذهبي مشران د هغوی د مريدانو له دا ډول درناوي څخه برخمن وي.

د ښېلګې په توګه به د امين له لورې د تره کي په پټه د هغه ځينې ويناوې ولولو. امين د ثور انقلاب د بري څه موده وروسته په خپله يوه وينا کې وايي :« هغه (لينن) د نړۍ د پرولتاريا مشر او دا بل (تره کی) د افغانستان د زيارايستونکو خلکو ستر لارښود دی. دواړو سترو رهبرانو دوه کارګري انقلابونه رهبري کړل ...، که خبره د ثور انقلاب څخه کوو نو خبره د ستر رهبر تره کي څخه ده او که خبره د اکتوبر انقلاب څخه کوو خبره د ستر لينن څخه ده. »۱۵۹ / ۷۶۱ د ثورانقلاب لومړۍ کليزه چې د امين په

(c) ketabton.com: The Digital Library

نوښت د بهرنیوچارو په وزارت کې نمانځل کیدله امین وایي:« که لینن ستالین درلود او فیډل کاسترو خپل ورور راول کاسترو لري ، نو تره کی صاحب امین لري. » ۱۲۲ / ۱۶۷

د ثورد ملي دموکراتیک انقلاب د بري وروسته د افغانستان حالاتو د نړیوالو څارګرو ادارو او رسنیو پام ځانته راګرزولی وو .د لویدیځ په رسنیو کې د تره کي او امین ترمنځ اختلافونو ته هم کله ناکله ګوته نیول کیده همدا لامل وو چې نورمحمدتره کي د۱۹۷۹ کال د مارچ په نولسمه چې د هرات د پیښو سره سمون خوري وویل:«غوارم هغوی(لویدیځو مطبوعاتو) ته ووایم چې زه او امین نوک او اوری یو. دا امکان نلري چې نوک او اوری دې سره بیل شي.» ژوند ښیي چې هغه وخت په حکومتونواو ګوندونو کې اختلافونه بربنډیږي چې په حکومت او ګوند کې حالات کړکیچن او یا څرګندې ناکامی ترسترګو شي چې پړه یې پردې یا هغه چارواکي یا مشر واچول شي. د هرات پیښنو وښودل چې واکمني د خلکو د باور په ترلاسه کولو کې پاتې راغلي ده نو منطقآ چې د ځینو چارواکو سره دا پوښتنه پیدا کیدله چې علت یې څه دی او ملامت څوک دی ؟ ډیرو هغه مهال امین ته ګوته نیوله چې منطقآ د امین او د هغه د پلویانو منفي غبرګون یې درلود او پایله یې دا کیده چې خبره بهر ته ووزي او په نړیوالو رسنیو کې انعکاس ومومي. پدې هکله د افغانستان تر وروستي افغانه کتاب دویم ټوک په ۲۸ مخ کې داسي لولو:« د تره کي پلویانو محمداسلم وطنجار، سیدمحمد ګلابزوی او شیرجان مزدوریار ته د مارچ په ۱۷ نیټه د انقلابي شورا په یوه غونډه کې موکه په لاس ورغله چې د ملي دفاع وزارت په اړه غونډې ته خپل اعتراضونه وړاندې کړي. په هغه وخت کې د ملي دفاع وزارت پر نامه د تره کي له خوا اداره کیده خو اساسي قدرت د امین په لاس کې وو.» د همدې موضوع په هکله یو شوروي ژورنالست ورته څرګندوني لري او لیکي :« افغانستان ته په راستنیدو سره تره کي په حیرانتیا وموندل چې د خلقیانو ترمنځ څرنګه چې اړین دي یووالی شتون نلري ، د انقلاب اتلان وطنجار او ګلابزوی د انقلابي شورا په غونډه کې د وسلوال پوځ په وړاندې په څرګند ډول امین په ناسمو کړنو تورنوي چې امین له ځواکونو نه د عادي خلکو ضد استفاده کوي پداسې حال کې چې دا د کورنیو چارو د وزارت دنده ده.» ۶۳ / ۱۷۶ که چیرې پورتنیو نقل قولونو ته وکتل شي منځپانګه یې یوه ده چې په دواړو کې امین د دفاع وزارت د ځواکونو څخه د خلکو خلاف په ناوړه ګټه پورته کولو تورن کیږي. یوازې د انقلابي شورا د غونډې وخت پکې توپیر لري . د تره کي د پلویانو له لوري د امین له کړنو سرټکونه او انتقاد ښیله کومه شکه د تره کي د همغږۍ پرته نه کیدل دا بیا ښیي چې د دواړو مشرانو د ویناوو او څرګندونو خلاف په واکمنۍ کې د تره کي او امین تر منځ اختلافونو شتون در لود او په خپله د تره کي له لوري دا ډول ویناوې د دې اختلافونو د پټولو په خاطر وې . د ثور د سیاسي اوښتون وروسته امین د یوې ځواکمنې څیرې په توګه واوښت اوعملآ په ګوند او حکومت بشپړتسلط وموند. ترکي دا حالت لیدلو او له همدې کبله یې د امین ارادې او غوښتنو ته غاړه ایښودله. داسي فکر کیږي چې تره کي غوښتل د هغه مهال په نازکو او حساسو شرایطو کې امین د یوه ځواکمن کس په توګه له ځان سره ولري ترڅو په ګډه بحراني حالت کابو کړي او حالات لا نور کړکیچن نشي. خو امین بیا په همدې هم قناعت نه درلود او د بشپړواک د ترلاسه کولو په موخه مخ په وړاندې ګامونه اوچتول . د تره کي په پټه د امین د ویناوو په هکله پاکستاني ژورنالست انورراجا چې د کارمل د واکمنۍ پرمهال د پلچرخي په زندان کې بندي وو لیکي: « امین د تره کي سره غوړه مالي کول، هغه به یې په ګوندي او حکومتي غونډو کې په چاپلوسانه القابو سره یاداوه لکه د شرق ستوری، سترمفکر، سترلاربښود او ډیر نور.» ۱۶۷ / ۱۱۴ د تره کي په پټه د امین له لوري د دې ډول ویناوو ، په څلورلارو کې د تره کي د سترو ستروعکسونو نصبول او د هغه بې کچې درناوي څخه موخه دا وه چې هغه ته د شخصیت کیش ورکړي او بیا یې د کیش شخصیت د درلودلو په تور محکوم کړي. بیځایه هم نه وو چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

« د امین لور په مکتب کې خپلې یوې ملګرې ته ویلي وو چې مور، تره کي ته کیش شخصیت ورکړ...، دی پوهیدی چې تره کی د ګوند په بهرنیو اړیکو کې او هم د افغانستان په کینې لاسو غورځنګونو کې د خپل دریځ له مخې ډېراغیزمن اوهرچا ته منلی دی. همدا لامل وو، چې امین د تره کي لپاره شخصیت پرستي راویسته. »۳ / ۲۶۳ _ ۲۶۴

که چیرې دا موضوع په ځو کرښو کې راونغاړو ویلی شو چې د امین په پټه د تره کي له لوري ځرګندوني اوهغه د خپل وفاداره شاګرد په نامه د یادولو نه موخه دا وه چې د امین له برلاسی او کاري وړتیا څخه د افغانستان د دموکراتیک جمهوریت د ستنو د ټینګښت او انقلاب د ودې په موخه ګټه پورته کړي او امین غوښتل تره کي ته د خپلې بې کچې وفاداری په ښودلو سره په ګوند کې د تره کي د اوتوریتي څخه په استفادې سره خپل دریځ لا پیاوړی کړي او خپل هدف ته چې زعامت ته رسیدل دي ګټه پورته کړي. لدې نه معلومیږي چې تره کی او امین په بشپړ ډول دوه متضاد شخصیتونه وو او متضادې موخې یې لرلې. تره کي د امین سره د یوې عقیدې او یوه ارمان د ملګري په توګه د رښتینې ملګرتیا او دوستۍ لار نیولې وه او امین ورسره لوبې کولې . تره کي د امین د وړتیاوو څخه د نظام د ټینګښت په موخه ګټه پورته کوله او امین غوښتل د تره کي د باور په ترلاسه کولو سره خپل هدف چې زعامت ته رسېدل دي ګټه پورته کړي. تره کي د۱۹۷۹ کال د سپتمبر په دوولسمه دوې ورځې مخکې چې امین د تره کي خلاف د بغاوت جنده پورته کړې وه سروري او ګلابزوی ته چې هغوی دواړو هڅې کولې تره کی قانع کړي چې امین د هغه ژوند ته ګواښ دی ، د امین ضد کړنو اجازه غوښتله تره کي دوی ته ویلي وو:« ملګرو غوږ ونیسئ ! د خپل ژوند د ژغورنې لپاره به حتی مچ مړ نکړم. پریږدئ چې زما تقدیراو سرنوشت ګوند او خلک وټاکي. » ۱۰۸ / ۳۸ خو امین نه یوازې هغه له واکه ګوښه کړبلکې ژوند ته یې د پای ټکی کینود.کله چې سروري اوګلابزوی تره کي ته ویلي وو چې امین لومړی تا وژني او بیا موږ نو اجازه راکړه چې موږ د هغه چاره وکړو تره کي ورته ویلي وو که تاسې له مرګه ویره لرئ وتښتئ خو زه چا ته اجازه نه ورکوم چې بل څوک و وژني. همدا لامل وو چې سروري د خپلو نږدې خلقي ملګرو سره تره کی په سختو ټکو انتقاد او حتی غندلو چې ولې یې د امین د وژلو اجازه نه ورکوله. د تره کي له لوري د هغوی غوښتنې ته منفي ځواب ښیي چې هغه د د امین سره په ملګرتیا کې رښتینی وو او د امین سپکه او ورکه یې نه غوښتله .

د نورمحمد تره کي او حفیظ الله امین د اختلافونو بربنډېدل

د وروسته پاتې هېوادونو زیاتره روڼ اندي پدې عقیده دي چې د دې هېوادونو ځیني مشران د زبرځواکونو د هژمونېستي تګلارو قرباني شوي دي.زموږ په هیواد کې هم د محمد داود ، تره کي او امین په اړه دا ویل کیږي چې هغوی د وخت د زبرځواکونو د سیالیو قرباني شول. خو واقعیت دا دی چې سیاست د دولتونو ، سیاستوالو او ځواکونو ترمنځ د اړیکو او راکړې ورکړې د کیسې پرته بل څه نه دی او ماتې خوړلی او ناکام سیاستوال هغه څوک دی چې د دې اړیکو په محاسبه کې تیروتنې کوي او یا اجازه ورکوي چې دا اړیکې د ده او د هېواد په زیان یې تمامې شي. زیاتره د ا، خ، د ، ګ پروني غړي او همدارنګه یو شمېر شوروي څېړونکي د تره کي او امین تر منځ د اختلافونو په را پنځولو کې شوروي دولت او یا د دې دولت څارګره اداره ملامتوي.پدې کې شک نشته چې شوروي سلاکارانو او د مسکو څخه پرله پسې راتلونکو پلاویو د خلقي مشرانو د اختلافونو په را پنځولو کې رول لوبولی دی خو دې

(c) ketabton.com: The Digital Library

اختلافونو ته يې د هغو خلقي کدرونو په واسطه لمن ووهله یا د مسکو د لاس وسیله شول کوم چې یا د سیاسي پلوه خام وو، اړینه ځیرکتیا او بصیرت یې نه درلود، د انترناسیونالیسم غولوونکي شعار کانه او ړانده کړي وو او یا دا چې د لیونتوب ترکچې ځانغوښتونکي وو. د دولتونو مشرانو ته ښایي د نورو دولتونو سره په اړیکو کې هوښیارانه او حساب شوي ګامونه اوچت کړي ،پر لویو ګټو فکر وکړي او بریالۍ دپلوماسي پرمخ بوزي. که د تره کي او امین ترمنځ د بې اتفاقیو په لمن وهلو کې له شورویانو څخه ګیلې کیږي دا که له یوې خوا د سیاست څخه بیخبري ښیي له بله پلوه دا تصورهم زیږوي هڅه کیږي چې بیله استثنی دواړه خلقي مشران تره کی او امین غیر مسئول او بې ګناه وګڼل شي . پدې اړه د پام وړ خبره داده چې ولې دا مشران او که دقیق وویل شي یو له دوی څخه د کرملن د موخو او ټګماریو ښکار او وسیله شو یا د ځانمننې او مقام پالنې له کبله پداسې کړنولاس پورې کړ چې په ګوند او حکومت کې مخامختیا او ټکر ته لار پرانیزي او شوروي اړخ بیا د هغو څخه ناوړه ګټه پورته کړي. له بده مرغه نامشروع سیالي د غوڅ اکثریت افغان سیاستوالو یوه منفي ځانګړتیا او مزمنه ناروغي ده چې هغې د ا، خ، د، ګ په خلقي ګوند کې هم پخپل قوت سره ځان را څرګند کړ. دا واقعیت د لمر په شان روښانه دی چې خلقي مشران لکه ډېری نور افغان سیاستوال د دې جوګه نشول چې خپلمنځي ستونزې او اختلافونه د مسؤلانه خبرو له لارې حل کړي. سربیره پردې پیړیو پیړیو واکمن استبداد په ټولنه کې خشونت پالونکی ذهنیت او فرهنګ واکمن کړی دی چې هڅه وشي اختلافونه د احساساتو او زور ښودنې له لارې حل شي. د خلقي واکمنۍ پر مهال د امین له لوري د واک څخه د غلې کودتا له لارې د تره کي ګوښه کولو او بیا وژلو وښودل چې ددې ګوند مشرتابه دا وړتیا ونه موندله تر څو په ګوند کې اختلافونه په خپل وخت د پوهاوي له لارې حل کړي. دا بیا د خلقي مشرتابه د سیاسی کمزورۍ څرګنده نښه ده.
په هر سازمان کې د نظر اختلاف یوه طبیعي پدیده ده ، هرڅوک ،هره ډله او هره طبقه خپل فکر،لیدلوری اوخپلې ګټې لري. دا هغه څه دي چې د وګړو ترمنځ واټن او اختلاف راوړي.دلته د سیاست او سیاستوالو دنده ده چې دا واټن او اختلاف له منځه یوسي ترڅو د کړکیچ ، شخړو، ټکرونو او جګړو مخه ونیول شي. د ا، خ، د، ګ خلقي مشران او کدرونه د انسانانو د یوې مجموعې په توګه په هغه کې د اختلافونو د منځته راتګ څخه نشي مستثنی کیدلای. مشرانو ته یې په کار وو چې په خپل وخت یې دا اختلافونه درک او د مسئولانه بحث له لارې له منځه وړي وای. خو د دې ګوند لنډې شل میاشتنۍ واکمنۍ وښودل چې دوی ونه توانیدل په ګوند او مشرتابه کې یې شته اختلافونه درک او له منځه یوسي بلکې د ورځو،اونیو او میاشتو په تیریدو سره هغه زیاتیدل ،چاغیدل ، د مخامختیا او ټکرکچې ته ورسیدل او پایله یې د ګوند د دوو ټاپ مشرانو(تره کي او امین) وژل کیدل ، د خلقي واکمنی پای او شوروي اشغال شو.د څه د پاسه څلورو لسیزو په تیرېدو سره د تره کي او امین ترمنځ د سیاسي ، ایدیولوژیکي او د سمونونو په پلي کولو کې اختلاف ته نه د هغوی پلویانو او نه مخالفانو ګوته نیولی دا بیا ښیي چې اختلافونه سلیقوي او یا د لعنتي واک پر سر وو.

اوس به د تره کي او امین د اختلافونو په بربنډیدو ، ژوریدو او په هغو کې د کرملن په دریځ ځغلنده نظر واچوو. د ثور د وسلوال پاڅون وروسته د ا، خ، د،ګ په واکمنۍ کې امین د بې تاجه ټولواک له دریځ څخه برخمن شو. ده په دولت کې د داسې دریځ نه برخمن وو چې هغه د بهرنیو دپلوماتانو او ولسي استازو سره د تره کي لیدنې کتنې او په غونډو کې د ګډون او یا نه ګډون پریکړه کوله. پدې هکله د اردو د سیاسي چارو رئیس اقبال وزیري د امین له خولې لیکي : « تره کي صاحب راڅخه خفه دی چې ولې مې د می د لومړۍ نیټې د نمانځنې مراسمو ته نه دی بېولی. د دې خبرې په اوریدو سره هک پک شوم ځکه چې نورمحمدتره کی د دولت په سر کې دی او څرنګه امین چې په دولت کې دویم سړی دی دا

(c) ketabton.com: The Digital Library

حق ترلاسه کړی چې د می د جشن په مراسمو کې د تره کي د ګډون او نه ګډون پریکړه وکړي. »۶۰ / ۱۰۸ کیسه دا سې وه چې امین باید پدې ورځ د تره کي استوګنځي ته ورغلی وای او یوځای مراسمو ته تللي وای خو امین د مراسمو ځای ته تللی او تره کي دا مراسم د تلویزیون څخه لیدلي وو. لکه څرنګه چې مخکې یادونه شوې وه د امین دا ډول شونتیاوې او بیساره واکونه د خلقي پوځیانو د بریالي پاڅون ، کاري وړتیاوو او دده څخه د سیاسي بېرو او شورویانو د ملاتړ له برکته ترلاسه کړي وو. د دې سربیره شوروي سلاکارانو هم د یوې سناریو له مخې په خلقیانو کې د امین د اتوریتي او اعتبار د لوړولو لپاره هلې ځلې کولې او په ځانګړې ډول په پوځ کې د شوروي سلاکارانو له لوري د امین په ګټه سیستماتیک تبلیغاتي کمپاین تر سره کیده. د بیلګې په توګه کله چې په ۱۹۷۸ کال کې لومړی ځل د پوځ د مرکزي جزوتامونو د مبلغینو سره په حربی پوهنتون کې سیمینار جوړ شو په هغه کې د اردو د سیاسي رئیس سلاکار جنرال زاپلاتین په خپل لکچر کې څو ځله د امین د غوره شخصیت او کاري وړتیاوو یادونه وکړه چې ژباړونکی یې حبیب الرحمن حبیبي د امین له خپلوانو څخه وو. خو دې سلاکار یوځل هم د ګوند د عمومي منشي او د انقلابي شورا د رئیس نوم په خوله رانه ووړ. زاپلاتین په خپل لکچر کې حتی د امین د کار د مهال ویش خبره وکړه او دا یې ویل چې نوموړی په څلېرویشتو ساعتو کې اتلس ساعته کار کوي اوهر ماخوستن د شوروي سلاکارانو څخه پوځي تکتیک زده کوي. د سلاکار دې ډول څرګندونو بنودل چې غواړي امین د یوه له انرژۍ ډک ګوندي او دولتي مشر په توګه معرفي کړي چې په خبر پوه ګوندیانو ترې خپلې اخیستنې لرلې. هغه کسانو چې د څوکیو لیوال وو پدې هڅه کې شول چې څه ډول ځوان او د انرژۍ ډک مشرډلې ته چې انترناسیونالست شوروي دوستان یې هم تائیدوي ځانونه ور نږدې کړي . د زاپلاتین لکچر په واقعیت کې د امین لپاره کمپاین وو او هغه څه چې د امین په پټه زاپلاتین ویلي وو د پوځ په جزتامونو کې د شوروي مشاورینو له لوري تبلیغېدل. دې ډول حالت امین ته دا شونتیاوې په لاس کې ورکړلې چې ډیری پوځیان هغه د یوه وتلي مشر په توګه ومني .په بله خوا په ګوند کې د امین د دریځ دې ډول پیاوړتیا او د هغه د ارادتمندانو یکه تازۍ د ځینو ځېرکو ګوندیانو پټ او څرګند مخالفت ته لار هواره کړله. همدارنګه په ګوند کې د واک د انحصار واکمنې روحیې او د سیاسي مخالفینو نه زغمل ، د ځینو مسئولینو له لوري د دولتي ضد کړنو په تور د نیول شوو کسانو بیله محاکمې وژنو په هیواد کې د مخالفتونو او مقاومتونو لړۍ پیاوړې کړه چې پایله یې د وضعیت کړکیچن کیدل او د ګوند په مشرتابه کې یې هغو کسانو ته چې دا یې له بې تاجه ټولواک څخه ګڼل پلمه او موکه په لاس ورکوله چې د امین سیاستونه او کړنې انتقاد کړي او نور بیا په پټه د هغه خلاف تبلیغات پرمخ یوسي چې دې کار امین او امین ته د وفاداره کسانو منفي غبرګون له ځانه سره درلود. په ګوند کې د دې ډول وضعیت واکمنیدل په واقعیت کې خلقیان په دوو سیالو ډلو وویشل. هیره دې نه وي چې د ثور د پوځي پاڅون وروسته امین د صدراعظم د مرستیال ، د بهرنیو چارو د وزیر سربیره د هیواد د امنیتي بنسټونو(د دفاع وزارت ، کورنیو چاروزارت ، څارګرې ادارې یا اګسا) د لاربنوونې او څارنې مسئولیت هم درلود. هغه مهال د ګوند د سیاسي بورو هر غړي د حکومت د یوه ځانګړي سکتور د لاربنوونې مسؤلیت درلود چې د هېواد د امنیتي سکتور مسؤلیت امین درلود. د حکومت د امنیتي بنسټونو په چارو کې د امین ښکیلتیا او لاسوهنې، پر مشرانو یې نفوذ او د خپلې ارادې تحمیلول ددې سبب شول چې د دې بنسټونو مشران د امین خلاف دریځ ونیسي او حتی یو د هغوی نه عبدالقادر د امین د نه پخلاکیدونکي دښمن ،ببرک کارمل له ډلې سره لاس یو کړي.پدې هکله د جنرال عبدالقادر د خاطراتو په کتاب کې داسې راغلي: « امین تل ویل چې ګوښه یې کړئ او تقاعد ورکړه ! د لوړې کچې څخه تر ټیټې کچې هغوی تقاعد ته سوق کړه، ما مقاومت کاوه...، امین هره ورځ د دفاع وزارت ته راتللو، تاکید

(c) ketabton.com: The Digital Library

او تکرارول يي چي پخوانيو جنرالانو او قوماندانانو ته تقاعد ورکړه. » ۱۶۸ / ۲۲۸، ۲۶۹ د(جنگ درافغانستان) نومي کتاب روسي ليکوالان پدې اړه ورته څرگندوني لري او ليکي : « له بله پلوه د امين او قادر ترمنځ شخصي سيالي او په يو بل نه باور، د هغوی ځانمنني او سرکشی د دوی ترمنځ زياته آزردگي منځته راوړه . قادر هغه مهال لدې کبله د امين د کړنو څخه په څرگند ډول خپله ناخوښي ښودله چي هغه يي کوله پوځ ترخپل اغيز لاندې راولي. » ۱۰۶/ ۹ که څه هم عبدالقادر خلقي گڼل کيده خو ويل کېدل چي د گوند په پرتله شورويانو ته زياته وفاداري لرله .« شورويې وسلوال ځواک او ارگانونو پر عبدالقادر بشپړ ډاډ او زړه درلود، د کی جی بی ميشتي څارگرې څانگې د نوموړي په اړه ډيرباور درلود او هغه ته يي د يوه اصولي او شوروي اتحاد ته د سرسپارلي او پاليااله ملگري په سترگوکتل. » ۱۲۴ / ۳۰۶ببله شکه په ځانغوښتونکي او له سياسي پلوه خام عبدالقادر باندې د د بل ځانغوښتونکي امين ادا فشارونه وو چي په غالب گومان د شورويانو په اشاره هغه د خلقي واکمنۍ خلاف د پرچميانوسره گډه ژبه موندلي وي او د کودتا په هڅه کې شوی وي. وروسته له څه مودې د څارگرې اداري (اکسا) مشر سروري هم ورته درېځ غوره کړ لکه څرنگه چي د شوروي سفارت د خارجی کشف د دفتر اپراسيونی مامور ويکتوربوينوف د محمود په نامه د خپل افغان اجنټ د څرگندونو پر بنسټ د۱۹۷۹ کال د جون په پنځمه خپل آمر ته دا رپوټ وړاندې کړ: « د ژمي د وروستيو او د روان کال د پسرلي څخه د اکسا آمر اسدالله سروري پدې فکر کې دی چي د افغانستان استخباراتي شبکه څوک ، د څه لپاره څاري او له منځه يي وړي. مخکې سروري بيله څه ويلو د امين هدايتونه عملي کول، امين هغه څوک وو چي سروري يي گوند ته راوستی دی ، د گوند په د ننه کې يي مطرح کړی او پدې مقام د امين له برکته گومارل شوی دی...، خو پدې وروستيو ورځو کې د اکسا آمر شکونو ناآرامه کړی دی. معمولاً داسي وو چي امين به د نيولو او اعدامولو هدايت ورکاوه پداسي حال کې هغه چا نه ملامتاوه چي له بيځايه بيرحميو کار اخلي ، امين پاک او سپيڅلی پاتي دی . لدې کبله دی ، يعنی سروري د امين پټ امرونه پلې کوي او ټول هيواد هغه(سروري) ويني زبيښونکی جلاد گڼي. په همدې دليل د هغه لپاره څورونکي ده چي د نوموړي څخه يي ډيرو نږدې دوستانو او خپلوانو مخ گرزولی دی، د پسرلي د پيل نه سروري په مختلفو پلمو هڅه کړې د امين د امرونو د اجرا څخه ډډه وکړي. »۶۳ / ۱۹۴ د اکسا د اداري د اجرآتو په اړه عزيز اکبري د نوموړي اداري لوړپوړی هم ورته نظرلري او وايي: « زما له نظره په ډيرو مواردو کې د نيولو او اعدام کولو تصميم امين نيوه ځکه چي د دې سازمان کار پخپله امين څاره. » ۱۱۶ / ۲۴۹ وطنجار او همدارنگه مزدوريار د دفاع او کورنيو چارو د وزارتونو په چارو کې د امين د لاسوهنو له امله د امين خلاف دريځونه ونيول. ميثاق هم په امنيتي بنستونو او په تيره دفاع وزارت کې د امين د لاسوهني خبره کوي چي د عبدالقادر د مخالفت سبب شول. يو غير گوندي ليکوال چي د وطنجار سره يي په دفاع وزارت کې ليدلي وو داسي ليکي :« لدې سره سره چي وطنجار د دفاع وزير و، په واقعيت کې يي د واک زياته برخه د امين او د امين د پلويانو په لاس کې وه . کله چي ما(ليکوال) د وروستي ځل لپاره اسلم وطنجار د دفاع په وزارت کې وليد خپلي څوکی ته يي اشاره وکړه او ماته يي وويل چي پردې څوکی بيچاره رسولي ناست و او اوس يي ما ځای نيولی دی .» ۱۵۸ / ۲۸ دا ليکوال په ځانگړې توگه لوی درستيز يعقوب او سياسي رئيس اقبال وزيري د امين پلويان يادوي چي د وطنجار واکونه يي محدود کړي وو. د امين د خپلوانو او ارادتمندانو واک او په پوځ کې د هغوی خپلسري او سلسله مراتبو ته نه پاملرنه به د هغه مهال د کندهار د قول اردو د بولندوی محمد کبير کارواني واورو چي د امين د نسکورېدو وروسته يي ليکوال ته ويلي وو: « کله چي يعقوب لوی درستيز وو زه د سياسي رياست د سازماندهي د مديريت مدير حبيب الرحمن حبيبي وروغوښتم او د قول اردو د چارو د څرنگوالي په اړه معلومات غوښتل او

(c) ketabton.com: The Digital Library

زما کارونه يې انتقادول . وروسته لدې کتنې لوی درستيز محمد يعقوب ته ورغلم او شکايت مې وکړ چې حبيب الرحمن له کومه ځايه دا واک تر لاسه کړی دی چې د قول اردو قوماندان ورو غواړي؟ » د سياسي رياست کارکوونکو يوازې د جزوتامونو د سياسي آمريتونو د کار ځارنه کولای شوای او بس . که چيرې د عبدالقادر، وطنجار او سروري څرګندونو ته وکتل شي هغوی د هيواد د امنيتي بنسټونو مشران پاتې شوي دي. په هرهيواد کې امنيتي ارګانونه د واک او ځواک اصلي بنسټونه ګڼل کيږي او د افغانستان په خير يوه هيواد کې چيرې چې د واک ليږد د ټاکنو له لارې نه بلکې د کودتاګانواو پاڅونو له لارې ترسره کيږي بيله شکه د زعامت مدعيان امنيتي ځواکونو ته ځانګړې پام راګرزوي او غواړي پرهغو بشپړتسلط ومومي. د امين سره د ا، د،ج د امنيتي بنسټونو د مشرانو او لوړپوړو پوځيانو(عبدالقادر، وطنجار، سروري ، مزدوريار) مخالفت د امين د هغو کړنو په وړاندې غبرګون وو چې غوښتل يې پرامنيتي ځواکونو بشپړه ولکه ټينګه کړي او دا مشران د نظام د مخالفينو د ځپلو او له منځه وړلو په موخه وهڅوي . پداسي يوه حالت کې تره کي د هيواد د مشر په توګه د امنيتي ارګانونو د مشرتابه له دريځ څخه ملاتړ کاوه کومو چې نه غوښتل د وسلوال پوځ د اعلى سر قوماندان په وړاندې موازي اعلى سرقوماندان سر را پورته کړي او هغه هم داسي ځوک چې د مخالفينو د ځپلو او بې محاکمې وژلو تکلاره غوره کړې ده. پدې هکله د امين هڅې يوازې په وسلوالو ځواکونو پورې نه محدودېدلې بلکې په ټولو دولتي ادارو او په هغوکې د دولتي واک په سيمه ئيزو ارګانو کې هم ترسترګو کيدلې چې د ګوند په مشرتابه کې يې منفي غبرګونونه له ځانه سره لرل. امين خپل غير ګوندي مشر وررور عبدالله امين په شمال کې د کل مختاره واکدار په توګه ګومارلی وو او خپل اتلس کلن زوی عبدالرحمن يې د ځوانانو د خلقي سازمان مرستيال ټاکلی وو خو« کله چې امين خپل همدغه زوم(اسدالله امين) بيله کوم رسمي اعلان څخه د بهرنيوچارو د وزارت مرستيال هم ټاکي نو پدې مقرراتو باندې د تره کي لخوا امين په خپلوی پالنې سره په مخامخ خبرو کې وغندل شو، نو امين هم ډير په قهر سو او پر تره کي يې خوله را خلاصه کړه او داسي يې ورته وويل نو زه بايد خپله کورنی ووژنم. » ۳ /۲۶۴ دا ډول حالت ددې سبب شو چې د خلقيانو د دوو ټاپ مشرانو ترمنځ اړيکې خړې پړې شي. اسدالله امين لکه ح. امين د نظام هرکاره وو . پدې اړه کشتمند هم د اسدالله امين په اړه پخپل کتاب کې راوړي چې کله دی په توقيف کې وو اسدالله امين به د اسدالله سروري سره يوځای د ده ليدو ته را تللو . هغه مهال اسدالله امين د کابل ښار د ګوندي کمېټې منشي وو چې د هغه دندې د بنديانو سره هيڅ تړاو نه درلود. دا بيا ښيي چې نه يوازې په خپله امين بلکې ورا ره يې هم د امنيتي او قضايي بنسټونو په چارو کې لاسوهنه کوله او ددې بنسټونو د مشرانو واکونه يې محدود کړي وو. سربيره پردې د امين له لورې د سياسي مخالفينو په وړاندې د زورزياتی څخه کاراخيستل او بيله محاکمې وژنو له کبله تره کي « يوه ورځ په غونډه کې ورته وويل چې خلک وژل کيږي يا خوار بيګناه خلک زندان ته اچول کيږي . حفيظ الله امين انکار وکړ او ويې ويل چې د تاسي له ارادې پرته د چنار يوه پاڼه هم په ځمکه نه لويږي اما تره کي وويل زه پاڼه څه کوم ونه چپه کيږي او زه نه خبريږم .» ۱۶۹ په ګوند او حکومت کې دا ډول غيرنارمل حالت د ځيرکو ګوندي او حکومتي کدرونو او په هغو کې د شوروي سلاکارانو څخه پټ نه پاتي کيدل. البته دا د شوروي اړخ لپاره ښه زيری وو چې د هغه څخه ګټه پورته کړي. هغه مهال د ګوند د مشرتابه(سياسي دفتر) لپاره په کار وو چې په ګوند او واکمنی کي د دې ګواښمن ويروس(اختلاف) د ودې مخه نيولې وای. د ګوند يو شميرکدرونو د تره کي او امين ترمنځ دا اختلافونه احساسول خو د ګوند مشرانو داسي ښودل چې هغوی ترې خبرنه دي. فکرکيږي چې دوی له دې امله نه غوښتل د دواړو لوړو مشرانو د قدرت په مبارزه کې ځانونه ښکيل کړي چې د دوی خپل دريځ ته زيان ونه رسيږي غوره يې وګڼله چې ځان پدې حساسه مسئله کې ښکيل نکړي ، د دې

(c) ketabton.com: The Digital Library

سیالي ننداره وکړي او کله چې هر یو پدې مقابله کې بریالي راوخوت د اتل په څېرد هغه په غاړې کې د ګلانو امېلونه واچوي. یو د دغو مشرانو څخه چې ګواکې د تره کي او امین ترمنځ د اختلافونو څخه بې خبره وو لیکي: « زه ترهغه وخته پورې چې په ارګ کې د دوی د محافظینو ترمنځ نښته وشوه د دوی په اختلافونو نه وم خبر...، مثلاً زه داسې خاطره نه لرم چې میثاق، پنجشیری ، شرعي، دانش د دوی د اختلافونو نه خبرشوي وي .» ۴۰ / ۴۱۴ واقعیت دا وو چې پدې اړه ګوندي کدرونو خپلو مشرانو او په هغو کې همدې مشر ته خبرداری ورکړی وو او خپلې اندیښنې یې ورسره شریکې کړې وې چې یو د هغو څخه لیکي:« ما څو ځله صالح محمدزیري ته مراجعه وکړه ولې هغه تل ویل زه او کریم میثاق د سیستم د بدلولو اساسي اقتصادي او ټولنیزې چارې رهبري اوعملي کوو یعني کریم میثاق مالي برخه او زه د ځمکو د توزیع کولو پروګرام پلې کوم ، دا چې د نورمحمدتره کي او امین ترمنځ څه تیریږي پریږدئ چې هغوی یې پخپله حل او فصل کړي.» ۱۲۸ / ۸۵ حیرانوونکې او د خواشینی وړ خبره خولا دا وه چې ځینومشرانو بیا دې اختلافونو ته لمن وهله. د دغو مشرانو نه یوه د خلقیانو د واکمنی له نسکوریدو وروسته په ویاړسره ویل:« وروسته له هغه مې چې د ګوند پوځیان د بیګ شوونیستانو (موخه تره کی او امین) ضد متحد کړل او هغوی مې د یو بل خلاف راوپارول ، د تره کي له نسکوریدو وروسته د حفیظ الله امین د حکومت په لومړی ورځ له هیواد نه ووتم ، د انقلاب څخه د داړمني دفاع او په ګوند کې د انحراف د مخنیوي په خاطر مې د شوروي دوستانو د قانع کولو په موخه چې خپل محدود قطعات افغانستان ته واستوي د امین د حکومت په وروستی ورځ کابل ته راستون شوم.» ۸۲ د دې مشر (دستګیر پنجشیري) د پورتنیو څرګندونو په هکله لیکوال د نیازمحمدموند د ګوند د دارالنشاء د غړي سره خبرې کولې هغه وویل پنجشیری عادت لري چې د ځینو مسئلو په اړه مبالغه وکړي ښایي پدې هکله یې مبالغه کړې وي. ممکن د مومند انګیرنه سمه وي خو د پنجشیري د څرګندونو نه بریښي چې نوموړی د تره کي او امین د اختلافونو د پایلو او د شوروي د اشغال څخه راضي وو او په دې کې شک نشته چې په پټه یې دې اختلافونو ته لمن وهلې وي. بیځایه هم نه وو چې امین د خلقیانو په مشرتابه کې خپلو پټو مخالفانو ته کنجکیان ویل چې په برالا یې په سیاسي بیرو کې خپل دریځ نه څرګنداوه او په پټه یې بیا د امین خلاف خپلو پلویانو ته ځانګړي دستورونه ورکول. د کنجکیانو په اړه ویل کېږي چې د ثور انقلاب وړاندې تره کي د مرکزي کمېټې په یوه غونډه کې زېږي ، میثاق او پنجشیري ته وویل چې په کونج کې ناست یئ او د بحث لاندې موضوع په اړه څه نه وایئ. امین ددې خبرې په اوریدو سره په هغوی د کنجکیانو نوم کېښود . یو شوروي څارګر لیکي :« دستګیر پنجشیري له زندانه نیغ په نیغه د ببرک مخې ته ودرول شو.ببرک په بوړنوړي او تړتونکي غږ پر پنجشیري غاښ چیچنه وکړه : موږ او شوروي ملګرو دواړو ته پنجشیری د یوه رښتوني کمونست په توګه ګڼلې. تا له هغو شوروي ملګرو سره خیانت وکړ چې له تا سره یې په مسکو کې خبرې کړې وې . پنجشیري وویل : زه له امین سره همغږی او موافق نه وم . خو نه مې شوای کولای په برالا د هغه مخالفت وکړم . زه د هغه یو پټ مخالف وم . ترهغه ځایه چې له شوروي ملګرو سره زما په خبرو پورې تړاو لري ، ما ګومان کاوه چې په مسکو کې شوروي ملګري غواړي زما امیني ضد احساس ځانته څرګند کړي او که ما څه ویلي وای ، بیریدلم چې هغوی به یې بیرته امین ته ووایي . که زه د شوروي ملګرو په رښتوني موخې پوهیدلای ، پدې کې هیڅ شک نشته چې ما به په بل ډول چلن له ځانه راڅرګند کړی وای. »۱۲۴/ ۲۲۹- د۲۳۰ د پنجشیري په خبرو کې دری ټکې د پام وړ دي.

الف- د کنجکیانو په هکله د تره کي انګیرنه په بشپړډول سمه وه چې دوی دا میرانه نلرله چې د ګوند د کورنیو ستونزو په اړه څه ووایي او د حل په اړه خپل وړاندیزونه او نظریات وړاندې کړي .

(c) ketabton.com: The Digital Library

ب- پنجشيري د امين تر واکمنېدو پورې ليدل چې د تره کي او امين تر منځ د واک پر سر سيالۍ کې شوروي سياسي استازو او سلاکارانو له امين څخه بشپړملاتړ کاوه. لدې امله هغه په مسکو کې هم پدې باورد رلود که د امين خلاف څه ووايي ښايي شورويان امين ته رپوټ ورکړي او پدې صورت کې د ناوړه برخليک سره مخامخ شي نو هماغه دي چې د شورويانو سره په کتنو کې د تره کي خلاف د امين له کړنو ملاتړ کړی دی. همداراز يو شمېر خلقيان او په هغو کې « د تره کي پلويان باوري ول چې د شوروي اتحاد دولت او شوروي سلاکارانو امين ته د کودتا آسانتياوې رامنځته کړې چې د تره کي د رژيم را پرځولو ته يې لاره پرانيستله او په دولتي او ګوندي بدلونونو کې له امين سره نيغ په نيغه ښکيل ول د امين د رژيم د ملاتړ او د هغه د پياوړتيا په لاره کې د هيواد په وسله وال ځواک او امنيتي ارګانونو کې د شوروي اتحاد د سلاکارانو شتون ته د شوروي اتحاد د يوه ملاتړونکي ګام په توګه کتل کيدل. » ۱۲۴/ ۱۹۰

ج- د پنجشيري دا ډول دريځ پخپله ښيي چې دی او د سياسي دفتر غړي خورا کمزوري شخصيتونه وو چې د هغه ګوند کوم چې دوی يې بنسټ ايښودونکي وو د برخليک په اړه انديښنه نلرله بلکي د خپلو دريځونو اومقامونو د ساتلو په اړه يې فکرکاوه. هغه مهال د سياسي بيروغړي اووه تنه (تره کی، زيری، پنجشيری، ميثاق، امين ، شاه ولي او سوما) وو. دوه تنه وروستي د امين پلويان ګڼل کيدل او دری تنه پاتې د امين پټ مخالفين يا کنجکيان وو. تره کي د دې دريو تنو پاسيف ، ناڅرګند دريځ او رواني ځانګړتياوو ته په کتنې سره غوره دا ګڼلې وه چې پرامين ډډه ولګوي او امين هم د تره کي لدې باور او د نورو له بې تفاوتۍ څخه ګټه پورته کړي او پدې ډول د نظام هرکاره شي. د کنجکيانو له ډلې ميثاق د ګوند د مشرانو د ځانګړتياوو په اړه ليکي:« واک او څوکيو ته په رسېدو سره زموږ حيثيت معلوم شو. څرګند شول چې موږ سياسي شخصيتونه نه وو، بلکې ډېر کمزوري، ځانپال ، ګټې غوښتونکي او څوکۍ پال وو. څرګند شول چې موږ د عقيدې او کړنلارې لپاره مبارزه نه کوله ، بلکې د ځای ،مقام او شخصي ګټو لپاره هڅې کولې . کله چې مقامونو ته ورسېدلو ، د اساسنامې او کړنلارې د پلې کولو لپاره مو چې کلونه نغارې ډنګولې هغه مو په بشپړ ډول هېرې کړلې...» ۷۹/ ۳۰۸

شوروي اړخ د تره کي او امين ترمنځ اختلافونو ته چې دوی ورته پکه وهله په کتنې سره بيا د خپلو نقشو د پلې کولو په موخه عجيبه لوبه پرمخ وړله. يوشمير سلاکارانو يې د امين او د امين د پلويانو ملا ور تړله ، نورو بيا د امين مخالفين هڅول چې د امين په وړاندې ودريږي او د همدغو مخالفينو په اړه د امين پلويانو ته د جاسوسانو په څېر رپوټونه ورکول. « د خلقي دولت تر سقوط وروسته د هغو کسانو لخوا چې د نورمحمدتره کي پلويان او معتبره کسان وه، اوريدل کيدل چې له دوی سره د امين د له منځه وړلو په لاره کې شوروي مشاورينو مرسته کوله اوهغوی ته يې مشورې ورکولې .هغه اضافه کوي عزيز اکبري چې د امين – تره کي د اختلاف په وخت کې په اګسا کې عمده سړی و. د ده او نورو امين پلوو کسانو له خولو اوريدل کيده چې شوروي مشاورينو د تره کي او د ده د پلويانو، په خاصه توګه د سروري ، وطنجار، ګلابزوی او مزدوريار لخوا د امين ضد فعاليتونو په اړه د اګسا، امين پلوو کارکوونکو ته راپور ورکاوه. » ۴۰ / ۴۱۵ – ۴۱۶ د شوروي اړخ دا ډول دريځ که له يوې خوا د دوستانوپه نامه د شوروي مشرانو منافقت ننداري ته ايږدي له بلې خوا د امين د څرګندو مخالفينو (سروري ، وطنجار، ګلابزوی ، مزدوريار) او پخپله د امين او د هغه د پلويانو ټيټ سياسي شعور او نه خبرکتيا هم ښيي. د شورويانو له دا ډول لوبې څخه ښکاري چې په لومړي ګام کې هغوی هلې ځلې کولې ترڅو امين کاملاً په وضعيت او په ځانګړي توګه پر پوځ مسلط شي.په دوهم ګام کې د ځواکمن

(c) ketabton.com: The Digital Library

امین پواسطه تره کی گوښه ، ووژني او بیا دوی په خپله په گوند کې د بدنام امین حساب ته ورسیږي. ځیني څیړونکي او همدارنگه یو شمیر پخواني خلقیان او پرچمیان داسې فکرکوي چې گواکې شوروي سلاکاران په دوو مخالفو ډلو ویشل شوي وو لدې امله یې د خلقي مشرانو د دې یا هغه مشر او یا د خلقیانو یا پرچمیانو ملاتړ کاوه چې دا په بشپړ ډول ناسمه انگیرنه ده. هغه ډله لوړپوړي شوروي سلاکاران چې د گوندي مشرانو ، وزیرانو او نورو ملکي او پوځي لوړپوړو سره یې سر او کار درلود هغه د شوروي دولت ډاډمن مامورین وو او زیاتره یې د نوموړي هیواد د څارگرې اداري غړي او یا اجنټان وو، هغوی آزمویل شوي کسان وو چې د افغانستان اړوند د خپل دولت په سیاستونو ښه پوهېدل او دشوروي دولت د تگلارو او ستراتیژیو ربنتیني پلي کوونکي وو. له بله پلوه د شوروي په توتالیتار رژیم کې څه ډول یو شوروي جگپوړی مامور د خپل دولت د تگلارې خلاف عمل وکړي دې بیا د لېونتوب او ځانوژنې معنی لرله. څرگنده بیلگه یې د هغه مهال د شوروي اتحاد د کورنیوچارو د وزارت معیین پاپوتین دی. نوموړی په ۱۹۷۹ کال د نوامبر په وروستیو کې د امین سره وکتل او امین یې قانع کړ چې د شوروي اتحاد دری کنډکونه د افغانستان د واکمنی د ساتلو په موخه دې هېواد ته راشي. خو په عمل کې شورویانو د همدې ځواکونو او د تاجبیک د مانۍ شاوخوا له مخکې ځای پرځای شوي د مسلمانانو پنځه سوه کسیز کنډک پر مټ امین ترور کړ. کله چې د دسمبر په اته ویشتمه پاپوتین خبر شو چې شوروي لښکرامین له منځه وړی دی ښایي خپله نارضایتي یې ښودلې وې چې سمدلاسه په همدې ورځ (د دسمبر په اته ویشتمه) د هغه ژوند ته د پای ټکی کیښودل شو او شوروي دولت د نوموړي مرگ ځانوژنه اعلان کړه .البته ځیني لویدیځوال پدې اند دي چې هغه د تاج بیک په مانۍ باندې د برید پر مهال ووژل شو. دا نظرلدې امله د منلو وړنه دی چې د تاجبیک په مانۍ د کی جی بی جنگیالیو او د مسلمانانو کنډک برید وکړ نه د شوروي د پولیسو کوم ځواک ، ځکه چې پاپوتین د کورنیوچارو د وزارت مرستیال وو او منطقي نه بریښي چې د اردو او څارگرو ځواکونو قومانده پولیس ته ورکړل شي او جنرال په خپله د یوه کوچني جزوتام (کنډک) ځانگړو عملیاتو یعنې د یوې مانۍ په نیولو کې برخه واخلي . د شوروي سلاکارانو دا ډول دوه گونی دریځ د یوې مخکې جوړې شوې سناریو له مخې پرمخ وړل کیده ترڅو د ا، خ، د،گ کې کرکیچ ته لمن ووهي ، هغه چاغ کړي او د ټکر برید ته ورسوي. د گوند یو مشر له ډگره یا لوبې وباسي او بل چې د ګڼ شمېر خلقیانو باور یې له لاسه ورکړی او حتی دښمني یې گټلې ده ترخپل کنترول لاندې راوړي او خپلې نقشې د همدې کمزوري واکمن د واکمنی پرمهال پلې کړي.

ولې حفیظ الله امین کیوبا ته له تللو ډډه وکړه ؟

د۱۹۷۹ کال د سپتمبر د میاشتې په لومړۍ اونۍ کې په کیوبا کې د ناپییلوهیوادونو کنفرانس جوړیده او په پلان کې وو چې امین د افغان پلاوي مشري ولري. خو« امین په توطیه آمېزه توگه د صحت عامې په تالار کې د فعالینو جلسه را وغوښته او په جلسه کې یې اعلان وکړ، چې په هاوانا کې د غیر منسلکو هېوادونو په جلسه کې زموږ محبوب رهبر ونډه اخلي. اصلاً تره کي صاحب له امین غوښتي وو،چې د هاوانا په غونډه کې هغه (امین) د پلاوي د مشرپه توگه برخه واخلي.» ۱۷۰ / ۶۵ امین چې د ځان ښودلو خورا لیوال وو ترڅو په هرسیاسي تدبیر کې گډون وکړي تردې چې کله یې تره کی له واکه گوښه کړ افغان فلم ته یې هدایت ورکړ چې د ثور د وسلوال پاڅون (انقلاب) په اړه یو مستند فلم جوړ کړي. امین شخصاً د فلم د اتل یا د ځوانانو په خبره د فلم د هلک په توگه پکې رول ولوباوه . ښایي

(c) ketabton.com: The Digital Library

په نړۍ کې امین یوازینی دولتي مشر وي چې د یوه فلم په جوړولو کې د لوبغاړي رول لوبوي. دا چې امین د کیوبا په کنفرانس کې له برخې اخیستنې ډډه وکړله دا شکونه په واقعیت اړوي چې غوښتل یې د تره کي په نشتون کې واک ته د رسیدو نقشه بشپړه کړي. هغه مهال« ګریچکوف د مسکو څخه د کی جی بی مرکز ته تلګرام لیږي او پکې توصیه شوې وه چې تره کی د هاوانا له سفر څخه ډډه وکړي . په مسکو کې یې ګومان کاوه چې په کابل کې د تره کي د نشتون له کبله امین ګټه پورته کړي او ټول واک غضب کړي . له بده مرغه د افغانستان د دولت رئیس د کشف د اداري دلیلونو ته غوږ ونه نیو.» ۶۳ / ۲۲۵ هغه مهال امین په بشپړ ډول په وضعیت واکمن وو په کابل کې د تره کي شتون یا نشتون کوم اغېز نه درلود. یا ښایي امین د تره کي د نشتون پر مهال ځینې اقدامات چې د هغه په شتون کې یې نشوای ترسره کولای غوښتل د هغه په غیابت کې ترسره کړي . په وضعیت باندې د امین بشپړ واکمنېدل لدې برېښي چې د تره کي د دفتر مشر، لوی درستیز، د ګارد قوماندان، د مرکزي جزتامونو قوماندانان ، د هوایي او هوایي مدافعې قوماندان، د ژاندارم او پولیسو عمومي قوماندان د امین له پلویانو څخه وو. پدې سفر کې تره کي د پاکستان د ولسمشرضیآ ءالحق سره وکتل ، د دواړو هیوادونو ترمنځ د اختلاف وړ مسئلو د حل په موخه د دوه اړخیزه لیدنو کتنو په دوام ټینګار وشو. پدې کتنه کې چې د وخت د اطلاعاتو او کلتور وزیر خیال محمد کټوازي ګډون درلود هغه وایي:

« - د دوو مشرانو په ملاقات کې ضیاء الحق د مقدمې په توګه وویل، سوسیالیسم له مسکو څخه لومړی منځنی آسیا ته راواوښت او اوس یې افغانستان ته ټوپ وواهه ، بل ګام به یې پاکستان وي.

- نور محمد تره کي وویل ، سوسیالیسم د افغانستان لپاره نه دی، موږ فقط د یو پېشرفته او مترقي افغانستان په جوړولو لګیا یو.

- ضیاءالحق :د ثورانقلاب اخبار چې پاکستان ته راځي په لومړیو وختو کې کنترولېدلای شوای اما اوس له کنترول څخه وتلی دی.تاسو لطفا دا اخبار موږ ته مه رالیږئ.

- ن ، تره کي:تاسو د افغان حکومت مخالفین په پاکستان کې ساتلي دي.

- ضیاءالحق: موږ به هغه کسان تاسو ته تسلیم کړو خو پدې شرط چې تاسو د ثورانقلاب ورځپاڼه پاکستان ته را ونه لېږئ او هغه کسان چې تاسو ته تسلیم کړو ژوندي پاتې شي او د عادي کسانو په توګه ژوند وکړي... ، د غونډې په پای کې دواړو مشرانو اعلان کړل چې د دې موضوع د رسمي کولو لپاره زموږ د هېوادونو د بهرنیو چارو وزیرانو ته دنده ورکړل شي.»

« ن. م . تره کي له کیوبا نه د راستنیدو په وخت کې په مسکو کې د تم کیدو او له شوروي مشرانو سره د خبرواترو په ترڅ کې یوځل بیا د ح. امین د ناوړه نیت په باب هیښ کړای شو. هغه له ل . بریژنف او یوري اندروپوف نه پدې اړه یو لړ داسې خبرې واوریدې چې دی یې بیخي هک پک کړ. »۴۹ / ۹۲

عزیز اکبري وایي چې کله تره کي او برېژنف ملاقات درلود « سید داود تړون هم د شوروي چارواکو ، دولتي امنیت کمېټې یا کې جي بي سره اړیکي لرلې او تړون هم یو ساعت – یا یونیم ساعت غایب وو. زه فکر کوم چې شورویانو هم بعضې مسالې هغه ته انتقال کړې وي او تړون هم دا مسالې د تره کي کابل ته د راستنېدو مخکې امین ته رپوټ ور کړی وو یعنې امین یې په جریان کې اچولی وو. » ۶۹ / ۲۶۸ د دې لپاره چې شوروي چارواکي د امین په اړه د تره کي منفي ذهنیت لا پیاوړی کړي ، هغوی په پرله

(c) ketabton.com: The Digital Library

پسې ډول هغه ته د امین له لوري د خطر او ګواښ سیګنالونه رسول . د ښېلګې په ډول کله چې تره کی د بریژنف سره د لیدنې وروسته میلمستون ته راغی د مېلمستون په دهلیز کې په کابل کې د تاس د آژانس خبریال وینې او هغه خپلې کوټې ته بیایي، د خبرو په ترڅ کې نومړی هم تره کي ته د ګواښ سیګنال رسوي او ورته وايي:« په افغانستان کې یوه کودتا کیدونکې ده ، حفیظ الله امین غواړي تا له واکه ګوښه کړي ، ښایي کودتا په څو نږدې ورځو کې ترسره شي. » ۶۳ / ۲۲۸ پدې هکله د پام وړ خبره دا ده چې د تره کي سره په سفر کې د پلاوي یو غړی عزیزاکبري بوګدانوف ته د سیدداود تړون د شتون پرمهال د امین دا پیغام رسوي چې وطنجار، ګلابزوی، سروري او مزدوریار غواړي امین له منځه یوسي چې تړون هم پر دا ادعا تاییدوي . امین عزیزاکبري ته ویلي وو چې دا موضوع به بل څوک نه بلکې تړون بوګدانوف ته ژباړي. خو اکبري بیا د تړون په غیاب کې بوګدانوف ته ویلي :« که خبره د توطئې وي ، هغه امین دی چې هغه یې پیل کړېده ، نومړی غواړي تره کی را وپرزوي او په افغانستان کې ټول واک ترلاسه کړي. » ۶۳ / ۲۲۹ سربېره پردې په کابل کې شوروي سلاکارانو هم د تره کي او هم د امین پلویانو ته لمسوونکي اطلاعات ورکول. دښېلګې په توګه یې د تره کي پلویانو ته ویلي وو چې امینیان غواړي د تره کی الوتکه په هوا کې وولي . د امین پلویان وايي چې سروري غوښتل هوايي ډګر ته د تره کي هرکلي ته د تلو پر مهال امین ووژني او میثاق په خپل کتاب کې را وړي چې امین څو ورځې وروسته په سیاسي بېرو کې ویلي وو چې د تره کي پلویانو په هوايي ډګر کې د ده د له منځه وړلو پلان درلود. دواړه اړخونه د اضافي تدبیرونو او د ګواښ د له منځه وړلو په موخه اقدام کوي . د شورویانو لدې لوبې څخه ښکاري چې نه امین د تره کي د الوتکې د ویشتلو پلان درلود او نه سروري د امین د ترور نقشه لرله. یا ښایي داسې څه به وو او یا به لدې دواړو اړخونو څخه یوه کوم ناوړه پلان درلود. هرڅه چې وو خو شورویانو دواړو اړخونو ته د ناسمو لمسوونکو اطلاعاتو په ورکولو سره د خلقیانو په مشرتابه کې بشپړه بې باوري واکمنه کړې وه .ویل کېږي چې سروري د کابل شاوخوا د دافع هوا په جزوتامونو کې د خپل نفوذ له امله په هماغه ورځ خپل باوري کسان په نوکریوالۍ ګوماري. امین بیا د خلکو د کور او هوايي ډګر په سړک د ده د ډاډمن امنیت په موخه د ځارګرې ادارې د مسئولینو پرځای د ارګ ساتونکو ته د لارې د امنیت دنده سپاري. عجیبه لا دا وه چې د تره کي الوتکه د هوايي ډګر په فضا کې دوه ځله تاو راتاو شوه او د کیناستو اجازه نه ورکول کیده. دا بیا دا ګومان په واقعیت اړوي چې د امین پلویانو فکر کاوه چې د دافع هوا په جزوتام کې امین پلوي افسرانو ته موقع او چانس ورکړې چې د تره کي الوتکه وولي خو خبر نه وو چې د هغوی پر ځای سروري نور کسان په نوکریوالۍ ګومارلي دي. د امین پلویان وايي چې امین د تره کي هرکلي ته په خپل وخت نه وو ورغلی او الوتکې ته د کیناستو اجازه ورنکړل شوه ځکه هغه د بلې لارې څخه هوايي ډګر ته تللی چې په لار کې یې د سروري کسان ترور نکړي. تره کی په هوايي ډګر کې د دولتي مشرانو د تاوده هرکلي څخه برخمن شو او امین بیا هم د تل په شان د هغه لاسونه مچې کړل . تره کی د خلکو کور(ارګ) ته په رسیدو د وزیرانو د شورا غونډه را وبلله او ګډون والو ته یې کیوبا او شوروي اتحاد ته د خپل سفر په هکله رپوټ ورکړ او سفر یې ګټور وباله. د غونډې او چای څښلو وروسته ټول له ارګ (د خلکو کور) څخه ووتل او تره کی حرمسرای ته ولاړ او سبا ورځ په خپل کور کې پاتې شو او دمه یې وکړه. د امین پلویانو ویل چې په مسکو کې تره کي د پاتریس لومومبا په پوهنتون کې افغاني محصلینو ته په وینا کې ویلي وو چې په ګوند کې د سرطان دانه پیدا شوې ده هېواد ته په رسېدو سره به هغه عملیات کړم. خو د امین د پلویانو پرته بل څوک ددې خبرې پخلی نه کوي . د هاوانا او مسکو څخه هېواد ته د را ستنېدو وروسته د تره کي له لوري امین ته دا وړاندېز چې کوم سفارت ومنې ښیي چې هغه شورویانو قانع کړی دی چې د امین له شره ځان خلاص

(c) ketabton.com: The Digital Library

کړي. همدا لامل وو چې له سفر وروسته د وړي په دوه ویشتمه د امین سره په لومړۍ کتنه کې هغه ته یې وړاندیز وکړ چې په بهر کې سفیر شي خو امین سپکې سپورې ورته ویلې وې. دا بیا ښیي چې امین هم د محمد داود په شان غوښتل له لوبې ونه وزي . ظاهرشاه د صدارت څخه د داود خان د استعفی وروسته له هغه غوښتې وو چې په فرانسه کې سفیر شي خو هغه نه وو ورسره منلي ځکه غوښتل یې د کودتا لارې خپله تنده چې زعامت ته رسېدل دي ماته کړې. عجیبه خو لا دا وه چې امین اوولس میاشتې تره کي ته ډول ډول لقبونه ور کول او د یوه مذهبي پېشوا او استاد په ډول یې د هغه درناوی کاوه خو کله چې دې محترم استاد ترې وغوښتل سفیر شي سپکې سپورې ور ته وایي . دا بیا ښیي چې امین له یوې خوا ګوندي اصلونو او دولتي مقرراتو ته درناوی ونکړ او له بله پلوه د تره کي په پټه یې څرګندوني او د هغه هېښوونکی درناوی د غوړه مالۍ او منافقت پرته بل څه نه وو او موخه یې د هغه باورتر لاسه کول او لدې باور څخه ناوړه ګټه پورته کول و تر څو زعامت ته ورسېږي.

د شاګرد بریالی بغاوت

تره کی هېواد ته راستون شو سبا ته یې په کور کې دمه وکړه او د خپلې کورنی د غړو پرته یې له چا سره ونه لیدل. د وړي په دوه ویشتمه سهارخپل دفتر ته ولاړ او له امین سره وکتل. امین له هغه وغوښتل چې « سروري ، ګلابزوی ، وطنجار او مزدوریار د انقلاب په وړاندې د توطیې له امله له دندو ګوښه کړي . د هغوی د ناوړه کړنو او په تېره د سروري څخه یې زیات سر وټکاوه. تره کي ورته وویل : ښایي ښه دا وي چې ته لږ له کارونو لاس واخلې او آرام شې. په کوم هېواد کې سفیر شه ، هلته به وخت ولرې ترڅو فکر وکړې او بیا قوت ومومې. امین ورته وویل : تا ته ښایي غلی شې ،نشه توب او زړښت بې عقل کړی یې او بېله خدای په امانی له کوټې ووت. امین په همدې ورځ د ټیلیفون له لارې تره کي ته خپل وړاندیز یو ځل بیا تکرار او دا یې هم ورته وویل که وړاندیز یې ونه منل شي د جمهور رییس په توګه یې د امرونو څخه اطاعت نه کوي.» ۶۳ /۲۳۳ دا نو د دولت د مشر په وړاندې د بغاوت اعلان وو. د همدې کتنې په اړه نبي مصداق ورته څرګندوني لري او لیکي: «... امین د تره کي سره وکتل او هغه ته یې د هېواد د حالاتو راپور ورکړ، اوهم یې په یو بېل کاغذ کې ځنې وغوښته چې دا څلور کسیزه باند له کارونو څخه پسې واخلي. تره کي هم د امین خط ولوست او په نرمه موسکا یې ورته وویل، چې امینه ! ته ماته تر ټولو مهم یې ، خو وضعیت داسې راغلی چې زه فکرکوم د یوې لنډې مودې لپاره بهر ته د سفیر په توګه ولاړسي ، په مجردې چې حالات سم سي نو بېرته به دې را وغواړم. امین پرې نه ښود چې تره کی خپلو خبرو ته دوام ورکړي ، په غصه او لوړ ږغ سره یې مخ پرې ور واړاوه او داسې یې ورته وویل همدا ته باید ګوښه سې ، تا د شراب څښلو او زاړه عمر په وجه خپل حواس له لاسه ور کړي دي. لدی وروسته ناڅاپه ولاړ سو او له کوټې ووت». ۳/ ۲۹۶ (دا کیسه د تره کي مېرمنې د پلڅرخي په زندان کې انور راجا پاکستاني ژورنالست بندي ته کړې وه.) په همدې ورځ ماښام اسدالله سروري د تره کي استوګنځي ته ورغلی د امین څخه یې سر ټکولی دی او تره کي ور ته ویلي وو : « د پنجشنبې په ورځ ته ، ګلابزوی ، وطنجار او مزدوریار راشئ . زه به امین را وغواړم چې سره کښېنو، چې څه خبره ده بحث به پرې وکړو. » ۱۷۰ / ۶۹

د وړي درویشتمه مخکې له غرمې څلور واړه پوځیان د تره کي دفتر ته ورغلل . جنرال عبدالقادر اکا د ګلابزوی له قوله لیکی:« په دوولسو بجو ترون راغلی دی او تره کي ته یې ویلي دي چې د امین لور ناروغه ده هغه نشي راتلای. تره کي امین ته ټلفون کړی او ورته ویلي یې دي ته خو رانغلي ستاسې

(c) ketabton.com: The Digital Library

په منځ کې څه دي چې نه تقسیمېږي . امین په ځواب کې ورته وایي ، زه نه درځم دوی ما وژني . تره کي ورته وویل دا څنګه کېدای شي چې زما په دفتر کې تا و وژني...، د یادو وزیرانو څخه دوه ځي او وطنجار او ګلابزوی د تره کي سره پاتې کېږي ...، د خبرو په ترځ کې تره کي هغوی ته ویلي : تاسي نظامي مشاوران یاست جنګ مو خوښېږي . جنګ د حل لاره نه ده. تره کي د ګلابزوی د دې خبرې په اړه چې امین تره کی وژني ورته ویلي وو زه به په داسې کار چې زموږ ګوند له د ننه ټوټې ټوټې کړي لاس پورې نکړم . تاسي ته هم سپارښتنه کوم، چې داسې اقدام ونکړئ ، چې وضعیت خراب شي ، زه به د خپل ژوند د ژغورلو په خاطر یو مچ هم و نه وژنم پرېږدئ چې زما سرنوشت ګوند او خلک وټاکي .» ۱۷۰ / ۷۰ شوروي سفارت د دې کتنې په اړه یو ریپوټ مسکو ته استولی چې په یوه برخه کې یې راغلي دي :« د سپټامبر په ۱۳ نیټه تره کي ، امین ته بلنه ورکړه چې په مشرتابه کې د رامنځه شوې ستونزې د هوارۍ د راوستلو لپاره دې خبرو اترو ته غاړه کېږدي . کله چې امین ته څرګنده شوه چې ګلابزوی ، وطنجار او مزدوریار هم را بلل شوي امین په پرېکنده ډول بلنه وغندله . تره کي ان د تلفون له لارې له امین سره ژمنه وکړه چې د هغه مخالفین به له واکمنۍ څخه ګوښه کړي او (وې ویل) چې امین به د افغانستان د خلک دموکراتیک ګوند د عمومي منشي په توګه و ټاکي خو بیا هم امین و نه منله. له تره کي څخه له دغو خبرو وروسته امین د ملي ګارد مشر جانداد او د وسلوال ځواک ستر درستیز یعقوب ته تلفون وکړ. امین هغوی ته امر وکړ چې د تره کي هېڅ امر دې و نه منی.» ۱۲۴/ ۱۱۷

د ویروس آ په نوم کتاب د شوروي لیکوالانو له مخې په همدې ورځ ماپښین سرورې د بوګدانوف کور ته ورځي او په هیجاني حالت کې ورته وایي چې امین د ده او دریو وزیرانو د نیولو امر کړی دی او دوی باید مرسته ور سره وکړي . بګدانوف ورته ویلي تاسو ټول تره کي ته ورشئ ، هغه سفارت ته ځي او په سفارت کې د شوروي مقاماتو د دستور له مخې سفیر پوزانوف ، سترجنرال پاولوفسکی د شوروي اتحاد د ځمکنیو قواوو قوماندان، ګوریلوف لوی پوځي سلاکار ، ایوانوف د کی جی بی استازی او ریوریکوف ژباړن تره کي ته ورځي او امین هم ورغواړي ترڅو دوی ته د شوروي مشرتابه پیغام ورسوي. تره کي د پیغام په اړه ویلي وو:« پیغام سره لدې چې لنډ و خو په ځای،په وخت او د ژورې معنا لرونکی و. موږ د یووالي او یو موټیوالي ملاتړ کوو. کله ناکله شخړې رامنځته کېږي... امین وویل تره کی یو پیژندل شوی مشردی او دی(امین) وياړلري چې د تره کي یو لارروی دی...او که دی (امین) له تره کي مخکې مړسي نو مړینه به یې د دې زباد وي چې خپله دنده یې سرته رسولې ده . ان که تره کي د خپل ټاټوبي له چوپړ څخه لاس واخلي، نو دی (امین) د تره کي د یوه رښتوني پلوي او لارروي په توګه به ترخپلي وسې هرهغه څه وکړي چې د خپل استاد کار او هیله سرته ورسوي.» ۱۲۴ /۱۳۲د شوروي پلاوي د منځګړیتوب له امله د تره کي او امین ترمنځ ظاهراَ کړکیچ له منځه ولاړ. د مازدیګر په شپږو بجو څلور واړه وزیران ببله مخکنی خبرتیا په یوه موټر کي سفارت ته پناه وړې ده. د سفارت د هڅو او د تره کي د تلفون وروسته د شپي په یوولس نیمو بجو وزیران د خپلو کورونو په لور د سفارت څخه ووتل . هېره دې نه وي کله چې وزیران د سفارت مخکې په موټر کې ناست وو عزیز اکبري هم سفارت ته تللی او وزیرانو ته هم ورغلی دی. لدې وروسته ترون بوګدانوف ته تلفون کړی او د خبرو په ترځ کې ورته وایي لکه چې په سفارت کې کومه مېلمستیا لرئ. دې خبرې دا معنی لرله ترون خبر دی چې وزیران سفارت ته تللي دي او فکر کېږي چې دا خبرعزیز اکبري ور رسولی وي او یا دا چې د امین نفرو پوځي وزیران څارل.

د وږي په څلېرویشتمه د جمعي ورځ هغه ورځ چې د استاد او شاګرد د دوستي او ملګرتیا مزي وشکېدل. پدې ورځ وفادار شاګرد د خپل استاد خلاف په څرګند ډول د بغاوت جنده پورته کړله . دا ورځ

(c) ketabton.com: The Digital Library

د استاد او شاګرد په سختو تلفوني خبرو پيل شوه او د دې خبرو وروسته امين پوځ ته د تيارسئ قومانده ورکړه. پدې هکله مسکو ته د دفاع وزارت د شوروي پوځي سلاکار په رپوټ کې داسې راغلي دي :« د افغانستان د خلک دموکراتيک ګوند په مشرتابه کې د اختلافونو د را څرګنديدو له امله د امين د دستورله مخې د سپټمبر په څوارلسمه په ۳۰ : ۹ د کابل ګارنيزيون قطعات د تيارسئ حالت ته راوستل شول. د سپټمبر په څوارلسمه ۲۰ : ۱۶ د يعقوب په قومانده د پوځ قطعات ښار ته ننوتل او په ۰۰ : ۱۸ يې مهم ځايونه اشغال کړل » ۱۰۶ / ۲۳۰ په همدې ورځ د سهار د اتو بجو شاوخوا د اګسا مرستيال نواب ، سياسي آمر سلطان احمد بهين او يو بل افسرغوښتل د اګسا د مشر سروري دفتر ته ننوزي. لکه څرنګه چې سروري په دفتر کې نه وو د سروري ياور قاسم دفتر ته د هغوی د ننوتلو مخه نيسي خو هغوی هڅه کوي چې په زوردفتر ته ننوزي او خبره د وسلې کارولو ته رسيږي، ويل کيږي قاسم په نواب ډزې کوي او بهين بيا قاسم وژني. بهين دفتر ته ننوزي خو هلته څوک نه وو. نواب څلورسوه بستريز روغتون ته ليږدول کيږي . روغتون ته د هغه د پوښتنې لپاره انجينرخيرمحمد او ډاکتر سورګل ورځي . د امين پلويان وايي چې د روغتون سرطبيب غني اندړ دوی درې واړه ووژل او بيا يې خپل ژوند ته پخپله د پای ټکی کېښود. دا چې په روغتون کې څه پيښ شول او دا وژنې چا کړې دي کره معلومات نشته. د سروري د دفتر پيښه ښيي چې ښايي د سروري دوو مرستيالانو(نواب او سلطان) چې د امين پلويان ګڼل کيدل غوښتل سروري ونيسي او يا يې و وژني. د دې پيښې وروسته امين په سفارت کې د کی جی بی له استازي ايوانوف سره د کتنې وړانديزکوي ،ايوانوف او د هغه همکار بګدانوف او ژباړن ريوريکوف د امين سره په يوولسو بجو ګوري. بوګدانوف وايي چې امين ورته ويلي وو چې پرون د تره کي د استوګنځي څخه د شوروي ملګرو د وتلو وروسته د تره کي سره اوړدې خبرې لرلې خو کومې پايلې ته ونه رسېدل . ده د څلورو پوځي وزيرانو ګوښه کول غوښتل خو تره کي يوازې د سروري او ګلابزوی په ګوښه کولو او د سروري په ځای د عزيز اکبري د ټاکنو سره موافقه وکړه خو امين سيد داود تړون د هغه پر ځای مناسب سړی ګڼه . امين پدې کتنه کې وويل: « که شوروي ملګري ټينګار کوي ترڅو دی(امين) استعفی وکړي ، دی چمتو دی دا کار وکړي که څه هم دی پدې باور دی چې د ګوند فوق العاده پلنوم را وبلل شي او په هغه کې ټول اختلافونه حل کيږي.امين اضافه کړل چمتو دی هېواد پرېږدي او شوروي اتحاد ته لاړشي او حتی ځان و وژني.» ۱۲۴ / ۱۲۵ عجيبه ده کله چې تره کي له امين څخه وغوښتل سفير شي هغه ته سپکې سپورې وايي خو شورويانو ته د خپلې وفادارۍ د ښودلو په موخه حتی ځان وژنې ته هم چمتو دی. په اګسا کې د ډزو وروسته امين عزيزاکبري ته هدايت ورکړ چې د اګسا د اداري د مشرپه توګه کار وکړي . دې ټاکنې دا معنی لرله چې امين د دولت واګې په لاس کې نيولې دي او غلې کودتا يې بريالۍ شوې ده . « د سر وزير د لاربښوونو پر بنسټ عزيزاکبري وروسته د بهرنيو چارو د وزارت د مرستيال اسدالله امين سره وکتل چې له نوموړي څخه اړونده لاربښوونې ترلاسه کړي اسدالله امين د حفيظ الله امين وراره او زوم ، له عزيز څخه وغوښتل چې خپله دنده دې پرمخ بيايي او د اګسا له ودانۍ څخه دې له اجازې پرته نه وځي.اکبري ماپښين د تره کي هستوګنځي ته ورځي اوتره کي د خبرو په ترڅ کې ورته ويلي و زه بې وسې يم واک نه لرم او نه شم کولی اړين ګام اوچت کړم ... زه د زړه له کومې ګوند او ولس ته پاليالـه وم . ګرانه زويه ! که مو بيا ونه ليدل ، نو د خدای په امان. » ۱۲۴ / ۱۲۶ ، ۱۲۹ محمدهاشم نوري چې هغه مهال د اردو د سياسي رييس مرستيال وو وايي چې د جمعې په ورځ د يوولسو بجو شاوخوا د ګلابزوی په کورکې وم چې عزيز اکبري ګلابزوی ته تلفون وکړ او ورته و يې ويل چې د مرکزی قول اردو قوماندان د عسکرو سره ستا د نيولو لپاره درځي

(c) ketabton.com: The Digital Library

. محمد هاشم نوري ددې خبرې د اورېدو وروسته د تره کي سره د ټلفون له لارې خبرې کوي د نورو خبرو په ترځ کې دا پوښتنې ترې کوي:
۱ـ آیا نظامي قوت ته اړتیا شته؟
تره کی ورته وايي ، زه نه غواړم چې ګوند په خپل منځ کې وجنګوم.
۲ ـ آیا د بهر څخه د مرستې انتظار لرې ؟
هغه وويل ، هېڅکله هم نه ، دلته یو آزاد ولس پروت دی.

داسې ښکاري چې د عزیزاکبري د تلفون وروسته د زندان او مرګ له وېرې دری تنه سروري ، ګلابزوی او وطنجار په وطني جاموکي ګډ په یوه موټر کې د سفارت د یوه غړي کور ته چې د سفارت په اوه سوه متری کې دی پناه وروړي او مزدوریار د امین د پلویانو له لوري ترڅارنې لاندې نیول کیږي. دا درې تنه وزیران د سپتمبر په اتلسمه په پټه لومړی شوروي اتحاد او بیا بلغاریا ته لیږدول کیږي. د افغانستان څخه د دغو دريو تنو د ایستلو په اړه د نظر یووالی شتون نلری. د امین پلویان وايي چې دری واړه په تابوتونو کې د کابل هوایي ډګر څخه شوروي اتحاد ته په پټه سفیر واستول . دا ادعا ځکه منطقي نه ښکاري چې هغه مهال شوروي پوځیان چې په جګړو کې ښکیل وي شتون نه درلود چې دری تنه شوروي وګړي په تابوتونو کې د الوتکې په واسطه شوروي اتحاد ته ولېږدول شي. بل دا چې په تابوتونو کې د اکسیجن د نشتون له امله هغوی ژوندي نه پاتې کېدل. ځینې روسي سرچینې وايي چې سروري د لرګیو څخه په جوړشوي صندوق کې چې د آکسیجن دستګاه هم ورسره وه او دوه نور د اړین مکیاژ وروسته چې مکیاژګر شوروي تبعه دی له برلین څخه را غوښتل شوی وو د شوروي په جعلي پاسپورتونو په یوه شوروي ترانسپورتي الوتکه کې وایستل شول او نورې شوروي چینې وايي چې دری واړه د مکیاژ وروسته له افغانستان څخه لومړی شوروي اتحاد او بیا بلغاریا ته ولېږدول شول. په همدې ورځ د مازدیګر د څلورو بجو وروسته د سفارت پرونی پلاوی بیا تره کي ته ورځي چې د تره کي او امین ترمنځ جوړه وکړي. ویل کیږي چې کله شورویان د تره کي استوګنځي ته ورغلي دي تره کي په خپله امین ته ټلفون کړی چې شوروي ملګري راغلي دي ته هم راشه خو د بهرنیو چارو وزیر شاه ولي څو ورځې وروسته د اکتوبر په شپږمه د سوسیالستي هیوادونو سفیرانو ته وايي چې امین ته د سفیر ژباړونکي ټلفون کړی دی چې د تره کي استوګنځي ته ورشي. هېره دې نه وي مخکې لدې چې امین راشي جنرال ایوانوف د کې جې بي مسؤل تره کي ته ویلي ګنګوسې داسې وايي کله چې امین د خلکو د کور پر انګړ پښه کښېږدي ودې وژل شي . تره کي ویلي وو دا امکان نلري او دا درواغ دي. پدې اړه دا پوښتنه را پیدا کیږي ایوانوف څرنګه خبر شوی دی چې امین د تره کي استوګنځي ته په رارسېدو سره وژل کیږي؟ لدې څخه دوې پایلې را وزي چې په امین دزې همدې جنرال ایوانوف تنظیم کړې وې چې د ده باډیګارد تر سره کړي یا دا چې امین دا دزې تنظیم کړې وې او کله یې چې په یوولسو بجو د ک . ګ . ب له جنرال سره لیدلي وو د هغه تر غوږو یې رسولې وي چې تره کی د ده د وژلو پلان لري.

امین د تره کي یا د شوروي ژباړونکي سره د تلفوني خبرو وروسته د څو تنو ساتونکو سره د تره کي استوګنځي (حرمسرای) ته ورځي. تره کی په دوهم پوړ کې اوسېده او په زینو کې سیدداود تړون مخکې او د زیرک په نامه د امین ساتونکی ورپسې خیږي چې دزې کیږي . پدې دزو کې تړون وژل کیږي ، زیرک او د تره کي کورنی ډاکترجګتورن عظیم چې شورویانو ته یې چای ور ووړ ټپیان شول. د شوروي لیکوالانو د لیکنو پر بنسټ« د دزو په اورېدو سره ژباړونکي ته هدایت ورکول کیږي چې په احتیاط دهلېز ته ووځي چې څه پېښه ده. هغه وزي او د تره کي د ساتونکو څخه یو ورته وايي پرمونږ دزې وشوې او مونږ اړشوو متقابله دزې وکړو.» امین د دزو په اورېدو سره تښتي او ځان د دلکشا

(c) ketabton.com: The Digital Library

مانۍ ته رسوي. د ډزو وروسته سفیر تره کي ته وايي چې دوی به امین ته ورشي او هغه هم ورسره همغږي ښيي او شوروي استازي د امین د دفتر پر لور خوځيږي. د امین سره د شوروي استازو د کتنې په اړه د سفیر په یادداښتونو کې راغلي دي : « هڅه مې وکړه امین وپوهوم چې سوء تفاهم منځته راغلی او د دواړو خواوو ساتونکي ملامت دي. »۶۳ / ۲۴۲ – ۲۴۳ د سفیر په یادداښتونو کې دا هم راغلي دي چې د امین سره لږ تم شوو ځکه چې د خلکو په کور کې د ټانک ډزې وشوې او ضمناً په پرله پسې توګه امین ته ټیلیفونونه راتلل او پدې یې ورسره هوکه وکړه چې د ماښام په اوونیمو بجو به سفیر د ده لیدو ته راشي. د محمود سوما د لیکنې له مخې سفیر د ژمنې سره سم په خپل وخت د دلکشا مانۍ ته راغی او امین ته یې وویل :«په تا باندې د نورمحمدتره کي له خوا د سوء قصد عمل په تیره بیا هلته زما د موجودیت په مهال کې یو ډیرناوړی بد او د غندنې وړعمل و. خو ډیره ښه شوه چې ته ژوندی او روغ رمټ پاتې شوې. ته حق په جانب یې او موږ ستا څخه ملاتړ کوو. نوموړي سفیر دا هم امین ته وویل چې که د قدرت څخه د نورمحمدتره کي د لرې کولو علت د ناروغی له امله استعفا وښودل شي ، نود ده دولت به نورمحمد تره کی د ناروغی په نوم شوروي اتحاد ته ورځني بوزي.» ۱۷۱ / ۴۹- ۵۳ عبدالرشید جلیلي ورته څرګندونې لري :« د شپې په اتو بجو پوزانوف امین ته راغی ، د پیښې عاملین یې وغندل او د ترون مرګ یې یو جبران نه منونکي حادثه وبلله او زیاته یې کړه چې دا پیښه که داسې اعلان شي چې تره کی د روغتیا له امله استعفا وکړه او د تداوی لپاره شوروي ته ځي او پرځای یې حفیظ الله امین د انقلابي شورا له خوا وټاکل شو.» ۱۰ / ۹۷ د سفیر په خبرو کې څرګند تناقض لدې معلومیږي چې له ډزو وروسته د امین سره په لومړی کتنه کې ډزې د واړو خواوو د ساتونکو سؤ تفاهم ګڼي خو د امین سره په دوهمه کتنه کې ډزې د تره کي لخوا پر امین سؤ قصد بولي.

اوس به د ډزو د څرنګوالي په اړوند بحث وکړو. پدې اړه جلیلي لیکي: « ویل کیږي چې دا ډزې د تره کي د یاورانو قاسم او ببرک له خوا شوې دي او بیا نور وايي چې د پوزانوف د ساتونکو له خوا چې وسله وال وو شوې دي. » ۱۷۲ په پیښه کې د شوروي اړخ د ښکیلتیا په هکله جلیلي لیکي: «البته کله چې پرامین د ننه د تره کي د دفتر د دروازې له خولې نه ډزې وشوې او له هغې نه بچ شو او بیرون د ګلخانې انګړ ته یې ځان ورساوه خو د مانۍ د انګړ له هغه ځای نه چې د شوروي سفیر سره راغلي کوماندوګان ناست وو پرې بیا ډزې وشوې خو ژر یې ځان د دیواله بیخ ته پټ کړاو بیا د احتمالي مرګ نه وژغورل شو. » ۱۰ / ۷۸ د ډزو په هکله اقبال وزیري لیکي : « دا ځل بیا شوروي کوماندوګانو امین ژوندی پریښود او روغ رمټ د دلکشاه مانۍ ته لاړ او تره کی یې د واک څخه ګوښه کړ. په امین باندې چې د بام څخه هم ډزې شوې وې وینې چې روسي کوماندوګان دي خو امین دا موضوع د ګوند څخه پټوي پدې دلیل چې که ګوند خبر شي چې پدې موضوع کې د مسکو سیخ لاس دی نو ګوندیان به د ده څخه مخ واړوي. امین دا موضوع یوازې په هغه شپه سوما او جلیلي ته کوي چې د دلکشاه په مانۍ کې د ده سره شپه وو.» ۶۰ /۱۲۰ جلیلي ددې پیښې وروسته د امین د لومړي ګام په هکله لیکي:« د سنبلې د میاشتې د څلورویشتمې نیټې د پیښې اصلي لوبغاړي په همدغه ماښام د خپلو دندو نه لیرې کړای شول او پر ځای یې نور څلورکسان مقررشول چې د حفیظ الله امین لومړي وزیر په پیشنهاد او د افغانستان د خلکو د سترمشر د افغانستان د خلکو دموکراتیک ګوند عمومي منشي او د افغانستان دموکراتیک جمهوریت د انقلابي شورا رئیس نورمحمدتره کي په منظوری دغه کسان نوي مقررشوي دي: فقیرمحمدفقیر د کورنیوچارو وزیر، صاحب جان صحرایي د سرحدونو چارو وزیر، انجینر محمدظریف د مخابراتو وزیراو عزیزمحمد اکبري د اګسا رئیس »۱۰ / ۸۱-۸۰ ددې ټاکنو خبر جلیلي د پوسته رسوونکي(ډاګي) په څېر رادیو ته وړی وو.د امین د نږدې ملګرو سوما، جلیلي او وزیري له لیکنو

(c) ketabton.com: The Digital Library

څخه بريښي چې پدې پيښه کې شوروي اړخ ښکيل دی. ښايي شکه د تره کي سره د شورويانو او امين کتنه د امين او سفير نوبښت او يا يوه اړخ د پلان له مخې تر سره شوې ده.

تر اوسه مو د ډزو په اړه د شوروي اړخ او د امين د پلويانو يا د لوبې د برياليو اړخ څرګندونو ته ګوته ونيوله . د ډزو د شاهدانو ژوند ته برياليو اړخ دوې ورځې وروسته د پای ټکی کېښود. د څلورو پوځي وزيرانو څخه دريو د لوبې په وروستي پړاو(رونډ) کې سفارت ته پناه وړې وه او بل يې امين توقيف کړی وو. منطقاً هغوی د ډزو په اړه څه نشي ويلی . د ډزو د يوه شاهد چې د ډزو پر مهال د زينو ترڅنګ په دستشوی کې وو له هغه به واورو. هغه د ن . تره کي ورېره ملالۍ تره کي ده . هغه وايي:« مخکې له ډزو ببرک د تره کي صاحب ساتونکی راغی چې تا ته ټليفون دی ورغلم او مقابل لوری عزيز اکبري وو. اکبري راته وويل چې زما دفتر ششدرک ته راشه او يوليک درکوم چې هغه تره کي صاحب ته ورکړې. ما ورته وويل ما ستاسې دفتر ندی ليدلی . هغه وويل ډرېورانو ليدلی دی. ملالۍ وايي چې د عزيز اکبري مېرمن زما ملګرې وه . ما ششدرک ته د تلو احضارات نيول چې ببوجانې (د تره کي صاحب مېرمنې) را ته وويل چې زما زړه بد بد کېږي که څو ليمو په اوبو کې واچوې چې هغه و څښم . ببرک هم وويل چې زما هم زړه بدېږي. ملالۍ وايي چې د دوهم پوړ دهلېز په يوه برخه کې يو اوږد ميز وو او خواږه به له هغه ځای څخه ويشل کېدل هلته به تل يو څوک وو خو نن هېڅوک هم نه وو راغلي. ما دوه ګيلاسونه د ليمو شربت هغوی ته جوړ او ورکړل. زه دستشوی ته لاړم چې خپل لاسونه ومينځم. دا دستشوی د زينو په يوه برخه کې وو او د زينو دا برخه سوروره او هلته يوه کوچنۍ قالينه پرته وه دستشوی ددې برخې په يوه کونج کې جوړ شوی وو . د لاسونو د مينځلو پر مهال ډزې وشوې ډېره ورخطا شوم او زينو ته مې مخ وګرزولو چې تړون په زينه کې زما مخکې ته په قالينه باندې ولوېد او زيرک د امين ساتونکی له زينو څخه په ځغاسته کته کېده. د کاکا (تره کي صاحب) د کوټې د دروازې مخې ته ډاکتر عظيم چې په اوږه لګېدلی وو ولاړ وو. ښايي اجازې د کاکا کوټې ته ورننوتم . هغه را ته وويل ملال زو څه خبره ده . ما ورته وويل تړون يې ويشتلی دی. کاکا او شوروي ميلمانه چې کاکا مخکې او دوی ورپسې وو دهليز ته را ووتل . تره کي صاحب د خپلو ساتونکو څه وپوښتل چې تړون تاسو ويشتلی دی؟ هغوی وويل موږ قطعا ډزې ندي کړي تاسو کولی شئ زموږ د ټوپانچو ميلونه بوی کړئ چې ډاډمن شئ موږ ډزې نه دي کړې بلکې تړون دوی په خپله وويشت او ډاکتر صاحب په اوږه لګېدلی دی. د تره کي صاحب خبرې ژباړونکي سفير ته ژباړلې .دوی بېرته کوټې ته ننوتل او د څو شېبو وروسته را ووتل. شورويانو له تره کي صاحب سره خدای په اماني وکړه او په زينو کې کته شول . دا مهال ما تره کي صاحب ته وويل کاکا جانه ته به هم ورسره تللی وې. هغه په ځير ځير را ته وکتل او څه يې ونه ويل. ملالۍ وايي چې کله به کاکا په چا باندې په قهر شو په ځيرځير به يې ورته کتل . وروسته لدې تره کي صاحب د ګارد قوماندان ته تلفون وکړ چې د تړون جسد يوسي. څو شيبې وروسته ټلفون راغی او څه يې تره کي صاحب ته وويل . تره کي صاحب ورته وويل نه غواړم چې څو ټانکونه زما په ملاتړ او څو ټانکونه د امين په ملاتړ و جنګيږي. لدې وروسته تره کی صاحب دهليز ته را ووت او د تړون د جسد سره څو شيبې ودرېد او بېرته کوټې ته ولاړ. لدې وروسته د کاکا ټلفون پرې شوی وو. ډېر وخت تېر شو څوک را نغلل چې د تړون جسد يوسي موږ په ګډه په هماغه قالينچه کې لاندې يووړ او په يوه ګوښه کې مو کېښود. د شپې څوک راغلي دي هغه يې وړی وو. ملالۍ وايي تړون په ورمېږ کې د غوږ ترڅنګ لګېدلی وو .» دا بيا ښيي چې په تړون له شا يا کوم اړخ نه ډزې شوې دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شوروي ليکوالان په خپلو ليکنو کې د سفير او دريو شوروي جنرالانو او ژباړونکي له قوله ملالۍ د تره کي مېرمن ګڼي چې د ډزو وروسته د تره کي کوټې ته ننوتلې وه . ملالۍ د شوروي ليکوالانو په ليکنو کې دوې خبرې سمې نه ګڼي .يو دا چې د ډزو وروسته ژباړونکی دهلېز ته نه دی راوتلی . بل دا چې په ارګ کې د ټانک ډزې هم ندي شوې. ملالۍ وايي د استوګنځي دروازې او دېوالونه تر دې کچې پلن وو چې تره کي صاحب او شورويانو ډزونه نه وو اورېدلې. ملالۍ وايي کله چې سبا ماښام د ټلويزيون څخه خبر خپور شو چې کاکا د ناروغۍ له امله استعفی کړې ده زما پلار ته يې وويل دا ډېر بد خبر دی وبه مې وژني او اعلان به کړي چې د ناروغۍ له امله مړشو . د ملالۍ تره کي له انده د عزيز اکبري له لوري هغې ته ټلفون چې دده دفتر ته ورشي او ليک ترلاسه کړي هغه خبر وو چې په حرمسرای کي کومه ناوړه پيښه پيښېدونکي ده چې پدې پيښه کي دې (ملالۍ) د ده د مېرمنې ملګرې ته کوم زيان ونه رسېږي.

دا چې د حرمسرای د ډزو طراح کوم مرکز وو، ډزونه چا وکړل ، موخه يې څه وه پرې پوهيدل ستونزمن دي ځکه چې پدې اړه څېړنې ونشوې . د دې پيښې په اړه ميثاق د يوه روسي خبريال د پوښتنې د دې ځواب سره همغږي وښودل شي: « پوهيږئ دا موضوع ډيره مبهمه ده . زه نشم کولی ووايم چې دا د امين خلاف د هغه د له منځه وړلو په موخه يو واقعي سوء قصد وو يا د يوې صحنې جوړول وو. حتی د کلونو په تيريدو سره دې پوښتنې ته ځواب نشم ويلی.» ۶۳ / ۲۴۳ دا چې امين د خپلې واکمنۍ پر مهال د حقايقو د موندلو په موخه د څېړنو هڅه ونکړله دا ګومان په واقعيت اړوي چې دا ډزې يا د امين له لوري يوه صحنه جوړونه وه او يا امين پوهېدلو چې دا ډزې سفير او ورسره راغلو جنرالانو تنظيم کړې وې لدې امله يې څېړنې اړينې نه ګڼلې. د امين د پلويانو له ليکنو څخه ښکاري چې هغوی ډزې کوونکي د تره کي ساتونکي ګڼي او شوروي اړخ ته هم د شک په سترګه ګوري . د امين د پلويانو نه رښتينولي لدې څخه ښکاري چې هغوی د تره کي د کورني ډاکتر د ټيپي کېدو په اړه هېڅ هم نه وايي . شوروي اړخ ملامتي د دواړو مشرانو په ساتونکو اچوي . خو په ګوند کې يوشمير کسان په خپله امين ته ګوته نيسي چې يوه ننداره يې جوړه کړه ترڅو د هغې څخه په استفادې سره بشپړ واک ته ورسيږي. داسي ښکاري چې د ډزو طراح لوبيانکه (د شوروي د کی جی بی مرکز) او پلې کوونکی يې په افغانستان کې د ک. ګ. ب مسؤل جنرال ايوانوف او يا په خپله امين وو. د دې پيښې او د امين د شخصيت او د وړي د ځلېرويشتمې پيښې په اړه د « فيدل کاسترو زما ژوند » نومي په انګرېزي ژباړل شوي کتاب په ۵۹۳- ۵۹۴ مخونو کې راغلي دي :« تاسو پيژنئ هغه مارکسيست مشران ، چې کله په واک کې وو، داسې کړکجانه او جنايت کارانه سلوک يې وکړل . د بېلګې په ډول حفيظ الله امين د افغانستان او لينګ ساری د کمبوديا. يو د دې دوو څخه په کال ۱۹۷۵ ز کال په کمبوديا کې د جېنوسايد مسؤل وو. څه خاطرې تاسو له دوی څخه لرئ ؟ په افغانستان کې په ۱۹۷۹ ز کال ، کله چې امين د هېواد لومړی وزير وو، د يو پټ ګروپ لارښوونه يې وکړه ، چې د ولسمشر ن. تره کي پر ضد توطېه وکړي ، په حقيقت کې کله چې تره کی په هاوانا کې وو او د څو ورځو په د ننه (خلکو کور ليکوال) کې کودتا وشوه چې د تره کي په مړيني پای ته ورسېدله ، هغه په مرموزه توګه ووژل شو او امين د ولسمشرۍ واکې تر لاسه کړ...، امين داسې سړی وو چې په کړنو کې د پولپوت سره ډېر زيات ورته وو. موږ په افغانستان کې د انقلاب تر بريا وروسته ، د ۱۹۷۸ په اپرېل کې ددې فرصت پيدا کړچې د امين سره ملاقات وکړو، تاسو تصور نشئ کولای چې يو خوش مشربه، خودمانی شخص! په ټوله معنی لکه لينګ ساری، چې هغه هم په کمبوديا کې د انقلاب وروسته کيوبا ته راغلی وو.»

(c) ketabton.com: The Digital Library

د امین پلویان وایي د هاوانا څخه کله چي تره کی مسکو ته راغی او د بریژنف سره یې وکتل پدې کتنه کې کارمل هم ګډون کړی وو او پدې سلا شوي وو چي د امین د ګوښه کولو وروسته کارمل په ګوند او حکومت کې دوهم مقام ترلاسه کړي او پرچمیان په واک کې بیا شریک شي. پدې هکله د امین د پلویانو او ځیني لویدیځوالو پرته بله منبع څه نه وایي. خو د شوروي د هغه مهال پالیسي داسې وه چي په ختیځه اروپا کې پټ شوي پرچمي مشران(کارمل ، راتب زاد ، نور، وکیل ، بریالی ، نجیب) خورا پټ وساتي ترڅو خلقي مشران تحریک نشي. البته ځانګړی پام یې کارمل ته را ګرزولی وو. لدې کبله د تره کي سره د کارمل لیدنه په مسکو کې منطقي نه بریښي. پدې اړه هېڅ کومې شوروي یا روسي چینې ، کارمل او پلویانو یې څه نه دي ویلي.که کارمل د شوروي یرغل وروسته چي دی یې د واک په ګدئ کینولو د تره کي سره د خپلې کتنې په هکله څه ویلي وای د هغه دریځ په هغو خلقیانو کې چي د امین مخالفان ګڼل کېدل قوي کېدلو خو هغه څه نه دي ویلي که څه هم د مرغومې د شپږمې وروسته د ګوند په لومړي پلنوم کې یې د تره کي او خیبر انځورونه د پلنوم په صالون کې ځړولي وو .

پورتنیو څرګندونو او په تېره د وړې څلېرویشتمې د ډزو په ورځ د پېښو بهیر او څرنګوالي ته که وکتل شي لیدل کېږي چي امین سهار په ۳۰ :۹ بوځ ته د تیارسی امر ورکړ ، غوښتل یې د اګسا مشر ونیسي یا ووژني چي هغه په لاس ورنغی ، د کې جی بې له استازو ایوانوف او بګدانوف سره یې په یوولسو بجو ولیدل او لدې کتنې وروسته یې عزیز اکبري د اګسا د مشر په توګه وګومارلو. په همدې ورځ وروسته له غرمې دری تنه برحاله وزیران په وطني جامو کې د امین له ډاره د شوروي د سفارت د کوم کارکوونکي کور ته پناه ور وړې. دا د دې معنی لري چي د امین کودتا بریالی شوې ده او د دوی ژوند ته ګواښ شتون درلود. د تره کی په استوګنځي کې د ډزو په اړه ګلداد د مرکزي کمېټې غړی داسې لیکي: «د همدغې ډول حالت په رڼا کې او د هغو کسانو له خولو څخه چي په همغو وختونو کې یې په ارګ کې د ننه دندې لرلې، د همغې پېښې له پیښېدو څخه لږې مودې وروسته ، د ګوندیانو منځ ته داسې خبرې راووتلې او غلې غلې زمزمه کېدلې: کله چي د شوروي اتحاد سفیراو ورسره جنرالان ، د تره کي دفتر ته ورننوتل، د هغوی (دغو بهرنیانو) د ساتونکوله ډلې څخه کوم تن له دوی سره د تره کي دفتر تر دروازې پورې ورسره وه. د هغې په خبرو باندې ، کله چي امین له لومړي پوړ څخه دویم پوړ ته ختلو، همغه روسي ساتونکي له کوم کونج څخه پر امین باندې ډزې کوي او د امین پر ځای ترون چي د امین مخې ته روان وه ، وژني. که چېرې دغه خبره سمه وي ، نو په دغې صورت کې بیا دوه احتماله شتون لرلی شي: یو احتمال دا چي همغې روسي ساتونکي ترون نه وه پېژندلی او په هغه باندې یې د امین ګمان کړی وه.بل احتمال دغه کېدلی شي چي د دندې له مخې څخه امین نه وژلو او د خپل آمر په دستور باندې یې یوازې لوبه تر همدغې بریده پورې رسوله.» ۱۰۵ / ۷۶۰ پورتنیو څرګندونو ته په کتو سره د ګلداد دوهم احتمال چي ډزې پدې موخه شوې دي چي امین ولمسوي ترڅو د تره کي خلاف پرېکړونکی ګام اوچت کړي او هغه له ډګره وباسي د منلو وړ دی . د تره کي د ساتونکو له لوری پر امین سوقصد ځکه منطقي نه بریښي چي که ساتونکو غوښتل امین له منځه یوسي د دوو تنو له لوري چي د هریوه د کلشنکوفونو په جاغورونو کې دېرش دېرش مرمیو شتون درلود په زینه کې چي د لسو مترو لږ واټن دی په یوه ضربه شلو ـ دېرشو تنو ته مرګ او ژوبله ور اړولی شوای . کله چي د تره کي د وژنې وروسته نوبت د امین وژلو ته ورسېد کرملن پریکړه وکړه چي د اکتوبر په وروستیو کې کارمل مسکو ته راولي.« د کارمل سره د کار په موخه په پام کې وه چي کریچکوف چکوسلواکیا ته سفر وکړي. خو په وروستیو شیبو کې د کی جی بی رئیس اندروپوف د هغه سفر لغو کړ. اندروپوف کریچکوف ته ویلي وو ستا د هویت په افشا کیدو سره د زیاتو ګوابښونو د را منځته کیدو امکان شته . تر اوسه څرګند نه دي

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې پيښې څه ډول انکشاف مومي. د يادولو وړ ده چې هغه مهال د کريچکوف ځيره خورا محرمه وه . پريکړه وشوه چې د پرچميانو پخوانی دوست هماغه معلوم الحاله الکسي پيتروف واستول شي. »۶۳ / ۲۷۸ « د اکتوبر په ۲۵ نيټه د کې جي بي د مرکز د اتم رياست د لوی درستيزوال مرستيال ډګرمن ای، وي ، پيتروف د يوه لوړپوړي چارواکي په توګه پراګ ته وليږل شو چې له ببرک کارمل سره کار وکړي... د نوامبر په مياشت کې د افغانستان راتلونکي مشران مسکو ته راوستل شول ، دوه تنه له چکوسلواکيا څخه ، دری تنه له بلغاريا څخه او دوه تنه نور چې په يوګوسلاويا کې پټ شوي ول. دوی ټولو د کې جي بي په زړه پورې او زړه راکښونکو لاربښونو ته په ښې توسناکۍ پلټری ووهلې.» ۱۲۴ / ۱۹۳

د ليکني لدې برخې څخه دا پايله را وزي چې د شاګرد او استاد په دری ورځنۍ مقابله کې شاګرد خپل استاد ته ماتي ورکړه او د ثور د پرتمين انقلاب قوماندان رسماً سرقوماندان شو. د امين ساتونکی زيرک چې د تره کي په استوګنځي کې ټپي شوی وو په زندان کې خلقي زندانيانو ته ويلي وو:« په ځان پوه نشوم چې څنګه او له کومې خوا ولګېدم.» ښيي چې له يوه کونج او يا شا څخه کوم چا ډزې کړې دي. ښايي چې له کونج څخه د شوروي د ک ګ ب د استازي ساتونکي او له شا د امين کوم نږدې نفر ډزې کړې دي . له همدې امله د شوروي يوه چينه د افغانستان د اشغال پرمهال وايي چې « ترون هم د۱۹۷۹ کال د سپتمبر په څوارلسمه په مبهمو شرايطو کې ووژل شو.»

البته لاندې دوې مسالې د امين له لوري د ننداري جوړولو ګومان پياوړی کوي :

الف – د تره کي استوګنځي ته د خپلو باډيګاردانو په ځای د خپلو خورا باوري کسانو د دفاع وزارت د سياسي رياست د لوړ پوړو حبيب الرحمن حبيبي اومصطفی ورتګ . يو شمېر خلقيان وايي چې دا دوه تنه د ثور پاڅون وروسته د امين د پټو نقشو پلي کوونکي پاتې شوي دي. دا چې سيدداود ترون په ورمېږ کې ويشتل شوی وو هم ددې ښکارندوی دی چې هغه له شا ويشتل شوی دی. بل دا چې زيرک وايي « په ځان پوه نشوم چې څنګه او له کومې خوا ولګيدم» هم ښيي چې هغه د مخې له خوا نه دی ويشتل شوی.

ب – پدې ورځ په حرمسرای کې د خدمتګارانو د نشتون او په دروازه کې د ساتونکو د قوماندان پر ځای د دولت وزيري موظفول ښيي تر څو په حرمسرای کې د پېښې واقعيت پټ پاتې شي . د پېښې دوه شاهدان او يا تورن کسان (د تره کي ساتونکي) هم بېله محاکمې ووژل شول . دولت وزيري ليکوال ته ويلي دي چې د حرمسرای د دروازې د ساتونکو مسؤل زما د ملګرو څخه وو او زه به کله ناکله هلته ورتلم او بنډار به مو کولو. پدې ورځ هم ورغلم خو سرتېرو وويل چې قوماندان نه دی راغلی . يوه سرتېري ته مې وويل يوه څوکۍ راوړئ چې پرې کينم او نن زه ستاسي قوماندان يم. دا عجيبه نده چې په خپله خوښه دولت وزيري د حرمسرای د دروازې د ساتونکو دنده ترسره کوي .

تورپلنوم

د۱۳۵۷ کال د ثورد اوومې نيټې نه د۱۳۵۸ کال د وږي تر پنځه ويشتمې پورې د ثور د انقلاب د قوماندان د ځلېدو پړاو دی چې د تره کي په ګوښه کولو سره د قوماندانۍ څخه رسماً سرقوماندانۍ ته ورسيد. پدې لنډه موده کې امين وتوانيد بشپړ واک ته د رسيدو په موخه په کليدي څوکيو ده ته وفادار

(c) ketabton.com: The Digital Library

کسان و ګوماري او په پوره آسانی سره تره کی له ډګره وباسي. د تره کي په استوګنځي کي له ډزو وروسته بله ورځ امين د وږي په پنځه ويشتمه د شوروي سفير د مشورې له مخې د ګوند د سياسی دفتر ، مرکزي کميټي او انقلابي شورا غونډې را وبللې چې همدي دريو بنسټونو تره کی له ګونده اخراج ، له ګوندي او دولتي مقامونو څخه ګوښه او امين يې د رايو په اتفاق د ګوند د عمومي منشي او د انقلابي شورا د رئيس په توګه وټاکه او د راډيو ټلويزيون له لارې يې دا د دروا‌غو خبر چې تره کي د ناروغی له امله استعفی کړې ده خپور کړ.

د ګوند د سياسي بيرو د غونډې په هکله دستګيرپنجشيری ليکي : « د۱۳۵۸ کال د وږي په پنځه ويشتمه د حفيظ الله امين له لوري د سياسي دفتر غونډه د دلکشاه په ماڼۍ کي راوبلل شوه. امين د اوښکو ډکو سترګو سره د غونډې کوټې ته راننووت. د خپلو دوو ياورانو د تړون د مرګ او د زيرک د ټپي کيدو رپوټ يې په يوه هيجاني وضعيت کې وړاندې کړاو نورمحمدتره کی يې د خپل ياور د مرګ اصلي عامل معرفي کړ او وړانديز يې وکړچې تره کی د ټولو ګوندي او دولتی مقامونو څخه ګوښه شي.»۲ / ۱۱۲ پدې مرموزو ډزو کي د تره کي کورنی ډاکټر هم ټپي شوی وو خو امين په خپل رپوټ کي د هغه يادونه ونکړله. دا ښيي چې امين نه غوښتل سياسي بيرو ته دا پوښتنه پيدا شي چې ډاکټر چا وويشت.لدې څخه منطقاً دا پايله راوزي چې يا دواړو ښکيلو اړخونو ډزې کړې دي او يا دا چې کوم چا د ډزو يوه ننداره جوړه کړې وه چې موخه يې د امين وژل نه وو . پنجشيری ليکي چې ده وړانديز وکړ چې تره کی غونډې ته راوبلل شي ترڅو له خپله ځانه دفاع وکړي خو امين وويل چې د تره کي کورنی مسلح ده زه وس نلرم چې هغه راوغواړم که تاسو کولی شئ هغه را وغواړئ خو که په تاسو بريد وشو د هغه مسئوليت نشم اخيستی. پدې اړه زيری ليکي چې پنجشيري وويل:« زه د ګوند د تفتيش او کنټرول مسؤل يم ، نو به ځو ملګري نورمحمدتره کي ته ورشو او د مسالي په اړه به معلومات ځېنې وغواړي،خو حفيظ الله امين وويل ډيربنه به شي ،خو د تره کي صاحب محافظينو اخطار ورکړی دی، که څوک تلاش وکړي چې هلته ورشي ډزې به باندې وکړي.» ميثاق هم ليکي چې کله امين سياسي بيرو ته د ډزو رپوټ ورکړ د سترګو يې اوښکي راغللې . د ميثاق او پنجشيري په څرګندونوکي يو شی ګډ دي چې امين اوښکي تويې کړې دي دا چې دا اوښکي د خفګان اوښکي وې يا د مکر او فريب هغه به له ميثاق ولولو:« کله چې امين ډاډمن شو چې د سياسی بيرو غړي به په پلنوم کي د سياسي بيرو د غونډې ننګه وکړي مننه يې وکړه او امين په ورين تندي او له خندا ډکه خوله وويل ښه شول چې د سياسي دفتر غړو د رايو په اتفاق وړانديز تاييد کړ.»

د سياسي بيرو له غونډې وروسته د مرکزي کميټي پلنوم را بلل شوی دی. ميثاق ليکي ما په پلنوم کي وويل :« که تره کی صاحب هم پلنوم ته را وبلل شي ښه به وي ترڅو په غونډه کي د پلنوم غړي د هغه خبرې هم واوري . حفيظ الله امين مخکي لدې چې زما خبرې پای ته ورسيږي په بيره او غوسي سره وويل. تره کی يو ترهګر دی ! ياوران يې د هغه د کوټې شا ته مسلح ولاړ دي او هرڅوک چې ورشي پرې ډزې کوي او په خپله دی هم يوه توپانچه لري ، که ته غواړې چې ووژل شي لاړ شه او تره کي راوله. د امين دا ډول غوسه ناکو خبرو ته په کتو سره ټول غلي شول . » ۷۹ / ۳۸۲ ميثاق اضافه کوي وروسته لدې په پلنوم کي د تره کي خلاف او د امين ستاينې او هغه ته غوره مالی پيل شولې او پلنوم د رايو په اتفاق د سياسی بيرو پريکړه تاييد کړله. ميثاق د پلنوم په اړه په يوه مرکه کي وايي:« ما او د سياسي بيرو بل غړي پنجشيري وړانديز وکړ چې پخپله تره کی غونډې ته را وبلل شي او راشي پدې هکله توضيحات ورکړي، امين په غوسه شو او ويې ويل تره کي نه غواړي د چا سره خبرې وکړي ، ټلفون ته ځواب نه ورکوي او خپلو ساتونکو ته يې امر کړی دی که هرڅوک هڅه وکړي د ده استوګنځي

(c) ketabton.com: The Digital Library

ته نږدې شي باید ډزې پرې وکړي. که ملګرى میثاق دومره زړور يې بیا   تره کي ته ورشئ او هغه دلته راولئ. زه د امین په خبرو پوه شوم که زه ورشم د ده کسان به مې له منځه یوسي او ملامتي به د تره کي په ساتونکو واچوي. » ۶۳ / ۲۵۵

د امین په څرګندونو او د هغه مهال ځمکنیو واقعیتونوکي بربنډ تناقض لیدل کیږي . لومړى دا چې امین دا وس درلود چې د ګوندي او دولتي مشر د برخلیک د ټاکلو یعني د ګوند څخه د هغه اېستلو په موخه د ګوند د سیاسي بیرو غونډه او د مرکزي کمېټې پلنوم راوبولي، خو غونډې ته د تره کي د راوستلو په کار کې بیوسه دی . دا بیا ښیي چې هغه نه غوښتل چې د ډزو جاج واخلي او موخه یې یوازې د تره کي ملامتول او بشپړواک ته رسېدل وو. دوهم دا چې امین څرنګه ویوهېد چې تره کی د چا سره نه غواړي خبرې وکړي او خپلو ساتونکو ته یې امر کړى چې که څوک د هغه استوګنځي ته نږدې شي پرې ډزې به وکړي. البته د امین دا خبره سمه وه چې تره کي ټلفون ته ځواب نه ویلو ځکه چې د ډزو وروسته د ده په دستور د تره کي د ټلفون مزى پرې کړل شوي وو. د سیاسي بیرو د غونډې او د ګوند د مرکزي کمېټې د پلنوم وروسته د انقلابي شورا غونډه وشوه او هلته هم د رایو په اتفاق د پلنوم پرېکړه تایید شوله او پدې ډول تره کی له ټولو ګوندي او دولتي مقامونو ګوښه او امین د هغه پرځاى وټاکل شو. د تره کي د خانه سامان سلیم چې د تره کي د وژنې تر ماخوستنه په حرمسراى کې وو وایی : « دوه وارې یې د ټولي قوماندان ته لیک ورکړچې د سیاسي بېرو غړو ته یې ور وړي . خو د ټولي قوماندان به پسې ورک شو او احوال به یې نه ښکارېدو. بیا یې د حرمسراى د دروازې قوماندان ته هم یوه پرزه ورکړه چې سیاسي بېرو ته یې ورکړي. د حرمسراى د دلګي قوماندان نور بیا دې خواته را چپ نشو...» ۱۷۳ د پلنوم د دایرولو په اړه د دې خبرې یادول اړین ښکاري چې امین په حرمسراى کې د ډزو وروسته هرڅه د شوروي سفیر د ارادې له مخې پر مخ وړل او سفیر هرڅه له نږدې څارل. هغه مهال د دفاع وزیر ، لوى درستیز او سیاسي ریاست دفترونه د خلکو په کور (ارګ) کې وو او د دفاع وزیر د شوروي سلاکار دفتر هم په ارګ کې وو.کله چې د پلنوم غونډې دوام درلود د فاع د وزیر د سلاکار جنرال ګوریلوف په وینا« سفیر د ده په دفترکې ناست وو.» ۶۳ / ۲۵۵ د سفارت څخه مسکو ته په استول شوي تلګرام کې د جنرال ګوریلوف په دفتر کې د جنرال پاولوفسکي د شتون خبره کیږي او په یوه برخه کې یې راغلي دي: « د پلنوم له پاى ته رسیدا سره سم شاه ولي د پاولوفسکي او ګوریلوف دفتر ته ورغی او هغوى ته یې خبر ورکړچې تره کی له خپلو ټولو ګوندي او دولتي څوکیو لیرې کړاى شو او د هغه پر ځاى امین د ګوند د عمومي منشي په توګه غوره شو...، وروسته امین په خپله پاولوفسکي ته ورغی او هغه ته یې خبر ورکړ چې دى د ګوند د عمومي منشي په توګه و ټاکل شو.» ۱۲۴ / ۱۳۰ عجیبه دا ده ددې پر ځاى چې جنرال پاولوفسکي د کې جي بي استازى امین ته د مبارکی په خاطر ورشي امین لکه یو ماشوم چې په آزموینه کې بریالی شوى وي خپل پلار یا مور ته د خپلې کامیابۍ زیرى ورکوي. د پلنوم په پرېکړه لیک کې راغلي وو:«څرنګه چې ملګري تره کي خپلو ساتونکو ته د ګوند د سیاسي بېرو د غړي او د هېواد د لومړي وزیرحفیظ الله امین د وژنې دستور ورکړى وو او د شوروي د سفیر په شتون کې د هغوى د ډزو په پایله کې سیدداود تړون ووژل شو او د امین یو ساتونکی ټپي شو یو نه بښونکی جرم یې ترسره کړ. لدې کبله باید د مرکزي کمېټې د عمومي منشي له مقام څخه ګوښه او د ګوند له غړیتوب څخه و ایستل شي.» ۱۴۳ د اسنادو، شواهدو ، شاهدانو او د څېړنو پرته او یوازې د مدعي د ادعا له مخې یو انسان د قتل په تور محکومول غیرمسؤلانه پرېکړه ده. د جګړې په ډګر کې یوعادي سرتېرى ته هم پداسي بیره ښله پوښتنو د مرګ سزا نه ورکول کیږي خو د پلنوم برخه والو د ګوند او دولت مشر ته د هغه په نشتون کې پر امین د سؤقصد حکم صادر کړ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پورتنیو څرګندونو ته په کتو سره ویلی شو چې دا د یوه سیاسي ګوند د لوړ ګوندي ارګان (پلنوم) پرېکړه نه بلکې صحرایي محکمه وه او هر څوک به دې پلنوم ته تور پلنوم ووایي ځکه چې :

الف – د ا ، خ ، د ، ګ د اساسنامې له مخې که کوم ګوندي غړی له ګوند څخه اېستل کېږي د هغه په شتون کې په لومړي ګوندي سازمان او بیا هغه ګوندي مقام چې د ګوندي غړي د اېستلو واک لري پرېکړه کېږي. لدې امله د پلنوم برخه والو اساسنامه تر پښو لاندې کړې ده. د اساسنامې دا اصل د ګوند د کوم عادي غړي په اړه نه بلکې د ګوند د بنسټ اېښودونکي او عمومي منشي په اړه تر پښو لاندې شوی چې داسې غیرمسؤلانه چلند په هېڅ منطق او دلیل د منلو وړ نه دی .

ب – د دې پلنوم برخه والو په واقعیت کې د پولیسو،څارنوالانو، قاضیانو او شاهدانو په رول کې د یوې جنایي قضیې په اړه د څو دقیقو په ترڅ کې چې یوازې مدعي شتون درلود نه تورن او نه شاهدان پرېکړه کړې ده . دا به د نړۍ په تاریخ کې یوه استثنایي پېښه وي چې د څو دقیقو په ترڅ کې ببله څېړنو دولتي مشر په مدعي(صدراعظم) د سؤ قصد په تور محکومیږي او عجیبه لا دا چې مدعي د تورن (قاتل) پرځای د رایو په اتفاق تاکل کېږي.

ج – دې پلنوم د خلقي ګوند ټوټې کېدو ، د خلقي واکمنۍ نسکورېدو او شوروي اشغال ته لار هواره کړله ځکه چې خلقیان یې په دوو دښمنو ډلو(امینیانو او د هغه په مخالفانو) وویشل. ددې پلنوم وروسته خلقیانوخپل ګډ آدرس له لاسه ورکړ. د پلنوم درې اونۍ وروسته دې دښمنو خلقي ډلو د یو بل خلاف وسلې ته لاس واچاوه او پریوبل یې ګولۍ وویشتلې. دې دا معنی لرله چې خلقي غورځنګ د تاریخ برخه وګرزید .

حفیظ الله امین د هیواد د مشر په توګه خپله لومړۍ وینا د وړي په شپږویشتمه یعني یوه ورځ وروسته د راډیوټلویزیون له لارې واوروله . البته دا وینا یې د سیاسي بیرو د غونډې خلاف د اوښکو نه په ډکوسترګو سره نه بلکې په موسکا او خوښۍ سره ور کړله . په خپله وینا کې یې په هیواد کې د قانونیت، عدالت او مصئونیت په ټینګښت ټینګار وکړ. په ګوند او دولت کې یې د شخصیت پالنې کیش محکوم کړ، د ظالمانو د واک د پای خبره یې وکړه او په یوه برخه کې یې راغلي وو:« چا چې خپل لویوالی د نورو په کوچینوالي کې لیده او خپل عظمت یې د خلکو د ځپلو له لارې تامینولو... د دې ظالمانو او ځانپالو حرص اوهوس پای ته ورسید» ۱۷۴ چې اشاره ن، تره کي ته وه اوهغه یې د انقلاب د ودې د مخالف عنصر په نامه یاد کړ. عجیبه داده چې مخکې لدې امین تره کی د کارګري انقلاب!؟ لاربښود ګڼلو او نابیره هغه د انقلاب د ودې په مخالف عنصر واوښت . د ثور انقلاب د بري وروسته هغه تبلیغات چې د تره کي په اړه کیدل په هغو« ټول پوهیدل چې دا کار د تره کي د شخصیت اوحقیقت د زیانمنولو لپاره وو خو که ژور فکر وشي خبره ډیره ژوره وه . شوروي سلاکارانو او د کې جي بې غړو چې په دولتي دستګاه کې یې اغیزدرلود تره کی او امین یې یو په بل بې باوره کول، وروسته یې د دواړو د له منځه وړلو پلان ترلاس لاندې ونیو د تره کي د پرستیژ ټیټول د همدې توطئې یوه برخه وه. » ۱۷ / ۴۱۲

د تور پلنوم وروسته « د تره کي د کیش پرستۍ د غندلو لپاره د غونډو او میټنګونو پراخه لړۍ پیل شوه، د حفیظ الله امین پلویانواو په خاصه توګه د اسدالله امین ځواني ډلګکۍ هڅه کوله چې حفیظ الله امین ته د لازیاتې وفادارۍ د ثبوت لپاره هغه کسان د نورمحمدتره کي پرضد وینا کولو ته مجبور کړي چې پخوا یې نورمحمدتره کي ته زیاته وفاداري ښودله او د اوسنیو پیښو څخه د ملاتړ په هکله یې لا تراوسه څرګند دریز نه درلود...، د وږې میاشتې د ناوړه پیښو څخه وروسته مې هم په عادي توګه خپلې ګوندي دندې سرته رسولې. په ګوندي چارو کې د حفیظ الله امین څخه د سلا اخیستلو لپاره به د صدارت له ګلخانې مانۍ څخه د خلکو کور ته تلم او راتلم. هلته به مې د حفیظ الله امین د خورا نږدې کسانو له

(c) ketabton.com: The Digital Library

خولې څخه د بیخي ورک شوي نورمحمدتره کي د اوسني ژوند په هکله د ټوکو او مسخرو په لړ کې ځینې خبرې اوریدلې. » ۱۲۲ / ۲۰۵- ۲۰۷ د تره کي د غندلو سربیره د کتابتونو څخه د هغه چاپ شوي آثارهم ټول شول.

د خلقي زعامت بدلون د نړیوالو څارګرو شبکو او رسنیو پام ځانله راګرزولی وو . د وروړي په وروستۍ اونۍ کې د افغانستان د زعامت د بدلیدو د څرنګوالي او د دې هیواد د راتلونکې په اړه راز راز اطلاعات خپریدل. د بیلګې په توګه د ۱۹۷۹ کال د سپتمبر په اوولسمه په کابل کې د امریکې له سفارت څخه واشنګتن ته په ۶۹۳۶ لمبر رپوټ کې راغلي دي:« د ډاډمنو اطلاعاتو پربنسټ د امین لور د سپتمبر په شپاړلسمه په خپل ښوونځي کې د تره کي انځورونه څیرې کړل او تره کی یې ناوړه سړی وباله، ډیری ډاډمن دي چې تره کی لا ژوندی دی ، خو مړکیږي او بالاخره رژیم د هغه مرګ اعلانوي ، تر اوسه څرګنده نه ده چې آیا شوروي حکومت د امین له لوري د تره کي خلاف عمل نه د مخه خبر و یا نه، د ډیپلوماتانو او افغان مخورو عمومي نظر دا دی چې شوروي اندیښمن نه دی خو په اوسني حالت کې بله لار نه لري بیله دې چې د ځانغوښتونکي او ظالم امین ملاتړ وکړي... »۴۹ / ۹۹

امین بشپړواک ته په رسیدوسره هڅې پیل کړې چې د خلقي واکمنۍ تیروتنو ته په کتوسره چې د ده ونډه پکې ټاکونکې وه پړه یې پر تره کي واچوي. د کورنیو چارو په وزارت کې یې د دوولسو زرو تنوشاوخوا یو لست څوړند کړ چې ګواکې د تره کي په دستور وژل شوي دي. په لست کې داسې« کسان هم وو چې روغ رمټ په خپلو کورونو کې ناست وو» ۱۸ / ۱۳۲ یا په زندان کې شپې او ورځې تیرولې او یا دسپتمبر د څوارلسمي (د وږي درویشتمي) نیټې د پیښې وروسته بندیان شوي وو. د کورنیوچارو په وزارت کې د څوړند شوي لست په هکله جنرال عبدالقادر وایي : « ټول د امین په دستور وژل کیدل . له دوولسو زرو څخه چې اعلان شول ښایي یو نفر یې هم د تره کي په دستور نه وي وژل شوی. » ۱۶۸ / ۲۲۹ نه یوازې عبدالقادر د دې وژنو اصلي عامل امین ګڼي بلکې زیات شمیر د ګوند خلقي او پرچمی غړي او غیرګوندیان هم امین ته ګوته نیسي . د دې غیرګوندیانو څخه یو لیکي: « هم په هماغه دوران او هم په وروستیو کلونو کې ګوته د وژنو اصلي مسئول حفیظ الله امین ته نیول کیږي.» ۸۷ / ۱۵۳ زموږ د هېواد د غوڅ اکثریت سیاستوالو د ځانګړتیاوو څخه یوه دا ده چې د حکومت غړي او حتی د حکومت مشر د واکمنۍ د تیروتنو، انحرافاتو او ناکامیو پړه د دولت په مشراچوي او دوی ځانونه غیرمسئول ګڼي چې امین هم یو له همدې کسانو څخه دی. مخکې یادونه شوې وه چې هغه د ثور انقلاب وروسته بې تاجه ټولواک وو او په سیاسي بورو کې د امنیتي ارګانونو د چارو د څارنې او لارښوونې مسئولیت درلود. کله چې یو چارواکی د وسلوالو ځواکونو د لارښوونې اوڅار واک ولري اود دې بنسټونو مشران ده ته د ځواب او رپوټ ورکولو مسئولیت ولري که بیګناه وګړي بندیان کیږي او بیله محاکمې وژل کیږي چې هغه لږ هم نه دي آیا امین هیڅ مسئولیت نلري ؟ آیا صدراعظم د وزیرانو او په هغو کې د امنیتي ارګانونو د لارښوونې مسؤلیت نلري یا دا مسؤلیت د ولسمشر دی؟ امین د وژل شوو زرګونو کسانو د لست په ځړولو سره په واقعیت کې د خپل ځان د محکومیت سند وړاندې کړی دی. آیا امین ددې زرګونو تنو د وژنو په اړه د کابینې د غړي او د حکومت د مشرپه توګه خبرنه درلود ؟ که بیخبره وو دا نو د نوموړي بې کفایتي ښیي او که ترې خبر وو ولې یې مخه ونه نیوله او د داسې یوه حکومت نه چې زرګونه تنه وطنوال یې وژل کیدل استعفی ونکړه . البته دا د دې معنی نلري چې تره کی د ولسمشر په توګه مسؤل نه دی او د امنیتي او قضایي ارګانونو مشران سپینې کوترې وې.

ددې پلنوم د رابللو په اړه د دستګیرپنجشیري دریځ کوم چې دی په خپله ځان امین ضد معرفي کوي د تعجب وړ دی. پدې اړه شرعي جوزجاني لیکي چې د خلکو په کور(ارګ) کې د ډزو وروسته

(c) ketabton.com: The Digital Library

مابنام پنجشېری د ده کور ته ورغلی دی او د تره کي په استوګنځي کې د ډزو په اړه هغه ته معلومات ورکړي او شرعي ته دا هم وايي :« زه راغلی يم ستا سره يوه معامله وکړم. ومې ويل څه ډول معامله ! څرنګه چې دا برید د شوروي د سفیر په شتون کې د تره کي په دستور شوی دی، سبا ته د دې پېښې د څېړنې لپاره د مرکزي کمېټې او انقلابي شورا غونډه رابلل کېږي. باید تره کی د امین د وژنې د هڅې له امله له ګوند څخه خارج او ملګری امین د هغه پر ځای وټاکل شي. زه راغلی يم ستا څخه وغواړم چې یو ځای د امین په پلوی غږ اوچت کړو او هغه د ګوند او دولت مشرتابه ته وټاکو.» ۱۴۳ داسې ښکاري چې پنجشیری د امین په ِغوښتنه نه بلکې د شورويانو د دسستور له مخې دا کار کړی دی ځکه چې د پنجشیري په پرتله شرعي امين ته نږدې کس وو او امين به په خپله شرعي ته دا خبره کړې وای او يا به يې د خپل کوم بل نږدې ملګري پواسطه دا پیغام ورسولی وای. دلته دا ګومان قوت اخلي چې په حرمسرای کې په ډزو کې مسکو لاس درلود او دا کار يې د خپلو ساتونکو پر مټ ترسره کړ تر څو امين ولمسوي او تره کی له ډګره وباسي. پدې هکله دا انګېرنه او ارزونه « کا جی بی غوښتل چې د حفيظ الله امين تر وژلو د مخه خپله نورمحمد تره کی دده له خوا ووژل شي .» ۱۲۲ / ۱۹۱ منطقي ښکاري.

د نورمحمد تره کي وژنه

حفيظ الله امين د سپتمبر په شپاړلسمه د ګارد قوماندان جانداد ته دستور ورکړ چې د تره کي ساتونکي قاسم او ببرک ووژني. پدې اړه ويل کېږي امين جانداد ته ويلي وو هغوی ته يو ليک وليږي چې له دوی نه تحقیقات کیږي . دا لیک جانداد د ن. تره کي خانه سامان ته ورکړی وو. نور بيا وايي چې د لودسپيکر په واسطه يې د هغوی غوښتي دي چې د ګارد قوماندانی ته ورشي. ساتونکو نه غوښتل قوماندانی ته ورشي ځکه پوهيدل چې د هغوی نه تحقيق نه بلکې وژل کيږي. خو تره کي هغوی اړايستلي چې د ګارد د قوماندان دفتر ته ورشي. د تره کي ميرمن د ليک د ترلاسه کولو وروسته د ساتونکو د غبرګون په اړه وايي: « هغوی په پيل کې په قاطعيت سره وويل چې د امين د امرونو نه اطاعت نه کوي . تره کي هغوی قانع کړل. انقلاب يعني نظم ،لدې امله تاسو بايد اطاعت وکړئ . ساتونکو اعتراض ډوله ټينګارکاوه د امين په خبرو باور مه کوئ هغه لکه څرنګه چې پرون خپل دوست ترون د ګوليو هدف وګرزاوه تاسې به هم په سره سينه له منځه يوسي او هغه به تر پايه مخ په وړاندې لاړشي. تره کي په ډيره آرامه لهجه مخالفت کاوه نه ملګرو تاسو حق په جانبه نه يئ دا امکان نلري. موږ پخواني ، رښتيني او وفادار دوستان يو. ما خپل ټول ژوند د انقلاب لپاره وقف کړی دی او په ژوند کې مې بل هدف نه درلود لدې امله ولې ما له منځه يوسي. ببرک او قاسم د دې لپاره چې ځانونه د امين نفرو ته تسليم نکړي پريکړه وکړه چې يو بل و وژني. تره کي بيا هم هڅه وکړه هغوی لدې کار څخه ډډه وکړي . دا سم کار نه دی ټول به فکر وکړي چې تاسو توطئه ګر ياست او پدې ډول له مسئوليت څخه ځان ساتئ .ما هم هغوی قانع کړل چې دا کار ونکړي. زه او ميره مو پدې باور وو چې ټول شيان به ښه شي. دوی دواړو ځانونه تسليم کړل او موږ د امين د جلادانو وحشت وليدلو چې څه ډول هغوی لکه د وزلوبې(بزکشۍ) د وزې په څير کش کړل او کومې خوا ته يوړل. انسانان يوازې هغه وخت دا ډول کشوي چې اعداموي يې. »۶۳ / ۲۶۷ عبدالودود د ګارد د مخابرې آمر او د ستردرستيز د کام مدير په خپلو تحقيقاتو کې ورته څرګندونې لري او وايي چې امين د ګارد قوماندان ته هدايت ورکړ: « غوره ده ساتونکو ته په کتبي توګه خبر ورکړل شي ترڅو هغوی په امين باندې د سوء قصد په اړه د تحقيقاتو لپاره قوماندانی ته حاضر شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

سربیره پردې هغوی ته وویل شي چې دا تحقیق یوازې د دوی څخه نه کیږي بلکې د نورو څخه هم کیږي.
وروسته له ۳۰ – ۴۰ دقیقو یې خبر ورکړ چې د تره کي ساتونکي چمتو دي قوماندانی ته راشي. د حرمسرای دروازه خلاصه شوله او ساتونکي را ووتل ، که څه هم هغوی بې وسلې وو خو بیا هم څرنګه چې سرتیرو ته هدایت ور کړل شوی وو هغوی په ساتونکو برید وکړاو هغوی یې ونیول...، پدې وخت کې (روزي) په بیره ځان نیول شوو ساتونکو ته ورساوه او د نومړو سرتیرو لاسونه یې په روجایي وتړل...، ما د جانداد څخه د ورځې د نوم د اخیستلو وروسته د تره کي د ساتونکو سره یوځای چې سترګې او لاسونه یې تړلي وو په دوو جیپونو کې د(روزي) سره د ځلورمې زرهدارې قواو په لوري حرکت وکړ...، وروسته یې د تره کي د ساتونکو سترګې خلاصې کړې د یوې کندې په لور یې ورته لاربښوونه وکړه ، ساتونکي کندې ته لاړل او هلته کیناستل...، ښایسته خپله توپانچه را وایستله ، روزي هم غوښتل د ساتونکو په وژنه کې برخه واخلي خو ښایسته ورته وویل دا ستاسو دنده نه ده وظیفه موږ ته را کړل شوې ده. »۱۷۵ ښایسته د پلچرخي د زندان قوماندان وو.پدې توګه د امین جلادانو د تره کي ساتونکي ووژل او پدې ډول یې پر هغوی خپل د قانونیت ، عدالت او مصئونیت شعار پلې کړ. ښایي کله چې تره کي د خپلو ساتونکو سره د امین د جلادانو دا ډول چلند لیدلی پوهیدلی به وي چې د ده «پخوانی ، ربښتینی او وفادار دوست» هغه څوک نه دی چې ده فکر کاوه او دی هم د خپلو ساتونکو په شان برخلیک لري ، ګوند او خلک نه بلکې د ده وفاداردوست یې برخلیک ټاکي. تره کی دری ورځې د خپلې کورنی د غړو سره یوځای ساتل کیده له دریو ورځو وروسته یې د کورنۍ نور غړي ترې جلا کړل ، دی او مېرمن یې یو ځای پریښول او په پنځه ورځې وروسته یې د شپې د هغه میرمن د درملنې په نامه ترې جلا کړله او د کورنۍ ۲۷ تنه غړي چې د شپږو ورځو یو ماشوم هم پکې وو بندیان کړل. همدا رنګه یې د تره کي کلیوال ، د سره کلي اوسیدونکي د هلمند ولایت خانشین ولسوالی ته پدې نامه چې هلته ځمکې ورکول کیږي تبعید کړل. هغوی د۱۳۵۹ کال په پسرلي کې چې امین د شورویانو لخوا وژل شوی وو بېرته خپل پلرني کلي ته را ستانه شول . د امین له لوري د تره کي د خپلوانو بندي کولو او تبعیدولو وښودل چې هغه د جلاد محمدهاشم صدراعظم تګلاره پلې کوله .

په کابل کې د کی جی بی د مرستیال له قوله امین یوه ورځ سفیر ته وویل: « که غواړئ له تره کي سره وګورئ هره شیبه کولی شئ خو سفیرله دغه شان ملاقات څخه ډډه وکړه . که چیرې د شوروي اتحاد سفیر د تره کي لیدنې ته ورغلی وای امکان یې وو چې تره کی ژوندی پاتې شوی وای.» ۱۷۶ لکه څرنګه چې په حرمسرای کې له ډزو وروسته ماښام شوروي سفیر امین ته ویلي وو چې تره کی به شوروي اتحاد ته بوزي خو « د امین د وراره له قوله امین بریژنیف ته یو پیغام ولیږی ، چې پکښې ویل شوي ول : تره کی لا تراوسه همدلته دی . څه باید ورسره وکړم؟ که تاسې وغواړئ نو مسکو ته یې درلیږلی سم . د۱۹۷۹ کال د اکتوبر پرشپږمه د بریژنف دغه ځواب راورسید: مسکو ته د تره کي د رالیږلو ضرورت نسته . دا ستاسو مشکل دی . څنګه چې درته بهتره وي هغسې یې حل کړئ .» ۱۶۷ / ۱۸۰ ښایي د کرملن د چارواکو دا ډول منافقت چې ورته ویلي یې وو تره کی به مسکو ته بوزي امین د بهرنیو چارو وزیر شاه ولي ته دستور ورکوي چې د سوسیالستي هیوادونو سفیرانو ته د سپتمبر د څوارلسمي نیټې د پیښې په هکله معلومات ور کړي او دا هم ووایي چې په هماغه ورځ د سفیر د ژباړونکي لخوا د ټیلیفون په کرښه امین ته د ده د خوندي توب ډاډ ورکړ چې د تره کي استوګنځي ته راشي. د دا ډول خبرې یادول ښیي چې ګواکې د امین خلاف سوء قصد کې سفیر ښکیل وو. دې څرګندونو د مسکو غوسه راوپاروله خو ترهغه پورې یې غبرګون ونه ښود او له امین سره یې د پخوا په څېر دوستانه اړیکې وساتلې ترڅو تره کی پرې ووژني. د تره کي د وژنې وروسته سفیر دا موضوع د امین سره طرحه کړه او پر هغې یې بحث

(c) ketabton.com: The Digital Library

وکړ خو سفیر د ده د ژباړونکي له لوري د ټیلیفون څخه انکار وکړ.امین د شوروي دولت څخه وغوښتل چې خپل سفیر وروغواړي. پدې اړه امین فکر کاوه چې سفیر د شوروي دولت د پالیسیو خلاف ګامونه اوچتوي دا ځکه چې ګڼ شمیر شوروي سلاکارانو ظاهرآ د امین ملاتړ کاوه. خو د امین پدې سر نه خلاصېده چې د شوروي سفیر د خپل دولت د پالیسیو پلي کوونکی دی او د شوروي په توتالیتارسیستم کې د دولت له پالیسیو سرغړونه د مرګ معنی لري. پر بله خوا امین دومره شورویانو ته وفادار وو چې د شوروي سفیر په دستور یې تره کی وواژه. د میثاق په وینا کله چې امین و پوهیدلو چې شوروي سفیر د ده سره خاینانه لوبه پر مخ وړي برژنف ته لیک استوي چې هغه تبدیل کړي او پدې اړه امین میثاق ته ویلي وو:« همدې چټل پوزانوف زما لاسونه د تره کي په وینو ککړ کړل. هغه زه اړ ابستم تره کی و وژنم.» ۷۹/ ۴۰۷ یوه ورځ مخکې لدې چې د تره کي مرګ رسنیز شي امین د سیاسي دفترغړي زیری او شاه ولي ورغواړي او ورته وایي :« له بده مرغه تره کي صاحب مړشوی دی . زیری پوښتنه ترې کوي څنګه؟ ده وویل خودخوا سړی وو د دغې ناکامیو تاب یې رانه ووړ پرون د شپې مړشو. شاه ولي پوښتنه ځنې وکړه چې څه ناروغي ور پیښه شوه. امین ځواب ورکړ ویې ویل خودخواهي پخپله د ټولو مرضونو مور ده.»۴۰ / ۴۲۱همدا رنګه د سیاسي بېرو غړی میثاق د خپل کتاب په ۳۹۸ – ۳۹۹ کتاب کې راوړي چې هغه امین ور غوښتی وو ترڅو د تره کي د مړینې په اړه یې خبر کړي . د نوموړي د څرګندونو لنډیز دلته راوړل کېږي:« امین غمګین وو .هغه ځمکې ته کتل او د خجالت احساس یې کاوه، وروسته یې سر را پورته کړ او ماته یې وویل نن شپه د ډله ییزو رسنیو له لارې اعلانیږي چې نورمحمد تره کی د ناروغی له امله مړ شوی دی.کله یې چې دا موضوع را ته وویله ، غږ یې ټیټ وو...، د اوښکو دانې یې په سترګو کې راغلې چې د لاسونو په ورغویو یې پاکې کړلې ...، څو شیبې دواړه غلي وو ته به وایې له یو بل څخه شرمېدلو او نه مو شوای کولای یو بل ته وګورو. وروسته مې سر پورته کړ او ورو مې ورته وویل آخر دې وواژه. هغه هم ورو ځواب راکړ هو چاره نه وه...، زما لپاره یې بله لاره پرې نښودله بېله دې چې دا پیښه وشي یعنې چې ووژل شي...، ما ډېر د تره کي د راتلونکي په اړه فکر وکړ او ډېرې مشورې مې تر لاسه کړلې . په رښتیا چې ما نه غوښتل هغه له منځه لاړشي، ما غوښتل چې تر آخره پورې یې په ارګ کې وساتم ، خو شوروي ملګرو ته د ژوندي پاتې کېدو کلمه ښه نه برېښېدله او د هغه ژوندي پاتې کېدل یې زما په زیان ګڼل او ... دا یې وویل او نور یې نه غوښتل د پیښې جزییاتو ته لاړشي او خپله جمله بشپړه کړي، خپل لاس یې د خدای په امانۍ په موخه را کړاو پدې وخت کې یې په لړ لوړ غږ له خولې ووتل : لعنت په سیاست ...،کله چې د امین له دفتر څخه راووتلم له یوه نه شرح کوونکي حالت سره مخ شوم. ټول وجود مې له کرکې ډک شوی وو ، له خپله ځانه کرکه ، له حفیظ الله امین او له نورو کرکه . باور مې نه کاوه چې تره کی زموږ په منځ کې نشته ...». ښایي میثاق لدې کبله له خپل ځان، له امین او نورو یعني د ګوند له مشرانو د کرکې خبره کړې وي چې په تور پلنوم کې یې د امین په ادعا پر ده د سؤقصد په تور له ګوندي او دولتي مقامونو څخه ګوښه کولو خو په واقعیت کې د هغه وژنې ته رایې ورکړې دي . په رښتیا هم چې د خلقیانو د سیاسی بېرو غړي د نفرت او کرکې وړ وګرځي وو خو امین د بې کچې نفرت وړ ځکه دی چې واک ته د رسېدو او په واک کې د پاتې کېدو په موخه په هر خیانت او جنایت لاس پورې کاوه چې د تره کي او د هغه د یاورانو وژنه یې د جنایت څرګنده بېلګه ده. خو ددې سره سره د هغه پلویان دا جلاد اتل ګڼي . رښیا هم امین اتل وو د وژلو اتل ، د غوړه مالۍ او منافقت اتل .

د اکتوبر په نهمه د ماښام په خبري سرویس کې وویل شول چې تره کي د ورپیښې ناروغۍ له امله مړشو او پخپله پلرنۍ هدیره کې خاورو ته وسپارل شو. امین د هغه د جنازې او فاتحې اخیستلو ته

(c) ketabton.com: The Digital Library

لدې کبله اجازه ورنکړله چې « له دغه کار څخه به دښمن ډیره استفاده وکړي او انقلاب به له ستونزو سره مخامخ کړي. »۴۰ / ۴۲۱ ـ ۴۲۲ د امین او د هغه د پلویانو له نظره د تره کي د جنازې او فاتحې مراسمو ترسره کیدل انقلاب ته ګواښ وو. واقعیت دا وو چې د هغه ژوندی پاتې کیدل او د جنازې او فاتحې د مراسمو تر سره کول د امین اقتدار ته ګواښ وو لکه څرنګه چې امین ته وفاداریوه لوړپوړی ویلي وو: « هغه باید مړشوی وای، که نه نو د نوموړي په شاوخوا دده د پلویانو راټولیدنه به د حفیظ الله امین رژیم د خطرسره مخامخ کړی وای.» ۱۲۲/ ۲۰۷ دا زموږ سیاستوال دي چې پدې وروستی نیمه پیړۍ کې خپل مخالفان ، سیالان او عادي افغانان د قربانۍ د پسونو په څېر د جهاد، انقلاب ، اسلام، شریعت ،وطن ، دموکراسۍ او ملي ګټو په نامه وژلي دي.

اوس به وګورو چې تره کی څه ډول ووژل شو. تره کی دریو تنو(تورن محمداقبال د ګارد د کام آمر ، لومړي بریدمن روزي د ګارد د قوماندان سیاسي مرستیال او لومړي بریدمن عبدالودود د ګارد د مخابرې آمر) د لوی درستیز یعقوب په امر وواژه. عبدالودود د اقبال په شتون کې د پلځرخي په زندان کې بل خلقي زنداني(محمد علي هوما) ته چې په یوه کوټه کې بندیان وو ویلي دي: « نورمحمدتره کی د خلکو کور د جمعې شپې په کوټۍ کې بندي وو. د ننوتو د دروازې په خوله کې به همیشه پیره دار ولاړ وو. لوی درستیز یعقوب مونږ ته وویل چې د نورمحمدتره کي د وژلو پریکړه شوې ده. ددې کار لپاره تاسو دوه کسه او روزي مؤظف شوي یاست. مونږ دری واړه په یاده شوې کوټۍ کې تره کي ته ورغلو. تره کی زمونږ په ورتګ سره پوه شو چې د څه لپاره ورغلي یو. له خپل لاس څخه یې لاسي ګړۍ (ساعت) خلاصه کړه او د ګوند د غړیتوب کارت یې له جیب څخه را ویوست او مونږ ته په راکولو سره یې وویل چې دغه امین ته ورکړئ . بیا یې لاسي بکس را واخیست او راته ویې ویل چې پدې بکس کې پنځه څلویښت زره افغانۍ زما میرمنې ته ورکړئ. کله چې دا ټول شیان مو له ن.تره کي څخه تسلیم کړل ، روزي خان ورته وویل چې په کټ کې پړمخ څمله! ن. تره کی په کټ کې پړمخ څملاست او روزی خان د ده لاسونه ټینګ ور وتړل، بیایې هغه پر ملا څملاوه . اقبال د ن. تره کي پرګیډه او زه (ودود) د نوموړي پر پښو کیناستم. ددې سره سم روزي خان بالښت را واخیست او ترهغه وخت پورې یې د ن. تره کي پرخوله ټینګ ونیو ترڅو یې ساه ورکړه. »۱۲۲/ ۲۵۹ ـ ۲۶۰ پدې ظالمانه ډول امین تره کی چې د هغه رابطه یې له ګوند سره د روح او جسم رابطه ګڼله وواژه. ویل کېږي چې د ن. تره کي د دا ډول وژنې وړاندیز لوی درستیز محمد یعقوب کړی وو او دا یې هم ویلي وو چې دا ډول وژنه یې په کوم کتاب کې لوستې وه. د امین پلویان د امین له خوا د تره کي دا ډول وحشیانه خو له شرمه ډکه وژنه د پرچمیانو تبلیغات ګڼي خو کله چې ترې وپوښتل شي چې تره کی څه ډول ووژل شو څه نه وایي او دا بیا ښیي چې د هغه وژنه د بالښت په واسطه سمه ده .

د عدلیې وزیر او لوی څارنوال شرعي جوزجاني لیکي چې د راډیو څخه د تره کي د مرګ د اورېدو « سبا ته چې د کار دوسیې مې امین ته ور وړې وې ، د هغه څخه مې د تره کي د مړینې پوښتنه وکړه، خو هغه بېله دې چې ځواب راکړي ، کښته یې کتل او زما څخه یې وپوښتل څه وایې؟ ومې ویل وایي چې په خپله یې وژلی دی، د عایشې دراني د لیسې په یوه دېوال یې لیکلي دي :

سعدیا شېرازیا ،پندې مده کمزاد را کمزاد اګر حاکم شود ګردن زند استاد را

ژباړه :(اې د شیرازسعدي ، کم اصل ته لار مه ور ښیه ، د کم اصل چې لاس بر شو ان د خپل استاد سرهم غوڅوي.) د واک څخه د تره کي د ګوښه کولو وروسته ځینې خلقي کدرونه د امین د نسکورولو په سوچ کې شول او د امین په وړاندې د پوځي عمل نیته د تلي (میزان) دوه ویشتمه چې د زرنګار په پارک کې د امین په ملاتړمظاهرې ته سازمان ورکړل شوی وو په پام کې وو. خو د امین څارګرو د دې

(c) ketabton.com: The Digital Library

حرکت په اړه خبر ترلاسه کړی وو او د دې خوځښت ځيني فعالين يې ونيول. د پوځيانو ارتباطي غړی نيک محمد وردګ چې هغه مهال د سوداګرۍ د وزارت د مخصوص قلم مدير وو د حرکت د افشا کيدو نه په خبريدو سره په خپل دفتر کې د مکاروف توپانچې پواسطه خپل ژوند ته د پای ټکی کيښود او د ميز پر سر يې يوه جمله « د اردو د بې شميره ملګرو د ژوندي پاتې کيدو په خاطر»۱۸/ ۲۶ ليکلي وه. د ريشخورو اوومې فرقې خلقيانو په ټاکل شوې ورځ د خپل سوق الجيش څخه حرکت وکړ او د امين د پلويانو په لومه کې ولوېدل. د دې فرقې د امين ضد خلقيانو او دولتي ځواکونو تر منځ ۲۴ ساعته نښتو دوام وکړ، په پايله کې پاڅون وځپل شو. د دې پاڅون په ځپلو کې شوروي سلاکارانو د امين ملا ور وتړله او لوی پوځي سلاکار ګوريلوف ويلي وو: « ما هدايت ورکړی دی چې د کوماندو لوا جګه شي او همدارنګه د هوا څخه په ياغيانو بريد وشي ... هغه او نورو پوځي سلاکارانو اړين اوامر ورکړي وو او ځينو يې حتی نيغ په نيغه په جګړه کې د پاڅون کوونکو په ځپلو کې برخه اخيستې وه.» ۶۳ / ۲۷۰ د ريشخورو د فرقې د پېښې په اړه کابينې ته امين ويلي وو:« دا کودتا د کارمل د پلويانو او د کريم زرغون د ګوندي ضد کوچنۍ ډلې پوځيانو لخوا ترسره شوله چې د شوروي سلاکارانو په مرسته د څو ساعتونو په ترڅ کې وټکول شوه.» ۷۹/ ۴۰۲ د دې پيښې وروسته څه د پاسه درې سوه تنه ملکي او پوځي خلقي کدرونه بنديان شول. دولت دا پيښه د افغان ملت د ډلې له خوا د يوې ناکامې توطئې چې مشري يې غلام محمدفرهاد لرله اعلان کړه پداسې حال کې چې فرهاد د دې پيښې څو مياشتې وړاندې بندي شوی وو. همدا رنګه عبدالکريم زرغون د۱۳۵۸ کال د چنګاښ په مياشت کې زنداني شوی وو. حکومت خلقي کدرونه لعل پادشاه عالمی، آقا ګل بائيس، پوهنيارعبدالسلام، پوهنيار عبدالعزيز بسام، پوهنيار زکريا،غلام رسول کهسان ، پوهيالی حبيب الله وطندوست ، محمدحنيف يرغل، حبيب الرحمن ، ډاکټرصدري، ډاکټرعوض شينډنډي او ډګرمن نيک محمد د بغاوت د اصلي عاملانو په توګه بيله محاکمې چانواري کړل. په چانواري شوو کسانو کې يوازې دوه وروستي پوځيان وو. د اوومې فرقې د پاڅونوالو د وژلو په اړه د شوروي اړخ ليوالتيا د هغه مهال د غزني د څوارلسمې فرقې د قوماندان جعفر سرتېر له څرګندونو څخه معلومېږي:« زه د اسد امين دفتر ته ورغلم . هغه له سترې مشې او زما د شخصي ژوندانه پوښتنو کولو څخه وروسته ، له ما څخه د غزني ولايت ځينو اړوندو چارو په باب پوښتنې کولې ...، زموږ د دغو خبرو منځ کې ، د ده د دفتر رييس راننوت او امين ته يې وويل چې شوروي سرمشاور (د کام رياست د ک .ج . ب سرسلاکار) له ژباړن سره راغلی دی او وايي چې ستا سره ګوري او اړينه خبره درسره لري. سرتېر ويل چې د اسد امين دفتر ډېر لوی وه.هغه ما ته وويل چې ته چوکۍ درسره واخله او په هغې کونج کې کښېنه! اسدالله دوی راوغوښتل او ما چوکۍ واخيستله په کونج کې لېرې کښېناستلم.کله چې سرسلاکار او ژباړونکی يې د امين له ميز سره نږدې کېناستل ، نو سرسلاکار په نورمال ډول اواز سره ، جګې خبرې پيل کړل. خو د هغه ژباړونکي په ټيټ اواز سره چې ما نشولي اوريدلی، د هغه د خبرو ژباړه کوله. دوی داسې فکر کولو چې ګني زه په روسي ژبه باندې نه پوهېږم...، هغه اسدالله ته وويل چې دغه څوک چې د مشر امين صاحب د رژيم پرضد باندې يې کودتا (د ريشخور خوځښت) کوله، دوی بايد ووژل شي، ترڅو د نورو کسانو لپاره پند او عبرت شي او که داسې ونکړئ، هره اونۍ به دغه لوبې ګورئ.څکه تره کی د ګوند جوړېدلو له وخت څخه د دې ګوند مشر وه او هغه په دغې ګوند کې ډېر ملاتړي او خواخوږي لرل او هغه نور به هم په آسانۍ باندې ،په قرار نه کښېني.» ۱۰۵ /۷۶۳ – ۷۶۴ امين هم د خپلو شوروي ملګرو سلا ومنله دا کودتاچيان يې د تره کي په څېر بېله محاکمې ووژل. د پرچمي کودتاچيانو د ژوندي پاتې کېدو او د خلقيانو د وژنې په اړه ليکوال د محمودسوما څخه پوښتنه وکړه چې د پرچمي کودتا چيانو اعترافونه په رسنيو کې خپاره شول هغوی ونه وژل شول خو د يشخورو د فرقې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پېښې د تورنو کسانو اعترافونه خپاره نشول او هغوی ووژل شول لامل یې څه وو؟ هغه ځواب راکړ شورویانو نه غوښتل پرچمیان ووژل شي. لیکوال ورته وویل لدې څخه معلومېږي چې د امین او کارمل تر منځ هېڅ توپیر نه وو دواړو د شورویانو د امر او نهی له مخې ګامونه اوچتول . هغه غلی شو او څه یې ونه ویل.

د حفیظ الله امین لنډه واکمني

حفیظ الله امین د خلقي نظام کمزورو اړخونو او تیروتنو ته په کتو سره هڅې پیل کړې ترڅوهغه اصلاح او په یولړ سمونونو یې لاس پورې کړ چې په هغو کې لاندې اقدامات یې د پام وړ دي :

- د اساسي قانون د مسودې د جوړولو د کمیسیون توظیفول چې غړي یې اکثرآ غیرګوندیان او استادان وو.
- د انقلاب د ملي دفاع سازمان جوړول ، ترڅو پدې خورا مهمه مسئله ډله ئیزغور اوعمل وشي او د چاړواکو د یکه تازی او پخپل سر پریکړو مخنیوی وشي . –

د بند څخه د زیات شمیربندیانوخلاصون او د زندانیانو د دوسیو بیا کتنه. (د بندیانو د خلاصون په اړه به وویل شي د لیکوال یو ملګری چې د امین د واکمنېدو پنځه میاشتې وړاندې د کندهار زندان ته اچول شوی وو د امین په واکمنېدو سره خلاص شو خو یوه میاشت وروسته بیا زنداني شو او دا ځل یې د څرخي پله زندان ته واستولو.) –

د کابل ښارملاامامانو ته د مالي او پولي مرستو پیل اود جوماتونو رغول.

- د امریکې او پاکستان سره د دوستانه اړیکو د ټینګښت هڅې.

امین په ګوند کې د خپل دریځ د لاپیاوړتیا لپاره د تلې په دیرشمه د ګوند د مرکزي کمیټې تشکیلاتي پلنوم جوړکړ او ځوان کدرونه یې د ګوند مرکزي کمیټې ته راپورته کړل چې د ګلداد پرته نور ټول د امین پلویان ګڼل کیدل. امین د عزیز اکبري پرځای خپل وراره او زوم اسدالله امین د ځارګرې ادارې ، کارګري استخباراتي مؤسسه(کام) د مشر په توګه چې هممهاله یې څو نور مسؤلیتونه هم درلودل موظف کړ. ځوان زوی عبدالرحمن یې د ځوانانود خلقي سازمان مرستیال وټاکه. د امین د کورنۍ د غړو د کړو وړو او د هغو په وړاندې د خلکو د غبرګون په اړه اقبال وزیري لیکي: « د امین وراره اسدالله امین ، د هغه ورور عبدالله امین او د هغه نورو خپلوانو د امین د موقف څخه ناوړه ګټه اخیستنه او د شوروي سفارت او د کی جی بی اجنټانو د تره کي او امین ترمنځ په نفاق اچونه کې د هغوی د ناوړه اعمالو څخه زښته زیاته ګټه هم پورته کوله. زموږ د یوه مشر ملګري دا خبره په بشپړه توګه سمه ده چې ویل یې اسدالله امین او عبدالله امین به چې د هرې کوڅې نه تیریدل حفیظ الله امین ته یې دښمنان کول.»۶۰ / ۱۰۸ دې مشربايد ویلي وای چې د دې کورنۍ د غړو سلوک خلک خلقیانو او خلقي واکمنۍ ته دښمنان کول.

د ګوند لارښوونکي ارګان (مرکزي کمیټې) ته یوازې امین ته د وفادارو ګوندیانواو د ځوانانو راپورته کول، د امین د کورنۍ د غړو بیساره واکونه او د تره کي او زرغون د پلویانو په نامه د سلګونو ګوندیانو بندي کول او وژل په ګوندي لیکو کې زیاته نارضایتي منځته راوړه او د هغې سربیره مسکو چې د خلقي غورځنګ ورکه غوښتله دا ناراضه خلقي پېژندل شوي کدرونه او د امین پخواني خلقي مخالفان هڅول چې په دولت کې له کار کولوڅخه ډډه وکړي او شوروي اتحاد ته ولاړ شي. شوروي سلاکارانو او د سفارت کارکوونکو د مالیې وزیر میثاق، د اردو د سیاسي چارو رئیس محمد اقبال وزیري ، علی محمدهوما د ګوند د دارالنشآ مشراو داود پنجشیري ته وړاندیز کړی وو چې شوروي ته سیاسي پناه یوسي

(c) ketabton.com: The Digital Library

او یا استراحت ته لاړشي . « حتی داود پنچشیري(د دستګیر پنجشیري ورور) ته یي پاسپورت او ویزه هم جوړکړي وو او هغه له ډاره څخه دا ویزه امین ته وروړې وه.» ۶۰ / ۱۲۷ دا چې نوموړي له ویرې دا کار کړی یا یي کومه لوبه پر مخ وړله د مسلې یو اړخ دی خو دا ښیي چې شوروي سفارت داسې هلې ځلې کولې چې امین اندیښمن کړي تر څو په شورویانولا زیاته ډډه ولګوي او په وروستي ګام کې د هغوی په ځواکمنو منګولو کې ولوېږي . ښایي شوروي اړخ نور خلقي کدرونه هم هڅولې وي چې شوروي اتحاد ته پناه یوسي. میثاق پدې هکله د خپل کتاب په ۴۰۴ – ۴۰۵ مخونو کې په تفصیل سره غږېدلی دی چې لنډیز یې دلته راوړل کیږي. میرګن د سفارت کارکوونکي یوه ورقه را کړه چې ویې لولم په هغې کې لیکل شوي وو چې په ارګ کې تا ته دسیسه جوړه شوې ده او تا له منځه وړي او شورویان غواړي تا وژغوري چې شوروي اتحاد ته لاړشې. میرګن په اشاره وپوهولم چې خپل نظر ولیکم ځکه که خبرې وشي ښایي خبرې مو ثبت شي. میثاق په ورقه کې ور ته لیکي:« فعلا د ویلو څه نلرم. لاړشئ دا موضوع له امین صاحب سره شریکه کړئ.» د میثاق ځواب د یوه طالب مشر ځواب ته ورته دی چې کوم امریکایي ورته ویلي وو چې د ملامحمدعمر خلاف کودتا وکړئ موږ درسره مرسته کوو. طالب ورته ویلي وو چې دا خبره به له خپل امیر سره شریکه کړم. امین د شوروي سفارت د کارکوونکو دې ډول کړنو ته په کتنې سره له مسکو څخه غواړي چې سفیر او میرګن اوف تبدیل کړي او مسکو د هغه غوښتنې ته سملاسي مثبت ځواب وایي .

امین د دې دواړو د تبدیلولو مساله ددې پر ځای چې د بهرنیو چارو د وزارت له لارې په رسمي بڼه مسکو ته واستوي د دفاع وزارت پوځي او سیاسي سلاکارانو ته چې مسکو ته تلل او امین ته د خدای په امانی لپاره ورغلي دي ویلي وو چې د ده یو لیک به شوروي مشرتابه ته ورسوي چې اقبال وزیري به هغه ورکړي. سلاکارانو دا خبره د سفیر ترغوږو رسولې وه او سفیر هوایي ډګر ته د نوموړو څخه د تلو مخکې د لیک د ترلاسه کولو پوښتنه کړې چې ځواب یې منفي وو.اقبال وزیري لیک هغه مهال سلاکار ته ورکړ چې هغه الوتکې ته ننوزي. جنرال ګوریلوف څه د پاسه دوې لسیزې وروسته د دې لیک په اړه وایي :« زه مسکو ته ورسیدم او لیک مې درستیز ته ور کړ. نیکولای واسیلویچ راته وویل : لیک ولولم که څنګه ؟ ومې ویل : ملګری مارشال ! پریکړه ستا سره ده . ښه به دا وي چې لیک کی جی بی ته ورکړو... دا چې په پاکټ کې څه وو خبر نلرم.خو لیک مې تسلیم کړ، دا چې امین د بریژنف نه څه غوښتي وو، زه وروسته خبرشوم . هغه په شوروي اتحاد یا د افغانستان په هره برخه کې چې بریژنف وټاکي د لیدو هیله کړې وه .خو امین هیڅکله د خپل لیک ځواب ترلاسه نکړ. » ۱۷۷ میثاق لیکي چې په لیک کې د سفیر او تاجک توکمه میرګن اوف د تبدیلی غوښتنه شوې وه او دا هم شوني ده چې د بریژنف سره د ملاقات غوښتنه هم شوې وي. د کې جی بی په سندونو کې راغلي دي : « امین څوځو ځله شوروي سفیر ته ویلي ول چې دی غواړي د ا،خ،د، ګ د مرکزي کمیټې د عمومي منشي په توګه په هر وخت کې چې د مسکو لپاره مناسب وي شوروي اتحاد ته ولاړشي او له بریژنف سره وګوري . امین خپله وروستۍ غوښتنه د دسامبر په ۶ نیټه سفیر تابییف ته کړې وه . د امین له دغو په ټینګار غوښتنو څخه په مؤدبانه ډول سترګې پټې شولې.» ۱۲۴/ ۲۱۴ لیدل کیږي چې امین بریالی نشو له بریژنف سره وګوري لکه څرنګه چې هغه د خپلې لنډې واکمنۍ پرمهال د زیاتوهلوځلو سره سره ونه توانید د امریکې سره دوستانه مناسبات ټینګ کړي. د امریکې سره امین د خپلو ناکامو هڅو په اړه د کام سیاسي آمر سلطان احمد بهین ته ویلي وو:« د امریکا له متحده ایالاتو او نورو لویدیځو هیوادونو سره د اړیکو د ښه کولو په لاره کې زما ټولې هڅې بې ګټې وختلې . زموږ ټول امکانات په اوبو کې لاهو شول.» ۱۲۴ / ۲۲۰ د امین له لورې د زیاتو هڅو سره سره د دوو زبرځواکو د باور د نه ترلاسه کولو لامل باید د زبرځواکونو د

(c) ketabton.com: The Digital Library

تګلارو سربېره د امين په رواني ځانګړتياوو کې ولټول شي. مسکو ليوال وو چې د افغان دولت په مشرتابه کې يوازې دوی ته لاس تړلی وفادار مشر ووينې . واشنګټن هم ورته دريځ درلود او واشنګټن بيا د ا، خ، د،ګ پرځای اسلامپاله ډلې د خپلو موخو ډاډمنې پلې کوونکې ګڼلې. د امين د ځانګړتياوو په اړه بايد وويل شي چې د هغه د خبرو اوعمل ترمنځ ستر واټن ليدل کيده او کله ناکله د خپلو څرګندونو خلاف هم ګامونه اوچتول چې ساده وګړي هم په داسې وګړو باور نه کوي او زبرځواکونه خو بيا د هر سياستوال د کرکتراو فعاليت ټول اړخونه په پام کې نيسي. ښه بېلګه يې د تره کي سره د امين چلند دی چې يو وخت يې لاسونه مچې کول او بيا يې د عزراييل په څېر ووژلو.

د ا، خ ، د،ګ کې د وړې د مياشتې د زعامت بدلون، د تره کي په پټه منفي تبليغاتو او د هغه وژنې د ګوند اتوريته اواعتبار لا نور هم ټيټ کړ. امين بشپړ واک ته په رسيدو سره د داسې يوه حالت سره مخامخ شو چې له يوې خوا د وسله والو مخالفينو بريدونو دوام درلود له بله پلوه په خلقيانو کې د امين په وړاندې هم پټو او څرګندو مخالفتونو قوت وموند. سربېره پردې د پرچميانو حکومتي ضد تبليغات هم زيات شول. د وسلوالومخالفينو ترشا پانګواله نړۍ او د ګوند د ننه امين ضد مخالفتونو ته مسکو لمن وهله چې موخه يې د خلقيانو واکمنۍ ته د پای د ټکي اېښودل او د پرچم واکمنول وو. امين د ده خلاف دا کړنې د شوروي سفير څخه ګڼل هماغه دي چې د هغه د بدلولو غوښتنه کوي او مسکو هم دده غوښتنې ته سمدلاسه ځواب ورکوي او افغانستان ته نوی سفير را لېږي. د مسکو له لوري د ده غوښتنې ته مثبت ځواب د دې لامل شو امين ډاډمن شي چې دی د مسکو بشپړ باور او ملاتړ لري هغه ناسم ګومان چې دی يې د مرګ کندې ته ور ټېل وهلو. امين د تره کي د واکمنۍ پرمهال د يوه خپلواک هېواد د صدراعظم په توګه د شورويانوسره د چڼو وهلو او سياسي لوبو د مخته وړلو جوګه وو خو د دولت د مشر په مهال دا شونتياوې له لاسه ورکړلې او په بشپړ ډول د مسکو د لاس په وسيله واوښت. دا مهال مسکو په خورا زرنګۍ سره امين او د ده واکمنۍ ته د انقلاب ضد سربېره د تره کي د پلويانو له لوري د ګواښونو خبرداری ورکولو . شوروي سلاکارانو د وسلوالو مخالفينو او حتی د امريکا د پوځي لاسوهنې د ګواښونو ناسم انځور ايست او امين يې دې ته هڅولو چې د شوروي پوځيان راوبولي. له دې کبله يې د خپل استوګنځی چارچاپېر د شوروي اتحاد د پوځ پنځه سوه کسيز کندک ځای پرځای کړ او دشوروي دريو نورو کنډکونو را تګ ته غاړه کېښودله. پدې هکله د هغه مهال د ګارد قوماندان جګړن جانداد په زندان کې يوه خلقي زنداني ته ويلي وو:« د مرغومي له تورې ورځې څخه نږدې يوه اونۍ د مخه د شپې په يوولسو بجو شوروي سفير د حفيظ الله امين سره د بيړنۍ کتنې غوښتنه وکړه . حفيظ الله امين د ده غوښتنه ومنله . شوروي سفيرد خپلې کتنې په وخت کې حفيظ الله امين ته وويل چې شوروي څارګرو راپور ترلاسه کړی دی چې امريکايان پلان لري د پاکستان خاورې نه د نورستان سيمې او بدخشان ولايت له لارې د افغانستان دموکراتيک جمهوريت په حريم باندې وسله وال تيری ترسره کړي، تاسې بيخي ډاډه اوسئ ، د امريکايانو ټول نظامي خوځښتونه د شوروي اتحاد تر هميشنې تعقيب لاندې دي ... تاسوبيغمه اوسئ مونږ هيڅ وخت خپل دوستان په بده ورځ کې يواځې نه پرېږدو...» څو ورځې وروسته بيا شوروي سفير د شپې ناوخته د حفيظ الله امين ليدلو ته راغی. په دا وار شوروي سفير د ډير هيجان په ترڅ کې حفيظ الله امين ته په ډاګه کړه چې امريکايانو د ا، د، ج په خاوره باندې وسله وال تيری پيل کړ. زمونږ پلې وسلوال ځواکونه د ثورانقلاب د دفاع په موخه د افغانستان خاورې ته راننوتل. پدې ترتيب حفيظ الله امين د شورويانو له خوا د سرته رسيدلي کار(انجام شوي عمل) سره مخامخ شو.» ۱۲۲ / ۲۶۵ ـ۲۶۶ د جانداد دا خبره چې امريکايانو د افغانستان په خاوره وسلوال تېری پيل کړ او د شوروي پلې ځواکونه د افغانستان خاورې ته ننوتل د منلو وړځکه نه ده چې د امريکايانو د بريد سره سم دا شونې نه وه چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

شوروي ځواکونه افغانستان ته ننوزي . عجيبه دا ده چې امريکايي قوتونه د افغانستان خاورې ته ننوتلي وو خو د سرحدي ولايتونو ملکي او پوځي بنسټونو يوه هم مرکز ته رپوټ نه دی ورکړی. دا د جانداد ښکرور درواغ دي. جانداد پدې داستان سره که له يوې خوا غواړي د شورويانومنافقت ننداري ته کېږدي له بله پلوه هڅه کوي د امين لخوا د شوروي پوځيانو د راتلو سره همغږي يوه اړتيا او مجبوريت وګڼي او يا وښيي چې امين د يوه ترسره شوي کار سره مخامخ شو چې څه يې له لاسه پوره نه وو او پدې ډول هغه ته برائت ورکړي.

پورتنيوڅرګندونو ته په کتنې سره او د هغه مهال د سياسي بهيرونو او د شته لاسوندونو او روايتونو نه داسې بريښي چې امين د شوروي سلاکارانو په مشوره د ده د واکمنی د داړمنې ساتنې په موخه د شوروي د دريو کنډکونو راتګ ته غاړه ايښې ده چې د کابل په بالاحصار، باميان او ګيله ګی کې ځای پرځای شيږ. د دې کنډکونو د راتګ په اړه يې اقبال وزيري ته ويلې وو : « د شوروي د دريو کنډکونو په راتګ خفه دی ځکه هغه د ثور انقلاب ملي ارزښت کموي. امين زياته کړه چې شورويانو ته يې ويلي دي چې د دغو دريو کنډکونو سرتېري بايد پټ وساتل شي چې افغانان يې ونه ويني که نه نو نيمايي افغانان به هېواد پرېږدي.» ۶۰ / ۱۵۴هماغه دي چې د دسمبر له څلېرويشتمې څخه د هوا له لارې کابل ته د شوروي پوځيانو او محاربوي تخنيک را استول پيلېږي او د حيرتان بندر څخه هم شوروي پوځيان راتېريږي. د مسکو چارواکو د دريو کنډکونو پرځای دوې فرقې(يوه د هوا له لارې کابل او بله د حيرتان له بندر څخه) افغانستان ته راوليږدولې . دې رابلل شوو ميلمنو د دسمبر په اووه ويشتمه ماښام په کابل کې مهم دولتي بنسټونه او په مرکز کې پراته جزوتامونه تر ځار لاندې ونيول او له مخکې نه د تاجبيک د ماڼۍ شاوخوا ځای پرځای شوي د مسلمانانو کنډک او د کې جي بې ځانګړې ډلې په کوربه باندې د خپلو ټوپکو خولې راوګرزولې ، هغه يې ترور او ببرک کارمل يې ظاهرآ د واک په ګدۍ کيناوه.

د مسلمانانود کنډک پرسونل چې افغاني پوځي يونيفورم يې درلود د۱۹۷۹ کال د دسمبرپه يوولسمه – دوولسمه د بګرام هوايي ډګر ته را ولېږدول شو او د دسمبر په اوولسمه د تاجبيک د ماڼۍ لويديځ اړخ ته ځای پر ځای شو او په خپله امين د دسمبر په شلمه دې جزيرې ته ورغی او پدې ډول يې پخپل برخليک شوروي پوځيان واکمن کړل. ميثاق په آلمان کې خپل خورزوی(خوربېې) ته پدې اړه ويلی وو:« کله چې امين صاحب د تاج بيک ماڼۍ ته وکوچيده ، يوه ورځ مې ورته وويل چې دلته ته د اخوانيانو لپاره يوه مړۍ يې . ملګري امين راته وويل : ملګری ميثاق شوروي ملګرو وويل چې موږ داسې وسله دلته ځای پرځای کړېده چې تر ديرش کيلومترمربع پورې د لايزر د شعاع پواسطه هر دښمن له منځه وړي . »۸۷ / ۲۶۹

د مسلمانانو د کنډک په اړه ليخافوسکي د افغان مېرانه اوغميزه نومي کتاب په ۸۲ مخ کې راوړي چې ددې کنډک د جوړولو چارې د ۱۹۷۹ کال د می مياشتې په لومړيو کې پيل شولې . ښايي د تره کي په واکمنۍ کې يې هم تره کی هڅولی وي چې د خپل داړمن خونديتوب په موخه هغه ومني چې پدې کار کې پاتې راغلي دي. ددې سربيره شورويانو امين پدې قانع کړی وو چې غوره به دا وي چې د تاجبيک د ماڼۍ په پخلنځي کې د افغان آشپزانو پرځای شوروي آشپزان په دنده وګوماري تر څو د ده ژوند ته د افغانانو له لوري د ګواښ مخه نيول شوې وي. پردې اساس ويلی شو چې امين پخپله پخپلو پښو او لاسونو کې د شورويانو زولنې واچولې . همدې آشپزانو د هغه په خوړو کې زهر واچول او شوروي مسلمان کنډک د خپلو ټوپکو خولې د امين په افغان ساتونکو را وګرزولې ، هغوی يې له پښو وغورزول او ځانونه يې امين ته ورسول او هغه يې هم ووژلو. څه ښه يې ويلي دي چې په پردي لاس مار هم مه وژنۍ !

(c) ketabton.com: The Digital Library

د حفیظ الله امین ترور او د خلقي واکمنۍ پای

د شوروي د یرغل وروسته ببرک کارمل او شوروي دولت افغانستان ته د شوروي لښکر راتګ د افغانستان د دموکراتیک جمهوري حکومت په غوښتنه او د افغان- شوروي د دوستۍ د تړون د څلورمې مادې له مخې تبلیغول. خو دا ادعا دومره بې بنسټه وه چې د هغه حکومت ټول غړي یې زنداني کړل او مشر یې ترور کړ چې دا تړون یې ورسره لاسلیک کړی وو. که چیرې خلقي حکومت دا لښکر رابللی وي باید چې مسکو او کارمل پدې اړه د تره کي یا امین یا د هغوی د حکومتونو رسمي غوښتنه ښودلې وای . پدې اړه محمد حسن کاکړ ورته لیدلوری لري او لیکي:« حتی همدې کودتایي حکومت (د خلقیانو حکومت) د شورویانو څخه نه دي غوښتي چې د تش په نامه ګواښ د مقابلې لپاره پوځي مرسته وکړي. که داسې غوښتنه شوې وي څرنګه چې د جګړې مسئله ده باید د دوو خپلواکو هیوادونو ترمنځ د رسمي سند پر بنسټ صورت نیولی وي، دا سند یې باید خپورکړی وای.» ۱۲۶ /۱۲۰ لکه څرنګه چې خلقي دولت د شوروي دولت سره افغانستان ته د سره پوځ د راتلو کومه رسمي هوکړه نده لاسلیک کړې نو مسکو نشوای کولی داسې سند چې وجود نه لري هغه خپور کړي . البته د دریو کندکونو د راتګ سره په خپلسر امین موافقه کړې وه بېله دې چې د ګوند له سیاسي دفتر او حکومت سره یې مشوره کړې وي . پدې اړه د نجیب الله پوځي سلاکار محمداحمدویچ ګاریف لیکي :« یو وار بیا په خپل پخواني دریځ ټینګار کوم چې افغانستان ته د شوروي قطعاتو د رابلنې په هکله هیڅ کومه مصوبه او یا سند د ا، خ، د، ګ د مرکزي کمیټې د پلنوم ، سیاسي دفتر او د ا، د ، ج حکومت او انقلابي شورا له لوري نه دي لاسلیک شوي او د دپلوماتیکو لارو نه دي مبادله شوي. » ۱۷۸ لدې کبله پدې اړوند کوم سند شتون نلري او که سند موجود وي هغه به کارمل ورسره لاسلیک کړی وي چې هغه هم نشته دی ځکه د واک دې تږي د امین په خبر د شوروي لښکر را تګ ته په شفاهي ډول لبیک ویلی دی . د شوروي پوځیانو د رابللو په هکله نجم الدین کاویاني محمداعظم سیستانی ته ویلي وو :« کارمل یوځل ما او خپلو څو تنو ارادتمندانو ته وویل : ملګري فکر کوي چې سور پوځ په خپله افغانستان ته راغلی دی . ما دری ځله او هرځل څو تختې کاغذ تور کړاو شوروي مشرتابه ته تسلیم کړ ترڅو مې هغوی قانع کړل خپل پوځ افغانستان ته راولیږي . »۵ / ۱۷۲ کله چې د شوروي د تیري وروسته د اشغال خلاف ملي پاڅون پیل شو او په ټولنه کې کارمل د دوهم شاه شجاع یا روسي شاه شجاع نوم وګټلو مسکو چاره پدې کې ولیدله چې د شوروي لښکر رابلونکي ن .تره کی او ح . امین معرفي کړي. دا دنده یې پخپله کارمل ته وسپارله او لیکلې وینا یې په لاس کې ورکړه چې هغه د هوایي او مدافعه هوایي منسوبانو ته ولولي. دا وینا د۱۹۸۰ کال په دوبي کې یعني د تیري څه د پاسه نیم کال وروسته ورکړل شوه. کارمل په وینا کې دا خبره وکړه چې تره کي او امین اتلس ځله د شوروي دولت څخه د ځواکونو غوښتنه کړې وه . وروسته له څه مودې شوروي دولت د دولتي رسنیو له لارې تبلیغات پیل کړل چې شوروي ځواکونه د خلقي مشرانو د پرله پسې غوښتنو له مخې افغانستان ته استول شوي دي. پدې اړه یې د مستند فلم په نامه یو فلم هم ننداریې ته کېښود چې په هغه کې تره کی د کاسېګین څخه د شوروي پوځونو د رالیږلو غوښتنه کوي .خو پدې مستند فلم کې د تره کي ، کاسیګین او د هغوی د ژباړونکي آواز یا غږ شتون نلري. دا بیا مستند فلم نه بلکې هنري فلم دی.

مخکې یادونه شوې وه چې شورویانو امین د ناسمو اطلاعاتو په ورکولو سره قانع کړ چې افغانستان ته د شوروي د دریو کندکونو راتګ ته غاړه کېږدي .د جنرال لیاخفسکي په وینا د دسمبر د څلېرویشتمې څخه تر اووه ویشتمې پورې ټولټال ۴۰۹ الوتنې ترسره شوې چې ۷۷۰۰ تنه پوځیان(۱۰۳ فرقه)،

(c) ketabton.com: The Digital Library

۸۹۴ عرادې پوځي تخنیک او ۱۰۶۲ ټنه توکي افغانستان ته راولیږدول او۱۰۸ لمبر فرقه یې د آمو له سیند نه د پانتوني(شناور) پله پواسطه افغانستان ته د ننه کړه ، د بګرام په لورخپل مارش ته دوام ورکړاو د دسمبر په اووه ویشتمه بګرام ته ورسیدله. دا لښکر چې دوې فرقې وې بیله کوم خنډ څخه خپلو موخو ته ورسیدلې یوازې د دسمبر په ۲۵ یوه الوتکه د غره سره ولګیده او پکې ۳۷ تنه ووژل شول. کله چې په شمال کې شوروي پوځیان افغانستان ته ننوتل د شمال ولایتونو مسئول عبدالله امین د حفیظ الله امین څخه پدې هکله پوښتنه کړې او امین په ځواب کې ورته ویلي وو: « داډه اوسه کومه خبره نشته دا ځواکونه د یوې کومکي لوزنامې پربنسټ چې لاسلیک شوې ده د کابل او بګرام په لور راځي او موږ ته تجهیزات رسوي.» ۶۷ / ۱۳۶ د هغه مهال د ګوند د دارالنشاء د مشر د لیکنې له مخې امین د مرغومي په پنځمه د شوروي پوځیانو د راتګ په اړه د ګوند دارالنشاء او د مرغومي په شپږمه(د امین د ترور په ورځ) یې په هغه میلمستیا کې چې د شوروي اتحاد څخه هېواد ته د دستګیرپنجشیري د راستنیدو په موخه جوړه کړې وه د سیاسی بېرو غړو ته معلومات ورکړل. دلته لیدل کېږي چې د ګوند مشرانو یوه هم اعتراض نه دی کړی چې ولې امین د داسې یوې مهمې مسالې په اړه د دوی سره مشوره نه ده کړې او په خپل سر یې د شوروي پوځیانو له راتګ سره همغږي ښودلې ده . د امین د ترور په ورځ د امین د مخکنې دستور له مخې د ماپښین په دوو بجو د تاجبیک مانۍ ته د ټولنیزوعلومو د انستیتوت پوځي محصلین(سیاسي کارکوونکي) راغوښتل شوي وو چې هغوی ته وینا اوروي. خو لکه څرنګه چې امین مسموم کړل شوی وو د اردو د سیاسي چارو د رییس مرستیال په تالار کې منتظرو سیاسي کارکوونکو ته ویلي چې امین ناروغه دی وینا نه اوروي او دوی یې رخصت کړي دي. د امین پلویان وایي چې نوموړي غوښتل د شوروي پوځیانو له لوري افغانستان ته د پوځي تجهیزاتو د رسونې او بیرته خپل هیواد ته د ستنیدو په هکله معلومات ورکړي. منطقا داسې بریښي چې امین د شوروي د قطعاتو د راتګ په هکله وینا کوله نه د پوځي تجهیزاتو. که د پوځي تجهیزاتو په اړه یې وینا اوروله منطقا هغه یې ددې تجهیزاتو د رارسولو په درشل کې کړې وای تر څو کابلیان د دریو ورځو پرله پسې الوتکو د راتګ له امله چې ناکراره کړي یې وو خبر شوي وای.

اوس به پدې تم شو چې څه ډول شوروي سلاکارانو اود تاجبیک د مانۍ شا وخوا ځای پر ځای شوي د مسلمانو کنډک او د کې جي بي ځانګړې ډلې د تاجبیک مانۍ د نیولو او یا د خلقي حکومت د نسکورولو په موخه چمتو کېدل او دا کار یې څرنګه ترسره او امین یې ترور کړ. د دسمبر په ۲۳ د مسلمان کنډک مشران سفارت ته وغوښتل شول . باریس ایوانوویچ (په افغانستان کې د کی جی بی مشر) د کنډک قوماندان ته د هغه د ریوټ د اورېدلو وروسته وویل :« د مانۍ د ساتنې په ځای که اړینه شي د هغې په نیولو فکر وکړئ » ۴۹ /۱۳۳همدارنګه د کنډک قوماندان ته وویل شول چې دوی ته به یو د دیسانټ ټولی او د کی جی بی دوې ځانګړې ډلې هم ورکړل شي. د دسمبر په پنځه ویشتمه په کابل کې د پوځي جزوتامونو شوروي سر سلاکاران د کابل هوایي ډګر ته را وبلل شول تر څو هغوی ته د امین د رانسکورولو د بریالیو عملیاتو د پرمخ وړلو په مهال ځانګړې دستورونه ورکړل شي. پدې هکله و، ګ سالکین د څلورمې زغره والې لوا د ژباړونکو د ډلې مشر وایي:« د دسمبر په پنځه ویشتمه ویکتور پیاسیتسکي یې د څلورمې قوا سرسلاکار د کابل د خواجه رواش هوایي ډګر ته د پوځي سرسلاکارانو غونډې ته ور وغوښت. زه هم د ژباړونکو د ډلې د مسئول په توګه د نوموړي سره ولاړم خو ماته یې اجازه رانکړه چې په غونډه کې ګډون وکړم...، د دسمبر په اووه ویشتمه پیاسیتسکي زه د اړینو تدبیرونو د نیولو په اړه آشنا کړم . پدې ورځ هغه ټولو سلاکارانو ته دستور ورکړ خپلو استوګنځیو ته ولاړ شي.زه یوازې د تبلیغاتو د سلاکار او پخپله د پیاسیتسکي سره پاتې شوو. مابنام پیاسیتسکي راته وویل که

(c) ketabton.com: The Digital Library

زرهپوښونو ته ښار ته د تللو دستور ورکړل شي باید په دریم ټانک کې سپاره شو، ځکه د مخکې نه توافق شوی وو که شوروي زغره وال کوماندو د هوایي ډګر څخه څلورمې قوا ته راځي پدې ټانک ډزې ونکړي. دې دا معنی درلودله که ټانکیستان خپل وضع الجیش ته د ستنېدو څخه ډډه کوي پر هغوی برید وشي. ماښام نږدې په ۳۰ :۱۸ د قوا قوماندان احمدجان ته امر و شو چې یو کنډک ښار ته واستوي. هغه مهال همیشه ما او د قوا سرسلاکار د احمدجان تر څنګ ناست وو . احمدجان د سلاکار سره د سلا وروسته لومړي کنډک ته امر وکړ چې ټانکونه چمتو کړي او وروسته به د خوځښت دستور ورکړي ...، پیاسیتسکي به تل خپل لاسي ګړی ته کتل او لوا ته د نویو دستورونو د ورکولو انتظار یوست. په ۱۵ : ۱۹ یې د احمدجان څخه وغوښتل چې ښار ته د کنډک د لیږلو په هکله ځانګړي دستورونه ترلاسه کړي خو د اړیکې د نشتون له امله اړیکه ټینګه نشوه. (دا مهال د کی جی بی مامورانو د مخابراتو په مرکز کې چاودنه کړې وه.) پیاسیتسکي چې د اړیکو د نشتون له امله ډاډ من شو، احمدجان ته یې سلا ورکړه چې د ټلفون قابلوګاني(لینونه) کنټرول کړي . بیله ځنډه په پوره غور سره قابلوګاني کنټرول شوې او دې کار ۳۰ دقیقي وخت ونیو. د۰۰: ۲۰ شاوخوا د سرسلاکار په دفتر کې د قوماندان او سیاسي آمر سره ناست وو چې ناڅاپه یو وارخطا رنګ الوتلي افسرریوټ ورکړ چې راډیو د امین د فاشیستي رژیم د نسکوریدو خبر خپروي...، خو دا ریوټ د کابل راډیو څخه نه دی...، ناڅاپه څلور زرهپوښونه په ډیر تلوار سره د پوځي ښارګوټي له دروازې تېرشول د قوا مانۍ یې محاصره کړله . د یوه زرهپوښ څخه یو شوروي افسر راووت . ځان یې معرفي کړ او پیاسیتسکي یې یوې ګوښې ته کړاو د هغه سره وغږید. وروسته یې د شرابو بوتل را واخیست او نور یې هم ور وبلل او احمدجان ته یې وویل په ښارکې ناآرامي ده او د زرهپوښونو استول اړین نه دي . قوماندان د سلا وروسته لومړي کنډک ته د استراحت امر وکړ...» ۲۶۳/۱۰۶ ـ ۲۶۵

مسکو د امین د اغفالولو په موخه د دسمبر په پنځه ویشتمه (مرغومي څلورمه) د شوروي اتحاد د کمونست ګوند په نشراتي ارګان (پراودا) کې یوه مقاله خپره کړه چې د امین په ملاتړ څرخیده ،یوه ورځ وروسته د افغانستان د رادیو ټلویزیون څخه ددې مقالې ژباړه خپره شوه ترڅو ګوند او خلکو ته وښیي چې حفیظ الله امین د شوروي اتحاد له بشپړ ملاتړ نه برخمن دی. همدا مقاله د دسمبر په اووه ویشتمه (مرغومي شپږمه) د ځینو دولتي ورځپاڼو په لومړي مخ کې خپره شوه چې د لینن، بریژنف او امین انځورونه پکې چاپ شوي وو. دا دوهم ځل وو چې د امین په واکمنۍ کې د لینن انځور په رسنیو کې خپور شو.لومړی ځل د اکتوبر د انقلاب د کلیزې په مناسبت د لینن ، برېژنف او امین انځورونه د ثور انقلاب په ورځپاڼه کې چاپ شوي وو. البته چې د افغانستان په رسنیو کې لومړی ځل د پرچم په جریده کې د دموکراسی په لسیزه کې هم د لینن ستر انځور چاپ شوی وو. د دسمبرپه ۲۶ د امین د وژلو یوه ورځ وړاندې د شوروي د مسلمان کنډک له لوري د ګارد د لوا ۱۵ تنو قوماندانانو او سیاسي کارکوونکو ته میلمستیا شوې وه. ددې مېلمستیا موخه دا وه چې د مسلمان کنډک مشرتابه د ګارد د لوا مشران او د جزوتامونو قوماندانان او سیاسي کارکوونکي وپیژني. په همدې ورځ (مرغومي پنځمه) د ماپښین د څلورو بجو شاوخوا امین په مسکو کې افغان سفیر رازمحمدپکتین ته چې په کابل کې و ویلي وو:« نور نو د ثور انقلاب تضمین دی همدا اوس مې قطعاتو ته امر وکړ چې شوروي دوستانو ته ځای ورکړي.» ۱۳۷ / ۱۵۲

د دسمبر په اووه ویشتمه د تاجبیک په مانۍ کې هیواد ته د پنجشیري د راستنیدو په موخه د امین له لوري میلمستیا شوې وه او پنجشیري د ډوډۍ د خوړلو پر مهال ویلي وو: « د شوروي مشرتابه مې د تره کي د مرګ او د هیواد د لیډرشپ له بدلون څخه راضي کړل او سفر د سوسیالستی شوروي اتحاد د

(c) ketabton.com: The Digital Library

جمهوریتونو سره د اړیکو په ټینګښت کې ګټور وو. هلته ټینګار وشو چې شوروي اتحاد به افغانستان ته زیاتي پوځي مرستي ورکړي . ح، امین په ویاړ سره حاضرینو ته وویل: شوروي فرقي په لاره کې دي . هرڅه ښه پرمخ ځي. زه په دوامداره توګه د ملګري ګرومیکو سره د تلفون له لارې اړیکې لرم ، او موږ دا مسئلې څېړو چې څه ډول نړیوالو ته موږ د شوروی اتحاد له لوري د پوځي مرستو په اړه معلومات ورکړو.» ۴۹ / ۱۴۴ د ډوډۍ د خوړلو پر مهال د امین له څرګندونو څخه ښکاري چې هغه د ټولنیزو علومو د انستیتوت محصلینو ته د شوروي پوځیانو د راتګ په هکله وینا اوروله . خو شوروي آشپزانو په خوړو(سوپ) کې زهري مواد ګډ کړي وو ځکه چې امین د سوپ سره زیاته لیوالتیا لرله او ښایي په زیاته پیمانه یې سوپ څښلی وي او یا دا چې آشپز د ده په لوښي کې ډېر زهر اچولي وي . له همدې امله د امین د مسمومیت کچه خورا لوړه وه او د کوما کچې ته رسیدلی ده . د پنجشیري پرته د سیاسي بیرو ټولو غړو خواړه خوړلي او سوپ څښلی وو .کله چې ګونډي مشران د ډوډۍ د خوړلو له کوټې څخه بل سالون ته تللي د کمزورۍ، سرګرزیدني او بیسیدۍ احساس یې کړی دی. امین دا مهال د ګوند د سیاسي دفتر غړو ته ویلي چې حالت یې ښه نه دی او غواړي دمه وکړي .هماغه دي چې مشران د خپلو کورونو او یا دفترونو په لورخوځیږي. د زیري، میثاق او سوما د لیکنو له مخې چې هغوی خپلو دفترونو ته تللي وو په خپلو دفترونو کې خوب وړي دي او جلیلي څلورسوه بستریز روغتون ته تللی دی. کله چې د امین وضعیت خراب شوی دی د څلورسوه بستریز روغتون قوماندان او دوه شوروي ډاکتران او همدارنګه د شوروي سفارت څخه هم ډاکتران د تاجبیک ماڼۍ ته را غوښتل شوي دي . د ډاکټرانو د هڅو وروسته امین نورمال حالت ته راوګرزید او په تعجب سره یې و پوښتل:« ولې دا زما په کور کې پیښنه شوه؟ چا دا وکړل؟ تصادف وو که ورانکاري ؟»۴۹ / ۱۴۶ د ماښام په ۳۰ : ۱۹ شوروي پوځیانو دوه سره رنګه راکټونه فیر کړل چې په ماڼۍ باندې د برید اشاره یا قومانده وه. د راکټونو په فیرولو سره د تاجبیک په ماڼۍ د۳۳۳ لمبر مسلمان کنډک ، شوروي څارګرو او کوماندوګانو برید د شلکا په ډزو سره پیل شو. د ګارد جزوتامونه هم په خوځښت راغلل خو د هغو خوځښتونه د مسلمان کنډک تر څارنې لاندې نیول شوي وو. د شوروي چینو له مخې کله چې د ټانک یوه قوماندان خپل کنډک ته د خوځښت امر ورکړ شوروي پوځیانو هغه په خپل زرهپوښ کې واچاوه او سرتیرو د هغه د خلاصون لپاره د زرهپوښ په لور منډې پیل کړلې خو هغوی د شورویانو د ډزو سره مخامخ شول چې زیات شمیر یې ووژل شول او نورو د زرهپوښ د تعقیب څخه ډډه وکړه. د تاجبیک ماڼۍ ته د کی جی بی جنګیالي او کوماندوګان چې شمیر یې شپیته تنه وو ننوتل . اصلي مقاومت په ماڼۍ کې وو او د ماڼۍ ساتونکو چې شاوخوا ۱۵۰ تنه وو په پوره میړانې مقاومت وکړ. د شوروي ډاکتر الکسییف په وینا کله چې په ماڼۍ ډزې پیل شوې امین چې په لاس کې یې سیروم وو د خپل کوچني پنځه کلن زوی سره د ماڼي د دوهم پوړ په دهلیز کې را څرګند شو چې سپینه زیرپیراهني یې اغوستې وه . آلکسییف وایي چې له هغه څخه مې د سیروم ستن واېستله. دا مهال په دهلیز کې چاودنه وشوله د امین زوی چې ژړل یې امین تر پښنه نیسي او د بار تر څنګ دیوال ته ډډه لګوي خو د چاودنو او ډزو له امله امین او یو شوروي ډاکتر چې د امین درملنه یې کړې وه هم وژل کیږي.

مخکې لدې چې په ماڼۍ برید وشي شوروي ورانکارې ډلې د پښتونستان په څلور لارې کې د ټلفون ارتباطي شبکه والوزوله . د تاجبیک په ماڼۍ د برید سره سم شوروي پوځیانو په کابل راډیو، صدارت ، دفاع وزارت ، کورنیو چارو وزارت ، څارګرې اداري (کام) اونورو مهمو بنسټونو برید وکړاو هغه یې ونیول. د تاجبیک په ماڼۍ کې جګړې ۴۳ دقیقي دوام وکړ او یرغلګر وتوانیدل ماڼۍ ونیسي. د شوروي ډاکترآلکسییف او په جګړه کې د نورو شوروي پوځیانو د مرکو پربنسټ بریدکوونکو د امین

(c) ketabton.com: The Digital Library

انځور درلود، کله یې چې د امین مړی پیدا کړ د انځور سره یې پرتله کړ او داډمن شول چې امین دی هغه یې په یوه قالینه کې واچاوه او د ماڼۍ د لویدیځ اړخ په یوه تپه کې یې ښخ کړ. د شوروي تېرې کوونکو په وړاندې د تاجبیک د ماڼۍ د ساتونکو د اتلوال مقاومت سربېره د راډیو تلویزیون ساتونکې په مېړانې و جنګېدل . همدا رنګه د بګرام د هوايي ډګر د محافظ کنډک او رادار ټولې منسوبین په پوره اتلولۍ سره د شوروي یرغلګرو په وړاندې وجنګېدل. ویل کیږي چې د بګرام په هوايي ډګر کې شاوخوا یونیم زره افغان پوځیان شهیدان شول.

د شوروی سرچینو له مخې د تاجبیک په ماڼۍ او شا وخوا یې د ننښتو له امله ۸۶ شوروي او د ۳۰۰ څخه تر ۳۵۰ تنو پورې افغانان ووژل شول چې د امین سربیره یې دوه زامن او د سیاسي بیرو د غړي شاه ولي میرمن هم ووژل شوه . ۱۷۰۰ تنه افغان پوځیان اسیر او د دریو ورځو وروسته افغانانو ته وسپارل شول. د امین د کورنۍ ټول غړي او په هغو کې یوه لور چې ټپي شوې هم وه د څرخي پله زندان کې زنداني شول. همدارنګه د زېرې مېرمن او بچیان یې چې میلمستیا ته ورغلي وو هم د څو ورځو لپاره بندیان شول او د زېرې خپلوانو یې فاتحه هم اخېستې وه . په ماڼۍ د ډزو پرمهال لوی درستیز یعقوب غوښتل قوتونو ته قومانده ورکړي چې د خپل شوروي سلاکار له لوري په توپانچه وویشتل شو ،یعقوب چې ټپي وو دا مهال عبدالوکیل د کارمل د ترور زوی چې شوروي یونیفورم یې اغوستی وو پیدا کیږي لوی درستیز وژني. همدا رنګه د مرکزي قول اردو درستیزوال شهزاده هم د شورویانو له لوري په ارګ کې وژل شوی دی. د ماښام د اوو بجو شاوخوا د تاجکستان بوران نومې راډیو چې خپرونې یې د کابل د راډیو په څپوعیار کړل شوې وې د ببرک کارمل وینا خپره کړه چې ګواکې « د ا، خ ، د، ګ سالموغړو د امین واکمنې ته د پای ټکي کیښود، امین محاکمه شو او دی یې د افغانستان د خلک دموکراتیک واحد ګوند د عمومي منشي اود دولت د مشرپه توګه وټاکه. » پدې ډول امین ووژل شو، ببرک کارمل واک ته ورسول شو او د خلقیانو شل میاشتنۍ واکمنې ختمه شوله . د کورنیو چارو په وزارت کې د دې وزارت د سیاسي ریاست یو افسر وایي چې ماښام د کورنیو چارو د وزیر په دفتر ډز وشو چې البته وزیر په دفتر کې نه وو. د برید وروسته شوروي پوځیان وزارت ته راننوتل او نوکریوال افسران یې په یوه ځای کې را غونډ کړل. د شورویانو سره دوه افغانان یو نوراحمدنور او بل جګړن بسم الله د میر اکبر خیبر ورور چې د کورنیو چارو وزارت کې یې دنده لرله همکاري کوله.

د ا، خ، د،ګ د خلقیانو په وړاندې د شوروي دولت او کی جی بی کړنو ته په کتنې سره کریستین اوسترومن او آډ آرنه ویستاد امریکایي پوهان پدې باوردي چې : (کی جی بی له سره تر پایه د خپلو ډنډورو د خپراوي او دسیسو جوړولو په عملیاتي ګډولې کې د نوموړو هڅو په وړاندې او برخلاف کړووړو لاس واچاوه، کی جی بی د افغانستان د خلق ډیموکراتیک ګوند په درې وړې کولو کې بشپړه(د دسامبرپه میاشت کې د شوروي یرغله مخکې) ونډه« او د افغانستان- شوروي د پالیسیو په شنډولو کې څرګنده ونډه لوبولې ده»۱۲۴/ ۱۰ همغږي وښودل شي . په ا، خ، د،ګ او حکومت کې د۱۹۷۹ او په تیره د وږې (سپټمبر) د میاشتې پیښو ته په کتنې سره څرګندیږي چې د خلقي ګوند په مشرتابه کې نورمحمدتره کي د مسکو موخې درک کړې وې چې غواړي د ده او امین ترمنځ د بې باورۍ او دښمنۍ تخمونه وکري ، پدې ډول د افغانستان د خلک دموکراتیک ګوند کې کړکیچ راشي او مسکو د هغه څخه ناوړه ګټه پورته کړي. خو امین دا وړتیا پیدا نکړه چې د مسکو موخې درک کړي بلکې د مسکو د خلقي ضد او افغاني ضد نقشو پلې کوونکی شي . پدې هکله ځینې روسي شنونکي هم پدې څرګند واقعیت اعتراف کوي چې : « د مسکو چارواکو د افغانستان راتلونکې په پام کې نه نیوله او هڅه یې کوله څو تره کی پدې پوه کړي چې امین یې دښمن دی خو تره کي له مسکوسره دا خبره نه منله .» ۱۷۶

(c) ketabton.com: The Digital Library

که چیرې دا برخه په ځو کرښوکې راونغاړو ویلی شو چې:

الف – کارمل او امین دواړه د شوروي پوځیانو په راتګ کې ښکېل دي. شوروي‌یانو په درغلۍ سره امین قانع کړ د خپل اقتدار د ساتلو په موخه د شوروي د پنځه سوه کسیز مسلمان کنډک او دریو کنډکونو راتګ ته غاړه کېږدي او کارمل په شفاهي او لیکني ډول افغانستان ته د شوروي پوځیانو د استولو غوښتنه کړې ده. البته ددې دواړو ځانپالو توپیر پدې کې دی چې مسکو امین د خپلو هژمونیستي تګلارو د پلې کولو په لاره کې خنډ ګڼاه ترور یې کړ او کارمل یې واک ته ورسولو. دا هم هېره نشي چې کرملن ناستي د ک ګ ب د ناسمو اطلاعاتو له مخې پر افغانستان د یرغل پرېکړه کړې ده .

ب- دولتي زعیمانو او د واکمنیو مشرانو ته ښایي ستړې پرېکړې په ډله ییزه توګه ونیسي او په پردیو پوځونو باور ونکړي.

ج - سیاستوالو او چارواکو ته ښایي چې د بهرنیو دولتونو سره په اړیکو کې محتاط اوسي، زیرکانه ډپلوماسي پرمخ یوسي ، د حکومت او تقنینه ارګان سره د سلا او مشورو وروسته د دولتونو سره لوزنامې لاسلیک کړي او د ډپلوماتیکو لارو دا ډول لوزنامې مبادله کړي نه دا چې د امین په څېر په خپلسر د شوروي پوځیانو د راتګ سره موافقه وکړي.

د- هغه سیاستوال چې د پردیو پوځیانو پر مټ خپل واک ساتي او یا د پردیو ځواکونو پرمټ غواړي واک ترلاسه کړي داسې حکومتونه او مشرتابه یې مشروعیت نلري او د ولس له مخالفت سره مخامخ کېږي . همدا حکومتونه د همدې پردیو له لوري رانسکورېدای او مشران یې له واکه ګوښه او وژل کېدای شي چې د امین د حکومت نسکورېدل او د امین ترور ، د کارمل واکمنول او پر ځای یې د نجیب الله مقررول او د نجیب الله د واکمنۍ راپرزول یې ځرګندې بېلګې دي.

پورتنیو ځرګندونو ته په کتنې سره ویلی شو چې امین او کارمل د شوروي د سیاست دوه مخونه وو پدې توپیر چې امین د شوروي اتحاد د کمونست ګوند د انترناسیونالیسم ښکلي سیاسي شعار ړوند او کوڼ کړی وو چې شوروي پوځیان به د انترناسیونالیستی مرستې په نامه د ده له واکمنۍ ساتنه کوي او دی به د افغانستان خپلواک مشر وي . خو کارمل دا ورتیا لرله و پوهېږي چې شوروي پوځیان پدې شرط د افغان حکومت څخه دفاع کوي چې مشر یې د یوه ګوډاګي په توګه ظاهرآ د واک په ګدۍ ناست وي او واک به د شوروي انترناسونالستانو سره وي.

حفیظ الله امین د شوروي دوست یا دښمن !؟

د شوروي پوځیانو له لوري د امین د ترور وروسته شوروي دولت او د اشغال زېږنده حکومت دواړو امین د سی آی اې د جاسوس په نامه تبلیغاوه. دا تبلیغات او د شوروي‌یانو له لوري د امین ترور د دې لامل ګرزیدلي دي چې ځینې څېرونکي او سیاستوال امین د شوروي دښمن وګڼي. له بله پلوه د هغه پلویان هم امین شوروي ضد ګڼي . دې پوښتنې ته چې امین د شوروي دوست وو یا دښمن اړینه بریښي د هغه ویناوو، کړو وړو او د هغه په اړه د هغه د ملګرو او شوروي سیاستوالو او څېرونکو ځرګندونو ته ځغلنده نظر واچوو. البته چې پدې برخه کې د نوموړي کړه وړه د هغه د پیژندنې ښه معیار دی. د هرڅه د مخه د امین له خوا د تاجبیک په مانۍ کې دده د استوګنځې د ډاډمنې ساتنې په موخه د پنځه سوه کسیز شوروي کنډک توظیف او په پخلنځې کې یې د شوروي آشپزانو شتون ښیي چې هغه د شوروي دوست وو. دا چې شوروي واکمنو د هغه سره خپله خاینانه لوبه پرمخ وړله د دې معنی نلري چې امین د شوروي دښمن وو. امین تردې کچې د شوروي‌یانو سره لیوالتیا لرله او شوروي دولت یې دوست

(c) ketabton.com: The Digital Library

شمیرلو که کوم خلقي به د شوروي دولت د سیاستونو اوحتی د شوروي ټولني د نیمګړتیاوو په هکله څه وویل پدې اړه به یې د خبرو کولو اجازه هم نه ورکوله. پدې هکله د هغه مهال د پکتیا والي لیکي : « دا خبره خو دې دلته وکړه چې بیا یې په هیڅ ځای کې تکرار نه کړې روسان زموږ دوستان دي او په دوستۍ کې يې شک نشته . » ۱۷۹ / ۲۰۱ د کی جی بی ډګروال بوګدانوف چې د خلقیانو د واکمنۍ په مهال د شوروي په سفارت کې د کی جی بی مشر وو د شوروي د استخباراتو د خارجی کشف رئیس ګریچکوف ته ویلي وو : « یوځل امین د یوې کتنې په مهال زموږ یوه پلاوي ته ویلي وو زه د تاسو شورویانو څخه شوروي پلوه یم. هیڅکله اوهیچا هم زموږ د هیواد په اړه د هغه څخه ناوړه خبره نه ده اوریدلې، دا مسئله په بشپړ ډول ثابته شوې ده . سربیره پردې که څوک د امین په وړاندې حتی په غیر مستقیم ډول په شوروي کې ځینو نیمګړتیاوو ته چې شتون لري ګوته ونیسي ، هغه بیله ځنډه د هغه خبرې پرې کوي او ټینګار کوي چې په راتلونکې کې هیڅکله هم دا ډول شیان په ژبه رانه وړي .»۶۳ / ۱۱۲

د امین د واکمنۍ په مهال « د هند صدراعظم موراجی دیسای په هند کې د افغانستان سفیر پاچاګل وفادار د یوې کتنې لپاره ورغواړي او د دې کتنې په ترځ کې نوموړی د وفادارڅخه غواړي چې دی دې پخپله کابل ته سفر وکړي او امین ته د ده (د هند د صدراعظم) له خوا ووایي چې شوروي اتحاد په افغانستان باندې یرغل کوي...، د مخه تردې چې پاچا ګل امین ته د هند د صدراعظم پیغام وړاندې کړي امین د خپلو خبرو په ترځ کې پاچا ګل وفادار ته وایي چې هر څوک د شوروي پرضد واوسي د ده له خوا به د جدي عمل سره مخامخ شي. پاچاګل د دې خبرې په اوریدو ویریږي او امین ته د هند د صدراعظم پیغام نه رسوي ...پاچا ګل بیرته هند ته راستنیږي او په هند کې د افغانستان د سفارت یو کارکوونکی ، چې زمری نومیږي او د امین نږدې خپلوان دی کابل ته استوي ترڅو د هند د صدراعظم پیغام امین ته ورسوي. زمري ته وفادار دا یادونه هم کوي چې امین ته ووایي که امین یې بېر ته وغواړي نو بېرته نه ورځي. زمری کابل ته ځي اود هند د صدراعظم پیغام امین ته رسوي ... خو امین لکه چې د هند د صدراعظم له خوا پیغام ته جدي پام نه وي کړی.» ۶۰ / ۱۳۵ – ۱۳۷ په پورتنیو څرګندونو کې شوروي ته د امین د وفادارۍ سربیره د هغه شخصیت او رواني ځانګړتیاوې هم انځوریږي. هغه تر دې کچې شوروي اتحاد ته پالیاله دی چې د یوه هیواد د حکومت د مشر پیغام ته چې د هیواد ملي واکمنۍ او خپلواکۍ او د ده ژوند ته یکې څرګند ګواښ لیدل کیږي بیا هم پام نه راګرزوي . د شورویانو سره د امین د دوستۍ کچه لدې نه ښه جوتیږي چې کله د۱۳۵۸ کال د مرغومی په شپږمه هغه د شوروي آشپزانو له لوري په خوړو کې د زهري توکو د اچولو له امله د سیاسي دفتر غړو غیرنورمال حالت غوره کړ د میثاق په وینا« پداسې حال کې چې مې ځان ناراحته احساساوه له امین څخه مې وپوښتل فکرکوم چې په خوړو کې یې څه شي اچولي دي !؟ ربښتیا آشپز دې څوک دی؟ امین زما د پوښتنې په ځواب کې وویل اندیښنه مه کوه ، زما آشپز او ساتونکي شورویان دي.» ۵ / ۱۶۳ د امین باوري دوستانو چې دی مسموم او د کوما حالت ته ورساوه او « د ډاکټرانو د پرله پسې هڅو له امله د امین وضع ګام په ګام ښه کیده او مازدیګر ته په هوښ راغی او سترګې یې وغړولې یو څه وخت وروسته یې خبرې وکړې او دې ته یې پام شو چې دا څه پیښ شوي دي . بیا یې د ګارد قوماندان جانداد ته وویل چې د ماڼۍ د خدماتو کارکوونکي کورونو ته ولاړ نشي . امین پدې فکر و چې ګواکې په ډوډۍ کې زهردوی اچولي دي .خو جانداد ورته وویل چې ډوډۍ شوروي آشپزانو پخه کړې ده او هلته بل هیڅوک نشي تلای او ډوډۍ ته همدې شوروي آشپزانو زهر اچولي دي. امین جانداد ته په قهر شو او د هغه خبرې یې په جدي توګه رد کړې.» ۶۰ / ۱۶۱ د هوا په تیاره کیدو سره چې شوروي کوماندوګانو او مسلمان کنډک د تاجبیک په ماڼۍ برید وکړ « حفیظ الله امین خپل یاور ته امر وکړ چې په ماڼۍ باندې د برید له امله شوروي سلاکاران خبر کړي، هغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

وويل چې شورويان مرسته کولای شي. ياور امين ته راپور ورکړ چې شورويان دړې کوي . دې خبرې عمومي منشي عصبي کړ، هغه سګرټ داني واخيستله او ياور يې پرې وويشت ، چيغه يې وکړه چې درواغ وايې داسې نشي کيدای! وروسته هغه هڅه وکړه چې لوی درستيز او ځلورمې زغره والې قوا ته ټلفون وکړي خو اړيکې پرې شوې وې . وروسته هغه سوکه وويل ما هم داسې فکر کاوه ټول سم دي .» ۴۹ / ۱۴۹ وروستۍ خبرې په ځلور سوه بستريز روغتون کې د شوروي ډاکټرانا تولي الکسييف دي چې د امين درملنه يې کړې وه .

الکساندرموزوروف په شوروي سفارت کې د کی جی بی مرستيال د افغانستان د دفاع وزارت د سياسي رياست د سلاکار جنرال زاپلاتين له قوله راوړي: « موږ دفاعي حالت درلود ځکه په کابل کې ځينو سلاکارانو او متخصصينو د هغو ستونزو په اړه چې د افغانستان خلق دموکراتيک ګوند کې شتون درلود له خپله ځانه له کچې وتلی غبرګون ښود. مسکو ته د هغوی رپوټونه دا وو چې هرشي مخ په خرابيدو دي او امين موږ ته ګواښمن دی. ليدل کيدل چې جنرال ګريلوف (شوروي لوی پوځي سلاکار) پريشانه وو. زه هم پريشانه وم. زموږ نظر دا وو چې کيدای شي د امين سره کار وشي . هغه د شوروي دښمن نه دی . بايد د نوموړي د وړتيا او ښه لياقت څخه ګټه پورته کړو. » ۸۶/۱۸۰ جنرال لياخفسکي ليکي :« امين نه يوازې خپل ځان د شوروي پوځي سلاکارانو په محاصره کې راوړی وو ، بلکې د کی جی بی او د شوروي دفاع وزارت له پلاويو سره مشورې کولې. يوازې به يې شوروي ډاکټرانو ته مراجعه کوله او په بشپړ ډول يې پر هغوی باور درلود او په وروستي تحليل کې يې زموږ سپاهيانو ته تمه لرله .» ۱۸۱ / ۱۶۷ د امين له خوا پر شورويانو بشپړ باور د تره کي له هغو څرګندونو ښکاري چې شوروي اتحاد ته د افغانستان د پلاوي له لومړي سفر وروسته کابينې ته کړې وې. لکه څرنګه چې مخکې د افغانستان او شوروي اتحاد تر منځ د دوستۍ او همکارۍ تړون سرليک لاندې راغلي وو چې د افغان او شوروي مشرانو رسمي لومړنۍ غونډه ښېله کومې پايلې پای ته ورسېده خو په دوهمه ورځ شوروي اړخ افغانستان ته د زياتو مرستو ژمنې وکړلې. هېواد ته د پلاوي د راستنېدو وروسته تره کي د لومړۍ بې پايلې غونډې په اړه کابينې ته ويلي وو:« کله چې استوګنځي ته راورسېدو امين ته مې چې د شورويانو په مرستو يې زړه ټرلی وو وويل، ودې ليدل چې شوروي دوستانو ستا د انتظار خلاف چمتو نشول مرستې را کړي»۱۷۱ د تره کي دا خبره ښيي چې امين تل د تره کي تر غوږو رسول چې په شورويانو حساب وکړي خو تره کي کابينې ته دا خبره کړې چې امين په شورويانو زيات باور لري او د دوی پام يې دې ته هم را ګرزولی دی چې له شورويانو سره په اړيکو کې ځيرکانه او محتاطانه ګامونه اوچت کړي . د شورويانو سره د امين د دوستۍ په اړه به د هغه له مېرمنې واورو. هغې د ۱۳۷۹ کال د کب په يوويشتمه (۲۰۰۱ کال مارچ يوولسمه) د بي بي سي د فارسي څانګې سره په مرکه کې د تاجبېک په مانۍ باندې د شوروي پوځيانو د دړو په پيلېدو سره وايي:« امين صاحب د ګارد قوماندان جانداد ته وويل وګوره چې دړې څوک کوي . جانداد معلومات واخيست او راغی ، امين صاحب ته يې وويل معلومېږي چې دړې د روسانو له خوا دي خو امين صاحب وويل نه.» د امين پلويان وايي چې شورويانو د هغه زوم اسدالله د مرغومې د شپږمې څو ورځې وړاندې مسموم کړ . د هغه پلار عبدالله امين غوښتل هغه د درملنې لپاره هند ته واستوي خو امين هغه شوروي اتحاد ته واستولو او وروسته د هغه ژوندی اومړی معلوم نشو. د امين د فرکسيون غړو هم د شورويانو په دوستۍ بشپړ باور درلود او په مرستو يې زړه تړلی وو ښه بېلګه يې ظريف د مخابراتو وزير دی چې د امين د واکمنۍ په وروستۍ ورځ کله چې نوموړي د شوروي د مخابراتو وزير مسکو ته د ستنيدو پرمهال د کابل هوايي ډګر په لور بدرګه کاوه د خپل يوه افغان ملګري د دې پوښتنې په ځواب کې چې شوروي پوځيان د څه لپاره راغلي

(c) ketabton.com: The Digital Library

دي ځواب ور کړ:« غم مه خوره ! دوی د یوې لوزنامې پر بنسټ موږ ته د مرستې لپاره راغلي دي او و به وینې چې ډېر ژر به د انقلاب ضد ټغر ور ټول کړي .» ۶۷ / ۱۳۶ ظریف هم د امین په څېر نه پوهېده چې دا پوځیان به د انقلاب ضد ټغر نه بلکې د امین او د هغه د فرکسیون ټغر ورټول او خلقي واکمني به نسکوره کړي .

پرچمیان امین د سی آی اې جاسوس ګڼی . تردې مهاله هېڅا هم داسې سند ندی خپور کړی وښیي چې امین د سي آی اې سره اړیکې درلودلې. یوری کوزنتس چې د ا، خ، د،ګ په مرکزی کمیټه کې په ۱۹۷۸ – ۱۹۷۹ کې سلاکار وو د شوروي اتحاد د «سره ستوري» د ورځپاڼې د خبریال د دې پوښتنې په ځواب کې چې امین په رښتیا سره د امریکایانو مامور وو وایي :«زه دې موضوع ته د شک په سترګه ګورم، د دې مسئلې د طرحې دلیل د نوموړي د یادداښت په کتابچه کې په هند کې د سیا د پلاني مامور د ټلفون لیکل وو چې ده ورته اړتیا لرله . د دې پرته ددې ادعا د تائید لپاره هیڅ لاسوند شتون نه لري .» ۱۸۲ په کابل کې د وژل شوي امریکایي سفیر په شمول امریکایي دپلوماتان د خپل هیواد د څارګرې ادارې سره د امین اړیکې ناسم تبلیغات ګڼي. امریکایي لیکوال ستیوکول او د واشنګټن پوست د ورځپاڼې مدیر لیکي:« په کابل کې د میشتو امریکایی دپلوماتانو لپاره امین یو ډیکتاتور وو چې د آدولف دابس قاتل هم ګڼل کیده. هغوی هم حتی د امین د سی آی اې د غړیتوب د اوازو نه خبر وو... دابس د خپل مرګ نه مخکې د سی آی اې د مسئول نه پوښتنه کړې وه څرنګه چې اوازې دي په رښتیا سره امین د سي آی اې اجنټ دی؟ هغه په ځواب کې ویلي چې امین هیڅکله هم په سي آی اې کې کار نه دی کړی.دا خبرې جی بروس امستونز چې هغه مهال د آدولف دابس مرستیال وو او د دابس د وژنې وروسته د امریکا د سفارت شارژدافیر مقرر شو ما ته وویل . د کتاب لیکوال د امستونز له وینا راوړي چې د منځني ختیځ د سي آی اې افسرانو ما (امستونز) ته ویلي چې امین هیڅکله هم زموږ سره اړیکې نه لرلې او نه یې زموږ څخه حقوق تر لاسه کړي. »۱۸۳/ ۱۰۲ امریکایي خبریال سلیک هریسن هم د امستونز له قوله امین د نوموړي هیواد د څارګرې ادارې سره د اړیکو نه لرونکی ګڼي بلکې د امریکایانو سره دښمن معرفي کوي او لیکي:« د۱۹۷۹ کال برخلیک ټاکونکي مني کې امستونز پنځه ځله د حفیظ الله امین سره خصوصي ملاقاتونه لرل خو خبرې یې د اړینو پایلو پرته وې ...امستونز امین د امریکایانو په وړاندې یو ستیزه جو، غیر قابل سازش اوانعطاف ناپذیره رهبر مومي.»۳۰ / ۱۶۷

د پورتنیو څرګندونو څخه دا پایله را وځي چې حفیظ الله امین د شوروي رښتینی دوست وو نه دښمن، پربله خوا هغه د امریکا دښمن وو نه دوست. په هغه باندې د سي آی اې د اجنټ تورلګول یو بې بنسټه تور او پربله خوا هغه د شوروي ضد ګڼل د اپلتو پرته بل څه نه دي.

د افغانستان د اشغال لاملونه

د شوروي سره پوځ له لوري په افغانستان باندې د یرغل او د اشغال د لاملونو په هکله اندونه ویشلي دي .هر څوک د خپل سیاسي- ایدئولوژیکي لیدلوري ، سازماني تړاوونو او بهرنیان بیا د خپلو دولتونو د تګلارو او ستراتېژیو له مخې دې مسئلې ته ګوري خو زیاتره د افغانستان د اشغال لاملونه دا ګڼي :

۱– د شوروي پراختیا غوښتونکي تګلاره

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲- ايدئولوژيکي تړاوونه
۳- د اسلامي بنسټپالو سره د شوروي بهر مبارزه (امنيتي ملحوظات)
۴- په شوروي اتحاد کې د واک په سر مبارزه

د شوروي د هستوي فزيک پوه او د شوروي اتومي بمب جوړونکي اندرې سوخاروف له انده د « افغانستان د اشغال او يرغل رښتيني انګېزه شوروي پراختيا غوښتنه وه.» ۱۸۴ / ۲۰ که چېرې په افغانستان کې د شوروي د يرغل وروسته ټيکاو ټينګ شوی وای هغه مهال يې امکانات ډېرېدل ترڅو شوروي اتحاد د فرضي کربنې د هغې خوا پښتنو او بلوڅو د ملاتړ د ترلاسه کولو له لارې په آسانی سره د هند سمندرګي ته ځان هم رسولی وای او د ستر پېټر خوبونه په واقعيت اوښتي وای . ځکه دا هم ويل کېږي چې شوروي تودو اوبو ته د رسېدو په موخه پر افغانستان يرغل وکړ. بېځايه نه وو چې د شوروي اشغال پر مهال په پاکستان کې «جهاد افغانستان دفاع پاکستان» شعارونه ورکول کېدل .

د ايديالوژيکي تړاوونو په هکله بايد وويل شي چې د زبرځواکونو او ځواکمنو دولتونو له لوري د بنکلو سياسي شعارونو لکه انترناسيوناليسم، ګلوباليسم، اسلامي اخوت ، بشري حقونه او دموکراسی وړاندې کول د وروسته پاتې نړۍ د ولسونو د تيرايستنې او د زبرځواکونو لخوا د خپلو موخو او هژمونيستي تګلارو د پټونې لپاره د يوې وسيلې پرته بل څه نه وو او نه دي. د زبرځواکونو له لوري د نورو او په تېره وروسته پاتې دولتونو سره د هغوی د دولتي جوړښت څرنګوالی ، د حکومتولۍ بڼه او د نورو هيوادونو سره د ايدئولوژيکي تړاونو پربنسټ د اړيکو ټينګښت ستراتژيک هدف نه دی بلکه لنډ مهاله يا اوږدمهاله تکتيک دی. ښه بيلګه يې پخپله شوروي اتحاد دی. کله چې د ګرباچف د واکمنۍ پر مهال کرملن دې پايلې ته ورسيد چې نور د ا، خ، د،ګ چې د سوسيالستي ټولنې د جوړولو هوډ يې درلود د دوی ګټې نشي ساتلې او يا د نوموړي ګوند ملاتړ دوی ته دروند تماميږي د برهان الدين رباني په مشرۍ يې د ۱۹۹۱ کال په نوامبر کې د مجاهدينو يو پلاوی مسکو ته وروباله او دې هوکړې ته ورسره ورسيد چې د کابل په پلاز به رباني کينوي او همغه دي چې د ملګرو ملتو د سولې پنځه فقره ئيز پروګرام يې د ۱۹۹۲ کال د اپريل په اته ويشتمه د کارملي پرچميانو او د اسلامي جمعيت پر مټ شنډ کړ. دلته ليدل کېږي چې مسکو ته ايديولوژيکي تړاو هېڅ ارزښت نه درلود بلکې مسکو ته د هغوی ملي ګټې مطرح وې.که د ايديالوژيکي تړاو له مخې پر افغانستان يرغل شوی وي نو اشغالګرو ولې خلقيان له واکه ګوښه کړل او د کارمل په مشرۍ پرچميان واک ته ورسول چې خلقيانو هم د پرچميانو په څېر سياسی- ايډيولوژيکي باورونه لرل .

د اسلامي بنسټپالو په وړاندې د شوروي بهر په افغانستان کې مبارزه . د دويمې نړيوالې جګړې وروسته د سوسيالستي بلاک د را څرګندېدو او د سوسيالستي ايديولوژۍ او مترقي اندونو د ودې او لاپياوړتيا د مخنيوي يوازينی لاره پانګوالې نړۍ پدې کې ليدله چې شوروي اتحاد د اسلامي ځوځښتونو په پياوړې کولو او اسلامي دولتونوپه واسطه محاصره کړي. همدا لامل وو چې لويديځ د سرطان او ثور انقلاب په وړاندې اسلامپالو ډلو ته مالي او تسليحاتي مرستي کولې او په افغانستان کې يې د جګړې اورونه بل کړل چې خلقي حکومت ته يې سرخوږی جوړ کړی وو او د وخت په تېرېدو سره دا ډلې پياوړې کېدلې . لکه څرنګه چې د شوروي اتحاد د منځنی آسيا ولسونه مسلمان وو او مسکو لدې څخه وېره درلوده چې اسلامي تنظيمونه په منځنۍ آسيا کې نفوذ وکړي. د وخت د کې جي بې د مشر اندروپوف په وينا مخکې لدې چې اسلامپالې ډلې شوروي اتحاد ته را ورسېږي بايد په افغانستان کې وځپل شي . همغه دي چې پر افغانستان يې يرغل وکړ. پدې هکله بيا دا پوښتنه را پيدا کيږي چې ولې مسکو پخپل

(c) ketabton.com: The Digital Library

یرغل سره خلقیان له ډگره وایستل او واک یې د کارمل دلې ته ولېږدولو. د کارمل د ډلې واکمنول هم د شوروي د هژمونېستي پراختیا غوښتني تگلارې تر سیوري لاندې عملي جامه واغوستله ځکه کارمل د یوه گوډاگي په توگه د مسکو د موخو رښتیني پلي کوونکی وو.

په شوروي اتحاد کې د واک په سرمبارزې په اړه باید وویل شي چې دا مبارزه روانه وه . خو د سترو دولتونو سیاستوال اړین بصیرت لري اوځانته اجازه نه ورکوي چې د خپل هېواد د اوږدې مودې په ترخ کې منځته راغلي ستراتیژۍ خلاف گامونه اوچت کړي. لدې امله په شوروي اتحاد کې د واک پر سر مبارزه قطعا د اشغال لامل نشي کېداى.

لکه څرنگه چې وینو د افغانستان اشغال لامل مختلف اړخونه لري . له بله پلوه ټولې سیاسي - ټولنیزې پدیدې د یوه زنځیر د کړیو په څېر د یوې بلې سره نه شلیدونکې تړاو لري. له بله پلوه نړیوال شرایط هم د یوه هېواد په سیاسي بهیرونو اغېز لري .لدې کبله اړینه بریښي چې د خلقي واکمنۍ مخکې جمهوري نظام ته ور وگرځو او د هغه مهال نړیوال حالات د شوروي دولت د وضعیت او دریځ پربنسټ وڅېړو.

د افغانستان د اشغال په درشل کې په نړۍ کې د شوروي اتحاد دریځ مخ په کمزورېدو وو . مصر د کمپ دیوید په تړون سره د مسکو له نفوذ څخه وتلی وو. سوریې هم د کورنیو بنسټپالو مذهبي ډلو له ویرې د مسکو سره په احتیاط چلند کاوه . په عراق کې ځانغوښتونکي صدام حسین خپل دریځ پیاوړی کړی وو او د مسکو پروا یې نه کوله په لیبیا کې ورته حالت تر سترگو کیده. د وارسا د تړون غړي هېوادونو کې شوروي ضد روحیه خورا غښتلې وه. شوروي دولتي اقتصادي سکتور خپل تېر رونق نه درلود او فساد د شوروي دولت او شوروي ټولنې له ځانگړتیاوو څخه گڼل کیدل . خو د شوروي سیال د متحده ایالاتونو او د هغه د ناټویي متحدینو اقتصادي وضعیت بد نه وو او واشنگټن سوسیال دموکراسي خوځښتونه ، گڼ شمېر ښي لاسي او یو شمېرکیڼ لاسي خپل لوري ته په نږدې کولو سره په نړۍ د واکمنیدو په موخه راکښول او په منځني ختیځ کې عملاً واک چلاوه . که څه هم ایران یې له لاسه ورکړی وو خو پاکستان یې خپل کړی وو او د دوو ځواکمنو دولتونو چین او جاپان سره یې هم اړیکې دوستانه وې خو د شوروي اړیکې ورسره خړې پړې وې. چین د دې وضعیت څخه په گټې اخېستنې سره د دریمې نړۍ د مترقي غورځنگونو د مشرۍ په موخه گټه پورته کوله. امریکې په ویتنام کې ماتې خوړلې وه خو د سویلي کوریا سره یې اړیکې خورا تودې وې . د نړۍ په گوټ گوټ کې د امریکې د پوځي اډو د جوړیدو لړۍ په قوت سره دوام درلود او سمندري پوځونه یې د پاکستان تر بندرو پورې رسیدلي وو. په سیمه کې شوروي ته یوازې هند ور پاتې وو. دا مهال په افغانستان کې جهادي تنظیمونو د خلقي واکمنۍ خلاف مبارزه کوله او د وخت په تېرېدو سره غښتلې کېدل او د خلقي واکمنۍ د نسکورېدو له امله افغانستان هم د شوروي ضد تگلاره غوره کوله . ددې گواښ د مخنیوي په موخه یې پر افغانستان یرغل وکړ او د کابل په پلاز یې ښه غوړنیوونکی کارمل کېنولو ترڅو د ایران کیڼ خوځښت ته قوت ور وبښي پدې تمه چې د ایران د اسلامي جمهوریت امریکایي ضد دریځ ته د توده یانو پواسطه د امپریالیزم پرضد د مترقي ځواکونو د مبارزې رنگ او بڼه ورکړي. په دواړو گاونډیو هیوادونو افغنستان او ایران کې د پرچمیانو او توده یانو په واکمنولو سره د سیمې د لویدیځ پلوه دولتونو خلاف ولسونه راوپاروي پدې خام خیال چې مسکو به وکولی شي خپلې ماتې جبران کړي او خپل نړیوال اعتبار لوړ کړي. د کارمل د واکمنۍ په لومړیو کې د آیت الله خمیني په پته د له درناوۍ ډک لیک استول او د امریکې د امپریالیزم خلاف د دواړو مسلمانو هیوادونو په گډې مبارزې ټینگار د مسکو د ارادې پرته ناشونی وو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

څلورم څپرکی

افغانستان د شوروي اشغال پرمهال

د۱۹۷۹ کال د دسمبرپه اووه ویشتمه (مرغومي شپږمه) د تاجکستان د پلازمېینې دوشنبې د(بوران) په نامه راډیو چې د کابل راډیو فریکونسۍ نېږدې یې خپروني لرلې د ماښام د اوو بجو شاوخوا د ببرک کارمل وینا خپره کړه چې په یوه برخه کې یې راغلي وو : « زه ببرک کارمل د افغانستان د خلک دموکراتیک واحد ګوند د مرکزي کمیټې، د افغانستان د دموکراتیک جمهوریت د انقلابي شورا ، د افغانستان دموکراتیک حکومت له خوا تاسو د افغانستان ځوریدلو مسلمانو سني او شیعیه هیوادوالو ، پوهانو او روحانیونو،د هیواد د اتل اردو سرتیرو او افسرانو،ملي سوداګرو او ملي پانګه والو ته د حفیظ الله امین دا د امریکې د خونخوار جاسوس اوعوام غولوونکي جبار دیکتاتور د فاشیستي رژیم د نسکوریدو له امله مبارکي وایم ...، د اردو او د ا ، خ ،د ،ګ د انقلابي حرکت له امله
او د امین د فاشیستي رژیم په نسکوریدو سره زموږ د ګران هیواد افغانستان ملي خپلواکي او آزادي او د ثور پرتمین انقلاب ګټې خوندي شوې ... » ۱۸۶ / ۳ وینا په دې شعارونو پای ته رسیدلې وه : مرګ په نادري ستمګرو او ویني زبیښونکو امینیانو! مرګ په ارتجاع او امپریالیزم او د هغو په ځنځیري سپیانو! مخ په وړاندې د ثور د پرتمین انقلاب د سترو آرمانونو د سولې ،آزادۍ ...

د بوران رادیو په اړه باید وویل شي چې شوروي مقاماتو د ۱۹۷۹ کال د دسمبر په اتمه په افغانستان کې خپل سفارت ته داسي لارښوونه وکړه:« په کابل او نورو ولایتونو کې په ډېر ځیراو پاملرنې له دوشنبې څخه د افغانستان پر لور د بوران په نامه د خپرېدونکي خپروني څرنګوالی ترڅارنې لاندې ونیسئ او پدې اړه خپل اند موږ ته راولیږئ چې خپروني یې په څه ډول اوریدل کیږي.» ۲۰۰/۱۲۴ دې دا معنی لرله چې آیا د دې رادیو خپروني د کابل د راډیو د فریکونسي سره برابرې دي که نه. د کارمل د وینا په پای کې شعارونه ښيي چې هغه د یوه سیاستوال او د یوه هیواد د مشر په څېر نه بلکه د یوې اعتراضیه مظاهرې د ښکنځلمار ویناوال په رول کې راڅرګند شو. د کارمل په وینا کې د نادري ستمګرو په پته د سپکو سپورو د ویلو اړتیا څه وه . ځکه هغه مهال نه د نادرخان کورنۍ واکمنه وه او نه دې کورنۍ د افغانستان د ننه کومه جبهه لرله. که د امینیانو خلاف یې سپکه ژبه کاروله کوم اعتراض شتون نه درلود ځکه امین په افغانستان واک چلولو. د شورویانو له تیري وروسته کارمل خپل لومړی مطبوعاتي کنفرانس د ۱۹۸۰ کال د جنوري په دریمه یعنې د اشغال یوه اونۍ وروسته د چهلستون په ماڼۍ کې ورکړ او دا پردیو واک ته رسولی د خپلواک مشر په رول کې د خبریالانو مخې ته ودرېده. کارمل مخکې لدې چې د خبریالانو پوښتنو ته ځواب ووایي هغوی یې د دوستو او د ښمنو هېوادونو په استازو وویشل. هغه د بي بي سي د خبریال د دې پوښتنې چې « آیا د حفیظ الله امین حکومت د واکمن حکومت په توګه د خپل حکومت د نسکورولو په موخه شوروي قوتونه وغوښتل چې افغانستان ته راشي، په غوسې سره د سګرټو قوطی د خبریال پر لوري واچاوه او وې ویل : د انګلیس د زاړه امپریالیسم استازی ! درې ځله مو زموږ په هېواد تېری وکړ او غاښ ماتوونکی ځواب مو ترلاسه کړ! کفایت کوي.» ۱۸۷ لکه څرنګه چې هغه د خبریال پوښتنې ته ځواب نه درلود نو د یوه ماشوم په څېر یې خبریال ته د هغه د نیکونو د ماتې پیغور ورکړ. همدا رنګه له کارمل څخه د هغه په دوهم مطبوعاتي کنفرانس (مرغومي شلمه) کې د انګستان د تلویزیون یوه خبریال داسې پوښته وکړه. جلالتمآب لیونېد برژنف د مبارکۍ په تلګرام کې تاسې ته په دموکراتیک ډول د افغانستان د حکومت د مشر په توګه مبارکي ویلې ده.زما پوښتنه دا ده چې تاسې په څرنګه دموکراتیک ډول وټاکل شوئ ، په څه ډول شرایطو کې وټاکل شوئ او همدا

(c) ketabton.com: The Digital Library

رنګه که داسې وي نو ولې شوروي ځواکونو تاسې ته د واک په نيولو کې مرسته وکړه ؟
ځواب: د بريتانيا د امپرياليسم د پخواني آشنا استازی چې پخوا يې دری واری زموږ هېواد اشغال کړ او دری واری يې ماتې و خوړله ستا پوښتنې ته به ځواب ووايم . که ستاسې په ياد وي د ثور د ستر انقلاب وروسته زه د انقلابي شورا او صدراعظم مرستيال او د افغانستان خلک دموکراتيک ګوند منشي وم. وروسته له هغې چې د امين د باند او د امينيانو په وجود کې د امريکا د امپرياليسم د سي آی اې د توطيې له امله اروښاد نورمحمد تره کی په شهادت ورسېد د ا، خ ، د ، ګ غوځ اکثريت د مرکزي کمېټې اصولي غړو او د افغانستان د دموکراتيک جمهوريت د انقلابي شورا اکثريت غړو پرېکړه وکړه چې د حفيظ الله امين د باند په وجود کې د امريکا د امپرياليسم د سيا جاسوسي سازمان توطيه له منځه يوسي . هغه اصوليت چې زموږ په ګوند او دولت کې موجود و دوی زه د راتلونکي عمومي منشي او د انقلابي شورا د رييس او صدراعظم په توګه و ټاکلم.»۱۸۸ / ۳۲۲ پدې اړه د اسوشتيدپرس خبريال ترې پوښتنه وکړه : څرنګه چې جلالتمآب وفرمايل چې امين د امريکې جاسوس وو،ولې هغه د شوروي اتحاد لښکر راوغوښت؟ کارمل ځواب ورکړ: « حفيظ الله امين د امريکا اجنټ د شوروي اتحاد څخه د محدودو قطعاتو د مرستې غوښتنه نده کړې بلکې دا مرسته د افغانستان د دموکراتيک جمهوريت د انقلابي شورا په اراده او د رايو په اتفاق صورت نيولی دی.» ۱۸۷/ ۲۳۵ د کارمل د مرغومې د شېژمې وينا او لومړی دوې مرکې د اضدادو ټوليزې دي . لامل يې دا دی چې هغه چمتو نه دی واک ته د ده د رسيدو رښتينی انځور وکاږي. کارمل ځان د هغه ګوند او حکومت مشر معرفي کوي چې همدې ګوند هغه څه د پاسه يو کال مخکې (د۱۳۵۷ کال د ليندۍ شېژمه) له ګوند څخه شړلی او حکومت هغه د هېواد له تابعيته محروم کړی وو. کارمل په خپله وينا کې هڅه کړې ثابته کړي چې د خلقي حکومت په راپرزولو کې افغان پوځ لاس درلود. خو واقعيت دا دی چې د دسمبر په اووه ويشتمه د واکمنی خلاف د پوځ يو کوچنی جزوتام (دلګی) هم نه و راپاڅيدلی بلکې واکمنی ته د شوروي لښکرخاينانه غلچکي يرغل د پای ټکی کيښود. د جنرال لياخفسکي په وينا « کارمل ژمنه کړې وه چې د هغه ۵۰۰ تنه جنګيالي به زموږ سره مل شي. د هغوی لپاره وسلې او بمونه راوړل شول ، انتظارمو ويوست . د۵۰۰ تنوڅخه يو تن راغی.» ۴۹ / ۱۵۰ ښايي دا يو تن د مير اکبر خيبر ورور بسم الله وي چې د کورنيو چارو په وزارت کې يې دنده لرله. د کارمل له لوري دا ادعا چې پوځ واکمنی ته د پای ټکی کيښود څه موده وروسته يې په خپله ناسمه وبلله او وايي: « که چيرې د شوروي سوسيالستي اتحاد بې غرضه او د وروګلوی مرستې نه وای د ثور بريالی انقلاب به خپل نوي پړاو ته نه ننووت او نن به نه يوازې په افغانستان بلکه په سيمه کې يوه ستره غميزه منځته راغلې وه.» ۱۸۷/ ۱۵د کارمل پورتنی ضد او نقيض ويناوې ښيي چې نوموړی هڅه کوي واقعيتونه پټ کړي چې دا امکان نلري ځکه لمر په دوو ګوتو نه پټيږي او بربنډ وسلوال يرغل او اشغال هم د پټېدو نه دي.« دلته که له انقلابي شورا څخه مقصد د نورمحمد تره کي انقلابي شورا وي نو د هغه په ژوند کې خو روسان رانغلل نو د هغه له مرګه وروسته روسانو د هغه تړون عملي کاوه ؟ او که د امين د وخت له انقلابي شورا څخه مقصد وي نو هغه خو دی خپله ردوي چې امين نه دي راغوښتي . بله عجيبه خبره خو دا ده چې راغوښتي هغوی دي (!) خو قدرت ته يې دی ورساوه؟ » ۱۸۹/ ۱۸ البته مسکو هم ورته ستونزې لرلې او څرګندونې يې د کارمل په شان ضد اونقيض وې. د شوروي اړخ د ضد اونقيض څرګندونو په هکله باريس ګروموف په افغانستان کې د شوروي لښکر وروستی قوماندان د ملګرو ملتو په غونډه کې چې پدې غونډه کې شاه محمد دوست د بهرنيو چارو وزير د ډول ډول پوښتنو سره مخامخ شو د شوروي اتحاد د بهرنيو چارو وزير ګروميکو خبرې راوړي چې شاه محمد دوست ته وايي: « تاسې ملګری وزير زيات دليلونه لرئ نه د تورن په ښه بلکې د يوه اړخ په توګه وينا وکړئ . اړين دي پر دې ډېره ولګوئ

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې شوروي اتحاد د افغانستان د جمهوري حکومت د پرله پسې غوښتنو په ځواب کې د شوروي اتحاد مشرتابه د خپلو ځواکونو یوه برخه افغانستان ته واستوي. دا غوښتنې مخکې هم د نورمحمدتره کي د مسکو نه په خپلې لیدنې او هم د حفیظ الله امین لخوا شوې وې.» ۷۶/۱۹۰ دا چې کارمل په خپله لومړی وینا کې وایي د امین په نسکوریدو سره د افغانستان خپلواکي او آزادي خوندي شوه څو کاله وروسته د شوروي اتحاد د صنفي اتحادیو د نشراتي ارګان (ترود) سره په مرکه کې ردوي او وایي : « ستاسو سلاکاران هر چیرې وو په پوځ ، په خاد ، په دولتي ادارو، په ډله ئیزو رسنیو، ښاروالی ، د لوړو زده کړو په بنستونو، په هرځای کې، زه د یوه خپلواک او آزاد هیواد لاربنود نه وم زموږ هیواد یو نیول شوی هیواد وو چې په واقعیت کې تاسو فرمان ورکاوه .» ۱۹۱ / ۱۱۰ د کارمل دا کار د ستایلو وړ دی چې د خپلې بلواکې واکمنۍ ترخه واقعیتونه یې د خپل ژوند په وروستیو کې درک کړل خو د ده ځینې ملګري او په هغو کې د هغه صدراعظم کشتمند دا نه مني چې د شوروي لښکر د تیري له امله د افغانستان پرخلکو تپل شوي رژیم د « هر ډول خپلواکی نه بې برخې وو ، د کوچنیو کارونو څخه نیولې تر لویو پورې د شورویانو له خوا اداره کیدل. »۳۹ / ۹۳۶ عجیبه لا دا ده کارمل واک ته د ده د رسولو وروسته د ثور د اوومې وسلوال پاڅون ته د ثور ستر انقلاب وایي خو کله چې مسکو هغه د۱۹۸۵ کال په اپریل کې د واک څخه ګوښه کړ او په مسکو کې یې ساته همدې ستر انقلاب ته ستر جنایت وایي. د۱۹۸۹ کال په دسمبرکې د پراودا د شوروي کمونست ګوند ارګان خبریال د نوموړي څخه د ثور انقلاب په هکله وپوښتل وویل : « د اپریل انقلاب د افغانستان د خلکو په وړاندې یو سترجنایت وو. کله چې خبریال وویل : اوهو! خو تاسې ددې انقلاب د فعالو ګډون کوونکو او حتی مشرانو څخه وئ . نو تاسې هم یو جنایتکار یاست ؟ ببرک کارمل خپل لاس د اعتراض په ډول پورته کړ او ویې ویل : نه خیر! زه مخالف وم انقلاب زما او د ګوند د ارادې پرته پیښ شو.» ۱۹۲ که د کارمل دا خبره ومنل شي نو د خپلې واکمنۍ پر مهال یې ولې د ثورانقلاب د نوي بشپړتیایي پړاو خبرې کولې ، د ثور د ستر انقلاب د بري شعارونه یې ور کول او ګوندیان یې هڅول چې د سر په بیه د ستر انقلاب یا د ده په خبره د سترجنایت په پایله کې راپنځیدلې واکمنۍ څخه ساتنه وکړي ؟

د پورتنیوڅرګندونو په پام کې نیولوسره د بوران د رادیو څخه د کارمل د وینا د خپریدو وروسته کله چې د کابل رادیو هم شوروي پوځیانو ونیوله د کارمل ثبت شوې وینا چې د امین د واکمنۍ په نسکوریدو څرخیدله څو ځله خپره شوله. کله چې د کارمل وینا خپریده « ببرک کارمل په بګرام کې د شوروي پاراشوټ – دیسانټ غونډ او د کی جی بی د اوومې ادارې د ساتونکو په واک کې وو چې قوماندان یې ن.ای سردیوکف وو.د امین له وژلو وروسته د دسمبر د اووه ویشتم په ماښام یوری اندروپوف د کارمل سره اړیکه ونیوه هغه ته یې د خپل ځان او لیونیدایلیچ بریژنف له لوري د انقلاب د دویم پړاو او د افغانستان د دموکراتیک جمهوریت د انقلابي شورا د رئیس په توګه د هغه د ټاکنې مبارکی وویله. » ۱۵۲/۴۹ کله چې په کابل کې شوروي یرغلګرو امین او د هغه لوړپوړي پوځیان ترور کړل او په وضعیت واکمن شول د دسمبر په اته ویشتمه کارمل او اناهیتا دواړه د شورویانو په پوځي یونیفورم ملبس د بګرام د هوایي ډګر څخه د کی جی بی د ځانګړي ځواک په ملتیا په ټانک کې ناست کابل ته راولیږدول شول. ویل کیږي لومړی صدارت او وروسته د چهلستون ماڼي ته یوړل شول. په همدې ورځ د ماښام په خبري سرویس کې د افغانستان د دموکراتیک جمهوریت دولت اعلامیه خپره شوه چې پکې راغلي وو:« د افغانستان دموکراتیک جمهوری حکومت د افغانستان د خارجي دښمنانو پرله پسې لاسوهنو او ورانکاریو ته په کتنې سره د ثورانقلاب د لاسته راوړنو، ځمکنۍ بشپړتیا، ملي خپلواکۍ او د سولې او امنیت د ساتلو په موخه د۱۹۷۸ کال د دسمبر د پنځمې د دوستۍ ، ښه ګاونډیتوب او همکارۍ د لوزنامې

(c) ketabton.com: The Digital Library

پربنسټ د شوروي اتحاد څخه په څوڅو ځله او په ټینګار د پوځي مرستو په شمول د بیړنیو سیاسي او اقتصادي مرستو غوښتنه کړې وه. د شوروي اتحاد لوري د افغان اړخ غوښتنو ته مثبت ځواب ورکړ.» ۱۰۶ / ۲۵۲ د دسمبر په اته ویشتمه (مرغومي اوومه) ډله ډله پرچمیان اماني لېسې ته ورتلل او اړین دستورونه یې ترلاسه کول. جنرال نبی عظیمي د اماني لیسې د هغې ورځې د خپلو سترګو لیدلی حال داسې انځوروي :« په اماني لیسه کې سترمحشر دی،د ښادیو ولولې اوهورا ویل ، د چکچکوغږونه له لېرې اوریدل کېدې، د بغل کښیو بازار، د مچولو او د تودو غېږو نیولو بازار ...» ۳۸۶/۱۹۳ پرچمي ځوانانو چې سپین بازوبندونه یې لرل د ښار څلور لارو او د دولتی بنستونو مخې ته چې شوروي ټانکونه او زرهپوښونه ولاړ وو تلل او ښاریانو ته د امین د رژیم د نسکوریدو او هیواد ته د شوروي لښکر د راتګ په اړه معلومات ورکول ګواکې چې دا لښکر د افغان ولس لاس نیوي او مرستې لپاره راغلي دی. خو افغان ولس ، ملي دموکراتیکو کړیو او په هغو کې غوڅ اکثریت خلقیانو د شوروي لښکر راتګ د افغان ولس او د دې هیواد د تاریخ د غمیزې پیل ګڼلو.

د ببرک کارمل واک ته رسیدو نه د څه د پاسه د څلورو لسیزو په تیریدو سره د خلق دموکراتیک ګوند په سندونو او د هغه د پلویانو له لوري د کارمل په اړه دوو پوښتنو ته ځواب ندی ویل شوی. یو د هغه قومي تړاو او بل د ا، خ، د،ګ د عمومي منشي، د ا، د،ج د انقلابي شورا د رئیس او صدراعظم په توګه د هغه ټاکنه. خو د کارمل په اړه دا واقعیت د لمر په څېر روښانه دی چې هغه د یوه ځانپاله لوېدلي وګړي په توګه واک ته د رسېدو په موخه هر خیانت او حتی وطن پلورنې ته چمتو وو له همدې کبله هغه ته ولس دوهم شاه شجاع ویل او خلکو دا لاندې بیت :

سکه زد بر سیم و زر شاه شجاع ارمني
نور چشم لارد و برنس خاک پای کمپني

داسې اړولی وو :

تکیه زد بر تاج و تخت کارمل پرچمي
نور چشم برېژنف خاک پای کې جي بی

کارمل ډېر ژر د ګوند نوې رهبري (مرکزي کمیټه او سیاسي بیرو) او خپله کابینه د مسکو د منظوري وروسته اعلان کړله. د هغه سیاسي بیرو له پنځو تنو(ببرک کارمل، اناهیتا راتبزاد، سلطانعلي کشتمند، صالح محمدزیري او دستګیرپنجشیري) څخه جوړه شوې وه او د حکومت غړي یې لاندې کسان وو:

۱- ببرک کارمل ،د انقلابي شورا رئیس او صدراعظم	پرچمی
۲- اسدالله سروري، د صدراعظم لومړی مرستیال او د انقلابي شورا مرستیال	خلقی
۳ - سلطانعلی کشتمند ، د صدراعظم دوهم مرستیال او د پلان وزیر	پرچمي
۴- شاه محمد دوست، د بهرنیوچارو وزیر	پرچمی
۵ – محمدرفیع ، د دفاع وزیر	پرچمی
۶- عبدالوکیل، د مالیې وزیر	پرچمی
۷- عبدالمجیدسربلند، د اطلاعاتو او کلتور وزیر	پرچمی
۸- عبدالوهاب صافی، د عدلیې وزیر	پرچمی
۹- اناهیتاراتبزاد، د ښوونې او روزنې وزیره	پرچمی
۱۰- عبدالغفارلکنوال، د کرهنې او ځمکواصلاحاتو وزیر	پرچمی

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۱ – فيض محمد، د سرحدونواو قبايلو وزير	پرچمی
۱۲ - نجيب الله ،د دولتي اطلاعاتي خدماتو(خاد) رئيس	پرچمی
۱۳-سيدمحمدګلابزوی ، د کورنيو چارو وزير	خلقی
۱۴- محمداسلم وطنجار. د مخابراتو وزير	خلقی
۱۵- ګلداد ، د لوړو او مسلکي زده کړو وزير	خلقی
۱۶- رازمحمدپکتين ، د اوبواو بريښنا وزير	خلقی
۱۷ – نظرمحمد ، د فوايدعامې وزير	خلقی
۱۸-شيرجان مزدوريار،د ترانسپورت وزير	خلقی
۱۹- محمداسمعيل دانش، د کانو اوصنايعو وزير	خلقی
۲۰ - محمدابراهيم عظيم، د روغتيا وزير	(ناڅرګند)

۲۱ -محمدخان جلالر، د سوداګرۍ وزير　(هغه د ک . ګ. ب سره په اړيکو لرلو تورن دی.)

کارمل ته د خلقي مشرانو بيعت

د شوروي اشغالګرو له لوري د امين د ترور وروسته ماخوستن ناوخته کابل راډيو يوه اعلاميه خپره کړه او پکې راغلي وو چې د ګوند د مرکزي کمېټې ، انقلابي شورا او حکومت غړي سبا سهار د راډيو تلويزيون تالار ته تشريف يوسي او دا اعلاميه د مرغومي په اوومه سهار بيا خپره شوله. که څه هم د مرغومي په شپږمه مابنام ګوندي مشران پوهېدل چې شوروي يرغلګرو دولتي مشر وژلی دی خو ځېنو يې ځانونه ناخبره اچولي لکه څرنګه چې زيری يدي اړه ليکي : « سهار مې ډېر تلوار وو، چې د افغانستان راډيو ته ولاړشم، او ژر را معلومه شي څه پېښه ده.» ۴۰ / ۴۵۰ د دې اعلاميې په وړاندې د يو شمېر مشرانو د غبرګون په هکله د ګوند د دارالنشاء مشر ليکي: « سهار وختي مې د کابل راډيو په څپو کې د وسله وال پوځ د سياسي چارو د لوی رييس محمد اقبال وزيري وينا واورېده چې د لاندې خبرو په ترڅ کې يې خپل ځان ته د کنځاوو په کولو سره خوشالي څرګندوله : د دکتاتور او تروريست حفيظ الله امين فاشېستي رژيم نسکور شو...، بيا د ګوند د مرکزي کمېټې او د دولت د انقلابي شورا غړو ته د راډيو له لارې اعلان وشو چې په بېړه سره دې د ملي تلويزيون تالار ته تشريف راوړي.په ۱۰۴ بلاک کې د مرکزي کمېټې او انقلابي شورا استوګنو غړو ټاکل شوي ځای ته په داسې خندا او خوشالی سره تشريف يوړ چې تا به فکر کاوه چې بيا له سره په نويو، لوړو او دبدبه لرونکو پستونو باندې ټاکل کېږي.» ۱۲۲ / ۲۲۷_ ۲۲۸ د غوربندي په وينا په تالار کې څوک ناسوب نه وو يعني د دولت ټول لوړپوړي هلته ورغلي وو. دوی په تالار کې کارمل ته د دولت د مشر په توګه د مبارکی پيغام هم ليکلی او پدې ډول يې کارمل ته بيعت وکړ. د زيري په وينا تبريک ليک لومړی بارق ليکلی وو. خو«ميثاق هغه ځيرې کړاو ويل چې بارق بيا هم کارمل تر ضرورت زيات ستايلی او غير لازمي خبرې يې ليکلې وې . وروسته ميثاق د ببرک کارمل په نامه تبريک خط وليکی .» دا مهمه نه ده چې د کارمل په پته ضروري يا غيرضروري خبرې ليکل شوې وې مهمه دا وه چې په خپله ميثاق او د ګوند ټولو مشرانو اشغال ته لبيک ويلی دی. د ميثاق ساده ګي پدې کې وه چې هغه په بيعت ليک جملو ته کتل نه د ليک منځپانګې ته چې ده پخپله پرديو واک ته رسولي ته بيعت ليک وليکلو او نورو ټولو که ځانونه د امين مخالفان ګڼل او يا د امين پلويان بربنډ اشغال ته سرونه ټيټ کړل . ګوندي مشران په راډيو کې دوې ورځې وساتل شول او په دريمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورځ په دوولسو شوروي ټانکونو کې د څرخي پله زندان ته ولېږدول شول. په ټانکونو کې د هغوی د کېنولو مسؤلیت دوو پرچمي کدرونو عبدالکبیر رنجبر او حشمت اورنګ لرلو، هغه رنجبر چې د ناټویي اشغال په ګټه په رسنیو کې خورا فعال وو ، ګوند یې هم جوړ کړی وو او د بلواک فاسد دولت د ولسي جرګې غړی هم پاتې شوی دی. د میثاق د وینا له مخې د امین د کابینې د غړو چورت هغه مهال خراب شو چې « ټانکونو د څرخي پله په لور حرکت وکړ.» دا مهال د څوکیو د شوقیانو سر خلاص شو چې د دبدبه لرونکو څوکیو پرځای باید د زندان کړاوونه و ګالي. د خلقیانو له لوړپوړو څخه یوازې د مرکزي کمېټې د دارالنشاء د څانګې رییس محمد علي هوما د اشغال شپږ ورځې وروسته د ا ، خ ، د ، ګ د مرکزي کمېټې « تاریخي اعلامیه» خپره کړه چې پکې یرغل غندل شوی وو. دې اعلامیې هغه اته کاله د څرخي پله د زندان مېلمه کړ.پدې هکله په زړه پورې دوې خبرې دي. یوه دا چې کله په زندان کې د عدلیې وزیر او لوی څارنوال شرعي جوزجاني لدې اعلامیې خبرېږي ویلي یې وو:« هوما څه حق درلود چې زموږ په غیاب کې دا ډول خپلسری کار وکړي.» بل دا چې د هوما په وینا د امین د دسترخوان یوه ملګري د هوما د زنداني کېدو په اړه ویل چې هغه دستوري بندي شوی دی. دې دا معنی لرله چې هوما د دوی په خبر د زنداني کېدو دوسیه نلري. هوما دا اعلامیه وروسته له هغې خپره کړله چې د ګوند د مرکزي کمیټې اپراتو ، د ګوندي کمېټو غړو ته اشغال د منلو وړ نه وو او دی یې هڅولی چې دا اعلامیه خپره کړي. په خلقي مشرانو کې اسدالله سروري هغه څوک وو چې د اشغالګرو سره یوځای راغی او د اشغال لاندې دولت کې دوهم مقام درلود خو ډېر ژر خپلې نه بښونکې تېروتنې ته متوجه شو او د اشغال ضد دریځ یې غوره کړ. د سروري د دریځ په هکله شوروي څارګرو او سلاکارانو مسکو ته دا رنګه رپوټونه استول: « هغه (سروري) د ۱۹۸۰ کال په لومړیو کې په ښکاره ډول ویل چې شوروي دې هغوی (خلقیانو) ته واک وسپاري او خپل هېواد ته دې ولاړ شي.» ۱۸۳ / ۱۸۸ د سروري د دا ډول دریځ پایله دا شوله چې هغه د سفیر په نامه منګولیا ته تبعید شي. د یرغل وروسته لومړیو ورځو کې د څه د پاسه ۱۶۰ تنه لوړپوړي خلقیان او څو تنه ځوانان د امینیانو په نامه زنداني شول خو د وخت په تېرېدو سره د باندېستانو،امینیانو او فرکسیونبازانو په نامه په مرکز او ولایتونو کې د خلقیانو بندي کولو لړی پیل او د ګوند د واکمنۍ ترنسکورېدو پورې یې دوام وموند. ویل کېدل چې د مرغومې د شپږمې د لومړیو ورځو په زنداني کولو کې دریو تنو لوړپوړو خلقي پوځیانو(سروري، ګلابزوی، وطنجار) رول درلود . وروسته خلقي کدرونه د پرچمیانو له خوا د شورویانو د همغږۍ وروسته زنداني کېدل . لومړۍ ډله خلقي مشران چې له بنده خلاص شول زیری او پنجشیري وو چې د یوې اونۍ وروسته آزاد شول بیا بارق، لایق ، میثاق او هاشمي خلاص شول. خو هاشمي بېرته زندان ته واستول شو. کارمل زېري ته د هاشمي بېرته زندان ته د لېږلو په هکله ویلي وو چې هاشمي د اشغال مخکې په بدخشان کې د حکومت د ځانګړی استازي په توګه ډېر خلک وژلي دي او ژوند ته یې ګواښ دی. هاشمي د تنظیمونو د واکمنۍ په لومړیو کې په کابل پوهنتون کې ووژل شول . البته هاشمي او شېرمحمد ولسي یوازینی خلقي لوړپوړي وو چې د تنظیمونو په واکمنېدو سره ترور شول، نور پاتې بندیان د امینیانو په نامه په بند کې پاتې شول. دې بندیانو بیا د خپلې بېګناهۍ له امله کارمل ته دوهم لیک یا عریضه استولې چې د دوی له بنده خلاص کړي. هغه مهال او تردې دمه هغه خلقیان چې ځانونه د امین پلویان ګڼي وایي چې دوی د اشغال ضد وو. پداسې حال کې که دوی د اشغال ضد وای نو ولې یې د نوې بلواکې واکمنۍ بلنې ته مثبت ځواب ورکړ، را دیو ته لاړل او کارمل ته د مبارکۍ لیک خو په واقعیت کې بیعت لیک لاسلیک کړ ؟ دا بیا ښیي چې هغوی په خپله خوښه راډیو تلویزیون ته لاړل، د نورو خلقي مشرانو په څېر کارمل ته د مبارکۍ پیغام واستولو یعني دا چې هغه ته یې بیعت وکړ. که دوی د زیري، پنجشیري او نورو په څېر له زندان څخه

(c) ketabton.com: The Digital Library

خلاص شوي وای او د اشغال لاندې پرچمي واکمنۍ کې دنده ورکړې وای په پوره لیواتیا او رښتینولۍ سره به یې د اشغال زېږنده واکمنۍ کې دندې تر سره کړې وې. پردې بنسټ اشغال ته په لبیک ویلو کې په خلقي مشرتابه کې د امینیانو او د امین د مخالفانو ترمنځ هېڅ توپیر نشته دی. غوره بېلګه یې میثاق دی .هغه له بند څخه خلاص شو او د شوروي د یرغل وروسته د ګوند په لومړي پلنوم کې د برخه اخېستونکي په نامه ور بلل شوی وو. خو کله چې مسکو خبر شو د هغه مخه یې ونیوله او پدې اړه به له ده ولولو: « دا وخت صالح محمد زیری راغی او د سالون د دروازې نه یې په اشارې سره وغوښتلم . زه له خپله ځایه پورته شوم او هغه ته ورغلم. هغه زما لاس ونیو او زه یې بهر ته بوتللم...، را ته و یې ویل د پلنوم دایرېدل ستا له امله ځنډېدلی دی. ما وپوښتل ولې؟ هغه وویل له هماغه ځایه احوال راغلی چې ته باید په پلنوم کې نه وې. ما وویل له کومه ځایه احوال راغلی دی؟ هغه وویل له هغه ځایه چې باید احوال راغلی وای. ما وویل هغه ځای څه حق لري چې زموږ د ګوند په کورنیو چارو کې لاسوهنه وکړي؟ » عجیبه دا ده چې دواړه له شرمه یا له ډاره د هغه ځای نوم نه اخلي چې میثاق باید په پلنوم کې ګډون ونکړي . آیا د میثاق له انده د افغانستان نیول او د امین وژل د ګوند او افغانستان په کورنیو چارو کې لاسوهنه نه وه؟ خو کله چې د ده مخه نیسي چې د ګوند په مشرتابه کې راڅرګند نشي هغه د ده د ګوند په کورنیو چارو کې لاسوهنه ګڼي او که دی د مرکزي کمیټې غړی شوی وای هغه مهال به ده هم اشغال ته انترناسیونالستي دنده ویله .

د امین پلویان تر دې دمه ځانونه اشغال ضد او د اشغال زېږنده واکمنۍ نامشروع ګڼي له همدې امله بندیان او یا په کورکې کېنول شول. خو ولیدل شول چې کله نجیب له بنده آزاد کړل زیاترو یې د نجیب د حکومت سره لکه نورو خلقي مشرانو همکاري پیل کړه. پدې اړه په زړه پورې خبره دا وه ترڅو چې د دوی سره شوروي سلاکارانو ونه لیدل د نجیب په حکومت کې د کارکولو فرصت ورنکړل شو . پدې هکله میثاق د خپل کتاب په۵۵۸ - ۵۵۹ مخونو کې توضیحات ورکړي چې دی او شاه ولي شوروي سفارت ته غوښتل شوي وو او د سفارت یوه کارکوونکي یعنې د کې جي بې کوم غړي ورته ویلي وو:«اوس چې زموږ پوځیان له افغانستان څخه وتلي دي باید ټول ځواکونه د سولې او د ملي روغې جوړې له تګلارې ملاتړ وکړي او سره یو شي ترڅو جګړه په افغانستان کې پای ته ورسېږي ...، دا موضوع ستاسو یو ملي امر دی چې باید د خپل ګوند پخواني مخالفتونه هېر کړئ او باید یو نوی ارګانیګ یووالی منځته راشي. » لدې کتنې وروسته میثاق د کابل د ښاروال په توګه مقررشو. دا کتنه ښیي چې د شوروي اشغالګرو له وتلو وروسته شوروي سفارت د لوړپوړو ګوندي او حکومتي چارواکو د ګومارلو او ګوښه کولو واک درلود. له بلې خوا دا هم ښیي چې د امین د پلویانو د اشغال زېږنده بلواکې پرچمي واکمنۍ سره همکاري پیل کړله. د امین د پلویانو له لوري د نجیب په حکومت کې کار کول دا معنی ورکوي چې ګواکې نجیب د شوروي اشغال زېږنده واکمنۍ چارواکی او د کارمل د واکمنۍ د وژنو او شکنجو دوزخي اداري (خاد) مشر نه وو. ددې بندیانو څخه د ۱۳۵۹ کال د غبرګولي په میاشت کې دیارلس تنه اعدام او نور د نجیب الله د واکمنۍ پرمهال له بنده خلاص شول. د محمود سوما، عبدالرشید جلیلي او منصور هاشمي پرته د امینیانو په نامه خلقي مشرانو نجیب ته بیعت وکړ او د اشغال زېږنده حکومت سره د نورو خلقیانو په پرتله رښتیني همکاري پیل کړله. په زړه پورې لا دا ده چې نجیب دوی ته د بند د مودې تنخواوې هم ورکړې ، ځېنو ته یې د بند د مودې ترفیع او زیاتو ډاډمنو ته یې څو ترفیع ګانې ورکړلې. پدې بندیانو کې داسې یو پوځی هم وو چې بریدمن زنداني شو او د اتو کلو زندان تېرولو وروسته جنرال راووت. دې زیاتو ډاډمنو امینیانو ته په واقعیت کې زندان اکادمي یا پوهنتون وو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د امينيانو په نامه يوه ټيټ پوړي بندي د امين د دوو وزيرانو (صديق عالميار او ظريف) له خولې چې وروسته دواړه اعدام شول وايي: «عالميار ويل زه وژل کېږم خو تاسو ته وايم چې کله له بنده خلاص شوئ په ګوند او حکومت کې کار وکړئ ، شوروي ملګري به وپوهوئ چې موږ شوروي ته وفادار يو او پرچميانو تاسو غولولي ياست. ظريف ويل . مونږ ځان ملامت ګڼو چې موږ لښکر پرېښود او هغوی ته مو ونه ويل چې څه وکړي.» د لښکر څخه د ظريف موخه خلقيان دي. د دې سوېټستانو له ځرګندونوڅخه ښکاري چې هغوی د شوروي د خاينانه تيري په لومړيو ګړيو کې د راديو څخه د اعلان وروسته ډاډمن شوي وو چې دوی ته شورويان څه نه وايي ، سبا ته راديوټلويزيون ته تللي چې هغوی به بيا په دبدبه لرونکو څوکيو و ګوماري . دې ربښتينو سووېټستانو د خپلو شوروي دوستانو له لوري د بندي کېدو او بيا وژل کېدو هېڅ فکرهم نه کاوه خو په زندان کې د هغوی څخه د ځېړنو وروسته پوهېدلي دي چې وژل کېږي خو سره لدې شورويانو ته وفادار وو او ځوانان يې هڅول چې د اشغال زېږنده واکمنی کې کار وکړي اوشورويانو ته وفادار پاتې شي. د صديق عالميار د شوروي پالنې په اړه د (کام) يو کارکوونکي وايي : « د مرغومي د شپږم په ماښام په صدارت کې وم . شوروي پوځيان صدارت ته را ننوتل او دړې يې پيل کړې . ددې ډزو په اورېدو سره په هغه کوټه کې چې زما سره دوه تنه نور هم وو د کوټې لوی قنديل د کلا شنکوف په قنداق وواهه او بريښنا لاړه. څو شېبې وروسته دروازه پرانېستل شوه او شورويانو هرې خوا ته ډزې پيل کړې موږ لا د مخه د کوټې په يوه خوندي ځای کې وو او ژوندي پاتې شوو. په صدارت کې د ډزو د ختمېدو لنډه موده وروسته له کوټې ووتلو او يوه سالون ته ولاړو چې څو تنه نور هلته ناست دي. پدې ډله کې صديق عالميار ، ګلنواز او غني وثيق هم وو. د خبرو په ترڅ کې عالميار دا هم وويل: موږ سوېټستان يو او د شوروي ملګرو سره همکارۍ ته چمتو يو.» که د هېواد د ننه خلقي مشرانو د اشغال ضد غږ نه شوای اوچتولای لږ تر لږه يې د حکومت سره د همکارۍ ډډه کولای شوای. که دوی د حکومت سره د همکارۍ ډډه کړې وای ښايي زرګونوخلقيانو هم خپلو مشرانو ته په کتنې سره د اشغال په چوپړ کې نه وای درېدلي او نن به خلقي غورځنګ په ټولنه کې د شوروي اشغال د ملاتړي په نامه نه يادېده. البته په بهر کې خلقي ډيپلوماتانو دا شونتياوې لرلې چې د اشغال ضد غږ اوچت کړي چې په چکوسلواکيا کې د سفير محمد ياسين بنيادي پرته بل هېڅ کوم ډيپلومات دا کار ونکړ. په پراګ کې د افغانستان سفير او د ګوند د مرکزی کميټې غړي بنيادی د دسمبر په ۲۹ په افغانستان کې د رژيم د نسکورولو په اړه خبريالانو ته ويلي وو: « په هيواد کې اوسنی روان سياسي اکروکر د شوروي اتحاد له لاسه رامنځته شوی دی چې چکوسلواکيا ورسره ببرک ته د سياسي پناه د ورکولو له لارې مرسته وکړه . په ساده ژبه ويلای شم چې دا د افغانستان په کورنيو چاروکې يوه بربنډه لاسوهنه ده. » ۱۲۴/ ۲۴۱ هغه هېواد ته راستون شو او د چرګانو کوچنی فارم يې جوړ کړ او غريبانه ژوند يې درلود. يوه ورځ تصادفا په هالند کې په يوه موټر کې د دريو تنو نورو سره کېناستلم چې يو يې نظيف الله نهضت په کيوبا کې پخوانی سفير وو. د خبرو په ترڅ کې مې ترې وپوښتل د شوروي اشغال پرمهال تاسې په هاوانا کې سفير وئ ولې افغانستان ته راغلئ او پرچميانو بندي کړئ ؟ هغه وويل :« پرچميانو ته خو شورويانو ويلي وو موږ ته يې نه وو ويلي.» د ده له ځواب څخه ښکاري چې هغه د شورويانو سره د همغږۍ له امله هېواد ته راستون شوی دی لکه په ملګرو ملتو کې د افغانستان استازی بسم الله سهاک. د هغه په اړه د (افغانسکي شتورم) پر افغانستان برید په نامه روسي کتاب په ۳۵۹ ــ ۳۶۰ مخونو کې راغلي دي . سهاک ته امريکايي مقاماتو د افغانستان په اړه د م ، م د بېړنۍ غونډې په درشل کې چې د شوروي د تېري خلاف درېځ نه دی نيولی ويلي وو چې له خپل استوګنځي څخه ووځي او ده دا ستونزه په م، م کې د شوروي استازي سره شريکه کړې او دا يې هم ورته ويلي دي چې غواړي په شوروي اتحاد کې د خپلې

(c) ketabton.com: The Digital Library

کورنۍ سره ژوند وکړي او شوروي دولت ورسره مرسته وکړي. شوروي سفیر دا موضوع له مسکو سره شریکه کړې او له دوو ورځو وروسته له مسکو څخه د سفیر غوښتنې ته مثبت ځواب راغلی او شوروي استازی د سهاک سره ګډ هوایي ډګر ته لدې امله تللی چې امریکایان کومه ستونزه ورته جوړه نکړي او سهاک د خپلې روسي میرمنې سره د شوروي اتحاد د ورونژ ښار کې ژوند پیلوي .

څه ډول وګړي یې واک ته ورسول ؟

دا چې شوروي ښکېلاکګرو څه ډول وګړي د کابل په پلاز کینول هغه به د جنرال مایوروف د کارمل د لومړي پوځي سلاکارڅخه واورو. نوموړی د خپل (په افغانستان کې رښتیا څه تیریدل؟) نومي کتاب ژباړونکي ته ویلي وو:« ببرک کارمل ، نجیب، اناهیتا ... دا ټول مصنوعي خلک دي. په لاس جوړې شوې څیرې دي... » د جنرال پورتنۍ خبره د دې څرګند واقعیت ښکارندوی ده چې شوروي اشغالګرو د کابل په پلاز د سیاستوالو په نامه جوړې شوې څېرې واک ته ورسولې چې د یوه هیواد د مشرانو له ځانګړتیاوو څخه بې برخې وو. که څه هم ببرک او اناهیتا چې اصلي نومونه یې سلطان حسین او ناهید دي د دموکراسی په لسیزه کې د ولسي جرګې غړي پاتې شوي وو خو د هغه مهال د ولسي جرګې د یوه غړي په وینا« په کابل کې دا هم ویل کېدل چې د شوروي اتحاد د خوشحالولو له پاره حکومت په انتخاباتو کې د ببرک کارمل او اناهیتا سره مرسته کړې ده .» ۴۱ / ۱۵۲ د دې معنی دا کیږي چې د دموکراسی په لسیزه کې کارمل او اناهیتا د ولس استازي نه بلکې د حکومت استازي وو. د دې لپاره چې د شورویانو پرمټ پرافغان ولس تپل شوو پرچمي واکمنو په اړه یوه شو مشت نمونه خروار د دریو تنو(کارمل ، نجیب ، کشتمند) په اړه به د دوو شورویانو او دریو پرچمیانو، مایوروف او میتروخین ، ذبیح الله زیارمل ،عبدالقدوس غوربندي، او ثریا بها ولولو. مایوروف پنځلس میاشتې د دې مشرانوسره په همیشنیو کاري اړیکو کې پاتې شوی دی او واسیلي میتروخین شوروي څارګر د کی جی بی د آرشیف مرستیال وو . دری تنه افغانان لدې کبله غوره شوي چې هغوی له هر چا زیات خپل پرچمي مشران ښه پیژندل. البته چې جنرال مایوروف د ثور انقلاب د بشپړتیایي پړاو د نورو پرچمي مشرانو(راتبزاد، نور، لایق ، رفیع ، بریالي ،جنرال ګل آقا او جنرال خلیل الله) د ځانګړتیاوو په هکله څرګندونې لري که پر هغې بحث وشي لیکنه اوږدیږي. که د شوروي د اشغال په مهال د دولت او حکومت د مشرانو د ځانګړتیاوو یوې برخې ته چې د هغوی د شخصیت ښکارندوی دي ګوته ونیول شي لوستونکی اړین معلومات تر لاسه کوي چې مسکو د خپل یرغل وروسته څه ډول وګړي د ا. خ. د. ګ او ټولنې په مقدراتو واکمن کړل.

کارمل چې د پرچمیانو منلی لارښود شمیرل کیده غوڅ اکثریت څیرونکي هغه ځانغوښتونکی ، دایم الخمر او په اخلاقي لحاظ کمزوری وګڼی ګڼي. په افغانستان کې د لوی پوځي سلاکار کاري ډلې په خپلو کې نوموړی شرابي اعلی سرقوماندان او راتبزاد د نادېژده (د لینن مېرمن) په نومونو یادول. د کارمل د شرابو څښل لوی پوځي سلاکار ته هم د زغم وتلی کار ګرزیدلی وو او هغه ته په ارګ کې د نوموړي په دفتر کې چې د شرابو(ودکا) بوتل یې په لاس کې وو، وایي: « زه ستر جنرال مایوروف د افغانستان په دیموکراتیک جمهوریت کې لوی پوځي سلاکار تاسي ببرک کارمل په ټینګه د شرابو څښلو

(c) ketabton.com: The Digital Library

منع کوم او ټينګارکوم چي سملاسي له دغه کار نه لاس واخلئ... ملګرى د ا. خ. د. ګ د مرکزي کميټي عمومي منشي او د افغانستان د ديموکراتيک جمهوريت د انقلابي شورا رئيس تاسي خبر ياست چي په هر ولايت کي د جګړي اور بل دى . هيواد په اور کي سوځي . سلګونه افغان او شوروي عسکر مري... که دى، ببرک کارمل ، همدا نن له شرابو څښلو نه لاس وانخلئ نو زه به يوري اندروپوف او ديمتري اوستينوف ته خبر ورکړم او هرڅه به په پاى کي ليونيد بريژنف ته ورسيږي... او بله دا چي خو دا تا ته وايم له دي ځايه به داسي والوزي چي خداى خبر چيرته به ځمکي ته راکوز شي...، همدا سبا د کابل پرتلويزيون وينا وکړئ . د هيواد د حالاتو او د انقلاب د برياوو په ساتنه کي له دښمن سره د وسله والي مبارزي د برياليتوبونو په اړه وغږيږي... دوهمه او بنسټيزه خبره بايد عسکري چونيو ته ورشي. له قوماندانانو، د ټبرونو له مشرانواو د ولايتونو د واليانو سره وګوري.» ۷ / ۱۲۳ – ۱۲۶ کارمل د جنرال د دستور پربنسټ د ټلويزيون له لاري ديرش دقيقي ملغلري وشيندلي او څو ورځي وروسته جلال آباد ته ولاړ اوهلته يي هم يوي ستري غونډي ته خپله انقلابي وينا واوروله. کارمل د خپلي يوي کلني واکمنى پرمهال يوځل د بګرام هوايي ډګرته تللى وو چي هلته د شوروي لښکر رابلونکي نورمحمدتره کي او حفيظ الله امين معرفي کړي او دا دوهم ځل وو چي د مايوروف په امر جلال آباد ته وخوځېد. دا چي ببرک د اناهيتا سره د ميني ککړ رومان درلود پدي هکله د شوروي استخباراتي سندونو کي راغلي دي:« د ببرک کارمل نفساني اخلاق هم ډير ټيټ ول. هغه د سياسي بيرو د غړي ميرمن اناهيتا راتبزاد سره ناوړه جنسي اړيکي درلودلي. »۱۲۴ / ۳۰۴ د کارمل – اناهيتا د رومان په اړه د (پرونده ناپديد) نومى کتاب ليکوال په ۱۶۱ مخ کي راوړي: « د داود د واکمنى پرمهال پوليسو د دواړو د رومان کستونه ثبت کړي وو ، د کورنيو چارو د وزير په دفتر کي ساتل کېدل او د ثور د وسلوال پاڅون وروسته د امين لاس ته لوېدلي وو او پدي اړه ذبيح الله زيارمل وايي: د دي کستونو راتلونکى برخليک ډراماتيک دى ،ځکه چي د دي لاسوندونو په بربنډېدو سره کارمل ومنل چي د خپلو نږدي ملګرو سره له هيواد څخه ووزي پدي شرط چي د کستونو محتوا افشا نشي... » يو وخت کارمل ثريا بها ته چي وروسته يي د نجيب د ورور صديق راهي سره واده وکړ د خپلي ميني احساس داسي بيانوي :« ته د اور يوه ټوټه يي چي ما سوځي! ته ما وژني. زه ډير وخت په دي تمه وم چي د ډاکترجاني (اناهيتا) په نشتون کي وکولى شم د خپل زړه احساس تاته څرګندکړم .يوهيږي پدي يوهه او ميرانه چي ته يي لري کولى شي ډير ژر د اناهيتا ځاى ونيسي. اناهيتا زړه شوي ده او ته اتلس کلنه يي.» ۸۶/ ۱۲۵ مايوروف د خپل کتاب په ۱۲۶ مخ کي د کارمل سره خپلو پنځلس مياشتنيو کاري اړيکو ته په کتني سره د نومړي د شخصيت داسي انځور کاږي: « په ژوند کي مي احمقان، لټان او شرابيان نه خوښېدل او دلته دا ټول صفتونه په يوه کس کي راټول شوي وو. او دا بيا ګوندي لاربښود او د دولت مشر و.» هو! د مسکو واکمنو د خپل لښکر پرمټ په افغان ولس احمق ، لټ، بد اخلاقه او شرابي کارمل واکمن کړ چي تل خمار او له هرڅه بيخبره وي او شورويان په سره سينه په افغانستان کي خپلي نقشي پلي کړي. د پرچم د فرکسيون د مرکزي کميټي غړى غوربندى د شوروي اتحاد د څارګري اداري سره د کارمل د اړيکو په اړه ليکي:« کارمل د ګوند د قدرت منبع او سرچينه د ګوند څخه بهر لټوله او د دي سرچيني د اعتماد او باور د ترلاسه کولو په خاطر له هيڅ ډول هلوځلو ډډه نه کوله.بايد اعتراف وشي چي کارمل د روسانو د ربنتيني ماهيت په پيژندني کي بي سياله استاد وو او په هغه هيواد کي يي د قدرت سلسله مراتب د هربل چا نه ښه درک کړي وو. هغه پوهيده چي هلته د ک. ګ. ب د واړه ضابط واک د بل هر سياسي او دولتي مقام نه زيات دى. د دي هوښيارى او زيرکى له امله وو چي هغه فخرخرڅونه کوله او ويل چي د واک د څڼځيراصلي کړى ته يي لاس اچولى دى او پدي ډګر کي سيال نلري...، دا چي کارمل يوه ستره شبکه په کار اچولي

(c) ketabton.com: The Digital Library

وه ترڅو ثابته کړي چې له ده پرته بل ښه نوکر نشته او څرنګه چې هغه د قدرت سرچینه د ګوند بهر ګڼله ملي واکمنی ته د رسیدلو امکان یې هم د ملي ارادې بهر لټاوه.لدې کبله دا تصادف نه وو چې شوروي د یوې نړیوالې رسوایی په منلو سره خپل سور پوځ په خوځښت راووست او د بشري ټولنې د ټولو نورمونو خلاف یې په یوه څرګند خونړي یرغل لاس پورې کړ.داسې دولت یې را نسکور کړ چې رئیس یې د شوروي دوست وو خو په خپلو کورنیو چارو کې یې د شورویانو لاسوهنه نه غوښتله مسموم او بیا ترور کړ او خپل(حلقه به ګوش) مزدور یې په اصطلاح تش په نامه د واک په ګدۍ کیناوه.» ۸۰ / ۵۰ کارمل د خپلې واکمنۍ پرمهال د ځوانانو یوې غونډې ته چې د وطندوستی درس ورکړي ویلي وو:« وطنپال افغان څوک دی؟ د نوي افغانستان انسان څوک دی؟ چې د افغان –شوروي دوستۍ ته وفادار وي.» ۱۷۴ د پرچمي مشرتابه شوروي پالنه او شورویانو ته خوش خدمتي ،د شورویانو د جنایتونو د پټولو هڅې او سربیره پردې خپل ولس ته سپکاوی به د دې سازمان د دوو نورو مشرانو (کشتمند او نجیب) له لوري د شوروي پوځیانو د یوه جنایت په وړاندې غبرګون کې ووینو.کیسه داسې وه چې د۱۹۸۱ کال د فبروري په ۱۵ شوروي پوځیانو د ګزمې یوه یوولس کسیزه ډله جلال آباد ته څیرمه پرګزمه بوخته وه او دې ډلې پټېیلې چې خپل کنډک ته د کبابو لپاره د پسونو ډالی له ځانه سره یوسي. هغوی یوه کور ته د دیوال له لارې ننوزي چې د پسونو سربیره دری ښځې هم ویني . دا یوولس تنه د دوو ګړیو په ترڅ کې د دوو سپین ږیرو او۷ کوچنیانو ترمخه د ښځو پرعزت تیری کوي. هغوی په ښځو د جنسي تیري وروسته لومړی ښځې او بیا زاړه او ماشومان وژني. د زغره وال ګاډي د تیلو له ټانکۍ نه تیل را اخیستي ، پر شهیدانو یې شیندلي ، د پاسه یې کالي، کټونه، لمڅي او پوزي غورځولي او وروسته یې اور وراچولی دی. دې ډلې یوولس پسونه خپل کنډک ته ورسره بیولي وو چې ګواکې کلیوالو د شوروي پوځ د ورځې ډالۍ وراستولي ده.(د فبروري درویشتمه د شوروي د پوځ ورځ بلل کیده) د وژل شوې کورنۍ یو دوولس کلن هلک چې په یوه ګوټ کې پټ شوی دا د وحشت ډکې صحنې لیدلې دي او د ډلې مشر یې پیژندلی دی. په شوروي کنډک کې د تحقیقاتو وروسته تورنو په خپل جرم اعتراف کړی او لوی پوځي سلاکار د دې پیښې له امله د ښښنې لپاره صدراعظم کشتمند ته ورغلی دی ځکه چې دا مهال کارمل د شوروي د کمونست ګوند په ۲۶ کنګره کې د ګډون لپاره مسکو ته تللی وو. پدې اړه هغه ډیالوګ چې د کشتمند او شوروي جنرال ترمنځ ترسره شوی دلته کټ مټ رانقلیږي :

کشتمند- د خاد رئیس او جنرال سپولنیکوف(د نجیب الله سلاکار) همدا لږه شیبه وړاندې خبر را کړ چې دا جنایت په بدلو جامو کې غلیم پخپله کړی دی.

مایوروف – موږ ځای پرځای د دغه جنایت په اړه پلټنې وکړې له بده مرغه هغه د څلویښتم لښکر پوځیانو ترسره کړی دی.

کشتمند- دا هیڅ امکان نلري. کشتمند دا وویل او بیا یې زما خوا ته د مکر له کتنې وروسته د هرڅه د بیا پلټنې اړتیا ته ګوته ونیوله.

مایوروف- نن به همدا کار وکړو هیله کوم چې خپل یو مرستیال هم د کمیسیون د غړي په توګه وګمارئ. دوهم ځل سیمې او نوموړي کنډک ته پلاوی ولاړ او ور ته څرګنده شوه چې ترسره شوی جنایت شوروي پوځیانو کړی دی. لوی سلاکار او د پلاوي غړي کشتمند ته ورځي او دا ورته وایي چې جنایت شوروي سپاهیانو کړی دی او کشتمند ته د شوروي سپاهیانو له لوري د ترسره شوي جنایت له امله د خواشیني د

(c) ketabton.com: The Digital Library

وړاندې کولوسربېره ښښنه غواړي. خو د مايوروف په وينا« د حکومت رئيس د دې پرځای چې زموږ ښښنه ومني ، سره لدې چې ملکي وګړو ته زموږ له خوا شوي سپکاوي ته يې بد وويل ، د پېرې ډېره برخه يې پخپله پر افغانانو واچوله. ګواکې دا چې افغانان پخپله لکه څناور بې نظمه دي او له همدې امله يې دې ته لاره هواره کړې چې دغسې چلند ورسره وشي. اوس هغه له دې امله له موږ نه ښښنه غواړي.» په يوه بله افغاني ضد او د پښتنو د دود خلاف پيښه کې د نجيب کړنو ته په کتنې سره نوموړي ته جنرال مايوروف داسې پيغور ورکوي: «پښتانه له شريعت پرته د پښتونوالی يو دود هم لري. له هغه نه د سرغړونې سزا مرګ دی. نجيبه ته خو پښتون يې تا څنګه پښتونولي پرېښوده ؟ » هغه څه چې پورته بيان شول د مايوروف د کتاب د ۳۳۳ څخه تر۳۵۴ مخونو مفصلو تشريحاتو لنډيز وو. د نجيب الله په اړه د سلاکار خبره د هغه جنايت په اړه ده چې هغه په هرات کې په يوه شپه د څلورو سوو تنوشاوخوا اسيران چې د هغوی سره ژمنه شوې وه که تسليم شي ژوندي به پاتې شي خو نجيب د کارمل د دستور له مخې هغوی ووژل. انګلوساکسوني اشغالګرو هم پرچمي مشرانو ته ورته لوېدلي او خپلو بادارانو ته پااليالله وګړي واک ته ورسول چې د کشتمند په څېر د اشغالګرو جنايتونه په خپلو پوځيانو واچوي. غوره بېلګه يې د اشرف غني په واکمنۍ کې په کندز کې د بې پولې ډاکترانو په روغتون بمبارۍ وې چې امريکايانو دا جنايت ومنلو خو غني ويل چې دا بمبارۍ افغاني پيلوټانو کړې دي . که چيرې د ليکنې دا برخه په څو کرښو کې را ونغښتل شي دا پايله ترې راوځي چې شوروي اشغالګرو په افغانستان داسې څېرې واکمنې کړلې چې له يوه پلوه اخلاقي کمزورتياوې لرلې او له بله پلوه د ملي ګټو په پرتله يې شوروي ګټو ته لومړيتوب ورکاوه او ټول ګامونه يې د شورويانو د خوښې او د هغوی د بشپړ باور ترلاسه کولو په موخه اوچتول. اشغالګرو ته د اشغال زېږنده واکمنانو د شخصيت جوهر د هغه د مشر له وينا بربنډېږي چې د ګوند په دوولسم پلنوم کې وايي: « زموږ انقلاب شا ته نه ځي څکه زموږ تکيه ګاه زموږ ستر دوست شوروي اتحاد دی».

خپلواکي يا بلواکي ؟

ببرک کارمل په خپله لومړۍ ثبت شوې وينا کې هېواد ته د« ملي خپلواکۍ او آزادۍ » د راتګ زېرۍ ورکړ. دا د ملي خپلواکۍ او آزادۍ مدعي د دوو شوروي فرقو پر مټ واک ته ورسول شو. آيا د نړۍ په کوم هېواد کې پردي لښکر ددې هېواد ولسونو ته خپلواکي او آزادي راوړې ده چې کارمل يې ادعا کوي.دا دوې فرقې د وخت په تېرېدو سره په يوه ستر لښکر واوښتې چې شمېر يې يولک اوشل زرو تنوته ورسېد. دا د دې ښکارندوی وو چې ولس د دې خپلواکۍ او آزادۍ مدعي د واکمنۍ په وړاندې ودرېد او مسکو اړ شو نور څواکونه افغانستان ته را ولېږي. خو بيا هم کارمل او د دسترخوان يارانو يې هغه محدود قطعات بلل. د محدودو قطعاتو په اړه اسدالله سروري په يوه مجلس کې د يوه خلقي په ځواب کې په خندا ويلي وو: «موږ چې راتلو ما پخپلو سترګو وليدل چې ډېرې محدودې وې . يو سر يې د خيرخانې کوتل ته رارسېدلی و بل سر يې په حيرتان کې و.» ۴۰ / ۴۶۸ سربېره پردې د يرغل وروسته د شوروي د زرګونو ملکي ، پوځي او استخباراتي سلاکارانو راتګ هم پيل شو چې البته د اشغال مخکې هم ګڼ شمېر شوروي سلاکارانو په هېواد کې شتون درلود. لکه څرنګه چې د سلاکار له نامه څخه ښکاري د هغه د نده سلا او مشورې ورکول دي خو د کارمل په واکمنېدو سره هغوی مشورې نه بلکې دستورونه او امرونه ورکول. پدې هکله د کې جي بې مرستيال شبارشين ليکي :« مونږ کې جي بې له افغانانو سره مرسته نه کوله ،مشوره مو نه ورکوله، بلکې قومانده مو ورکوله...» ۱۹۴/ ۱۴۰ پورتنۍ وينا ښيي چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د۱۹۷۹ کال د دسمبر د اووه ویشتمي وروسته د افغانستان اصلي واکداران شوروي سلاکاران وو ، کارمل ، نجیب ، کشتمند، شرق ، خالقیار ، وزیران او والیان او قوماندانان يې د تمثیل لپاره کینولي وو. ددې بربنډ واقعیت د اثبات لپاره به څو بیلګې راوړل شي. کله چې مسکو د افغانستان د اشغال وروسته د کارمل لپاره ستر پوځي سلاکار وټاکه هغه د کی جی بی مشراندروپوف ور وغوښت او د ځانګړو دستورونو د ورکولو سربیره يې دا هم ورته وویل :« پوهیږو چې کارمل یوه کرغېړنه څیره ده . خو زموږ لارښوونو ته کلک غوږ نیسي . د هغه ملاتړ وکړه ...، پدې توګه نو هرڅه پخپل لاس کې ونیسئ او عمل وکړئ.» ۷ / ۵ کله چې اندروپوف جنرال ته وایي هرڅه پخپل لاس کې ونیسئ یعنې واک ستا سره دی هرڅه چې کوې هغه کوه . د پرچمي مشرانو په بیواکۍ د ښه پوهیدو لپاره اړینه بریښي د شوروي لوړپوړو پوځیانو او افغان ګوندي او حکومتي جګپوړو ځینو څرګندونو ته لوستونکی راوبولم.
د کی جی بي په افغانستان کې نومي کتاب په ۲۷۵ او۲۹۵ مخونو کې راغلي دي :« د ګوند د لوړپوړو غړو، د کی جی بی د پوځي سلاکارانو، د کورنیو چارو د وزارت، او د زونونو د اداري مشرانو ترمنځ غونډې یو په بل پسې نیول کیدلې. له افغان لوري د افغانستان د خلق دیموکراتیک ګوند د مرکزي کمیټې او د انقلابي شورى هغه غړي چې د زونونو د اداري مشرانو په توګه ټاکل شوي ول او هم کشتمند،نور، زیري، رفیع ،ګلابزوی اونجیب الله دغو غونډو ته رابلل کیدل. د غونډو د اجندا په اړه پریکړه یواځې شورویانو کوله...، د ګوند د مشرتابه ډله په ګوند او هیواد کې د ننه د روانو چارو او ستونزو ربښتونی انځور نه شوای لیدلای. هغوی په خپلو عمومي دندو نه پوهیدل.د دغې خبرې د زباد لپاره هغه لاسوندونه شته چې د۱۹۸۰ زکال د جولای په میاشت کې د افغانستان د خلق دیموکراتیک ګوند د مرکزي کمیټې پلنوم ته ټولې ویناوې او پریکړې د شوروي له لوري جوړې شوې وې . د دغه کار لویه برخه د کی جی بی د پلاوي د مالوماتو د څانګې د مشراو د کی جی بی د لومړي لوی مدیریت غړي جګړن الف.وي . پاولوف جوړه کړې وه.» لیاخفسکي راوړي: « سربیره پردې ببرک کارمل او نجیب الله سیاسي سلاکاران درلودل کومو چې د ا، خ، د،ګ ستراتیژیکي کربښې برابرولې او د ا، خ، د،ګ د مرکزي کمیټې عمومي منشي ته يې مختلفو غونډو ته ویناوې چمتو کولې.» ۴۹ / ۳۶۶ د لیاخفسکي موخه شوروي سیاسي سلاکاران دي نه افغان سلاکاران.

د ګوند د عمومي منشي نجیب الله مرستیال فریداحمدمزدک د ګوند د واکمنۍ د نسکوریدو وروسته د خپلو پرچمي ملګرو سره په یوه فیسبوکي بحث کې د ګوند د سندونو د چمتو کولو په هکله وایي :« د ا، خ، د، ګ د اساسي سندونو د چمتو کولو په هکله د هغه د بنسټ ایښودلو څخه د ویکتورپیتروویچ پکنیچینکه تر وروستۍ ورځې پورې د تره کي او امین د زماني د ځینو لیکنو او سندونو پرته داسې لاسوند نشته چې موږ او تاسو چمتو کړی وي.» ۱۹۵جنرال عظیمي د دفاع وزیر مرستیال لیکي :« یوازې د مسکو او د ځلوېښتمي اردو د قوماندان یوه اشاره د اردو لوی سلاکار ته کفایت کاوه چې د افغانستان د اردو وټلي قوماندانان له خلقي نه نیولې تر پرچمي پورې په مختلفو نومونو... تبدیل او یا زندان ته واچول شي...، څرنګه چې مسکو امرکاوه هغه باید عملي شي. »۱۲۹/ ۲۶۰ همدا رنګه فقیرمحمد ودان د ګوند د تبلیغ او ترویج د څانګې مشر د جنرال عظیمي له قوله د نجیب الله د واکمنۍ پرمهال د هغه د مطبوعاتي کنفرانسونو او مرکو په اړه لیکي :« ښیله شکه موږ هغه ځوابونه ورکول چې مخکې د نجیب الله سرسلاکار ویکتورپتروویچ دیکتې کول او زموږ په واک کې يې ایښي وو او موږ اړ وو همغسې ځواب ور کړو.» ۱۹۱/ ۱۱۱ ګلدادخان د صدراعظم کشتمند مرستیال لیکي :« شورویانو ببرک کارمل ټاکلی و. شورویانو کارمل ایسته کړو او د هغه پر ځای يې نجیب الله وټاکلو. د شورویانو بې سلا او مشورې کشتمند او یارانو يې وزیران، رییسان او د امنیتي وزارتونو د ټولیو قوماندانان هم بې د شورویانو

(c) ketabton.com: The Digital Library

سلاو او مشورو نه ټاکلی شول او نه یې پوځي رتبې ورکولی شول، شوروېانو د یوه دویمې رتبې ر ییس په ټاکلو کې هم باید سر ښورولی وای.» ۱۰۵/ ۳۳۸ ، ۵۳۲ د نجیب الله پوځي سلاکار د جمهور رییس د واک په اړه لیکي :«ما هره ورځ د اعلي قوماندانی د بورد د غونډو د جوړیدو مخکې ماښام یا سهار د جمهوررئیس د دستورونو طرحه څیړله. معمولاً د اصلي مسئلو په هکله چې باید دستورونه ورکړل شي هغه ما لیکل...» ۱۹۶/ ۱۵۳د شوروي سلاکارانو د بشپړ واک په هکله به لیکوال د کندهار د قول اردو د سیاسي آمریت د مرستیالی څخه د خپل تبدیلېدو په اړه رڼا واچوي. لیکوال په روسي ژبه تسلط درلود او د سلاکار سره بېله ژباړونکي کاري اړیکي ساتلې . لیکوال لیوال نه وو په محاربوي جزوتام کې چې د ملي مقاومت سره نبغ په نبغه په جګړه کې ښکېل وي دنده تر سره کړي. دا موضوع یې د سیاسي آمریت له شوروي سلاکار سره پدې پلمه طرحه کړله چې غواړي د قول اردو د جزوتامونو د سیاسي کارکوونکو وړتیاوو ته په کتو سره هر څوک په مناسب ځای و ګوماري. هغه دا وړاندیز ونه منلو او لیکوال ورته وویل که زما وړاندېز نه منل کیږي پدې څوکی کار نه کوم. سلاکار وړاندیز ومنلو او یوه ورځ وروسته د دفاع وزارت د سیاسي ریاست څخه د سیاسي آمریت د مرستیال د تبدیلی شفر راغی. عجیبه دا وه چې په شفر کې په سیاسي ریاست کې یې پداسي څوکی ګومارلی وم چې هغې په تشکیل کې شتون نه درلود او پوره شپږ میاشتې وزګار وم یعنې احتیاط ته سوق شوم. په شفر کې یې لدې کبله احتیاط ته د لیکوال د سوقولو مساله نه وه لیکلې چې خلقیان کومه ګډوډې جوړه نکړي .دا ددې واقعیت ښکارندوی و چې د افسرانو د تبدیلولو، ګوښه کولو او ګومارلو واک د سلاکارانو سره وو نه د قوماندانانو او سیاسي آمرانو سره. همدا رنګه په ارګ کې شوروېانو د کارمل ټول کړه وړه او لیدنې کتنې تنظیمول . د کارمل د ملګري حسن شرق په وینا « په ۱۳۵۸ کال کې د کارمل جمهوري ریاست ته ورغلم.د انتظار په کوټه کې کېناستم.د ښاغلي عبدالرحیم هاتف د وتلو وروسته یې ماته اجازه را کړله چې د کارمل د کار کوټې ته ننوزم. له بده مرغه د پېنو د دردونو له امله بېله لکنې مې نشوای کولای کوټې ته ننوزم. شوروي ساتونکي مخه ونیوله او ما هم مقاومت وکړ.زموږ دواړو خبرې کارمل واورېدلې . په خپله هغه را ووت او له شوروي ساتونکي یې هیله وکړه چې د لکنې سره اجازه راکړي. لکه چې د هغه امر یې نه وي اورېدلی لرګی یې را څخه واخیست . کارمل خپلې کوټې ته بېرته ننووت او زه ګوډ ګوډ کوټې ته ننوتم او په مینې سره یې په غېږ کې ونیولم مچي یې کړم او و یې ویل په شوروي ملګرو ډېر ګران یم او زما د ځان د ساتلو په موخه زما امرونو ته هم پام نه راګرځوي » ۳۸ / ۲۳۹

د پورتنیو لنډو څرګندونو څخه جوتېږي چې د شوروي اشغال پرمهال او همدا رنګه د شوروي پوځیانو د وتلو وروسته د افغانستان په دموکراتیک جمهوریت کې بشپړ واک د شوروي سلاکارانو سره وو او افغان مشران د تمثیل لپاره کېنول شوي وو او دا خپلواکي نه بلکې بلواکي وه.

د پاک زړو خلقیانو فرصت غوښتونکي مشران

مخکې لدې چې پدې اړه بحث وشي اړینه ښکاري د شوروي د تېري پرمهال د خلقیانو د کورني وضعیت څخه خبرشو . د لیکوال درئ خاطرې کولای شي لوستونکی د شوروي د اشغال پر مهال د خلقیانو د کورني وضعیت او د پاک زړو خلقیانو له لوري په خپلو مشرانو په کاذب باور وپوهېږي. په افغانستان باندې د شوروي لښکر یرغل ، د دولت او دفاع وزارت د مشرتابه ترور او د هیواد د مخابراتي سیستم شنډول خلقیان هک پک کړل او له یوبل سره یې اړیکي پرې شوې . له بله اړخه ۱۰۳ ورځې

(c) ketabton.com: The Digital Library

مخکې د امین له لوري د تره کي گوښه کول او بیا یې وژل چې د سلگونو خلقي کدرونو زنداني کیدل او وژل هم ورسره مل وو خلقیان په دوو دښمنو ډلو ویشلي وو. پداسې یوه حالت کې ډیر پاخه او مجرب گوند هم دا وړتیا نلرله چې مناسب دریځ غوره کړي.

الف – لومړۍ خاطره

هغه مهال لیکوال د کندهارد قول اردو په سیاسي څانگه کي دنده لرله او د دې څانگې مشر په کابل کې وو، څانگې مرستیال هم نه درلود او لیکوال د دې څانگې د چارو د لاربښوونې مسئولیت درلود. د راډیو څخه د کارمل د وینا په اوریدو سره د قول اردو قوماندان محمدکبیر کارواني ته ورغی ترڅو وپوهیږي چې په کابل کومه ټکه لوېدلي ده. څو شیبې وروسته د سرحدونو وزیر او د کندهار والي صاحب جان صحرایي او د ولایتي گوندي کمیټي منشي میراحمدشاه خالص هم راورسیدل. په کابل کې د پیښو په اړوند خبرې پیل شوې چې د کارمل وینا بیا له راډیو څخه خپره شوه. کله چې وینا پای ته ورسیدله صحرایي قوماندان ته وویل: « په کابل کي چې څه پیښ شول په هغو کې د دستگیر پنجشیري لاس دی او باید چې قول اردو ته د کابل په لور حرکت ورکړي.» قوماندان ور ته وویل: « د قول اردو ډېری جزوتامونه په شپږو ولایتونو کې ځای پرځای شوي دي د هغوی راټولول لږترلږه دوې – درې ورځې وخت نیسي او بیا کله چې د کابل په لور جزوتامونه په کتار کي ودرېږي او د مارش قومانده ورکړل شي د څوجنگي الوتکو د بمباری له امله له منځه ځي او زه چمتونه یم دا کار و کړم. » صحرایي د قوماندان د خبرو په اوریدو سره ورته و ویل :« په میتینگو کې د خپلي لاسی توپانچې په ښودلو سره وایي چې د انقلاب دښمنان به د هغې پواسطه له منځه وړم او اوس دا ډول خبرې کوې » کارواني ور غبرگه کړله:« هو! ماویلي دي چې د انقلاب څخه دفاع کوم نه له رهبرانو. » د دې خبرې په اورېدو سره صحرایي له خپله ځایه پورته شو او منشي ته یې وویل :« هرڅه څرگند شول راځه چې ځو » هغوی دواړه لکه مرور له دفترنه ووتل او د خپل گاډي په لور وخوځیدل مونږ هم ورپسې وخوځیدو خو هغوی بیله دې چې شاته وگوري او خدای په اماني وکړي پخپل موټر کي سپاره شول . د هغوی د تگ وروسته لیکوال قوماندان ته وویل ، ښایي صحرایي صاحب کومې خوا ته ولاړ شي. نوموړي وویل که زما څخه مرسته وغواړي زه به د هغه سره د یوه سپین ږیري په توگه هر ډول مرسته وکړم. خو ولیدل شول چې صحرایي د کومې بلې خوا پر ځای کابل ته تللی وو.

که چیرې د صحرایي او کارواني مشاجرې ته ځیرشو لیدل کیږي چې د هغوی ترمنځ د څرگندې بې اعتمادۍ او مخامختیا نښې نښاني لیدل کېږي. هغه مهال په ټول گوند کي ورته حالت واکمن وو چې پداسې یوه حالت کې یې نشوای کولای په گډه اړینه پریکړه وکړي. هغه مهال چې د حکومت او د دفاع وزارت مشرتابه وژل شوي وو،مخابراتي سیستم شنډ او پر هغو سر بیره په گوند کي د ژور بحران او بې اعتمادۍ شتون ټول د دې سبب شول چې وسله والو ځواکونو ته کوم امراوهدایت ورنکړل شي او هغوی هم کوم اړین غبرگون ونشي ښودلی ځکه چې وسلوال ځواکونه د اعلی سرقوماندان او یا لوی درستیز د امر له مخې فعالیت کوي اوهر قوماندان په خپل سر نشي کولای عمل وکړي. دې ټولو دې ته لار هواره کړله چې شوروي یرغلگر وتوانیږي ډیر ژر پر وضعیت واکمن شي .

ب – دوهمه خاطره

د شورویانو له یرغل ، درې څلور ورځې وروسته د قول اردو قوماندان وروغوښتم ، یوه ورقه یې راکړه چې ویې لولم. پدې ورقه کې لیکل شوي وو چې د قلات د ۴۳ قطعي امینیانو پټه غونډه کړې او غواړي غونډ اشرارو ته تسلیم کړي .دا رپوټ د نوموړي غونډ یوه پرچمي افسر د کندهار نوي والي(شهنواز شیواني) خلقي افسر ته چې د امین په واکمنۍ کې زنداني شوی وو ورکړی وو. قوماندان لیکوال

(c) ketabton.com: The Digital Library

ته وویل درې کسیزه پلاوی مې چې ته یې یوغړی یې د غونډ د وضعیت د ښیرلو په موخه ټاکلی دی ته به دا موضوع وڅیړې او همدا راز د سیاسي ریاست نه د راغلي پلاوي یو تن به ستاسوسره لاړشي ترڅو په هیواد کې د وروستیو پیښو په اړوند د غونډ ګوندیانو او منسوبینو ته معلومات ورکړي.موږ څلور تنه قلات ته ولاړو. لیکوال او د سیاسي ریاست استازي لومړی د غونډ له ګوندیانو سره وکتل چې پدې کتنه کې د غونډ قوماندان محمدآصف شور هم ګډون درلود. د سیاسي ریاست استازي دوهم بریدمن کوچې د انقلاب د نوي پړاو په هکله غونډې ته خپله وینا واوروله چې د قهر اوغوسي نه له ډکو پوښتنو سره مخامخ شو . قوماندان چې د لیکوال ترڅنګ ناست وو وویل تر اوسه پورې ګوندیان راپاتي وو هغه هم دې ښاغلي اشرارکړل. پدې وخت کې مې اجازه وغوښتله چې پدې اړه څه ووایم. د غونډې برخه والو ته مې وویل ستاسو پوښتنې ، اندېښنې او نیوکې سمې دي چې د یوه هیواد مشر که ښه وي یا بد بل هیواد حق نه لري چې هغه ووژني او پرځای یې بل څوک کینوي او دا د دې هېواد په کورنیو چارو کې لاسوهنه ده. خو خبره دا ده پردې مساله وغږیږو چې اوس څه وکړو ؟ زما له نظره په دوو مسالو باید بحث وشی:

۱- له وسله والو مخالفینو سره یوځای کېدل

۲– له واکمن حالت سره موقتاً ځان جوړول . د

لیکوال د لنډو خبرو وروسته ددې غونډې ګډون کوونکې چې شمیر یې د دیرشو تنو شا وخوا وو پدې سلا شول چې د وسلوالومخالفانو سره چې د ثور انقلاب وروسته د جهاد په نامه د پردیو په اراده خپل وطن ورانوي اوروڼ اندي وژني نشو کولای ګډه ژبه پیداکړو او وکتل شي چې د ګوند بنسټ ایښودونکي (زیری ، پنجشیری او میثاق) په راتلونکی کې کوم برخلیک لري. که هغوی په ګوند او حکومت کې خپل پخواني دریځونه تر لاسه کړي هغوی به په هیواد کې د داسې شرایطو د راوستلو لپاره مبارزه وکړي چې د انقلاب هدفونه پلی اوهیواد د نورو خپلواکه هیوادونو په کتارکې ودریږي او که هغوی له پامه وغورزول شول هغه وخت به بیا تصمیم ونیسو. کله چې په غونډه کې حاضرین یوې نتیجې ته ورسیدل د هغه ریوټ څیرنه مې پیل کړه چې ګواکې امینیانو پټه غونډه کړې او د اشرارو سره د یوځای کیدو په لټه کې دي . د حاضرینو څخه د داسې یوې غونډې پوښتنه وشوه چې پرې خبردي که نه ؟ پدې وخت کې د غونډ قوماندان وویل دلته د امینیانو په نامه څوک نشته او چا پټه غونډه هم نده کړې . د مرغومي په اوومه لومړي ګوندي سازمان په هیواد کې د نوي وضعیت په اړوند غونډه درلوده او داسې پریکړه یې وکړه :

الف – د شوروي یرغل موږ ته د منلو وړ نه دی او اوس چې د ترسره شوي عمل سره مخامخ یوغوره دا ده چې شوروي پوځیان دې په ښارونو او کلیو کې نه راځرګندیږي بلکې پولې دې وتړي ترڅو له بهر نه د اوریکو د راتګ مخنیوی وکړي.

ب – د ګوند څخه ایستل شوی ببرک کارمل او ملګري یې باید د لومړنیو ګوندي سازمانونو له لارې ګوند ته ومنل شي او د ګوند رهبري د کنګرې له لارې وټاکل شي.موږ د دې غونډې پروتوکول د پستې له لارې د قول اردو سیاسي آمریت ته درلیږلی ښایي دررسیدلی وي یا در ورسیږي.

په دې ډول د ګوندیانو سره کتنه پای ته ورسیده او د ریوټ مسئله چې د درواغو پرته بل څه نه وو هم روښانه شوه . د دې سفرڅخه دې پایلې ته ورسیدم چې ددې غونډ خلقیانو او افسرانو لکه د کندهار د قول اردو د منسوبانو په شان د نیواک او د تپل شوي ګوندي مشرتابه ضد روحیه درلوده ، پرچمیانو د خلقیانو د ځیلوخیال درلود او بل دا چې د ګوند خلقي برخې پخپلو مشرانو داسې کاذب باوردرلود چې د ژمنو رهبرانو په شان به داسې ګامونه پورته کړي چې د ګوند غښتلتیا او د یوه خپلواک او پرمختللي

(c) ketabton.com: The Digital Library

افغانستان جوړول وي.خو د ګوندیانو له لوري پدې بې پروا، فرصت غوښتونکو او د ځوکیو لیوالو مشرانو دا ډول باور د هغوی پاک زړي ښودله. دې مشرانو چې د واک خوند لیدلی وو او شوروي اتحاد یې د خپلو ایدیولوژیکي باورونو له مخې د ثور انقلاب د بري ضمانت کوونکی شمیرلو پدې ډول د شوروي اتحاد د هژمونیستي پالیسیو او افغاني ضد موخو رښتیني پلي کوونکي شول. دې پاک زړو ګوندیانو فکرکاوه چې مشران به یې هم د دوی په څیر د ګوند د اساسنامې د تطبیق په هڅه کې وي، د کنګرې د رابللو په موخه به هڅې وکړي تر څو د آزادو ټاکنو له لارې ګوندي لارښوونکي مقامات وټاکل شي. پرهمدې بنسټ وو چې دې ګوندیانو په راتلونکو دوو ګوندي کنفرانسونو کې ټولې هڅې دې ته راوګرزولې چې غوره استازي هغو ته لار پیداکړي خو مشرانو یې «په ډیره سپین سترګی لستونې رانغښتي وو چې په انتخاباتو او کنفرانس کې د خلقیانو د مخالفت او بې نظمی مخه ونیسي.» ۴۰ / ۵۰۰ عجیبه داده چې ګوندي مشرانو د ګوندیانواصولي دریځ ته او د اساسنامې غوښتنو پلې کولو ته د خلقیانو مخالفت او بې نظمي ویله. د خلقیانو دې مشرانو نه یوازې په ګوندي غونډو کې د ګوندیانو له خوا د ناخوالو او نیمګړتیاوو خلاف د جوړوونکو نیوکو مخنیوی کاوه بلکې په کاري غونډو کې چې په یوه ځانګړي ارګان ، اداره او یا سیمه کې د ستونزو او د هغو د حل د لارو چارو د موندلو په موخه کیدلې هم د خپلو ملګرو خولې ورتړلې چې دریمه خاطره د دې مشرانو له لوري د خلقي کدرونو د روا وړاندیزونو، غوښتنو او نیوکو مخنیوی ښیي.

ج – دریمه خاطره

د۱۳۵۹ کال د دوبې میاشت وه ، د کندهار ښار امنیتي وضعیت خورا کړکیچن وو.د دې حالت نه د وتلو په خاطر د پلازمېینې نه د سیاسي بیرو غړي خلقي صالح محمد زیری او پرچمي نور احمدنور چې شوروي سلاکارانو ورته غبرګوني وروڼه ویل او له هغو سره یو شوروي سلاکارهم راغلي وو. دې پلاوي د کندهار د ښار د امنیتي کړکیچن حالت له کبله د جنوب لویدیځ زون آمر او د کندهار ولایت ملکي او امنیتي مسئولین،د هغوی شوروي سلاکاران او د قول اردو مشرتابه په قول اردو کې جرګه شوي وو چې لیکوال هم پدې غونډه کې ګډون درلود. د نوموړو ارګانونو مسئولانو هر یوه د وضعیت په اړوند خپل رپوټونه ور کړل او هغه څه یې ویل چې په کابل کې د ناستو مشرانو او شوروي سلاکارانو په مزاج ښه لګیدل خو د قول اردو د قوماندان وینا له نورو توپیر درلود چې هغه د وضعیت د خرڅپرکیدو په اصلي لاملونو چې د جنوب لویدیځ زون نویو واک ته رسول شوو پرچمي مشرتابه کړنو ته ځانګړې شوې وه. د قوماندان د خبرو پر مهال زیري هغه ته وویل چې ملګری قوماندان پردې موږ پوهیږو پرنورو مسالو خبرې وکړه خو قوماندان بیا هم پرهغو مسالوغږیده چې د وضعیت د خرڅپرکیدولاملونه وو لکه په ګوند کې د یووالی نه شتون ، د پرچمیانولخوا د خلقیانو څخه غچ اخیستنه، د انقلاب د دفاع د کمیټو د کمزوري کولو هڅې او د ملکي او امنیتي ارګانونو ترمنځ د پوهاوي او همغږۍ نشتون او.. یوځل بیا زیري د قوماندان په خبرو کې ورګډ شواو خپله خبره یې تکرارکړه چې د کارواني د زغم کاسه ډکه شوه و یې ویل که تاسو پوهیږئ خو زه غواړم چې ملګری نورهم پرې پوه شي .

دغونډې په پای کې د ګوند د منشیانو او د هغوی سره مل شوروي سلاکار ویناوې وکړلې او په ځانګړې ډول شوروي سلاکار وویل چې د جنوب لویدیځ زون د مشرتابه او د قول اردو د قوماندان ترمنځ د نظریووالی نه لیدل کیږي چې دا د وضعیت په کړکیچن کېدو او خرابېدو اغیزلري. میاشت تیره نه وه چې د جنوب لویدیځ د زون د مسؤلینو او د قول اردو د بولندوی ترمنځ د نظر د یووالي د تامینیدو په موخه د قول اردو قوماندان تبدیل کړل شو او پرځای یې د ظاهرشاه د واکمنی بوډا پرچمي جنرال میرطهماس رؤف مقررشو. ددې غونډې بهیر ښیي چې څرنګه زیري هغه خلقی مشر چې د قلات د

(c) ketabton.com: The Digital Library

غونډ ګونډيانو د ده او نورو خلقي مشرانو په خاطر د شوروي په لاس کينول شوې واکمنۍ په دفاع کې ودريدل او قرباني يې ورکړې خو زيري هغه چا ته د خبرو فرصت نه ورکاوه چې د دې ګونډيانو غوښتنې او انديښنې او د جنوب لويديځ زون د وضعيت د ښه کېدو په موخه خپل وړانديزونه لوړو مقامونو ته رسول .

د نظام کاتبان او ساتونکي

د شوروي د تېري په پايله کې خلقي واکمني نسکوره او ظاهراً د کارمل په مشرۍ پرچميانو ته واک ولېږدول شو. اشغالګرو خپلو موخو ته د رسېدو په موخه اړ وو چې يوازې په پرچميانو بشپړباور ولري ، په حساسو څوکيو يې وګوماري او خلقيان لکه نور افغانان تر همېشنۍ څارنې لاندې ونيسي او د خلقيانو څخه د کاتبانو په څېر او د نظام د ساتونکو په موخه افزاري ګټه پورته کړي. د اشغال په لومړيو کې د ا، خ، د ، ګ د غړو شمېر د پنځلسو زرو شاوخوا اټکل کېده چې يونيم زره يې پرچميان وو. لدې څخه معلومېږي چې د نظام د ملاتېر خلقيانو جوړاوه. پر دې اساس شورويان اړ وو چې خلقيان په واک کې شريک او د هغوی څخه د نظام د ټينګښت په موخه ګټه پورته کړي. اشغالګرو د خلقي لښکر د کابو کولو ، له هغوی څخه د نظام د کاتبانو او ساتونکو په موخه ځيرکانه تګلاره غوره کړله چې هغوی هېڅکله هم ګډه ژبه سره و نه مومي. دا تګلاره داسې وه چې د خلقيانو يوه ډله مشران يې په واک کې ور ګډ او بله برخه يې زنداني او يا په کور کېنول چې دې کار خلقيان په طبيعي ډول په دوو ډلو ووېشل او بل دا چې د خلقيانو داسې مشران او کدرونه راپورته کړي چې د سياسي مشرتابه ځانګړتياوې ونلري او د دې مشرانوڅخه بيا داسې يو څوک د خلقيانو د مشر په ستېژ ودروي چې د اړين بصيرت څخه په بشپړ ډول بې برخې، ايډيولوژی ځپلی او ښه غوږنيوونکی وي. دا مشر صالح محمد زېری وو.هغه تردې کچې د اړين سياسي بصيرت بې برخې وو چې د شوروي د تېري څه کم دوه کاله وروسته لا پدې اند وو چې شورويان د پرچميانو په پېژندنه کې تېروتلي دي. هغه په ۱۳۶۰ کې يوه خلقي ګوندي کدر ته دنده سپارلې وه چې د پرچميانو د مخورو او پېژندل شوو کدرونو د ټولنيز جوړښت په اړه ورته معلومات را غونډ کړي تر څو دا معلومات د شورويانو مخې ته کېږدي او ورته ووايي چې تاسو په اشرافو او شتمنو ډېره لګولې ده . زېری پدې نه پوهېده چې د افغانستان د استخباراتو په پرتله شوروي څارګرو افغان سياستوال ښه پېژندل چې څوک، څوک دي؟ زېري که د خلقيانو او پرچميانو مشران پېژندل خو د شوروي استخباراتو نه دا چې د ګوند د مشرانو او پېژندل شوو کدرونو د اروايي ځانګړتياوو او وړتياوو په اړه اړين معلومات درلودل بلکې د هغوی د قبيلې او طايفې له شجرو هم خبر وو. دلته ليدل کېږي چې شورويانو له ځان او جهان بې خبره زېری د خلقيانو د مشر په توګه پرخلقيانو تپلی وو. البته زېری يو پاک نفسه، متقي او پرهېزګار سياستوال وو او هېڅ‌چا د هغه د مالي او اخلاقي فساد خبره نده کړې.

د زېري د نه وړتيا او د پرچميانو د لاس د وسيلې په توګه يو خلقي کدر محمديوسف سهار په ۱۳۵۹ کال کې د کورنيو چارو د وزارت د قرارګاه د ګوندي کمېټې منشي وايي: « يوه ستره ګوندي غونډه وه او ده د غونډې مشري کوله چې په غونډه کې د اړونده وزارت د ګوندي سازمانونو د استازو سربېره زېري او جنرال عبدالقادر هم برخه لرله. په غونډه کې سلطان الدين حساس د کورنيو چارو د وزارت د سرحدي قواوو (وروسته د انقلاب د دفاع عمومي قوماندانې) سياسي آمرمځکي لدې چې خپله ليکلې وينا غونډې ته واوروي په شفاهي ډول يو شعر (موږ سره خلقيان يو) وويلو. د دې شعرپه ويلو

(c) ketabton.com: The Digital Library

سره خلقیانو چکچې کولې ، پرچمیان جګ شول او له تالار څخه د وتلو په موخه د دروازې په لور وخوځېدل. دا مهال ګلابزوی د کورنیو چارو وزیر وویل مه یې پرېږدئ ! خلقیانو د پرچمیانو د وتلو مخه ونیوله او هغوی اړ شول بېرته خپلو ځایونو ته راستانه شي. دا مهال زېري را ته وویل ویناوې ختمې اعلان کړئ او د غونډې پرېکړه لیک ولولئ. غونډه د پرېکړه لیک په لوستلو سره پای ته ورسېدله. د غونډې وروسته زېري زه په خپل موټر کې کښېنولم او په مرکزي کمېټه کې یې نوراحمدنور ته ودرولم او هغه ته یې وویل چې دې سړي ګوندي غونډه اخلال کړه. نور د غونډې د څرنګوالي پوښتنې را څخه کولې او ما هم معلومات ورکول چې دا مهال ګلابزوی دفتر ته را ننووت او ما ته یې وویل وزارت ته لاړشه ، زه هم جګ شوم او د دروازې په لور وخوځېدم. نور غږ را باندې وکړ ودرېږه، ودرېږه خو زه د هغه له دفترڅخه ووتم .» زېري د دې پر ځای چې په غونډه کې او یا د غونډې وروسته دا بې ارزښته پېښه او غونډه وارزوي، جاج یې واخلي د غونډې پرمخ وړونکی د یوه مجرم په څېر د ګوند بل منشي ، خو د واکمن فرکسیون ځواکمن منشي ته ودروي چې دې خلقي مجرم ته سزا ورکړي.

البته دا یوازې زېری نه وو بلکې د زېري په څېر یې هغه خلقیان ظاهراً په لوړو څوکیو ګومارل چې د پرچمیانو د دیکتې او دستورونو د پلي کولو پرته د خپلو قانوني واکونو څخه د ګټې پورته کولو وړتیا او مېړانه نلرله او یوازې د کاتبانو په شان د خپلو شوروي او پرچمي آمرانو د هدایتونو پر اساس ګامونه او چټول. په خلقي مشرانو کې یوازې سروري، ګلابزوی او شهنوازتني د خپلو واکونو څخه ګټه پورته کړې ده . اکثریت خلقي کدرونو د خپلو مشرانو دریځونو او مشورو ته په کتو سره ورته دریځ نیولی وو او پدې ډول د نظام د کاتبانو او ساتونکو دنده پرمخ وړله. البته داسې کدرونه هم لږ نه وو چې د خپلو قانوني واکونو څخه یې په سمه توګه ګټه پورته کوله او په ګوندي ژوند کې یې د ګوندي اصولو او پرنسیبونو له مخې عمل کاوه خو د هغوی د لا غوړېدنې مخه نیول کېده، ترور او له دندو شړل کېدل ، په پاسیفو دندو ګومارل کېدل او خلقي مشرانو هغوی منفي بافان، ماجراجویان او فرکسیونبازان ګڼل.

شوروي سلاکاران چې د ۱۳۵۸ کال د مرغومې د شپږمې وروسته په ګوندي او حکومتي بنسټونو او وسلوالو ځواکونو کې بشپړ واک درلود د خلقیانو هغه پوځې کدرونه را جګول چې پرنسیبي، وړ، پوه او د آرام کرکتر خاوندان وو او پرچمیانو بیا معامله ګر، څوکۍ پال، ناپوه او فاسد خلقیان را پورته کول او د ژمنو او با پرنسیبه خلقیانو د راپورته کولو مخه یې نیوله . لکه څرنګه چې د اشغال وروسته ملي مقاومت پیل شو ، امنیتي حالات کړکېچن شول او د وسلوالو مخالفینو سره مبارزه یوه حیاتي مسآله ګرزېدلې وه همدا لامل وو چې په امنیتي ارګانونو کې د خلقیانو له ظرفیت څخه شورویانو پوره ګټه پورته کوله او هلته یې زړور او وړ خلقي افسران د جنګي جزوتامونو مشرتابه ته راپورته کول خو د پرچمیانو هڅې پدې را څرخېدلې چې د زړورو، اصولي او ژمنو خلقیانو پرځای د آرام کرکتر خلقیان لوړو څوکیو ته را پورته کړي ترڅو د پرچمیانو د یکه تازۍ په وړاندې و نه درېږي. په شوروي- پرچمي حکومت کې د پرچمیانو او خلقیانو د رول او ځای په اړه چې پرچمیان د نظام لوړپوړي او آمران او خلقیان د نظام کاتبان او مادونان وو د کارمل لومړی شوروي پوځې سلاکار مسکو ته په یوه رپوټ کې داسې راوړي :« د پرچم د غړو شمېر اوس یو نیم زر تنو ته رسېدلی دی. دا د سرسر کسان، ممتاز وګړي دي او په عمومي توګه په پلازمېینه کابل ،وزارتونو، مرکزي کمېټه ، ادارو او ولایتي مرکزونو کې واک د همدوی په منګولو کې دی. خو خلقیان دیارلس یا دیارلس نیم زره تنه دي چې په اردو کې اکثریت جوړوي ...، په دغسې یوه حالت کې نو ده(کارمل) او پرچمي پلویانو یې کولی شول په مرکز او اطرافو کې د مشرتابه حق له ځان سره وساتي او خلقیان شاته ، فرعي رول ته پورې وهي.» ۷ / ۶۶ ، ۹۷ په امنیتي ارګانونو کې خلقیانو ته اړتیا او د شورویانو له لوري د هغوی ملاتړ اوغوښتنو ته هرکلی د سیاست او سیاسي

(c) ketabton.com: The Digital Library

لوبو څخه بې خبرو خلقيانو او پرچميانو کې دا ګومان پيدا کړی وو چې په پوځ او څارندوی کې شوروي سلاکاران د خلقيانو پلويان دي . دوی پدې نه پوهېدل چې شوروي سلاکاران د خلقيانو نه د واکمنۍ د ساتنې په موخه ګټه پورته کوي نه دا چې هغوی د خلقيانو پلويان دي. ښايي ځېنو شوروي سلاکارانو د انقلاب د ساتنې په چاره کې د خلقيانو ربښتينولۍ ته په کتو سره د هغوی سره خواخوږي هم لرله خو د شوروي دولت پاليسي د پرچميانو په ملاتړ او د خلقيانو د کمزورولو او د هغوی څخه د افزارو په توګه د ګټې اخېستنې پر محور څرخېدله. پدې هکله به هم د جنرال مايوروف د کارمل له پوځي سلاکار ولولو چې پرچميانو غوښتل د خلقيانو سته په پوځ کې هم وباسي خو شورويانو يې مخه نيوله :« که چېرته مو مخه نه وای نيولې نو وختي به لا د دې پوځ نښه هم نه وای. واک به د پرچم ممتازو وګړو ته رسېدلی وای او بيا به نو څوک نه وای چې د جګړې ډګر ته ولاړشي.» ۷ / ۲۹۹

په لوړو مقامونو د خلقي کدرونو د ګومارنې په اړه ټوکې ته د ورته يوې پېښې يادول اړين برېښي. ليکوال په ۱۳۶۰ کې د دفاع وزارت په سياسي رياست د تبليغ او ترويج په مديريت کې دنده لرله او په هغه څانګه کې چې يې کار کاوه يو بل د آرام کرکتر، ژمن او پاک زړي خلقي (ډګروال عبدالرزاق پيکار)هم کارکاوه . دا خلقي د کورنيو چارو د وزارت د سياسي رياست د تبليغ او ترويج مدير محمد کريم سرباز د خپل مرستيال په توګه د دفاع وزارت څخه تبديل کړ. لکه څرنګه چې خبره د يوه وزارت څخه بل وزارت ته د سياسي کارکوونکي تبديلي وه د تبديلۍ دا بهير د ګوند د مرکزي کمېټې له لارې ترسره کېده. په مرکزي کمېټه کې د کورنيو چارو د وزارت د تبليغ اوترويج د مديريت مرستيالۍ ته وړانديز شوی کدر د کورنيو چارو د وزارت د سياسي رييس د مرستيال په توګه وټاکل شو. پدې ډول چا چې هغه د خپل مرستيال په توګه پېشنهاد کړی وو هغه د ده د آمرپه توګه وګومارل شو. علت يې دا وو چې پيکار د آرام کدر خاوند وو . پرچميانو د آرام کرکتراو کمزورو خلقيانو د پورته کولو څخه دوې موخې لرلې . لومړی دا چې ښه غوړنيوونکی همکاران ولري او بل دا چې غير ګونديانو او ولس ته وښيي چې خلقيان غوره ، پوه ، وړ او تکړه کدرونه نلري. پرچميانو چې د زړورو او ژمنو خلقيانو د ځېلو تګلاره غوره کړې وه دا ډله خلقي کدرونه اړشول چې په ملکي ادارو کې دندې پرېږدي د دفاع او کورنيو چارو وزارتونو ته مخه کړي اوهلته د افسرانو په توګه مقررشي چې پدې ډول د دفاع او کورنيو چارو وزارتونه د خلقيانو په سنګرونو واوړي ، د نظام د ساتونکو رول ولوبوي او پدې توګه د انقلاب د سون په توکو هم واوړي. د اشغال د دوام او د بلواک نظام د ساتنې له امله هم قرباني شي او هم د خپلو خلکو دبښمني وګټي. هغه مهال به پرچميانو په خپلو کې ويل چې « خلقيان مو له اشرارو ساتي او شورويان مو له خلقيانو.»

ښايي لوستونکي ته دا پوښتنه پيدا شي خلقيان چې شورويانو يې هېواد اشغال او د دوی حکومت نسکور او دوی يې بېواکه کړل او دښمنانه چلند هم ور سره کېده خو بيا يې هم د اشغال لاندې حکومت کې دنده ترسره کوله ولې د اشغال خلاف ونه درېدل ؟ دې پوښتنو ته هغه مهال ځواب ورکول کېدای شي چې د هغه مهال د ملي او نړيوالو شرايطو سربېره په خلقي ګوند کې واکمن ذهنيت ، د خلقيانو کورنۍ وضعيت ، ټولنيز جوړښت او د خلقيانو په وړاندې د وسلوالو مخالفينو دريځ په پام کې ونيول شي . همدا رنګه د دې مسألې واقعبينانه ارزونه هغه مهال شونې ده چې دا ارزونه د افغانستان د ننيو شرايطو له مخې نه بلکې د افغانستان د هغه مهال د شرايطو له مخې ترسره شي. دې ټولو مواردو ته په کتو سره د اشغال لاندې حکومت سره د خلقيانو د همکارۍ په اړه شپږو ټکو ته بايد پام را وګرزول شي چې پورتنۍ پوښتنې ته ځواب پکې شتون لري :

۱ـ غوڅ اکثريت خلقيان د خوارو او بې وزلو کورنيو له لمنې راوتلي وو . د ژوندي پاتې کېدو يواځېنۍ

(c) ketabton.com: The Digital Library

منبع یې تنخوا وه . لدې امله خپلې کورنۍ ته د نفقې د برابرولو په موخه اړ وو په دولتي ادارو او امنيتي ارګانونو کې دندې ته دوام ورکړي او پدې ډول لکه لسګونه زره نور ماموران او افسران په دولت کې کار وکړي. د دولتي ادارو او امنيتي ځواکونو څخه په وتلو سره که په کوم شخصي کار بوخت شوي هم وای د جلب او احضار د ګروپونو له لوري نيول کېدل او پوځي خدمت (عسکري مکلفيت او احتياط دوري) ته سوقيدل . پدې توګه بيا هم د اشغال په چوپړ کې دربدل.
۲– بېله کومه شکه د هر هيواد وال رسالت او مسوليت دی چې د اشغالګرو په وړاندې ودريږي . خلقيانو د شوروي اشغال پورې د محمد داود او خلقي واکمنيو کې دندې لرلې. دوی د جمهوري دولت او خلقيانو خلاف د جهادي ډلو مبارزه او کارنامې ليدلي وې چې هغه د دولتي مامورينو په تېره ښوونکو په ترور او د دولتي ، اقتصادي او ټولګټو بنستونو په ورانولو او سوزولو کې خلاصه کېدلې نه يې غوښتل د جهاد په نامه د تنظيونو په ليکو کې ودريږي او خپل هيواد وران او روڼ اندي ووژني.
۳– د ثور د وسلوال پاڅون وروسته په پاکستان او ايران کې جوړشوو تنظيمونو د خلقيانو په وړاندې د سياست اوسياسي لوبو څخه د ناخبرو افغانانو د تېرايستنې په موخه د خلقي حکومت او خلقيانو پر ضد ډول ډول فتواګانې ورکړې وې. د بېلګې په توګه د مجاهدينو په يوه اعلاميه يا فتوا کې راغلي وو:« د يوه خلقي (د افغانستان د خلق دموکراتيک ګوندغړي) وژل د اتيا زرو لمونځونو ادا کولو ثواب لري. پدې تبليغاتو کې د يوه ملا له قوله ويل کېدل چې زموږ ځوانان په يوه لاس کې قرآن او په بل لاس کې ټوپک (د کمونستانو) پرضد جنګيږي.» ۱۵۸/ ۲۱ کله چې يوه بېسواده له سياست او سياسي لوبو بې خبره سپيڅلي مسلمان ته يو ملا د يوه خلقي د وژلو له امله د دومره زيات ثواب خبره وکړي هرومرو به خلقي وژني او خلقيانو د خپلې واکمنۍ پرمهال د داسې پېښو شاهدان هم پاتي شوي وو . دوی جرآت نه کاوه چې د شوروي د يرغل وروسته خپلو کليو ته ولاړشي او يا دا چې د تنظيمونو په ليکو کې ودريږي. يو شمېر خلقيان چې د اشغال وروسته خپلو کليو يا پاکستان او ايران ته ولاړل هلته د جهادي ډلو او يا د نومړو هيوادونو د خارګرو له لوري ووژل شول.
۴- ډېر اکثريت خلقيان چې لوستي وو او د دې واقعيت د درک وړتيا يې لرله چې ايران او پاکستان د افغانستان سره تاريخي ستونزې لري ، د نظام د مخالفينو مرکزونه په همدې هيوادونو کې دي او د جهاد لاربنوونه او قومانده هم د همدې هيوادونو په لاس کې ده چې دا هيوادونه د افغانستان بربادي غواړي لدې امله يې نه غوښتل د تنظيمونو غړيتوب ترلاسه کړي او د خپل هيواد د تاريخي دښمنانو د لاس وسيله شي.
۵ – يو شمېرخلقيانو انقلاب او حکومت خپل ګڼل او پدې باور وو چې شورويانو د دوی د حکومت په نسکورولو کې تېروتنه کړې ده او واک يې پرچم ته ولېږدولو او شورويان به په خپله تېروتنه وپوهيږي او واک به بېرته دوی ته وسپاری.لدې امله يې په واکمنۍ کې چوپړ ته دوام ورکړ.
۶- يوه ډله خلقيان د هغه مهال د غولوونکي سياسي شعار(پرولتري انترناسيونااليسم) ، ځينې د څوکۍ او مقام د ساتلو او يا لاسته راوړلو په موخه په صادقانه ډول د نوي رژيم په چوپړ کې هم ودربدل.

د شوروي – پرچمي واکمنۍ تګلاره

د شوروي اشغال پر مهال مسکو د وخت د واکمنۍ د تګلارې ستراتيژيکې کرښې ټاکلې، شوروي سلاکارانو د ګوند د مشرانو ويناوې،دستورونه او امرونه ليکل او افغان مشرانو به د ويناندويانو

(c) ketabton.com: The Digital Library

په څېر هغه لوستل او هغه به يې د خپلو دستورونو او امرونو په نامه خپلو مادونانو ته ورکول. پردې بنسټ د پرچمي واکمنۍ د مهموحياتي پرېکړو د نيولو واک د شوروي اړخ سره وو. البته د فرعي پرېکړو د نيولو واک يې افغان لوري ته ورکړی وو. کارمل په خپله دوهمه تلويزيوني - راډيويي وينا کې د خپلې واکمنۍ د تګلارې اساسي کرښې وړاندې کړلې چې په يوه برخه کې يې راغلي وو :«د افغانستان د ديموکراتيک جمهوريت نوې انقلابي شورا،ځان د ثور انقلاب د لوړو ارمانونو ادامه او وده ورکوونکې اعلانوي او خپله لومړۍ دنده ګڼي چې د ثورآزادي ببنونکې انقلاب صراط المستقيمه لار ونيسي ، غملړلې تيروتنې اوغلطۍ اصلاح کړي،غميزې جبران کړي او کړکيچ حل کړي ... » ۱۸۶ / ۸ په تګلاره کې د رژيم د ټولنيز بنسټ په ټينګښت ، د سياسي بنديانو په آزادۍ، د وګړو د خپلسره څارنې او نيونې مخنيوی، د کورونو او د عقايدو د پلټنې په ممنوعيت، د اعدام د قانون او همداراز د ټولو دموکراتيک ضد او انساني ضد مقرراتو پر لغوې ټينګار شوی وو. کله چې د انقلاب د نوي بشپړتيايي پړاو او يا د انقلاب د لوړو ارمانونو د ادامې او ودې خبره کيږي معنی يې دا ده چې د ثور له وسله وال پاڅون وروسته پيل شوي ريفورمونه ، په هغو کې د ترسره شوو غلطيواو تيروتنو په سمولو سره ادامه پيدا کړي. د انقلاب په بشپړتيايي پړاو کې پيل شوو ريفورمونو نه دا چې دوام و نه موند بلکې ترسختو نيوکو لاندې ونيول شول او په ټپه ودرېدل. کله چې په يوه ټولنه کې د انقلاب خبره کيږي اړينه بريښي چې په اقتصادي برخه کې د واکمنو توليدي مناسباتو د ماتولو په خاطر عملي ګامونه پورته شي کوم چې د ټولنې د پرمختګ خنډ ګرزي يا دا چې د دولت په سياسي جوړښت او د دولت او ټولنې د ادارې په څرنګوالي او په اقتصادي او فرهنګي برخه کې سمونونه او بدلونونه راشي . په افغانستان کې د يوه زراعتي هېواد په توګه د انقلاب معنی بې ځمکو بزګرو ته د ځمکې په وېش ، د شاړه ځمکو خړوبول ، د کوچيانو د څرځايونو د ستونزې حل او د اوبواو برېښنا بندونو او کرنيزو فارمونو جوړول وو. د انقلاب په دې پړاو کې د ګوتو په شمېر بزګرو ځمکه ترلاسه کړله چې هغې هم لنډمهاله تبليغاتي موخې لرلې. د ساري په توګه« د۱۹۸۲ کال په پسرلي کې دکتورلګنوال د کرنې اوځمکو د اصلاحاتو وزير د عسکري ټولګيو سره يوځای د چهارآسياب ولسوالۍ ته ولاړ او پنځو بزګرو ته يې ځمکه ورکړه دا ننداره په رسنيو کې په پراخه ډول تبليغ شوه خو بله ورځ بزګران د بغاوت کوونکو له ډاره د ځمکو له اخيستلو ډډه وکړه.» ۱۰۶ / ۲۹۳ دا پرچمي وزير امريکې ته د يوه رسمي سفر پرمهال ببرته هيواد ته راستون نشو او هلته يې سياسي پناه واخيستله.

که څه هم مسکو ليوال وو چې په افغانستان کې يوڅه تر سره کړي ترڅو پخپلو تبليغاتو کې د ويلو څه ولري .خو د نيواکګرو خلاف ملي مقاومت پيل شو، امنيتي وضعيت لا کړکيچن شو او د اصلاحاتو او ريفورمونو د پلي کولو امکاناتو شتون نه درلود. لکه څرنګه چې نوې واکمنۍ د پرمختيايي پروژو د پلي کولو شونتياوې نه ليدلې خپل پام يې روبنايي چارو ته راوګرزاوه پدې برخه کې لومړی ګام د پلاروطني ملي جبهې جوړول او د تېرو واکمنيو پرمهال د جوړشوو ټولنيزو او صنفي بنسټونو وده او پراختيا وه . د پلاروطني ملي جبهې د جوړولو څخه موخه د هيواد په سياسي – ټولنيز بهير کې د ټولنې مختلفو قشرونو او طبقو ته د ګډون شرايط برابرول ، د حکومت د وګړنيز ملاتړ پياوړي کول او د مخالفينو په ليکو کې د اختلاف اچول وو. دې کار په لومړيو کې يو څه برياوې لرلې خو وروسته وليدل شول چې د جبهې مشري او رهبري واکمن ګوند لري او د نورو د نوښت او رول مخنيوی کيږي جبهې په ولسونو کې ريښې ونه زغلولې . وروستيو پيښو وښودل چې جبهه د ګټې پرځای په زيان واوښته ، په دې معنی چې يو شمير ډلو او کړيو چې د هماغه پيل نه يې خپلې موخې لرلې په جبهه کې د ګډون له امله ځانونه غښتلي کړل او په تيره « د شمال څواکونو د همدې جبهې تر نامه لاندې قوت او امکانات تر

(c) ketabton.com: The Digital Library

لاسه کړل او د مرکزي حکومت د ماتي او نسکورېدو شرایط یې برابر کړل. »۱۵۸/۱۹۷ دا چې پلاروطنه ملي جبهه په یوه ځواک وانه وښتله س. کشتمند هغه « د پور ته څخه د واک د ویش لپاره د اړینې سیاسي ارادې نشتون او د سیاسي کثرت گرایی او سیاسي پلورالیسم نه منل »۳۹ / ۶۷۸ ګڼي .د پرچمي مشرانو څخه یوه د پلاروطني ملي جبهې په هکله د ټوکي په انداز ویلي وو چې موږ د جبهې پر ځای جبه جوړه کړله.

د پلار وطني ملي جبهې سربېره په نوي بشپړتیایي پړاو کې یو شمیر هغو شوروي پلوه ګوندونو ته چې د ثور له پاڅون مخکې شتون درلود د سیاسي فعالیت اجازه ورکړله او دې سازمانونو ته ور ته ځیني نور سازمانونه هم راځرګندشول. د زیري په وینا ددې ګوندونو « د غړو شمیر لږ او د خاد څخه یې مالي مرستي ترلاسه کولې. » ۴۰ / ۵۴۵ خلکو دا ګوندونه دولتي ګوندونه بلل او د هیواد په سیاسي بهیراو د امن او ټیکاو په ټیګښت بې اغیزې وو. لیاخسفکي چې په خپل کتاب کې یې زیاته هڅه کړې چې شوروي اشغال توجیه کړي ، پرچم فرکسیون یو منځلاری سازمان او احمدشاه مسعود په جهادي قوماندانانو کې وړ سیاسي شخصیت معرفي کړي د نورو کینې لاسو په اړه د کارمل د مخالف دریځ د نیولو خبره کوي او لیکي: « ببرک کارمل او همفکرانو یې د هیچا سره د همکارۍ لیوالتیا نه لرله ، د هیچا سره یې د واک ویشل نه غوښتل او برعکس ګوندیان یې پردې قانع کول چې اړینه نده د کینې لاسي دموکراتیک ځواکونو سره ګډه ژبه ومومي...» ۴۹ / ۳۶۲ کارمل واک ته په رسیدو سره امین لدې امله غندلو چې د ملي – دموکراتیکو ځواکونو سره د ګډې ژبې د موندلو او ګډې همکارۍ لیوالتیا نه لرله او د هغوی په بیرحمانه ځپلو یې لاس پورې کړ خو ده هم ورته دریځ ونیولو پدې توپیر چې په تبلیغاتو کې یې د نورو ډلو په پټه لهجه نرمه وه خو زندانونه د تېرې واکمنۍ په څېر له وسلوالو او غیروسلوالو مخالفینو ډک وو. څرنګه چې د ثورانقلاب د بشپړتیایي پړاو د واکمنۍ بنسټ په درواغو او هغه هم د پردیو پوځیانو پرمټ کیښودل شو تر پایه پورې پر درواغو، سیاسي او اپراتیفي لوبو او معاملو ولاړه وه. پدې زمانه کې نه یوازې فرمایشي ګوندونه جوړیدل بلکې« د کارمل او د نجیب د واک د پیل د مرموزې پالیسی له امله ګوندي کارکوونکي اړکیدل چې په مستعارو نومونو لیکنې وکړي.» ۱۸/ ۷۴ دا د کارمل د دماګوژۍ پالیسي وه چې موخه یې د خلکو تېرایستنه وه.

د کارمل د واکمنۍ په لومړیو(د۱۹۸۰ کال د جنوري په اوومه) سیاسي بندیان آزادشول او د واکمنۍ هغه ډله مخالفین چې د انقلاب په لومړي پړاو کې د دولتي ضد فعالیتونو په تور بندیان او وژل شوي وو د هغوی کورنیو ته د غم شریکی د ښودلو په موخه د۱۹۸۰ کال د جنوری دیارلسمه د ملي ویر او د شهیدانو د ورځې په نامه رخصتي اعلان کړله او د عیدګاه په جومات کې د فاتحې د اخیستلو مراسم ونیول شول . دا فاتحه د ببرک کارمل او اسدالله سروري په حضورکې چې د یوې سیاسي ننداري پرته بل څه نه وه واخیستل شوه . ځېنو دا فاتحه د پرچمیانو او نورو د کارمل – سروري فاتحه بلله حتی د دا ډول فاتحي اخیستل په خپله د پرچم مشرتابه ته هم یوه مسخره ننداره بریښیده لکه څرنګه چې نوراحمد نور د ګوند د سیاسي بیروغړي او منشي ویلي وو: « د پرچمیانو او ټولو سیاسي بندیانو کار خو د اګسا له خوا کیده چې سروري صاحب یې رئیس و موږ هم د پرچمیانو د شهیدانو بازماندګانو ته سروري د فاتحه اخیستونکي په څیر کښینولی و.» ۴۰ / ۴۸۸ که چیرې هغه مهال د ملي ویر په نامه کومه ورځ یادیده نو هغه د مرغومي شپږمه وه.د اشغال لاندې واکمنۍ دا د ملي ویر او شهیدانو ورځ یوازې هماغه کال د عمومي رخصتۍ په توګه ونمانځله او بیا هغه هېره شوه ځکه چې «د مصیبت د مرغه (خاد) د لومړي کال په واکمنۍ کې دومره خلک مړه او تاراو مار شول چې نور نو شرم وو چې د شهیدانو د ورځې په نامه کومه ورځ یاده شي.» ۱۸ / ۱۸۸ نوې واکمنۍ د یوې سترې ستونزې سره لاس او ګریوان

(c) ketabton.com: The Digital Library

وه چې هغه د پوځ او نورو امنيتي ارگانونو د ليکو پياوړتيا وه چې د جنگ جگړو له امله يې منسوبان وژل کيدل ، معلوليدل او تښتېدل. د پوځ څخه تېښته واکمنی ته يوه ستره ستونزه وه. له بلې خوا د عسکري مکلفيت وړ ځوانانو نه غوښتل چې د نيول شوي هيواد په وسله والو ځواکونو کې خدمت وکړي . واکمني اړه شوله چې د عسکري مکلفيت په قانون کې په پرله پسې توگه بدلون راوړي چې عسکري ته د جلب سن له يوويشت نه شلو او بيا اتلسو کلو ته راټيټ او د عسکري مکلفيت د خدمت دوره هم زياته کړي. همدارنگه د احتياط دورې هم خدمت ته راوبولي او عسکری مکلفيت او احتياط د دورې موده په پرله پسې ډول غزوله يا پخپل وخت ترخيص ورنکړل شي . دا ډول حالت سرتېرو ته د زغم وړ نه وو همدا لامل وو چې په ځينو جزتامونو کې د اعتراض په توگه مظاهرې هم ترسره کېدلې. په امنيتي ځواکونو کې د سرتېرو لړوالی حکومت ته دومره ارزښت پيدا کړ چې د جلب او احضار گروپونو به له کوڅو او بازارونو او کورونو نه ځوانان نيول او عسکري خدمت ته استول يعنی دا چې جلب او احضار د انسانانو د دولتي اختطاف بڼه نيولې وه . د جلب او احضار هغو ډلو به چې زيات شمير ځوانان اختطاف کړي وو په نقدي مکافاتو ، مډالونو او فوق العاده ترفيع گانو نازول کيدل . په هيواد کې د ملي مقاومت د پيليدو، د وخت په تېرېدو سره د نوي رژيم په وړاندې د مخالفتونو زياتيدل او له هيواد نه د تيښتې د بهير زياتوالی د دې سبب شو چې د هيواد څارگره اداره خورا پلنه شي ترڅو په دولتي مامورينو او خلکو خپل کنترول او څارنه لا زياته کړي.نوې واکمنی پدې پوهيدله چې د پخواني څارگرې ادارې (اگسا او کام) د چلند نه ولس ناوړه خاطرې درلودلې له دې امله يې د هغې نوم په خدمات اطلاعات دولتي (خاد) واړاوه خو د خلکو او بنديانو سره يې په چلند کې کوم بدلون رانغی تر دې چې په ډېرو مواردو کې د بنديانو سره د خادېستانو چلند وحشيانه وو چې څرنگه بنديان په روحي او فزيکي ډول شکنجه کړي ترڅو اړين معلومات ترې ترلاسه کړي او يا هغه څه ووايي چې خادېستانو غوښتل. د ساري په توگه د پرچمي واکمنۍ مخکې دورو کې په صدارت کې توقيف شوي کسان په داسې کوټو کې ساتل کېدل چې رڼا وې خو په پرچمي واکمنی کې د کوټو د کړکيو شيشو ته تور رنگ ورکړل شو چې بنديانو ته يې ورځ هم په توره شپه اړولې وه دا په خپله په بندي د روحي فشار راوړلو يوه هڅه وه. د وخت په تېرېدو سره د خاد اداره دومره ستره شوه چې د اطلاعاتي ادارې نه په يوه اردو او بالاخره په دولت کې پر بل دولت واوښته چې د فرقو او لواگانو او همداراز د توپونو، ټانکونو ، زره پوښونو، د لنډ مزله او اپراتيفي توغنديو او د تبليغاتي، عدلي او قضايي بنسټونو خاونده شوه.

د نجيب الله د جمهوري رياست په زمانه کې د خاد نوم يې د دولتي امنيت په وزارت (واد) واړولو ځکه چې خاد کوم چې نجيب الله يې مشر وو د زجر او شکنجې، وژنواو ډار په سمبول اوښتی وو خو خلکو د دې ادارې کارکوونکو ته بيا هم خاديستان ويل ځکه چې چلند او کړه وړه يې هماغه پخواني وو يوازې يې نوم بدل شوی وو . په ولسواکه هيوادونو کې څارگرې ادارې د حکومتونو د نافذه قوانينو په چوکاټ کې فعاليت کوي او د حکومت په وړاندې د خپلو فعاليتونو او اجرآتو مسئوليت لري خو د کارمل- نجيب څارگره اداره پخپلو اجرآتو کې تردې کچې خپلواکه وه چې د حکومت مشر د هغې له تشکيلاتو څخه معلومات نه درلودل. دا اداره له دې کبله خپلواکه ،ځواکمنه او وپرسول شوه چې کارمل او نجيب الله دواړو په پوځ او څارندوی باور نه درلود او ترې وېرېدل نو هغوی پدې کې شول ترڅو خپل باوري کسان په دې ارگان کې ځای پرځای کړي او هغه په يوه ډادمن اطلاعاتي او استخباراتي مرکز ، ځواکمن پوځ او په دولت کې په بل دولت واړوي ترڅو د گوند، دولتي ادارو او پرگنو په کړو وړو په خپلواکه توگه د نظارت، څارنې اوعدالت د پلې کولو جوگه شي.بنايي لوستونکي ته پوښتنه پيدا شي چې څارگره اداره څه ډول د عدالت د پلې کولو يو ارگان کيدای شي . واقعيت دا وو چې د امنيت د اخلالولو،

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دولتي ضداعمالواو سیاسي فعالیتونو تورن او شکمن کسان او همدارا ز د خادیستانو استنطاق او محکمه د انقلابي اختصاصي بنستونو (څارنوالیو او محکمو) له لوري ترسره کیدل چې کارکوونکي یې خادېستان وو او د عدلیي د وزارت، ستري محکمې او د وسلوال پوځ د څارنوالی او محکمې سره یې هیڅ کاري تړاو نه درلود . له دې امله ویلای شو چې په ټولو سیاسي بندیانو، د مخالفینو سره په اړیکو شکمنو کسانو، د جګړې په ډګرکې نیول شویو جنګیالیو او د خاد په کارکوونکو د اختصاصي انقلابي محکمو له لوري عدالت پلی کیده یعني خاد- واد پرې عدالت پلی کاوه. «ببرک او د کړی ملګرو یې ژوره اندیښنه درلودله چې په وسلوال ځواک او څارندوی کې پرچمیان په سترګو نه لیدل کیږي. هغوی د داسې لارو چارو په لټه کې شول چې رښتونی وسله وال ځواک د خاد او د ګوند د یو شمیرځانګړو فعالیتونو په ستنه ودروي. » ۱۲۴ / ۲۹۷ د شوروي له تیري وروسته د هیواد د څارګرې اداري د پراخولو او ځواکمنولو او د هغې په مشرتابه کې د هغو ډاډمنو کسانو ګومارل مطرح وو چې د شوروي د افغاني ضد او پښتني ضد تګلارو رښتیني پلي کوونکي وي له همدې امله « د دې اداري زیاتره څوکی د تاجکانو په لاس کې وې چې د پنځمې اداري د رئیس کریم بها له لوري معرفي شوي وو...، د شوروي لښکر د وتلو او د خپلواکي دفاع په مهال نجیب الله ځانګړی جنګي ګارد چې د جمهور رئیس د ګارد په نامه یې شهرت پیدا کړ جوړ او تاجک توکمه کدرونه چې له مخالفانو سره په مبارزه کې یې تجربه ترلاسه کړې وه د خاص ګارد په مشرتابه کې وګومارل .» ۱۹۸/ ۱۱ د مسکو هژمونیست واکمنان پوهیدل چې هغه مهال افغانستان پخپل شپاړلسم جمهوریت اړولی شي چې اکثریت په اقلیت واړوي او واک پښتون دښمنه ړندو قومي متعصبینو ته ولیږدوي چې واک ته د کارمل رسول د همدې پالیسۍ یوه برخه وه . شوروي لیکوال اولیانوفسکی د شوروي د اشغال په هکله لیکي:« موږ څکه افغانستان ته لښکرکشي وکړه چې د اکثریت(پښتنو) دیکتاتوري ختمه او دولتي ځواک اقلیتونو ته ولیږدوو.» د الیانوفسکي دا وینا (درباره حقیقت انقلاب ثور) نومې رساله کې چې د بیهقي د کتاب خپرولو موسسې خپره کړه شتون درلود چې د څه مودې وروسته دا رساله د منفي غبرګونو له امله ټوله شوله.

د ثور انقلاب په بشپړتیایي پړاو کې د پښتنو ضد تګلاره او د پښتو ژبې د ودې مخنیوی په خورا ماهرانه ډول پلی شو. د پښتنو د سیمو بمبارد او پښتو د ژباړې په ژبې اړول یې څرګندې بیلګې دي. د شوروي اشغال مخکې مشهورو ورځپاڼو لکه ثورانقلاب ، خلق ،انیس ، هیواد، اصلاح او نورو کې لیکنې د هیواد په دواړو رسمي (پښتواو دري) ژبو په متوازنه توګه تر سترګو کېدلې . د کارمل په واکمنېدو سره د ثورانقلاب (دافغانستان دخلق دیموکراتیک ګوندنشراتي ارګان) ورځپاڼې نوم د ثورانقلاب حقیقت باندې واوښت چې د شوروي اتحاد د کمونست ګوند نشراتي ارګان، پراودا (حقیقت) څخه اخیستل شوی وو. د خلق د جریدې خپروني ودریدلې . د خلق جریدې لیکنې د هماغه پیل څخه په پښتو او دري وې خو د پرچم په جریده کې غوڅ اکثریت لیکنې په دري وې او یوازې اعلانونه او شعرونه په پښتو ژبه خپریدل. د پرچم په جریده کې پښتنو لیکوالو لکه خیبر او لایق هم په دري ژبه لیکنې کولې. د نوي حکومت په نشراتي پالیسۍ کې یو څرګند بدلون راغی. د لوړ تیراژ لرونکي ورځپاڼې په دري ژبه واوښتې او په هغو کې خپرې شوې لیکنې به په پښتو ژبه ژباړل کیدې چې د دې ژباړنې ټاکلی وخت نیولو. په دري ژبه خپرې شوې ورځپاڼې به په ښارونو او دولتي بنستونو کې وویشل شوې او پښتو ژباړه به یې وروسته د چاپخانې راووتې چې د لوستلو اړتیا یې نه لیدل کیده څکه چې پکې خبرې شوې لیکنې یې په دري - پارسي لوستې وې. ددې ډول پالیسۍ د پلې کولو څخه واکمنی دوې موخې لرلې. یو دا چې پښتو ژبه د ژباړې ژبه شي چې د یوه پوه په وینا ژباړه د ژبې پښتې ماتوي . بله دا چې پښتون لیکوال دا امکان ونلري چې د لومړي لاس ورځپاڼې ته پخپله ژبه مطلب ولیکي پدې ډول پښتون لیکوال

(c) ketabton.com: The Digital Library

د غوړیدو چانس نه درلود او ضمناً د مادي امتیاز څخه هم بې برخې کیده. د پرچم په واکمنۍ کې نه دا چې د پښتو ژبې د ودې مخنیوی کیده بلکې د پښتون قوم سپکاوي ته هم ملا تړل شوې وه .پدې هکله محمدصدیق روهي لیکي:« ما یوه ورځ د څو تنو په مخکې یوه غټ پرچمي ته وویل : تاسې څنګه اجازه ورکوئ چې په کابل پوهنتون کې داسې کتاب تدریس شي چې هیڅ علمي ارزښت نلري خو یوازې پدې خاطر تدریس کیږي چې پښتنو ته ښکنځل پکې راغلي دي . د مثال په توګه پوهاندجلال الدین صدیقي لیکي چې پښتانه قبایلي خلک دي او قبایل ننګ او ناموس نه پیژني . البته واقعیت ددې په خلاف دی ، پښتنو ته له ناموس ساتنې څخه بل شی زیات ارزښت نه لري ...، ده په ځواب کې وویل : زه پوهاند جلال الدین صدیقي ته په دې درناوی کوم چې تراوسه پښتنو ته څه ویل ټابو(ممنوع) ګڼل کیدل خو ده د لومړي ځل لپاره پښتانه د تقدس له حریم نه راوایستل او د دوی غرور یې ورمات کړ.»۱۹۹ د شوروي اشغالګرو د ګوډاګیانو دښمني د پښتو ژبې سره لدې هم معلومیږي چې په تلویزیون او سینماګانو کې یې د پښتو فلمونو په ښودلو بندیز ولګاوه پدې پلمه چې په هغوکې د بې حیایۍ صحنې دي او د دښمن هیواد لخوا جوړشوي دي.« ترکومه چې د بې حیایۍ خبره ده پرچمیان د ایراني ،عربي نڅاوو په ښودلواو په تلویزیون کې د افغاني نجونو په نڅولو سره پخپله د بې حیایۍ تشویق کوونکي وو.» ۱۹۹که د بې حیایۍ خبره وي نو هغه مهال په تلویزیون او سینماګانو کې د روسي او تاجکي فلمونو بازارخورا تود وو. په شوروي اتحاد کې د ښځو مخ لوڅي ، د وجود د نوروغړو بربنډتیا او په عامه ځایونو کې د نجلی او هلک ښکلول یوه عادي پدیده او معمولي دود ګڼل کیده چې په روسي او تاجکي فلمونو کې دا صحنې ترسترګوکیدی چې په پښتو فلمونو کې نه وې. لدې څخه بریښي چې د پښتو فلمونو د نه ښودلو څخه موخه د پښتو ژبې د ودې او پرمختګ مخنیوی وو او دا هغه څه وو چې شوروي اشغالګرو غوښتل. دا برخه به په ننګرهار کې د کارمل د ځای ناستي پښتون نجیب الله چې پښتنو ننګرهاریانو ته یې په دري وینا کړې وه د پای ټکی کېښودل شي. کله چې هغه یوګوسلاویا ته د ناپییلوهیوادونو د غونډې په نیت روان وو د جلال آباد په ښار کې تم شو. له خلکو یې وپوښتل په پښتو خبرې وکړم که په دري؟ ټولو وویل په پښتو. خو ده وویل ښښه غواړم په یوګوسلاویا کې څوک په پښتو نه پوهیږي او هلته زموږ پښتو ترجمانان نشته او پښتنو ننګرهاریانو ته یې په دري وینا واوروله. د نجیب الله د دې خبرې په هکله چې په یوګوسلاویا کې څوک په پښتو نه پوهیږي په دري هم نه پوهېدل . په دري ژبه د نجیب الله د وینا علت دا وو چې هغه ته وینا شورویانو لیکلې او شوروي تاجکي ژباړونکو ژباړلې وه او نجیب الله اړ وو هغه پښتنو ننګرهاریانو ته په دري ژبه ولولي.

د اشغال په وړاندې غبرګونونه

لکه څرنګه چې د ثور انقلاب کرملن ته په شنه آسمان کې د تالندې په څیر یوه پیښه وه ، خلقیانو ته بیا د افغانستان په دموکراتیک جمهوریت باندې د شوروي لښکر یرغل په شنه آسمان کې تالنده شوه . د اشغال په وړاندې غبرګونونه هم د کور د ننه او هم بهر ډېر سخت وو. افغان ولس د نیواک په وړاندې ودرېد. سلیګ اس هاریسون امریکایي لیکوال د شوروي د یرغل مخکې واکمنۍ او د یرغل وروسته واکمنۍ په وړاندې مخالفتونه داسې پرتله کوي:« که څه هم د شوروي د اشغال مخکې د مارکسیستي-لیننستي رژیم خلاف نامنظم بغاوتونه ، سیمه ئیز پاشلي پاڅونونه او مذهبي مخالفتونه موجود وو، اوس د بهرنیو نیواکګرو پرضد په پراخ مقاومت اوښتي دي . » ۶۷ /۴۷ د اشغال په وړاندې د افغان ولس مخالفت او مقاومت د الله اکبر په نعرو پیل شواو پدې ډول یې له اشغالګرو او نویو واکدارانو څخه خپله

(c) ketabton.com: The Digital Library

کرکه څرګنده کړله.په پلازمېینه کابل کې د الله اکبر نعرې د ۱۹۸۰ کال د فبروري په ۲۱ پیل شولې چې سهار یې کابلیان کوڅو ته راووتل ، پراخ لاریونونه یې پیل کړل او شوروي او حکومتي ضد شعارونه یې ورکول، د هېواد څخه یې د پردي لښکر وتل غوښتل چې دا خوځښت د کب د دریمې نیټې په نامه یاد شو. دا سوله ییز لاریون د شوروي او دولتي ځواکونو له لوري وځپل شو.پدې هکله له کابل څخه مسکو ته د کې جي بي په رپوټ کې داسې راغلي دي :« د فبروري له ۲۰ تر ۲۳ نېټې پورې (چې د کب میاشتې د دریمې په پېښه شهرت لري) په کابل ښار کې د شوروي پر ضد لاریونونه را وپارېدل. د اکروکر په سمونه کې له پوځ څخه کار واخېستل شو. د ښار ګردچاپېره امنیتي کړی راتاو شوه. ښار ته د ننوتو لارې وتړل شوې...، د ۲۴ قطعې ۲۰۰۰ شوروي سرتیري ، دېرش شوبلې ، ۲۰۰ زغروال ګاډي او د افغان پوځ ۱۱ ټولي (تر ۱۰۰۰ زیات سرتېري) ۴۳ شوبلې ، ۴۰ زغروال ګاډي، ورسره خوځنده راکټ لانچر لارې د ښار د څارنې د پاره په کار ولوېدل...، د خلکو د ډارولو لپاره شوروي الوتکو۱۵۸ او افغاني الوتکو ۴۹ ټېټې یرغلیزې الوتنې ترسره کړې.د ۹۰۰ څخه زیات لاریون کوونکي ونیول شول او بندیان شول.» ۱۲۴ / ۲۶۳ د هغه مهال د ریشخورو د اوومې فرقې پرچمي قوماندان د افغانستان حالات داسې ارزوي :«بیله شکه په ۱۹۸۰ کې هر ځای د جګړې خبره کیدله او هرځای د وینو او اور بوی وو. »۱۲۹ / ۲۵۱ پورتنۍ خبره په هیواد کې ملي مقاومت ښیي چې خلک د هیواد په ګوټ ګوټ کې د نیواکګرو په وړاندې جنګیدل، وینې تویېدلې ، د اور لمبې او لوګي وو . د اشغال په وړاندې په پوځ کې هم غبرګونونه منفي وو چې هغه د پوځ څخه د پوځیانو تیښته وه .« د اوومې فرقې په پنځه څلویښتم غونډ کې چې ډګرمن عبدالباقي د جنرال عبدالرزاق خان زوی یې نوی د غونډ د قوماندان په توګه ټاکل شوی وو په یوه شپه کې دوه سوه شل تنه سرتیري د خپلې وسلې سره وتښتیدل. » ۱۲۹ /۲۵۰ په یوه شپه د دومره زیاتو سرتېرو تېښته د دې څرګندوی ده چې سرتېرو ته نوی ټاکل شوی جنرال زاده قوماندان لکه د دولت جنرال زاده مشر هم د منلو وړ نه وو . د ثور انقلاب په بشپړتیایي پړاو کې له هېواد نه د خلکو د تیښتې بهیر ګړندی شو چې پاکستاني سرچینې د جمهوري نظام د ټینګښت وروسته په نوموړي هیواد کې د افغان کډوالو د شمیر لاندې ارقام ښیي : « د محمد داؤد واکمنې (کال ۱۹۷۳) څوسوه تنه ، د نورمحمدتره کی واکمنۍ (کال ۱۹۷۸) ۱۵۹۹۰۰ تنه ، د حفیظ الله امین واکمنۍ (کال ۱۹۷۹ سپتمبر) ۱۹۳۰۰۰ تنه ، د ببرک کارمل د واکمنۍ پیل (دسمبر ۱۹۷۹) ۴۲۱۰۰۰ تنه ، ۱۹۸۰ کال د جون میاشت (څه د پاسه یو میلیون) ، ۱۹۸۱ کال می (دوه میلیون)، کال ۱۹۸۲ جون (۳، ۲ میلیونه)، کال ۱۹۸۳ می (۸، ۲ میلیونه)» ۱۰۶ /۱۳۳ پورتنۍ شمېرې د منلو وړځکه نه دي چې د پاکستان د افغاني ضد دریځ او تګلارې څخه اغېزمني دي او کچه یې لوړه ښودلې ده خو د دې واقعیت څرګندوی دي چې د شوروي د اشغال وروسته د هیواد څخه تیښتې قوت موندلی دی.

که څه هم د اشغال په وړاندې د ا، خ، د،ګ خلقي مشرتابه کوم منفي غبرګون ونښود خو غوڅ اکثریت خلقي کدرونو د شوروي لښکر راتګ د هیواد د ملي واکمنۍ خلاف یوعمل شمیره او هغه یې د دوو دوستو ګاونډیو ولسونو(افغانانو او شورویانو) د تاریخ تراژیدي ګڼله.د نوي بهیر په وړاندې د خلقي کدرونو د مخالفت له امله وو چې د۱۳۵۸ کال د مرغومي په دوولسمه د ا، خ، د،ګ د مرکزي کمیټې د دارالنشاء د اداري لخوا د افغانستان په خاوره باندې د شورویانو د وسله وال تیري په هکله(تاریخي اعلامیه) خپره شوه چې د کابل ښار په ټولو ګوندي کمیټو کې وویشل شوه. ددې اعلامیې خپرونکی محمد علي هوما وایي :« د تېرې سبا ته د کابل ښار د ګوندي کمېټې منشیان ، د مرکزي کمېټې اپارات او نور خلقیان د شوروي یرغل په اړه ډول ډول پوښتنې او د غبرګون په اړه څرګندونې کولې چې څه وکړو؟ ما به هغوی ته اړین توضیحات ورکول خو دې لړۍ دوام درلود او بالاخره دې پایلې ته ورسېدلم چې یوه

(c) ketabton.com: The Digital Library

اعلامیه خپره کړم.» دلته لیدل کېږي چې د شوروي ځواکونو د راتګ په وړاندې د خلقیانو منفي غبرګون د ګوند د دارالنشآ د څانګې مشر اړ ابستلی چې د اشغال خلاف اعلامیه خپره کړي. همدا رنګه په ځینو ګوندي سازمانونو کې د کنګرې د دایرېدلو وړاندیزونه وشول چې کنګره د نویو حالاتو جاج واخلي او د ګوند نوی مشرتابه وټاکي. د شوروي د یرغل په وړاندې د نړۍ او په هغو کې د شوروي ټولنې غبرګون ته ځغلنده کتنه وشي .

الف ـ افغانستان ته د شوروي لښکر د استولو په وړاندې د شوروي ټولنې غبرګون

شوروي میډیا افغانستان ته د خپل لښکر استول د افغانستان د حکومت غوښتنه تبلیغوله او دا یې هم ورسره غبرګول چې حفیظ الله امین د سي آی اې جاسوس غوښتل افغانستان د شوروي خلاف د امریکې په یوه اډه واړوي .هغه مهال په شوروي ټولنه کې آزادو رسنیو شتون نه درلود ، د لویدیځ او حتی د بهرنیو راډیوګانو اوریدل جرم ګڼل کیدل او هغه څه یې چې د افغانستان د حالاتو په اړه خپرول هغه یې منل. البته په لویدیځ کې چې وګړي یې بهرنیو رسنیو ته لاس رسی هم لري بیا هم لیدل کیږي چې غوڅ اکثریت وګړي یې د خپلو دولتونو د رسنیو تراغیزلاندې هغه ډول فکر وکړي چې دا رسنۍ پرې شخوند وهي. د رسنیو د دې جادویي اغېز په اړه د آلماني نازیانو د تبلیغاتو وزیر ویلي وو:« ماته ډله ییزې رسنۍ په لاس راکړه ، زه له هر ولس څخه د خوګانو رمه جوړوم.» البته هغه لړکیو شوروي روڼ اندو چې خپلواکه فکر یې کاوه پدې پوهیدل چې افغانستان ته د دوی د پوځیانو استول د نړیوالو قوانینو خلاف یو تیري کوونکی عمل دی خو د واکمن توتالیتاردولت له وېرې یې د مخالفت د ښودلو جرئت نه درلود. «له اکراین څخه ترلاسه شوي عملیاتي ګزارشونه وایي چې د دغې سیمې پوهانو افغانستان ته د شوروي د سرتیرو د لیږلو په اړه منفي غبرګون څرګند کړ.» ۱۲۴/ ۲۴۷ د اکراینې پوهانو د منفي غبرګون اصلي لامل دا وو چې په اکراین کې د لویدیځ او حتی آلماني نازیانو اغېز ډېر قوي وو لکه څرنګه چې اوس هم قوي دی. دا بیا ښیي چې د دې غبرګون لامل او چینه لویدیځ وو چې په اکراین کې یې کلکې ریښې ځغلولې وې.خو سره لدې د سره پوځ یرغل د شوروي اتمي فزیکپوه او د نوبل د جایزې ګټونکي سوخاروف او د هغه د پټې کړۍ له لوري په لویدیځو رسنیو کې په سختو ټکو وغندل شو او پایله یې دا شوه چې سوخاروف د شوروي اتحاد د اتوم د بم پلار د ګورکي ښار ته تبعید شي. د وخت په تیرېدو سره چې د افغانستان څخه شوروي ته د پوځیانو د جنازو او ټپیانو د لیږد لړۍ نه دریېدله د اتیایمو کلونو په دوهمه نیمایي کې د شوروي ولس مخالفت هم بربنډ شو. په شوروي رسنیو باندې د شوروي ولس بشپړباور په اړه به لیکوال د خپلو زده کړو په مهال په مسکو کې یوه خاطره راوړي. موږ افغاني محصلین یې چې افغاني پوځي یونیفورم مو درلود د یوه موزیم لیدو ته بوولي وو. په موزیم کې یوه مېرمن د یوه اته یا لس کلن ماشوم سره زما مخې ته ودرېدل او دې مېرمنې چې ښوونکې وه ماشوم ته وویل: ته لدې افغان کاکا وپوښته چې ولې دې پلار په افغانستان کې ووژل شو؟ لیکوال مېرمنې ته وویل تاسي دا ماشوم ګرباچف ته بوزۍ ترڅو هغه ځواب ورکړي . ددې مېرمنې د دې پوښتنې اصلي لامل په شوروي تبلیغاتو باور وو چې ګواکې د دوی پوځیان د افغانستان د حکومت د غوښتنې له مخې افغانستان ته استول شوي دي .

ب ـ د اشغال په وړاندې د غیراسلامي نړۍ غبرګون

د شوروي لښکر له لوري د افغانستان نیول د نړۍ او په تیره د امریکې او د لویدیځ له سخت غبرګون سره مخامخ شو. د امریکې ولسمشرجیمی کارتر سمدلاسه لئونید بریژنف ته لیک واستاوه او په افغانستان کې یې د شوروي د مداخلې په اړه د خپلې اندیښنې د څرګندولو سربیره دا عمل نړۍ ته یو ګواښ وګڼاه او د هغه څخه یې وغوښتل چې شوروي پوځونه بېرته خپل هیواد ته ستانه شي. بریژنف د

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۹۷۹ کال د دسمبر په ۲۹ د کارټر ليک ځواب کړ. د بريژنف د ليک په اړه لياخفسکي د افغان ميرانه او غميزه نومي کتاب په ۱۵۵- ۱۵۶ مخونو کې رڼا اچولې او افغانستان ته د شوروي محدودو قطعاتو استول د افغان حکومت د پرله پسې غوښتنو پراساس ګڼي او دا يادونه هم پکې شوې وه چې شوروي پوځيان د افغان حکومت په راپرزولو کې ښکيل نه وو. همدارنګه په ليک کې د کارټر دې نيوکې ته چې افغانستان ته د شوروي قطعاتو د ليږلو مخکې امريکايي اړخ په جريان کې نه وو اچول شوی ويل شوي وو کله چې امريکايي سمندري پوځونه د فارس د خليج حوزې ته واستول شول آيا شوروي اتحاد په جريان کې اچول شوی وو. جنرال ګروموف هم د خپل کتا ب په ۱۳۴ مخ کې پدې اړه ورته ځرګندونې لري چې بريژنف ، کارټر ته ليکلي وو:«ستاسې په ليک کې دا يادونه هم د منلو وړنه ده او له واقعيت سره سمون نلري چې ګواکې شوروي اتحاد د افغانستان حکومت نسکور کړی دی. غواړم په قاطعيت سره يادونه وکړم د افغانستان په مشرتابه کې بدلون په خپله د افغانانو کار دی او يوازې د دوی په لاس ترسره شوی دی. پدې هکله د افغانستان د حکومت نه وپوښتئ.» واشنګټن د بريژنف د ځواب د ترلاسه کولو وروسته په شوروي اتحاد لاندې شپږ بنديزونه ولګول : د اقتصادي او فرهنګي راکړې ورکړې ځنډول ، په سوداګريزو اړيکو کې په شوروي اتحاد سخت قيودات ،د امريکې په اوبو کې شوروي اړخ ته د امتيازاتو مخنيوی، د۷۱ ميليونو ټنو غنمو د پلور لغوه (څه موده وروسته يې د غنمو پلورل پيل کړل) او د ۱۹۸۰ کال په دوبي کې په مسکو کې د المپيا د لوبو تحريم. د امريکې ولسمشر راډيوټلويزيوني وينا وکړه چې په هغې کې يې د امريکې دولت په پاکستان باندې د وسلو د بنديز لېرې کولو او د فارس په خليج کې د چټک غبرګون د ځواکونو د ځومرحله يې ځای پرځای کولو ته هم ګوته ونيوله. پدې هکله د امريکې غير رسمي غبرګون د افغان دولت مخالفينو ته د مرستو زياتېدل وو. پرافغانستان باندې د شوروي لښکر تيري په نړيواله کچه د ځينو مخالفو او حتې دښمنو دولتونو ترمنځ همغږي پيدا کړله. څرګند ساری يې چين دی چې د امريکا او لويديځ سره يې د شوروي ضد جبهه ونيوله همدارنګه اسراييل او زياتره عربي دولتونو ورته دريځ ونيولو.حتې د شوروي دوست سوسيالستي دولت رومانيا او د اروپا ځينو کمونستو او کيڼ لاسو سازمانو(انګلستان ،ايتاليا ، بلژيک ، پرتګال ، فرانسه ، سويډن ، هسپانيه) او نورو خپل هيواد ته د شوروي پوځيانو د ببرته ستنيدو غوښتنه کوله.

ج – د اسلامي نړۍ غبرګون

د اسلامي نړۍ غبرګون خورا توند وو او يوه مياشت وروسته (د۱۹۸۰ کال د جنوري په ۲۷- ۲۹) د بنګله ديش د ولسمشر شيخ مجيب الرحمن په وړانديز د اسلامي کنفرانس د بهرنيوچارو د وزيرانو فوق العاده غونډه په پاکستان کې راوبلل شوه . غونډې د افغانستان نيواک محکوم کړ، د افغانستان څخه يې د شوروي لښکر د وتلوغوښتنه وکړه او په اسلا مي کنفرانس کې يې د افغانستان غړيتوب وځنډاوه.

د – د نړيوالو سازمانو غبرګون

د افغانستان د نيواک په وړاندې د ملګروملتو د سازمان امنيت شورا د۱۹۸۰ کال د جنوري په پنځمه يعنې د تېري اته ورځې وروسته غونډه وکړه د افغانستان اشغال يې محکوم کړ او د افغانستان څخه يې د پرديو ځواکونو د وتلو غوښتنه وکړله خو شوروي د امنيت د شورا پريکړه ويتو کړه او استازي يې د شوروي پوځيانو وتل هغه مهال شوني وګڼل چې د افغانستان په کورنيو چارو کې لاسوهنې ودريږي. د امنيت د شورا د غونډې اته ورځې وروسته د دې سازمان عمومي بيرنۍ غونډه راوبلل شوه چې په هغې کې « د۷۰ هيوادو استازو ويناوې وکړې او زياترو يې د افغانستان نيواک د ملګروملتو د منشور او نړيوالو قوانينو د سرغړونې له امله محکوم کړ. په هماغه ورځ يې پريکړه ليک صادر کړ چې د نيواک څخه سخته خواشيني څرګنده شوې وه او د افغانستان څخه سملاسي، بيله کوم قيد او شرطه او په بشپړډول د

(c) ketabton.com: The Digital Library

بهرنيوځواکونو د وتلوغوښتنه شوې وه .دا پريکړه ليک د۱۰۴موافقو، ۱۸ مخالفو او۱۸ مستنکفو رايو سره تصويب شو. يادشوي تعبيرونه په مختلفو ډولونو سره د رسنيو له لوري د تمسخر وړ وګرزيدل.»۴۷ / ۸۸ د تعبيرونو څخه موخه په پرېکړه ليک کې د افغانستان څخه د بهرنيو پوځيانو وتل دي چې د اشغالګر هېواد د نامه له يادولو ډډه شوې وه. همدارنګه په همدې کال د نوامبر په مياشت کې د افغانستان په اړه د م، م عمومي کلنۍ غونډه وشوه چې د۱۱۱ موافقو، ۲۲ مخالفو او۱۲ مستنکفو رايو سره پريکړه ليک تصويب شو. په افغانستان کې د شوروي لښکر د شتون پر مهال هرکال د نوموړي سازمان په کلنۍ غونډه کې د افغانستا ن مسئله تر بحث لاندې نيول کيده او۹ ځله د افغانستان اشغال محکوم شو .البته چې د اشغال د مخالفانو شمير زياتيده څرنګه چې د م، م د۱۹۸۵ کال په کلنۍ غونډه کې ۱۲۲دولتونو شوروي اتحاد محکوم کړ. د افغانستان لپاره د م ، م استازی ديه ګوکوردويز وايي: « کوزيروف فکر کوم د نيمه ټوکې په ډول را ته وويل په مسکو کې مې وړانديز وکړ چې شوروي د پرېکړه ليک په طرفدارۍ رايه ورکړي .» په م، م کې د شوروي اتحاد د استازي ټوکه ښيي چې شورويانو په دې نړيواله مؤسسه کې ليدل چې غوڅ اکثريت له شوروي اتحاد څخه غواړي د افغانستان څخه خپل پوځونه وباسي او شوروي اتحاد محکوموي له بله پلوه يې غوښتل ديه ګوکوردويز وپوهوي چې شوروي اتحاد ليوال دی له افغانستان څخه خپل سپاهيان وباسی. هيره دې نه وي چې د افغانستان د نيواک د مخالفانو د شمېر په زياتېدلو کې په م، م د پاکستان د استازي پرله پسې هڅو ځانګړی رول درلود.

کرملن ته ترخه پيغامونه

په افغانستان باندې د شوروي د يرغل پرمهال په نړۍ کې واکمن ذهنيت داسې وو چې د شوروي د سره پوځ په وړاندې ځوک د مقابلې وس نلري. ښايي دې ډول ذهنيت شوروي مشران هڅولي وي پر افغانستان د پوځي يرغل پريکړه وکړي. خو د کرملن واکمنو په افغانستان کې د خپل ژوراغيزاو نفوذ سره سره هغوی افغانان نه وو پيژندلي چې په خپل ټاټوبي کې پردی لښکر نشي زغملی. د مسکو بله تيروتنه د خلقيانو په اړه وه چې د خلقيانو د دوو مشرانو (تره کي او امين) په نشتون کې به خلقيان ببله څه ويلو د نوي واکمنې په چوپړ کې ودريږي چې داسې څه پيښ نشول. د شوروي واکمنو د دې تيروتنو او د افغانستان واقعيتونو د ناسم درک پايله دا شوه چې ډېر ژر د افغانستان څخه د خپلو پوځيانو د مرګ او ژوبلې ترخه پيغامونه ترلاسه کړي . د تېرې څخه ديارلس ورځې وروسته د نهرين د۲۰ فرقې د توپچي په غونډ کې د شوروي سلاکارانو په چانوارۍ سره پاڅون پيل شو. اشغالګرو په غونډ ځمکنې اوهوايي پوځي عمليات ترسره کړل.« ددې جګړې له امله چې د جنورۍ له نهمې تر لسمې پورې دوام پيدا کړ د دې قطعې سل تنه پوځيان شهيد او د شوروي ځواکونو له لوري دوه تنه مړه او دوه تنه ټپيان شول .» ۴۹ / ۱۷۵ د وخت په تيريدو سره امنيتي وضعيت کړکيچن کيده او په دولتي بنسټونو او پوځي چونيو د مخالفينو بريدونو شدت موند او د جګړو لمن پراخيده ،دولتي او شوروي ځواکونه اړکيدل چې د ولس زياتيدونکی مقاومت وځپي .په هغو سيمو کې چې د دولت وسله والو مخالفانو چې د ولس کلکه خواخوږي او همکاري ورسره وه دولتي سيمه ييزې اداري ترخپلې ولکې لاندې راوړلې هلته يې ځواکونه استول چې اکثرآ د مخالفينو د کمينونو سره مخامخ کيدل او بيا جنګيالي له سيمې څخه تښيدل چې دا ډول جګړه د پشۍ او موږک لوبې ته ورته لوبه وه چې د منظمو پوځي ځواکونو لپاره ستړې کيدونکې، د لګښت ډکه او د زياتو تلفاتو سره مل وه. مسکو ته د شوروي پوځيانو د مرګ او ژوبلې د پيغامونو

(c) ketabton.com: The Digital Library

سربیره د خلقیانو مخالفت او په تیره د ګوند او دولت د مشر په توګه د کارمل نه منل شوروي مشرتابه اندیښمن کړي وو . د شوروي د اشغال په لومړیو ورځو کې د هرات ولایت « د ولایتي او ښاري ګوندي کمیټې ګډه غونډه راوبلله ،تیری یې په ځرګند ډول محکوم کړ،د ګوندي کنګرې د دایریدو او د وضعې د ارزوني غوښتنه یې وکړه او اعلان یې کړل چې د روسي ځواکونو او د کارمل واک ته رسول د ګوندي لوړو ارګانو د پریکړې پرته صورت نیولی دی ، د دې تشې د ډکولو لپاره باید د آزادو، مستقیمو او پټو ټاکنو له لارې د ګوند کنګره راوبلل شي ترڅو وضعیت پخپل صلاحیت سره وارزوي او تصمیم ونیسي.» ۱۸ / ۲۱۴   د کابل ښخه د بارق شفیعي په مشری یو پلاوی هرات ته واستول شو او دې پلاوي د ولایتي ګوندي کمیټې منشي او څو تنه نور خلقیان بندیان کړل.همدارا ز د کارمل د واکمنی درې میاشتې نه وې تیرې شوې چې د کابل پوهنتون ګوندي سازمانو ټاکنې وکړې. څرنګه چې د پرچمیانو په پرتله د خلقیانو شمیر زیات وو د ګوندي لومړنیو سازمانو په مشرتابه کې خلقیان وټاکل شول. دې مسئلې د پرچمي مخورو غوسه راوپاروله اود دې بهیر خلقي فعالان تر سخت فشار لاندې ونیول چې له هغې ډلې نه « محمدسلیم علمي ترور، ډاکتر جوکت سنګهه باور زنداني او نورو د دفاع او کورنیو چارو وزارتونو ته پناه یوړله او هلته د افسرانو په توګه جذب شول.» ۱۰۹ / ۱۷۳ د پرچمیانو له لوري د خلقیانو په وړاندې د فشار او زور او په هغو کې د ترور او زنداني کولو له امله یو شمېرخلقي کدرونه اړشول چې د واکمن وضعیت ښخه د وتلو په موخه په پټو ځنځیري تشکیلاتو لاس پورې کړي چې مشري یې اسدالله سروري د انقلابي شورا مرستیال په غاړه لرله او د ګوند په مشرتابه کې ګلابزوی هم ورسره همغږی شوی وو . لیکوال د کندهار په قول اردو کې د دې پټو ځنځیري تشکیلاتو مسؤلیت ورکړل شو. خو څرنګه چې شورویانو او پرچمیانو خپل دوربینونه د خلقیانو په لور توجیه کړي وو دا شبکه ډېر ژر کشف شوه . «د۱۹۸۰ز کال د مي په میاشت کې تابییف او ایوانوف سپارښت وکړ چې د شوروي اتحاد کمونست ګوند د مرکزي کمیټې سیاسي بیرو او کی جی بی دې له یو بل سره په سلا، همغږي شي چې سروري دې لومړی د طبي درملنې لپاره شوروي اتحاد ته وغواړي او له هغه وروسته دې منګولیا ته د سفیر په توګه ولیږل شي او پدې ډول د افغانستان د خلق په دیموکراتیک ګوند کې د خلق او پرچم د ډلو ترمنځ پر نااندریو دې د پای ټکی کیښودل شي. له ګلابزوی سره دې همدې ته ورته چلند وشي.» ۲۹۸/۱۲۴ بهر ته د سروري د استولو وروسته دې ځنځیري کړی فعالیت ودرولو خو د پرچمیانو د یکه تازئ خلاف ددې کړی کړنې و نه دریدلې . د خلقیانو د تشکل د مخنیوي او د هغوی د کمزورولو په موخه واکمنئ حتی د آزادخیالو خلقي کدرونو له ترور ښخه هم ډډه ونکړه څرنګه چې مسکو ته د سفارت په یوه رپوټ کې راغلي دي : « په ځینو ځایو کې پرچمیانو د خپلو سیالانو په وړاندې په ترهګری لاس پورې کړ. د بلخ د ولایت لومړي سکرتر له لسو تنو نه زیات خلقیان له منځه یوړل.په ګوند او وسله والو ځواکونو کې خلقي فعالینو ته د خپل کار او خوندیتوب په اړه اندیښنې را وپاریدلې. هغوی ډنډورې او ګنګوسې خپرې کړې چې شوروي اتحاد د بورژوازي رښتوني استازي ، پرچمیان ، په کار ګومارلي چې نه د ولس ګټو ته پالیاله دي او نه د افغانستان د دیموکراتیک جمهوریت د مشرتابه وړتیا لري. » ۱۲۴/ ۲۹۷ له بله پلوه د اشغال په وړاندې د افغان ولس پیاوړی ملي مقاومت چې شورویانو ته د سراو مال بیساره تلفاتو پرته بله پایله نلرله شورویان اړ کړل د افغانستان د ډند ښخه د وتلو په فکر کې شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په افغانستان کې د شوروي لښکر جګړه

په افغانستان کې د شوروي اشغالګر پوځ مشري د شوروي اتحاد د دفاع وزیر لومړي مرستیال مارشال سوکولوف لرله او مرستیال یې د لوی درستیز مرستیال اخرامییف و اوهغوی د خپلې لویې ډلې سره په افغانستان کې د خپلو ځواکونو د فعالیت لارښوونه کوله او قرارګاه یې د تاجیبک په مانۍ کې وه. د افغانستان د نیواک په درشل کې د کرملین مغروره واکمنو فکر کولو چې افغانستان ته د خپلو پوځیانو په استولو سره به دا ځواکونه د دې جوګه شي چې په خپل سویلي ګاونډي هیواد کې ټیکاو راولي . د شوروي اتحاد د مشرتابه دا ډول تفکر د نوموړي هیواد د د دفاع وزیر مارشال اوستینوف په دې وینا کې چې « په افغانستان کې به د شوروي سپاهیانو په ځرګندیدو سره یوه ډله بغاوتګر بیله ځنډه وسله په ځمکه کیږدي او نور به وتښتي.» ۴۹/ ۱۲۱ بربنډیږي. د شوروي د دفاع د وزیر د دې خام خیال له مخې «سوکولوف او اخرامییف د افغانستان د جګړې په پیل کې پدې ګومان استول شوي وو چې دا ټوله خبره به د اونیو یا څو میاشتو د ننه غوځیږي. په هغه هیواد کې به شوروي پلوه رژیم ټینګیږي او د افغانستان حالات به آرامیږي.» ۷/ ۱۲ همدارنګه جنرال ورینیکوف د شوروي ځواکونو بل لوی قوماندان به یوه مرکه کې پدې هکله وایي:« موږ په پیل کې پدې ګومان وو چې زموږ سرتیري به د سترو ښارونو په ګارنیزیونو کې ځای پرځای شي او د مختلفو بنستونو ساتنه به کوي او په پوځي عملیاتو کې به برخه نه اخلو.خو دا کار د توطئو او زموږ په عسکرو د بریدونو له کبله عملي نه وو.جګړه د واورې د توپ په څیر په خوځښت راغلله.» ۲۰۰ افغانانو چې هیڅکله په خپل ټاټوبي کې د پردیو پوځیانو شتون ته غاړه نه ده ایښې دا ځل بیا د شوروي اشغال په وړاندې ودریدل چې د لویدیځ د هراړخیزملاتړ څخه برخمن هم شول او پایله یې دا شوه چې شوروي ځواکونه په ستومانه کېدونکي جګړه کې ښکیل شي. د وسلوالو مخالفینو په وړاندې د سترو پوځي عملیاتو پلانونه د څلوېښتم پوځ قرارګاه جوړول او هغه یې مسکو ته د منظورۍ په موخه استول او د مسکو د هوکړې وروسته عملي کیدل. پدې پلانونو کې هم د څلویښتم پوځ او هم د افغان ځواکونو لپاره دندې ایښودل کیدلې چې یو نقل به د افغانستان د دفاع وزیر ته ورکول کیده او نوموړی به د هغه پراساس د سترو جزتامونو قوماندانانو ته پوځي عملیاتو ته د خپل جزوتام د چمتو کولو امرونه ورکول. پوځي عملیات اکثرآ داسې جوړیدل چې یوه پراخه سیمه چې دا سیمه د وسلوالو مخالفینو تر ولکې لاندې وه هغه به د شوروي پوځونو له خوا محاصره کیدله . بیا به د چورلکو په واسطه تبلیغاتي پاڼې په سیمه خپریدلې یا د لودسپیکرو پواسطه له خلکو څخه یې غوښتل له سیمې ووځي او وسلوالو ته یې خبرداری ورکاوه چې دوی محاصره شوي، وسلې په ځمکه کیږدي او ځانونه تسلیم کړي . داسې هم پیښ شوي دي چې په سیمه کې د انقلاب د دفاع د کمیټو اړونده وسلوال کسان ددې اعلامیو وروسته د سیمې څخه د وتلو پرمهال د شوروي ځواکونو له لوري چې د محاصرې دنده یې لرله د وسلوالو مخالفینو په ګومان وژل کیدل . هغه مهال دا هم ویل کیدل چې د شورویانو له لوري د خلقي واکمنۍ پرمهال د انقلاب د دفاع د کمیټې د غړو وژنه د پرچمیانو د همغږۍ اوحتی هڅونې له مخې ترسره کیدله او دلیل یې دا راووړ چې هغه د امین پلویان دي .یا ښایي شورویانو د سیمې د خلکو د ژبې د نه پوهیدو له کبله هغوی د وسلوالو مخالفینو (اشرارو) په نامه وژل. دا ډول یوه پیښه د۱۹۸۰ کال په دوبې کې د کندهار د ارغنداب په ولسوالۍ کې پېښه شوله. د یادولو وړ ده چې د افغان ځواکونو قوماندانانو ته مخکې له مخکې د پوځي عملیاتو د پرمخ وړلو سیمه نه ویل کیده . شورویانو دا کار د احتیاط په خاطر کاوه چې په پوځ کې د وسلوالو مخالفینو سره ارتباطي کسان هغوی ته خبر ورنکړي. د کارمل د لوی پوځي سلاکار د ادعا له مخې دې حالت ته په کتو سره یو ځل لوی پوځي سلاکار د خپل

(c) ketabton.com: The Digital Library

مرستیال سره دوي نقشې جوړې کړې یوه اصلي او بله جعلي او هغه پدې اړه لیکي:« دوهمه نقشه د غولولو لپاره غوره شوې وه. ټاکل شوې وه ببرک کارمل ته همدا نقشه وښودل شي او کیدای شوای ده او یا د دفاع وزیر ته بیخي ور پریښودل شي. د هرډول تیروتنې یا ناوړه پوهاوي (سؤتفاهم) د مخنیوي او دغه راز د دې لپاره چې د دوو نقشو د شته والي په اړه زما پریکړه بیخي پټه پاتې شي چیریومنیخ ته مې امر وکړ چې شوروي سفیر د ک. ګ. ب او د شوروي اتحاد د کمونست ګوند د مرکزي کمیټې استازو ته همدا غولوونکې نقشه وښودل شي. البته چې هغه وخت مې لویه ګناه کوله خو یوازې د یوې موخې لپاره د خپل پلان د پټولو لپاره څو تر وسه زموږ او د افغاني پوځیانو د ژوندانه ژغورنه شونې شي...، د ارګ د وره بهر چیریومنیخ له شیطانی په ډکې موسکا وویل: موږ سم کار وکړ. نقشه به د رفیع په میز کې ساتل کیږي د هغه دفتر د خاد د غړو له خوا ساتل کیږي... او دا ساتونکې ټول خاین دي. » ۷/ ۶۰ - ۶۲ پدې هکله د کارمل په اړه د هغه د پوځي سلاکار څرګندونې د حیرانتیا سربیره د پوځ په اړه د پرچم د مشرتابه دریځ هم بربنډوي هغه لیکي: «رښتیا خبره دا ده چې هغه (کارمل) نه له دغه پوځ سره مینه لرله او نه یې پرې باور کاوه . ترې ډاریده د هغه له بریالیتوبونو، آن ډیرو وړو بریاوو نه ډاریده. د هغه له ماتو یې خوښې کوله ځکه همدا افغانستان ته د نورو او لا نورو پوځونو د رالیږلو په اړه مسکو ته د لمن غوړولو موجه پلمه وه. دلته اصلي خبره دا هم وه لکه چې ومې ویل د ا. خ. د. ګ د پنځلسو زرو خلقیانو له ډلې نه د هغوی ډیری برخې یانې دیارلسو زرو په پوځ کې خدمت کاوه. که چیرې په دغه هیواد کې یا د هغه په ځانګړو سیمو کې د ټینګې واکمنۍ په اوسني جوړښت کې پوځ په بنسټیز ځواک اوښتی وای د دې مانا د پرچمیانو لپاره د مشرتابه د اوسني دریځ له لاسه تلل یا کمزوري کیدل راختلی شوه. له همدې امله وه چې ببرک په هیواد کې د ملي دیموکراتیکې واکمنۍ د ټینګښت چاره په عمومي ډول د شوروي په مټو ټینګول غوښتل. په دغې یوه حالت کې د مشرتابه حق له ځانه سره وساتي او خلقیان شاته، فرعي رول ته پورې وهي. ببرک کارمل او پلویانو یې د پرچم د ډلې د شمیرمصنوعي ډیروالي ته ملاتړلې وه. د دې خبرې په پام کې لرلو سره چې ببرک د اندروپوف تر وزر لاندې دی. ما داسې پایله (نتیجه) راوایسته چې شوروي سفیر او په افغانستان کې د ک. ګ. ب نمایندګی د هغه او د پرچمیانو ملاتړ کوي او په راتلونکې کې به هم دغه ملاتړجاري ساتي.» ۷/ ۹۷ په سیمه د توپچي اوهوایي بمباریو وروسته افغان پوځیان سیمې ته ننوتل اوهلته یې چانیز عملیات پرمخ وړل کله ناکله به شوروي پوځیان هم ورسره مل وو خو اکثراً په لومړۍ لیکه کې به افغان پوځیان تر سترګو کیدل. په سیمه کې به عسکري چوپړ او احتیاط ته مناسب ځوانان او مشکوک کسان نیول کیدل. پوځي خدمت ته مناسب ځوانان به پوځي خدمت ته استول کیدل اومشکوک کسان به خاد ته سپارل کیدل. سیمه به چې د مخالفینو څخه پاکه شوه چې البته د مخالفینو زیاته برخه په تیښته بریالي کیدله. د څه مودې لپاره به هلته د افغان پوځ یو کنډک یا ټولی او د شوروي پوځیانو یو آولی یا بلوک پاتې شو ترڅو هلته دولتي نظم ټینګ او د انقلاب څخه د دفاع کمیټې یا د انقلاب د سپاهیانو په نامه ډلې جوړې کړي ترڅو د مخالفینو په وړاندې د دولتي واکمنۍ ساتنه وکړي. کله به چې پوځي جزوتامونه بیر ته خپل دایمي سوق الجیش ته راستانه شول بیا به وسلوالو مخالفینو پر نوموړې سیمه عملیات پیل کړل او اکثراً به دا سیمه ئیزې دولتي واکمنۍ (ولسوالۍ او علاقداری) سقوط وکړ، سیمه ییز مسؤلین او مدافعین به یې ووژل او بیا به پدې سیمه د شوروي او افغاني پوځونو ګډ عملیات پیل شول. دې حالت د سیمه ییزو ادارو د مسؤلینو مورال ټیټولو. پدې اړه به د کندهار د خاکریز د ولسوالی د یوه پرچمي ولسوال یادونه وشي چې د ولسوالی څخه د یوه ټولي د وتلو سره مخالفت ښودلی وو . کله چې ټولی له ولسوالۍ وتلو ولسوال هم غوښتل د ټولي سره ګډ کندهار ښار ته لاړشي. د ټولي قوماندان هر څومره چې ورته ویلي وو تاسي باید ولسوالي خوشې نکړئ خو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځوان ولسوال پربکړه کړي وه چې هرو مرو د دوی سره ولاړ شي. دا وخت د ټولي قوماندان ورته ویلي وو: ولسوال صاحب ! لومړی خو اشرار دومره ځواکمن نه دي چې ولسوالي ونیسي ځکه د ولسوالی ساتونکي کولای شي چې د ولسوالی ساتنه وکړي خو که احیاناً اشرار بریالي شي ولسوالي ونیسي او تاسي ووژني نوم به مو په تاریخ کې په زرینو کرښو ولیکل شي . ولسوال ورته ویلي وو « من میخواهم زندگی کنم و به مرگ طبیعي بمیرم در آنوقت نام مرا به خط زرین نی بلکه به سرگین بنویسند. » ژباړه « زه غواړم ژوند وکړم او په خپل طبیعي مرگ مړ شم هغه وخت مې دې نوم په زرینو کرښو نه بلکې په خوشیو ولیکي.» کله نا کله شوروي قطعاتو بیله دې چې افغان سیمه ئیز او یا مرکز خبر کړي په خپلواکه توگه پوځي عملیات هم ترسره کول. څلویښتم پوځ د خپلو کشفي او استخباراتي چینلونو له لارې د مخالفینو د خوځښتونو په اړه د معلوماتو د ترلاسه کولو وروسته بمباری کولې. شوروي ځواکونو د وسلوالو مخالفینو د ځپلو پر مهال د بیگناه ولسي وگړو د وژنو، جنسي تیریو او لوټماریو څخه هم ډده نه ده کړې. پدې اړه د جنگ در افغانستان د کتاب روسي لیکوالان راوړي:« د ۹ کلو جگړې په مهال هرڅه وو.هم د بیگناه خلکو وژنه ، هم قاچاق او احتکار... هرهغه څه چې د یوه باوجدانه انسان کرکه یې راپاروله. د پوځي څارنوالی د لاسوندونو پراساس په ۱۹۸۳ په افغانستان کې د جنگي جنایتونو له امله ۵۵۹ تنه محاکمې ته وړاندې شول. یوه افسر چې د یوه افغان په وژنه تورن وو(د شرابو په څښلو کې د افراط له امله) په شوروي کې په اعدام محکوم شوی وو وویل: هو ما جنایت کړی دی ، سړی مې وژلی دی. خو د دې جنایت زمینه جوړوونکي ولې محکمې ته نه وړاندې کیږي؟ اوس په رسنیو کې خبره د قانون د واکمنی کیږي . ووایئ زموږ دولت څه حق درلود چې موږ افغانستان ته ولیږي؟ د کوم قانون پربنسټ؟ چیرې دی دغه قانون؟ یوازې اوس اعتراف کیږي چې دا کار(افغانستان ته لښکرکشي) ناروا او بې عقلي وه. هو موږ د سیاسي تیروتنو قربانیان یو چیرې دی عدالت ؟ » ۱۰۶/ ۲۸۵ شوروي نیواکگرو د شلمې پیړۍ په اتیایمه لسیزه کې افغانان پدې جرم وژل چې انټرناسیونالست شوروي ځواکونه یې تیري کوونکي او د خپل هیواد نیوونکي گڼل خو د یوویشتمې پیړۍ په لومړۍ او دوهمه لسیزه کې د پخواني شوروي اتحاد سیال امریکا او د هغه ناټویي متحدینو د ترهگرۍ سره د مبارزې په نامه هغه څه تر سره کړل چې انټرناسیونالستانو کړي وو. د یوویشتمې پیړۍ اشغالگر د شلمې پیړۍ د اشغالگرو په پرتله په وحشت، بربریت او جنایت کې مخکښ وو. که انټرناسیونانستانو افغانان وژل خو هغوی زندانونه نلرل او هلته یې افغانان نه شکنجه کول. گلوبالستانو هم وژل ،هم سپکول اوهم ربړول تر دې چې افغان وطنپال جنگیالي یې په کیوبا کې د گوانتانامو په بدنامه زندان کې زنداني او شکنجه کړل .

گوندي نانداری ، شخړې او وژنې

کارمل په مسکو کې په خپله ثبت شوې وینا کې ځان د افغانستان د خلک دموکراتیک واحد گوند د منتخب مشر په توگه اعلان کړ. کله چې د واحد گوند خبره کیده معنی یې دا وه چې نور پدې گوند کې د خلق او پرچم په نامه او یا بله کومه ډله شتون نلري او کارمل د واحد گوند مشر دی. خو ډیر ژر څرگنده شوه چې کارمل د پخوا په شان د پرچمیتوب په مزمنه ناروغۍ اخته دی . ټولې هڅې یې د خپل دریځ او خپلې ډلې په پیاوړتیا او د مقابل لوري ، خلقیانو په ځپلو متمرکزې کړې دي. لایق د خپلو یادداشتونو په نولسم ټوک ۱۰۳ - ۱۰۴ مخونو کې راوړي چې کله دی د قبایلو وزیر وو او مقر ته کاري سفر درلود ، مقر ته مخکې له تللو کارمل ور غوښتی او ور ته ویلي یې وو چې د اوومې فرقې خلقي قوماندان ته دوسیه جوړه کړي چې له دندې یې گوښه کړي خو لایق نه وو ورسره منلي . کارمل د دې

(c) ketabton.com: The Digital Library

کتنې په پای کې ورته ویلي دي:« زما وروستۍ خبره او د ملګرتیا مشوره دا ده تر څو یو خلقي په ګوند کې د ننه غړیتوب ولري ، تاسي یو پیاوړی اصولي ګوند نشئ جوړولای.» د کارمل پورتنۍ خبره ښیي هغه کله چې د واحد ګوند خبره کوله موخه یې د پرچم واحد ګوند دی او خلقیان پدې ګوند کې ځای نلري. همدا لامل دی چې لیکوال د ا، خ ، د ،ګ دوه جلا جلا ګوندونه او واکمنۍ یې هم دوې مختلفې واکمنۍ ګڼي. کارمل حتي شوروي اړخ هم د نوموړي د دې هوډ سره همغږی ګڼي او په یوه غونډه کې وایي :« د شوروي سوسیالستي جمهوریتونو اتحاد یوازې د پرچمیانو مرسته کوي. خلقیان او د خلقیانو پلویان دې خپل غوړونه پدې خبرو ښه خلاص کړي که هر ډول ګوندیماري او ګوندي بېلتونپالنه د دولت په وړاندې په وسلوالي نښتني واوړي . ترڅو چې د شوروي اتحاد د وسله وال ځواک یو سرتیری ژوندی وي هغه به درې وړې کړي. » ۱۲۴/ ۲۸۹- ۲۹۰ د شوروي - پرچمي واکمنۍ هم وښودل چې شورویانو د پرچمیانو ملاتړکاوه. خو په افغانستان کې په دنده بوختو شوروي پوځي سلاکارانو چې د جګړې تودې او سړې ژغملې او هره ورځ یې د خپلو او افغان پوځیانو مرګ او ژوبله لیدله او د افغانستان په اړه یې د خپل دولت د ستراتیژیو د درک وړتیا نه لرله چاره یې پدې کې لیدله چې د ا، خ، د ،ګ یو موټي ووینې هماغه دې چې د ګوند د یووالي ضد پرچمي مشرانو په اړه مسکو ته رپوټونه استول چې په یوه کې یې راغلي دي: « د۱۹۸۲ کال د مارچ په میاشت کې سوکولوف او اخرامییف اوستینوف ته ګزارش ور کړ چې نور، بریالی او ګل آغا د ګوند د یووالي پرضد چلند کوي د هغوی ملاتړ کشتمند، نجیب الله او رفیع کوي. دغه کسان خورا زیات خطرناک دي ځکه چې د دوی د اغیز لمنه پراخیږي. هغوی تل د شوروي سلاکارانو له لیدلوري او وړاندیزونو څخه سترګې پټوي او د ریاکارو زاهدانو په شان چلند کوي. پوځي مشران وړاندیزکوي چې دوی سوکه سوکه له کلیدي پوستونو څخه لرې او بهر ته دې واستول شي. » ۱۲۴/ ۳۰۶ د شوروي پوځي سلاکارانو ساده ګي پدې کې وه چې همدا خطرناک وګړي د مسکو د ارادې له مخې پر ګوند او واکمنۍ تپل شوي وو نوځرنګه به یې هغوی بهر ته لیږلي وای.ددې خطرناکو وګړو څخه یې نجیب الله ګوندي- دولتي مشرتابه ته هم راپورته کړ ځکه چې هغه په ګوندیمارۍ او ګوندي بیلتونپالنه او د خلقیانو په ځپلو کې ښه ځلېدلی وو هغه څه چې کی جی بی غوښتل. خو بالمقابل د خلقي اړخ هغه مشرانو(سروري ، ګلابزوی ، تڼي) چې د پرچمیانو د یکه تازۍ اودسیسو په وړاندې ودریدل سروري یې د۱۹۸۰ کال د می په میاشت کې منګولیا ته د تبعیدي سفیر په توګه ولیږلو او د نجیب الله د واکمنۍ په لومړیو کې یې ګلابزوی په مسکوکې سفیر مقررکړ او تڼی یې د پوځي کودتا په تور اړ کړ پاکستان ته وتښتي. «ببرک کارمل هیڅکله له دولتي پوستونو څخه د خلقیانو په ځانګړې توګه د ګلابزوی، مزدوریار، وطنجاراو سروري د شړلو له هڅو څخه لاس پرسر نه شو. هغه به تل ویل چې د دوی لاسونه تر اوږو پورې په سرو وینو کې ډوب دي. » ۱۲۴/ ۲۹۲ عجیبه دا ده چې کله سروري ، ګلابزوی او وطنجار د حفیظ الله امین له ویرې شوروي سفارت ته پناه یووړله او شورویانو په پټه شوروي اتحاد او بیا بلغاریا ته ولیږدول ، د کارمل سره یې یووالي ته وهڅول او د نوموړي سره یې ګډه ژبه وموندله هغه مهال هغوی ربښتیني انقلابیان او د ا، خ، د،ګ سالم غړي وو. خوکله چې د وطنجار پرته دری نور د کارمل او شریکانو د ګوندیمارۍ په وړاندې ودریدل لاسونه یې په وینو ککړ شول. که چیرې د نوموړو دریو تنو رواني ځانګړتیاوواو مخینې ته وکتل شي سره لدې چې سترې تیروتنې یې کړي دي خوهغوی د ګوندي او دولتي مشرانو د ناروا وو او ګوندیماریو په وړاندې دریدلي دي . هغوی د نورو خلقي مشرانو په شان د څوکۍ او مقام د ساتلو پرځای د امین ، کارمل او نجیب ګوندیماریو او خپلسریو مقابلې ته دانګلي دي چې دا ډول دریځ یې د ستاینې وړ دی. البته وطنجار د ثور انقلاب په بشپړتیایي پړاو کې لکه د نورو خلقي مشرانو په څېر د مصلحت تګلاره غوره کړله . هغوی د ثور په

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوځي پاڅون کې د پریکنده رول د لوبولو له کبله د امین د وړاندیز له مخې لوړګوندي او دولتي دریځونه ترلاسه کړل . خو د خلقي واکمنۍ پرمهال هغوی د حفیظ الله امین له لوري د وسلوال پوځ (اردو ، څارندوی ، استخبارات) څخه ناوړې ګټې اخېستنې ته په کتنې سره د نوموړي په وړاندې ودریدل. اسدالله سروري د شوروي اشغال پر مهال د پرچم د یکه تازۍ په وړاندې د خپل پرېکنده دریځ له امله د مسکو او پرچمیانو داسې دښمني وګټله چې پوره ۲۷ کاله یې په هندوستان ، پنجشیر او کابل کې بند هم تیر کړ. خلقي کدرونو ته د انقلاب په بشپړتیایي پړاوکې د خپل سیال(پرچم) ناغیړي او تګماري چې هڅې یې کولې خپلې لیکې په مصنوعي ډول پیاوړې او خپل دریځ د غیرقانونی لارو غښتلی کړي هغه وخت بربنډې شوې چې شاه محمددوست یې د مرکزي کمیټې د غړي او د بهرنیوچارو د وزیر په توګه اعلان کړ چې نوموړی د خلقي واکمنۍ پرمهال د غیرګوندي په توګه د بهرنیوچارو د وزارت معیین وو . سربیره پردې د مرغومې د شپږمې څو ورځې وروسته د کابل ښاراو د ولایتونو ګوندي کمیټو او د وسله وال پوځ سیاسي څانګو ته د مرکز څخه د پټو (مخفي) ګوندي ملګرو په نامه اوږده لستونه واستول شول چې په ګوندي حوزو کې د ګوندیانو په توګه تنظیم کړل شي. پردې لستونو باندې په ځینو ګوندي کمیټو او سازمانونو کې اعتراضونه و شول او حتي د امنیتي ارګانونو په ګوندي کمیسیونو کې غونډې وشوې ترڅو د هغوی د پټې مبارزې رښتیا یا دروا‌غ معلوم کړي . پدې غونډو کې د خلقیانو او پرچمیانو ترمنځ هم مخالفتونه بربنډ شول. پرچمیانو هغوی ګوندیان ګڼل او خلقیانو بیا د هغوی د سازماني اړیکو د شتون یا نشتون پربنسټ د هغوی ګوندیتوب مسئلې ته کتل. لیکوال هغه مهال د کندهار د قول اردو د سیاسي آمریت د ګوندي کمیسون د منشي (مشر) په توګه کار کاوه چې د دې کمیسیون په څو پرله پسې غونډو کې د دې پټو پرچمیانو څخه د هغوی د سازماني اړیکو په اړه پوښتنې وشوې چې د زیاترو څرګندونې د منلو وړنه وې او د ګوند د غړو په توګه ونه منل شول. خو څه موده وروسته د اردو د سیاسي رئیس په لاسلیک یو مکتوب راورسید چې ګوندي کمیسیون دا صلاحیت نلري د مخفي ملګرو په رالیږل شوي لست بحث وکړي. هغوی بلا استثنی د ګوند غړي دي. پټ (مخفي) پرچمیان هغه کسان وو چې د خلقي واکمنۍ پرمهال یا زنداني شوي وو او یا د نوموړو د ګوند د غړیتوب غوښتنو ته په دندو کې د نیمګړتیاوو ، بې دسپلینۍ او نه وړتیا له امله منفي ځواب ورکړل شوی وو. هیره دې نه وي چې د ثور د پاڅون وروسته ګڼ شمیر افسرانو او ورضابطانو او ملکي مامورانو د مختلفو لاملونو او موخو له کبله لیوالتیا لرله چې د ګوند غړیتوب ترلاسه کړي.د انقلاب په بشپړتیایي پړاو کې د خلقیانو او پرچمیانو ترمنځ نانډرۍ او شخړې په لومړنیو ګوندي سازمانونو او په تېره پوځ او څارندوی کې زیاتې وې. د ګوند د مرکزي کمیټې په پلنومو کې ندي لیدل شوې چې خلقي مشرانو د ګوند د اساسنامې او ګوندي اصولو د پلې کولو په موخه په څرګند ډول هلې ځلې کړې وي. پرچمیانو ددې نانډریو مخنیوی پدې کې لیدلو چې ژمن ، اصولو ته پالیاله او زړور خلقي کدرونه د ګوندي او دولتي ارګانونو له مشرتابه ګوښه او پرځای یې پرچمیان ،پرچمیانو ته لیوال کسان او فرصت غوښتونکي او ضعیف النفسه خلقیان وګوماري. د دې لپاره باید یوه پلمه او لاسوند موجود وای چې هغه شورویانو ته وښیي ځکه چې د شوروي اشغال پر مهال انقلاب واک د شوروي سلاکارانو سره وو چې څوک ګوښه او څوک مقرر یا زنداني کړي. لدې امله یې په هغوی د انټي سوویتست ، امیني یا باندیسټ او یا مشکوک ټاپې لګولې. پدې څنډنه کې یې په ملکي برخه کې اړینې بریاوې لرلې خو د پوځ په ځېنو جزوتامونو کې د مقاومت سره مخامخ شول. د ساري په ډول د ۱۹۸۰ کال په پیل کې د څوارلسمې فرقې د خلقي قوماندان جعفرسرتیر پرځای پرچمي قوماندان عبدالصبور وګومارل شو چې د نوموړې فرقې د خلقیانو له منفي غبرګون سره مخ شو او نوی قوماندان اړ شو بیرته مرکز ته لاړ شي. دفاع وزارت د خلقیانو د څرګند بغاوت د حل په موخه

(c) ketabton.com: The Digital Library

هلته غیرګوندي لوی درستیز تورن جنرال بابه جان او د دفاع وزارت لوی سلاکار فرقې ته ولېږل ، دا پلاوی پنځه ورځې هلته پاتې شو خو د هغوی سفر کومه اړینه پایله نلرله او خلقیان یې قانع نشوای کړای .دوهم ځل یې د دې ستونزې د حل لپاره د وسلوال پوځ لوی څارنوال محمدهاشم نوري او د شورویانو د پوځي قرارګاه مشر غزني ته واستول خو هغوی هم د ستونزې په حل کې پاتې راغلل او بېر ته کابل ته راستنېږي. نوري وایي چې حتی په فرقه باندې د بمبارۍ خبره هم کېدله خو ما د شوروي قرارګاه مشر ته وویل زه به یوازې هلته لاړشم . هغه وویل سمه ده خو جعفر په هېڅ صورت هلته د قوماندان په توګه نه پاتې کېږي. نوري ورته ویلي زه هم لاندې شرطونه لرم:

١. په فرقه کې به زه د خلقي له درېځه خبرې وکړم او هلته به خلقي قوماندان ټاکل کېږي. ددې خبرې معنی دا وه چې د خلقیانو د درېځ څخه به ملاتړ کوم.
٢. تر یوه کال پورې به هېڅ کوم خلقي د فرقې څخه د مقام د تنزیل په نامه نه تبدیلېږي.

اوهغه را سره ومنل . هماغه وو چې هلته بل خلقي قوماندان عبدالوکیل وټاکل شو. جعفر سرتېر یو مغرور ، با جرآته او په خپل ځان متکي افسر وو. سرتېر د فرقې له قوماندانی څخه د ګوښه کېدو وروسته د افسرانو په عالي کورس کې د استاد په توګه مقررشو. څوارلسمي فرقې د محمدیونس په نامه یو عجیب پرچمي سیاسي آمر درلود. د یونس په اړه وایي چې یوه ورځ د نوي قوماندان او د ده ترمنځ د قوماندان په دفتر کې شخړه وشوه چې خبره د سیاسي آمر وهلو ته رسیدلې وه. سیاسي آمرغوښتل د هغه له دفتر نه وتښتي خو قوماندان نوموړی د هغه د جمپر له لستوني نیسي چې لستوني د قوماندان په لاسونو کې پاتې کېږي اوهغه په تیښته بریالی کېږي. کله چې بهر پوځیانو سیاسي آمر په بې لستونو جمپر کې چې د واسکټ په څېر بریښیده لیدلی د هغه نوم یې واسکټ کېښود او په پوځ کې په همدې نامه مشهور شو. محمد یونس عجیب سړی او د سیاسي هوښیارۍ نه په بشپړډول بې برخې وو.غواړم د ده په هکله خپله یوه خاطره دلته راوړم . لیکوال په ١٩٨٧ کال کې په پوځي – سیاسي پوهنتون په هغه دیپارتمنت (کافدرا) کې د استاد دنده لرله چې ډګروال محمدیونس یې مشر وو. یوه ورځ د لکچر ورکولو پر مهال د پوهنتون مشرتابه ، د کافدرا آمر او د بي بي سي خبریال تولګې ته راننوتل او خبریال له لیکوال سره مرکه پیل کړه. یوه پوښتنه یې د لیکوال د زده کړو په هکله وه او لیکوال هغه ته د خپلو زده کړو په اړوند معلومات ورکړل. دا مهال محمدیونس خبریال ته وویل چې استاد په هندوستان کې هم زده کړې کړې دي . کله چې خبریال دا خبره واوریدله په انګریزي ژبه یې زما نه پوښتنه وکړه چې ما هغه ته په دري ځواب ورکړ. د خبریال د دې پوښتنې په ځواب کې چې ما ولې په انګریزي ځواب ور نکړ وویل چې ما یوازې شپږ میاشتې او هغه هم د ژباړونکي له لارې په هند کې زده کړې کړې دي له دې امله په انګریزي ژبه څرنګه چې لازم دي خبرې نشم کولای. په دې ډول مې د بي بي سي د خبریال له جنجاله ځان خلاص کړ. یوه ورځ مې له یونس څخه وپوښتل چې ولې تاسو خبریال ته وویل چې ما په هند کې زده کړې کړې دي ؟ هغه وویل دا مې له دې امله وویل پر موږ دا تور دی چې یوازې د شوروي اتحاد سره اړیکي لرو، ما غوښتل دا تور ناسم ثابت کړم . د خلقیانو دا ډول درېځ او یا د پرچمیانو ارادي ته د خلقیانو غاړه نه اېښودل د دې لامل شول چې په ځینو ځایونو کې پرچمیان د خلقیانو په وړاندې په ترهګرۍ لاس پورې کړي. د خلقیانو د سرکښو ملکي او پوځي کدرونو د ترور بیلګې زیاتې دي او یوې ته به یې ګوته ونیول شي. په کال ١٩٨٢ کې د مرکزي قول اردو قوماندان عبدالودود په خپل دفتر کې ووژل شو. دولت اعلان کړل چې نوموړي ځانوژنه کړې ده. عجیبه دا وه چې نوموړی کیڼ لاسی وو او توپانچه یې په ښي لاس کې ورته اېښې وه. دلته دا پوښتنې را پیداکېږي چې د قول اردو قوماندان ولې ځان ووژنې .بل دا چې څرنګه یو کیڼ لاسی په ښي لاس ډزې وکړي .هغه مهال د انقلاب په لار کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

قربانيان د شهيدانو په غونډۍ (مرنجان غونډۍ) کې خاورو ته سپارل کېدل خو واکمن فرکسيون هڅه وکړه چې د نوموړې جنازه د شهيدانو په تپه کې خاوروته ونه سپارل شي ځکه چې هغه ځانوژنه کړې ده او د نوموړې د وژنې مسئله هم ونه څېړل شوه خو د خلقيانو د فشار له امله هغه د شهيدانو په غونډۍ کې خښ کړل شو. د پرچميانو له لوري د خلقيانو ترور ته بهرنيانو هم ګوتې نيولې چې پدې اړه بروس ريچاردسن امريکايي ليکوال ليکي: « پرچميانو واک ته د رسيدو څخه وروسته په خلقيانو کې د خپلومخالفينو په وژلو پيل وکړ.» ۱۵۴/ ۳۸

بې سره لښکر

د شوروي اشغال پر مهال به شوروي سلاکارانو ويل :« پرچميان سر لري لښکر نلري ، خلقيان لښکرلري خو سر نلري .» د شورويانو دا ډول ارزونه سمه وه او عاملين يې په خپله شورويان وو چې د خپلو توطېو او دسيسو او بيا مستقيم پوځي يرغل له لارې د خلقيانو لښکر بې سره کړ ، د پرچميانو په لمسون سره يې ژمن خلقي کدرونه بې اغېزې کړل او بې لښکره کارمل يې هم پر خلقيانو او هم پر ولس واکمن کړ . البته هر اشغالګر بې لښکره سياستوال چې د خلکو له ملاتړ برخمن نه وي واک ته رسوي چې د اشغالګرو ملاتړ او لاس نيونې ته اړ وي. که څه هم هغه مهال کارمل د پرچميانو يوازيني منلی مشر وو خو سره لدې پرچم ونه توانيد په ولس کې ريښې وځغلوي او د ټولنې د مختلفوطبقو او اقشارو استازي ځان ته راکش کړي او د خپلې واکمنۍ د پايښت په خاطرډادمن لښکر جوړ کړي . اصلي لامل يې دا وو چې ملتپالو روڼ اندو او قومي مخورو پرچم يوه پردۍ پاله ډله ګڼله او د هغې سره همکارۍ ته چمتو نه وو. همدا لامل د دې سبب شو چې پرچم وګړنيز ملاتړ ترلاسه نکړ. خو د هغه سيال خلقيانو د انقلاب په بشپړتيايي پړاو کې سره لدې چې د پرچميانواو د شورويانو د فشارونو، توطېو او دسيسو سره مخامخ وو او د دولتي رسنيو له لارې تخريبېدل بيا يې هم د غرو شمير د وخت په تيريدوسره زياتېده. علت يې دا وو چې خلقيانو ثور انقلاب او واکمني خپل ګڼل او د سر په بيه يې د هغه څخه ساتنه کوله. دا واقعيت ځوان نسل چې د دولتي حاکميت په ساحه کې ژوند کاوه درک کړی وو نوهماغه دي چې خلقيان کيدل او پدې توګه يې خلقي لښکر پياوړی کولو. خو دې زياتيدونکي لښکر سر(مشر) نه درلود او دا بې سره لښکرد پرچم د واکمنۍ د سون توکی وګرزيد. بيځايه به نه دي ويلې چې سل دې ومري خو د سلو سر دې نه مري.دا واقعيت چې د يوه ګوند ټول مشران په سياسي مشرانو نه اوړي ، هر يو يې د يوه سياسي مشر ځانګړتياوې نلري او يا هغه نشي ترلاسه کولی. د تره کي ، امين او زرغون پرته نورو خلقي مشرانو په ډېرو مواردو او په تېره دوو حساسو شېبو کې د مشرتابه نه وړتيا او بربنده کمزوري ننداري ته کېښودله. البته پدې اړوند د تره کي او امين له تېروتنو او په تېره د امين له لېونۍ ځانغوښتنې سترګې نشي پټېدلی چې په ټولنه کې يې د ګوند اعتبار ته زيان ورسولو.

لومړی ـ د۱۳۵۸ کال د وری د مياشتې د ۲۵ نېټې تور پلنوم . پدې پلنوم کې د امين په شمول د ګوند مشرتابه (د امين پلويانو او مخالفانو) وښودل چې هغوی د دې پلنوم د پرېکړو د ناوړه پايلو د درک وړتيا نلرله .دا بيا ښيي چې هغوی د سياسي مشرانو د ځانګړتياوو ، وړتياوو او اړين بصيرت د لرلو څخه په بشپړ ډول بې برخې وو.

دوهم ـ د ۱۳۵۸ کال د مرغومي په شپږمه د شوروي ښکېلاکګرو په وړاندې غيرمسؤلانه دريځ . د ګوند مشرانو د خپل هيواد نيواک ته د خپلو ايډيالوژيکي او سياسي باورونو يا د ډار ،جبن او مقام پالنې له مخې

(c) ketabton.com: The Digital Library

هرکلی ویلی دی پدې تمه چې دوی به بیا لوړ مقامونه ترلاسه کړي. دوی کولی شول چې د هیواد څخه ووزي، یا کوم سفارت یا د ملګرو ملتو کومې نمایندګۍ ته پناه یوسي او هغه مهال هر دولت په تېره لوېديځ دوی ته سیاسي پناه هم ورکوله. که دا کار یې مناسب نه ګڼلو لږ تر لږه د اشغال لاندې بلواکې واکمنۍ سره یې له همکارۍ ډډه کړې وای . دوی په واکمنۍ کې د شریکېدو وروسته هم په واکمنۍ کې د ناخوالو ،د پرچم د یکه تازیو ، د مخالفینو په وړاندې د زور زیاتۍ او د خپلو ملګرو په وړاندې د توطیو او دسیسو په وړاندې غبرګون ونښود. دوی د دري ژبو د دې خبرې په شان« پهلوان زنده خوش است » شپې او ورځې تیرولې او کوم خلقي به چې د شته ناخوالواو د خلقیانو په وړاندې د دسیسو خبره ورته و کړله د امیني ، منفي باف ، احساساتي ، ماجراجو او د سیاسي پوهې څخه بې برخې نومونه ایښودل یا چوپه خوله پاتې کیدل. ځینو به لا دا ویل چې پرون تاسو پرچمیان و ځورول اوس د هغوی وار دی. دوی خپلې ترسره کړې تېروتنې او ګناوې په عادي ګوندیانو اچولې، هغه ګوندیان چې هم له پروني حالت څخه ځوریدل او د نن څخه یې هم شکایت درلود.

پدې برخه کې به د لیکوال په وړاندې د خاد د دسیسو څخه د یوې دسیسې او د خلقي لوړپوړو د بې تفاوتۍ او منفي دریځ په هکله یادونه وشي. ددې یادونې څخه موخه د خلقي مشرانو د کمزورۍ او نه وړتیا سربیره د خپلو ملګرو هڅول هم دي چې څرنګه خپل دریځونه وساتي، مصلحت ته لومړیتوب ور کړي ، د حالاتو سره ځان عیارکړي او هڅه وکړي چې شوروي سلاکاران خپل کړي. په ۱۹۸۲ کال کې لیکوال د حربي پوهنتون د سیاسي څانګې د مرستیال په توګه دنده لرله او لیکوال لومړی خلقي وو چې د شوروي یرغل وروسته د حربي پوهنتون د سیاسي آمریت د کارکوونکي په توګه وګومارل شو. د انقلاب د نوي پړاو وروسته د حربي پوهنتون څخه ټول خلقي قوماندانان او سیاسي کارکوونکي تبدیل شول. ددې کارڅخه د پرچمیانو موخه دا وه چې پوځ پرچمي کړي. پرچمیانو د۱۳۵۸ کال د مرغومي د شپږمې وروسته دا پلان درلود چې په تعلیمي موسسو کې یوازې پرچمیان د قوماندانانو او سیاسي کارکوونکوپه توګه وګوماري او پوځي تعلیمي مؤسسو ته هغه ځوانان ونیسي چې د پرچمیانو له لوري تضمین او یا معرفي شوي وي . خو د امنیتي وضعیت د خرابېدو وروسته او د ملي پاڅون د پیل له امله دا پروژه پلې نشوه او پرچمیان اړشول چې بېله استثنی ټول داوطلب ځوانان پوځي تعلیمي مؤسسو ته ونیسي. کله چې لیکوال په حربي پوهنتون کې د سیاسي آمریت د مرستیال په توګه مقرر شو د اتلسو سیاسي کارکوونکو څخه یې یوازې یو تن خلقي وو. په حربي پوهنتون کې د لیکوال د اتو میاشتې دندې په تیریدو سره یوه ورځ ډګرمن عبدالغفار د پوهنتون اجتماعي مستنطق او استاد چې د ګوندغړی نه وو لیکوال ته و ویل:« خاد دری تنه محصلین پدې تور بندي کړي دي چې د قراول په مهال یې یو میل کلاشنکوف ورک کړی دی. د محصلینو د تحقیقاتو څخه راته معلومه شوه چې کوم خادیست دا وسله پټه کړې او محصلینو ته ویل شوي دي وواېي چې د سیاسي آمریت د مرستیال په دستور یې دا کلاشنکوف اشرارو ته ورکړی دی. دا تا ته یوه دسیسه ده . ما ورته وویل چاره څه ده؟ استاد وویل د وسلوال پوځ لوی څارنوال جنرال محمد هاشم کولای شي مرسته وکړي. هماغه ورځ مازدیګر د لوی څارنوال کور ته ورغلم. د نوموړي سره د خبرو په مهال ګلابزوی د کورنیو چارو وزیرهم راغی او زموږ خبرو ته یې غوږ ونیو.لوی څارنوال د مرستې څخه خپله بېوسې وښودله. دا مهال ګلابزوی لیکوال ته وویل سبا ته د کورنیو چارو وزارت ته راشه زه به تا پخپل وزارت کې مقرر کړم . خو ما د مننې په ویلو سره د هغه سره موافقه ونکړله. وروسته مې دا ستونزه د یوه ملګري سره طرحه کړه اوهغه وویل چې د مخابراتو د وزیر محمداسلم وطنجار له لارې به دا ستونزه حل کړو او زه به د نوموړي یاورته وواېم چې ستا ملاقات ورسره تنظیم کړي. وطنجار ته ورغلم . د ځان د معرفي کولو وروسته د کېناستو اجازه را

(c) ketabton.com: The Digital Library

کړه او هغه وویل :« دا ملګری چې دلته ناست دی د شوروي اتحاد د سیاسي اکادمۍ څخه فارغ شوی او د هوایي پوهنتون د سیاسي آمریت د مرستیال په توګه مقرر شوی دی اوس تاسو دواړه کولی شئ وطن ، خلکو او انقلاب ته وفاداره افسران اردو ته تقدیم کړئ.» ما په ځواب کې ورته وویل د هوايي پوهنتون څخه خبرنه یم چې هلته محصلین څه ډول روزنه ویني خو په حربي پوهنتون کې محصلین په ملي روحیه نه روزل کېږي. ما خپلې خبرې نه وې بشپړې کړې چې وطنجار وویل:« هغه وخت چې تره کی صاحب وژل کیده چیرې وې چې اوس دا ډول خبرې کوې؟ » د وطنجار دې خبرې هک پک کړم او ورته ومې ویل . زه د تره کي صاحب په وژلو کې نه ښکېل وم او نه کوم وزیر او قوماندان وم چې ځان ملامت و ګڼم. چا چې هغه وژلی دی او چا چې د هغه وژنې ته لار هواره کړله هغوی پېژنم او هغوی ملامت دي نه نور خلقیان. د دې خبرې په کولو سره له ځایه جګ شوم او له دفتر څخه یې ووتلم. د وطنجار سره د لیدنې وروسته پدې فکرکې شوم چې دا مسئله د حربي پوهنتون د ګوندي فعالینو په غونډه کې طرحه کړم چې یوه اونۍ وروسته پلان شوې وه . د غونډې د چمتووالي ټولې چارې بشپړې شوې وې او د غونډې پرمخ وړونکی هم زه وم . د غونډې مخکې مې په پوهنتون کې یوازینی خلقي سیاسي کارکوونکی لومړی بریدمن عبدالقادر راوغوښت او یوه ورقه سپین کاغذ مې د قلم سره ورکړل او ورته ومې ویل څه چې درته وایم هغه به ولیکې . په ورقه کې د خاد د مدیریت د دسیسو، د محصلینو د وهلو ټکولو او د ګوندي یووالي خلاف د قومانداناانو او سیاسي کارکوونکو کړنو څخه یادونه شوې وه. هېره دې نه وي چې د ګوندي فعالینو په غونډو کې د غونډې د اساسي رپوټ او ویناوو وروسته نورو برخه والو ته وخت ورکول کیده چې په لیکلي ډول خپل انتقادونه او وړاندیزونه رئیسه هیآت ته راوړي او هغو ته به مسئولین ځواب ورکړي. په غونډه کې د لوړو زده کړو وزیر سرور منګل ، لوی درستیز بابه جان او د سیاسي ریاست استازي هم برخه لرله. غونډه په معمولي ډول پرمخ تلله او د برخه والو انتقادونه مې ترلاسه کړل او د هریوه په لوستلو مې پیل وکړ. هغه ورقه چې زما د شعبې ملګري لیکلې وه هغه مې هم ولوستله ، هغه مې تائید او د پوهنتون له مشرتابه څخه مې هیله وکړه چې دې نه منونکي حالت ته د پای ټکی کېږدي. معمولا په ګوندي غونډو کې د لوړ مقام څخه راغلي میلمه د غونډې او پدې ګوندي یا دولتي بنسټ کې د چارو د څرنګوالي نتیجه ګیري کوله خو منګل د غونډې بهیراو په پوهنتون کې وضعیت خورا ښه ارزیابي کړ اود دې مؤسسې له مشرتابه څخه یې مننه وکړه او پدې ډول غونډه پای ته ورسیدله. کله چې غونډه پای ته ورسیدله ما د غونډې له برخه والو وغوښتل چې د مېلمنو د وتلو وروسته په صالون کې پاتې شي. د میلمنو د وتلو وروسته مې حاضرینو ته په پوهنتون کې د نه منونکي وضعیت او په تیره د خادیستانو دسیسي او منفي کړه وړه ، د پوهنځیو د قوماندانانو او سیاسي کارکوونکو کړنې انتقاد کړل. د لیکوال خبرې په چکچکو بدرګه شوې چې نابېره د مخابرې د پوهنځي قوماندان، ډګروال غازي چې مخکې د کنړ د نهمي فرقې قوماندان وو په خپل ځای کې ودریده او ویې ویل څخه خبره ده چې چکچکې کوئ ! لیکوال د هغه څرګندونو ته پام را ونه ګرزولو او خبرو ته دوام ورکړ او د غونډې پای یې اعلان کړ.

د غونډې وروسته د سیاسي آمرشعبې ته ورغلم . څو شېبې وروسته د خاد مدیر پنجشیری احمدشاه د خپلو دوو تنو همکارانو سره یوځای دفتر ته راننوت او ما ته یې سپکې سپورې وویلې . لیکوال د خاد مدیر ته وویل: « احمدشاه هرڅه چې کولی شې ویې کړه خو زه سپکې سپورې نه درته وایم » سیاسي آمر زما د دې خبرې په اوریدو سره نوموړي ته وویل له شعبې څخه ووزه . د شعبې څخه د خادیستانو د وتلو وروسته زه هم ووتلم . سبا سهار چې د پنجشنبي ورځ ده یوه عریضه سیاسي آمر ته وړاندې کړه ترڅو د خاد د مدیر سپک چلند وڅېړل شی . هغه وغوښتل چې دا عریضه رسمي بڼه

(c) ketabton.com: The Digital Library

غوره نکړي ما ورسره ونه منل نوموړي عریضه قوماندان ته راجع کړه او هغه هم د عریضې د رسمي کیدو سره مخالفت څرګند کړ خو ما ټینګار کاوه چې دا مساله هرو مرو تعقیب شي. هغه خپل شوروي سلاکار را وغوښت. هغه راغی او قوماندان د عریضې مسئله ورته وویله . سلاکار زما څخه هیله وکړه چې له عریضې څخه تیرشم. ماورسره ومنله ځکه پوهېدم چې د هغه د غوښتنې سره نه همغږي ناوړه پایلې لري ځکه شورویان د هیواد اصلي واکداران دي او له بله پلوه ما فکر کاوه چې سلاکار به هرومرو دا قضیه تعقیبوي . د قوماندان له دفتر نه راووتلم ګورم چې د سیاسي ریاست د ځوانانو د مدیریت څخه عبدالواحدخرم چې خلقی ګنل کېده د ځوانانو د مسئول سره ناست دی . ما ترې پوښتنه وکړه چې څنګه راغلی یې . هغه وویل پرون د پوهنتون د ګوندي فعالینو په غونده کې جنجال شوی دی او سیاسي رئیس زه او د سیاسي ریاست د تبلیغ او مالي چارو مدیران د پلاوي په توګه رالیږلي یو چې دا موضوع وڅیړو. هغوی سیاسي آمر ته ورغلل او ماته یې وویل چې د ځوانانو د سازمان کارونه کنټرول کړم . زه خپل دفتر ته لاړم چې هرو مرو پلاوی زما سره ګوري خو څوک را نغلل. په دوولسو بجو د سیاسي کارکوونکو شعبې ته ورغلم چې خرم لا هلته ناست دی او د هیآت په اړه مې ترې وپوښتل هغه وویل دوی ولاړل او ما ته یې وویل چې ته به د عملي په موټر کې خپل کور ته لاړ شي. هغه ته مې وویل زه سیاسي ریاست ته ځم کولی شم تا د سیاسي څانګې په جیپ کې ښار ته ورسوم. هغه مې په ښار کې کښته کړ او زه د دارالامان مانۍ د دفاع وزارت قرارګاه ته ولاړم. په مانۍ کې مې تصادفا د سیاسي ریاست د پیژند مدیر عبدالقیوم ولید او هغه راته و ویل همدا شیبه سیاسي رئیس هدایت راکړ چې احتیاط ته ستا مکتوب ولیکم. ښه به وي چې شیخ محمد باور د ریاست مرستیال ته ورشو . هغه ته ورغلو او نوموړي راته وویل چې زما په موټر کې د پوهځي خاد رئیس جنرال عبدالحق صمدي ته ورشه. ما ورته وویل زه لومړی د سیاسي رئیس سلاکار ته ورځم او د هغه د لیدو وروسته به صمدي ته ورشم. هغه راسره ومنله او سلاکار ته ورغلم. هغه ته مې د سیاسي ریاست د هیآت د راتګ او د ګوندي فعالینو د غونډې په اړه معلومات ورکړل. مشاور د تبلیغ مدیر راوغوښت او د هغه څخه یې د نوموړي د ماموریت په هکله معلومات وغوښت. مدیر(خلیل) ورته وویل « خاد په ملګري آصف کره اسناد لري چې د اشرارو سره اړیکې لري. څرنګه چې ملګری پیژنم هغه تضمینوم او زما وړاندیز دا دی چې پدې خبره غټه دبره کیږدو او ور پسې ونه ګرزو. » سلاکار زما نظر وغوښت ما ورته وویل «که خاد پرما اسناد لري هغه دې وښیي او دا مساله باید وڅیړل شيي» سلاکار وویل چې د شنبې په ورځ په لسو بجو زه ، ملګری باور(د سیاسي رییس مرستیال) او ملګری خلیل(د تبلیغ مدیر) حربي پوهنتون ته درځو ته او سیاسي آمرپه خپل دفترکې اوسئ .د هغه له دفتر نه ووتلم او باور ته ورغلم هغه خپل موټروان راوغوښت او ورته ویې ویل چې ما د نظامي خاد ریاست ته ورسوي. د پوهځي خاد رئیس راته وویل چې د حربي پوهنتون د خاد مدیر په تا باندې عریضه کړې ده چې د خاد په چارو کې لاسوهنه کوي او ښایي دا د افغانستان د استخباراتو په تاریخ کې لومړۍ پیښه وي چې د استخباراتو مدیر په چا باندې عریضه کوي. ما ورته وویل دا ښه خبره ده د هغې په اړه باید څیړنې وشي . نوموړي وویل تا ته سلا درکوم چې د خلکوسره ګوزاره کوه، دا چې د محصلینو سره ناوړه چلند کیږي ته مه پسې ګرزه . ما ته دسیسې جوړوي او زه نه پسې ګرزم ته به څه وکړې . هڅه وکړه چې د دوستانو(شورویانو) سره ښې اړیکې وساتې او... د هغه له دفتر ووتلم. د شنبې په ورځ په ټاکلي وخت د سیاسي رییس سلاکار، د سیاسي رئیس مرستیال او د تبلیغ اوترویج مدیر راغلل زه او سیاسي آمر یې سره کښېنولو او د سیاسي آمرڅخه یې وپوښتل چې د ستا د مرستیال د ادعاوو د څیړلو لپاره کوم پوهنځي ته لاړ شو هغه ورته وویل سیاسي پوهنځي ته. بیایې ماته وویل چې پدې پوهنځي کې له هغومحصلینو سره چې بد چلند شوی دی د هغوی نومونه راکړه

(c) ketabton.com: The Digital Library

. ما د څو تنو محصلینو نومونه په روسي ولیکل او مشاور ته مي ورکړل او په ګډه پنځه تنه سیاسي پوهنځي ته لاړو. مشاور د نوموړي پوهنځي قوماندان ته نومونه ورکړل چې هغه ورته حاضرکړي. د څو دقیقو وروسته قوماندان دوه تنه محصلین راوستل او ویې ویل نور په اراضي کې درس لري. سلاکار د محصلینو خبرې واورېدلې او ویې ویل هرڅه روښانه شول له پوهنځي څخه ووتلو او سیاسي آمریت ته راستانه شوو. د سیاسي ریاست سلاکار د حربي پوهنتون د قوماندان مشاور هم راوغوښت او دا نتیجه ګیري یې وکړه. « په حربي پوهنتون کې د چارو وضعیت د اندیښنې وړدی ، سیاسي آمر له وضعیت څخه په بشپړ ډول بې خبره دی او مرستیال یې له وضعیت څخه خبر دی خو کوم اقدام یې نه دی کړی اویوازې یې اسناد راټول کړي دي .» دا مهال د قوماندان مشاور د خبرو اجازه وغوښتله او ویې ویل سیاسي مرستیال فرکسیونباز دی او ستاسو څخه هیله کوم چې هغه لدې ځای څخه تبدیل کړئ. جنرال هغه تهدید کړ او ورته ویې ویل د هغه تبدیلي ستا واک نه دی.پدې ډول غونډه پای ته ورسیده او زه خوښ وم چې لوبه مې وګټله . په هماغه ورځ خبر شوم چې په خیمو کې اچول شوي محصلین هم خلاص شول او د ورک شوي کلاشنکوف خبره هم هېره شوه . اونۍ لانه وه تیره چې د لیکوال د تبدیلی مکتوب راورسید او د ملکي مدافعي په ریاست کې د تبلیغ او ترویج د مسؤل په توګه وګومارل شو . د پورتنیو څرګندونو څخه جوتیږي چې خلقي مشرانو د کارمل او نجیب الله د واکمنۍ په دوران کې یوازې سترو مقامونو ته زړونه خوښ کړي وو خو د واکمن فرکسیون د ملي ضد او خلقي ضد تګلارو سره د جوړجاړي له کبله نه ځان ته څه وکړل ، نه خلقیانو ته او نه ولس ته. هغوی د خپل ګوند او د هغه د سیاسي راتلونکې لپاره د غوڅې پریکړې د نیولو جوګه نشول . پدې ډول ستر خلقي لښکر د خپلومشرانو د مقام پالنې، ډار او یا د پیښو څخه د تیښتې د دریځ قرباني شول . د لیکوال په وړاندې د خاد د دسیسې او د خلقي یادو مشرانواو شورويٍ سلاکارانو له غبرګون څخه جوتیږي چې خلقي مشرانو یوازې او یوازې د خپلو دریځونو د ساتلو په هکله فکر کاوه او شوروي سلاکارانو د خلقیانو په ځپلو او کمزوري کولو کې د پرچمیانو ملاتړ کاوه .

د وسله والو مخالفینو ښکار

د شوروي د څلویښتم لښکر کشفي او استخباراتي شبکو ، د خاد او د افغانستان د دموکراتیک جمهوریت په ګوندي او امنیتي ارګانونو کې شوروي سلاکارانو د وسلوالو مخالفینو د راخپلولو او د تنظیمونو ترمنځ د دښمنیو د تخمونو د کرلو په موخه پراخ اقدامات پیل کړل چې موخه یې د ملي پاڅون کمزوري کول وو. د دولتي واکمنۍ په محدوده کې د ملایانو او قومي مشرانو پیرل ، د ځایي جهادي قوماندانانو سره اړیکې ټینګول او په پاکستان او ایران کې په تنظیمونو او کډوالو کې نفوذ هغه اقدامات و چې په ګډه شوروي څارګرو او خادیستانو ترسره کول. البته چې وسلوالو مخالفینو ورته چلند کاوه تر څو خپل وګړي د ا، خ، د، ګ لیکو، امنیتي ارګانونو او په تیره کشفي او استخباراتي بنسټونو ته ورننه باسي. وسلوالو مخالفینو د ګوند د دواړو ډلو(خلق او پرچم) دښمنیو ته په کتنې سره چې پرچم برلاسی دی خپل غړي او پلویان هڅول چې د خلقیانو خلاف په تبلیغاتو او د خلقیانو په اړه خاد ته د ناسمو رپوټونو په ورکولو سره د پرچمیانو باور ترلاسه کړي او ګوند ته ورننوزي چې پدې تکتیک سره د واکمن فرکسیون د اعتماد د لاسته راوړلو په موخه له یوې خوا د خپلو تنظیمونو په ګټه فعالیت وکړي او له بله پلوه خلقیان او خپل جهادي سیالان او په نظام کې د هغوی پلویان پرې وځپي. ښه بیلګه یې د اسلامي جمعیت د تنظیم نفوذ د دفاع وزارت د کشف په ریاست کې وو. دا شبکه په کال ۱۹۸۲ کې کشف شوه

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې د دې رياست مشرتابه (رئيس ، مرستيالان او د خارجی کشف مدير) هم پکې شامل وو چې هغه ټول پرچميان او يا د پرچميانو پلويان وو. کشف د رييس جنرال خليل مېرمن روسۍ وه ښايي هغې ددې شبکې په کشفولو کې شوروي سفارت يا په افغانستان د کې جې بې مسؤلينو مرسته کړې وي. خاديستانو د شوروي څارګرو تر لارښوونې لاندې نه يوازې د افغانستان په د ننه کې د تنظيمونو ترمنځ بې اتفاقيو او شخړو ته لمن وهله بلکه په ځينو هيوادونو کې يې پټې شبکې لرلې . دا فعاليتونه د دولتي امنيت د لومړۍ اداري له لوري تنظيمېدل. « دا څانګې په کويټه،پيښور، اسلام آباد، ډيلي ، بمبئي، تهران، مشهد، بن ، انقره،کويټ ، کراچۍ او چمن کې وې چې له کابل سره يې اړيکې د شوروي ميشتو څارګرو څانګو له لارې ساتلې او شوروي کودونه يې کارول...، د بېل يې کړه ، اېل يې کړه متل پر بنسټ هڅې وشوې چې هره ډله له يو بل سره لاس او ګريوان کړي. د۱۹۸۰ ز کال په پای کې د ګلبدين حکمتيار پر ضد۸۰۰ شپه پاڼې چې د حرکت انقلاب اسلامي د ګوند د مشر محمدنبي له پلوه چې په پښتو ليکل شوې وې په پيښور کې د کډوالو د ورسکو او کچه ګړۍ په پنډغالو کې تيتې شوې.په همدې ترڅ کې د افغانستان د اسلامي ګوند د يوه ناپيژندلي غړي له پلوه يو ځانګړی ليک د م. نبي پرميز اينودل شوی وو. په ليک کې ويل شوي ول چې ګلبدين حکمتيار غواړي تاسو ووژني. کی جی بی په برياليتوب د افغانستان د اسلامي ګوند د مورچل د يوه جهادي بولندوی په نامه د ګ. حکمتيار له پلوه يو جعلي ليک جوړاو پر بنسټ يې په ورځپاڼه کې يوه وړنده کره کتنه هم خپره کړه د دغه ليک خټه او موخه دا وه چې حکمتيار د مجاهدينو د مشرانو او د پاکستاني چارواکو په وړاندې بې اعتباره کړي.» ۱۲۴ /۳۲۰-۳۲۲ د جهادي قوماندانانو ښکار د ځلوينېتم لښکر لپاره ډېر ارزښت درلود. ځکه چې د هغوی خپلول د وسلوالو مخالفينو کمزورولو ته لارهواروله چې پدې ډول د شوروي پوځيانو د ځاني تلفاتو او مالي زيانونو د کمښت سبب ګرزيده. شورويانو د دولت سره همکارۍ ته د جهادي ډلو د ماتولو په چاره کې دوه ګونې تګلاره لرله .ځينې يې د دولت سره څرګندې همکارۍ ته هڅولې او ځينې يې د پټو پروتوکولونو په لاسليکولو سره د دولت بهر د وسلوالو مخالفينو په نامه ساتلې. شورويانو پښتون توکمه وسلوال مخالفين د دولت سره مستقيمې همکارۍ او د هېواد په لړکيو پورې تړاو لرونکې ډلې پټې ساتلې او هغوی ته يې وسلې او نور د اړتيا وړ توکي ورکول. ددې کار څخه يې موخه داوه که د ا، خ، د ،ګ واکمنی نسکورېږي د افغانستان په پلاز لړکي ووينې. هغه مهال ځېنو شوروي سياستوالو دا هم نه پټول چې امريکا اووه ګونې لري ولې موږ هم څو ډلې ونلرو. د ساري په توګه په هرات کې د شيرآقا چونګرعلي زي، آمرسيداحمد علي زي، عارف- آصف بارکزي، داود جوان نورزي او غني تيموري ډلې دولت ته تسليم شولې او د کړوخيل ، جبارقهرمان اوعصمت مسلم اخکزي د ډلو په څير خپلواکه وې چې د وسلوال پوځ جنرالان يې هم ډبولی او سپکولی شول.خو په هرات کې د تاجک توکمه يحيی سياوشان او تورن اسماعيل خان سره لکه د احمدشاه مسعود په شان پټې اړيکې ساتلې . د ساري په توګه به د اسلامي جمعيت د قوماندان احمدشاه مسعود په ښکار او خپلولو تم شو چې د هغه سره يې تړونونه لاسليک کړل ، د نوموړي سره يې د دوامدارو اړيکو د ساتلو سربيره سياسي او روزنيز کارهم پرمخ وړلو او د هغه د اتوريتې د لوړولو په هکله يې زياتې هلې ځلې وکړې او په وروستي ګام کې يې په کابل واکمن کړ . کې جې بې ته د نوموړي سره د اړيکو د ټينګولو سره سم پته ولګيده چې نوموړی هغه څوک دی چې دوی يې په لټه کې دي چې هغه د مسعود د منفي رواني ځانګړتياوې (ځانغوښتنه، تاجک پالنه او پښتني ضد روحيه) دي. ک ګ ب ډاډمنه شوه چې د مسعود په وجود کې خپلو موخو ته رسيدلی شي. لدې کبله يې په خپل ټول قوت سره خپلې هلې ځلې پدې راوګرزولې چې نوموړی په راتلونکې کې د افغانستان او يا لږترلږه د شمالي افغانستان يا لوی تاجکستان مشرۍ ته ورسوي. جنرال لياحفسکي د خپل کتاب ۳۵ مخه د مسعود سره

(c) ketabton.com: The Digital Library

د شوروي پوځي او استخباراتي کړيو د اړيکو، د مسعود غوره ځانګړتياوو او اتلوليو په اړه بشپړ توضيحات وړاندې کړي چې په کتاب کې د هيڅ بل کوم افغان سياستوال حتى کارمل په اړه دومره معلومات يا په بله خبره تبليغاتي کمپاين نه دی شوی. لياخفسکي د خپل کتاب په ۵۳۰ مخ کې پدې هکله داسې اعتراف کوي:« په واقعيت کې ځرنګه چې ما وويل موږ په خپله تر يوې کچې له مسعود څخه ملي اتل جوړ کړ.» هېره دې نه وي چې د مسعود د شخصيت د لوړولو لپاره فرانسويانو، انګريزانو، ايرانيانو او همدارنګه د افغاني جهادي ډلو معنوي پلرونو مولانافضل الرحمن ،مولانا سميع الحق او عربي جهادي عبدالله عزام د اسامه بن لادن نږدې ملګري هم کمپاين کړی دی. بېله کومه شکه د امريکايي – انګريزي خونړي يرغل زيږنده واکمنۍ پر مهال مسعود ته د ملي اتل لقب ورکول د اشغالګرو د هوکړې له مخې صورت نيولی دی. د شوروي ليکوالو له ليکنو څخه بريښي چې د ک ګ ب او مسعود ترمنځ اړيکې وروسته له هغې ټينګې شولې کله چې د۱۹۸۰ ز کال په اپريل کې شوروي او افغان ځواکونو په پنجشير ګډ عمليات پيل کړل او د مسعود مليشو ته يې ځاني او مالي زيانونه ورسول مسعود اړشو چې د شورويانو ارادې ته سرټيټ کړي ، ور سره پټه همکاري پيل کړي ،څلويښتم لښکر هغه ترخپل چتر لاندې ونيسي ، د وسلو او پيسو او هغه ته د شخصيت په ورکولو سره هغه ونازوي. ک ګ ب هغه وخت مسعود ډاډمن سړی وګاڼه چې «هغه(مسعود) پدې باوردی چې په افغانستان کې هيڅ يو رژيم نشي کولی د شوروي اتحاد له ملاتړ او دوستانه اړيکو پرته ژوند او دوام وکړي.»۴۹ / ۴۹۵ د مسعود سره د شوروي څارګرو د اړيکو پايله دا شوه چې د څلويښتم لښکراو مسعود ترمنځ يوه لوزنامه لاسليک شي چې د هغې له مخې « نوموړي ومنله چې د شوروي او دولتي ځواکونو خلاف به دښمنانه عمليات نه تر سره کوي. د دې کار په بدل کې له هغه سره لوظ شوی وو چې په پنجشير به هوايي ګوزارونه نه ترسره کيږي، د ده کاروانو ته به د درې نه د ننوتلو او له هغې نه د وتلو اجازه ورکول کيږي، او همدارنګه د افغانستان اسلامي ګوند له سيالو ډلو ټپلوسره د احمدشاه د ډلو د وسله والو د نښتو پر وخت به د هوايي بمباريو او توپچي ګوزارونو له لارې له نوموړي ننګه او ملاتړ کيږي. » ۴۹ / ۴۹۵ د دې لوزنامې په لاسليک سره د څلويښتم پوځ او مسعود ترمنځ د دوستۍ مزي ټينګ شول. « شوروي پوځي څارګره اداره هم لاس ترزنې ناسته نه وه او پدې پړاو کې د مسعود سره د خپلې همکارۍ په ټينګولو او لا پياوړتيا باندې بوخته وه. د ساري په توګه ډګرمن ت. اناتولي خورا اوږد وخت د احمدشاه په استوګنځي کې تير کړ او پدې ترڅ کې يې له هغه سره اړونده کار پرمخ بيوه . هغه يې د شوروي ژوند د ښې او د مارکسيسم د بنسټ ايښودونکو له ليکنو سره هم بلداوه .» ۴۹ / ۴۹۶ په افغانستان کې د څلويښتم لښکر وروستي قوماندان جنرال ګروموف د مسعود سره د خپل هيواد د څارګرې ادارې د بريالیو استخباراتي اړيکو په هکله ليکي :« د څلويښتم لمبر لښکر د استخباراتي مرکزهڅو په پای کې ټاکلي نتيجې ورکړې. په ۱۹۸۲ ميلادي کال کې موږ خپل لوی مقصد ته ورسيدو، له احمدشاه سره مو داسې ټينګې اړيکې پيدا کړې چې آن له افغانستان څخه د شوروي پوځونو د وتلو تر وخته په خپل حال پاتې شوې. په افغانستان کې زموږ د پوځي حضور په ټولو کلونو کې له مسعود سره زموږ اړيکو بريالی وده موندله، خو لدې سره سره د محدودو پوځي ټولګيو قومانداني د ده د وسله والو باندونو فعاليت له نظره نه غورزاوه. په ۱۹۸۲ کال کې د څلويښتم لښکر د استازو او شخصاً د مسعود له خوا يو تړون لاسليک شو چې د هغه له مخې مسعود ژمنه کړې وه چې په جنوبي سالنګ کې به چې د ده بې رقيبه باداری سيمه وه ، پر شوروي پوځي قطارونو يرغل ته اجازه نه ورکوي... د مسعود سره د لاسليک شوي تړون له مخې، مسعود خپلو وسله والو ته امر وکړ چې د حکومتي عسکرو خلاف دې له جګړې څخه لاس واخلي او خپل ټول ځواک دې د مخالفې ډلې اسلامي حزب د باندونو پر خلاف جګړې ته اړم کړي.» ۱۹۰/ ۲۶۶ - ۲۶۷ البته د مسعود سره د

(c) ketabton.com: The Digital Library

شورویانو اړیکو د هغه تر مرګه پورې دوام وموند. د شوروي لښکر د وتلو پرمهال د مسکو- مسعود اړیکې دومره دوستانه وې چې د مسکو- کابل اړیکې یې ترسیوري لاندې راوړې وې. دا مهال مسکو د نجیب هغو وړاندیزونو ته منفي ځواب وایه چې په پنجشیر پوځي عملیات تر سره شي. حتی کله چې د۱۹۸۸ کال په اګست کې کندز د لنډې مودې لپاره د دولت له کنټرول نه ووت بیا هم مسکو د نجیب الله له لوري د پنجشیر په جبهه کې د عملیاتو وړاندیز ته منفي ځواب ور کړ. لیکوال ته په هالند کې د دولتي امنیت د وزارت د کدراو پرسونل د ریاست لوړپوړي نصرالله امیني کیسه کوله : « په دولتي امنیت کې په یوه ستره غونډه کې نجیب ته یو تن راغی او په غوږ کې یې څه وویل. کله چې نوموړی له صالون څخه ووت نجیب غونډې ته وویل چې تاسو ته یو زیری لرم . د څو ګړیو وروسته به احمدشاه مسعود لاس تړلی کابل ته راوستل شي. ځکه چې هغه په پنجشیر کې زموږ د ځواکونو په محاصره کې دی او د تیښتې ټولې لارې یې تړل شوي دي. ورځې تیرې شوې خو په کابل کې د مسعود څرک ونه لګیده. یوه ورځ مې د مکتوبونو د لاسلیک وروسته ترې وپوښتل. ډاکټرصاحب ! تاسې څو ورځې مخکې موږ ته وویل چې مسعود به لاس تړلی کابل ته راوستل شي خو د هغه درک نشته علت یې څه دی ؟ هغه وویل مسعود محاصره وو ، ناڅاپي د دوستانو هلیکوپټر کښته شو او مسعود یې له هغه ځایه پورته کړ. ماښام یې د تخار څخه د بي بي سي سره مرکه وکړه.» د کارمل د واکمنی پر مهال د مسعود په شمول څو تنه جهادي قوماندانان چې یوازې جلال الدین حقاني پښتون توکمه وو په غیابي اعدام محکوم کړل ګڼي چې دا قوماندان خورا غښتلي قوماندانان دي .کله چې نجیب الله واک ته ورسول شو او هغه د ملي روغې جوړې تګلاره اعلان کړه په اعدام محکومو قوماندانانو پریکړه یې بیرته واخیستله او د څه مودې لپاره یې پدې نامه چې احمدشاه مسعود دفاع وزیر شي دا څوکی تشه پریښودله. دا د شورویانو له لوري مسعود ته د کریډیت ورکولو یوه هڅه وه . مسعود دومره شورویانو ته پالیاله او وفادار وو چې د نجیب د واکمنۍ په مهال د هغه جنګیالیو د سالنګ په لار په تېرېدونکو شوروي پوځي کتارونو بریدونه نه ترسره کول خو په افغان امنیتي ځواکونو یې بریدونه کول. « د اګست په یوولسمه د سالنګ له لارې شوروي اتحاد ته تلونکي د شوروي پوځونو یوه کتار ته اشرارو د کوم خنډ پرته اجازه ور کړه. خو د اګست په ۱۵ دوی په دولتي کتار برید وکړ. دوی ۳۰ ګاډي، ۲ زرهپوښونه له منځه یوړل ، ۴۰ تنه یې ووژل او۲۰ تنه یې ټپیان کړل... ۵۰ تنه یې ګروګان ونیول.دوی لومړی د افغان پوځ په کتار ډزې وکړې، په هغوی پسې روان شوروي کتار ته یې بیله ډزو اجازه ورکړله او په هغه پسې د څارندوی په کتار یې هم بریدونه تر سره کړل.»۴۹ / ۵۱۳ دا وو د احمدشاه مسعود مجاهد تر قوماندانی لاندې د کافرو اشغالګرو په وړاندې د اسلامي جمعیت د جنګیالیو د سپیڅلي جهاد یوه بیلګه . دې سپیڅلو مجاهدینو کفارو ته د خپل هیواد په لارو کې د خوندي تګ او راتګ اجازه ورکوله خو په خپلو افغان ځواکونو یې بریدونه کول او هغوی یې وژل. یو افغان لیکوال چې د۱۹۹۲ کال د اپریل د اته ویشتمي وروسته د شمال له لوري کابل ښار ته د جهادي جنګیالیو د راننوتو شاهد دی لیکي :«ما پخپله داسې کسان ولیدل چې د خیرخانې له لیارې د کابل ښار په لوري روان وو ، چې له اورمیږ نه پور ته افغانان معلومیدل ځکه چې پکول او ږیره یې درلوده ولې د اورمیږ نه لاندې یې ټولې جامې روسي مارک درلوده.» ۱۷۹/ ۴۹۶ د څلویښتم پوځ څارګرو د وسلوالو مخالفینو هغه ډلې ښکار او خپلې کړې وې چې د ښېله څه ویلو د مسکو د افغاني ضد پالیسیو رښتینې پلې کوونکي وې . دا واقعیت د پټېدو نه دی چې نه یوازې شورویانو له مسعود سره اړیکې لرلې او هغه یې واک ته ورسولو بلکې د شورویانو د ارادې او دستور له مخې نجیب الله هم ورسره اړیکې ساتلې . ضمیرالدین میهن پور د دولتي امنیت د لومړی اداري رییس چې د ډاکتر ضمیر په نامه مشهور دی د بهار تلویزیون سره (۲۰۲۳ کال د جنوري څوارلسمه) په مرکه کې وایي چې د ظاهرشاه د زماني

(c) ketabton.com: The Digital Library

سناتور حاجي ګلبت د نجیب ـ مسعود ارتباطي غړی وو او د خپلو لیدنو کتنو رپوټ به يې شخصاً نجیب الله ته ورکولو. هغه وايي چې زموږ د اداري کارکوونکو به حاجي ګلبت تر چهاريکاره رسولو چې مسعود ته ورشي. يوځل مسعود د لينن د کلياتو درې ټوکې غوښتي وو او موږ هغه سناتور ته ورکړل چې مسعود ته يې ورکړي.

مسکو د وتلو په لټه کې

د اشغالګرو په وړاندې د افغانانو اتلوال مقاومت او د نړيوالو د سخت منفي غبرګون سربېره د کارمل او پرچمیانو په وړاندې د خلقیانو حساسيت او د شوروي پوځیانو د شتون سره د خلقيانو نه همغږي شوروي سلاکاران او د څلوېښتم لښکر مشرتابه وهڅول مسکو ته وړاندېزونه وکړي چې د افغانستان د کړکېچ سياسي حل ته مخه کړي . پدې اړه مزوروف د شوروي اتحاد د بهرنيو چارو لوړپوړی مامور په افغانستان کې د شوروي لښکر د عمومي قوماندان د مرستيال جنرال اخراميیف له قوله د فارسي رو په ويب پاڼه کې د ګروګانهای تاريخ نومې مقاله کې راوړي :« په افغانستان کې وروسته له دريو مياشتو وپوهېدم چې بايد لدې هېواده ووځو.دا مفکوره زمو د پوځ د کمزورتيا له امله نه وه .زه وپوهېدلم چې يو شمېر افغانان چې موږ ورسره کار کاوه هغه څه چې موږ غوښتل هغوی نه غوښتل .» همدارنګه د شوروي اتحاد د دفاع وزيرد ۱۹۸۱ کال په فبرورې کې په سياسي بېرو کې خپل يوه ملګري ته په يوه ليک کې راوړي :«د افغانستان د جګړې لپاره د پوځي حل هيڅ لاره نشته بايد د کړکيچ څخه د وتلو سياسي او ديپلوماتيکې لارې و لټول شي.» ۴۷ / ۷۶ يا داچې د افغانانو اتلوال مقاومت ته په کتو سره د څلوېښتم پوځ قوماندانانو ته دا ډول پوښتنې پيدا شولې « آيا کولی شو چې د افغانستان په جګړه کې بريالي شو؟ سليم عقل حکم کوي چې د خلکو په وړاندې په جګړه کې برى ناشوني دى.» دې ډول حالت او شوروي اتحاد ته د پوځيانو د جنازو او ټپيانو رسېدو ته په کتنې سره کرملن ناستی پدې لټه کې شول چې څه ډول د افغانستان له ډنډ څخه ووزي. هماغه دي چې کارمل ته يې يوه طرحه ور کړله چې د افغانستان د کړکيچ حل ته ځانګړې شوې وه. پدې اړه د افغانستان د کشالې د سياسي حل په موخه د م، م استازی ديه کوردويز ليکي: «پنځه مياشتې وروسته د شوروي ترحمايي لاندې د کابل حکومت د افغانستان د سياسي کړکيچ د حل لپاره د پاکستان او ايران سره د مستقيمو خبرواترو لپاره ليوالتيا وښودله او د۱۹۸۰ ز کال د مى په پنځلسمه يې خپله طرحه وړاندې کړه چې دا طرحه په افغانستان کې د بهرنيو لاسوهنو پای ته رسول او د شوروي لښکر وتلو ته زمينه برابرول وو. همدا رنګه په طرحه کې راغلي وو چې د هند اوقيانوس او د فارس خليج د سولې په سيمه واوړي. د ملګرو ملتو سازمان دا طرحه رياکارانه وبلله او هغې ته يې پام راونه ګرزاوه. » ۴۷ /۸۸ که دا طرحه صادقانه هم و نه ګڼل شي خو د دې واقعيت ښکارندوی وو چې په افغانستان کې امنيتي وضعيت کړکيچن کيده نو ځکه افغان حکومت غوښتل چې د وضعيت د عادي کولو په موخه د ګاونډيانو(ايران او پاکستان) همکاري ترلاسه کړي . هغه مهال يو شمېر هيوادونو او په هغو کې پاکستان د کارمل دولت په رسميت نه پيژاند او پدې هکله د پاکستان جمهوررئيس ضيآ ءالحق ويلي وو:« د داود او تره کي رژيمونه يې په رسميت پيژندلي وو ځکه هغوی په بهرنيو ټانکونو سواره واک نه وو قبضه کړی.» ۱۸۸/۴۷ مسکو چې په افغانستان کې د خپلو پوځيانو مرګ او ژوبلې او لګښتونو سرسام کړی وو هلې ځلې يې پردې را ګرزولې وې چې د افغانستان څخه د خپلو پوځيانو د وتلو يوه لار پيدا کړي. د مسکونقشه دا وه چې افغان حکومت د پاکستان او ايران سره مخامخ خبرې پيل کړي او يوه پوهاوي ته سره و رسيږي ، پدې ډول د دوی په لاس کينولي حکومت ته

(c) ketabton.com: The Digital Library

مشروعیت ورکړي او له بله پلوه د افغانستان د کړکیچ حل نړیواله بڼه ونه نیسي. م،م د۱۹۸۰ کال په نوامبرکې د افغانستان د کړکیچ په هکله غونډه راوبلله د غونډې په پریکړه لیک کې راغلي وو چې د دې مؤسسي عمومي منشي د افغانستان د مسئلې لپاره ځانګړی استازی وټاکي، هغه څه چې مسکو د هغې څخه وېره لرله ، ځکه چې د افغانستان موضوع چې مسکو نیغ په نیغه پکې ښکیل دی نړیواله بڼه نیوله. لکه څرنګه چې د م، م عمومي غونډې د دې سازمان له مشر څخه غوښتي وو چې د افغانستان د کړکیچ د حل لپاره ځانګړی استازی یا منځګړی وټاکي هماغه دي چې د۱۹۸۱ کال د اپریل د۱۲ نه تر۱۶ پورې یې پریزدوکوئیلار افغانستان او پاکستان ته واستاوه. پریزدوکوئیلار څه موده وروسته د م،م د عمومي منشي په توګه وټاکل شو او د هغه پرځای دیه ګوکوردویز وګومارل شو. ترهغه پورې چې بریژنف په واک کې وو د م،م د ځانګړې استازي هلې ځلې هیله بښونکې نه بریښیدې او کله چې اندروپوف د برېژنف ځای ونیو د افغانستان د مسئلې حل هم قوت وموند خو د متحده ایالتونو د نه همکاری له امله د م، م د استازي فعالیتونه ګړندي نشول. د افغانستان د کشالې د حل لپاره د اندروپوف نقشه داسې وه که د افغانستا ن د کړکیچ د حل په موخه کومه لوزنامه لاسلیک کیږي د افغانستان د دموکراتیک جمهوریت د حکومت برخلیک پکې څرګند وي چې واشنګټن ورسره همغږی نه وو.په شوروي اتحاد کې د ګرباچف په واکمنېدو سره د مسکو په بهرني سیاست کې بنسټیز بدلونونه راغلل. د همدې بدلونونو له مخې په هغوهیوادونو کې چې شوروي د سترګو وړاغیز درلود دودیزه مشران ګوښه کیدو ته اړ ایستل کیږي او له ځینوهیوادو څخه د شوروي پوځیانو د وتلو چمتووالی نیول کیږي. له همدې کبله د ا،خ،د،ګ مشران (کارمل ،کشتمند، زیری، نجیب ، لایق او جنرال نظرمحمد) مسکو ته ور وغوښتل شول او ګرباچف د هغوی سره د شوروي پوځیانو د وتلو خبره شریکه کړه خو کارمل ورته ویلي وو :« که تاسي اوس افغانستان پریږدئ بیا به اړشئ چې یو میلیون سرتیري راولیږئ.» ۴۷/ ۲۰۷ ګرباچف د کارمل د منفي غبرګون له امله د هغه د ځای ناستي د غوره کولو په لټه کې شو چې هغه د خاد رئیس نجیب الله وو. هماغه دي چې هغه لومړی د ګوند د تشکیلاتو او امنیتي چارو د مسؤل دنده تر لاسه کوي چې په حقیقت کې یې هغه ته د ګوند د مشرتابه لپاره د تمرین فرصت ورکاوه. د ګوند حرفوي کار ته د نجیب د را جګولو په مسئله کې د کارمل او د هغه د پرچمي یارانو دریځ دا وو چې « دې څوکۍ ته دې یو بې تعصبه پښتون چې وفادار پرچمي وي وټاکل شي. » ۳۹ / ۷۰۹ د ګرباچف د واکمنۍ پرمهال دي چې د م، م ځانګړي استازی کابل ، اسلام آباد، مسکو ، واشنګټن او نورو هېوادونو ته سفرونه وکړل ترڅو د نوموړو دولتونو د مشرانو سره د افغانستان د کشالې د حل په موخه خبرې وکړي.همدارنګه یې د افغانستان او پاکستان د بهرنیوچارو وزیرانو سره په ژنیو کې د شپږو کلونو په ترڅ کې یوولس ځله وکتل ترڅو د کړکیچ د حل په موخه د هغوی دریځونه سره نږدې کړي. د دې هڅو پایله دا شوله چې د۱۹۸۸کال د اپریل په څوارلسمه د افغانستان او پاکستان د بهرنیو چارو وزیرانو یوه لوزنامه لاسلیک کړه چې مرکزي ټکی یې د افغانستان څخه د شوروي لښکر وتل وو .

ګوندي کنفرانسونه او نظرپوښتنې

د شوروي یرغل وروسته خلقیان پدې اند وو چې ګوندي کنګره کولی شي په ګوند کې ارګانیک یووالی راولي،د شوروی یرغل وروسته د حالاتو جاج واخلي، ټولو اویا غوڅ اکثریت ته منلې رهبري وټاکي او پدې توګه د هېواد د غمیزې د دوام مخنیوی وکړي . خلقي کدرونو د کنګرې د رابللو اړتیا د شوروي سلاکارانو سره هم شریکوله. مسکو بالاخره د کنګرې د رابللو پرځای د ګوندي کنفرانس جوړېدو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ته غاړه کېښودله. البته شورویانو د خلقیانو د فشارونو سربېره د کنفرانس د رابللو څخه دوې موخې لرلې یوه دا چې خپل ولس او خپلو متحدینو د وارسا تړون اړونده هېوادونو او نړیوالو کین لاسو سازمانونو ته وښیي چې په افغانستان کې د هغوی پوځي شتون پدې هېواد کې د دموکراسۍ د ټینګښت لپاره اړین دی او دوهمه دا چې د کنفرانس په دایرولو سره د دوی پرمټ واکمن مشرتابه ته مشروعیت ورکړي. هغه مهال د شورویانو او پرچمیانو وېره لدې څخه وه چې په ګوند کې د خلقیانو اکثریت د دې لامل کېږي چې کنفرانس ته زیات خلقیان لار وموميي او د خپل د دې برلاسي درېځ څخه په ګټې اخیستنې سره د تیرې وروسته راغلې سیاسي بدلونونه چې د کوم باصلاحیته ګوندي ارګان د پرېکړې پرته ترسره شوي دي تر پوښتنې لاندې راوړي. د دې لپاره چې په کنفرانس کې یې د دې ګواښ مخه نیولې وي د کنفرانس لپاره یې داسې طرزالعمل او مقررات جوړ کړل چې د پرچمیانو د سترګو وړ برخه کنفرانس ته لار پیدا کړي. په طرزالعمل کې راغلي وو چې د کلیدي ګوندي او دولتي مقاماتونو مشران هرومرو کنفرانس ته د استازو په توګه وټاکل شي چې غوڅ اکثریت یې پرچمیان وو. د کارمل د لوی پوځي شوروي سلاکار په وینا « په عمومي توګه په پلازمینه کابل ، وزارتونو، مرکزي کمیټه ،ادارو او ولایتي مرکزونو کې واک د همدوی (پرچمیانو) په منګولو کې وو.» ۷/ ۴۴ سربېره پر دې د یادو مقامونو خلقي برخه اکثراً هغه کدرونه وو چې یا بلې ګویان وو او یا د نوي بهیرسره د زړه له کومې همغږي وو او ظاهراً یې د خلقیانو سره سر ښوراوه. سربیره پردې د کنفرانس د برخه والو څلورمه برخه د ګوند د مشرتابه له لورې انتصابیدله چې پردې بنسټ د ګوندي کنفرانس څخه د مشرانو جرګه جوړېدله. د خاد د تشکیلاتو په اړه حتی صدراعظم معلومات نه درلودل. پردې اساس کنفرانس ته د خاد د استازو شمېر هم تر پوښتنې لاندې وو. دې ټولو دې ته زمینه برابروله چې د کنفرانس د ګډونوالو زیاته برخه واکمنې کړۍ او اشغالګرو ته پاليالـه ګوندیان وي. د دې سره سره خلقیانو کنفرانس ته د چمتووالي په پړاو کې زیار وایست چې د دوی په اند خپل وړ استازي کنفرانس ته وټاکي . که څه هم خلقیان په پوځ، څارندوی او ولسوالیو کې وتوانیدل زیات شمېرخلقیان کنفرانس ته واستوي خو په ټوله کې په سلو کې د پنځوسو څخه زیات استازي د پرچم په فرکسیون پورې تړاو درلود. هغه مهال د کنګرې او بیا کنفرانس د رابللو په اړه د زیاترو خلقیانو تیروتنه دا وه چې هغوی د شورویانو له لوری د خپل هیواد اشغال د شوروي مشرتابه تیروتنه ګڼله او فکر یې کاوه چې هغوی ته به شورویان فرصت ورکړي چې خپل استازي کنفرانس ته غوره کړي، د کنفرانس ګډونوال به د ګوند اوهیواد واکمن ترینګړي حالات په هراړخیزاو انتقادي ډول وارزوي او د دې حالت څخه د وتلو په موخه به اړینې پریکړې وکړي چې هم د افغانستان د خلکو او هم د شوروي ولس ګټې پکې خوندي وي. پدې هکله د خلقیانو تیروتنه دا هم وه چې په یوه نیول شوي هیواد کې د آزادو ټاکنو او کنګرې رابلنه چې د یوه عادل قاضي په څېر پرېکړې وکړي یو خوب او خیال وو. کنفرانس جوړ شو، هغه ته اساسي رپوټ کارمل ورکړ او اساسي رپوټ د ګوند د ځینو مشرانو او نورو ګډون کوونکو په تائیدي ویناوو سره بشپړشو چې البته د مشرانو ویناوې شوروي سلاکارانو لیکلې وې او دوی د ویاندانو په څېر ولوستلې .د زېري په خبره« د کارمل وینا شوروي سلاکارانو لیکلې وه او د نورو ویناوې پخوا جوړې او لیدل شوې وې. ما ته هم د مرکزي کمیټې مشاور زمریانوف د ګوندي وحدت د ټینګولو د ضرورت په اړه یوه د ملي او وطنپرستانه احساسات پاروونکې بیانیه جوړه کړې وه . دغه ما په پښتو ژباړلې وه . ماهم هغه په ښه جوش ولوستله .» ۴۰ / ۵۱۰ د کنفرانس په بهیر کې انتقادي ویناوې ، د واکمن وضعیت څخه نه رضایت ، د ګوندي او دولتي چارو د لارښوونې د څرنګوالي په اړه شکایتونه او د سمونې وړاندیزونه د خلقي مشرانو رازمحمدپکتین او ګلابزوی له لوري کنفرانس ته وړاندې شول.هغه څه چې د ګوند په لومړي ګوندي سرتاسري کنفرانس (کال ۱۹۸۱) کې د پام وړ وو د انتقادي

(c) ketabton.com: The Digital Library

ویناوو په وړاندې د خاد د رئیس نجیب توند غبرګون وو. نوموړی د خطابي د میز شا ته راغی او د ځو مقدماتي او تشریفاتي خبرو وروسته یې خپله اصلي خبره چې « قسم خورم تر څو مې خادیستان پدې ګوند(ا، خ،د، ګ) واکمن کړي نه وي یوه شیبه به آرامه ونه اوسم. »۱۸ / ۲۵۷ وکړله. نجیب الله په واقعیت کې هغه کسان ګواښل چې جرئت یې کړی په ګوند او حکومت کې د واکمن وضعیت څخه شکایت وکړي . نجیب الله د خپلو خبرو په ترڅ کې مخ کارمل ته را وګرزاوه او د رهي معبري د شعر دا بیت:

مـــــوی سفید رافلکم به رایګان نداد
این رشته را به نقد جوانی خریده ا م

په لاندې ډول واړاوه او په احساساتو سره ووایه :

مـــوی سفید را فلکش به رایګان نداد
این رشته را به نقدجوانی خریده است

د نجیب الله دا احساساتي وینا او شعر د پرچمي ګډونوالو له لوري په پرله پسې هورا ګانو اوچکچکو سره بدرګه شول چې دا مهال د صالون څخه غږ واوریدل شو څوک چې د ببرک کارمل مشري مني لاسونه دې جګ کړي. بیا هوراګاني ، چکچکې ،د خوښۍ نارې سورې ، په خپلو ځایونو کې دریدل او د لاسونو پورته کول د کنفرانس هوا خورا توده کړه . نه چا د مخالفې رایې خبره وکړه او نه د مستنکفې رایې. پداسې حال کې چې د کنفرانس په آجندا کې تشکیلاتی مسئلې مطرح نه وې. لومړی ګوندي کنفرانس د دې پرځای چې په ګوند کې د یووالي د ټینګښت لپاره ګټور تمام شي او د ګوند د عمومي منشي دریځ پیاوړی کړي پایلې یې منفي وې. «تر ټولومهمه دا چې د خلقیانو او پرچمیانو ترمنځ یې درزونه لا ژور کړل ،نوې عقدې یې راوزیږولې او زړې یې بیرته تازه کړې...، همدارنګه د سراسري کنفرانس وروسته د صالح محمد زیري په پټه د خلقیانو تبلیغات پیل شول چې زیری پرچمیانو ته تسلیم شوی دی ...، زیری اړشو د کابل ښار د ګوندي فعالینو غونده د پولیتخنیک په تالار کې راوبولي او هلته خبرې وکړي ...، زما په هکله ویل کیږي چې زه تسلیم شوی یم ، بلې زه تسلیم شوی یم ، ملګري کارمل ته تسلیم شوی یم ، پرچمیانو ته تسلیم شوی یم ، ملګري بریژنف ته تسلیم شوی یم او د شوروي اتحاد کمونست ګوند ته تسلیم شوی یم.» ۱۰۹ / ۲۲۷ – ۲۲۸ د کنفرانس د پایلو په هکله زیری کوم چې په کنفرانس کې د ده په خپله وینا په سپین سترګۍ سره یې د خلقیانو د مخالفت او بې نظمی مخه نیوله لیکي: « لیکن وروسته یو شمیر خلقیانو شکایت کاوه چې د خاد په ګزارش کې هغه خلقیان چې د کنفرانس په انتخاباتو کې یې ضد خبرې کړې وې او یا یې د کوم پرچمي د انتخابیدو مخه نیولې وه ، تبدیل او بیکاره کړل شول او یا په کومه دسیسه کې زنداني او حتی ترور کړل شول. » ۴۰ / ۵۱۳ دوهم ګوندي کنفرانس لومړي کنفرانس ته ورته یوه سیاسي ننداره او بله مسخره ډرامه وه.

د دوو کنفرانسونو سربیره د نجیب الله د واکمنۍ پرمهال د نظرپوښتنې غونډې ګنې پدې موخه راوبلل شوې چې ګوندیان د ګوند او واکمنۍ د اغیزمن فعالیت د منځته راوړلو په خاطر خپل وړاندیزونه د ګوند سره شریک کړي. پدې نظرغوښتنې کې خلقیانو د کنګرې په رابللو او په ګوند کې د اساسنامې د موادو په پلې کولو ټینګار درلود. دا کنفرانسونه او په تېره د نظرغوښتنې غونډې د واکمنې کړۍ له لوري د ګوند د نبض د معلومولو او د ژمنو ګوندیانو د په ګوته کولو په موخه جوړېدې ترڅو وروسته د هغوی سره اړین چلند وکړي یعني دا چې د ګوند له لیکوڅخه یې وشړي، له حساسو څوکیو یې ګوښه کړي او یا یې خوله ور وتړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دولت کې دولت

د هر هیواد د ډاډمن ملي امنیت د خوندیتوب په موخه ځارګرې ادارې جوړیږي ترڅو د پردیو د جاسوسي فعالیتونو او ورانکاریو مخه ونیسي. ځارګرې ادارې د نورو دولتي بنسټونو او خلکو سره په همغږۍ کې د هیواد د موضوعه قوانینو په رڼا کې فعالیت کوي او خپل فعالیتونه د حکومت د مشر تر لارښوونې لاندې پرمخ وړي. په ولسواکه نظامونو کې دا اداره د ولسي وګړو د خپلې خوښې همکارۍ څخه برخمنه وي . خو په استبدادي رژیمونو کې دا بنسټ د خلکو د عقایدو د تفتیش په یوه مرکز،د حکومت د سیاسي مخالفانو اوحتی د نظام د ننه آزادخیالو وګړو د ځار ،ځورونو او شکنجو په ماشین اوړي. دا دولتي بنسټ هغه وخت په ځرګند ډول په یوه ملي ضد ارګان بدلیږي کله چې د پردیو پرمټ واکمنی جوړې شي او یا پردی لښکر په یوه هیواد کې شتون ولري. په خواشینۍ سره باید وویل شي چې د تاریخ په اوږدو کې اکثرآ افغانستان د ښو واکمنیو څخه بې برخې وو همدا لامل دی چې زموږ ځارګره اداره د دې پرځای چې خپله اصلي دنده چې د ملي امنیت خوندیتوب او د پردیو د جاسوسي شبکو د فعالیتونو او د پنځم ستون کړنې وڅاري د کور د ننه د سیاسي مخالفینو په ځار، بندیانولواو ځورونو لاس پورې کړی دی. د ځارګرې ادارې دې ډول کړنو د خلکو په ذهنیت خورا ناوړه اغیز پرې ایښی دی چې هغه په افغان حکومتونواو په تېره په ځارګرو ادارو نه باور دی.د دا ډول وضعیت څخه بیا د هیواد دښمنانو ګټه پورته کړې چې د حکومت څخه ناراضه کسان، د سیاسي شعور څخه بې برخې وګړي او د واک اوځواک تږي خپل کړي او بیا یې د افغان حکومتونو په وړاندې د یوې وسیلې په توګه وکاروي ، حکومتونو ته ستونزې جوړې اوهیواد ته غمیزې راوړي. د افغانستان ځارګره اداره په مختلفو نومونو(استخبارات، ضبط احوالات، ملي مصئونیت ، اګسا ، کام ، خاد ، واد ، ملي امنیت) نومول شوې ده. دا بیا ښیي چې د واکمنیو په اوښتون سره د ځارګرې ادارې په نومونو کې هم بدلون راغلی دی .

لکه څرنګه چې دا لیکنه د افغانستان د خلک دیموکراتیک ګوند فعالیت ته ځانګړې شوې ده د دې ګوند د واکمنۍ پرمهال د هیواد ځارګرې اداره په ځلور نومونو « د افغانستان ګټو ساتونکې اداره (اګسا) ، کارګري استخباراتي مؤسسه (کام)، خدمات اطلاعات دولتی (خاد) ، وزارت اطلاعات دولتي (واد) » یادېده . که چېرې دې نومونو ته وګورو دوه لومړي یې پښتو او دوه وروستي یې دري دي. دا بیا ښیي چې ګواکې د هېواد دوه لومړي مشران پښتانه او دوه وروستي یې غیرپښتانه وو . پداسې حال کې چې نجیب الله هم پښتون وو خو هغه د کارمل د مکتب د شاګرد په توګه چې ددې مکتب پیروانو پښتو ژبه د قبیلې ژبه بلله همدا لامل وو چې پښتون نجیب وښیي چې هغه له قبیلوي ژوند سره مخه ښه کړې او ګنې متمدن شوی دی د خپلې ځارګرې ادارې نوم یې هم دري غوره کړی دی. ددې ادارې د نومونو بدلون ښیي چې د ګوند د مشر په بدلون سره د هېواد د ځارګرې ادارې نوم هم اوښتی دی. خو د نامه په تبدیلېدو سره د دې ادارې په کړنو کې کوم مثبت بدلون رانغی بلکې د خلکو د ځورونو او شکنجو کچه یې لاپسې لوړېده ، تشکیلات یې پرسیدل تردې چې د نجیب الله د واکمنۍ پرمهال هغه په دولت کې په بل دولت واوښتله. د ن. تره کي په واکمنېدو سره د ځارګرې ادارې (ملي مصؤنیت) په تشکیلاتو کې کوم بدلون رانغی خو نوم یې په (اګسا)واوښت. د تره کي د واکمنۍ پر مهال تر ډېره بریده د اګسا دنده ګوندي کمېټو او په وسله والو ځواکونو کې سیاسي ځانګو پرمخ وړله یعنې د شکمنو وګړو ځارل او په ګوته کول همدې ګوندي ارګانونو ترسره کول او ځارګرو ته یې د نیولو امرونه صادرول. د ثور د وسلوال پاڅون وروسته حفیظ الله امین د بهرنیو چارو وزیر او د صدراعظم د مرستیال مسؤلیت در لود. هغه د دولت امنیتي او په سیاسي بوروکي د تشکیلاتو او وسلوال پوځ (اردو، ځارندوی او اګسا) د چارو لارښوونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

کوله. ددې معنی دا شي چې هم په حکومت او هم سیاسي بیرو کې د اګسا د چارو لاربښوونه کوله . کله چې امين رسماً واک ترلاسه کړ ددې ادارې نوم يې په کارګري استخباراتي اداره (کام) واړاوه او تشکیلات يې يو څه پراخ شول . د شوروي د اشغال په مهال د کام عمومي رياست په خدمات اطلاعت دولتي واوښت چې څوارلس رياستونه يې لرل او په ولايتونو کې د مديريتونو تشکیل رياستونو ته لوړ شو. نجيب الله دا اداره په دولت کې په بل دولت واړوله. ځکه چې دې ارګان د استخباراتي او اطلاعاتي شبکو سربېره وسلوال ځواکونه ، د قانون اوعدالت د پلي کولو ادارې (اختصاصی انقلابي څارنوالی او اختصاصي انقلابي محکمې) او فرهنګي اوسیاسي بنستونه لرل. د شوروي استخباراتي د سرچينو له مخې« د دغې ادارې د کارکوونکو شمیره د۱۹۸۰ز (۱۳۵۸ ل) کال د جنوري په میاشت کې ۷۰۰ تنه بنودل شوې وه چې په ۱۹۸۲ ز(۱۳۶۱ ل) کال کې ۱۶۶۵۰ تنو ته لوړه شوه. » ۱۲۴ / ۳۱۱ د نجيب الله د واکمنۍ د نسکوريدو په درشل کې يې شميره ۹۱۵۰۰ تنو ته رسېدلې وه. د انقلاب په نوي بشپړتيايي پړاو کې د خاد پياوړتيا د اندروپف په واکمنيدو سره ګړندۍ شوه چې پدې اړه د افغانستان درمنګنه ژئوپوليتيک نومي کتاب په ۴۵ مخ کې راغلي دي: « وروسته له هغې چې په شوروي کې اندروپوف راغی د خاد په واک کې يو لړ منابع ورکړل شول. د۶۰۰ تنو شاوخوا د کی جی بی سلاکارانو د خاد پراختيا ته مرسته کوله د خاد بودجه د۳۶ ميليون افغانيو څخه تر۱۹۸۳ پورې ۸ ميلياردو افغانيوته زياته شوه. »

د شوروي ليکوالو له انده په دولت کې په بل دولت د څارګرې ادارې د اړولو اصلي لامل دا وو چې« نجيب الله په دولتي امنيت ډېره لګوله او په پوځ او څارندوی يې باور نه درلود. داسي فکر کيږي چې ولسمشر د پوځ څخه ډاريده ...» ۴۹ / ۴۲۵ کله چې د شوروي د اشغال پر مهال د دولت ټولې اړتياوې شوروي اتحاد برابرولې دا چې د خاد تشکيلات په وزارت اوړي او د دولتي امنيت په چوکاټ کې ستر جزوتامونه جوړېږي دا ټول د مسکو د ارادې له مخې پلي کېدل . د نجيب الله د واکمنۍ پر مهال د مسکو له لوري په دولت کې په بل دولت د خاد د اړولو څخه موخه دا وه ترڅو څارګره اداره په دولت کې د بل پوليسي دولت پواسطه د اشغال د زماني څخه ګواښمن پلانونه پلي کړي. د يوه هيواد لپاره چې د۱۳۰۰۰۰ تنه پوځ ۹۰۰۰۰ تنه څارندوی او ډول ډول نورې وسلوالي ډلې لکه د انقلاب سپاهيان ، تسليمي قوتونه او قومي مليشي ولري څه اړتيا ليدل کېږي چې څارګره اداره په يوه جنګي وزارت واړوي چې ټولټال پرسونل يې ۹۱۵۰۰ تنه وي او په توغنديو، ټانکونو او توپونو هم سمبال وي. هغه مهال د دولتي امنيت تشکيلات تر دې کچې پړسول شوي وو چې پرسونل يې د خلقيانو د واکمنۍ د استخباراتو څخه ۱۳۰ ځله زيات وو.

کله چې نجيب الله دې پايلې ته ورسيد چې ملي روغه جوړه يې عملي نده او د پرچم واکمني د پايښت چانس نلري ددې لپاره چې د پرچمي واکمنۍ او په تېره د خاد ملي ضد کړني پټې په تيارو کې پاتې شي ، د سليمان لايق په مشرۍ يې يو پلاوی وټاکلو چې د خاد د لاسوندونو سربېره د راديو تلويزيون آرشيف وڅيړي او هغه څه چې اړين ګڼي له منځه يوسي او دې پلاوي د خاد هغه سندونه چې د خلکو د وژنو سره تړاو درلود په بالا حصار کې وسوځول. د راديو تلويزيون له آرشيف څخه يې د ن.تره کي او ح. امين هغه ټلويزيوني او راډيويي وينا وې چې ملي او ولسي جنبه يې درلودله له منځه يوړلې او کومو ته چې د انتقاد ګوته نيول کېدله هغه يې وساتلې او د پرچمي مشرانو او په تېره د نجيب الله پاروونکې ، لمسوونکې او شوروې پالنې وييناوې يې هم له منځه يوړلې. نجيب الله دا کار د کی جی بی د تجربو او د کی جی بي د سلاکارانو د مشورو پربنسټ تر سره کړ . جنرال شيبارشين د کی جی بی له لوړپوړو څخه د اندروپوف له لوري پر افغانستان د پوځي تيري د لاسوندونو د له منځه وړلو په هکله

(c) ketabton.com: The Digital Library

لیکي:«داسې پټ لاسوندونه چې د امین د رانسکوولو د پریکړې پر پروسې د کارمل تر مشر تابه لاندې د حکومت پر جوړېدو او افغانستان ته د شوروي پوځونو پر لیږلو باندې رڼا واچوي په ک.ج.ب کې شتوالی نلري. زما د ملګرو د کیسو او خبرو له مخې ډېر لږ و داسې لاسوندو شتوالی درلود. چې یوه کاپي یې درلوده او پخپله د اندروپوف (د ک. ج. ب رییس) په شخصي سپارښتني سره له منځه وړل شوي دي. زه نه پوهېږم چې یوري اندروپوف د څه شي له مخې داسې عمل کاوه. ښایي چې ده به لا په هماغه وخت کې دا احساس کړی وو، چې چارې به بده پایله ولري. د رژیم پایداري، ټینګوالی او ابدیت، د ښکتنیو لپاره د باور سمبول وو. کیدای شي چې د هغه د کچې شخصیت د بنسټیزې ډېرې ناپایداري او لنډ مهالتوب احساس کړی وي. د افغاني پوځي –سیاسي کمپاین تاریخ لیکونکي دې ته اړ دي، چې په ډېرو د نه اعتماد وړ موادو، یعنې رسمي لاسوندونو او د شاهدانو په شواهدو باندې بسنه وکړي . » ۲۰۱ / ۱۴۶ پدې اړه واقعیت دادی چې کی جی بی د خلقیانو د واکمنۍ پرمهال شوروي مشرتابه ته په لوی لاس ناسم معلومات وړاندې کول ترڅو د شوروي اتحاد مشرتابه پر خلقي مشرانو بې باوره کړي او د هغوی د نسکورولو په خاطر کارمل واک ته ورسوي. لدې امله یې د خلقي واکمنۍ د رانسکورولو په موخه لاسوندونه له منځه وړل . د جنرال شبارشین په څرګندونو کې پخه خبره دا ده چې (د افغاني پوځي – سیاسي کمپاین تاریخ لیکونکي دې ته اړ دي، چې په ډېرو د نه اعتماد وړ موادو، یعنې رسمي لاسوندونو او د شاهدانو په شواهدو باندې بسنه وکړي) او پدې ډول د څېړونکیو او لیکوالانو پام دې ته راګرزوي چې د شوروي په دولتي سندونو او په تېره د کی جی بی په لاسوندونو لکه (د کابل څخه مسکو ته لېږل شوي تلګرامونه ، د شوروي سلاکارانو مرکې او ویناوې) ډېره لګول پوره احتیاط او اړین غورغواړي .

پرچمیان یې هم د بې اتفاقۍ په ویروس ککړ کړل

پرچمیان د ثور د وسلوال پاڅون څخه د ۱۹۸۶ کال تر لومړیو پورې متحد او یو موټي وو او کارمل یې ټولو ته منلی مشر وو. د ثورانقلاب په بشپړتیایي پړاو کې پرچم د خپلو نقشو د پلي کولو یعنې د وسلوالو مخالفینو د ځپلو د ا، خ، د ، ګ له ګېډې را وتلو کوچنیو ډلو او په هغو کې د خلقیانو په وړاندې ګډ دریځ درلود او په مشرتابه او لیکو کې یې د بې اتفاقیو کوچنۍ نښه هم نه ترسترګوکیده تر دې چې بارق او لایق هم د کارمل د نقشو رښتیني پلي کوونکي پاتې شول. د اسلامي انقلاب له بري وروسته ځینې پرچمیان ځانونه د خیبر پلویان او د کارمل مخالفان معرفي کوي .خو د پرچم د فرکسیون د فعالیت پر مهال داسې لاسوند نه شته چې خیبراو یا د نومورې پلویان د کارمل خلاف دریدلي وي او یا د پرچم په ډله کې د کوم مخالف فرکسیون شتون وښیي . دا ډله پرچمیان نجیب هم د خیبر له پلویانو څخه ګڼي پداسې حال کې چې نجیب د کارمل له خورا ډاډمنو او نږدې کسانو څخه وو تر دې چې ډېری نجیب د کارمل د ساتونکي(باډیګارد) اوځینې هغه د کارمل د فرکسیون غړی ګڼي. د خیبر سره د نجیب مخالفت لدې څخه څرګندېږي چې نجیب هغه حقوق چې د خلقیانو او کارمل د واکمنیو پر مهال د خیبر کورنۍ ته ورکول نجیب هغه ودرول . د ثور د پاڅون وروسته د خیبر کورنۍ ته هره میاشت د پنځه زره افغانیو سربېره په مکروریانو کې یو اپارتمان هم ورکړل شو او د کورمخې ته یې پیره ودروله . دا پیره د امین په واکمنۍ کې لېرې شوه . د کارمل د واکمنۍ پر مهال هم دا پیسې ورکول کېدلې خو نجیب الله هغه ودرولې. د۱۹۸۲ کال په لومړي سرتاسري ګوندي کنفرانس کې چې ځینو خلقیانو د ګوند او حکومت په تګلارو نیوکې وکړې یوازینۍ څوک چې د دې نیوکو په وړاندې ودرېده هغه نجیب وو . پردې بنسټ

(c) ketabton.com: The Digital Library

نجیب خیبر پلوی او کارمل ضد نشي کېدای. د پرچمیانو په واکمنۍ کې د خیبر د ترور د پېښې څېړنه ونشوه او مازې د پرچم د فرکسیون د دې تئوریسن یادونه هم نده شوې. د شوروي اشغال پر مهال د پرچم په فرکسیون کې د کومې ډلې حتی یوه کس څرک ندی لګېدلی چې کارمل او د پرچم تګلاره انتقاد او په هغو کې په افغانستان کې د شوروي لښکر سره مخالفت ښودلی وي . دا چې نن یو شمېر پروني خلقیان او پرچمیان د ګوند د واکمنۍ حالات انتقادوي دا ښه کاردی خو درواغ ویل ، د اتلانو، خاینانو او تاریخ جوړول د تاریخ قضاوت نشي اړولی. خو هغه څه چې د دې ګوند د واکمنۍ له نسکورېدو وروسته د کارمل پرچمي مخالفان په رسنیو او ټولنیزو شبکو کې خپروي د هغه ویروس ناورې پایلې دي چې د اتلسم پلنوم په درشل(۱۹۸۶ کال می) کې شورویانو پرې ککړ کړل. پدې پلنوم کې د مسکو د ارادې له مخې د کارمل د خوښې خلاف نجیب د ګوند د مشر په توګه وټاکل شو. د ګوند د مشرتابه د دا ډول بدلون ورسته پرچمیان په دوو دښمنو ډلو کارملیانو (د اتلسم پلنوم مخالفانو) او د نجیب په پلویانو ووېشل شول. د اتلسم پلنوم پایلې پرچمیانو ته د خلقیانو د ۱۳۵۸ کال د وري د۲۵ تور پلنوم په شان شوې چې پرچمیان یې په دوو دښمنو ډلو و ویشل. دې وېش د پرچم د واکمنۍ نسکورېدو ته لار پرانېستله. په خلقیانو او پرچمیانو کې د دا ډول حالت واکمنیدل د مسکو ارادې له مخې پېښ شول. توپیر یې پدې کې وو چې په خلقي مشرتابه باندې مسکو داسې نفوذ نه درلود چې د پلنوم په رابللو سره تره کی په امین تعویض کړي بلکې د دوی ترمنځ یې بې باوریاو دښمنیو ته د یو شمېرله سیاست څخه بیخبره خلقیانو او د واک د مدعي د ځانغوښتنې څخه په ګټې اخیستنې سره د تره کي په استوګنځي کې د یوې ډرامې په جوړولو سره خپل پلان پلی کړ. په پرچمي واکمنۍ کې چې واک د شورویانو سره وو د کارمل څخه ګرباچف په مسکو کې وغوښتل چې د ګوند د عمومي منشي له مقام څخه ګوښه شي او کارمل هم ورسره ومنل. خو کارمل خپلو پلویانو ته لارښوونه وکړه چې هېواد ته د راستنېدو په ورځ اعتراضیه مظاهره وکړي ګواکې چې ګوند چمتو نه دی خپل لارښود له لاسه ورکړي. مسکو د کارمل دې دریځ ته په کتو سره سملاسي خپل دوه لوړپوړي څارګر افغانستان ته راولېږل ترڅو کارمل وپوهوي چې په مسکو کې کړې خپله ژمنه عملي کړي . لومړی کارمل اعتراض وکړ، بیا یې لکه ماشوم وژړل چې په واک کې یې پرېږدي خو کومه ګټه یې و نکړله . هماغه وو چې کارمل اړ شو د شورویانو له لوری د ګوند د مشرۍ څخه چمتو شوی استعفی لیک لاسلیک کړي. د کارمل له لوري شوروي څارګرو ته د استعفی لیک د لاسلیک وروسته د اپرېل په شپاړلسمه اتلسم پلنوم جوړ شو او نجیب د کارمل په ځای د ګوند د مشر په توګه وټاکل شو. لدې وروسته د کارمل پلویانو کوم چې د پرچم د فرکسیون اصلي برخه یې جوړوله د نجیب الله او د هغه د تګلارو د غندنې او د دولتي چارو په سبوتاژ لاس پورې کړ. په ګوندي بنسټونو کې د کارمل د پلویانو بیسارې نفوذ لدې نه جوتیږي چې د نجیب الله د واکمنولو په درشل کې د ګوند په نشراتي ارګان (د ثورانقلاب حقیقت) ورځپانه کې یې یو کاریکاتورچاپ کړ چې یوغویی د ګوند د مرکزي کمیټې د مانۍ په لور په حرکت کې ښیي. د کاریکاتور لاندې لیکل شوي وو: « سر یې غټ خو عقل یې لږ دی»» چې اشاره نجیب الله ته وه چې هغه ته په کابل پوهنتون کې «نجیب ګاو» ویل کیدل. که څه هم دا اخبار په بشپړ ډول و نه ویشل شو خو ځینو دا اخبار تر لاسه کړی وو.د پلنوم وروسته نجیب د خپلو دې پرچمي ملګرو په وړاندې د مکافات او مجازات ، تهدید او تقدیر تګلاره غوره کړه ځینې یې بیکاره او زندانونو ته واچول او نورو ته یې لوړمقامونه او امتیازات ورکړل چې پدې ډول به لومړۍ ډله وبیروي اودوهمه ډله به د ده څخه ملاتړوکړي. د دې ویرولو او تقدیرولو لړۍ دوام وکړ . یوه ورځ به یو پرچمي کدر زنداني شو او څه موده وروسته به لوړ مقام ترلاسه کړ ښه بیلګه یې محمودبریالی دی چې له زنداني کیدو وروسته د صدراعظم مرستیال وټاکل شو. بریالي په زندان کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ړیره پرې ایښې وه اوخپلو ملګرو ته یې ویلي وو: « نجیبه ! تا ږیره راباندې پریښوده ترڅو مې په تا ږیره نه وي پرې ایښې خپله ږیره به ونه خریېم.» دا بیا ښیي چې کارملیانو پریکړه کړې وه چې له نجیب الله څخه غچ واخلي. نجیب الله چې د خپلو پرچمي ملګرو د دا ډول مخالفتونو سره مخامخ وو هغه یې د کارمل څخه چې لا د سیاسي بیرو غړی او د انقلابي شورا رئیس وو ګټل چاره یې پدې کې لیدله چې کارمل د سیاسي بیرو د غړیتوب او د انقلابي شورا د ریاست څخه وباسي او د هیواد څخه یې هم وشړي. په دې صورت کې به ښايي پرچمیان له مخالفت څخه لاس واخلي. هماغه دي چې شوروي اړخ ته مراجعه کوي ده ته اجازه ورکړي چې کارمل د سیاسي بیرو د غړیتوب او انقلابي شورا له ریاست څخه هم ګوښه کړي او دوی هغه شوروي اتحاد ته بوزي. جنرال ګروموف په افغانستان کې د شوروی پوځ وروستی قوماندان پدې هکله لیکي:« ملګري نجیب په کابل کې د ملګري ورانتسوف او په نورو لیدنوکتنو کې، په وروستیو ورځو کې پدې ټینګار درلود چې ډیر ژر باید ببرک کارمل د افغانستان د خلق دموکراتیک ګوند د مرکزي کمیټې له سیاسي دفتر او د افغانستان د دموکراتیک جمهوریت د انقلابي شورا له ریاست څخه ګوښه کړل شي. ملګري نجیب ویل چې کارمل د ګوندي او دولتي کارونو څخه ډډه کړې په نیوکو یې پیل کړی او د ملي روغې جوړې پر ضد ګامونه اوچتوي .» ۱۹۰ / ۱۵۶د جنرال ګروموف څرګندوني ددې واقعیت ښکارندوی دي چې نجیب الله د خپل سلف په شان د مسکو د خوښې ، ارادې او اجازې پرته د سترو او مهمو پریکړو د نیولو واک نه درلود. کشتمند د انقلابي شورا څخه د کارمل د استعفی په هکله لیکي: « هغه (نجیب الله) له شورویانو څخه هیله وکړه چې ببرک کارمل شوروي اتحاد ته ور وغواړي. سره لدې چې شورویانو ومنله او کارمل ته یې بلنه ورکړه ، خو کارمل سخت مقاومت وښود او د هغوی بلنه یې رد کړه. نجیب الله غلی پاتې نشو او زیار یې وایست تر څو د هیواد څخه د کارمل د لیرې کیدو په اړتیا د سیاسي بیرو غړي قانع کړي. کله چې ببرک کارمل د سیاسي بیرو او د مرکزي کمیټې د پریکړې په وړاندې چې شوروي اتحاد ته لاړ شي مخامخ شو بیله دې چې هغه ومني بله لاره نلرله» ۳۹ / ۹۸۴ کشتمند غواړي پدې توګه د پرچم خپلواکي وښیي چې ګنې کارمل د سیاسي بیرو د غوښتنې له امله مسکو ته تللی دی. میرصاحب کاروال چې د کارمل سره په مسکو کې لیدلي وو د کارمل له قوله لیکي :« دی (نجیب الله) مې د زوی په شان وروزلو او جګ مې کړ او هغه ناځوانه حتي زما د فزیکي له منځه وړلو لپاره څو ځله آمادګي نیولي وه لکن شوروي اړخ ور سره موافقه نه وه کړې.» ۱۲۸ / ۱۵۱ د کارمل پورتنی وینا ښیي چې کرملن ناستو نه غوښتل دا طلایي آس له لاسه ورکړي هغه یې په مسکو کې وساتلو تر څو په اړین فرصت کې بیا پرې سپاره شي. پدې هکله د نجیب تیروتنه پدې کې وه چې د پرچمیانو له لوري د ده په وړاندې مخالفتونه یې د کارمل څخه ګڼل پداسې حال کې چې د دې مخالفتونو تر شا مسکو ولاړ وو چې کارمل او د هغه پلویان یې د توکو په څیر کارول.

د نجیب الله د واکمنېدلو ړښتیا

افغانستان د خپل جیوپولیتیک او جیوستراتژیک موقعیت له مخې مسکو ته ډیر ارزښت درلود تر دې چې لینن « افغانستان د منځنۍ آسیا کلی » ګڼله. د افغانستان دا ډول ارزښت وو چې مسکو تل هڅه کړې ده چې له افغانستان سره دوستانه اړیکي ولري نه دا چې دا کلی د هغه د سیالانو په لاس کې و لوېږي . د ثور انقلاب بري شورویان اندېښمن کړل ځکه کرملن ناستو فکر کولو چې د داودخان بدیل به پرچمیان وي خو د مسکو د وړاندوېینې خلاف خلقیان واک ته ورسېدل. که څه هم د شورویانو د فشار له امله په خلقي واکمنۍ کې پرچمیانو ته کابو نیمايي برخه ورکړل شوه خو د کارملیانو د ګوندي ضد کړنو

(c) ketabton.com: The Digital Library

پایله دا شوه چې کارمل او د هغه ملګري له واکمنۍ وشړل شي . له بله پلوه د خلقیانو په وړاندې د جهادي ډلو د وسلوالې مبارزې له امله په افغانستان کې امنیت خرابېدلو او مسکو وېره لرله چې د خلقي حکومت په راپرزېدو او د جهادي ډلو په واکمنېدو سره د شوروي اتحاد منځنۍ آسیا ته به اسلامي ولولې خپرې شي. له بله پلوه د خلقي مشرتابه خپلواک دریځ د کرملن د هژمونیستو مشرانو لپاره د زغم وړ نه وو پرافغانستان یې تیری وکړ خلقي واکمني یې نسکوره او پرچمیان یې د واک په ګدۍ کېنول پدې هیله چې د منځنۍ آسیا کلی ترلاسه کړي. د شوروي واکمنو د تمې خلاف افغانان د اشغالګرو خلاف ودرېدل چې نه یوازې د افغانستان په اړه د کرملن د واکمنو خوبونه او خیالونه چې دا کلی یې ترلاسه کړې ده د خاورو او ایروسره یو کړل بلکې د نوموړي هیواد تاریخ یې هم په بل مخ واړاوه دا ځکه چې په افغانستان کې د شوروي سره پوځ لپاره جګړه « له هغو وروستیو ځان وژونکو ماینونو څخه راوختله چې یو لوی دولت پرې والوت او دړې وړې شو. » ۷ / ۳۹۶ مسکو چې د افغانانو له اتلوال مقاومت سره مخامخ شو او هره ورځ د خپلو پوځیانو د تابوتونو شاهد وو دا یې د کارمل د لټی ، عیاشی او نه وړتیا څخه ګڼل او دې پایلې ته ورسېدل چې بابو (کارمل) بدل کړي ځکه د کارمل د پوځې سلاکار همکارانو په خپلو کې په کارمل د بابو نوم ابښی وو .لکه څرنګه چې په شوروي نظام کې(ک.ګ. ب) وروستۍ خبره کوله . همدې اداري د کارمل د بدلولو واک درلود. کې ګې بې ته جوته شوې وه چې د اشغال په وړاندې د مقاومت اصلی ځواک پښتانه دي نو پدې لټه کې شوله چې د تاجک پرچمي پرځای پښتون پرچمي د هیواد د مشر په توګه نصب کړي ګنې پښتانه به پرې راټول شي او یا دا چې د یوه بې بصیرته مزدور پښتون په وجود کې پښتانه ښه ځپلی شي . دا مشر نجیب الله د خاد رئیس وو. کله چې ک. ګ. ب د کارمل ځای ناستی کرملن ته ور وپېژندلو . ګرباچف کارمل ، کشتمند، زیری،نجیب ، لایق ،جنرال نظرمحمد په پټه مسکو ته ور وغوښتل . ګرباچف هغوی ته د شوروي پوځیانو د وتلو د خبرې د شریکولو سربېره ویلي وو:« هغه بدلونونه چې ښایي ستاسو په ګوند کې راسي اوس یې تصور هم نشی کولۍ » ۴۰/ ۵۳۵ پدې غونډه کې کارمل د شوروي ځواکونو د وتلو په اړه مخالفت ښودلی وو او یوازې نجیب د ګرباچف خبره تایید کړی وه. پدې اړه زیری د کشتمند له قوله لیکي :« لکه چې کالیګین (د خاد سلاکار) د غونډې په باره کې نجیب ته پوره معلومات ورکړي و ، د نجیب څخه لیکلي مواد موجود وه. دغه نظریات چې پرون ګرباچف وویل ، نجیب لکه چې په کابل کې په خبر و، ای بچه را ملاکرده بود(دا هلک یې ملا کړی و)» ۴۰ / ۵۳۶ د زیري په پورتنیوڅرګندونو کې دوه شیان د پام وړ دي . یو دا چې ګرباچف پلاوي ته په ګوند کې د داسي بدلونو خبره کړې ده چې دا خواران یې تصور هم نه کوي او بل دا چې د ا، خ، د، ګ د پلاوي له جملې څخه یوازې نجیب الله ته د ګربا چف د لیدنې د آجندا په اړه معلومات ورکړل شوي وو چې په غونډه کې څه ډول دریځ ونیسي. دا بیا ښیي چې کرملن پرېکړه کړې وه چې نجیب الله په راتلونکي کې په ارګ کې ووینې . د افغان پلاوي د سفر وروسته شوروي سلاکارانو د نجیب د واکمنولو او نوې تګلارې په پروژه کار پیلوي . ویکتورپیتروویچ د کارمل سلاکار د ګوند د نوې تګلارې(ملي روغې جوړې) د پلي کولو په موخه کار پیل کړ او ضمناً د کارمل د دریځ د کمزورولو په چارو هم بوخت شو. هغه لومړی په مرکزي کمیټه کې د ګوند د اغېزمنو کدرونو یوه غونده راوبلله اوغونډې ته کارمل وینا واوروله چې هغه د مخالفانو سره په روغې جوړې څرخیده او د ګډونوالو نظر یې غوښت. دا وینا په رسنیو کې د مرکزي کمېټې د لسګونو تزسونو په نامه تبلیغېدله خو کارملیانو د کارمل د لسګونو تزسونو په نامه یادوله . ځېنو خلقیانو په خپلو کې په ریشخندۍ هغه د « کارمل لس تېزونه » بلل . د زیري په وینا ډېری او په هغو کې نظام الدین تهذیب د سترې محکمې رئیس او عبدالمجیدسربلند د اطلاعاتواو کلتور وزیر ددې تزسونو په مخالفت کې و درېدل . لدې غونډې وروسته

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ګوند د مرکزي کميټې شپاړلسم پلنوم جوړشو چې آجندا يې د ملي روغې جوړې د سياست اعلانول وو. د پلنوم په اساسي رپوټ کې چې کارمل ولوستلو د ګوند او دولت کارونه انتقاد او ناکام بلل شوي وو او همدارنګه په ګوند او دولت باندې د خلکو د نه باور خبره هم شوې وه. کله چې په رپوټ کې د ګوند او دولت ناکامی ته ګوته نيول کيږي او په ګوند او دولت د خلکو د نه باور خبره کيږي دې دا معنی ورکوله چې د ګوند او دولت مشر د خپلو مسئوليتونو په سر ته رسولو کې پاتې راغلی او بايد استعفی ورکړي . خو کارمل استعفی ور نکړه ځکه ده ځان ناکام نه بللو . هغه څه چې په رپوټ کې وو هغه د ده نظر نه بلکې د شوروپانو ليدلوری وو چې ليکلی رپوټ يې ده ته ورکړی وو چې په پلنوم کې هغه د ويناد په څير ولولي . د۱۹۸۶ کال د مارچ په مياشت کې په پام کې وه چې په کابل کې د قبايلو يوه ستره جرګه راوبلل شي . يوه ورځ شوروي سفير تابييف کارمل ته ورغی او ورته و يې ويل :« تاسې يې مسکو ته بللي ياست. زموږ مشران غواړي ستاسې سره د اړينو مسئلو په اړه خبرې وکړي .» ۲۰۳ کارمل مسکو ته ولاړ د هوايي ډګر څخه يې د کمونست ګوند د مرکزي کميټې روغتون ته وليږداوه هلته شل ورځې بستر وو او دوې مياشتې نور هم په مسکو کې پاتې شو ترڅو هغه ګرباچف ور وغوښت او ورته ويې ويل غوره به دا وي چې د ګوند له مشرۍ نه کوښه او خپله څوکۍ يوه ځوان ملګري ته وسپاري او کارمل ورسره ومنل. کارمل د مۍ په لومړۍ کابل ته راستون شو. کابل ته په رسيدو سره د ده يو شميرپلويان چې زياتره يې نجونې او مېرمنې وې د مرکزي کميټې او ارګ مخامخ د ده په ملاتړ او د ګرباچف- نجيب ضد شعارونو په ورکولو سره اعتراضيه غونډه وکړله. په دې غونډه کې د کارمل ورور محمود بريالي هم ګډون کړی وو. پربله خوا د ګوند په مشرتابه او په تيره په پرچمي اړخ کې د کارمل د پلويانو له لوري د بې نظميو د منځته راوړو له امله انديښنو شتون درلود د ماخوستن تر ناوخته ګوندي مشران او شوروي سلاکاران د مرکزي کميټې په ځانګو کې پاتې کيدل البته د کارمل پلويان هلته نه تر سترګو کيدل. کابل ته د کارمل د رارسېدو په دوهمه ورځ (مۍ دويمه) کوم شوروي سلاکار زيري، ګلابزوی ، محمدرفيع او د خاد رئيس يعقوبي ته دستور ورکوي کارمل ته ورشي او د ګوند د عمومي منشي له مقام څخه د ناروغۍ په نامه د هغه د استعفي غوښتنه وکړي. هغوی د ماخوستن په ۹ بجو کارمل ته ورغلل. د ډلې مشر زېری وايي:« خبرې ما پيل کړې و مې ويل ته وينې چې په ګوند کې وضعه پيچلې ده موږ راغلي يو د وضع د بهبود لپاره ستا څخه مرسته وغواړو. د سياسي بيرو ملګري پوهيږي چې تاسې د ګوند په جوړولو او روزلو کې زيات کار کړی دی. ټول ګونديان تاسو ته احترام لري. اوس مو صحت ښه نه دی او د ګوند لپاره کار نه شی کولای. نو د کرکيچ د پای ته رسولو لپاره د ناروغۍ له کبله استعفی وکړئ د ګوند په ګټه ده...، زما خبرې رفيع ، ګلابزوی او يعقوبي په لنډو جملو او يا سر ښورولو تائيد کړې...، خو وروسته يې د ميز بلې خوا ته چې رفيع او يعقوبي ناست وه مخ واړوی او له قهره لړزيدلي ږغ يې رفيع خطاب کړ ، وويل ليکن ته ، ته څرنګه زما استعفی غواړې . ته ،ته څنګه دا خبرې کوې . له کومو غارو مې راويستې ، له مرګه مې خلاص کړې وزارت ته مې ورسولې، بيا يې يعقوبي مخاطب کړ ويې ويل دغه وګوره ، والله که چا پيژندی اوس د خاد ، د واد وزير ماته څه وايي... لږ څه شرم وکړئ . تاسو ته نه ښايدل ما ته راشئ او دغه خبرې وکړئ ...، زه به ستاسو د خبرو په اړه فکر وکړم بله ورځ به درته ووايم.» ۴۰ / ۵۵۵ .ددې ليدنې وروسته سبا ته د شوروي د څارګرې ادارې دوه لوړپوړي جنرالان ګريچکوف او شبارشين کابل ته راغلل ، کارمل ته ورغلل او په مسکو کې يې د خپلو ژمنو د پلې کولو غوښتنه ترې وکړه او استعفی ليک يې مخې ته ورته کېښود. کارمل ورته وايي: « ورته څرګنده نشوه چې په کوم اساس شوروي اتحاد د يوه خپلواک دولت په کورنيو چارو کې بيشرمانه لاسوهنه کوي. خو ګريچکوف په قاطعيت سره په خپل دريځ درېږي او وايي د استعفی د نوښت مرکز

(c) ketabton.com: The Digital Library

کابل دی او مسکو یوازې افغان ملګرو ته مرسته رسوي. کارمل ته نه ښایي وضعیت لا کړکیچن او کړکیچن کړي...، دا د تشنج ډک دیالوګ د۱۹۸۶ د می په دریمه پدې پای ته ورسید چې د ماڼی خاوند د شوروي جنرالانو په شتون کې د ګوند د رهبرۍ څخه خپل استعفی لیک د افغانستان د خلق دموکراتیک ګوند جوړیدونکي پلنوم ته لاسلیک کړي» ۲۰۲ او هغه ګریچکوف ته وسپاري. پدې اړه د پشت پرده افغانستان په کتاب کې راغلي دي چې کابل ته د کارمل د رسیدو یوه ورځ وروسته د می په دوهمه ولادیمیر ګریچکوف د کی جی بی د لومړی اداری مشر چې په ۱۹۸۸ کې د کی جی بی رئیس شو د جنرال شبارشین د کی جی بی د مرستیال سره کابل ته راورسیدل . هغوی دنده لرله چې د کارمل د استعفی بهیرسمبال او تنظیم کړي. د جنرال شبارشین په وینا کله چې ګریچکوف کارمل ته دا خبره وکړه چې په مسکو کې خپلې کړې ژمنې عملي کړي « د کارمل رنګ تور شو. هغه منکر نشو چې په مسکو کې ځینو توافقاتو ته رسیدلی وو خو ګوتځنډنه یې وکړه چې ګوښه کیدنه یې نارضایتي او مخالفتونه زیږوي او د شوروي اعتبار ته جبران نه کوونکی زیان رسوي. وروسته لدې ناڅاپه پریشانه شو، ژبه یې بنده شوه او و یې ژړل. ما ووژنئ! قرباني مې کړئ ! زه مرګ ، زندان او شکنجې ته چمتو یم ! » ۲۰۳/ ۲۱۱

په لیکني بڼه د کارمل د استعفی لیک د ترلاسه کولو یوه ورځ وروسته د می په څلورمه د مرکزې کمیټې اتلسم پلنوم راوبلل شو.د پلنوم د جوړیدو مخکې شپه « د کورنیوچارو د وزیر په دستور د کارمل نږدې ملګري ، همفکران او خپلوان د مؤسساتو د کنډک د قوماندان خلیل امین زاده له خوا ونیول شول او ارګ ته ولیږدول شول.» ۲ / ۱۵۲ همدارنګه د پلنوم په ورځ د الوتکو الوتنې هم ودرول شوې. د ثورانقلا ب په بشپړتیایي پړاو کې ددې پلنوم توپیر له نورو پلنومونو نه پدې کې وو چې په نورو پلنومونو کې به د مرکزي کمیټې د غړو سربیره ځینو لوړپوړو چارواکو لکه د ولایتي ګوندي کمیټو منشیانو،والیانو، معیینانو،قوماندانانو او رئیسانو ګډون درلود خو پدې پلنوم کې یوازې د اسلامی شئونومعیین او د قومونو او قبایلو د وزارت نه دوو تنو ګډون کړی وو. په پلنوم کې کله چې د کارمل د استعفی خبره و شوه نظام الدین تهذیب او مجید سربلند د کارمل د استعفی لیک غوښتنه وکړه او نجیب ورته ویلي وو:« ملګري کارمل په خپل خط استعفی کړې ده هغه زموږ سره موجوده ده که ضرورت پیښ شو ملګرو ته به یې وړاندې کړو.» ۴۰ / ۵۵۷ پدې پلنوم کې په زړه پورې دا وه چې د کارمل پرځای د چا د ټاکل کیدو وړاندیز نه وو شوی چې د اسلامي شئونو معیین د خبروغوښتنه وکړه او د خبرو په ترڅ کې یې وویل: « محترم نجیب الله ! موږ ستاسو په انتخاب ډیرخوښ شوو او ستاسو د بریالیتوبو هیله کوو، نجیب پرې ږغ وکړ : مولوي صاحب ! زه تر اوسه کاندید شوی هم نه یم ته د ټاکل کیدو مبارکي راکوې. نوراحمد نور ورته وایي ستا بیانیه باید تر انتخاباتو وروسته ویل شوې وای .» ۴۰ /۵۵۷ ــ ۵۵۸ د سیاسي لوبو څخه د بې خبره ساده مولوي له وینا څخه دا تریخ واقعیت جوتیږي چې څرنګه د افغانستان په روان ناورین کې ځیني سست عنصره ملایان او روحانیون لکه یو شمیر روڼ اندي د توکو په څیر پلورل او پیرل کیږي . پلنوم د رایو په اتفاق کارمل ګوښه او نجیب الله یې د هغه پرځای د ګوند د عمومي منشي په توګه وټاکه. په پلنوم کې بریالي او راتبزاد برخه نه وه اخیستې. په استعفی لیک کې راغلي وو: « ملګرو! له ډیرفکر وروسته ما پریکړه وکړه چې د مسئولیت د احساس او روغتیایي عواملو او نړیوالو مسئلو او ستونزو ته په کتنې سره د خپلو امکاناتو د ژورې ارزونې له مخې د افغانستان د خلق دموکراتیک ګوند د عمومي منشي له مقام څخه زما معذرت ومنئ .» ۳۹ / ۷۲۵ سره لدې چې کارمل د کی جی بی د دوو لوړپوړو سره د شوروي دولت خلاف ترخې خبرې لرلې خو په استعفی لیک کې د شوروي دولت څخه داسې قدرداني شوې وه : «خپله ملي او انترناسیونالستي دنده ګنم په همدې شیبه کې یو ځل بیا د

(c) ketabton.com: The Digital Library

شوروي ستر ولس د ګوندي او دولتي مشر څخه زموږ ځوريدلي ولس ته د هراړخيزه انټرناسيونالستی مرستو د ورکونې څخه د زړه له کومې خپله مننه وړاندې کړم.» ۲۰۴د اتلسم پلنوم په درشل کې د کارمل د ځای ناستې په هکله د ګوند په مشرتابه کې نظرونه ویشلي وو خو مشترک ټکی يکې دا وو چې د ګوند د بنسټ ايښودونکو څخه يو وټاکل شي. په پرچميانو کې کشتمند او لایق هريوه ځان مستحق ګڼه . خلقي زيري هم د ګوند د مشرئ شوقي وو چې ځينو د خلقي اړخ د مرکزي کميټې غړو هم زيري ته ليوالتيا لرله. کاروال د ګوند رهبرئ ته د خلقي اړخ په مشرتابه کې د واحد نظر د نشتون خبره کوي او ليکي: « صالح محمدزيري په لومړيو کې د نجيب الله مخالف وو او سلطانعلي کشتمند ته يې ترجيح ورکوله ځکه چې د ګوندي سابقې او د سلطانعلي کشتمند د نرم کرکتر له امله يې د کوچنيتوب او سپکاوئ احساس نه کاوه. د نيازمحمدمومند او زما(ميرصاجب کاروال) لپاره د کارمل تبديلي په صالح محمد زيري او يا پنجشيري د منلو وړ وه.که څه هم موږ د سلطانعلي کشتمند سره ښې اړيکې لرلې. څرنګه چې وروسته معلومه شوله سيدمحمدګلابزوئ د مخکنيومصلحتونو پر بنسټ د نجيب الله په اړه خپله موافقه ښودلې وه. د وطنجارلپاره اصلاً دا مطرح نه وه چې څوک دې شي؟ هغه په وروستيې تحليل کې د شورويانو د نظر تابع وو او کوم ځانګړی دريځ يې نه درلود. په هرصورت د شورويانو رول ټاکونکی وو.» ۱۲۸ / ۱۴۶ پدې هکله د افغانستان درمنګنه ژئوپوليتيک کتاب روسي ليکوالان د کتاب په ۵۹ مخ کې د مسکو رول ته ګوته نيسي او راوړي: « د کارمل د ځای ناستي په توګه د نجيب په غوراوي کې شورويانو ټاکونکی رول درلود. اندروپوف ، اوستينوف او پونوماريوف د نجيب وړتياوو ته لوړ ارزښت ورکاوه او هغه يې ښه پيژاند. پدې هکله نظريات داسي وو چې د کارمل د بدلولو په صورت کې يوازې نجيب کولی شي د هغه پرځای وټاکل شي .» د ا، خ، د،ګ د مشر په توګه د نجيب د غوراوی به د شوروي جنرال لياخفسکي ولولو: « د ۱۹۸۰ لسيزې په نيمايي کې په شوروي اتحاد کې د رهبرئ د بدلون له کبله په افغانستان کې هم د مشرتوب د بدلولو خبره مطرح شوه، د ګرباچف د ټينګار په وجه ډاکترنجيب الله د مشرتوب لپاره غوره شو.» ۲۰۵ / ۱۹ پدې ډول د ګوند د اتلسم پلنوم په جوړولو سره د مسکو له خوا د نجيب الله په ګټه کودتا په بري سره سرته ورسيده.

د پورتنيو څرګندونو نه ښکاري چې کارمل د مسکو د ارادې او د کی جی بی د جنرالانو د فشارونولـه املـه د ګوند د عمومي منشي له مقام څخه استعفی ته اړ ایستل شو او پرځای يې نجيب الله وټاکل شو خو بيا هم کشتمند د اتلسم پولينوم دايريدل او په هغه کې د نجيب الله ټاکنه د ګوند د مشرتابه (سياسي بيرو) اراده ګڼي ، د شورويانو اغيزاو نفوذ نه مني او ليکي :«۱۹۸۶ کال داسي پيل شو چې يوځل بيا د رهبرئ په د ننه کې اختلافونه زيات شول او دا ځل د رهبرئ د مشر د تبديليدو پرته له منځه نه تلل. د سياسي بيرو اکثريت د رهبرئ تغيير يو اړين ضرورت ګڼه چې نجيب الله د کارمل پرځای وټاکي، کارمل شخصاَ هم لدې څخه خبر درلود.» ۳۹ / ۷۲۵ هغه مهال ليکوال د دفاع وزارت د ملکي مدافعي په رياست کې دنده لرله. د اتلسم پلنوم د دايريدو وروسته ددې رياست عمومي رئيس جنرال دوست محمد د ګوند د مرکزي کميټې على البدل غړي د رياست منسوبينو ته پدې اړه معلومات ورکړل او ټول خپلو ځانګو ته لاړل . څو شيبې وروسته رييس ليکوال خپل دفتر ته و غوښت او ور ته و يې ويل: « نور څه غواړئ ببرک کارمل خو مو هم لېرې کړ.» ليکوال ورته وويل نه پوهيږم چې کارمل چا لېرې کړ ځکه چې څو ورځې مخکې ويل کېدل چې د سياسي بيروغړي په پام کې لري چې د ګوند د بنسټ ايښودونکو څخه يو د کارمل پرځای وټاکي .خو وينو چې نجيب د ګوند د سياسي بيرو د غړو د ارادې خلاف د ګوند د مشر په توګه وټاکل شو . د کارمل پر ځای د کشتمند يا زېري د ټاکنې خبره رييس ليکوال ته کړې وه. په خپله نجيب الله ميثاق ته د ده واک ته د رسېدو په اړه داسي ويلي دي: « کارمل ته ويل شوي وو چې د ناروغئ

(c) ketabton.com: The Digital Library

په نامه د ګوند او دولت له رهبرۍ استعفی وکړي او شوروي ته د استراحت لپاره لاړ شي او هلته د ژوند کولو ټول امکانات او آسانتیاوې ور ته چمتو کېږي.کارمل مقاومت کاوه او چمتو نه وو داسې سیاست ومني. شوروي سلاکارانو د افغانستان د خلک دموکراتیک ګوند د مرکزي کمېټې د ټولو غړو سره کار پیل کړاو هر یوه ته یې جلا جلا دا سیاست توضیح کاوه. په پای کې د محمود بریالي، اناهیتا راتب زاد، ظهور رزمجو، نظام الدین تهذیب او مجید سربلند پرته د مرکزي کمېټې ټول اصلي او علی البدل غړي د دې تګلارې سره همغږي شول . باید د مرکزي کمېټې پلنوم جوړ شوی وای او کارمل د ناروغۍ په پلمه استعفی ورکړې وای...»۷۹ / ۵۵۲ - ۵۵۳ د نجیب الله د واکمنېدلو رښتیا به په خپله له ده څخه هم ولولو. کله چې مسکو د ۱۹۸۹ کال د نوامبر په میاشت کې د برهان الدین رباني په مشرۍ د مجاهدینو یو پلاوی مسکو ته تللی وو او د دې پلاوي سره مسکو دې هوکړې ته رسېدلی وو چې د ۱۹۹۲د جنورۍ د لومړۍ وروسته به افغان حکومت ته پوځي تسلیحاتي مرستې دروي. لدې پرېکړې وروسته نجیب الله په نهیلۍ او ګیلې سره د شوروي اتحاد د وخت بهرنیو چارو وزیر شیواردنادزي ته یو لیک استولی او په یوه برخه کې یې راغلي دي:« ما نه غوښتل جمهور رییس شم ، تاسې زه رضا کړم. پرله پسې مو هیله وکړله او د ملاتړ ژمنې مو را کړلې ...، اوس مو زه او د افغانستان جمهوریت تقدیر ته پرېښودل. څرنګه دا مسآله درک شي.»۲۰۱ /۱۹۴

ملي روغه جوړه

د کارمل پر ځای د نجیب الله د ټاکلو څخه د مسکو موخه دا وه چې له افغانستان څخه خپل پوځیان وباسي او نجیب پدې لاره کې ورسره کاملاً همغږی او همکارۍ ته چمتو وو خو کارمل ور سره مخالفت ښودلی وو . نجیب الله واک ته په رسیدو سره د مسکو له لوري د چمتو شوې نسخې پربنسټ رسماً د ملي روغې جوړې تګلاره اعلان کړه چې منځپانګه یې د وسلوالو مخالفینو سره په پخلاینې، د افغانستان د خلک دموکراتیک ګوند له لوري د واک د انحصار څخه ډډه ، په هیواد کې د سیاسي ګوندونو او آزادو رسنیو فعالیت ، د پراخ بنسټه حکومت منځته راتګ او د افغانستان څخه د شوروي پوځیانو وتل وو. خو نجیب ادعا کوي چې دی د ملي روغې جوړې د تګلارې د غوره کولو نوښتګر دی. نجیب الله د۱۳۷۰ کال د تلې په دریمه په پارلمان کې دا پوښتنه طرحه کړه « چې د ملي روغې جوړې تګلاره له کومه ځایه پیل شوه؟ وویل، ځواب روښانه دی .څرنګه مې چې څو څو ځله د مختلفو مناسبتونو له کبله د دې مسئلې سره تماس نیولی دی چې پنځه کاله مخکې د پوهانو، روحانیونو او د افغاني مختلفو شخصیتونو سره ناستې او لیدنې کتنې ترسره کړې او د ۱۳۵۷ کال د ثور د اوومې وروسته تجربې راغونډې شوې. د ملي روغې جوړې لومړنۍ مفکوري د همدې ناستو او د نظریاتو د مبادلې څخه منځته راغلې . » ۲۰۶ / ۲۰۱ خو واقعیت دا دی چې د روغې جوړې تګلاره د شورویانو له لوري په چمتو شوي رپوټ کې چې کارمل د ګوند په شپاړلسم پلنوم کې ولوست اعلان شوله او وروسته هغه د مسکو له لوري د یوه جامع سند په توګه تنظیم او د نجیب الله په واک کې کېښودل شو. کاروال د هغه مهال د دارالنشاء غړی پدې هکله لیکي: « دا سند له روسي ژبې نه په تاجکي ژباړل شوی وو چې لومړی ځل د نجیب الله له لوري په سیاسي بیرو کې مطرح شو.» ۱۲۸ / ۱۵۳ نه یوازې کاروال د ملي روغې جوړې د تګلارې نوښتګر مسکو ګڼي بلکې شوروي جنرالان او په هغو کې ګروموف ورته څرګندونې لري او لیکي: « د افغانستان د خلق دموکراتیک ګوند د عمومي منشي په توګه د نجیب الله د ټاکنې سره جوخت شوروي ګوندي سلاکارانو نوې ستراتیژي جوړه کړه چې موخه یې په هیواد کې د کورنۍ مخامختیا

(c) ketabton.com: The Digital Library

کمول وو. دا ستراتیژي په ټوله نړۍ کې د ملي پخلاینی(ملي مصالحې) په نامه شهرت وموند.» ۱۹۰ / ۱۹۲ د نجیب له لورې د اعلان شوې ملي روغې جوړې د تګلارې په اړه (افغانستان در منګنه جیوپولتیک) نومي کتاب په دېرشم مخ کې داسې راغلي دي:« ښېله شکه نجیب الله یو پیاوړی ځیرک چلباز او سرزوری سیاستوال وو. د اوازو خلاف نه هغه او نه کوم بل افغان مشر د ملي پخلاینې تګلاره اعلان کړله . د ملي پخلاینې سناریو د کرملن د ماڼۍ د لاربنوونکو په دستور ولیکل شوله او افغاني اړخ یې یو عادي پلي کوونکی وو. همدارنګه لیاخفسکي د افغان میرانه اوغمیزه نومي کتاب لیکوال د کتاب په ۳۴۳ مخ کې د څلویښتم پوځ له لوري مسکو ته د یوه لیږل شوي رپوټ یوه برخه راوړې چې دا رپوټ که له یوې خوا د ملي روغې جوړې جوړوونکی شوروي اړخ ګڼي له بله پلوه د دې تګلارې د ناکامی پیغام هم له ځانه سره لري. په رپوټ کې راغلي دي:« اوس معلومیږي چې د ملي روغې جوړې تګلاره چې د شوروي اتحاد د کمونست ګوند لاربنوونکو وړاندې کړه او د افغانستان خلق دموکراتیک ګوند یې پلې کوي عملي نه ده . سربیره پردې هغه د مخالفانو په ګټه واوښتنه.» د څلویښتم پوځ له لوري مسکو ته د استول شوي رپوټ څخه ښکاري چې د ملي روغې جوړې څخه مسکو موخه دا وه چې څه ډول خپل لښکر له افغانستان څخه وباسي. کارمل د پاخه سیاستوال په توګه د مسکو پدې موخه پوهېدلی وو او د ګرباچف د وړاندیز په وړاندې ودرید خو ځوان نجیب الله دا درایت او هوښیاري نه لرله. هغه نه یوازې د مسکو له لورې پدې پیل شوې لوبه کې خپل سر بایلود بلکې افغانستان یې د کړکیچ خورا ګواښمن پړاو ته ورټیل واهه چې د شوروي د اشغال نه یې پایلې افغانانو ته ګواښمنې شوې. البته دا د دې معنی نلري چې د ملي روغې جوړې تګلارې ته اړتیا نه وه بلکې د هغې د بریا لپاره باید رښتینې هلې ځلې شوې وای. دا تګلاره هغه مهال بریالۍ کېدله چې د هرڅه د مخه نجیب په ګوند کې د خلقیانو او په واکمنۍ کې د نورو سیاسي ډلو سره جوړه کړې وای ، د پرچمي له تنګ چوکاټ څخه یې باید ځان را ایستلی وای، د مخالفینو سره یې صادقانه خبرو اترو ته مخه کړې وای نه اپراتیفي لوبو ته. د ملي روغې جوړې د تګلارې د اعلانولو وروسته د نجیب الله له کړنو څرګنده شوله چې هغه ګومان نه کولو چې شورویان د افغانستان څخه خپل پوځیان وباسي همدا لامل وو چې د ملي روغې جوړې د تګلارې د پلې کولو په موخه یې رښتینې هلې ځلې ونکړلې او خپلې اپراتیفي- خادېستي لوبې یې پر مخ وړلې. هغه د ژنیو د لوزنامې د لاسلیک یوه اونۍ مخکې چې په تاشکند کې له ګرباچف سره وکتل سر یې پدې خلاص شو چې شوروي اړخ د خپلو پوځیانو په اېستلو کې جدي دی. د نجیب لخوا د دا ډول ناسم ګومان ، د هغه له لوري د اپراتیفي لوبو پر مخ وړل او دې ملي پروسې ته د یوې پروژې په څېرد لیدلو پایله د ملي روغې جوړې ناکامي او په هېواد کې د تنظیمونو د وحشت واکمنېدل شول .

طرحه که عریضه !؟

د نجیب الله له خوا د ملي روغې جوړې د اعلان وروسته پرچمیانو د وسلوال او غیر وسلوال اپوزېسیون سره پټو او څرګندو اړیکو ټینګولو ته مخه کړله چې دا اړیکې د اسلامي جمعیت او شیعه ګوندونو سره خورا تودې وې. تردې چې اته ګونې تنظیمونه یې په یوه دسترخوان کېنول. د فقیرمحمد ودان په خبره «... د اسلامي وحدت ګوند په یوه اپراتیفي لوبه کې د دولتي امنیت د وزارت د مالي لګښتونو او تخنیکي امکاناتو له مخې منځته راغی او پروژه یې د جمهور رئیس له لوري جوړه شوله.» ۱۹۱/ ۲۵۱ د نجیب دې اپراتیفي لوبو د وطن تباهی ته شرایط برابر کړل. د یوې ملي مسآلې په اړه د هېواد له سیاسي مخالفو او موافقو ډلو سره اپراتیفي او استخباراتي لوبې مردودې دي. خلقي مشرتابه دا اړیکې لیدلې خو

(c) ketabton.com: The Digital Library

واکمن فرکسیون د دې اړیکو، د هغو د بهیر او پایلو په اړه سیاسي بیرو ته رپوټ نه ورکاوه او هرڅه د خلقیانو څخه پټ پرمخ تلل. د ودان په خبره « تر هغه ځایه چې لیکوال خبر یم د اسلامي گوند سره په خبرو کې نجم الدین کاویاني،لایق او یعقوبي برخه لرله د اسلامی وحدت سره کشتمند او د هغه کاري ډلې کار کاوه . د نظار شورا سره د جمهوررئیس مرستیال محتاط یا محبوب الله کوشاني توظیفیدل. د پاچا د پلویانو سره سلیمان لایق اوعبدالوکیل همدارنگه د ملي محاذ او ملي ژغورنې سره د بهرنیوچارو ، د گوند د نړیوالو اړیکو او اکثرآ د دولتي امنیت د وزارت له لارې مذاکرې پرمخ تللې. » ۱۹۱ / ۶۷
څرنگه چې ښکاري د مخالفینو سره د مذاکرو په پرمخ وړونکو کې د خلقیانو یو کدر نه ترسترگوکیږي پداسې حال چې د گوند د مؤتلف سازا استازی پکې شتون لري. نجیب د خپلو سیاسي سیالانو ، مخالفانو او دښمنانو سره سولې او جوړجاړي ته چمتو وو خو د خپلو سازماني ملگرو سره یې د گډ کار څخه ډډه کوله. دا که له یوې خوا د خلقیانو سره د هغه دښمني ښیي له بله پلوه د سولې او د افغان ولس سره هم دښمني وه.د نجیب له لوري د دا ډول دریځ غوره کول د ملي روغې جوړې په تگلاره د مخالفینو باور ته هم زیان رساوه او له بله پلوه په گوند کې یې هم کورنیو کشمکشونو او مخامختیا ته لار هواروله. کله چې گرباچف د شوروي کمونست گوند په اووه ویشتمه کنگره کې د افغانستان جگړه شوروي اتحاد ته ناسور ټپ وبلله او د افغانستان څخه یې د شوروي سپاهیانو د وتلو پریکړه افغاني مشرانو ته اعلان کړه په واک کې شریکو خلقي مشرانو دا خلقیانو ته ښه فرصت وگڼلو گواکې چې د آزادې ساه د کښلو مناسب شرایط را رسېدونکي دي چې نور به په هېواد کې شوروي لښکر د داموکلس د تورې په شان خلقیان نه گواښي او د خپل فعال شتون د ښودلو په موخه یې هلې ځلې پیل کړلې. خو د خلقیانو سره د پرچمیانو له لوري د مخالفینو سره د خبرواترو د بهیر نه شریکول یعني د سولې له بهیر څخه لرې ساتل خلقي مشران وهڅول خپل کورني اختلافونه شا ته پرېږدي او خلقي صفوف یې اړ شول چې د خپلو آزمایل شوو مشرانو تر شا ودریږي. خلقي مشرتابه د خپل دریځ د ساتلو په خاطر په واک کې شریکو نورو سیاسي ډلو سره د پوهاوي او گډې ژبې د موندلو په موخه اړیکې ونیولې خو کومه بریا یې نه لرله . لامل یې د انقلاب په بشپړتیایي پړاو کې د خلقي مشرتابه پاسیف دریځ ، د واک نشتون او په خپله د خلقیانو کورني اختلافونه وو.

د پرچمیانو سره په واک کې شریکو خلقي مشرانو د دې لپاره چې د شوروي پوځیانو د وتلو وروسته خلقیان په یوه قوت واوړي د۱۹۸۸ کال د اپریل په میاشت کې یوه طرحه جوړه کړله چې په مرکزي کمیټه کې د۳۰ تنو خلقیانو څخه ۲۸ تنو لاسلیک کړه او هغه یې د شوروي سفیر له لارې گرباچف ته واستوله. هغه مهال د گوند د مرکزي کمیټې غړي ۱۲۰ تنه وو. طرحه دوو تنو محمداسلم وطنجار او انجینر نظرمحمد لاسلیک نه کړه ځکه هغوی د نجیب الله ترڅنگ دریدلي وو . گرباچف ته د طرحې لیږل یو ځل بیا د خلقي مشرتابه نه وړتیا نندارې ته کېښودله .هغوی د دې پر ځای چې خپلې غوښتنې او وړاندیزونه په سیاسي بیرو یا مرکزي کمیټه کې طرحه کړي او د پرچمیانو سره یوه پوهاوي ته ورسیږي طرحه گرباچف ته استوي . د خلقیانو د مشرتابه له لوري گرباچف ته د دې طرحې استول په واقعیت کې د عریضې لیږل وو. خلقي مشرانو د مسکو له دوه مخی ،د شورویانو له لوري د خلقي غورځنگ د کمزورولو، او د هغه د رهبرانو د له منځه وړلو له ترخو تجربو څخه درس نه وو اخیستی او فکر یې کاوه چې په شوروي اتحاد کې د گرباچف په واکمنېدو سره به شورویان د ربښتینو دوستانو په څیر د افغانستان سره همکاري وکړي. دوی ددې واقعیت د درک وړتیا نلرله چې د شوروي اتحاد په شان د یوه ستر هېواد تاریخ نه یوه واکمن جوړکړی او نه یې یو واکمن اړولی شي. گرباچف دا طرحه له یوه مکتوب سره گډه نجیب الله ته واستوله چې پکې یې لیکلي وو دا ستاسو کورنی موضوع ده هغه پخپله

(c) ketabton.com: The Digital Library

حل کړئ. د ګرباچف دا غبرګون منطقي او مناسب غبرګون وو چې یو حکومت یا یو سیاسي ګوند خپلې کورنۍ ستونزې باید پخپله حل کړي. په زړه پورې لا دا ده چې په مرکزي کمیټه کې د ګرباچف لیک زیري هغه چا چې د طرحې سره متمم لیک لاسلیک کړی وو ولوست . د ګرباچف مکتوب نجیب ته دا پیغام هم درلود چې خلقیان د ده له تګلارو سره همغږي نه دي د تشکل په لټه کې دي او کولی شي ده ته ستونزې جوړې کړي. د دې مکتوب په وړاندې د ولسمشر غبرګون دا وو چې د خلقیانو له تشکل مخنیوی وکړي او هغه خلقیان چې د ده د تګلارې په وړاندې درېږي له ډګره وباسي او ځوک چې د ده له دریځ څخه ملاتړ کوي په خپل غېږ کې ونیسي. په دې موخه یې په خلقي مشرانو او کدرونو کار پیل کړ تر ځو د هغوی دریځ ځانته معلوم کړي هغه کسان چې د خپلولو وړ دي خپل او هغوی چې ځانګړی دریځ لري ور سره اړین چلند وکړي . د میثاق په وینا « کله چې په ۱۳۶۷ ل/ ۱۹۸۸ز کې ډاکتر نجیب الله د کارمل د پلویانو او د کارمل د همکارانو او همسنګرانو صالح محمد زیري ، دستګیر پنجشیري ، نیازمحمد مهمند، میرصاحب کاروال ، سیدمحمد ګلابزوی او یوشمیر نورو خلقیانو د فشار لاندې راغی د امین د دوران ګوندیانو ته یې مخه کړه » ۷۹/ ۵۲۴ ترڅو دوی د ځانګړي دریځ لرونکو خلقي مشرانو او کدرونو خلاف لکه توکي وکاروي چې پدې کار کې بریالی هم شو. پدې برخه کې د نجیب بریا تر دې کچې وه چې د ګوند بنسټ اینودونکي لکه میثاق او شاه ولي هم خپل او د خلقیانو د ستړې برخې په وړاندې یې ودروي . میثاق د نووستي آژانس له خبریال سره په یوه مرکه کې ویلي وو :«نورمحمدتره کی د خلقیانو رهبراو ببرک کارمل د پرچمیانو رهبر وو خو ډاکتر نجیب الله د ټول د ا،خ ، د ، ګ یعني د خلق او پرچم د فرکسیونونو رهبر دی .» ۲ / ۱۴۴ میثاق دومره نجیب ته وفادار دی چې د هغه په اړه د یوه ځرګند واقعیت څخه سترګې پټوي او هغه دا چې نجیب لکه نور پرچمي مشران د سفاراتونو څخه د شتمنیو په لوټ کې ښکېل نه وو . هغه په خپل کتاب کې د پرچمي سفیرانو له لوري د سفارتونو د شتمنیو د وړلو کچه راوړې ده خو یوازې د نجیب لخوا د شتمنیو د وړلو په اړه څه نه لیکي.
محمد اعظم سیستاني د خلقي واکمنی د دولتي رسنیو پر بنسټ په خپل کتاب مقدمه برکودتای ثور و فجایع هشت ثور په ۱۱۳ مخ او میثاق د خپل کتاب په ۳۲۰ – ۳۲۱ مخونو کې د سفارتونو د وړل شوو شتمنیو د کچې په اړه راوړي :

محمد اعظم سیستاني	عبدالکریم میثاق
۱- ببرک کارمل ۷۵۰۰ ډالر	- ۷۰۰۰ ډالر
۲- اناهیتا راتب زاد ۷۶۰۰ ډالر	- ۱۱۰۰۰ ډالر
۳- نوراحمدنور ۲۱۰۰۰۰ ډالر	- ۲۲۰۰۰۰ ډالر
۴- عبدالوکیل ۲۰۰۰ ډالر	- ۱۰۰۰۰ انګریزي پوند او ۲۰۰۰ ډالر
۵- محمودبریالی ۲۴۰۰ ډالر	- ۵۰۰۰ ډالر او ۷۰۰۰ کلدارې
۶- نجیب الله ۲۱ میلیون ریال	- صفر.

نجیب الله د خلقیانو د دریځ د معلومولو وروسته پدې کې شو چې هغه خلقي مشران چې د پخوا په څیر د پرچم د ارادې سره سم ګامونه نه اوچتول په بهر کې دپلوماتیک مسئولیتونه او تحصیلي بورسونه ومني چې له ګلابزوی پرته نورو د نجیب الله وړاندیزونه ونه منل. کله چې د ګلابزوی د سفارت اوازې

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپرې شوې « د خلقي اړخ مشران د څارندوی په کلوپ کې سره جرګه شول د وطنجاراو انجینرنظر محمد پرته ټولو په یوه خوله وویل چې ګلابزوی باید په هیڅ صورت خارج ته ولاړ نشي ...،خارج ته د ګلابزوی په اړه اړینه بریښنې وویل شي چې د وسله وال پوځ لوی څارنوال جنرال محمدهاشم نوري او د سیاسي بیرو غړی میرصاحب کاروال د هغه کور ته ورغلل ترڅو هغه قانع کړي چې خارج ته له تګ نه ډډه وکړي چې دا مهال د شوروي د سفارت نه د ټلفون زنګ راځي او ګلابزوی ته خبر ورکوي چې د مسکو نه ځانګړې الوتکه د ده لپاره راغلې او په هوایي ډګرکي د ده انتظار باسي ،سبا ته باید حرکت وکړي ،هغه موافقه وکړه او د خپلو کالیو په ټولولو یې پیل وکړ. » ۱۲۸ / ۱۶۴ له سفارت نه ګلابزوی ته ټلفون ښیي چې مسکو هغه مهال هم د افغانستان د دولت د چارو او په هغو کې د لوپوړو د مقرریو واک درلود چې څوک چیري په دنده وګوماري او څوک لېرې یا بیواکه کړي . له هغه سره جوخت نجیب الله د خپلواپراتیفي لوبو پراساس د خلقي کدرونو د دریځ د معلومولو په موخه په ګوندي سازمانو کې د نظرغوښتنې ډرامه سازماندهي کړه. پدې نظرغوښتنې کې غوڅ اکثریت خلقیانو د کنګرې د رابللوغوښتنه کوله او کله چې دا موضوع په سیاسي بیرو کې طرحه شوله د نجیب الله ځواب دا وو چې « د کنګرې د دایریدو وخت نه دی،هیواد د جګړې په حال کې دی او کارملیانو د دې لپاره چې د خلقیانو او نجیب ترمنځ اختلافونه زیات کړي له دې مسالې سره علاقه وښودله هغوی هم د کنګرې د دایریدو سره سرښوراوه. » ۵۸۷/ ۴۰

نجیب الله چې د کنګرې د رابللو له توپان سره مخامخ شو، هڅوونکي یې خلقي مشران او په ځانګړې توګه زیری ګڼله. د زېري په وینا نجیب هغه ورغواړي او ورته وایي: « د شفاخانې د راپور له مخې ته زیات ناروغه یې بهتره ده ته پولنډ ته د سفیر په څیر ولاړشې ، استراحت او خپل علاج به وکړې خو ما له دغه کار څخه د بیلابیلو علتونو په وړاندې کولو انکار وکړ ، څه وخت وروسته په کوم پلنوم کې زما د اخراج مسئله طرحه شوه. »۴۰ / ۵۹۱ داسې بریښي چې ترډې وروسته د زېري د فزیکي له منځه وړلو څو ناکامې هڅې کیږي چې په یوه کې یې د شوروي د سفارت د لاس لرلو شک هم کیدای شي. زیری د دولتي امنیت د وزارت د سلاکار له خوا سفارت ته بلل کیږي د شپې نا وخته چې د سفارت څخه د کور خوا ته ستنیږي د آرتن پله ته نږدې په نوآباد کې د ده موټر ته بم اینودل شوی وو ، ده ته کوم زیان نه رسیږی خو موټر یې ویجاړیږي او څه موده وروسته هغه د ۱۹۸۹ کال د اکتوبر په میاشت کې د مرکزي کمیټې په پلنوم کې د سیاسي بیرو نه وایستل شو. د پلنوم د دایریدو نه یوه ورځ مخکې شوروي سفیر ورانسوف زیري ته ویلي وو چې« باید په ګوند کې د یووالي روحیه پیاوړې شي او هرچا ته مناسب ځای پیدا شي.»۱۲۸ / ۱۶۱ د خلقي مشرانو ګوښه کولو نه دا چې د یووالي روحیه نه پیاوړې کوله بلکې د دواړو اړخونو ترمنځ یې اختلافونه لا زیاتول.

د خلقي مشرتابه له لوري د دې طرحې د طراحانو کمزوري او نه وړتیا به په یوه بیلګه کې وړاندې کیږي. هغه مهال لیکوال په سیاسي – پوځي پوهنتون کې د استادۍ دنده لرله. یوه ورځ ډګروال محمدقاسم چې مخکې لدې د خوست د۲۵ فرقې سیاسي آمر هم په پوهنتون کې په تدریس بوخت وو. هغه د لیکوال سره د خلقي مشرانو له لورې د دې طرحې خبره شریکه کړله چې د هغې په اړه ګډ کار وشي. لیکوال دا طرحه یوه جامع سیاسي طرحه وګڼله خو دا یې پرې اضافه کړل چې د داسې یوې طرحې عملي کول یوه وړ او غښتلي مشرتابه ته اړتیا لري چې خلقیان هغه نه لري. یو سیاسي سازمان ځانله تکتیکي او ستراتژیکي هدفونه ټاکي . څرنګه چې طرحه د خلقیانو د تشکل پیغام لري . کله چې د یوه سازمان خبره کیږي هغه باید تکتیکي او ستراتژیک هدفونه ولري . زه د خلقي سازمان دا تکتیکي او ستراتژیکي هدفونه نه وینم. ښه بېلګه یې ولسي جرګې ته ټاکنې دي. تاسې را ته ووایئ چې زموږ د پوهنتون خلقیان او پلویان

(c) ketabton.com: The Digital Library

يې ددې ناحيې د دريو کانديدانو څخه کوم کانديد ته رايه ورکړې؟ هغه ځواب راکړ نه پوهيږم. ليکوال ورته وويل خلقي مشرانو د سترو موخو د پلي کولو لپاره متې رانغښتي دي پداسي حال کې چې د تکتيکي او کوچنيو مسالو په هکله ځانګړی دريځ او د شته ستونزو د حل په اړه کومه نقشه نلري آيا دوی د دې ستر پيټي د وړلو وړتيا لري؟ لدې کبله په داسي مشرانو پسي تلل تېروتنه او د ځان تېرايستل دي او زه پدې برخه کې همکاری او ګډ کار ته چمتو نه يم. څه موده وروسته چې د ګرباچف ليک زيري د مرکزي کميټې په پلنوم کې ولوست معنی يې دا وه چې هغه خپله تيروتنه ومنله چې طرحه يې مسکو ته استولې وه خو بيا يې هم په همدې پلنوم کې د پلنوم برخه والو ته د دې طرحې په سموالي ټينګار ونکړ او خپل دريځ يې د پلنوم له برخه والو سره شريک نکړ . د دې طرحې خو په واقعيت کې د عريضې وروسته بهيرونو څخه داسي ښکاري چې د دې کار ترشا هم مسکو ولاړ وو ترڅو خلقيان او پرچميان د يو بل په وړاندې ودروي.

نجيب الله او ورسره زياتيدونکي مخالفتونه

د ګوندي او دولتي مشر په توګه د نجيب الله د ټاکل کېدو وروسته ډېر ژر د هغه په وړاندې په ګوند کې مخالفتونه پيل شول او د وخت په تيريدوسره يې کچه لوړيدله . شورويانو چې په ګوند او دولت کې ژورې ريښې ځغلولې وې او له هر څه نه خبر وو د هغوی څخه يې يو ليکي:« خبره پدې کې ده چې د نجيب الله په واکمنېدو سره په ګوند کې داخلي ګوندي مبارزه کمزورې نه شوه بلکې برعکس لا يې قوت وموند .»۴۹ / ۳۷۶ د نجيب الله په وړاندې د مخالفتونو د زياتېدو لاملونه دا وو.

۱ – د نجيب الله تېروتنې

مخکې ويل شوي وو کله چې د پرچم خبره کېدله معنی يې د کارمل ډله وه . لکه څرنګه چې کارمل د شورويانو د فشار له امله د ګوند له مشرتابه ګوښه کړل شو او چمتو نه وو له خپل مقام څخه تېر شي ښېله کومه شکه پلويانو يې د هغه د ځای ناستي ضد دريځ نيولو . دا چې نجيب الله د کارمل د همغږۍ پرته د ګوند مشرتابه ته زړه خوښ کړ دا يې ستره تېروتنه وه. بله تېروتنه يې دا وه چې د ګوند د عمومي منشي د مقام څخه د کارمل د ګوښه کولو وروسته د کارمل سپکاوی کېده چې دې ډول وضعيت نه يوازې د کارمل په ټېونو د مالګې دوړول وو بلکې د نجيب الله خلاف د کارمل پلويان هم لمسول . دريمه تېروتنه يې په خلقيانو نه باور او د هغوی د کمزورولو هڅې وې. د ملي روغې جوړې د تګلارې په اعلانولو سره ټولو ګوندي او حکومتي بنسټونو ته دستور ورکړل شو چې د سولې بهير ته د مخالفينو را جلبولو ته متې را ونغاړي. خلقي مشرانو او اغېزمنو خلقي کدرونو هم پدې لارکې هلې ځلې پيل کړلې او د خپلو اجرآتو رپوټونه يې په خپل وخت له مسؤلو مقاماتو سره شريکول. خو کله به چې د خلقيانو له لوري مخالفين چمتو شول چې له مخالفت لاس اخلي نجيب الله به هدايت ورکړ چې هغه له خاد سره تنظيم کړي که مخالفينو به د خاد سره د اړيکو د ټينګولو ډډه وکړه نو نجيب الله به همدې خلقي کدرونو ته هدايت ورکړ چې نور د هغوی سره اړيکي پرې کړي . د ښېلګې په توګه خليل الله کوهستاني د ګوند د مرکزي کميټې غړی د « نجيب الله له خوا د مصالحې د پروګرام په خاطر تګاب او نجراب ته استول کېږي...،په تګاب اونجراب کې د محل له جهادي قوماندانانو سره يې وسيع او ثمربخش فعاليت وکړ. نوموړي به په هرو دری مياشتو کې کابل ته راته او جمهور رييس ته به يې د کار ګزارش وړاندې کاوه.بالاخره جهادي قوماندانان د مصالحې پروګرام ته آماده شول.له دې وروسته خليل الله کوهستاني نجيب الله ته ګزارش

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورکړچې جهادي قوماندانان آماده دي چې له مصالحې سره پيوست شي، نور نه غواړي جنګ ته ادامه ورکړي.نجيب الله هدايت ورکوي چې قوماندانان د خاد ارګان ته تسليم کړه ! خليل الله کوهستاني له هدايت سره سم ، جهادي قوماندانو ته اعلانوي – چې تاسو اوس د خاد ارګان ته تسليموم. جهادي قوماندانان کوهستاني صاحب ته وايي ، موږ له تا سره موافقه کړېده ، موږ خاد ته نه ورځو. کوهستاني صاحب بيا نجيب الله ته د عين موضوع ګزارش ورکوي .جمهور رييس نجيب الله ،کوهستاني صاحب ته هدايت ورکوي : تماس دې له جهادي قومانداناتو سره قطع کړه.» ١٧٠ / ٢٢٢ – ٢٢٣ د نجيب الله دا ډول دريځ د خلقيانو سربېره د مخالفينو له لوري هم د روغې جوړې په تګلاره او په نجيب الله هم شکونه پيدا کول .

٢ - په ګوند کې د اختلافونو سرچينه

په هرسياسي سازمان کې د اختلافونو سرچينه د هرڅه د مخه د نوموړي سازمان په مشرتابه او اغېزمنو کدرونوکې بايد ولټول شي . په ا، خ ،د ، ګ کې ټل د اختلافونو سرچينه ګوندي مشران او د ګوند د واکمنۍ پر مهال سياسي بېرو وه چې غړي يې يا د ګوند بنسټ ايښودونکي يا اغېزمن او ځواکمن کسان وو . دا مشران چې د افغاني قبيلوي ټولنې محصول وو دوی هم د ګوند د مشر وروسته لکه د قبيلو د مشرانو په څېر د ګوند د مشرۍ خوبونه ليدل. همدا لامل وو کله چې د١٩٨٦ کال په لومړيو کې کله چې د واک څخه د کارمل د ګوښه کېدو ګنګوسې وې ويل کېدل چې د کارمل ځای ناستی به د ګوند د بنسټ ايښودونکو څخه يو وي . خو د ګوند په رهبرۍ کې د واکمن ذهنيت خلاف نجيب الله د کارمل ځای ونيو. له همدې امله وو چې د سياسي دفتر هغو غړو چې د زعامت خوبونه ليدل د نجيب الله خلاف دريځ غوره کړ. پدې هکله به دوې بيلګې راوړل شي:

الف – شاه محمود حصين خلقي کدر د١٩٨٦ کال په لومړيو کې د دوو تنو سره لايق ته ورغلي وو په يوه ليکنه کې راوړي: « لايق صاحب په يوه پاريدلي رواني حالت کې ووېل . عجيبه ده :هغه هلکانو چې لا يي پرتوګ نه وو اغوستی او زموږ مخې ته دې خوا او هغې خوا ټوپونه وهل نن د ګوند او سبا د دولت مشري ترلاسه کوي.» ٢٠٧

ب- کشتمند هم چې له هره پلوه ځان د ګوند د مشرتابه مستحق ګڼلو ليکي :« د يادولو وړګنم چې غوښتنو، وړانديزونو او نظرياتو شتون درلود چې زه د ببرک کارمل په ځای د ګوند او دولت رهبري او رياست په غاړه واخلم ځکه چې د ګوندي او د دولتي کار،مشرتوب او صلاحيت ، ګوندي او وګړنيز ملاتړ په بشپړډول طبيعي او منل شوي ګڼل کيدل چې داسي بدلون راشي . د ګوند د ننه او په ټولنه کې داسې انتظاراتو شتون در لود ...، تصادفآ په دې مقام کې زه وم چې د ګوند د بنسټ ايښودونکو او د کارمل وروسته په ګوند کې دوهمه څيره شميرل کيدلم او په ګوند کې زما په وړاندې کوم مخالفت موجود نه وو خو ما شخصآ د رهبرۍ ادعا نلرله او يا بنايي اړين شرايط لا برابر نه وو.» ٣٩ / ٧٠٦- ٧٠٧ د پرچم د فرکسيون د پورتنيو دوو مشرانو څرګندونې ښيي چې هغوی ځانونه د ګوند د زعيم مستحق ګڼل خو باز د نجيب الله په سرکيناست او نجيب د دوی دواړو او د ګوندي زعامت د نورو ليوالو دښمني وګټله . د ګوند د مشر په توګه د نجيب الله د ټاکل کېدو له امله د زېري او نور ناخوښي د زېري له لاندې وينا نه جوتېږي:« يوه ورځ نوراحمدنور په دفتر کې ناخوښه رامعلوم شو، نو مې پوښتنه ځنې وکړه څنګه داسې مايوسه ناست يې نه وايي کاروانونه دې غرق سوي دي. دی له چورتونو راووتی ، و يې خندل او ويې ويل، آوو ، ته يې پرڅه يې . ته بيچاره پرڅه خبر يې . ما سمدستي جواب ورکړ ولې نه يم خبر ځوان فعال عمومي منشي مو دی . په هرڅه خبردی سړی اوس داسې فکر کوي چې يو څوک شته چې د وطن په باره کې فکر کوي، پلان لري نخشه جوړوي. د هغه بل غونډې خو بيغمه نه دی پروت. نوراحمد

(c) ketabton.com: The Digital Library

وویل : بیشکه دغسي ده . ته به خود خوشاله یې کارونه ستا په طبیعت برابر دي ، زما له احواله به هغه وخت خبر شوی وای چې میرزاعلم دې عمومي منشي شوی وای او تا یې ترلاس لاندې کار کولای...، ما او نور پر دغه خبره وخندل او ډیر وخت مو یادول. څه وخت مو په خپلو منځو کې د نجیب نوم میرزاعلم ایښی و.» ۴۰ / ۵۷۹ خوستی میرزا علم حمیدي خلقي کدر وو.همدا لامل وو چې نجیب الله کاروال ته د نهیلۍ په ډول ویلي وو:« زه په سیاسي بورو کې دوست نلرم. هغوی ټولو د دښمن په څیر زما په وړاندې دریځ نیولی دی. زه یوازې یم. » ۱۲۸ / ۲۳۷

۳- د ګوند په تشکیلاتي چارو کې په خاد ډېره لګونه

« کله چې نجیب عمومي منشي شو نو کدرونه یې د تشکیلاتو له لارې نه، بلکې د خاد له لارې غوره کول او مهم ځایونه یې ورسپارل.پداسې حال کې چې د کارمل د دورې په ټوله موده کې دغه کار د تشکیلاتو د شعبې په معرفي کولو کیدی.» ۴۰ / ۵۷۸ دې هم د ګوند د مرکزي کمیټې د تشکیلاتو څانګه او د سیاسي دفتر او دارالانشاء غړي ناراضه کړي وو.

۴- د اپوزېسیون سره د نجیب الله د استازو د کتنو د بهیراو پایلو پټ ساتل

نجیب الله د ملي روغې جوړې د تګلارې په اعلانولو سره د دولت د وسلوال او غیروسلوال اپوزېسیون سره د خپلو استازو له لارې خبرې اترې پیل کړې خو د دې خبرو د بهیر ، پایلو او د مخالفینو د غوښتنو په اړه یې د سیاسي بیرو خلقي برخه او چپ دموکراتیک اتحاد اړونده سازمانونه او حکومت نه خبرول . دې کار په نجیب الله باندې د خلقیانو او د دې سازمانونو د مشرانو او د حکومت د ځینو غړو بې باورۍ او مخالفت ته لاره هواره کړله .

۵- د نجیب الله اپراتیفي لوبې

مخکې مو هم دې مسئلې ته ګوته نیولې وه چې ولسمشرپه ګوند او دولت کې د خپل دریځ د پیاوړتیا لپاره د ګوندیانو او په تېره کارملیانو د تقدیراو تهدید تګلاره غوره کړه. د نوموړي د تګلارو او یا نظریاتو سره د نه همغږۍ له امله ګوندي او دولتي کدرونه او چارواکي یا له دندو ګوښه کول ، یازندانونو ته اچول ، له څه مودې بند وروسته یې آزادول او په لوړو مقامونو ګومارل. دا ډول بهیر د نوموړي د واکمنۍ تر پایه دوام وموند. د نجیب الله دا رنګه کړنې او بدلیدونکی دریځ لامل پدې کې وو چې هغه کومه ځانګړې نقشه نلرله بلکې د ګوندي او حکومتي کدرونو سره یې چلند یوازې ده ته په وفادارۍ کې لیدلو او یا دا چې ټولې پریکړې او کړنې یې د پېښواو بهیرونو په وړاندې تحمیلي غبرګون وو. د محمد آصف محسني د تنظیم پرته د شیعیه اوو ګونو څخه د وحدت د ګوند جوړول د هغه د اپرتیفي لوبو څرګنده بېلګه وه. په نړۍ کې داسې بېلګه نشته چې یو حکومت دې خپلې څو مخالفي وسلوالي ډلې په یوه محور را غونډې کړي خو نجیب الله دا کار وکړ او خپل دې کار ته یې اپراتیفي لوبه ویله. پدې هکله واقعیت دا وو چې دا د مسکو پلان وو چې غیرپښتانه وسلوال مخالفین او کارملیان په یوه تلواله کې تنظیم او د دې تلوالې پر مټ د م، م دسولې پروګرام شنډ کړي.

۶- د وسلوال اپوزېسیون له لوري د ملي روغې جوړې د تګلارې سره مخالفت

یوه مسئله چې په ګوند کې د نجیب الله په وړاندې د مخالفتونو د زیاتیدو لامل کېده د تنظیمونو لخوا د ملي روغې جوړې د تګلارې سره مخالفت وو خو نجیب الله پردې تګلاره ټینګار درلود . البته هغه مهال سوله افغانانو ته د هوا په شان اړینه وه . خو واقعیت دا وو چې وسلوالو مخالفینو روغې جوړې ته نه دا چې هرکلی ونکړ بلکې هغه یې رد کړله. روغه جوړه یو طرفه لار نه ده بلکې مقابل لوری هم باید هغې ته هرکلی ووایي. کله چې مقابل لوری روغې جوړې ته چمتو ندی خو پدې اړوند عملي ګامونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوچتېږي داسې کړنلاره بيله ناکامۍ بله پايله نلرله. څرنګه چې د ملي روغې جوړې نوښت د مسکو سره وو او مسکوغوښتل د يوې لوزنامې له مخې خپل پوځونه له افغانستان څخه وباسي نجيب د يوه لاسپوڅي په توګه اړ وو چې د مسکو د ارادې له مخې ګامونه اوچت کړي بيله دې چې د دې تګلارې ناوړه پايلو ته پام را وګرزوي.

د ژنيو لوزنامې

د مسکو مغروره مشران پر افغانستان باندې د خپل خاينانه لښکرکشۍ وروسته په افغانستان کې د ملي پاڅون په پيل سره پوه شول چې ستره تيروتنه يې کړېده او پدې کې شول چې په آبرومندانه ډول د افغانستان څخه خپل پوځونه وباسي. د شوروي دولت دا هوډ هغه مهال جوت شو چې د۱۹۸۲ کال په نوامبر کې يوروي اندروپوف د کی جی بی رئيس د شوروي اتحاد د ګوندي او دولتي مشر په توګه وټاکل شو او د افغانستان د کشالې د حل په موخه يې هڅې پيل کړې. خو د نوموړي هڅو لدې امله پايله نلرله چې هغه مهال متحده ايالاتواو پاکستان يوې سياسي معاملې ته چمتو نشول ځکه چې د افغانستان د کشالې د سياسي حل په اړه د اندروپوف نقشه د نوموړو دوو دولتونو په پرتله د شوروي اتحاد او افغانستان د ګټو پرمحور څرخيدله. اندروپوف « ټينګارکاوه چې اسلام آباد د کابل د رژيم مشروعيت ومني او ضمناً په پام کې يې لرل، د کارمل ځای چې د افغانستان اکثريت خلکو د شوروي د ګوډاګي په توګه ترې کرکه لرله يو منل شوی شخصيت ونيسي ترڅو واک د غيرکمونست عناصرو سره وويشي. اندروپوف د کابل د رژيم ساتل پدې کې ليدل پاکستان ژمنه وکړي چې د ملګرو ملتو د سازمان د مذاکرو پربنست د شوروي ځواکونو د وتلو وروسته د مقاومت له مرستې لاس واخلي او متقابلاً کابل د پاکستان ضد ځواکونو ته مرسته ونکړي.» ۴۷ / ۱۰۵- ۱۰۶ پداسې حال کې چې د ګرباچف په پلان کې دې مسئلې ته پام نه وو راګرزول شوی . د افغانستان د کشالې د سياسي حل په موخه د مسکو د هلوځلو پايله دا شوله چې د۱۹۸۲ کال د جون په مياشت کې د ملګرو ملتو د استازي د سولې مأمؤريت پيل شي چې هغه له پاکستان سره د غير مستقيمو مذاکرو له لارې پرمخ تللو البته ايراني لوري له خبرو نه ډډه وکړه. پدې مذاکراتو کې د ګرباچف تر واکمنېدو پورې پرمختګ نه ليدل کيده ځکه چې د شوروي مشرانو د نه نرمښت سربيره اصلي خنډ واشنګتن وو.د ملګروملتو د ځانګړي استازې ديه ګوکوردوويز د وينا له مخې کله چې دې مؤسسې د افغانستان د ستونزې د حل لپاره خپل استازی وټاکه په دې مؤسسه کې د متحده ايالتونو استازي(جورج شرمن) هغه ته ويلي وو: « متحده ايالتونه د خبرواترو له لارې د قضيې د حل غوښتونکی دی خو ليوال نه دی چې ډيلوماتيکې هڅې پيل او دا کړکيچ حل شي .»۴۷ / ۱۰۱ د غيرمستقيمو خبرو په پيل کې د ښکيلو اړخونو کابل او اسلام آباد او د هغو ملاتړو مسکو او واشنګتن دريځونو زيات واټن درلود. واشنګتن -اسلام آباد د دری اړخيزه خبرو اترو (اسلام آباد، کابل ، ملګري ملتونه) او مسکو- کابل په دوه اړخيزه مذاکرو (کابل – اسلام آباد) ټينګارکاوه . البته خبرو د واشنګتن- اسلام آباد د طرحې پر بنسټ پيل او دوام وموند. مذاکرې په لومړي پړاو کې د شوروي لښکر پر وتلو او د افغانستان په چارو کې په نه لاس وهنې څرخيدلې. د افغانستان دريځ دا وو چې شوروي ځواکونه هغه وخت بيرته خپل هيواد ته ستنيدلی شي چې د افغانستان په کورنيوچارو کې لاسوهنې ودريږي او مقابل لوری د لاس نه وهنې تضمين ورکړي او پاکستان بيا د شوروي لښکر د وتلو د مهال ويش د ټاکلو موضوع راپورته کوله. کله چې ګرباچف واک ته ورسيد او په افغانستان کې د مسکو د ارادې له مخې هم زعامت تغيير وموند د ملګروملتو د استازي د ماموريت هڅو قوت وموند په تيره کله چې ګرباچف د شوروي کمونست ګوند په

(c) ketabton.com: The Digital Library

اووه ویشتمه کنګره کې افغانستان (ناسورتپ) وباله او د افغانستان څخه یې د شوروي لښکر وتل وړاندې کړل خبرې دوهم پړاو ته ننوتلې چې هغه د افغانستان په کورنیو چاروکې د نه لاس وهنې او د افغانستان د راتلونکي حکومت د جوړیدو څرنګوالي ته ځانګړې شوې او مسکو په خپل دریځ کې زیات نرمښت وښود پدې معنی چې د خپلو ځواکونو د وتلو موده یې له دوه ویشت میاشتو نه نهو میاشتو ته راټیټه کړه پداسې حال کې چې پاکستان د شوروي سپاهیانو د وتلو موده د اوو میاشتو پر ځای نهه میاشتې ومنله.

د م، م د استازي کوردوویز په وینا کله چې مذاکرې پای ته نږدې کیدلې « هغه (نجیب الله) یو ځل بیا د خپل پخواني سلف په څیر د دې په لټه کې شو چې د شوروي لښکر د وتلو په لار کې خنډ او د هغو د ځنډېدو سبب شي .» ۴۷ / ۲۱۷ د نجیب دا ډول دریځ ښودل چې هغه په لومړیو کې فکر نه کولو چې شوروي اړخ د خپلو سپاهیانو په وتلو کې جدي دی خو کله چې وپوهېدلو ګرباچف خپل پوځیان وباسي نو د سولې په وړاندې د خنډونو د جوړولو هڅې پیل کړلې. اشرف غني هم دېرش کاله وروسته کله چې امریکایي اشغالګرو په ۲۰۱۸ کال کې د طالبانو سره په دوحه کې د سولې خبرې پیل کړلې د سولې د ټینګښت په موخه عملي ګامونه ځکه پورته نکړل چې هغه ګومان نه کولو چې اشغالګر له افغانستان څخه وځي. نجیب الله په تبلیغاتو کې د سولې او روغې جوړې خبرې کولې خو هڅې یې پدې راګرزولې وې چې په واکمن ګوند کې خپل سیال له ډګره وباسي او د وسلوالو اوغیر وسلوالو مخالفینو سره استخباراتي اپراتیفي لوبې پرمخ بوزي چې دده د دې لوبو منطقي پایله د ده ناکامه تېښته او د حکومت مفتضحانه نسکورېدل شول. پدې توپیر چې غني په تېښته بریالی شو اونجیب بریالی نشو . پدې اړه ګرباچف شل کاله وروسته د (اېخوا مسکوه) رادیو سره په مرکه کې داسې وایي: «ما د نجیب سره په تاشکند کې وکتل .هغه په خپل ځان باورنه درلود او باور یې نه کاوه چې موږ په جدي ډول(د وتلو لپاره) تصمیم نیولی دی. ټولو انتظار یوست چې ګواکې موږ له افغانستان څخه نه وزو. خولازم نه وو چې پاتې شو.» کله چې د سولې خبرې اترې د یوې لوزنامې په لاسلیکولو سره په بري سره پای ته ورسېدلې د نجیب د پوځي سلاکار سترجنرال ګارییف په خبره « جمهور رییس ټینګار کاوه چې د شوروي سپاهیانو یوه برخه په افغانستان کې پرېږدو او یا د امکان له مخې په خپله خوښه سرتېري د حیرتان د لارې او د خوراکي توکو اوکمالاتي موادو د ساتنې لپاره ور واستوو.» ۱۹۶/ ۵۱ البته هغه مهال نه یوازې نجیب د سولې د ټینګښت په لار کې د خنډونو د جوړولو په لټه کې وو ،بلکې وسله والو مخالفینولا ناوړه دریځ نیولی وو. هغوی که له یوې خوا د روغې جوړې تګلارې سره مخالفت څرګند کړ له بله پلوه د۱۹۸۸ کال د فبروري په نیمایي کې «مخالفینو پلان جوړکړی وو چې د م،م د منځګړي دیه ګوکوردوویز الوتکه به په ژنیو کې د خبرو اترو د ځنډولو په موخه را وغورزوي. »۴۷/ ۳۴۰ د م، م د استازي د هڅو په وړاندې د ستونزو او خنډونو د جوړولو سره سره د سولې خبرو شپږ کاله دوام وموند ، یوولس ځله د افغانستان، پاکستان او د م ،م د استازو ترمنځ په غیر مستقیمه ډول مذاکرې پرمخ تللې او کله چې دا هڅې وروستي پړاو ته نږدې شوې د لوزنامې د لاسلیک نه درې ورځې وړاندې د۱۹۸۸ کال د اپریل په یوولسمه د امریکې ولسمشر رونالدریګن وویل: « زه باور لرم چې متحده ایالات اوس کولای شي له شوروي سره یوځای د لوزنامې تضمین کوونکی شي.»۴۷/ ۳۶۹ د امریکا د ولسمشر له وینا وروسته د اپریل په څوارلسمه د ژنیو لوزنامې د م ،م د سرمنشي پریزدوکویلار تر څارنې لاندې د افغانستان او پاکستان د بهرنیوچارو د وزیرانو عبدالوکیل او زین نوراني په ګډون چې په تالار کې د امریکې او شوروي د بهرنیو چارو وزیرانو شولتز او شېواردنادزی شتون درلود لاسلیک شوې. « دا مراسم ډېرساده او د جنازې مراسمو ته ورته وو او شل دقیقې یې وخت ونیو. » ۳۶۹/۴۷ د ژنیو د لوزنامې لاسلیک

(c) ketabton.com: The Digital Library

کوونکی شیواردنادزي وایي:« ما د لوزنامي د لاسلیک په مهال بد احساس درلود او دا کار راته ستونزمن بریښیده او په الوتکه کې د راستنیدو په لار کې وپوهیدم چې د نجیب الله سره مو خیانت کړی دی.»

لوزنامي پنځه فقرې لرلې لدې امله د ملګروملتو پنځه فقره یي پلان نوم یې خپل کړ او منځپانګه یې د افغانستان څخه د شوروي ځواکونو پر وتلو، هیواد ته د کډوالو په بیرته راستنېدو او د افغانستان او پاکستان له لوري د یو بل په کورنیوچارو کې نه لاسوهنه وه. که څه هم په لوزنامه کې دوو سیالو زبرځواکونو د بهرنیوچارو وزیرانو د تضمین کوونکو په توګه خپل لاسلیکونه کینبودل. خو د لوزنامې د لاسلیک وروسته بهیرونو وښودل چې دواړو تضمین کوونکو خپل نړیوال اخلاقي مسئولیت ته د یوه داسې هیواد د ولس په وړاندې چې د دوی د سیالیو اولاسوهنو له امله یې سلګونه زره تنه شهیدان او معلول او میلیونونه کډوال شول شا کړه او دې ولس ته یې نور بې شمیره کړاوونه راوړل. د ژنیو د لوزنامې د لاسلیکولو د مراسمو په پای کې شولتز وویل: « نن تاریخ جوړ شو، او زیاته یې کړه چې پدې اړه متحده ایالتونو شوروي ته اطلاع ورکړې وه چې امریکا د خپلو ژمنو مطابق د تضمین کوونکي په توګه دا حق ځانله ساتلی دی چې خپلې پوځي مرستې د افغانستان ګروپونو ته ورکړي که چیرې شوروي اتحاد په افغانستان کې موجودو ګوندونو ته محدودیت قایل شي، متحده ایالات به هم هغومره محدودیت عملي کړي.» ۴۷/ ۳۶۹ – ۳۷۰ د شولتز په څرګندونو کې دوه ټکي د پام وړ دي، یو دا چې شوروي په افغانستان کې د ا،خ،د،ګ پرته نورو ډلو ته هم مالي او پوځي مرستې ورکولې چې زیاتره په شمال کې سکتاریستي او پښتني ضد ډلو ته ګوته نیول کیده ، بل دا چې واشنګټن او مسکو پردې هوکړه کړې وه چې د لوزنامې له نافذیدو وروسته به بیا هم خپلو افغا ن چوپړیانو ته د پوځي او مالي مرستو په ورکولو سره په افغانستان کې په بل شوي اور غوړي تویوي او لیوال نه وو چې د افغان وژنې لړۍ ودریږي.

د ژنیو د لوزنامې له لاسلیک وروسته د هغې د عملي کولو پړاو پیل شو چې هغه د شوروي ځواکونو وتل او د افغان کډوالو بیرته راستنیدل وو. د شوروي پوځیانو وروستۍ ډله د جنرال ګروموف په مشرۍ د حیرتان د پله نه وروسته له نهو کلو یوې میاشتې او اتلسو ورځو د۱۹۸۸ کال د فبرورۍ په پنځلسمه (۱۳۶۷ کال د سلواغې شپږ ویشتمه) ووتله او نجیب الله دا ورځ د لوزنامې د لاسلیک څلور کاله وروسته چې نور د شوروي اتحاد په نامه دولت شتون نه درلود د آزادۍ ورځ او عمومي رخصتي اعلان کړه. عجیبه دا وه چې هغه د سلواغې شپږویشتمه د آزادۍ ورځ ونوموله خو د خپلې واکمنۍ په لومړیو دریو کلونو کې په خپلو ویناوو او د کورنیو او بهرنیو خبریالانو سره په مرکو کې داسې ملغلرې شیندلې : «موږ د هغو شوروي سرتیرو او پوځیانو اوغیر پوځي کارپوهانو ،ډیپلوماتانو او ورځپانه لیکونکو او خبریالانو په وړاندې خپل سرونه ټیټوو چې خپل ژوند یې د خپل رسالت د ترسره کولو په لار کې له لاسه ورکړ. جګړې ډیرغمونه راوړل ، دا غمونه ژر نه هیریږي. همدا رنګه ډیر افغانان به د شورویانو مهرباني او میرانه ، انسانیت او ربښتینولي له یاده ونه باسي. » ۱۰۶ /۳۲۵ یا دا چې له هغه څخه د ملي روغې جوړې د اعلان په لومړیو کې د لاس انجلس خبریال وپوښتل چې په ۱۹۷۹ کې د شوروي اتحاد د لاسوهنې وروسته ډېر افغانان له هېواد څخه ووتل آیا هغوی مخکې لدې چې شوروي ځواکونه ووځي بېرته به راستانه شي په ځواب کې وویل : « راځئ د لاسوهنې کلمه استعمال نکړو.دا کلمه د واقعیت سره سر نه خوري، خبره د وروړګلوۍ په مرستو کې ده ، یعني خلکو خلکو ته بېله کومو شرطونو اوبېله کومو موخو مرستې وکړلې .شوروي خلک زموږ په خاطر زیاتو قربانیو ته چمتو شول ، باید داسې پدیدې بې ارزښته و نه ګڼل شي د داسې پدیدو بېلګې په تاریخ کې شتون نلري .» وګورئ یو وخت نجیب الله د اشغالګرو جنایتونو ته مهرباني ، مېړانه ، انسانیت او ربښتینولي ، د افغانستان په

(c) ketabton.com: The Digital Library

کورنیو چارو کې د شورویانو لاسوهنې یا بربنډ تیري ته خلکو ته د خلکو مرستې وایي خو څو کاله وروسته چې نور دا پوځونه په افغانستان کې نه وو د افغانستان څخه د دې پوځیانو د وروستۍ ډلې د وتلو ورځ د آزادۍ ورځ اعلانوي. پدې ډول یې د خلکو په سترګو کې خاورې اچولې او له سیاست څخه بیخبرې پرګنې یې تیر ایستلې. له بده مرغه ځوان نسل چې اوس د هغه ثبت شوې ویناوې اوري هغه اتل ګڼي.آیا هغه څوک چې د پردي لښکر پر مټ واک ته رسیدلی وي هغه اتل کیدای شي؟

د لوزنامې د پلي کیدو د ځارنې لپاره د م ،م کارې ډلې افغانستان او پاکستان ته استول شوې وې چې د شوروي لښکر د وتلو او د کډوالو د بیرته راستنیدو د بهیر ځارنه وکړي. دې ډلو د افغان او شوروي اړخ څخه د سرغړونو رپوټونه نه ورکول خو د پاکستاني لوري څخه د سرغړونو رپو ټونه موجود وو. د دې سرغړونو له امله « څو ځله افغان چارواکو له شوروي څخه غوښتي وو چې د ځواکونو وتل ودروي ځکه چې پاکستان او امریکا د ژنیو لوزنامه نه پلي کوي. » ۴۹/ ۴۸۱ خو مسکو دې غوښتنو ته مثبت ځواب ورنکړاو د لوزنامې د غوښتنې پر بنسټ یې د خپلو سپاهیانو ایستلو ته دوام ورکړ . د شوروي سپاهیانو له وتلو وروسته د افغانستان د وسله والو ځواکونو لپاره ستر آزمایښت (د خپلواکې دفاع) مسئله پرته وه چې هغه یې په ډاډمنه توګه ترسره کړله.د شوروي سپاهیانو د وتلو په درشل کې وسله والو مخالفینواو د هغو ملاترو فکرکاوه چې د شوروي لښکر له وتلو وروسته به کابل ډیر ژر راولویږي له دې امله یې په ۱۹۸۷کال د مارچ په میاشت کې په پیښور کې د احمدشاه احمدزي په مشرۍ د مجاهدینو انتقالي حکومت جوړکړ خو هغه د تنظیمونو د کورنیو اختلافونو له امله رنګ او د شوروي لښکر د وتلو وروسته یې بیا د اسلامي موقتي حکومت په نامه یوه اداره چې مرکز یې پیښور او مشري یې صبغت اله مجددي لرله جوړه کړه.

د شوروي ځواکونو د بشپړ وتلو وروسته د م،م استازي په افغانستان کې د داسې یوه منځ مهاله حکومت د جوړولو په موخه خپلوهڅو ته دوام ورکړ چې د ټولو افغانانو استازیتوب وکړای شي او د هڅو زیاته برخه یې پردې را واړوله چې نجیب الله له واک نه ګوښه شي ترڅو په جګړه او د افغانستان په کړکیچ کې ښکیلې ډلې د راتلونکي حکومت د جوړولو په چارو کې له مساوي امکاناتو نه برخمنې وي. د نوموړي استازي له نظره پخوانی پاچا داسې یو څوک وو چې ولس پرې راټولیدلی شي خو پاچا عملي ډګر ته را و نه ووت یا دا چې لویدیځ اجازه ورنکړله.دیه ګوکوردویز د افغانستان د راتلونکي حکومت د جوړولو په موخه د واشنګتن او مسکو سره په همغږۍ کې لاندې طرحه کابل ، تهران او اسلام آباد ته وړاندې کړه :

- د روغې جوړې په دوره کې دې افغانانو ته وخت ورکړل شي چې پخپل هیواد کې د بیا پیوستون او یووالي د ټینګښت په موخه فعالیت وکړي ترڅو نړیواله ټولنه وکولای شي هلته مرستې ورسوي.

– د یوه ملي حکومت بنسټ ایښودل چې د یوې ټاکلې مودې په ترڅ کې د سولې او بیا جوړونې چاپیریال رامنځ ته او لویه جرګه راوبولي. دا موده شپږ میاشتې په پام کې نیول شوې وه .

- د ملي حکومت د کار د پیل او له لومړۍ ورځې نه د مخالفینو او سیالو ډلو ترمنځ اوربند.

دا طرحه په حقیقت کې په افغانستان کې د یوې داسې واکمنۍ جوړول وو چې د اوربند او سولې لپاره اغیزمنه تمامه شي . وروسته څرګنده شوه چې طرحه د دواړو زبرځواکونو او یا د یوه اړخ د ګټو سره برابره نه وه او دیه کوردوویز د افغانستان د کشالې د حل له ماموریت نه ګوښه کړل شو. هغه د دې ماموریت نه د ده ګوښه کول «د خپل ځان په وړاندې د عمومي منشي د مرستیالانو له خوا کودتا ګڼي. »۴۷/ ۳۹۳ د کوردوویز پرځای بینن سیوان چې د افغانستان د راتلونکي حکومت د جوړولو

(c) ketabton.com: The Digital Library

لپاره کومه ځانګړې نقشه او یا لیوالتیا نلرله وګومارل شو. دا بیا د دې ښکارندوی دی چې زبرځواکونو یا د زبرځواکونو یوه اړخ نه غوښتل چې د افغانستان کشاله حل شي. د ژنیو د لوزنامې له مخې لاسلیک کوونکو مسؤلیت درلود چې د افغانستان د جګړې ښکېلو خواوو ته به وسلې نه ورکوي خو دیه ګوکوردویز د امریکا او پاکستان لخوا د ژنیو له لوزنامې څخه سرغړونو ته ګوته نیسي او لیکي:« جورج شولتز په شیطاني ډوله موسکا توضیحات راکړل چې دا ستونزه څنګه حل شي . د شولتز په وینا ، جونجو (د پاکستان صدراعظم) د مارچ په دېرشمه په ټلفون ورسره اړیکه ونیوله او هغه یې و هڅولو چې مرستې دوام ومومي.جونجو وویل چې پاکستان تر اوسه لیوال دی چې د مرستو پلې کوونکی وي . څو ګړۍ وروسته ضیاء الحق د ریګن سره اړیکه ونیوله او ورته پیغام یې ورکړ. د شولتز په خبره چې د جمهور رییس په دفتر کې وو، ریګن له ولسمشر وپوښتل چې د لوزنامې څخه د سرغړونې له کبله به د شورویانو د تورونو په وړاندې څه کوي . د ریګن د څرګندونو له مخې ضیاء ځواب ورکوي ،(مونږ به د خپلو پولو څخه د هر ډول مرستو د تېرېدو منکر شو. دا نوی شی نه دی. اته کاله دي چې مونږ همدا وایو.» هغه مخکې هم ویلي وو،« د مصلحت په موخه د درواغو ویل جواز لري.» ۴۷ / ۲۷۶

که چیرې د ژنیو لوزنامې د لاسلیک وروسته د مسکو او واشنګټن او په تېره د م ، م چلند ته ځیر شو ویلی شو چې د نړۍ په هیڅ ګوټ کې ملګرو ملتو د سولې او جوړجاړي او د سولې د ټینګښت په موخه داسې کرغېړنه لوبه نه وه کړې چې په افغانستان کې یې تر سره کړله .

د شوروي ځواکونو د وتلو بهیر

ګرباچف پخپله هوډ چې شوروي لښکر له افغانستان څخه وباسي کلک ولاړ وو. همدغه دي چې د۱۹۸۶ کال د اکتوبر په میاشت کې د ښه نیت د ښودلو په موخه یې شپږ غونډونه له افغانستان څخه وایستل. په همدې مناسبت د اکتوبر په شپاړلسمه د کابل په بالاحصار کې یوه پرتمینه غونډه نیول شوې وه او په هغه کې نجیب الله په افغانستان کې د شوروي سپاهیانو د کارنامو په اړه ډېرې ملغلرې وشیندلې او دا یې هم وویل:« نن مونږ بیا شوروي انترناسیونالست سپاهیان چې خپل سوله غوښتونکي هیواد ته ستنیږي بدرګه کوو.پدې وروستیو ورځو کې مونږ د خپلو شوروي دوستانو څخه د نه هېرېدونکې کوروداني د تودو احساساتو د ښودلو شاهدان یو. مونږ ولیدل چې د شیندنډ څخه د شوروي په لوري په تلونکو ټانکونو د ګلابو ګلونه اچول کیدل...، مونږ د زرګونو افغانانو په سترګو کې د بیلتون د غمونو اوښکې ولیدلې ، هغه اوښکې چې مونږ سره نښلوي. » ۱۰۶/ ۳۱۶ – ۳۱۷ کله چې لوستونکی د نجیب الله له لوري د اشغالګرو په پته چې د سلګونو زرو وطنوالو مرګ او ژوبله، د میلیونو کډوالي او د زرګونو کلیو وراني یې له ځانه سره درلودله دا ډول څرګندونې اوري خو څه موده وروسته ددې انترناسیونالستو پوځیانو د وروستۍ ډلې د وتلو ورځ د آزادۍ ورځ اعلانوي نه پوهیږي چې دا ډول وګړی په کوم نامه یاد کړي. د بالاحصار په غونډه کې یوه پېښه چې د نجیب الله د شل کلن ګوندي مشر(کارمل) د شخصیت ښکارندوی ده او له بله پلوه د کارمل په وړاندې د نجیب الله سپک چلند هم ښيي یادول یې اړین ښکاري.
« کارمل چې په دغه وخت کې لا د انقلابي شورا رئیس او د سیاسي بېرو غړی وو د نوروعادي میلمنو سره کښېنول شوی وو. خو له نجیب سره لوی مشاوران په خاص ځای ناست وو. دغه کار ټولو میلمنو ته د تعجب وړ وو خو کارمل ته د تحمل وړ نه وو. وروسته یوې برندې ډول ځای ته راووتلو. ګوندي او دولتي مشران په برنده کې قطار ولاړ وو او د هغو قطعاتو رسم ګذشت کتنه یې کوله چې په دغه ورځ له افغانستان څخه وتل. نجیب او لوی مشاوران په منځ کې ولاړ وو او د تېرېدونکو سلام یې اخیستی ،

(c) ketabton.com: The Digital Library

خو کارمل د مرکزي کمیټې له غړو سره درول شوی وو. ببرک کارمل هم له هغه ځای څخه یوازې را کښته شو او لاندې یې په میدانی کې په قدم وهلو پیل وکړ. په دغه ورځ زیات کورني او بهرني ژورنالستان راغلي وو، د شوروي نظامیانو او افغانانو سره یې مصاحبې کولې ، هغوی د کارمل په لیدو ډیر خوښ او پرهغه راټول شوي وو. نجیب ورته متوجه شوی وو او یو څوک یې ور واستوئ ، چې له هغه ځای څخه یې گوښه کړي...، کارمل یې بیرته راوستی وو او د نجیب شا وخوا یې ځای ور ته خالي کړ...، کله چې د پریټ مراسم پای ته ورسیدل نو گوندي ـ دولتي رهبري په خپلو موټرانو کې د ښار پر لور حرکت وکړ. څکه د خیرخانې په کوتل کې د وروستئ خدای په امانئ لپاره ترتیبات نیول شوي وو...، له بالاحصار څخه چې راووتلو نو گوندي- دولتي رهبري نوموړې ځای ته د تگ په لاره کې د نجیب په موټر پسې روان وو...، ښايي کارمل به خپل موټروان ته امر کړی وي چې تر نورو د مخه شي . د تگ مسیر ډیر نری وو ، څکه د شوروي قطعاتو ټانکونه ورو ورو حرکت کاوه . د سړک په دواړو غاړو مکتبیان او نور گلان په لاس کې ولاړ وو...، نو د رهبرئ د موټرانو لپاره د ټانکونو او خدای په امان کوونکو ترمنځ تنگه لار پاتې کیده. د کارمل موټر په دغه نری لار کې ځان تر نورو مخ ته کاوه. شوروي ټانک چلونکو لاسونه ښوړول چې دغه موټر له لارې وایستل شي، خو د کارمل موټر پرمخ روان و. گلابزوی کیسه کوله چې د لارې د صافولو لپاره یې د کارمل په موټر پسې حرکت کړی و او د کارته پروان په ساحه کې یې د هغه موټروان یوې کوڅې ته په ننوتلو مجبوره کړی و. په کوڅه کې یې موټروان تهدید کړی او امر یې ورته کړی و چې سړک ته راونه وزي او کارمل کور ته بوزي. » ۴۰ / ۵۶۰ – ۵۶۱ د دې پیښې څه موده وروسته یې کارمل د ځوانانو د دموکراتیک سازمان یوې غونډې ته د بلې سپکاوی لپاره ور بللی وو. کارمل غوښتل په غونډه کې وینا وکړي خو د ځوانانو د سازمان منشي فرید احمد مزدک ورته ویلي وو تاسو ناروغه یاست درته تکلیف کیږي خو کارمل ځواب ورکړی وو هیڅ ناروغه نه یم جوړ تیار یم. خو مزدک د خبرو فرصت نه وو ورکړی او دا پیښه په ټلویزیون کې هم وښودل شوه. که چیرې په بالاحصار کې د شوروي سپاهیانو سره د خدای په امانئ مراسمو ته وکتل شي هغه دولتي مراسم وو نه گوندي مراسم. منطقي دا وه چې دولتي مشر (د انقلابي شورا رئیس) ببرک کارمل د نجیب الله ترڅنگ ولاړ وای او د تیرېدونکو سلام یې اخیستی وای خو هغه یې د مرکزي کمېټې د غړو سره درولی وو. د ځوانانو د سازمان غونډې ته د کارمل وربلل او هغه ته د خبرو اجازه نه ورکول هغه ته سپکاوی وو. د پرچم په واکمنئ کې د سترو غونډو د جوړولو نوښت او واک د شوروي سلاکارانو سره وو چې د دې غونډو برخه وال څوک وي. د ببرک کارمل د سپکاوي سناریو شورویانو جوړوله او ملامتي یې پر نجیب الله لوېدله. بیله شکه نجیب الله دا لوبه لیدله خو اړ وو چې د شورویانو د غوښتنو سره سم گامونه اوچت کړي او یا دا چې ده هم غوښتل کارمل سپک کړي . د سیاسي بیرو د غړي او د انقلابي شورا د رئیس په توگه د کارمل ساتل خو د واک څخه محروموول د مسکو خاینانه لوبه وه او پدې لوړو مقامونو کې د کارمل شتون پخپله نجیب الله ته هم سرخوږی وو. مسکو څرنگه چې د تره کي او امین ترمنځ ناباوریو ته لمن ووهله همدارنگه یې د کارمل او نجیب ترمنځ ورته لوبه پرمخ بیوړله چې پدې دواړو لوبو کې بریالی راوخوت. کارمل ته په کار وو چې د بالاحصار مراسمواو د ځوانانو د دموکراتیک سازمان غونډې ته نه وای تللی خو هغه اړ وو چې لاړشي څکه چې شورویانو ورته امر کړی وو. همدارنگه مزدک ته هم دستور ورکړل شوی وو چې کارمل ته د وینا اجازه ورنکړي . مزدک خپلو بادارانو ته د اخلاص د ښودلو له امله د گوند مرستیالی ته ورسول شو او بیا یې د خپلو شوروی بادارانو په دستور د م، م دسولې پروگرام په شنډولو کې هم خپلو بادارانو ته خپله وفاداري ثابته کړله. تره کي او امین د خلقي واکمنئ پرمهال سپک نشول خو کارمل او نجیب کلونه سپکاوي ومنل او هره

(c) ketabton.com: The Digital Library

شيبه مړه كيدل دوی پدې خاطر ژوند كاوه چې زعيمان شي او يا زعيمان پاتې شي. راځو د بحث اصلي موضوع د شوروي پوځيانو وتلو ته. د ۱۹۸۶ ز كال په مني كې شوروي اتحاد ته د شپږو غونډونو تګ و ښودل چې مسكو خپله پريكړه كړې وه چې خپل ځواكونه له افغانستان څخه وباسي. هماغه دي چې د ژنيو په مذاكراتو كې نرمښت ښيي او مقابل لوري ته امتيازات وركوي ترڅو د يوه تړون له مخې خپل پوځيان له افغانستان څخه وباسي. كله چې تړون د لاسليك لپاره چمتو شو يوه اونۍ مخكې(۱۹۸۸ كال اپريل اوومه) ګرباچف ، نجيب الله تاشكند ته ور وغوښت او د هغوی په ګډه وينا كې راغلي وو چې د ژنيو په مذاكراتو كې وروستي خنډونه له منځه تللي او د هغې د لاسليك كولو څخه يې ملاتړ څرګند كړ. د دې كتنې وروسته د شوروي اتحاد د دفاع وزير يو ديركتيف لاسليك كړ چې پكې راغلي وو:« د افغانستان او پاكستان ترمنځ د ژنيو د لوزنامې د لاسليک كولو په صورت كې د ځواكونو ايستل د تائيد شوي پلان له مخې په دوو پړاونو كې د۱۹۸۸ كال د می ۱۵ څخه د۱۹۸۹ كال د فبروري تر ۱۵ پورې ترسره كيږي.» ۴۹/ ۳۸۸ د ګرباچف او نجيب د كتنې يوه اونۍ وروسته (اپريل ۱۴) لوزنامه لاسليك شوله او د نافذيدو نيټه يې يوه مياشت وروسته د می ۱۵ ښودل شوې وه . د ژنيو د لوزنامې د لاسليک پرمهال په افغانستان كې ۱۰۳۰۰۰ تنه شوروي پوځيانو شتون درلود چې په اتلسو مركزونو كې ميشت وو. د شوروي د دفاع د وزير د ديركتيف له مخې دا پوځيان په دوو پړاونو(د۱۹۸۸ كال د می ۱۵ تر اګست ۱۵) او (د۱۹۸۸ كال اګست ۱۵ تر ۱۹۸۹ كال فبروري ۱۵) خپل هيواد ته ستنيدل. په لومړي پړاو كې د هيواد د۱۲ ولايتونو څخه ۵۰۲۰۰ تنه پوځيانو په دوو استقامتونو (حيرتان او كوشک) ووتل. د شوروي پوځيانو لومړی كتار چې شاوخوا ۱۲۰۰۰ تنه سپاهيان يې درلودل د ۱۹۸۸ كال د می په ۱۵ د جلال آباد څخه د كابل په لور وخوزيد. په همدې ورځ په كابل ښار كې يو ستر ميټينګ چې د نجيب الله په شمول ګوندي او دولتي مشرانو پكې ګډون كړی وو جوړ شو. د دې پوځي كتار د ليدو لپاره د۲۲ هيوادونو څخه ۲۱۲ خبريالان راغلي وو چې په هغو كې د وارسا د تړون د هېوادو سربېره د امريكې ، كانادا، بريتانيا، اطريش، فنلند، ايتاليا، هسپانيا، سويدن، لويديځ آلمان او جاپان خبريالان هم وو. د لومړي پړاو وروسته د شوروي پوځيان د افغانستان په شپږو ولايتونو(كابل ، هرات، پروان، سمنګان، بلخ، بغلان) كې پاتې شول چې وروستی ډله يې د۱۹۸۹ كال د فبروري په پنځلسمه نيټه د شوروي د څلويښتم پوځ د وروستي قوماندان او شوروي اتل جنرال ګروموف په مشرۍ د حيرتان د دوستۍ له پله څخه تيره شوله او پخپله قوماندان د شوروي پوځيانو وروستی پوځي وو چې له پله تېر شو. ګروموف ترمز ته په رسيدو سره په هغه غونډه كې چې د شوروي پوځيانو د ورتګ په موخه جوړه شوې وه ويلي وو: « موږ خپله دنده سرته ورسوله، موږ خپل رسالت ادا كړ خو هغوی چې بيرته هيواد ته راستانه نشول د هغوی درد به مو آرام پرې نه ږدي .» ۱۰۶ / ۳۱۶ د افغانستان جګړه شورويانو ته په لويه بيه تمامه شوله د زياتو مالي لګښتونو او تاوانونو سربيره يې ۱۳۳۱۰ تنه پوځيان ووژل شول او۳۵۴۸۷ تنه ټپيان شول. د ملي روغې جوړې د تګلارې په اعلانولو سره شوروي پوځيان د ختيځ او سويلي سرحدي ولايتونو څخه د دې ولايتونو مركزونو ته راوليږدول شول چې د هغوی سره ګډ افغان سرحدي ځواكونو هم دا سيمې پريښودلې. د دې سيمو(ننګرهار ، كنړ، اركون، څمكنی، كندهار، هلمند، نيمروز، وازه خوا، خوست) څخه د سرحدي جزوتامونو د وتلو سره سم وسلوالو سيمه ييز مامورين او ددې سيمو حكومت پلوه اوسېدونكي ووژل چې په ځينو سيمو كې يې ډله ئيزه ښه هم لرله. ډيری پدې اند وو چې دا د شورويانو له لوري يو عمدي كار وو چې له پښتنو څخه د خپلې ماتې غچ واخلي ځكه چې پښتانه د شوروي د اشغال په وړاندې د مقاومت اصلي ځواک ګڼل كيدل. د ژنيو د لوزنامې د پلې كولو لپاره د ملګرو ملتونو د څار ډلې په افغانستان او پاكستان كې ځای پرځای شوې وې . د سرغړونو

(c) ketabton.com: The Digital Library

په اړه دواړو خواوو کابل او اسلام آباد ادعاوې کولې. « کابل شواهد ښودلي وو چې په دوامداره توګه د پولې څخه افراد او وسایل تېرېږي ،په سرحدي سیمو ډزې کیږي، د پوځي زده کړو دوام او د وسلو د دیپوګانو شتون، په هغو کډوالو فشارچې هیواد ته د ستنیدو لیوال دي، د دښمنۍ ډک سیاسي فعالیتونه او په هغوکې راډیویي تبلیغات. د پاکستان تورونه د بم ایښودلو پیښو او ورانکارۍ فعالیتونه وو.» ۴۷/ ۳۸۸

خپلواکه دفاع

جهادي ډلو د ژنیو لوزنامه په هیواد کې جګړې ته د پای د ټکي د ایښودلو جوګه ونه ګڼله. تنظیمونو په خپله وسلواله مبارزه(جهاد) ټینګار وکړ او اعلان یې کړل چې د افغانستان په یوه سیمه کې به خپله موقتي اداره جوړوي او وروسته به ټاکنې ترسره کوي. د مجاهدینو دې اعلان ښودل چې هغوی به د رژیم تر نسکوریدو پورې جګړې ته دوام ور کوي. د دې سره سره شوروي اتحاد د خپلو سپاهیانو ایستل پیل کړل او وروستۍ ډله یې د ۱۹۸۹ کال د فبروري په پنځلسمه (۱۳۶۷ کال د سلواغې ۲۶) خپل هیواد ته ستنه شوله پدې ډول اشغال پای ته ورسېد. د ژنیو د لوزنامې له لاسلیک وروسته د لویدیځ په ډله ئیزو رسنیو کې د کابل د حالاتو ګواښمن انځور کاږل کیده . د امریکې د اطلاعاتي مرکزونو د وړاندوبینې له مخې د شوروي لښکر د وتلو وروسته به د کابل حکومت د۳- ۶ میاشتو په ترڅ کې رانسکورېږي او مجاهدین به واک ترلاسه کړي. « له همدې کبله د۱۹۸۹ کال د فبروري په نهمه د متحده ایالتو د امنیت شورا جورج بوش ته مشوره ورکړه چې افغان مجاهدینو ته مرستې دوام و مومي.په دې وخت کې د افغانستان کین لاسي رژیم سره لدې چې د۱۹۸۹ کال د جنوري له لومړۍ څخه د شوروي اتحاد مالي او پوځي مرستې قطع شوې وې ، د لوړ مورال او د مادي او پوځي ذخیرو څخه برخمن وو. په عملي ډګر کې یې د سقوط هیڅ نښه نه تر سترګو کیده. » ۲۰۸ د شوروي عسکرو د وتلو په مهال(دسمبر ۱۹۸۸) په پیښور کې د صبغت الله مجددي ترمشرۍ لاندې د مجاهدینو موقتي حکومت اعلان شو.« د امریکایانو د انتظار خلاف د۱۳۶۸ کال په پسرلي کې د افغانستان د حکومت د ماتې نښې نه ترسترګو کیدلې لدې امله په پاکستان کې د امریکې سفیر(رابرت اوکلي) او د پاکستان صدراعظمې بینظیربوتو د افغانستان د مجاهدینو د ځواکونو له لوري د افغانستان د سرحدي مهم ښار جلال آباد د نیولو نقشه جوړه کړله.» ۲۰۸« د جلال آباد په ښار برید په دریو جبهو کې په پیښور کې د میشت افغان مجاهدینو په نامه بلواګرو د پاکستان د وسلوالو ځواکونو ، د بن لادن په مشرۍ د القاعده په نامه د سخت دریځ سازمان له لوري د۱۹۸۹ په پسرلي کې ترسره شو.» ۲۰۹ میرمن نسرین کتونا د هنګري دپلوماته ، د پوځي چارو ډاکتره او د افغانستان په قضیه کې م،م همکارې د جلال آباد جګړه د دویمې نړیوالې جګړې وروسته په نړیواله کچه ستره د پیچلو استخباراتي او اطلاعاتي عملیاتو سره مل جګړه ګڼي. مخکې لدې چې په ښار برید ترسره شي د مخالفینو او د هغوی د نړیوالو ملاتړو له لوري د افغانستان په دولت او وسلوالو ځواکونو کې پراخ استخباراتي کار پیل شو ترڅو وکولی شي سیمه ئیزچارواکي او پوځیان تطمیع یا جذب او هغوی په خپله ګټه استعمال، پدې ډول پوځ خپل مورال وبایلي او د جلال آباد د ښار نیولو ته لارهواره کړي. دا مهال د ننګرهار والي محمداعظم چې مخکې د مولوي خالص د اسلامي ګوند غړی وو او له دولت سره یو ځای شوی وو د فبروري په میاشت کې ببر ته مجاهدینو ته ورغی او همدا رنګه د جنرال نوبهاري تر مشرۍ لاندې سرحدي قوتونو کې ګډوډۍ پیدا شوله او دا ځواک عملاً وپاشل شو. پداسې یوه وضعیت کې مجاهدینو پر ننګرهار ولایت برید وکړ. د دولتي امنیت د اطلاعاتو له مخې په جګړه کې ۱۳۰۰۰ مجاهدینو، ۲۷۰۰ پاکستاني ملیشو او ۱۳۰۰ عرب جنګیالیو ګډون درلود. د

(c) ketabton.com: The Digital Library

مارچ په څلورمه څلور ټانکونه او د بی ام ۲۱ يوه دستګاه د مخالفينو په لاس کې ولويدل او د مارچ په پنځمه د جلال آباد په ښار بريد تر سره شو چې د پاکستان د توپچي ملاتړ يې درلود .ددې بريد له امله جنرال ګل حبيب د۱۱ فرقې مرستيال شا تګ ته اړ شو او د فرقې سوق الجيش د وسلوالو مخالفينو تر ولکې لاندې راغی چې يوه اونی د هغوی په لاس کې وو. د فرقې تجهيزات چور شول او يو شمير پوځيان ګروګان ونيول شول. د مارچ په اتمه دولتي ځواکونو چې مشري يې د لومړي قول اردو قوماندان جنرال بارکزي لرله متقابل بريد ترسره کړ چې پدې بريد کې قوماندان شهيد شو. د وسلوالو مخالفينو د عملياتو رهبري عبدالرحيم وردګ د محاذ ملي د تنظيم اړونده غړي درلودله . په جلال آباد باندې د بريد سره مل د هيواد په نورو ولايتونو(کندهار، هلمند، هرات ، لغمان ،غزنی ، خوست، کابل – حيرتان لار) هم د مجاهدينو(اشرارو) بريدونو دوام وموند. کابل هم د توغنديو هدف ګرزيدلی وو.څرنګه چې د کابل – حيرتان لار د مسعود د نفوذ سيمه ګڼل کيده خو دا لار چې کابل ته د اکمالاتو يوازينۍ لار وه و نه تړل شوه. که څه هم امريکايانو مسعود ته پنځه لکه ډالر ورکړي وو خو مسعود د دوو لاملونو له امله لار و نه تړله. يو دا چې مسکو خوابدی نکړي او بل دا چې که مجاهدين په جلال آباد کې بريالي شوي وای د ده دريځ نه پياوړی کيده. په جګړه کې د هوايي قواوو او د لونا او سکاد توغنديو ټاکونکی رول ولوباوه . د جلال آباد د جګړې د ستراتيژيستانو پاليسي دا وه چې د ښار د نيولو سره سم به امريکا د مجاهدينو موقتي حکومت چې پايتخت به يې جلال آباد وي په رسميت پيژني او د هغه په پله به يې متحدين هم ګام ايږدي او خپلې مرستې به د مجاهدينو حکومت ته رسوي . هماغه دي چې د مارچ په لسمه د مجاهدينو د موقتي حکومت د څوارلسو وزيرانو څخه د هغه د مشر په ګډون لس تنه وزيران د افغانستان د ننه د ديورند تېل شوې کرښې ته نږدې د (شنای) په نامه روزنيز ګوريلايي کمپ کې غونډه وکړه. د غونډې وروسته مجددي خبريالانو ته وويل:«بله غونډه به مو د افغانستان به بله سيمه کې وشي.موږ د افغانستان په لور پر مخ روان يو. » ۲۰۸ د جګړې د پيل په مهال نجيب الله د شوروي دولت څخه وغوښتل چې افغان دولت ته د پوځي تجهيزاتو مرسته وکړي . پدې اړه د مارچ په دوولسمه د شوروي اتحاد د کمونست ګوند سياسي بيرو پريکړه وکړه چې افغانستان ته د پوځي تجهيزاتو مرسته بيا پيل شي او د شوروي دفاع وزارت ته لاندې دستور ورکړل شو:« د شوروي اتحاد دفاع وزارت دې مختلف توکي د څلورو ترانسپورتي کتارونو (۱۰۰ کامازه په هر يوه کې) د شوروي ملکي ډريورانو (په خپله خوښه) په واسطه او همدارنګه د تاشکند- کابل هوايي پل دې د شوروي د هوايي قواوو څخه د مرستې رسونې په موخه تنظيم کړي.» ۴۹/ ۵۳۸ د جلال آباد د جګړې په مهال د اپريل په شپږمه نجيب الله د روژې د مياشتې د رسيدو له امله له مخالفينو وغوښتل چې له جګړې لاس واخلي او هغوی ته يې د ائتلافي ادارې د جوړولو وړانديز وکړ خو کوم مثبت غبرګون تر سترګو نشو. همدا راز ولسمشر م، م ته يو يادداښت واستاوه ترڅو د دې سازمان ځانګړي کتونکي د پاکستان او افغانستان د پولې په مختلفو سيمو کې ځای پر ځای شي چې هغې ته هم پام راونه ګرزول شو. دولتي ځواکونو د اپريل له پيل څخه د جګړې نوښت ترلاسه کړ او د جولای په پای کې يې مخالفين له تورخم څخه وشړل. د مخالفينو په لاس کې د لوېدلو څلورو ټانکونو څخه دوه له منځه يوړل شول او دوه يې مجاهدينو پاکستان ته وليږدول. پدې جګړه کې د مخالفينو مرګ او ژوبله درنه وه چې د وژل شوو شمير د ۶۰۰۰ څخه تر۱۱۰۰۰ زرو او د ټپيانو شمير ۳۰۰۰ ، د دولتي ځواکونو تلفات ۳۰۰۰ تنه ښودل کيږي .همدا رنګه ګڼ شمېر ملکي وګړي شهيدان شول. د جلال آباد په جګړه کې د وسلوالو مخالفينو د ماتې لاملونه پدې کې وو چې جګړه د واحد مرکز له لوري نه رهبري کيده ، ترمنځ يې ګډه همکاري نه وه ، د جګړې په ډګر کې مجاهدين کله نا کله پخپلو کې سره نښتل چې څو ځله د اسلامي ګوند او محاذ ملي جنګياليو ترمنځ نښتې وشوې، د جګړې

(c) ketabton.com: The Digital Library

په پلان جوړونه او پلې کولو کې چې د پاکستان په پوځي اکادمیو کې ترسره کیدل هم غلطۍ شتون درلود او د جګړې اکمالات هم نیمګړي وو. سربیره پردې مجاهدینو د منظمې جګړې د پرمخ وړلو تجربه نلرله .

د پاکستاني ډګروال محمدیوسف په وینا « د جلال آباد د غمیزې وروسته نور جهاد رونق تر لاسه نکړ.» ۱۵۴ / ۳۶۱ د دې جګړې له امله مجاهدین د پوځي پلوه کمزوري شول ، تنظیمونه نهیلي شول او ډیری قوماندانان یې پدې هڅه کې شول چې د دولت سره خبرې پیل کړي. د جګړې وروسته د مجاهدینو د موقتي حکومت مشر مجددي ویلي وو:« زیاتې جګړې مخته پرتې دي دا جګړه د هغې څخه چې موږ فکر کاوه زیاته موده به ادامه پیدا کړي. »۲۱۰د جلال آباد په جګړه کې د مجاهدینو ماتې د پاکستان په پرستیژ هم منفي اغیز پریښود اوهماغه وو چې د آی اس آی مشر تورن جنرال حمیدګل له دندې ګوښه کړل شو. د جلال آباد جګړې د افغان پوځ ژمنتیا او مسلکي توب ننداري ته کیښود، پخپل ځان باور یې زیات شو او د واکمنی دریځ هم پیاوړی شو چې البته ویاړ یې جمهور رییس درلود.د شوروي اتحاد د سرچینو پر بنسټ د جلال آباد د جګړې وروسته د شوروي اتحاد څخه یو لوړپوړی پوځي پلاوی کابل ته ولاړ. دې پلاوی د ولسمشر سربیره د وسلوال پوځ د مشرتابه سره هم وکتل. د دې پلاوي د یوه غړي په وینا د هغوی سره د نجیب چلند هیښ کړ ترڅو چې پلاوي ته یې د کتنې پر مهال د ښنلو او خوړلو څه هم ورنکړل پدې نامه چې روژه ده. د دې پلاوي یو غړی د نجیب الله ، شهنوازتني او غلام فاروق یعقوبي سره د لیدنې په اړه لیکي:«په افغانستان کې زما د استوګنې په مهال ما د نجیب الله سره څو ځلې لیدلي وو. خو دا ځل مې چې ولید د هغه کبر او غرور بلکل هیښ او حیران کړم. د ده له خبرې، چلند او پر ځان ډاډمنتوب څخه داسې معلومېدل چې هغه نجیب الله نه بلکې د یوه بل هېواد رییس جمهور دی...، تني د زړه له کومې خوښ وو او په ربښتیني ډول یې په حکومت او ګوند کې د وضعیت په هکله خپل لیدلوری را سره شریک کړ او د خلقیانو د ځپلو د امکان خبره یې هم وکړه خو د یعقوبي سره خبرو بله بڼه لرله چې لیوال نه وو څه ووایي.» ۴۹ / ۵۴۱ د شوروي جنرال په څرګندونو کې دوه ټکی د پام وړدي چې یو یې په خپل ځان او حکومت باندې د نجیب الله له کچې وتلی باور چې نور نو د هغه آس مخ په وړاندې ځغلي او بری یې حتمي دی او بل د پرچم له لوري د خلقیانو د ځپلو مسئله ده. د جلال آباد د جګړې څخه ولسمشر دا انتباه اخیستې ده چې نور نو مجاهدین د ده واکمنی ته ګواښ نه دي له همدې امله د وسلوالو او غیروسلوالو مخالفینو سره جوړجاړي ته اړتیا نه لیدل کیږي .پدې هکله د پخواني پاچا سلاکار او باجه میر محمدامین فرهنګ د ۲۰۲۲ کال د می په یوولسمه د بهار په نامه د امریکا څخه خپرېدونکي تلویزیون سره په مرکه کې وایي:« نجیب پاچا ته یو لیک رالیږلی وو چې دی چمتو دی پاچا ته واک تسلیم کړي او هغه د افغانستان د زعیم په توګه ومني. د پاچا له لوري ورته ویل شوي وو چې د دې وړاندیز په اړه به د خپلو سلاکارانو سره مشوره وکړي.خو کله چې د جلال آباد د جګړې وروسته د پاچا پلاوی کابل ته تللی دی، ګوري چې د نجیب په دریخ کې بدلون راغلی او پلاوي ته یې ویلي وو چې د ده په ټیم کې کار کولی شي.» د جلال آباد په جګړه کې د وسلوالو مخالفینو له ماتې وروسته نجیب الله او ملګري دې پایلې ته ورسول چې اوس نو د خپل سیال(خلقیانو) حساب او کتاب ته ورسیږي. د جلال آباد په جګړه کې د دفاع ،کورنیو چارو او دولتي امنیت منسوبین د وسلوالو مخالفینو په وړاندې جنګیدل او د جلال آباد په جګړه کې پوځ چې غوڅ اکثریت یې خلقیان وو ټاکونکی رول ولوباوه. تر دې چې د دفاع وزیر شهنواز تنی د جګړې پر مهال پداسې یوه حالت کې په چورلکه کې جلال آباد ته ولاړ چې د جلال آباد د هوآیي ډګر رانوې (لیکه) د وسلوالو مخالفینو او دولتي ځواکونو ترمنځ بېلوونکي کرښه وه. د خلقیانو د ځپلو په هکله باید وویل شي چې هغه مهال د خلقیانو ځپل په

(c) ketabton.com: The Digital Library

واقعيت کې په پوځ برید وو چې په پوځ د برید پایله د واکمنۍ کمزوري وه . سیاست هغه وخت بریالی سیاست دی چې هلته ټولو سیاسي کړیو ته د ګډون حق ورکړل شي نه دا چې نور حذف شي. نجیب هغه مهال ځواکمن کیده او حکومت یې ملاتړ ترلاسه کاوه چې په نظام کې شریکو ځواکونو په ګډه کار کړی وای لکه چې د جلال آباد په جګړه کې چې خلقیان او پرچمیان اوږه په اوږه و جنګېدل ، قرباني یې ورکړې او جګړه یې وګټله. که څه هم د شوروي لښکر د وتلو وروسته د رژیم دریځ پیاوړی شو او د جلال آباد د جګړې وروسته یې دریځ خورا غښتلی شوی وو. خو دې دا معنی نلرله چې نور به د نجیب الله آس مخ په وړاندې ځغلي او څوک به یې مخه نشي نیولی .

د پوځ د درې وړې کولو نقشه

افسري کدرونه د هر پوځ د ملاتیرجوړوي او د هغوی لیدلوری ، رواني حالت او پوځي چمتووالی د پوځ په فعالیت او د سرتېرو په مورال مستقیم اغیزلري . د معاصرافغانستان د پوځ بنسټ د احمدشاه بابا په زمانه کې کېښودل شو او د امیرشیرعلي خان د واکمنۍ په مهال د منظمو تشکیلاتو او اصولنامو خاوند شو. پوځ د خپلې ودې په بهیرکې د ظاهرشاه په پاچاهۍ کې د وخت په عصري پوځي تخنیک سمبال شو. حربي ښوونځي چې د اردو د افسري کدرونو بنسټیز پوهنیز بنسټ ګڼل کیده تنکي ځوانان پکې روزل کیدل او هغوی ته به د معاصروعلومو د تدریس سره جوخت د وطنپالنې ، د هیواد د خپلواکۍ اوځمکنۍ بشپړتیا د ډاډمنې دفاع درس ورکول کیده چې د وخت په تیریدو سره د وطنپالنې روحیه پدې تنکیو ځوانانو کې په نه ماتیدونکې قوت بدلیدله.له بله پلوه دوو نورو مسئلو د دې ځوانانو په سیاسي – ټولنیز لیدلوري اغیزدرلود چې ملي روحیه یې پیاوړې او د یوه ډاډمن پوځي په توګه وروزل شي. یو دا چې په دې پوهنیز بنسټ کې خورا سخت مقررات د دې سبب کیدل چې هغه ډله ځوانان د هغو د زغملو وس پیدا کړي چې اکثراً له کلیوالي چاپیریال او زیارکښو کورنیو نه را وتلي وو. له بله پلوه په دې مؤسسه کې د هېواد د ټولو وروڼو قومونو استازي لیدل کیدل چې د یوې کورنۍ د غړو په څیر یې ژوند کاوه . دې دواړو لاس سره یو کړی وو چې د حربي ښوونځي زده کوونکی او د پوځ راتلونکی کدر ځان د ملي پوځ غړی وګڼي.کله چې د شوروي له یرغل وروسته پوځیانو او په تیره افسري کدرونو شوروي پوځیان پخپل هیواد کې ولیدل ځانونه یې سپک او توهین شوي شمېرل او د شوروي سلاکارانو سره یې چلند تغییر ومونډ . شوروي سلاکارانو دا حالت لیدلو او پوهیدل چې افغان پوځیان شورویان دوستان نه بلکې دښمنان ګڼي.

نویو واک ته رسول شوو پرچمیانو چې په پوځ کې یې اړین نفوذ او اغیز نه درلود یوازې په شوروي سلاکارانو ډډه لګوله او خپل سیالان خلقیان یې چې د پوځ د جزوتامونو مشري کوله د اشرارو سره په اړیکو لرلو تورنول او یا انتي سوویتیست (شوروي ضد) معرفي کول. له بله پلوه شوروي سیاسي او پوځي استازو مسکو ته د پوځ د ترکیب او فرکسیوني تړاو په اړه په دوامداره توګه رپوټونه ورکول او ځانګړي دستورونه یې تر لاسه کول. د کارمل لوی پوځي سلاکارد خپل یوه رپوټ په برخه کې د کې جي بي مشر اندروپوف ته لیکي چې په پوځ کې خلقیان اکثریت جوړوی اندروپوف هدایت ورکوي چې د پرچم پراختیا چټکه شي خو داسې څه پیښ نشول. دا د مسکو تلپاتې اندېښنه وه او بریالی نشو چې پوځ د پرچمیانو په ګټه واړوي . له همدې امله یې له پوځ څخه کرکه کوله او یوه ورځ فکرت احمدجانویچ تابییف شورويٍ سفیر د کارمل پوځي سلاکارته ویلي وو: « دا پوځ ، دا لعنتي پوځ باید درې وړې شي. »۷ / ۲۳۱ د سفیر لخوا له افغان پوځ نه کرکه پدې کې نه وه چې په هغه کې خلقیان ډېر دي

(c) ketabton.com: The Digital Library

بلکې پدې کې هم وه چې افغان پوځ ربنتینی ملي پوځ دی چې نه یوازې د مسکو نه خوښیده بلکې واشنګټن ،اسلام آباد او تهران هم له هغه څخه کرکه لرله او د هغه د دړې وړې کولو په فکر کې وو. مسکو د اتیایمو کلونو په لومړیو کې د افغان پوځ د دړې وړې کولو په هڅه کې نه وو بلکې د هغه د تدریجي کمزورولو او بیا یې د دړې وړې کولو نقشې جوړولې.هغه مهال یې د پوځ بدیل نه درلود ترڅو د شوروي لښکر سره ګډ د مخالفینو په ځپلو کې برخه واخلي . شورويانو د پوځ د کمزورولو لپاره چې دړې وړې کولو ته یې شرایط برابرول لاندی ګامونه پورته کړل :

- د کورنیوچارو په وزارت کې د اپراتیفي قطعو او نورو جنګي جزوتامونو جوړول. -

د قومي ملیشو جوړول چې خبره یې فرقو ته ورسېده او زیاتره یې د هیواد په لرکیو پورې تړاو درلود.

- د دولتي امنیت په چوکات کې د بل پوځ جوړول.

- د دولت له وسله والو مخالفینو څخه ځینې ډلې د دولت په لورجلبول .

پورتني وسلوالي ډلې د اردو په پرتله له غوره امتیازاتو نه برخمني وې . هغو ځوانانو چې د عسکري مکلفیت او احتیاط د دورې تابع کېدل او د مختلفو لاملونو له امله چمتو نه وو چې د وسلوالو مخالفینو په لیکو کې ودرېږي غوره دا ګڼله چې د پوځ پرځای نوموړو وسلوالو ځواکونو په تیره دولتي امنیت ته چې ښه امتیازات یې لرل مخه کړي او پایله یې د پوځ کمزوري کېدله چې د هغه د دړې وړې کولو لپاره یې لار هواروله. سربیره پردې یې آزاد خیال افسران د جګړې سختو جبهو ته لېږل چې د مرګ او ژوبلې احتمال یې ډېر وو ترڅو پوځ د ډاډمنو وطنپالو افسرانو څخه بې برخې کړي. سره لدې د پوځ او سترو جزوتامونو په مشرتابه کې د ژمنو جنرالانو او افسرانو کمی نه وو او کولی یې شول د ملي ضد دسیسو او توطیو مخه و نیسي. له همدې کبله مسکو پدې هڅه کې شو چې په لومړي ګام کې د پوځ مشري هم پرچم ته ولیږدوي. مسکو خپل دې پلان ته رسیدل هغه وخت شوني ګڼل چې په ګوند کې د خلق او پرچم ترمنځ دښمنیو ته لمن ووهي ، دا دښمنی د ټکر ترکچې ورسوي او پدې ټکر کې د پرچم ملاتړ وکړي. د دې موضوع د ښې روښانتیا په اړه به د وخت د وسلوال پوځ د لوی څارنوال جنرال محمدهاشم نوري واورو. هغه یو سپېڅلی افسر، د آرام کرکتر خاوند او په مالي او اخلاقي فساد ککړ نه وو. لدې امله د خلقیانو او شوروي سلاکارانو له درناوي برخمن وو.اکثرآ شوروي سلاکارانو په مهمو مسالو کې د هغه سره سلا او مشوره کوله. نوري وایي:« د۱۳۶۶ کال د سنبلې په لومړۍ هفته کې مې د سترجنرال ورینیکوف سره ، چې د جمهور رییس مشاور و ، ملاقات درلود. دې ملاقات نږدې درې ساعته دوام وکړ.بحث ډېر اوږد و خو دلته به یې مختصر ټکي را واخلم. ما (نوري) خپل سوال داسې مطرح کړ: د شوروي اتحاد نظامي قوتونه له افغانستان څخه وځي ، تاسو موږ اپوزیسیون ته لاس تړلي تسلیموئ ؟ او که لاس او پښې مو راته آزاد پرېږدئ؟ ورینیکوف په جدي لهجه راته وویل : ته ولې داسي فکر کوې؟ د ده د جدي لهجې په نظر کې نیولو سره مې دا سوال ټوکه وبلله ! په داسې حال کې چې چای ، شودې او بسکېټ مو خوړل ، بحث دوام درلود. ما (نوري) وویل : موږ د مستقلې دفاع لپاره تیاري نیسو، خو هیله لرو چې تاسو موږ ته دوه شرطه مهیا کړئ:

۱-انتخابات کول.

۲- ټول رزمي قوتونه (د څارندوی، خاد ، ګارد، قومي قطعات) په دفاع وزارت کې مدغم کړئ.

د ورینیکوف عکس العمل مې چې ولید نو دریم سوال مې ونکړ ځکه ، ما ورته وویل چې موږ د مستقلې دفاع لپاره تیاري نیسو خو محترم ډاکټر صاحب تاسو ته ګزارشونه درکوي چې خلقیان کودتا کوي . ورینیکوف وویل : ما د نجیب سره په دې باره کې خبرې وکړې ، خو نجیب وایي دا به تهمت وي...، که ربښتیا وایم له ورینیکوف څخه خفه را ووتلم ځکه هغه دپلوماسي را سره وکړه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوه ورځې وروسته د شوروي له سفارت څخه راته تیلیفون وشو او د ملاقات غوښتنه یې وکړه. دا ملاقات په دریم مکرویان کې د ده په کور کې جوړ شو. هلته هم خوراکي مواد تیار وو. د هغه سړي د نوم سره بلد نه وم ... نوموړي یوازې پوښتنې کولې او ځوابونه یې اورېدل. د پوښتنو له محتوا څخه پوهېدم چې ستر جنرال ورینیکوف، سفارت ته خپل گزارش ورکړی دی. د سفارت د استازي غبرگون هم شدیدالحن و. ده وپوښتل تاسي ښځگه خپلواکه دفاع کولای شئ ؟ ستاسو امکانات کوم دي؟ ما دا ځواب ورکړ، چې موږ د هېواد سرتاسري پیاوړی او مجرب گوند لرو او بله دا چې موږ پیاوړی او مجرب وسلوال پوځ لرو... او برسېره پردې ښه تخنیک او لازم تجهیزات لرو. خو تاسو موږ ته دوه امکانه را کړئ. د سفارت نماینده خپل ښی لاس موټی کړ، په داسې حال کې چې غټه (بټه) گوته یې پورته نیولې وه په هوا کې یې یو منحني خط رسم کړ او د منحني خط د رسمولو سره یې یو ځای شپېلاق واهه او د خط په سر کې یې د نجیب الله نوم یاداوه د شپېلاق ... معنا یې دا چې د دواړو پېشنهادونو په صورت کې ملگری نجیب الله سرنگون کېږي . ما ورته وویل : ته کولی شې ماته رښتیا ووایې؟ ده وویل : هو، هر څوک چې د نجیب الله په مخالفت کې سر راپورته کړي ، که کابل د وینو په ډنډ بدل هم شي موږ به یې سرکوب کړو... ما ورته وویل چې که زما په خبرو باور نلرې ، نو نجیب الله ته دوه تختې کاغذ ورکړئ، په یوه تخته کې دې د هغو کسانو نومونه ولیکي چې دغه کسان دې په سفارت خانو کې د مامورینو په توگه خارج ته ولاړ شي او په بله تخته کې دې ولیکي چې دا کسان دې په کور کې کېني . یوڅه معاش راکړي ځکه ډوډۍ نلرو !! بالاخره مې ورته وویل : زه د شپې نوم نلرم ، ما خپل کور ته ورسوه ! بیا یې په توره تېنده کور ته راورسولم.» ۱۷۰ / ۱۸۸ – ۱۹۰

ښايي پدې اړه دا پوښتنه پیدا شي چې ولې شورویانو ته نجیب الله دومره ارزښت درلود چې په کابل کې د وینود ډند په اوښتو سره د هغه څخه ملاتړ کوي ؟ د دې پوښتنې ځواب به د میرصاحب کاروال څخه واورو:« د ملي دفاع وزیر د نجیب الله سره د دفاع وطن د شورا په جلسه کې گډون لري ، د جلسې په پای کې شهنواز تنی ، نجیب الله ته پېشنهاد کوي :

داکتر صاحب ! که ممکنه وي زه او ته به یو څو دقیقې سره پاتې شو.جلسه ختمه ده دوی دواړه سره پاتې کېږي.

شهنوازتنی: ډاکتر صاحب ! زما او ستا تر منځ ولې فاصله پیدا شي ؟

شهنواز هغه ټول مشترک وجوهات چې د دواړو تر منځ په طبعي ډول موجود دي یادوي...، نو څه شی زما او تا ترمنځ نه تقسیمېږي ؟

ډاکتر صاحب نجیب الله : نو زه له خدایه نور څه غواړم، ته مې سراو سترگې یې ، ته مې وزر یې ...، د ډاکتر نجیب الله خوږې خبرې ډېرې زده وې چې بل څوک (مخاطب) جذب کړي. د ډاکتر نجیب الله خبرو په شهنواز تني دومره تاثیر کړی چې تنی یې کاملاً جذب کړی دی . لدې کبله شهنواز تنی ، ډاکتر نجیب الله ته وایي: ډاکترصاحب ! کور دې ړنگ شه ، دغه تا ته د شورویانو توطیه ده !

نجیب الله : ډېره مننه چې زه د متوجه کړم، اوس پوه شوم چې ته مې تر هرچا نږدې دوست یې!

پدې ډول دوی دواړه د خوشحالی په فضا کې یو له بل نه رخصتېږي.

خو ډاکترصاحب نجیب الله په سرسپردگۍ سره خپل صداقت کې جې بې ته ثابتوي او د خپل لوی مشاور (پولینیچکه) دفتر ته ورځي او د شهنواز تني ټولې خبرې ور ته انتقالوي...

په بله ورځ د نجیب الله لوی مشاور(پولینیچکه) د میرصاحب کاروال دفتر ته ورځي او ورته وایي چې د ملي دفاع وزیر شهنواز تنی د شوروي ضد سړی دی ، د نجیب الله خبرې ټولې میرصاحب کاروال ته بیانوي. په بله ورځ، کاروال د ډاکتر نجیب الله دفتر ته ورځي او نجیب الله ته د گیلې په شکل وایي چې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

دفاع وزير (تني) له تاسو (نجيب الله) سره په وطني حساب يوه مرکه وکړه ، آيا ضرور وه چې دا موضوع دوستانو ته انتقال شي؟
ډاکټر نجيب الله : کاروا‌له ! ستا دې هم کور خراب شي ، دا اوس څو دقيقې د مخه زما لوی مشاور زما مخې ته ناست و او راته ويل يې : نجيب الله ! مه ناوخته کوه ، آمادګي ونيسه ، خلقيان در باندې کودتا کوي ... اوس نو زه د تا (کاروال) خبره ومنم او که د خپل مشاور خبره ومنم؟ مشاور خو پيسې راکوي ،سلاح راکوي ...نو ته خو هيڅ شی نه شې را کولی.» ۱۷۰ / ۲۵۶ - ۲۵۷ کله چې نجيب الله او تنی ګډ وجوهات (اسلاميت، افغانيت ، پښتونولي ، پکتياوالي ، د يوه ګوند غړيتوب) لري او سربېره پردې تني يې د دفاع وزيرهم دی خو نجيب الله د شورويانو په اړه د تني ليدلوری او اخپستني هغوی ته انتقالوي بېله کومه شکه به د نجيب الله څخه په کابل کې څه چې په افغانستان کې د وينو د ډنډ د جوړېدو په بيه ملاتړ وکړي تر څو هغه په واک کې پاتې شي . مسکو چې د پرچميانو په واک کې د پاتې کېدو په موخه په هر کار لاس پورې کولو ته چمتو وو او خلقيان يې د پرچميانو بديل ځواک ګڼلو ددې بديل ځواک ځپل يې پدې کې شوني ګڼل چې خلقي پوځ دړې وړې کړي. هغه مهال د دواړو ډلو هغو مشرانو کوم چې د يوه پرمختللي افغانستان غوښتونکي وو د م، م د سولې د پروګرام د پلې کېدو په حساسو شېبو کې ورته په کار وو چې يووالی يې ساتلی وای . خو نجيب الله « د ۱۹۸۹ کال په وروستيو کې د هغوی (خلقيانو) د لېدرانو په وړاندې په ځېونکو اقداماتو لاس پورې کړ.» ۴۹ / ۵۴۸ دې کارخلقيان اړ ايستل د نجيب الله په وړاندې ودرېږي. د وخت د صدراعظم شرق په وينا « ورانسوف چې د ا ، خ ، د ، ګ د يووالي لپاره د هلو ځلو مدعي وو خو په عمل کې د ده د سفارت پر مهال د خلق او پرچم تر منځ اختلافونه زياتېدل او اوړېدل کېدل چې د ورانسوف په لاربښوونه شوروي سلاکارانو د دواړو اړخونو د اختلافونو اور ته په پکه وهلو کې بې اغېزه او غلی نه وو.» ۳۸ / ۲۶۸
هغه مهال د ګوند د دوو سيالو ډلو تر منځ دښمنيو د را پنځولو په موخه شوروي سلاکارانو په خپل چلند کې داسې بدلون راووړ:

۱ـ د کارمل د واکمنۍ پر مهال شوروي سلاکارانو هڅه کوله چې په ګوند کې ماتيدونکی يووالی وساتي او کله به چې پرچميانو د خلقي کدرونو د ګوښه کولو يا زنداني کولو هوډ درلود شورويانو به د هغه ژوره څارنه کوله چې د غچ اخيستنې په موخه نه وې شوې خو د شوروي پوځيانو د وتلو وروسته يې پرچميان هڅول چې خلقيان تر څارنې لاندې ونيسي او حتی دوی د خلقيانو په اړوند د سمو او ناسمو رپوټونو په برابرولو کې مرسته کوله.
۲ - « کی جی بی نجيب الله ته خبرداری ورکړ چې د افغانستان د پوځ په وفاداری ډډه و نه لګوي ، له دې امله يې لازمې پيسې او تجهيزات ورکړل تر څو د جمهوري رياست نوی ګارد د لوړو حقوقو او امتيازاتو سره چې له يوه خصوصي پوځ پرته بل څه نه وو جوړ کړي. » ۲۵۹/۴۷ د شوروي سلاکارانو له مشورو او د کی جی بی د راپورونو له امله نجيب الله په پوځ په بشپړه توګه بې باوره شوی وو او « جمهوررئيس داسې ګامونه اوچتول چې پوځ په کابل کې کمزوری شي.»۴۹ / ۴۲۷ په پلازمېينه کې د پوځ کمزوري کول له دې امله مسکو ته ارزښت درلود چې وکولای شي ددې تشې نه په ګټه اخيستو سره په دفاع وزارت هم پرچميان واکمن کړي . د ولسمشرله لوري د اردو د کمزوري کولو له امله د شوروي سپاهيانو د وروستيو ټولګيو د وتلو په درشل کې اردو په داسې وضعيت کې وو چې د عسکري تعليمنامو د غوښتنو له مخې يې عملاً پوځي جګړه ئيزه وړتيا له لاسه ورکړې وه. لاندې رپوټ چې شوروي لوی سلاکار مسکو ته استولی وو د دې خبرې څرګند ثبوت دی. « د افغانستان وسله وال پوځ

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټولټال دری سوه زره تنه وو چې په هغه کې ۱۳۲۰۰۰ تنه اردو،سل زره تنه څارندوی ، اتیا زره دولتي امنیت او یوولس نیم زره تنه د ګارد منسوبان وو چې د اردو د اکمال کچه په سلو کې پنځوس،څارندوی په سلو کې شپیته او دولتي امنیت په سلوکي ۵ /۷۰ وه.» ۴۹/ ۴۲۵ د پوځي تعليمنامي له مخي کله چې د یوه جزوتام د اکمال کچه په سلو کې د پنځوسو څخه لوړه نه وي هغه جزوتام د جګړې وړتیا نلري پردې اساس پوځ د جګړې پر مخ وړلو وړتیا نلرله.

د شوروي پوځیانو د وتلو وروسته افغانستان د تاریخ خپل حساس پړاو ته ورننووت چې هغه د رژیم پاییښت وو. هر رژیم هغه مهال د پاییښت څخه برخمن وي چې قوي مرکزي حکومت او غښتلي وسلوال ځواک ولري. سیاسي ډلو یې خپل اختلافاتونه یوه اړخ ته پرې ایښي وي او په ګډه د وسلوالو مخالفانو او بهرني ګواښونو په وړاندې مبارزې ته چمتو وي لکه څرنګه چې د جلال آباد په جګړه کې د وسلوالو ځواکونو ګډو پوځي عملیاتو دښمن ته ماتې ورکړه. خو د جلال آباد د جګړې وروسته نجیب ډا دمن شو چې د وسلوالو مخالفینو په وړاندې د درېدو وس لري هماغه دي چې د خلقیانو د ځینو لپاره متې را نغاړي چې منطقاً د خلقیانو منفي غبرګون یې درلود. له بله پلوه مسکو او واشنګټن د ژنیو د لوزنامې د تضمین کوونکو په توګه هم ظاهراً د خپلو افغان متحدینو د غښتلتیا لپاره خپلو مرستوته ادامه ورکوله خو د پردې شاته پردې لګیاوو چې خپلو ډاډمنو چوپړیانو ته واک ته د رسیدو زمینه برابره کړي. مسکو ظاهراً د م،م د سولې د پروګرام د پلې کولو اکټونه کول خو تولې هڅې یې پدې څرخیدې چې هغه شنډ کړي. کرملن دې موخې ته رسیدل هغه مهال شوني ګڼل چې خلقیان وځپی او پوځ د اغېزمنو خلقي افسرانو څخه وځنډي او پدې ډول د پوځ مشري پرچم ته ولیږدوي او په راتلونکي ګام کې واک خپلو جهادي پروتوکولي ډلو ته ولېږدوي. هماغه دي چې نجیب الله هڅوي چې پر دفاع وزارت برید وکړي او نجیب الله هم بېله دې چې ددې کار ناوړه پایلو ته پام را وګرزوي په پوځ برید کوي چې په هغو به په راتلونکي برخه کې بحث وشي. نجیب الله د ولسمشر په توګه د خپل دې کار د ناوړه پایلو د درک وړتیا نلرله پداسې حال کې چې ډېرى افغانانو ددې کار د ناوړه پایلو د درک وړتیا لرله لکه څرنګه چې عبدالحمیدمبارز وایي: «که چیرې نجیب د دې اړخ (خلق) نه ځان نه وای لرې کړی د هرې توطئې په مقابل کې که له مسکو نه هم کیده مقاومت یې زیاتیده او مقاومت یې کولی شو. » ۸۸/ ۴۷

پدې اړه د کې جي بي - نجیب نقشه داسې وه چې دفاع وزیر شهنواز تنی په خپله خوښه له وزارت څخه ګوښه شي او پرځای یې پرچمي لوړپوړي چې ګوته درېو تنو کارملي جنرالانو(محمدنبی عظیمي، نورالحق علومي او محمدآصف دلاور) ته نیول کېده د دوی څخه یو مقررکړي . که احیاناً د دفاع وزیر له وزارت څخه په خپله خوښه ګوښه نشي په دفاع وزارت برید وکړي او د دفاع وزارت غبرګون د شهنوازتني له خوا کودتا اعلان کړي او پدې برید کې اغېزمن خلقي افسران بندي او یا ووژني او په ځای یې پرچمیان مقرر کړي . خلقي لوري چې انقلاب او واکمني یې خپل ګڼل پدې حساسو شیبو کې چې د انقلاب او واکمنۍ نه د خپلواکه دفاع سوال طرحه وو او د پرچم له لوري د مخالفینو سره د پټ جوړجاړي شاهدان وو چمتو نه وو چې د دفاع وزارت له لاسه ورکړي او د هغه له لاسه ورکول یې د خلقي غورځنګ د کمزوریدو سربېره د م ،م د سولې د پروګرام شنډیدل او د ثور انقلاب ماتې ګڼل. خو پربله خوا « د افغانستان د جمهوریت جمهور رئیس د خپل دریځ د پیاوړتیا لپاره له هرې وسیلې څخه کار اخیست چې خلقیان کمزوري کړي » ۴۹ /۵۴۸ او دا کمزوري یې د اردو د مشرتابه د ګوښه کولو له لارې شوني ګڼله. پرچمیانو د خلقیانو دې ډول هوډ ته چې چمتو نه دي د دفاع وزارت څخه تېرشي په کټلو سره خپلې هڅې دې ته راوګرزولې چې د دفاع وزیر اړ کړي چې په خپله خوښه استعفی ورکړي. د نجیب الله دا خبرې چې د تني له خولې عظیمی ته ویلي وې:« مایې ټول صلاحیتونه سلب کړي ، جنرالان یې د هغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

له اجازې پرته نيسم ، مکافات او مجازات زه ورکوم او ځواکونه زه اداره کوم » ۱۲۹ / ۴۰۴ ښيي چې جمهور رئيس د دفاع وزير په يوه ستونزمن حالت کې درولی وو. سربېره پردې پرچمي لوړپوړو پوځيانو هم داسي چلند کاوه چې په پوځ کې يې د قوماندې او ادارې د يووالي اصل چې د پوځ او ملکي ادارې توپيرپه همدې مسئله کې دی له منځه وړلو او د دفاع وزير لپاره يې سرخوږی جوړکړی وو دغه څه هم د ولسمشر د همغږۍ او حتی دستور پرته نه تر سره کيدل. د ساري په توګه د هغه لومړي مرستيال او د کابل د ګارنيزيون قوماندان د وزير په وړاندې د اتمې فرقې بولندوی او د دې فرقې د يوه غونډ افسرانو ته چې د وزير له امر نه سرغړونه وکړې داسي هدايت ورکوي: «ما د فرقې قوماندان او د غونډ افسران راوغوښتل او ورته ومې ويل تر هغو پورې چې د تني مساله نده حل شوې تاسي به د کابل په ګارنيزيون کې حاضري لاسليک کوئ او د تني د اوامرو له اجرا نه به ډډه کوئ .» ۱۲۹/ ۴۹۶ همدارنګه « د ۱۹۹۰ کال د فبرورې په مياشت کې د جلال آباد څخه د دفاع وزيرشهنواز تني د ليدو پر مهال د جلال آباد د جبهې قوماندان ډګرجنرال لودين (د پرچم د اړخ) د دفاع وزير هرکلي او ليدو ته رانغی او همدارنګه د قوماندانانو په غونډه کې يې ګډون ونکړ.» ۱۹۶/ ۸۲ سربېره پردې د تني د لمسولو په موخه څه کم شپيته تنه خلقي جنرالان او افسران بيله دې چې وزير خبر وي دولتي امنيت بنديان کړل . پدې اړه «د وسله وال پوځ د سرقوماندانۍ په غونډه کې د نجيب الله او يعقوبي له لوري لنډ ګزارش ورکول کيږي چې ګواکې دا توطئه د مشاورينو لخوا د کيهاني امکاناتو په استفادې سره کشف شوې ده .» ۱۲۸/ ۱۹۵ پدې اړه د شوروي د مرکزي تلويزيون له خوا « په افغانستان کې د يوې توطئې د کشفولو او د عاملينو د نيولو خبر ورکول کيږي چې اکثريت يې افغان پوځيان دي خو د افغانستان تلويزيون دا خبر يوه ورځ وروسته خپروي.» ۱۲۸ / ۱۹۶ د شوروي اتحاد په تلويزيون کې د توطئې د خبر خپرېدل او وروسته د کابل د تلويزيون څخه ددې خبر خپرېدل ښيي چې هرڅه مسکو تنظيمول او کابل د هغې له مخې عمل کاوه. دفاع وزير له جمهوررئيس نه غوارې چې نوموړي افسران خوشي او يا د هغوی په اړوند لاسوندونه د ده په واک کې کيږدي خو ولسمشر دې غوښتني ته ارزښت نه ورکوي. دا د دې سبب کيږي چې د دفاع وزير او ولسمشر ترمنځ اړيکي لا خرې پرې شي. هغه توطيه ګواکې چې شورويانو د خپلو کيهاني امکاناتو له مخې کشف او هغه يې په يوه ټلويزيوني ويديو کې ثبت او د نجيب الله په واک کې اېښې وه . نجيب الله به دا ويډيو هر جګپوړي ملکي او پوځي کدر په تېره خلقيانو ته ورښودله ترڅو د تني خلاف دريځ ونيسي . اړينه بريښي پدې مساله بحث وشي.

د ملي روغي جوړې د تګلارې په اعلان سره ټولو ګوندي او دولتي ارګانونو او په هغو کې د امنيتي چارو وزارتونو ته هدايت ورکړل شو چې د خپلو امکاناتو له مخې د سيمې د خلکو په همکارۍ د دولت له مخالفينو سره اړيکي ونيسي او هغوی د حکومت سره همکارۍ ته چمتو کړي .د همدغه دستور سره سم ، د دفاع وزارت اړوند د راکټو او هوايي دفاع قوماندانۍ يوې پوستې چې چهار آسياب ته څېرمه خير آباد کې ځای پر ځای شوې وه ، مشرتابه يې د هغې سيمې د سپين ږيرو په همکارۍ ، د سيمې له مجاهدينو سره اړيکي جوړې کړې وې. ښله کومه شکه د راکټو او هوايي دفاع قوماندان جنرال ولي شاه د دې اړيکو جوړولو رپوټ دفاع وزير شهنواز تني ته ورکړی دی او د خپل شوروي سلاکار سره يې دا خبره شريکه کړې ده. شوروي سلاکاران د دافع هوا د پوستې د افسرانو اړيکې د مجاهدينو سره ځاري او د خپلو امکاناتو له مخې يې ثبتوي او عکاسي کوي او هغه ولسمشر ته سپاري او پدې ډول ولي شاه او يو شمېر خلقي افسران د اشرارو سره د اړيکو د لرلو په تور زنداني کوي او د دافع هوا سياسی آمر د هغه په دفتر کې وژني او اعلانوي چې د دې توطيې د کشف له امله هغه په خپله ځان وژلی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کب د شپاړلسمې ډرامه

د۱۹۹۰ کال د مارچ په پنځمه (۱۳۶۸ کال د کب شپاړلسمه) د کابل ښاریان یو ځل بیا د درنو او سپکو وسلو د ډزو او بمباریو شاهدان وو ، دا ډزې د دارالامان د تاریخي ماڼۍ شا وخوا او بمبارۍ په ارګ تر سره کېدلې. دولت دا پېښه سملاسي د تني- ګلبدین کودتا اعلان کړه چې تردې مهاله دا پېښه د تني د کودتا په نامه یادیږي. البته شاوخوا یو کال وړاندې په هېواد کې د تني د کودتا اوازې خپرېدلې. هغه مهال واکمنې پدې ډرامه کې اسلام آباد ښکیل ګڼلو خو د ګوند د واکمنۍ د نسکورېدو وروسته پرچمیان په هغې کې د مسکو لاس ته هم ګوته نیسي. دا پېښه هراړخیزه څېړنه غواړي ترڅو لاندې پوښتنو ته ځواب و موندل شي چې په واقعیت کې څه پېښ شول ، لاملونه یې څه وو، کوم اړخ برید وکړ او د ښکېلو اړخونو موخې څه وې؟ خو واقعیت دا دی چې ددې پېښې یا ډرامې د پړې سر له مسکو سره وو او موخه یې په پوځ باندې د پرچمیانو په واکمنولو سره لړکیو ته واک ته د لېږدولو لپاره د لارې هوارول وو . ددې لپاره یې باید خلقیان آو پرچمیان د پوځې ټکر تر کچې رسولي وای او پدې ټکر کې یې د پرچمیانو ملاتړ کړی وای . همدا لامل وو چې شورویانو په اصطلاح د خپلو کیهاني امکاناتو له مخې د یوې توطېې د کشفولو خبره کوله چې ګواکې ځېنې خلقي افسران له اشرار وسره اړیکي لري . د دې لاسوند پر بنسټ د۱۹۸۹ کال د نوامبر په نیمایي کې شاوخوا شپېته تنه خلقي جنرالان او افسران د دفاع وزیر د خبرتیا پرته د دولتي امنیت له خوا زنداني شول چې د نجیب او تني ترمنځ یې اړیکې ترینګرې کړې . له بلې خوا پټ او ښکاره لاسونه فعال وو ترڅو د هغوی ترمنځ مناسبات لا نور هم خراب کړي.
د دفاع وزیر د۱۹۸۹ کال د دسمبر په دوهمه د جمهور رئیس سره د خبرواترو په ترڅ کې بریالی نشو چې د وزارت ستونزې او په هغو کې زنداني شوي جنرالان او افسران خوشي کړي . د دې بې پایلې کتنې وروسته وزیر پوځ ته د تیارسۍ امر ورکړ او د شپې ناوخته یې خپل دفتر ته یو شمیر خپل باوري افسران (جنرال محمدآصف شور د حربي پوهنتون استاد،جنرال عزیزالرحمن د۲۲ اکمالاتي لوا قوماندان، جنرال خان آقا باندیزی د افسرانو د عالی کورس قوماندان، ډګروال محمد کبیرکارواني د افسرانود عالی کورس استاد ، ډګروال نوراحمدناب د اوومې فرقې قوماندان، ډګروال خان محمد د راکټ د۹۹ لوا قوماندان، ډګروال دولت وزیری د اتمې فرقې درستیزوال، ډګروال عبدالمجید ارغستانی د اوومې فرقې سیاسي آمر، ډګروال عبدالغفور د ستر درستیز قرارګاه د۲۳۵ قطعې قوماندان، ډګروال فیروزد دفاع وزارت د قرارګاه افسر) ورغواړي او د هغوی سره پردې پېښه چې له جمهور رئیس سره یې ډغرې وهلې دي مشوره وکړي چې راتلونکي ګامونه څه وي؟
د دې غونډې په لومړیو شېبو کې د راکټ د قوا قوماندان ډګروال خان محمد وزیر ته ویلي چې خادیستانو د نومورې لوا د بطریو(ټولیو) اداره په لاس کې نیولې ده. تنی هغه ته هدایت ورکوي چې لوا ته لاړشي او د بطریو اداره د بطریو اړونده قوماندانان په غاړه واخلي او د ټلفون له لارې د خپلو اجراآتو رپوټ ورکړي.د حاضرینو لخوا مختلف نظرونه ورکړل شول او محمدآصف شور ویلي وو، خبره باید دې حالت ته نه وای رسېدلې اوس چې دا کار شوی دی باید چټک پوځې اقدام وشي. د دې وړاندیز په اړه وزیر ویلي وو چې مرکزي کمیټې (هدف د خلقي اړخ څخه دی) څلېرویشت ساعته وخت غوښتی دی. شور ورته ویلي وو: « ترملکه دې کړه ورکه دې کړه » او اضافه کوي چې پوځې عمل د ګوندیانو کار نه دی. په غونډه کې کومه پرېکړه نه ده شوې او وزیر حاضرینو ته ویلي چې پوځې چمتوالی ولري ، د راتلونکو هدایتونو انتظار دې باسي خو بیا هېڅکله هغوی ته د وزیر لخوا چې ټول دوهم ځل را وغواړي کوم هدایت ورنکړل شو. د دفاع وزیرلخوا پوځ ته د احضاراتو ورکول په واقعیت کې د اعلی

(c) ketabton.com: The Digital Library

سرقوماندان په وړاندې بغاوت وو او انتظارایستل ځان وژنه وه. د دې غونډې وروسته بهیرونو او د تني له دریځ او کړنو څخه ښکاري چې هغه د پوځي عمل هوډ نه درلود او لدې کار څخه یې موخه دا وه چې جمهور رئیس دې ته متوجه کړي چې پوځ یعني خلقي اړخ له پامه ونه غورزوي. که داسي هم وي دا د تني تیروتنه وه منطقاً د جمهوررییس غبرګون دا وو چې څرنګه خپل یاغي وزیراو د هغه ملګري له ډګره وباسي. وایي چې له پاڅون سره لوبې د پاڅون کوونکو د ژوند سره لوبې دي خو هغه مهال دا نه یوازې د خلقي پوځیانو د ژوند بلکې د یوه سیاسي خوځښت ، د پوځ او هېواد له برخلیک سره لوبې وې. د تني له لوري اردو ته د تیارسۍ له امر ورکولو وروسته بېله شکه جمهوررییس د دفاع وزیر او د هغه د ملګرو د ځپلو لپاره لارې چارې لټولې. هماغه دي جمهور رییس جنرال نبي عظیمي ته دستور ورکړ چې د احتمالي پوځي عملیاتو(د دفاع وزیر وفادارو ځواکونو سره د مقابلې او یا د هغوی د ځپلو) لپاره خریطې یا نقشې جوړې کړي. عظیمي هم دوې خریطې (نقشې)جوړوې . لومړۍ خریطه پدې موخه جوړه شوې وه که تنی برید یا کودتا وکړي ولسمشر ته وفادار ځواکونه څرنګه د برید مخه ونیسي او بله په د دفاع وزارت د برید یا تعرض خریطه وه. ولسمشر دوهم وریانت تائید کړې دی یعنې په دفاع وزارت او دفاع وزیر ته په وفاداره جزوتامونو برید. دا بیا ښيي چې نجیب پدې پوهېدلو چې تنی د کودتا هوډ نلري بلکې دی پلان لري په دفاع وزارت برید وکړي او دا برید د تني له خوا کودتا اعلان کړي.د احضاراتو د نیولو وروسته هغو حکومتي ځواکونو چې د دفاع وزارت په قرارګاه او وزیر ته د وفاداره قواوو د ځپلو دنده لرله د کب په څوارلسمه او پنځلسمه د کابل په ښار کې پوروا (مشق اوتمرین) اجرا کړ ترڅو د راتلونکو عملیاتو د ترسره کولو لپاره پوره آمادګي ونیسي. کله چې د خلقي اړخ مشرتابه د ولسمشر نه په ښار کې د دې ځواکونو د شتون وضاحت غوښتی هغه یې یوه تیروتنه بللې وه. همدا رنګه حکومت د کب په ۱۵ د مزارشریف د هوایی ګارنیزیون خلقي قوماندان جنرال ولي بندي کړ ترڅو د کب په شپاړلسمه د دفاع وزارت د برید په ورځ د دولتي ځواکونو خلاف کوم ګام اوچت نه کړي. وروسته لدې احضاراتو د کب په شپاړلسمه د دولتي امنیت ځواکونوپه دفاع وزارت برید وکړ او د رادیو او تلویزیون له لارې یې دا پېښه د تني – ګلبدین کودتا اعلان کړله.

ډګروال ارغستاني وایي چې د وزیر له لوري د پوځي احضاراتو د اعلان څو ورځي وروسته د وزیر لیدو ته ورغلی چې میرصاحب کاروال هم هلته وو. د خبرو په ترڅ کې د پوځي احضاراتو خبره راپورته کیږي، تنی کاروال ته وایي: « ما خپل کار و کړاو نجیب مې متوجه کړ اوس ستاسو سیاستوالو کار دی چې څه وکړئ ؟ کاروال ورته وایي بریتوره لکه چې وډار شوې. » کاروال ته د تني له وینا او د دې خبرې نه چې یو وخت شاه محمودحصین وزیر ته د پرچمیانو له لوري د شکمنو فعالیتونو په اړه خپله اندېښنه ښودلې وه ویلي وو :« موږ د دفاع لپاره اړین چمتووالی لرو او پدې هکله د اندېښنې ځای نشته. »۱۸ / ۴۵۴ معلومیږي چې تني د پوځي عمل یا کودتا په فکر کې نه وو . خو داسي ښکاري چې د خلقیانو په مشرتابه کې داسې کسان هم وو چې پوځي مخامختیا ته یې لمن وهله .او د هغې د ناوړه پایلو د درک وړتیا یې نلرله او یا ډاډمن وو چې پدې سیالی کې بری د دوی سره دی هغه ډاډ چې په بشپړ ډول ناسم وو .هغوی پدې نه پوهیدل چې د دوی یو شمیرخلقي جنرالان او افسران لامخکي نجیب خپل کړي دي او یا د وطنجار او انجینرنظرمحمد سره چې د نجیب الله ملاتړي وو اړیکي لرلې او دوه ګونی رول لوبوي . لکه څرنګه چې پدې هکله دستګیر پنجشیری لیکی:« د جنرال هاشم زرمتي، جنرال شیخ محمدباور او د ستردرستیز د څو تنو افسرانو سرونه د محمداسلم وطنجاراو د ډاکټرنجیب د واکمن فرکسیون له ګریوانه راووتل.» ۲/ ۱۵۱ لکه څرنګه چې د شیخ محمد باور نوم یاد شو چې هغه د نجیب د فرکسیون سره تړاو درلود هغه به له محمدآصف شور واورو. هغه وایي « په ۱۹۸۵ د لندې مودې

(c) ketabton.com: The Digital Library

کورس لپاره مسکو ته استول شوی وو چې دې کورس ته باور او جنرال قادر اکا هم استول شوي وو. یوه ورځ باور چې جنرال قادر اکا هم ناست وو را ته وویل نجیب ، وطنجار او ګلابزوی وحدت کړی دی او نور باید د پرچمي او خلقي خبرې ونشي . شور وایي هغه ته مې و ویل د پکتیا والو او زرمتیانو یووالی به دا ګوند لا نور هم مردار کړي.» دا د دې ښکارندوی دي چې شیخ محمد باور د نجیب د واکمنېدو وړاندې د هغه سره لګه وطنجار پټ تارونه غزولي وو. په هغو ځو تنو کې چې د دسمبر په دوهمه وزیر ورغوښتی وو داسي کسان هم وو چې په اصطلاح د تني د کودتا وروسته چې څه کم زر تنه خلقیان بندي شول او له اتیا تنو زیات شهیدان شول هغوی ته چا څه ونه ویل او خپلو دندو ته یې دوام ورکړ. دا د دې واقعیت ښکارندوی دی چې د تني سره دا ډول کسان لږ نه وو چې دوه ګونی رول یې لوباوه . څرنګه چې د لوبې د پړې سر له مسکو سره وو شورویانو دواړو اړخونو ته د غلطو او لمسوونکو اطلاعاتو او مشورو د ورکولو له لارې زمینه دې ته برابروله چې هغوی د پوځی مخامختیا تر کچې ورسوي. د ساري په توګه په مسکو کې سفیر ګلابزوی پنجشیري ته ویلي وو: « که چیرې د نجیب د امنیتي دستګاه د برید په وړاندې سوله پیزمقاومت ونشي نجیب د منظم اردو د کمزوري توب لپاره ښایي د خلقیانو اته سوه تنه غوره خلقي افسران د شفا ترنامه لاندې بندیان کړي او پدې نیرنګ سره د ځینو تنظیمي مشرانو د داخلي قوماندانانو سره د پردې شا د سیاسي معاملو زمینه برابره کړي. د هغه د خبرتیا سرچینه د افغانستان لپاره د شوروي اتحاد د بهرنیوچارو د وزیر شیواردنادزې د شوروي دولت د کمیسیون نږدی همکاران وو .» ۲/ ۱۴۴ شوروي اړخ ګلابزوی ته د نجیب له لوري د شاوخوا اته سوه خلقي افسرانو د بندې کولو خبرداری ورکوي او پر بله خوا نجیب ته د خلقي پوځیانو داسي اسناد چې ګواکي د کیهاني امکاناتو له مخي یې یوه توطېه کشف کړې ده چمتو کوي. له بده مرغه دواړو خواوو ونشوای کړای د مسکو دا کرغیړنه لوبه درک کړي. هغه شمېره افسران چې شورویانو ګلابزوی ته ویلي وو هغومره کسان نجیب بندیان هم کړل . دا بیا ښیي چې مسکو بشپړ معلومات در لود چې څومره خلقیان باید زنداني شي. شوروي اړخ زمونږ د خلکو د هغې مشهورې خبرې پر بنسټ عمل کاوه چې غله ته وایي غلا وکړه او د کورخاوند ته وایي ویښ اوسه. شورویان چې خلقیان کمزوري کړي د وطنجار ، انجینر نظر او رازمحمد پکتین سربېره د امین پلویان هم د نجیب سره همکارۍ ته وهڅول چې ښه بېلګه یې د دستګیر پنجشیري لاندې خبره ده : « د څرخي پله په زندان کې مې د حفیظ الله امین د دولت د استخباراتي دستګاه د رییس اکبري څخه خبر شوم د شوروي اتحاد د بهرنیو چارو پخواني وزیر شیوارد نادزې د نجیب او د حاکم فرکسیون د سازماني ، سیاسي او پوځي دریځ د پیاوړتیا لپاره د داکترشاولي او کریم میثاق سره په کابل کې لیدني کړې وې چې د خلق د فرکسیون د دریځ په کمزورۍ او پاشلتیا کې یې لاسوهنې کړې او فعال رول لوبولی وو.» ۲/ ۱۶۷ د تنی لخوا اردو ته د تیارسۍ د امر ورکول ولسمشر ته ښه لاسوند شو چې د تني د کودتا په اړه پراخ تبلیغاتي کمپاین پیل ،تنی په اذهانو کې د یوه کودتایي وزیر په توګه وټکوي او ضمناً د خلقیانو د ځپلو لپاره بشپړ چمتووالی ونیسي. نجیب الله د دفاع وزارت د ځپلو په موخه کابل ته د شمال نه د ملیشواو پرچم ته د وفاداره ځواکونو په را لیږدولو او نورو سیمو ته د کابل نه د دفاع د وزارت د ځواکونو په استولو لاس پورې کړ ترڅو په پلازمینه کې پخپلو وفاداره ځواکونو متکي شي او په ډاډمنه توګه وکولی شي د دفاع د وزارت ځواکونه وځپي.

اوس به وګورو چې پدې پوځي مخامختیا کې برۍ د کوم اړخ په برخه وو؟

د ثورانقلاب په بشپړتیایي پړاو کې پرچم د بشپړ نوښت خاوند وو. د ګوند په کورنی مبارزه کې د خپل سیال د وهلو لپاره یې متحدانه عمل کاوه. دې حالت دوی سره راټولول د مشرتابه او عادي غړو د ناخوښۍ اسباب یې نه برابرول . استخباراتي اداره په بشپړه توګه د پرچم په لاس کې وه او د خلقي اړخ له کورني

(c) ketabton.com: The Digital Library

حالت نه يې اړين معلومات درلود. د بهرنيو ،سرحدونو، ماليي او د قبايلو وزارتخاني او بانکونه د پرچم په لاس کې وو، د مسکو او د وارسا د تړون د دولتونو له ټينګ ملاتړنه هم برخمن وو. ډله ييزې رسنى هم د پرچم د فرکسيون په لاس کې وې. دا هغه مثبت عوامل وو چې د پرچم د ډلې بريا پرې تړلې وه. خلقيان نه يوازې چې له يوه ژور کورني بحران سره لاس او ګريوان وو بلکې په لاندې دوو د ښمنو ډلو ويشل شوي وو :

١. هغه ډله خلقيان چې د شوروي له تيرې وروسته په واک کې وو.
٢. هغه ډله خلقيان چې د امينيانو په نامه بنديان او يا بيکاره شول .

کله چې نجيب په واک کې د شريکو خلقيانو د ځپلو تصميم ونيولو د امين پلويانو ته مراجعه وکړه له زندانه يې خوشي او په لوړو څوکيو يې مقرر کړل. هغه خلقيان چې له زندانه راوتلي وو او يا په زندان کې شپې او ورځې تيرولې پرچميانو او نجيب پلوه خلقيانو ورته ويل چې دوی د هغو خلقي مشرانو لخوا په زندان کې اچول شوي دي چې د پرچم سره په واک کې شريک دي. پدې اړه عبدالرشيدجليلى او د هغه سره له بنده خلاص شوو کسانو ته ويل شوي وو : « دومره موده چې په جيل کې پاتې شوئ ستونزې موجودې وې او اوس چې ستونزې له منځه ولاړې نو خوشي شوئ ، ددې ټکو نه مراد دا و چې هغه ډله خلقيان چې د حوت د شپاړلسمي نيتي کودتا په تورجيل ته واچول شول ګني. » ١٠ /١٧٣يوه مسئله چې د خلقيانو د ګډ دريځ د غوره کولو مخه يې نيوله خلقي اړخ منل شوي مشران نلرل ځکه تره کی او امين او هغوی هم د واک پر سر په سيالی کې له منځه ولاړل. د پرچم او خلق دا ډول وضعيت ددې سبب کېدلو چې پرچم د واکمن فرکسيون له دريځه د خپل سيال د کمزوررولو ، دعامه اذهانو د خپلولو، د ډاډمنو پوځي قوتونو د راټولولو،د کابل نه دفاع وزير ته د وفاداروځواکونو د ايستلو او د احتمالى عملياتو د پرمخ بيولو لپاره بشپړ چمتووالى ونيسي.

پر بله خوا خلقيانو لومړی بايد پخپلو کې د اعتماد فضا را منځته کړې وای چې لاسته راوړنې يې نه لرلې. لدې وروسته خلقي مشران(نيازمحمد مومند، دستګير پنجشيری، ميرصاحب کاروال ، صالح محمد زېری، عبدالرشيد آرين، جنرال نظرمحمد،خليل الله کوهستاني او ګلداد) د وضعيت د هراړخيزې څېړنې په موخه د ډسمبر پر نولسمه يعنی يوه اونۍ وروسته له هغه چې د دفاع وزير پوځي احضارات اعلان کړل د پنجشيري په کور کې راغونډيږي او له خبرواترو وروسته دې نتيجې ته رسيږي :« د افغانستان د مسئلې پوځي حل روښانه راتلونکې نه لري ...، لدې امله بايد په ډله ييزه توګه مبارزه وشي ترڅو د خلکواو وسله وال پوځ غوښتنې د سوله ييزې لارې د نړيوالو بنسټونو او د م،م د سازمان ترڅارنې لاندې عملي شي .» ٢ / ١٤٥ ددې غونډې بل برخه وال ګلداد د خپل کتاب(٤٤۴- ٤٤٨) مخونو کې بشپړ توضيحات ورکړي دلته به يې لنډيز راوړل شي. « پنجشيري له مسکو څخه دا معلومات راوړي چې نجيب غواړي اته سوه خلقيان محاکمه کړي. د غونډې برخه والو د شته معلوماتواو د پنجشيري د نويو معلوماتو له يوځای کولو وروسته دې پايلې ته ورسېدل چې نجيب الله او يارانو يې په بې جګړې ، غلې او تدريجي کودتا باندې لاس پورې کړی دی. په غونډه کې اصلي پوښتنه دا وه موږ څه وکړو، آيا موږ پر دوی باندې پوځي بريد وکړو او که غلي پاتې شو؟ د خبرو په لومړي پيل کې د متقابل کلک ځواب ورکړې نظر درلودونکو کسانو تله درنه وه. د پوځي عمل په پايلو له بحث وروسته ټول په يوه اتفاق دې پايلې ته ورسېدل :

١- د پوځي عمل مرګ او ژوبله به خامخا په لوړې کچې وي . موږ د هغې مرګ ژوبلې مسؤليت پر غاړې باندې نشو اخستلی.

٢ – په دغې ګډوډ ګوندي او دولتي حالت کې چې د ډېرو کسانو دريځ ناڅرګند دی، د هېڅا برى تضمين

(c) ketabton.com: The Digital Library

کېدلی نشي.نو په دغسي خړې پړې فضا کې د دومره غټ مسؤليت پر غاړې باندې اخېستل هم له لېونتوب څخه بل څه نشي کېدلی.
۳-که مرگ او ژوبلې ته هم ملا وتړل شي او داسې هم ومنل شي چې برى به هم ترلاسه شي . نو له برې څخه وروسته به امنيت څنگه وساتل شي؟ ځکه ، دولت په همدې اوس حالت کې له ډېرو او گڼو ستونزو سره مخ دی. هغه مهال خو امنيتي قوتونه هم د شمېرې له مخې لږترلږه نيمه يې را ټيټېږي او هم يې مورال کمزوری او ټيټېږي.
۴- له دغو ټولو ستونزو څخه زياته ستونزه د امنيتي ارگانونو د وسلو،مهماتو او خوراکي توکو اکمال دی. دغه سترمشکل به څرنگه حل کېږي؟ د امنيتي ارگانونو تر څنگ ، د نورو دولتي ارگانونو د منسوبينو تنخواگاني او کوپراتيفي توکي به له کومه کېږي او څرنگه به ورته رسول کېږي؟ همدا ډول د عام ولس د لومړنيو اړتياوو توکو پيدا کول ، بازارونو ته رسول او اکمالول بله غټه ستونزه او درونړ کار دی.دغه ټولې ستونزې او ورسره نورې اقتصادي او ټولنيزې ستونزې به څرنگه حل کوو؟» ۱۰۵/ ۸۴۷ په غونډه کې پردې هم خبرې وشوې چې د يادوو شويو اړتياو پوره کولو سرچينه شوروي اتحاد دی. که موږ په پوځي زور واک ترلاسه کړو شوروي اتحاد به مو ملاتړ ونکړي بلکې که په ښکاره نه وي په پټې به موږ له ماتي سره مخ کړي. برخه وال دې پايلې ته ورسېدل چې د مخامختيا پرځای د پخوا په شان د حکومت سره همکاري وکړي خو هڅې به وکړي چې بېگناه بنديان شوي افسران را خلاص کړي ، د گوند د ننه به سياسي مبارزه چټکه کړي او د گوندي کنگرې جوړولو لپاره به خپلې هلې ځلې لا گړندۍ کړي.

د دې غونډې يوه ورځ وروسته (پنجشيری، مومند، جنرال نظرمحمد، گلداد) د نجيب سره وکتل او دې موافقې ته ورسېدل چې د دفاع وزير به خپلې دندې ته ادامه ورکوي، په پوځ کې د امراو قوماندې او د مراتبو سلسله مراعات شي ، د افسرانو څارنه او زنداني کول دې ودرېږي او بنديان شوي افسران دې خوشي شي ،د تنی د پوځي شورا غړي به ترڅارنې لاندې نه نيول کيږي ،دا شورا به منحل او دفاع وزير به د ستردرستيز په غونډه کې خپل وروستي کړه وړه سؤتفاهم گڼي. دا پلاوی دوه ورځې وروسته د شوروي سفير سره گوري او د نجيب الله سره د دوی د کتنې په اړه معلومات ورکوي او د ولسمشر او دفاع وزير تر منځ د کړکېچ د حل په موخه د خلقيانو دريځ ورسره شريکوي. پدې کتنه کې شوروي سفير د تني وروستی کړنې غندلې وې. لدې وروسته سفير په سفارت کې د نجيب او تني ترمنځ جوړه وکړه او يوه يوولس ماده اي لوزنامه يې هم سره لاسليک کړه. د لوزنامې په اړه د محمد کبير کاروانی له خوا له وزير څخه د تضمين کوونکي اړخ پوښتنه شوې وه چې هغې ته ځواب شتون نه درلود. د موافقې زيات شمير ټکي د دوو- دريو ورځو په ترڅ کې عملي شول. کله چې د دواړو اړخونو ترمنځ د توافقاتو عملی کيدل پيل شول تنی او کاروال د ولسمشر کور ته د وطني دود او دستور له مخې ورځې ترڅو د هغوی ترمنځ خوابدې او سؤتفاهم په بشپړ ډول له منځه لاړشي. پدې هکله د کب د شپاړلسمې ډرامې وروسته نجيب په يوه وينا کې وويل چې گواکې ده تني ته ميلمستيا وکړه، آشک يې ورته پاخه کړي وو چې د ده خلاف له کړنو لاس واخلي خو هغه په کودتا لاس پورې کړ.البته چې د دسمبر د دوهمې وروسته د نجيب او تني ترمنځ په بشپړ ډول اړيکې شلېدلې وې. د توافقاتو له عملي کېدو او د نجيب او تني د ملاقات وروسته نجيب الله د سياسي بيرو په غونډه کې رپوټ ورکړ چې «مسايل حل شوي ،ملگري تني هم تيروتنه وکړه او ما هم جدي چلند وکړ ځکه چې موږ د جگړې په شرايطو کې يو ټول سؤتفاهمات حل شوي او سر د نن نه داسې شی زموږ ترمنځ نشته چې حل نشي. »۱۲۸ / ۲۰۱ لدې وروسته تنی د سياسي بيرو او د وطن د دفاع د شورا په غونډو کې ببرته گډون کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د هغه مهال د یوې غونډې په اړه یادونه اړینه ښکاري چې د کب د شپاړلسمي ډرامې سره تړاو لري. ددې غونډې د برخه وال ګلداد په وینا د دې پېښې څلور ورځې وړاندې د کب په دوولسمه د کریم میثاق او د زندان څخه د امینیانو په نامه را خوشي شوو خلقیانو د نوبښت له مخې د پنجشیري په کور کې غونډه وشوه. په غونډه کې زیري ، پنجشیري ، ګلداد او عبدالرشید آرین له یوه اړخ او میثاق، شاولي ، جوزجاني او غوربندي له بل اړخه برخه لرله. « د ناستې د ګډون کونکو مشرانو د خبرو پیل داسې وښودل شوله چې ګڼې د دغې ناستې موخه، په اصطلاح د امین ډلې نورو خلقیانو سره د بېرته یوځای کول او اتفاق جوړول دي. خو له څو خبرو ښکته پورته کولو وروسته ، رکارډ د اتفاق جوړولو له خبرو څخه واوښتلو او خبرې پر کودتا کولو او نه کولو باندې را وڅرخېدلې او پیل شولې. میثاق، جوزجاني ، غوربندي او شاه ولي به په خپلو خبرو کې په تکرار سره داسې وانمود کوله ، لکه دغه خلقیان کوم چې په دولت کې پاتې او بندیان شوي نه وو، کودتا کوي او دوی هڅې کوي چې هغوی له دغې کار څخه منع کړي.زیري او پنجشیري به بیا په تکرار سره دا ورته ویل چې موږ کودتا نه کوو . خو که چیرې ستاسو پر نجیب الله زور او وس رسیږي ، نو دا هڅې وکړئ چې هغه پر موږ باندې له کودتا کولو منع کړئ. دا خبرې دومرې تکرار او ګرمې شولې چې د پنجشیري له خولې څخه دغه خبره ور ووتله: تاسې لکه چې نجیب الله توظیف کړي یاست . تاسي لکه چې غواړئ له موږ څخه داسې خبرې وباسئ چې د دولت د پالیسی ضد وي. خو موږ داسې پټ څه نلرو چې ستاسو په درد وخوري. د پنجشیري د خبرو لهجه او شکل داسې وو چې ګڼې تاسې زموږ خبرې ثبتوئ او بیا یې نجیب الله او د امنیت وزارت مسؤلینو ته رسوئ ... ، زموږ د هغې ناستې خبرې اوږدې وې ، خوکومه پایله یې نلرله. زموږ هغه خبرې له دې امله بې پایلې پای ته ورسېدلې چې دوی ظاهرآ د اتفاق جوړولو خبرو په نوم باندې راغلي وو ، خو موخه یې بله وه . د هغې موخې د پېرې سر زموږ په لاسونو کې نه وه ، بلکې د هغې موخې د پېرې سر د نجیب الله او د هغه د یارانو او په خاصه توګه د شورویانو په لاسونو کې وه. زموږ د بې پایلو خبرو په پای کې وپتېیل شوله چې کومه بله ورځ به هغو خبرو ته دوام ورکوو. خو د هغې ناستې په دویمې ورځې باندې ، چې د کب میاشتې څوارلسمه نېټه کېدله ،زما دفتر ته استاذ عبدالکریم فکور راغی. هغه ماته یوه پاڼه لیکلی کاغذ راکړلو او ویې ویل چې دغه اعلامیه (شبنامه) میثاق، شاه ولي ، غوربندي او جوزجاني خپره کړې ده ...، دغو مشرانو په هغې پاڼې کې داسې څرګنده کړې وه چې دوی پرون د زیري، پنجشیري، آرین او ګلداد سره ناسته لرله . د ناستې ګډون کوونکو د خپلمنځي اتفاق پر خبرو برسېره ، د کودتا په اړه هم خبرې سره وکړې. خو هغوی(زیری ، پنجشیري، آرین او ګلداد) د خلقیانو له لوریه څخه د کودتا کولو امکانات نه ردول...، ما هغه شبنامه سر ترپایه ولوستله، داسې راته وبرېښېدله چې هغه خادېستانو له لوریه څخه ، مخکې له مخکې لیکل شوې وه او دوی ته د نجیب الله او یا یعقوبي په لاس باندې ورکړل شوې وه. ځکه په هغې شبنامې کې هغه ډول خبرې کومې چې موږ پخپل منځ کې پرې غږېدلي او بحث مو پرې کړی وه ، هغه خبرې نه په سترګو کېدلې...، زما په فکر، ښه خبره دا وه چې د نجیب الله واکمنۍ له ړنګېدو څخه وروسته ،هغو مشرانو چې اعلامیه (شبنامه)، د دوی په نومونو باندې خپره شوې وه ، که دوی نه وه خپره کړې نو په رسنیو کې رد کړې وای. خو دوی لا تراوسه پورې په هغې خبرې باندې غلي دي.» ۱۰۵/ ۸۶۰ – ۸۶۳ یو شمېر خلقي کدرونه پدې اند دي چې د امینیانو په نامه ځینو خلقیانو د ولسمشر او دفاع وزیر ترمنځ مخامختیا کې د ولسمشر ربښتیني ملاتړي وو چې دا شب نامه یې څرګنده ببلګه ده. که څه هم د امین پلویانو کوم منظم تشکیلات نلرل خو مېثاق او شاه ولي پر هغوی اغېز درلود. البته د شوروي یرغل وروسته په ۱۳۶۰ کې د « جنبش اصولي در حزب دموکراتیک خلق افغانستان » په نامه کله ناکله اعلامیې خپرېدې چې بنسټ ایښودونکي یې امین پلوه خلقیان وو چې کلیدي کسان یې

(c) ketabton.com: The Digital Library

عبدالکریم میثاق ، بسم الله محشور او محمد یونس فکور وو. دوی د خلقیانو څخه د امین په نامه بندي شوو خلقیانو ته د مرستې په نامه پیسې ټولولې خو دا مرستې غوڅ اکثریت بندیانو ته نه دي رسېدلې .ددې غورځنګ د اعلامیو منځپانګه اشغال ضد او د هغو خلقیانو خلاف وه چې د کارمل په حکومت کې شریک وو.د شوروي اشغال پر مهال چا ندي اورېدلي چې د دې اعلامیو د خپرولو له امله د دې غورځنګ کوم غړی د اشغال زېږنده حکومت له لوري تر څارنې لاندې نیول شوی وي که څه هم په اعلامیو کې اشغال غندل کېده . عجیبه خو لا داده میثاق د دې غورځنګ !؟ مشر په خپل کتاب کې ددې غورځنګ مازې نوم هم نه دی اخېستی. داسې ښکاري چې ددې خوځښت ترشاه مسکو- کارمل او یا خاد ولاړ وو او موخه یې د خلقیانو مصروف ساتل او د یوبل خلاف درول او مشرانو یې د پاک زړوخلقیانو د مرستو څخه ګټه پورته کوله.

د خلقیانو د کب د دوولسمې نېټې د غونډې په هکله د دستګیرپنجشیري په وینا پر درو مسئلو د نظر اختلاف وو او پریکړه وشوه چې پر هغو به په راتلونکې کې بحث ته ادامه ورکوي او خپل نظریات به سره تبادله کوي خو ددې غونډې په اړوند به د کومې اعلامیې له خپرولو څخه ډډه کیږي. د اختلاف وړټکي دا وو:

الف – د کنګرې مساله

د کارمل – نجیب سره په واک کې شریک اړخ د کنګرې د رابللو لیوال وو خو مقابل لوري(د امین پلویانو) ویل چې د کنګرې د دایریدو لپاره شرایط چمتو نه دي چې د ګوند ټول ځواکونه پکې برخه واخلي او دلیل یې دا وو چې یو شمیرملګري یې په زندان کې بندیا ن دي.

ب- د وسله وال پوځ د امتیازاتو مساله

لومړی ډلې غوښتل چې د وسله وال ځواک (اردو،څارندوی، دولتي امنیت) یو ډول امتیازات ولري خو د زندان نه راخوشې شوې ډلې د دې مسالې راپورته کول اړین نه ګڼل.

ج – لومړۍ ډلې د هرډول پوځي ماجراجویۍ چې له هرلوري (تني یا نجیب) څخه وي په وړاندې مبارزه غوښتله خو د مقابل لوري وړاندیز دا وو چې د هرډول کودتایي اقداماتو پرضد مبارزه وشي. د امین د پلویانو له لوري د کودتایي اقداماتو پرضد د مبارزې خبره په واقعیت کې د تني له لوري د کودتا د ترسره کیدوسره تړاو درلود چې واکمن پرچمي فرکسیون تبلیغاوه. په واک کې شریک اړخ یوه ورځ وروسته د نویو طرحو متن مقابل لوري ته وسپاره خو امینیانو د موافقې خلاف په همدې ورځ په اردو اوڅارندوی کې اعلامیه خپره کړه چې ګلداد هغه د امینیانو په نامه د خاد له لوري اعلامیه بولي.

د امینیانو له لوري د اعلامیې د خپرولو په ورځ په ښار کې هرې خوا ته د دولتي امنیت اړونده پوځیان ترسترګوکیدل او په مهمو دولتي بنسټونو کې ځای پرځای شوي وو. د زېري په وینا« د حوت په پنځلسمه د غرمې خوا ته نیازمهمند ستړی ستومانه په شورا کې زما دفتر ته راغی او و یې ویل ملګری زېری ! سیاسی او نظامي وضعه پېچلې ده ، نظامي ملګري تشویش لري وایي نجیب د دفاع په وزارت حمله کوي ...، نظامیان هیله لري چې د ګوند سپین ږیري هلته ورشي او د نظامي نښتې مخه ونیسي.»

۴۰/ ۵۹۴ همدا لامل وو چې خلقي مشران ولسمشر او دفاع وزیر ته ورځي او له هغوی څخه د حالاتو توضیح غواړي او که کوم سؤتفاهم پیدا شوی وي په ګډه هغه له منځه یوسي. پدې هکله زېری او پنجشیری په خپلو کتابونو کې توضیحات ورکړي دي چې دلته به یې لنډیز راوړل شي. زیری، پنجشیری، مومند، جنرال نظرمحمد، آرین ، ګلداد لومړی دفاع وزیر ته ورځي او هغه خپله پوځي شورا را غواړي . دفاع وزیر اندېښمن وو او دوی ته یې ویلي چې خندان د نظامي خاد مرستیال خپه وو او ښایي نن شپه د مخکنیو توافقاتو خلاف د ده ګوښه توب له رسنیو څخه اعلان کړي. نجیب بیله دې چې ستردرستیز په جریان کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

واچوي ملي گارد یې د احضاراتو په حالت کې راوړی دی . ښایي د دفاع د وزارت د رهبرۍ د نیولو او یا د برید پلان ولري. شهنوازتني رپوټ ورکړ د ځواکونو تناسب مو مساوي دی. که نجیب په رهبري برید وکړي او وضعیت کړکیچن شي. اردو د خلکو د واکمنۍ څخه د دفاع پرته بله چاره نلري. پدې صورت کې اردو کولی شي د خلق د فرکسیون نه دفاع وکړي.د خلق د فرکسیون مشرتابه پداسې یوه حالت کې ځانونه د زرهدارې ۱۵ قوا قوماندانی جنرال عبیدگل ته ورسوي. تني اضافه کړل چې له نجیب څخه هیله وکړئ چې د۱۳۶۸ کال د قوس د شلمې ژمنې نقض نکړي. د تني پوځې شورا پدې ټینگار درلود چې اختلافونه باید د خبرو له لارې حل شي . جگړه او مخامختیا د هېچا په گټه نه ده. د آرین او گلداد پرته دا خلقي مشران د تني سره د لیدو وروسته ماخوستن جمهور رئیس ته ورځي. نجیب پدې کتنه کې د تني څخه سر ټکولی او دا یې هم ورته ویلي دي .« تنی د سیاسي بیرو اصلي غړي ، سترجنرالۍ او د جمهورریيس مرستیالی ته راپورته کوم پدې شرط چې د دفاع وزارت څخه په خپله خوښه او ښېله کوم غبرگون گوښه شي.» د لیدنې په پای کې نجیب زېري او پنجشیري ته ویلي وو په تاسو په قهر یم . زېري په موسکا ورته ویلي موږ کولی شي اوس بندي کړې چې آرام شي.نجیب دوی ته دنده سپاري چې سبا یا بل سبا ته خپل وړاندیزونه ده ته وسپاري. هغوی له ولسمشرسره له کتنې وروسته خپلو کورونو ته ځي او مومند ته دنده سپاري چې د کتنې په اړه تني ته معلومات ورکړي. د نجیب دا خبره چې دفاع وزیر ته امتیازات ورکوم پدې شرط چې له دفاع وزارت گوښه شي ښیي چې د وزیر په توگه تنی نشي زغملی ځکه د دفاع د وزیر په توگه د هغه پاتې کېدل د ده خو په واقعیت کې د شورویانو د پلانونو او نقشو خنډ گرځي. تنی وایي :« کله چې دوی (خلقي مشرانو) له نجیب الله سره په نیمې شپې وکتل او خبرې وکړې ، نو بیا یې ماته په هغې شپې باندې له خپل منځ څخه نیازمحمدمومند را ولېږلو.مومند په ځرگندو ټکو کې را ته وویل چې نجیب الله دوه پښې په یوې موزې کې کړې دي او وایي له خپل تصمیم څخه نه اوړم » ۱۰۵ /۸۷۹ یعنې دا چې تنی باید د دفاع وزارت څخه گوښه شي. گومان کیږي چې تنی اومومند د نجیب دریځ او د دفاع وزارت د قرارگاه شاوخوا د دولتي امنیت د جزتامونو شتون ته په کتو سره او یا ښایي تني ته د دفاع وزارت څخه د گوښه کېدو پیغام ور کړل شوی وي دې نتیجې ته رسیدلي دي چې سبا سهار د خپلو کورنیو سره له هیواد څخه ووزي. تنی خپل یاور د هوایي قواوو د پخوانی سیاسي آمر ډگروال حکیم کورته استوي ترڅو هغه وزیر ته راولي . هغه د شپې ناوخته وزیر ته ورځي او وزیر له هغه نه غواړي چې ده ته ډاډمن پیلوټان ور وپېژني. همدا رنگه تني د هوایي او مدافعه هوایي قوماندان جنرال عبدالقادر اکا د دفاع وزارت قرارگاه ته ور غواړي. اکا د دې کتنې په اړه لیکي :« په آخره ورځ مې چې شهنواز تنی ډېر نیازمند ولید، نو خپله مرسته مې له ده څخه ونه سپموله او بگرام ته مې پدې هیله ورساوه ،چې له هغه ځای څخه کوم مصؤن ځای (داخل یا خارج) ته د تگ امکان پیدا کړي.گمان کېده چې تنی به د فرار کوم پلان ولري ...هغه وخت نو د شهنواز تني حواسو او مفکورې کاملاً تغیر وکړ او د بگرام گارنیزیون قومانده یې په خپل لاس کې ونیوله . نو په هغه لحظه کې یوه شوم چې زه د یوه تر سره شوي عمل سره مخامخ یم دا په داسې حال کې چې زما او نجیب الله ترمنځ ښې اړیکي وې.» ۱۷۰ / ۲۵۸ سبا سهارتنی د یوه جیپ په واسطه په پټه د خپلې قرارگاه نه د چهارکلاه-میرویس میدان له لارې ځان مرکزي سیلو ته رسوي اوهلته یې خپله کورنۍ ،نیازمحمدمومند اوکورنۍ یې ورسره یو ځای کیږي او شیرپور ته چیرې چې دوه ویشتمه لوا ده ځي اود نوموړې لوا قوماندان جنرال عزیزالرحمن سره گډ د زرهپوښ په واسطه د خواجه رواش نه جنرال عبدالقادرآگاه هم ورسره اخلي او بگرام ته ځي. په همدې ورځ (د حوت شپاړلسمه) نجیب الله د یوولس بجوشاوخوا جنرال نظرمحمد ته ټلفوني وایي چې پرونی پلاوی چې نجیب هغه د سولې کمیسیون یادکړی په یوه بجه ده ته

(c) ketabton.com: The Digital Library

ارګ ته ورشي. د سولې کميسيون د نيازمحمدمومند پرته په مرکزي کميټه کې د پنجشيري په دفتر کې راټوليږي او د ولسمشر دفتر ته د ټلفون پواسطه د ورتلو خبر ورکوي خو دوی ته ويل کيږي چې ولسمشر نشته او دوی دې انتظار وباسي. څوشيبې وروسته په ارګ باندې د الوتکو بمبارۍ پيليږي. دا مهال جنرال نظرمحمد د بمباريو په اړه مختلفو ځايونو ته ټيلفون کوي او د دفاع وزير د دفتر څخه ورته ويل کيږي چې د دفاع وزارت په مقر د درنو وسلو ډزې رواني دي. د پنځو بجو وروسته د خاد وسله وال افسران په مرکزي کميټه کې د نوموړو دريو تنو په لاسونو کې زولنې وراچوي او په ارګ کې يې بنديانوي. د هفتې په نامه د واکمن فرکسيون پټ اخبار د۱۳۷۰ کال د زمري د۱۷ نيټې په دريمه ګڼه کې راغلي وو :« ډاکټرصالح محمدزيری ، ډګرجنرال نظرمحمد اوغلام دستګير پنجشيری د۱۳۶۸ کال د کب په ۱۶ د مرکزي کميټې په مقر کې د راډيويي ويناوو او اعلاميو سره د رهبری په انتظار ناست وو.» کله چې د مخکې څخه چمتو شوو ويناوو او اعلاميو خبره کيږي غوره دا وه چې اخبار دا ويناوې او اعلاميې هم خپرې کړې وای او يا حکومت د پيښې په ورځ د رسنيو له لارې خپرې کړې وای . واقعيت دا وو چې نوموړي دری تنه نجيب الله ور غوښتي وو. له بله پلوه يوه ورځ مخکې تنې دوی ته ويلي وو که وضعيت کړکيچن شي او خبره پوځي مخامختيا ته رسيږي خلقي رهبري دې ۱۵ زرهدارې لوا ته چيرې چې د دوی خونديتوب تضمين دی لاړشي نه دا چې مرکزي کميټې ته چيرې چې د دولتي امنيت د لسم رياست اړونده پنځمې لوا د کنټرول لاندې ساحې ته چې مشر يې شاه پوراحمدزی د نجيب الله ورور وو ولاړ شي. دا به ليونتوب وي چې خلقي مشران داسې ځای ته لاړشي چې د امنيت دنده يې غليم ولري.د دفاع وزارت په قرارګاه باندې د بريد په اړه ويل کيږي چې د هوايي بمباريو نه مخکې په هغه بريد پيل شوی وو او ځينې بيا د هوايي بمباريوسره سم په دفاع وزارت د درنو او سپکو وسلو د ډزو خبره کوي. د کب په شپاړلسمه له غرمې مخکې په مرکزي قطعاتو کې د مخکې نه د تثبيت شوو خلقيانو نيونې او وژنې هم پيل شوې وې . د پوځي مخامختيا يا کودتا په لومړيو شيبو کې د دولت له لوري د راډيو او ټلويزيون له لارې په پرله پسې توګه دا اعلانونه خپريږي چې د تني او حکمتيار کودتا د دولتي ځواکونو له لوري شنډه شوه او د دفاع او کورنيو چارو نوي وزيران محمداسلم وطنجار او رازمحمد پکتين ټاکل شوي دي. تني بګرام ته په رسيدوسره جنرال عبدالفتاح د هوايي او هوايي مدافعې قوماندان چې يوه ورځ مخکې بګرام ته تللی وو ترڅارنې لاندې نيسي اوله هغه ځايه جنګي الوتکو ته د ارګ د بمبارۍ اوامر صادروي. د دفاع د وزير لخوا د قرارګاه پريښودل ددې سبب شول چې ده ته په مرکز کې وفادار ځواکونه په دفاع وزارت باندې د دولتي امنيت او د دوستم د مليشو د بريد له امله کوم غبرګون ونه ښيي ځکه چې هغوی ته کومه قومانده نه وه ورکړل شوې. د دې خبرې څرګند ساری په مکرويانو کې پرته د دافع هوا قطعه وه چې هلته يوه خلقي کدر د سرتيرې په توګه دنده لرله داسې کيسه کوي.زه د غونډ په انګړکې ولاړ وم چې په ښار کې ډزې پيل شوې دا مهال استاد ګلداد د مرکزي کميټې غړی غونډ ته راننووت او د هغه سره يو ځای د قوماندان دفترته لاړم ، هغه د قطعې د درستيزوال ډګروال غلام حسين څخه وغوښتل چې د دفاع وزير سره اړيکه ونيسي چې څه خبره ده او غونډ څه وکړي ؟ د وزير له دفتر نه کارواني ورته وايي چې پخپل نوښت عمل وکړئ. کله چې په پوځ کې امراو قومانده نه وي او پوځيانو ته د خپلې خوښې او يا په خپل سر اجرآتو آزادي ورکړل شي دا نو پوځ نه بلکې يوه ملکي اداره ده چې په ملکي ادارو کې هم دا ډول خپلسريو ته اجازه نه ورکول کيږي. له بله پلوه ښيي چې د دفاع وزارت د کوم پوځي عمل يا کودتا لپاره کوم مخکېنی پلان نه درلود چې د جزوتامونو دندې پکې تثبيت شوې وي.

د جنرال دوست محمد د دفاع وزارت د تفتيش رياست د عمومي رييس په وينا لوی درستيز جنرال محمدآصف دلاور د کب په اوولسمه سهار وختی موږ(دوست محمد، جنرال فاروق ناصري

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوجنرال محمداسمعیل وردگ) د دفاع وزارت په قرارگاه کې چې د کب په شپاړلسمې شپه تیره کړې وه د جنرال بابه جان سره یو ځای راغی او ویې ویل: « مونږ په ټنې ټولې لارې تړلې وې نه پوهیږم چې هغه په کومه لار له مانۍ نه وتلی دی.» بگرام ته په رسیدو سره تني د نجیب الله خلاف هوایی گوزارونه ترسره کړل هغه گوزارونه چې د پلیو او ټانک ځواکونو د گډوعملیاتو پرته بې مفهومه گوزارونه وو. د دفاع د وزیر دا ډول چلند په حقیقت کې د لوبې د هغه ناکام لوبغاړي چلند ته ورته وو چې د لوبې منل شوي اصول او مقررات په پام کې و نه نیسی اوغواړي پرته له منل شوو اصولو او مقرراتو خپل سیال له پښو وغورزوي چې دا شونې نه ده. د۱۹۹۰ کال د مارچ د پنځمې (کب شپاړلسمې) نېټې د پوځي مخامختیا یا ډرامې چې هغه دولت د تني – گلبدین د کودتا په نامه تبلیغ کړله ځرگندیږي چې هغه د نبی عظیمی له لوري پلان شوي پوځي عملیات وو چې منظوري یې مخکې جمهوررئیس ورکړې وه. پدې اړه د پام وړ خبره دا ده نبي عظیمي چې د کب ۱۶ پوځي مخامختیا کې یې د دولتي ځواکونو د عملیاتو لاربښوونه کوله د خپل اردو وسیاست در سه دهه اخیر نومي کتاب په ۴۱۵ مخ کې هغه څه لیکي چې د شهنوازتني لخوا پوځي کودتا نفي کوي بلکې د پرچمیانو له لوري په دفاع وزارت برید ښیي. نوموړی د کب په پنځلسمه نیټه د کابل په ښار کې د دولتي امنیت د ځواکونو د شتون په اړه چې د جمهور رییس د مرستیال جنرال محمدرفیع په امر راوتلي وو لیکي :« رفیع فوق العاده وضعیت اعلانوي دی د مرحوم یعقوبي سره گډ د کابل گارنیزیون ته راغلی دی. له موضوع نه خبرشوم او گارنیزیون ته راغلم . د ښار بنې عصبي کړی وم رفیع ته مې وویل ...زما په څوکۍ کې ناست یې او د تني د لمسونې لامل گرزیدلی یې موږ سخته مشاجره پیل کړه ... وروسته یې راته وویل (منظوریې نحیب الله وو) هغه وخت رارسیدلی دی چې خپله خریطه رفیع او یعقوبي ته پرانیزې او هغوی د کودتا د شنډولو په جریان کې واچوې. موږ د ارگ د گلخانې په دوهم پوړ کې کیناستو او دوی دواړو کومه اضافي خبره او نیوکه نلرله. یعقوبي د پلان د شتون له امله ډیر خوښ شو او پریکړه وشوه چې پلان پلی شي.» د عظیمی له څرگندونو څخه معلومیږی چې د نجیب الله په دستور رفیع او یعقوبی کابل گارنیزیون ته تللي چې عظیمی هغوی ته په دفاع وزارت باندې د پوځي عملیاتو د برید خریطه (نقشه) ور وښیي که اړینه وي هغه اصلاح او بشپړه یې کړي او گډې پریکړې ته له رسیدو وروسته ارگ ته ورشي ، د پرچمي ملکي مشرانو سره هم هغه شریکه کړي ، د هغوی هوکړه هم ترلاسه کړی او د کب په ۱۶ یعنی سبا ورځ هغه عملي کړي. د دوی دا فعالیت په واقعیت کې د پوځیانو په خبره د وضعیت محاکمه وه چې معمولاً د تعرض (برید) مخکې ترسره کیږي . د جمهوررئیس له لوري د وضعیت د محاکمې ترسره کیدل د صدراعظم کشتمند د لیکنې پربنسټ چې« یوه ورځ مخکې ویل کیدل د هوایي او مدافعې هوایي ټول ځواکونه د دولت پلویان دي ، خو وروسته څرگند شول چې جنرال قادراکا د هوایي قوا قوماندان تر وروستیو شیبو پورې وطنجارغولولی وو.»۳۹ / ۱۰۰۸ ښیي چې نجیب یا کشتمند د کب په پنځلسمه د پرچمیانو د ملکی او پوځي ټیم سره په ټولو جزئیاتو د مقابل لوري او حکومت ته د وفادارو ځواکونو د امکاناتو څیرنه کړې وه او برید ته یې بشپړه آمادگي نیولې وه خو د کشتمند په وینا چې جنرال اکا وطنجار غولولی وو او یا د اکا په خبره د نیازمند تني سره یې همکاري وکړله د دوی محاسبه یو څه نیمگړې را وختله. د تني سره د اکا مرسته د دې لامل شو چې هوایي قوتونه د نجیب الله د ځواکونو په ملاتړ نه بلکې د تني په گټه دریځ غوره کړي او پدې ډول پرچمیان فکر وکړي چې گواکې اکا وطنجار غولولی دی .

د کب په شپاړلسمه د بگرام په هوایي ډگر باندې د مزارشریف د هوایی گارنیزیون د جنگي الوتکو د بمباریو له امله تنی او ملگري یې اړ شول چې یوه ورځ وروسته د کب په اوولسمه د یوې ان - ۱۲الوتکي او یوې چورلکې پواسطه د پاکستان په لور پرواز وکړي. الوتکه په پاره چنار کې کښته کیږي

(c) ketabton.com: The Digital Library

او چورلکه چې په هغه کې تنی او نیازمحمدمومند وو د پاکستاني جنګي الوتکو لخوا په جمرود کې په یوه پوځي اډه کې کیناستو ته اړایستل کیږي. ځینې پیلوټان وایي چې د مزار شریف د هوایي ګارنیزیون د جنګي الوتکو سربیره شوروي الوتکو په بګرام او کابل ښار بمباری ترسره کړلې.

یوه خبره چې لا تراوسه بې ځوابه پاتې ده او تنی هم د هغه په اړه له ویلو ډډه کوي هغه دا ده چې د تني سره پاکستان ته تښتیدلي کسان د یوه تن (غلام جیلاني یفتلي) پرته ټول خلقیان وو. یفتلي د کابل پوهنتون د ښووني اوروزنې د پوهنځي استاد، د بدخشان اوسیدونکی او د اسلامي جمعیت شک پرې کېده. د یفتلي شتون له تني سره دا ګومان را پیداکوي چې تني غوښتل د جمعیت د ډلې تر ولکې لاندې سیمې ته ولاړ شي. پاکستاني پوځیان له تني او د هغې سره تښتیدلو ملګرو څخه غواړي چې بیرته خپل هیواد ته ستانه شي ،تني دهغوی نه د تیلوغوښتنه کوي خوهغوی د تیلو له ورکولو څخه ډډه کوي . پاکستانیان تنی له نورو تښتېدلو افغانانو جلا کوي. په همدې ورځ (کب اوولسمه) ماښام د بي بي سي رادیو نه د تني مرکه خپریږي چې په هغې کې د هغه له لوري د نجیب ضد کودتا خبره کوي اودا هم وایي چې ده ته وفادار ځواکونه د دولتي قوتونوسره په جګړه بوخت دي ، هغه څه چې واقعیت یې نه درلود ځکه چې د کب په اوولسمه په کابل کې قطعاً نښتي نه وې. البته د دفاع وزارت د قرارګاه د ۲۳۵ قطعي پرته د کب په شپاړلسمه د کابل په یوه جزوتام کې نښته ونشوله. دا چې د کب په شپاړلسمه د شپې په رارسېدو سره په کابل کې وضعیت نورمال وو هغه به له عظیمي ولولو :«د شپې پراتو بجو د کابل ګارنیزون سلاکار عظیمي دفتر ته ورځي او عظیمي ته وایي په سفارت کې وضع آرامه ده ټول او له هغو نه سفیر اوس ستاسو په بري باور پیداکړی دی.» ۱۲۹ / ۴۱۹ داسې ښکاري چې کله پاکستانیانو تنی له خپلو ملګرو جلا کړی دی د بي بي سي خبریالان یې هلته راوستلي دي او له تني سره یې مرکه کړې ده. تنی او د هغه ملګري هغه شپه په نوموړې پوځي اډه کې تیروي او سبا ته پاکستانیان ګلبدین حکمتیار نوموړي اډې ته راولي او د افغانستان د دفاع وزیر ډګرجنرال شهنوازتنی او د هغه سره پاکستان ته تللي ملګري هغه ته ورسپاري.دې کار د دولت له خوا پرهغو تبلیغاتو د سموالي مهر ولګاوه چې ګواکې تني او ګلبدین په ګډه کودتا کوله چې د دولتي ځواکونو لخوا شنډه شوه.عجیبه دا ده چې د کب د شپاړلسمې ډرامې وروسته ګڼ شمېر پوځي او ملکي کدرونه پاکستان ته وتښتېدل یا خپلو سیمو ته لاړل چیرې چې وسلوال مخالفین واکمن وو. دا ډله خلقیان که هر تنظیم ته ورغلي وو یا هغوی نیولي دي ټول یې د څه مودې وروسته اسلامي حزب ته تسلیم کړې دي . دا بیا ښیي چې د حکمتیار اسلامی حزب ته د تښتېدلو خلقیانو تسلیمول د پاکستان یا د هغه د نړیوالو ملاتړو نقشه وه چې هم خلقیان او هم د حکمتیار اسلامي حزب کمزوری کړي . همدا لامل وو چې د حکمتیار ځینو سازماني لوړپوړو له هغه څخه لاره جلا کړله .

که چیرې تني او حکمتیارپه ګډه سره غوښتل د نجیب الله ضد کودتا وکړي د حکمتیار ډلې به هم د مارچ په پنځمه (کب شپاړلسمه)په کابل او یا نورو ولایتونو کې د دولت خلاف عملیات کړي وای چې پدې ورځ اسلامي حزب او یا بل کوم تنظیم هیڅ ځای په کوم دولتي ضد عمل لاس پورې نکړ. عجیبه دا ده چې د کب په شپاړلسمه د بګرام هوایي ډګر د احمدشاه مسعود د جنګیالیو د توغندیو هدف وګرزید. دې دا ښودله چې مسعود نه دا چې د افغانستان د خلق دموکراتیک ګوند د سیالو ډلو د پوځي مخامختیا څخه خبر وو بلکه د نجیب الله په ننګه او د تني خلاف یې دریځ غوره کړی دی .د اسلامي جمعیت د تنظیم کدر محمداکرام اندیشمند د خپل کتاب« سال های تجاوز ومقاومت » نومي کتاب په ۱۱۷ مخ کې د کب د شپاړلسمې د ډرامې په هکله لیکي :« په پوځ کې د شهنوازتني او ملګرو د کودتا خبر د کودتا څخه یوه اونۍ مخکې د نظار د شورا په نشراتي ارګان (شوری) کې چاپ او خپورشوی وو. احمدشاه مسعود د نجیب الله د رژیم په وسله والوځواکونو کې خپلو پلویانو ځواکونو ته هدایت ورکړی وو چې د تني او

(c) ketabton.com: The Digital Library

د حکمتیار د اسلامي حزب د کودتا د بري مخه ونیسي.» دا چې وسله وال مخالفین هم د تني له کودتا څخه خبر وو ښيي چې ټول افغانستان د تني له کودتا څخه خبر وو او تني بیا هم کودتا کوله چې د سلیم عقل خاوندان به په داسې یوه وضعیت کې کودتا ونکړي. خو واقعیت دادی چې تني نه د کودتا خیال درلود او نه یې د کودتا هڅه کړې ده بلکه دا دوه احتماله شتون لري چې د کب په پنځلسمه د ماښام په رارسیدو سره د دفاع وزارت قرارګاه د دولتي امنیت د ځواکونو له لوري محاصره شوې چې دا کار شوی هم وو یا دا چې په همدې ماښام د نجیب الله پیغام تني ته ابلاغ شوی دی چې د دفاع وزارت څخه ګوښه شي چې پدې دواړو حالاتو کې یې خپل ژوند ته ګواښ لیده، شپه یې د دفاع په وزارت کې تیره کړه او د رسمیاتو په پیلیدو سره په پټه له قرارګاه څخه ووت او ځان یې د بګرام هوایي ډګر ته د جنرال اکا په مرسته ورساوه. د کب په شپاړلسمه د غرمې وروسته د یوې بجې مخکې د دولتي امنیت او د جنرال محمدنبي عظیمي په مشرۍ د کابل ګارنیزیون ځواکونو او د دوستم ملیشو په دفاع وزارت برید وکړ، د مرکز په جزوتامونو اوپوهنیزو پوځي بنستونو کې یې خلقي افسران ونیول او ووژل او تني په غبرګون کې د بګرام څخه جنګي الوتکو ته په ارګ د بمبارۍ اوامر صادر کړ.

د دولتي امنیت د ځواکونو لخوا د دفاع وزارت په قرارګاه برید یا د کب د شپاړلسمې ډرامې وروسته واکمن فرکسیون په خپلو تبلیغاتو کې د حکمتیار او د پاکستان دولت سره د تني اړیکو ته ګوته نیوله خود نجیب الله صدراعظم ځو کاله وروسته د خپل حکومت د پخوانیو ادعاوو او څرګندونو خلاف لیکي:« پدې هکله چې ویل کیږي شهنوازتني مخکې له حکمتیاراو د پاکستان له پوځي استخباراتي ادارې سره اړیکه درلوده کوم لاسوند نشته ، خوهغه ښایي بله لارنلرله چې یوازې ځان هلته ورسوي .»۳۹/ ۱۰۱۱ د ۱۳۶۸ کال د کب د شپاړلسمې نیټې پوځي مخامختیا (ډرامه) محمدابراهیم عطایي داسې ارزوي : «د کی جی بی فعالانو وضعه داسې راوستله چې تنی اغفال او نجیب الله ته ووایي چې په ناڅاپي ډول پرهغه برید وکړي. دا پلان داسې ماهرانه ترتیب شوی وو چې جنرال تنی په وروستیو شیبو کې وپوهیږي، په بیړه سره هوایي بمبارۍ پیلوي او داسې ښيي چې لومړی برید د تني له لوري ترسره شو.» ۱۷/ ۴۵۲ پدې ډرامه کې چې کی جی بی له نجیب الله سره همغږې وه او د هغه ملاتړ یې کاوه د نجیب الله پوځي سلاکارلیکي:« د۱۹۹۰ کال د مارچ په بغاوت (د ۱۳۶۸د کب کودتا) کې له څرنګه چې وروسته وپوهیدم زموږ د کی جی بی استازي د جمهور رئیس د مخکنیوآمادګیو څخه خبر وو، داسې معلومیږي چې په مسکو کې ناستو آمرانو یې اجازه نه وه ورکړې چې موږ خبر کړي.حتی په مسکو کې د دفاع وزیر او لوی درستیزهم په جریان کې نه وو اچول شوي.» ۱۹۶/ ۱۷۹ پدې پیښه کې زیاتره وژل شوي پوځیان هغه پیژندل شوي خلقي جنرالان او افسران وو چې هغه مهال په تعلیمي مؤسسو او قرارګاوو کې دندې لرلې او په نوموړو بنسټونو کې هیڅ ډول دولتي ضد فعالیت نه وو شوی چې کیدای شي د حربی پوهنتون د تدریساتو رئیس ډګروال محمدزي نیک مل، د افسرانو د عالي کورس استاد ډګروال شهنواز شیواني او جعفر سرتیر، د حربي ښوونځي مرستیال ډګروال سیدانور او ډګروال فیروز د دفاع وزارت د قرارګاه افسر نه یادونه وشي. دا بیا ښیي چې پرچمیانو د هغو ژمنو خلقیانو د له منځه وړلو پلان درلود چې د پرچمیانو د واک د انحصار او یکه تازیو په وړاندې د دریدلو مخینه او په پوځ کې یې اړین اغیز او اعتبار درلود ترڅو په راتلونکې کې د واکمن فرکسیون د معاملو په وړاندې خنډ نشي. عجیبه دا وه چې د کب په اوولسمه د صدارت په دروازه کې د خلقي بندیانو لست ځړول شوی وو چې په هغه کې د وژل شوو او تښتیدلو خلقیانو نومونه هم تر سترګوکیدل. دا بیا ښیي چې دا نوملړ د کب له شپاړلسمې مخکې ترتیب شوی وو.

د کب د شپاړلسمې ډرامې واقعیت د حربي پوهنتون د تدریساتو د رئیس محمدزي نیک مل له

(c) ketabton.com: The Digital Library

وژنې معلومېږي. د کب په شپاړلسمه د غرمې مخکې يو شمير خلقي افسران د حربي پوهنتون د قوماندان جنرال عبدالستار دفترته غوښتل کيږي. هغوی د راټولېدو وروسته د سينما د تالار د څمکې لاندې يوې کوټې ته ورل کيږي او نيک مل د تدريساتورئيس هم هلته تر نظارت لاندې نيول کېږي. ماپښين د حربي پوهنتون د انضباطو د ټولي قوماندان پنجشيری احمدجی راځي او نيک مل پدې نامه چې قوماندان غوښتی دی له ځان سره وړي. يوه ورځ وروسته يې جسد د ترميم خانې شا په يوه کنده کې پيداکيږي. که د حکومت ادعا ومنل شي چې تني کودتا کوله او بمباری د ماپښين په يوه بجه پيل شولې نو د حربي پوهنتون قوماندان د غرمې مخکې ولې خلقي افسران بنديان کړل . دا بيا ښيي چې حکومت په همدې ورځ د خلقيانو د ځپلو پلان درلود او پرچمي قوماندانانو د نجيب د مخکني دستور له مخې اجرآت کول. د حوت په شپاړلسمه د دفاع وزارت په قرارگاه (دارالامان) تاريخي مانی باندې د توپونو، ټانکونو او نورو درنو وسلو ډزې وشولې چې مانۍ يې سخته زيانمنه کړې وه . وروسته له دې چې دا مانۍ سخته زيانمنه شوه نجيب ته وفاداره ځواکونو (دولتي امنيت او د دوستم مليشو) په مانۍ کې پراخ تصفيوي عمليات چې د مانۍ چور او تالان وو پيل کړل، د ټلويزيونو نه نيولې تر سترو قنديلونو او يخچالونو پورې ټول لوټ او تالان شول. ددې عملياتو عمومي قوماندان جنرال عظيمي چې د دې برياليوعملياتو له امله سترجنرال هم شو د دارالامان د مانۍ د تجهيزاتو او وسايلو د تالان په اړه ليکي : «له بلې خوا د کودتا ضد کسانو هغه داسې لوټ کړي وو چې په هغې کې هيڅ شی نه پيدا کيدل.»۱۲۹ / ۴۲۴ پدې پيښه کې اتيا تنه خلقي افسران ووژل شول او د اته سوه تنو شاوخوا بندي شول . محکمې سلو تنو پوځيانو او ملکيانو ته د اعدام حکم صادر کړاو نورو ته د دايمي او اوږدمهاله قيد سزا اورول شوې وه. د وژل شوو خلقي افسرانو جسدونه د ټلويزيون په پرده څو ځله وښودل شول . کله يې چې د وژل شوو افسرانو جسدونه د تلويزيون په پرده ښودل د وژل شوي کاروانې ميرمنې ويلي وو :« نجيبه! همداسې په گوليو سوروی سوروی دې غواړم . » د شهنوازتنې د پوځي قرارگاه د غړو د وژنې يادونه هم اړينه ښکاري . د تفتيش د عمومي رئيس جنرال دوست محمد په وينا چې د کب په شپاړلسمه د دفاع وزارت په مقر کې يې د جنرال فاروق ناصري ، جنرال محمدآصف شور، جنرال خان آقا بانديزی ، جنرال محمداسمعيل وردگ ،ډگروال محمدکبير کارواني سره وو او شپه يې هلته تيره کړې وه وايي: « د کب په اوولسمه سهار وختي په تياره کې شور، بانديزی او کارواني د دارالامان له مانۍ څخه ووتل او د بانديزي له قوله دوی د ريشخورو په لور وخوځيدل او نور دری تنه په مانۍ کې پاتې شوو. په لار کې شوراو کارواني غوښتي چې په ريشخورو کې پرتې د توپچي لوا ته ولاړشي خو بانديزي نه دي ورسره منلي، هغه غوره گڼلې چې پټ شي او سره جلاکيږي. شور او کارواني لوا ته ننوزي چې د لوا قومانده نجيب ته وفاداره پوځيانو نيولې وه هغوی نيسي او د توپچي د لوا په مرکز ثابت د مخابرې په مرکز کې يې وژني او جنازې يې د دارالامان مانۍ ته لېږدولې گڼي هغوی په جگړه کې ووژل شول.په قرارگاه کې پاتې دری جنرالان د کب په اوولسمه نيټه د لوی درستيز دلاوراو جنرال بابه جان په واسطه د خاد پنځم رياست ته ورل کيږي هلته توقيف او وروسته د څرخي پله په زندان کې بنديانيږي.» د پوځي مخامختيا وروسته په پوځ کې عمومي څنډنه پيل او د سترو جزوتامونو په مشرتابه کې په پرچم پورې تړلي او د نجيب سره ولاړ خلقي جنرالان او افسران وگومارل شول. د څارندوی او اردو هغو خلقي جنرالانو او افسرانو ته چې د پرچميانو سره د ځپلو خلقي ملگرو په ځپلو کې همکاري وکړه لکه جنرال عظيم زرمتی، ډگروال دريا زرمتی ،جنرال ولي، جنرال محسن هلالي ،ډگروال کاظم ،جنرال امام الدين، جنرال عبدالله او ...،په يوه يوه ترفيع ونازول شول. اسلم وطنجار ، فاروق يعقوبي ، آصف دلاور او نبي عظيمی ته د سترجنرالی رتبې ورکړل شوې. نه يوازې د افغانستان د وسله وال پوځ جنرالان او افسران چې د تني د پلويانواو شکمنو خلقيانو په ځپلو کې ښه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځليدلي وو تقدير شول بلکې « د هغو شوروي سلاکارانو د تقدير مساله هم طرحه شوه چې د۱۳۶۸ کال د کب د شپاړلسمې نيټې په خنثی کولو کې يې پوره ونډه اخيستې وه ، يوازې د کورنيو چارو په وزارت کې ديارلس تنه سلاکاران تقديرشول.»۱۲۸ /۲۲۱ د شوروي سلاکارانو تقدير ښيي چې د۱۳۶۸ کال د کب د شپاړلسمې نيټې ډرامه د مسکو او د پرچميانو ګډه دسيسه وه. پدې ډرامه کې ظاهرآ نجيب الله بريالی شو خو اصلي ګټونکی يې مسکو او بايلونکی يې افغان لوری وو.

له پورتنيو څرګندونو څخه دا پايله راوزي چې د شورويانو د استخباراتي لوبو پر بنسټ نجيب او تنی د پوځي ټکر ترکچې ولوبول شول او د دولتي امنيت ځواکونو او د دوستم مليشو د تني او د هغه د پلويانو د نيولو او وژلو په موخه عمليات پيل کړل ، تنی د بګرام هوايي ډګر ته د خپلې کورنۍ سره په تېښته بريالی شو او له هغه ځای څخه يې په ارګ د بې مفهومه بمباريو قومانده ورکړله او تني ته وفادارو پلې او ټانک ځواکونو د دولتي امنيت په جزوتامونو باندې او يا د هغو خلاف کوم عمليات تر سره نکړل ځکه چې هغوی ته د عملياتو قومانده نده ورکړل شوې او پايله يې دا شوه چې تنی او څو تنه پلويان يې پاکستان ته پناه يوسي او نجيب الله پلوي ځواکونه د تني د اتيا تنوشاوخوا پلويان ووژني ، سلګونه تنه بنديان کړي او په دفاع وزارت خپل بريد د تني - ګلبدين د کودتا په نامه اعلان کړي. د تني په قومانده په ارګ بمباريو د حکومت هغو تبليغاتو ته چې تني کودتا کوله د صحت مهر ولګولو او پدې ډول د نجيب الله له لوري پرخلقيانو د خپلې کودتا پېټی د خلقيانو په اوږو بار کړي .

د ګلداد د ليکنې له مخې شهنواز تنی د نجيب الله په وړاندې پوځ ته د تيارسۍ د قوماندې ورکولو، په ارګ د بمبارۍ او پاکستان ته د خپلې تېښتې په اړه لاندې دليلونه راوړي :

« ا- پوځ ته د تيارسۍ د ورکولو په هکله وايي چې ما پدې کار سره چې هغه « کوچنی اکټ » بولي د نجيب الله د غلي کودتا مخه ونيوله چې هغه د خلقيانو د بنديانولو او بيا د محکمې کولو له لارې غوښتل په بشپړ ډول د خلقي خوځښت هډونه ورمات کړي. پوځ ته د تيارسۍ ورکولو وروسته هغه د خلقي افسرانو له زنداني کولو او محاکمې ډډه وکړه او دا خپل برى ګڼي.

۲- په ارګ د بمبارۍ په هکله وايي کله چې زه په بګرام کې وم او په حربي پوهنتون او حربي ښوونځي کې د خلقي ملګرو له نيولو او وژنو او بيا په دفاع وزارت د بريد معلومات را تلل د اکا او مومند سره د مشورې وروسته په ارګ د بمباريو پدې خاطر امر ورکړ چې هغوی (د نجيب الله پلويان) له وحشتونو او وژنو لاس واخلي.

۳ – پاکستان ته د تګ پرته بله چاره نه وه . شوروي اتحاد ته تګ ځانوژنه وه او ايران هم هغه مهال د نجيب الله سره ښې اړيکې لرلې که هلته تللي وای ښايي حکومت ته سپارلو. تنی د خپلې تېښتې دليل دا راوړي چې د کب په پنځلسمه د دفاع وزارت شاوخوا د دولتي امنيت ځواکونه ځای پرځای شول او دفاع وزارت ته راغلي لارې ټولې د دولتي امنيت د ځواکونو له لوري ترځارنې لاندې نيولې وې. پداسې يوه حالت کې زه بايد پدې تمه په خپل دفترکې د نجيب د پلويانو انتظار وباسم چې راشي بندي مې کړي يا مې ووژني او يا پوځ ته د متقابل بريد يا حملې امر ورکړم. په لومړي حالت کې د بندي کولو وروسته د غيرانساني شکنجو له امله اړ شم ووايم چې ما کودتا کوله او ونيول شوم او خپل کودتايي ملګري هم د دوی په خوښه ورته معرفي کړم او بيا موږ د ملي خاينانو په توګه اعلان کړي . د نجيب د پلويانو له لوري زما د وژنې وروسته اعلان کړي چې د حکومت خلاف د پوځي هڅې له امله زه ووژل شوم او د ملي خاين په نامه ما او نور خلقيان اعلان او هغوی محاکمه کړي. متقابل بريد او حمله مې ځکه نه کول چې زه د خپلو خلقي مشرانو د لبندې د شلمې پرېکړې ته ژمن وم. د هغې پرېکړې وروسته ما د نجيب ټول دستورونه او امرونه که زما په مزاج برابر هم نه وو عملي کړي نه دا چې جمهور رييس

(c) ketabton.com: The Digital Library

فکر ونکړي چې زه په خپلو ژمنو ولاړ نه يم . لدې امله مې تېښته غوره وګڼله او بګرام هوايي ډګرته ولاړم او د پوځ کومې قطعې ته مې د جګړې قومانده يا امر ور نکړ. د دفاع وزارت د ساتنې يوازېنۍ قطعه چې د دولتي امنيت د بريد هدف ګرزېدلې وه په هغې جګړه تحميل شوله او بل کوم جزوتام په جګړه کې برخه نده اخېستلې ځکه د جګړې امر نه دی ورکړل شوی.»

د کب د شپاړلسمې ډرامې په اړه پرچميان د خلقي مشرانو له لوري د ولسمشر سره د ليدنو کتنو او همدارنګه د نجيب او تني ترمنځ د شوروي په سفارت کې د لوزنامې د لاسليک په اړه څه نه وايي او د هغه مهال حکومتي تبليغات تکراروي .په حربی پوهنتون ، حربي ښوونځي او د افسرانو د عالي کورس د خلقي افسرانو د وژنو په اړه يې شونډې ګنډلي دي . کشتمند خو بيا د دې پېښې په اړه نه دا چې ځان بې خبره اچوي بلکې کيسې جوړوي او ليکي:« د ۱۹۹۰ د مارچ په اوومه ، پداسې حال کې چې د وزيرانو د شورا نوبتي غونډه وه ، د ماپښين د يوې بجې وروسته يې فوراً ټليفون ته وغوښتلم . د ليکې هغه خوا د نجيب الله دستيار خبر راکړ چې د شهنوازتني هوايي بريدونه پيل شوي دي...،ما ته د هوايي بريدونه هېښوونکي و،ځکه يوه ورځ مخکې ويل کېدل چې ټول هوايي او هوايي ضد ځواکونه د دولت په پلوی دربځ لري.» د وزيرانو د شورا دا نوبتي غونډه د دې شورا غړی ګلداد نه منې او ليکي:« ده دغه درواغ پدې خاطر ويلي دي چې لوستونکو ته داسې څرګنده کړي ، ګنې دی د هغې توطې په اړه تر هغې شېبې پورې خبر نه وه. زه هم د وزيرانو د شورا غړی وم،خو زه د وزيرانو شورا له هغې نوبتي غونډې څخه خبر نه وم. حال دا چې د وزيرانو شورا د نوبتي غونډو خبر، د غونډې غړو او ګډون کوونکو ته په ليکلي توګه لږترلږه دوې اونۍ يا تر دغې زيات وخت د مخه ورکول کېدلو...، د وزيرانو د شورا د مرستيال سرورمنګل له دفتر څخه يوه اونۍ د مخه خبر راکړل شوی وه چې د کب په شپاړلسمې نېټې باندې، د ښوونې او روزنې وزارت اړوند کومې موضوع په باب ، د ده په دفتر کې ، په لسو بجو غونډه ده.ما د منګل دفتر په هغې غونډه کې ګډون کړی وه. په هغې غونډې کې د ښوونې اوروزنې وزير برسېره ، د لوړو او مسلکي تحصيلاتو وزير، د روغتيا وزير او...ګډون درلود.که چېرې په همغې ورځې باندې د وزيرانو شورا غونډه وای ، نو زه او دغه نور وزيران او پخپله سرورمنګل د صدارت مرستيال ، بايد او لازمي د وزيرانو شورا نوبتي غونډې ته خبرشوي وای او ګډون مو پکې کړی وای. » ۱۰۵ /۸۷۲- ۸۷۳

ددې ډرامې په جزيياتو پوهېدل ناشوني دی خو سره لدې يوشمېر خلقي مشرانو پدې اړه ليکنې کړې دي خو پرچميان د طوطيانو په څېرد هغه مهال د حکومتي رسنيو تبليغات زمزمه کوي او د کشتمند په څېر د درواغو داستانونه جوړوي . که څه هم کشتمند د خپل کتاب په ۶۷۷ مخ کې دا راوړي چې « پدې کودتا کې د مسکو او اسلام آباد شواهد نشته دي.» دا بيا هغه مشهوره خبره چې درواغجن حافظه نلري ښيي ځکه چې د ده د صدارت پر مهال تبليغات کېدل چې په کودتا کې پاکستان ښکېل وو. د محمدابراهيم عطايي په وينا د کب د شپاړلسمې ډرامه د افغانستان په پوځي پوټانسيل کې داسې چاودنه وه چې« نجيب يې د ګوندي او سياسی پلوه کمزوری کړاو د کارمل ملګرو چې تردې مهاله پټ فعاليت درلود د نجيب خلاف يې څرګند مخالفتونه پيل کړل ،ځکه چې نجيب کمزوری شوی وو.»۱۷ / ۴۵۳ لدې درنې چاودنې وروسته په پوځ هم کارمليان واکمن شول او نجيب د دوی په منګولو کې لکه په قفس کې د مرغه په څېر ولويد.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مخامختيا پر ځای ملګرتيا

د ملي روغې جوړې ټګلارې ته وسلوالو مخالفينو منفي ځواب ورکړ، خلقيانو ترې ملاتړ وکړ او کارملیانو ظاهراً له هغې څخه ملاتړ کاوه خو په پټه يې د هغې خلاف تبلغات کول او نجيب الله يې د ګوند ارمانونو ته په خيانت محکوماوه. د وخت د صدراعظم شرق د خپل تاسيس و تخريب اولين جمهوري افغانستان نومي کتاب په ۴۰۵ او ۴۳۶ مخونو کې ملي روغې جوړې ته د خلقيانو د ژمنتيا په اړه راوړي :« د تنې په مشرۍ د خلقيانو يوې برخې هڅه کوله چې نجيب الله او يو شمېر خلقي او پرچمي مشران استعفى وکړي ترڅو د مخالفينو سره د مذاکرو زمينه برابره شي.» دا چې وسلوالو مخالفينو روغې جوړې ته هرکلى ونه ويلو ، د جګړې په دوام ټينګار درلود او کارملیانو د ملي روغې جوړې ټګلاره تخريبوله د وسلوال پوځ په مورال يې منفي اغېز درلود . د پوځيانو د روحيې د راټيټېدو په اړه به د دفاع وزارت د کنفرانسونو په تالار کې د يوې غونډې يادونه وشي. نجيب د دفاع وزارت د قرارګاه منسوبينو ته د ملي روغې جوړې د ټګلارې په اړه وينا واوروله. ډګروال علم ګل واصل چې د ليکوال تر څنګ ناست وو د هغه څخه وپوښتل :« موږ د قوت له دريځه د ملي روغې جوړې ټګلاره اعلان کړې يا د کمزورۍ له امله ؟» ولسمشر ځواب ورکړ د قدرت له دريځه. واصل ورته وويل دا چې ټول د اطرافو څخه مرکز ته د تبديلېدو هڅې کوي ښيي چې موږ کمزوري يو. نجيب ورته وويل تا به د اطرافو په کومه قوا کې د قوماندان په توګه مقررکړم لاړشه د انقلاب څخه دفاع وکړه. واصل ورته وويل زه ولې دومره ساده شم چې په اطرافو کې قوماندانې و منم چې ټول غواړي مرکز ته راشي. »

دې ډول وضعيت ژمن جنرالان اوافسران اړکړل چې د واکمنۍ د سقوط د مخنيوي په موخه څه وکړي. همدا رنګه هغه مهال ګنګوسې وې چې پرچميان د اسلامي جمعيت سره واک ويشي. پدې صورت کې بيا هم جګړې دوام موندلو .دې د انديښنې وړ نا څرګندې را تلونکې ته په کتو سره جنرال محمدآصف شور، ډګروال محمدکبير کارواني ، ډګروال محمدزي نيکمل، ډګروال جعفرسرتېر او ډګروال فېروز دې پايلې ته رسېدلي وو مخکې لدې چې وسلوال مخالفان د زور له لارې واکمني نسکوره کړي او يا پرچميان د م، م د سولې د پروګرام په شنډولو سره واک جمعيت ته وسپاري بايد دفاع وزير قانع کړو چې په پوځ کې د غونډونواو مستقلو کنډکونو قوماندانان داسې ژمن خلقيان و ګوماري چې له يوې خوا د مخالفينو او همدا رنګه جمعيت ته د واک د سپارلو په وړاندې ودرېږي. پوځيانو ته څرګنده ده چې د جګړې برخليک په غونډ او مستقل کنډک پورې تړلى دى. که هغه مهال ددې جزوتامونو قوماندانان ژمن افسران ټاکل شوي واى پوځ به ببله جګړې خپل مورچلونه وسلوالو مخالفينو نه پرېښودل لکه څرنګه چې د ۱۳۷۱ کال د ثور په لومړۍ اونۍ کې جهادي ډلو ته خپل مورچلونه پرېښودل او ببله جګړې يې قوتونه ور ته تسليم کړل.

نوموړو افسرانو د دفاع وزير شهنوازتني سره دا مساله شريکه کړه او هغه هم ورسره همغږې ښيي او عملا کار پيلوي. د داډمنو افسرانو موندل بله ستونزه وه .ځکه زياتره روڼ اندي فطرتا د څوکۍ او مقام سره ليوالتيا لري او سست عنصره برخه يې د هرځواک سره سر ښوروي . د تني له لوري پدې اړه د عملي ګامونو اخېستل ددې لامل وګرزېدل چې پرچميان تبليغات پيل کړي چې تنى کودتا کوي . دا تبليغات تر دې کچې زيات شول چې په کوڅه ، بازار ، سماوار، دفتر او مجاهدينو کې د تني له لوري د کودتا خبرې کېدلې او د تني د کودتايي ملګرو نومونه هم يادېدل. داسې ښکاري چې شوروي سلاکارانو د ک .ګ. ب په دستور د تني تر غوږو هم رسولې وي چې تاسو حق په جانب ياست .

مخکې يادونه شوې وه چې د ۱۳۶۸ کال د لېندۍ په دوولسمه تني پوځ ته د تيارسۍ امر ورکړ چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

جنرال شور د دې تيارسۍ ورکولوسره مخالفت کړی وو او له تنې څخه يې د چټک عمل غوښتنه کړې وه چې تنې نه و ورسره منلې . د دې پېښې وروسته د دې ډلې ترمنځ بې باورې منځته راغلله او دا ناباوري يا اختلاف هغه مهال زيات شو چې تنې د شوروي اتحاد په سفارت کې د ۱۳۶۸ کال د لېندۍ په شلمه د نجيب الله سره يوه لوزنامه لاسليک کړه او کله چې هماغه ماخوستن تنی دفاع وزارت ته راغلی وو او خپلې قرارگاه ته يې پدې اړه معلومات ورکړ، کبير کاروانې ترې پوښتلې وو چې د دې لوزنامې تضمين کوونکی شتون لري ؟ تنې ځواب نه درلود او غونډه کړکېچنه شوې وه. د حکومت له خوا د خلقيانو له خوا د کودتا اوازو شور ، کاروانې ، نېکمل ، سرتېر او فيروز دې ته اړايستل چې د ولسمشر سره وگوري او هغه قانع کړي چې دوی گډ کارته چمتو دي. هماغه دي چې محمد آصف شور جنرال فقيرمحمد د شپېتمې فرقې قوماندان ته چې د سرقومانداني په غونډو کې يې گډون کولو ويلې چې دوی غواړي له جمهورريیس سره ووينې. د کتنې موخه د ولسمشر سره همکاري ده. جنرال فقير د شور پيغام ولسمشر ته رسوي او هغه ورته وايي زه به هغوی حتمآ راوغواړم او ورسره و به گورم. خو ولسمشر هغوی هېڅکله ونه غوښتل او د کب په شپاړلسمه او اوولسمه يې پنځه واړه(شور، کاروانې، نېکمل، سرتېر، فېروز) پداسې حال کې د خپلو جلادانو پواسطه ووژل چې کوم وسلوال اقدام يې نه و کړی ځکه چې هغوی په تعليمي بنستونو او قرارگاوو کې دنده لرله.

دا چې جنرال شور د نجيب الله ضد فعاليتونو نوښتگر گڼل کېده د کب د شپاړلسمې ډرامې وروسته يوې غونډې ته دا خبره کړې وه چې د کودتا هڅوونکی آصف شور وو . دا بيا ښيي چې نجيب د خلقيانو له کورنې حالت څخه بشپړ معلومات درلود. دا چې جنرال شور د جمهور رييس سره د مخامختيا او مقابلې په ځای ملگرتيا او همکاری ته مخه کړې ده دری لاملونه لرلی شي .

لومړی ـ د لېندۍ د اتلسمې نېټې د خلقي مشرانو پرېکړې چې او د شوروي اتحاد په سفارت کې لاسليک شوې هوکړې ته ژمنتيا وه چې د نظام د ساتلو په موخه گډ کار کوي.

دوهم - شور د يوه ځيرک افسر په توگه پدې پوهېدلو چې د ا، خ، د ، گ واکمنۍ او خلقيانو ته ټولې ستونزې شورويانو جوړې کړې دي او شورويانو پر پرچميانو ستره پانگه اچولې ده ، د هغوی ملا يې ور تړلې او د خلقيانو په وړاندې هرو مرو د پرچميانو ملاتړ کوي . لدې کبله غوره دا ده چې د تقابل پرځای له پرچم سره تعامل و کړي .

دريم - پرچميانو د واکمن اړخ په توگه د خلقيانو په پرتله زياد امکانات لرل او پدې مبارزه کې د هغوی بريا حتمي ده نو منطقي دا ده چې د دې مخامختيا مخه ونيول شي.

د کب د شپاړلسمې ډرامې په درشل کې ليکوال د جنرال شور سره وليدل او د دوی لخوا د کودتا د اوازو په اړه وپوښتل چې آيا تاسې په ربښتيا کودتا کوئ؟ ليکوال هغه مهال په مسکو کې زده کړې کولې او د سلواغې په مياشت کې د ژمنيو رخصتيو تېرولو لپاره هېواد ته تللی وو. شور وويل:« پوځيان پوهېږي چې کودتا په پټه او نابېره ترسره کېږي . کله چې ټول افغانستان خبر وي چې موږ کودتا کوو پداسې حالت کې کودتا کول حماقت او لېونتوب دی. موږ کره شواهد لرو چې نجيب اسلامي جمعيت ته واک سپاري او موږ د پرچميانو له لوري جمعيت ته د واک د تسليمولو په وړاندې احضارات نيسو. موږ تنې ته قناعت ورکړی دی چې د پوځ د غنډونو او مستقلو کنډکونو قوماندانان هغه خلقي افسران مقرر کړي چې که پرچميان واک جمعيت ته سپاري د هغو په وړاندې ودرېږي . اوس مهال موږ هڅې کوو چې له حکومت سره د م، م د سولې پروگرام په پلې کولو کې همکاري وکړو . موږ نجيب ته احوال لېږلی دی چې غواړو له ده سره وگورو.»

د کی جی بی پلان چې پرچميان او خلقيان د پوځې ټکر ترکچې ورسوي او پدې ټکر کې د پرچميانو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ملا وروتړي د ولسمشر له شوروي پوځي سلاکار واورو. هغه د خپل کتاب په ۷۸ او ۷۹ مخونو کې را وړي :« ما جمهور رییس (نجیب الله) ته په زغرده وویل چې باید دې کشمکشونو ته د پای ټکی کېښودل شي.نشي کېدای چې یوازې په دولتي امنیت باندې په ډېره لګولو سره ملي روغې جوړې ته ورسېږئ.ما هغه ته سلا ورکړه چې په خلقیانو ډېر حساب وشي. سربېره پردې مې د هغه پام دې ته را وګرزاوه چې په ډېرو مسآلو کې د دفاع وزیر حق په جانب دی، ځکه په کدري سیاست کې د هغه خبره لږ اورېدل کېږي او ټولې پوځي چارې د جمهور رییس پوځي دستیاران جنرال باقي او جنرال عبدالحق علومي څرخوي...، هغه دې د زده کړو لپاره شوروي اتحاد ته واستول شي.» د شوروي دفاع وزیر ته مې وویل: « یا تاسې کابل ته راشئ یا تنی مسکو ته در وغواړئ او زیاته مې کړله چې شهنواز تنی له ډېرې مودې راهیسې هیله لري چې د مسکو څخه لیدنه وکړي . خو نه په خپله د دفاع وزیر راغی او نه یې تنی مسکو ته وروغوښت.» د نجیب د پوځي سلاکار له څرګندونو ښکاري چې هم نجیب الله او هم شوروي اړخ لیوال نه وو چې ددفاع وزیر او ولسمشر تر منځ کړکیچ حل شي . البته د شوروي د دفاع وزیر نشوای کولای پدې اړه کوم اقدام وکړي ځکه چې په شوروي اتحاد کې وروستۍ خبره کې جي بې کوله او همدې دوزخي سازمان تنی د دې لپاره د دفاع وزیر په مقام ساتلی وو چې نجیب او تنی ترمنځ اړیکې خرې پرې کړي او د دولتي امنیت ځواکونو ته په دفاع وزارت د برید امر ورکړي ، خلقیان وځپي او پرچمیان په بشپړ ډول په پوځ واکمن کړي. پدې ډرامه کې د کی جي بې ښکېلتیا د وخت د بهرنیو چارو د وزیر عبدالوکیل له لیکنې څرګندیږي . هغه لیکي چې جمهور رییس د سیاسي بېرو غړي ارګ ته ورغوښتي وو تر څو کودتا ته د تنې له خوا د چمتووالي په اړه معلومات ورکړي. دا مهال په ارګ بمبارۍ پیل شوې او موږ د حرمسرای لاندې پټنځای ته چې شورویانو د خپلو ځواکونو د وتلو مخکې جوړکړی وو لاړو. نجیب د ک ګ ب د مشاور له لارې د ک ګ ب د مشر ګریچکوف سره اړیکه ونیوله چې ژباړونکی یې د نجیب الله ورور شاه پور احمدزی وو. نجیب الله له ګریچکوف وغوښتل چې شوروي جنګي الوتکې د دفاع وزارت مقر او د بګرام هوایي ډګر بمبارد کړي . ګریچکوف ورته وویل: « لکه څرنګه چې د افغانستان د دفاع وزارت د ښار سره نږدې دی دا کار امکان نلري خو په بګرام به د بریدونو د دوام په اړه فکر وکړو او پرېکړه به وکړو...، ځانګړې قطعه د بېړنۍ مرستې لپاره شخصاً ستاسې لپاره په پوله کې چمتو ده.» ۲۱۱ / ۶۱۸ لدې څخه ښکاري چې د امنیتي وزارت له لوري په دفاع وزارت برید په ټولو جزیاتو سره د نجیب او د ک ګ ب د مشر ګریچکوف تر منځ کوردینه شوی وو تر دې چې که نجیب د شورویانو مرستې ته اړتیا ولري په پوله کې یې ځانګړې قطعه د مرستې لپاره چمتو کړې هم وه . له بله پلوه ښیي چې په شوروي اتحاد کې د واک اصلي مرکز ددې هېواد څارګره اداره وه نه د کمونست ګوند مرکزي کمیټه .

خاینانه لوبې

له وروستیو دوو لیکنو څخه ښکاري چې نجیب الله د خلقیانو او پرچمیانو تر منځ د ناباوریو د له منځه وړلو لپاره قطعاً لیوالتیا نلرله او د هېواد د وسلوال پوځ یوې برخې(استخبارات) ته په بله برخه (پوځ) د برید قومانده ورکړله. په تاریخ کې به داسې پاچا ، امیر او یا ولسمشر نه وي تېر شوی چې پداسې یوه خیانت لاس پورې کړي.دا بیا ښیي چې اشغالګروخه ډول وګړی د څارګرې ادارې مشرۍ او بیا زعامت ته رسولی وو. که د پرچمیانو دا ادعا چې تنې کودتا کوله و منل شي بیا دا پوښتنې پیدا کېږي چې ولې نجیب الله د کودتا مخه ونه نیوله او یا یې ولې د دفاع وزیر په لاسونو کې زولنې ور

(c) ketabton.com: The Digital Library

وانه چولي او محکمي ته يې ونه درولو؟ که په رښتيا سره وزير کودتا کوله ، وزير د سر قوماندانۍ او په نورو ګوندي او دولتي غونډو او مجلسونو کې ګډون کاوه ولسمشر دا شونتياوې لرلې چې ددې غونډو مخکې او يا وروسته د هغه په لاسونو کې لکه د هغه د جنرالانو او د ګوند د مشرانو زېرې او پنجشېرې په لاسونو کې زولنې واچوي . ولسمشر کولای شوای هغه لکه د ګلابزوی په څېر مسکو يا بل کوم هېواد ته د سفير په توګه او يا زده کړو ته واستوي . دا بيا ښيي چې نجيب غوښتل تنی په کابل کې وساتي او د کب شپاړلسمه ډرامه جوړه کړي. بېله کومه شکه د دې ډرامې سناريو کې جي بي جوړه کړې وه ځکه چې د شوروي اتحاد دفاع وزير او د نجيب پوځي سلاکارهم ترې خبر نه وو.

د نجيب الله دا خاينانه لوبه د هغه د دوو پرچمي ملګرو کشتمند او جنرال سلطان خندان له څرګندونو بربنډېږي. کشتمند ليکي:« يو ځل مې له نجيب الله پوښتنه وکړه چې ولې له هغه سره جوړه نه کوي يا ولې داسې لار نه لټوي چې د دې غميزې مخه ونيول شي، هغه په ځواب کې وويل د هغه (شهنواز تني) سره جوړه شوني نه ده ، پرېږده لومړی هغه په کوم کار لاس پورې کړي. نه پوهېدلم چې د ده دا ډول دريځ يو ډول قېمار، ځانپالنه او زوربښودنه وه يا د مقابل لوري ملامتول يا د چمتووالي د نيولو لپاره يې وخت ته اړتيا درلودله. » ۳۹ / ۱۰۰۴ د کشتمند پورته دری واړه ګومانونه (زور ښودنه ، د مقابل لوري ملاماتول او د تني د ځپلوپه موخه وخت ته اړتيا) سم وو. جنرال سلطان خندان د يوه ليکوال د دې پوښتني چې د تني د کودتا په اړه ټوله اداره خبره هم وه ولې يې نجيب الله او يا نورو دولتي ځواکونو مخه نه نيوله په ځواب کې وايي:« ډاکترصاحب نجيب وويل چې دا هر څه تاريخ ليکي او زه نه غواړم چې متعرض شم انتظار اوباسم چې تنی څه کوي.» ۲۱۲ د نجيب دا خبره ښيي چې هغه غوښتل تنی يا خلقيان ملامت او بدنام کړي او هغه هم د يوې ډرامې د جوړولو له لارې . دا چې د خلقيانو د ملامتولو او بدنامولو ناوړه پايلې افغان ولس ته په کومه بيه تمامېږي هغه ته ارزښت نه درلود. دلته ليدل کېږي چې نجيب د خپل سازماني تعصب له مخې د ا، خ ، د ، ګ ته تاريخ جوړوي، داسې تاريخ چې خلقيان ملامت او پرچميان سلامت ثابت کړي. دې ته که خاينانه لوبه و نه ويل شي څه ورته ويلی شو؟

نجيب نه يوازې د خلقيانو سره خاينانه لوبې پر مخ وړلې بلکه د ملي روغې جوړې د تګلارې سره چې د سولې او جګړې، د نظام پايښت او پاشل ورسره تړلي وو هم لوبې پرمخ وړلې. د ملي روغې جوړې سره د نجيب د خاينانه لوبې په اړه به د وطن ګوند د يوه غړي ولولو چې نجيب د ګوند د غړو يوې غونډې ته ويلي وو: « له شماله به مسعود، له غربه به هزارګان، له جنوبه به حقاني او سياف او له ختيځه به عبدالحق په کابل راشي او په خپلو کې به داسې وجنګېږي چې د کابل په کوڅه کوڅه کې به ويني تويې شي ، مجاهدين به بدنام او دوی(د نجيب ملګري) به نېک نام شي. د غونډې په منځ کې ترې وپوښتل شول ، چې داسې ده نو موږ بايد د وطن د لوړو ګټو په خاطر يوه قرباني ورکړو او حکومت د مجاهدينو په منځ کې داسې چا ته وسپارو چې ثبات ټينګ کړای شي، خير دی زموږ يو څو ملګري دې پکې قرباني شي، خو چې نظام بيخي و نه پاشل شي.د ډاکټر نجيب ځواب دا وو : د مجاهدينو په منځ کې حکمتيار دغه قوت لري ، خو هغه را نه ، نشي راتلای، زه غواړم هغه بيرون پاتې شي .کله چې ورته وويل شول، چې آيا موږ پخپله د نظام پاشلو ته زمينه جوړوو؟ د نجيب ځواب دا وو: (همګي را ميمانيم ، خو حکمتيار از پيشم آمده نميتواند، وی بيرون و ديګران را داخل ميکنيم، باز ديګران از دست او حکومت کده نميتواند...) له دې څخه ښکاره معلومېږي ،چې دا د مسکو هغه نقشه وه چې نظام بايد روغ پاتې نشي» ۱۷۰/ ۲۰۰- ۲۰۱هېواد هم تباه شي او پدې ډول نجيب د مسکو دا افغاني ضد نقشه پلې کړله.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نجيب الله پلوي خلقيان څوک وو ؟

د کتاب له منځپانګې نه معلومېږي چې د ا، خ، د، ګ په نامه سیاسي سازمان د ۱۳۶۸ کال د کب د شپاړلسمې ډرامې پورې هېڅکله یو موټی نه وو بلکې د دوو نه پخلاکېدونکو دښمنو ډلو (پرچم او خلق) څخه جوړشوی یو سیاسي جوړښت وو .د دې دوو ډلو دا ډول له دښمنۍ ډک تاریخ ته په کتو سره دا پوښتنه پیدا کیږي چې ولې یو شمېر خلقي مشران د کب د شپاړلسمې په ډرامه کې د نجیب د پلویانو رول ولوبولو. مخکې لدې چې پورتنی پوښتنې ته ځواب وویل شي دې خبرې ته باید د لوستونکي پام راوګرزول شي چې د دې ډرامې په درشل کې د افغانسان د خلک دموکراتیک ګوند په نامه د خلق او پرچم د تلوالې د رهبري ارګان(مرکزي کمېټې) د ۱۲۰ تنوغړو څخه دېرش تنه خلقیان وو.د دې دیرشو تنو څخه دری تنه (وطنجار، انجینرنظر، پکتین) او پلویان يې همدا رنګه شاه ولي، میثاق ، جوزجاني، غوربندي او همفکران يې چې د امینیانو په نامه یادېدل هم د نجیب الله سره ودرېدل .د نجیب الله سره د دې دواړو ډلو ملګرتیا ددې سبب شوه چې نجیب په خلقیانو برید وکړي. د کب د شپاړلسمې ډرامې په درشل او ډرامه کې د پرچمیانو په ګټه د نجیب الله پلوه خلقیانو رول ته په کتو سره هغوی په فوق العاده رتبو، مډالونو او بنډلونو روپیو ونازول شول.

دا چې د خلقیانو په ځېلو کې یو شمېر خلقیانو برخه اخېستې وه نه یوازې د نظام د ننه بلکې جهادي تنظیمونه هم څرګندونې لري .پدې اړه د اسلامي جمعیت کدر محمداکرام اندیشمند لیکي:« د کودتا په ناکامۍ کې د پرچم ټولو ډلو او د خلقیانو په اړخ کې د حفیظ الله امین او د اسلم وطنجار او رازمحمد پکتین پلویانو رول درلود.» ۲۱۴ / ۱۱۰ دستګیر پنجشېری هم د نجیب سره درېدلي خلقیان د امین پلویان او د خلق د فرکسیون د زرمل(زرمت) دری تنه مشران معرفي کوي. میرصاحب کاروال د نجیب خلقي پلویان داسې راپېژني :«...له بله پلوه د سلیمان لایق ترمشرۍ لاندې یوه نوې سیمه ئیزه نشنلستي ډله لکه انجینر نظرمحمد،اسلم وطنجار، رازمحمدپکتین ، وزیري ، منوکی منګل ، اسدالله پیام ، مبین يې پرځان راټول کړل که وکولای شي په لازم فرصت کې يې د خلقیانو خلاف استعمال کړي وروسته له هغې په امین پورې تړلي ځېنې مشران لکه غوربندي، شرعي جوزجاني، شاه ولي، فقیرمحمدفقیر، خیال محمد کتوازي او حتی عبدالکریم میثاق او نور ټاکلو سیاسي موخو ته د رسېدو په خاطر ورسره یو ځای کېږي.»

اوس به د طرحه شوې پوښتنې په ځواب تم شو. د ګڼ شمېر پخوانیو خلقیانو له انده د امین د پلویانو په شمول لاندې پنځه کټګورۍ خلقي مشران او کدرونه له نجیب سره ودرېدل.

۱ ـ په اداري، مالي او اخلاقي فساد ککړ.

۲ـ سیمه ئیز تړاو.

۳ ـ د امتیازاتو او څوکیو شوقیان

۴ـ له مخکې د خاد سره تنظیم (دوه ګوني رول لوبوونکي)

۵ـ سوویتستان

د شوروي اشغال د هماغه پیله شوروي سلاکارانو او پرچمیانو بلا استثنی ټول خلقیان ځارل، ب ژمن خلقیان يې د حساسو څوکیو او په پوځ کې له محاربوي جزوتامونو څخه پاسیفه دندو(قرارګاوو او علمي بنسټونو) ته تبدیلول، ضعیف النفسه، څوکی پال او ښه غوړنیوونکي خلقي کدرونه يې په لوړو څوکیو ګومارل او بلا استثنی په اداري، مالي او اخلاقي فساد ککړو خلقیانو ته يې دوسیې جوړولې. خادېستانو حتی په زندان کې د ځېنو امین پلوه خلقیانو د شخصیت کمزورو اړخونو او د خلقي واکمنۍ پر

(c) ketabton.com: The Digital Library

مهال د هغوی تورو کارنامو ته په کتو سره د هغوی څخه د اجنټانو په توګه کټه پورته کوله چې یوه بېلګه یې سلطان احمدبهین د خلقیانو د استخباراتي اداري (اګسا او کام) د سیاسي څانګې مشر وو. د عبدالرشید جلیلي په وینا « دا سړی (سلطان احمد بهین) چې پرچمیانو او په خاص ډول خاد ته د جاسوسی او خدمت کولو په تعهد سره د اعدام نه خلاص شوی و ، تر آخره پورې پرچمیانو او خاد ته وفادار او د خلقیانو د ځان غم شو. دې سړي یو څو نور ضعیف النفس کسان لکه نور آقا روېین او د هغه سره رابطه کې نور کسان پیدا کړل او د یوه پخواني پرچمي خلیل زمر سره چې د ثور انقلاب په لومړیو ورځو کې نوراحمدنور د هغه وخت د کورنیو چارو وزیر په دې اتهام بندي کړی و چې ګوندې داود خان استخباراتي اداري ته یې د پرچمیانو د پټو فعالیتونو او تشکیلاتو په هکله راپور ورکړی و ، یو ځای د خلقیانو د پخواني ګوندي او دولتي مشرتابه په مقابل کې په توطئو پیل وکړ.»۱۰ / ۱۴۶ - ۱۴۷ مخکې د میثاق له قوله راغلي وو کله چې د شوروي اشغالګرو له وتلو وروسته په حکومت کې شریکو خلقیانو د نجیب خلاف دریځ غوره کړ نو نجیب امینیانو ته مخه کړله له هغوی سره یې په زندان او زندان بهر سیاسی کار پیل کړ، هغوی یې خپل او له زندان څخه خوشې او په لوړو څوکیو وګومارل . له زندان څخه د خوشې شوو کسانو دریځونو ته په کتو سره د هغوی سره چلند کېدلو یعني هغه چا چې رښتیني همکاري پیل کړه غوره مقامونه او امتیازات یې ورکړل او چا چې همکاري نه کوله دندې یې ور نکړلې یا دا چې عادي ماموریتونه یې ورکړل. د بېلګې په توګه پدې اړه محمد دوست وردګ د مرکزي قول اردو پخوانی قوماندان د خلقیانو په یوه مجلس کې ویلي وو: « زموږ ځینې ملګري د نورو د تهدید او تطمیع تر اغېز لاندې راغلي دي او د مقام او شخصي دریځ په اړه فکر کوي. دا لوبه چې نورو پلان کړې ده زموږ لپاره تباه کوونکې ده. موږ ته د زندان څخه د خلاصېدو مخکې د دولتي مقامونو ژمنې شوې وې خو ځېنو ته چمتو نه دي عادي حقوق هم ورکړي.دا د یوه بام او هوا لوبه څه معنی لري. یو شمېر ته یې ملکي او پوځي وزارتونه او معیینتونه ، ریاستونه او قوماندانۍ ورکړې او ما چې نه غوښتل د نورو ښکار شم حتی زما د تقاعد عادي حقوق یې هم اجرا نکړل .» ۱۸ / ۴۹۳ همدا رنګه په حکومت او یا کور کې کېنولو خلقي امین پلوه کدرونو سره ورته سیاسي او استخباراتي کار تر سره شو . ښه بېلګه یې د افسرانو د عالی کورس استادانو(احمد علي او ګلرنګ) ته د جنرالۍ د رتبو ورکول او د سترو جزوتامونو د بولندویانو په توګه ټاکل دي. د شوروي یرغل وروسته د افسرانو په عالي کورس کې د لسو څخه زیات د خلقي واکمنۍ د سترو جزتامونو قوماندانان د استادانو په توګه وګومارل شول . خو ولیدل شول چې د کب د ډرامې په درشل کې جمهور رییس د هغوی څخه دوو تنو احمدعلي او ګلرنګ ته جنرالي ورکړله او د قوماندانانو په توګه یې مقرر کړل. جعفرسرتېر چې هغه هم د افسرانو په عالي کورس کې استاد وو کیسه کوله چې نجیب الله د کب د شپاړلسمې څه موده وړاندې وروغوښتلم او راته ویې ویل: « تاسې ډېرې سختۍ وګاللې دا یو میلیون افغانی واخله چې لږترلږه نورمال ژوند وکړې .ما ورته وویل مننه ، زما ګوزاره کېږي دا پیسې کوم بل چاته چې اړتیا لري ورکړئ.» دا یوه بېلګه وه چې څه ډول نجیب خلقیان پېرل. نجیب له زندان څخه خوشې شوو امینیانو ته د ګوند د جوړولو اجازه ورنکړه خو لوړ لوړملکي او پوځي مقامونه یې ورکړل . دې دا معنی لرله چې هغوی د نجیب د حکومت د مامورانو په توګه د کار کولو حق درلود خو د سیاسي فعالیت اجازه یې نلرله. د شوروي اشغال پرمهال په واک کې شریکو خلقي مشرانو د اشغالګرو د وتلو وروسته هوډ درلود چې نور د پرچم امر او نهی ونه مني او لدې امله یې تني د کودتا په تور بندیان کړل خو امینیانو د نجیب الله د حکومت د مامورانو په څېر د نجیب د واکمنۍ د ټینګښت په موخه د خپلو خلقي ملګرو خلاف د پرچم تر څنګ ودرېدل او پدې ډول یې دوهم ځل د خپلو خلقي ملګرو خلاف جبهه ونیوله.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډېرى خلقيان چې له نجيب سره ودرېدل په مالي او اخلاقي فساد ككړ كسان وو. د بېلګې په توګه نجيب په مالي فساد ككړ انجينرنظرمحمد د وخت د ټولګټو وزير ته په يوه ستره غونډه کې ويلي وو: « زه خبر يم چې په خوشحال مېنه کې دې كور جوړ کړى دى .د حكومت د سمنټو او ګاډرو دې ګټه پورته کړې ده ، ګلكاران او تركاڼان هم د حكومت خلک دي خلاصه هرڅه د حكومت دي. بيا د وسلوال پوځ له لوى څارنوال پوښتنه كوي د هغو شپاړلسو تنو دوسيه څنګه شوه چې له دفاع وزارت څخه ټولګټو وزارت ته تبديل شوي دي ؟ هغه ځواب وركړ دوسيه بشپړه شوې ده. هغوى انجينران نه بلکې د قالينو سوداګر وو او اوس په جرمني کې سوداګري كوي ...، نجيب بيا د ټولګټو د وزارت د لومړي ګوندي سازمان د منشي څخه پوښتي چې هغه شپږ ميليونه افغانۍ څه شوې ؟ هغه ورته وايي هغه وزير صاحب اخېستي دي. وروسته نجيب الله نظرمحمد ته وايي له غونډې وروسته زما دفتر ته راشئ.» همدا لامل وو چې انجينر نظرمحمد د خپل مالي فساد له امله چې محاكمه نشي د خپلو خلقي ملګرو خلاف د نجيب الله ترڅنګ ودرېد. د محمد اسلم وطنجار له خولې په مسكو کې د انجينري اكادمي محصل افسر جګتورن نجيب الله وايي : « د ګوند د واكمنۍ د نسكوريدو وروسته په مسكو کې پاتې شوم او د اكادمۍ په كور کې له خپلې كورنۍ سره مې ژوند كاوه او د اكاډمۍ د ادارې له مسولينو سره مې دوستانه اړيکې لرلې تر دې چې زما د غوښتنې له مخې د اكادمۍ مشرتابه افغانانو ته د اكادمۍ اپارتمان هم وركاوه . يوه افغان را ته وويل كه وطنجار ته د كوم اپارتمان په وركولو کې مرسته وكړې. ما ورته وويل د هغه سره مرسته نه كوم. تصادفا څه موده وروسته په يوه مجلس کې له وطنجار سره مخامخ شوم. وطنجار ګيله وكړه چې د اپارتمان په وركولو کې مې مرسته نه ده ورسره کړې . ما ورته وويل لدې امله مې مرسته نه ده کړې چې د كب د شپاړلسمې په پېښه کې د نجيب سره ودرېدې . وطنجار وويل هغه اسناد چې نجيب په ما لرل كه په تره کي صاحب يې هم لرلاى هغه به هم د نجيب سره درېدلى واى. » كله چې د شورويانو او پرچميانو د ګډ پلان له مخې د خلقيانو د ځپلو فرصت راورسېد ، پرچميانو په فساد ككړو خلقيانو ته د هغوى د فساد دوسيې مخې ته كېښودلې. ور ته و يې ويل كه د پرچميانو سره همكاري ونكړئ قانوني چلند به در سره وشي .دې خوارانو بله چاره نلرله بېله دې چې د نجيب سره ودرېږي، د هغه هر دستور ومني او حتى د خپلو خلقي ملګرو په اړه د جاسوسانو په توګه ترې ګټه پورته کړي او د خپلو ملګرو په وژلو او بنديانولو هم لاس پورې کړي.

بله ډله خلقيان هغه كسان وو چې د يوې ولسوالۍ او ولايت په كوچني چوكاټ کې ايسار وو. هغوى د سيمه ييز تړاو له مخې له پکتياوال نجيب الله سره ودرېدل. البته د نجيب الله پر لوري د خلقيانو په را ماتولو کې شوروي سلاكارانو هم رول درلود لكه څرنګه چې ګلداد ليکي:« شوروي سلاكارانو د كورنيو چارو وزير محمد اسلم وطنجار، د برېښنا وزير رازمحمد پكتين او د ساختماني چارو وزير نظرمحمد درى واړه زرمتي خلقي وزيران ، د نجيب الله لور ته ورمات كړل او نجيب الله دغو كسانو ته د لا بهترو ګوندي او دولتي مقامونو وركړې ژمنې وركړلې او د دوى مالي امكانات يې لا زيات برابر كړل.» ١٠٥/ ٨٢١ جنرال محمدهاشم نوري چې هغه هم د زرمت دى يوه ورځ ليكوال ته په بلجيم کې وويل: « په يوه مجلس کې چې انجينر نظر، پكتين او څو تنه نورو زرمتيانو شتون درلود انجينرنظر ما(نوري) ته وويل چې موږ زرمتيان بايد يوه خوله شو او تر دې وروسته د خلقيانو د مشرانو رول ولوبوو خو ما ور سره ونه منل او دا رنګه فكر مې وغندلو.» له بده مرغه د افغانستان د روان ناورين پر مهال شوروي او ناټويي اشغالګرو د بنګېلاك د هغه مشهور فورمول « بېل يې كړه اېل يې كړه» له مخې ناوړه ګټه پورته کړې ده . د لږكيو او ډېركيو ، پښتنو او غيرپښتنو، درانيو او غلزيو، شمال او جنوب ، لويې

(c) ketabton.com: The Digital Library

پکتیا ، لوی کندهار او لویې مشرقي ویشني او د نجیب الله په ګټه د زرمتي خلقیانو استعمالول او د لړکیو د حقوقو په نامه د م، م د سولې د پروګرام شنډول یې څرګندې بېلګې دي.

د ګوند دوهمه کنګره

د افغانستان د خلک دموکر اتیک ګوند د مؤسسې کنګرې په دایریدو سره د واک د ترلاسه کولو پورې بله کنګره را ونه بلله. واک ته په رسیدوسره بیا هم ګوندي مشرتابه د کنګرې د رابللو لپاره لیوالتیا ونه ښودله پداسې حال کې چې د ګوند د اساسنامې له مخې په هرو څلورو کلونو کې باید کنګره دایره شوې وای. ګوند واک ته په رسیدو سره د زعامت د لیوالو د ګوندي ضد کړنو له امله د کورني کړکیچ سره لاس او ګرېوان شو چې پایله یې د ګوندي مشرانو او ګڼ شمېر کدرونو زنداني کېدل، وژل کېدل ، تبعیدېدل ،کودتایي هڅې او شوروي نیواک شو . د پېښو دا ډول بهیر ته په کتو سره د شوروي اشغال پر مهال د خلقیانو له لوري د کنګرې د رابللو مسئله طرحه کېده تر څو کنګره د مرکزي کمیټې د کړنو جاج واخلي او د هغو پربنسټ د ګوند نوی مشرتابه وټاکي . البته د خلقیانو په شل میاشتنی واکمنی کې چې هر څه د انقلاب د ولولو او بنسټیزو سمونونو تر اغېز لاندې پر مخ تلل د کنګرې د رابللو په اړه چا فکر هم نه کاوه. د شوروي یرغل وروسته د خلقیانو لخوا د کنګرې د رابللو غوښتنې ، پر واکمن فرکسیون او شوروي سلاکارانو فشار هغه وخت زور واخیست چې د شوروي پوځیانو د وتلو او د انقلاب څخه د خپلواکي دفاع مساله رامنځ ته شوه. د دفاع وزیر او جمهور رئیس ترمنځ د اختلافونه د پیدا کېدو وروسته خلقیانو د کړکیچ حل د کنګرې په رابللو کې لیده خو د نجیب ځواب دا وو چې« د کنګرې د دایرولو وخت نه دی هیواد د جګړې په حال کې دی. » د نجیب الله د دې پلمې سره خلقي لوړپوړي (انجینرنظرمحمد ، وطنجار) او د امین پلویان همغږي وو. د پرچمیانو له لوري په دفاع وزارت له برید وروسته چې د خلقیانو ستره برخه له ډګره وایستل شوه ،امنیتي حالات لا کړکیچن شول او جګړو زور واخیست د ۱۹۹۰ کې د جون په شپږویشتمه د ګوند دوهمه کنګره راوبلل شوه. مخکې لدې چې پرچمیانو د کنګرې نه رابلل د جګړې له امله ګڼل، خبره په جګړه کې نه بلکې په ګوند کې د هغوخلقیانو شتون وو چې په کنګره کې د هغوی د ګډون له امله د مسکو په لاس پر ګوند تپل شوی مشرتابه بدلېده. د ګوند دوهمه کنګره چې ځینو د هغې دایریدل یومثبت ګام ګانه او فکر یې کاوه چې هغه به داسې پریکړې وکړي چې په ګوند کې یووالی تینګ او اعتبار به یې لوړ شي. د کنګرې له دایرېدو وروسته د دې ګوندیانو دا هیلې هم په نهیلی واوښتې ځکه کنګرې ته ټاکنې رنې نه وې او د انتخابي غړو نه د انتصابي کاندیدانو او د هغو کسانو شمیر زیات وو چې د ګوندی مشرتابه له لوري نیول شوې پریکړې ښېله څه ویلو او په پټو سترګو ومنې. کنګرې ته داسې استازو هم لاره موندلې وه چې د کنګرې په غونډو کې یا ویده وو یا نه پوهیدل چې هلته څه تیریږي یا څه ویل کیږي. د ساري په توګه کله چې د ګوند د لارښوونکي هیآت اوږد لست د فرید احمدمزدک له خوا ولوستل شو د بابه صاحب په نامه یو استازی چې د ګوند د تفتیش د کمیسیون د غړي په توګه اعلان شوی هم وو لاس پورته کړ او ویې ویل :«ملګری نجیب الله! اوس چې ملګری دوستم د مرکزي شورا اصلي غړی شو او ځای یې تش شو زه ځان د مرکزي شورا مستحق ګڼم . لدې کبله هیله کوم چې د مرکزي شورا د علی البدل غړي په توګه وټاکل شم.» ۱۰۹ / ۲۸۵ کنګرې ته د استازو د ټاکلو په بهیرکې خلقي اړخ هیڅ لیوالتیا نه لرله ځکه چې د امین د پلویانو او نجیب الله ته د وفاداره خلقیانو پرته خلقي مشران او پیژندل شوي کدرونه چې شمیر یې اته سوه شاوخوا وو بندیان او یا بهر ته تښتیدلي وو.لیکوال هغه مهال په مسکو کې زده کړې کولې. په شوروي اتحاد کې ګوندیان د کنګرې له دایریدو څخه له رسنیو خبر شول او وروسته ویل کیدل چې د سفیر لخوا دوه تنه محصلین په

(c) ketabton.com: The Digital Library

کنګره کې د ګډون لپاره استول شوي وو. کله چې د هیواد نه بهر کنګرې ته استازي انتصاب شوي دي دا چې په هیواد کې جګړه روانه وه ، د مرکز او ولایتونو، د ولایتونو د مرکزونو او ولسوالیو ترمنځ د تګ او راتګ نسبتاً خوندي لار هوایی کرښې وې څه ډول به ټاکنې ترسره شوې وي. غوربندی چې د نجیب الله له پلویانو نه ګڼل کیده د خپل کتاب په ۱۱۶ـ ۱۱۷ مخونو کې د کنګرې برخه وال په لاندې پنځو ډلو ویشي :

۱. د بریالي پټ تشکیلات چې ځانګړې رهبري ، موخې او سازمانونه یې لرل.
۲. د نجم الدین کاویانی او فریدمزدک ډله چې هغه د جمعیت د نظار د شورا پټ غړي بولي.
۳. د کشتمند ډله چې هغوی د کنګرې چلوونکي او فاسد بوروکراتان ګڼي.
۴. د تنې د کودتا په تور زنداني شوې سترې برخې پلویان چې د کنګرې پر قانونیت او د استازو او د ګوند د رهبرۍ د ټاکنو په څرنګوالي یې اعتراض درلود.
۵. نجیب الله او د ملي روغې جوړې تګلارې ته وفاداره برخه.

د ا، خ ، د ، ګ د زیاترو مشرانو له ځانګړتیاوو نه یوه دا وه چې هغوی د ګوند عمومي منشي ته د خپلې وفادارۍ په ښودلو او یا د خپل دریځ د ساتلو په موخه د هغه د هرې پریکړې که ور سره همغږي هم نه وو ملاتړ کړی دی چې غوربندي د هغو څخه یو دی .هغه په خپل کتاب کې د کنګرې ترکیب او د هغې د پریکړو ښه انځورکارۍ خو د کنګرې د ګډون کوونکي په توګه د کنګرې د هغو پریکړو په اړوند چې پخپل کتاب کې یې له هغو څخه نارضایتي ښودلې ده کوم اعتراض ونکړ او د نورو په څیر یې د کنګرې ټولې پریکړې تائید کړې تر څو نجیب الله ته خپله وفاداري څرګنده کړي. هغه مزدک او کاویاني د جمعیت پټ غړي ګڼي خو هغوی ته یې د ګوند د مرستیالانو په توګه مثبته رایه ور کړه . ددې معنی داکېږي چې هغه جمعیتیانو ته د وطن ګوند د مرستیالانو په توګه رایه ورکړې ده . کنګرې نوې اساسنامه او کړنلاره تصویب او د ګوند نوم یې (وطن) کیښود. په نوې تصویب شوې اساسنامه کې د دموکراتیک سانترالیزم اصطلاح نه وه خو د ګوند په تشکیلاتي جوړښت کې هیڅ بدلون رانغی. یوازې یې د تیرو اصطلاحاتو پرځای د میر غلام محمدغبارد وطن د ګوند اصطلاحات لکه مرکزي شورا، ولایتي شورا او د عامل هیآت پرځای یې اجرائیه هیآت راوړل. د ګوند کړنلاره د ملي روغې جوړې د تګلارې یوه کاپي وه. د غوربندي په وینا کله چې په تشکیلاتي برخه کې د ګوند د نوي مشرتابه نومونه اعلان او د رایو په اتفاق تائید شول «د مرکزي کمیټې په لست کې هماغه پخواني نومونه ولیدل شول »۸۰ / ۱۱۷ د هغو کسانو نومونه چې زیاتره یې د شوروي اشغالګرو اردلیان او پاخه فرکسیونبازان وو، هغه نومونه چې په خبرو کې د ملي روغې جوړې سره سر ښوراوه خو په عمل کې یې هغه تخریب او سبوتاژوله او د شوروي اتحاد د پنځم ستون تله پکې خورا درنه وه. په کنګره کې کاویانی او مزدک د ګوند مرستیالان وټاکل شول چې وروسته یې د خپلو نویو دریځونو او ګوندي امکاناتو نه په استفادې سره د بغاوتګرو جنرالانو دوستم او مؤمن په لمسولو کې ټاکونکي ونډه لرله او همدا بغاوتګرجنرالان هم کنګرې د ګوند رهبرۍ ته راپورته کړل. د ګوند په نوي مشرتابه کې د کارمل ډلې او نورو سکتاریستي اندونو د خاوندانو دریځ خورا غښتلی شو چې نجیب الله یې اړایست له شوروي نه د کارمل راستنیدلو ته غاړه کیږدي. د کنګرې د رابللو په درشل او وروسته ویل کېدل چې نجیب الله د بریالي دې غوښتنې ته لبیک ویلی چې د هغه غوښتنې به مني پدې شرط چې نجیب د ګوند د عمومي منشي په توګه پاتې شي. په کنګره کې د ګوند لاربښوونکي هیآت ته د کارمل د زیاتو پلویانو راپورته کیدو هم وښودل چې نجیب د بریالي غوښتنو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ته مثبت ځواب ورکړی دی . د نجيب الله له لوري د کنګرې د رابللو موخه د نوموړي د هغې وينا څخه چې د کنګرې د جوړيدو مخکې د کابل ښار د ګوندي سازمان په کنفرانس کې کړې وه جوتيږي چې ويلې يې وو: «ملګرو! څرنګه چې زه د شوروي ځواکونو د وتلو وياړ لرم د ګوند د دوهمې کنګرې د جوړيدو وياړ هم زما دی.پدې بنسټ د ګوند دوهمې کنګرې د دايريدو موخه د نجيب الله د وياړونو د لست اوږدول وو.» ۱۰۹/ ۲۸۰ عجيبه دا ده چې نجيب د شوروي د اشغالګرو ځواکونو د ايستلو وياړ خپل ګڼي چې دا د خندا وړ خبره ځکه ده چې هغه د شوروي اشغال له برکته شورويانو وزارت او زعامت ته رسېدلی وو نو هغه به څرنګه خپل بادار ته ويلې وي چې پوځيان يې له هېواد څخه وباسي. که چېرې د کنګرې پرېکړو ته وکتل شي د ګوند نوم يې بدل کړ، نوې اساسنامه او کړنلاره يې تصويب کړه خو هماغه ناکام آزمايل شوي مشران د ګوند په مشرتابه کې پاتې شول او د دوستم په څېر افرادو هم د ګوند مشرتابه ته لار ومونده . دا کنګره په واقعيت کې د موټر د ترميم هغه ورکشاپ ته ورته وه چې سور رنګه موټر يې په شنه رنګې موټر واړولو خو انجن يې هماغه زوړ زنګ وهلی انجن وو چې د مقصود مزل ته يې سپرلی نشوای رسولی .

د ببرک کارمل نوی ماموريت

مسکو کارمل په ۱۹۷۹ کې د کابل په پلاز کېنولو په ۱۹۸۶ کې يې له واکه ګوښه او مسکو ته وغوښت هلته يې ورته د مېلمه په څېر د ژوند آسانتياوې برابرې کړې او د ۱۹۹۱ کال د جولای په شلمه کابل ته ولېږلو. کارمل افغانستان ته د تګ پر مهال د مسکو په هوايي ډګر کې شاوخوا پنځوسو تنو ته چې د مخې ښې لپاره ورغلي دي ويلي وو:«... که افغانان وغواړي چې زه بيا د دولت مشر شم زما کابينه به هماغه پخوانۍ کابينه وي.» دا بيا ښيي چې هغه بيا د زعامت ليوال وو. فقيرمحمدودان د نجيب الله له قوله ليکي : « شوروي مقامونو ورته ويلي وو ، ببرک کارمل د افغانستان يو تبعه دی او حق لري په افغانستان کې ژوند وکړي . لدې کبله هيڅوک حق نلري هغه لدې حق څخه محروم کړي او نه بايد چې محروم يې کړي.» ۶۶/۲۰۶ لدې وينا څخه معلوميږي چې شوروي حکومت يا د شوروي اتحاد په دولت کې ځانګړې ځواکمنې شبکې چې ښايي ک.ګ.ب وي، کارمل د بل ماموريت د ترسره کولو لپاره افغانستان ته استولی دی او نجيب الله چاره نلرله بيله دې چې د خپل بادار دستور ومني. د پرديو په لاس کينولو واکمنو برخليک همدا دی چې د خپل بادار هرې غوښتنې ته که ورسره همغږي هم نه وي لبيک ووايي. مسکو کارمل د خپلو راتلونکو نقشو د پلي کولو په موخه له واکه ګوښه کړی وو او په مسکو کې يې ساتلو چې دا د ګرباچف له هغې وينا څخه څرګنديږي چې کارمل ته يې ويلي وو: «موږ هر يو دا امکانات نلرو چې د وخت غوښتنو او په نړۍ کې بدلونونو ته اړين ځواب ووايو. البته د ملګري کارمل خدمتونه ستر دي او د هغه ونده د انقلاب او د افغان- شوروي د دوستۍ په ټينګښت کې بيساري ده. خوعاقلانه به دا وي چې د عمومي منشي مقام يوه ځوان ملګري ته پريښودل شي. د ببرک کارمل لپاره کار کړل ډير ستونزمن دي بايد د خپلې روغتيا په اړه فکر وکړئ موږ په راتلونکي کې هغه ته اړتيا لرو.» ۲۱۴ دا اړتيا پداسې حال کې ليدل کيدله چې د شوروي په کمونست ګوند کې محافظه کار اړخ او که وويل شي ک .ګ. ب د ګرباچف خلاف کودتا ته چمتووالی نيولو چې په مسکو کې د ګرباچف د ګوښه کولو وروسته د پروسترويکا مخالفان چې د بريژنف د دکتورين پلويان ګڼل کيدل په واکمنيدو سره په کابل کې کارمل ورته ګام اوچت کړي او د خپلو پلويانو پرمټ چې په اصطلاح د تنې د کودتا وروسته په پوځ واکمن شوي وو نجيب الله را وپرزوي. هغه مهال نوراحمدنور د نيويارک او جنرال عبدالقادر

(c) ketabton.com: The Digital Library

د یوګوسلاویا څخه هم کابل ته تللي وو . دوې میاشتې وروسته د اګست په شلمه په مسکو کې د کودتا هڅه وشوه ګرباچف يې په کريميا کې تر څارنې لاندې ونيو خو د روسيې د جمهوررئيس باريس يلتسن د مخالفت له کبله کودتاچيان ټکني او کودتا ناکامه شوله خو يلتسن د ګرباچف په پرتله د بشپړ واک اوغوره دريځ څخه برخمن شو. کارمليانو بيله ځنډه کودتا په خوښيو ونمانځله او نجيب هم سملاسي بيله دې چې د کودتا برى يقيني شوى وي د کودتا مشرتابه ته د مبارکى پيغام واستاوه. په شوروي اتحاد کې د کودتا ناکامۍ د پرچم د دواړو سيالو مشرانو (کارمل او نجيب) لپاره ناوړه پيغام درلود. د کارمل د بيا واک ته رسيدلو خوبونه د اوبو ځک شول او نجيب الله په شوروي اتحاد کې خپل اصلي حامي د ک ګ ب مشر ګريچکوف له لاسه ورکړ . يلتسن او ټيم يې دې پايلې ته رسيدلي وو چې نور د شوروي اتحاد اقتصاد د افغانستان دولت د ملاتړ دروند پيټى نشي وړلى او نشي کولى د ا، خ، د، ګ (وطن ګوند) ترمشري لاندې افغان دولت ته خپلې مرستې جاري وساتي او په افغانستان کې د واکمنى د بدلون لپاره چې لا مخکې يې ورته چمتووالى نيولى وو په ټول قوت سره متې بډ وهلې. د روسيې مشرتابه غوره وګڼله چې د نجيب الله پرځاى خپل پروتوکولي غيرپښتنانه جهاديان د کابل په پلاز وويني چې کارمل هم ورسره همغږى وو. د پروني انترناسيونالست او نني ناسيونالست کارمل نوى ماموريت د شپيګل مجلې د خبريال سره د هغه له مرکې جوتيږي چې وايي : « موږ ناسيونال دموکراتان يو...، زه غواړم د لږکيو مليتونو د حقوقو د لاسته راوړلو په خاطرمبارزه وکړم.»۲۱۵ همدارنګه کارمل د شپيګل د خبريال ددې پوښتنې په ځواب کې چې د مسکو څخه د بيا راستنيدو انګيزه مو څه ده؟ بيا غواړئ سياست ته ور ودانګئ؟ وايي: « زه غواړم په افغانستان کې د سولې او امنيت د بيا راستنيدو لپاره مبارزه وکړم.د ځمکنى بشپړتيا ،د مليتونو د حقوقو، د دموکراسۍ د ارزښتونو د ساتنې او د بشرد حقوقو لپاره مبارزه وکړم.» ۱۶۶/ ۱۵۵ کارمل افغانستان ته د رسيدو سره سم زعامت ته د رسيدو په موخه فعاليت پيل کړ. په لومړي ګام کې يې پلويانو يوه اعلاميه خپره کړه چې د افغانستان د خلق دموکراتيک ګوند د۱۳۶۹ کال مرکزي کميټه دې غونډه وکړي چې د ګوند مشر وټاکي. بيله شکه نجيب الله دې کار ته ليواتيا نلرله خو هغه ته يې دا پيغام درلود چې کارمل او پلويان يې د واک د ترلاسه کولو هوډ لري. د کارمل دا لوبه د ګوند بهرهم ډيرو ته څرګنده شوې وه او د محمدابراهيم عطايي د ليکنې پربنسټ« ببرک کارمل هيواد ته د راستنيدو وروسته خطرناکه لوبه پيل کړې وه د ګوند غيرپښتنانه غړي چې ستمي روحيه يې لرله سره نږدې کول . د دې خطرناک خوځښت رهبري د محمودبريالي، کاوياني او فريد مزدک په لاس کې وه .» ۱۷ / ۴۸۵ نجيب د ده خلاف د خپلو پرچمي ملګرو نقشې او ملي ضد کړنو ته چې د هيواد د ميشتو وروڼو قومونو تر منځ دښمنيو ته په لمن وهلو څرخيدلې په مړو سترګو کتل او د مخنيوى په موخه يې تدبيرونه نه نيول . ترڅو خبره په شمال کې د پرچمي جنرالانو (دوستم ، مؤمن ، نادري) بغاوت ته ورسيدله او بيا يې هم د دې بغاوت د کابو کولو لپاره کارمليان استول. عجيبه دا ده چې نجيب الله د خپلو کارملي ضد همکارانو او د ده رښتينو خواخوږو اندينښو او وړانديزونو ته چې په کارمليانو بشپړ باورلري او هغوى په شمال کې د ستونزو د حل لپاره ګوماري چې عاملين يې دوى په خپله دي پام نه راګرزوي. د بيلګې په توګه کله چې په شمال کې بغاوت پيل شو د دې بغاوت د کابو کولو لپاره عظيمي استوي او د کورنيو چارو وزير رازمحمد پکتين د مزارشريف د څارندوى د قوماندانى څخه يو شفر ترلاسه کړى وو چې عظيمي د کودتاچيانو سره همغږى دى. پکتين ليکي :« ما ډاکترصاحب ته وويل چې ما د څارندوى له قوماندانۍ څخه داسې شفر اخيستى چې دوستم نبي عظيمي ته وظيفه سپارلې ده چې څه کابل ته ولاړ شه موږ هم کابل ته درځو. ته هلته تياري ونيسه . ډاکترصاحب بيله دې چې د شفر په هکله څه ووايي ما ته يې په ځواب کې وويل چې نبي عظيمي کارملى نه دى.»۱۳۷ / ۱۸۶ – ۱۸۷ د نجيب الله دا ډول دريځ د دې

(c) ketabton.com: The Digital Library

واقعیت ښکارندوی دی چې هغه یوازې پخپلو پرچمي ملګرو باور درلود او خلقي پکتین ورته د ډاډ وړ همکار نه بریښیده. البته په پرچمي مشرانو کې داسې کسان هم وو چې د هغه مهال په حساسو شرایطو کې یې د پرچمیانو یووالی غوښت چې یو له هغو څخه ظهور رزمجو دی. نوموړي د کارمل او نجیب ترمنځ د اختلافونو د حل کولو په موخه هڅې پیلوي. پدې هکله د۲۰۰۶ کال د مارچ د میاشتې د آزادی مجلې په ۷۱ ګڼه کې د ظهور رزمجو مرکه خپره شوې چې لنډیز یې دلته راوړل کیږي. رزمجو وایي ، ما نجیب الله قانع کړ چې د کارمل سره وګوري او د روانو پیښو په اړه ګډ دریځ غوره کړي . نوموړی دوه ځله د نجیب الله سره ګډ د کارمل لیدو ته ورغی او په دواړو لیدنو کې کارمل د اختلافونو د له منځه وړلو او ګډ کار ژمنه وکړله. خو کله چې رزمجو د دریم ځل لپاره کارمل ته ورځي دا مهال محمود بریالی ، د لغمان د ولایتي کمیټې پخوانی منشي شفیق توده یي ، د ننګرهار د دولتي امنیت پخوانی رئیس معاذان او انجینر نعمت هم د کارمل کور ته راغلل. هغوی د رزمجو څخه پوښتنه کړې ده چې د څه لپاره راغلی دی او هغه د خپل راتګ په هکله ورته ویلي دي چې پرچمیان ګډ کار وکړي د هغوی د غوسې سبب ګرزي او د رزمجو په خبره « د دې خبرو په اوریدو سره، ګواکې د نړۍ نظم ګډوډ شو او د صغرا(کوچني) قیامت ننداره پیل شوه: ټولې چیلکې او بوټونه چې هلته وو پرما وویشتل او کومې ښکنځلې نه وې چې ما ته ونه ویل شوې؟!..» پدې ډول د رزمجو د منځګړیتوب ماموریت چې د کارمل پلویان د نجیب خلاف کړنو لاس واخلي ناکامیږي .

د دسترخوان یاران په غلیمانو واوښتل

د کب د شپاړلسمي ډرامه کې نجیب الله د بریالي لوبغاړي رول ولوبولو خو دا برې د هغه د رالویدو پیلامه وه. ځکه چې په پوځ کارملیان واکمن شول هغه پرچمیان چې د نجیب الله ورکه یې غوښتله او دې ته یې آمادګي نیوله چې له نجیب الله څخه د کارمل غچ واخلي. پدې هکله نبي عظیمي لیکي :« د ببرک کارمل پرچمي پلویانو د هیواد د دفاع هیله لرله سره لدې چې نجیب ته یې په سپکه سترګه کتل د خپل او خلکو د ژوند د ساتلو په خاطر هر ډول سربښندنو ته چمتو وو. خو د نجیب څخه غچ اخیستل او هغه ته یې د ضربې ورکول نه هېرول .» ۱۲۹/ ۳۹۷ د کب د شپاړلسمي ډرامې وروسته د حکومت د پرله پسې ماتو لړۍ پیل شوه ځکه چې د پوځ مورال ټیټ او بر عکس د وسلوالو مخالفینو مورال لوړ شو . د نجیب الله پلویان هم دا مني چې د کب د شپاړلسمي ډرامې وروسته په پوځ د نجیب مخالفان واکمن شول کومو چې د خپلې واکمنۍ د نړېدو په بیه یې د نجیب څخه د غچ اخېستلو ډډه نکوله. د نجیب دستیار محمداسحق توخي پدې هکله لیکي: «دا کودتا د مسکو د سناریو پر بنسټ د دکتورنجیب الله د دریځ د کمزورولو په موخه ترسره شوه ، چې د هغې په پایله کې د دولت پوځي توان ته یې سخت ګوزار ورکړ او په وسلوال پوځ کې یې د ځواکونو توازن د هغوعناصرو په ګټه واړاوه ، چې یو کال وروسته د دولت پرضد د شمال په بغاوت کې د ملګروملتو د پنځه فقره یی د سولې د پلان په شنډولو کې یې ځیرې بربنډې شوې.» ۲۱۶ توخي رښتیا وایي چې د کب د شپاړلسمي ډرامې سناریو مسکو جوړه کړې وه او هغه نجیب الله عملي کړه خو توخي بیا هم د۱۹۹۰ کال د مارچ د پنځمې نیټې په هکله هماغه پخوانی حکومتي اپلټې وایي چې ګواکې شهنواز تڼي کودتا کوله خو پدې توپیر دا ځل د پاکستان پرځای د مسکو ښکیلتیا ته پکې ګوته نیسي. توخی هغه عناصر چې له کودتا وروسته قوي شول نه معرفي کوي ځکه شرمیږي چې هغه د ده او د نجیب الله د دسترخوان یاران وو. توخي ته په کار دي له خپل ملګري عبدالوکیل څخه د کب د شپاړلسمي ډرامې د حقیقت په اړه واوري چې مسکو چا ته د کودتا په برې کې مرسته کړې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ده تني يا نجيب ته . پدې اړه مخکې هم يادونه شوې وه چې يوځل بيا د کې جي بې د مشر خبره تکراراً راوړل کيږي چې نجيب الله ته يې ډاډ ورکړی وو:« لکه څرنګه چې د افغانستان د دفاع وزارت د ښار سره نږدې دی دا کار امکان نلري خو په بګرام به د بريدونو په اړه فکر او پريکړه وکړو...» د پرچميانو له کودتا څخه بهرنيان هم خبر وو لکه څرنګه چې بينن سېوان په خندا وکيل ته ويلي وو:« لکه چې تاسې کودتا په خپله ګټه تنظيم کړې وه.» د پوځ د کمزورۍ پايله دا شوه چې د۱۹۹۰ کال د اکتوبر په مياشت کې تيرين کوټ د ارزګان مرکز او د۱۹۹۱ کال د اپريل په مياشت کې د خوست لويې ولسوالۍ د وسلوالو مخالفينوپه لاس کې ولوېږي. په خوست کې زرګونه دولتي ځواکونه مخالفينو ته تسليم شول . د خوست سقوط چې هلته دوستمي مليشي د مخالفينو له لوري ونيول شولې مسکو او کارمليانو ته ښه لاسوند شو چې دوستم د نجيب الله خلاف ولمسوي هماغه دي چې په خوست کې د ازبکو د مليشو قوماندان ډګروال جوره بيګ دوستم ته داسې شفر ليږي :« ښه شوې چې ته رانغلې ټولې خبرې ستا پر سر وې . »۱۵۵ / ۲۴۲ په خوست کې د دوو زرو شا وخوا دولتي ځواکونه هم مخالفينو ته تسليم شوي وو چې دا دوستم ته کومه توطئه نه وه . پدې اړه اسدالله ولوالجی د(خروج جنرال دوستم و سقوط نجيب الله) نومی کتاب په ۲۴۲ مخ کې راوړي چې وروسته لدې دوستم د خپلو ملګرو سره غونډه وکړه اوپريکړه وشوه چې رسول پهلوان دې په فارياب اوغفار پهلوان دې په سرپل کې د جهادي ډلو سره او سراج الدين صيادي به د دوستم اړيکې د مسعود او آزادبيګ سره ټينګې کړي . البته د جهادي ډلو سره د دوستم د اړيکو په ټينګولو کې اصلي رول پرچميانو او د لړکيو د حقوقود لاسته راوړلو د داعيي سازمانونو (ستميانو) ولوباوه. د خوست د سقوط وروسته «د داکټرنجيب الله او دوستم ترمنځ يو ډول ځانګړې وضعيت منځته راغی چې دوستم يې اغيزمن کړی وو.د ببرک کارمل پلويانو چې د دولت په څارګره اداره او د واکمن ګوند په مشرتابه کې د سترګو وړ نفوذ درلود دا ورته ښه لاسوند شو، د دی مسئلې د حساسيت په پام کې نيولوسره د نجيب الله څخه دوستم او له دوستم نه نجيب الله ته د تخريبوونکو اطلاعاتو په ورکولو سره د هغوی اړيکې ترينګلې کړې. » ۱۵۵ / ۲۳۲ هغه مهال نه يوازې کارمليان په دې ونوانيدل چې د دوستم او نجيب الله ترمنځ اړيکې ترينګلې کړې بلکه پدې هم بريالي شول چې د دوستم اړيکې د داسې اطلاعاتو په ورکولو سره چې« وايي عبدالعلي مزاري هزاره پرچميان پدې تور چې پرچميان دي نه وژني څه کيږي چې د هغه سره هم اړيکې ونيسو...، زموږ ځينې ګوندي ملګري چې د شمالي دي وايې چې د مسعود سره يې اړيکې نيولې دي موږ هم د هغوی له لارې د احمدشاه مسعود سره اړيکې ونيسو. » ۱۵۵/ ۲۴۵ ـ ۲۴۶ البته دا ټول د ک . ګ. ب په اراده ترسره کيدل. شوروي استخباراتي کړيو چې د نظار شورا سره له پخوا اړيکې لرلې او د وحدت ګوند سره يې يا په خپله يا ايرانيانو پرمټ اړيکې ټينګې کړې وې غوښتل يې د هغوی اړيکې په دولت کې د دوی د مزدورانو(کارملي پرچميانو) سره هم ټينګې کړي. د وحدت حزب په هکله مخکې ويل شوي وو چې هغه د نجيب الله د هڅو له امله د شيخ آصف محسني د ډلې پرته له نورو اوو شيعيه ډلو څخه جوړشو. په ايران کې د شارژدافير په توګه په هنګري کې د صدراعظم کشتمند د ورور اسدالله کشتمند مقرري د دې پروژې د بريالۍ مخ ته وړلو يوه برخه وه . له جمعيت سره د دوستم د اړيکو په ټينګولو کې د پرچميانو په پرتله د سازا (سازمان انقلابي زحمتکشان افغانستان) رول ټاکونکی وو . د سازا پلاوي کله چې لومړی ځل له مسعود سره وکتل او په دولت کې د نجيب الله ضد حرکت په هکله خبره شريکوي مسعود ور ته وايي: «دا د پرچم په ګوند کې نوی خوځښت دی چې د ببرک کارمل د پلويانو له خوا منځته راغلی او غواړي د کودتا له لارې نجيب الله نسکور کړي او د هغوی استازي څو ځله ما ته راغلي او منفي ځواب يې ترلاسه کړی دی له دې امله نه غواړم پدې بدنامه بهير کې شامل شم. د سازا پلاوی دوه ځله بيا هغه ته ورغی او

(c) ketabton.com: The Digital Library

مسعود ته وايي دا حرکت دومره د کارمل له ډلې سره تړاو نلري ناسیونالستي صبغه یې پیاوړې ده، د ده د نه ګډون له امله د واکمن ګوند پښتانه به کابل حکمتیار ته تسلیم کړي هغه مهال به غیر پښتنو قومونو ته ستر ګواښ متوجه شي. سربیره پردې که د نظارشورا وغواړي او یا و نه غواړي د شمال پاځون پیل کیږي او نوموړی سازمان (د نظارشورا) به له دې بهیر نه لېرې پاتې شي. احمدشاه مسعود د سازا د پلاوي مشر ډګروال بسم الله ته وايي : تاسې ډاډمن اوسئ په شمال کې چې هر حرکت وشي د نظار د شورا پرته هغه په مخ نه ځي او زه پردې اعتقاد لرم.» ۱۵۵/۲۷۰ د احمدشاه مسعود او د سازا د پلاوي په خبرو کې دوه ټکي د پام وړ دي:لومړی دا چې مسعود هغه وخت د نجیب ضد حرکت سره یو ځای کیږي چې دا یو پښتني ضد بهیر دی.دوهم دا چې مسعود په شمال کې د هردولتي ضد حرکت بری د نظار د شورا پرته نا شونی ګڼي دا ځکه چې په شمال کې د حکومتي ضد خوځښت د را پنځولو ترشا مسکو ولاړ وو او هغه مهال مسکو د هرچا نه زیات په مسعود حساب کاوه. د شوروي د یوه سرتیري د خاطرو نه چې « د مسعود د چریکانو سره زموږ اړیکي دومره تودې وې چې د چریکانو مشران به ډله ډله زموږ د لیدو لپاره زموږ کنډک ته راتلل ، هغوی ته یوه ډېره ښه میلمستیا هم ورکړل شوه. د چریکانو مشر مسعود او زموږ قوماندان دا ژمنه سره کړې وه چې یو بل ته به زیان نه رسوي د دې ژمنپالنې وروسته نور زموږ ژوند بلکل په امن کې سو.»۲۱۷ / ۳۲ ۵۱۳ په مسکو کې د کرملن له واکمنو سره د برهان الدین رباني یو لړ پټې معاملې په جمعیت د مسکو ټینګ باور ښیي چې د هغو پربنسټ مسکو په راتلونکې کې غوښتل رباني د افغانستان د مشر په توګه ووینې چې دې سفر د افغانستان په وروستیو انکشافاتو نیغ په نیغ اغیز درلود.

د۱۹۹۱کال د نوامبر(۱۱– ۱۵) په میاشت کې رباني د مجاهدینو د یوه پلاوي په مشرۍ مسکو ته سفر وکړ.د سفر په پای کې یوه ګډه اعلامیه خپره شوه چې د هغې په شپږمه ماده کې راغلي وو :« د شوروي لوری موافقه کوي چې د۱۹۹۲ کال د جنوري مخکې به د کابل رژیم ته تسلیحاتي اکمالات ، پوځي تخنیک او د پوځي وسایطو لپاره د سون د توکو استول دروي . »۲۱۸ د دې پلاوي سره د دا ډول ګډې اعلامیې خپرول ښیي چې مسکو پتیېلې وه چې د نجیب پر ځای رباني د کابل په پلاز کېنوي. د مسکو او رباني ترمنځ له پټو معاملو نه هغه وخت پرده پورته شوه چې د رباني د واکمنی په لومړی دوره « په کال۱۹۹۲ کې په ملګرو ملتو کې د ملا رباني د حکومت استازي چې د رباني د پټ شفاهي توافق نه د شوروي له لوري د جګړې د تاوان د نه ورکړې په هکله خبر نه وو د افغانستان د ستونزې په اړوند بحث کې د پخواني شوروي نه د جګړې د زیانونو غوښتنه وکړه. د شوروي استازي په ځواب کې دومره وویل چې مخکې موږ پدې اړوند د رباني په مشرتابه د افغاني پلاوي سره توافق ته رسیدلي وو ...، او رباني وروسته په یوه مرکه کې وویل د جګړې مسؤلیت د شوروي پخواني نظام په غاړه دی .» ۲۱۹مسکو ته د رباني سفر د افغانستان په کشاله کې د ښکیلو هیوادونو د افغاني ضد توطئو او دسیسو د ځنځیر یوه کړی وه چې پدې هیواد کې د م، م د ژنیو لوزنامې د پلې کېدو مخنیوی وکړي او افغانستان ته ټیکاو او سوله رانشي. لدې سفروروسته « د دسمبر په دریمه د پاکستان جمهور رئیس غلام اسحاق خان او صدراعظم نوازشریف په اسلام آباد کې د افغاني مهمو تنظیمونو مشران ومنل د خبرو په ترڅ کې یې مسکو ته د مجاهدینو د پلاوي سفرمثبت ارزیابي کړاو د افغانستان د کشالې په سوله ییز حل ټینګار وشو دې هدف ته د رسیدو لپاره یې اړینه وګڼله چې پاکستان ته د روسیې د جمهوررئیس د مرستیال الکساندر روتسکوی د کیدونکي سفر نه ګټه پورته شي. » ۴۹ / ۵۸۵ رباني له مسکو وروسته سعودی او ایران ته هم سفرونه لرل چې د ده د واک ته رسولو په اړه تهران او ریاض ته د مسکو د تګلارې په اړه معلومات ورکړي . د مارچ په لومړیو کې په تهران کې د روسیې سفیر د وحدت اسلامي حزب له مشرانو سره

(c) ketabton.com: The Digital Library

وکتل چې د دې کتنې وروسته د نوموړي ګوند ځينې قوماندانان تهران ته غوښتل کيږي. دا ډول کتنې د مسکو- تهران او اسلام آباد ګډې هڅې ښيي چې موخه يې د اسلامي جمعيت او وحدت ګوند ترمنځ د اړيکو د ډاډمن ټينګښت سربېره د واکمن نظام د نسکورولو په موخه د ځواکونو متحدول وو. هغه مهال مسکو نه يوازې له وسلوالو مخالفينوسره ليدنې کتنې کولې بلکې د وطن ګوند د ځينو مشرانو لکه مزدک او جنرال عظيمي هم کوربه وو. په مسکو کې مزدک عظيمی ته ويلي وو:« په مزارکې به داسې اور بل کړو چې وچ او لانده پکې وسوزيږي. د اختر زوی (هدف نجيب وو) ته به داسې درس ورکړو چې تاريخ هغه هېر نکړي. »۱۲۹/ ۴۹۶ دا دواړه د پرچم د فرکسيون لوړپوړي يو ځای د مسکو نه کابل ته په يوه الوتکه راځي تر څو لومړی په مزار او بيا په کابل کې اور بل کړي. دوی نه يوازې په مزار بلکې په ټول افغانستان کې داسې اور بل کړ چې وچ او لانده پکې وسوزيدل ، دوی نه يوازې د اختر زوی بلکې افغانانو ته داسې درس ورکړ چې تاريخ به هغه هېر نکړي. مسکو د نجيب د راپرزولو چاره د واکمن ګوند د ځواکمنو څيرو پواسطه چې پر افغانستان واکمن وو، په مدرنو وسلو سمباله مليشو يې نفوذ درلود ليدله نوهماغه دي چې د عظيميانو او مزدکيانو په څير کسان يې استخدام کړي وو چې د دې مليشو د مشرانو او په تېره دوستم او نجيب ترمنځ د بې باورۍ فضا را وپنځوي او هغوی د مرکزي واکمنی پر ضد استعمال کړي. دې هدف ته د رسيدو په موخه يې د مختلفو کانالونو څخه ګټه پورته کوله. د ساري په توګه «د انقلابي اختصاصي څارنوالۍ روسي سلاکار يوه دوسيه چې د دوستم اړيکې د آزادبيګ د شمال د اتحاديې سره ښودل د اختصاصي انقلابي څارنوالی سياسي مسؤل افسر مسعود ته چې د فارياب د درزاب ولسوالۍ اوسيدونکی وو سپاري چې هغه په درۍ وژباړي ... ، سلاکار پدې خبر وو چې نوموړی د سيداکرام پيګيرسره چې د دوستم حامي دی اړيکي لري اوهغه ته دا دوسيه ښيي چې دوستم بايد محاکمه شي. » ۱۵۵/ ۱۹۷ د شوروي سلاکار موخه د دوستم خواخوږی هغه ګواښ ته متوجه کاوه چې دوستم د انقلاب ضد سره تړاو لري ترڅو د دولت نه خپله لار بيله او د انقلاب ضد په کتار کې ودريږي.همدارنګه « کارمل د دوستم سره د ترکمني عمرآغا په کور کې چې د دوستم د۵۳ فرقې افسر وو ګوري. د دوی دا کتنه لدې امله د دوستم يا کارمل په کور کې ونشوه چې دوستم د کارمل سره د اړيکو د جوتيدو نه وېرېده...، همدا راز فريداحمدمزدک هم دوستم خپل دفتر ته رابللی وو او هغه ته يې يوه تابلو ډالۍ کړه چې په هغې کې يو زمری د يوه غويي په ښکرلو کې ښيي. دې تابلو د خپل سمبوليک والي له کبله دا ارزښت درلود، ټول پوهيدل چې نجيب د خپلو زده کړو په وخت د نجيب ګاو په نامه شهرت درلود.» ۱۵۵ / ۲۵۸ دا ټول د مسکو او د هغه د افغان چوپړيانو له لوري چې د نجيب د نسکورولو هوډ يې درلود په ګډه تر سره کېدل . پدې کې شک نشته چې شورويانو نجيب الله ته هم داسې اطلاعات ورکول چې پر دوستم او نورو ځواکمنو کسانو چې د هغوی د پنځم ستون رول لوباوه بې باوره کړي هماغه دي چې « په شمال کې ځينې لوړپوړي مسؤلين(جنرال مؤمن د حيرتان د ګارنيزيون قوماندان ،جنرال جمعه نظيمی د اتلسمې فرقې قوماندان ،جنرال هلال الدين هلال د مزار د هوايی مفرزې قوماندان او جنرال احمديار د بلخ د څارندوی قوماندان) له دندې ګوښه او پرځای يې نوي مسولين وګومارل. د حيرتان د بيز نوی قوماندان کله چې حيرتانو ته لاړ د جنرال مؤمن لخوا بندي شو او هلال هم مؤمن ته پناه وړ وړي پدې توګه له حيرتان نه د مرکزي واکمنی خلاف بغاوت پيليږي. په شمال کې د بغاوت د پيلېدو وروسته نجيب ته په کار وو چې د ټولومطرح سياسي ډلو او متنفذينو همکاري يې جلب کړې وای. خو داسې بريښيدل چې نجيب يوازې په خپلو پرچمي ملګرو باور درلود او هغوی يې په شمال کې د ستونزو د حل په موخه استول. په پرچمي توب کې ډوب نجيب ته د مجنون په څېر هر پرچمی ليلي برېښېده او پرهغوی يې اعتماد کاوه چې پايله د مرکزي واکمنی نسکوريدل شول. پدې هکله د هغه د دسترخوان يار

(c) ketabton.com: The Digital Library

عظیمي په خپل کتاب کې راوړي په وروستیو کې« ډاکټر نجیب احمق شوی وو. زه به یې لېږلم چې دوستم او مؤمن راضي کړم ، خو ما به هلته د ټولو جهادي او غیر جهادي پوځي لړکیو ځواکونو ترمنځ اړیکې او نظم برابراوه او چې کله مو کابل ونیو، نو ده ته معلومه شوه چې موږ څوک یو او دی څوک دی.»۱۷۰ /۲۰۰ کله چې مؤمن له حیرتان څخه بغاوت پیل کړ د «جنرال حسام الدین د اتیایمې فرقې د مرستیال او جنرال دوستم نه د مرستې غوښتنه کوي او خپلې اړیکې د سیاسي بیرو د ځینو غړو لکه فریدمزدک او کاویانی د وطن د ګوند د مرستیالانو سره ټینګوي او ویل کیږي چې محمود بریالي هم د مؤمن له لوري د مرکز له فرمانونه په سرغړونه کې رول درلود. »۱۵۵ / ۲۵۸ جنرال دوستم د ټولو نه مخکې د مؤمن څخه خپل ملاتړاعلان کړ پدې ډول د مسکو هلوځلو نتیجه ورکړه چې دوستم د دولتي واکمنۍ په وړاندې ودریږي. نجیب الله د وضعیت د کابو کولو لپاره شمال ته مختلف پلاوي چې مرکزي رول پکې عظیمي درلود استوي هغوی بغاوت کوونکو ته اړینې مشورې ورکولې او نجیب ته یې د وضعیت د ښه کیدو ډاډګېرنه ورکوله او د هغو سره جوخت یې مرکز ته داسې وړاندیزونه کول چې د بغاوت ګرو دریځ لا پیاوړی شي. جنرال عظیمی چې د بغاوت له پیل وروسته یې زیاته موده په شمال کې تیروله ترڅو یې د دوستم قوتونه او هغه هم د نجیب الله د هدایت سره سم د ۱۹۹۲ کال د مارچ په اوولسمه مزارشریف ته داخل کړل. دوستم مزار ته په ننوتو سره لومړی عظیمی ته ورغی او ورته وایی :« د خپل ځان سره مې پنځه زره تنه او زیات ټانکونه او توپچي راوړي دي هرډول چې امر وکړئ اجرا به یې کړي. » ۱۹۸ / ۲۲ د جمهور رئیس دا پریکړه چې د دوستم ملیشې مزارشریف ته ننوزي لدې امله د حیرانتیا وړ وه چې یوه ورځ مخکې هغه د کابل ښار د ګوندي کمیټې فعالینو ته پخپله وینا کې د شمال د پیښنو په اړوند د دوستم ،حسام الدین او مؤمن په پته سپکې سپورې ویلې وې. مزار ته د دوستم د ملیشو په ننوتلو سره هغوی سملاسي د څارندوی او اردو امنیتي پوستې بې وسلې کړې چې د هغو سره جوخت جهادي ډلې هم مزارشریف ته ننوتلې. د دولتي بغاوتګرو او جهادي ډلو له لوري د مزارشریف له نیولو وروسته په شمال کې نور ولایتونه هم مخالفینو ته سپارل کیږي. په همدې نیټه(مارچ اوولسمه) د احمدشاه مسعود په مشرۍ یوه شورا جوړه شوه چې مرستیال یې حاجي محمدمحقق او دوستم یې د پوځي چارو مسئول ټاکل کیږي او د شمالي ولایتونو اداره په لاس کې نیسي. دا مهال په مزارشریف کې د کابل څخه د ګوند، اردو، څارندوی او دولتي امنیت یو ګډ پلاوی موجود وو چې غړي یې د دوستم لخوا بندي شول خو نبي عظیمی او سیداکرام پیګیر د ګوند د مرکزي شورا غړي یې بندیان نکړل . عجیبه دا وه چې د دوستم او جهادي ډلو له لوري د مزارشریف د نیولو په شپه نجیب الله د راډیو ټلویزیون له لارې د وینا په ترڅ کې د جمهوري ریاست نه د ګوښه کیدو چمتووالی وښود. « د نوروز په شپه د سیدمنصورنادري د اسماعلیه مذهبي ډلې د مشر په کورکې غونډه وشوه چې په هغې کې علم خان آزادي ،فهیم خان ، دکتور مشاهد،د وحدت ګوند استازي، جنرال دوستم ، جنرال مؤمن او پخپله ښاغلي نادري ګډون درلود ...،او پریکړه وشوه چې جنرال عظیمي، نه د دولت د ځانګړې استازي بلکې د خپل ځان له خوا د یوه تاریخي دود په توګه جنډه پورته کړي. »۱۹۸ / ۳۳ نجیب الله هم په همدې نیټه عظیمي ته هدایت ورکړ چې د نوروز په ورځ د حضرت علی (رض) د روضې جنډه پور ته کړي. د دوو دښمنو خواوو(نجیب او په شمال کې د وسلوالو مخالفینو) له لوري ګډه پریکړه دا ګومان په واقعیت اړوي چې د پردې شا اصلي مرکز چې هم نجیب د هغه د مشورو پربنسټ ګامونه اوچتول اوهم یې د شمال بلواګرو ملاتړ کاوه ولاړ وو چې هغه مسکو دی.عظیمي د ولسمشر د دستور له مخې د سیداکرام پیګیر سره یوځای د روضې په انګړ کې چې هلته د مجاهدینو د قوماندانانو او دوستم سربېره یې سلګونه وسله وال جنګیالي موجود وو جنډه پورته او حاضرینو ته یې وینا وکړه. دا چې د دولت مخالفین او بغاوت چیان په مزارشریف واکمن

(c) ketabton.com: The Digital Library

دي بيا هم عظيمي او پيګير ته اجازه ورکوي چې جنده پورته کړي لامل يې دا وو چې هغوی يې خپل ګټل او ډاډمن وو چې په کابل به يې هم بيله کومې ستونزې دوی واکمنوي. د جنډې له پورته کولو وروسته عظيمي کابل ته ستنيږي ځکه چې هلته يې مسئوليت چې جهاديانو ته د شمال ولايتونه سپارل وو پای ته رسېدلی دی. کابل ته په را رسيدو سره هغه د وطن ګوند د اجرائيه بيرو په غونډه کې ګډون وکړ. د هغه نه غوښتل شوي وو چې د شمال د پيښو په هکله رپوټ ورکړي: « ستر جنرال عظيمي چې په شمال کې خپل پلان د بريالي ،کاوياني او مزدک د دستور له مخې پلی کړی وو د ويلو له پاره يې څه نلرل د بل ټاکونکي کارت نه يې استفاده وکړه او يوه هنري ننداره يې پيل کړه په ژړا يې پيل اوغټې غټې اوښکې يې پرمخ راغلې او داسې حالت يې غوره کړ چې د خبرو اړتيا پاتې نشوه او په پرله پسې توګه يې تکراروله زه يې سپک کړم نجيب الله له ځايه پاڅيد د مټې نه يې ونيو او ورته ويې ويل ته د وسله وال پوځ يو ستر افسر يې داسې وضعيت ستاسو سره نه ښايي کور ته ولاړ شئ ، دمه وکړئ وروسته به سره ووينو. » ۸۰/ ۱۲۷ کله چې شمالي ولايتونه د مرکز له ولکې ووتل نجيب له دوو انتخابونو سره مخامخ شو يا بايد د ملګرو ملتو د سولې پلان ته غاړه کيږدي يا د شمال د پيښو سمبالوونکو ته. « په لومړي حالت کې يې برخليک د تنظيمي ډلو او د ملګرو ملتو لخوا د ټاکل شوو تکنوکراتانو په لاس کې لويده چې د تنظيمونو په پرتله يې د رژيم سره زياتې عقدې لرلې په دوهم حالت کې يې برخليک هغو مختلفو ډلو چې د ده د پرچم اړخ پکې فعال رول درلود ټاکه، خو داسې برېښي چې هغه په وروستي فرصت کې دوهم حالت غوره وګاڼه او پدې تمه چې رول به يې وساتل شي دوستم ته د عذر لمن نيسي او د کارمل د زړه سوي په هيله کښيناست. »۱۸ / ۵۷۹ له همدې امله يې عظيمي، مزدک ،بريالي ،پيګير او د هغوی په خيرد خپل دسترخوان يارانو ته واک ورکړ هرڅه چې غواړي همغسې وکړي. عظيمي چې په دې خاينانه لوبه کې په پوره مهارت سره په شمال کې پښتني ضد ځواکونه واکمن کړل چې د کارمليانو غوښتنه وه. پدې کارسره هغه د خپلو پرچمي ملګرو په منځ کې ښه وځليده ، د ده په وينا هغه دله پرچميان چې د نجيب د نسکورولو ليوال وو ده ته راټلل او داسې وړانديزونه يې کول. «جنرال لطيف راغی او ويې ويل معاون صاحب عظيمي اوس هغه وخت رارسيدلی دی چې نجيب بې وسلې شي او قدرت په لاس کې ونيسئ ، د دوستم او احمدشاه مسعود نه مرسته وغواړه او د زرګونو ګونديانو ژوند چې په خطر کې دی وژغوره ...، يوازې لطيف نه وو بيشميره خلکو په هغو ورځو کې زما نه دا هيله لرله .»۱۲۹/ ۵۵۳ عظيمي او نورو کارمليانو د مسکو د سناريو پربنسټ او د خپلو ملګرو د خوښې له مخې او د هغوی پرمټ د اپريل په يوولسمه جبل السراج، په ديارلسمه چاريکار او په څوارلسمه بګرام د احمدشاه مسعود مليشو ته تسليم کړل. د مزار څخه کابل ته د عظيمي د راستنيدو وروسته د م،م ځانګړی استازی بينن سيوان د جمهور رئيس پرځای له هغه سره ګوري ځکه پوهيږي چې اوس د افغانستان اصلي واکدارعظيمي دی. بينن سيوان د اپريل په ديارلسمه مزارشريف ته ځي او د دوستم سره ګوري. کله چې مسعود د کابل ښار څنډو ته راورسول شو « د پروان په ولايت کې د ښاغلي مسعود تر مشری لاندې او د عبدالعلي مزاري او جنرال دوستم په مرستيالی د افغانستان د عالي جهادي شورا بنسټ کيښودل شو او د کابل د نيولو طرحه يې جوړه کړه. د کابل په ښار کې چې پوځي اختيارات د محمدنبي عظيمی سره وو د دې شورا پوځي ځواکونو ته د سرخوړی پرته د ننوتلو لارې هوارې کړې وې. »۲۲۰/ ۱۷ پدې شورا کې« احمدشاه مسعود، جنرال دوستم ،حاجی محمد محقق ،عبدالعلي مزاري ، سردارمحمدارغون د آزادبيګ استازي او يو شمير نورو جهادي قومندانانو ګډون درلود. »۱۵۵ / ۲۸۹د دې شورا په جوړيدو سره د شمال ټلوالې سياسي جوړښت بشپړ شو چې مرکزي رول پکې خبيثه مثلث(اسلامي جمعيت ، وحدت ګوند او پرچم) درلود.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نه وطن نه کفن

د شوروي لښکر د بشپړ وتلو وروسته د کابل د عامې روغتیا په څلورلارې کې یو ستر مېټېنګ جوړ شو چې د نجیب الله په شمول د ګوند او حکومت مشرانو پکې ګډون کړی وو. د دې مېټېنګ ځانګړتیا پدې کې وه چې د ګوند د مرکزي کمېټې د څانګو د مشرانو په شمول د مرکزي کمېټې اپراتو او د ګوندي کمېټو غړو وسله په لاس ځانګړی یونیفورم هم اغوستی وو. نجیب الله په میټینګ کې وینا وکړه او د(یا وطن یا کفن) په زړه پورې شعار یې ورکړ. پدې شعار کې د وطنپالنې لوړ احساس پروت وو او هغو افغانانو ته پیغور وو چې هېواد یې پرې ایښی او یا د پردیو د ارادې له مخې د خپلو خلکو په وړاندې جنګیږي. خو پر بله خوا ولسمشر څه موده وروسته خپله کورنۍ د هندوستان د (پونه) ښار ته د کفن له وېرې واستوله او دې دا معنی ورکوله چې په خپله یې پدې شعار باور نه درلود. هندوستان ته د خپلې کورنۍ د استولو سربېره د ده د ناکامې تېښتې هڅه یې بله بېلګه ده چې د دې شعار د ورکولو څخه یې موخه د ځوانانو په احساساتو لوبه وه. تر دې دمه نه ده څرګنده شوې چې کوم ګواښ هغه اړ ایست د شپې په تیاره کې بېله دې چې کابینه ، د ګوند مشران او حتی د هېواد د استخباراتو مشر د هېواد څخه د وتلو په اړه خبر کړي . د هغه دستیار پدې اړه لیکي: «د ۱۹۹۲ کال د اپریل د څوارلسم په شپه(۱۳۷۱ وري پنځه ویشتمه) د دکتور نجیب الله د تلفون زنګ راغی چې د هغه دفتر ته ورشم ، کله چې دفتر ته ورننوتم را ته و یې ویل ...، همدا اوس د اجراییه کمېټې غړي راغلي وو ، سلیمان لایق، وکیل، مزدک ، کاویاني او بریالي د اسلامي جمعیت د نظار د شورا سره د ایتلاف مساله طرحه کړله...، او سربېره پردې یې زما استعفی هم وغوښتله خو ما په ځواب کې ورته وویل چې زما ګوښه کېدل له واکه او استعفی د ملګرو ملتو د عملیې یوه برخه ده خو تاسو له یوه اړخه د ملګرو ملتو د عملیې لاندې لاسلیک کړی ، اوس د اسلامي جمعیت سره د ایتلاف سوال راپورته کوئ . زه د اسلامي جمعیت د نظار د شورا سره ستاسو د اعلامیې سره بالکل همغږی نه یم انتظار وباسئ چې سبا ته بینن سیوان راشي. دکتور نجیب الله وویل چې د وطن د ګوند د اجراییه کمېټې ډله بیزه راتګ او د اسلامي جمعیت سره د ایتلاف او زما د استعفې غوښتنې څخه و پوهېدم چې تر شا یې علاءالدین بالا ولاړ دی. د علا ءالدین بالا څخه د دکتور نجیب الله موخه د شوروي سفارت وو.» ۲۲۱ / ۲۷۷ په زړه پورې دا ده چې د شوروي سلاکارانو وروستی ډله یوه ورځ وړاندې د اپرېل په دیارلسمه له افغانستان څخه ووتله او نجیب ته یې د ډاډمنو دوستانو په څېرسلا مشورې ورکولې خو نجیب یوه ورځ وروسته د اپرېل په څوارلسمه په روسانو بې باوره شو. لدې څخه ښکاري چې یا توخي رښتیا نه وایي یا دا چې نجیب تر دې کچې غبي وو چې خپل انترناسیونالست دوستان یې نه وو پېژندلي او د هغوی د وتلو یوه ورځ وروسته یې هغوی وپېژندل . بیا هم نجیب د امین په پرتله هوښیار وو چې د خپلو انترناسیونالستو دوستانو ماهیت او حقیقت د هغوی د وتلو یوه ورځ وروسته ورته روښانه شو خو امین یوازې د خپلو دوستانو پواسطه د ده د وژنو نیمه ګړۍ مخکې هغوی و پېژندل چې دی یې غولولی دی. عجیبه خو لا داده چې نجیب الله پوره څلور کاله د ملګروملتو په دفتر کې د توخي او خپل ورور سره ژوند کاوه لړترلړه یې د ده د واکمنۍ د بهیرونو ، د خپلو غدارو پرچمي ملګرو او انترناسیونالستو دوستانو د خیانت په اړه خپلې خاطرې ونه لیکلې ترڅو افغانانو ته واقعیتونه معلوم شوي وای. لدې څخه ښکاري چې هغه د لیکلو لپاره څه نلرل ځکه چې ده کومه څرګنده تګلاره نه لرله او ټول ګامونه یې د شورویانو او خپلو پرچمي ملګرو د ارادې له مخې پورته کول. که د خپلې سیاسي مبارزې او په تېره د خپلې واکمنۍ خاطرې او د ناکامې تېښتې واقعیت یې لیکلي وای اصلي مجرم دی راخوت . غوره یې دا ګڼلې وه چې د م، م په دفتر کې د هندي فلمونو ننداره

(c) ketabton.com: The Digital Library

وکړي. د توخي د ليکنې په هکله بايد وويل شي هغه څه چې ده ليکلي دي واقعيت نلري بلکې د هغه پرچمي ملګرو له نجيب څخه نورې غوښتنې لرلې او که هغو ته يې لبيک ويلی وای د ده او د ده د ټيم کړنې يې ترغتې پوښتنې لاندې راوړلې او ښايي د ملي خيانت تور پرې لګول شوی وای. هماغه دي چې د م، م له کارکوونکو څخه غواړي د بينن سيوان سره اړيکه ونيسي او دی له هېواد څخه په قاچاقي ډول وباسي او هندوستان ته يې ورسوي. سربېره پردې کله چې د ۱۹۹۲ کال د اپريل په څوارلسمه د شمال د بلواګرو ملاتړو پرچمي جنرالانو (جنرال محمدنبي عظيمي، جنرال محمدآصف دلاور، جنرال عبدالفتاح او جنرال يارمحمد) خپل وروستی ګام چې جمهور رئيس د دوی غوښتنې هم ومنې د نجيب الله سر پدې خلاص شو چې د دسترخوان ياران يې د ده سره نه دي ،دی يې غولولی او خيانت يې ورسره کړی دی هماغه دي چې د هغوی غوښتنو ته منفي ځواب ورکوي يا ښايي پدې هکله د فکرکولو وخت غوښتی وي ترڅو د تېښتې لارې ولټوي او پدې ډول د هغوی له شره ځان خلاص کړي. دا چې دې جنرالانو د ده څخه څه غوښتل، نه ده په خپله چا ته څه وويل ، نه يې رښتينو يارانو او نه يې غدارو يارانو . ښېله کومه شکه هېڅکله به پرچمي جګپوړي د دې راز څخه پرده پورته نکړي ځکه چې د پرچمي مشرانو ټول تاريخ د ناولو معاملو او پټو رازونو ټوليزه ده . په هرصورت د ده پروني د دسترخوان غدار ياران خو ننني غليمان د نوموړي په پرتله ځيرک وو او دې يې تر کلکې څارنې لاندې نيولی دده د تېښتې خنډ ګرځي او اړ کېږي د م ، م دفتر ته پناه يوسي. د نجيب الله د ناکامې تېښتې وروسته د اپريل په پنځلسمه د ګوند د مرکزي شورا (سياسي بيرو) غونډه را بلل کېږي. پدې غونډه کې بريالی لايق د غونډې د رئيس په توګه پيشنهادوي چې دا پخپله يوه لوبه وه ځکه چې که په غونډه کې د ګوند رئيس نه وي معمولاً د هغه مرستيال د غونډې د مشرۍ مسؤليت لري. د غونډې په پيل کې مزدک کابل ته د د الوتکو پواسطه د دوستم د مليشو د رارسيدو رپوټ ورکړ چې د دې خبرې به اوريدو سره سمدلاسه غلام فاروق يعقوبي د دولتي امنيت وزير « پورته شو او ويې ويل : دا ستر خيانت دی او له جلسې ووت. » ۲۲۰/ ۱۷ هېره دې نه وي چې د دوستم مليشې يوه ورځ مخکې هوايي ډګر ته رارسول شوې وې او جمهور رئيس عظيمي ته هدايت ورکړی وو چې هغه چهارآسياب ته وليږي ترڅو کابل ته د حکمتيارد جنګياليو د ننوتلو مخه ونيسي . دا بيا ښيي چې نجيب خپله هغه خبره چې د ګونديانو يوې غونډې ته کړې وه چې حکمتيارته به اجازه ورنکړم کابل ته ننوزي عملي کوله ترڅو په کابل کې د وينو لښتي وبهېږي. کابل ته د دوستم د مليشو رسول چې د نظارشورا جنګيالي يې هم د همدې مليشو په نامه په هوايي ډګرکې کښته کړي وو کودتا چيانو بشپړ ډاډ پيدا کړ چې نور يې برى حتمي دی د جمهور رئيس سره خپل څرګند مخالفت ښيي او يا د هغه څخه داسې غوښتنې لري چې هغه چمتو نه وو هغې ته غاړه کېږدي. ښايي هغوی داسې غوښتنې لرلې چې جمهور رئيس د مرګ ګواښ پکې ليدلو د خپل شعار(يا وطن يا کفن) په ځای يې (نه وطن نه کفن) غوره وګڼلو ،د کفن له وېرې له وطن څخه د تيښتې په لټه کې شو.هماغه دي چې په کابل کې د م،م له کارکوونکو سره د هيواد څخه د وتلو خبره شريکوي . د دې نړيوالې مؤسسې کارکوونکي د بينن سيوان سره چې په پاکستان کې وو اړيکه نيسي تر څو کابل ته راشي اونجيب الله له هېواد څخه وباسي. د سيوان الوتکه د شپې په يوه نيمه بجه را ورسېدله . نجيب الله او ور سره ملګري يې له څو امنيتي پوستو تير شول خو الوتکې ته څېرمه د دولتي امنيت د وزارت اړونده پوستې د جمهور رئيس د تګ مخه ونيوله. نجيب الله اړکيږي چې بيرته ښار ته راستون او د م،م دفتر ته پناه ورې .دا مهال د دوستم مليشې د بينن سيوان الوتکه محاصره کوي او هغه ته د الوتکې څخه د وتلو اجازه نه ورکوي. بينن سيوان دا موضوع له نجيب سره شريکوي او د سيوان په وينا جمهور رييس د تلفون په کرښه ورته وايي چې د امنيت مسؤل (غلام فاروق يعقوبي د دولتي امنيت رييس) به درشي خو څوک نه ورځي . سيوان بيا

(c) ketabton.com: The Digital Library

نجیب ته تلفون کوي او نجیب ورته وایي چې جنرال عظیمي به درشي ، عظیمي ورځي او بینن سیوان له هوایي ډګر څخه د م،م دفتر ته رالیږدوي. پدې اړه دا پوښتنه را پیدا کیږي چې ولې په افغانستان کې داسې حالات راغلل چې د واکمن ګوند او دولت مشران شو د هیواد څخه د تیښتې هڅه وکړي چې په تېښته کې هم پاتې راغی. د دې پوښتنې ته لاندې پنځه لاملونه او یا یې یوه برخه ځواب ویلی شي:
لومړی - د دا ډول وضعیت واکمنیدل د وخت د زبرځواکونو په پالیسیو کې باید ولټول شي چې نه یې غوښتل په افغانستان کې د م ،م د سولې پروګرام پلې شي.
دوهم ـ دا واقعیت هم د لیدو وړ دی چې د ملګرو ملتونو استازی بینن سیوان په خپله له توطئې څخه لېرې نه وو. لکه څرنګه چې د ملګرو ملتو پخواني استازي ، دیه ګو کوردوویز چې د ژنیو د لوزنامې د لاسلیک وروسته له دې دندې ګوښه کړل شو د ده ګوښه کول د خپلو مرستیالانو له لوري کودتا ګڼله. دې دا معنی لرله چې بینن سېوان د م، م د سولې د پروګرام د شنډولو په موخه ګومارل شوی وو.
دریم – نجیب الله ټولې هڅې د خپل او پرچمیانو د دریځ د پیاوړتیا په موخه متمرکزې کړې وې چې ټول د ده په وړاندې ودرېدل او کارملیانو بیا دده سره خاینانه لوبه پر مخ وړله .
څلورم – نجیب الله د ملي روغې جوړې د تګلارې څخه د یوې پروژې په توګه ګټه پورته کوله داسې سوله یې غوښتله چې ټول او په هغو کې وسلوال مخالفین د ملي پخلاینې په نامه ده ته تسلیم شي.
پنځم ـ د نجیب الله په اړه د مسکو د دریخ بدلون.

کله چې د کرملن په مانۍ کې د کارمل د ځای ناستې په اړه بحث کېده « ګرباچف عقیده لرله چې نجیب الله د ک . ج . ب لومړی درجه نوکر د مسکو د هر هدایت د اجراکولو لپاره ډاډمن سړی دی.» ۱۸۳ /۱۹۹ د نجیب الله واکمنۍ هم وښودل چې هغه د کې جي بي ښه نوکر وو او خپل ټول ګامونه یې د کې جي بې په خوښه پورته کول . همدا لامل وو چې کې جي بي هغه ته دستور ورکړ چې له امریکایانو سره نږدې شي او د افغانستان په اړه د واشنګتن د تګلارو او نیت په اړه شورویانو ته معلومات ورکړي . پدې هکله شبارشین د ک . ج . ب لوړپوړی لیکي: «کله چې زه د کې جي بي د بهرنۍ څانګې مرستیال وم زموږ په اجازه نجیب الله د خپلې واکمنۍ په وروستیو کلونو کې د امریکا سره نږدې شو. تر یوه وخته پورې د هغه د اړیکو د جزییاتو څخه خبر وو خو یو وخت راغی چې موږ خپله لار ورکه کړله.» د لارې د ورکولو معنی دا ده چې نجیب الله د شورویانو سره لوبې پیل کړې وې. دا نو د خپل بادار سره غداري وه او بادار هرومرو خپل غدار مزدور ته سزا ورکوي هماغه دي چې په واکمن ګوند کې یې خپل نور پرچمي مزدوران چې د دولت او په تېره دولتی امنیت او دفاع وزارت کې کلیدی مقامونه لرل د نجیب الله خلاف ولمسول چې څه ډول خپل دې غدار نوکر ته سزا ورکړي.
نجیب د خپلې واکمنۍ تر وروستیو پورې خپلو پرچمي ملګرو ته د فعالیت بشپړ واک ورکړی وو او هڅې یې پدې متمرکزې کړې وې چې پر افغانستان یوازې دوی حکومت وکړي او خلقیان له ډګره وباسي. د نجیب الله د کابل ښار د څارندوی خلقي قوماندان جنرال ولي احمدزی چې د نجیب الله له پلویانو نه ګڼل کیږي هغه ته عبدالرحیم وردګ د څارندوی د دریمي فرقې قوماندان ویلي وو :« عظیمي را ته وویل که کوم وخت غږ درباندې وکړم چې فرقه دې زما د غوښتنې سره سم استعمال کړې دا کار به وکړې که نه. ما د جنرال وردګ دا خبره ولسمشر ته وکړله هغه را ته وویل تاسو خلقیان عظیمي تخریبوئ. څو ورځې وروسته جنرال وردګ د قوماندانۍ نه ګوښه کړل شو.» د جنرال ګوښه کول ښیي چې نجیب او د دسترخوان یارانو یې پلان درلود چې د وسله وال پوځ د ځواکونو په مشرتابه کې پرچمیان او یا داسې څېرې ووینې چې د پرچمیانو غوښتنو ته ښه څه ویلو مثبت ځواب ورکړي او چا چې دې کار

(c) ketabton.com: The Digital Library

ته غاړه نه ایښودله د ځواکونو له مشرۍ نه ګوښه او په پاسیفه دندو وګوماري . له بله پلوه نجیب الله د کارمل په څېر د شورویانو د دستورونو ربښتینې پلې کوونکی وو چې په شمال کې د ځواکمنو قومي ملیشو جوړول یې ښه ساری دی.ولسمشر ته په شمال کې د ملیشو د جوړولو د احتمالي ګواښونو په هکله د هغه ربښتینو همکارانو داسې ویل : « که هره ورځ د نویو قطعو د جوړولو په هکله د دوستم وړاندیزونه ومنئ ډیر ژر به په هر ولایت کې د دوستم ځواکمنې قطعې راڅرګندې شي او داسې ورځ به راورسیږي چې د مرکزي دولت نه اطاعت ونکړي. » ۱۲۹ /۴۹۴ددې سره سره بیا هم نجیب په شمال کې د ملیشو د جوړولو لړۍ ونه دروله او پایله یې دا شوه چې دا ملیشې دومره ځواکمنې شي چې د دولت خلاف بغاوت وکړي او همدا ملیشې بیا د ۱۹۹۲ کال د اپریل په څوارلسمه د خپلو پرچمي ملګرو په وړاندیزاو د ده د هدایت سره سم کابل ته راولیږدوي او کله چې دی د مرګ له ګواښ سره مخامخ شو اوغوښتل یې له هیواد څخه وتښتي د ده په لاس جوړ شوي ګارد اوهمدغو ملیشو یې د خواجه رواش په هوایي ډګر کې مخه ونیوه او اړ شو چې د م ، م دفتر ته پناه یوسي.

که چیرې د نجیب الله واکمنۍ او په تیره په شمال کې د۱۹۹۲ ز کال پیښو ته وکتل شي هغه « په سیاست کې هیڅکله څرګنده تګلاره چې ستراتژیک او باثباته خصلت ولري نه لرله، هغه د ورځې په نرخ لوبغاړی وو ، تر وروستۍ ورځې پورې یې اپراتیفي اوخادیستي ځانګړتیاوې له لاسه ورنکړې، هغه په هیڅچا سربیره پر یوه وړور،یوه توخي او یوه جفسر اعتماد نه درلود ،د خپل واک په وروستیو ورځو کې یې خپل وفادار کسان لکه لایق او یعقوبي هم له خپله ځانه لیرې کړي وو.»۱۸ /۵۷۲ د ده دا ډول ځانګړتیاوې ددې سبب شولې چې ټول دده نه مخ وګرزوي ،د ده شاوخوا کمزوري ، فرصت غوښتونکي او د مسکو په پنځم ستون پورې تړلي څیرې راټولې شي او بالاخره دی اړشي چې د شپې په تیاره کې د هغو سلګونو زرو افغانانو په شان چې په پټه قاچاقبرانو له هیواد نه ایستل د هیواد نه د تیښتې هڅه وکړي چې دا هڅه یې هم د ده په لاس جوړشوي ګارد شنډه کړه او په نهیلۍ سره د ملګروملتو دفتر ته پناه یوړله پدې تمه چې دا نړیوال سازمان به مرسته ورسره وکړي هندوستان ته چیرې چې خپله کورنۍ یې پخوا استولې وه ورسوي. دې سازمان هم ورسره مرسته ونکړه او څه د پاسه څلورکاله هلته پاتې شو ترڅو د ۱۹۹۶ ز کال د اکتوبر په پنځمه طالبانو دی او د ده ورور جنرال شاه پوراحمدزی د عامه روغتیا په څلورلارې کې په دار وځړول . د نجیب الله پلویانو په لومړیو کې د هغه تښتنه په نجیب الله تور ګڼله خو کله چې پدې هکله فلیپ کاروین د م،م د سازمان کارکوونکي په خپل « دافغانستان غملړلي برخلیک» نومي کتاب کې د کابل څخه د نجیب الله د تیښتې په اړه بشپړ معلومات خپاره کړل ملګرو یې د هیواد څخه د هغه وتل د مخکنیو توافقاتو له مخې چې د ګوند او حکومت د همغږۍ له امله ترسره شوي وو ګڼي . د وطن د ګوند په مشرتابه کې د نجیب الله مخالفان او حتی ملاتړی لایق هم دا ادعا نه مني چې نجیب د ګوند او حکومت سره د هېواد څخه د وتلو خبره شریکه کړې وي. د کارمل ډله دا هم وایي چې ده ته د اپریل په څوارلسمه د خوندیتوب ژمنه ورکړل شوې وه خو هغوی خپلې شونډې ګندلې دي چې دوی له هغه څخه څه غوښتل چې د خوندیتوب ژمنه یې ور کړې وه. کله چې نجیب الله د م، م په دفتر کې پناه واخیستله ښایي د شهنواز تنې په اړه یې خپلې هغه سپکې څرګندونې چې یوې ستړې غونډې ته یې کړې وې ذهن ته راغلې وي د شرم احساس یې کړی وي ځکه چې زمری هم کله ناکله د څو ښرمښانو څخه تښتي. تنی د نجیب د پرچمي ښرمښانو له وېرې و تښتېدلو او نجیب هم د خپلو همدغو پرچمي ښرمښانو له ډاره د تښتې هڅه وکړه خو هغوی یې مخه ونیوله.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د نجيب الله ناکامه تيښته

د نجيب الله د ناکامې تېښتې په اړه د ملګروملتو د کارکوونکي فليپ کاروين په کتاب کې راغلي دي. د اپريل په څوارلسمه (وري څلېرويشتمه) لوړپوړو پرچمي جنرالانو له نجيب الله سره کتلي له هغه نه يې داسې غوښتني کړې دي چې نوموړي ته د منلو وړ نه وې او د هغو د نه پلې کولو له امله خپل ژوند په خطرکې ويني ، يوازينۍ چاره له هيواد څخه تيښته ګڼي او د ملګرو ملتو له استازو څخه يې هيله کړې چې دی له افغانستان څخه وباسي.
کله چې نجيب د اپرېل د ۱۴ / ۱۵ په شپه د پرچمي جنرالانو د غوښتنو په اړه په کابل کې د م، م دفتر ته معلومات ورکړی دی فليپ کاروين وروسته لدې د م، م د کارکوونکو د اجرآتو په هکله ليکي : « عوني بوتسالي (د بينن سيوان لومړي مرستيال) د۱۹۹۲ کال د اپريل په پنځلسمه په ۳۰ : ۷ په سهارنۍ غونډه کې خبر راکړ چې تيره شپه د بګرام هوايي ډګر بيله نښتي د احمدشاه مسعود ځواکونو نيولی دی. د ډګرمن لاوان په خبره اوس د کابل دفاع مسخره بريښي .ځکه د بګرام هوايي ډګر د مجاهدينو په لاس کې لويدلی دی .عوني موږ ته وويل چې نن شپه په دوولس نيمو بجو نجيب ټيليفون کړی وو او د بيطرفه شورا د بيړنۍ غونډې غوښتنه يې کړې ده او همدارنګه غواړي چې بينن عاجلا هغه په الوتکه کې کينوي او په خوندي ډول يې بهر ته وليږدوي.
د دورځې ۳۰ : ۱۰
د کلنل ناولان په کوټه کې غونډه. ټولو وسايطو ته تيل واچوئ. ډاډمن شئ چې ټول وسايط فعال وي او په ټولو موټرو کې د ملګرو ملتوجنډې(بيرغونه) موجودې وي.
۱۹۹۲ ، اپريل ۱۶ ، شپې ۱۰ : ۱

دعوني بوتسالي ټيليفون ويښ کړم ويې ويل د پنځلسو دقيقو په ترڅ کې موټر در رسيږي او تا اخلي ما خپل کالي مخکې له خوبه چمتو کړي وو ترڅو په بيړه چمتو شم...

ساعت ۳۰ : ۱

د ملګروملتو يو موټر راورسيد. چلوونکي زه د اسکاپ قرارګاه ته يووړم. د هغه ځايه بيله ځنډه د نجيب د استوګنځي په لور وخوځيدو. نجيب يوه خړه خط داره دريشي اغوستې وه. يوه سوداګر ته ورته وو او په اېښتيا سره يې خندل. توخي ، ميرمن او دوه ماشومان(يوه لور او يو زوی) ، د نجيب ورور، يو ساتونکی او يو خدمتګار هم له نجيب سره وو. په ټوله کې د نجيب په شمول۹ تنه کيدل. موږ موټر ته ننوتلو او بيله ځنډه توخي اوعوني د نجيب د استعفی په وينا کار پيل کړ. هغوی څو ورځې پرې کار کوي او اوس غواړي هغه پای ته ورسوي. عوني چې د نجيب په وينا باندې د توخي سره بوخت وو راووت ويې ويل بايد د هوايي ډګر په لور وخوځيږو. توخي په موټر کې د نجيب سره په وينا بحث کوي. نجيب وينا مخکې ليدلې او کوم د سترګو وړ بدلون نه دی پکې راغلی.

ساعت ۴۵ : ۱

موږ بکسونه بار کړل او تصميم مو ونيو چې په دريو موټرو کې د هوايي ډګر په لور وخوځيږو... موږ د غرمې وروسته د دولتي امنيت له وزارت نه د اخيستل شوي د شپې نوم څخه په استفادې سره د څو امنيتي پوستو څخه تير شوو. بينن د ملګروملتو په الوتکه کې د کابل په هوايي ډګر کې کيناست. هغه په

(c) ketabton.com: The Digital Library

الوتکه کې زموږ انتظار ايست.ما فکرکاوه چې د بيطرفي شورا پنځلس کسيزه غړي به يې راوړي وي. لومړی پلان داسې وو چې هغوی به په همدې الوتکه کې چې نجيب الوزي کابل ته راوړي. پدې ډول د واک ليږد لاس په لاس ترسره کيده. خو چې بينن په نيمه شپه کې کابل ته راشي د دې کار مخه يې ونيوله...کله چې وروستی پوستې ته ورسيدو ودرول شوو. سرتيرو د تيريدو اجازه را نکړله. د شپې نوم چې د هغه په واسطه له څو پوستو تېر شوي وو ناڅاپه باطل شو. کوريکي څو ځله د شپې نوم تکرار کړاو ساتونکي د تېرېدو اجازه را نکړله. کوريکي په محلي ژبه خبرې وکړې ترڅو سرتيری قانع کړي چې هر شی سم او نورمال دي. هغه تکراراً سرتيري ته ويل چې هرشی سم دي. خو سرتيري هيڅ څه نه منل. کوريکي کله چې خبرې کولې ، موټر يې سوکه سوکه مخ ته بوولو. هغه په شوخی سره خبرې کولې ، دا کار يې لدې امله کاوه چې موټر د ډګر د پارکينګ څنډې ته ورسوي. ، هغه وويل زړګيه اجازه راکړه. خو سرتيري څه نه اوريدل او شور يې نه خوړ او لدې امله چې کوريکي موټر مخ ته بوولو عصبي شو. شمېر يې درې څلور تنه وو. د هغوی څخه يوه خپله وسله د اوږې نه پورته کړله، ښه نه معلوميدل څکه نيمه شپه وه او يوازينی ځراغ زموږ د موټرڅراغ وو... کوريکي موټر ودراوه او ويې ويل چې دوی بل يونيفورم لري. ما وويل دا يعني څه ؟ ځواب يې را کړ، د نورو پوستو څخه يې يونيفورم توپيرلري... د نجيب ساتونکی د موټر څخه ووت. خپل کلاشنکوف يې واخيست ، خو هغه يې په اوږه کړ. هغه د ساتونکوسره مناقشه پيل کړله. کلنل ناولان د خپل موټر نه کښته شو او راغی تر څو وپوهيږي څه ستونزه ده. عوني بوتسال هم له خپل موټر څخه پلی شو. هغه غواړي واوري چې څه خبره ده. شورماشور پنځه دقيقې دوام وموند پدې وخت کې عوني د سيوان سره چې د ملګروملتو په الوتکه کې دی اړيکه ونيول. هغوی د موبايل له لارې په ترکی ژبه خبرې وکړلې... عوني زموږ لوري ته راغی ترڅو وګوري څه پيښ شوي دي. په پوسته کې لوړ رتبه يو وړوکی ضابط دی. هغه موافقه وکړه چې خپل ضابط ته ټيليفون وکړي چې د نجيب د ساتونکي سره د خبرو لپاره پوستې ته راشي. د ازبک دوستم ځواکونو ډګر نيولی دی. هغوی هيڅا ته د تېرېدو اجازه نه ورکوي... په عين وخت کې بينن نشي کولی له الوتکې ووزي .هغه هدايت ورکړی چې د ملګروملتو الوتکه قلف شي ترڅو هيڅوک ونشي کولی چې د الوتکې څخه ووزي او يا ورننوزي. د نوموړي الوتکه د سرتيرو له لوري محاصره شوې ده. يو بريدمن له لسو دقيقو وروسته زموږ خواته راغی او لفظي مشاجره وشوه. شورماشور ډير واوريدل شو. هرڅوک د هرچا نوم اخلي. دا يوه مباحثه نه ده ، بلکه ښکنځلې ، تهديد او سپکاوی دی. موږ ناست يو او د وضعې شاهدان يو. د نجيب ساتونکی د بريدمن سره نجيب ته ورغلل. د عوني په وينا نجيب هغه ته وويل :« حرامي موږ ته د تيريدو اجازه راکړئ . هرشی تنظيم شوي دي ، نجيب د زوږه ډک غږ درلود. حتی د موټر د ننه پوهيده چې ژوند يې له ګواښ سره مخامخ دی . په افغانستان کې د دومره کلونو او د څومره وژنو ترشا اوس نابېره، ... احساس پرې واکمن شو که ونشي تښتيدلی له کوم برخليک سره به مخامخ شي. خو بريدمن ادعا وکړه هيڅ واک نلري چې نجيب ته ډګر ته د ننوتلو اجازه ورکړي. که دا کار وکړي ټوله ډله به يې په ډګر کې ووژل شي. څکه چې د دوستم ځواکونه د۲۴ګړيو لپاره چا ته ميدان ته د ننوتلواو وتلو اجازه نه ورکوي ...، په اوسنی شيبه کې ازبکان چې هرڅوک ډګر ته نږدې شي ډزې کوي...(يادونه: دا راغلی پوځي بريدمن نه بلکې ډګروال عبدالوهاب نورستانی د دولتي امنيت د پنځمې لوا د کنډک قوماندان او کونړ هم وو.) د څو دقيقو غالمغال وروسته، نجيب خپله پريکړه وکړه. نوموړي چاره او نفوذ نه درلود او لږ دوستان يې لرل . نور يې ځواک نه درلود چې وبېروي يا تهديد کړي او بدې يې هم نشواې ورکولی. هغه عوني ته وويل چې وګرزي. هغه پدې پوهيدلو چې نن شپه الوتکې ته نږدې کيدای نشي. عوني نجيب ته وويل چې غواړي خپل استوګنځي ته ولاړشي؟ نجيب ځواب ورکړ« نه»

(c) ketabton.com: The Digital Library

همدا ځواکونه چې له کابل ښخه د وتلو خنډ شول ، که استوګنځي ته لاړ شم ما وژني. یوازیني خوندي ځای د اسکاپ قرارګاه ده. هغه ټینګار درلود چې م،م د ده د خوندیتوب مسئولیت لري... د شپې په دوو بجو زموږ کتار راوګرزید او د اسکاپ د قرارګاه په لور وخوځېدو. موږ د اسکاپ احاطې ته راورسیدو. عوني لا د موبیل په ټیلفون له بینن سره خبرې کوي. هغوی بیله وقفې په اړیکه کې دي. بینن زموږ په بېرته راګرزیدو پوهېده. هغه خبر وو چې موږ نجیب د اسکاپ قرارګاه ته راوستلی دی... عوني بوتسال وروسته راته وویل چې نجیب غوښتل خپلې میرمنې ته دهلي ته د خپلې تیښتې په هکله چې ناکامه شوه ټلفون وکړي. خوعوني ټینګار وکړچې هغه به د یوه دوو جنرالانو سره چې تراوسه ده ته وفادارپاتې دي ټلفون وکړي ترڅو سیوان ته چې په الوتکه کې بند پاتې دی او د مرګ له ګواښ سره مخامخ دی مرسته وکړي...

ساعت ۵۰ : ۲

بینن بیا زنګ وواهه. دری جنرالان په مرسدس کې ډګر ته راورسیدل. غالباً د نجیب په غوښتنه. نوموړي جنرال عظیمي او جنرال دلاور وپیژندل. هغوی د ملیشو سره خبرې وکړلې... نجیب همدارنګه له غلام فاروق یعقوبي سره لنډې خبرې وکړې او د وضعیت پوښتنه یې ترې وکړه . هغه وویل چې څو شیبې وروسته به ټلفون وکړي. هغه بیا ټلفون ونکړ. بله ورځ آوازه شوه چې ځان یې وژلی دی.

ساعت ۰۰ :۳

بینن د آندره ګلیمور(د بینن سیوان ځانګړی سکرتر) د الوتکې نه د وتلواجازه ترلاسه کړله . هغوی بېله ځنډه د اسکاپ قرارګاه ته راغلل . همدا شیبه د ملګروملتو الوتکه د ازبک سرتیرو په محاصره کې ده.

ساعت ۱۵ : ۳

د ملګرو ملتو پیلوټ د موبایل ټلفون له لارې خبر راکړ چې د پرواز اجازه ورکړل شوه...
ساعت ۲۰ : ۳

بینن د جنرال عظیمي سره د هوایي ډګرڅخه راورسیدل. عوني د هندوستان له سفارت سره د نجیب الله د سیاسي پناهندګی په اړه تماس نیولی وو. موږ ګومان کاوه چې دوه ګړی وروسته د ورځې په رڼا کې سیمه ئیز کارګران قرارګاه ته راشي هغه وخت به ټول ښار او ټوله نړی وپوهیږي چې څه پیښه شوې ده.
ساعت ۰۰ : ۴

بینن د پاکستان د سفارت سکرترجنرال ته ټیلفون وکړ ترڅو په پیښور کې د مجاهدینو د رهبرانو سره پلان جوړ کړي. ددې پلان له مخې هندوستان ته د نجیب د خوندي تېرېدو سره یوه پوځي شورا عاجلاً د کابل اداره په لاس کې نیسي . دا شورا به جنرال عظیمي رهبري کوي. بیطرفه شورا به واک د پوځي شورا څخه تسلیموي. بینن غوښتل د واک سوله ئیز لیږد څه ډول چې په شمال کې پلی شو عملي شي. هغه د هغو کسانو نومونه چې باید د پوځي شورا غړیتوب ولري سکرترجنرال ته قرائت کړل.

ساعت ۲۰ : ۴

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پوځي شورا نظر رد شو. بینن بیا د عظیمي سره اړیکه ونیوله. د عظیمي د لست نومونه نور په لاس کې نه وو.

ساعت ۳۰ :۴

د هند شارژدافیر راغی او ویې ویل چې فکر کوي کولی شي چې نجیب ته د هند په سفارت کې پناه ور کړي. خو هغه باید د بینن سیوان څخه یو رسمي غوښتنلیک ترلاسه کړي او د نوي ډهلي سره هغه شریک کړي. عوني له غونډې ووت ترڅو چې شارژدافیر ته د یادداښت طرحه جوړه کړي.
ساعت ۱۵ : ۵

د هند سفیر بد خبر راووړ. نوی دهلي نجیب ته د پناه ورکولو له امله په کابل کې د میشت هندوانو څخه د غچ اخیستنې له امله ویره لري. لدې کبله لیوال نه دی چې نجیب ته پناهندګي ورکړي.
ساعت ۱۵ : ۶

د هند ، ترکیي ، ایران ، فرانسي ،پاکستان ، چین او ایټالیا له سفارتونو څخه پلاوي راغلي دي. بینن په بله کوټه کې بوخت دی.هغوی زما نه پوښتنه وکړله چې د څه لپاره راغوښتل شوي یو؟... بینن راورسید او پلاوي ته یې وویل : هوډ یې درلود چې له نجیب سره هندوستان ته والوزي ، خو کله چې الوتکه کیناستله محاصره شوله. د دا ډول هرکلي تمه مو نلرله. په هوایي ډګر کې هیڅوک په انګریزي نه پوهیدل او ژباړونکي هم شتون نه درلود. زه له خپلو ملګرو سره برمته شوی وم. بالاخره جنرال عظیمي پیدا شو او ما ته وویل شول که په کابل کې پاتې شم د ملګرو ملتو الوتکه د پرواز حق لري. هغه د الوتکې د عملې د خوندیتوب له امله اندیښنه لرله او ویې ویل چې وس یې پیدا نکړ چې نجیب نن شپه وباسي. د دوستم سرتېرو د عظیمي په مرسته موافقه وکړه چې د ملګرو ملتو الوتکه بیرته پاکستان ته ستنه شي.
ساعت ۴۵ : ۶

پاکستان موافقه وکړله چې نجیب ته د پاکستان په سفارت کې پناهندګي ورکړي. موږ یوه زرهداره وسیله چمتو کړله ترڅو نجیب او ورسره کسان د ملګرو ملتو د اسکاپ له قرارګاه څخه د پاکستان سفارت ته ولیږدوو. موږ هیله درلوده چې دا لیږد د څو دقیقو په بهیرکې ترسره شي ، مخکې لدې چې د کابل ښاریان ویښ شي.

ساعت ۶:۵۵

بینن د پاکستان وړاندیز نجیب ته وړاندې کړ.

نجیب – زه پاکستان ته نه ځم. دا د حل لار نه ده . زه د ملګرو ملتو په احاطه کې پاتې کېدل غوره ګڼم...

د ماپښین ۳۰ : ۱۲(۱۶ اپریل) بینن او زه د وطن ګوند قرارګاه ته د وطن د ګوند د اجرائیه کمیټې سره د خبرو لپاره ورغلو. د مذاکرې مقابل لوری سلیمان لایق دی.(د وطن ګوند د اجرائیه هیآت د غونډې رئیس).

د وطن ګوند د اجراییه هیآت(سیاسي بورو) په غونډه کې د لایق او سېوان د ډیالوګ یوه برخه.
لایق: تاسي مخکې زموږ نه غوښتي وو ترڅو واک د ملګروملتو له لارې یوې انتقالي ادارې ته وسپارو موږ موافقه وکړله. موږ د ملګروملتو پلان ومنلو ملګري ملتونه کولی شي په خپلواکه ډول بیطرفه شورا

(c) ketabton.com: The Digital Library

جوړه کړي . د غړو شمیریې مهم نه دی . د موقتي حکومت تر جوړیدو پورې به دا شورا دنده ترسره کوي...
سیوان: خو تراوسه د نجیب مسئله طرحه ده . څرنګه چې تاسې پوهیږئ هغه د سولې د مذاکرو په لاره کې ستر خنډ وو. تر یوې اوږدې مودې پورې مو هڅه وکړه ترڅو دا خنډ لیرې کړو خو دا کار آسانه نه وو. بالاخره هغه مو د مارچ په ۱۸ قانع کړ چې د وینا په خپرولو سره خپل چمتووالی د ګوښه کیدو او په بیطرفه شورا یا په انتقالي حکومت کې نه ګډون اعلان کړي. سره لدې چې د نجیب الله ګوښه کېدل د ټولو ډلو غوښتنه وه، خو لدې څخه هم خبر وو چې د نجیب د استعفی له کبله د واک تشه منځته راځي . د نجیب الله شتون په کابل کې د سولې د بهیر لپاره ګټور نه دی...، لدې امله اړینه ده چې هغه سمدلاسه له هیواد څخه ووزي. که د نوموړي سره څه پیښ شي د افغانستان لپاره ناوړه اغیز لري. د هغه لپاره له هیواد څخه خوندي وتل تضمین شي، ترڅو د سولې بهیر په برې سره پای ته ورسیږي.

لایق: هغه څه چې تېره شپه پیښ شول اوغوښتل مو هغه له هیواد څخه بهر ته ولیږدوئ د خواشینی وړ دي، په تیره چې هغه وکولی شول ملګري ملتونه پکې شامل کړي. هغه کار چې نجیب الله وکړ لکه یوغل په نیمه شپه کې له هیواد نه ووزي د خواشینی وړ دی، ځکه چې هغه نه د ګوند او نه له دولت سره سلا کړې وه ... هغه باید خپل استوګنځي ته ولیږدول شي. موږ یې خوندیتوب او صحت تضمینوو ترڅو چې د نوموړي د تګ په هکله پریکړه وکړو.

سیوان: تاسې ملګري ملتونه په یوه ستونزمن دریځ کې دروئ. نجیب الله د ملګروملتو څخه پناه غوښتې ده که موږ هغه و نه منو د سولې د پرمختګ بهیر ته به مطلوب نه وي ...که دا ستونزه ژر حل نشي د سترو ستونزو د حل لپاره به لارې وتړل شي. تاسو باید خپل تصمیم ونیسئ ،کوم شی ستاسو لپاره ارزښت لري د نجیب الله د وتلو مخنیوی یا د سولې د بهیرسره همکاري. دا په تاسو پورې اړه لري.

لایق : اړینه وه چې د وضعیت د انکشاف مخکې د نجیب الله سره مو خبرې کړې وای.

سیوان : موږ موافقه کړې وه ، موږ ته مو د هغه د خوندي وتلو وعده راکړې وه .ولې مو پرې نه ښودل زموږ کاروان له پوستو تیر شي؟

لایق: ټاکلي پروسیجرونه شتون لري چې په هرحالت کې باید مراعات شي نه یوازې ستاسې په هکله .
سیوان: خو موږ موافقتنامه لرله.

لایق : دلته غلط فهمي شوې ده. لکه چې می وویل ټاکلي طرزالعملونه شتون لري چې په هرحالت کې باید رعایت شي...

سیوان: ښه د نجیب الله په هکله څه وکړو؟
لایق: نجیب الله کولی شي ستاسو سره وي، خو اجازه نلري د ملګروملتو له حریم څخه خارج شي ، ترڅو د هغه په هکله تصمیم ونیول شي چې چیرې لاړشي.
سیوان: اوس مهمه مسئله په هیواد کې د سولې پلي کول دي .په کابل کې د نجیب الله په ساتلو سره تاسو هیڅ نشی ګټلی او د هغه شتون دلته د سولې بهیر شنډوي. څرنګه چې تاسې د امنیت مسئول یاست کولی شئ ماته ډاډ راکړئ چې د اوسګاپ د قرارګاه مخې ته ډله ئیزې مظاهرې به نه ترسره کیږي... دا چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

پریزیدنت نجیب الله استعفی کړیده او وړاندیز یې کړی چې له هیواد څخه ووزي یقیناً چې ستاسو سره یې سلاکړې ده ...

لایق: تاسې ډاډمن اوسئ چې د ملګروملتو د قرارګاه مخې ته به مظاهرې ونشي. خو هیله کوم چې تر هغه پورې چې مو درته ویلي نه وي هغه د اوسګاپ څخه لېرې نکړئ.

سیوان: زه تر هغه پورې چې دا مسئله حل نکړم له کابل څخه نه وزم ... تاسې که هغه ته د وتلواجازه ورنکړئ په کابل کې د هغه په وړاندې دښمنی هڅوئ . دا مهال بینن د نجیب الله استعفي په لوړ غړ اجرائیه کمیټې ته قرائت کړله.

لایق: موږ دا لیک په رسمیت نه پیژنو. نشو کولی هغه په دولتي رادیو کې اعلان کړو.
سیوان: ... خو نړیوالې ډله ئیزئ رسنی یې کاپي په لاس کې لري اوهغوی به هغه خپره کړي.
لایق: د کابل خلک آرام دي . د دې خبراعلانول به هغوی ناآرامه نکړي ؟ اوس مهال په کابل کې د خوندیتوب احساس کولی شئ ، د ښار شاوخوا امنیت ښه دی . هو جنرال یعقوبي د دولتي امنیت وزیر ځانوژلی دی، سبا ته یې جنازه خاورو ته سپارل کیږي.

سیوان: راځئ چې بیا په ۹ بجوسره ووینو. لایق : طبعاً.»

هېره دې نه وي مخکې لدې چې د لایق او بینن سیوان ترمنځ پورتنی بحث وشي بینن سیوان د ګوند د اجرائیه بیروغړو ته معلومات ورکړل چې په افغانستان کې د وروستیو دراماتیکو پیښو وروسته د تنظیمونو په غوښتنو کې بدلون راغلی دی چې هغوی د انتقالي حکومت پرځای غواړي واک د مجاهدینو ګډ حکومت ته ولیږدول شي چې البته هغوی به عمومي بښنه اعلان کړي پدې شرط چې واک په سوله ییز ډول ولیږدول شي او پدې هکله د اجرائیه شورا نظر غواړي. په غونډه کې د دفاع او کورنیو چارو وزیران د هرځواک سره چې وغواړي خپله اراده په وسلوالو ځواکونو تحمیل کړي د مقابلې څخه خپله بیوسي وښودله.په غونډه کې د ګړو د مخنیوي په خاطر پریکړه وشوه چې مسعود او حکمتیار ته پلاوي واستول شي ترڅو هغوی پر کابل برید ونکړي او پریږدي چې د مجاهدینو مشران کابل ته راورسیږي او واک په سوله ییز ډول مجاهدینو ته ولیږدول شي.وکیل له مسعود او رفیع له حکمتیار سره مذاکرو ته چمتو شول. په رفیع باندې چهارآسیاب ته د تلو په مهال د کابل د ګارنیزیون د ځواکونو لخوا ډزې وشوې تر څو د هغه د ماموریت په وړاندې خنډ شي خو هغه یوه ورځ وروسته حکمتیار ته ورغی او حکمتیار ژمنه کوي که د مسعود ځواکونه د کابل د امنیتي کمربند نه تیر نشي هغه به هم په کابل برید و نکړي. خو حکمتیار خبر نه وو چې د مسعود جنګیالي په الوتکو کې د دوستم د ځواکونو تر پوښښ لاندې د کابل هوایي ډګر ته رالیږدول شوي دي.

د شوروي - پرچمي واکمنۍ پای

د ملګرو ملتو دفتر ته د نجیب الله پناه وړل په واقعیت کې د پرچمي واکمنۍ پای وو ځکه چې په پلازمېینه کې د واک دوه مرکزونه د کابل ګارنیزیون او تش په نامه دولتي اداره را څرګندیږي خو د واک اصلي مرکز د کابل ګارنیزیون وو چې د وسلوالو ځواکونو رهبري یې لرله.د کابل ګارنیزیون واک لدې نه جوتیږي چې«عظیمي جنرال عزیز حساس (د کارمل د ګارد قوماندان) د لسم ریاست د رییس په توګه ټاکي او د هغه په وړاندې پکتین د هاتف (د ولسمشر مرستیال) په شتون کې مخالفت کوي او عظیمي په

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځواب کې وايي چې عزيز حساس له پخوا پېژنم د جمهوري رياست په گارد کې د کار مخينه لري او هغه څه چې د صلاحيت په هکله دي زما په اند په اوسنۍ شبېه کې مور هېڅوک قانوني صلاحيت نلرو ځکه چې د واک تشه ده او هرڅوک چې زور لري صلاحيت هم لري.» ۳۴۶/۱۹۱ د لسم رياست مشر جنرال باقي چې د نجيب له پلويانو څخه وو هغه هم د يعقوبي د وژنې په شپه د کودتا چيانو له خوا وژل شوی وو. وايي د غلو جگړه په غلا نه بلکې په وېش وي . پرچمي کودتا چيان هم د نجيب تر گوښه کولو پورې متحد وو او د هغه له گوښه کولو وروسته چې د واک وېش راورسېد په دوو ډلو ووېشل شول. لومړۍ ډله د محمودبريالي په مشرۍ د کارمل پلويان وو چې غوښتل يې په راتلونکې حکومت کې دوی ټاکونکی رول ولوبوي او د پوځي شورا د منځته راتگ ليوال وو چې د پوځي شورا د امکاناتو پر اساس د واک اصلي مرکز وي.بله ډله مزدک او کاوياني د اسلامي جمعيت پلويان چې د پوځي شورا پرځای يې غوښتل واک نظار شورا ته ولېږدول شي. هېره دې نه وي چې د نجيب الله پرچمي مخالفينو اوړد مزل وهلی وو او دا مزل د ملي روغې جوړې د تگلارې د اعلان سره سم يا ښايي لا د مخه پيل شوی وي. ددې معنی دا وه چې ددې تگلارې د اعلان سره سم پرچميانو(د نجيب پلويانو او د هغه مخالفانو) د وسلوالو او سياسي مخالفينو سره پټ معاملې پيل کړلې. پردې بنست نجيب الله او د دسترخوان پرچمي يارانو ته ملي روغه جوړه يوه پروژه وه. ددې معاملو څخه د نجيب موخه دا وه چې دی په واک کې پاتې شي او سيالانو يې غوښتل د کابل په پلاز د هېواد لړکي وويني ، هماغه دي چې د شمال تلواله يې واکمنه کړله. د نجيب الله د پرچمي مخالفانو په اړه چې د شمال ټلوالې په واکمنولو کې يې ټاکونکی رول درلود هغه به د نجيب د پرچمي مخالفينو سره د م،م د کارکوونکو فليپ کاروين او عوني پوتسالي د بينن سيوان د مرستيال په ليدنو کتنو کې درک کړو. دا ليدني کتنې په هغه ورځ وروسته له هغې گړندۍ شوې چې د نجيب الله مخالفانو خپل وروستی گام پورته کړ چې نجيب د دوی غوښتنو ته غاړه کېږدي او نجيب اړ شو د م، م د کارکوونکو پر مټ له هېواده وتښتي . عوني او فليپ د اپريل په څوارلسمه چې ظاهراً نجيب الله واکمن دی په يوولسو بجو د بهرنيو چارو له وزير وکيل سره وکتل او هغه هغوی ته وايي:« د پروان په ولايت کې د مسعود ځواکونو جبل السراج او چاريکار، د کابل په شمال کې له حکومت څخه ونيول او زه د هغه سره په اړيکه کې يم ، کوښښ کوم د نوموړي سره د کابل د راتلونکې په اړه معامله وکړم ...هڅه کيږي د دولتي ځواکونو له لوري د عملياتو مخه ونيول شي مسعود د کابل په ۲۵ ميلي(۴۵ کيلومتري) د بگرام په هوايي ډگر فشار راوړي. مسعود ډاډمن دی چې له حکمتيار نه مخکې بگرام ترلاسه کړي...، وکيل وويل د څو اونيو راهيسې غواړي د يوې معاملې د ترسره کولو لپاره مسعود ته ورشي ، خو نجيب د دې کار خنډ گرزي. وکيل وويل مسعود د افغانستان د اتلانو څخه دی... ټول د مسعود سره دوستانه او ښې اړيکې لري. د پروان په ولايت کې بشپړه آرامي ده.» د ملگروملتو دا استازی د وکيل سره د ليدنې وروسته د ماپښين په دووبجو د جنرال عظيمي سره گوري او هغه ور ته وايي:« دوهمه فرقه (جبل السراج) د مسعود سره يوځای شوې ده ... او مسعود همدا مهال د بگرام په شمال جبل السراج او چاريکار کنټرول لري ، وضعيت آرام دی ... هغه د چاريکارو د نيولو په مهال د هغو ځواکونو سره چې د مسعود سره يوځای شوي دي په اړيکه کې دی هغوی د وضعې څخه رضايت لري اوغواړي هلته پاتې شي د دې پرځای چې کابل ته راشي... په پام کې نه لري چې په هغو سيمو عمليات پيل کړي چې د مجاهدينو په لاس کې لويدلي دي. »۲۲۲ / ۱۴- ۱۵ پوتسالي او کاروين يوه ورځ وروسته د اپريل ۱۵ په ۳۰ _ ۱۱ د جنرال يارمحمد د دولتي امنيت د وزارت لومړي مرستيال د مزدک د ورور سره گوري او نوموړی دوی ته وايي:« په بگرام کې چې پرون د مسعود په لاس کې ولويد يو ائتلافي حکومت جوړ شو، هلته د نښتو کوم رپوټ نشته ، همداراز د بندي کولو کوم رپوټ هم شتون نلري ، يوې معاملې گټه

(c) ketabton.com: The Digital Library

وکړه ... د مسعود ځواکونو چې چاریکاراو بګرام ونیول کابل ته د ننوتلو هوډ نلري... پرون د افغانستان حکومت پریکړه وکړه چې د شمال ځواکونو سره چې د شمال ټلوالې په نامه یادیږي ، د دوستم او مسعود ترمنځ د ائتلاف اړیکې ټینګې کړي ، نن رسمي امرونه ورکول کیږي چې د ويني د توئيدو د مخنیوي او د ملګروملتو د سولې د پیاوړتیا په خاطرد شمال د مجاهدینو د ځواکونو سره یوځای شي... تیره شپه د وطن ګوند اجرائیه کميټې (هيئت) اعلان کړل چې حکومتي ځواکونه د جمهور رئیس د مستقیم امر پرته په یوځې عملیاتو کې برخه وانخلي ... یوه ډله د مسعود خوا ته د تماس په موخه استول شوې ده ترڅو ورته ووايي چې د شمال په ائتلاف هوایي بریدونه ځنډول شوي دي.» ۲۲۲ / ۱۶، ۱۸ ، ۱۹ ، ۲۰ فليپ د یارمحمد د څرګندونو پربنسټ لیکي:« جنرال به ډیرخوښ وي چې د شمال په شان په کابل کې هم توافقات پلې شي ، پدې ډول به د حکومت او شمال ټلوالې متحد ځواک منځته راشي... جنرال یارمحمد پدې عقیده دی چې د کابل په ډیرو سیمو کې د حکومتي ځواکونو او شمال ټلوالې ترمنځ د یووالي شونتیا شتون لري. » ۲۲۲ / ۲۱ د جنرال یارمحمد په څرګندونو کې په زړه پورې خبره دا ده چې هغه د کودتایي ځواکونو ټولې کړنې د بېواکه جمهور رئیس او حکومت پریکړې ګڼي . فلیپ کاروین د نجیب الله خلاف د کودتا انځور داسې کاږي :« د بګرام د هوایي ډګر له سقوط او د هوا له لارې د وطن ګوند د مرکزي شورا د غړي او د هوايي او مدافعي هوایی ځواکونو د قوماندان ډګرجنرال عبدالفتاح په وسیله د دوستم د افرادو تر پوښښ لاندې د کابل هوایي ډګر ته د دوستم او نظار شورا د ګډو افرادو په سمبولیکې لیږدونې سره د(پنځم ستون) له لوري چې د وطن ګوند د مرکزي شورا په ریاست او اجرائیه پلاوي کې د شاملو (سیاست بازانو) لکه محمود بریالی ،عبدالوکیل ، فریداحمد مزدک ،نجم الدین کاویانی اوسیداکرام پیګیر چې د ببرک کارمل او سلطانعلی کشتمند له ملاتړ نه برخمن وو او د وسله والو ځواکونو د لوړپوړو قوماندانانو لکه د وطن ګوند د مرکزي شورا د غړو هر یوه سترجنرال محمدنبی عظیمي ، سترجنرال محمدآصف دلاور، ډګرجنرال عبدالفتاح، ډګرجنرال سیداعظم سعید، ډګر جنرال عبدالعظیم زرمتی او ډګرجنرال یارمحمد نه جوړشوی وو کودتا پیل شوه کودتاچیانو د ولسمشر نیول،له هغه نه یې د اړتیا وړ (سندونو او اعترافونو) ترلاسه کول او په پای کې د هغه وژنه چې (ځان وژنه) به اعلانیده خپله موخه ټاکلې وه ...» ببله کومه شکه د کارمل پلوه جنرالانو د کودتا په اړه د فلیپ کاروین څرګندونې د نجیب الله خبرې دي چې د م، م استازي ته ویلي دي چې ژوند یې له ګواښ سره مخ دی او له هېواد څخه یې وباسي. د م،م دفتر ته د نجیب د پناه وړلو وروسته چې د واکمنۍ لوېدنه حتمي وه سیمه ئیز ملکي او یوځې چارواکي د سر او یا ځوکیو د ساتلو په موخه هڅې کوي چې د وسله والو مخالفینو سره معاملې وکړي که څه هم په زیاترو سیمو کې کارملیان واکمن وو چې لیوال وو واک د شمال ټلوالې او یا د هغې پلویانو ته ولیږدوي. د بیلګې په ډول په ننګرهار کې ډګرجنرال افضل لودین د مشرقي د تنظیمې عمومي آمر د سیمه ییزو چارواکو او جهادي شورا سره د ژمنو خلاف« حاجي قدیر ښار ته داخل کړ ... ، حاجي قدیر د ټولو مجاهدینو سره توافق ته رسیدلی وو او ټول مجاهدین یې جلال آباد ته داخل کړل او جنرال لودین نورهیڅ شو. » ۱۹۱/۴۹۷- ۴۹۸ د پرچمي لودین او جهادي قدیر له چلند نه معلومیږي چې حاجي قدیر په جلال آباد کې د تنظیمونو د راتلونکو احتمالي شخړو او جګړو د مخنیوي لپاره مسئولانه ګام پورته کړ خو لودین د خپلو همکارانو او جهادي شورا سره د شوې ژمنې خلاف د حاجی قدیر سره پټه معامله تر سره کړه .پدې ډول د هیواد په ولایتونو کې د واک د نیولو سیالي او د معاملو لړۍ پیل شوه، وضعیت کړکیچن کیده په تیره کابل له سترګواښ سره مخامخ وو.د جنرال عظیمي د لیکنې پربنسټ د اپریل ځلېرویشتمه « د شپې په اوو بجو محمود بریالی ، مزدک، کاویانی ،وکیل، دکتور ضمیر، نورالحق علومي، عبدالحق علومي، عبدالرحمن د نظار د شورا مرستیال ، دکتورنجیب الله د حضرت مجددی زوی

(c) ketabton.com: The Digital Library

،حميدالله وروسته د ماليي وزير د کابل ګارنيزيون ته راغلل ، هغوی ويره وونکې امنيتي وضعه وڅېړله او نتيجه ګيرۍ يې وکړه که چيرې د صبغت اله مجددی دولت اعلان نشي د کابل ښار نن شپه او يا سبا سهار له حتمي لوېدو سره مخامخ دی...، لدې امله پريکړه وشوه چې دکتور عبدالرحمن او دکتورنجيب الله د پيښور د جهادي تنظيمونو په استازيتوب د پشاور فيصله خلکو ته ورسوي او له ما نه يې وغوښتل چې د خبرو په ترڅ کې د صبغت الله مجددي د دولت څخه د افغانستان د وسله وال پوځ ملاتړ اعلان کړم. » ۱۲۹ / ۵۸۲ د يادولو وړ ده چې د اپريل په څلېرويشتمه په پيښور کې د پاکستان د صدراعظم نوازشريف او د سعودي د استازي په ګډون د دوو مياشتو لپاره صبغت الله مجددی د افغانستان د اسلامي دولت د ممثل په توګه ټاکل شوی وو. په همدې شپه عظيمي د راديو ټلويزيون له لارې د وسله وال پوځ په استازيتوب د مجددی د واکمنۍ نه ملاتړ اعلان کړ. د دې اعلان وروسته سبا سهار د (اپريل پنځه ويشتمه) له څلورو خواوو د تنظيمونو جنګيالي کابل ته رانتوتل او هرې ډلې هڅه کوله چې د ښار زياتې سيمې تر ولکې لاندې راوړي او د دولتي ادارو، اقتصادي او فرهنګي بنستونو،پوځي تجهيزاتو ، وسلو او د وسله وال پوځ د بيزونو او ديپوګانو په لوټولو سره چې تر منځ يې نښتې هم کېدلې په کابل کې محشر جوړ کړ. يوازې « د ثور له پنځمې څخه تر اوومې پورې په کابل کې يو زر شاوخواه کابليان په شهادت ورسيدل.» ۲۲۳ / ۳ د ثور په اوومه صبغت الله مجددي او ورسره ځينې جهادي مخور د جلال آباد له لارې د کابل په لور وخوځېدل او د څرخي پله په سيمه کې يې نبی عظيمي هرکلی وکړ. مجددي د سردار محمدنعيم په کور کې استوګنه غوره کړه او يوه ورځ وروسته د ثور په اتمه رسماَ مجددي ته دولتي واک وسپارل شو چې پدې ډول د ا،خ،د،ګ څوارلس کلنه واکمني ختمه، د م ، م د سولې پروګرام شنډ او په افغانستان کې د اسلامي انقلاب د بري په نامه د تنظيمونو غوبل پيل شو. د اسلامي انقلاب د بري رښتينی انځور د پوهاند محمد رحيم الهام پدې خبره کې چې د افغانستان د علومو په اکادمۍ کې يې يوه جمعيتي استاد ته کړې وه کښل شوی دی چې وايي:« کابل هيڅا ندی نيولی ، کابل فتح کيدونکی نه وو ، کابل يو شمير ملي خاينانو تاسو ته تسليم کړ، کابل د توطئې قرباني شو، هغه توطئه چې زموږ د هيواد يوموټې توب او ملي سلامتي له ګواښ سره مخامخ کړی دی. » ۱۸/ ۵۴۴

د افغانستان د خلک دموکراتيک ګوند واکمنۍ ته کتنه

که د ا ،خ ،د ،ګ په نامه سازمان څوارلس کلني واکمنۍ ته وکتل شي هغه د سولې او جوړونې دوره نه بلکې د جګړو او ورانونې دوره ده چې د دې بهير او يا د جګړې د ښکېلو اړخونو تر شا پردې ولاړ وو. ددې معنی دا کيږي چې افغانانو د زبرځواکونو نيابتي جګړه پر مخ وړله. خو دا واقعيت د لمر په څېر روښانه دی چې دا جګړه لويديځ د بنسټپالو اسلامي ډلو پر مټ پر افغانانو تحميل کړله چې تخمونه يې د محمد داود د واکمنۍ پر مهال کرل شوي وو . شوروي اتحاد ته د دې تحميلي جګړې د لمنې د پراخېدو له ډاره په مسکو کې ناستو واکمنانو پر افغانستان د پوځي يرغل پرېکړه وکړله،خلقي واکمني يې نسکوره او د کارمل په مشرۍ يې ظاهرا پرچميان واک ته ورسول او دې يرغل د ثور انقلاب ناکامي يقيني کړه . البته دا د شوروي اشغالګرو يرغل او د افغانانو په وړاندې د هغوی د جنايتونو ته د برآت ورکولو معنی نلري. لکه څرنګه چې افغانانو هېڅکله هم په خپل ټاټوبي کې پردی لښکر نه دی زغملی دا ځل هم د اشغالګرو خلاف ودرېدل ، شوروي اشغالګر يې له افغانستان څخه وشړل او څه موده وروسته په خپله پرچميانو د مسکو د ارادې له مخې خپله واکمني نسکوره او واک يې شمال ټلوالې ته ولېږدولو. د ۱۳۵۷ کال د ثور د وسلوال پاڅون په پايله کې چې واک د ا، خ ، د ، ګ ترلاسه کړ خپل نظام يې د افغانستان دموکراتيک جمهوريت اعلان کړ،خو پدې دموکراتيک جمهوريت کې د دموکراسۍ

(c) ketabton.com: The Digital Library

څرک نه لګېده. ګوند واک ته په رسېدو سره د اساسنامې هغو غوښتنو ته چې په ګوند کې دموکراسي ټينګه او وده ومومي او د کړنلارې مرکزي مسالې يعنې د ملي د موکراتيکې جبهې جوړولو ته شا کړله. که څه هم خلکو د وسلوال پاڅون د برې وروسته نوې واکمنۍ او د هغې له سمونونو څخه ملاتړ وکړ خو د واکمنۍ له لورې د واک د انحصار ، د بيان په آزادۍ او سياسي فعاليتونو بنديز، د سياسي مخالفينو په وړاندې د زورزياتۍ د تګلارې د غوره کولو له امله د ولس منفي غبرګونونو ته لاره هواره کړله . پر بله خوا د وخت سياسي ډلو او له واکه راپرزېدلو کړيو بېله ځنډه د نوې واکمنۍ په وړاندې و دربدلې چې منطقآ يې د واکمنۍ د غبرګون سبب کېده چې خپل ټول ظرفيت د مخالفينو د ټکولو په موخه وکاروي . پدې اړه دا پوښتنه را پيدا کېږي چې ولې هم واکمنۍ د مخالفينو په وړاندې د زورزياتۍ او هم سياسي ډلو د نوې واکمنۍ په وړاندې د دښمنۍ دريځ غوره کړ ؟ که څه هم په دريم او څلورم څپرکو کې تر يوه بريده رڼا اچول شوې ده چې دلته به يو ځل په هغو ځغلنده کتنه وشي:

د هر څه د مخه بايد وويل شي چې د دواړو اړخونو د دا ډول دريځ د نيولو اصلي لامل دا دی چې زموږ په وروسته پاتې ټولنه کې سياسي مخالفت دښمني ګڼل کېږي . همدا تريخ واقعيت ددې سبب شو چې دواړه اړخونه د يوبل خلاف د دښمنۍ دريځ ونيسي. لکه څرنګه چې د کتاب منځپانګه د ا، خ ، د ،ګ په اړه ده لدې کبله به يوازې د دې ګوند او د هغه د واکمنۍ په تګلارو تم شو چې په ټولنه کې يې منفي غبرګونونه را وپنځول.

- لکه څرنګه چې د ا. خ .د . ګ د مساوات د ډلې پرته د د دموکراسۍ د لسيزې د نورو ګوندونو په څېر په پټه جوړ شو او نيمه پټ فعاليت يې در لود هغه يو ناقانونه ګوند وو . لدې امله يو غيرقانوني سازمان هېڅکله هم دموکراتيک سازمان نشي کېدای بلکه يو انقلابي – پارتيزاني ګوند به وي. پردې اساس د يوه انقلابي ګوند څخه چې سياسي اپوزيسيون وزغمي ، د بيان آزادۍ او سياسي پلوراليسم ته ژمن وي تمه يو خوب او خيال دی.

- هغه څه چې د افغانستان په دوديزه وروسته پاتې اسلامي ټولنه کې د دې ګوند را څرګندېدل تر پوښتنې لاندې راولړل هغه د ګوند له لورې د علمي نړۍ ليد په رڼا کې د يوه پرمختللي افغانستان په جوړولو او د شوروي اتحاد ، سوسيالستي بلاک او د نړۍ د کارګري او کمونستي غورځنګ سره په دوستۍ او د نړيوال پانګوال سيستم او امپرياليسم ضد تګلارې ټينګار وو. لکه څرنګه چې په اسلامي ټولنو کې کمونيسم د لا دينۍ او الحاد په نامه تبليغ شوی دی او سربېره پر دې د پانګوال سيستم او امپريالسيم ضد دريځ نيول ددې سبب شول چې په هېواد کې د سمون او بدلون مخالفان او نړيوال ملاتړي يې دا ګوند د شوروی اتحاد سپوږمکۍ او کمونست ګوند و بولي او پدې ډول د ارتجاع ، زبېښاکګرو او د پانګوالې نړۍ دښمني و ګټي. دا دوه لاملونه هغه اصلي لاملونه وو چې د ا، خ ،د ، ګ د واکمنۍ(افغانستان دموکراتيک جمهوريت) په وړاندې نالوستي ، له سياست څخه بې خبره دوديزه مسلمانو افغانانو ، ارتجاعي روحانيت، شتمنو طبقو،له واک څخه رالوېدلو او اسلامپالو ځواکونو د توطئو او دسيسو ښکارشي او پايله يې په هېواد کې بې ثباتي او د جګړې د اورونو بلېدل شي.

- د ثور انقلاب په برې سره د هېواد په تاريخ کې لومړی ځل د ټيټواو خوارو طبقو استازو واک تر لاسه کړ. دا که له يوې خوا د سياسي انقلاب معنی لرله له بله پلوه د افغانستان په وروسته پاتې قبيلوي ټولنه کې د ټيټو طبقو د استازو واک ته رسېدل د واکمن ذهنيت خلاف يو نه منونکی بدلون وو په تېره شتمنو

(c) ketabton.com: The Digital Library

او خانانو ته د کوچیانو ، بزگرانو او مزدورانو د بچیانو واکمنېدل د زغم وړ نه وو. همدا تفکر یا واکمن ذهنیت دی چې د ا، خ ، د ، گ سیالان او مخالفان د کوچي زوی نورمحمد تره کي ته بې سواد او ساده دولتي مشر وایي ځکه د هېواد کوچیان او بزگران نالوستي او پاک زړي ساده وگڼي دي. پداسي حال کې چې تره کی د افغانستان په تاریخ کې لومړی دولتي زعیم دی چې د شلو څخه د زیاتو کتابونو مؤلف ، وتلی لیکوال او ژورنالست دی. دا څرگند واقعیت دی چې ژورنالستان او لیکوالان د هرې ټولنې د لوړې پوهې خاوندان او باسواده قشر څخه وي.

تاریخي تجربې ښيي چې په وروسته پاتې ټولنو کې په خپله گوندونه د ستونزو د جوړولو چینه ده چې د افغانستان د خلک دموکراتیک گوند د هغې څخه نشي مستثنی کېدای. همدا لامل وو چې گوند د پرله پسې کورنیو جنجالونو او کشمکشونو، انشعابونو ،کودتا گانو او کودتایي هڅو او د زعامت د پرله پسې بدلېدو سره مخامخ شو چې هم یې گوند او هم د هغې د واکمنۍ اعتبار ته زیان ورسولو.

په ماشومتوب او بې تجربه گۍ کې پر گوند د واک تحمیلیدل د دې سبب شول چې گوند او واکمني یې د پرله پسې تېروتنو سره مخامخ شي. د دې معنی دا کېږي چې گوند سیاسی بلوغ ته نه وو رسېدلی او قطعاً د دولت او ټولنې لارښوونې ته چمتو نه وو. گوند پداسې شرایطو کې واک ته ورسېد چې د داود د پوځي کودتا وروسته افغانستان د وخت د زبرځواکونو په سیالیو او کشمکشونو اوښتی وو. د محمدداود د جمهوري نظام په وړاندې بنسټپالو ښي اوکیڼ لاسو کړیو مبارزه کوله چې مرکزونه یې په پاکستان او ایران کې وو او ترشا یې لویدیځ ولاړ وو. د ا، خ، د،گ په واکمنېدو سره چې هغه د محمد داود په پرتله زیات سمونپال وو لویدیځ همدا مخالفې ډلې د واکمنۍ خلاف ترهگریزو فعالیتونو ته وهڅولې چې پایله یې په هېواد کې د جگړې پیلېدل او د خلقي واکمنۍ له لوري د زورزیاتۍ د تگلارې غوره کول شول. لدې څخه دا پایله را وزي چې د حالاتو په کړکیچنتیا کې د ا، خ ، د ،گ سربېره د خلقي واکمنۍ د مخالفینو او د هغوی ملاتړو ټاکونکې ونډه لرله .

د ثور انقلاب وروسته په نوې واکمنۍ کې د زعامت د مدعیانو دریځونو او کړنو د نوي نظام اعتبار ته سخت زیان ورسولو . له بله پلوه د گوندي او دولتي زعامت په پرله پسې بدلېدل او هغه هم د زورزیاتۍ او شوروي تېرې له امله په گوند او واکمنۍ یې د خلکو د باور کچه ټیټه کړله. د واکمنانو په بدلېدو سره چې هر یوه تېر واکمن ملامت بللی دی دې په خپله گوند تر غتې پوښتنې لاندې راووړ . نویو واکمنانو د دې واقعیت د درک وړتیا نلرله چې دی هم د همدې گوند له لوړپوړو څخه وو او په ترسره شوو تېروتنو کې دی هم پړ او ملامت دي. د بېلگې په توگه یو وخت نجیب الله ویلي وو: « موږ خلکو ته د کور، کالیو او ډوډۍ وعده ورکړه خو موږ خلکو ته د کور پرځای گور، د کالیو پرځای کفن او د ډوډۍ پر ځای مرمۍ ورکړې.» نجیب الله دې ته پام نه راگرزاوه چې د گوند په څوارلس کلنه واکمنۍ کې دی شپږ کاله د خاد رییس او شپږ کاله جمهور رییس وو چې د وسلوال او غیروسلوال اپوزیسیون سره د حساب او کتاب واک د خاد سره وو. که وژنې شوې دي هغه دده اداري کړې دي او که د پوځي عملیاتو امرونه ورکول هغه جمهور رییس ورکول یعنې مرمۍ د ده د ارادې له مخې د ټوپکو له شپېلۍ وتلې او انسانان د ده په لاس جوړې شوې ځارگرې ادارې او یا د ده وسلوال پوځ گور ته لېږل. پردې اساس د ټولو څخه زیات د ده په امر زیاتې مرمۍ په خلکو لگېدلې دي خلکو ته ده ډېر کفنونه جوړ کړي او همدارنگه ډېر خلک ده گور ته لېږلي دي.

سره لدې د افغانستان د خلک دموکراتیک گوند په واکمنۍ کې او په تېره په خلقي واکمنۍ کې په هېواد کې یو لړ بنسټیز بدلونونه او سمونونه چې د رښتیني انقلاب زېری یې ورکاوه پیل شول ، د ښووني

(c) ketabton.com: The Digital Library

او روزني په اړه پرمختګونه د پام وړ وو، هر کار زرګونه محصلین د لوړوزده کړو لپاره سوسیالستي هېوادونو ته استول کېدل، په ښارونو کې عمراني چارې پر مخ تللې ، زیاترو ښاریانو له حکومت څخه ملاتړ کاوه او د ولس یوه برخه د نظام د پایښت په موخه وسله په لاس د وسلوالو مخالفینو په وړاندې جنګېدله او قربانۍ یې ورکولې. د اداري او اخلاقي فساد کچه ټیټه شوې وه او ګوندیانو په پوره شوق خلکو ته د چوپړاو د هېواد د هراړخیز پرمختګ په موخه په پوره رښتینولۍ سره خپلې دندې ترسره کولې او د شتمنیو په ټولولو لګیا نشول . که په ګوند جګړه نه وای تحمیل شوې ښایي د خلکو په ګټه او د یوه پرمختللي افغانستان د جوړولو په لور ګړندي ګامونه اوچت شوي وای . خو جګړې د سمونونو مخه ونیوله ،هېواد ته یې زیات زیانونه ورسول او لګونه افغانان د جګړو خوراک شول . پدې جګړو کې یوازې د دې ګوند شاوخوا پنځوس زره غړي چې ستره برخه یې خلقیانو جوړوله د ثور انقلاب څخه د دفاع په لار کې قرباني شول . هېڅوک نشی موندلی چې د دې ګوند مشرانو او کدرونو ماڼۍ او ښارګوټې جوړ کړي وي او یا په بانکونو کې حسابونه ولري چې ددې ګوند د واکمنۍ مخکې او وروسته د واک خاوندانو شتمنۍ ټولې کړې دي او په واکمنیو کې یې په لوړه کچه فساد او اختلاص شتون درلود.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پنځم څپرکی

د اسلامي انقلاب بری

د۱۹۹۲ کال د اپریل په اته ویشتمه (۱۳۷۱ کال غویي اتمه) د بهرنیو چارو په وزارت کې د رسمي مراسو په ترڅ کې واک صبغت الله مجددي ته وسپارل شو. مجاهدینو دې سیاسي اوښتون ته د اسلامي انقلاب بری وویلو. د دې معنی دا کېږي چې ګواکې جهادي ډلو واکمن حکومت نسکور او دوی واک تر لاسه کړ. خو واقعیت دا دی چې د جلال آباد له جګړې وروسته تنظیمونه نهیلي شول او تمه یې نلرله چې واکمني نسکوره کړي. پدې هکله د۱۹۹۳ کال په اپریل کې احمدشاه مسعود د المسلمون عربي اونیزې سره په مرکه کې چې مرکه یې په ۴۲۶ ګڼه کې خپره شوې وایي:« ...هیڅوک نه پوهیدل چې څه به کیږي .ټولو د مجاهدینو څخه واټن نیولو.حتی ډیر نږدې کسان چې څوارلس کاله زمونږ سره صبر او زغم ښودلی وو د واکمن بن بست او پوځي وضعې څخه نهیلي شوي وو...، پخپله تنظیمونه د ډار او ویرې سره مخامخ وو.» د مرکې څخه خبریال دې پایلې ته رسیږي :« هغه (مسعود) لکه ګلبدین نه پخپلو ځواکونو او نه د اپوزیسیون په نورو تنظیمونو باور درلود ، بلکې هغه د وطن د ګوند او د افغانستان د وسله وال پوځ د هغو مشرانو پر مټ کابل ته راورسول شو چې د ملګرو ملتو د سولې د پلان او د ملي روغې جوړې مخالفین وو چې د مسکو په حکم یې سرونه ور ته ټیټ کړي وو. » د اسلامي انقلاب د بري ربښتیا د دې سیاسي تحول د اصلي لوبغاړي مسعود له مرکې څخه معلومیږي چې د بي بي سي سره یې ترسره کړې او په یوه برخه کې یې راغلي دي: « پوښتنه - تاسي د دولت د وسله وال پوځ له جنرالانو یعنی جنرال عظیمي ،جنرال علومي، جنرال دلاور، جنرال فتاح سره څه ډول چلند کوئ ؟

ځواب – جهادي مشرانو ټل د وسله وال پوځ له جنرالانو او افسرانو څخه غوښتل چې د رژیم سره همکاري و نکړي او د مجاهدینو سره یوځای شي ، دې جنرالانو د جهادي تنظیمونو غوښتنو ته لبیک ووایه هم یې د رژیم په رانسکورولو او هم یې د کابل د ښار په امنیت کې زیاته همکاري وکړه نو دا جنرالان د تقدیر وړ دي نه د توبیخ وړ.

پوښتنه – د مجاهدینو په واکمنی کې به ښاغلی فرید احمدمزدک ، کاویانی، وکیل او نور وکولای شي له هیواد څخه ووزي یا نه ؟

ځواب ـ تر اوسه د جهادي مشرانو او جهادي شورا له خوا کوم مقررات چې څوک د هیواد څخه و نه وزي نه دي ترتیب شوي هغوی کولای شي چې په آزادانه ډول د هیواد د ننه او بهر ته سفر وکړي. » ۱۹۱/ ۳۳۱ که چیرې د خبریال پوښتنو ته ځیرشو هغه د وطن د ګوند د هغو پوځي او ملکي چارواکو په اړه پوښتنه کړې ده چې هغوی مسعود واک ته رسولی دی. لدې څخه بیا څرګندیږي چې د اسلامي انقلاب اصلي لوبغاړي جهادي ډلې او په شمال کې بغاوتګر پرچمي جنرالان نه بلکې په کابل کې د پرچم ګوند په مشرتابه کې سیاسي معامله ګر وو. جنرال مومن د بغاوت چیانو څخه یو په کابل کې ناست پرچمي ملکي او پوځي معامله ګر داسې معرفي کوي: « کله چې مزارشریف سقوط وکړ، پاځون د وطن د ګوند د مرکزي کمیټې او په کابل کې د جنرالانو له ملاتړ نه برخمن شو.جنرال آصف دلاور لوی درستیز، جنرال نبي عظیمي د کابل د ګارنیزیون قوماندان ، جنرال سیداعظم سعید د جمهوري ریاست د ګارد قوماندان او لسګونو نورو جنرالانو پیغامونه را واستول او په څرګند ډول یې خپل پیوستون وښود .» ۲۲۵/ ۲۰۵ د احمدشاه مسعود او جنرال مومن مرکې د اسلامي انقلاب د بري اصلي لوبغاړي ښیي

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې د اسلامي انقلاب د بري په نامه یې د شمال تلوالې واکمنولو ته لار هواره کړله او پر بله خوا یې نه یوازې خلکو بلکې خپل ګوند ته هم خیانت وکړ. دا د اسلامي انقلاب بری نه بلکې د پرچمیانو له لخوا د مسعود په ګډه کودتا وه چې د افغانستان تباهی ته یې لاره هواره کړله. د دې کودتا توپیر د چنګاښ د شپږویشتمې او غویي د اوومې له کودتا وو څخه پدې کې وو چې لومړۍ دوې کودتاوې د حکومتونو او سیاستونو خلاف تر سره شوې خو دا وروستۍ (د ثور اتمې) کودتا د افغانستان د شتون پر ضد کودتا وه. دا توره کودتا د افغانستان په لرغوني تاریخ کې یو تور داغ دی . البته د هغو رښتینو مجاهدینو اتلولۍ او سرشندنې چې د شوروی اشغال په وړاندې وجنګېدل د درناوی وړ دي خو د تنظیمونو د مشرانو او ځینو جهادي قوماندانو خاینانه معاملې او په هغو کې د م،م د سولې د پروګرام شنډول چې هېواد یې کورنۍ جګړې ته ور ټېل وهلو د بښنې وړ نه دي . سره لدې بیا هم د جهاد ټیکه داران د غویي اتمه د جهاد د فتحې ورځ او یا د اسلامي انقلاب د بري ورځ ګڼي پداسې حال کې چې دا ورځ د ۱۳۵۸ کال د مرغومي د شپږمې او د ۱۳۸۰ کال د تلې د پنځلسمې په څېر د افغانستان د تباهۍ او بربادۍ توره ورځ ده ځکه چې:

الف - د م ، م د سولې د پروګرام یې شنډ کړ.

ب – ددې کودتا په پایله کې د شمال دا د شر اوفساد تلواله واک ته ورسېده کومه چې د ړانده قومي تعصب د لړکیو د حقونو د ترلاسه کولو په نامه یې د هېواد ورونه قومونه په پښتنو او غیرپښتنو، ډېرکیو او لږکیو او هېواد یې په شمال او جنوب ویشلو چې پدې توګه یې د ملي نفاق تخمونه وکرل .

ج - تنظیمونو ته د واک د لېږد په ورځ (د غويي اتمه) د کابل په ښار کې چور او تالان ، د عامه شتمنیو لوټول او د وحشتونو لړۍ پیل شوله او دې بهیر څلورکاله دوام وموند. د دې وحشتونو په ترڅ کې د هېواد د تمدن ټولې نښې نښانې ، لرغوني آثار ،د دولتي ادارو، اقتصادي او فرهنګي بنسټونو او وسلوال پوځ تجهیزات او وسلې له منځه ولاړل. سربېره پردې په افغانستان کې داسې وحشت واکمن شو او داسې جنایتونه وشول چې قلم یې د لیکلو او ژبه یې د ویلو څخه شرمېږي . د په اصطلاح د اسلامي انقلاب د لوبغاړو موخه د عبدالعلي مزاري د مرګي څخه څرګندېږي چې د ۱۳۷۲ کال د مرغومي د جګړو وروسته د آزادۍ له رادیو سره کړې وه او وایي: « مسعود څو ځله ما ته هیات را ولېږه او ویې ویل چې موږ او تاسې ټول محروم ملتونه یو.موږ باید ټول سره یو ځای او متحد اوسو او د پښتنو دوه سوه کلن استعمار ته نوره اجازه ور نکړو اوس واکمني محرومو ولسونو ته انتقال شوې ده باید د هغې ساتنه وکړو.» بېله شکه چې د دې تګلارې پایله د کورنۍ جګړې پیلېدل او د هېواد تباهي وه.

ولې تنظیمي جګړې پیل شولې ؟

مخکې لدې چې پورتنۍ پوښتنې ته ځواب وویل شي باید لومړۍ دوو نورو پوښتنو ته ځواب ولټول شي . ولې اووه تنظیمونه په پاکستان او اته تنظیمونه په ایران کې جوړشول او ولې په افغانستان کې جهادي تنظیمونه واک ته ورسول شول. دې دوو پوښتنو ته د ځواب ویلو وړاندې بلې پوښتنې ته هم ځواب ورکړل شی چې څه وخت په افغانستان کې جهاد پیل شو. د لیکنې د دې برخې سرلیک ته د څو پوښتنو د ځواب لټول ښیي چې سیاسي – ټولنیزې پدیدې لکه د ځنځیر د کړیو په څېر له یوبل سره تړاو لري همدا لامل د سیاسي – ټولنیزو بهیرونو پېچلتوب ښیي. که څه هم وروستۍ پوښتنې ته مخکې ځواب ورکړل شوی دی چې جهاد د سرطان د انقلاب وروسته پیل شو چې یوځل به بیا پرې ځغلنده کتنه وشی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ۱۳۵۲ کال د کودتا وروسته په هېواد کې د هراړخیزه سمونو د پلې کولو ژمنې ور کړل شوې. د دې سمونونو د اعلان سربېره د محمد داود مخینې او په جمهوري دولت کې د پرچمیانو غوښینه برخه د دې لامل شول چې د هېواد محافظه کار او ارتجاعي ځواکونه او د شوروي اتحاد مخالفان نوی جمهوري نظام د شوروي اتحاد سپوږمکۍ وبولي او د هغه خلاف یو تبلیغاتي کمپاین پیل کړي. له بله پلوه د محمد داود اروایي ځانګړتیاوې چې د سیاسي مخالفینو شتون یې نشوای زغملای او د نوي نظام د مخالفینوخلاف یې د زورزیاتی تګلاره غوره کړله مخالفین اړ شول پاکستان ته پناه یوسي، هغوی هلته تر پوځي روزنې لاندې ونیول شول او د نوي رژیم خلاف یې د جهاد په نامه افغانستان ته د ورانکاریو لپاره را ولېږل. دې دولتي ضد فعالیتونو تر هغو پورې دوام وموند چې داود خان لویدیځ ته په ګونډو شي.د ثورد وسله وال پاڅون وروسته سمدلاسه د محمد داود د واکمنۍ سناریو پیل شوله . د افغانستان د پرمختګ دښمنانو او ملاتړو یې هغه وخت د واکمنیو خلاف د جهاد فتواوې ورکړې دي او د اسلام نه د یوې وسلې او وسیلې په توګه استفاده کړې چې واکمنیو په ټولنیزو- اقتصادي سمونو لاس پورې کړی دی خو دغو مفتیانو د امیرحبیب الله خان په څېر پاچا چې په عیش اونوش کې ډوب وو د خادم الملته الدین او هغو لسګونو ښځو ته چې د امیر په حرمسرای کې یې په مختلفو نومونو ژوند کاوه هغوی ته یې د صباحه الحرم، مرجانه سراري او نور عربي لقبونه ورکول او ولس یې د دې پاچا اطاعت ته رابللی دی. دا ټول هغه اسلام دښمنه څیرې وې چې د نړیوالو استکباري شیطاني مرکزونو په چوپړ کې ولاړې وې ، ترڅو افغانان په تورتم کې وساتي اود دې استکباري ځواکونو د ګټو خلاف ونه دریږي. دا هغه استخدام شوي دین پلورونکي وو چې د لږ مادي او دنیوي امتیاز په وړاندې وطن پلوري. دې حالت ته په کتلو سره د هیواد هغو سیاستوالو او واکمنانو ته چې د هیواد د آبادۍ او د خلکو د سوکالۍ په موخه یې متې رانغښتې وې په کار وو چې د خپلو سمونونو د پلې کولو پر مهال یې د پوره غور او اړین احتیاط څخه کار اخیستی وای او په تېره د خلکو مقدساتو او دودونو ته یې پوره درناوی کړی وای ترڅو یې په کمین کې ناستو دیني سوداګرو ته دا پلمه نه وای ورکړې چې پردوی د کفر او الحاد تور ولګوي، د ولس له سپیڅلومذهبي او ملي احساساتو نه ناوړه ګټه پورته کړي او د جهاد په نامه هغوی د نړیوالو شیطاني ځواکونو او د هغوی د سیمه ییزو چوکره ګانو په چوپړ کې ودروي. له بده مرغه د اماني نهضت نه نیولې تر دې دمه د هیواد د مترقي غورځنګ لارویانو او په هغو کې د ا ، خ، د ، ګ و نشوای کړای دا تشه ډکه کړي. د دې ترخه واقعیت لامل پدې کې دی چې هغوی خپل تاریخ نه وو لوستی ، د خپل ولس رواني ځانګړتیاوې ، دودونه او نرخونه یې درک نکړل، یا یې هغو ته ارزښت ور نکړ او یا دا چې پر داسو ظاهرې بدلونونو چې د ټولنې د پرمختګ لپاره یې هیڅ ګټه نه لرله لاس پورې کړي او داسې اداره چې د خلکو د همکارۍ او ملاتړ د جلبولو جوګه شي جوړه نکړای شوه چې پایله یې د ریفورمونو دریدل ، د واکمنیو نسکوریدل او د محافظه کارو په پردیو پورې تړلیو ډلو واکمنیدل شي. افغانان د نړۍ د نورو ولسونو په څیر د خپلو واکمنیو څخه د هرڅه ړومبی په هیواد کې د قانونیت اوعدالت د ټینګښت او د دوی مقدساتو او دودونو ته د درناوي هیله لرله او لري یې. ولس دې ته نه ګورې چې واکمنۍ یې ځانته اسلامی وایي یا دموکراتیکې، انقلابي یا ریفورمیستې، جمهوریت یا امارت، ولسونه د واکمنیو عملي کړنو ته ګوري .
غازي امان الله خان چې د انګریزانو څخه د خپلواکۍ د ترلاسه کولو اتل دی داسې کارنامې هم لري چې د هغه د سقوط لپاره یې لار هواره کړله. هغه د اروپا له اوږده سفر وروسته داسې فرمانونه لکه په ښار کې د چادرۍ په اغوستلو بندیز لګول صادر کړل. د هغه په اداره کې داسې چارواکي هم تر سترګو کیدل چې استبداد او فساد یې سارۍ نه درلود. د بیلګې په توګه د پغمان په لویه جرګه کې د کابل یوه استازي چې درۍ لکه روپۍ یې د بسپنې په ډول حکومت ته د جنګي مهماتو د اخیستنې په موخه هم ورکړې وې

(c) ketabton.com: The Digital Library

پاچا ته وايي: « ترهغه پورې چې ستاسو په فساد ککړ وزيران محکمې او دار ته و نه رسول شي په هيواد کې د هيڅ ډول سمونونو امکان نشته. » ۲۲۵ /۸۱۳ لکه څرنگه چې وايي «تاريخ د عبرت هنداره ده » د ا، خ ، د، گ مشرتابه د اماني غورځنگ د نسکوريدو له ترخو تجربو څخه زده کړه نه وه کړې او د ريفورمونو په پلي کولو کې چې د وخت او ولس غوښتنه وه داسې تيروتنې او ناسنجول شوي گامونه پورته کړل چې د اماني دورې سره يې هيڅ توپير نه درلود. که د امان الله خان په زمانه کې کوم والي د شريعت پر ځای د قانون د پلي کولو پر ضرورت ټينگار کاوه، د خلقي حکومت ځينو مسؤلينو بيا په کليو کې نالوستي وگړي او حتی ښځې اړ ايستلې چې د سواد د زده کړې کورسونو ته ولاړ شي يا دا چې د انقلابي شورا د اووم لمبرفرمان(د ښځو د حقونو) د پلي کولو په نامه د خلکو د ودونو د خوښيو د مراسمو مخنيوی وکړي او يا د ځمکو د اصلاحاتو په ترڅ کې د حکومت د سياستونو د بيانولو په نامه د ملاکانو او خانانو په پته سپکې سپورې ويلې او ملاکان يې سپکول. دا سپکاوی په هغه بزگر چې دولت وړيا ځمکه ور کوله هم ښه نه لگيده ځکه چې نوموړی خان د هغه له قوم او قبيلې څخه وو چې هغه ته يې سپکاوی ځانته سپکاوی گاڼه. البته چې گڼ شمير پرچميانو او د امين پلويانو په لوی لاس د حکومت چارې سبوتاژولې . پدې هکله سيستاني د خپل کتاب مقدمه بر کودتای ثور ۱۳۵۷وفجايع هشت ثور په ۱۱۱ مخ کې راوړي چې کله خلقيانو کارمل په پراگ کې د سفير په توگه وگومارلو هغه په هوايي ډگر کې هغو پرچميانو ته چې د ده سره مخه ښې ته ورغلي وو د کارمل يوازېنۍ سپارښتنه دا وه چې « تاسې به په ټول قوت سره خپلې هڅې د تره کي ، امين د رژيم د ناکامولو په موخه را گرزوئ.» د ا،خ،د،گ هم د شاه امان الله په څېر واک انحصار او خپل طبيعي متحدين يې هم په واک کې شريک نکړل. ددې گوند په واکمنۍ کې د غازي امان الله د حکومت په څيرد نظر او عمل يووالی نه ليدل کيده او د يو بل خلاف يې تحريکات کول، دې دا معنی لرله چې نوي انقلابي واکداران نه يوازې د وسلوالو مخالفينو سره په جگړه اخته وو بلکې په خپلو کې هم سره جنگيدل . د واکمنۍ په وروستيو کې د پرچميانو له خوا ، د امين لخوا د تره کي وحشيانه وژنه او د کارمليانو له لوري د م،م د سولې د پروگرام شنډول يې څرگندې بيلگې دي چې پايله يې د جهادي تنظيمونو واکمنېدل شول. .

پورتنيو څرگندونو ته په کتو سره به اوس لوموړۍ پوښتنې ته چې ولې اووه گونه او اته گونه جهادي تنظيمونه جوړشول ځواب ووايو. د دې ډلو له جوړولو څخه د اسلام آباد او تهران او د هغوی د نړيوالو ملاتړو موخه دا وه چې دا گڼ شمېر تنظيمونه د ا، خ، د ، گ د واکمنۍ له نسکورېدو وروسته گډه ژبه پيدا نکړي او يو مرکزي ځواکمن حکومت جوړ نکړي . کله چې دې د ښمنو ډلو د گډ حکومت د جوړولو وړتيا نلرله په طبعي ډول سره نښتل او د جگړو اورونه بلېدل . له همدې امله يې جهادي تنظيمونه واک ته ورسول چې د يو بل د منلو او زغملو اراده او لېوالتيا يې نلرله . ددې دوو پوښتنو کې ځواب د هغه مهال د زبرځواکونو(شوروي اتحاد او امريکا د متحده ايالتونو) تگلارو او ستراتېژيو هم خپل رول خو ټاکونکی رول درلود. د تنظيمونو د واکمنېدو په درشل کې شوروي اشغالگر د افغان ولس د اتلوالې مبارزې په وړاندې په گونډو شول او له افغانستان څخه ووتل، خو لکه څرنگه چې مسکو د وخت په افغان دولت او جهادي ډلو کې نفوذ او اغيز درلود او په تېره نجيب الله او د هغه د دسترخوان يارانو د مسکو د ښه غوړنيوونکو مزدورانو په توگه د شورويانو د دستورونو پلي کوونکي وو د شورويانو د دستورونو له مخې گامونه اوچتول بېله دې چې د دې دستورونو د اړتيا ، گټورتوب او زيان په اړه سوچ وکړي . شوروي سلاکاران ترهغو پورې د نجيب الله ترڅنگ ناست وو اوهغه ته يې مشورې ورکولې چې هغه يې لاس تړلی پرچمي کارمليانو او د نظارشورا ته تسليم کړ. هغه مهال د کرملن ناستو نقشه دا

(c) ketabton.com: The Digital Library

وه چې د پرچم ـ جمعیت تر مشرتابه لاندې واک شمال تلوالي ته ولېږدوي. د تلوالي له واکمنېدو سره د شورویانو سربېره ایران ، پاکستان ،هندوستان او لویدیځوال هم همغږي وو. د تلوالې په واکمنېدو سره چې مرکزي رول پرچم ـ جمعیت ته پکې ورکړل شوی وو ، ددې تلوالي تګلاره د شوروي اشغال لاندې د کارمل ـ نجیب حکومتونو کاپي وه چې هغه د مسکو ګټو ته په لومړیتوب ځرخېدله . که چېرې شمال تلوالي په خپلو کې نه وای سره خوړلي بېله کومه شکه هغه به تر ډېرې مودې پورې پر افغنستان واکمنه پاتې شوې وای، ځکه چې د سیمه ییزو ځواکونو(روسیه، هند، پاکستان او ایران) له ټینګ ملاتړ څخه برخمنه وه. د م، م دسولې د پلان د شنډولو او د شمال تلوالي د واکمنولو څخه د مسکو موخه دا وه چې په افغانستان کې یو قوي اسلامي دولت جوړ نشي چې د داسې یوه دولت د جوړېدو له کبله د شوروي اتحاد د منځنی آسیا اسلامي جمهوریتونه د خپلواکۍ او اسلامي ولولو څخه اغېزمن کېدل او پدې ډول شوروي امپراطوري له ګواښ سره مخامخ کېدله. همدا لامل وو چې د هېواد هغه لړکی ډلې چې پښتني ضد روحیه یې لرله واک ته ورسولي ترڅو پښتانه وټکوي چې منطقاً د پښتنو له غبرګون سره مخامخ کېدل او د جګړې اورونه بلېدل . د نجیب الله هغه خبره چې حکمتیار ته به اجازه ورنکړم کابل ته را ننوزي او د هغه څخه به دا نور حکومت ونکړي د مسکو نقشه وه چې نجیب په ناپوهی کې او کارملیانو په شعوري دول پلي کړله.

امریکا هم د شوروي اتحاد په څېر د ا، خ ، د ،ک د واکمنی د نسکورېدو وروسته په افغانستان کې د ځواکمن اسلامي دولت د جوړېدو له امله وېره لرله. لکه څرنګه چې د ا ، خ ، د ، ک د واکمنی د راپرزېدو یوه ورځ وروسته ګراهام فیلر د امریکا د سي آی اې د اداري پخواني مرستیال ویلي وو :« وروسته له هغې چې د جهاد له برکته یو ستر زبرځواک ماتې وخوړه په افغانستان کې د مجاهدینو له لوري د اسلامي دولت جوړېدل د امریکا او لوېدیځ لپاره یو ستر ګواښ جوړوي. اسلام اوس مهال د مارکسیسم – لیننیسم ځای نیولی او په هماغه کچه د لویدیځ تمدن ته ورانوونکی دی.» ۲۲۶/ ۲۰۲ د واشنګټن ددې پالیسۍ په اړه ډګروال یوسف د آی اس آی د افغانستان د څانګې مشر لیکي :«زه عقیده لرم که چېرې د مجاهدینو بری د امریکا له ګټو سره سم وای د هغوی بری له کورنیو شخړو سره سره حتمي وو، له بده مرغه داسې نه وو.»۱۵۴/ ۱۹ پاکستان او ایران چې د چنګاښ د انقلاب وروسته د افغان حکومتونو ضد اورپکو ملاتړي وو هغوی هم په افغانستان کې د کمزوري حکومت شتون د خپلو ملي ګټو سره برابر ګڼلو ، د قوي مرکزي حکومت مخه یې ونیوله او د خپلو جهادي چوپړیانو پر مټ یې جګړو ته لمن ووهله. که چېرې په افغانستان کې مرکزي ځواکمن دولت جوړ شوی وای افغانستان د پرمختګ لوړو پړاوونو ته رسېده ، هغه مهال ایران او پاکستان د خپلو تولیداتو بازار(افغانستان) له لاسه ورکاوه . له بلوه پلوه با ثباته او ځواکمن افغان حکومت د دې وړتیا موندله ، ایران او پاکستان ته پرېمانه تلونکي اوبه مهار کړي چې اسلام آباد ـ تهران دا هم نه غوښتل . همدا لاملونه وو چې اسلام آباد ـ تهران ، مسکو ـ واشنګټن او د هغوی متحدینو تنظیمي جګړو ته لمن ووهله. ددې لپاره چې واشنګټن د افغانستان څخه د شوروي اشغالګرو له وتلو وروسته په افغانستان کې د یوه اسلامي قوي دولت د جوړېدو مخه نیولي وي چې بېله شکه اسلام آباد هم ورسره همغږی وو لا د مخه چمتووالی نیولی وو. عبدالحمید مبارز د خپل کتاب (حقایق وتحلیل وقایع مسایل سیاسي افغانستان) په ۴۳ – ۴۴ مخونو کې د۱۳۶۸ کال د تلې په میاشت کې د بدخشان په توپخانه کې د مهمو جهادي قوماندانانو جلال الدین حقاني ، احمدشاه مسعود، سید جګرن، قاري بابا، عبدالحق، ملاملنګ، خلیفه عبدالودود،محمد امین وردګ، بلال نیرم، تورن نظري او نورو د یوې غونډې یادونه کوي چې آی اس آی او سي آی اې هغه را بللي وه چې ظاهراً د

(c) ketabton.com: The Digital Library

کابل له سقوط وروسته د واک د تشي مخنيوی وو خو موخه يې د واک د تشي مخنيوی نه بلکې « واشنګټن د اووه ګونو تنظيمونو جوړښت، ځواک او مشرتابه ته په کتلو سره هغه د خپلو ستراتيژيو د پلې کولو په وړاندې خنډ ګڼل .له همدې امله امريکايان د افغانانو په منځ کې د ليډرشپ د ماتولو په هڅه کې شول چې د ګوندونو او قوماندانانو تر منځ بې اتفاقي راوړي. په کال ۱۹۹۰ سي آی اې نيغ په نيغه د قوماندانانو ترمنځ د وسلې وېش پيل کړ دا کار يوه ښه وسيله شوه چې د قوماندانانو تر منځ شخړې پيدا کړي.» ۸۸/ ۴۲ سربېره پردې پدې کار سره جهادي قوماندانانو د خپلو تنظيمي مشرانو څخه د خپلواک درېځ شونتيا تر لاسه کوله . دا په تنظيمونو کې د ژور کړکيچ واکمنېدو او خپلسريو ته د لمن وهلو يوه بريالۍ هڅه وه. له ياده و نه باسو چې مخکې لدې قوماندانانو ته د وسلې وېش د تنظيمونو د مشرانو او آی اس آی له خوا تر سره کېدلو او اسلام آباد حتی سي آی اې ته اجازه نه ورکوله چې په تنظيمونو وسلې وويشي. د پورتنيو څرګندونو او وروستيو پېښو څخه داسې ښکاري چې د تنظيمونو ترمنځ جګړې د واشنګټن د پلان يوه برخه وه. له بله پلوه څرګنده شوله چې سي آی اې په تنظيمونو کې داسې قوماندانان لرل چې د دوی د نقشو رښتيني پلې کوونکي وي چې د بدخشان د توپخانې د غونډې ستره برخه وال له همدې قوماندانانو څخه وو. پدې اړه ددې غونډې يوه ګډون کوونکي ملاملنګ يوه خلقي ته چې د ۱۳۶۸ کال د کب د شپاړلسمي ډرامې وروسته پاکستان ته تښتېدلی وو ويلي وو: « موږ مستقل خلک يو ، د قوماندانانو شورا لکه حاجي عبدالحق،رحيم وردګ او زه...، راځئ زموږ سره ، زموږ سره خبرې يعنې د امريکا سره خبرې ، موږ د امريکا خلک يو، د تنظيمونو او پاکستان پروا نلرو.» ۲۸۳/۲۲۷ – ۲۸۴ کله چې ملاملنګ د قوماندانانو د شورا غړي د امريکا خلک بولي دا د دې معنی ورکوي چې سي آی اې د جهاد په زمانه کې دا ډله قوماندانان ښه غوړنيوونکي او امريکا ته وفادار تثبيت کړي وو . همدا لامل هم وو چې کله امريکايانو په ۲۰۰۱ کې پر افغانستان يرغل وکړ څه موده وروسته يې رحيم وردګ د دفاع وزيرمقرر کړ ، ملاملنګ يې ولسي جرګې ته راپورته کړ او که عبدالحق طالبانو نه واى وژلي هرومرو به عبدالحق د امريکايي اشغال لاندې حکومت لوړپوړي وای . ښېله شکه د امريکا همدې باوري قوماندانانو په خپلمنځي تنظيمي جګړو کې تاکونکی رول لوبولی دی چې پدې ډول يې د يوه قوي اسلامي دولت مخه ونيوله او له بله پلوه يې اسلام چې« د مارکسيسم – لينينسم وروسته د لويديځ تمدن ته ورانوونکی دی» هم بدنام کړ. البته په تنظيمو جګړو کې د مسعود رول لکه د لمر په څېر څرګند دی. دا هغه څه وو چې د وخت زبرځواکونو(شوروي اتحاد او د امريکا د متحده ايالتونو) غوښتل چې هغې ته هم ورسېدل . همدا لامل وو چې احمدشاه مسعود ته مسکو د م، م د سولې د پروګرام په شنډولو کې مرکزي رول ورکړی وو اوښايي دا کار د واشنګټن سره په همغږۍ کې ترسره شوی وي ځکه چې په روسيه کې يو شمېر څېړونکي د شوروي اتحاد وروستی مشر ګرباچف د امريکا د نقشو پلې کوونکی ګڼي .

(c) ketabton.com: The Digital Library

د افغانستان خلق د موکراتيک گوند(وطن گوند) د نسکورېدو وروسته

کله چې د۱۹۹۲ کال د اپريل په نيمايي کې د افغانستان شمالي ولايتونه د مرکزي حکومت له کنترول څخه ووتل د اپريل په ۲۴ په پېښور کې د پاکستان د صدراعظم نوازشريف او د سعودي عربستان د استازو په گډون جهادي مشران سره جرگه شول او د افغانستان د راتلونکي واکمنۍ بنسټ يې پدې ډول کېښود چې صبغت الله مجددي په د دوو مياشتو لپاره د دولت ممثل او برهان الددين رباني به د څلورو مياشتو لپاره د افغانستان د سرپرست دولت رييس وي . د صدارت مقام اسلامي حزب او د دفاع وزارت به د جمعيت برخه وي. د کابينې غړي به د تنظيمونو د دويمې کچې له غړو څخه ټاکل کېږي. ددې شپږو مياشتو په ترڅ کې به د راتلونکي حکومت لپاره اسلامي متفق عليه شورا تصميم نيسي او د هغه انتقالي عمر به دوه کاله وي. گلبدين حکمتيار په خپل کتاب (پټې توطېې او بربنډې څېرې) کې د پېښور د غونډې په اړه راوړي:« آی اس آی تينگار کاوه که چېرې مسعود د دفاع وزير، رباني او مجددي جمهور رييسان نشي بحران نه حل کېږي او په کابل مسلط ځواکونه چا ته واک نه سپاري.» د همدې لوزنامې له مخې د غويي په اتمه مجددي ته د اسلامي دولت د ممثل په توگه د بهرنيو چارو په وزارت کې چې د نجيب الله د واکمنۍ گڼ شمېر لوړپوړو چې په هغو کې عبدالواحدسرابي د جمهوررئيس مرستيال او صدراعظم فضل الحق خالقيار هم گډون درلود د ځانگړو مراسمو په ترڅ کې واک وسپارل شو. د جمهور رييس لومړي مرستيال عبدالرحيم هاتف پدې مراسمو کې گډون ونکړ. کله چې د بهرنيو چارو په وزارت کې د واک د لېږد مراسم ترسره کيدل د کابل په ښار کې د تنظيمونو جنگياليو د دولتي ادارو او مؤسسو د نيولو او له هغو څخه د مالونو او تجهيزاتو پر اېستلو بوخت وو. د وزارتخانو ، دولتي او اقتصادي بنسټونو د نيولو په خاطر جگړه ظاهراً د شمال ټلوالې او د حزب اسلامي تر منځ روانه وه خو پخپله د شمال ټلوالې جنگيالي هم د زياتو سيمو د نيولو او غنيمتونو د ترلاسه کولو په موخه په خپلو کې سره جنگيدل . په همدې ورځ د تنظيمونو له لوري د خلکو او ټولنيزو شتمنيو د غلا او خپلسرۍ څرگنده بيلگه دا ده :«کله چې پخوانی صدراعظم خالقيار د بهرنيو چارو د وزارت څخه پخپل موټر کې ووت، د مسعود نفرو د بهرنيو چارو د وزارت مخکې له موټر نه کښته کړ، موټر يې تري وتښتاوه خالقيار پلی روان وو ترڅو يوه پوځي افسر پخپل موټر کې يووړ. ماښام خالقيار د بابا جلندر د مسعود د قوماندان لخوا وتښتول شو او له هغه څخه يې پيسې غوښتې وې ترڅو د ځينو افسرانو په مرسته خوشې شو.» ۱۷/ ۴۶۸ کله چې د تېر نظام د صدراعظم سره دا ډول چلند وشو د هېواد عادي وگړي به له کومو ستونزو او گواښونو سره مخ وو. د جهادي ډلو له لوري د دولتي بيزونو او زيرمو څخه خوراکي توکي او لوازم په ټيټه بيه په بازارونو کې خرڅ شول ، نرخونه را ولويدل او مجددي به په وياړ سره ويل: «زما د واکمنۍ په مهال د اوړو او خوراکي توکو نرخ ټيټ شوی دی خو هغه خبر نه وو چې دا توکي جهادي غلو غلا کړي او په ټيټه بيه يې بازار ته وړاندې کړي دي.»۲۲۳ / ۷ د مجددي د واکمني انارشي او د تنظيمونو خپلسري له دې نه جوتيږي چې د « سوداگرۍ او امنيت وزيران شهباز احمدزی او جنرال نوروز د اسلامي وحدت جنگياليو پرې نه ښودل چې نومړو وزارت خانو ته ننوزي. »۸۸ /۶۳ جهاديانو ته د واک د لېږد يوه ورځ وروسته مجددي د افغانستان د اسلامي دولت ممثل په ارگ کې د واک په گډۍ ډېره ولگوله او عمومي بښنه يې اعلان کړه.هغه پداسې شرايطو کې د دولت مشري په غاړه واخيستله چې په هيواد او په ځانگړې ډول په پلازمينه کې تنظيمونو هلې ځلې کولې چې زياتې سيمې تر خپلې ولکې لاندې راولي . مجددي د دولت د اداري لپاره نه کوم پلان درلود او نه يې د امنيت د ټينگولو په خاطر کوم منظم امنيتي ځواک ، چې د ده د فرمانونو او امرونو له مخې عمل وکړي. پداسې يوه حالت کې چې پرسر د ځمکې پرسر د محشر

(c) ketabton.com: The Digital Library

پرته بل څه نشو ورته ويلی ټول ولس او په هغو کې د ا، خ، د، ک خلقي برخه او د نجيب الله پلويان د واکمن وحشت او انارشۍ څخه د خوندي پاتې کيدو په موخه غارونه لټول او د هيواد څخه د وتلو په لټه کې وو. پر بله خوا کارمليانو چې د واکمنۍ برخه جوړوله د واکمنانو اکثونه کول. د وخت په تېرېدو سره که څه هم د جګړو کمی نه وو خلقي مشرانو او کدرونو هڅې پيل کړې ترڅو خپل ګوند بيا په پښو ودروي . د هغوی د هڅو پايله دا شوه چې د شوروي اشغال پر مهال په دولت کې د شريک اړخ په استازيتوب زيری ، پنجشيری ، آرين او جنرال نظرمحمد او د امين د پلويانو څخه شاه ولي ، سوما، جليلي او هاشمي سره جرګه شول. د سوما په وينا دوی د دې شرطونو له مخې د نوي ګوند په جوړولو هوکړه وکړله :

- د ببرک کارمل سره به جوړه نه کېږي.
- د ګوند نوم به بدلوي .
- د کنګرې تر جوړېدو پورې به د ګوند مشر او رييس نه وي.
- د مرغومي شپږمه به توره ورځ اعلانيږي.

د مجاهدينو په واکمنېدو سره چې کارمليان د دولت برخه او احمدشاه مسعود د اسلامي دولت بې تاجه ټولواک وو د ۱۳۷۱ کال د زمري په مياشت کې مسعود د خلقي مشرانو زيري ، پنجشېري ، جنرال نظرمحمد او آرين سره وکتل او دوی ته يې په هېواد کې د ژوند کولو ډاډ ور کړی دی . شا وخوا درې مياشتې وروسته يې بيا وربللي او په دې کتنه کې يې له دوی څخه غوښتې چې خپل پوځې ملګري وهڅوي ترڅو له حکومت سره همکاري وکړي . خلقي مشرانو ورته ويلي وو چې اوس مهال موږ کوم سازمان نلرو او له هغوی سره اړيکې نشته خوهڅه به وکړو چې هغوی تشويق کړو او ستاسي له استازی سره به د آرين سره په تماس کې وي . د زيري په وينا « موږ نه غوښتل د مسعود خبره پر ځمکه واچوو.» لکه څرنګه چې د وخت په تېرېدو سره تنظيمي جګړې نه درېدلې او د هېواد څخه تېښتې دوام درلود خلقيان هم له هېواد څخه وتل او ډېری يې پاکستان ته کډوال شول. خلقي مشرانو په پاکستان کې په۱۳۷۲ کال کې د سولې د غورځنګ په نامه د يوه سياسي خوځښت بنسټ کېښود او مشر يې شهنواز تنی وټاکه. د دې خوځښت د جوړولو په غونډه کې خلقي مشرانو(زيري، پنجشيري، سوما، جليلي ، مومند) برخه لرله . تنې يې لدې کبله د ګوند مشر ټاکلی دی چې په ګوند کې يې ناپيلی دريځ درلود. که د ا، خ، د ،ک مشرتابه او په هغو کې خلقي مشرانو له خپلو پرله پسې تېروتنو او ناکاميو د عبرت درس اخېستی وای ور ته په کار وو چې له سياسي مبارزې يې لاس اخېستی وای د يوې اعلاميې په صادرولو سره يې له خپلو ملګرو او ولس څخه بښنه غوښتې وای چې د دې جوګه نشول ګوند ، دولت او ټولنه په ښه توګه رهبري کړي او د ګوند له کدرونو يې غوښتې وای چې تېرو ترخو تجربو ته په کتو سره سياسي مبارزې ته دوام ورکړی. يادوخلقي مشرانو د سولې د غورځنګ بنست کېښود خو عملاً يې د خپلې پرېکړې او ژمنې خلاف د سولې غورځنګ سره سازماني اړيکې وشلولې او خپلواکه سياسي هڅې يې پيل کړلې. هماغه دي چې د جليلي په مشری د۱۳۷۵ کال د زمري د مياشتې په اته ويشتمه د پېښور په ښار کې شاوخوا د ۱۳۰ تنو په ګډون يوه غونده را وبلله او د ملي يووالي په نامه يې ګوند جوړ کړ چې مشران او بېژندل شوي کدرونه يې ټول د امين پلويان وو. همدا رنګه هغه مهال په مسکو کې يو شمېر پرچميانو د حبيب منګل په مشری د(نهضت اعتداليون) په نامه د پرچميانود بيا تنظيمولو هڅې پيل کړلې خو کومه لاسته راوړنه يې نلرله . دا هم د يادولو وړ ښکاري چې د افغانستان د خلک دموکراتيک ګوند د واکمنۍ د نسکورېدو وروسته يو شمېر کارمليانو د عبدالرشيد دوستم ترمشرۍ لاندې د افغانستان د ملي اسلامي

(c) ketabton.com: The Digital Library

غورځنګ په نامه ګوند جوړ کړ. هغه ډله پرچميان چې د شمال ټلوالې سره په حکومت کې شريک وو د۱۹۹۴ ترجنورۍ پورې چې دوستم د رباني خلاف په جګړه کې ماتې وخوړله وروسته سوکه سوکه د هيواد څخه په وتلو پيل وکړ چې غوڅ اکثريت يې د شوروي اتحاد د ټوټې شوې امپراطورۍ په هېوادونو کې مېشت شول. په ۱۳۷۲ کال کې اسلامي ګوند(حکمتيار)، د ملي ژغورنې جبهې (مجددي) ، ملي اسلامي غورځنګ(دوستم) ، وحدت حزب (مزاري) د هماهنګۍ په نامه يوه شورا جوړه کړله او د رباني د حکومت خلاف يې بيا جهاد پيل کړ . په تنظيمي واکمنۍ کې شريک پرچميان چې د دوستم سلاکاران او ملاتړي ګڼل کېدل د هماهنګۍ د شورا فعالان وو. د دې نوې سياسي- پوځي ارګان په راڅرګنديدو سره د۱۳۷۲ کال د مرغومي يوولسمه (جنورۍ لومړۍ) د دوستم ځواکونو د حضوري چمن او مکرويانو څخه چې د اسلامي ګوند له ملاتړ څخه برخمن وو د ارګ په لور وخوځېدل تر څو ارګ ونيسي خو د دولتي ځواکونو له خوا شا ته وتمبول شول. د دې جګړو په ترڅ کې د باختر آژانس له خوا يو خبر خپور شو چې « يو شمير پرچميانو په ډله ييز ډول ځان وژنه کړې خو واقعيت دا وو چې د دولتي امنيت کارکوونکي چې شمير يې ديرشو تنو ته رسيده د مسعود د ځواکونو له خوا چنواري شوي وو .»۲۲۳ / ۳۴ هېره دې نه وي چې د رباني د څارګرۍ دستګاه کارکوونکي خاديستان وو. هغوی دوستم د رباني پر ضد جګړې ته وهڅولو او د « جګړو په ترڅ کې يې غوښتل د رباني خلاف کودتا وکړي چې د کودتا د پلان په هکله جنرال بابه جان مسعود ته راپور ورکړی و. » ۸۸ /۹۳ ځينې پرچميان بيا ګوته جنرال يارمحمد د فريداحمدمزدک ورور ته ګوته نيسي چې مسعود يې د پرچميانو له پلان څخه خبر کړی وو. دا چې ولې مسعود پرچميان کوم چې دی يې واک ته رسولی و ووژل بايد وويل شي چې پرچميانو هغه مهال دوه اړخيزه خوځېدنه پيل کړې وه چې هم يې له مسعود سره راشه درشه او همکاري درلودله او هم يې د ملي – اسلامي غورځنګ له لارې چې د هماهنګۍ د شورا غړيتوب يې درلود له حکمتيارسره اړيکې ټينګې کړې وې. پرچميانو د پنجابيانو په څېر تل د خپلې سياسي مبارزې پر مهال دوه ګونی رول لوبولی دی او د خپلو ايتلافي ملګرو خلاف يې دريغ هم نيولی دی. ښېله شکه مسعود هغه پرچميان وژلي دي چې په کودتا کې ښکېل وو . پدې هکله ډګروال شريف احمد د پرچم د فرکسيون غړی وايي:« د کودتا يوه ورځ وړاندې په بادام باغ کې چې د رباني د ګارد قرارګاه وه د ګارد درستيزوال تورن جنرال شمس الرحمن پنجشيري د ګارد د کنډکونو د درستيزوالانو غونډه راوبلله او ويې ويل موږ او تاسې بايد د خپل پرچمي ملګري جنرال دوستم سره همکاري وکړو ترڅو اخواني رباني له واک څخه ګوښه کړو. ما ورته وويل چې زه دا کار نه کوم . هغه را ته وويل ته د استادۍ صدقه شې . ما څه و نه ويل او له غونډې ووتلم او زما پسې د دافع هوا درستيزوال هم له غونډې ووت.» هغه وايي چې هغه مهال د پوځي قطعاتو قوماندانان جهاديان او درستيزوالان يې پرچميان وو.دا بيا ښيي چې د ۱۹۹۴ کال د جنورۍ په لومړۍ نيټه پرچميانو د رباني خلاف د کودتا هڅه کړې ده. عجيبه دا ده چې د هماهنګۍ د شورا تر جوړېدو پورې د حکمتيار مخالفت له رباني سره پدې کې وو چې ګڼې د دوستم مليشې او پرچمي کمونست جنرالان د رباني ترڅنګ ولاړ دي خو حکمتيار د همدې دوستميانو او پرچميانو سره د رباني خلاف ايتلاف وکړ. دا د دې معنی ورکوي چې د حکمتيار سره د «کمونستانو» په يو ځای کېدو سره هغوی د زم زم په اوبو غسل وکړ او له ګناوو پاک شول. د پرچميانو له لوري د کودتا په درشل کې په مسکو کې د پخواني حکومت د وسلوالو ځواکونو د يو شمېر افسرانو غونډه چې غوڅ اکثريت يې پرچميان وو د دې کودتا سره تړلې ده يادونه يې اړينه برېښي. هغه مهال ليکوال په مسکو کې ژوند کاوه . د۱۹۹۳ کال د نوامبر په مياشت کې د پاتريس لوموميا په دولتي پوهنتون کې دا غونډه جوړه شوه چې ليکوال هم پدې غونډه کې د خبرېدو وروسته ګډون وکړ. په غونډه کې د۷۰ ـ ۸۰ تنو شاوخوا کسانو ګډون کړی وو

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې د لیکوال په شمول څلور تنه پخواني خلقیان او ښایي نور ټول پرچمیان وو. البته یوې میرمنې هم پدې غونډه کې برخه لرله. په غونډه کې د کارمل د واکمنۍ د ګوند منشي او د دفاع وزارت د سیاسي ریاست رییس جنرال محمدیاسین صادقي هم ګډون کړی وو. غونډه د افغانستان د وسلوالو ځواکونو د افسرانو د کمیټې د جوړولو په نامه رابلل شوې وه. د غونډې مشرتابه د کورنیوچارو د وزارت خلقي جنرال اکرم هلالي، د امنیت د وزارت پرچمي جنرال عزیزحساس او د اردو پرچمي جنرال محمدهاشم رودوال کاوه. ددې غونډې لپاره مخکې له مخکې اساسنامه او کړنلاره جوړه شوې وه ، د هغو د لوستلو وروسته پرې بحث وشو. دا دوه سندونه په واقعیت کې د یوه سیاسي غورځنګ اساسي سندونه وو. د غونډې په وروستۍ برخه کې د ګډون کوونکو پوښتنو او وړاندیزونو ته وخت ورکړل شو. د تائیدي څرګندونو ترڅنګ دریو تنو، دوو خلقیانو او یوه پرچمي چې درې واړه څنګ تر څنګ ناست وو د خپلو پوښتنوپواسطه د غونډې موخه تر پوښتنې لاندې راوړله. لومړۍ پوښتنه د پخواني پرچمي وه او ویې ویل : « تاسو دا غونډه په دولتي پوهنتون کې جوړه کړې ده ښېله شکه د پوهنتون د مشرتابه د هوکړې او همغږۍ پربنسټ مو دا غونډه را بللې ده او دا د دې معنی ورکوي چې ددې خوځښت تر شا د دې هیواد څارګره اداره ولاړه ده ...» خلقي وویل اړینه دا وه چې موږ پدې غونډه کې په مسکو کې د کډوالو د ستونزو په اړه بحث کړی وای . د لومړۍ پوښتنې په اړه د غونډې پرمخ وړونکی جنرال رودوال وویل چې د پوهنتون په صالون کې د غونډې جوړول د شخصي اړیکو پرمټ صورت نیولی او د دوهم وړاندیز په اړه وویل شول چې د کډوالو ستونزې به د دې غونډې د مشرتابه له خوا چې هغه به وټاکو حل کړې. دریمه لاندې پوښتنه لیکوال طرحه کړه : « په مسکو کې د افغانستان د وسلوال پوځ د افسرانو د کمیټې د جوړولو اړتیا څه ده آیا موږ بیا د کومې کودتا لپاره آمادګي نیسو تر څو واک تر لاسه کړو او مخکې له مخکې ورته تشکیلات جوړوو.» د دې پوښتنې په راپورته کولو سره میرمن پاڅېدله د افغانانو د یووالي د اړتیا په اړه یې په زړه پورې انقلابي وینا وکړله او دا یې هم وویل څوک چې دا غونډه سبوتاژوي هغه د دښمن ژرندې ته اوبه ورخوشوي . د غونډې پرمخ وړونکی جنرال رودوال هم د لیکوال پوښتنې ته د خپل منطق پراساس ځواب ورکړ. البته د غونډې په پای کې یې د کمیټې مشرتابه چې یو اوږد نوملړ وو وړاندې کړ چې ډېری یې په غونډه کې هم موجود نه وو او رئیسه هیآت د لیکوال نوم هم پرې اضافه کړ. لیکوال وویل چې هغه د دې کمیټې د جوړېدو مخالف دی او تاسې یې د هغې مشرتابه ته پیشنهادوئ او نه غواړې د دې کمیټې په مشرۍ کې ځان ووینې.دا مهال د غونډې د رئیسه هیآت مشر پدې اوږده نوملړ رایګیري وکړله او ټولو مثبته رایه ورکړه . داسې بریښي چې دې غونډې د دوستم او پرچمیانو له لورې د رباني خلاف کودتا سره تړاو درلود ، بری یې یقیني ګڼلو خو کودتا ماتې وخوړله او د پرچمیانو دا هیله هم پوره نشوله.

لکه څرنګه چې د اسلامي انقلاب د بري وروسته په افغانستان او په تېره کابل کې د تنظیمونو د جګړو او انډوخر له امله وحشت واکمن شو او د واک مختلف مرکزونه منځته راغلل خو د واک یوازینی مرکز چې د نورو په پرتله منظم وو، د حکومتولۍ اړینه تجربه او غوره امکانات یې لرل هغه د کابل ګارنیزون وو چې مشري یې نبي عظیمي لرله او هغه په خپله پدې اړوند لیکي : « د دې ورځو په ترڅ کې د کابل ګارنیزون کابو د پخواني او نوي دولت د ادارې په مقر اوښتی وو او عمومي اداره تر اوسه زما په لاس کې وه د کابل په ګارنیزون کې د اسلامي جمعیت د نظار د شورا مرستیال دکتر عبدالرحمن او د هغه قوماندانان اوسیدل ځکه چې د دولتي امنیت او څارندوی د وسلو او اعاشې بیزونه د نظار د شورا په لاس کې وو، له دې امله سلګونه وسله وال قوماندانان او مجاهدین چې پکول او پټو یې درلودل

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه ته راتلل اوهر يوه يې د تيلو، مهماتو ، اعاشې او د شپې نوم او د وسلې د ليږد ټکټ او نورغوښتل. هغه به د يوې کوچنۍ ورقې پواسطه نوموړو بيزونو ته ليږل او يا به يې ماته معرفي کول. د دفاع وزارت ځانگو، دولتي ادارو لکه مرکزي سيلو، دولتي انحصاراتو، مخابراتو او بانکونو او نورو زما په لاسليک سره اجرأت کول . د کابل گارنيزيون د ږيرورو وسله والو څخه ډک وو پداسې حال کې چې هلته د پخواني دولت سلگونه کارکوونکي ، د گوند غړي ، افسران او جنرالان ،د کابينې غړي اوحتی د جمهور رئيس مرستيالان د پکول او پټو سره تر ماښامه پورې اوسيدل. »۱۲۹ / ۵۹۷ د عظيمي څرگندونې ښيي چې د مجددي په واکمنۍ کې د واک اصلي مرکز د کابل گارنيزيون وو چيرې چې جنرال عظيمي د پخواني حکومت او دکتورعبدالرحمن د مسعود مرستيال د نوي حکومت په استازيتوب د گډ ائتلافي حکومت لاربښوونه کوله. همدا د کابل د گارنيزيون واک او کليدي رول وو کله چې احمدشاه مسعود په چهاريکارو کې د خپل سيال (حکمتيار) د جنگياليو سره د جگړې نه وروسته کابل ته راغی د عظيمي دفتر ته چې هلته « آصف دلاور ، نورالحق علومي ، سيداعظم سعيد، فتاح ،عبدالحق علومي، اميرمحمد، داودعزيزي او نورو شتون درلود هغه پخپل غيږکې نيسي.» ۱۹۱/ ۲۲۳ د پرچم – جمعيت اېتلاف د نورالحق علومي له هغې مرکې څخه ښه جوتيږي چې د آلمان فدرال جمهوريت نه د مسکو له لارې د راستنيدو وروسته چې ملگرو يې هغه ته د کانتيننتال په هوټل کې مطبوعاتي کنفرانس سمبال کړی وو د بي بي سي د خبريال د دې پوښتنې په اړه چې تاسې د کومو شرايطو له مخې اسلامي جمعيت ته تسليم شوئ په ځواب کې وايي:« زمونږ ستر اېتلاف ته تسليمي مه وايئ. افغان ، افغان ته نه تسليميږي، مونږ اېتلاف کړی دی مونږ تسليم شوي نه يو.» ۵/ ۲۹۸ – ۲۹۹ د همدې اېتلاف له امله وو چې د مجددي او رباني په کابينه کې د پرچميانو څو تنه غړي ترسرگو کېدل او د خلقيانوڅخه يو تن هزاره توکمه جنرال خدايداد د ملي امنيت د مشر په توگه د وحدت د گوند له خوا معرفي شوی وو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ولسمشران یا ممثلان

د ۱۹۹۲ کال د اپریل په څلېرویشتمه په پېښور کې د پنجابیانو او سعودیانو د ارادې له مخې پروفیسور مجددي د دوو میاشتو او پروفیسور رباني د څلورو میاشتو له پاره د تمثیل په موخه د کابل په پلاز د ولسمشرانو په نامه کېنول خو د کابل اصلي واکمن احمدشاه مسعود وو . لکه څرنګه چې د اسلامي واکمنۍ بنسټ د یوې توطیې او هغه هم د پردیو دارادې له مخې کېښودل شو ددې واکمنۍ مخورو تر پایه د یوبل خلاف توطیو او دسیسو ته دوام ورکړ او د ګور د چنجیانو په څېر یو بل وخوړل او پایله یې دا شوله چې د جهادي تنظیمونو له ګېډې را وتلي ربښتیني مجاهدین د طالبانو په نامه سر راپورته کړي او دا د شر اوفساد زېږوونکي لوتماران او لنډغر له ډګره وباسي.خو د شر او فساد د تلوالې د جګړو او وحشتونو له امله نه دا چې د دوی د جنګیالیو ککرۍ ماتې شي بلکه د افغانستان د مدنیت ټولې نښې نښانې له منځه ولاړې، لسګونه زره کابلیان شهیدان شول او لکونه نور د هیواد څخه وتښتیدل.د شمال تلوالې په واکمنۍ کې ډول ډول وحشتونو چې ساری یې په تاریخ کې نه دی لیدل شوی ترسره شول. د مجددي دوه میاشتنۍ واکمني د انساني ضد، ملي ضد او اسلامي ضد له وحشت، بربریت او انارشۍ ډکه واکمني وه. مجددي د دې وحشتونو مخه نشوای نیولی ځکه دی د تمثیل لپاره په ارګ کې کېنول شوی وو او واک د بې تاجه جهادي ټولواک د دفاع وزیر احمدشاه مسعود سره وو او مسعود بیا د خپلو روسي ، ایراني، پنجابي او ... بادارانو د خوښې سره سم ګامونه اوچتول. ښه بېلګه یې د مجددي وینا ده چې د۱۳۷۱ کال د چنګاښ په اوومه کله یې چې واک رباني ته سپاره د اسلامي جمعیت او په ځانګړې ډول له رباني او مسعود څخه د خفګان په څرګندولو سره داسې ګیلې وکړلې :« د پېښور د لوزنامې د دویمې مادې پر بنسټ د رهبري شورا غونډې باید د جهادي شورا د کار د پای وروسته دایرې شوې وی خو د استاد رباني تر مشرۍ لاندې رهبرۍ شورا غونډې کولې چې د رهبرۍ د شورا پریکړې د جهادي شورا سره په ټکر کې راتلې چې دا ډول اجرأت د یوه هیواد په اداره کې ګډوډې منځته راوړي...، اسلامي جمعیت او د نظار شورا راډیو ټلویزیون لکه شخصي ملکیت د خپل ګوند او د اشخاصو په چوپړ کې راوړی وو او زما ویناوې یې سانسور یا نه خپرولې ...، د دفاع وزیر پداسې حال کې چې د امنیت د کمیسیون رئیس هم وو د کابل د امنیت په هکله هیڅ اقدام ونکړ او حتی زما شخصي پیغامونو او هدایتونو ته یې ارزښت نه ورکاوه... » ۲۲۳/ ۱۰ _ ۱۱ البته د رباني واکمني که د مجددي له واکمنۍ بده نه وه ښه هم نه وه . د افغانستان د اسلامي دولت د لومړي ممثل له پورتنیو څرګندونو څخه چې د هغه څرګنده بیواکي او د مسعود ټولواکي ښیي بریښی چې اسلام آباد هغه « د دوو میاشتو لپاره د اسلامي دولت د(ممثل) په توګه تمثیل ته وړاندې کړی و خو اصلي واک د حضرت صاحب سره نه و، ځکه چې ده خو یوازې تمثیل کاوه واک خو د بل چا سره و. » ۲۲۸/ ۷۰ ـ۷۱ د دوو پروفیسورانو د واکمنۍ بله ځانګړتیا دا وه چې حزب اسلامي ته د رسېدلي د صدارت مقام صدراعظم استاد فرید د دفاع د وزیر مسعود له وېرې اړ شو د صدارت څخه وتښتي او د خپل تنظیمي مشر سره یوځای په چهارآسیاب کې مورچل ونیسي. حکمتیار خو دا جرآت نشوای کولای ښار ته ننوزي. د مجددي دوه میاشتنۍ واکمني په ټوله کې د اسلامي حزب او جمعیت د ګوند ترمنځ د سیاسي واک پرسر او د نورو تنظیمونو ترمنځ د دولتي او عامه شتمنیو د چور او تالان په موخه د زیاتو سیمو ترولکې لاندې راوړلو جګړو او د کابلیانو د کړاوونو ټولیزه ده . که د مجددي دوې میاشتنۍ واکمنۍ ته وکتل شي د هغه د واک ساحه د ارګ څخه د کابل ښار نورو سیمو ته ونه غزېدله . د مجددي د واکمنۍ په وروستۍ اونۍ (جون دویمه) د دولتي ځواکونو(اسلامي اتحاد او

(c) ketabton.com: The Digital Library

وحدت حزب) تر منځ جګړې پیل شولې. دا جګړې د شمال تلوالې د قوم پالنې او د احمدشاه مسعود له لوري د واک د انحصار له تګلارې سره تړاو درلود. د نظار شورا خپلو موخو ته د رسېدو لپاره د وحدت ګوند څلور تنه فعالان ترور کړل او دا ترور یې د اتحاد اسلامي کار وګڼله او همداسې یې اعلان هم کړل. دا اعلان سبب شو چې د وحدت او اتحاد ترمنځ جګړه پیل شي. دې جګړې عملاً شمال تلواله په دوو دښمنو ډلو ووېشله. جمعیت(رباني) ، اتحاد(سیاف) او ملي غورځنګ(دوستم) په یوه اړخ او د محمدآصف محسني د حرکت تنظیم ظاهراً بې طرفي غوره کړله خو د مذهبي تړاو له کبله د وحدت سره خواخوږي ښودله. دې جګړو د رباني په واکمنۍ کې دوام وموند چې د افشارو غمیزه یې غوره بېلګه وه چې پدې جګړه کې د جمعیت او اتحاد جنګیالیو د زرو تنو څخه زیات بېګناه هزاره ګان ووژل. د مسعود د ړانده قومي تعصب په اړه د حزب وحدت په اخبار کې را غلي دي:« هغه چا چې جنایت کړی، عامې وژنې یې کړې دي او په شعوري ډول یې د (هزاره وژنې)، (ازبک وژنې) او(پښتون وژنې) شعارونه ورکړي څرنګه کولای شي سولې ته غاړه کېږدي...، که جګړه د ملي اسلامي غورځنګ سره ده د ازبکو سره د جګړې په نامه تبلیغېږي، که جګړه د وحدت اسلامي حزب سره ده په څرګنده توګه (جګړه د هزاره ګانو او د هزاره ګانو څخه د غچ اخېستنې) په نامه تبلیغېږي ...، کله چې د طالبانو پر ضد جګړه ده د پښتنو او پښتونېزم پر ضد جګړه او د پښتنو د بیا واکمنۍ په هکله تبلیغېږي.» ۲۲۹/ ۲ عجیبه دا ده چې د امریکا په مشرۍ د ناټویي اشغال پر مهال همدې متعصب توکمپال ، د م ، م د سولې د پروګرام شنډوونکي او د تنظیمي جګړو اصلي لوبغاړي ته د ملي اتل لقب ور کړل شو. د مجددي د ځای ناستي رباني په واکمنۍ کې په حالاتو کوم مثبت بدلون رانغی ،د مجددي د واکمنۍ وحشت ادامه وموندله او په هیواد او پلازمیینه کې عملا د واک مختلف مرکزونه چې د یوبل سره په جګړو لګیا وو شتون درلود. د کابل ښار په لویدیځ کې شیعیه تنظیمونو او اسلامي اتحاد ، جنوب لویدیځ کې اسلامي حزب، حضوري چمن او مکرویانو کې اسلامي ـ ملي غورځنګ او په نورو برخو کې د نظار شورا واک چلاوه. د رباني په واکمنۍ کې د اسلامي انقلاب د برې د دوهمې کالیزې په درشل کې رباني په ارګ او غازي اکبرخان مینه، حکمتیار په چهارآسیاب ، دوستم په بالاحصاراو د مرنجان غونډۍ ، مزاري د دریمې او څلورمې کارتې شاوخوا ، محسني د برچې د دښتې په سیمه او د مسعود جنګیالیو د تلویزیون په غره کې مورچلونه نیولې وو. د رباني د حکومت مسخره وضعیت لدې نه معلومیږي چې« د اسلامي انقلاب د برې دوهمه کلیزه رباني د ارګ مخکې ،حکمتیار په چهارآسیاب ، مزاري په دریمه کارته ، محسني په حربي ښوونځي او دوستم په مزار کې او رباني بیا دریمه کلیزه په پروان کې ونمانځله چې د رباني ـ مسعود ترڅنګ قاضي حسین احمد د پاکستان د جماعت اسلامي مشر هم د یوځې پرېټ ننداره کوله. » ۱۳۲/ ۲۹۴ حکمتیار او رباني دواړو چې د ځوانو مسلمانانو د غورځنګ د ګډې مبارزې مخینه لرله او ددې خوځښت د مشرتابه پرسر مبارزې له کبله لارې سره جلا کړې وې یوبل ښه پېژندل . حکمتیارد رباني په واک کې د پاتې کېدو لیوالتیا ته په کتو سره د هغه د واکمنۍ د دریو میاشتو په تېرېدو سره هغه ته خبرداری ورکړ چې د څلورو میاشتو په تېرېدو سره د پېښور د لوزنامې له مخې واک قیادي شورا ته و سپارې. خو رباني پدې نامه چې د واک تشه راځي د اهل الحل العقد د شورا تر جوړېدو پورې به خپلې دندې ته دوام ورکړي. همدا لامل وو چې د جولای په میاشت کې د حزب اسلامي ځواکونو په کابل د توغندیو باران پیاوړی کړ او د کابلیانو د کړاوونو او بدمرغیو کچه لا نوره هم لوړه شوله . یوازې د اسلامي حزب توغندي نه وو چې کابلیان یې وژل بلکې د ښار په د ننه کې د شمال تلوالې اربکیانو چې بې مهاره ملیشې وې په خپلو کې سره جنګېدلې . د دې لپاره چې رباني خپله واکمنۍ وغزوي د اهل الحل العقد شورا(۱۹۹۲ ، دسمبر دېرشمه) پداسې حال کې را وبلله چې په کابل کې د جګړو او نښتو

(c) ketabton.com: The Digital Library

کمی نه وو. د شورا د را بللو په درشل د لېندۍ میاشت کې اسلامی حزب ، نجات ملي ، ملي محاذ ، وحدت او د خالص اسلامي حزب د یوې اعلامیې په خپروني سره شورا تحریم کړه. همدا لامل وو چې د شورا په غونډه کې د تنظیمونو د مشرانو څخه یوازې رباني او سیاف د الازهر د پوهنتون د اخوان المسلمین له ایدیولوژۍ اغېزمنو مشرانو ګډون کړی وو. دې شورا لکه د کارمل د زماني د ګوندي کنفرانسونو په شان چې په هغو کې چکچکې کېدلې او هورا ګانې ویل کېدلې په چکچکو او د تکبیر په نارو سره بدرګه کېدله . د دولت د مشر د ټاکل کېدو لپاره سیال نوماند شتون نه درلود . په صالون کې د رایې اچولو لپاره دوه صندوقونه اېښودل شوي وو چې په یوه د رباني انځور نښلول شوی وو او په بل صندوق د چا انځور نه وو . دې شورا رباني د دوو کلونو لپاره د جمهور رییس په توګه وټاکلو او د حکومتي تبلیغاتو له مخې له ۱۵۰۰ تنو ګډونوالو نه ۹۰۰ تنو رباني ته رایې اچولې وې . په غونډه کې رباني یو شمېر کسان د پارلمان د غړو په توګه اعلان کړل خو د رباني د واکمنۍ تر پایه پورې چا د پارلمان مشر ونه پېژاند او نه پارلمان کومه غونډه وکړه . دا نو یو خیالي پارلمان وو. څرنګه چې د اهل الحل العقد شورا نوم خورا پیچلی او تلفظ یې ستونزمن وو او له بله پلوه د غونډې مسخره بهیر او د شورا برخه والو ته د پیسو ویش په ولس کې دا شورا دومره بدنامه کړه چې هغه یې د شورای حق و ناحق ، شورای پول نقد او شورای هک و پک په نامه یادوله. د شورا وروسته حکمتیار پر کابل فشار زیات کړ تر څو د پاکستان صدراعظم نوازشریف د ۱۹۹۳ کال په فبرورۍ کې کابل ته راغی او ویل کېدل موخه یې د جهادي مشرانو ترمنځ روغه جوړه وه. د نوموړي لومړی بریالی ګام د مولوي خالص او ملا رباني پخلا کول وو. د دوی له پخلا کولو وروسته « خالص رباني د اسلام برحق خلیفه وباله.» ۱۷/ ۴۸۳ خو د مولوي خالص او رباني پخلا کېدو او د خالص لخوا رباني د اسلام د برحق خلیفه اعلانولو په وضعیت کوم مثبت اغېز پرېنښود یعني په جګړو کې کمی را نغی او جګړو لا قوت وموند. لدې کبله د جهادي ډلو سیمه ییز ملاتړي اړ شول تنظیمي مشران پاکستان ته ور وغواړي تر څو دا سیاسي ماشومان وپوهوي چې جګړو ته د پای ټکي کېږدي.

قرآن وهلې لوزنامه

شمال تلواله واک ته په رسېدو سره ونه توانېده د یوه حکومت په څېر عمل وکړي ځکه چې د لېدرشپ وړتیا یې نلرله. ترکیبي ډلې یې سمدلاسه لکه ښرمښان د یو بل په داړلو لګیا شول . له بله پلوه هغوی او په تیره د جمعیت مشرتابه تر دې کچې په تاجک پالنه کې ډوب وو چې د تلوالې غیرپښتانه ملګري یې هم نشوای زغملی. د دا ډول تګلارې پایله دا شوه چې د تلوالې هزاره او ازبک توکمه ډلې د افغانستان د اسلامي دولت په وړاندې ودرېږي . پر بله خوا د اهل الحل العقد د شورا د پرېکړې وروسته چې شورا د رباني د جمهوري ریاست دوره دوه کاله وغزوله حکمتیار هم خپل فشار پر کابل زیات کړاو تنظیمي خپلمنځي جګړو قوت وموند چې پایله یې د کابلیانو د مرګ او ژوبلې او بهر ته د کډوالۍ زیاتوالی شو. همدا لامل وو چې د مجاهدینو سیمه ییز ملاتړي(ایران، پاکستان، عربستان) دې پایلې ته ورسېدل چې خپل چوپړیان اسلام آباد ته ور وغواړي تر څو له جګړو لاس واخلي. د تنظیمونو مشرانو په پاکستان کې یوه لوزنامه لاسلیک کړه چې د اسلام آباد د لوزنامې په نامه یې شهرت پیدا کړ.دې لوزنامې د رباني د ولسمشرۍ دوره د دوو کلونو څخه اتلسو میاشتو ته را لنډه کړله. د دې پرېکړې پربنسټ رباني هغه نسبي مشروعیت چې د اهل الحل العقد د شورا څخه اخیستی وو هم له لاسه ورکړ. رباني په دې کار سره د خپلو پلویانو د نیوکو او پوښتنو سره مخامخ شو او ده د هغوی په ځواب کې ویل چې پرده فشار وو او لوزنامه یې لاسلیک کړله. پدې هکله په زړه پورې دا ده چې « په اسلام آباد کې لوزنامه په انګریزي ژبه

(c) ketabton.com: The Digital Library

چمتو شوې وه او لکه څرنګه چې شپه پای ته رسيده هغه (رباني) بيله دې چې لوزنامه ولولي لاسليک کړې وه. » ۸۸ /۱۲۵ د دې لوزنامې د لاسليک پر مهال د پاکستان صدراعظم نوازشريف، محمدي، حکمتيار، رباني ، محسني، ګيلاني، حسيني ، فاضل ،احمدشاه احمدزي او د سعودي او ايران استازو شتون درلود.غونډې حکمتيار د صدراعظم په توګه مؤظف کړ. د لوزنامې له مخې به حکمتيار په دوو اونيو کې خپله کابينه جوړوله ، مسعود به له دفاع وزارت څخه ګوښه کېده او د دې وزارت چارې به د يوه کميسيون له لوري اداره کېدلې ، وسلې به ټوليدلې... خو ځان غوښتونکي مسعود د شمال د تلوالي تر نسکورېدو پورې چمتو نشو چې لوزنامې ته غاړه کېږدي . معمولاً د ګوندونو او حکومتونو ترمنځ لوزنامې د دواړو اړخونو او يا څو اړخونو له لوري ترتيب، د هغوی د همغږۍ او پوهاوي وروسته لاسليک کيږي خو د افغانستان د اسلامي دولت مشر رباني د پرديو له لوري جوړه شوې لوزنامه بيله دې چې هغه ولولي لاسليک کړې وه. البته پروفيسور رباني لومړی افغان مشر نه وو چې لوزنامه يې بېله دې چې هغه ولولي لاسليک کړې وه بلکې مخکې له دې پروفيسور مجددي هم هغه لوزنامه نه وه لوستې چې دی يې د افغانستان د اسلامي دولت د ممثل په توګه نومولی وو او د خپلې دوې مياشتنۍ بېواکه واکمنۍ په زمانه کې يې د لوزنامې په اړه ويل : « ما يې اصلي متن نه وو لوستی او په بېړه يې راباندې لاسليک کړله...، استاد سياف زما سره وعده کړې وه چې دا متن به راښيي خو په خپله ژمنه يې وفا ونکړه. » ۱۷ / ۴۶۶ عجيبه خو دا ده چې لوزنامې او تړونونه د اړونده دولتي بنسټونو(وزارت خانو، رياستونو) صدارت او جمهوري رياست په آرشيفونو کې د مهمو دولتي سندونو په توګه ساتل کيږي خو په پېښور کې د افغانستان د اسلامي دولت د جوړېدو تړون د سياف په کور، ګوندي دفتر يا ښايي په جيب کې ساتل کېده او د دولت ممثل ته يې نه ورښودلو. لکه څرنګه يې چې مجددي د دولت د ممثل په توګه اعلان کړی وو د افغانستان اسلامي دولت د دولت په نامه يو تمثيلي اداره وه .د اسلام آباد د لوزنامې له لاسليک وروسته نوازشريف د تنظيمونو د مشرانو دا کاروان سعودي ته بيايي چې هلته د سعودي پاچا د تضمين کوونکي په توګه په لوزنامه لاسليک ايږدي. جهادي مشران په مدينه منوره کې د حضرت محمد(ص) په حرم او بيا په مکه مکرمه کې قسم خوري چې لوزنامې ته به درناوی کوي. وروسته لدې « نوازشريف دا کاروان له سعودي څخه تهران ته وړي. مشران د ايران د جمهور رئيس رفسنجاني په وړاندې يوځل بيا ژمنه کوي، د ايران جمهوررئيس هم د تضمين کوونکي په توګه پرهغې لاسليک کوي ...، يوه اونۍ تېره نه وه چې بيا تنظيمي جګړې پيليږي. څرنګه چې په قرآن شريف باندې قسم اوهغه هم د اسلام د پيغمبر د قبر په وړاندې مات شوی وو خلکو لوزنامه قرآن وهلې لوزنامه بلله.» ۱۷ /۴۸۴د تنظيمونو د مشرانو د دې سفر وروسته د لوزنامې د پلې کولو په موخه حکمتيار د کابينې د جوړولو په چارو لګيا شو او د مارچ په شپاړلسمه په جلال آباد کې د جهادي مشرانو سره جرګه شو خو هغوی د کابينې په جوړولو سره جوړ نشول . حکمتيار خپل استوګنځي چهارآسياب ته را ستنيږي د کابينې نوملړ جمهور رئيس ته استوي او دواړه په پلچرخي کې سره ګوري خو بيا هم کومې موافقې ته نه رسيږي ترڅو د سياف په کور کې چې د کابينې پخوانيو او نويو غړو شتون درلود د مې په اوولسمه حکمتيار د رباني په وړاندې لوړه ترسره کړه او په دې ډول له څه کم دوو مياشتو وروسته د کاغذ پرمخ د حکمتيار کابينه جوړه شوه. همدارنګه د سياف په کور کې پريکړه شوې وه چې کابل ته دې د صدراعظم حکمتيار د خوندي راتګ لپاره يو کميسيون جوړ شي. خو حکمتيار بريالی نشو چې ښار ته راننوزي. د کابينې لومړۍ غونډه چې بايد په دارالامان کې شوې وای د لارې د بنديدو له امله دايره نه شوه او پريکړه وشوه چې د وزيرانو غونډه په چهارآسياب کې وشي. « لسو تنو وزيرانو چې غوښتل يې د پلچرخي له لارې چهارآسياب ته لاړشي د مسعود د ټوپک والو لخوا ونيول شول او وروسته د سعودي عرب د استازي په منځګړيتوب

(c) ketabton.com: The Digital Library

خوشي شول.» ۲۲۳ /۲۷ په دې ډول حکمتیار د مسعود د ټوپکیانو له لوري د خندونو د جوړولو او یا په بله وینا د مسعود له وېرې بریالی نشو کابل ته راشي او یا د خپل حکومت غونډه پخپل استوګنځي کې جوړه کړي نو هماغه دي چې قهرېدلي صدراعظم په کابل باندې د توغندیو بریدونه پیل کړل. د اسلامي انقلاب وروسته واکمنانو (مجددي او رباني) هیڅکله دا وس پیدا نکړ چې حتي په پلازمېینه کې یوه واحده اداره جوړه کړي بلکې په ښار کې د واک بېلابېل مرکزونه موجود وو. دا مرکزونه او یا خپلسره قوماندانان د بشپړ واک څخه برخمن وو او هرڅه یې چې غوښتل تر سره کول یې. د تنظیمونو د واکمنۍ پر مهال په هیواد کې داسي ناوړه پیښې وشوې چې د افغانانو په تاریخ کې یې ساری نه وو لیدل شوی چې ددې میړني ولس په له برمه ډک تاریخ کې یې تور داغونه پرېښودل ، چارواکو یې مخه نشوای نیولی او په مړو سترګو یې ور ته کتل چې لاندې بیلګه کولای شي د واکمني انارشۍ، لنډغرۍ او د جمهور رئیس رباني بیوسي وښیي .د نوموړي په واکمنی کې یوه جهادي قوماندان یوه مېرمن تېښتولې وه ، د ښځې خاوند رباني ته په دې اړه عریضه وکړه هغه په عریضه کې لاندې احکام ورکړي وو: « قوماندان صاحب محترم ! زن عارض را ایله کنید. با احترام ، پروفیسور برهان الدین رباني ، رئیس جمهور دولت اسلامي افغانستان » ۲۲۸ / ۱۱۸ پربله خوا د واک دا مرکزونه داسې توري کارنامي لکه د خلکو په سرونو کې د میخونو ټکول، د ښځو د تیو پرې کول، ژوندي انسانان په کانتینرونو کې سوځول او په نجونو ، مېرمنو ، هلکانو او لېونیانو جنسي تیري لري . د تنظیمونو حرفوي قاتلانو د مړو د نڅا او د نامحرمو ښځو د زېږېدنې له ننداري هم خوند اخیست. جهادي جنګیالیو سلګونه بېګناه خلک د هغوی د کورونو د غضبولو او شتمنیو د خپلولو په موخه ووژل. پدې ډله کې په مکرویانو کې د مسعود د جنګیالیو له لوري د خلقي واکمنۍ د وزیر صالح محمد زیري د مېرمنې او ماشومانو وژنه او د هغه د اپارتمان غضبول د جهادي ډلو د وحشت یوه بېلګه ده. د هغه مهال د واکمن فساد ، اخلاقي انحرافاتو او بې حیایۍ کچه دومره لوړه شوې وه چې په کندهار کې « د خان محمد په نامه یوه قوماندان د یوه هلک سره واده وکړ او هغه یې په یوه موټر چې په ګلانو پوښلی وو سپور او د هغه تر شا د اوږو راکټونه وو او په هره ثانیه کې د کلاشنکوفونو زرګونه ډزې کېدې په ښار کې ګرزاوه چې دې رسوایۍ ټول ښاریان اندېښمن کړي وو...، او ټول د یوه بدلون په هیله وو چې د دې فاسدانو مخنیوی وشي.» ۱۷ /۵۱۰- ۵۵۱ همدا باتور لویدیځ فکره جهادي قوماندان چې په کندهار کې د (خانو) په نامه مشهور وو د حامدکرزي په واکمنۍ کې د کندهار د امنیه قوماندان په توګه مقرر شو. تنظیمي اربکیانو د تنظیمونو په غوبل کې د دولتي ادارو، پوهنېزو او اقتصادي بنسټونو ټول لوازم او تجهیزات ، د کتابتونو کتابونه او د مرکزي موزیم زیاته برخه لرغوني آثار غلا کړل او په دفترونو کې جهادي چارواکي د څوکیو او میزونو پر ځای په توشکو کېناستل . دا د شمال تلوالې د واکمنۍ د بې شمیره ناخوالو کوچنۍ بیلګې وې. دا چې څومره پاک لمنې نجونې او مېرمنې به بې پته شوې وې او پر څومره هلکانو به جنسي تیري شوي وي د هغو کره شمېره ځکه نشته چې په افغاني ټولنه کې څوک نه حاضرېږي چې د خپلو خپلوانو په اړه چې بې پته شوې وي څه ووایي. د افغانستان د اسلامي دولت واکدارانو چې د اسلام او شریعت د ټینګولو په موخه ولسونه سرشنډنو او اتلولیو ته هڅول واک ته د رسیدو وروسته د هغوی د بې کفایتۍ، ځانغوښتنې، د شتمنیو سره د مینې، خپل منځي جګړو ، اسلام او اسلامي ارزښتونو ته نه درناوی پدې کې لیدلی شو چې د دوی په واکمنۍ کې د کابل په مرکزي جامع پل خشتي کې « تقریباً یو کال چا سجده ونکړای شوه ، دا سیمه د ګله یې او کوڅه ډبو سپیانو یوه ځاله جوړه شوې وه او د جومات په انګړ کې به په ډله ییز ډول ګرزیدل او راګرزیدل. »۲۲۸ /۱۱۹ هغه له زغمه وتلی او له شرمه ډک حالت چې د تنظیمونو په واکمنۍ کې زموږ په هیواد واکمن شو نقشي یې هغه وخت جوړېدلې کله چې سي آی اې ، آی اس آی او د ایران د پاسدارانو

(c) ketabton.com: The Digital Library

سپاه د جهاد په نامه په پاکستان او ایران کې د جهادي ډلو په جوړولو او روزنه لاس پورې کړ. سید بهاوالدین مجروح د دې افغاني ضد سناریو پایله داسې لیدله :« بیلا بیل تنظیمونه به د افغانستان د مړه او رالویدلي جسد له پاسه سره وخوري. » ۲۱۷/ ۶ چې له بده مرغه همدغسې حالت د اسلامی انقلاب په بري سره په افغانستان کې واکمن شو. دا ډول وضعیت د دې سبب شو چې زیاتره ربښتیني مجاهدین مرکزي حکومت ته شا وګرزوي او یا د هغه د نسکورولو په لټه کې شي چې هغوی خپل خوځښت د طالبانو د تحریک په نامه اعلان کړ. البته د طالبانو د تحریک د راټوکېدو په اړه اندونه وېشلي دي . زیاتره افغانان او په هغو کې رباني هغه یو خپل پاڅې خوځښت او مجددي هغه مرور مجاهدین ګڼي چې د تنظیمونو د وحشت او بربریت د ختمولو په وړاندې منځته راغی. ځېنې پدې اند دي چې د شلمې پېړۍ د اتیایمې لسیزې په دوهمه نیمایي کې« د پاکستان پوځي ځارګرې دستګاه په څرګند ډول یوه افغاني اردو روزلې ، غښتلې کړې ، کنټرول کړې...، او غواړي چې هغه د افغاني مقاومت د نورو ځواکونو او د پاکستان د پښتنو په مقابل کې استعمال کړي او دا طرحه د پاکستان سترو هدفونو ته د رسېدو په موخه چمتو کېږي .»۲۳۰ /۵۱ ـ ۵۲ نور بیا هغه د پاکستان د استخباراتو له لوري جوړشوی یو خوځښت بولي او طالبان د پاکستان لاسپوڅی ځواک تبلیغوي. بله ډله طالبان یوه پروژه ګڼي او پدې اند دي چې « د طالبانو پروژه د انګلستان په نوښت ، د عربستان په مالي مرسته ، د امریکا په ملاتړ او د پاکستان د روزنې پربنسټ ترسره شوه.» ۲۳۱

سره لدې چې ځېنی طالبان د پاکستان مخلوق تبلیغوي خو د طالبانو د ځواکمنېدو پر مهال په پېښور کې د امریکا قونسل واشنګټن ته د طالبانو په اړه لاندې رپوټ ورکړی وو: « طالبانو ته په عین وخت کې د پاکستان لاسپوڅي او پاکستان ضد ویل کیږي.خو د هغوی ملاتړو ته به څرګنده شي داسې یو پړانګ یې جوړ کړی دی چې ټینګه اراده لري خپلواک عمل کوي او د هیڅا لاسپوڅي نه دی.» ۱۴۴/ ۴۳۲ دې ارزونې خپل سموالی هغه مهال وښود چې کله طالبانو اسلامي امارت اعلان کړ د پاکستان د وخت د کورنیو چارو وزیر نصرالله بابر د ملاعمرمجاهد لیدو ته کندهار ته ورغلی وو. د عوامي نشنل ګوند مشر اسفندیار د نصرالله بابر له قوله وایي: « یوه ورځ مې ملاصاحب ته د دیورند د کرښې خبره یاده کړه ، په یوه پټکه یې له کوره را ووېستم.» همدا راز د طالبانو کارنامو او په تېره د دوی په اړوند د اسلام آباد د چاراوکو دښمنانه دریځ ته په کتو سره ویلی شو چې د طالبانو تحریک یو خپل پاڅې ملي کتو ته ژمن افغاني خوځښت دی چې دیني او مذهبي اړخ یې خورا درووند دی. ډېری افغانان پدې اند دي کله چې طالبانو په خپل پاڅي توګه په کندهار کې سر راپورته کړ او د هېواد په جنوب لویدیځ زون کې یې اړین امنیت ټینګ کړ او هلته ژوند عادي بڼه ونیوله د دا ډول وضعیت واکمنېدل د اسلام آباد پام ځانله را ګرزوي، د طالبانو سره اړیکې ټینګوي او اسلام آباد امریکا ، بریتانیا او سعودي چې د پاکستان متحدین ګڼل کېدل د طالبانو د غورځنګ پیاوړتیا ته هڅوي او هغوی هم د اسلام آباد غوښتنې ته لبیک وایي. د دې کار څخه د پاکستان موخه د افغانستان له لارې منځنۍ آسیا ته د توکو رسول وو او امریکا بیا غوښتل د با امنه افغانستان له لارې د منځنۍ آسیا ګاز او تېل د هند سمندرګي ته ولېږدوي. د هغه مهال له سیاسي بهیرونو او پېښنو څخه داسې برېښېدل چې امریکا په پام کې لرل ترڅو طالبان او احمدشاه مسعود یوې موافقې ته ورسېږي چې پخوانی پاچا د دولت د مشر په توګه کابل ته راستون شي. همدا لامل وو چې کله طالبانو جلال آباد ونیو پاچا د یوې اعلامیې په ورکولو سره هېواد ته د راستنېدو چمتووالی وښود چې د سلطنت د نسکورېدو وروسته هېواد ته د هغه د راستنېدو په اړه لومړۍ خبرتیا وه. خو د امریکې د تمې خلاف د طالبانو او مسعود تر منځ جوړه ونشوله او طالبان وتوانېدل کابل ونیسي . جنرال رحمت الله

(c) ketabton.com: The Digital Library

صافي چې هغه مهال د امریکا غړ او پخواني پاچا د ارتباطي کړۍ مسؤلیت درلود او پاچا یې په افغانستان کې د روانو پېښو په جریان کې اچولو پدې اړوند لیکي:« د طالبانو پرمختګ پیل شو، امریکا غړ به هره ګړۍ ما ته خبر را کاوه او ما به روم ته. د جلال آباد تر نیولو او آن تر سروبي پورې خوښ ښکارېده. کله مې چې د کابل د نیولو راپور ورکړ څو دقیقې وروسته مصطفی(د پاچا لمسي) راته وویل چې د راپور په سموالي کې غور ته اړتیا ده ما ور ته وویل چې زه خبریال نه یم او د ټلفون غوږۍ مې کېښود...، پلان دا و چې اعلیحضرت به د یوې معاملې په ترڅ کې راشي. کابل طالبانو ونیو او دا پلان هم بریالی نشو.» ۲۳۲/ ۸۴ – ۸۵ د شوروي اتحاد د ړنګېدو وروسته د منځنۍ آسیا د خپلواکو دولتونو د پرېمانه د ځمکې لاندې د ګازو او تېلو زېرمو د سترو دولتونو پام ځانله را ګرزولی وو او امریکا د نړۍ د سوپرځواک په توګه غوښتل چې د افغانستان له لارې پاکستان او هند ته د ترکمنستان څخه پایپ لاین وغزوي او هغه مهال طالبانو دا وړتیا لرله چې په افغانستان کې امن راولړي او و توانېدل په لنډه موده کې د بدخشان ، تخار ، پنجشیر پرته چې د رباني د ځواکونو تر ولکې لاندې وې امنیت ټینګ کړي.
سره لدې چې د طالبانو د تحریک په اړه اندونه ویشلي دي خو د طالبانو د غورځنګ د را څرګندېدو په اړه ډېری پدې اند دي کله چې شوروي اشغالګر له افغانستان څخه ووتل یو شمېر مجاهدین له جګړې لاس پر سر شول او عادي ژوند ته یې مخه کړله. د اسلامي انقلاب د بري وروسته چې په هېواد کې د ځمکې پر سر محشر جوړ شو همدې په کور ناستو مجاهدینو د ملامحمد عمر مجاهد په مشرۍ و پتېیله چې دې وحشت ته د پای ټکي کېږدي او د طالبانو د تحریک په نامه یې د واکمن شر او فساد په وړاندې مبارزه پیل کړله. پنځه دېرش کلن ملامحمد عمر مجاهد د مولوي خالص اړونده تنظیم غړی وو. هغه د شوروي اشغالګرو د وتلو وروسته د کندهار د سنګ حصار د ګېشانو کلي کې چې د هلمند – کندهار لارې څېرمه پروت دی دیني مدرسه جوړه کړه په مدرسه کې د زده کړو سربېره امامت هم کاوه. کله چې په هېواد کې د تنظیمونو وحشت واکمن شو د۱۹۹۴ کال د اکتوبر په دیارلسمه د هغه په مشرۍ د طالبانو تحریک سر راپور ته کړ. هغه د خپل پاڅون په اړه وایي :« د بدامنیو، فساد او داړه مارۍ ادامې زه د دې وضعیت د بدلون په فکر کې واچولم ، پداسې حال کې چې د دې حالت تغییر او اصلاح ډېر مشکل او حتی ناشونی برېښېده یوازې مې د خدای په توکل سره د فساد په ضد د مبارزې ډګر ته راووتلم.» ۲۳۳/ ۹۹- ۱۰۰ په یوه روایت د ملاعمر دېرشو تنو ملګرو چې شپاړلس تنو یې ټوپک لرل او په بل روایت اتلس تنو د واکمن وحشت په وړاندې لومړی ګام په هغه پاټک برید وو چې هلته دوې نجونې ساتل کېدلې او د هغوی وینښتان یې هم خرېیلي وو . د برید په پایله کې برمته شوې نجونې ژغورې او د پاټک قوماندان هم وژني او پرېکړه کوي چې ولس د دې جګړه مارانو له شره وژغورې او دې کوچنۍ ډلې ډېر ژر د کندهار ښار د کوچني مقاومت پرته ترخپلې ولکې لاندې راووست . هلته یې جګړه ماران بې وسلې کړل او اړین امنیت یې ټینګ کړ. ګاونډي ولایتونه (زابل ، ارزګان ، هلمند او غزني) چې په کندهار کې د واکمن وحشت او ګډوډۍ پای ویني هم طالبانو ته هرکلی وایي. د کندهار څخه ترکابله د حکمتیار د اسلامی حزب پرته د نورو تنظیمونو قوماندانان او جنګیالي طالبانو ته ور واوښتل او یا یې مورچلونه بیله جګړې ور پرېښودل. کله چې طالبانو غزني ونیو جمهور رییس رباني په یوه مرکه کې طالبان یو «خپل پاڅی تحریک» او د سولې ملایکې وبلل او «کله چې د طالبانیزم څپې ګام په ګام د مرکز په لور رانږدې کېدلې ، د دولت الوتکو په دې خیال چې دا نوی ځواک د هغه نه پخلاکیدونکی سیال ځپي ، د اسلامي حزب پوځي سنګرونه په کندهار، غزني او میدان وردګو کې بمبارول. تردې چې د استاد رباني په دستور د پیسو بنډلونه د مولوي سخیداد فایز، قاضي زاده او مولوي خلیل الله مولوي زاده (چې وروسته د طالبانوسره یوځای شو) د طالبانو مشرتابه ته استول کېدل .» ۱۹۸/ ۶۳ خو کله چې طالبانو د

(c) ketabton.com: The Digital Library

حکمتيار سنګر چهارآسياب ونيو او حکمتيار لغمان ته په تيښته بريالى شو کابل ته څېرمه په ريشخورو او چهارآسياب کې د دولت او طالبانو ترمنځ جګړه پيليږي. دا مهال دي چې رباني اوحکمتيار لکه نورو جهادي مخورو « خپلې دښمنۍ هېرې کړې. د خبرواترو او پخلاينې لاره يې غوره کړه، البته دا لومړی ځل نه وو چې هغوی پدې ګوابښمن حالت کې د يووالي او ګډ دريځ د نيولو لپاره چمتو وو بلکې د نورو جهادي مشرانو په شان کله به چې کابل له نه ګرځېدونکې ماتې سره مخ کېده په کړکيچ کې ښکېلو خواوو به خپل پايښت د يو بل تر څنګ ليده ټولې پخوانۍ دښمنۍ او د هغو له امله تلفات او زيانونه به يې هېرکړل او د يوبل تر څنګ په معنی داره موسکا سره کيناستل. په تېرېدنې او وروړګلوی سره به يې مهم دولتي مقامونه پخپل منځ کې وويشل هغه وخت به يې هيڅ کوم اختلاف او خوابدي نه درلودله .» ۲۳۴/ ۳۵ دا ځل رباني او حکمتيار خپلې دښمنۍ او جګړې چې د کابل د ورانيدو ، لسګونو زرو کابليانو او نورو هيودوالو د وژل کيدو او د لکونو وطنوالو د کډوالۍ سبب شوې وې هېرې کړلې او پردې سلا شول چې د جمهور رئيس او صدراعظم په توګه ايتلافي حکومت جوړ کړي ترڅو د طالبانو خلاف غښتلي جبهه جوړه او پدې ډول په واک کې پاتې شي. حکمتيار د۱۹۹۶ کال د جون په اوومه کابل ته راغی او د صدارت عظمی په څوکی يې ډډه ولګوله. يوه ورځ وروسته رباني جلال آباد ته ولاړ ترڅو د جهاد د زمانې خپل ياران محمدي، خالص او ګيلاني لکه حکمتيار پخلا او نوي بهير ته چې موخه يې د طالبانو خلاف جبهې غښتلي کول او د لعنتي واک ساتل وو را جلب کړي خو پدې کار کې پاتې راغی. د رباني - حکمتيار د تمې خلاف « په جون کې محمدي، خالص، ګيلاني او د مجددي استازي په کندهار کې د طالبانو له مشرانو سره ګوري، هغوی د يوې اعلاميې په ترڅ کې رباني د هيواد د ټولو بدمرغيو عامل وګڼه او د جمهوري رياست نه يې د هغه د ګوښه کيدو غوښتنه وکړه.» ۲۲۶ / ۳۴۱ دې اعلاميې وښودل چې نور د مسعود، رباني او حکمتيار ستوري په لويدو دي او هماغه دي چې طالبانو د۱۹۹۶ کال د سپتمبر په اووه ويشتمه کابل ونيو. حکمتيار د پلازمېينې څخه خپل او د خپلو ائتلافي ملګرو د تېښتې داسې انځور کاږي :« طالبان له دواړو خواوو پلچرخي ته راورسيدل په پلچرخي کې محدود شمير کسانو د څو محدودو ساعتونو لپاره مقاومت وکړ، کابل عملاً تخليه شوی و، قوماندانان او مسؤلين وتلي وو، زه په صدارت کې وم وروښو مسئولينو د وتلو اطلاع راکړه، ارګ ته ولاړم په ارګ کې له څو انضباطانو پرته هيڅوک نه وو، راته وويل شول چې استاد رباني په بلنداژونو کې ستاسو انتظارکوي هلته ورسيدم ګورو چې ټولو بار او بستره تړلي او د جبل السراج په لوري د خوزيدو لپاره تياري نيسي له دوی سره يو ځای په هغه لوري وخوزيدو او پدې ترتيب مظلوم کابل په ۵ / ۷ / ۱۳۷۵ د پنجشنبې په ورځ د طالبانو په لاس کې پريووت او د کابل منحوس ائتلافي حکومت را نسکور شو.» ۲۳۵/۲۲۶ ـ ۲۲۷ رباني ارګ پريښود خو تخت يې د ښکلې پيغلې په څير له کابل نه د تخار ولايت تر خواجه بهاوالدين پورې په غير کې نيولی ګرزاوه او ځان يې د افغانستان د اسلامي دولت جمهور رئيس ګڼه او استازي يې په ملګرو ملتو کې د افغانستان د اسلامي دولت نماينده ګي په غاړه لرله .

د افغانستان د اسلامي امارت لومړی واکمني

د طالبانو د تحريک را څرګندېدل د هغه نه زغمونکي انارشيزم، د هېواد د ځمکنۍ سلامتيا نړېدو ته ګوابښونو او د واکمن وحشت په وړاندې د افغان ولس هيلو ته ځواب وو ترڅو انارشيزم او وحشت پای ته ورسېږي ، د هېواد سلامتي تضمين او په هېواد کې امن اوټيکاو ټينګ شي. طالبان په هيواد کې د فساد او انارشيزم د له منځه وړلو، شريعت د پلي کولو، د امنيت د ټينګولو او د افغانستان د جغرافيايي يووالي د تضمينولو ترشعارلاندې لومړی ځل د کندهار څخه سر راپور ته کړ. په کندهار کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ملامحمد عمر د ملګرو له لوري د بشپړ امنيت ټينګښت پايله دا شوله چې په لنډه موده کې طالبان د کابل تر څنډو را ورسيږي. د ولس له لوري د طالبانو له تحريک څخه ملاتړ د دې لامل شو چې د ۱۳۷۵ کال د وري په څوارلسمه د کندهار په زړه ميخانيکي لېسه کې يوزر او پنځه سوه ديني عالمانو او ملايانو ملامحمدعمر ته د امير المؤمنين په توګه بيعت وکړ او د افغانستان اسلامي امارت يې اعلان کړ. طالبانو د ۱۳۷۵ کال د تلې په شپږمه د کابل ښار د کمزوري مقاومت وروسته ونيو او پدې ډول د حکمتيار په وينا منحوس ايتلافي حکومت نسکور او واکمنان يې لومړی پنجشير او وروسته مزارشريف ته وتښتېدل . د کابل د نيولو سره سم طالبانو نجيب الله او د هغه ورور د م، م له دفتر څخه واېستل ، بېله محاکمې يې چانواري کړل او جسدونه يې د عامې روغتيا په څلور لارې کې د ننداري لپاره را وځړول چې دا کار يې په کورنۍ او نړيواله کچه وغندل شو. د نجيب له وژلو وروسته ملا رباني د طالبانو د دولت مشر د يوه خبريال د دې پوښتنې په ځواب کې چې ولې مو نجيب بېله محاکمې چانواري کړ ويلي وو د هغه محاکمې ته اړتيا نه وه ځکه چې هغه په خپلو جنايتونو اعتراف کړی وو چې « موږ خلکو ته د کور ، کاليو او ډوډۍ ژمنې کړې وې خو د کور پر ځای مو ګور، د کاليو پر ځای مو کفن او د ډوډۍ پر ځای مو مرمۍ ورکړې.» طالبانو د کابل له نيولو وروسته د تخار ، بدخشان او پنجشير د ولسوالۍ پرته په ټول هېواد ولکه ټينګه کړله. طالبان هر ځای چې واکمنېدل هلته يې محمدي شريعت پلی کاوه ، وسلې او پاټکونه يې ټولول او دايمي امنيت يې ټينګاوه . پدې ډول يې د پياوړي مرکزي حکومت بنسټ کېښود او افغانستان يې د حتمي تجزيې وژغورلو. هغه مهال هيواد د ټوټې کېدو له ګواښ سره مخ وو ځکه چې په هرات کې د اسمعيل خان امارت چلېده، په مشرقي کې د حاجي قدير پاچاهي وه او په کابل کې ګنې واکمنۍ ترسترګو کېدې تردې چې په شمال کې د دوستم کرنسي هم چلېده او د شمالي سالنګ د تونل په خوله کې يې ستره لوحه لګولې وه چې پرې ليکل شوي وو (به خراسان خوش آمديد !). د دې معنی دا وه چې شمالي ولايتونه د افغانستان برخه نه بلکې د خراسان په نامه جلا هيواد دی . د طالبانو دا هوډ چې په افغانستان کې سوله ټينګه او د هېواد جغرافيايي يووالي تضمين شي چمتو وو د دوستم غوښتنې ته چې په افغانستان کې د فدرال سيستم د جوړولو ليوال وو لبيک ووايي. همدا لامل وو چې د پاکستان د کورنيو چارو وزير نصرالله بابر او مولانا فضل الرحمن د پاکستان د جمعيت العلمای اسلامي مشر په کابل او مزارشريف کې د اسلامي امارت او اسلامي – ملي غورځنګ له مشرانو سره ليدني کتني تر سره کړلې چې په پايله کې يوه پنځه ماده يي لوزنامه لاسليکولو ته چمتو شوه چې پنځمه ماده يې د فدرال سيستم په هکله وه. خو کله چې د افغانستان لپاره د ملګرو ملتو ځانګړي استازي رابرټ هول دا ماده ونه منله د طالبانو او اسلامي – ملي غورځنګ ترمنځ جوړجاړی هم له ماتې سره مخ شو. د طالبانو له لوري د فدرال سيستم منل ښيي چې هغوی غوښتل هيواد ته سوله او ټيکاو راوړي اود دې هيواد جغرافيايي يووالي تامين شي خو ملګرو ملتو يې مخنيوی وکړ. دا بيا ښيي چې هغه مهال ملګرو ملتونو نه غوښتل په افغانستان کې جګړه پای ته ورسيږي او افغانستان قوي مرکزي واکمني ولري. پداسې حال کې چې هغه مهال د شمال تلوالې د افغانستان د کشالې حل د افغانستان د تجزيې له لارې ګڼلو او غوښتل يې افغانستان په دوو ، شمالي او سويلي برخو وويشي. پدې اړه رزاق مامون د رد پای فرعون نومي کتاب کې په مزارشريف کې د ايران د پوځي قونسل تلفوني خبرې را وړې دي چې احمدشاه مسعود ته داسې وايي: « بالاخره په افغانستان کې د خپلو دوستانو او بهرنيو دوستانو سره د مشورې وروسته پرېکړې ته رسېدلي يو چې د افغانستان کړکېچ د منلو وړ د عادلانه حل لپاره بايد دا هېواد په دوو شمالي او سويلي برخو وويشل شي، ...ستاسې د معلوماتو لپاره غواړم ووايم چې د متحدې جبهې ټول مشران په تېره سپين ږيری (رباني) او پهلوان(دوستم) خپله بشپړه همغږي اعلان کړې ده .» د لته د شمال تلوالې ملي ضد دريځ او د يو موټي

(c) ketabton.com: The Digital Library

افغانستان د شتون سره مخالفت او دښمني بربنډېږي. د طالبانو لخوا د کابل له نیولو وروسته رباني او ملګري يې شمال ته وتښتېدل لومړی یې مزارشریف او بیا د تخار ولایت د خواجه بهاوالین ولسوالي د افغانستان د اسلامي دولت د پایتخت په توګه غوره کړل. د خواجه بهاوالیدن ولسوالۍ چې دولتي ادارو ته اړینې ودانۍ نه لرلې رباني کانتنرونه کېښودل او هلته يې د وزیرانو لپاره دفترونه جوړ کړل او په یوه زاړه کور کې يې د جمهور رییس مقام غوره کړ لدې امله نړیوالو رسنیو د رباني حکومت « د استاد رباني کانتېنري حکومت بللو» ۱۷ / ۴۹۲ خو د رباني د واکمنۍ غوره نوم ګرځنده حکومت وو . له یاده ونه باسو چې مسعود او یارانو یې یوه اونۍ مخکې تردې چې طالبان کابل ونیسي د کابل څخه وسلې او پوځي تجهیزات او د بانک خزانه د پنجشیر ولسوالۍ ته لېږدولي وو . د شمال تلوالي مشرانو شمال ته په رسیدو سره خپلې پرونۍ دښمنۍ او د یوبل د جنګیالیو قصابۍ هېرې کړې او په خنجان کې یې د مسعود ، خلیلي او دوستم تر مشرۍ لاندې د افغانستان د دفاع عالي شورا چې یوه پوځي ټلواله وه جوړه کړه چې پدې ډول هیواد په دوو شمالي او جنوبي جبهو وویشل شو. وروسته لدې شمال ټلواله د طالبانو تر ولکې لاندې سیمې د عادي توغندیو پرځای د سکاد، اوراګان او لونا توغندیو او الوتکو هدف ګرزوي . عجیبه داده کله چې د شمال ټلوالي د واکمنۍ پر مهال د هغې جهادي سیالانو کابل په توغندیو ویشت هغه يې غیراسلامي عمل او د خلکو په وړاندې جنایت ګڼله خو شمال ټلوالي خپل دې کار ته جهاد او د مقاومت نوم ورکاوه. د طالبانو د راڅرګندېدو پر مهال رباني طالبان د « سولې ملایکې » ګڼل خو د کابل څخه له تښتېدو وروسته يې ځواکونو د سولې ملایکې لکه شیطانان په توغندیو ویشتل او بمباردول . دلته لیدل کېږي چې څه ډول د اسلام له سپېڅلې نامه څخه ناوړه ګټه پورته کېږي. د اسلامي دولت په واکمنۍ خو په واقعیت کې د تنظیمونو په اندوخر کې نه یوازې امنیت ګډوډ شو، د عامه او د خلکو د جایدادونه غضب پیل ،کابل په کنډواله واوښت او دولتي اداري لوټ شوې د هغه سره جوخت د مخدره توکو کښت او د هغه قاچاق وده موندله خو طالبانو د ډادمن امنیت د ټینګولو ترڅنګ او د ملا محمدعمر د یوه فرمان له مخې په هغو سیمو کې چې طالب واک چلاوه په بشپړ ډول د تریاکو کرنه له منځه ولاړه . په کابل باندې د واکمنېدو سره سم طالبانو لاندې پنځه فقره ئیزه اعلامیه خپره کړله :

۱– ټولې اداري اسلامي دي.

۲ – هرچا چې د بیت المال ، مال وړی وي هغه دې نوموړو اسلامي ادارو ته وسپاري.

۳ – هرڅوک چې د امنیت په اخلالولو اوغلا باندې لاس پورې کړي سخته سزا به ورکړل شي.

۴ – ښځې به د بل امر پورې په کور کې ناستي وي او دفترونو ته د تګ اجازه نلري.

۵ – ښځې د کورڅخه د وتلو په مهال په بشپړه توګه په بورقو(چادریو) کې وي.

د دې اعلامیې د تطبیق لپاره د امربالمعروف او نهی عن المنکر اداره چې په نړیوالو رسنیوکې مذهبي پولیس یادیدل مؤظفه شوله. طالبانو د لمانځه ادا کولو مسئلې ته زیات پام راګرزولی وو او خلک يې اړ ایستل چې د لمانځه په وخت کې جوماتونو ته لاړشي . داسې هم پېښ شوي دي چې یوه تن د یوه وخت لمونځ څو ځله ادا کړي. طالبانو په موسیقي او دودیزو مېلو،سپورت ، انځوراخیستنې، د مجسمو جوړولو، رسامۍ او د ښځو په کاراو د نجونو په زده کړو بندیز ولګاوه. طالبانو ویل چې نجونو او ښځو ته به هغه مهال زده کړو او کار ته اجازه ورکړي چې اړین چاپېریال چمتو کړي خو د خپلې پنځه کلنې واکمنۍ تر پایه يې دا چاپېریال چمتو نکړ. طالبانو په بامیان کې د بودا ستري مجسمې و نړولې . د طالبانو د مقرراتو په وړاندې په هرات او کابل کې ښځو اعتراضیه لاریونونه او مظاهرې وکړلې. د۱۹۹۶ کال د جنورۍ په یوولسمه د هرات د ښځو لاریون د طالبانو له لوري وځپل شو. دا د ښځو په وړاندې دوهم

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځل وو چې د حکومت لخوا ځواک استعماليږي. لومړی ځل د کارمل د واکمنۍ په مهال په ۱۹۸۰ ز کال کې کله چې د کابل د ځينو ليسو نجونې د شوروي د اشغال خلاف کوڅو ته راووتلې وځپل شوې چې مرګ او ژوبله يې هم لرله. د طالبانو له لوري د دا ډول مقرراتو پلي کول غوڅ اکثريت ځوانانو او ښاريانو ته د زغم وړ نه وو له همدې کبله د هيواد څخه د تيښتې بهير چې د شوروي اشغال او د تنظيمونو د واکمنۍ په مهال يې قوت موندلی وو د طالبانو په واکمنۍ کې دوام وموند. سربيره پردې طالبانو په هيواد کې د نړيوالو خيريه مؤسسو په فعاليت پدې نامه بنديزونه ولګول چې عيسويت ترويجوي. ځيني بهرني اتباع يې وشړل او بنديان کړل. طالبانو د دوی د شکمنو فعاليتونو په اړوند شواهد او اسناد هم خپاره کړل.
د طالبانو له لوري د تخار او بدخشان پرته د نورو شمالي ولايتونو د نيولو وروسته پاکستان ، سعودی عربستان ، اماراتو او بحرين د طالبانواسلامي امارت په رسميت و پيژندلو خو بحرين ډېر ژر خپله رسميت پيژندنه بېرته واخېستله . هيره دې نه وي چې د شمال خلک د افغانستان د سويلي سيمو د ولسونو په شان د شمال ټلوالې له وحشت څخه تر پوزو راغلي وو همدا لامل وو کله چې «طالبان د سرې او بريښنا د فابريکې او اتلسمي فرقې شاوخوا و رسيدل د ښار په د ننه کې د طالبانو په ملاتړ پاڅون وشو.» ۴۲/ ۲۳۴ په مزارشريف کې د طالبانو په ملاتړ ولسي پاڅون ښيي مزاريانو چې غوڅ اکثريت يې د شمال ټلوالې په اند د هيواد د لړکيو سره تړاو لري هغو ډلو ته شا کړه چې د دوی د حقوقو د ترلاسه کولو په نامه يې جنډې پورته کړې وې .د مزاريانو پاڅون وښودل چې مزاريانو لکه د افغانستان د نورو سيمو اوسيدونکو افغانان په پښتنو او غيرپښتنو ، ډېرکيو او لږ کيو نه ويشل او هغوی غوښتل پخپل ټاټوبي کې يې سر، مال او پت خوندي وي که په واک کې پښتون وي يا غير پښتون. مخکې وويل شول چې امريکې د طالبانو غورځنګ څخه پدې خاطر ملاتړ وکړ چې په افغانستان کې د امنيت د ټينګولو له لارې د منځنۍ آسيا انرژي او په هغو کې د ترکمنستان څخه پايپ لاين نړيوالو بازارونو ته وغزوي. هماغه دي چې امريکايي يونيکال کمپنۍ د طالبانو سره پدې تړاو مذاکرې پيلوي چې اړينې پايلې يې نلرلې او له هغه وروسته طالبان د ارجنتايني بريداس کمپنۍ سره خبرې پيل کړې چې د نوموړې کمپنۍ سره موافقې ته ورسيدل. لدې وروسته واشنګټن د افغانستان د اسلامي امارت د راپرزولو په نقشه کار پيلوي او هغه د بنسټپاله اسلامي ډلې په نامه چې ګواکې نړۍ ته ګواښ جوړوي د خپل تبليغاتی ماشين موخه ګرزوي. دلته دا واقعيت بربنډيږي چې واشنګټن د نورو هيوادونو د سياسي ډلو او حکومتونو سره په اړيکو کې خپلو ګټو ته لومړيتوب ورکوي که دې ډلو او حکومتونو د خپلو ملي ګټو په پرتله امريکايي ګټو ته لومړيتوب ورکاوه او د واشنګټن ديکټې ته يې غاړه ايښودله په غيږ کې يې نيسي او هغوی چې خپلو ملي ګټو ته لومړيتوب ورکوي د واک څخه تر راپرزولو پورې متې رانغاړي او رنګارنګ ناولې نومونه لکه ترهګر پرې اېږدي. ژوند ښيي چې امريکا په سړه سينه د پرمختګ څه چې د انسانيت د دښمنانو سره همغږې او همغاړې شوې او په يوه جبهه کې دريدلې ده. امريکا د افغانستان د اسلامي امارت دريځ ته چې خپلو ملي ګټو ته لومړيتوب ورکاوه د دښمنۍ لاره غوره کړه پدې کې شوه چې څرنګه دا ځواک د افغانستان له سياسي ډګر څخه وباسي او خپل ګوډاګيان واک ته ورسوي. کله چې د ۲۰۰۱ کال د سپټمبر په يوولسمه د امريکايانو د ادعا پر اساس دالقاعده شبکې د نيويارک په سوداګريز مرکز او پنتاګون ترهګريز بريدونه وکړل چې هغه مهال د دې شبکې مشر اسامه بن لادن د جورج بوش د کورنۍ پخوانی ملګری او تجارتي همکار په افغانستان کې مېشت وو وپتېيله د القاعده شبکې سره د مبارزې په نامه پر افغانستان بريد وکړي. اسامه يمني الاصله عربستانی د شوروي اشغال پرمهال لومړی پاکستان او بيا افغانستان ته راغی. هغه په ۱۹۸۷ کال کې د پکتيا په ځاځيو کې د القاعده شبکې بنسټ کېښود چې غړي يې ټول عرب جنګيالي وو. اسامه د شوروي د اشغال د ختمېدو وروسته بېر ته عربستان ته ستون شو. د

(c) ketabton.com: The Digital Library

کویټ د جګړې وروسته چې زرګونه امریکایي پوځیان په سعودي کې مېشت شول هغه د امریکا او سعودي دولت خلاف دریځ غوره کړ او اړ شو سودان ته کډه شي. د اسامه د سیاسي سلاکار مصطفی حامد(ابوالولید مصري) په وینا« افغانستان ته د اسامه بن لادن راتګ د امریکا د متحده ایالاتو او سوډاني حکومت د قبلي تفاهم او موافقې له مخې تر سره شو، او دغه خبره د سوډان د استخباراتو د وخت رییس قطبی المهدي مونږ ته په واضح تورو کې وکړه چې افغانستان ته د اسامه بن لادن انتقال د امریکا د دولت ، سوډاني حکومت او خپله اسامه بن لادن په ګټه یوه پرېکړه ده.» ۲۳۶ مصطفی حامد د رباني د واکمنۍ پر مهال د عمر البشیر د سودان ولسمشر په ځانګړې الوتکه کې له اسامه سره یوځای د ۱۹۹۶ کال د مي په میاشت کې د الخرطوم څخه ننګرهار ته راغلی او دوی ټول د مولوي خالص په فامیلیو کې د انجینر محمود په اړوندې یوې ودانۍ کې ځای پر ځای شوي دي . البته د رباني حکومت یو پلاوی سودان ته واستولو چې اسامه او ملګري یې افغانستان ته راولي. د اسامه د راتګ وروسته په سودان کې د القاعده د شبکې او د هغه د کورنۍ سل تنه غړي هم په دوو سوډاني الوتکو کې د افغانستان ننګرهار ته راولېږدول شول. رباني هغوی ته افغاني تذکرې ورکړلې. دا په خپله معما ده چې د امریکا تر تعقیب لاندې بن لادن د امریکا او سودان د حکومتونو د ګډې پرېکړې له مخې د سودان د ولسمشر په ځانګړې الوتکه کې افغانستان ته را لېږدول کېږي . د طالبانو په واکمنۍ کې اسامه او ملګري یې په کندهار کې د لویې ویالې څلور برجه کلا کې ځای پرځای شول . مصطفی حامد ملامحمدعمرمجاهد ته د اسامه د بیعت ورکولو په اړه چې بالنیابه یعني د ده د استازي مصطفی په لاس د ۱۹۹۸ کال د نوامبر میاشتې په دوهمه وشو وایي:«ما پر اسامه بن لادن ډېر ټینګاردرلود چې هغه باید له ملامحمدعمرمجاهد سره بیعت وکړي، خو نوموړي زما د دې غوښتنې په مقابل کې د ځنډ لپاره پلمې لټولې...، نوموړي چې کله زما اصرار ولیده را ته یې وویل چې بس سبا به د ملامحمدعمر مجاهد دفتر ته د بیعت کولو لپاره ورځو!...، سهار وختي زه د اسامه استوګنځي ته ورغلم چې له نوموړي سره یوځای د امارت دفتر ته ولاړ شم ، خو هلته مې چې وضعیت وکوت داسې نه معلومېده لکه شیخ چې د امارت دفتر ته د تللو اراده لري. له لږ انتظار وروسته مې ور ته وویل : ما چې د امارت دفتر ته ستاسې د ورتلو کوم وخت ښودلی پر هغه اوس یو ساعت اوښتی ، هغوی به انتظار وي ، تاسو به کله ورځئ؟ شیخ په ځواب کې راته وویل چې زمونږ مشوره دا شوه چې تاسو ورشئ او زما په نیابت ور سره بیعت وکړئ.» ۲۳۷ کله چې اسامه خپل سیاسي سلاکار ته زمونږ د مشورې خبره کوي دا پوښتنه را زېږوي چې هغه له چا سره مشوره کړې ده او د« زمونږ» څخه یې موخه څوک دي ؟ د سپتمبر د یوولسمې مرموزې ترهګریزې پېښې وروسته د سپتمبر په شلمه امریکا له طالبانو وغوښتل چې اسامه او د القاعده ټول غړي امریکا ته وسپاري. طالبان په پېښه کې د هغوی د ښکېلتیا ثبوت غواړي خو امریکا دا وړاندیز نه مني وروسته طالبان چمتو کېږي چې اسامه پاکستان ته وسپاري تر څوهلته محاکمه شي خو پرویز مشرف دې کار ته چمتو نشو. امارت د امریکایانو سره د ستونزې د حل په موخه د خبرو وړاندیز وکړ چې امریکایا ن دا وړاندیزهم رد کړ. وروسته لدې ملاعمر د اسامه په هکله د امریکایانو وړاندیز د ملایانو غونډې ته راجع کړ او ملایانو پرېکړه وکړله چې اسامه دې په خپله خوښه له افغانستان څخه ووزي. خو امریکایانو د اکتوبر په اوومه (تلې پنځلسمه) پر افغانستان هوایي او د فارس د خلیج څخه د اوږد واټن توغندیو بمبارۍ وکړلې چې لومړني ګوزارونه یې په کندهار او د ملاعمر په استوګنځي وو. هېره دې نه وي چې د سپتمبر د یوولسمې پېښې وروسته د شمال تلوالې مخورو امریکایانو ته د اسلامي امارت په نسکورولو کې د چوپړ ټټرونه وډبول او امریکایانو هم د افغانستان په نیولو کې د هغوی او د هغوی له ملیشو څخه د اجیرومزدورانو په توګه ګټه پورته کړله. د امریکایي – انګریزي هوایي او توغندیو د ګوزارونو او د شمال تلوالې د ملیشو د یرغلیزو

(c) ketabton.com: The Digital Library

عملياتو له امله په پرله پسې توګه طالبانو د ولايتونو کنټرول له لاسه ورکاوه د شمالي ولايتونو زرګونه تنه جنګيالي يې په کندز کې د شمال تلوالې له خوا اسير او د نورو سيمو جنګيالي يې په ولس کې متواري شول پدې ډول د طالبانو اسلامي امارت نسکور او د هېواد په برخليک صليبي اشغالګر واکمن شول .

(c) ketabton.com: The Digital Library

شپږم څپرکی

د ترهګرۍ ضد که ډیرمخیزه نه ختمیدونکې جګړه ؟

د ۲۰۰۱ ز کال د اکتوبر په اوومه (تلې پنځلسمه) امریکایي او انګرېزي الوتکو او توغندیو د القاعده شبکې سره د مبارزې په نامه پر افغانستان بمبارۍ پیل کړې او د شمال تلوالې ملیشو د یرغلګرو د مزدورو پلې ځواکونو په رول کې د اسلامي امارت په سنګرونو ور ختل چې په پایله کې د طالبانو اسلامي امارت نسکور او د شمال دا د شر اوفساد تلواله ظاهرآ واک ته ورسول شوه. اشغالګرو پدې پلمه پر افغانستان یرغل وکړ چې ګواکي د ۲۰۰۱ کال د سپتمبر په یوولسمه د امریکا د متحده ایالتونو په سوداګریز مرکز برید د اسامه بن لادن له لوري تنظیم شوی دی. د امریکې د دولت رسمي روایت داسې وو چې د ۲۰۰۱ز کال د سپتمبر په یوولسمه د نیویارک په وخت سهار په ۸ بجو او ۴۵ دقیقو نولس تنه عرب چې پنځلس يې سعودیان وو د امریکې په ختیځه برخه کې څلورو الوتکو ته پورته شول او د الوتکو کنترول یې پخپلو لاسونو کې ونیو .دوې الوتکې د نیویارک د سوداګریز مرکز له دوو ودانیو ، بله په واشنګتن کې د امریکې د دفاع وزارت د مانۍ (پنتاګون) سره وجنګولې او څلورمه په پنسلوانیا کې ولوېدله. د دغه برید قربانیان ۲۷۹۳ کسان وو. ددې پېښې په اړه بېله څېړنو د برید په ورځ د امریکې دولت پېړه په اسامه بن لادن واچوله. انګلوساکسوني اشغالګرو د افغان ولس رواني ځانګړتیاوو ته په کتو سره چې د خپلواکۍ د ګټلو په موخه به وسلې ته لاس اچوي تر څو د خپلو ځاني او مالي تلفاتو کچه او د افغانانو مورال را ټیټ کړي خپل ناتویي او غیر ناتویي متحدین هم له ځان سره ملګري کړل. پدې ډول په افغانستان کې د پنځوسو هېوادونو پوځیان دېره شول. په افغانستان کې لویدیځ خپل پوځي شتون ته د ترهګرۍ سره نړیواله مبارزه اعلان کړله. خو افغان ولس د دې ډله ییز اشغال په وړاندې د آزادۍ جګړه پیل او دې جګړې څه کم شل کاله دوام وموند. د افغان ولس مقاومت چې مشري یې د طالبانو اسلامي تحریک لرله اشغالګر دې ته اړ ایستل له طالبانو سره د سولې خبرې پیل کړي ترڅو په ۲۰۲۰ کال کې د فبرورۍ په ۲۹ په دوحه کې د طالبانو او امریکایانو تر منځ د سولې تړون لاسلیک شو چې منځپانګه یې د افغانستان څخه د بهرنیو پوځیانو وتل وو. دا تړون د م، م د امنیت په شورا کې ثبت شو. د تړون د لاسلیک پر مهال د شپږ دېرشو هېوادونو استازي موجود وو. د تړون له مخې به اشغالګر په څوارلسو میاشتو کې له افغانستان څخه وتل. خو امریکایانو د تړون څخه سرغړونه وکړله او د اشغالګرو وروستۍ ډله د ۲۰۲۱ کال د اګست په یودېرشمه د شپې په تیاره کې لکه غله د کابل د هوایي ډګر څخه ووتل . پدې ډول د افغان ولس خلاف د ناتویي اشغالګرو توده جګړه پای ته ورسېدله خو ماتې خوړلې امریکې د افغانانو خلاف سړه (اروایي او اقتصادي) جګړه و نه دروله. د ترهګرۍ په وړاندې د نړیوالې جګړې په اړه د ځېنو د نظر خاوندانو له څرګندونو معلومیږي چې د دې جګړې موخه مبهمه او ناڅرګنده او په اړه یې اندونه او تفسیرونه ویشلي وو چې دا د دې جګړې پیچلتیا جوتوي. تردې چې ځېنې امریکایي څېړونکي هم د سپتمبر د یوولسمې برید په پېښېدو کې امریکایي څارګره اداره ښکېله ګڼي. د جګړې د پیل پر مهال د هغې په هکله د نړیوالې ټولنې ظاهري اجماع شتون درلود خو د وخت په تېریدو سره دا اجماع پیکه کېدله او سیمه ییز ځواکونه د واشنګټن – لندن په موخو شکمن شول او پدې هڅه کې شول ترڅو د افغان ملي مقاومت سره اړیکې ټینګې کړي او پدې ډول افغان ملي مقاومت په نړیواله کچه مشروعیت پیدا کړ. دې بنسټیز بدلون او د افغان ملي مقاومت په ځپلو کې د ناټویي ځواکونو د پاتې راتلو پایله دا شوله چې د دوحې تړون لاسلیک شي . د تړون د لاسلیک وروسته د اشغال لاندې

(c) ketabton.com: The Digital Library

حکومت امنیتي ځواکونو جګړه بیز مورال تر دې کچې کمزوری شو مخکې لدې چې ټول اشغالګر ځواکونه له افغانستان څخه ووزي دوې اونۍ مخکې د اشغال زیږنده بلواک حکومت نسکور شو ، مشران یې بهر ته وتښتیدل، طالب جنګیالي کابل ته ننوتل او پدې ډول طالبانو د دوهم ځل لپاره د ۲۰۲۲ کال د اګست په پنځلسمه واک تر لاسه کړ. د افغانستان څخه د اشغالګرو د وتلو وروسته دا ځل طالبان په بشپړ ډول په ټول افغانستان واکمن شول چې پدې وروستیو څلورو لسیزو کې یوه حکومت هم په ټول افغانستان ولکه نه وه ټینګه کړې . خو تر دې دمه (۲۰۲۴ کال د نومبر شلمه) یوه هېواد هم اسلامي امارت په رسمیت نه دی پېژندلی. که کوم دولت د اسلامي امارت د په رسمیت پېژندلو هڅه کړې د واشنګټن له تهدید سره مخ شوی دی .له بله پلوه واشنګټن په نوي حکومت ظالمانه بندیزونه ولګول ، د افغانستان اسعاري زېرمې یې کنګل کړلې ، د سوفیت بانکي سیستم څخه یې افغانستان و ایست چې د افغانستان په اقتصادي وضعیت یې ناوړه اغېز پرېښود. که ۲۰۰۱ کال کې په وروستیو کې دا جګړه د القاعده شبکې ضد جګړه ګڼل کېده خو د وخت په تېرېدو سره دې جګړې ته مختلف نومونه او تعریفونه ورکړل شول . د افغانستان د دې جګړې ځانګړتیا پدې کې وه چې هغه د یو چا (القاعده) په نوم د بل چا (افغان ولس) سره پر مخ تلله. له همدې کبله د افغانستان د دې ډیر مخیزه نه ختمیدونکې جګړې بهیراو څرنګوالي او په جګړه کې د ناټو د سازمان مرموز فعالیتونه او د افغانستان ځمکني واقعیتونه ددې سبب شول چې څېړونکي او سیاستوال دې جګړې ته لاندې نومونه او تعریفونه ورکړي:

۱– د امریکې د ګټو جګړه
۲- د ترهګرۍ ضد جګړه
۳ – د افغانستان د خپلواکۍ د ګټلو جګړه
۴ - د پرمختلونکو او پرشا تلونکو ځواکونو ترمنځ جګړه
۵ - د نللیکو جګړه
۶– د افغانستان د هویت د بحران جګړه
۷ - نیابتي او تحمیلي جګړه
۸- د افغانستان د بیلابیلو قومونو ترمنځ جګړه
۹ - د پښتنو د ځپلو جګړه.

پر افغان ولس د دې تپل شوې جګړې په هکله مختلف تعریفونه په جګړه کې د ښکېلو اړخونو د نقشو، ستراتېژیو، څرګندو او ناڅرګندو موخو او تبلیغاتو څخه اغېزمن دي .له بله پلوه د ځواکمنو دولتونو، سیمه ئیزو لوبغاړو او ګاونډیانو ستراتېژۍ او د متحده ایالتو برلاسی دریځ هم پکې ځانګړی ځای لري. دا په پام کې ولرو چې انګلوساکسوني لښکر د افغان ولس په غوښتنه ، د کومې لوزنامې او د ملګرو ملتو د سازمان د پرېکړې له مخې افغانستان ته نه بلکې د یوویشتمې پېړۍ د واکمن د ځنګل د قانون تر اغېز لاندې د ټولو نړیوالو قوانینو او نورمونو خلاف پرافغانستان یرغل ترسره شو، یرغلګرو د خپلې خوښې وګړي د واک په ګدۍ کینول چې دا د بشرد حقوقو د نړیوالې اعلامیې څخه څرګنده سرغړونه وه کومه چې ولسونه باید خپل برخلیک پخپله وټاکي. ښکېلاکګر عملاً د افغانستان پرځمکه او هوا واکمن وو او اشغالګرو په افغانستان کې هم ټولو ته څرګند فورمول «بېل یې کړه ، اېل یې کړه» عملي کړ . د آلمان د بن په کنفرانس کې د قومونو د ونډې او هغه هم په غیرعادلانه ډول د طالبانو وروسته واکمنۍ بنسټ اینودل د بېل یې کړه ، اېل یې کړه د فورمول د پلې کولو لومړی افغاني ضد اقدام وو. د بن د غونډې د پریکړو له مخې د قومي تړاوونو پربنسټ د واکمنۍ جوړول او وروسته قومي او ژبنیو اختلافونو ته لمن وهل، په هیواد او په تیره شمال او شمال لوېدیځ کې د پښتنو په وړاندې پرله پسې زورزیاتي ته په

(c) ketabton.com: The Digital Library

کتنې سره ځینې دا جګړه د پښتنو د ځپلو جګړه ګڼي چې تر یوې کچې دا ډول ارزونه سمه برېښي ځکه چې اشغالګرو په افغانستان او پنجاب دا دانګرېز- امریکې مخلوق په پاکستان کې د پښتنو د ځپلو تګلاره غوره کړې وه . په رسنیو، ټولنیزو شبکو او د سیاستوالو ترمنځ د پښتون او غیرپښتون ، ډېرکیو او لږکیو، افغان او افغانستاني ، درانیو او غلزیو د وېشونکو اصطلاحاتو کارول او د قومي شوراګانو جوړول ټولو ته څرګند دي چې افغان قومونه او پښتني قبیلې سره جلا او یو د بل په وړاندې ودروي. د۲۰۰۱ کال د اکتوبر په اوومه د امریکې- انګریز د پوځي ټلوالې لخوا پر افغانستان پوځي یرغل د نوموړو دولتونو له لوري د امریکې په ۱۱۰ پوړیزه غبرګونو سوداګریزو ودانیو د ترهګرو بریدونو په وړاندې غبرګون وو چې ګڼي اسامه بن لادن تنظیم کړي وو. پدې هکله د پام وړ خبره دا ده چې د۲۰۰۹ کال د مارچ په ۲۸ په کانادایي (تورنتوسن) نومې مشهوره ورځپانه کې راغلي دي چې په نیویارک او واشنګټن باندې یرغل په هسپانیه او آلمان کې جوړ او طرح کوونکي او پلي کوونکي یې پاکستاني ، سعودي او عربي اتباع وو .

لکه څرنګه چې په تېر ځېرکي راغلي وو چې د پاکستان د وخت صدراعظمه بینظیر بوتو د طالبانو تحریک یوه پروژه بولي چې « د انګلستان په نوښت، دعربستان په مالي مرسته ، د امریکا په ملاتړاو د پاکستان د روزنې پربنسټ ترسره شوه .» که دا ادعا ومنل شي بیا دا پوښتنه را پیدا کیږي چې ولې د دې پروژې جوړونکو د خپلې پروژې د منځه وړلو په خاطر ګام اوچت کړ. واقعیت دا دی چې اسلامي امارت د یوه خپلواک حکومت په توګه هغه مهال د امریکې دښمني وګټله چې هغوی د افغانستان له لارې د نللیکې د غځیدا په تړاو د امریکایي د یونیکال د کمپنۍ وړاندیزونه ونه منل او د خپلې ونډې برخلیک د ارجنتاین د برایډاس کمپنۍ سره تړلی وو ځکه برایډاس د یونیکال په پرتله طالبانو ته د نللیکې د غځیدا او د سړکونو د جوړیدو په تړاو د لا ګټورو پانګو وړاندیز کړی وو.کله چې واشنګټن د طالبانو له دې هوډ څخه خبر شو د امریکې د بهرنیو چارو د وزارت مرستیالې کرستینا روکا طالبان پخپلې دې وینا وګواښل چې « یا به زموږ د سرو زرو وړاندیز منئ یا به مو د بمونو تر باران لاندې شخ کړو.» ۲۳۸ په پانګوالو سترو صنعتي هیوادونو کې حکومتونه او واکمن سیاستوال د غټو کمپنیو د ارادې پر بنسټ خپلې تګلارې جوړوي ان تردې چې دا کمپنۍ د دې هیوادونو مشران خپل نوکران ګڼي. د (هیڅوک جرآت نلري هغه توطئه وبولي) په کتاب کې د دیوید راکفلر، ریچارد نکسن او هنري کسنجر انځورونه یو ځای چاپ او د انځور لاندې لیکل شوي وو : « راکفلراو د هغه دوه نوکران.» همدا علت وو چې د واشنګټن واکمنو د یونیکال د کمپنۍ د ارادې له مخې پریکړه وکړه چې د طالبانو د اسلامي امارت د رانسکورولو لپاره پلمه ولټوي. د تېرې پیړۍ د وروستۍ لسیزې په نیمایي کې د واشنګټن لیوالتیا چې طالبان د کابل په پلاز وویني د مایکل بیرون چې د جهاد په دوران کې د سي آی اې غیر رسمي ویاند وو ښه څرګندیږي. کله چې طالبانو لومړی ځل کابل ونیو هغه وویل: «دا ځوانان د نورو نه بد نه دي . هغوی احساساتي برېښي خو د هغوی برې د کورنۍ جګړې څخه ښه دی. طالبان اوس په هغه خاوره واکمن شوي دي چې پاکستان او ترکمنستان سره نښلوي .اوس موږ کولی شو چې د نفتو نللیکه د افغانستان نه تېره کړو.نفت او ګاز نورو بازارونو ته ولیږدوو او ټول باید د هوساینې احساس وکړو.» ۲۳۹ د شوروي اتحاد د ړنګېدو وروسته امریکایانو د منځنۍ آسیا او د کسپین د حوزې د ځمکې لاندې طبیعي انرژۍ د لاس ته راوړلو په موخه اړینې څېړنې او ارزونې کړې وې او پدې اړه د یونیکال د کمپنۍ یوه لوړپوړي (جان مارسکا) د۱۹۹۸ کال د فبرورۍ په دوولسمه د کانګرس یوې کمیټې ته ویلي وو: «داسې برېښي چې د افغانستان له لارې د نللیکې غځول خورا لږ لګښت، لږ خنډونه او لږې فني ستونزې لري. افغانستان اوبو ته لنډه لار ده چې د منځنۍ آسیا نفت د آسیا نږدې بازارونو ته رسولای شي او لدې امله

(c) ketabton.com: The Digital Library

د نفتو د لیږدولو ممکنه ارزانه لار ده»۲۳۰/ ۱۲۲خو کله چې د یونیکال کمپنۍ سره د طالبانو مذاکراتو نتیجه ور نکړه واشنګټن د طالبانو د اسلامي امارت د نسکورولو په لټه کې شو. په همدې بنسټ یو شمیر څیړونکي چې په هغو کې امریکایان هم شتون لري پدې اند دي چې د سپتمبر د یوولسمې پیښه یوه پلمه وه ، حتی ځیني هغه د سي آی اې لخوا یوه پلان شوې دسیسه ګڼي ترڅو ددې پیښې په پلمه نړیوال ملاتړ ترلاسه کړي، په افغانستان خپل پوځي یرغل توجیه کړي او پدې اند دي چې پر افغانستان یرغل له پخوا پلان شوی وو. ویل کیږي چې د امریکې متحده ایالتونه د یوه زبرځواک په توګه د نړۍ لس کلن تحولات پروګراموي. پدې هکله حبیب الله رفیع چې په ۱۹۸۹ کې په یوه پلاوي کې امریکې ته تللی وایي چې د مریلنډ د ایالت د یوه پوهنتون استاد د یوه لکچر په مهال وویل چې دی په سپینه ماڼۍ کې سلاکارهم دی او وایي:« موږ هلته د دنیا د بیلابیلو هیوادونو لپاره بېلابېلې کمیټې لرو ، چې هغوی د نړۍ لس کلن تحولات پروګرام کوي، زه د لبنان یم د منځني ختیځ د کمېټې مشرهم یم او هر کال د لسو کلونو لپاره د منځني ختیځ تحولات پروګرام کوو او سپیني ماڼۍ ته یې سپارو، چې هغه بیا عملي کیږي. »۲۴۰/ ۳ پدې کې شک نشته چې پر افغانستان د امریکې پوځي یرغل د همدې لس کلن پروګرام پراساس صورت نیولی وي. د دې معنی دا شي چې پرافغانستان یرغل له پخوا پلان شوی وو. پدې اړه محمدعثمان روستارتره کې لیکي:« د افغانستان د نیولو پلان د شوروي د امپراطورۍ د ماتېدو او د امریکې هژمونیستۍ د رسېدو سره تر لاس لاندې ونیول شو. د امریکې د ملي امنیت سلاکار برژنسکي کلونه مخکې د منځنۍ آسیا د شطرنج پر تختې کنټرول د آسیا په وچې باندې د تسلط وسیله ګڼله. د ترهګرۍ سره د جګړې په اعلان او د افغانستان او عراق نیول پلمه شوله چې د برژنسکي د خوبونو د رښتیا کیدو په لور لومړی ګام پورته شي. » ۲۴۱ که د امریکا او د هغې د ستراتېژیکو متحدینو له لوري د ترهګرۍ ضد جګړې ته وکتل شي د افغانستان په شمول د هغو هېوادونو د لاندې کولو لپاره هڅه وه چې د سړې جګړې په لسیزو کې د امریکا له کنټرول څخه د باندې وو. د امریکا او متحدینو دا خوبونه په افغانستان او یمن کې د افغانانو او یمنیانو د اتلوال مقاومت له امله په اوبو کې لاهو شول او په سوریه کې د روسیې د مداخلې له امله واکمن رژیم په واک کې پاتې شو. البته په عراق او لیبیا کې امریکایان او متحدین یې بریالي شول.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پر افغانستان له پخوا پلان شوی یرغل

یو شمېر څېړونکي د واشنګټن د رسمي روایت خلاف پر افغانستان یرغل د نیویارک په سوداګریز مرکز او پنتاګون د بریدونو په وړاندې غبرګون نه ګڼي . هغوی پدې اند دي چې دا بریدونه په افغانستان د یرغل لامل نه بلکې یوه پلمه وه او د دغه یرغل لپاره د اوږدې مودې ستراتیژي له پخوا جوړه شوې وه . پر دې اساس د سپتمبر د یوولسمې نیټې بریدونه واشنګټن ته داسې طلایي چانس شو چې د ترهګرۍ په وړاندې د جګړې په نامه پر افغانستان یرغل وکړي اسلامي امارت نسکور او د خپلې خوښې حکومت واک ته ورسوي چې هم هدف ته ورسېږي ، هم نړیوال ملاتړ تر لاسه کړي او هم څوک د ملامتۍ پېره پرې وا نه چوي.د دې نظر خاوندان یو لړ فاکتونه او دلیلونه وړاندې کوي چې ځېنو ته به یې ګوته ونیول شي. د افغانستان په اړه د متحده ایالاتو د تګلارې په اړه د هر چا څخه زیات زلمي خلیل زاد بشپړ معلومات درلود. هغه د استازي په نامه د خپل کتاب په ۱۲۶ مخ کې راوړي : « پردې سربېره موږ د طالبانو پر ضد درې – ګامه ستراتېژي را منځته کړې وه ، لومړی، یو امریکایي استازی به د طالبانو رژیم ته اخطار ورکړي چې له القاعدې سره خپلې اړیکې پرې کړي. که طالبان په دې برخه کې همکاري نه کوي نو متحده ایالات به په افغانستان کې د کورنۍ جګړې بندولو په موخه له طالب ضد ډلو سره پټې مرستې زیاتې کړي او د القاعدې پر مېشت ځایونو به د بریدونو لپاره ځایي ملیشه ځواک را منځته کړي ، پر دې سربېره متحده ایالات به د طالبانو د راپرځولو په موخه د نړیوال ائتلاف پر جوړولو لاس پورې کړي...، د مرستیالانو غونډې د سپتمبر په لسمه نیټه پلان ومانه ، پلان د سپتمبر په یوولسمه د ولسمشر لاسلیک ته چمتو شو.» د خلیلزاد له لیکنې ښکاري چې د سپتمبر د یوولسمې پېښې یوه ورځ مخکې د اسلامي امارت د نسکورولو په موخه د امریکې پلان جوړ شوی دی او عجیبه دا ده چې د سپتمبر د یوولسمې پېښې په ورځ دا پلان د امریکې د ولسمشر د لاسلیک کولو په موخه چمتو شوی دی . سلیم عقل خو دا نه مني چې دپلان چمتو کېدل او د سپتمبر یوولسمه ترهګریزه پېښه تصادفا په یوه ورځ شوې وي. همدا رنګه میخایل شودوفسکي لیکي :«په واقعیت کې د امریکې د نوې جګړې لپاره پلان جوړونه د سپتمبر د ۱۱ نیټې د غمجنې پېښې څخه څه کم دری کاله مخکې پیل شوې وه .» ۲۴۲/ ۱۱۴ همدا راز دا خبره چې « په کال ۱۹۹۷ کال په متحده ایالتو کې یو غیر دولتي سازمان او فکري مرکز (د یوې نوې امریکایي پېړۍ لپاره پروژه) (پی ان سي) نومېږي جوړ شو ...، د تمرکز ډګر یې د امریکا بهرنۍ سیاست او په نړۍ کې د امریکا لېډرشیپ ته پراختیا ورکول ټاکل شوي وو. نوموړي بنسټ په ۲۰۰۰ کال کې ګزارش خپورکړ، ورځپانو هغه (پر نړۍ باندې د امریکا د واکمنۍ ابتدایي طرحه) وباله.ګڼ شمېر څېړونکو ، سیاستوالو او د جګړې ضد غورځنګ فعالینو دغه ګزارش د هیټلر (زما مبارزه) کتاب سره په تله برابر وګاڼه.په ګزارش کې د منځني ختیځ په اړه په څرګنده توګه ، د ټولو هغو طبعي زېرمو چې لا نه دي ایستل شوي، په تېره بیا د تېلو او ګازو د زېرمو نیونه ، د نویو پوځي اډو جوړونه او د اړتیا په صورت کې د رژیمونو بدلونونه غوښتل شوي دي » ۲۴۰ / ۴۰ بنیي چې پر افغانستان برید مخکې پلان شوی وو. د زلمي خلیلزاد په وینا د شوروي اتحاد له ړنګیدو وروسته واشنګټن داسې طرحه وړاندې کړه چې« له مخې یې متحده ایالتونه باید د هر ناانډوله سیال د راپورته کیدو مخنیوی وکړي . په طرحه کې زیاته شوې وه : زموږ لومړۍ موخه د پخواني شوروي اتحاد په بڼه یا بله سیمه کې د هر هغه سیال د بیا راپورته کیدو مخنیوی وي ، چې موږ ته د پخواني شوروي په څیر ګواښ زیږوي. موږ د خپلې طرحې پر بنسټ پټېیلې وه چې د سړې جګړې او نورو سترو شخړو د مخنیوي په موخه د دوه قطبي او څو قطبي نړۍ د راپورته کیدو مخه ونیسو.» ۲۴۳/ ۹۹هغه مهال د

(c) ketabton.com: The Digital Library

امریکي ستراتژیستان پدې پوهېدل چې د افغانستان شاوخوا کې د داسې ځواکونو د راڅرګندیدو شونتیا لیدل کیږي چې په نړۍ د امریکې د لیډرشپ او هژمونیستي تګلارې په وړاندې ودریږي لدې کبله د هغوی د خوځښتونو د څارنې او ورته د ستونزو د جوړلو په موخه اړینه بریښیده په سیمه کې پوځي او استخباراتي شتون ولري چې افغانستان د خپل جغرافیایي موقعیت له کبله مناسب ځای وو. له همدې کبله یې پردې هیواد د یرغل نقشې جوړولې او د پلې کولو لپاره یې فرصتونه لټول. همدا لامل وو چې واشنګټن د سیمه ئیزه ځواکونو سره د طالبانو د راپرزولو په موخه سلامشورې هم سرته رسولې وې . پدې اړه شته لاسوندونه ښیي چې سپینه ماڼۍ د ۲۰۰۱ کال د جولای په میاشت کې دې پریکړې ته رسیدلې وه چې «په افغانستان کې پوځي عملیات د واورې د اوریدو نه، چې تر ټولو ناوخته نیټه به یې د اکتوبر منځ وي ترسره شي.» ۲۴۴ د جینز نړیوال امنیت په نامه له بریتانیا څخه خپریدونکې پوځي ستراتژیکې مجلې د۲۰۰۱ کال د مارچ په پنځلسمه ریپوټ ورکړ چې د امریکې نوي حکومت له هند، ایران او روسیې سره ګډ « په افغانستان کې د طالبانو د حکومت پرخلاف جبهه جوړوي. هند پوځي سامان آلې ، سلاکاران او د څرخي الوتکو تخنیکران د شمال ټلوالې په واک کې ورکوي او همدارنګه هند او روسیه دواړه د خپلو عملیاتو لپاره په تاجکستان او ازبکستان کې له پوځي اډو ګټه اخلي.» همداراز د اندیا ریکټز هندي مجلې د۲۰۰۱ کال د جون په شپږویشتمه د طالبانو د حکومت پرخلاف د امریکې د متحده ایالتونو، هند، روسیې او ایران د ګډ چلند په اړه نور جزئیات په ډاګه کړل « که چیرې پر طالبانو لګیدلې نوي سخت اقتصادي بندیزونه د افغانستان بنسټپال حکومت پر ګوندو نکړي.نو هند او ایران به د طالبانو خلاف د یوه (متحد پوځي ګوزار) په مهال د امریکا او روسیې تر څنګ ودریږي.» د۲۰۰۱ کال د جون د میاشتې په پیل کې ولادیمیرپوتین د روسیې ولسمشر د همکټوهیوادونو په غونډه کې څرګنده کړه چې د طالبانو خلاف پوځي ګوزار مخکې دی. د۲۰۰۱ کال د سپتمبر په اتلسمه د بي بي سي خبریال جورج آرني د پاکستان د بهرنیو چارو د پخواني وزیر نیازنایک له خولې ریپوټ ورکړ چې امریکایي چارواکو ورته د اړیکو د یوې نړیوالې ډلې د پلان په باب ، چې د ملګروملتو ترمشرۍ لاندې په برلین کې کتلې وو خبر ورکړی وو که بن لادن په لنډ وخت کې ونه سپارل شي ، نو امریکا به له پوځي وسیلو نه کار واخلي چې هم بن لادن او هم ملا عمر ووژني یا ونیسي. د نوموړو ټولو موخه دا ده چې د طالبانو رژیم راوپرزوي.» ۲۴۵ د دې ریپوټ له خپریدو څلور ورځې وروسته د سپتمر په ۲۲ د ګاردین ورځپاڼې دا سناریو تائید کړه او د هغې پر بنسټ افغانستان ته ګوتځنډنه د هغه څلور ورځني کنفرانس په ترڅ کې وشوه چې د جولای د میاشتې په منځ کې د برلین په یوه میلمستون کې د امریکا، روسیې ، ایران او پاکستان د حکومتونو د استازو په ګډون جوړ شوی وو، دا د یو لړهغو نارسمي کنفرانسونو په بهیر کې چې د افغانستان په اړه لیدموندنې (نظریاتی) تر نامه لاندې جوړیدل دریمه کتنه وه. د دې غونډې ګډون کوونکې پرنایک سربیره درې پاکستاني جنرالان، په م،م کې د ایران پخوانی سفیرسید رجایي خراساني ، د شمال ټلوالې د بهرنیو چارو وزیر عبدالله ، د افغانستان لپاره د روسیې پخوانی استازی نیکولای کوزیروف او د روسیې کڼ شمیر نور استازي او دغه راز (امریکایان)، په پاکستان کې د امریکا پخوانی سفیرټام سمینر، د سویلې آسیا په چاروکې د بهرنیوچارو مرستیال وزیر کارل ایندفورت اولي کالډرین وو. دغه غونډه د افغانستان لپاره د م،م د هغه مهالني او اوسني ځانګړي استازي فرانسیس ویندرل لخوا وربلل شوې وه. پدې اړه چې د سپتمبر د یوولسمې وړاندې پر افغانستان د یرغل نقشې جوړېدلې د قبرس د ډلې د مشر همایون جریر له هغې مرکې جوتیږي چې د ۲۰۲۳ کال د دسمبر په میاشت کې د بن د کنفرانس په اړوند د افغانستان انټرنشنل تلویزیون سره کړې ده هغه وایي: « د ۲۰۰۱ کال جولای او سپتمبر په ژنیو کې غونډې را بلل شوې وې چې د امریکا ، روسیې او ګاونډیانو استازو سربېره د قبرس ، روم او عبدالستار

(c) ketabton.com: The Digital Library

سیرت ډلو یکې برخه لرله. سیرت وروسته د روم د ډلې سره یوځای شو. د غونډې آجندا د اسلامي امارت راپرزول، د راتلونکي حکومت په جوړښت او په افغانستان کې د ناټو د پوځیانو ځای پرځای کول وو. یوه امریکايي د راتلونکي حکومت د احتمالي مشرانو عبدالحق ، کرزي او پاچا خان ځدران څخه یادونه وکړه . غونډو دوام درلود چې د سپټمبر پېښه وشوله او د م، م استازی غونده ختمه اعلان کړه چې وروسته به غونډو ته دوام ورکړو . څه موده وروسته د بن کنفرانس را وبلل شو.» له پورتنیو څرګندونو څخه ښکاري چې د سپټمبر د یوولسمي پېښه د افغانستان د اشغال لپاره یوه پلمه شوې ده. د امریکې له لوري پر افغانستان د یرغل لپاره هراړخیز چمتووالی هغه وخت بربنډ شو چې د امریکې د ملي امنیت مؤسسې اعلان کړل چې« د ازبکي، عربي او افغاني ژبو متخصصینو لپاره اړتیا لري. دا مؤسسه په پام کې لري پدې سیمه کې پوځي تطبیقات ترسره کړي چې په هغو کې به سلګونه امریکايي ، ازبک ، قزاق ، قرغز او ترک پراشوتیستان ګډون وکړي.» ۲۴۶عجیبه دا وه د هغو تطبیقاتو خبره کیدله چې امریکایانو، ازبکانو ، قزاقانو، قرغزانو او ترکانو یکې ګډون کاوه خو د افغاني اوعربي ژبو متخصصینو ته هم اړتیا وه. دې دا معنی لرله چې پر افغانستان اوعراق یرغلونه پلان شوي وو چې د پورتنیو هیوادونو له خاورې نه ګټه پورته شي ځکه افغاني او عربي ژباړونکو ته اړتیا وه. سربیره پردې هغه مهال کله چې «پنټاګون په افغانستان باندې د یرغل نقشې نهايي کولې د امریکې د بهرنیو چارو وزارت هم د افغانستان له لارې د پایپ لاین نقشې نهايي کولې، له همدې امله د امریکې سفیره په پاکستان کې د پاکستان د انرژۍ له وزیر سره ګوري او د پایپ لاین د طرحې په اړه ورسره مذاکره کوي.»۲۴۷ وروستی دا چې د هالیووډ ډایرکټر، فلم جوړونکی ، بزنسمن او سیاسي فعال آرون روسو وایي چې نیک روکفلر ورته« د ۱۱ – ۹ پېښې له پیښېدو یوولس میاشتې د مخه وویل ، یوه پیښه پیښېدونکې ده او د دغه پیښې له امله به موږ پر افغانستان تېری وکړو، ترڅو د کسپین سمندرګي له پایپلاین څخه کار واخلو. موږ به پر عراق هم برید وکړو ترڅو د تېلو زیرمې خپلې او په منځني ختیځ کې یوه (نظامي) اډه جوړه کړو...» ۲۴۸ د سپټمبر د یوولسمې پېښې وروسته شپږ ورځو کې د امریکې د دفاع وزیردونالد رامسفلد ویلي وو:« که جګړه د نړۍ سیاسي نقشې ته تغییر ورنکړي ، د امریکې متحده ایالات به خپلې اصلي موخې ته ونه رسیږي، باید وویل شي چې یو ستر ارزښت پدې اړین بدلون کې نغښتی دی.» د رامسفلد خبره ښيي چې واشنګټن هوډ درلود چې د ترهګرۍ سره د مبارزې په نامه په سیمه کې د افغانستان سربیره په هغو هیوادونو ورودانګي چې د امریکې ډیکټې ته غاړه نه ایږدي، هلته د خپلې خوښې حکومتونه واکمن کړي چې معنی یې د نړۍ د سیاسي نقشې اړول وو. ددې سربېره د سپټمبر د یوولسمې وړاندې امریکایانو د خپل یرغل لپاره عملي اقدامات پیل کړي وو چې هغه د طالب ضد ځواکونو او طالب ضد څېرو متحدول وو. «د ۲۰۰۱ م کال له پیله په دوبۍ ، پاکستان، تاجکستان او لویدیزو هېوادونو کې د سي آی اې له لوري زاړه قوماندانان، له طالبانو سره جنګېدونکي مخالفین او یو شمېر بهر مېشته افغانان سره جرګه کېدل او د طالبانو پر ضد د یوې داخلي ځواکمنې جنګي جبهې د جوړولو لپاره تېز کار روان وو، چې د بري په صورت کې له داخل نه د یوه ملي قیام نوم ورکول شي او د امریکا مداخله په ظاهره تثبیت نشي. » ۲۵۸/۲۵۹ – ۲۵۹ خو امریکایان بریالي نشول چې د افغانستان د ننه د طالبانو خلاف پاڅون تنظیم کړي. پدې لار کې د امریکا ملګرتیا پښتني ضد شمال تلوالې لرله او په پښتون توکمه وګړو کې د حاجي عبدالقدیر، حامد کرزي او ګل آغاشیرزي کورنیو ور سره همکاري کوله.

پر دې بنسټ ویلی شو وروسته له هغې کله چې د طالبانو او یونیکال ترمنځ د نللیکې د غځیدا په اړه خبرو نتیجه ورنکړه، امریکایانو، ملګرو ملتو او سیمه ئیزو ځواکونو پرافغانستان د یرغل پلانونه جوړول. او په پوره ډاډ حکم کېدای شي چې پرافغانستان د امریکې – انګریز پوځي یرغل د سپټمبر د

(c) ketabton.com: The Digital Library

يوولسمې نيټې له بريدونو سره هيڅ تړاو نلري. پدې افغاني ضد پلانونو جوړولو کې د م، م ښکېلتيا د فيډل کاسترو په هغه وينا د صحت مهر لګوي چې د ملګروملتو سازمان د سي آی اې ملکې ځانګه ده.

حمله که توطيه ؟

يو شمېر څېړونکي او پوهان د سپتمبر يوولسمه غمجنه پيښه د امريکې او اسرائيلو ګډه توطئه ګڼي. پدې اړه د توطئې د تئورۍ پلويان لاندې دليلونه وړاندې کوي .

١ - سره لدې چې د امريکې دولت سيګنالونه او رپوټونه لرل چې يوه ناوړه پيښه د القاعده لخوا کيدونکې ده ولې يې اړين تدبيرونه ونه نيول او ترهګر يې پريښودل خپله نقشه پلې کړي ترڅو دولت ته پلمه پلاس ورشي پر افغانستان بريد وکړي او د ترهګرۍ سره د مبارزې په نامه« د نړۍ سياسي نقشې ته تغيير ورکړي. » که د دولت روايت و منل شي دلته دا پوښتنه را پيدا کيږي کله چې ترهګرو د الوتکو د کنترول د ترلاسه کولو په بهير کې له پيلوټانو سره مجادله کوله او دا ټول د رادار پواسطه د کنترول د مرکز څخه ليدل کيدل او بيا الوتکو خپل مسير بدل کړ ولې هڅه ونشوه چې د تښتول شوو الوتکو مخه و نيول شي ؟ سربيره پردې ولې د پيښې وروسته د اف بی آی ، سي آی اې او نورو اړونده بنسټونو مسئولين په دنده کې د غفلت له امله مجازات نشول ؟

٢- د پيښې څو ګړۍ وروسته بوش په يوه پوځي اډه کې د صليبي جګړې يادونه وکړه. همدا راز د ټلويزيون په پردو داسې تصويرونه خپريدل چې فلسطينيان د ترهګريزو بريدونو څخه خوښي ښيي خو وروسته څرګنده شوه چې دا تصويرونه حقيقي نه بلکې د آرشيف څخه اخيستل شوي وو. د صليبي جګړې يادول او د فلسطينيانو د خوښۍ د جعلي تصويرونو ښودنې دا معنی لرله چې په اسلامي هېوادونو بايد بريد وشي.

٣- د نيويارک په سوداګريز مرکز کې چې خاوند يې يهود وو ٤٠٠٠ يهودانو کار کاوه خو پدې ورځ دا يهودان کار ته نه وو راغلي . په قربانيانو کې يوازې پنځه تنه يهودان وو.

٤- د پيښې په اړه په چمتو شوي رپوټ کې دولت قصداً داسې مسئلې حذف کړې دي چې د دې پيښې د پېښيدو او په تيره د پيښې د مخنيوي په اړه د امريکا يې مقاماتو ناغيري ، په پيښه کې د سعودي حکومت ښکيلتيا او د اسامه د نه نيولو ليوالتيا ته پام را ونه ګرځي. امريکايي پروفيسور ديويد رې ګريفن « د١١ سپتمبر د تحقيق د کميسيون ويلي او ناويلي» په نامه خپل کتاب کې راوړي چې په ٥٧٦ پاڼيز رپوټ کې د٢٠٠١ کال د جون په مياشت کې په دوبۍ کې د اسامه سره د سي آی اې د مامورانو او د سعودي عرب د څارګرۍ ادارې د مشر ليدنې نه تر سترګو کيږي . د رويټر خبري آژانس په حواله د سپتمبر تر پيښې دوې مياشتې مخکې د اسامه بن لادن او د سي آی اې مامورينو ترمنځ د دوبۍ د متحده اماراتو په امريکايي روغتون کې چې د پښتورګو د ناروغيو په خاطر بستري وو ، ليدنې وشوې چې حالت يې د ښه کيدو وو...، په روغتون کې دا ليدنه د فرانسې د فيګارو ورځپاڼې د٢٠٠١ کال په اکتوبر کې تائيد کړه او بيانوي : د٢٠٠١ زکال د جون په مياشت کې دوبۍ د اسامه بن لادن او سي آی اې د محلي مامورينو د ملاقات ځای وو. د نوموړي روغتون د اداري برخې يو مامور وايي چې د خلکو لومړی درجه دښمن د جون (٤ تر١٤) نيټې پورې په همدغه روغتون کې بستري وو...، د فيګارو رپوټ د څو نورو ورځپاڼو

(c) ketabton.com: The Digital Library

لخوا تائید شوی دی چې د هغې ډلې څخه یې لندن ټایمز هم تائیدوي : اسامه بن لادن د دوبی په امریکایي روغتون کې د یوولسو ورځو په جریان کې د کانادایي یورولوژیست ډاکټر تري کالویي تر درملنې لاندې وو. » ۲۴۴/ ۵۰ ، ۵۳ همدارنګه « د سي پی ای شبکې د ویاند، دن رادر له قوله د ۲۰۰۱ کال د سپتمبر په لسمه د پیښې یوه ورځ مخکې اسامه بن لادن بیا ناروغه شو خو دا ځل د پاکستان په مهربانۍ چې د امریکې همپشنی متحد دی د پاکستان پوځي اطلاعاتو سی بی اس ته وویل چې اسامه بن لادن د راولپنډۍ په پوځي روغتون کې بستراو تر درملنې لاندې وو...،احمد رشید چې د طالبانو په تړاو یې ډیرې لیکنې کړې دي وایي چې د سپتمبر ۱۱/۹ تر پیښې مخکې په اغلب ګومان پوځیان د هغه سره د مرستې لپاره هلته وو.» سره لدې چې د ملګروملتو د امنیت د شورا د۱۲۶۷ لمبر پریکړې(۱۵ اکتوبر ۱۹۹۹) له مخې چې باید طالبان بن لادن یوې صلاحیت لرونکې مرجع ته تسلیم کړي امریکایي، سعودي او پاکستاني څارګرو له اسامه سره اړیکې ساتلې او د هغه درملنه یې هم کوله. د دې څخه ښکاري چې امریکایي مقاماتو د اسامه د نیولو پلان نه درلود بلکه د هغه څخه یې د یوې پلمې او تبلیغاتي وسیلې په توګه کار اخیست ، ترڅو پر افغانستان یرغل وکړي او پدې کار کې سعودي او پاکستاني مقامات ورسره همغږې وو. همدارنګه ویلیام رودریګز چې د۱۱/۹ پیښې وروسته یې په سوداګریز مرکز کې ګڼ شمیر کسان وژغورل او د اتل لقب یې تر لاسه کړ ادعا کوي چې د ده څخه پدې اړه دده سره مرکه وشوه خو د امریکې د دولت په رسمي رپوټ کې یې نه نوم شته او نه یې څرګندوني . ځکه ددې امریکایي نوم او څرګندوني په رپوټ کې نشته چې څه موده وروسته یې پدې پیښه کې امریکایي مقامات ښکېل وګڼل.

۵ ـ هغه څه چې د دې پیښې د پیښیدو په اړه د کارپوهانو، سیاستوالو او شاهدانو شکونه زیاتوي چې دا یوه جعلي پیښه یا توطئه وه د هغو کسانو څارنه ، تهدید او مرموزې وژنې دي چې د امریکې د دولت له روایت سره همغږې نه وو.

۶- عجیبه دا ده چې د نیویارک په نړیوال سوداګریز مرکز په دوو ودانیو یوه یوه الوتکه ولګیدله خو یوه بله (اووم لمبر) فولادي اسکلیټ لرونکې ودانۍ هم ونړیده . د اووم لمبر ودانۍ نړیدنې دا پوښتنه را وزیږوله چې څه ډول یوه پخه د فولادي ستنو اسکلیټ لرونکې ودانۍ د عادي اور لګیدنې له کبله په بشپړ ډول ونړیږي. انجیران او د تاسیساتو د ورانولو متخصصین پدې اند دي چې د ودانیو دا ډول عمودي او ګړندي نړیدل یوازې هغه مهال شوني دي چې په ودانۍ کې د ننه څخه چاودیدونکې توکي کارول شوي وي . د جم هافمن په نامه امریکایی متخصص د خپلو څیړنو د پایلوپه اړه لیکي : « د سوداګریز مرکز په خاورو او دوړو (ګرد) کې منفجره اور اچوونکي توکي (ناتوترمیټ) کشف شوي دي ترڅو د نیویارک د ښار آسمان ځکې ونړول شي.» ستیون ارل جونز د هستوی فزیک پروفیسور وایي چې د ودانیو د نړیدو۹۹ په سلو کې توکي او مدارک ورک شوي دي، نوموړی په یوه څیړنیزه لیکنه کې دې پایلې ته رسیدلی دی چې «د۲۰۰۱ کال د سپتمبر په ۱۱ فولادي اسکلیت لرونکې ودانۍ د اورلګیدنې له امله ندي نړیدلې، بلکې ودانۍ د قوي چاودیدونکو توکو لکه ترمیت او ناتوترمیت چې د وسپنې او الومینیم ترکیب دی او د وسپنې ویلوونکي مواد تولیدوي نړیدلې دي.» له بله پلوه عیني شاهدان هم د ودانیو د ننه د چاودنو خبره کوي چې د الوتکو د لګېدو څو شیبې مخکې یې اوریدلې دي. د(۱۱-۹سرګردانه فلم) جوړونکي وایی :«د۲۰۰۱ د سپتمبر په ۱۱سهار د نیویارک غبرګوني د الوتکو د سون موادو و نه نړول، برجونه د امریکا امنیتي سازمان وران کړل.» ویلیام رودریګز چې شل کاله یې په سوداګریز مرکز کې کار کړی او د پیښې پر مهال د ودانۍ د ځمکې لاندې لومړي پوړ کې وو وایي چې ده او همکارانو یې د برج د لاندې پوړونو څخه د چاودنو غږونه اوریدلي او همدارنګه د یوه کس چې اور یې اخیستی وو

(c) ketabton.com: The Digital Library

او د لاندې پوړ څخه د لفت له لارې راپور ته شو یادونه کوي. رودریګز په هماغه ورځ ګڼ شمیر کسان وژغورل، څکه هغه داسې کلۍ لرله چې د ودانۍ ټول قلفونه پرې خلاصیدل. د دې کار له امله هغه ته د امریکې او د سپتمبر د یوولسمې اتل لقب ورکړل شو. په نړیوالو ورځپانو کې هم پرې تبصرې وشولې. خو کله چې نوموړي په ۲۰۰۴ کې په جورج ډبلیوبوش او ځینو دولتي مامورانو په فدرال محکمه کې پدې پیښه کې د لاس لرلو شکایت وکړ د ده د اتلوالۍ کیسې ختمې شوې، وګواښل شو، د اوباما په واکمنۍ کې لنډه موده زنداني هم شو او د درواغجن اوغولوونکي تورونه پرې ولګول شول. وروسته لدې هغه په رسنیو کې د جورج بوش سره خپل خپور شوی انځور د شیطان سره یادګاري انځور یادوي. د اووم لمبر ودانۍ د نړیدو په هکله د ۷۹ کلن امریکایي مهندس (مالکوم هاوام) چې ۳۶ کاله د سي آی اې غړی وو او د تخریباتو تخصص یې هم درلود د نیوجرسي په روغتون کې د مرګ په حالت کې ویلي چې دی د هغه څلور کسیزې ډلې څخه یو تن وو چې اووم لمبر ودانۍ یې ونړوله.

۷- د پیښې وروسته دوه سوه تنو تجربه لرونکو امریکایي پیلوټانو غونډه وکړله او یوه ګډه وینا یې خپره کړه چې پکې راغلي وو:«بې تجربې پیلوټان نشي کولی الوتکې له برجونو سره وجنګوي. »هغوی پخپله وینا کې پدې ټینګار کوي چې « امریکا د داسې پرمختللې تکنالوژۍ شونتیاوې لري چې الوتکه بیله پیلوټه والوزوي او د هرهدف سره یې چې غواړي وجنګوي.» څرګنده بېلګه یې ډرون الوتکې دي.

۸- یو شمیرڅیرونکي،کارپوهان او شاهدان په پنتاګون(دفاع وزارت) باندې د الوتکې د لګیدنې دولتي ادعا ناسمه ګڼي او په پنتاګون کې هم وراني د توغندي لګیدنه ګڼي ځکه چې د ودانۍ په دیوال کې رامنځته شوی سوروی کوچنی دی او د الوتکې او د مسافرینو د توکو هیڅ نښې نښاني په سیمه کې تر سترګو نشوې . د وزارت د پارکینګ کامره یوازې د یوه توکي چې دود یې تعقیبوي او د ودانۍ په لور حرکت کوي ښیي. پنتاګون ته ورته په پنسلوانیا کې د راغورزیدلي الوتکې او د انسانانو د بدن یا بکسونو نښو نښانو شتون نه درلود. عجیبه دا ده چې هیڅ ځای د الوتکو تور بکس پیدا نشو.

۹- پروفیسور دیویډری ګریفین امریکایي لیکوال ادعا کوي چې د نولس تنو الوتکو تښتوونکو څخه چې دولت اعلان کړل شپږ تنه ژوندي دي. یو د هغو څخه (عبدالعزیزالعمری) نومیږي. هغه د پیښې پنځه ورځې وروسته د سپتمبر په شپاړسمه د عربستان د جدې په ښار کې د امریکې کونسلګرۍ ته مراجعه وکړه چې ولې یې نوم د ترهګرو په ډله کې چې ګواکې ووژل شول راوړل شوی دی او بل نفر د (ولیدالشهری) په نامه چې په امریکې کې یې د پیلوټۍ زده کړې ترسره کړې وې د ۲۰۰۰ کال د سپتمبر په میاشت کې له امریکې څخه وتلی وو خو نوم یې د ترهګرو په نوملړ کې راغلی دی.

۱۰ - هغه کسان چې د امریکې د رسمي روایت سره همغږي نه دي ځورول شوي او یا وژل شوي دي چې کورت ساننفیلد یو له هغو څخه دی. کورت ساننفیلد په بیړنیو شرایطوکې د مرکزي اطلاعاتو د سازمان پخوانی مامور او عکاس د څلورو عکاسانو څخه لومړی کس وو چې د صفر ټکي یا د چاودنې سیمې ته یې ځان ورساوه وایي: « داسې ویډیو په لاس کې لري چې د تخریب له امله ډبرې په کوچنیو ټوټو او خاورو اوښتې وې. » نوموړی د خپلې میرمنې د وژنې په تور زنداني شو ،محکمې برائت ورکړ خو د محکمې له پریکړې وروسته بیا هم څلورمیاشتې په زندان کې وساتل شو. کله یې چې د خپلې ادارې څخه پدې اړه پوښتنه وکړه ورته وویل شول چې تاسې « تهدید» حسابیږئ خو کله چې له زندان څخه آزاد شو دفتر او کور یې تلاشي شوي وو کمپیوټراو ځیني فیتې وړل شوې وې. کور یې د دوامدارې څارنې لاندې وو او لدې کبله اړشو ارجنټاین ته پناه یوسي. په کال ۲۰۱۰ کې د امریکې دولت د ارجنټاین

(c) ketabton.com: The Digital Library

له دولت څخه وغوښتل هغه امریکې ته وسپاري خو ارجنتاین ورسره ونه منل. هغه په ارجنتاین کې د(ځورول شوي) په نامه کتاب ولیکه چې د خپل ژوند سربیره د سپتمبر د یوولسمې نیټې په اړه معلومات پکې لیدل کیږي. هغه په پوره ډاډ سره وایي چې د پیښې څخه دولت خبر درلود او امنیتي سازمانونه له سیمې وتلي وو.

د ناین اېلېون وروسته بله نړۍ

د ملګرو ملتو د سازمان مقر د نیویارک د سودا ګریز مرکز څېرمه پروت دی او د دې نړیوال سازمان استازي په سوداګریز مرکز د الوتکو د لګېدنې له امله د آسمانڅکو(۱۱۰ پوړیزې ودانیو) د نړېدو او د اورونو لمبې لیدلې چې بېله کومه شکه یې هغوی هک پک کړي وو . کله چې بریدونه ختم شول د دې سازمان د امنیت شورا غړو وړاندیز وکړ چې پدې اړوند بېړنۍ غونډه را وبولي خو مشر یې پدې دلیل چې اکثرا کارکوونکي وتلي دي اود دې وېرې له امله چې بیا برید ترسره نشي د غونډې را بلل وځنډول . یوه ورځ وروسته د سپتمبر په دوولسمه د ملګروملتو امنیت شورا غونډه وکړه او ۱۳۶۸ لمبر پرېکړه لیک یې صادر کړ. دا پرېکړه لیک نړیوالې سولې او امنیت ته د تروریستي فعالیتونو د ګواښ په اړه وو نه پر افغانستان برید. پرېکړه لیک په امریکا غبر کوي چې برید کوونکي او د برید طرحه کوونکي محکمې ته را کش کړي او د برید مرستندویان ، ملاتړي او ځای ورکوونکي په جزا مسؤل دي.البته مرستندویان ، ملاتړي او ځای ورکوونکي م، م ته مسؤلیت لري نه امریکا ته. پرېکړه لیک امنیت شورا ته واک ورکړ چې د خپل منشور له مخې خپل مسؤلیتونه اجرا او اړین اجرآت وکړي. امنیت شورا د دې پېښې په اړوند د سپتمبر په اته ویشتمه بله غونډه را وبلله او ۱۳۷۳ لمبر پرېکړه لیک یې تصویب کړ چې اصلي ټکي یې دا وو:

- د ترهګرو د پیسو کنګلول او یا ضبطول
- د ترهګرو سره مرسته جرم شمېرل
- د ترهګرو په اړه د معلوماتو تبادله
- د ترهګرو څارنه ، تعقیب او نیونه.

که چېرې دواړو پرېکړه لیکونو ته وکتل شي په هغو کې د پېښې د عاملانو په وړاندې د ځواک د کارولو څه نشته خو په پرېکړه لیک دا ډول څرګندوني په« امریکا غبر کوي چې برید کوونکي او د برید طرحه کوونکي محکمې ته را کش کړي او د برید مرستندویان ، ملاتړي او ځای ورکوونکي په جزا مسؤل دي» په واقعیت کې امریکا ته شین څراغ ښودلی دی چې د برید ورکوونکو د ډلې مشر ته جزا ورکړي . ځکه واشنګتن ادعا وکړه چې دا برید د القاعده شبکې کار دی چې مشر یې اسامه بن لادن په افغانستان کې پناه اخېستې ده.همدا لامل وو چې د دې پېښې څه کم یوه میاشت وروسته د اکتوبر په اوومه امریکایي ـ انګریزي ځواکونو په افغانستان یرغل وکړ. په داسې یوه هېواد یرغل چې په پېښه کې یې یو تن هم نه لیدل کېده. دې نړیوالې مؤسسې چې اصلي دنده یې په نړۍ کې د سولې او امنیت ساتل دي پر افغانستان د برید په وړاندې هېڅ غبرګون ونښود پدې توګه یې خپلو مسؤلیتونو ته شا وګرزوله.پدې اړه په ملګروملتو کې د ناروې سفیر چې هغه مهال ناروې د امنیت د شورا غړیتوب درلود د یوه خبریال د پوښتنې په ځواب کې داسې وایي:" موږ ټول په شوک او اندېښنه کې وو...، ما په هغه وخت کې بېله دې چې سوچ وکړم په زغرده مې د ترهګرۍ پرضد د جګړې سره موافقه وښوده ځکه زما په اند دغه برید پر موږ ټولو برید وو...، کله چې په پرېکړه لیک کې موږ ټول مکلف کړل چې د ترهګرۍ پرضد

(c) ketabton.com: The Digital Library

باید له ټولو وسایلو کار واخیستل شي . په طبیعي ډول پوځي وسایل یې هم په غېږ کې نیول...» ۲۵۰ هېره دې نه وي د دې پېښې وروسته د پېښې انځورونه په پرله پسې توګه نړیوالو ټلویزیونو خپرول او د هغو ترڅنګ یې د عاملانو خلاف تبلیغاتو زور اخېست چې په نړۍ کې یې یوه عاطفي څپه را منځته کړه تر دې چې د چین او روسیې په څېر د امریکا مخالف دولتونو هم د امریکا سره ملګرتیا ته چمتو شول. دا د دې معنی لرله چې د ناین اېلېون وروسته نړۍ بدله شوې وه.خو دې حالت یوې لسیزې هم دوام ونه موند. په سوداګریز مرکز د برید دوولس ساعته وروسته د واشنګټن په وخت د شپې په اته نیمو بجو د امریکا ولسمشر جورج بوش ملت ته وینا وکړه چې برید یې د القاعده شبکې کار وګڼه بېله دې چې پدې اړه څېړنې شوې وي او دا یې هم وویل چې" مونږ به د هغه کسانو او هغو دولتونو چې هغوی ته یې پناه ورکړې ده توپیر ونکړو."د دې خبرې څخه ښکاره وه چې امریکا د القاعده شبکې ته د سزا ورکولو په نامه پر افغانستان د برید هوډ لري ځکه چې د القاعده مشر اسامه بن لادن د رباني د واکمنۍ راهیسې په افغانستان کې ژوند کاوه. د ملګرو ملتو د سازمان مشر کوفي عنان د امریکې دپلوماتیکو هڅو او د پوځي عملیاتو چمتووالي ته په کتو سره د برید څخه دیارلس ورځې وروسته د سپتمبر په څلېرویشتمه د دې مؤسسې عمومي اسامبلې ته د کلني رپوټ د ورکولو په ترڅ کې وویل چې امریکې ته د نیویارک د پېښې له امله رسېدلی تاوان دا حق نه ورکوي چې د ترهګرۍ سره د مبارزې په پلمه په هرکار لاس پورې کړي .هغه د (اې بي سي) په یوه ټلویزیوني پروګرام کې د امریکایي خبریال (دیان سویر) د پوښتنې په ځواب کې وویل« د م،م مخکنی پرېکړه طالبان دې ته اړباسي چې بن لادن م،م ته وسپاري .که طالبان دغه غوښتنې ته هرکلی نه کوي ترتعزیراتو لاندې به راشي . خو د نظام بدلول د افغانانو کار دی نه د بهرنیانو.» ۲۵۱ مخکې ویل شوي وو چې امریکا لا د مخه پر افغانستان د یرغل تابیا نیولې وه. همدا لامل وو چې د خلیل زاد په وینا د سپتمبر په یوولسمه پر افغانستان د یرغل پلان د بوش د مېز پرسر د لاسلیک لپاره اېښودل شوی وو . البته د سپتمبر د پېښې وروسته پر افغانستان برید ته چمتووالی چټک شو اوامریکایان په دوو(سیاسي او پوځي) برخو کې لاس په کارشول .

الف- په سیاسي برخه کې د امریکایانو هڅې په دوو استقامتونو متمرکزې شوې.د امریکا یوه ډله دپلوماتان ،پوځیان او څارګر پرافغانستان د پوځي یرغل په موخه د تلوالې په جوړولو لګیا شول . په لومړي ګام کې انګلستان د امریکایانو دې غوښتنې ته هرکلی وکړ او د افغانستان د اشغال وروسته شا وخوا پنځوسو دولتونو خپل پوځیان افغانستان ته واستول. د افغانستان دا ډول ډله ییز اشغال ته د اشغالګرو چوپړیانو نړیواله مرسته ویله. دوهمه ډله امریکایي سیاستوالو او څارګرو هڅې پیل کړلې چې د افغانستان شاوخوا هېوادونه وهڅوي خپله ځمکه اوهوا د امریکایانو د پوځیانو په واک کې کېږدي . د ترکمنستان پرته د افغانستان ټولو ګاونډیانو پدې لاره کې د امریکایانو ملګرتیا وکړه. پر بله خوا یې لوستي افغانان د طالبانو وروسته حکومت سره همکارۍ ته چمتو کول .پدې کار کې یې د زلمي خلیلزاد او اشرف غني په شان افغاني الاصله امریکایانو څخه ګټه پورته کړله. اشرف غني د افغانستان لپاره د ملګروملتو د ځانګړي استازي اخضرالابراهیمي سره د نړۍ هغو هېوادونو ته چې هلته زیات شمېر افغانان مېشت وو په سفر ووتل چې د دوی له انده با اعتماده افغانان او هغه هم په لوړو امتیازاتو دې کارته وموندي. پدې اړه عبدالکریم خرم لیکي :« کله چې د اسلام آباد په اشرافي سیمه کې د ښاغلي ګیلاني کور ته ورسېدو خدمتګارانو مېلمستون ته بوتلو.پیرصاحب او زامنو یې له الاخضر ابراهیمي سره ناسته درلوده.له نوموړي سره یو بل تن هم ملګری وو...، نوموړي (ابراهیمي) دا یادونه هم وکړه چې همکار یې دا دنده لري چې د نوې ادارې له جوړېدو سره د نړۍ په هرګوټ کې کدرونه وپېژني او را یې ولي چې د ځانګړو امتیازاتو په بدل کې افغانستان ته راشي ...، چې کله مېلمانه رخصت شول د پیرصاحب له زوی نه مې

(c) ketabton.com: The Digital Library

وپوښتل چې دغه سړی خو افغان ښکارېده ،دا څوک و ؟ هغه په ځواب کې راته وویل چې دا د اخضر الابراهیمي همکار ډاکټر اشرف غني احمدزی و.»۲۵۲ / ۱۵۶ د غني - ابراهیمي او نورو افغان توکمه امریکایانو او بهرنیو استخباراتي شبکو له لوري په لویدیځ او پاکستان کې غوره شوي افغانان د کرزي په اداره کې سترستر منصبونه لرل او د غني په واکمنۍ کې همدا کسان د واکمنۍ اصلي کړۍ وې چې افغانانو دوی ته ټامیان ویل. زیاترو یې مخکې د بهرنیو انجوګانو او د م ، م اړونده بنسټونو کې کار کاوه.

د انګریزانو په پوځ کې هغه پراشوتي پوځي ته ویل کېده چې د هوا له لارې د Tommy) (ټامي - جګړې لیکې ته استول کېده ، دا چې جګړه به تر ډېره پلې عسکرو په مخ وړله، دوی ته په جګړه کې اړتیا نه پیښیده ، نو له دې امله دوی ته ټامیان یعنې هغه کسان چې ځمکه نلري ویل کېدل . وروسته دا کلمه د پوځیانو په لیکو کې د ډارن، لټ، نازدانه او ښځونکي د پاره استعمالیده. د امریکایي اشغال پر مهال هغو دوه پاسپورټه افغانانو ته ټامیان ویل کېدل چې له بهر څخه راغلي او په لوړو مقامونو ګومارل شوي وو. د دوی کورنۍ بهر ژوند کاوه او کله به چې له دندې ګوښه شول بېرته بهر ته تلل . ب – د ناین ایلېون د پېښې وروسته د امریکا څارګر په پاکستان او افغانستان کې خورا فعال شول تر څو جهادي قوماندانان او د جهادي ډلو پلویان د طالبانو خلاف جګړې ته وهڅوي.لکه څرنګه چې شمال ټلواله په پنجشېر ، بدخشان او د تخار په یوه برخه واکمنه وه د امریکایانو اصلي موخه همدا مزدوره ټلواله وه . امریکایانو نه یوازې شمال تلواله د اسلامي امارت خلاف جګړې ته چمتو کوله بلکې په پښتون توکمه سیاستوالو او جهادي قوماندانانو یې هم پانګه اچولې وه ترڅو پښتني قبیلې هم د طالبانو په وړاندې وجنګوي. پدې اړه رابرټ ال ګرینیر په پاکستان کې د سي آی اې سیمه ئیزمشر په خپل کتاب کې راوړي چې د طالبانو خلاف یې د پښتني قبیلو چمتو کول د سپتمبر د یوولسمې پېښې یونیم کال مخکې پیل کړي وو.« د ګېرې شیرون د کتاب په حواله حامد کرزی په پښتنو کې لومړنۍ څېره وه چې د طالبانو پرضد د امریکا د دولت سره ملګری شو. نوموړی د سپتمبر د یوولسمې نېټې څخه څو ورځې وروسته په اسلام آباد کې د سي آی اې له مامورینو سره وکتل .» ۲۵۳ امریکایانو د افغانستان د نیولو او یا په افغانستان کې د خپل پوځي او استخباراتي شتون په موخه راز راز نقشې لرلې چې اصلي نقشه یې د افغانستان تجزیه وه . دې موخې ته د رسېدو په خاطر یې هڅې پدې را وګرزولې چې له طالبانو سره یوه معامله وکړي. پدې موخه یې هم د طالبانو د مخورو سره لیدنې کتنې درلودلې او هم یې د پاکستان دوه پلاوي یو د آی اس آی د مشر جنرال محمود ترمشرۍ لاندې او بل د پوځیانو اوعلماوو ګډ پلاوي کندهار ته استوي ترڅو ملاعمرمجاهد وهڅوي د امریکایانو سره معامله وکړي خو هغه ورسره موافقه نه ده کړې . پدې اړه ویل کېږي چې امریکایانو غوښتل د دریو مسالو څخه پر یوې د طالبانو د امیر سره معامله وکړي .

لومړی - اسامه او ملګري یې امریکایانو ته وسپاري .

دوهم - د واخان ستراتېژیکه سیمه د امریکایانو په واک کې کېږدي .

دریم - د کندهار شاوخوا څو ولایتونو کې طالبان واک و چلوي او نورې سیمې د هغوی مزدورانو ته پرېږدي.

د ناین ایلېون وروسته جورج بوش په چین کې د روسیې ولسمشر پوتین سره وکتل او هغه ته یې د تور او سپین په نامه افغانستان د ویش وړاندیز وکړ .پوتین د توراو سپین معنی ترې پوښتلې وه .بوش ورته ویلي وو سپین افغانستان به د سالنګ شمالي برخه وي چې هلته به ستاسې پلویان لږه کې (شمال

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټلواله) واکمنه وي هلته به پرمختګ او تمدن روان وي. په تور افغانستان کې به طالبان واکمن وي ،هلته به جګړه وي.پدې اړه د تاجکستان ولسمشر امام علي رحمان په کابل کې کرزي ته چې په هغه مجلس کې مارشال فهیم او داودزي شتون درلود داسې ویلي وو:« پوتین د شانګهای ترغونډې وروسته سملاسي تاجکستان ته راغی او زما څخه یې هیله وکړه چې د استاد رباني په شمول د شمال ټلوالي مشران ورته راوغواړم .ما هغه وخت استاد رباني را ونه غوښت ،خو فهیم خان او نور مشران مې ملاقات ته راوبلل ،سره لدې چې استاد رباني له ما څخه په ټینګه هیله وکړه چې له پوتین سره یې د ملاقات زمینه برابره کړم ،خو ما دا کار ونکړ، استاد رباني په همدې خبره له ماڅخه خفه دی...، پوتین ، فهیم او نورو ته د بوش پیغام ورساوه او د خپل هر ډول مستقیمي او نا مستقیمي مرستې ډاډ یې ورکړ، فهیم ورته یو موټی شګه لاس کې ونیوله ویې ویل :دې ته موږ ریګ وایو ،دې ته هلمند کې شګه وایي دا یوه مانا لري ،ټول افغانستان یو دی.» ۲۵۴ /۵۵۷-۵۵۸ د افغانستان د تجزیې په اړه یو طالب مشر وایي :« زموږ د حکومت وروستۍ ورځې وې ، موږ تر ډېر فشار لاندې وو، په شمال کې پر طالبانو بریدونه روان وو او هغه سیمې مو له لاسه ورکولې. دغه مهال د آی اس آی مشر جنرال محمود ما ته احوال را کړ چې د یوه مهم ملاقات لپاره کوټې ته د ده لیدو ته ورشم.زما کاري ساحه داسې نه وه چې له هغه سره دې سر اوکار ولرم .په هرصورت د ملامحمد عمرمجاهد له اجازې وروسته هلته ورغلم.له جنرال محمود سره د لیدو پر مهال نوموړي د افغانستان یوه لویه نقشه پرمېز وغوړوله او دری قلمونه یې چې بېل بېل رنګونه یې درلودل را واخېستل د نقشې پرمخ یې دری دایرې وکښلې .وې ویل چې موږ له امریکایانو سره هوکړې ته رسېدلي یو نور ستاسو حکومت ختم دی ،خو تاسو کولای شئ چې په کندهار او شاوخوا سیمو کې پاتې شئ او حکومت وکړئ.نورې سیمې به د نورو کسانو په لاس کې وي.ما ونه منله ورته ومې ویل چې له ملامحمدعمر نه هدایت اخلم.کله مې چې په کندهار کې نوموړي(ملاعمر) ته دغه کیسه وکړه هغه دا معامله رد کړه، کلونه تېر شول او ما یوه دوره زندان هم تېرکړی و.یوه ورځ په یوه بهرنې هېواد کې په یوه غونډه کې یو بهرنی ماته را نږدې شو وې ویل چې زه یو امریکایي یم ،زه تا پېژنم خو ته مې نه پېژنې ،هغه ورځ دې چې په کوټه کې له جنرال محمود سره لیدنه وه او نوموړي یو وړاندیز درته درلود چې تا ونه مانه .په هغه ورځ زما او ستا ترمنځ یوازې یو دېوال درېدلی و،که تا وړاندیز منلی وای زه د څنګ له اطاق نه راتلم او هغه هوکړې ته مې رسمیت ورکاوه.» ۲۵۲/ ۱۵۴- ۱۵۵ دا چې بوش پوتین ته وایي چې په جنوب کې به جګړې وي ، د دوو حالتونو څخه به یې یو وي .لومړی دا چې امریکایانو غوښتل په سویلي افغانستان کې داسې تګلاره عملي کړي چې هلته جګړه دوام ومومي او د دې برخې اوسیدونکي چې غوڅ اکثریت یې پښتانه دي د دې جګړو د سون توکې شي او دا قوم د ځمکې له سره ورک شي. دوهم لامل یې دا دی چې بوش پدې ښه پوهېده چې پښتانه د پردیو غلامي نه مني او د اشغالګرو په وړاندې به تر وروستي پښتونه جنګېږي چې بېله شکه د جګړې پر مهال د تمدن نښې نښانې له منځه ځي ښوونځي او مدرسې بندېږي چې دا د تورتم یا تور افغانستان معنی لري . دا هم ویل کېږي چې پاکستان په لاندې دریو شرطونو د افغانستان په نیولو کې مرستې ته چمتو شو :

الف- په افغانستان کې د ځواکمن پوځ د جوړېدو مخنیوی.

ب- د افغانستان د صنعتي کېدو مخنیوی.

ج- د افغان دولت له لوري د دیورند د فرضي کرښې منل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په افغانستان کې د امریکا پوځي شتون یا شل کلن نیواک هم وښودل چې د پاکستان غوښتني منل شوي دي. د اشغال تر پایه امریکایانو افغان پوځ په پر مختللي پوځي تخنیک او تجهیزاتو لکه جیټ الوتکو ، اوږدمزل توغندیو او توپونو ، د دافع هوا او رادارسیستم سمبال نکړ. د اشغال په شلو کلونو کې د افغانستان د صنعتي کولو په موخه ګامونه اوچت نشول. په کرښه اغزن تار وغزول شو او د پاکستان له لوري په پوله تحکیمات جوړ شول چې دا د فرضي کرښې منل وو. هېره دې نه وي چې د شمال ټلوالې مخور او پلویان د امریکا خیالونو ته په کتو سره د سپتمبر د یوولسمې پېښې وروسته فعال شول چې د طالبانو په رانسکورولو کې د امریکایانو په چوپړکې د خپل هېواد په نیولو کې مرسته وکړي.د پېښې څلور ورځې وروسته عبدالرشید دوستم د سپتمبر په پنځلسمه او برهان الدین رباني په شپاړلسمه د بي بي سي سره په مرکو کې د طالبانو په ځپلو کې د همکارۍ چمتووالی وښود او د سپتمبر په نولسمه محمد یونس قانوني د امریکا ولسمشر ته لیک واستاوه چې منځپانګه یې د طالبانو د راپرزولو په موخه د امریکایي ځواکونو سره په ګډو پوځي عملیاتو څرخېده.دلته د شمال ټلوالې د مشرانو ماهیت څرګندېږي چې واک ته د رسېدو په موخه د خپل هېواد پلورنې ته هم چمتو دي .وروسته لدې چې امریکایانو وطنپلورنکي و موندل « د سپتمبر په شپږویشتمه د زامې ماتوونکي په نامه دوولس کسیز پوځي ټیم افغانستان ته واستاوه، د هغوی سره یوازې یوچرمي دپلومات بکس وو چې دری میلیونه ډالر پکې وو.» ۲۵۵ د زامې ماتوونکې ډله د ګېرې شیرون په مشرۍ د ازبکستان څخه په چورلکه کې پنجشېر کې کته شوله. شېرون لومړی د نظار د شورا د استخباراتو د مشر عارف سروري سره وکتل . سروري د امریکایانو سره د هر راز همکارۍ ډاډ ورکړ. امریکایي څارګرو یوه ورځ وروسته د سپتمبر په اووه ویشتمه د قسیم فهیم سره د پنجشېر په بازارک کې وکتل .فهیم هم د همکارۍ ټېر وواهه او دا یې هم ورسره ومنل چې د کابل د شمال جبهې قوماندان ته به قومانده ورکړي چې د سي آی اې له ټیم سره همکاري وکړي. یوه ورځ وروسته شېرون او ملګرو یې د عبدالرب رسول سیاف سره په ګلبهار کې ګوري.شېرون لیکي چې سیاف ظاهراً داسې ښکارېده لکه آیت الله خمیني ، خو په عمل کې د امریکا دښمن نه بلکې دوست وو. شېرون د عبدالله سره ملاقات وکړ.پدې کتنه کې عبدالله امریکایانو ته ویلي چې فهیم یوازې پوځي مشر دی او سیاسي واک له ده سره دی او دی چمتو دی له امریکایانو سره په سیاسي برخه کې همکاري وکړي. پدې لیدنو کتنو کې امریکایانو یادوکسانو ته د ډالرو بستې ورکړې چې د عبدالله برخه د ټولو څخه زیاته وه .په پاکستان کې د سي آی اې مشر لیکي چې پر افغانستان د برید څو ورځې وروسته یې په کویټه کې د ګل آغا شیرزي او د هغه له وراره یوسف پښتون سره وکتل .هغوی له موږ وغوښتل چې وسلې او امکانات ورته برابر کړو.لدې وروسته ګل آغا شېرزی، یوسف پښتون ، اکرم خاکرېزوال او خالد پښتون د سي آی اې په ملاتړ د جګړې لپاره چمتووالی ونیو. شیرزي او یوسف پښتون د اکتوبر په نه ویشتمه په اسلام آباد کې د امریکایانو له عمومي قوماندان جنرال ټامي فرانکس سره وکتل .وروسته لدې د دوی لپاره له پاکستان څخه وسلې برابرېږي او د سپین بولدک له لارې افغانستان ته واوښتل.همدارنګه امریکایي څارګر د نورو وطنپلورونکو(عبدالرشید دوستم ، عطامحمد نور، حاجی محمدمحقق ،مصطفی کاظمي ، سیدحسین انوري، اسمعیل خان، ډاکټر ابراهیم غوري او قوماندان احمدخان مرغابي) سره ګوري او د طالبانو خلاف یې جګړې ته هڅوي او دوی د همکارۍ ډاډ ورکوي. بېله شکه دوی ته هم د ډالرو بنډلونه ورکړل شوي دي. کله چې د سپینې ماڼۍ چارواکي ډاډمن شول چې د افغانستان د نیولو لپاره افغان خدایي خدمتګاران لږ نه دي او هغوی د امریکایانو سره ګډ د طالبانو په ځپلو کې همکاري کوي په افغانستان کې د پوځي عملیاتو د سمبالولو په موخه خپل لوړپوړي جنرالان او افسران د جنرال ټامي فرانکس په مشرۍ سیمې ته استوي.لومړی هغوی په اسلام آباد کې د پاکستان له

(c) ketabton.com: The Digital Library

ولسمشر جنرال پرویز مشرف سره وکتل او بیا بله ورځ تاجکستان ته ولاړل .د تاجکستان د جمهور رییس امام علي رحمانوف سره د کتنې وروسته د شمال ټلوالې د مشرانو عبدالرشید دوستم ، محمدکریم خلیلي ، اسماعیل خان او محمدقسیم فهیم سره د جنرال تامی فرانکس په الوتکه کې ګوري او پرېکړه کېږي چې د طالبانو په وړاندې به هغوی د ځمکنیو قواوو قوماندانان وي، د اور ځواک به د امریکې اوعسکر به د شمال ټلوالې وي.پدې ډول د شمال ټلوالې مشرانو د امریکایانو د پلي ځواک د قوماندانانو په توګه د طالبانو خلاف د خپل هېواد په نیولو کې د مرستې ژمنه وکړله . یو شمېر افغانان وایي که امارت اسامه امریکایانو ته سپارلی وای امریکایانو پر افغانستان یرغل نه کاوه چې دا ډول لیدلوری په بشپړ ډول ناسم دی . که طالبانو اسامه سپارلی هم وای امریکا بیا هم پلمه لټوله چې پر افغانستان یرغل وکړي او دا مهمه جیوپولټیکه او ستراتیژیکه سیمه ترخپلې ولکې لاندې راولي چې ښه بېلګه یې د ملا عمر د ویاند لاندې لیکنه ده : «په ۱۹۹۹ز کال کې طالبانو اعلان کړل چې اسامه له افغانستان نه وتلی دی .د امریکا د بهرنیو چارو وزارت ویاند جېمز رابن وویل که اسامه له افغانستان نه ولاړ هم شي ، د طالبانو په اړه زموږ په تګلاره کې به بدلون رانشي. » ۲۴۹/ ۲۱۹

ویل کېږي چې پاکستان امریکې ته د طالبانو د ځیلو په موخه خپل دوه هوایي ډګرونه د دریو میلیاردو ډالرو په بدل کې په اجاره ورکړل خو شمال ټلوالې ټول هېواد په ۷۰ میلیون ډالرو خرڅ کړ. امریکایانو چې په ارزانه بیه وطنپلورونکي وموندل د اکتوبر په اوومه (تلې پنځلسمه) کابل ، کندهار ، هرات ، کندز او نور ښارونه د کروز توغندیو اوهوایي بمباریو هدف وګرزول .دا بریدونه یې د ترهګرۍ پرضد جګړه وبلله او دا پوځي عملیات یې" د آزادۍ اوږد مهال عملیات " ونومول . پرافغانستان د برید وروسته امریکایانو حامد کرزی په ارزګان کې ښکته کړ او عبدالحق د پاکستان له لارې افغانستان ته ننوزي طالبان هغه په لوګر کې نیسي او چانواري کوي یې. د یادولو وړ بریښي چې د سپتمبر په درویشتمه عربي اماراتو او په څلېرویشتمه سعودي د طالبانو سره ډپلوماتیکې اړیکې وشلولې خو پاکستان د اسلامي امارت سره خپل سیاسي تعلقات ونشلول.د امریکا - انګریز بمباریو د پیل په لومړیو کې داودجنبش د بی بی سي خبریال د اسلامي امارت امیرالمومنین ملامحمدعمر سره مرکه وکړه چې یوه برخه یې دلته وړاندې کېږي. خبریال : تاسې د امریکا د برید په اړه څه غبرګون لرئ؟ ملاعمر د مقاومت خبره کوي اودا هم وایي :« تاسې یې منئ یا نه خو دا واورئ چې امریکا به د لېست له سره و د لېست و پای ته راځي." جنبش: تاسې څه نویو وسلو بند وبست کړی څه بلا؟ ملاعمر: دا د وسلو خبره نه ده موږ دا میدان په الهي نصرت ګټو.» د امریکایي- انګریزي هوایي بریدونو او د شمال ټلوالې د ځمکنیو بریدونو له امله طالبانو یو په بل پسې ولایتونه او ښارونه له لاسه ورکول او د امارت ړنګېدل یقیني کېدل چې داود جنبش د ملامحمدعمرسره بله مرکه وکړه چې دا مرکه د ملاعمر وروستی مرکه ده.خبریال ترې پوښتنې.پدې وروستیو څو ورځو کې د ډېرو ولایتونو کنټرول ستاسې له لاسونو څخه ووت ، تاسې بیا هم هیله من یاست چې همدغه پوځي بریاوې به بیا تر لاسه کړئ؟ ملاعمر په ځواب کې وایي :« موږ امېدوار یو لکه څرنګه مو چې اوس دغه تحول ولید، لږ وخت بعد به بیا دا بل تحول همداسې وینئ.» که د انګلوساکسون اشغال په وړاندې د افغان ولس مقاومت ته وکتل شي ولیدل شول چې د ملامحمد عمر مجاهد وړاندوېینه سمه را وختله د اوولسو کلونو وروسته تحول راغی او امریکایان اړشول د طالبانو سره په دوحه کې د سولې رسمي خبرې پیل کړي . د څه کم شلو کلونو وروسته د ۲۰۲۱ کال د اګست په پنځلسمه په افغانستان کې بل ستر تحول راغی، د امریکایي اشغال لاندې واکمنۍ نسکوره شوله او د ملامحمد عمر پلویان بیا په کابل واکمن شول او اشغالګر د اګست په یودېرشمه له افغانستان څخه په بشپړ ډول ووتل. د ناټویي اشغال په وړاندې د طالبانو جهاد یو ځل بیا وښودل چې په جګړه کې بری د هغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

اړخ نصيب کېږي چې د جګړې انګېزه او په الهی نصرت باور ولري .
کله چې د ۲۰۰۱ کال د نوامبرپه میاشت کې د هېواد ګڼ شمېر ولايتونه او په هغو کې پلازمېينه کابل هم د طالبانو له لاسه ووتله او يوازې په کندهار طالبان واکمن وو د اسلامي امارت مشر امير المومنين ملامحمد عمر دې پايلې ته ورسېد چې نور يې جنګيالي د مقاومت جوګه نه دي او کندهار بايد تخليه کړي امريکايانو ته په غږيز پيغام کې وايي: « تاسو فکرمه کوئ چې د ښارونو په سقوط سره به ستاسې په مقابل کې افغانان تسليم او له مقاومته لاس پر سر شي ،بلکې هغوی به له تاسو سره د مقاومت په خاطر غرونو ته خېږي او له هغه ځايه به ستاسې پرخلاف خپل جهاد ته دوام ورکوي.» ۲۵۶ د کندهار د تخليې مخکې « ملامحمد عمر د يوه سوداګر په کور کې طالب مخور رابولي او ورته وايي راتلونکی ګام به څه وي؟ خاموشي وه ، ټول وېرې په سراخېستي وو، نه د جګړې د دوام وس و او نه هم د خپل امير مقابل کې د دې احساس اظهار.بالاخره يو تن جرأت کوي ، سکوت ماتوي او وايي چې اوس د نړۍ مقابل کې مقابله ګرانه ده. ډېری غړي په سکوت سره له دغه نظره د تائيد اظهار کوي. ملاعمر وايي : اوس د امارت مشر زه نه ملاعبيد دی ټول يوه سواست؟ څوک خو اعتراض نلري ؟ ټول د تائيد په پار خاموش وو. ملا محمدعمر کلاشنکوف په لاس ، څادر په اوږه اچوي او همداسې د خدای په امانۍ پرته له خپلو باوري ساتونکو سره له کوټې وځي." ۲۵۷ پدې هکله د شپېګل آلماني مجله کې راغلي چې ملاعمر خپلو ملګرو ته وايي:« زه پوهېږم چې زما واک ، زما پوزيشن ، زما کورنۍ له ګواښ سره مخ دي ، خو زه دې ته تيار يم چې ځان قربان کړم.زه نه غواړم چې د يوه نامسلمان ملګری شم څکه زما د ايمان ، عقيدې او زما د مذهب مخالفان دي ، زه پدې وياړم چې ځان قربان کړم او تاسې هم داسې وکړئ.لدې خبرو څخه وروسته په يوه موټرسايکل سپورشو او له کندهاره احتمالاً د پاکستان په لور ولاړو.» ۲۵۸ د ملاعمر د تللو په اړه لکه څرنګه چې شپيګل او ډېری پدې اند دي چې هغه پاکستان ته ولاړ خو (ببټی تم) يوه هالندۍ څېړونکې د ملاعمر له شخصي ساتونکي ملاجبارعمري سره مرکې تر سره کړې دي او پدې هکله يې د(ملاعمر پټ ژوند) په نامه کتاب ليکلی پدې باور ده چې ملامحمدعمر په افغانستان کې د ژوند تر پايه اوسېده او خپل جنګيالي يې د اشغال ضد رهبري کول تردې چې زياته موده هغه په زابل کې د (وولورين) په نامه امريکايي پوځي اډې په پنځه کيلومترۍ کې اوسېده. د انګلوساکسون خونړی يرغل او د افغانستان د اشغال په وړاندې چې د طالبانو د جنګياليو د ډله ئيزو وژنو په ملکي بنسټونو حتی روغتونونو، مدرسو ، جنازو ، ودونو او جوماتونو د بمباريو سره مل وې کوم دولت او ملګروملتو منفي غبرګون ونښود. البته اسلامي کنفرانس غونډه راوبلله د ترهګرۍ ضد مبارزه يعنې د افغانستان اشغال يې تائيد خو نورو اسلامي هېوادونو ته يې خپريدنه معقول کار ونه ګاڼه. په جهادي مشرانو کې حکمتيار، مجددي ، خالص او محمدي پر افغانستان د احتمالي بريد سره مخالفت وښود خو د يرغل وروسته يوازې حکمتيار او خالص د اشغال ضد دريځ غوره کړ. د حکمتيار ځينو ملګرو د اشغال لاندې حکومت کې لکه مجددي او ګيلاني کار ته دوام ورکړ او پخپله حکمتيار د۲۰۱۶ کال په لومړيو کې د دولت سره د سولې تړون لاسليک کړ او په شاندارو مراسمو سره کابل ته راغی. طالبان د دوو مياشتو مقاومت وروسته د دسمبر په اوومه نيټه د کندهار څخه هم ووتل او پدې توګه د طالبانو پنځه کلنې واکمنۍ ته د پای ټکی کېښودل شو .البته چې په کابل د نوامبر په ديارلسمه نېټه شمال ټلواله واکمنه شوې وه او برهان الدين رباني د دوهم ځل لپاره د ارګ په تخت کېنول شو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بن ناولی کنفرانس

د انگلوساکسوني اشغالگرو له لوري پر افغانستان د خونړي يرغل په وړاندې د ملگروملتو سازمان چوپه خوله پاتې شو ، يوازې د دې مؤسسې مشر کوفي عنان د يرغل وروسته په ژنيو کې وويل " بايد ډېر ژر دغه پوځي يرغل پای ته ورسي ،د افغانستان د خلکوملي ارادې ته په درناوي سره دې د دغه هېواد استقلال خوندي وساتل شي." خو کوفي عنان د م ، م د سازمان د مشر په توگه دا مکلفيت درلود چې د دې مؤسسې بېړنۍ غونډه راوبولي او د خورا مهمې نړيوالې مسألې چې د يوه هېواد د خلکو برخليک ورسره تړلی دی بحث وکړي او د بشرد حقوقو د نړيوالې اعلاميې څخه چې هر ملت پخپله خپل برخليک وټاکي دفاع وکړي. دې سازمان نه يوازې دا کار ونکړ بلکې د يرغل د څه د پاسه يوې مياشتې وروسته د دې سازمان د امنيت شورا د افغانستان په اړه ١٣٧٨ لمبر پرېکړه ليک صادرکړ چې دا موسسه به په افغانستان کې اساسي رول لوبوي. دلته له ورايه ښکاري چې دا سازمان د نړۍ د سوپرځواک يا په بله وينا د انگلوساکسوني اشغالگرو په چوپړ کې دريږي .پرافغانستان د پوځي يرغل وروسته د افغانستان لپاره ددې سازمان ځانگړی استازی اخترالابراهيمي د افغانستان د راتلونکې په اړه لاندې پنځه فقره ای طرحه جوړه او هغه يې د م،م د امنيت شورا ته وړاندې کړله:

١- ملگري ملتونه دې ژر د شمال ټلوالې او د افغاني ټولنې د استازو په توگه د نورو افغان سياستوالو په گډون يوه غونډه راوبولي چې د "سياسي لېږد پړاو " پر محور بحث وکړي.

٢-پدې غونډه کې دې يوه موقتي شورا جوړه شي چې برخه وال يې د افغانستان د ټولو قومونو او د هېواد د هرې برخې استازيتوب وکړي .د دې شورا په مشرۍ کې د داسې يوه څېره وي چې د هېواد د ټولو قومونو،مذهبونو او سيمو د ملي يووالي سمبول وي.

٣- دا شورا به دنده لري چې د "منځ مهاله اداري" جوړښت او کړنلارې پېشنهاد کړي.

۴- د دې وړانديزونو د تائيد لپاره دې بېړنۍ لويه جرگه راوبلل شي.

۵- په پای کې دې دوهمه لويه جرگه د اساسي قانون د تصويب لپاره را وبلل شي چې د يوه کميسيون لخوا تسويد شوې وي.

لکه څرنگه چې د امريکا - انگرېز ځواکونو له لوري پر افغانستان يرغل د ملگروملتو د موسسې د پرېکړې پرته ترسره شو.پردې بنسټ د شلو کلونو په ترڅ کې په افغانستان کې د بهرنيو ځواکونو شتون او پوځي فعاليتونه په هېڅ منطق د ملگرو ملتو او يا د دغه سازمان د امنيت د شورا ماموريت نه دی . د ملگرو ملتونو او يا د امنيت د شورا هېڅ داسې پرېکړه ليک نشته چې په افغانستان يرغل ته يې اجازه ورکړې وي . يرغلگرو خپل يرغل د ملگرو ملتونو د منشور د ۵١ مادې له مخې له ځان څخه دفاع وبلله. د ځان څخه دفاع امريکا ته دا اجازه ورکوله چې د القاعده شبکې غړي او مشر په افغانستان کې تعقيب کړي نه دا چې د طالبانو واکمني نسکوره او د خپلې خوښې حکومت هلته واک ته ورسوي. د نړۍ وتلي حقوق پوهان د امريکا او ناټو نظامي اشغال او کړنې د نړيوال قانون خلاف گڼي.د ابراهيمي د طرحې له مخې د امريکايي مقامونو د ارادې او د ملگرو ملتو ترنظارت لاندې د نوامبر په اووه ويشتمه د جرمني د بن په ښار کې د افغانستان په اړه کنفرانس جوړ شو چې لاندې څلور ډلې يې د افغان ولس د استازو په توگه ور بللې وې .

١- د روم ډله(د ظاهرشاه پلويان) : نولس تنه ،(يوولس رسمي غړي)، د ډلې مشر عبدالستار سيرت.

٢- اسلامي متحده جبهه (شمال ټلواله): شل تنه، (يوولس رسمي غړي)، د ډلې مشر محمديونس قانوني.

٣- د سولې او ملي يووالې ټولنه (د پېښور ډله): اووه تنه، (دری رسمي غړي) ، د ډلې مشر سيدحامد گيلاني.

۴- د قبرس غورځنگ : لس تنه، (دری تنه رسمي غړي) ، د ډلې مشرهمايون جرير .

(c) ketabton.com: The Digital Library

سربېره پردې ملګروملتو د مدني ټولني د فعالانو په نامه د نړۍ له ګوټ ګوټ څخه د اویا تنو شاوخوا افغانان او یوه آلماني (توماس روتیګ)هم یو شمېر افغانان د غونډې ځای "پیترسبورګ مانۍ " ته راوستلي وو. دې غونډې ته را بلل شوي د مدني ټولني فعالانو غټه برخه د طالبانو وروسته واکمنۍ کې مهمو څوکیو ته ورسېدل. د غونډې برخه والو چې د رایو ورکولو او پرېکړې حق یې در لود د روم د ډلي پرته چې اکثریت یې عمرخوړلي تکنوکراتان وو نور ټول د جنګي ډلو استازي یا په خپله جګړه ماران وو. په غونډه کې د امریکا له لوري څلورو تنو استازو(جیمز دابنز امریکایي ډپلومات، زلمي خلیل زاد، محمداشرف غني ، فاطمه ضیایي) اوهمدا راز د انګلستان ، آلمان ، ایران او پاکستان استازو ګډون درلود. که څه هم د غونډې رسمي نوم "د افغانستان لپاره د ملګرو ملتونو خبرې اترې "اېښودل شوی وو خو د م ،م د استازو سربېره د پنځو دولتونو د استازو شتون ښیي چې هغوی ته دا حق ورکړل شوی وو چې د افغانستان د برخلیک د ټاکلو واک ولري. هېره دې نه وي چې دې غونډې پر ځای پېترسبورګ مانۍ کې د نورو دولتونو او په هغو کې د روسیې او هند استازو هم شتون درلود او د شمال تلوالې د ډلې مشر محمد یونس قانوني د هغوی سره په اړیکو کې وو. ددې غونډې برخه وال عبدالکریم خرم په کنفرانس کې د دوو افغاني الاصله امریکایانو د نفوذ په اړه لیکي:"د افغانانو په منځ کې ډاکتر زلمی خلیل زاد او اشرف غني احمدزی داسي کسان وو چې اغېزاو نفوذ یې له لرې ښکارېدو. هغوی د اغېزناکو بهرنیانو یانې امریکا او ملګروملتونو په رازونو کې شریک وو.دوی د پروژې جوړونکو سره همکار وو. " عجیبه دا ده چې خرم غونډې ته د پروژې په سترګه ګوري هغه پروژه چې پردیو را پنځولې ده . د افغانستان شل کلن اشغال هم وښودل چې غني او خلیل زاد د بن د پروژې مرکزي لوبغاړي پاتې شوي دي. د غونډې مشري د روم د ډلې مشر عبدالستار سیرت درلودله خو د پردې ترشا د غونډې لارښوونه امریکایي ډپلومات جیمز دابنز کوله. په غونډه کې حامدکرزی نه وو او هغه ګواکي د ارزګان ولایت څخه د ټلفون له لارې په پښتو او دري ژبو شپږ دقیقه ای وینا واوروله او د لندمهال حکومت او لویې جرګې په جوړولو یې ټینګار درلود. د کنفرانس له بهیر او د کنفرانس د خینو برخه والو له څرګندونو څخه ښکاري چې د غونډې پرېکړې او سندونه له مخکې چمتو شوي وو او د غونډې برخه وال مجبور وو هغه لاسلیک کړي او د برخه والو غوښتنو ته ارزښت نه ورکول کېده .د سارې په توګه حاجي عبدالقدیر غونډه پدې نامه تحریم کړه چې ویناوې په پښتو نه ژباړل کېدې. په کنفرانس کې یوه تن هم په پښتو وینا نه ده کړې او حامدګیلاني په انګریزي ژبه وینا کړې وه . عبدالله وردګ د بي بي سي سره په مرکه کې وویل: " چا ته د خبرو اجازه نه وه .سهار په شپږو بجو یې له خوبه راپاڅولو ، اسناد یې په استازو لاسلیک کړل خو ما سندونه لاسلیک نکړل ." همدا رنګه د کنفرانس رییس سیرت د امریکا څخه د خپرېدونکې (آریانا تلویزیون) سره څه موده وروسته په مرکه کې وایي :"د دغه کنفرانس لارښوونه یوه امریکایي جنرال کوله اوهلته ما او د ملګروملتونو استازي هېڅ واک نه درلود.هرڅه له پخوا جوړ او پرموږ لاسلیک شول. " د سیرت بې خبرې پدې کې ده چې نوموړی امریکایي ډپلومات جنرال ګڼي. د کنفرانس بل برخه وال خرم پدې اړه چې هرڅه مخکې له مخکې چمتو شوي وو لیکي : "موږ لا د قبرس ګروپ په دفتر کې وو چې د دې ګروپ مشر همایون جریر ساه نیولی له یوه بل مجلس نه راغی .ګومان کوم چې د ایران له پلاوي سره یې لیدلي وو.نوموړی چې اطاق ته راننوت موږ ټولو ته یې په خطاب کې وویل : موږ هسې کنفرانس ته درومو، هرڅه مخکې ټاکل شوي او پرېکړه شوې ده. ترې ومې پوښتل څه ډول؟ ویل یې : دا پرېکړه شوې چې حامدکرزی به د نوې ادارې د رییس په توګه ټاکل کېږي." ۲۵۲/ ۱۵۹- ۱۶۰ یاد کسان په دا ډول څرګندونو سره نشي کولی د خلکو او هېواد په وړاندې له مسؤلیت څخه ځان خلاص او یا ځانته برآت ورکړي.د کنفرانس ټولو برخه والو د خپلو خلکو په وړاندې څرګنده جفا

(c) ketabton.com: The Digital Library

کړې ده.هغوی نه یوازې اشغال ته سرونه ټیټ کړي دي بلکې داسې سندونه یې هم لاسلیک کړي چې د افغان ولس ملي یووالی یې سخت زیانمن کړ . د بن د کنفرانس د رابللو اصلي موخه د طالبانو وروسته حکومت جوړول وو. دا غونډه پداسې شرایطو کې رابلل شوې وه چې امریکایي الوتکو د طالبانو د ځپلو په موخه پرله پسې بمباری کولې او زر کیلویي بمونه یې د افغانستان په ګوټ ګوټ غورزول او د شمال تلوالې ملیشو طالب جنګیالي قصابي کول. د کنفرانس را بلونکو(پردیو) برخه وال قانع کړي یا اړ ایستلی وو چې د راتلونکي حکومت مشر د روم اړونده ډلې څخه وي او یا د هغو له خوا ورانډې شي. دې ډلې درې تنه(عبدالستار سیرت ، حامدکرزی ، هدایت امین ارسلا) د حکومت مشرۍ ته کاندید کړل . د دې ډلې د رایو څخه څرګنده شوله چې سیرت د دوو نورو په پرتله زیاتې رایې ګټلې وې خو سره لدې حامدکرزی د راتلونکي حکومت د مشر په توګه وټاکل شو." نور ګروپونه د ښاغلي سیرت په منلو کې زړه نازړه وو . ښاغلي قانوني ټینګار کاوه چې د حکومت مشر باید پښتون وي له دې پرته د افغانستان ستونزه د حل لاره نلري."۲۵۲/ ۱۶۶ دا چې ولې کرزی د حکومت د مشر په توګه وټپل شو ابراهیمي په یوه مرکه کې وایي:" حامد کرزی د افغانستان د مشرتابه لپاره یو مناسب سړی وو.دا نظر په پښتنو، شمال ټلوالې ، پاکستانی او ایراني مقامونو کې هم وو...، د هرچا سره یو لست وو ، خو کرزی د ټولو لپاره د منلو وړ وو او په همدې دلیل یې هغه وټاکلو..." د منځمهاله حکومت د مشر د ټپلو وروسته د حکومت غړي هم تثبیت شول او شمال ټلوالې ته یکې غوښینه برخه ورکړل شوه ، هغه ډلې چې په ۱۹۹۲ کال کې د م،م د سولې د پروګرام د شنډولو مخینه لرله. ببله کومه شکه په راتلونکي حکومت کې د غوښینې برخې ورکول لدې کبله دي چې د افغانستان په اشغال کې یې د امریکا - انګریز سره په خپله خوښه ملګرتیا کړې وه. دا بیا ښیي چې د کنفرانس واک د امریکا سره وو. دې ډلې ته د ۲۹ لوړو څوکیو څخه اتلس ورکړل شوې چې په هغو کې کلیدي وزارتونه (دفاع ، کورنیو چارو، بهرنیو چارو او ملي امنیت) شامل وو.د راتلونکي حکومت دا ډول ترکیب چې د جګړه مارانو او پښتنې ضد تلوالې تله یکې خورا درنه وه د یوه ژمن او خادم حکومت شتون یې تر پوښتنې لاندې راووړ . کنفرانس جګړه مارانو ته چې خپل ځواک په خپل توکم ، قوم ، طایفه او قبیله کې لټوي ببله شکه دا ډول حکومت اېډیال او د منلو وړ وو خو د خلیل زاد، اشرف غني او عبدالستار سیرت په شان تکنوکراتانو او د لویدیځ د ژوند سره آشنا کسانو څرنګه ځانته اجازه ورکړه چې په یوویشتمه پیړۍ کې په قومي بنیادونو ولاړ د جګړه مارانو یو حکومت جوړکړي.دلته وینو چې پردیو څرنګه لوېدلي د علومو ډاکتران او پروفیسران غونډې ته غوره کړي وو چې د پردیو هرڅه ومني . عبدالکریم خرم لیکي چې کله مې د راتلونکي حکومت " لست ولید جتکه مې وخوړه ...، د ښاغلي احمدزي دفتر ته ورننوتم ...، ورته ومې ویل : ډاکترصاحب دا خو ډېره بده پرېکړه وشوه .د حکومت لپاره ډېر بد ترکیب رامنځته شو، ګواکې د جګړې یوه لوري حکومت جوړ کړی وي .وېره مې دا ده چې له بدمرغیو به و نه ژغورل شو. اشرف غني احمدزي په بړوسه څېره اوغوسه ناک غږ ځواب راکړ : ډېره ښه پرېکړه وشوه ، تردې غوره حکومت نشو کېدای." ۲۵۲ / ۱۶۷-۱۶۸ د بن د غونډې د امریکایي پلاوي مشر جیمز دابنز د ۲۰۲۲ کال د جولای په څوارلسمه د افغانستان انترنشنال ټلویزیون سره په مرکه کې وایي چې « ده د بن د کنفرانس مخکې سیمې ته سفر وکړ او د افغانانو او د سیمې د سیاستوالو سره مې وکتل چې د پاکستان د استخباراتو د مشر سربېره ایران ، روسیې ، هند او د شمال تلوالې ځواکمنو کسانو قانوني، عبدالله او فهیم غوښتل چې د طالبانو وروسته حکومت مشر حامدکرزی وي. هغه دا هم وایي چې د بن د غونډې د شمال تلوالې نورو برخوالو غوښتل چې برهان الدین رباني د افغانستان مشر پاتې شي. کرزی د تاجکانو غوراوی وو او شمال تلوالې کرزی واک ته ورسولو. » په مرکه کې دابنز دا هم وایي چې امریکا قطعا نه غوښتل چې څوک د افغانستان مشر شي

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا نو د دابنز ټوکه وه . هغه مهال شمال ټلواله چې په کابل او د هېواد په زیاته برخه واکمنه وه غوښتل یې چې لا زیات امتیازات ترلاسه کړي . خلیل زاد وایي رباني د نوي حکومت نوملړ استولو ته غاړه نه ایښودله او د ایراني پلاوي د غوښتنې له امله هغه رباني ته تلفون کړی تر څو پر هغه فشار راوړي. د خلیلزاد په وینا « له نېکه مرغه یوې امریکایي الوتکې زموږ له خبرو یوه ورځ وروسته په تصادفي توګه د رباني کور ته نږدې راکټ توغولی و، هیڅا ته زیان نه و رسېدلی ، خو رباني پوه شو چې موږ سګنال ور استولی ...» ۲۴۳/ ۱۵۲ خلیل زاد دا هم وایي چې« د کنفرانس پر مهال ایراني پلاوي له شمال تلوالې سره ژوره خواخوږي څرګندوله ، کله به چې ایرانیانو فکر کاوه چې موږ شمال تلواله مصلحت ته اړ باسو ، نو د دوی په استازیتوب به یې خبرې کولې.» د" انټرنشنل ډیفلپمنت سټډیز "یا د نړیوال پرمختګ درسونه» په یوه خپرونه کې د پي بی اس خبري آژانس له قوله راغلي دي :"د امریکا د بهرنیو چارو وزیر د غونډې پر مخ وړونکو ته ویلې وو د کنفرانس دروازه د هغوی (افغاني پلاوي) پرمخ وتړئ او پرې یې نږدئ چې بهر ولاړ شي، که هغوی (مخکې له هوکړې) خوشي کړو بېرته به یې تنظیمول ستونزمن وي." ۲۵۹غونډه د دسمبر په پنځمه پای ته ورسېدله او طالبان هم دوې ورځې وروسته د کندهارڅخه ووتل او کندهار ته د ګل آغاشیرزي قوتونه ورننوتل. مخکې لدې چې طالبان د کندهار څخه ووځي د طالبانو مشران ملاعبیدالله ، ملا عبدالرزاق ، اخترمحمدآخوند، طیب آغا او... شاولي کوټ ته د حامدکرزي لیدو ته ورغلل او ورته ویې ویل چې د جګړې څخه پدې شرط لاس اخلي چې په کندز کې یې زرګونه اسیران خوشي شي. کرزي ور سره ژمنه وکړه چې اسیران به نه وژل کیږي. خو ولیدل شول چې زرګونه طالب اسیران د شمال ټلوالې له لوري چې امریکایي او انګریزي پوځیان او څارګر ورسره وو په محدودو کانتینرونو کې اچول کیږي چې له کندز څخه مزار ته ولېږدول شي . په کانتنرونو کې د هوا د نشتون له امله یې ګڼ شمېرمړه شول او هغه کسان چې ژوندي پاتې وو هغه یې هم په ډزو وویشتل او د لیلي په دښته کې یې په ډله ئیز ډول خښ کړل. همدارنګه امریکایي ـ انګریزي الوتکو پنځه سوه تنه طالب اسیران د مزارشریف په جنګي کلاه کې پدې نامه چې بغاوت یې کړی دی بمبارد او شهیدان کړل. دا ډله طالب اسیران په کندز کې وروسته له هغې چې " د طالبانو استازي ملافضل الله او ملا نوري شمال اتحاد ته وړاندیز وکړچې طالبان چمتو دي خپلې وسلې ملګرو ملتونو یا نړیوالو ځواکونو ته ورکړي، پدې شرط چې دوی ته د خوندي پاتې کېدو ډاډمنې ژمنې ورکړل شي .دوستم ، عطامحمد، محقق او همدا شان امریکایان او انګرېزان هلته وو.په پای کې پرېکړه وشوه چې د کندز د مقاومت اسیران وروسته لدې چې بې وسلې کیږي خپلو سیمو ته واستول شي .د القاعدې غړي او نور بهرنیان ملګرو ملتونو ته وسپارل شي. طالبانو د همدغې موافقې له مخې ځانونه وسپارل." ۲۶۰د اسلامي امارت د نسکورېدو وروسته امریکایانو او د هغو افغان مزدورانو چې زیاتره یې د شمال تلوالې مخور وو د طالبانو خلاف ځورونو او وژنو ته ملا وتړله په کورونو یې چاپې وهل کېدلې طالبان د هغوی د کورنیو مخکې وژل کېدل او یا بندیان کېدل. تر دې وروسته طالب مشران د خپل امیر ملامحمد عمر حکمت ته متوجه کیږي او بېرته د خپل مشر پرمحور را غونډیږي او د اشغالګرو خلاف د خپلواکۍ د ګټلو ستونزمنه او ګواښمنه سپېڅلې آزادۍ غوښتونکې جګړه (جهاد) پیلوي.

امریکایانو د خپل خونړي یرغل وروسته کرزی لومړی د ارزګان په سرخاب کې د چورلکو پواسطه کته کړ خو طالبانو په هغه او د هغه سره امریکایانو برید وکړ او د هغوی څخه یې ۶۰۰ میله وسله هم ترلاسه کړله . لدې وروسته امریکایانو کرزی پاکستان ته د (جیکب آباد اډې) ته یووړ. له هغه ځایه یې دوه اونۍ تبلیغات کول چې ګواکې دی په ارزګان کې دی او بیا یې په دهراووت کې کته کړ او د کندهار شاولیکوټ ته یې ولېږداوه. همدارنګه عبدالحق د دوبۍ څخه لومړی پاکستان او بیا د

(c) ketabton.com: The Digital Library

ننګرهار له لارې لوګر ته راغی. هغه طالبانو د لوګر په ازره کې ونيو. « امنيه قوماندان د والي په امر عبدالحق کابل ته روان کړ، کابل ښار ته چې غرمه مهال نږدې شول ، له بن ساره (بيني حصار)، قلچه(قلعچه) او شهدای صالحين سره پر عمومي سړک ورته مخ ته د داخله وزارت پيک اپ موټر راغی. د داخله وزارت ، يو تن چاړواکی ملا ظاهر ور نه را کوز شو او د امنيه قوماندان موټر يې ودراوه او د ملا محمدعمر يو ليکلی فرمان يې ور ښکاره کړ چې د مشر له خولې په ساده الفاظو ليکل شوي وو : د غه وطن فروش او خاين کابل ته تر رسېدو وړاندې و غځوئ او د کابل ښار يې په وينو مه پليتوئ . دواړه موټر بېرته شا ته راغبرګ شول او د سنګ نوشتې له عمومي سړک نه چې ريشخور فرقې ته لارتللې ده، پر سړک يې عبدالحق او ډګروال حامد را کوز کړل او سترګې پرې وتړلې ...، دواړه يې په يوه وړه شېله کې وويشتل. ۲۴۹/ ۲۸۷پدې ډول د اشغال اردلي د حاجي قدير ورور عبدالحق چې د کابل د قوماندان په نامه مشهور وو او د پوځ پخوانی افسر ډګروال حامد خپله سزا وليدله.

د انګلوساکسوني اشغال زېږنده واکمنی تګلارې

شمال تلواله د انګلوساکسوني اشغالګرو پر مټ د ۲۰۰۱ کال د نومبر په ديارلسمه کابل ته ننوتله او پر کابل واکمنه شوله او پدې ډول رباني بيا د ارګ په تخت کېنول شو. رباني ارګ ته په ننوتو سره د اسلامي جمعيت اړونده غړي محمد يونس قانوني ، عبدالله عبدالله ، محمد قسيم فهيم او عارف سروري د څلورو کليدي وزارتونو مشران مقرر کړل . د بن د غونډې د پرېکړې له مخې د دسمبر په دوه ويشتمه واک حامد کرزي د لنډمهاله حکومت مشر ته و سپارل شو . پدې ډول د رباني څلوېښت ورځنی دوهمه واکمني هم پای ته ورسېدله. د واک د لېږد په درشل کې رباني " داسې يو فرمان ترتيب کړ چې په يوه فرمان يې ټول مقرراو په يوه فرمان يې ټولو ته څلورنيم کلن امتيازات ورپه برخه کړل ، د استاد رباني له خوا په دې فرمان کې چې حامدکرزي ته د واک تررسمي انتقال يوازې دوه - دری ورځې د مخه صادر او له دولتي راډيو تلويزيون څخه خپور شو، راغلي و ټول هغه اشخاص چې د مقاومت په څلور نيم کلنه دوره کې له دوی سره پاتې شوي او د طالبانو تر واکمنی د مخه په کومو ځايونو کې مقرر وو، پرهمغو ځايونو بېرته مقرر دي ، دولت مکلف دی په ياده موده کې د دوی ټول معاشونه ، ترفيعات او نور حقوق ادا کړي."۲۵۴/ ۱۹۶ د پروفېسور رباني له مغزو راوتلي د دا ډول مسخره فرمان څخه ښکاري چې اشغالګر دا رنګه لوېدلي سياستوال چې د ملي ګټو په پرتله ورته ګروپي او تنظيمي ګټو لومړيتوب درلود واک ته ورسول. البته چې د رباني په څېر د سياستوالو شتون د افغانستان د غمېزې په ينځولو او ژوررولو کې ټاکونکی رول لوبولی دی. دې جهادي مشر تردې کچې د واک سربېره له ماديات سره لېونی مينه لرله چې د خپلې لومړۍ واکمنی پرمهال« د ۲۰۰۱ کال د جنورۍ په دوهمه د آريانا افغان هوايي شرکت الوتکه د ايران د کسپين هوايي شرکت ته په څلورنيم لکه ډالرو وپلورله چې اصلي بيه يې درۍ سوه لکه ډالره وه. هغه د خپلې اصلي بيې نه دوه سوه لکه او شپږ نوي زره ډالره ارزانه خرڅه شوې ده او د خرڅلاو پيسې يې دولتي حساب ته نه دي لېږدول شوې .» ۲۶۱ کله چې د يوه ګوند لارښود او د دولت مشر غل او فاسد وي نو د دې ګوند غړي او دولت مامورين هرو مرو غله او مفسدين را خېژي. د يوه حکومت د مشر تقوای او ژمنتيا تر ډېره بريده د دې حکومت په لوړپوړو اغېز لري . د ثور انقلاب د بري وروسته د واليانو او د معارف مشرانو ته د دولت مشر نورمحمدتره کي د وينا وروسته برخوالو ته د پوښتنې کولو وخت ورکړل شو يوه تن ترې پوښتنه وکړه چې په تېرو حکومتونو کې بدې اخيستل

(c) ketabton.com: The Digital Library

معمول وو او ډېرى ماموران پدې کرغېړن کار عادت شوي دي تاسي ددې منفي پديدې د له منځه وړلو په اړه څه مشوره راکوئ . تره کي يوازې دا ورته وويل: « زويه ! ته يې مه خوره دا بلا ورکېږي.» همدا لامل وو چې په خلقي واکمنۍ کې د رشوت په اړه څه نه ويل کېدل ځکه چې د خلقي حکومت مشر فاسد نه وو.

حامد کرزي ته د واک د لېږد په ورځ زړه بوگنوونکي او عجيبي پېښې وشوې چې د شمال ټلوالې روند قومي تعصب او پښتني ضد ماهيت هم ښيي. د واک د لېږد مراسمو ته د هېواد د گوټ گوټ څخه قومي مشران را بلل شوي وو. د نظار د شورا د ناسمو رپوټونو له امله د خوست د مخورو او مشرانو کاروان په ستو کنډو کې د امريکايانو له لوري بمبارد شو چې پنځه شپېته تنه يې شهيدان او څلوېښت تنه يې ټپيان شول.د پکتيکا استازو ته په لوگر کې وسلوالو ستونزې او خنډونه جوړکړل هغوی اړشول بېرته خپلو سيمو ته ستانه شي او د پکتيا مشرانو ته يې پدې نامه چې مراسم پيل شوي دي د مراسمو د ترسره کېدو ځای ته د ننوتلو اجازه ور نکړه.د يادو سيمو د مخورو سره د دا ډول چلند موخه دا وه چې د نوې واکمنۍ په وړاندې ددې سيمې خلک راوپاروي .له بله پلوه د دې سپک چلند مخينه بايد په تاريخ کې ولټوو .د همدې سيمې ولسونو د حبيب الله کلکاني د واکمنۍ پر مهال د نادرخان ملا ور وتړله او هغه وتوانېد ددې خلکو په ملاتړ د کلکاني د وحشت او بربريت واکمنۍ ته د پای ټکی کېږدي. د نظاريانو له لوري د دې سيمې د خلکو سره دا ډول سپک چلند او د مشرانو وژنه لدې کبله وشوه چې د کلکاني غچ ترې واخلي.

د واک د لېږد وروسته ظاهراً حامدکرزی د هېواد د ولسمشر په توگه د چارو واگې په لاس کې ونيولې خو هغه د هر لاسپوڅي په څېر د تمثيل لپاره کېنول شوی وو او د واک اصلي مرکز په کابل کې د امريکا سفارت او د واکمنۍ اصلي لوبغاړي يې د شمال ټلوالې مخور وو .دا چې د شمال ټلوالې مخور د واکمنۍ اصلي لوبغاړي وو د حامدکرزي د سلاکار زلمي هېوادمل څخه به يې واورو :" د کرزي صيب د پاچاهۍ لومړي وختونه وو،ما ته يې وويل ، که فهيم خان همدا اوس وغواړي ،نه به په ارگ کي ستا کورتۍ وي او نه به زما قره قلي " يې ښه بېلگه ده .خو بيا هم کرزي په دا ډول بې واکه تمثيلي ولسمشرۍ خوښ وو. کرزی داسي ولسمشر وو چې هم يې بايد د امريکايانو امرونو ته غاړه اېښې وای او هم د شمال ټلوالې د مخورو غوښتنو ته . دا نو ډېل گوډاگی وو. البته د هغه ځای ناستي محمد اشرف غني ورته حالت درلود. سره لدې چې واک د شمال ټلوالې سره وو خو همدې ټلوالې بيا هم کرزی او غني داوړه په قومپالنه تورنول او د لږکيو د حقوقو د ترپښو لاندې کېدو نغارې يې ډنگولې. غني ته خو يې بيا فاشيست ويل، پداسې حال کې چې غني خپل سکنی ورور، ورور نه گڼه او هزاره محمد سرور دانش خپل مرستيال يې ربښتيني ورور باله گواکي چې دانش متعصب نه دی او ورور يې متعصب دی. د غني د دې غير متعصب ورور په دفتر کې د هزاره گانو پرته بل څوک نه تر سترگو کېدل تا به فکر کاوه چې د کوم هزاره مېشتي کلي ميلمستون يا تکيه خانې ته تللی يې. د غني دې هزاره ورور د غني د حکومت له نسکورېدو وروسته په نيوزرلند کې په يوه مرکه کې د افغانيت څخه هم منکر شو. د بې ۵۲ الوتکو د بمباريو په پايله کې د جمهوريت په ټينگېدو سره په هېواد کې ظاهراً د دموکراتيک او ولسواک نظام د جوړېدو بهير په خورا گړندي ډول پيل شو . هماغه دي چې د سياسي گوندونو ،مدني ټولنو، قومي شوراگانو د جوړېدو او د رسنيو د راڅرگندېدو خورا پياوړې څپه را منځته شوه. لسگونه سياسي گوندونه، سلگونه مدني ټولنې او زرگونه قومي شوراگانې جوړې شوې او گڼ شمېر رسنيو (ورځپاڼو ، مجلو ،راديويي مرکزونو او ټلويزيوني چېنلونو) په فعاليت پيل وکړ. د قومي شوراگانو منځته راتگ د ملت جوړونې په لار کې ستر خنډ وو. ددې شورا گانو ملي ضد موخه لدې څخه څرگندېږي چې د هوتکو په

(c) ketabton.com: The Digital Library

نامه شورا په دفتر کې د میرویس نیکه انځور ځړول شوی وو. پدې کار سره میرویس نیکه چې ټولو افغانانو ته د یوه منلي ملي زعیم حیثیت لري او افغانان پرې ویاړي دا ستر ملي شخصیت یې د هوتکو د قبیلې د مشر دریځ ته راټیټ کړی وو . سفارتخانو او په افغانستان کې انجوګانو په پټه او یوناما په برالا دې ګوندونو، ټولنو، شوراګانو او رسنیو ته پدې نامه شنه ډالر ورکول چې مشران یې ددې بنسټونو د په پښو درولو او د رسنیو د چلولو وس نه لري. خو د دې لاسنیوي موخه د ښکېلاکګرو د هغه مشهور فورمول "بېل یې کړه ، ابل یې کړه" پلي کول وو. د لسګونو کوچنیو ګوندونو د جوړولو څخه موخه د سترو ګوندونو د راڅرګندېدو مخنیوی وو چې د بلواک حکومت په وړاندې قوي اپوزیسیون را منځته نشي. همدا لامل وو چې دې ګوندونو ته انجویي ګوندونه ویل کېدل او بلا استثنی دې ګوندونو که اسلامي ، ملي ، مترقي او دموکراتیک مختاري لرل د اشغال په چوپړ او د اشغال زېږنده بلواک حکومت په ملاتړ کې درېدلي وو. اشغالګرو نه یوازې د بن په کنفرانس کې د قومي ونډې پراساس د راتلونکي حکومت بنسټ کېښود او د ګڼ شمېر کوچنیو ګوندونو په جوړولو سره یې د سترو ګوندونو د جوړولو مخه ډب کړه بلکې شته ستر ګوندونه او تنظیمونه یې هم ټوټې ټوټې کړل . د بن د کنفرانس برخه وال جنرال عبدالرقیب جاوید کوهستاني وایي: "نړیوال دا تصمیم لري چې د جهادي مشرانو پر ځای ځواني څېرې راولي او نوي ګوندونه وهڅوي او مرستې ورسره وکړي چې د اوسنیو ګوندونو ځای ونیسي. "
۱۸۹/۲۵۲ د سیاسي ګوندونو د قانون له مخې هرګوند باید لس زره غړي لرلی ، افغان او افغانستان شمول وای یعني د هېواد د هرقوم او توکم او هر ولایت استازي پکې شتون لرلی او وسلوالې ډلې یې نلرلی.په عدلیه وزارت کې داسې راجستر شویو ګوندونو شتون درلود چې د وسلوالو ډلو د لرلو سربېره په یوه قوم ، یوه مذهب او ځانګړې سیمې پورې تړاو درلود چې ملي اسلامي غورځنګ او شیعیه ګوندونه یې څرګندې بېلګې دي.په ملي اسلامي غورځنګ کې به د ترک تباره هېوادوالو پرته د هېواد د بل قوم او په شیعیه ګوندونو کې د هزاره ګانو او شیعیه ګانو پرته د بل قوم او مذهب استازي نه ترسترګو کېدل . د ګوندونو په اړه ددې ټکي یادول اړین بریښي چې یا ګوندونه واکمن وي او یا په اپوزیسیون کې .خو په جمهوریت کې نه د واکمن ګوند په توګه کوم ګوند را څرګند شو او نه په اپوزیسیون کې .ټول ګوندونه موافق ګوندونه وو یعني د بلواکې واکمنی ملاتړي . دا د دې ښکارندوی وو چې هغوی هغه شنه ډالر چې له انجوګانو، یوناما او یا د ځواکمنو دولتونو له سفارتونو څخه ترلاسه کول په هغوی یې منلي وو چې د اشغال لاندې حکومت ملاتړ به کوئ یعني چې اشغال به منئ او د اشغال ضد ځواکونو خلاف به دریځ نیسئ. غوڅ اکثریت ټلویزیوني چېنلونه په جګړه مارانو، پردي پالو او جګپوړو پورې تړاو در لود .پردې بنسټ به څرنګه یو پردی پال او جګړه مار د دموکراسۍ د ټینګښت او د بیان د آزادۍ لپاره خپل شخصي ټلویزیون وکاروي؟ دلته لیدل کېږي چې په افغانستان کې د دموکراسۍ او بیان د آزادۍ د نغارو ډنګول د خلکو په سترګو کې د خاورو د اچولو پرته بل څه نه وو. د رسنیو د منځپانګو او خپرونو څخه په ښکاره معلومېدل چې ټولو بلااستثنی اشغال ته نړیواله مرسته او د اشغال ضد ځواک(طالب) ته ترهګر ویل ،قومي او ژبنیو دښمنیو ته لمن وهله ، تاریخي ویاړونو او ملي شخصیتونو ته یې سپکاوی کاوه او کوم بنسټ هم شتون نه درلود چې د دې ملي ضد بهیر مخنیوی وکړي. د دې رسنیو په یوه ستره برخه دا شکونه کېدل چې هغه پردیو ډګر ته راوړاندې کړې او له مالي ملاتړ نه یې هم برخمنې دي او د پردیو ګټې ساتي . د اشغال د پای سره سم ولیدل شول چې د دې رسنیو سترې برخې د مالي ستونزو له امله خپلې خپرونې ودرولې ځکه چې سپانسرانو یې نور په افغانستان کې شتون نه درلود او سربېره پردې اسلامي امارت هغه ډول تبلیغاتو ته اجازه نه ورکوله چې د بیان د آزادۍ په نامه د پردیو د ویاندویانو او مبلغینو رول ولوبوي . په ۲۰۱۰ کال کې د ویکي لیکس په نامه یوې وېب پاڼې د افغانستان په اړه لسګونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

زره سندونه خپاره کړل چې په هغو کې په افغانستان کې د رسنیو په اړه راغلي وو چې امریکایان څېنو آزادو او دولتي رسنیو لکه د غزنویانو راډیو، د غزني راډیو، د جلال آباد ملي تلویزیون او په ننګرهار کې د شایق شبکې سره تړونونه لاسلیک کړي چې د هغوی له لوري ورکړل شوي مواد خپاره کړي او د هغوی د پروګرام سره سم به خپلې خپروني تنظیموي. د اشغالګرو له لوري د افغانستان له نیولو وروسته غربي میډیا د افغانستان د بیا رغونې، د دموکراسۍ او قانونیت د ټینګښت ، د لړکیو او ښځو حقوقو ته د درناوي او د میلیاردونو ډالرو د مرستې تبلیغات پیل کړل او د اشغال اردلیانو د مارشال د دوهم پلان د پلي کولو نغارې هم ډنګولې او اجوره شوو کارپوهانو دا هم ویل چې په یوه لسیزه کې به له افغانستان څخه سنګاپور، جاپان او... جوړشي. همدا لامل وو چې افغانستان ته د ایران او پاکستان څخه د لسګونو زروکډوالو د بېرته راستنېدو لړۍ پیل شوه.خو هرڅه پدې جګړه ځپلې هېواد کې سرچپه روان وو. د بیارغونې د داسې پروژې د جوړولو چې ستر وزګار لښکر ته د کارکولو زمینه برابره کړې څرک نه لګېده ، راستانه شوي کډوال په خیمو کې ژوند کولو ته اړشول او د هغوی سره هېڅ ډول مرستې نه کېدلې یا داسې مرستې کېدلې چې له لوږې مړه نشي.د خلکو او دولتي جایدادونو غصب لکه د تنظیمي واکمنۍ د زماني په څېر بیا پیل شو چې د شیرپور تاریخي سیمه یې څرګنده بېلګه ده.د جرمني د زیتونګ په نامه رسنۍ له قوله په شیرپور کې ۸۲۰۰۰ مترمربع ځمکه چې بیه یې شپاړلس میلیون ډالره اټکل کېده په درې لکه ډالرو په ۲۵۹ تنو پلورل شوې ده او یوازې ۲۱۷ تنو ته د محمدقسیم فهیم په امر ځمکه ورکړل شوې ده.عجیبه لا دا ده چې دا ځمکه ۷۸ پنجشېریانو،۳۵ پروانیانو ،۲۷ کابلیانو،۱۳ مزاریانو ،۱۰ بدخشانیانو،۸ کاپیسایانو او۱۳ کندهاریانو ته ډالۍ شوې ده. په ټول کلن امریکایي اشغال کې په دولتي ادارو کې فساد، فحشا ،د ځمکو غصب ،د مخدره توکو کښت ، قاچاق او استعمال د یوه معمولي کار بڼه ونیوله. د ځمکو غصب ته هر ځواکمن ملا وتړله خو د جهادي مشرانو او قوماندانانو ونډه پکې خورا درنه وه. حامدکرزي د ولسي فشار له امله د ۱۳۹۱کال د زمري په پنځمه ۱۶۵ لمبرفرمان صادرکړ ترڅو په هېواد کې د غصب شوې ځمکې کچه معلومه کړي . د ګومارل شوي کمیسیون د رپوټ له مخې مجموعاً دوه میلیون جریبه ځمکه غصب شوې وه خو حکومت د غاصبانو څخه د دې دولتي ځمکې د مستردولو هڅه ونکړه .د مخدره توکو په تولید کې افغانستان لومړی مقام ترلاسه کړ.د اداري فساد کچه لدې څخه څرګندېږي چې د۱۳۹۹ کال د چنګاښ په لسمه له اداري فساد سره د مبارزې د څارنې او ارزونې کمېټې "میک " یو رپوټ خپورکړ په هغه کې راغلي وو چې په ۲۰۱۸ کال کې دولتي ادارو له افغانانو څخه ۱،۶ میلیارده ډالر بډې اخېستي دي چې د یوکال د ملي عوایدو"دوه نیم میلیارده ډالرو "له نیمایي زیاتې وې. البته په پورته شمېرو کې هغه رشوتونه شامل نه وو چې په ګمرکونو کې اخېستل کېدل.دا له هېچا پټه نه وه چې د افغانستان په ګمرکونو کې د بل هر ارګان څخه فساد زیات وو. د کرزي ځای ناستي او د بن د کرغېړن کنفرانس وروسته حکومت هرکاره اشرف غني د ۲۰۲۱ کال په لومړیو کې په خپله اعتراف وکړ چې د ملي عوایدو نیمایي برخه حکومت ته نه ورکول کېږي او د مالیې وزیر ولسي جرګې ته وویل چې هره ورځ په اوسط ډول په ګمرکونو کې اته میلیون ډالر غلا کېږي.

د بن د کنفرانس د پرېکړو له مخې د اساسي قانون مسوده جوړه شوه او هغه لویې جرګې تصویب کړه. د اساسي قانون مسوده د امریکا د متحده ایالتونو د" پنتاګون د رند د موسسې د کمېټې له خوا چې غړي یې لاندې کسان دي جوړه شوله:

- Barnet Rubin - Cheryl Benar - Zulmai Khalil Zad - Nina Hachigian – Khaked M.Abou El Fadl - Said Arjomand - Nathan Brown - Michael D.Rich

(c) ketabton.com: The Digital Library

خو دا اساسي قانون هېڅکله هم تطبیق نشو او په خپله حکومت او ولسمشرانو د هغه څخه زیاته سرغړونه کړې ده. د حکومت ځېنو منتقدینو به ویل چې یوازې د اساسي قانون یوه ماده چې د افغانستان پلازمېینه کابل دی نه ده ترپېښو لاندې شوې. د غني له لوري د اساسي قانون څخه سرغړونه لدې ښکاري چې د جمهوري ریاست دواړه دورې یې د اساسي قانون خلاف د ټاکنو د پایلو پربنسټ نه بلکې د سیاسي جوړجاړي له مخې پرمخ وړې دي. غني د اساسي قانون خلاف اجرائیه ریاست رامنځته کړ خو هیڅچا او په هغو کې ولسي جرگې چې د قانون د پلي کېدو نظارت یې اصلي دنده ده هېڅ غبرگون ونښود. همدارنگه د غني د واکمنۍ پرمهال د ولسي جرگې یوه دوره ته ټاکنې ونشوې او پخوانیو وکیلانو خپل کارته دوام ورکړ. کله یې چې ولسي جرگې ته ټاکنې ترسره کړې داسې له درغلیو ډکې وې چې د ټاکنو د کمیسیونو غړي یې زندانونو ته واچول خو د همدې کمیسیونو له خوا اعلان شوې له درغلیو ډکې پایلې قانوني وگڼل شوې او په درغلۍ راغلي استازي د ولس د استازو په توگه د ملت په کورکې ناست وو.

د ناټویي شل کلن اشغال پر مهال څلور ځله ولسمشرۍ او درې ځله ولسي جرگې ته ټاکنې وشوې خو هره ټاکنه د تېرې په پرتله د درغلیو ډکه وه. دا بیا ښیي چې اشغالگرو د افغاني ټولنې د فاسدولو پالیسي پر مخ وړله . د اشغال پرمهال داسې ریشخند ټاکنې تر سره شولې چې ښایي په نړۍ کې یې ساری نه وي لیدل شوې چې هغه په یوه وخت کې دوه ولسمشران د لوړې مراسم ترسره کړي او دا مراسم د۲۰۲۰ کال د مارچ په لسمه(۱۳۹۸د کب نولسمه) په ارگ او سپېدارمانۍ کې اشرف غني او عبدالله عبدالله ترسره کړل او دواړو ځانونه منتخب ولسمشران اعلان کړل.پدې توپیر چې غني ځان ته منتخب او عبدالله ځان ته منتخب ټولشموله ولسمشر وویل .امریکا چې د طالبانو وروسته نظام حامي گڼل کېده سفیر یې دغني د لوړې په مراسموکې برخه لرله او په یوه اعلامیه کې یې دعبدالله اعتراضونه هم د پام وړ وبلل.د دې معنی دا کېدای شي چې حق د عبدالله سره دی یعنې چې غني د درغلیو په پایله کې ولسمشر اعلان شوی دی. د امریکا له دا ډول دریځ څخه دا اخېستنه کېدای شي چې امریکا په لوی لاس کړکېچ ته لمن وهله ،کمزوری حکومت یې غوښت او د واک دوه مدعیان یې په واک کې ساتل چې د هر یوه څخه ناوړه گټه پورته کړي . غني او عبدالله امریکایانو ته د خپلې وفادارۍ په ښودلو سره سیالي کوله او د امریکایانوسره هر ډول ملي ضد معاملو ته چمتو وو. ښه بېلگه یې د ۲۰۱۴ کال د ولمشرېزو ټاکنېز کمپاین کې د افغانستان او امریکا تر منځ د امنیتي تړون د لاسلیکولو اړوند د دواړو څرگندوني دي . یوه ورځ یوه خبریال له عبدالله څخه ددې تړون د لاسلیک په اړه وپوښتل هغه په ځواب کې وویل که په ټاکنو کې بریالی شي یوه اونۍ وروسته به دا تړون لاسلیک کړي. همدا پوښتنه څو ورځې وروسته له غني څخه وشوله هغه ځواب ورکړ چې په ټاکنو کې د بري یوه ورځ وروسته به دا تړون لاسلیک کړم په خپله ژمنه ودرېد او د ټاکنو د پایلو د اعلان یوه ورځ وروسته یې امنیتي تړون یا د افغانستان د خرڅلاو تړون لاسلیک کړ.

لکه څرنگه چې پردیو په بن کې د واکمنۍ بنسټ کېښود او بیا وروسته د پنځوسو دولتونو پوځیان او څارگر په هېواد کې ځای پرځای شول،بېله کومه شکه د قدرت په سیمه ئیزو دولتي ارگانونو او ولس کې هر هېواد خپل جاسوسان لرل ، هغوی یې نازول او چاغول.ددې لپاره چې ولسمشرهم دوی نازولي وي او هم یې باداران خوشاله ساتلې وي دوی ته یې تل باج ورکاوه. د پیسو څخه نیولې تر زرې گاډو،امنیتي ساتونکو اونورو.پدې باج اخېستونکو کې هر څوک ، جهادي قوماندان ، ملا ،ملک ، قومي مشر، تکنوکرات ، لندغر، قاچاقبراو بدلمنې ښځې خلاصه هرڅوک چې د اشغالگرو ملاتړ یې درلود تر سترگوکېدل.د دا ډول مفتخورو لپاره د سلاکار دنده چې نه یې د ولسمشر د لیدو لیوالتیا لرله او نه ولسمشر د هغوی لیدو ته اړتیا لرله ،ځکه د هېواد او دولت د لاربښووني او اداري اصلي مرکزونه د امریکا او

(c) ketabton.com: The Digital Library

نورو څواکمنو دولتونو سفارتخاني وې . محمداسمعيل يون چې د ولسمشر کرزي په واکمنۍ کې د امنيت شورا د لوړپوړو څخه وو ليکي : "د ځينو راپورونو پر بنسټ ولسمشر کرزي په ټوليز ډول (۱۱۰) تنه مشاورين لرل چې له هغي جملي څخه يې(۶۰) تنه مشاور وزيران دي. "۲۵۴ / ۲۱۰ کرزي پنځه دېرش تنه قومي او پنځه تنه ديني سلاکاران لرل. منطق دا حکم کوي چې په ديني چاروکې دوو تنو سلاکارانو ته اړتيا ده ځکه د افغانستان مسلمان خلک د دوو مذهبونو پيروان دي.ددې څخه معلوميږي چې پدې کچه د سلاکارانو شتون د څواکمنو کسانو خوشالول وو. البته وزيرانو هم سلاکاران لرل. د ليکوال يوه دوست کيسه کوله چې د اطلاعاتو او کلتور وزير عبدالباري جهاني يوه سلاکار ورته ويلي وو چې ما د وزير صاحب له سلا او مشورو څخه زياته ګټه پورته کړه. د دې سلاکار له خبرې معلوميږي چې ده وزير ته نه بلکې وزير ده ته مشورې ورکولې. دا چې د اطلاعاتو او کلتور وزير خپل سلاکار ته د څه په اړه مشورې ورکولې د خدای تعالی پرته يوازې دوی دواړه(وزير او سلاکار) پرې پوهيږي. عجيبه خو لا داوه چې دا سلاکار پخواني پوځي وو چې د اطلاعاتو او کلتورپه وزارت کې د سلاکار په توګه ګومارل شوی وو. د اشغال د نازولو بله بېلګه د ګڼ شمېر وزارتونو او ادارو جوړول وو. د اشغال د پای په درشل کې د افغانستان د اسلامي جمهوريت حکومت ۲۹ وزارت خاني لرلې . ښايي چې افغانستان به د نړۍ د زياتو وزارت خانو ريکارد تينګ کړی وي. د ناټويي اشغال پر مهال ارګ د مالي او اخلاقي فساد مرکز وو. د غني د واکمنۍ پرمهال په رسنيو کې په ارګ کې د اتلس ډوله غوښنو د خوړلو خبرې کېدلې او ددې فاسدې واکمنۍ د نسکورېدو وروسته يوې ښځينه د پاخه عمر وزيرې وويل چې لدې څخه هم په ارګ کې د غني د ټيم د يوه غړي له لوري د جنسي اړيکي غوښتنه شوې وه .

که د ناټويي اشغال لاندې واکمنۍ د لوړپوړو کړنو او په واکمنۍ کې بهيرونو او حالاتو ته وکتل شي چارواکي يې د شتمنيو د ټولولو سربېره د اشغالګرو د زړونو د لاسته راوړلو په فکرکې وو او د دې واکمنۍ ځانګړتيا فساد،زورزياتی ، قانون ماتونه او پردی پالنه وه نه يې هيواد او خلکو ته د چوپړ انګېزه لرله او نه ليوالتيا . په دولتي ادارو کې د فساد کچه د امنيتي وزارتونو د يوه وزير(معصوم ستانکزي) لدې خبرې معلوميږي چې د دفاع وزارت د يوه رياست رييس په اړه يې ويلي وو: « هغه تردې کچې فاسد دی چې پنځه زره ډالر رشوت هم اخلي.» ددې خبرې معنی دا کېږي چې د يوه جنرال لپاره پنځه زره ډالر رشوت اخېستل شرم دی. پدې واکمنۍ کې داسې عجيبې غريبې پېښې شوې دي چې د نړۍ د هيڅ هيواد تاريخ يې بېلګه نه راکوي.

اړينه برېښي چې د کرزي اوغني د واکمنيو د ځينو عجيبو پېښو او وضعيت په اړه هم لږ شانتې بحث وشي تر څو لوستونکي ته د اشغالګرو پر مټ د جوړشوي نظام د څرنګوالي په پېژندلو کې مرسته وکړي.

- د افغانستان د اسلامي جمهوريت لوړپوړی د کينو اندونو خاوند رنګين سپنتا د خپل کتاب (سياست افغانستان روايتي از درون) نومي کتاب په ۲۶۴ مخ کې کابل ته د اوباما د مرستيال جوبايدن د سفر او په ارګ کې د کرزي په وړاندې د هغه د سپک چلند په اړه ليکي : « د ډوډۍ پر مهال کرزي جوبايدن ته د امريکايي عسکرو له خپلسرۍ شکايت وکړ او هم د پاکستان په اړه خپل شکايتونه ور سره شريک کړل . خو جوبايدن پرته له دليله عصباني شو. کرزي ته يې وويل چې له تاسو موږ ته پاکستان پنځوس ځله زيات اهميت لري . کرزي هڅه وکړه چې د جوبايدن غوسه سړه کړي مګر هغه لاسپاکی په دسترخوان ولې او په غوسه د ارګ له ډوډۍ څخه ولاړېږي او په خپله مخه ځي.» سپنتا په ۲۷۰ مخ کې دا هم راوړي چې په ۲۰۱۰ کال کې په واشنګتن کې کرزي او ورسره پلاوي ته امريکايانو ويلي دي تاسو نشئ کولی بېرته زموږ په الوتکه کې کابل ته ستانه شئ او د خپل ځان غم په خپله وخورئ او پلاوی

(c) ketabton.com: The Digital Library

اړ کېږي په کرايي الوتکه کې افغانستان ته را شي. دا وو د امريکايي مقامونو چلند د خپلو افغان مزدورانو سره .
- عبدالکريم خرم د کرزي د دفتر مشر د افغانستان او امريکې تر منځ د ستراتژيک تړون د لاسليک په اړه د ځلوېښت کاله په توپان نومي کتاب کې د ۳۸۹ څخه تر ۳۹۵ مخونو کې مفصل غږېدلی دی چې دلته به يې لنډيز وړاندې شي .« پدې ورځ ارګ تش شوی وو د جګپوړو ساتونکي ، د لسم رياست زياتره غړي ، د جمهوري ګارد عسکر، د امنيت د شورا او ولسمشر د دفتر مامورين او... ټول له ارګه وتلي وو.د ولسمشر مرستيالان فهيم او خليلی ، د امنيت شورا مشر سپنتا او مرستيالان او ولسمشر په يوه صالون کې ناست وو او ولسمشر هغوی ته ويلي چې بارک اوباما راځي او پدې مراسمو کې ګډون کوونکي د امريکايانو له خوا تلاشي کېږي تر دې چې د فهيم پکول ، د خليلي او مجددی لونګۍ به هم تلاشي شي. ولسمشر خرم ته ويلي دي چې مېز او څوکۍ چې د تړون د لاسليک لپاره کارول کېږي بايد تنظيم کړي خو هغه ورته ويلي دي په ارګ کې څوک نه دي پاتې چې دا کار وکړي او ټول خپلو کورونو ته استول شوي دي . کرزی په غوسه او حيرانی پوښتنه کړې چې دا کار چا کړی ؟ ځواب يې ورکړی دامنيت د شورا دفتر اوپي پي اېس. امريکايانو د د ژورنالستانو د راوستلو مسؤايت پخپله غاړه اخېستی وو.په هغه کوټه کې چې بايد د اوباما سره ملاقات شوی وای هلته يوه وسلواله امريکايۍ د کوټې مسوله ټاکل شوې وه افغانانو ته يې اجازه نه ورکوله چې د کوټې له منځه يوې او بلې خوا ته لاړ شي. اوباما د شپې په يوولس نيمو بجو ارګ ته په هليکوپټر کې راغلی او د هليکوپټر شاوخوا يې امريکايي ټانکونه ځای پر ځای شوي وو. اوباما د چای او آن د هغو اوبو له څښلو ډډه کړې ده چې د ارګ خدمتګارانو راوړې وې او هغه يوځل د خپل ساتونکي له بوتله اوبه څښلي دي ، تړون يې لاسليک کړی دی او بېرته د بګرام هوايي اډې ته تللی دی.»
- بله سپکه چې د اشغال زېږنده واکمنی ذلالت ښيي هغه دا وه چې په ۲۰۱۷ کال د اکتوبر په څلېرويشتمه د امريکا د بهرنيو چارو وزير بګرام ته راغلی وو او ولسمشر غني او د اجرايیه رييس عبدالله يې بګرام ته ورغوښتي وو. سبا ته د دوی د ملاقات خبر او انځورونه د هېواد په رسنيو کې خپاره شول ګواکي چې هغوی په کابل کې ورسره کتلي دي . خو څو ورځې وروسته نيويارک تايمز افشا کړل چې دا انځور فوتوشاپ شوی دی تر څو وښودل شي چې ګني دا ليدنه د بګرام په هوايي اډه کې نه ده ترسره شوې. خرم د خپل کتاب په ۳۲۳ مخ کې د ځانګړې قطعې د يوه تن له قوله وايي چې دا قطعه د امريکايي پوځيانو د « بلو ټيم » په نامه د يوه ګروپ سره ګډ عمليات تر سره کول وايی ددې ګروپ « چې غړيو يې اوږدې رږيرې او برېتونه پرې ايښي دي او د سختو دندو مسؤليت يې پر اوږو دی په کومه ورځ چې ددې ګروپ کسانو څوک نه وي وژلي ډېر ناآرامه وي او آن له ډوډۍ خوړلو ډډه کوي .»
- د۲۰۰۹ کال د ثور په اتمه چې د اسلامي انقلاب د بري جشن لمانځل کېدلو ، د ستېژ له مخامخ کورونو نه ډزې وشولې چې مرګ او ژوبله يې هم لرله.دې ډزو داسې ګډوډې راوړله چې د پوځي پرېټ لپاره چمتو شوي عسکري ټولګي د سترګو په رپ کې له سيمې وتښتېدل او پدې ډول پرتمين پوځي پرېټ په پرتمين پوځي فرار(تېښته) واوښت يعني مراسم سبوتاژ شول.دلته ليدل کېږي چې هغه مهال افغانستان څه ډول بې دسپلينه او ډارن پوځ درلود. عجيبه خو لا داده چې ولسمشر د ده د ساتنې ځواک منسوبينو ته چې پي پي اس يادېده د مکافاتو په نامه يوه مياشتې اضافي تنخواه ورکړله چې ګواکي ولسمشر يې په مېړانې او سرښندنې سره له سيمې ويوست.
- د۲۰۱۹ کال د مارچ په څوارلسمه په مزارشريف کې کمسارې پېښه وشوله چې د اشرف غني عجيبه حکومتولي ننداري ته ايږدي . ټولو ته څرګنده وه چې د کرزي د واکمنی پر مهال د بلخ والي عطامحمد

(c) ketabton.com: The Digital Library

نور د بلخ د شهنشاه لقب ګټلی وو خو کرزي هغه وزغملو .البته چې کرزي هر زورواکی زغملو او د دې زورواکو هرې روا او ناروا غوښتنو ته یې غاړه ایښودله چې په ولایتونو باندې د پنجشیر او دایکندي ولسوالیو اړول یې څرګنده بېلګه ده چې د خپلو مرستیالانو محمدقسیم فهیم او محمدکریم خلیلي په غوښتنه یې دا کار وکړ. کله چې اشرف غني ولسمشر شو غني چې د دوزو ، لاپو شافو اوغوړو ژمنو اتل وو ویل چې زورواکي او د قدرت جزیرې به ختمې کړم . ساده ګان څه چې د لوړو زده کړو خاوندان یې هم تېر ایستلای شوای . خو دې سیاسي ماشوم دا وړتیا نلرله و پوهېږي چې دا زورواکان د ده په څېر پردیو د واک او ځواک خاوندان کړي دي او یوازې اشغالګر کولای شي زورواکان پخپل ځای کېنوي. غني پرېکړه وکړه چې د نوموړي شهنشاهۍ ته د پای ټکی کېږدي . غني عطا د یوې پټې معاملې له مخې قانع کړ چې له ولایت څخه ګوښه شي. هغه ګوښه کړل شو او د غني سیاسي خیاطانو تبلیغات پیل کړل چې غني د قدرت جزیرې له منځه وړي . غني د کرکتر له مخې هېڅکله هم په خپلو ژمنو نه دی درېدلی .
همدا لامل وو چې غوښتل یې په بلخ کې د خپلې خوښې امنیي قوماندان وګوماري خو په کور ناست بې تاجه شهنشاه عطامحمد نور ورسره مخالفت وکړ او غني اړشو د کابل څخه ځانګړي امنیتي ځواکونه مزارشریف ته ولېږي او د پوځي عملیاتو پرمټ نوی قوماندان د امنیي قوماندانۍ په څوکۍ کېنوي. دې عملیاتو د مرګ او ژوبلې سربېره په سیمه کې پرتو ودانیو او هټیو ته مالي زیانونه هم ورسول.خو د دې قوماندان د مسؤلیت دوره ډېره لنډه وه او د پنځه ویشتو ورځو وروسته غني اړشو د کورناستي شهنشاه ارادې ته سر ټیټ کړي او د پوځي عملیاتو پرمټ کېنول شوی قوماندان ګوښه او د شهنشاه سړی هلته د قوماندان په توګه وګوماري. داسې برېښي چې اشرف غني د نوي امنیه قوماندان په ګومارنه کې د حبیب الله کلکاني له تجربې څخه استفاده کړې ده .وایي چې کلکاني یو نوی حکمران مقررکړ خو پخوانی حکمران چمتو نه وو خپل مقام پرېږدي. کلکاني د ستونزې د حل لپاره د حکمرانۍ مدعیانو ته احوال استولی چې دوی دې غېږې ونیسي هرچا چې مقابل لوری څملاوه هغه حکمران دی. د نړۍ دوهم متفکر د ۹۰ کلونو په تېرېدو سره په مزارشریف کې د بلخ د امنیي د قوماندان د ګومارنې لپاره د کلکاني د تزس خو د غېږې نیولو پرځای د دواړو اړخونو د وسلوالو ځواکونو څخه استفاده وکړله. همدا لامل وو چې ځینو د طالبانو وروسته واکمنیو ته دریمه سقاوي ویله . دوهمه سقاوي د شمال تلوالې واکمني وه .د غني د ریشخندې حکومتولۍ بله بېلګه د هغه د تېښتې په درشل کې یوه مسخره پېښه ده چې هغه جنرال مرادعلي د دایکندي د والي په توګه مقرر کړ هغه یې د یوه وزیر سره په چورلکه کې کینولو او ولایتي مسولینو ته یې هدایت ورکړ چې په هوایي ډګر کې د پلاوي او نوي والي هرکلی وکړي . خو چورلکې ته د الوتنې پر مهال دستور ورکړل شو چې بېرته را وګرځي او جنرال مراد علي خپل مراد ولایت ته و نه رسید او بل ځای هم مقرر نشو . د غني له لوري په جوزجان کې د داودلغماني په نامه مقرر شوي والي و نکړای شول د ولایت مقام ته لاړ شي هغه یې د قول اردو په قرارګاه کې د والي په توګه معرفي کړ دوې اونۍ یې په قول اردو کې ولایت وکړ خو غني اړشو د شمال د بل شهنشاه مارشال دوستم ارادې ته غاړه کېږدي او د دوستم د خوښې وړ سړی په جوزجان کې د والي په توګه وګوماري.
- د ناټویي شل کلن اشغال پر مهال د حامدکرزي او اشرف غني په شمول غوځ اکثریت جګپوړو نه دا چې ولسي ریښه نلرله بلکې په ټولنه کې منفور هم وو . همدا لامل وو چې د خپلو ادارو او کورونو شا وخوا یې سمنټي دیوالونه درولي وو . کرزي او غني د خپلو نړیوالو ملاترو د ارادې له مخې د پردیو د موخو پلې کوونکو، جګړه مارانو ، د اشغالګرو برېڅو، لوټمارانو او د خپلو خلکو د قاتلانو درناوی کاوه ، غټ‌غټ مقامونه او هغوی ته د اتلانو او مارشالانو لقبونه ورکول او پوهنیز بنسټونه یې د جګړه مارانو او حرفوي قاتلانو په نامه ونومول.څرګندې بېلګې یې مسعود (ملي اتل) ، فهیم (مارشال)، دوستم (مارشال

(c) ketabton.com: The Digital Library

)، رباني (د سولې شهيد) او مزاري (د ملي يووالي شهيد)دي.که د يادو کسانو د تورو کارنامو يادونه وشي د يوه کتاب له حوصلې وتلی کاردی . آيا کوم حکومت به مسعود ته د ملي اتل او دوستم ته د مارشال لقبونه ورکړي چې لومړي په پټه د شوروي اشغالګرو سره د دوستۍ او همکارۍ پټ تړونونه لرل او دوهم يې د شوروي اشغالګرو سره ګډ د افغان اولس د ملي مقاومت د ځپلو له امله د افغانستان د جمهوريت د اتل لقب ترلاسه کړی وو. همدې دواړو(مسعود او دوستم) په ۱۹۹۲کال کې د ملګروملتو د سولې پروګرام شنډ کړ کوم چې د هېواد ځوارلس کلنې جګړې ته يې د پای ټکی ايښود.د سولې د پروګرام په شنډېدو سره نه يوازې په افغانستان کې وحشت او بربريت واکمن شو بلکې د هېواد د تمدن ټولې نښې نښانې پوپناه شوې ، وسلوال پوځ له منځه ولاړ او کابل په کنډواله واوښت. په بل هرهېواد کې به د مسعود او دوستم په څېر وګړي د ملي خاينانو په توګه پېژندل شوي وای خو زموږ د همدې زماني پړاو حکومتونو يو ملي اتل اعلان کړ اوبل ته يې مارشالي ورکړه. د اشغال په لومړيو کې چې د اشغال ګډ شمېر اردليانو کومو چې د مارشال د پلان د پلې کولو اپلتې ويلې او د يوې لسيزې وروسته يې په سنګاپور او جاپان د افغانستان د اړولو نغارې ډنګولې د دوی د خوښې وړ ولسمشر چې هغه يې د نړۍ دوهم مفکر بللو خو همدې نړيوال مفکر په ۲۰۲۰ کال کې په هېواد کې د فقر لاندې کرښې هېواد والو شمېر په سلوکې (۹۰) اعلان کړ او نړيوالو بيا د اشغال زېږنده حکومت د نسکورېدو په درشل کې(اګست ۲۰۲۱) د هېواد د پنځه دېرش ميليونو خلکو څخه اتلس ميليونه بېږنيو مرستو ته اړمن اعلان کړل. آيا دا وګړي به اوس د وجدان د عذاب څخه نه ځوريږي؟ اشغال ګډ شمېر ناوړه او کرغېړن ميراثونه افغاني ټولنې ته پرېښودل چې کلونه به زموږ خلک له هغو څخه ځوريږي چې يو له هغو څخه شا وخوا دری نيم ميليونه معتادان او نېشه يان دي او بل د پرديو په مرستو روږدي کېدل او د بهرنيو استخباراتي شبکو سره همکاري چې دې همکاريو (جاسوسۍ) ته يې کاري اړيکې ويلې. د افغانانو د لوږې او معتادانو په اړه پورتني ارقام ښيي چې اشغالګر د يوه هېواد د آبادولو لپاره دا هېواد نه نيسي بلکې د هغې د شتمنيو د لوټلو، د ټولنې د فاسدولو او يا نورو سياسي موخو ته د رسېدو په خاطر هېوادونه اشغالوي. د اشغالګرو افغاني ضد موخې لدې څخه څرګندېږي چې هغوی په جاپان کې دې هوکړې ته ورسېدل چې افغانستان په ترانزيتي هېواد واړوي. پداسي حال کې چې افغانستان د صنعتي کېدو او پانګې اچونې غوره شونتياوې لري . خو اشغالګرو غوښتل افغانستان يو استهلاکی هېواد وي نه صنعتي هېواد تر څو په خپلو پيسو و نه دربېږي او پرديو ته اړ وي .

د امريکايي اشغال پرمهال پخواني خلقيان او پرچميان

د انګرېزی- امريکايي ځواکونو د خونړي يرغل وروسته زموږ د زماني د فرعون او د هغه د متحدينو لسګونه زره پوځيان او څارګر لکه وږي لېوان د افغانانو په داړلو لګيا شول. دا مهال د لويديځ يو سر او زر ژبو رسنيو په افغانستان کې د داسې يوه زماني پړاو د رارسېدو تبليغات پيل کړل چې ګواکې پدې هېواد کې د ټولنيز ستر انقلاب په څېر د بنسټيزو بدلونو لړۍ پيل شوې ده . دې تبليغاتو د افغانستان غوښ اکثريت لوستي قشر داسې اغېزمن کړ چې ببله استثنی ټولو کيڼ لاسو اوښي لاسو ، مذهبي او غيرمذهبي ډلو بربنډ اشغال ته نړيواله مرسته ويله او د اشغال زېږنده فاسدې واکمنۍ په ملاتړ کې ودرېدل او سياسي فعاليتونه يې پيل کړل. پداسې يوه حالت کې پخوانيو خلقيانو او پرچميانو د هېواد د ننه او بهر د خپلو ټوټې شوو ګوندونو د بيا په پښو درولو هڅې پيل کړې .البته دا هڅې د هېواد بهر او په تېره لويديځ کې ډېرې محسوسې ځکه وې چې هلته مېشت پخواني خلقيان او پرچميان د اقتصادي ستونزو سره مخامخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

نه وو. په افغانستان کې دا هڅې ځکه پیکه وې چې هغوی د بېساره اقتصادي ستونزو سربېره د سیاسي فعالیت څخه هم وېره درلودله چې د دوی پرونی دښمني جهادي ډلې کومې چې د واکمنۍ د ملاتیر یې جوړولو ورته ستونزې جوړې نکړي . البته دا هڅې د پرونیو فرکسیوني تړاوونو پربنسټ پیل شولې. له څه مودې وروسته جوته شوله چې ددې بهیر لاربښوونه پروني ځینې خلقي او پرچمي مشران کوي. ددې آزمایل شوو مشرانو د بیا فعالیت پایله دا شوله چې د یوه سترملي - مترقي غورځنګ راڅرګندېدل یو خوب او خیال پاتې شي او کوچنۍ ډلې را څرګندې شي. دی نویو سازمانونو ټولو بلا استثنی لکه نورو سیاسي ډلو ناټوپي اشغال ته نړیواله مرسته ویله . پدې توګه دا سازمانونه یو ځل بیا د خپلو خلکو ترڅنګ و نه درېدل . البته غوڅ اکثریت پخوانیو خلقیانو او پرچمیانو د کوم سازمان سره اړیکې ټینګې نکړلې او غوره یې و ګڼله چې پدې کوچنیو وچو جزیرو کې ځان و نه ویني.

د بېلګې په توګه به په هالند(ندرلند) کې د خلقیانو په هلوځلو مکث وشي چې وروسته یې څه ډول په اروپا کې د نورو اروپایي هېوادونو د خلقیانو سره ګډې هڅې پیل کړلې او د دې هلوځلو پایله د یوه ستر سازمان جوړول نه بلکې د پرونیو ګروپي او فرکسیوني تړاوونو له مخې د ګوندونو په نامه د کوچنیو بې اغېزه سازمانو منځته راتګ شو. په هالند کې د ۲۰۰۲ ز کال د جنوري په شپږویشتمه یعني د انګلوساکسوني خونړي یرغل څه کم څلورمیاشتي وروسته د(هیلورسوم) ښار کې یوه غونډه جوړه شوله چې په هغې کې د دېرشو تنو شاوخوا پخوانیوخلقیانو برخه لرله. پدې غونډه کې د خلقي اړخ د مرکزي کمېټې اصلي او علی البدل غړو محمود سوما ، محمد اسمعیل دانش ، نیازمحمد مومند، اقبال وزیري ،خیال محمدکټوازي او محمد فاروق کارمند ګډون کړی وو. پدې مشرانو کې یوازې سوما د ملي یوالي ګوند د مشرتابه څخه برخه لرله. غونډه دانش پرانېستله لنډه وینا یې وکړه او دا یې هم وویل " موږ د خلقیانو رهبرۍ هرڅه چې وکړل و مو کړل اوس تاسو ځوانان خپل ټوټې شوی ګوند په پښو ودروئ ، موږ به تاسو ته سلامشورې درکوو او د ننني غونډې له مشرۍ هم ډډه کوو." دریو تنو د ګوند د بیا په پښو درولو کې د دوی په شتون ټینګار درلود خو دوی ونه منله او دلیل یې دا وو چې موږ په ټولنه کې د کمونستانو په نامه پېژندل شوي یو، لدې امله پدې خوځښت کې زموږ شتون د ګټې پر ځای زیان لري. کله چې د ګوند یو مشر وایي مونږ په ټولنه کې د کمونستانو په نامه پېژندل شوي یو ، معنی یې دا ده چې هغه د ګوند د مشرتابه په تېرو درېځونو او تېروتنو اعتراف کوي چې د افغانستان په څېر وروسته پاتې ټولنه کې یې د پرمختللو هېوادونو نسخې پلې کولې. د غونډې پر مخ وړونکي په خپلو خبرو کې دا هم وویل چې د لندن ملګرو د غونډې د برخه والو شهرت غوښتی دی. لدې خبرې څخه معلومېدل چې د دې بهیر ترشا په لندن کې مېشت مشران(زیری ، شاولي او میثاق) ولاړ دي . که چېرې دې مشرانو په ګډه ددې کارلاربښوونه کړې وای ښایي غوره پایلې یې لرلای ځکه هر یوه یې د شوروي د اشغال مخکې او وروسته خپل ځانګړي دریځونه لرل او که دا مهال هغوی ګډ دریځ نیولی وای او د فرکسیوني تمایلاتو او ځانغوښتنې سره یې مخه ښه کړې وای یقیناً چې د دې شونتیا کچه لوړه وه چې د خلقیانو د یوه ستر خوځښت بنسټ کېښودل شي. په غونډه کې زیاتره ګډونوالو د خلقي خوځښت د بیا په پښو درولو ټینګار درلود او غونډه دې پایلې ته ورسېدله چې د ملګرو، علاقمندانو او روڼ اندو د تنظیمولو او د یوې سترې غونډې د رابللو په موخه د تدارک اته کسیز کمېسیون وټاکل شو چې لیکوال یې هم غړی وو. دې کمیسیون هره اونۍ غونډې کولې او د غونډو د بهیر د څرنګوالي څخه لیکوال شکمن شو چې ددې خوځښت لاربښوونه زیږی کوي. د تدارک کمیسیون څو غونډې وکړي اړین سندونه یې چمتو کړل او د اپریل په اوومه عمومي غونډه راوبلل شوله.د غونډې د رابللو په اړه دا پوښتنې پیدا شوې چې څوک غونډې ته را وبلل شي او دا کار څرنګه ترسره شي .لکه څرنګه چې ددې خوځښت موخه په یوه واحد

(c) ketabton.com: The Digital Library

جوړښت کې د افغان روڼ اندو تنظیمول وو ،د تدارک کمیسیون هم اړین سندونه په هالند کې د مېشت افغان کډوالو تنظیمولو ته را ګرځولې وه. زیاترو کسانو وویل چې د شخصي اړیکو پربنسټ باید خلقي ملګري راوبلل شي. پدې اړه د لیکوال لخوا دا نظر ورکړل شو چې دوه میاشتې پدې کار وشو چې په هالند کې به د افغان روڼ اندو غونډه جوړوو په کار ده چې د هالند د کډوالو په کمپونو او هغه بنسټونو کې چې د کډوالو سره کاري اړیکې لري اعلامیې خپرې شي چې ټول لیوال افغانان پدې غونډه کې ګډون وکړي خو دا وړاندیز پدې دلیل ونه منل شو که د مختلفو اندونو کسان پدې غونډه کې برخه واخلي ښایي تخریبکار عناصر دا غونډه اخلال کړي.د دې دلیل په اورېدو سره لیکوال دې پایلې ته ورسېد چې خلقیان په یوازیتوب د یوه ځواکمن غورځنګ د جوړېدو جوګه ندي او که د خلقیانو کوم سازمان هم جوړېږي هغه به د پخوانیو ډله بندیوځخه رنځ وړي چې شتون به یې ګټور او اغېزمن نه وي . د تدارک د کمیسیون د پرېکړې له مخې ددې کمېسیون غړو د شخصي اړیکو له مخې هرچا خپل خلقي یاران یا په بله وینا همفکران غونډې ته راوبلل او غونډه د اپریل په اوومه د شاوخوا شپېتو تنو په ګډون سره چې د ملي یوالي ګوند دریو غړو هم پکې برخه اخېستې وه جوړه شوه او اووه کسیزه د انسجام کمېټه د ټاکنو پر اساس غوره شوه. لیکوال ددې غونډې وروسته ددې بهیر سره اړیکې وشلولې. په همدې بنه په ټولو اروپایي هېوادونو کې په اصطلاح د خلقي ګوند د بیا په پښو درولو هڅې شوې دي.

د ۲۰۰۲ ز کال د اپریل په یوویشتمه په دنمارک کې د پخوانیو خلقیانو د اروپایي هېوادونو استازو غونډه شوې او بله غونډه یې د اګست په یودېرشمه د آلمان د کولن په ښار کې شوې چې د ۵۰۰ څخه تر ۶۰۰ تنو خلقیانو پکې ګډون کړی وو .د شاه محمودحصین پرته د غونډې نورو ویناوالو په افغانستان کې د ناټویي پوځیانو شتون تائید او هغه یې په افغانستان کې د ولسواکۍ د ټینګښت لپاره اړین بللی دی . د حصین له وینا وروسته یوه برخه وال د حصین وینا طالبي تفکر بللی وو. عجیبه دا ده چې د حصین د مرګ وروسته همدې ښاغلي د حصین د کارنامو او ښو ځانګړتیاوو په اړه یوه لیکنه په ټولنیزو شبکو کې خپره کړله .غونډې د نوي جوړشوي خوځښت نوم (د تفاهم بهیر) کېښود. یوکال وروسته په ۲۰۰۳ ز کال کې د تفاهم د پروسې بله غونډه د سویډن د مالمو په ښار کې را وبلل شوه. پدې غونډه کې د خوځښت نوم د تفاهم په نهضت واړول شو چې موخه یې د نورو خلقي ډلو سره یو جوړجاړي ته رسېدل دي. د تفاهم د نهضت دریمه غونډه په۲۰۰۴ ز کال کې بیا په جرمني کې جوړه شوله .پدې غونډه کې د تفاهم د نهضت مشر د رپوټ په یوه برخه کې راغلي وو چې موږ هلې ځلې وکړلې چې د خلقیانو د شته سازمانونو سره ګډه ژبه پیداکړو چې بریالي نشوو خو لکه څرنګه چې په افغانستان کې یو شمېر ملګرو ملي ګوند جوړکړی دی او زیاتره د تفاهم نهضت غړي پدې باوردي چې ددې ګوند غړیتوب تر لاسه کړي او د تفاهم نهضت خپل شتون ته د پای ټکی کېږدي.ددې وړاندیز څخه ګڼ شمېر برخواله ملاتړ کړی ، د مخالفت غږونه هم پورته شول او هغوی پدې اند ووچې تراوسه د تفاهم نهضت د خلقي ریښه لرونکو سازمانو سره جوړجاړي ته نه دی رسېدلی او د ملي ګوند سره یوځای کېدل د سترخلقي ګوند د جوړېدو مخه نیسي. خو د اکثریت په رایو دا وړاندیز ونه منل شو. په اروپا کې د تفاهم د نهضت زیاته برخه د ملي ګوند سره لاړله. یو شمېر د تفاهم د نهضت په نامه خپل شتون ته دوام ورکړ او ګڼ شمېر ناپېیلي پاتې شول چې پدې ډول د تفاهم نهضت په دریو برخو وېشل کېږي.پدې غونډه کې د سلو تنو شاوخوا کسانو برخه لرله.البته په کابل کې د ملي ګوند مشر عبدالرشید آرین چې د زیږي له کلکو پلویانو څخه شمېرل کېږي غوره شوی وو.

پرچمیانو هم په همدې بڼه د خپل پاشل شوي سازمان د بیا په پښو درولو هلې ځلې پرمخ وړلې. د کارمل پلویانو لومړی د نهضت میهني په نامه یو جوړښت را منځته کړ او هغه په دوو ډلو د بریالي په

(c) ketabton.com: The Digital Library

مشرۍ د نهضت میهني او د نورالحق علومي په نامه د ملي متحد ګوند په نامه ډلو ووېشل شو.البته د نجیب پلویانو د وطن د ګوند په نامه فعالیت درلود چې غړي یې نجیب الله پلوي خلقیان او پرچمیان وو. په همدې ډول د خلقیانو او پرچمیانو پخوانیو کدرونو د شلو څخه زیات ګوندونه جوړ کړل. لدې څخه ښکاري چې دواړه ډلې بریالی نشوې یو یا دوه ستر سازمانونه جوړ کړي . د خلقیانو او پرچمیانو له ګډې څخه را وتلي سازمانونه (ملي ګوند ، حزب مردم افغانستان، ملي یووالی ګوند، د وطن ګوند) د نورو ډلو په پرتله د کمیت له مخې ځواکمن وو او غوښ اکثریت غړي یې د پاخه عمر پخواني کدرونه وو . ویل کېدل چې د ملي ګوند او حزب مردم افغانستان ترشا صالح محمد زېرى او نوراحمد نور ولاړ وو دا هغه مشران دي چې د شوروي د اشغال پرمهال روسانو غبرګوني بلل. د خلقي آرین او پرچمي محمد آصف بکتاش تر مشرۍ لاندې ډلو د افغانستان د ترقۍ ملي ګوند تر نامه لاندې یووالی وکړ. خو کله چې آرین د کارمل د پلویانوحزب مردم افغانستان سازمانونو سره د یووالي خبرې پیل کړې پرچمي بکتاش مخالفت وښود او له ګوند څخه ووت . خو د یوالی پایدار نه وو او د عبدالحی مالک په مشرۍ د خلقیانو یوه ستره برخه له یووالي ووتله خو آرین او یو شمېر نورخلقیان د داود راوش ترمشرۍ لاندې په یوه ګوند کې پاتې شول . د ناټویي اشغال پر مهال د ا،خ،د،ګ له ګډې څخه راوتلو سازمانونو هڅې وکړې چې تر یوه چتر لاندې راسره غونډ شي خو کومې اړینې پایلې یې نلرلې. د خلقیانو له ګډې راوتلو دوو ځواکمنو ډلو (ملي ګوند او ملي یووالي ګوند) تردې کچې د یووالي په بهیر کې مخته لاړل چې په ځینو هېوادونو کې یې سازمانونه هم منحل کړل خو بېرته سره جلا شول. په کال ۲۰۱۰کې په هالند کې د یوه دوست د بلنې له مخې مې د همدې دوو ډلو د یووالي په غونډه کې ګډون وکړ. خوغونډه په ناندریو او مشاجرو واوښتله . د غونډې له بهیر څخه لیکوال دې پایلې ته ورسېد چې د خلقیانو او پرچمیانو او بیا په هره ډله کې د هغوی فرکسیوني مخینې ته په کتو سره امکان نلري هغوی په یوه ټغر کېنې. هره ډله یې ځان سلامت او مقابل لوری ملامت ګڼي او چمتو نه دي په تېر انتقادي نظر واچوي او حقایقو ته غاړه کېږدي.ددې ډلو غړي تردې کچې په خپلو کوچنیو ډلو او په خپلو سیاسي مرشدانو میني دي که یووالي ته یې غاړه هم ابښې ده حتی د خپل نامه نه دي تېر شوي. دلته به یې یوه بېلګه راوړل شي. کله چې د آرین ترمشرۍ لاندې ملي ګوند د بکتاش تر لارښوني لاندې د ترقي ګوند سره یووالی وکړ نوم یې(دافغانستان ملي ترقي ګوند) غوره کړ چې په نوي ګوند کې د هرګوند د پخواني نوم یو څه شتون ولري .همدې د افغانستان ملی ترقي ګوند د افغانستان د خلکو ګوند د کارمل له ارادتمندانو(حزب مردم افغانستان) سره یووالی وکړ او د نوي ګوند نوم یې (د افغانستان د خلکو ملي ترقي ګوند) ته وده ورکړه .همدې ګوند د نورالحق علومي تر ریاست لاندې (ملي متحد ګوند) سره یووالی وکړ اونوم یې(دافغانستان د خلکو د ملی متحد ترقی ګوند) ته ارتقا وکړه او ځینو بیا په ټوکو دې ګوند ته د (وغیره ګوند) ویل. علومي هم لنډه موده وروسته د (وغیره ګوند) څخه ووت او په خپل پخواني ملي متحد ګوند په نامه یې فعالیت ته دوام ورکړ. د پخواني ا ، خ، د ، ګ له ګډې راوتلي کوچني سازمانونه ځانونه کېڼ لاسي بلل خو په کړنلارو کې یې د کېڼو اندونو څه نه لیدل کېدل. پدې اړه په زړه پورې دا وه ، سره لدې چې دوی عملاً د خپل پروني لیډلوري او باورونو سره مخه ښه کړې ده خو د نورو جهادي یا غیر جهادي سازمانونو سره یووالي او یا ائتلاف ته زړه نه دی خوښ کړی او نور ګوندونه یې انجویي ګوندونه بلل .

پدې اړه به لیکوال د عبدالرشید آرین سره په هالند کې د یوه خلقي په کور کې د یوه مجلس یادونه وکړي چې شپږو اوو تنو نورو پخوانیو خلقیانوهم شتون درلود.آرین په خپلو خبرو کې وویل چې د نوراحمدنور سره یې ملاقات کړی او د دې کتنې موخه دا وه که د حزب مردم افغانستان سره یووالی وشي. لیکوال ترې و پوښتل چې په افغانستان کې لسګونه ګوندونه فعالیت کوي ولې تاسو د دې ګوندونو

(c) ketabton.com: The Digital Library

سره یووالی نه کوئ چې یوازې په پرچمیانو پسې ګرزئ؟ هغه وویل دا نور ټول انجویي ګوندونه دي او موږ هغوی نه پیژنو . لیکوال ورته وویل فکرکوم دا ټول به شکمن ګوندونه نه وي ،ښایي د ملي فکرخاوند ګوندونه او وګړي پکې شتون ولري او د اړیکو په ټینګولو سره شوني ده ، هغوی وپیژنئ او جوړجاړي ته هم ورسره ورسیږئ .د پرچمیانو او خلقیانو مخینه معلومه ده چې شوني نه ده په یوه سازمان کې ګډ فعالیت وکړي. د لیکوال له لیدلوري یوازې فاروق کارمند ملاتړ وکړ خو آرین خبره بلې خوا ته یووړله، ځکه چې قانع کوونکی ځواب یې نه درلود. که چیرې د ناټویي اشغال په وړاندې د پخواني د ا،خ،د،ګ له ګډې ډلې څخه رازیږېدلو سازمانونو دریځ ته وکتل شي بربنډ اشغال ته یې نړیواله مرسته ویلې او د اشغال لاندې فاسد حکومت څخه یې ملاتړ کړی دی. دوی ځانونه د چپ او مترقي غورځنګ ملاتړي ګڼل خو په ولسمشریزو ټاکنو کې د جهادي ریښه لرونکو یا د لویدیځ څخه دیسانت شوو نوماندانو ملاتړ کړی نه د خپلو پرونیو همفکرانو او سازماني ملګرو څخه .غوره بېلګه یې د۲۰۰۹ ز کال ټاکنو کې د شهنوازتنې او حبیب منګل پرځای د کرزي او عبدالله څخه ملاتړ او حتی هغوی ته ټاکنیز کمپاین وو. هغه مهال لیکوال د ملي ګوند له یوه غړي و پوښتل چې تاسې په ټاکنو کې د چا څخه ملاتړ کوئ هغه وویل له کرزي څخه . لیکوال ترې پوښتنه وکړه ولې د تنې یا منګل څخه ملاتړ نه کوئ هغه په ځواب کې وویل د دوی بریا ناشوني ده . دا وه ددې ګوندونو مبارزه چې باید د قوي کاندید ملاتړ وکړي او دا ورته ارزښت نلري چې هغه څه ډول مخینه او لیدلوری یا تګلاره لري. د خلقیانو او پرچمیانو تلپاتې دښمني لدې ښه جوتیږي چې کله په همدې ټاکنو کې تنې د بدخشان او هرات څخه زیاتې رایې ګټلې وې د کارمل پلوي حزب مردم افغانستان یوه غړي لیکوال ته وویل چې زموږ ملګرو سکاییې غونده راوبلله ترڅو تنې ته په بدخشان او هرات کې د زیاتو رایو ګټلو لامل پیدا کړو. تنې پدې ټاکنو کې ۲۹۶۴۸ او منګل ۲۱۵۱۲ رایې ګټلې وې چې تنې شپږم او منګل نهم ځای در لود او کرزي چې ولسمشر شو ټولټال ۲،۲۸۳۹۰۷ رایې ګټلې وې. په ټولنه کې د دې سازمانونو اعتبار او نفوذ له دې ښه معلومیږي چې د ملي یووالي د ګوند مشر عبدالرشید جلیلي ولسي جرګې ته په ۲۰۰۹ ز کال کې د ننګرهار څخه او د ملي ګوندمشر عبدالحی مالک او داود راوش د حزب مردم افغانستان د ګوند مشر په ۲۰۱۹ ز کال کې د کابل ښار څخه ولسي جرګې ته ځانونه کاندید کړل خو بریالي نشول.

د پورتنیو څرګندونو پربنسټ دې پایلې ته رسیږو چې د پخواني د افغانستان خلک دموکراتیک ګوند د ګډې څخه راوتلو سازمانونه وچو جزېره ته ورته دلې وې چې ښایي ستر سازمان یې د څلورو زرو تنو څخه زیات غړي نه لرل .که څه هم د ګوندونو د قانون له مخې هغه مهال یو ګوند په عدلیه وزارت کې راجستر کېدای شوای چې لس زره تنه غړي ولري خو د اداري فساد له امله عدلیې وزارت هغوی راجستر کړي دي یا دا چې عدلیې وزارت ته ویل شوي وو هر څوک چې د ګوند د جوړولو لیوال وي او د اشغال زیږنده واکمنۍ ملاتړ کوي هغه راجستر کړئ تر څو وښودل شي چې په جمهوریت کې د هرې ایدیولوژۍ او فکر خاوندان کولای شي سیاسي فعالیت وکړي .د دې سازمانونو ټیټ کمیت او کمزوری سیاسي فعالیت ښیي چې ددې جوګه نشول په ځوان نسل کې ریښې و ځغلوي او د خپلو پخوانیو ملګرو ملاتړ یې هم تر لاسه نکړ. که څه هم د خلقیانو او پرچمیانو له ګډې را وتلو کوچنیو ډلو د اشغال زیږنده واکمنۍ څخه ملاتړ کړی دی خوعجیبه دا وه چې همدې بلواکې واکمنۍ پر پرچمیانو باور کړی دی او لوړ مقامونه یې ورکړي خو خلقیانو ته یې پام نه دی را ګرزولی .د اشغال زیږنده جمهوریت کې پرچمیانو غوره دریځونه درلودل ، په واکمنۍ کې سربېره د ولسمشرانو سلاکاران هم پاتې شوي دي لکه نورالجق علومي، محمد عالم رزم، محمد حنیف اتمر، عبدالرشید دوستم، ذکي ، شاکر ، ډاکترسهیلا صدیق، جنرال افضل لودین ، خلیل الله زمر، سلیمان لایق، عبدالوهاب ساپي او ... وروستي دوه تنه د

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګوند د بنسټ ايښودونکي کنګرې برخوال وو او زمر د د پاڅون وړاندې د پرچم د رهبرۍ غړی وو. زمر د ثور د پاڅون وروسته زنداني شو او د نجيب الله د واکمنۍ په وروستيو کې له زندانه خوشی کړل شو . پرچميانو د ده د زنداني کېدو لامل دا ګڼلو چې هغه د داودخان حکومت ته د پرچميانو په اړه رپوټونه ورکول . عبدالوهاب صافی او جنرال لودين د غنی سلاکاران وو. غني غوښتل چې لودين د دفاع وزير و ګوماري خو د ځېنو چاړواکو د مخالفت له امله د دفاع وزير په توګه د هغه په مقررۍ بريالی نشو. د ځېنو په اند غني لدې کبله په پرچميانو ډېره لګوله او باور در لود چې هغه د دموکراسی په لسيزه کې د پرچم د سازمان سره سازماني اړيکې لرلې. پدې اړه مسکين يار چې د امريکې څخه د يوه ټلويزيون متصدي دی په يوه پروګرام کې وايي چې غني دی د کارمل او اناهيتا کور ته هم بوولی وو.

ناکامي هڅې

کله چې يو څوک په شعوري ډول سياست ته مخه کړي ، د يوه ګوند غړيتوب يې منلی وي او ډېره موده ددې ګوند حرفوي کدر پاتې شوی وي معنی يې دا کيږي چې د داسې يوه وګړي ژوند د همدې خوځښت او دهغه د ملي او انساني هدفونو سره تړلی دی او هيله لري دا غورځنګ د هېواد د سياسي ډګر يو اغېزمن لوبغاړی پاتې شي. يو د داسې کسانو څخه د کتاب ليکوال دی.له همدې امله د ګوند د ټوټې ټوټې کېدو وروسته ليکوال هڅې وکړلې چې ددې پاشل شوي خوځښت په بيا په پښو درولو کې ونډه واخلي. له بده مرغه دې هلو ځلو کوچنۍ بريا نه لرله .ښايي د نورولاملونو سربېره د اړينې پوهې نشتون او د ګوند د واکمنی پر مهال د غوره دريځ نه لرل وي . لکه څرنګه چې مخکې راغلي وو د ناټويي اشغال په لومړيو کې په هالند کې د ګوند د په پښو درولو له بهير څخه دې پايلې ته ورسېد چې د ملي يووالي او د سولې غورځنګ سربېره د بل خلقي خوځښت جوړول ګټور نه دي. د همدې کبله پدې فکر کې شو که امکان ولري په هالند کې ټول پخواني خلقيان په يوه سازمان کې تنظيم شي. لدې وروسته دا لړۍ نورو اروپايي هېوادونو او افغانستان ته وغزېږي اوپدې ډول د خلقيانو د يوه واحد ګوند د بيا په پښودرېدو خوب په واقعيت واوړي. له همدې امله د ځينو ملګرو سره د همغږۍ وروسته د هالند د امستردام په ښار کې د داسې غونډې د سمبالولو کار ته اوږه ورکړه چې په هغو کې په هالند کې د ملي يووالي ،سولې غورځنګ ، د تفاهم د نهضت اړونده ډلو استازي اوغير سازماني پخواني خلقيان برخه ولري او د ګډ فعاليت يو سند لاسليک شي. دا غونډه د۲۰۰۳ کال په لومړيو کې جوړه شوه. په هالند کې د سولې غورځنګ ، د ملي يووالي ګوند ، د تفاهم د بهير مسؤلين د خپلو څوڅو تنو ملګرو او څو تنو غير سازماني ملګرو چې ټولټال پنځلس تنه کېدل په غونډه کې برخه لرله.د غونډې په پيل کې د ملي يووالي مسؤل ليکوال ته وويل: " موږ کوم سند نه لاسليک کوو." د دې خبرې په اورېدو سره لکه چې په اور اوبه واچوې خواشينی شوم او له ځان سره مې وويل چې سند نه لاسليکوئ نو د څه لپاره راغلي ياست.هغه ته مې وويل سمه ده .په غونډه کې ټولو د خلقيانو پر يووالي ټينګار وکړ خو داسې ښکارېدل چې د تفاهم نهضت او د غيرسازماني ملګرو پرته د سولې غورځنګ او د ملي يووالي ګوند استازي د ګډ فعاليت سره ليوالتيا نلري او ويل يې چې موږ خپل ګوندونه جوړکړي دي څوک چې د مبارزې ليواتيا لري زموږ د ګوندونو دروازې د هغوی پرمخ پرانېستې دي.پدې ډول غونډه بيله کومې پايلې پای ته ورسېدله. دې ناکامې هڅې نهيلی نکړم او پدې فکر کې شوم چې داسې يو مرکز را وپنځول شي چې خلقيان ګډ کار ته وهڅوي ، دا ګډ کار دې ته لاره هواره کړي چې د خلقيانو ترمنځ سليقوي اختلافاتونه له منځه لاړشي او

(c) ketabton.com: The Digital Library

د یو کېډو لپاره اړین شرایط برابرشي او سربېره پردې د هېواد د روانو سیاسي –ټولنیزو بهیرونو او پېښو په اړه د خلقیانو دریځ ولس ته ورسول شي. د لیکوال له انده اړینه وه چې یوه ویب پاڼه را وپنځول شي . دا مسأله د هالند د ځېنو ملګرو سره طرحه شوله او ټولود عادت له مخې په پوره شوق سره پدې لار کې د مرستي او قلمي همکارۍ ټېرونه وډبول.د ملګرو دې لیوالتیا ته په کتو سره په ۲۰۰۴ ز کال کې د خلقي شته سیاسي ډلو اوعلاقمندانو کوچنۍ ناسته راوبلل شوه.دا مهال د تفاهم له نهضت څخه ملي ګوند زیږېدلی وو چې د دې ګوند استازو هم په ناسته کې برخه اخېستې وه. په غونډه کې ټولو د وېب پاڼې جوړول اړین وګڼل او د (۲۸ - اسد) په نامه مو د وېب پاڼې د جوړولو پرېکړه وکړه.خو کله چې د دې پاڼې د جوړولو تخنیکي پروسیجر پای ته ورسېد او د لګښت مساله را پورته شوله د ملي ګوند د غړو او څو تنو غیرسازماني ملګرو پرته نورو برخه وانه اخېستله.همدارنګه د عصمت الله رسا پرته نورو خلقیانو په خپلو تحلیلي لیکنو سره د پاڼې د غوړېدو سره مرسته ونکړه که څه هم ځېنو شعرونه او کیسې راولېږلې نه سیاسي او ټولنیزې شننې او ارزونې . د خلقیانو مشر صالح محمدزیري درې لیکنې چې یوه یې تحلیلي او دوې کیسې وې پاڼې ته رااستولې دي. پدې هکله عجیبه خبره دا وه چې یوه ورځ حبیب منګل د پرچمیانو له مشهورو کدرونو څخه د ټلفوني خبرو په ترځ کې را ته وویل " زیري صاحب زما څخه وغوښتل چې د ۲۸ - اسد ویب پاڼې سره قلمي همکاري وکړم " خو منګل د پاڼې سره همکاري ونکړه.لیکوال ته داسې ښکاره شول چې منګل لیکوال په ډپلوماتیکه ژبه وپوهولو چې ګواکې د۲۸- اسد پاڼه زیری رهبري کوي.داسې ګونګوسې هم خپرېدې چې دا وېب پاڼه په ملي ګوند پورې تړلې ده .که دا ویب پاڼه ملي ګوند خپله پاڼه ګڼله د دې ګوند د نظر او قلم خاوندانو چې په رسنیو او ټولنیزو شبکو کې فعال وو او یو شمېر یې د ناټویي ځواکونو پرمټ د واکمن بلواک حکومت په ملاتړ تحلیلي لیکنې کولې او په ګردیو میزونو کې هم د سیاسي کارپوهانو په نامه را څرګندیدل پدې ویب پاڼه کې به یې یوه مقاله خپره کړې وای.دا ډول بې بنسټه تبلیغات او د خلقیانو نه همکاري د دې لامل وګرزېدل چې له دریو کلونو خپرونو وروسته ویب پاڼه خپلې خپرونې ودروي.د وېب پاڼې د خپرونو د درولو اصلي لامل دا وو چې دا پاڼه د خلقیانو د اندونو په نشراتي ارګان او د خلقیانو د یووالي په مرکز وانه وښتله . البته پاڼې د لوستونکو پام ځانته راګرزولی وو او د مختلفو نظریاتو د خاوندانو لیکنې پکې خپرېدلې .په ۲۰۰۵ ز کال کې د پالتک په نامه یوې رسنۍ د شته افغاني ویب پاڼو په اړه نظرسنجي کړې وه چې پدې نظرسنجۍ کې د۲۸ - اسد ویب پاڼې دریم ځای ترلاسه کړی وو. ښایي نورو پخوانیو خلقي او پرچمي کدرونو د افغانستان د ننه او بهر ورته هلې ځلې کړې وي خو دا چې هلوځلو یې اړینې پایلې نلرلې د هغوی د هڅو ناکامي هم ښیي .

خلقي خونې

په ۲۰۱۷ کال کې د افغانستان د خلکو ملي ترقي ګوند خلقي اړخ د انټرنیټ په مجازي نړۍ کې د "خلقي خونو" په نامه خونې جوړې کړې . د دې خونو نوښتګر په امریکا کې مېشت زمری کمالپوري د څارندوی پخوانی افسراوعبدالقیوم د شوروي د تېري وروسته د کندهار د ښاري ګوندي کمېټې منشي او په کابل کې عبدالله حبیب سرحدي برحال افسر او احمدستانکزی پخوانی افسر وو. دوی هغه خلقیان چې فېسبوکي اکاونټونه لرل په خونو کې اېډېټ او ترې ویې غوښتل چې د خپل ټوټې ټوټې شوی ګوند په پښو درولو کې برخه واخلي . ګڼ شمېر پخوانیو خلقیانو دې بلنې ته مثبت ځواب ورکړ او د څو ورځو په ترځ کې د دې خونو برخوال تر اته سوو تنو هم واوښتل. لیکوال هم په پوره لیوالتیا پدې فکر چې ښایي

(c) ketabton.com: The Digital Library

پرونيو سازماني ملګرو يې د افغانستان د اوږد مهال ناورين، اشغالونو او د ګوند د واکمنۍ د ترخو تجربو څخه د عبرت درس اخيستی وي د ډله بنديو سره به يې مخه ښه کړې وي او غواړي يو ملتپال سياسي ګوند جوړ کړي کوم چې د ناټويي اشغال خلاف دريځ غوره کړي . په خونو کې د ليکوال فعالي ونډې ته په کتوسره د خونو د فعاليت سمبالوونکي ، زمري کمالپوري ورسره اړيکې ټينګې کړلې او د خونو د چارو د ښه سمبالولو په موخه يې سلا مشورې غوښتلې .د خونو د فعاليت په لومړيو کې اکثريت برخه وال د خونو د فعاليت څخه راضي برېښېدل . په خونو کې د يووالي د بهير په اړوند د فعالو برخوالو د اندونو او نظرياتو څخه چې شمېر يې شاوخوا پنځلس تنه کېده جوت شول چې ډېری په پرون کې ژوند کوي ، تراوسه د مخکنيو ډله بنديو درانه پېټي ليږدوي د خپل ګوند د اته ويشت کلن تاريخ او د هېواد د روان ناورين څخه يې زده کړه نه ده کړې. د خونو د فعالانو دريځونو ته په کتو سره هغوی په دريو ډلو وېشل شوي وو.

لومړی ډله هغه کسان وو چې فرکسيوني تمايلات يې نلرل ، د ګوند پخواني مشران تره کي او امين يې سياسي مرشدان نه ګڼل . هغوی د خلقيانو د يوه سترخوځښت د جوړولو په سوچ کې وو. دوهمه ډله د امين پلويان وو او دريمه ډله چې ظاهرآ د تره کي پلويان شمېرل کېدل. دا ډله بيا په دوو برخو ويشل شوې وه چې يوې ډلې تره کی ته د ګوند د بنسټ ايښودونکي په توګه درناوی کاوه نه دا چې د نوموړي په نامه سوداګري وکړي .دوهمه ډله يې هغه سياسي سوداګر وو چې د شوروي د اشغال پرمهال د امين سره د مخالفت په تمثيل سره په سټيژ کې ناست وو. په خونو کې د لومړۍ ډلې(د فرکسيونبازۍ سره پردي او ناپېيلي) اغېز ځکه محسوس نه وو چې هغوی متشکل نه وو ،خو دوو نورو ډلو ځانګړی اغېز درلود ځکه چې هغوی سازماني تشکيلات لرل او د يوه مرکز څخه رهبري کېدلې. دې دواړو ډلو د خونو په فعاليت او پرېکړو ټاکونکی اغېز درلود پدې معنی چې د خلقيانو د يووالي کلۍ د دوی سره وه . دا متشکل خلقيان د خلکوملي ترقی ګوند(عبدالحی مالک) او ملي يووالي ګوند(عبدالرشيد جليلي) سازمانونو غړيتوب درلود. د خلقيانو د ګېډې څخه راوتلو دوو نورو سازمانونو سولې غورځنګ(شهنوازتنی) او د افغانستان خلق انقلابي ګوند(شيرګل اوستا)استازو هم په خونو کې شتون درلود خو هغوی ناندريو او پرونيو اختلافونو ته لمن نه وهله. د خونو د جوړېدو په درشل کې د سولې غورځنګ مشر شهنوازتني د خلقيانو په پته شعار ور ته دا پيغام «ته رهبر زه دې عسکر»خپور کړ. د دې شعار ډوله پيغام معنی دا وه چې دی د يووالي په موخه د مشرتابه څخه هم تېر دی. هممهاله د دا ډول پيغام خپرېدل او د خلقي خونو جوړېدل هم عجيب برېښېدل . د نظرونو د اختلاف سره سره د خونو اکثريت برخه والو په ليکنو او کمنټونو کې دوه ګډ دريځونه درلودل ،يو دا چې تېرهېراو خلقيان په يوه خوځښت کې راټول شي او بل دا چې د پرچميانو سره ګډ فعاليت شونی نه دی او له هغوی سره بايد اړيکې وشلول شي چې دا اشاره د خلکو ملي ترقي ګوند ته وه چې د پرچمي داود راوش په مشرۍ د افغانستان د خلکو ملي ترقي ګوند کې تنظيم وو . د خلکو د ملي ترقي ګوند د پرونيو خلقيانو اکثريت د پرچم سره د سازماني اړيکو د پرېکون ليوال وو.البته د دې ګوند هغه غړو چې د عبدالرشيد آرين پلويان شمېرل کېدل د يووالي په بهير کې د ټولو ملي او مترقي ځواکونو پر يووالي ټينګار درلود چې په غير مستقيمه توګه موخه يې د پرچميانو سره د خپل يووالي څخه دفاع وه .د خونو د لنډې مودې فعاليت وروسته څرګنده شوله چې عبدالرشيد آرين او عبدالرشيد جليلي د خلقيانو د يووالي د بهير سره همغږي نه دي او پايله يې دا شوه چې غوڅ اکثريت د ملي يووالي غړي چې هغه مهال د نوموړي سازمان مشر عبدالرحيم سالارزی وو د جليلي خلاف دريځ ونيسي .جليلي دې وضعيت ته په کتو سره د خپلو همفکرانو ځانګړې ډله جوړه کړله او سربېره پردې د ببري امين (د امين زوی) په مشرۍ هم ددې ګوند يو شمېر غړو لدې ګوند څخه لار

(c) ketabton.com: The Digital Library

ببله کړي او پدې ډول د ملي يووالي ګوند په دريو ډلو وويشل شو. ملي ترقي ګوند هم عملاً په دريو ډلو وويشل شو .د عبدالحی مالک په مشرۍ د ګوند يوه برخه د پرچم څخه جلا شوه ،آرين او پلويان يې د پرچم سره پاتې شول او بلې ستري برخې يې د منظمې سياسي مبارزې څخه لاس واخيست. پدې ډول دا دواړه ګوندونه ټوټې ټوټې شول . د خونو د جوړېدو بله پايله دا شوه چې د پرونيو خلقيانو ترمنځ واټن لا زيات شي. د خونو فعاليت وښودل چې خلقيان د بيان د آزادۍ او د ډيالوګ او مشاجرو له لارې د اختلافونو د حل سره پردي دي او ډيرى يې په پرون کې ايسار پاتې دي او بده دا چې اکثراً د ناټويي اشغال په ملاتړ کې ولاړ دي . د خونو د جوړېدو څه موده وروسته د ملي يوالي ګوند د خونو سره پدې نامه بايکاټ وکړ او جلا خونه يې جوړه کړله چې غوښتنو ته يې پام نه راګرزول کېږي ،ځکه چې عملاً د خونو رهبري د ملي ترقي ګوند سره وه. همدارنګه يو شمير ناپېيلو خلقيانو د خونو نه اغېزمنتوب او د دوی وړانديزونو ته نه پاملرنې ته په کتو سره د خپلواکو خلقيانو په نامه جلا خونه جوړه کړله او خپل وړانديزونه او خپلې طرحې يې خونو او ګوندونو ته لدې لارې وړاندې کولې .په خونو کې د خپلواکو خلقيانو په اړه د ملي ترقي ګوند دريځ له هماغه پيل څخه دوستانه نه وو او د هغوی په اړوند د ملي يووالي ګوند دريځ د وخت په تېرېدو مثبت لوری نيولو . ښايي د ملي يووالي د سازمان دا دريځ لدې امله وو چې د خپلواکو خلقيانو په څېر د هغوی وړانديزونو ته هم د خونو نوښتګرو او چلوونکو پام نه را ګرزولو.د ملي يووالي ګوند اړونده فعالانو پردې ټينګار کاوه چې د يووالي په بهير کې د خپلواکو خلقيانو طرحې ومنل شي. خپلواکو خلقيانو کوم تشکل نه درلود او د نوي تشکل د راڅرګندېدو ليواتيا هم نلرله .د دې ډلې مرکزي کسان سيدرحمن رحماني، نورالحق نبي زاده څلی ، عصمت الله رسا او ليکوال وو. خپلواکو خلقيانو د خلقي خونو وضعيت ته په کتو سره چې دا خونې د خلقيانو د يووالي لپاره ګټه نلري بلکې د خلقيانو لا پاشلو ته لار هواروي او که نېغ په نيغه د خونو سره پريکون وکړي د نه يووالي ملامتي به پر دوی واچول شي. هغه مهال به اصطلاح خپلواکو خلقيانوغوره وګڼله چې لنډه موده به د خپلواکو خلقيانو په نامه فعاليت وکړي که دا دريځ يې يووالي ته مرستندوی شي موخې ته به رسيدلي وي او که دې موخې ته هم و نه رسيږي د خپلواکو خلقيانو په نامه خونه به وتړي. هماغه دي چې د يوشمېر نورو ملګرو لکه عصمت الله سهاک ، اسدالله زغرد او تاج محمدحبيب سره ګډ د خپلواکه خلقيانو په نامه فعاليت ته دوام ورکړ او څه موده وروسته يې خپل فعاليت ودرولو. البته د ملي ګوند او ملي يووالي اړونده فعالان لا تر اوسه ځانګړې خونې لري او د سياسي فعاليتونو په نامه خپل بنداورونه پر مخ وړي .

د دې خونو د فعاليت پايله دا شوله چې پخواني سازماني او غير سازماني خلقيان يې لا نور هم سره وويشل شي او يا په بله وينا د خلقيانو د يووالي پرځای يې بېلوالی راووړ ، د خلقيانو نسبي دوه غټ ګوندونه يې ټوټې ټوټې کړل او د خلقيانو ترمنځ يې د بې باورۍ کچه لوړه کړله. ببله کومه شکه د هر چا څخه زياته پېره د خونو په نوښتګرو لوېږي .د خپلواکو خلقيانو د خونې د تړلو څه موده وروسته ليکوال ته د محمد سرور خوشحال لخوا يو عجيب مسبج راغی چې له ليکوال څخه يې يو لړ پوښتنې کړې وې. يوه يې دا وه چې خواتي د محمد کبيرکاروانى په وژنه کې لاس درلود. دا پوښتنې هغه ته د ملي ګوند او د دې ګوند د پلويانو د يوې سکايپي غونډې له امله پيداشوې وې چې د ليکوال په پټه يو لړ نور تورونه هم لګول شوي وو. که څه هم خوشحال په ليکوال د تور لګوونکي نوم نه وو راوړی خو وروسته معلوم شول چې هغه معلم قيوم د شوروي خاينانه يوځي يرغل له برکته د کندهار د ښاري ګوندي کمېټې د منشي په توګه ګومارل شوی وو. ليکوال خوشحال ته ځوابيه مسبج وليږلو چې هغه د ليکوال د دولتي دندو په اړه وو تر څو دا ښاغلی وپوهيږي چې کله اروابناد کاروانې د شهنواز تني د کودتا په تور د پرچميانو له لوري ووژل شو ليکوال په مسکو کې زده کړې کولې. خوشحال ځوابيه مسبج راوليږه چې ځينې

(c) ketabton.com: The Digital Library

برخي يې دا دي :« په پوره درناوي او ښښنه غواړم چې داسي پوښتني مې درته وړاندې کړې دي. اوس مې یاد ته راغلل ته د حربي پوهنتون د سیاسي آمریت معاون وې. هغه وخت زه پوهنځی پیاده کې محصل وم ترسخت فشار لاندې وم ...، زه تا د یو سپېڅلي خلقي په توګه پېژنم. د اردلیانو په نامه ستا یو پوست مې تایید او شېر کړی وو، هغه ماته په خونو کې جنجال جوړ کړ. دغه پوښتني چې ما درته وړاندې کړې وې ما غوښتل چې درواغ او رښتیا معلوم کړم. له داسې بېځایه ټاپو لګولو رنځ وړم... » که د نوموړې سکاییپي غونډې برخه وال دا څو کرښې ولولي ښايي وپوهېږي چې قیوم سیاسي فعال دی یا د امریکایي اشغال ملاتړی . د قیوم سره لیکوال هېڅ ډول اړیکي او مناسبات نلرل او ښايي د لیکوال د اشغال ضد دریځ ددې سبب شوی وي چې د هغه دښمني وکټي لکه څرنګه چې محمد سرور خوشحال ته یې د لیکوال د اردلیانو په اړه لیکني خپرولو جنجال جوړ کړی وو. ددې څخه ښکاري چې معلم قیوم له هغو افغانانو سره دښمني لري چې اشغال ضد دریځ یې درلود. د معلم قیوم په اړه به یوه بل واقعیت ته ګوته ونیول شي او هغه دا چې ښايي هغه لومړی خلقي مجاهد !؟ وي داسې مجاهد چې د هېواد څخه د شوروي اشغالګرو له وتلو وروسته د ا. خ. د . ګ د واکمنی خلاف جهاد کړی دی هغه ګوند چې دی یې د کندهار په څېر د ستر ښار د ګوندي کمېټې منشي وو. دا کومه ادعا نه بلکې د دې خلقي مجاهد خپلې څرګندونې دي چې د « استبداد» په نامه په خپل کتاب کې یې د خپلو جهادي کارنامو یادونه کړې ده . دا خلقي مجاهد جهاد ته د مجاهدینو قوماندان ملاملنګ چمتو کړی دی . هغه د خپل کتاب په ۲۸۴ مخ کې د مجاهد ملاملنګ دا خبرې راوړې چې قیوم ته یې په پاکستان کې کړې وې :« زموږ سره خبرې د امریکا سره خبرې .موږ د امریکا خلک یو . د تنظیمونو او پاکستان پروا نلرو. دا خبرې مې د نیاز محمد مهمند ، قادر اکا او ګلداد سره شریکې کړې او خوند یې ورنکړ.» دا هغه مهال دی چې د کب د شپاړلسمې ډرامې وروسته یو شمېر خلقیان پاکستان ته وتښتېدل چې قیوم یو له هغو څخه وو. که څه هم هغه د مجاهدینو سره د همکارۍ په اړه خبره د دریو تنو مهمند ، اکا او ګلداد سره شریکه کړې او هغوی د اړین بصیرت له کبله د جهادي ډلو سره همکارۍ ته لیوالتیا نه ده ښودلې او د قیوم په وینا خوند یې ورنکړ خو ده د ملاملنګ له اربکیانو سره ګډ په هلمند او کندهار کې د حکومت خلاف جهاد کې برخه اخلې .

د یادولو وړ ښکاري هغو ځمنو خلقیانو چې د زړه له تله یې هیله لرله چې خپل ټوټې ټوټې شوی ګوند بېرته په پښو ودروي او د یووالي په موخه یې خونو ته مخه کړه ورته ښايي دې پوښتني ته د ځواب موندلو په لټه کې شي چې په ۲۰۱۷ ز کال کې ولې د یووالي په ځای بېلوالی راغی ، دا تصادفي پېښ شول یا د خونو د طراحانو نقشه همداسې وه . د خلقي خونو د نوښتګرو نه رښتینولي په لاندې بېلګه کې د پوهیدو وړ ده. یوه ورځ زمري کمالپوري د مسنجر له لارې را سره اړیکه ونیوله او د خبرو په ترڅ کې يې وویل چې « د شهنوازتني او عبدالرحیم سالارزي ترمنځ مې د یووالي د هوکړه لیک د لاسلیک مخه ونیوله ، پداسې حال کې چې هغوی دواړو عبدالله حبیب سرحدي ته انتظار ایست او ما سرحدي ته وویل چې ورنشي.د خپل دې کار لامل یې دا ګڼه چې ملي ترقي ګوند د امینیانو سره د یووالي لیوال نه دی.» لیکوال ورته وویل تاسې چې د امینیانو سره یووالی نه کوئ نو بیا مو ولې د ټولو خلقیانو د یووالي شعار اوچت کړی دی؟ ښايي نوموړي زما له دریځ څخه چې په ځېنو مواردو کې د امین منتقد پاتې شوی یم ، فکرکاوه چې زه به ورسره همغږی وم .پداسې حال کې چې د یوه سیاستوال او یا د ګوند د مشر منتقد پاتې کېدل د هغه او یا د هغه د همفکرانو سره د دښمنی معنی نلري او په بله خوا د یوه ارمان د همفکرانو سره منافقت په هېڅ دلیل د منلو وړ نه دی.

د خلقي رنګارنګ خونو د فعالیت او د خلقي رېښني لرونکو ډلو د فعالانو د پرله پسې لېدنو کتنو پایله دا شوه چې د کاغذ پر سر د ۱۳۹۹ لمریز کال د چنګاښ په دیارلسمه د(۲۰۲۰ زریز کال ،جولای دریمه)

(c) ketabton.com: The Digital Library

په کابل کې یو هوکړه لیک لاسلیک او د جولای په اوومه زمري کمالپوري په خپل وال کې خپور کړ چې په یوه برخه کې یې راغلي وو:"تر اوږدې مودې بیلتون وروسته شپږو سیاسی جوړښتونو؛ د افغانستان ملی یووالي ګوند؛ د افغانستان د ملی ترقی ګوند؛ د افغانستان د خلکو د سولې او نېکمرغۍ سازمان؛ د افغانستان د سولې، دموکراسۍ، او بیا رغوني لپاره د تفاهم نهضت، د واحد، سراسري اغیزمن خلقي ګوند د جوړولو له پاره د تفاهم او انسجام کمیټې او د همفکرو ملګرو د یووالي مرکز تر زیاتو هڅو او هاند او اوږدو جدي بحثونو وروسته د وحدت د سندونو- تفاهملیک، د عمل مؤقتی برنامې او د وحدت د میکانیسم- طرحې تصویب کړې." ددې اعلامیې له خپرېدو دوې ورځې وروسته د چنګابښ پنځلسمه په فېسبوک کې د افغانستان د سولې غورځنګ ګوند،د خلق کارګرګوند، د سترتره کي د ښوونځي پلویان ، روسیه کې د خلق دموکراتیک ګوند پخواني غړي،د قضاوت ټولنه ،د یووالي خوځښت د عام او تام سازماني او انقلابي ، مفکوروي او سیاسي یووالي اعلامیه هم خپره شوله. ددې اعلامیو د خپرېدو سره همماله دې ډلګکیو د یو بل خلاف تبلیغات پیل کړل. ددې اعلامیو د خپرولو وروسته د دوی د فعالیت په اړه څه ندي اورېدل شوي . د امریکې په مشرۍ د ناټویي اشغال تر پایه کوم خلقي ګوند چې لېترلږه د دوو- دریو ډلو څخه جوړشوی وي را څرګند نشو. د ناټویي اشغال پر مهال چې په کابل کې د ګوندونو کارخانه جوړه شوې وه رنګارنګ ګوندونه یې تولید او بازار ته وړاندې کړل. همدې کارخانې خورا بې کیفیته توکي یعنې د یو شمېر پخوانیو خلقیانو او پرچمیانو څخه هم د ګوندونو په نامه خورا بې کیفیته توکي بازار ته وړاندې کړل .دا ګوندونه د اشغال د بدعتونو څخه یو بدعت وو. داسې ګوندونه پدې کارخانه کې تولید شول چې مشتریان یې نلرل خو عاید یې ډېر وو. شل کلن ناټویي اشغال وښودل چې ولسپال ګوندونه د پردیو په اشارو او مالي مرستو سرښېره په پمنو فکرونو، سیاسي نیرنګونو او خېرنو معاملو نه جوړېږي.

له جګړې ترمصالحې

د ۲۰۰۱ کال ناین اېلېون ترهګریزو بریدونو وروسته د امریکا ولسمشر جورج ډبلیو بوش په خپله وینا کې وویل :" مونږ به د هغه کسانو او د هغو دولتونو چې هغوی ته یې پناه ورکړې ده توپیر ونکړو." همدارنګه د دې پېښې په ورځ یې بیله څېړنو د پېښې پړه په القاعده شبکې واچوله .دې ډول څرګندونو ښودل چې افغانستان د امریکا د پوځي یرغل له ګواښ سره مخ دی . پداسې یوه بېړني حالت کې چې یوه اړخ ، امریکا د جګړې او مقابل لوري اسلامي امارت د جوړجاړي دریځ غوره کړی وو، سلیم عقل او د م ،م د منشور غوښتنه دا وه چې رامنځته شوې ستونزه د سیاسي لارې حل شي .خو د نړۍ سوپر ځواک له امارت د یولړ نورو غوښتنوسربېره دا هم غوښتل چې ببله څه ویلو اسامه بن لادن امریکایانو ته وسپاري او امریکایانو ته اجازه ورکړي چې په افغانستان کې ټول پوځي مرکزونه وڅاري .د طالبانو له لوري د امریکایانو غوښتنو ته د غاړې نه اېښودل د دې لامل شو چې امریکا – انګرېز پر افغانستان تېری وکړ. د تېري یوه ورځ وروسته د اکتوبر په اتمه بوش پخپله بله وینا کې طالبانو ته وویل : " یا به وژل کېږئ یا به بندیان کېږئ." دا نو د یوه باتور ولس ته د زماني د فرعون التیماتوم وو. د دا ډول التیماتوم معنی مرګ او یا ذلت ته غاړه اېښودل وو. افغان مرګ مني خو ذلت نه ، او هغه د قربانۍ د پسه په شان ځان قصاب ته نه سپاري بلکې د قصاب په وړاندې هم درېږي . د بوش دا پیغام کوم سوداګریز ریکلام نه وو بلکې عملاً یې خپلو پوځیانو ته د طالب جنګیالي او هر سرکښ افغان د وژلو او تړلو دستور ورکړ. څرګنده بېلګه یې په لیلي دښته او د مزارشریف په جنګي کلا کې د زرګونو طالب

(c) ketabton.com: The Digital Library

اسیرانو ډله ییزه وژنه ده . د انګلوساکسون د اشغال وروسته په لومړیو کلونو کې هم حامدکرزي او هم امریکایانو د طالبانو د تخم د ورکولو خبرې کولې همدا لامل وو چې هغو طالب مشرانو او جنګیالیو چې عادي ژوند ته مخه کړې وه د ملي امنیت د دستګاه ، پوځ او د شمال تلوالې د ځورولو، وژلو او تړلو له ګواښونو سره مخامخ شول د طالب او تر شک لاندې افغانانو په کورونو چاپې پیل شوې. دا ډول کړنې ددې لامل وګرزېدلې چې ګڼ شمېر پښتون توکمه هېوادوال اړشي غرونو ته وخیژي او یا پاکستان ته کډه شي او پدې ډول د اشغال خلاف وسلوال ملي مقاومت پیل شي.پدې اړه د دې واقعیت یادول اړین برېښي چې د نجیب الله د واکمنی د نسکورېدو په درشل کې د شمال تلوالې په جوړېدو سره افغاني ټولنه جبراً د یوې پردی د سناریو له مخې د پښتون او غیر پښتون د ویش له ګواښ سره مخ شوه. شمال تلوالې واک ته په رسېدو د پښتنو د ځورولو سربېره په هېواد کې د ځمکې په سرمحشر جوړ کړ او په رنګارنګ وحشتونو لاس پورې کړ. همدا لامل وو چې د دې وحشت د ختمولو په موخه طالبانو له کندهار څخه سر راپورته کړ او غوځ اکثریت پښتنو دې تحریک ته مخه کړله . البته د نورو ورونو قومونو استازي هم د طالبانو د تحریک تر څنګ ودرېدل خو په مشرتابه کې یې د پښتنو ونډه غوښینه وه ، لکه څرنګه چې په شمال تلواله کې پښتنو هم شتون درلود خوغوځ اکثریت یې غیرپښتانه او په مشرتابه کې یې تاجک توکمه مخور ولاړ وو.همدا لامل وو چې د انګلوساکسوني اشغال پرمهال هرپښتون طالب ګڼل کېده او تر ګواښ لاندې وو. لکه څرنګه چې مخکې ویل شوي وو ملامحمدعمر د طالبانو د اسلامي امارت مشر د کندهار د سقوط وړاندې د رادیو له لارې امریکایي چاراواکو ته دا پیغام خپورکړ :"تاسو فکرمه کوئ چې د ښارونو په سقوط سره به ستاسې په مقابل کې افغانان تسلیم او له مقاومته لاس په سرشي ،بلکې هغوی به له تاسو سره د مقاومت په خاطرغرونو ته خیژي او له هغه ځایه به ستاسې پر خلاف جهاد ته دوام ورکړي. " ژوند هم د ملاعمرپه وړاندوېینه د صحت مهر ولګاوه ، د اشغال خلاف مقاومت پیل شو اود دې مقاومت د ملاتیر طالب جنګیالیو جوړ او لارښوونه یې هم ملامحمد عمرمجاهد کوله. د امارت د نسکورېدو څه کم پنځه میاشتې وروسته طالب جنګیالیو د۲۰۰۲ ز کال د مارچ په څلورمه د پکتیا ولایت په شاه ولیکوټ کې په امریکایي اډه برید وکړ او څو چورلکې یې ور ویجاړې کړې.د برید دوه اونۍ وروسته جنرال ټامي فرانکس د امریکایي ځواکونو قوماندان اعتراف وکړ چې د طالبانو په برید کې دوه چورلکې ویجاړې ، اته تنه عسکر ووژل شول او۸۲ تنه ټپیان شول. د وخت په تېرېدو سره د جګړو لمن او ورسره جوخت د طالبانو د ولکې سیمې پراخېدې خو د طالبانو په اړه د امریکایانو په ستراتېژۍ کې چې د جګړې او طالبانو د بشپړې ماتونې ستراتېژي وه د بدلون کوم څرک نه لګېده.کله چې د امریکې د۲۰۰۸ کال ولسمشریزې ټاکنې دموکرات ګوند وګټلې اوباما د طالبانو د ماتولو په پار په افغانستان کې د اشغالګرو ځواکونو شمېر له پنځه څلوېښتو زرو څخه یو لک اودېرشو زرو ته ورسولو، او ښایي چې دا شمېره لا لوړه وي ځکه چې اشغالګرو د خپلو پوځیانو کره شمېر هېڅکله هم نه دی ویلې .خو د اشغالګرو ځواکونو زیاتول او د هغوی وحشیانه بمباریو او د پوځي عملیاتو زور نه دا چې اشغالګرو او د هغه مزدور حکومت ته ګټه ونکړه بلکې د افغانانو د غوسې، د طالبانو د پیاوړتیا او د بهرنیو پوځیانو د مرګ او ژوبلې د زیاتېدو سبب وګرزېدل . غوره بېلګه یې په۲۰۰۹, ۲۰۱۰ او ۲۰۱۱ کلونو کې د هغوی د تلفاتو زیاتوالی دی چې په ۲۰۱۰ کال کې لوړ رقم ۷۱۰ ،په ۲۰۱۱ کې ۵۵۹ او په ۲۰۰۹ کې ۵۱۶ تنه ښودل شوی دی.لدې امله اوباما د خپلې لومړۍ دورې په وروستیو کې اړشو چې د طالبانو سره د جوړجاړي په اړه فکر وکړي. د امریکا په تګلاره کې د دا ډول بدلون معنی دا وه چې امریکا د آسمان څخه ځمکې ته راکښته شوله . که څه هم امریکایانو د طالبانو سره پټې خبرې اترې په ۲۰۰۷ کې پیل کړې وې خو په ۲۰۱۲ کال د جنورۍ په درېمه یې له طالبانو سره خبرې رسنیزه کړې چې د مارچ

(c) ketabton.com: The Digital Library

تر شپاړلسمې پورې یې دوام وموند. طالبانو دا مذاکرات لدې امله ودرول چې ګواکې امریکایان په خبرو کې ربنتیني نه دي اوغواړي د مذاکراتو څخه رسنیزه ګټه پورته کړي. دا چې ولې امریکایانود طالبانو سره خبرو ته مخه کړه د اشغالګرو د تلفاتو او لګښتونو سربېره د سیمې د هېوادونو(چین ، روسیه ، ایران) نوی دریځ وو چې د ترهګرۍ سره د مبارزې په نامه د امریکا په نیت شکمن شول او نور یې د امریکا سره ربنتیني همکاري نه کوله او د طالبانو سره یې اړیکې ټینګې او پاللې.دا امریکایانو ته د خطر زنګ وو چې له طالبانو سره په سوله او جوړجاړي فکر وکړي. هماغه دي چې د۲۰۱۳ کال د جون په اتلسمه (۱۳۹۲ل کال دغبرګوني اته ویشتمه) د قطر په پلازمېینه دوحه کې د نوموړي هېواد د بهرنیو چارو د وزیر د مرستیال له لوري په رسمي ډول طالبانو ته سیاسي دفتر پرانیزي. مخکې لدې حامدکرزي ویل چې د طالبانو پټه ځرګنده نه ده چې د هغوی سره د سولې او پخلاینې خبرې وکړي.خو کله چې دا دفتر پرانستل شو کرزي پدې نامه اعتراض وکړچې پدې دفتر کې د طالبانو د اسلامي امارت جنډه رپیږي او د دفتر په دروازه د طالبانو د اسلامي امارت لوحه ځړول شوې ده چې دا د طالبانو د امارت په رسمیت پیژندنه ده او له امریکا یانو یې وغوښتل چې دفتر وتړي. حامدکرزی د طالبانو د سیاسي دفتر پرانستلو تردې کچې سربداله کړی وو چې د آزادۍ د رادیو له قوله هغه د یوې ورځې په ترځ کې دوه ځله پدې اړه د امریکا د بهرنیو چارو وزیر ته تلفون کړی دی او پدې اړه د نوموړې راډیو د۱۳۹۲ کال د غبرګولي په دېرشمې نېټې وېب پاڼه کې داسې راغلي دي: " د امریکا د بهرنیو چارو وزیر جان کري له ولسمشر حامد کرزي سره د چارشنبې په ورځ دوه ځلې تیلیفوني خبرې کړي دي او نوموړي ته یې ډاډ ورکړی چې په قطر کې د طالبانو له سیاسي دفتر سره واشنګټن هم د افغانستان د اسلامي امارت د سیاسي دفتر په نوم موافق نه دی." د قطر هېواد د طالبانو د دفتر نه د امارت جنډه او لوحه لرې کړله . د دفتر د پرانېستلو له امله موافقه شوې وه چې دوه ورځې وروسته به د امریکا او طالبانو تر منځ مذاکرات پیلېږي خو کله چې امریکایان په ټاکلې ورځ دفتر ته ورغلل طالبانو له خبرو ډډه وکړه.

اسلامي امارت په دوحه کې د خپل سیاسي دفتر د پرانستلو موخه په هماغه ورځ د لاندې اعلامیې په خپرولو سره روښانه کړه:

۱ – د نړۍ له هیوادونو سره د تعلقاتو د ښه کولو لپاره افهام او تفهیم او خبرې کول.

۲ - د یو داسې سیاسي او سوله ییز حل ملاتړ کول چې په هغه کې د افغانستان د اشغال خاتمه، او هلته د یو خپلواک اسلامي نظام قایمېدل، او واقعي امنیت راتلل چې د ټول ملت غوښتنه او هیله ده یقیني وي.

۳ – د وخت له مقتضی سره سم له افغانانو سره لېدني کتنې تر سره کول.

۴- له ملګرو ملتونو، نړیوالو او سیمه ییزو سازمانونو او غیر حکومتي موسساتو سره تماس نیول.

۵ - د اوسنیو سیاسي حالاتو په اړه سیاسي بیانونه د مطبوعاتو په اختیار کې ورکول.

که څه هم دفتر فعال نه وو خو د طالبانو د دفتر کارکوونکي هلته ترسترګو کېدل او طالبانو د دې دفتر له لارې نړیوالو سره اړیکې ساتل . دا ډول اړیکې چې د طالبانو د سیاسي بریالیو هلوځلو او یا ښایي د نورو دولتونو لیوالتیا وه د طالبانو لپاره اړینې پایلې لرلې چې دا بیا واشنګټن ته نوي چلنجونه جوړول او بې تفاوته پاتې کېدل د لوبې څخه د وتلو معنی لرله . کله چې په ۲۰۱۴ ز کال کې روسي پوځیان په سوریه کې د بشارالاسد په ملاتړ د دمشق د وسلوالو مخالفانو خلاف چې د لویدیځ له ملاتړ برخمن وو دېره شول ، د بشارالاسد مخالفان یې کمزوري کړل او د سوریې حکومت له نسکورېدو بچ شو د امریکا او روسیې ترمنځ هم مخالفتونو زور واخېست او روسانو په ۲۰۱۵ زکال کې د افغانستان په شمال کې د ناڅرګندو چورلکو خبرې کولې چې ګواکې هلته داعشیان رسوي او هغه یې د روسیې امنیت ته ګواښ ګاڼه. روسانو دا پوښتنه کوله لکه څرنګه چې د افغانستان هوایي قلمرو د ناټو له خوا کنترول کېږي او دا

(c) ketabton.com: The Digital Library

ناځرګندې چورلکې څه ډول په شمال کې جنګیالي کښته کوي؟ د دې معنی دا کېدله چې دا د ناټویي ځواکونو کار دی چې سیمه بې ثباته ، روسیې او متحدینو ته یې ستونزې جوړې کړي.له همدې امله روسیې د سیمې د هېوادونو سره د دې ګواښ د له منځه وړلو په موخه ګډې هڅې پیل کړې چې هغه یې په افغانستان کې د سولې او ټیکاو په ټینګښت او د طالبانو سره په دوستانه اړیکو کې لیدلې. د دې هڅو پایله دا شوه چې د ۲۰۱۶ز کال د دسمبر په میاشت کې د افغانستان د حالاتو د ارزونې په موخه د چین ، پاکستان او روسیې ګډه غونډه را وبولې.په غونډه کې د افغانستان د حکومت نه را بلنه د دې معنی لرله چې افغان حکومت تجریدېږي. د دې غونډې دوه میاشتې وروسته لومړۍ غونډې ته ورته دوهمه غونډه راوبلل شوه چې د هند او ایران استازو هم پکې ګډون کړی وو. دریمه غونډه د۲۰۱۷ کال د اپریل په میاشت کې جوړه شوه چې د روسیې ،چین ، هند، ایران او پاکستان سربېره د امریکې پلاوي هم پکې برخه لرله.خو څلورمه غونډه چې په سپټمبر کې جوړه شوله د امریکا استازې پکې ګډون ونکړ. د سپټمبر په غونډه کې د امریکایي پلاوي د نه ګډون لامل دا کېدای شي چې د اګست په یوویشتمه دونالدټرمپ د سویلي آسیا او افغانستان لپاره بشپړه جنګي ستراتیژي اعلان کړه.لدې امله نور واشنګټن ته د سولې خبرې بابیزه ښکارېدې او ډاډمن وو چې د دې ستراتیژۍ پرمټ به طالبان کمزوري او له جګړې لاس واخلي او د حکمتیار په شان به حکومت ته تسلیم شي. د افغانستان د وضعیت په اړه دا ډول غونډې چې موخه یې د افغانستان د کشالې سوله ئیز حل وو واشنګټن ته د خطر زنګونه وو چې هرو مرو د پوځي لارې طالبان وټکوي. همدا دلیل وو چې ټرمپ د خپلې جنګي ستراتیژۍ د اعلام پر مهال په خپله وینا کې څلور ځله د بري او اووه ځله د ماتې کلمې استعمال کړې . د همدې جنګي ستراتیژۍ له مخې وحشیانه بمباریو زور واخیست تردې چې د بمونو مور ستر بم هم د افغانستان په خاوره واچول شو. د دې ستراتیژۍ په ملاتړ د کابل اداري او د اشغال اردلیانو اتیونه کول او د طالب د تباهۍ او تسلیمۍ د نغارو ډنګول یې پیل کړل.خو یوولس میاشتې وروسته جوته شوه چې طالبان نه تباه کېږي،هماغه دي د۲۰۱۸ کال د جولای په لسمه ټرمپ هدایت ورکړ چې په ستراتیژۍ له سره کتنه وشي او نیویارک ټایمز په جولای کې رپوټ ورکړ چې ټرمپ دستور ور کړی دی چې له طالبانو سره د سولې خبرې پیل شي.د جولای په وروستۍ اونۍ کې د امریکا یو پلاوی چې د بهرنیوچارو، پنتاګون او سي آی اې له مامورانو څخه جوړشوی وو په دوحه کې د طالبانو د سیاسي دفترسره دوه ورځنۍ غونډه وکړه .واشنګټن د طالبانو سره د سولې د بهیر د مخ ته وړلو په موخه زلمی خلیلزاد د بهرنیوچارو د وزارت د استازي په توګه ګوماري هغه او د نوموړي ټیم د طالبانو سره خبرې پیلوي. د طالبانو سره د خلیلزاد په مشرۍ د پلاوي په لومړۍ غونډه کې طالبانو د متقابل اعتماد او باور د را منځته کېدو په موخه لاندې درۍ غوښتنې وړاندې کړلې:

- د بندیانو مبادله
- د تورلست څخه د طالب مشرانو اېستل
- د هېواد څخه د پردیو پوځیانو د وتلو د مهالوېش اعلانول.

امریکایي اړخ د خبرو اترو په ترڅ خپلې هڅې پدې را وګرزولې چې طالبان د کابل ادارې سره خبرو ته اړباسي ترڅو پدې ډول وښیي چې د افغانستان روانه جګړه کورنۍ ریښې لري . تردې چې د امریکایانو او طالبانو څلورم پړاو خبرو ته د کابل پلاوی هم دوحې ته ورغلی وو خو طالبانو د هغوی په شتون کې له امریکایانو سره له خبرو ډډه وکړه او ویل کېدل چې پلاوي د خبرو اترو د کوټې بهر په دهلیز کې انتظار اېست که طالبان پرې ورحمېږي دوی ته هم په خبرو اترو کې د ګډون اجازه ور کړي خو داسې څه پېښ نشول. پربله خوا مسکو هم غلی نه وو او د همدې ۲۰۱۸ کال د نوامبر پر نهمه یې په

(c) ketabton.com: The Digital Library

مسکو کې یوه غونډه راوبلله چې هم طالبان او هم د حامد کرزي په شمول ګڼ شمېر اردلیانو پکې برخه لرله چې هغوی د طالب د یوه مشر په امامت لمونځ هم ادا کړ. دې غونډې امریکایان وهڅول چې د سولې خبرې اترې په قوت سره پر مخ بوزي. خو د کابل اداري غبرګون هم د دوحې د مذاکراتو او هم د مسکو د غونډې په وړاندې منفي وو تر دې چې اشرف غني د مسکو غونډه (افسانه سي سانه) یعني بې ګټې غونډه وبلله او د دوحې د خبرواترو په وړاندې یې ځکه توند غبرګون نشوای ښودلای چې دا خبرې د امریکا د افغان حکومت د بادار په اراده پر مخ تللې او د بادار په وړاندې نوکر کله توندده خبره کولی شي. دا هم د یادولو وړ ده چې نه یوازې حکومت د سولې د خبرو اترو څخه خوښ نه وو بلکې درجن درجن انجویي ګوندونو او په هغو کې د افغانستان د خلک د موکراتیک ګوند د ګېډې څخه راوتلو ډلو د سولې د خبرو په وړاندې منفي دریځ نیولی وو ، یوازې د عبدالرشید جلیلي په مشرۍ د افغان ستر ملت د یووالي ګوند د مذاکراتو څخه ملاتړ ښودلی دی.

امریکایي اړخ یوځل پدې نامه چې په کابل کې په یوه برید کې یې یو پوځي ووژل شو مذاکرات و درول خو له لنډې مودې وروسته یې بېرته مذاکرات پیل کړل ترڅو چې د یوولس پړاونو مذاکراتو وروسته د ۲۰۲۰ کال د فبروري په نه ویشتمه په دوحه کې د امریکا او طالبانو ترمنځ د سولې هوکړه لیک لاسلیک شو. دا هوکړه لیک ملا عبدالغني برادر او زلمي خلیلزاد لاسلیک کړ چې د امریکا د بهرنیو چارو د وزیر په شمول د شپږدېرشو دولتونو د بهرنیوچارو وزیرانو او استازو پدې مراسمو کې ګډون کړی وو. د هوکړه لیک له مخې به بهرني پوځیان د ۲۰۲۱ کال د می ترپایه له افغانستان څخه وتل ، پنځه زره طالب او زر تنه افغان بندیان به د لسو ورځو په ترڅ کې له بنده خلاصېدل ، طالب مشران به له تورلست څخه وتل ، دواړه خواوې به پو یو بل بریدونه نه کوي ، د حکومت او طالبانو ترمنځ به مستقیمې خبرې پیلېدلې او د نوي حکومت په جوړېدو او اوربند به موافقه کېدله. د دوحې تړون د م، م د امنیت شورا لخوا هم تایید شو. عجیبه دا وه هغه مهال چې په دوحه کې تړون لاسلیک کېده په کابل کې هم د امریکا د دفاع وزیر د حکومت سره یو تړون لاسلیک کړ چې د امریکا او ناټو سازمان له لوري د افغان حکومت په ملاتړ څرخېده. د تړون د لاسلیک وروسته طالبانو په کلکه د تړون مواد پلي کړل خو امریکایي اړخ په کراتو طالبان بمبارد کړل، شپني عملیات یې ترسره کول او د جوبایدن په راتګ سره ، امریکا د خپلو پوځیانو وتل د اګست د میاشتې تر پایه وځنډول. طالبانو د دوحې د تړون له مخې په لسو ورځو کې د حکومت زر تنه بندیان خوشي کړل خو حکومت د طالبانو بندیان په شپږو میاشتو کې او هغه هم د امریکایانو د فشار وروسته خوشي کړل. همدا لامل وو چې د حکومت او طالبانو ترمنځ مذاکرات وځنډېدل، جګړې زور واخېست او د طالب بندیانو د خوشې کېدو وروسته د طالبانو او حکومت ترمنځ مذاکرات پیل شول. د مذاکراتو لپاره د حکومت د پلاوي غوره کولو هنګامه جوړه کړه او یو ستر لښکر یې مذاکراتو ته چمتوکړی وو . طالبانو دا پلاوی ونه منلو او په ټولنیزو شبکو کې په طنز سره دا پلاوی د واده ورا وبلل شوه. د حکومت او طالبانو مذاکراتو کومه پایله نلرله او هر اړخ مقابل لوری ملامتاوه چې مذاکراتو ته لیوالتیا نلري او خنډونه جوړوي.د دوحې د تړون د لاسلیک وروسته د کابل د اداري او د وسلوال پوځ مورال ټیټ شول او د ولسوالیو او ولایتونو د سقوط لړۍ پیل شوه. دې حالت ته په کتو سره شمال ټلوالې د حکومت سره په همغږۍ کې د ولسي خوځښتونو په نامه خپل جنګیالي بیا وسلوال کړل ترڅو د امنیتي ځواکونو سره ګډ د خپلې فاسدې واکمنۍ ساتنه وکړي. ولسمشر اشرف غني هرات او مزار ته لاړ او هلته یې د بدنامو جګړه مارانو(اسماعیل خان، عطا محمد نور، عبدالرشید دوستم) سره وکتل او ویل کېدل هغوی ته یې پرېمانه پیسې ورکړې وې ترڅو د طالبانو په وړاندې ودریږي. هغوی هم لاپې وهلې چې طالبان به مات کړي . لومړی ولایت چې د طالبانو په لاس کې ولوېد د نیمروز

(c) ketabton.com: The Digital Library

ولایت وو. دا ولایت مخکې تخلیه شوی وو. طالبانو د تمې خلاف د ۲۰۲۱ کال د اگست له پیله لومړی د شمال ولایتونو د نیولو لپاره پراخ عملیات پیل کړل او دا ولایتونه یې د کمزوري مقاومت وروسته ونیول ، تسلیم شوي پوځیان یې خوشې کړل او خپلو سیمو ته د تلو سفریه هم ورکړله. لدې وروسته د ولایتونو د لوېدو لړۍ قوت مومي . لومړي کسان چې وتښتېدل د شمال شهنشایان دوستم او عطا وو. دوستم ترکیې او نور ازبکستان ته وتښتېدل او طالبانو اسمعیل خان په هرات کې د جگړې پرمهال ونیو خو هغه یې هم خوشې کړ، وروسته هغه ایران ته وتښتېده. کله چې طالبانو یو په بل پسې ولسوالۍ نیولې غني په ولسي جرگه کې د شپږو میاشتو په ترڅ کې د طالبانو د زنگنو د ماتولو خبره کړې وه او په یوه بله غونډه کې یې ویلي وو چې امان الله خان ته درناوی کوي هغه له هېواد څخه وتښتېده او دی د تېښتې سړی نه دی. خو د اگست په پنځلسمه رسنیو خبرونه خپاره کړل چې غني د خپلو نږدې کسانو سره په څلورو چورلکو کې د غرمې وروسته له ارگ څخه د تاجکستان په لور وتښتېدل.ویل کېږي تاجکستان خپلې خاورې ته دې فراریانو ته اجازه ورنکړه خو ازبکستان اجازه ور کړه او له هغه ځای څخه امارا تو ته ولاړل. د تېل شوي جمهوریت د ولسمشر لومړي مرستیال امرالله صالح د اگست په دیارلسمه د رسنیو په وړاندې را څرگند شو او لاپې یې وو هلې چې حکومت د طالبانو په وړاندې د مقاومت جوگه دی خو یوه ورځ وروسته پنجشېر ته تښتېدلی وو.

د اگست په پنځلسمه د کابل امنیتي کمربند مات شوی وو او ځینې حوزې تشې شوې وې . دې حالت ته په کتو سره حامد کرزي ، عبدالله او حکمتیار د عبدالله په کور کې جرگه شول او دې پایلې ته ورسېدل چې په کابل کې د گډوډۍ د مخنیوي په موخه په دوحه کې د طالبانو سره اړیکه ونیسي او له هغوی څخه یې وغوښتل چې طالب جنگیالي ښار ته ننوزي . پدې اړه خلیلزاد په یوه مرکه کې وایي چې په دوحه کې طالب مرکچې ده ته ویلي وو چې امریکایان دې د کابل امنیت وساتي خو د امریکا عمومي قوماندانۍ (سنتکوم) دا وړاندیز و نه منلو .وروسته لدې طالب جنگیالي کابل ته ننوتل ، د واک واگې یې په لاس کې ونیولې او پدې ډول تېل شوې فاسده واکمني رنگه او طالبان د دوهم ځل لپاره واک ته ورسېدل. په همدې ورځ سهار طالبانو یوه اعلامیه خبره کړې وه چې دوی ښار ته نه ننوزي ترڅو یوې هوکړې ته په رسېدو سره په سوله ییزه توگه واک تسلیم کړي. همدا رنگه یوه ورځ وړاندې د اگست په څوارلسمه غني په ارگ کې د سیاستوالو سره په لیدنه کې موافقه کړې وه چې یو باصلاحیته پلاوی به دوحې ته استوي ترڅو د طالبانو سره د سولې جدي مذاکرات ترسره کړي او د یوه لنډ راډیو- تلویزیوني پیغام پواسطه یې دا مسله د ولس غوږو ته ورسوله. د اگست په پنځلسمه د کورنیو چارو وزیر هم د لنډ پیغام په اورولو سره خلکو ته ډاډ ور کړ چې پولیس د طالبانو سره موافقې ته تر رسېدو پورې د کابل ښار د امنیت چارې پر مخ وړي. خو په همدې ورځ ټول چارواکي لکه غله تري تم شول او یو شمېر یې د کابل هوایي ډگر ته چېرې چې شپږ زره امریکایي او انگرېزي پوځیانو شتون درلود ولاړل او هغوی یې د نورو یولک او شل زره خپلو چوپړیانو سره د دوو اونیو په ترڅ کې له هېواد څخه واېستل. په همدې ورځ د غرمې وروسته اسلامي امارت بله اعلامیه خپره کړه چې پکې راغلي وو: « زموږ ځواکونه له کابل څخه د باندې دي او موږ نه غواړو له نظامي لارې کابل ته داخل شو خو اوس راپورونه رارسیږي چې د کابل په ښار کې حوزې تخلیه شوې دي، پولیسو د امنیت ساتلو دنده پریښې ده، همدا ډول وزارت خانې هم تخلیه شوې دي او د کابل اداري امنیتي کسان تښتېدلي دي.نو د دې لپاره چې خدای مه کړه په کابل کې عام چور او تالان گډ نشي، سوء استفاده کوونکي افراد خلکو ته ضرر او صدمه و نه رسوي، اسلامي امارت خپلو ځواکونو ته امر وکړ چې د کابل هغو ساحو ته داخل شي له کومو څخه چې دښمن تللی او سیمې د چور او تالان له خطر سره مخ دي.بناء د کابل ښاریان دې له مجاهدینو څخه هیڅ ویره

(c) ketabton.com: The Digital Library

نه محسوسوي، زموږ ځواکونه به په ډېر آرام سره د کابل ښار ته داخليږي، له هيڅا سره کار نه لري، حکومتي نظامي او ملکي کارکوونکي دې ډاډه اوسي چې هيڅوک په هغوی کار نه لري، مجاهد ته اجازه نشته چې د چا کور ته داخل شي، يا څوک وځوروي او يا د چا د آزار او اذيت سبب شي.» ۲۶۲ پدې ډول د غني او د حکومتي چارواکو نابېره تېښتې ټول هک پک کړل او د واک سوله ييز لېږد شنډ شو. دا چې غني دا تېښته د امريکايانو سره په همغږۍ کې وکړه قضاوت ستونزمن دی. خو لکه څرنګه چې د افغانستان د هوايي قلمرو واک له امريکايانو سره وو ، ښېله شکه د هغوی د رادار سيستم يا د الوتکو د کنترول مرکز د څلورو چورلکو الوتنه د هېواد په فضا کې ليدله دا چې د دې چورلکو او تاجکستان او ازبکستان ته د شا وخوا شپېتوچورلکو د تېښتې مخه يې نه ده نيولې ښيي چې هرڅه د امريکايانو سره په همغږۍ کې تنظيم شوي وو. که څه هم امريکايانو ويل چې غني د امريکايانو د غوښتنو خلاف وتښتېده. پيلوټان او د هوايي چلند مسؤلان پوهېږي چې د هوايي ډګرونو څخه يوه الوتکه او چورلکه د الوتکو د کنترول د مرکز د اجازې پرته نه هوا ته جګېدلی شي او نه کته کېدای شي. نو څرنګه شوني وه چې شاوخوا شپيته چورلکي د کابل له هوايي ډګر څخه والوزي او امريکايان يې مخه ونه نيسي. دا چې چورلکي د اګست په پنځلسمه د هوايي ډګر د کنترول د مرکز د اجازې پرته د الوتنې اجازه نه لرله د هغه افغان پيلوټ له مرکې ښکاري چې خپله چورلکه يې په کونړ کې کته کړله . هغه وايي مرکز ته مې وويل چې د ازبکستان په لور الوزم او اجازه يې را کړه . د الوتنې وروسته مې د چورلکې رادار خاموش کړ چې زما خط السير معلوم نشي او د کونړ په لور مې پرواز وکړ. د اشغال زېږنده فاسد حکومت پداسې شرايطو کې نسکور شو چې د کابل په هوايي ډګر کې شا وخوا شپږ زره امريکايي او انګريزي پوځيانو شتون درلود او د دې پوځيانو وروستۍ ډله د اګست په يو دېرشمه په توره شپه کې له کابل څخه داسې ووتله چې د ورانکارو ډلو په څېر يې الوتکې، چورلکې او د هوايي ډګر تجهېزات ويجاړ کړي وو او پدې ډول د ناټو څه کم شل کلن اشغال پاي ته ورسېد او افغانستان بيا د خپلواکۍ څخه برخمن شو. کابل ته د طالبانو د ننوتلو وروسته په ولس کې تبليغات پيل شول که هرڅوک غواړي له افغانستان څخه ووځي د کابل هوايي ډګر ته دې ورشي او امريکايان به هغوی له افغانستان څخه وباسي. د افغانستان په څېر خوار هېواد چې د فراري غني په وينا په سلو کې ۹۰ يې د فقر لاندې کرښې ژوند کولو چې وړيا د امريکې په شان شتمن هېواد ته استول کېږي زرګونه تنه واړه او زاړه، نارينه اوښځې هوايي ډګر ته ولاړل ، هلته يو محشر جوړ شو تر دې چې څو تنو په الوتکو پسې ځانونه وځړول له هوا څخه راولوېدل او شهيدان شول. نړيوالو رسنيو يې انځورونه خپرول او دا يې ورسره غبرګول چې افغانان د طالبانو له وېرې له هېواد څخه تښتي. دا د لويديځ له لوري د طالب انځور کاږل وو چې ګواکې افغانان له طالبانو څخه کرکه لري.

په نړۍ کې کله ناکله تاريخي پېښې تکرارېږي . په ۱۹۷۴ کال کې امريکايان په سرتيټۍ د ويتنام له سايګون څخه و تښتېدل او د سايګون د اداري جګپوړي امريکايي الوتکو ته په کتارونو ولاړ وو چې هغوی له ځانه سره بوزي. د سيګون څخه د امريکايانو له وتلو وروسته د سيګون مزدور حکومت نسکور شو. په ۲۰۲۱ کال کې ورته پېښه د امريکايي اشغالګرو او د هغوی د افغان چوپړيانو سره په کابل کې تکرار شوله. البته توپير يې پدې کې وو چې د سيګون مزدور حکومت د خپلو بادارانو د وتلو سره جوخت ړنګ شو خو د کابل مزدور حکومت د خپلو بادارانو د وتلو دوې اونۍ مخې نسکور شو. د نسکور شوو مزدورو حکومتونو د چارواکو او امنيتي منسوبينو سره د سايګون او کابل د فاتحانو(ويتکانګيانو او طالبانو) توپير پدې کې وو چې ويتکانګيانو د و يتنام د مزدور حکومت دوه نيم لکه ماموران او پوځيان وطن او خلکو ته دې خيانت له امله ووژل خو طالبانو هغوی وبښل. د اسلامي امارت دا کار

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ستاینې وړ وو.د اسلامي امارت له لوري د کابل د نیولو وروسته د مسعود زوی احمد د دوهم مقاومت د جبهې د پرانستلو اعلان وکړ . طالبانو ورسره د سولې خبرې پیل کړې خو کومه پایله یې نلرله او بالاخره طالبانو له څو خواوو په پنجشېر پوځي عملیات پیل کړل او له پنځو ورځو جګړو وروسته پنجشیر هم طالبانو ونیو. په پنجشیر کې طالبانو د وسلو او پوځي تجهیزاتو ستره زیرمې ترلاسه کړلې او د امرالله صالح په کور کې یې شپږنیم میلیون ډالر وموندل . پدې ډول طالبان په ټول افغانستان واکمن شول. د طالبانو په بیا واکمنېدو سره جګړه ماران او لنده غر د سترګو په رپ کې تري تم شول ، د قدرت جزیرې له منځه ولاړې او له ۴۴ کلونو وروسته مرکزي حکومت په ټول افغانستان واکمن شو. د طالبانو په بیا واکمنېدو سره په ټول هېواد کې بشپړ امنیت ټینګ شو. نوې واکمنۍ په یو لړ سترو پروژو کار پیل کړی دی چې د قوش تیپې ستره پروژه یې غوره بېلګه ده . واکمنۍ د ښارونو څخه په نیشه اې توکو روږدي کسان ټول او تر درملنې لاندې ونیول چې اوس مهال په ښارونو کې د دې معتادانو څرک نه لګېږي . په ښارونو کې عمراني کارونه روان دي او حکومت د لویو سړکونو بیا رغونې او سمسورولو لپاره ځانګړې توجه را ګرزولې ده . د تریاکو کشت او کار هم لږ شوی دی. د معتادانو را ټولول او د مخدره توکو د کښت او کار محدودول د امارت سترې لاسته راوړنې دي چې څوک سترګې نشي ترې پټولی. امارت دا دری کاله خپله عادي او انکشافي بودجه د کورنیو عوایدو له لارې تمویلوي پداسې حال کې چې په جمهوریت کې په سلو کې ۷۵ بودجه د بهرنیو مرستو پر مټ پلې کېدله.اداري او مالي فساد کم شوی دی او سترو ښارونو د ښارونو ښه غوره کړې ده. د بهرنیو اسعارو په وړاندې د افغانۍ ارزښت ثابت پاتې شوی دی . په نږدې وخت کې به د واخان له لارې افغانستان د چین سره ونښلول شي. په بهرنې سیاست کې اقتصاد محوره ناپېیلی سیاست پلې کېږي چې پدې لاره کې هم امارت اړینې بریاوې لري. د نوې واکمنۍ څه د پاسه دری کاله تېر شول خو لا تراوسه امارت اساسي قانون نلري او کابینه یې سرپرسته ده . د جېنکیو پر مخ د متوسطه او لوړو زده کړو د ښوونځیو دروازې تړلې دي او د روغتیا ، پولیسو او ښوونې او روزنې په چارو کې پرته په نورو بنسټونو کې مېرمنو ته د کار زمینه نه ده برابره شوې چې دا د امارت له څرګندو ناکامیو څخه حکایت کوي. سره لدې امریکایانو د دوحې د تړون خلاف چې افغانستان سره به دوستانه مناسبات ساتي، د افغانستان په بیا رغونه کې به برخه اخلي او د طالب مشرانو نومونه به له تور لست څخه باسي دا کار یې ونکړ بلکې نوی حکومت امریکې او نورو دولتونو هم په رسمیت و نه پېژندلو، په امریکا او اروپا کې د افغانستان بانک نه نیم میلیارد ډالر زېرمې کنګل شوې. امریکې اقتصادي بندیزونه پر نوي حکومت ولګول ، افغانستان یې د سوفیت بانکي سیستم څخه وایست او د نورو بانکي محدودیتونو څخه افغانان او په تېره سوداګر کړېږي . دا ټول د افغانستان د اسلامي امارت خو په واقعیت کې د افغانانو خلاف د امریکا او د هغې د ناټویي متحدینو دښمنانه چلند یا د افغانانو څخه د خپلې ماتې غچ اخېستل دي.د هغې سره جوخت نړیوالو معتبرو رسنیو، د م، م مختلفو بنسټونو او نورو نړیوالوموسسو په پرله پسې توګه داسې تبلیغات چې په افغانستان کې بشري ناورین راتلونکی دی، بشري حقونه تر پښولاندې کېږي او په افغانستان کې د شلو څخه زیاتې ترهګرې ډلې شتون لري پیل او لا ادامه لري. دا تبلیغات په واقعیت کې د اسلامي امارت او افغانانو په وړاندې اروایي جګړه ده .

(c) ketabton.com: The Digital Library

ولې ناټويي اشغالګر له افغانستان څخه ووتل ؟

ښايي لوستونکي ته د دې پوښتنې طرحه او په هغې بحث منطقي ونه برېښي ځکه چې د سليم عقل خاوندان پوهېږي چې د امريکې په مشرۍ ناټويي اشغالګر د افغان ولس د اتلوالې مبارزې له امله اړ شول په قطر کې د اسلامي امارت سره د سولې خبرې پيل او د دوحې د تړون په لاسليک سره خپله ماتې ومني او له افغانستان څخه په سرکوزۍ ووزي. خو د ناټويي اشغال د پای او د اشغال زېږنده فاسدې واکمنۍ له نړېدو وروسته ليدل کېږي چې په رسنيو او ټولنيزو شبکو کې د سياسي چارو د کارپوهانو او د نظر د خاوندانو په نامه د نسکور شوې واکمنۍ پلويان يا په بله وينا د نړيوالې ټولنې (اشغالګرو) چوپړيان د اشغالګرو ماتې نه مني او وايي چې ناټويي ځواکونه په خپله خوښه ووتل او طالبان يې هم واک ته ورسول. عجيبه خو لا داده چې پدې وګړو کې داسې کسان هم لږ نه دي چې په افغانستان کې د انګرېزانو او شورويانو ماتې هم نه مني او وايي چې هغوی هم په خپله خوښه ووتل. دا عجيب مخلوق د خپل ليدلوري اوانډونو د سموالي د اثبات لپاره يو لړ غيرمنطقي دليلونه راوړي . هېره دې نه وي چې دا ډله وګړي ناپوهان ندي بلکې له لاندې دريو کټګوريو څخه به يو وي :

لومړی – ايډيولوژيو ځپلي

دوهم – ړانده قومي متعصبين

دريم – د پرديو استخباراتي شبکو سره تړاولرونکي.

لومړی به د دې ډله وګړو د څرګندونو يا که دقيق وويل شي اپلتو څو بېلګې راوړل شي او د هغو د ناسموالي په اړه به رڼا واچول شي . هغوی وايي افغانانو انګرېزانو، شورويانو او امريکايانو ته ماتې نه ده ورکړې بلکې افغانان يې مات کړي دي ځکه لندن ، مسکو او واشنګټن آباد دي او افغانستان وران شوی دی . دوی ددې څرګند واقعيت څخه سترګې پټوي چې افغانان لندن ، مسکو او واشنګټن ته نه وو ورغلي بلکې انګرېزان ، شورويان او امريکايان افغانستان ته راغلي وو او افغانان اړ شوي دي په خپله خاوره کې د ښکېلاکګرو په وړاندې و جنګېږي چې منطقآ افغانستان ورانېدلو نه انګلستان ، شوروي اتحاد او يا متحده ايالتونه. دوی پدې اپلتو سره غواړي د افغانانو آزادۍ ښونکې مبارزې او سرشندنې تر پوښتنې لاندې راوړي ګواکې که افغانان د ښکېلاکګرو په وړاندې نه وای جنګېدلي ټاټوبی به يې نه ورانېدلو او افغانستان به د ترقۍ او پرمختګ لوړو پړاوونو ته رسېدلی وای . دا وګړي پدې بل مسخره دليل سره اشغالګر مات نه ګڼي چې ګڼې هغوی د تړونونو په لاسليک سره له افغانستان څخه ووتل نه دا چې هغوی د افغانانو په وړاندې په ګونډو شول . د دې وګړو پدې سر نه خلاصېږي چې هره جګړه او هر اشغال د خبرو اترو او جوړجاړي وروسته د سولې د تړون په لاسليک سره پای ته رسېږي . هغه سياسي کارپوهان چې د اشغالګرو راتګ او بيا بېرته تګ د هغوی د خپلې خوښې کار بولي آيا دوی ته دا پوښتنه نه ده پيدا شوې چې اشغالګر د څه لپاره راغلي وو او ولې بېرته لاړل . آيا هغوی سيلانيان وو چې له افغانستان څخه ليدنه وکړي . که هغوی سيلانيان وای ، سيلانيان د ټانکونو، توغنديو او وسلو سره نه راځي . ددې غيرقانوني سيلانيانو د راتګ موخه او هغه هم د وسلو سره د افغانستان نيول او د افغانانو غلامول وو خو د دوی د خيالونو او نيتونو خلاف د افغانانو له اتلوال مقاومت سره مخامخ شول او اړ شول لدې هېواد څخه په نهيلۍ ووزي . د نړيوالې ټولنې د چوپړيانو له ليدلوري او يا اپلتو نه ښکاري چې هغوی د خپل هېواد له برمه ډک تاريخ چې افغانان په خپل ټاټوبي کې نه اشغالګر زغملی

(c) ketabton.com: The Digital Library

شي او نه د اشغال زېږنده واکمنۍ بې خبره دي او د ماشومانو په څېر فکر کوي ځکه چې چا تاریخ نه وي لوستی د ماشوم په څېر فکر کوي. څوک چې خپل ولس ، خپل پلرونه او نیکونه نه پېژني معنی یې دا ده چې هغه ځان نه پېژني. د ناټویي پوځیانو د ماتې وروسته ګڼ شمېر واقعبینه څېړونکو او حتی د ناټویي دولتونو سیاستوالو او دولتي مشرانو په افغانستان کې په خپله ماتې اعتراف کړی او یوشمېر یې د ستراتېژیکې ماتې خبرې هم کوي. د ۲۰۲۴ کال د می په څلېرویشتمه د امریکا ولسمشر جوبایدن د کینیا د جمهور رییس ویلیام روتو سره په یوه مطبوعاتي کنفرانس کې د یوه کینیایي خبریال ددې پوښتنې په ځواب کې چې امریکا غواړي په بهر کې خپلې جګړې پای ته ورسوي خو له کینیا غواړي هایتي ته چې دوولس زره کیلومتره له کینیا لرې پرته ده پوځیان واستوي د نورو خبرو سربېره دا هم ویلي وو:«افغانستان د امپراطوریو هدیره ده .» همدا رنګه بایدن د ۲۰۲۴ کال د جولای په یوولسمه د ناټو د ۷۵ کالیزې په غونډه کې وویل چې د افغانستان اشغال یوه تېروتنه وه . البته که ناټویي لښکرو په افغانستان کې ماتې نه وای خوړلې دا خبره یې نه کوله او په افغانستان کې به یې د ترهګرۍ خلاف د بریالۍ مبارزې کېسې کولې . پر بله خوا دونالد ټرمپ ، جوبایدن پدې هم تورنوي چې طالبانو ته تسلیم شو خو افغان اردلیان په خپل ټاټوبي کې د ناټو سربېره د انګرېزانو او شورویانو ماتې هم نه مني . دا نو خپلو نیکونو، پلرونو او هېوادوالو او د افغانستان تاریخ ته څرګند سپکاوی دی. هېره دې نه وي چې کله د ناین الېوِن پېښې وروسته امریکایانو پر افغانستان یرغل ته چمتووالی نیولو د شوروي اتحاد وروستي ولسمشر ګرباچف بوش ته خبرداری ورکړ چې پر افغانستان یرغل ونکړي نه دا چې د شوروي اتحاد له برخلیک یعنې ماتې سره مخامخ شي . د شوروي او ناټویي اشغالګرو د مشرانو خلاف د ناټوی اشغال د اردلیانو دریځ ته په کتو سره د دوی په هکله زمونږ د خلکو هغه مشهوره خبره چې « مدعي د خپلې ادعا څخه تېر شو خو شاهد له خپلې شاهدۍ نه تېرېږي» سر خوري . البته په خپله شاهدۍ کلک ولاړ شاهدان یوه موخه لري او هغه دا چې د خپلو خلکو ذهنونه مغشوش او هغوی د اسلامي امارت په وړاندې ودروي او پدې ډول وروسته له څلورنیمو لسیزو راغلی سیاسي ټیکاو او امنیت کړکیچن کړي ، د جګړو اورونه په هېواد کې بل شي او افغانستان بیا د پردیو د لاسوهنو او یرغلونو هدف وګرزي. دا دې هم هېره نه وي چې د سیاسي پدیدو او ټولنیزو پېښو را پنځېدل او ژوربدل او د ټیکاو ټینګښت او په هغو کې د یوه هېواد اشغال او د اشغال پای ګڼ شمېر لاملونه لري چې په هغو کې یو یا څو لاملونه ټاکونکی رول لوبوي .

ددې لنډې سریزې وروسته به د ا فغانستان څخه د امریکې په مشرۍ د ناټویي ښکېلاکګرو د وتلو او اشغال زېږنده واکمنۍ د نسکورېدو لاملونو ته ګوته ونیول شي. البته پدې اړه اندونه ویشلې دي . هر څوک او هره ډله د خپلو سیاسي اوعقیدتي باورونو، پوهې او سازماني تړاوونو له کړکۍ هغو ته ګوري چې دا لاملونه په لاندې دریو کټګوریو ویشلی شو :

لومړی - ذهني لاملونه

دا لاملونه د هغو کارپوهانو او سیاستوالو له لوري وړاندې کېږي چې لا تراوسه ماتې خوړلو اشغالګرو ته پالیاله پاتې شوي دي ، د پردیو استخباراتو شبکو سره تړاو لري او یا د پردیو تر فکري اسارت لاندې دي تر څو د اشغال خلاف د افغانانو ملي مقاومت او مبارزه (جهاد) تر پوښتنې لاندې راولي. هغوی لاندې بې بنسټه اوغیرمنطقي څرګندونې چې د ځمکنیو واقعیتونو سره په څرګند ټکر کې دي په رسنیو، ټولنیزو شبکو او غونډو کې خپروي:

- طالبان د امریکایانو لښکر دی او امریکایانوهغوی واک ته ورسول
- حامدکرزي او اشرف غني نه غوښتل د طالبانو خلاف رښتيې مبارزه وکړي

(c) ketabton.com: The Digital Library

- زلمي خليلزاد د سولې په خبرو کې خپله آجندا پرمخ وړله
- دغني او خليل زاد ترمنځ سيالي او دښمني
- واشنګټن ته د افغانستان په پرتله د اکراين ارزښت
- د واکمنۍ څخه د مجاهدينو شړل
- غني نه غوښتل افغانستان د اکراين په څېر وران شي.

د دې څرګندونو په هکله بايد وويل شي:

- که طالبان د امريکانو لښکر وي نو ولې يې خپل لښکر په ۲۰۰۱ کې له واکه ګوښه کړ او شل کاله ورسره و جنګېدل ، د ميلياردونو ډالرو د لګولو او زرګونو پوځيانو د مرګ او ژوبلې وروسته يې بېرته خپل لښکر واک ته ورسولو.

- آيا کوم مزدور به د خپل بادار د ارادې خلاف ګام او چت کړي؟ آيا کرزي او غني د اشغالګرو د ارادې خلاف د طالبانو په وړاندې رښتيني مبارزه نه کوي دريځ نيولی شو؟ دا تبليغات د ړندو پښتون دښمنه متعصبه وګړو له لوري زمزمه کېږي چې ګواکې دا دواړه پښتانه وو او زياتره طالبان هم پښتانه دي.

- خليل زاد د امريکا يو مامور وو او د سولې په خبرو کې د هغه سره لويه ډله (د امريکې د مختلفو بنستونو او په هغو کې د څارګرې شبکې غړو) شتون درلود . پداسې يوه ستر ټيم کې خليلزاد څرنګه کولای شول د دوحې په مذاکراتو کې خپله آجندا پر مخ بوزي.بل دا چې د امريکا دولت د افغانستان د اشغال زېږنده فاسد دولت په څېر دولت نه دی چې هر مامور يې خپلې شخصي آجنداوې پر مخ بوزي او د امريکې د دولت د پاليسيو خلاف عمل وکړي .دې وګړو د غني د واکمنۍ اندوخر او په خپله د غني نه وړتيا ليدلې وه چې فرمان يې په ارګ کې هم نه چلېده . دوی فکر کوي چې د امريکا په دولت کې هم د کرزي او غني د شړېدلې او شرمېدلې ادارې په څېر انارشي شتون لري او خليلزاد هم د دوستم، عطا او رازق په څېر خپلې نقشې پر مخ وړلی شي . په امريکا کې سيستم حکومت کوي نه يو فرد.

- د غني د حکومت د ملا تير مجاهدينو جوړاوه . آيا عبدالله مجاهد نه وو چې د کابينې نيمايي د هغه برخه وه .آيا د غني مرستيالان امرالله صالح او محمد سرور دانش د جهادي تنظيمونو(جمعيت او حدت) غړي نه وو؟

- امريکايانو په ۲۰۱۸ کې د اسلامي امارت سره د سولې خبرې پيل کړلې او د اکراين جګړه په ۲۰۲۲ کې پيل شوه او دا جګړه اکراين د امريکې لاسپوڅې دولت نه بلکې روسيې پيل کړله. پر دې بنسټ د اکراين د جګړې له کبله د افغانستان څخه د اشغالګرو وتل منطقي نه ښکاري .

- که د زېلنسکي پوځ څه د پاسه دوه کاله د روسانو پر ضد جګړه کوي ، د غني تر قوماندې لاندې پوځ پوره اووه کاله د طالبانو خلاف جنګېده او کله چې طالبانو د کابل او پنجشير پرته ټول افغانستان ونيولو غني و تښتېده .آيا د افغانستان نور دوه دېرش ولايتونه او زرګونه کلي د افغانستان د جغرافيي برخه نه وه چې د جګړو له امله ورانېدل . آيا يوازې کابل او پنجشېرافغانستان دی. که غني د افغانستان وراني او تباهي نه غوښتله په ۲۰۰۱ کې به د اشغالګرو په رکاب کې افغانستان ته نه راتللو او په بلواک افغانستان کې به يې وزارت او زعامت نه منلو.څوک چې رواني ناروغ وي او يا يې د عقل سترګې ړندې وې دا اپلتې به ووايي چې غني لدې امله له هېواد څخه وتښتېده چې افغانستان وران نشي. بل دا چې د اګست په پنځلسمه غني غوښتل د دفاع وزارت څخه ليدنه وکړي خو وزير تری تم شوی وو او د کابل اصلی واکمن د هغه لومړی مرستيال امرالله صالح يوه ورځ مخکې په پټه پنجشېر ته تښتېدلی وو. غني چې و ليدل د دفاع وزير يې ورک دی د ده سر پدې خلاص شو چې دی هم بايد خپلې پښې سپکې کړي او له هېواد څخه لکه غل وتښتي. ده د تېښتي وروسته وايي چې په چپلکو کې له هېواد څخه ووتلو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

الف- فرعي لاملونه

فرعي لاملونو د اشغالګرو په ماتې کې رول درلود چې ولس له بلواکې اداري څخه واټن ونيسي، د طالبانو ملګرتيا وکړي او پدې ډول افغان مقاومت لا قوت ومومي چې هغه دا دي:

- په دولت کې پراخ فساد او د قدرت بېلابېلې جزيرې
- دوه سرى حکومت
- د دولت په نامه سهامي شرکت
- د قومونو د ونډې پربنسټ د حکومت شتون او د ملي يووالي ضد کړنې
- په واکمنۍ کې د ټاميانو او جګړه مارانو مخامختيا
- د پوځ څخه د تجربه لرونکو پوځيانو تقاعد
- د ملي پوځ په نامه د مزدور پوځ جوړول
- په هېواد کې متوازن انکشاف ته نه پاملرنه .
- د زېربنايي پروژو جوړولو ته نه پاملرنه
- د شتمنو او بې وزلو تر منځ د واټن زياتېدل
- په فرضي کربښي د اغزن تار تېرول او د تحکيماتو او دروازو جوړول
- په هېواد کې د ناټويي اشغالګرو غوبل (ډله ييز اشغال) چې هر يوه يې خپلې آجنداوې هم درلودلې او خپلې نقشې پلې کولې.

ب - اصلي لاملونه

- د افغانانو اروايي ځانګړتيا چې اشغال او د اشغال زېږنده واکمنۍ نه مني
- د بدنامه جګړه مارانو پر مټ د يوه ژمن خادم حکومت د را منځته راتګ مخنيوى
- د پښتنو سره زور زياتى.

البته د اشغالګرو د ماتې او د جمهوريت د نړېدو اصلي لامل د افغانانانو ارواييي ځانګړتيا ده چې د اشغالګرو خلاف ودرېدل او ملي مقاومت پيل شو. البته په ملي مقاومت کې مرکزي او کليدي رول د طالبانو اسلامي تحريک درلود. امريکايانو د افغانانو مخ په زياتېدونکي اتلوال مقاومت او د اسلامي امارت سره د سيمه ييزو ځواکونوخواخوږۍ ته په کتو سره چې پوځيانو ته يې مرګ او ژوبله اوښتله او زيات لګښتونه پرې راتلل اړ شول د طالبانو سره دې هوکړې ته ورسېږي چې خپل پوځيان له افغانستان څخه وباسي . شل کلن اشغال وښودل چې جګړه ماران خپل واک او ځواک په جګړه او لوټمارۍ کې ويني له همدې امله د يوه يولاسي حکومت د ټينګښت خنډ ګرزېدل چې پايله يې د واکمنۍ خلاف د خلکو درېدل او د اسلامي امارت د دريخ پياوړتيا کېدله . د ناټويي اشغال وروسته واکمنۍ ماشين يا اصلي ځواک پښتني ضد شمال تلواله وه چې ددې تلوالې د جوړښت فلسفه د پښتنو د واک ، اقتدار او هويت له منځه وړل وو. د طالبانو تحريک چې اکثريت يې پښتانه وو د شمال تلوالې د واکمنۍ وحشت ته د پای ټکی کېښود چې ددې تلوالې دښمني يې وکټله. همدا لامل وو چې د ناټويي اشغال پر مهال يې بيا د پښتنو په سپکولو ، ځورولو، په شمال او لوېديځ کې د هغوی د جايدادونو د غضبولو او د هغوی د کليو او کورونو په بمباريو لاس پورې کړ او دې حالت پښتانه اړ کړل چې د طالبانو په کربښو کې ودرېږي او د ملي ضد واکمنۍ او اشغالګرو خلاف د خپلواکۍ د ګټلو په موخه قربانيو ته چمتو شي ، اشغالګر يې اړ کړل له افغانستان څخه ووزي او پدې ډول اشغال ختم او د اشغال زېږنده تش په نامه جمهوريت هم د شګو د دېوال په څېر ونړېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د شوروي او امریکایي اشغالونو پرتله

د تاریخ په اوږدو کې بشریت د ډول ډول آفتونو سره مخامخ شوی دی خو په دې آفتونو کې د اشغال آفت ډېربد آفت دی ځکه چې :
لومړی - اشغالګر تر ټولو بې هویته او لوېدلي وګړي د ولس په برخلیک واکمنوي.
دوهم – اشغال د نیول شوي هېواد اوسیدونکي د خپل مشهور فورمول " بېل یې کړه ، اېل یې کړه " پر بنسټ د قوم ، توکم ، ژبې او مذهب له مخې وېشي چې د دې هېواد د اوسیدونکو تر منځ مخامختیا او دښمنیو ته لمن وهي چې دا بیا د یوه ملت لپاره ناورین دی او د ملت جوړونې بهیر ته زیان رسوي .
دریم – اشغال فرهنګي او اخلاقي ککړتیا را منځته کوي.

څلورم -اشغال کله ناکله د هېواد د ټوټې ټوټې کېدو سبب هم کېدای شي.

پنځم – د اشغالګرو په وړاندې هرو مرو درېږي تر څو د خپل پټ او ټاټوبي ساتنه وکړي او دا د دې سبب ګرزي چې د جګړې اورونه بل شي چې په جګړه کې انسانان وژلې کېږي ، کلي او ښارونه ورانېږي او د نېول شوي هېواد د تمدن ټولي نښې نښاني له منځه ځي چې دا د یوه ملت لپاره ناورین او ناتار دی.

شپږم- ښکېلاکګر د نېول شوي هېواد شتمنۍ او لرغوني آثار غلا کوي.

لدې څخه ښکاري چې په یوه هېواد د پردیو واکمنېدل د دې هېواد د ولس او تاریخ لپاره ناورین دی . د هېوادونو اشغالونه که په هره پلمه اوهر نامه ترسره شي ګډ ې ځانګړتیاوې لري. د بابا آدمه نیولې تردې دمه اشغالګرو نیول شوي هېواد ته د غمیزو پرته بل څه نه دي راوړي. فکري غلامان او د اشغالګرو اردلیان دي چې اشغال ته توجیهات لټوي . له بده مرغه پدې وروستیو څلورنیمو لسیزو کې زموږ هېواد دوه ځله د خونړیو یرغلونو او اشغال هدف وګرزید. د۱۹۷۹ کال د دسمبر په اووه ویشتمه شوروي اشغالګرو پخپل خونړي تیري سره خلقي واکمني راوپرزوله او د ببرک کارمل په مشرۍ یې خپل پرچمي لاسپوڅي واک ته ورسول او د ۲۰۰۱ کال د اکتوبر په اوومه امریکایي- انګریزي نیواکګرو په خپل وحشیانه یرغل سره د افغانستان اسلامي امارت نسکور او د برهان الدین رباني په مشرۍ یې جګړه ماران او لوټماران واک ته ورسول.سره لدې چې شوروي جمهوري سوسیالستي اتحاد او د امریکا متحده ایالتونه دوه مخالف سیاسي – اقتصادي(سوسیالستي او امپریالستي) سیستمونه پېژندل شوي وو خو زموږ په هېواد کې یې کړنو توپیر نه درلود ته به وایې چې شوروي او امریکایي اشغالګر د یوې مور زامن وو او ګډه تګلاره او ستراتېژي یې لرله. البته دواړو اشغالونو د ګډو وجوهاتو په لرلو سره خپلې ځانګړتیاوې هم درلودلې چې دا ځانګړتیاوې د هغوی توپیر ښیي. پدې لیکنه کې به د دوو اشغالونو ګډو وجوهاتو او توپیرونو ته ځغلنده کتنه وشي.

– شوروي اشغالګر د افغانستان د وخت حکومت ته د پوځي مرستې په نامه خپل دوست حکومت نسکور او افغانستان یې اشغال کړ. انګلوساکسوني اشغالګرو د دښمن په نامه په برالا ډول واکمن حکومت نسکور او افغانستان یې ونیو.

– د شوروي اشغال په نړیواله کچه محکوم شو او م، م په پرله پسې ډول له اشغالګرو غوښتل چې له افغانستان څخه ووزي خو د امریکې له لوري د افغانستان اشغال نه دا چې محکوم نشو بلکې د م، م له

(c) ketabton.com: The Digital Library

لوري د جرمني د بن په ښار کې د اشغال لاندې افغانستان لپاره د حکومت بنسټ کېښودل شو او د شل کلن اشغال پر مهال د م، م سازمان د امريکايي اشغال په چوپړ کې ولاړ وو.

– د شوروي اشغال پر مهال ملي مقاومت د لويديځ او د هغه د متحدينو د بشپړ سياسي ، معنوي، تسليحاتي او اقتصادي ملاتړ څخه برخمن وو او په پرمختللو پوځي تجهيزاتو يې سمبالولو خو د امريکايي اشغال پر مهال چا په بربنډ ډول د افغان ملي مقاومت څخه ملاتړ نه دی کړی او د ملي مقاومت اغېزمنې وسلې واسکټ او بوشکې وې چې هغه يې هم په خپله جوړول.

- دواړو اشغالګرو يو فورمول « ببل يې کړه، ابل يې کړه» پلی کړ. د شوروي اتحاد د اشغال په مهال د لومړي ځل لپاره د لرکيو او ډېرکيو ويشونکي تبليغات پيل شول او د قومونو او قبايلو په وزارت کې د قومونو ځانګړي معيينتونه په اداري تشکيلاتو کې اضافه شول. د دې ترڅنګ قومي مليشې هم جوړې شوې. امريکايانو د بن په کنفرانس کې په بربنډ او رسمي ډول د راتلونکي حکومت بنسټ د قومونو او توکمونو پراساس کيښود. د شل کلن اشغال پر مهال د خراسان ، هزارستان او سويلي ترکستان د جنډو جګول ، په فاسده ولسي جرګه او مزدورو رسنيو کې د پښتنو او غيرپښتنو د ويشني څرګندونې او په تذکرو کې د قومونو ليکل د واحد او يوموټي افغانستان شتون تر پوښتنې لاندې راوړی وو.
– په دواړو اشغالونو کې ملي ارزښتونو او تاريخ ته سپکاوی شوی دی. توپير يې پدې کې وو چې په شوروي اشغال کې دا کار په زيرکانه او غلي ډول خو په امريکايي اشغال کې په بربنډ ډول پلی کېده .
- د دواړو اشغالونو پرمهال بې تومنې ، پردی پال او فرصت غوښتونکي وګړي د واک او ځواک خاوندان شول.

- شوروي اشغالګرو يوازې له فاسدو جګړه مارانو څخه د افزارو په توګه د ملي مقاومت په ځپلو کې ګټه پورته کوله. امريکايي اشغالګرو ټول دولتي ماشين فاسد کړ ، نه يوازې دولتي ماشين د جګړه مارانو په چوپړ کې وو بلکې په ملي شتمنيو هم جګړه ماران واکمن وو . د امريکايي اشغال پر مهال په دولتي ماشين کې ژمنو مامورانو په بشپړ ډول ځانونه پردي احساسول.

- د سره اشغال پر مهال شوروي سلاکارانو د افغان ځواکونو د لارښوونې او قوماندې مستقيم واک نه درلود. د تور اشغال پر مهال ناتويي سلاکارانو د امر او قوماندې بشپړ واک درلود تردې چې امريکايانو د ملي امنيت د صفري قطعاتو د روزنې، لوژيستيکي تاميناتو او په جګړه کې د استعمالولو بشپړ واک درلود . د ملي امنيت مسؤلين د دې قطعاتو د فعاليت د څرنګوالي څخه په بشپړ ډول بې خبره وو. ددې معنی دا کېږي چې د ملي امنيت صفري قطعې د امريکا د سي آی ای په چوکاټ کې د امريکايي پوځ برخه وه .

- شوروي اشغالګرو خپلو چوپړيانو ته ظاهرآ د نوکر په سترګه نه کتل او هغوی يې په ټولنه کې نه سپکول خو ناتويي اشغالګرو خپل چوپړيان لکه توکي کارول او هغوی يې خپل مربيان ګڼل. غوره بېلګه يې د دونالد ټرمپ له خوا بګرام ته د اشرف غني احضارول او د امريکايي پوځيانو په کتار کې درول وو چې د ده وينا واوري او د امريکايي سرتېري په شان يې وينا ته چکچکې وکړي .

(c) ketabton.com: The Digital Library

- شوروي اشغالګرو په افغانستان کې د افغانانو لپاره زندانونه نلرل خو ناټويي اشغالګرو خپل زندانونه لرل تردې چې افغانان يې د ګوانتانامو په بدنامه زندان کې بنديانول او شکنجه کول. عجيبه خو لا داوه چې نه يوازې امريکايي پوځيانو زندانونه لرل بلکې ملکي وګړو يې هم په افغانستان او حتی د کابل په ښار کې زندانونه لرل.

- شوروي اشغالګرو د افغانستان د دولتي او ټولګټو بنسټونو د پياوړتيا لپاره تر يوې کچې اغېزمن ګامونه اوچت کړل خو ناټويي اشغالګرو يوازې د خپلو چوپړيانو د پياوړتيا او شتمن کولو لپاره هلې ځلې کولې. دې خاينانه تګلارې په ټولنه کې د خوارو او شتمنو تر منځ واټن زيات کړ او پدې ډول يې خپل چوپړيان په ميلياردرانو او فرعونانو واړول .

- شوروي انترناسيونالستانو افغانستان ته يو پياوړی وسلوال پوځ جوړ کړ چې ساري يې په سيمه کې شتون نه درلود خو امريکايي ګلوبالستانو د پوځ په نامه اربکيو او مليشو ته ورته ځواک جوړ کړ چې يوازې د ملي مقاومت او ولس د مهارولو او ځپلو وړتيا ولري خو د بهرني يرغل په وړاندې د درېدو وس ونلري.

– شوروي اشغالګرو په افغانستان کې د مالي او اخلاقي فساد د رواجولو ستراتيژي نلرله خو امريکايي اشغالګرو د مالي، اداري او اخلاقي فساد پاليسي پر مخ وړله. په ادارو کې پراخ فساد ، په ارګ او دولتي ادارو کې فحشا ، د امن د کورونو په نامه د فحشا د مرکزونو جوړول ، امريکايي اډو ته د بدلمنوښځو وړل او د شا وخوا دری نيم ميليونو معتادانو شتون په افغانستان کې د امريکايي اشغال د فساد د رواجولو د پاليسی ښکاره بېلګې دي .

- د شوروي اشغال پر مهال افغانستان داسې باوري پوځ درلود چې د جګړې انګېزه يې لرله او د خپلو سياسي اوعقيدتي باورونه له مخې د واکمنی د ساتلو لپاره قربانی ته چمتو وو . ناټويي اشغالګرو افغانستان

(c) ketabton.com: The Digital Library

ته داسې امنيتي ځواکونه را وپنځول چې د ناټويي اشغالګرو د بشپړې وتلو دوې اونۍ مخکې خپل مورچلونه ، چونۍ او حوزې خوشې کړلې او خپلو کورونه ته لاړل . د ناټويي اشغال پر مټ جوړ شوي پوځ عسکري لوړې او ملي ګټو ته قطعا ژمنتيا نلرله او وسلې ته يې د ناموس په سترګه نه کتل.همدا لامل وو چې کله د وسلوال مقاومت برى حتمي شو د خپلو وسلو او پوځي تجهيزاتو سره ايران، تاجکستان او ازبکستان ته وتښتېدل. د افغانستان د اسلامي جمهوريت وطنپلورونکو پيلوټانو يوازې ۶۳ الوتکې او چورلکې ازبکستان ته وتښتولې . دهغوی سره ۶۰۰ تنه لوړپوړي ملکي او پوځي هم ازبکستان ته وتښتېدل. خو د ا، خ، د، ګ د واکمنۍ د نسکوريدو په درشل کې يوه پوځي هم يو ټوپک بهر ته نه دی وړی.

- شوروي انټرناسيونالستو پوځيانو خپلې موډرنې وسلې افغان پوځ ته ډالۍ کړې او دوی ووتل خو امريکايي اشغالګرو تر ځو کولای شول خپلې وسلې له ځانه سره يووړلې او يا پاکستان ته ورکړلې . تر دې چې د بګرام او کابل د هوايي ډګرونوتجهيزات او الوتکې يې د وتلو پر مهال ويجاړ او حتی د هوايي ډګر رانوې (ليکه) هم ويجاړه کړله. دلته د امريکايانو افغاني ضد ماهيت او موخې بربنډ ښيې.
- د سره اشغال پرمهال پنجابيانو دا جرآت نه کاوه چې د افغانستان خواته په سپکه سترګه وګوري ځکه پوهېدل چې هم افغان حکومت او هم يې بهرنی ملاتړی سخت غبرګون ښيي. د تور اشغال پرمهال پاکستانيانو په کراتو د افغانستان سرحدي ولايتونه د توغنديو او توپچي هدف ګرزولي چې ځاني او مالي زيانونه يې لرل خو امپريالستي اشغالګرو کوم غبرګون نه دی ښودلی او د دوی له لوري جوړشوي اربکي پوځ د غبرګون او متقابله بريد شونتياوې نه درلودلې . سربېره پر دې د امريکايي اشغال پرمهال پاکستاني اړخ د ديورند په فرضي کرښه اغزن سيم تېر کړ او دروازې يې ولګولې . دا بيا د دې واقعيت ثرګندوی دی چې د افغانستان او پاکستان اړوند د واشنګتن پاليسي پدې څرخېدله چې افغانستان د پاکستان په ستلايت بدل کړي. همدا لامل وو چې د اوباما مرستيال جوبايدن کرزي ته ويلي وو چې امريکې ته پاکستان د افغانستان په پرتله پنځوس ځله زيات ارزښت لري.

- د افغانستان څخه دواړه ښکېلاکګر د سولې د تړونونو په لاسليک کولو سره ووتل پدې توپير چې شوروي سپاهيان په ځانګړو مراسمو سره وتل پيل کړل چې د نړۍ له ګوټ ګوټ څخه لسګونو خبريالانو پدې مراسمو کې برخه لرله او د شوروي پوځيانو وروستۍ ډله په رڼا ورځ د حيرتان له پله څخه تېره شوله . خو د ناټويي لښکر د وتلو څخه هېڅوک هم نه خبرېدل او وروستۍ ډله پوځيان يې لکه غله په توره شپه کې د کابل له نړيوال هوايي ډګر څخه و تښتېدل . دا بيا ښيي چې امپريالستي ښکېلاکګر او لاسپوڅې واکمنۍ يې په ټولنه کې په بشپړه توګه منفوره او رټل شوې وه او لامل يې دا وو چې دا واکمنۍ د جګړه مارانو، قاتلانو ،غلو، لوټمارانو او د مختلفو دولتونو د جاسوسانو او مزدورانو يوه ټوليزه وه.
- دواړه اشغالګر کله چې د افغانانو د اتلوال مقاومت په وړاندې په ګونډو شول خپلو دوستانو خو په واقعيت کې چوپړيانو ته شا کړله او هغوی يې د دوی په غليمانو تعويض کړل.

- شوروي اشغالګرو خپلو هغو پوځيانو ته چې د افغانانو سره زورزياتی کاوه او د ملکی بېګناه افغانانو په وژنو تورن وو د قانون منګولو ته سپارل خو ناټويي اشغالګرو خپلو جنايتکارو پوځيانو ته ګوتځندنه هم نه کوله تر دې چې د بريتانيا شهزاده په خپل کتاب کې په وياړ سره په هلمند کې د افغانانو د وژنو يادونه کړې او دا وژل شوي ملکي افغانان د شطرنج داني بولي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پورتنیو څرګندونو ته په کتو سره ویلی شو چې اشغالونو موږ ته ناورینونونه راوړل ، میلیونونه تنه شهیدان، معلولان او کډوال شول . دری نیم میلیونه افغانان معتاد کړل . غوره مغزونه له هېواد څخه ووتل .ملي یووالی مو سخت زیانمن شو. په خپل خان اتکا او باور مو له لاسه ورکړ . اوس مهال پردي پالنه او جاسوسي شرم نه ښکاري. ددې ټولو ناخوالو او بدمرغیو سره سره اشغالونو پښتانه د هېواد د ستر قوم په توګه د غفلت له خوبه را ویښ کړل ځکه ویې لیدل چې د اشغال لاندې افغانستان کې یې هویت او ژبه دواړه د ګواښونو سره مخ دي. دا بیا ښیي چې ښکیلاکګر په اشغال شوي هېواد کې ډېرکي تر سخت فشار لاندې نیسی تر دې چې هغه په اقلیت اړوي. همدا لامل وو چې پښتانه د خپلې ژبې د غوړېدو په سوچ کې شول او پدې لار کې ټاکلې بریاوې هم لري. په افغانستان کې د اشغالونو دې ناوړه پایلو ته په کتو سره دا درس تر لاسه کېږي چې واکمنۍ او سیاستوال باید د خپلو خلکو مقدساتو او دودونو ته درناوی وکړي ، د خپلو خلکو سره د زور زیاتي پر ځای د پوهاوی تګلاره غوره کړي ، د خپلو خلکو او زمانې د غوښتنو سره سم خپلې تګلارې عیارې کړي، د پردیو او د پرمختللو ټولنو د نسخو د پلې کولو او د واک د انحصار څخه په کلکه ډډه وکړي . سیاستوالو ته بویه چې هېڅکله هم په پردیو باور ونکړي چې هغوی به یې هېواد آبادوي . چارواکو او سیاستوالو ته ښایي چې د هېوادونو او په تېره ځواکمنو دولتونو سره په اړیکو کې محتاطانه ګامونه اوچت کړي. اوسنیو او راتلونکوچارواکو ته بویه چې ناپېیلی اقتصاد محوره سیاست پر مخ بوزي . سیاستوالو ته ښایي چې د ښکلو سیاسي شعارونو لکه انټرناسیونالسم، ګلوبالیسم او اسلامي اخوت ښکار نشي او هرڅه د ملي ګټو په تله و تلي او د ښوونځي او مدرسې واټن له منځه یوسي. اوسني او راتلونکو واکمنیو ته ښایي چې د شوروي او امریکایي ښکېلاکګرو څخه د جګړې غرامات وغواړي. همدارنګه اوسنۍ او راتلونکو واکمنیو ته ښایي چې د ښکېلاکګرو او کورنیو جګړه مارانو جنګي جنایتونه مستند کړي او هغه نړیوالې محاکمې ته وسپاري . کورني ژوندي او مړه جنایتکاران او د اشغال لوړپوړي اردلیان محاکمه کړي. ددې جنایتکارانو لپاره یو ځانګړې هدیره غوره شي ،هغه د جنایتکارانو یا تورې هدیرې په نامه و نومول شي او په یوه مرمرینه ډبره کې د دې وطنپلورونکو او جنایتکارانو نومونه ولیکل شي تر څو ولس او راتلونکي نسلونه هغه وپېژني او پدې ډول ټولو ته د عبرت درس شي .

(c) ketabton.com: The Digital Library

اخځونه

١ – محمد حسن کاکړ، د سرطان کودتا د افغانستان د اوږدې بې ثباتۍ پیلامه،د افغانستان د کلتوري ټولنې ودې ټولنه ،٢٠٠٩ ، مخ ٥٧ .

٢ – غلام دستګیر پنجشیري، ظهور وزوال حزب دموکراتیک خلق افغانستان،١١ جدی ١٣٧٧، مخ ١٨٢.

٣ – ډاکتر نبي مصداق، افغانستان سیاسي کمزوري او بهرنۍ مداخله،علامه رشاد خپرندویه ټولنه،١٣٨٩ ، مخ ٢٧٩.

۴- بي بي سي، پښتو،٢٠١٣ ،مى نهمه ،د کابل پوهنتون اتیا کلن تاریخ

۵- کاندید اکادمیسین محمد اعظم سیستاني،مقدمه یی بر کودتای هفت ثور و فجایع هشت ثور در افغانستان ، ١٩٩۵ ، مخ ١٠٨ .

۶- د افغاني محصلینو مجله ،لومړۍ ګڼه ،حمل -ثور ١٣۵٩ .

٧ - سترجنرال الکساندر مایوروف، په افغانستان کې ربنتیا څه تېرېدل ؟ ١٣٨٢ ،مخونه ٣٢۵ – ٣٢۶

٨ – اکادمیسین محمد انور نومیالی، د ثور پاچا ګردشي،استقلال ویب پاڼه.

٩ – اقبال وزیري، پاچا خان اندونه، مخ ١٧ .

١٠ – پوهنوال عبدالرشید جلیلي، غمیزه څنګه منځته راغله ؟ دانش خپرندوی ټولنه ، ٢٠٠٨ ، مخ ۴٣.

١١ – میرغلام محمد غبار، افغانستان در مسیر تاریخ، جلد دوم ، مؤسسه نشراتی میوند، مخ ٢٠۴ .

١٢ – دکتر عبدالرحمن زمانی،قیام سال ١٣٣۴ صافی های کنر،قسمت دهم،افغان جرمن آنلاین،دوم جون ٢٠٠۴ .

١٣ – سیدقاسم رشتیا، خاطرات سیاسی، مخ ٩۶ .

١۴ – محمدعلم بڅرکی ،ویښ ځلمیان د افغانستان یو سیاسي تحریک ، مخ ٣٠ .

١۵ – شاه محمود حصین ، جمعیت ویش ځلمیان ، مخ ۵١ .

١۶ – سیدشمس الدین مجروح ، سرګذشت من ،افغانستان تایمز کابل ، ١٩٩١ ، مخونه ٩۵- ٩۶ .

١٧ – کاندید اکادمسین محمد ابراهیم عطایی،نګاه مختصر به تاریخ معاصر افغانستان،١٣٨۴،مخ ٣٢۶.

١٨ – شاه محمود حصین ، مثلث بی عیب، ٢٠٠١، مخ ٢٩١ .

١٩ – محمدحسن شرق ، تاسیس و تخریب اولین جمهوری افغانستان ،مخ ۵٢ .

٢٠ – آدمک لویک،شخصیت های سیاسي افغانستان از ١٧۴٧ – ١٩۴۵ ،ګراس ، اطریش، ١٩٧۵، مخ ٢۴۶ .

٢١ – برهان الدین کشککی،نادرخان،لومړی چاپ، کابل ، ١٣١٠ ، مخونه ٣۴٩ .

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۲ – عبدالغفارخان (پاچاخان) ، زما ژوند او زما جد او جهد ، دانش خپرندوی ټولنه، ۱۳۸۷ ، مخ ۳۴۰ .

۲۳ – استوارت ریه تالی، آتش در افغانستان ،۱۹۱۹ – ۱۹۲۹ ،لومړی چاپ، پېښور، ۱۳۸۰ ،مخونه ۴۹ – ۵۰ .

۲۴ – حبل المتین ، ۱۳۰۹ ، ګڼه ۱۹۵ .

۲۵ – آدمک لویک ، مسایل خارجی افغانستان در وسط قرن بیستم،پوهنتون آریزونا ،۱۹۷۴ ، مخ ۱۸۰.

۲۶ – نهرو جواهرلعل ، نگاهی به تاریخ جهان،جلد دوم،محمد تفضیلی،تهران ،۱۹۶۷ ، مخ ۱۶۶۶ .

۲۷ – یوری تیخونوف،نبرد افغانی استالین،عزیز آریانفر،مسکو ، ۲۰۰۸ ، مخونه ۴۴۸ – ۴۴۹ .

۲۸ – ډګرجنرال عبدالرزاق، افغانستان در جریان زندگی من، مخونه ۶۷-۶۶ .

۲۹ -کرسچن ساینس مانیتور، نوامبر لومړی ، ۱۹۶۵ .

۳۰ – میر محمد صدیق فرهنگ ،افغانستان در پنج قرن اخیر ،جلد دوم ،میوند مطبعه ، ۱۳۷۱ ، مخ ۶۹۸.

۳۱ – محمد حسن کاکړ ، مجله بی المللی شرق میانه ، اقتباس از پیام ها و کنفرانس های مطبوعاتی رهبرملی ، مؤسس جمهوریت ، چاپ وزارت اطلاعات وکلتور،کابل نمبر ۲۶ ص ۵/ ۱۰ جولای ۱۹۷۳ ، ۱۷ جولای ۱۹۷۴ .

۳۲ – صباح الدین کشککی ، دهه قانون اساسی ، بنګاه نشرات مطبعه میوند، ۲۰۰۰، مخ ۱۸ .

۳۳ – کابل تایمز ،۹ سپتمبر،۱۹۶۴ .

۳۴ – لویي دوپري ،کتاب افغانستان ، امریکا ،۱۹۸۰ ، مخونه ۶۱۷-۶۱۶ .

۳۵ – ګلبدین حکمتیار، اسلامي نهضت، مخ ۹۹ .

۳۶ – البدر جریده (عربي) ، لمړۍ ګڼه ، دریم کال ،۱۹۸۸ .

۳۷- کاروان جریده ،اکتوبر ۱۶ ، ۱۹۶۹ .

۳۸ – محمد حسن شرق ، کرباس پوشان برهنه پاه ،سبا کتابخانه ، پېښور ، مخونه ۱۰۵ – ۱۰۶ .

۳۹ – ساطانعلي کشتمند،یادداشت های سیاسي و رویدادهای تاریخي، ۲۰۰۲ ، مخ ۱۱۳- ۱۱۷ .

۴۰ – صالح محمد زیری، د نیمي پېړۍ خاطرې، ۱۳۸۴ ، مخ ۱۷۴ .

۴۱ – عبدالغفار فراهي، افغانستان د دموکراسۍ او جمهوریت په کلونو کې ، ۲۰۰۳ ، مخونه ۲۱۵- ۲۱۷.

۴۲ -لیودوویک آدمک،تاریخ روابط سیاسي افغانستان از زمان امیرعبدالرحمن تا استقلال ،علي زهما، ۱۳۴۹ ، مخونه ۱۲ -۱۳.

۴۳ – سلیمان لایق، د ۱۳۶۸ لمریزکال ځینې سیاسي یادداشتونه،نولسم توک،روهی ویب پاڼه ، ۲۰۱۴ /۷ / ۷ .

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴۴- عتيق الله مولوي زاده ،از دين پروری تا دين فروشی، آريايي ويب پاڼه.

۴۵ – حق مل ضياء ،وحشي جنرالان ،الاماره ويب پاڼه۲۰۱۵ / ۱۰ / ۲۷ .

۴۶ – علامه عبدالحق مجددي ، افغانستان از امير کبير تا رهبرکبير،۱۳۷۸، مخ ۵۵۶ .

۴۷ – ديه ګو کوردويز او سليک اس هاريسون ، پشت پرده افغانستان، ۱۳۷۹،مخ ۱۶.

۴۸- سيدخليل الله هاشميان،ترجمه مقاله جناب محمد آصف خواتي، افغان – جرمن آنلاين، ۲۰۱۵ / ۵ / ۲۳.

۴۹ – الکساند لياخفسکي، د افغان غمېزه او مېړانه، روسي چاپ ، ۱۹۹۳، مسکو، مخونه ۲۲- ۲۳ .

۵۰ – ولاديميرپلاستون او ولاديمير اندريانف ،افغانستان در منګنه ژيوپولتيک،پشاور، ۲۰۰۱، مخ ۵۵.

۵۱-خاطره زندان،سالنامه انجمن سالمندان افغان،کاليفارنياى شمالي ،۲۰۰۸ ، مخونه ۱۶ / ۲۸ .

۵۲ – غوث الدين فايق ، رازې را که نمی خواستم افشاء ګردد، ۱۳۷۹ ، مخ ۲۱.

۵۳ – شاه زمان ستانزی ، سهل انګاری محمد داود خان و کودتاى ۷ ثور ، مخ ۶ .

۵۴ – عبدالحميد محتاط، سقوط سلطنت ،۲۰۰۴ ، کيف ، مخونه ۴۹ – ۵۱ .

۵۵ – خراسان مجله ، مخونه ۲۱- ۲۲ .

۵۶ – شهرت ننګيال ،شاه سابق محمدظاهرشاه ،مرکزنشراتى ميوند ،پشاور ، ۲۰۰۱، مخ ۶۹ .

۵۷ – محمد آصف آهنګ ، مرکه، دويچه ويلي ، ۵ /۱ / ۲۰۰۶ .

۵۸ – سيد عبدالله کاظم ، نظراندازی در لابلاى واقعيت هاى تاريخی ، افغان – جرمن آنلاين،۱۷ اګست ۲۰۱۵ .

۵۹ – خاطرات محمدظاهرشاه در ګفتګوی اختصاصی با بي بي سي، ۵ سپتمبر ۲۰۰۵ .

۶۰ – محمد اقبال وزيري ،د ثور پاڅون ، د کې جي بې دسيسې او د شوروي يرغل ، دانش خپرندويه ټولنه ، ۲۰۰۷ ، مخ ۵۲ .

۶۱ – ميرعنايت الله سادات ، افغانستان سرزمين حماسه و فاجعه ،آلمان ، ۱۹۹۸ ، مخ ۱۳۶ .

۶۲ – سيد عبدالله کاظم ، اظهارات يک شاهد عينی در باره آخرين سفر اعليحضرت محمدظاهرشاه در لندن براى تداوى چشم و عواقب آن ، ۱۷ جنورى ۲۰۱۵.

۶۳ – ولاديمير سينګروف ، چګونه ما با ويروس آ هجوم بر افغانستان مواجه شديم ، غوث جانباز ،مخ ۵۴ .

۶۴ – پروفيسور عبدالرسول امين ، د افغاني ټولنې د زعامت خلاء، آزادافغانستان ليکوالو ټولنه ، فرانکفورت، ۱۹۹۷، مخ ۲۵ .

۶۵ – انيس ورځپاڼه ، ۱۹۷۳ ، اګست ۲۳ .

۶۶ - پروفيسور داويدوف ، مسايل صلح و جنګ، ژباړونکی عزيز آريانفر ، ۱۹۹۶ ، مخ ۳۵ .

(c) ketabton.com: The Digital Library

۶۷ – محمد نذیر کبیر سراج ، رویدادهای نیمه اخیر سده بیست در افغانستان ، فرانکفورت ، ۱۹۹۷، مخونه ۲۱- ۲۲.

۶۸ – جمهوریت ورځپاڼه ، ګڼه ۴۱ ، ۳۱ / ۶ / ۱۳۵۲.

۶۹ – امین الله دریځ ،افغانستان در قرن بیستم ، مخونه ۲۹۰ – ۲۹۱ .

۷۰ – محمد همایون اعتمادی ، مشاهدات و نظریات، مجله آیینه افغانستان، جنوری ۱۹۹۴ .

۷۱ – لویی دوپری ، بیرق سرخ بر فراز افغانستان، قسمت اول ، جنبش های چپي در افغانستان، ۱۹۷۶ ، مخ ۱۰ .

۷۲ ـ داود ملکیار ، رد اتهامات و شرح واقعیت ها ، قسمت هشتم ، افغان – جرمن آنلاین ، ۲۱ / ۱ / ۲۰۱۶ .

۷۳ ـ کودتای میوندوال بر اساس خاطرات بازمحمد منګل در کتاب شهسوار سنګروال نیازي، احمدفواد ارسلا، ۶ / ۱ / ۲۰۱۶ .

۷۴ – عبدالصمد اظهر، خودکشي یا قتل ، اسرارمرګ محمد هاشم میوندوال ، مخ ۱ .

۷۵ – افغان جرمن آنلاین، سیدعبدالله کاظم ، نظر اندازی در لابلای واقعیت های تاریخی، مطالبي از کتاب خاطرات ډګرجنرال عبدالرزاق ، ۱۷ / ۸ / ۲۰۱۵.

۷۶ – افغان جرمن آنلاین، احمد فواد ارسلا ، مرحوم ډګرجنرال غلام فاروق خان ، شهید داودخان و ریاست محاکمات اردو ، ۱۵ / ۲ / ۲۰۱۵ .

۷۷ – افغان جرمن آنلاین ،سیدعبدالله کاظم ، داود خان و اردو ، ۵ / ۸ / ۲۰۱۵ .

۷۸ – افغان جرمن آنلاین ،ارمغان زندان ، یادداشت های عبدالملک عبدالرحیم زی ، مخ ۵۹ .

۷۹ – عبدالکریم میثاق،خاطره ها ګپ هایی از ګذشته ،انتشارات امیری ، ۱۴۰۱ ، مخ ۴۱ .

۸۰ – عبدالقدوس غوربندی ، نګاهي به تاریخ حزب دموکراتیک خلق افغانستان ، جرمنی ، ۱۳۹۷ ، مخ ۱۲.

۸۱ – پروفیسور عبدالحکیم شرعي جوزجانی، یادداشت های مختصر در باره تدارک و جریان کار کنګره مؤسس حزب دموکراتیک خلق افغانستان ، آریایی ویب پاڼه.

۸۲ – محمد اسمعیل اکبر، غلام دستګیر پنجشیري آنچه ګفته ...، د وطن پیغام ویب پاڼه ، ۲۱ /۲/ ۲۰۰۹.

۸۳ – عبدالحکیم شرعي جوزجاني ، د اووم د ثورځینې پېښې، فیسبوک ۲۹ / ۱۲ / ۲۰۱۹.

۸۴– خلیل الله زمر، بي بي سي، فارسي ویب پاڼه، ۲۴ / ۱۲ / ۲۰۰۷ .

۸۵ – د خبر او نظر نړی، عبدالجلیل وجدي، ۱۳۸۷، کاروان مطبعه ، مخ ۷۳ .

۸۶ – ثریا بها ، رها در دریا ،انتشارات امیری ، چاپ سوم ، ۱۳۸۲ ،مخونه ۱۰۸ – ۱۰۹

۸۷ – محمداکرام اندیشمند ، حزب دموکراتیک خلق افغانستا ن ،حاکمیت و فروپاشي ، انتشارات میوند، اکتوبر ۲۰۰۹ ، مخونه ۶۲ ، ۷۱ .

(c) ketabton.com: The Digital Library

۸۸– عبدالحمید مبارز،حقایق و تحلیل وقایع سیاسی افغانستان ،مرکزنشراتی حمید نور ، ۱۳۷۶ ، مخ ۷۰ .

۸۹– د امپراطورۍ وروستۍ جګړې نومی فلم ، ګېنریخ او بریا نوویچ بورویک.

۹۰ – محمدحسن کاکړ، رڼا او دفاع ، پېښور ، ۱۹۹۸ ، مخ ۱۶۲ .

۹۱ – په افغانستان کې کودتاوې او مرګونه ، ۱۹۸۲ ، نوامبر ۲۲

۹۲ – عبدالحکیم طبیبي ، خاطرات چهاردهه زندګي دپلوماتیک من در خدمت افغانستان و جهان ، مخ ۱۸۱ .

۹۳ – عبدالولي خان،پاچاخان او خدایي خدمتګاران ، لومړی توک، پېښور ، ۱۹۹۳ ، مخ ۴۹۱.

۹۴ – محمدعزیز نعیم ، مقاله پاکس پاکستانیکا، مجاهد ولس ، جون ۱۹۹۸.

۹۵ – عبدالولي خان، پاچاخان او خدایي خدمتګاران، دریم ټوک ، ۱۹۹۸، مخ ۱۷۰.

۹۶ – عبدالولي خان ، پاچاخان او خدایي خدمتګاران، دوهم ټوک ، ۱۹۹۴ ، مخ ؟؟؟؟

۹۷ – عبدالله بختانی ، فخرافغان او افغانستان ، پېشور ، ۲۰۰۸ ، مخونه ۹۱ – ۹۲.

۹۸– د افغانستان ۱۳۳۹ – ۱۳۴۰ کلنۍ ، مخ ۲۷۲ .

۹۹– تاریخ نوین افغانستان ، مخ ۳۹ .

۱۰۰ – دانش نامه خراسان ، ۱۰ آربان ، ۱۳۸۰ .

۱۰۱ – ارغنداوي عبدالعلي ، ژوندۍ خاطرې ، مخ ۱۴۸ ؟؟؟

۱۰۲ – روسانه کلاس ، افغانستان : ستره لوبه بیا را پیل سوې ، ۱۹۸۷ ، نیویارک ، مخ ۱۴۱ .

۱۰۳ – شعله جاوید، خاکستري بجا مانده از مائویسم افغاني،بې بې سي ، فارسي ، دسمبر ۲ ، ۲۰۱۳ .

۱۰۴ – هنری برادشر ، افغانستان تجاوز شوروی مقاومت مجاهدین ،دفهرنشراتی میوند، دریم چاپ ، پېښاور، ۱۹۹۱ ، مخ ۵۲ .

۱۰۵ – اکادمیسین ګلداد ، ګنځ ، ۲۰۱۲ ، مخونه ۱۷۷- ۱۷۸ .

۱۰۶ – ګروهی از دانشمندان انستیتوت تاریخ نظامی فدراسیون روسیه ، جنګ در افغانستان ، عزیز آریانفر، ۱۹۹۱ ، مخونه ۵۳ – ۵۴ .

۱۰۷ – کاروان جریده ، ۱۰ جون ۱۹۶۹ .

۱۰۸ – جورج آنی ، افغانستان ګذرګاه کشورګشایان ، سیدمحمد یوسف علمی و حبیب الرحمن هاله ،پېښور، میوند ، ۱۳۷۶ ، مخ ۷۴ .

۱۰۹ – جمعه نوپرور، از موج تا توپان ، ۱۳۸۲ ، مخونه ۱۱۲ – ۱۱۳ .

۱۱۰ – سلیمان لایق ، یادداشت های ۲۰ ثور ۱۳۵۶ ، کابل .

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۱۱ – کابل ناتها ، گنه ۵۷ ، څلورم کال ، چنگاښ ۱۳۷۴ .

۱۱۲ – غرزی لایق ، نگاهي برنیم رخ دیگر واقعیت ، آریایی ، ۱ جون ۲۰۱۴ .

۱۱۳ – عبدالوکیل ، از پادشاهی مطلقه الی سقوط جمهوری دموکراتیک افغانستان ، مخ ۲۴۴.

۱۱۴ – دپلوم انجینر کریم عطایي ،قیام و جمهوریت ۱۳۵۲ تحت قیادت سردار شهید داودخان ، ۲۰۰۴ ، سویزرلند، مخ ۲۱

۱۱۵ – هفته نامه پیمان ، قتلی که کودتای در پی داشت ،وحیدمژده ، ۲۰۰۴ ، جولای درویشتمه .

۱۱۶ – محمد ظاهر طنین ، افغانستان در قرن بیستم ،۱۹۰۰ – ۱۹۹۵ ، از مجموعه برنامه های بی بی سی، ناشرمحمدابراهیم شریعتی ، تهران ۱۳۶۴ ، مخونه ۲۰۱ – ۲۰۲ .

۱۱۷ – ځلمی محمدولي ، د کابل نومیالی ورځپاڼې او جریدې ، مخونه ۱۶۷ – ۱۶۸ .

۱۱۸ – هنری برادشر ،ایس هنری ، ۱۹۸۵ ، تاریخ او ټولنیز علوم ، لانگ دیوالی ، مخ ۳۷ .

۱۱۹ – بي بي سي فارسي ،۲۰۰۸ ، اپریل اوولسمه،

۱۲۰ – نوشیروانی کیهانی زاده ، روزنامک ویب پاڼه ، کمونست نمازگزار، ۲۰۰۶ ، دسمبر ۱۳ .

۱۲۱ – جنرال زاپلاتین ، تاریخ فلسفه ، زافترا ورځپاڼه ، ۵۱ / ۳۱۶ .

۱۲۲ – محمدعلی هوما ، زما نصیب ، دانش خپرندویه ټولنه ، ۱۳۸۹ ، مخونه ۱۳۰ – ۱۳۱ .

۱۲۳ – روبین ، ۱۹۹۱ ، واک فوندیشن ، ۱۹۹۹ ، مخ ۵۵ .

۱۲۴ – واسیلی میتروخین ،کې جي بي په افغانستان کې ، دانش خپروندویه ټولنه ،پېښور ، رحمت آریا ، مخ ۳۰۴ .

۱۲۵ – بورووېک آرتیوم، پټه جگړه ، ۱۹۹۰ ، مخونه ۵- ۶ .

۱۲۶ – محمد حسن کاکړ ، افغانستان د ۶۶ کال پسرلي کې له روسانو سره په جنگ کې ،مخ ؟؟؟

۱۲۷ – محمدالله وطندوست ، سرگذشت سرخ ، مخ ۱۳.

۱۲۸ – میرصاحب کاروال ، درس های تلخ و عبرت انگېز افغانستان، انتشارات میوند، ۲۰۰۵ ، مخ ۷۶.

۱۲۹ – محمدنبی عئیمی ، اردو وسیاست در سه دهه اخیر ، ۱۳۷۷، پېښور، مخ ۲۴۴

۱۳۰ – عبدالصمد غوث ، سقوط افغانستان ، دوهم چاپ ، محمدیونس افغان ، مخ ۲۵۷ .

۱۳۱ – افغانستان د یرغلونو په لاره کې ، پوهاندخیرمحمدماموند، دوهم چاپ ، ۲۰۱۳ ، مخ ۲۳۶ .

۱۳۲ – محمدآصف خواتی،افغانستان تر سلطنت وروسته ، دانش خپرندویه ټولنه ، ۱۳۸۹ ، مخ ۲۹۴ .

۱۳۳ – سیاسنگ عبدالصبور و آن گلوله باران بامداد ، فردا ویب پاڼه ، اتمه برخه

۱۳۴ – عبدالحکیم شرعی ، قیام ثور چگونه پیروز شد؟؟؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳۵ – داود ملکيار ، آيا فرد را برای نظام و يا نظام را برای فرد بايد خواست؟ افغان – جرمن آنلاين ، ۲۱ جون ۲۰۱۵ .

۱۳۶ – محمدحسن کاکړ، د ثور انقلاب او دهغې ناوړه پايلې ، مخ ۷۴ .

۱۳۷ – رازمحمد پکتين ، افغانستان له دوهمې نړيوالې جګړې وروسته ، دانش خپرندويه ټولنه، ۱۳۹۴ ، مخ ۷۴ .

۱۳۸ – فارسي رو ويب پاڼه ، د سره ستوري ورځپاڼې سره د يوري کوزنتس مرکه .

۱۳۹ – وهاب صالحه واصل ، کودتای پنجم در سقوط جمهوری سیاه سرخ وسبز ،يوولسمه برخه ، افغان – جرمن آنلاين ، ۲۷ / ۶ / ۲۰۱۶ .

۱۴۰ – خيرمحمد بايګان ،نقش استعمار نوين جهان ابرقدرت در افغانستان ،۱۳۷۹ ، مخونه ۱۴۳ ـ ۱۴۰.

۱۴۱ – شوفيلد ، ۱۹۹۳ ، مخ ۱۰۴ .

۱۴۲ – وبلاک چکاد ، ژباړه عزيز علی زاده .

۱۴۳ – شرعی ، حادثه خونين ارگ ،آريايی ، جون ۲۰۲۰ .

۱۴۴ – ستيوکول ، د پېريانو جګړې ،ژباړه غلام محمد زرملوال ، دانش خپرندويه ټولنه ، ۲۰۰۷ ، مخ ۸۱۷ .

۱۴۵ – ميل بيورلی ، انقلابي افغانستان -تازه اورونه ، ۱۹۸۲، لندن، مخ ۱۳۰ .

۱۴۶ – شپيګل ، نولسمه ګڼه ، ۱۹۷۸، می اتمه .

۱۴۷ – محمد اعظم سيستاني ، اصلاحات ارضي در افغانستان ، ۲۰۰۸ ، مخ ۲۵۱ .

۱۴۸ – نديم شاهد ، اختصاصي مرکه ، دهيرالد ، پاکستان ، می ۱۹۸۸.

۱۴۹ – ميک کولوم ، بل ، د سي آی ای مخلوق ، واشنګتن پوست ، ۱۹۸۹ ، سپتمبر لسمه ، مخ ۳۱.

۱۵۰ – افغان شمله ،مخونه ۱۳۲ – ۱۳۳ .

۱۵۱ – محمود حبيبي ،مکاتب افغاني ،دريم کتاب ، مخ ۱۳۳ .

۱۵۲ – نوميالی محمد انور ، د ثور پاچا ګردشي، استقلال ويب پاڼه .

۱۵۳ – فتاحي کاليېز ، بي بي سي فارسی ،۴ / ۱۱/ ۲۰۱۵ ، ۱/ ۶ / ۲۰۱۶.

۱۵۴ – ډګروال محمديوسف او مارک اوکين ، تلک خرس ، دوهم چاپ، ۲۰۰۹ ، ژباړن داکتر نثاراحمد، مخ ۳ .

۱۵۵ – ولوالجي اسدالله ، خروج جنرال دوستم و سقوط نجيب الله ، دانش خپرندويه ټولنه ،پېښور، ۲۰۰۱ ، مخ ۲۴۹ .

۱۵۶ – روبين برنت ، د افغانستان شخړه ، پوهنتون يله کانګ ، ۱۹۹۵ ، مخ ۱۸۵.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۵۷ – روهي ويب پاڼه،ملي رهبر شاغلي حامد کرزي د خوشحال بابا فکري بهير ځانګړې غونډه ، ۱۵ / ۴ / ۲۰۱۶.

۱۵۸ – غلام محمد زرملوال ،افغانستان تر وروستي افغانه ، دوهم ټوک ، مخ ۲۱ .

۱۵۹ – د افغانستان کلنی ، ۱۳۵۷ ، مخ ۶۷ .

۱۶۰ – نظيف الله نهضت ، د پرديو فتنې ، دانش خپرندويه ټولنه ، پېښور، ۲۰۰۷ ، مخ ۳۴ .

۱۶۱ – احمدشاه فروزان ، قيام هرات ،انتشارات ميوند،مشهد، لومړی چاپ ،۱۳۷۲ ، مخونه ۶۲ – ۶۳.

۱۶۲ – مصباح زاده ،کودتای ثور و پيامد های آن ، پيام آفتاب ، بخش چهارم ،۲۳ / ۲ / ۱۳۸۷ .

۱۶۳ – مارک اربن ، جنګ په افغانستان کې ، مخ ۳۶ .

۱۶۴ – شرعي جوزجانی، اولين سفر هيات حزبی و دولتی ج ، د ، ا به مسکو، ۲۰ / ۱ / ۲۰۲۰ .

۱۶۵ – هنری برادشر ، افغانستان او شوروي اتحاد ، مخ ۸۷ .

۱۶۶ – جنرال عزيز احمد عزيزي،افغانها ملتی که دو ابر قدرت جهان را به زانو در آورد ،اداره دارالنشر افغانستان ، ۱۳۷۸ ،مخ ۱۱۵.

۱۶۷ – انور راجا ، د افغانستان غميزه لومړی لاسي بيان ، ۱۹۸۸ ، مخ ۱۱۴ . ۱۶۸
- خاطرات سياسی جنرال عبدالقادر ، ۱۳۹۲ ، هامبورګ، مخونه ۲۲۸ – ۲۶۹ .

۱۶۹ – جامعه باز ، روزنامه برای زندګی ، انقلاب ثور بر ما تحميل شد، ګلاب زوی ، ګفتګو محمد اسلم جواد.

۱۷۰ – جنرال عبدالقادر (اکا) دافغان تراژيدي – د روسي تجاوز زيږنده ، سروش کتاب پلورنځی ، ۱۳۹۸ ،مخ ۶۵ .

۱۷۱- پوهاند محمود سوما ، د ثور وسلوال پاڅون او د افغانستان مسآله ، پېښور ، ۲۰۰۸ ، مخونه ۵۳ – ۵۴ .

۱۷۲ – يوالي جريده ، ۱۳۸۰ ، ځلورمه ګڼه ، مرغومي شپږمه .

۱۷۳– يارمحمد تره کی ، د نورمحمد تره کي تلين ، ۸ / ۱۰ / ۲۰۲۲ .

۱۷۴ - فلم مستند دو روز پی در پی ، د افغانستان د تلويزيون محصول ، ۱۳۷۲ .

۱۷۵ – انيس ورځپاڼه ، ۱۱/۷/ ۱۳۵۸ .

۱۷۶ – بورروويک په نامه روسي مستند فلم.

۱۷۷ – د جنرال ګوريلوف مرکه ، ديدګاه ويب پاڼه ، ژباړه عزيز علی زاده.

۱۷۸ – څرنګه افغانستان ته راغلم ، صدير مجله ، ژباړه مسعود رؤفي ، ګڼه ۲۵ ، آلمان ، ۱۹۹۸.

۱۷۹ - محمد عثمان صافی ،د ثور نظامي پاڅون او دخلقی ګونډياو هيلې ، يادداشتونه او واقعيتونه ، ۲۰۰۵ ، مخ ۲۰۱

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۸۰ - حقایق پشت پرده تهاجم شوروي بر افغانستان ، مخ ۸۶

۱۸۱ - توپان در افغانستان مخ ۱۶۷.

۱۸۲ – فیاض نجیمی ، معمای تجاوز شوروی در افغانستان ، دیدگاه ویب پاڼه

۱۸۳- جورج آنی،افغانستان گذرگاه کشورکشایان،سیدمحمدیوسف علمی وحبیب الرحمن هاله ،پشاور،میوند،۱۳۷۶ ، مخ ۱۰۲

۱۸۴ – د افغانستان جګړه او ګورکي ته زما تبعید، ژباړه زرین انځور، اګست ۲۰۰۴ ، مخ ۲۰ .

۱۸۵ - نیکیتامندوکوویچ ، روسیه فاکتور پشتونها ، فارسي رو ویب پاڼه.

۱۸۶ -ببرک کارمل ، در راه تحکیم حاکمیت خلق ، مجموعه بیانیه ها و نوشته ها ،۱۳۵۸- ۱۳۵۹ ،موسسه نشراتی کمیته مرکزی حزب دموکراتیک خلق افغانستان ، مخ ۳ .

۱۸۷ – د دولتي تلویزیون آرشیف ،۱۳۵۸ ،مرغومي څوارلسمه .

۱۸۸ – کلنی ، ۱۳۵۸ – ۱۳۵۹،گڼي ۴۵ /۴۶ ، مخ ۳۲۲ .

۱۸۹ – وفا جریده ، ۱۳۷۴ ، مخ ۱۸ .

۱۹۰ – باریس ګروموف ،سرې لښکرې په افغانستان کې ، مخ ۷۶ .

۱۹۱ – فقیرمحمد ودان ، حقایق پندارها و کردارها ،مخ ۱۱۰ .

۱۹۲ – ولادیمیر سینګروف ،مصاحبه با کارمل ، دیدګاه ویب پاڼه.

۱۹۳- محمدنبی عظیمي، من و آن مرد موقر، مخ ۳۸۶

۱۹۴- شبارشین ، دست مسکو ،مخ ۱۴۰ .

۱۹۵– سخني در نقد از حزب دموکراتیک خلق افغانستان ،آسمایي فیسبوک ، ۱۵/ ۶ / ۲۰۱۲.

۱۹۶– جنرال محمد قاریيف ، افغانستان بعد از بازګشت سپاهیان شوروي،ژباړن عزیز آریانفر،تهران، ۱۹۹۸ ، مخ ۱۵۳ .

۱۹۷– بصیراحمد دولت آبادي ،شناسنامه احزاب و سازمانهای سیاسي ، قم ایران،۱۹۹۲ ، مخ ۱۵۸.

۱۹۸– رزاق مامون ، رازخوابیده اسرار مرګ دکتر نجیب الله ،دوهم چاپ ،۲۰۰۸ ، مخ ۱۱ ؟؟؟

۱۹۹– افغان ملت جریده ، ۱۳۷۴ ، د تلې ۲۵ ګڼه.

۲۰۰ – پای عساکر مارا به افغانستان کشانیدند، پیمان ملي ویب پاڼه ،مرکه کونکی هارون امیرزاده.

۲۰۱ – ل. ای . شبارشین ، د مسکو لاس ، ژباړن محمدطاهر کانی ، مخ ۱۴۶ .

۲۰۲ – دوست وفدار شما ،دیدګاه ویب پاڼه ، دوهمه برخه .

۲۰۳ – عبدالجبار ثابت ، پشت پرده افغانستان ،مخ ۲۱۱.

۲۰۴- حقیقت انقلاب ثور ، ۱۵/ ۲ / ۱۳۶۵.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۰۵ – بریدجنرال الکساندر لیاخفسکی ،ډیوه مجله ،لندن ،۱۹۹۵ ،دسمبر ، مخ ۱۹ .

۲۰۶ – فقیرمحمد ودان ، دشنه های سرخ ، ۱۹۹۰ ، مخ ۲۰۱.

۲۰۷ – شاه محمود حصین ، مکثی کوتاهی برنقلی از هزارویک پیشامدغرزی لایق ، ۲۰/ ۱۰ / ۲۱۷ ، استقلال ویب پاڼه.

۲۰۸ – نسرین کتونا ، د افغان ځورېدلي واس غږ ویب پاڼه.

۲۰۹ – ویکي پیدیا ، د جلال آباد جګړه.

۲۱۰ – اندیا تلګراف ،نوی ډهلي ، ۳۰ / ۹ / ۱۹۸۹.

۲۱۱ – عبدالوکیل، ازپادشاهی مطلقه الی سقوط جمهوری دموکراتیک افغانستان،مخ ۶۱۸ .

۲۱۲- اجمل اټک یوسفزی ،شهنواز تنی ولې کودتا ته اړووت؟ فیسبوک ، لومړی برخه ، ۶/ ۶ /۲۰۲۰.

۲۱۳-محمد اکرام اندیشمند،سال های تجاوز و مقاومت ، مخ ۱۱۰.

۲۱۴ – سنګیروف ، اسیر سربیریاني بود ، اګست ۱۹۸۹ .

۲۱۵ - شپیګل ، جون یوولسمه ، ۱۹۹۱ ؟؟؟ سقاوی کې وکتل شي ؟؟؟؟؟

۲۱۶ -محمد اسحق توخي ، دکتورنجیب الله و خروج نیروهای شوروي از افغانستان ، نهضت آینده ویب پاڼه ، ۹ / ۲ / ۲۰۰۹ .

۲۱۷ – بروس ریچاردسن ، د لستوڼي مار ، ۱۹۹۸ ، ژباړن نثاراحمد صمد ، مخ ۳۲.

۲۱۸ – نیمروز جریده ، لندن ، مارچ ۱۹۹۶.

۲۱۹ – محمدعثمان تره کي ،معضله تاوان غرامات جنګ در افغانستان ،بعد حقوقي مسآله ،ټول افغان ویب پاڼه ، ۱۵ / ۸ / ۲۰۰۷.

۲۲۰ – اسدالله ولوالجي ، در شمال چی می ګذشت ، ۱۹۹۸ ، پیښور ، مخ ۱۷.

۲۲۱ – محمد اسحق توخي ، مداخلات فرامرزی و فاجعه سقوط جمهوریت ،۲۷۷ – ۲۸۰.

۲۲۲ – فلیپ کاروین ، د افغانستان غملړلی برخلیک ، مخ ۱۵ – ۱۶.

۲۲۳ – شاه زمان وریځ ستانزی ،از پاتک شاهي تا کبل شاهي ،انتشارات زرنګار ، ۱۳۷۹ ، مخ ۳.

۲۲۴ – حامد علمي، سفرها و خاطره ها، مخ ۲۰۵.

۲۲۵ – میرغلام محمد غبار، افغانستان در مسیر تاریخ ، لومړی ټوک ، مخ ۸۱۳.

۲۲۶ – جمیل الرحمن کامګار ، کرونولوژي حوادث تاریخی افغانستان ، انتشارات میوند، ۲۰۰۸ ، مخ ۲۰۲.

۲۲۷ –عبدالقیوم حکیم زی ،استبداد ، مخونه ۲۸۳- ۲۸۴

۲۲۸- سمسور افغان ، دویمه سقاوي ، د افغانستان کلتوري ودې ټولنه ،۱۹۹۸ ، مخنه ۷- ۷۱.

(c) ketabton.com: The Digital Library

٢٢٩ – نوې پاڼه ، وحدت حزب ، پېښور، ١٩٩٥ ، مرغومي اووه ويشتمه ، ګڼه ٢١ ، مخ ٢.

٢٣٠ – خواجه احمد انصاري ، افغانستان در آتش نفت ، انتشارات ميوند، څلورم چاپ ، ٢٠٠٣ ؟؟، مخونه ٥١- ٥٢.

٢٣١ – لوموند، انګلستان ، ٢٠٠٠، اکتوبر دېرشمه .

٢٣٢ – جنرال رحمت الله صاقي ، مسعود پېژنئ؟ مخونه ٨٥-٨۴

٢٣٣ – حقاني مولوي حفيظ الله ، د افغانستان طالبان (عربي)اسلام آباد ، ١٩٩٧ ، مخونه ٩٩- ١٠٠

٢٣۴ – محمدظاهر عظيمي ، افغانستان و ريشه دردها ، مخ ٣٥.

٢٣٥ - ګلبدين حکمتيار ، پټې توطېې بربنډې څېرې ، مخونه ٢٢۶- ٢٢٧

٢٣۶ – ثاقب عبدالرحيم ، له اسامه بن لادن سره زما لومړی ملاقات ، نن ټکی آسیا ، می دریمه ، ٢٠١٨.

٢٣٧ – ثاقب عبدالرحيم ، له طالبانو سره د القاعده غير مقيد بيعت احتمالي اضرار، نن ټکی آسیا ، می ٢۶ ، ٢٠١٩.
٢٣٨ – بروس ريچاردسن ، درغلنې لومې ترهګري ، ژباړن رحمت الله آريانا ، افغان – جرمن آنلاين ، ۶/٢٨/ ٢٠٠١. واشنګتن پست ٢٠٠١/۶/١٨ .

- ٢٣٩The US and the Taliban a don dool la monde Diplomatuque jan 5. 2002

٢۴٠ –نیکولای سنچنکوایوانویچ ، توطيه نړيوال سياست څوک مخته بيايي؟ ژباړونکی نورالحق نبي زاده ، ١٣٩٧ ، مخ ٣

٢۴١ – محمد عثمان روستار تره کی ، یازده سپتامبرشمال و جنوب دو سکوی پرتاب در تخته خیز افغانستان ، نن ټکی آسیا ، ١٠سپتامبر ٢٠١٨.

٢۴٢ – ميخايل شوسودوفسکي ،جنګ امريکا با تروريسم ، ژباړن جمشيد نوايي ،موسسه نشرات نګاه تهران، ١٣٨٩ ، مخ ١١۴.

٢۴٣ – خليل زاد ، استازی ، څلورم چاپ، ژباړن لطف الله لطف ، ١٣٩٧ ، مخ ٩٩ .

٢۴۴ – واشنګتن پست ، ١٨ / ١١/ ٢٠٠١.

٢۴٥ – پاتریک مارتين ، د افغانستان جګړه د یوولسمې څخه پخوا اعلان شوې وه ، فارسي رو ويب پاڼه ، ٢٨/ ٥ / ٢٠٠٨.

٢۴۶ – نيوزويک ، ٢٠٠١/۶/١٨.

Peshawer Pakistan/ October 11/2001. Pronitor Post -٢۴٧

Paul Joseph Waston Rokdfellers -٢۴٨

٢۴٩ – عبدالحی مطمېن، ملامحمدعمر طالبان او افغانستان ،افغان خپرندويه ټولنه ، لمړی چاپ ، مخونه ٢٥٨-٢٥٩.

Politikenzondag 11/09/2001 -٢٥٠

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۵۱ – محمدعثمان روستار تره کي،په افغانستان کې د نړیوال نظامي ائتلاف تر منځ اختلاف ، افغان – جرمن آنلاین ، ۲۰۰۸/۱/۱۲.

۲۵۲ – عبدالکریم خرم ، څلویښت کاله په توپان کې ، مخ ۱۵۶ .

۲۵۳ - رابرت ال ګرینیر، مخ ۳۱۶.
۲۵۴ – محمداسمعیل یون ، د ارګ ناویلې خبرې ، دانش خپرندویه ټولنه ، ۱۳۹۶ ، مخونه ۵۵۷ – ۵۵۸.

۲۵۵ – تایمز ورځپاڼه ، لندن ، ۲۰۰۲/۱۱/۱۹.

۲۵۶ – ثاقب عبدالرحیم ،تر یرغل پنځلس کاله وروسته طالبان ،نن ټکی آسیا،۲۰۱۶/۱۰/ ۸

۲۵۷ - شفیع اعظم ، طالب جنګیالي سخت ترهېدلي وو، نن ټکی آسیا ، اپرېل ۲۳ ، ۲۰۲۰.

۲۵۸ - شپیګل آنلاین ، د طالبانو مشر ملامحمدعمر اروا ، فرانکفورت ، الګینه څېتونګ.

۲۵۹- پامیر پیکار، وقایع افغانستان از ۲۰۰۱ تا ۲۰۱۴، افغان- جرمن آنلاین ، لسمه برخه ۲۰۱۵/۱۱/۲۰.

۲۶۰ – لوموند دیپلوماتیک ،سپتمبر ۲۰۰۲.

۲۶۱ – پژواک خبري آژانس ویب پاڼه ،۱۲ /۱ / ۲۰۱۰

۲۶۲- نن ټکی آسیا ، اګست ۱۵ ، ۲۰۲۱.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دې کتاب منځپانګه د افغانستان د سیاسي غورځنګ برخلیک او د مطلقه پاچاهۍ وروسته د هېواد د سیاسي – ټولنیزو بهیرونو او په هغو کې د افغانستان د خلک دموکراتیک ګوند ځای ځایګي او فعالیت ته ځانګړې شوې ده. د دې زمانې له تراژیکو پېښو او د نظامونو د پرله پسې ړنګېدو څخه ښکاري چې چارواکو او سیاستوالو مو یا تاریخی تجربو ته ارزښت نه دی ورکړی او یا د خپلې ټولنې ، نړیوالو واقعیتونو او د زمانې د غوښتنو د درک وړتیا نه لرله. له بله پلوه د افغان لیکوالانو او څېړونکو له لوري د افغانستان د تاریخ د دې پړاو د حالاتو د ارزونې څخه ښکاري چې هغوی په خپلو ارزونو کې یا ناپېیلې نه دي پاتې شوي او د تاریخ سره یې سیاسي چلند کړی دی. دا بیا د ریالي استوارت ددې خبرې سموالی ښیي چې«د افغانستان رښتینی تاریخ یوازې د خلکو په سینو کې موندلی شئ نه په پاڼو او سندونو کې .» دې تشې ته په کتو سره په کتاب کې هڅه شوې ده چې د روان ناورین د واقعیتونو روڼ او ښکاره انځور وکاږل شي او سربېره پر دې لوستونکي ته ملي فکر ولېږدول شي. ښایي په کتاب کې یو لړ واقعیتونه د نویو کتنو او څېړنو مینه وال را وهڅوي . همدا اوس اوس شاوخوا لس میلیونه هېوادوال په بهر کې او دری میلیونه د کور د ننه کډوال دي او غوڅ اکثریت ولس مو وزګار او د اقتصادي ستونزو سره مخامخ امنیت دی. د دې ترخه واقعیت په پام کې نیولو سره که بیا هم زموږ سیاستوال له تاریخ زده کړه ونکړي همداسې به نړیوال را پورې خاندي، زموږ په برخلیک لوبې روانې وي او له هېواد څخه به د مغزونو او ځوانانو د تښتې لړۍ و نه دریږي.

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library